ભાગવત શાસ્ત્ર

(ભાગ-૧૨)

વિદેહીનાથ શ્રી સીમંધરસ્વામી

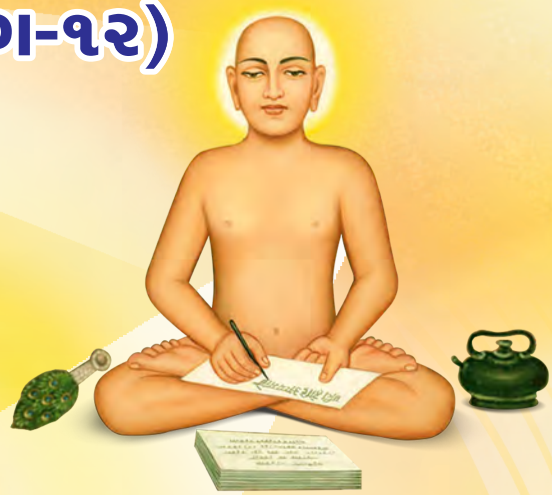

ભગવાન શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવ

પરમાગમ શ્રી સમયસાર
(ગાથા ૩૩૨-૩૭૨ શ્લોક ૨૦૩-૨૨૧) ઉપર
પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના
૧૮મી વારના પ્રવચનો
(પ્રવચન નંબર ૩૯૦-૪૮૫)

ॐ

परमात्मने नमः।

ભાગવત શાસ્ત્ર

(ભાગ-૧૨)

શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવ-રચિત શ્રી સમયસાર પરમાગમ ઉપર
અધ્યાત્મયુગપુરુષ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીના
૧૮મી વખતના સળંગ અક્ષરશઃ પ્રવચન
(ગાથા-૩૩૨ થી ૩૭૨, શ્લોક-૨૦૩ થી ૨૨૧,
પ્રવચન-૩૯૦થી ૪૮૫)

પ્રસ્તુતકર્તા :
શ્રી કુંદકુંદ-કહાન મોક્ષાર્થી પરિવાર,
સોનગઢ
સંપર્ક : ૯૭૨૨૮૩૩૧૪૩

વિક્રમ સંવંત ૨૦૭૮	વીર સંવંત ૨૫૪૮	ઈ. સન ૨૦૨૨

પ્રકાશન તિથિ

શ્રી દશલક્ષણ-ધર્મ પર્વ પ્રારંભ,
ઉત્તમ ક્ષમા ધર્મ દિન ચૈત્ર સુદ-૫
તા.૬-૪-૨૨

દાતારોની યાદિ

એક મુમુક્ષુ, સોનગઢ ૧૦,૦૦૦/-

ટાઈપ સેટિંગ :
પૂજા ઈમ્પ્રેશન્સ
ભાવનગર
મો. ૯૭૨૫૨૫૧૧૩૧

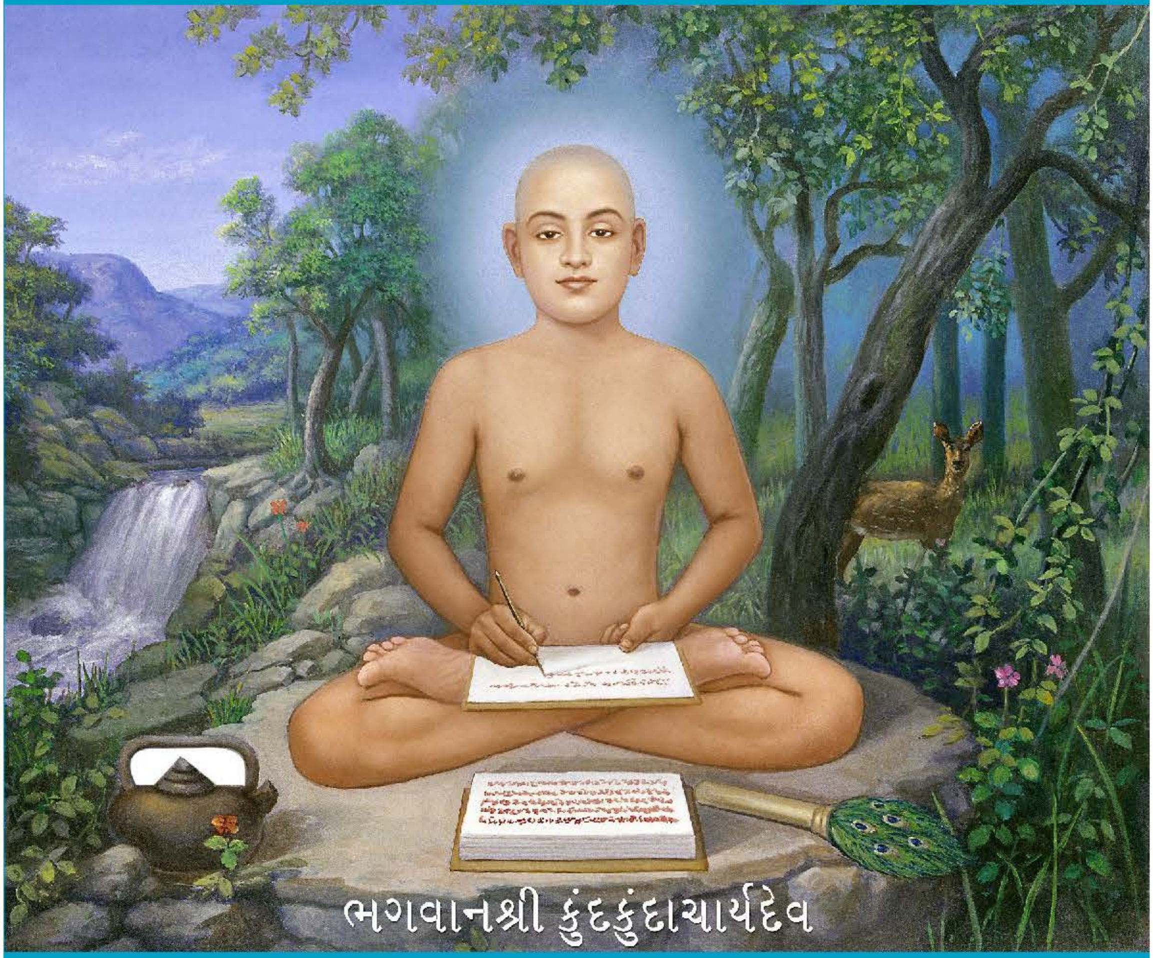
ભગવાનશ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવ

અર્પણ

જેઓ વર્તમાનયુગમાં ક્રમબદ્ધપર્યાયનો શંખનાદ કરનાર તરીકે
જૈનજગતમાં પ્રસિદ્ધ છે;
જેઓ જૈનજગતમાં સમયસારના પ્રખર પ્રચારક
તરીકે મશહૂર છે; જેઓ દ્રવ્યદષ્ટિપ્રધાન અધ્યાત્મયુગના
સર્જનહાર છે; જેઓએ શાસ્ત્રોના શબ્દોમાં છૂપાયેલા
આચાર્યોના ગૂઢ ભાવોને ખોલવાની અદ્ભુત શક્તિ
વડે ભવ્યજીવો ઉપર વચનાતીત પરમ ઉપકાર કર્યો છે;
અસીમ કરુણાસાગર, પુરુષાર્થપ્રેરણામૂર્તિ
ધર્મપિતા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને
તેમના જ શ્રી સમયસાર ૧૮મી વખતના આધ્યાત્મિક પ્રવચનોના
અમૂલ્ય ખજાનામાંથી ૩૪ પ્રવચનનાં
સંકલનરૂપ આ **'ભાગવત શાસ્ત્ર'** ભાગ–**૧૨** અર્પણ કરતાં
અમે જીવનની
ધન્યતા અનુભવીએ છીએ.

– પ્રસ્તુતકર્તા

પ્રસ્તાવના

मंगलं भगवान् वीरो मंगलं गौतमो गणी।
मंगलं कुन्दकुन्दार्यो जैनधर्मोऽस्तु मंगलम्।।

મહાવિદેહક્ષેત્રમાં સદેહે વિહરમાન ત્રિલોકનાથ વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમદેવાધિદેવ શ્રી સીમંધર ભગવાનની દિવ્ય દેશનાનો અપૂર્વ સંચય કરી ભરતક્ષેત્રમાં લાવનાર સીમંધર લઘુનંદન, જ્ઞાન સામ્રાજ્યના સમ્રાટ, ભરતક્ષેત્રના કળિકાળ સર્વજ્ઞ એટલે કે શુદ્ધાત્મામાં નિરંતર કેલિ કરનાર હાલતાં ચાલતાં સિદ્ધ આચાર્ય શ્રી કુંદકુંદદેવ થયા. જેઓ સંવત ૪૯માં સદેહે મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ૮ દિવસ ગયા હતા. મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવના શ્રીમુખેથી વહેતી શ્રુતામૃતરૂપી જ્ઞાનસરિતાનો તથા શ્રુતકેવળીઓ સાથે થયેલી આધ્યાત્મિક સૂક્ષ્મ ચર્ચાનો અમૂલ્ય ભંડાર સંઘરીને ભરતક્ષેત્રમાં આવી પંચપરમાગમ આદિ આધ્યાત્મિક શાસ્ત્રોની રચના કરી. તેમાંનું એક શ્રી સમયસારજી દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધનું સર્વોત્કૃષ્ટ અધ્યાત્મ-શાસ્ત્ર છે, જેમાં શ્રી કુંદકુંદાચાર્યે ૪૧૫ માર્મિક ગાથાઓની રચના કરી છે. આ શાસ્ત્ર સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિપ્રધાન ગ્રંથાધિરાજ છે.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય બાદ એક હજાર વર્ષ પછી અધ્યાત્મના અનાહત પ્રવાહની પરિપાટીમાં આ અધ્યાત્મના અમૂલ્ય ખજાનાના ઊંડા હાર્દને સ્વાનુભવગમ્ય કરી શ્રી કુંદકુંદદેવના જ્ઞાનહૃદયને ખોલનાર સિદ્ધપદ સાધક મુનિવર સંપદાને આત્મસાત કરી નિજસ્વરૂપ સાધનાના અલૌકિક અનુભવથી પંચપરમાગમાદિનું સિદ્ધાંત શિરોમણિ શાસ્ત્ર શ્રી સમયસારજીની ૪૧૫ ગાથાની ટીકા કરવાનું સૌભાગ્ય તથા તેમાં રહેલા સૂક્ષ્મ ને ગૂઢ રહસ્ય ને તેનો મર્મ અપૂર્વ શૈલીથી આચાર્ય શ્રી અમૃતચંદ્રદેવે 'આત્મખ્યાતિ' નામક ટીકા કરી ખોલ્યો ને તેના ઉપર ૨૭૮ માર્મિક મંગળ કળશો તથા પરિશિષ્ટની રચના કરી.

આ શાસ્ત્રનો ભાવાર્થ જયપુર સ્થિત સૂક્ષ્મજ્ઞાન-ઉપયોગી પંડિત શ્રી જયચંદજીએ કરેલો છે.

વર્તમાન આ કાળમાં મોક્ષમાર્ગ પ્રાયેઃ લોપ થયો હતો, મિથ્યાત્વનો ઘોર અંધકાર છવાયેલો હતો, જૈન દર્શનના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો મૃતપ્રાયઃ થયા હતા, પરમાગમો મોજૂદ હોવા છતાં તેના ગૂઢ રહસ્યોને સમજાવનાર કોઈ ન હતું, તેવામાં જૈનશાસનના નભોમંડળમાં એક મહાપ્રતાપી વીરપુરુષ અધ્યાત્મમૂર્તિ, અધ્યાત્મસૃષ્ટા, આત્મજ્ઞસંત અધ્યાત્મ યુગપુરુષ, નિષ્કારણ કરુણાશીલ,

ભવોદધિ-તારણહાર, ભાવિ તીર્થાધિરાજ પરમ પૂજ્ય સદ્‌ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામીનો ઉદય થયો કે જેમણે આ ઊભય આચાર્યોના જ્ઞાનહૃદયમાં સંચિત ગૂઢ રહસ્યોને પોતાના જ્ઞાનવૈભવ દ્વારા શ્રુતામૃત રસપાન કરી આચાર્યોની મહામહિમ ગાથાઓમાં ભરેલા અર્થગાંભીર્યને સ્વયંની જ્ઞાનપ્રભા દ્વારા સરળ અને સુગમ ભાષામાં ચરમસીમાએ મૂર્તિમંત કર્યા.

મિથ્યાદર્શન-મિથ્યાજ્ઞાનના ઘોર તિમિરને નષ્ટ કરવા એક તેજોમય અધ્યાત્મ દીપકનો સુવર્ણમય ઉદય થયો. તેમણે પોતાની દિવ્યામૃત ચૈતન્યરસીલી વાણી દ્વારા શુદ્ધાત્મસિંધુના અસ્ખલિત સાતિશય શુદ્ધ પ્રવાહને વહેતો કર્યો. તેઓશ્રી જૈનધર્મના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને અતિ સ્પષ્ટપણે, અવિરુદ્ધતાપૂર્વક ભવ્યજીવોને ભવતાપવિનાશક પરમશાંતિ-પ્રદાયક પ્રવચનગંગા દ્વારા પોતાની સાતિશય વાણીથી રેલાવતા રહ્યા. જંગલમાં ફરતા કેસરી સિંહની જેમ અધ્યાત્મના કેસરી સિંહ બની વિરોધીઓના વિરોધનો પણ નિડરપણે છતાં નિષ્કારણ કરુણાવંત ભાવે સામનો કરી 'વિરોધીઓ પણ ભગવાનઆત્મા' છે તેવી દૃષ્ટિથી જગતના જીવો સમક્ષ અધ્યાત્મના સૂક્ષ્મ ન્યાયોને પ્રકાશિત કર્યા.

શ્રી સમયસારજી શાસ્ત્ર પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના હાથમાં સંવત ૧૯૭૮ ના ફાગણ માસમાં આવ્યું. આ સમયસારજી હાથમાં આવતાં જ ઝવેરીની પારખુ નજર સમયસારના સૂક્ષ્મ ભાવો ઉપર પડી અને તેમાં દૃષ્ટિ પડતાં સહજ જ અંતરના ઊંડાણમાંથી કરુણાશીલ કોમળ હૃદય બોલી ઊઠ્યું, 'અરે ! આ તો અશરીરી થવાનું શાસ્ત્ર છે. અનાદિનો અપ્રતિબુદ્ધ જીવ પ્રતિબુદ્ધ કેમ થાય તેનું સંપૂર્ણ રહસ્ય ને શુદ્ધાત્માનો સંપૂર્ણ ખજાનો આ શાસ્ત્રમાં ભરેલો છે.'

આ શાસ્ત્રનું રહસ્ય ખરેખર તો અધ્યાત્મ યુગપુરુષ પૂજ્ય કાનજીસ્વામીના હાથમાં આ શાસ્ત્ર આવ્યા બાદ જ ચરમસીમાએ પ્રકાશિત ને પ્રદર્શિત થયું. ૪૫-૪૫ વર્ષ સુધી સુવર્ણપૂરીમાં 'સોનગઢ' મુકામે અધ્યાત્મની હેલી નીતરતી ચાલી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ ૧૯૭૮ થી ૧૯૯૧ (૧૩) વર્ષ સુધી ગુપ્તમંથન કરી જ્ઞાનવૈભવનો સંપૂર્ણ નિચોડ આ શાસ્ત્રમાંથી શોધી કાઢ્યો અને ફરમાવ્યું કે :

- સમયસાર તો દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધનું સર્વોત્કૃષ્ટ સર્વોચ્ચ આગમોનું પણ આગમ છે.
- સમયસાર તો સિદ્ધાંત-શિરોમણિ અદ્વિતીય અજોડચક્ષુ ને આંધળાની આંખ છે.
- સમયસાર તો સંસાર વિષવૃક્ષને છેદવાનું અમોઘશસ્ત્ર છે.
- સમયસાર તો કુંદકુંદાચાર્યથી કોઈ એવું ગજબનું શાસ્ત્ર બની ગયું! જગતના ભાગ્ય કે આવી ચીજ ભરતક્ષેત્રમાં રહી ગઈ! ધન્ય કાળ !
- સમયસારની એક-એક ગાથા ને આત્મખ્યાતિ ટીકાએ આત્માને અંદરથી ડોલાવી નાખ્યો છે. સમયસારની આત્મખ્યાતિ જેવી ટીકા દિગંબરમાં પણ બીજા કોઈ શાસ્ત્રોમાં નથી. એના એક-એક પદમાં કેટલી ગંભીરતા, ખોલતાં-ખોલતાં પાર ન આવે એવી વાત અંદર છે.

- સમયસાર તો સત્યનું ઉદ્‌ઘાટન છે. ભારતનું મહારત્ન છે!
- સમયસારના થોડા શબ્દોમાં ભાવોની અદ્‌ભુત ને અગાધ ગંભીરતા ભરેલી છે.
- સમયસાર તો ભરતક્ષેત્રમાં પ્રવચનનો સર્વોત્કૃષ્ટ બાદશાહ છે. આ સાર-શાસ્ત્ર કહેવાય.
- સમયસાર તો વૈરાગ્યપ્રેરક પરમાર્થ સ્વરૂપને બનાવનાર વીતરાગી વીણા છે.
- સમયસારમાં તો અમૃતચંદ્રાચાર્યે એકલા અમૃત રેડ્યા છે-અમૃત વહેવરાવ્યા છે.
- સમયસાર ભરતક્ષેત્રની છેલ્લામાં છેલ્લી અને ઊંચામાં ઊંચી સત્તને પ્રસિદ્ધ કરનારી ચીજ છે. ભરતક્ષેત્રમાં સાક્ષાત કેવળજ્ઞાનનો સૂર્ય છે. સમયસારે કેવળીના વિરહ ભૂલાવ્યા છે.
- સમયસારની મૂળભૂત એક-એક ગાથામાં ગજબ ગંભીરતા! પાર ન પડે એવી ચીજ છે. એક-એક ગાથામાં હીરામોતી ટાંકેલા છે.
- સમયસારમાં તો સિદ્ધના ભણકારા સંભળાય છે. શાશ્વત અસ્તિત્વની દષ્ટિ કરાવનારું પરમહિતાર્થ શાસ્ત્ર છે. સમયસાર એ તો સાક્ષાત પરમાત્માની દિવ્યધ્વનિ-ત્રણલોકના નાથની આ દિવ્યધ્વનિ છે.

આવા અપૂર્વ સમયસારમાંથી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ પોતાના નિજ સમયસારરૂપી શુદ્ધાત્માને અનુભવીને ફરમાવ્યું કે આત્મા આનંદનો પહાડ છે, જ્ઞાયક તો મીઠો મહેરામણ આનંદનો ગંજ ને સુખનો સમુદ્ર છે. ન્યાયોનો ન્યાયાધીશ છે, ધર્મનો ધોધ એવો ધર્મી છે, ધ્રુવ પ્રવાહ છે, જ્ઞાનની ધારા છે, ત્રણલોકનો નાથ ચૈતન્યવૃક્ષ અમૃતફળ છે, વાસ્તવિક વસ્તુ છે, સદાય વિકલ્પથી વિરામ જ એવો નિર્વિકલ્પ જેનો મહિમા છે એવો ધ્રુવધામ ધ્રુવની ધખતી ધગશ છે. ભગવાન આત્મા ચિંતામણિ રત્ન, કલ્પવૃક્ષ ને કામધેનુ છે, ચૈતન્ય ચમત્કારી વસ્તુ છે. અનંત ગુણોનું ગોદામ શક્તિઓનું સંગ્રહાલય ને સ્વભાવનો સાગર છે.

સનાતન દિગંબર મુનિઓએ પરમાત્માની વાણીનો ધોધ ચલાવ્યો છે. જૈનધર્મ સંપ્રદાય-વાડો-ગચ્છ નથી. વસ્તુના સ્વરૂપને જૈન કહે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ શાસ્ત્રના અર્થ કરવાની જે પાંચ પ્રકારની પદ્ધતિ—શબ્દાર્થ, મતાર્થ, આગમાર્થ, નયાર્થ ને ભાવાર્થ છે તે અપનાવીને ક્યાં કઈ અપેક્ષાએ કથન કરવામાં આવ્યું છે તેનું યથાર્થ જ્ઞાન આપણને મુમુક્ષુ સમુદાયને કરાવ્યું. આ પ્રવચનગંગામાં ઘણા આત્માર્થીઓ પોતાના નિજ સ્વરૂપને પામ્યા, ઘણા સ્વરૂપની નિકટ આવ્યા ને આ વાણીના ભાવો ગ્રહણ કરીને ઘણા આત્માર્થીઓ જરૂર આત્મદર્શન પામશે જ. તેમની નિરંતર અમૃત ઝરતી વાણીમાં જ તેમની અસાધારણ પ્રતિભાનો ખ્યાલ આવે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી સમયસારમાં ફરમાવે છે કે સમયસાર બે જગ્યાએ છે—એક પોતાનો શુદ્ધાત્મા છે તે સમયસાર છેને ઉત્કૃષ્ટ નિમિત્તપણે સમયસારજી શાસ્ત્ર છે. આ શાસ્ત્રમાં પોતાનો નિજ સમયસારરૂપી શુદ્ધાત્મા બતાવવામાં આવ્યો છે. એક-એક ગાથાના અર્થ કરતાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી એવા ભાવવિભોર થઈ જાય છે કે તેમાંથી તેમને નીકળવું મુશ્કેલ પડે છે.

પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેન વચનામૃતમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી વિશે ફરમાવે છે કે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું દ્રવ્ય તો અલૌકિક ને મંગળ છે. તેમનું શ્રુતજ્ઞાન ને વાણી આશ્ચર્યકારી છે. તેઓશ્રી મંગળમૂર્તિ, ભવોદધિ તારણહાર ને મહિમાવંત ગુણોથી ભરેલા છે. તેમણે ચારે બાજુથી મુક્તિનો માર્ગ પ્રકાશ્યો, તેમનો અપાર ઉપકાર છે તે કેમ ભૂલાય! પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને તીર્થંકર જેવો ઉદય વર્તે છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ અંતરથી માર્ગ પ્રાપ્ત કર્યો ને બીજાને માર્ગ બતાવ્યો તેથી તેમનો મહિમા આજે તો ગવાય છે, પરંતુ હજારો વર્ષો સુધી પણ ગવાશે.

પૂજ્ય બેન શાંતાબેન ફરમાવે છે કે જેમ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં તીર્થંકર પરમાત્માનો સાક્ષાત્ ઉપકાર છે તેવી જ રીતે ભરતક્ષેત્રમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનો એટલો જ ઉપકાર છે કારણ કે જે ભવનો અંત તીર્થંકરદેવની સમીપમાં ન આવ્યો તે ભવનો અંત જેમના પ્રતાપે થાય તે પરમકૃપાળુ સદ્‌ગુરુદેવને અત્યંત ભક્તિથી વારંવાર નમસ્કાર હો. નમસ્કાર હો.

પૂજ્ય નિહાલચંદ્રજી સોગાની કે જેઓને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું એક જ પ્રવચન સાંભળતા ભવના અભાવરૂપ સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ સોનગઢ સુવર્ણપૂરી મુકામે થઈ, તેઓ ફરમાવે છે કે પૂજ્ય ગુરુદેવના એક કલાકના પ્રવચનમાં પૂરેપૂરી વાત આવી જાય છે. બધી વાતનો ખુલાસો પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ તૈયાર કરી આપ્યો છે તેથી કોઈ વાત વિચારવી પડતી નથી. નહિ તો સાધક હોય તોપણ બધી તૈયારી કરવી પડે.

આવા અપૂર્વ અનુપમ શ્રી સમયસારજી શાસ્ત્રની ૩૩૨ થી ૩૭૨ ગાથા તથા તેના ૨૦૩ થી ૨૨૧ શ્લોકો પીઠિકારૂપે છે. તેના ઉપર થયેલાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના ૧૮મી વખતના સળંગ પ્રવચનો નં.૩૯૦ થી ૪૮૫ આ **''ભાગવત શાસ્ત્ર'' ભાગ-૧૨માં** અક્ષરશઃ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ જાહેરસભામાં સમયસાર ૧૯ વખત વાંચ્યું અને ખાનગીમાં તો સેંકડો વખત વાંચ્યું છે અને અંદરમાં તો... તેમને આમાં કેટલો માલ દેખાણો હશે. કોઈવાર દોઢ વર્ષ, કોઈવાર બે વર્ષ, કોઈવાર અઢી વર્ષ તેમ ૪૫ વર્ષમાં ૧૯ વખત જાહેરમાં વાંચ્યું છે. આ પ્રવચનો પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની ૪૫ વર્ષની સોનગઢ સુવર્ણપૂરીમાં થયેલી સાધનાના નિચોડરૂપ માખણ છે. જેમ-જેમ જ્ઞાનીની જ્ઞાન-સ્થિરતા વૃદ્ધિગત્ત થતી જાય છે તેમ-તેમ એકને એક ગાથાના પ્રવચન પણ ફરી લેવામાં આવે તો નવા-નવા ભાવો આવે છે. તેથી જ ૧૮મી વખતના પ્રવચનો સંકલિત થઈને પ્રકાશિત થયા હોવા છતાં આ પ્રવચનો અક્ષરશઃ પ્રકાશિત કરવાનો ભાવ આવેલ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી ફરમાવે છે કે પાંચમાં આરાના છેડા સુધી જે કોઈ જીવ સમ્યગ્દર્શન પામશે તેને આ વીતરાગની વાણી નિમિત્ત થશે. આ વાણી સીધી સીમંધર ભગવાનની વાણી છે. આમાં એક અક્ષર ફરે તો બધું ફરી જાય.

આ સમગ્ર પ્રવચનો પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની સી. ડી. ઉપરથી અક્ષરશઃ ઊતારવામાં આવેલા છે. ત્યારબાદ જ્યાં-જ્યાં જરૂર પડે ત્યાં કૌંસ કરી વાક્યો પૂરા કરેલાં છે. ટેઈપ ઉપરથી ઉતારવાનું

કાર્ય શ્રી નિલેષભાઈ જૈન, ભાવનગર. તે બદલ સંસ્થા સર્વેનો આભાર માને છે. આ પ્રવચનોનાં પ્રકાશનમાં કાંઈ ક્ષતિ ન રહે તે માટે અમોએ વારંવાર પ્રવચનો સાંભળી લખાણ શુદ્ધિ કરી છે, છતાં કોઈપણ ક્ષતિ રહી હોય તો તે અમારો દોષ છે, તે બદલ અમો ક્ષમા ચાહીએ છીએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ આ પંચમકાળમાં અમૃત વરસાવ્યા છે. અધ્યાત્મની હેલી વરસાવી મોક્ષના માંડવા રોપ્યા છે. આવા અતિઅપૂર્વ માર્મિક શાસ્ત્રની ગાથાઓના આચાર્યોના ગૂઢભાવોને ખૂબ જ સરળ ભાષામાં રજૂ કરી મુમુક્ષુ સમાજ ઉપર અપૂર્વ ઉપકાર કર્યો છે. 'ભગવાન આત્મા' કહીને પ્રત્યેક જીવને વીતરાગી કરુણાથી સંબોધન કરનાર પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી અમ બાળકોના અનંત-અનંત ઉપકારી ધર્મપિતા છે. બસ, તેમનો ઉપકાર તો આપણે સૌ તેમણે બતાવેલા શુદ્ધાત્માનું રસપાન કરીને જ વાળી શકીએ.

આ પુસ્તક : www.vitragvani.com પર તથા atmadhrm.com પર મૂકેલ છે.

લી.
શ્રી કુંદકુંદ-કહાન મોક્ષાર્થી પરિવાર,
સોનગઢ

પરમોપકારી પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામી

અધ્યાત્મયુગદષ્ટા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી
(સંપૂર્ણ જીવન-દર્શન, સંક્ષિપ્તમાં)

એવા એ કળિકાળમાં જગતનાં કંઈ પુણ્ય બાકી હતાં,
જિજ્ઞાસુ હૃદયો હતાં તલસતાં સદ્‌વસ્તુને ભેટવા;
એવા કંઈક પ્રભાવથી ગગનથી ઓ ક્હાન! તું ઊતરે,
અંધારે ડૂબતાં અખંડ સત્‌ને તું પ્રાણવંતું કરે!

વર્તમાન ચોવીસીના પ્રથમ તીર્થંકરદેવના પૂર્વના ભોગભૂમિના એક ભવમાં, સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિની તેમની કાળલબ્ધિ પાકતાં, ગગનમાંથી બે-બે મુનિરાજ ઊતરે છે. અંતિમ તીર્થંકરદેવના પૂર્વના સિંહના ભવમાં, સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિની તેમની કાળલબ્ધિ પાકતાં, ગગનમાંથી બે-બે મુનિરાજ ઘોર જંગલમાં ઊતરે છે. ઉપાદાન તૈયાર થતાં જાણે કે નિમિત્તને સ્વયં હાજર થવું પડે છે તે ન્યાયે, લાખો ભવ્ય જીવોની તત્ત્વજિજ્ઞાસા-તૃપ્તિનો કાળ પાકતાં, સીમંધરસભામાં દેશનાનું શ્રવણ-પાન કરીને સ્વર્ગે જવા સક્ષમ એવા રાજકુમારનો જીવ, જાણે કે ભવિજન-ભાગ્યવશ પોતાનો માર્ગ બદલીને, ગગનમાંથી અહીં ભરતભૂમિમાં ઊતર્યો!

ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામી દ્વારા સમુપદિષ્ટ તથા આચાર્યશિરોમણિ શ્રીમદ્ ભગવત્કુંદકુંદાચાર્યદેવ તેમજ શ્રીમદ્ અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવ આદિ નિર્ગ્રંથ દિગંબર સંતો દ્વારા શાસ્ત્રમાં સુરક્ષિત વીતરાગમાર્ગ જ્યારે રૂઢિચુસ્ત સાંપ્રદાયિકતાની દેહાશ્રિત બાહ્યક્રિયા અને અધ્યાત્મતત્ત્વજ્ઞાનશૂન્ય ભક્તિમાર્ગના અંધકારમાં ડૂબી રહ્યો હતો એવા કળિકાળમાં, વીતરાગમાર્ગના અખંડ સત્‌ને પ્રાણવંતું કરવા ભારતદેશના ગુજરાત રાજ્યમાં ભાવનગર જિલ્લાના ઉમરાળા ગામમાં સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના દશાશ્રીમાળી પરિવારના શ્રેષ્ઠીવર્ય પિતાશ્રી મોતીચંદભાઈ ગીગા કુરા ગાંડાણીના ઘરે, માતા ઉજમબાની કૂંખે, વિક્રમ સંવત ૧૯૪૬ના વૈશાખ સુદ બીજ, તા. ૨૧-૪-૧૮૯૦, રવિવારે વહેલી સવારે તેજસ્વી કહાનસૂર્યનો ઉદય થયો.

સાત વર્ષની ઉંમરે નિશાળમાં લૌકિક શિક્ષા લેવાનું શરૂ કર્યું. દરેક વસ્તુના હાર્દ સુધી પહોંચવાની તેજસ્વી બુદ્ધિપ્રતિભા, મધુરભાષીપણું, શાંતસ્વભાવ, ગંભીર મુખમુદ્રા તથા જતું કરવાનો સ્વભાવ હોવાથી બાળ 'કાનજી' શિક્ષકોમાં તથા વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રિય થઈ ગયા. નિશાળમાં તથા જૈન પાઠશાળાના અભ્યાસમાં પ્રાયઃ પ્રથમ નંબર આવતો, પરંતુ નિશાળના લૌકિક અભ્યાસથી તેમને સંતોષ થયો નહિ અને ઊંડે-ઊંડે એમ લાગતું કે હું જેની શોધમાં છું તે આ નથી.

તેર વર્ષની ઉંમરે માતુશ્રીના અવસાનથી પિતાજી સાથે પાલેજ જવાનું થયું. ચાર વર્ષ બાદ પિતાજીનો સ્વર્ગવાસ થતાં સત્તર વર્ષની ઉંમરે ભાગીદાર સાથે વેપારમાં જોડાયા.

વ્યાપારની પ્રવૃત્તિ વખતે પણ તેઓ જરા પણ અપ્રમાણિકતા ચલાવી લેતા નહિ. સત્યનિષ્ઠા, નીતિમત્તા, નિખાલસતા અને નિર્દોષતાથી તેમનું વ્યાવહારિક જીવન સુગંધિત હતું; તે સાથે તેમનો આંતરિક વ્યાપાર અને ઝુકાવ તો સતત સત્યની શોધ તરફ જ હતો. દુકાનમાં પણ ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચતા. વૈરાગી ચિત્તવાળા કહાનકુંવર રાત્રિના રામલીલા કે નાટક જોવા જતાં ત્યારે તેમાંથી વૈરાગ્યરસનું ઘોલન કરતાં જેના ફળસ્વરૂપે સત્તર વર્ષની ઉંમરે ઉજ્જ્વળ ભવિષ્યની આગાહી કરતાં બાર લીટીના કાવ્ય 'શિવરમણી રમનાર તું, તું હી દેવનો દેવ.'ની રચના કરી હતી.

ઓગણીસ વર્ષની ઉંમરથી તો રાત્રિના આહાર, પાણી તથા અથાણાંનો ત્યાગ કર્યો હતો. સત્યની શોધ માટે, દીક્ષા લેવાના ભાવથી ૨૨ વર્ષની યુવા વયે દુકાનનો પરિત્યાગ કર્યો અને ગુરુ પાસે આઝીવન બ્રહ્મચર્યવ્રત અંગીકાર કર્યું હતું. પછી ૨૪ વર્ષની વયે (વિ.સં. ૧૯૭૦) જન્મનગરી ઉમરાળામાં ૨૦૦૦ જેટલા સાધર્મીઓના વિશાળ જનસમુદાયની હાજરીમાં સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના વૈરાગી સાધુ હીરાજી મહારાજ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. દીક્ષા સમયે હાથી પર બેસવા જતાં ધોતિયું ફાટતાં તીક્ષ્ણબુદ્ધિના ધારક ગુરુવરને શંકા પડી જાય છે કે કાંઈક ખોટું થાય છે.

દીક્ષા લીધાં બાદ સત્યના ખોજક આ મહાત્માએ સ્થાનકવાસી તથા શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયના સમસ્ત આગમોનો ગહન અભ્યાસ માત્ર ચાર વર્ષમાં જ પૂરો કર્યો. સંપ્રદાયમાં મોટી ચર્ચાઓ ચાલી—કર્મ છે તો વિકાર થાય ને? જોકે ગુરુદેવશ્રીને હજી દિગંબર શાસ્ત્રો તો મળ્યા નહોતાં છતાં પૂર્વના સંસ્કારના બળે તેઓએ દઢતાપૂર્વક સિંહગર્જના કરેલી કે 'જીવ પોતાથી સ્વતંત્રપણે વિકાર કરે છે; કર્મથી કે પરથી નહિ. જીવ પોતાના ઊંધા પુરુષાર્થથી વિકાર કરે છે અને સવળા પુરુષાર્થથી નાશ કરે છે.'

વિ.સં. ૧૯૭૮માં મહાવીરપ્રભુના શાસન-ઉદ્ધારનો અને લાખો મુમુક્ષુઓનો મહાન પુણ્યોદયસૂચક એક મંગળકારી પવિત્ર પ્રસંગ બન્યો :

૩૨ વર્ષની ઉંમરે વિધિની કોઈ ધન્યપળે દામનગરમાં દામોદર શેઠ દ્વારા શ્રીમદ્ ભગવત્ કુંદકુંદાચાર્યદેવ વિરચિત સમયસાર નામનું મહાન પરમાગમ ગુરુદેવશ્રીના કરકમળમાં આવ્યું અને તેનું અધ્યયન અને ચિંતન કરતાં-કરતાં પૂર્વના સંસ્કારના બળે અંતરમાં આનંદ અને ઉલ્લાસ ઊભરાતાં આ પવિત્ર પુરુષના અંતરમાંથી સહજ જ ઉદ્ગાર નીકળ્યા, 'શેઠ! આ તો અશરીરી થવાનું શાસ્ત્ર છે.' આ મહાપુરુષના અંતરંગ જીવનમાં પણ પવિત્ર પરિવર્તન થયું. ભૂલી પડેલી પરિણતિએ નિજઘર દેખ્યું અર્થાત્ તેઓશ્રીને વૈશાખ વદ ૮ના રોજ સમ્યગ્દર્શન થયું.

વિ.સં. ૧૯૮૨ના ચાતુર્માસ પહેલાં રાજકોટમાં શ્રી દામોદરભાઈ લાખાણીએ 'મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક'

ગ્રંથ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને આપ્યો જે વાંચતાં, પોતાના હૃદયની અનેક વાતોનું સમર્થન આ ગ્રંથમાંથી મળી આવતાં, તેઓ તેના વાંચનમાં એટલા ઓતપ્રોત થઈ જતાં કે તે વખતે તેમને ખાવું-પીવું કે સૂવું પણ ગમતું નહીં. ત્યારબાદ, અંતરંગ શ્રદ્ધા કંઈક અને બહારમાં વેષ કંઈક એવી સ્થિતિ તેમને અસહ્ય થઈ પડી. તેથી અંતરમાં ખૂબ જ મનોમંથન બાદ સંપ્રદાય છોડવાનો નિર્ણય કર્યો.

પરિવર્તન માટે યોગ્ય સ્થળની તપાસ કરતાં-કરતાં સોનગઢ આવી ‘સ્ટાર ઓફ ઈન્ડિયા’ નામના એકાંત મકાનમાં ૧૯૯૧ના ફાગણ વદ પાંચમના દિને નિવાસ કર્યો અને મહાવીર જન્મકલ્યાણકના દિવસે (વિ.સં. ૧૯૯૧, ચૈત્ર સુદ ૧૩) બપોરે સવા વાગે ભગવાન પાર્શ્વનાથના ફોટા સમક્ષ સંપ્રદાયના ચિહ્ન મુહપત્તિનો ત્યાગ કર્યો અને જાહેર કર્યું કે ‘હવે હું સ્થાનકવાસી સાધુ નથી, હું સનાતન દિગંબર જૈનધર્મનો શ્રાવક છું.’ સિંહ સમાન વૃત્તિના ધારક આ મહાપુરુષે, ૪૫ વર્ષની ઉંમરે અંતરમાં મહાવીર્ય ઉછાળીને આ અદ્‌ભુત પરાક્રમી કાર્ય કર્યું.

‘સ્ટાર ઓફ ઈન્ડિય’માં સવા ત્રણ વર્ષ દરમ્યાન જિજ્ઞાસુ ભક્તજનોનો પ્રવાહ દિન-પ્રતિદિન વધતો જ ગયો, જેના કારણે આ મકાન ખૂબ જ નાનું પડવા લાગ્યું. તેથી, ભક્તોએ આ પરમપ્રતાપી સત્પુરુષ માટે નિવાસ અને પ્રવચનનું મકાન ‘શ્રી દિ.જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર’નું નિર્માણ કરાવ્યું. ગુરુદેવશ્રીએ વિ.સં. ૧૯૯૪ના વૈશાખ વદ ૮ના રોજ આ નિવાસ્થાનમાં મંગળ પદાર્પણ કર્યું. આ ‘સ્વાધ્યાયમંદિર’ જીવનપર્યંત આ મહાપુરુષની આત્મ-સાધના અને વીરશાસનની પ્રભાવનાનું કેન્દ્ર બની રહ્યું.

અહીં દિગંબર ધર્મના ચારે અનુયોગના નાના-મોટા ૧૮૩ જેટલા ગ્રંથોનો ઊંડાણથી અભ્યાસ કર્યો. તેમાંથી ૩૮ ગ્રંથો પર સભામાં પ્રવચનો કર્યાં, જેમાં સમયસાર ઉપર તો ૧૯ વખત અધ્યાત્મવર્ષા કરી હતી. પ્રવચનસાર, નિયમસાર, પંચાસ્તિકાયસંગ્રહ, અષ્ટપાહુડ, પરમાત્મપ્રકાશ, સમયસાર કળશ-ટીકા વગેરે ગ્રંથો પર પણ અનેકવાર પ્રવચનો કર્યાં.

વિ.સં. ૧૯૮૧માં ગઢડામાં ૧૫ વર્ષની ઉંમરે પૂજ્ય શાંતાબેનને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રથમ દર્શન ને પ્રવચન-શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત થયેલો. વિ.સં. ૧૯૮૫માં વઢવાણમાં ૧૫ વર્ષની ઉંમરે પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબેનને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રથમ દર્શન અને પ્રવચન-શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત થયેલો. વિ.સં. ૧૯૮૬માં વિંછીયામાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના દર્શન ને પ્રવચન-શ્રવણ માટે બંને બહેનોને જવાનું થતાં ત્યાં પ્રથમવાર બંને બહેનોને પરિચય થયેલો. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ ‘પરિવર્તન’ કર્યા બાદ સોનગઢમાં બંને બહેનોએ સાથે રહેવાનું શરૂ કરીને, જીવનપર્યંત સાથે રહીને, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દેશના વડે પોતપોતાની આત્મસાધના કરતાં રહીને, શાસનની અત્યંત ભક્તિપૂર્વક સેવા કરી હતી. ગુરુ-શાસન પ્રભાવનામાં બંને બહેનોનું નોંધનીય વિશેષ યોગદાન રહ્યું હતું.

સોનગઢમાં વિ.સં. ૧૯૯૭ના ફાગળ સુદ બીજના રોજ શ્રી નાનાલાલભાઈ વિગેરે જસાણી ભાઈઓના યોગદાન દ્વારા નવનિર્મિત શ્રી દિગંબર જિનમંદિરમાં કહાનગુરુના મંગલ હસ્તે શ્રી

સીમંધરાદિ ભગવંતોની પંચકલ્યાણક-વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા થઈ. તે સમયે સૌરાષ્ટ્રમાં માંડ ચાર-પાંચ દિગંબર જિનમંદિરો હતા અને દિગંબર જૈનો તો ભાગ્યે જ જોવા મળતા હતા. આવે ક્ષેત્રે ગુરુદેવશ્રીની પાવન પ્રેરણાથી પ્રથમ જિનમંદિર બન્યું. રોજ બપોરે પ્રવચન બાદ જિનમંદિરમાં અડધો કલાક ભક્તિમાં જિનવરભક્ત ગુરુરાજ હંમેશા હાજર રહેતાં. ઘણીવાર તેઓશ્રી અતિભાવવાહી ભક્તિપાન કરાવતાં. આમ, ગુરુદેવશ્રીનું જીવન નિશ્ચય-વ્યવહારની અપૂર્વ સંધિપૂર્વકનું હતું.

વિ.સં. ૧૯૯૭માં દિગમ્બર જૈન સમાજના તત્કાલીન પ્રમુખ દિગમ્બર જૈનાચાર્ય શ્રી શાંતિસાગરજી મહારાજ શ્રી શેત્રુંજય સિદ્ધક્ષેત્રની યાત્રા કરીને સોનગઢ આવેલા; પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું પ્રવચન સાંભળીને તથા તત્ત્વચર્ચા કરીને એટલા પ્રભાવિત થયેલા કે તેઓએ ગુરુદેવશ્રીને ઉદ્દેશીને કહેલ કે 'તીર્થંકર અકેલે મોક્ષ નહીં જાતે; યહાં કુછ ઐસા યોગ હૈ ઐસા હમે લગતા હૈ' અર્થાત્ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી ભવિષ્યમાં તીર્થંકર થશે એવું દિગમ્બર જૈન સમાજના પ્રમુખ આચાર્યને લાગ્યું હતું.

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા દિગંબર આચાર્યો, મુનિવરો તેમજ આત્માનુભવી પંડિતવર્યોના ગ્રંથો, પંડિત શ્રી હિંમતભાઈ જે. શાહના ગુજરાતીમાં અનુવાદિત શ્રી સમયસાર આદિ પરમાગમો અને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના તે ગ્રંથો પરના પ્રવચનોના પુસ્તક છપાવવાનું કાર્ય વિ.સં. ૧૯૯૯ (ઈ.સ.૧૯૪૩)થી શરૂ થયું. આ સત્સાહિત્ય દ્વારા વીતરાગી તત્ત્વજ્ઞાનની દેશ-વિદેશમાં અપૂર્વ પ્રભાવના થઈ, જે આજે પણ અવિરતપણે ચાલી રહી છે. પરમાગમોનું ઊંડું રહસ્ય સમજાવીને કૃપાળુ કહાનગુરુદેવે આપણા સહુ ઉપર કરુણા વરસાવી છે. તત્ત્વજિજ્ઞાસુ જીવો માટે આ એક મહાન આધાર છે અને દિગંબર જૈન સાહિત્યની આ એક અમૂલ્ય સંપત્તિ છે.

આ મહાપુરુષનો ધર્મસંદેશ દેશ-વિદેશના સમસ્ત મુમુક્ષુઓને નિયમિત મળતો રહે તે હેતુથી સૌ પ્રથમ વિ.સં. ૨૦૦૦ના માગશર (ડિસેમ્બર ૧૯૪૩) માસથી 'આત્મધર્મ' નામની માસિક અધ્યાત્મિક-પત્રિકાનું પ્રકાશન સોનગઢથી શ્રી દિગમ્બર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટના સ્થાપક આદ્યપ્રમુખ મુરબ્બી શ્રી રામજીભાઈ માણેકચંદ દોશીના સંપાદન હેઠળ શરૂ થયું. આજે પણ 'આત્મધર્મ' ગુજરાતી તેમજ હિન્દી ભાષામાં નિયમિત રીતે પ્રકાશિત થઈ રહ્યું છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના દૈનિક પ્રવચનોને પ્રસિદ્ધ કરતું 'શ્રી સદ્‌ગુરુ પ્રવચન-પ્રસાદ' સપ્ટેમબર ૧૯૫૦ થી નવેમ્બર ૧૯૫૬ સુધી પ્રકાશિત થયું. સ્વાનુભૂતિવિભૂષિત આ ચૈતન્ય-વિહારી મહાપુરુષની મંગલવાણી વાંચીને તેમજ સાંભળીને હજારો સ્થાનકવાસી, શ્વેતામ્બર તથા અન્ય કોમના ભવ્યજીવો પણ તત્ત્વની સમજણ પૂર્વક સાચા દિગંબર જૈનધર્મના અનુયાયી થયા. અરે...! મૂળ દિગંબર જૈનો પણ સાચા અર્થમાં દિગંબર જૈન બન્યા.

બાળકોમાં તત્ત્વજ્ઞાનના સંસ્કારોનું સિંચન થાય તે હેતુથી સોનગઢમાં વિ.સં. ૧૯૯૭ (ઈ.સ.

૧૯૪૧)ના મે માસના વેકેશનથી ૨૦ દિવસના ધાર્મિક શિક્ષણ વર્ગ શરૂ થયા. વડીલો માટેનો પ્રૌઢ શિક્ષણ વર્ગ વિ.સં. ૨૦૦૩ના શ્રાવણ માસમાં શરૂ કરવામાં આવેલ હતો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દેશનાનું સામર્થ્ય પ્રસિદ્ધ કરતો એક પ્રસંગ ઈ.સ. ૧૯૪૬મા બન્યો. અજમેરનિવાસી શ્રી ન્યાલચંદભાઈ સોગાની સોનગઢ આવ્યા અને પ્રથમવાર જ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના દર્શનનો લાભ સંપ્રાપ્ત થયો. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું એક જ પ્રવચન સાંભળી રાતભર આત્મમંથન કરતાં-કરતાં સવાર સુધીમાં અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ પ્રાપ્ત કરીને જૈનજગતને પ્રતીત કરાવી કે જો તમારો પુરુષાર્થ અને ગુરુપ્રતિ અર્પણતા ગાઢ હોય તો આ મહાપુરુષની દેશના એટલી પ્રખર છે કે તેમનું એક જ પ્રવચન-શ્રવણ ભવ્યોના ભવાંતનું પ્રબળ નિમિત્ત બનવાનું સામર્થ્ય ધરાવે છે.

વિ.સં. ૨૦૦૩માં બંધાયેલ 'ભગવાન શ્રી કુંદકુંદ પ્રવચન મંડપ'ના શિલાન્યાસ પ્રસંગે ઇન્દૌરના સર શેઠ હુકમચંદજી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી પ્રતિ અત્યંત અહોભાવથી બોલ્યા હતા કે 'આપકે પાસ મોક્ષ જાનેકા સીધા રાસ્તા હૈ.'

વિ.સં. ૨૦૦૩માં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની મંગલ છત્રછાયામાં, 'ભારતવર્ષીય દિગમ્બર જૈન વિદ્વત્ પરિષદ'નું ત્રીજું અધિવેશન પં. શ્રી કૈલાશચંદ્રજી (બનારસ)ની અધ્યક્ષતામાં ભરવામાં આવ્યું હતું જેમાં દિગમ્બર જૈન સમાજના સુપ્રસિદ્ધ ૩૨ વિદ્વાનોએ લાભ લીધો હતો. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દેશનાથી પ્રભાવિત થઈને તેઓએ સર્વસંમતિથી એક વિશાળ પ્રસ્તાવ પારિત કરેલો હતો જેમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરાયેલ કે ''....ભગવાન શ્રી કુંદકુંદની વાણી સમજીને મહારજાશ્રીએ માત્ર પોતાને જ ઓળખ્યા છે એમ નહીં પણ હજારો લાખો મનુષ્યોને એક જીવન ઉદ્ધારના સત્ય માર્ગ પર ચાલવાનો ઉપાય દર્શાવી દીધો છે...''

દિગંબર જૈન સમાજના તત્કાલીન મૂર્ધન્ય પંડિત શ્રી કૈલાસચંદજીએ પોતાની પત્રિકાના સંપાદકીય લેખમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની વિશેષતા દર્શાવતા લખેલ કે 'જો કાનજીસ્વામી ઇસ યુગમેં ન હુએ હોતે તો હમારે લિયે સમયસાર ગ્રંથ માત્ર દર્શનીય રહ જાતા' અર્થાત્ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના કારણે સમયસાર જેવા મહાન ગ્રંથનો પોતાને અભ્યાસ કરવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયો હતો. ફરીથી એ જ પત્રિકાના સંપાદકીય લેખમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનો દષ્ટિકોણ રજૂ કરતાં તેમણે લખેલ કે 'કાનજીસ્વામી નિમિત્તકો નહીં માનતે ઐસા નહીં હૈ લેકિન વે નિમિત્તસે કુછ હોતા નહીં હૈ ઐસા માનતે હૈં.' એ રીતે મૂળ દિગંબર સંપ્રદાયમાં પણ સમયસાર-સ્વાધ્યાયયુગસર્જક પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની પ્રતિભા પ્રસિદ્ધિ પામી હતી.

લાડનૂનિવાસી શ્રી રતનલાલ ગંગવાલના પિતાશ્રી શ્રી વચ્છરાજજી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનો મહિમા સાંભળીને સોનગઢ આવેલા; અત્યંત પ્રભાવિત થઈને તેઓએ પૂજ્ય બહેનશ્રીબેનની છત્રછાયામાં બાળબ્રહ્મચારી બહેનોના નિવાસ માટે 'શ્રી ગોગીદેવી દિગમ્બર જૈન શ્રાવિકા બ્રહ્મચર્યાશ્રમ'નું વિ.સં. ૨૦૦૮માં નિર્માણ કરેલું.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવ-વિરચિત શ્રી સમયસાર આદિ પાંચેય પરમાગમો આરસમાં ઉત્કીર્ણ કરેલ 'શ્રી મહાવીર-કુંદકુંદ-પરમાગમ મંદિર'નું ઉદ્‌ઘાટન વિ.સં. ૨૦૩૦માં સોનગઢમાં ૨૬,૦૦૦ ભક્તોની ઉપસ્થિતિમાં શ્રી શાંતિપ્રસાદજી સાહુના હસ્તે થયું હતું.

ટ્રસ્ટી શ્રી નેમિચંદજી પાટની (આગ્રા)ના સફળ સંચાલનમાં શ્રી સમ્મેદશિખરજીની યાત્રા નિમિત્તે વિ.સં. ૨૦૧૩ (ઈ.સ. ૧૯૫૭) તથા વિ.સં. ૨૦૨૩ (ઈ.સ. ૧૯૬૭)માં—એમ બે વખત સમગ્ર ઉત્તર અને પૂર્વ ભારતમાં મંગલ વિહાર થયો હતો. તે જ રીતે વિ.સં. ૨૦૧૫ (ઈ.સ. ૧૯૫૯) અને વિ.સં. ૨૦૨૦ (ઈ.સ. ૧૯૬૪)માં—એમ બે વખત દક્ષિણ અને મધ્ય ભારતમાં મંગળ વિહાર થયો હતો. આ મંગલ તીર્થયાત્રાના વિહાર દરમ્યાન લાખો જિજ્ઞાસુ જીવોએ આ સિદ્ધપદના સાધક સંતના દર્શન કર્યાં અને તેઓશ્રીની ભવાંતકારી અમૃતમય વાણી સાંભળીને અનેક ભવ્ય જીવોના જીવનની દિશા આત્મ-સન્મુખ થઈ ગઈ. ફળસ્વરૂપે ભારતભરમાં મહતી ધર્મપ્રભાવના થઈ અને સોનગઢના આ સંત પ્રત્યે લોકોમાં શ્રદ્ધાભક્તિનો જુવાળ જાગી ઊઠ્યો. યાત્રા દરમ્યાન અનેક સ્થાનોએથી લગભગ ૮૦ જેટલા અભિનંદન પત્ર અર્પણ થયા.

પોણા છ માસની ૮૦૦ મુમુક્ષુ-યાત્રાળુઓ સાથે નીકળેલી વિ.સં. ૨૦૧૩ની શ્રી સમ્મેદશિખરજીની પ્રથમ યાત્રા વખતે ઈસરી આશ્રમમાં દિગમ્બર જૈન સમાજના અનેક પ્રસિદ્ધ વિદ્વાનોની હાજરીમાં ક્ષુલ્લક શ્રી ગણેશપ્રસાદજી વર્ણીજી સાથે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની વાત્સલ્યતાભરી વાતચીત થયેલી; ત્યારે વર્ણીજીએ પ્રસન્નતા વ્યક્ત કરતાં કહ્યું કે ''સ્વામીજીકી પ્રસન્નમુદ્રા મુજે બહોત પસંદ આઈ; ઔર મુઝે ઐસા લગા કિ ઈસ આત્માકે દ્વારા સમાજકા કલ્યાણ હોગા.'' ત્યારબાદ મધુવન (શિખરજી)માં અનેક દિગંબર મુનિઓ, વિદ્વાનો, વર્ણીજી સહિત અનેક ત્યાગીઓ અને પાંચ હજારથી અધિક શ્રોતાગણની સમક્ષ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું પ્રવચન થયેલું. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રવચન-શ્રવણથી પ્રભાવિત થઈને સેંકડો પંડિતોના વિદ્યાપતિ પં.બંસીધરજી (ઈન્દૌર)એ હિંમતપૂર્વક સ્પષ્ટ જાહેર કરેલું કે '..... આપકી વાણીમેં તીર્થંકરોકા ઔર કુંદકુંદસ્વામીકા હી હૃદય હૈ.' ભારતવર્ષીય દિ.જૈન વિદ્વત્પરિષદના અધ્યક્ષ પં.ફુલચંદજી સિદ્ધાંતશાસ્ત્રી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રવચન-સત્સમાગમથી એટલા બધા પ્રભાવિત થયા કે તેઓ પોતાની રૂઢિગત્ માન્યતા છોડીને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના અનુયાયી બની ગયા.

દિવ્યધ્વનિનું રહસ્ય સમજાવનાર તેમજ કુંદકુંદાદિ આચાર્યોના ગહન શાસ્ત્રોનું રહસ્યોદ્‌ઘાટન કરનાર આ મહાપુરુષની ભવતાપવિનાશક અમૃતવાણીને, શ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીની દીર્ઘદૃષ્ટિને કારણે, શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા ઈ.સ. ૧૯૫૯થી નવેમ્બર ૧૯૮૦ સુધી ટેપમાં ઉતારી લેવામી આવી, જેના પ્રતાપે આજે આપણી પાસે ૯૦૦૦ થી વધુ પ્રવચનો સુરક્ષિતપણે ઉપલબ્ધ છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની મંદલ ઉપસ્થિતિમાં જ ભારતભરમાં-વિશેષરૂપે હિન્દી સમાજમાં તેમજ નાઈરોબી, લંડન, સ્વીત્ઝરલેન્ડ, હોંગકોંગ, અમેરિકા, કેનેડા

ઈત્યાદિ વિદેશોમાં, અગણિત સંખ્યામાં ટેપ-રીલો તથા કેસેટોથી ટ્રસ્ટના કેસેટ-વિભાગ દ્વારા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રવચોનો મુમુક્ષુઓએ લાભ પ્રાપ્ત કર્યો હતો. હાલમાં સી.ડી. યુગ શરૂ થતાં સ્વ. શાંતિલાલ રતિલાલ શાહ પરિવાર દ્વારા આ મંગલવાણી દેશ-વિદેશના તમામ મુમુક્ષુમંડળોમાં તેમેજ લાખો જિજ્ઞાસુ મુમુક્ષુઓના ઘેર-ઘેર ગુંજતી થઈ ગઈ છે, તે એમ પ્રસિદ્ધ કરે છે કે ભરતક્ષેત્રના ભવ્ય જીવોને પંચમકાળના અંત સુધી આ દિવ્યવાણી ભવના અભાવમાં પ્રબળ નિમિત્ત થશે.

દશલક્ષણ પર્યુષણપર્વ દરમ્યાન ભારતભરમાં અનેક સ્થળોએ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ પ્રરૂપેલાં તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રચાર માટે પ્રવચનકારો મોકલાય છે. પર્યુષણમાં સૌ પ્રથમ બહારગામ-રાજધાની દિલ્હીમાં-વાંચન કરવા માટે સોનગઢથી શ્રી ખીમચંદભાઈ શેઠ ગયા હતા. તેઓ તેમ જ શ્રી લાલચંદભાઈ મોદી અને શ્રી યુગલકિશોરજી (કોટા), પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રની સૂક્ષ્મ તત્ત્વ-પ્રરૂપણાનો પ્રચાર કરનાર અગ્રેસર વક્તાઓ હતા. પ્રવચનકારોને મોકલવાની આ પ્રવૃત્તિથી ભારતભરના સમસ્ત દિગંબર સમાજમાં જાગૃતિ આવી હતી અને આજે પણ દેશ-વિદેશમાં પર્યુષણપર્વમાં સેંકડો પ્રવચનકાર વિદ્વાનો આ વીતરાગી વાણીનો ડંકો વગાડે છે. ડો. હુકમચંદજી ભારિલ્લના નિર્દેશનમાં નવા-નવા વિદ્વાનો તૈયાર કરવા માટે શ્રી પૂનમચંદજી ગોદિકા દ્વારા આચાર્યકલ્પ પંડિત શ્રી ટોડરમલજીની સ્મૃતિરૂપે જયપુરમાં શ્રી ડોટરમલ સ્મારક ભવનનું ઈ.સ.૧૯૬૭માં નિર્માણ થયું જેનું ઉદ્‌ઘાટન પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની મંગલ ઉપસ્થિતિમાં તેઓશ્રીના આશીર્વાદથી થયું હતું. આ પ્રવચનકાર વિદ્વાનોને પ્રવચન-પદ્ધતિ માટે પ્રશિક્ષિત કરવા દર વર્ષે પ્રશિક્ષણવર્ગ જયપુરથી શરૂ કરવામાં આવ્યા હતા. ઉત્તર ગુજરાત તેમજ હિન્દી પ્રાંતમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ પ્રરૂપેલ તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રચાર-પ્રસારમાં પંડિત શ્રી બાબુભાઈ ફતેપુરવાળાનું વિશેષ યોગદાન રહ્યું હતું.

ભગવાન શ્રી મહાવરીસ્વામી પછીના આ યુગમાં જ્યારે બૌદ્ધ સંપ્રદાયનો ઘણો પ્રભાવ હતો ત્યારે સમર્થ આચાર્ય શ્રી અકલંકદેવે તત્કાલીન પ્રમુખ બૌદ્ધ આચાર્ય સાથે વાદવિવાદ કરીને તેમનો પરાજય કરતાં જૈન સમાજમાં જયજયકાર થયેલો; તેવી જ રીતે ઓક્ટોબર ૧૯૬૩માં ખાનિયા (જયપુર)માં દિગમ્બર સમ્પ્રદાયના પ્રખર પંડિતો અને કાનજીસ્વામીના અનુયાયી તરીકે પ્રસિદ્ધ પં. શ્રી ફૂલચંદજી સિદ્ધાન્તશાસ્ત્રી વચ્ચે કેટલાક દિવસો સુધી લેખિત પ્રશ્નોત્તર દ્વારા તત્ત્વચર્ચા થતાં, પં. શ્રી ફૂલચંદજી દ્વારા તે પંડિતોની રૂઢિગત્ માન્યતાનો શાસ્ત્રોના આધારો દ્વારા પરાજય થતાં, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ અત્યંત ભાવવિભોર થઈને જૈનદર્શનના સત્યમાર્ગની જીત સંબંધી પં. ફૂલચંદજી માટે અત્યંત પ્રસન્નતા વ્યક્ત કરતાં કહ્યું હતું કે-પંડિત ફૂલચંદજીએ બહુ કાર્ય કર્યું છે, બહુ મહેનત કરી છે. શાસ્ત્રથી આધાર આપીને બરાબર સાચી શ્રદ્ધાને થંભાવી રાખી છે. એવો એ એક પંડિત નીકળ્યો! શાસ્ત્રના પંડિતપણે ભણીને સ્વ-આશ્રય અને પર-આશ્રય આ બે બોલને ટકાવી રાખ્યા; બહુ જબ્બર વાત છે. હજારો બોલ,

ઓહોહો..! ઘણું જ્ઞાન છે. અત્યારે ચાલતો આ પંથ-વિપંથ, તેમાં આ વાત બહાર મૂકવી! ઘણી હિંમત કરી છે. આ ઐતિહાસિક પ્રસંગે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની અત્યંત ભાવવિભોર પ્રસન્ન મુખમુદ્રા દેખીને ભક્તો રોમાંચિત થઈ ગયેલા. આ ઐતિહાસિક પ્રસંગ પછી તેઓ સોનગઢ આવ્યા ત્યારે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ મુરબ્બી શ્રી રામજીભાઈ દોશીને આજ્ઞા કરેલી કે તમે આખાય મંડળને લઈને તેમને વાજતે-ગાજતે લઈ આવો. તેથી તે મુજબ અમે બધા શોભાયાત્રાપૂર્વક પં. ફૂલચંદજીને બજારેથી સ્વાધ્યાયમંદિર લઈ આવેલા હતા.

કાઠિયાવાડમાં દિગમ્બર શાસ્ત્રોના સૌથી જૂના વિશેષ અભ્યાસી, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના વિશેષ કૃપાપાત્ર, જામનગર નિવાસી શ્રી વીરજીભાઈ વારીયા કે જેઓ સંપ્રદાય સમયના બહુ જૂના અનુયાયી હતા, તેમના માટે એક રાત્રિના પાછલા પહોરે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને સ્વપ્ન આવ્યું કે વીરજીભાઈની તબિયત વિશેષ નાદુરસ્ત છેને તેમને અમારા દર્શનની અભિલાષા છે. સવારે ઉઠતાં જ પૂજ્યશ્રી પાસે સમાચાર આવ્યા કે વીરજીભાઈની તબિયત ઘણી જ નાજુક છેને આપના દર્શનની ભાવના છે. વાત પૂરી થાય તે પહેલાં જ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ ફરમાવ્યું કે ચાલો જામનગર! અને જામનગરમાં ગુરુ-શિષ્યનું વાત્સલ્ય-ભક્તિપૂર્ણ મિલન થયું હતું. શ્રી વીરજીભાઈ ઉંમરમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કરતાં મોટા હતા, સંપ્રદાય-સમયથી જ તેમને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનો વિશેષ પરિચય હતો, તેથી તેમને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની વિશેષ કૃપાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું.

જન્મમરણથી રહિત થવાના સંદેશા નિરંતર સંભળાવનાર આ ચૈતન્યવિહારી પુરુષના મંગલકારી જન્મોત્સવો ઉજવવાની શરૂઆત ૫૯માં વર્ષથી થઈ. ૭૫માં હીરકજયંતી પ્રસંગે સમગ્ર ભારતના જૈન સમાજ દ્વારા ચાંદી-જડિત આઠસો પાનાનો એક દળદાર 'અભિનંદન ગ્રંથ' આ ભાવી તીર્થાધિનાથને ભારત સરકારના તત્કાલીન મંત્રી શ્રી લાલબહાદુર શાસ્ત્રી દ્વારા દેશભરના હજારો ભક્તોની હાજરીમાં મુંબઈમાં અર્પણ થયો હતો. જોગાનુજોગ થોડા દિવસોમાં તેઓ ભારતના વડાપ્રધાન બન્યા.

વિ.સં. ૨૦૩૭ના કારતક વદ ૭, તા. ૨૮-૧૧-૧૯૮૦, શુક્રવારના રોજ આ પ્રબળ પુરુષાર્થી આત્મજ્ઞ સંતપુરુષ દેહાદિનું લક્ષ છોડી પોતાના જ્ઞાયક ભગવાનના અંતરધ્યાનમાં એકાગ્ર થયા, અતીન્દ્રિય આનંદકંદ નિજ જ્ઞાયકમાં લીન થયા. સાંજે આકાશનો સૂર્ય અસ્ત થયો, ત્યારે સર્વજ્ઞપદના સાધક સંતે ભરતક્ષેત્રમાંથી સ્વર્ગપુરીમાં પ્રયાણ કર્યું. જેમ નવપલ્લવિત વટવૃક્ષ શરૂઆતમાં સ્વયં પોતાની વિશાળતાને સમૃદ્ધ કરતો થકો વિશાળકાય બની ગયા બાદ તેમાંથી અનેક વટવૃક્ષનું નવસર્જન કરતો હોય છે, તેમ સોનગઢના આ સંતે શરૂઆતમાં સ્વયંભૂપણે અધ્યાત્મયુગનું નવસર્જન કર્યું અને તેમની વિશાળ પ્રભાવના-છાયામાં દેશ-વિદેશમાં—જયપુર, દેવલાલી, અલિગઢ, દિલ્હી, ગાંધીનગર, સોનાગિર, બાંસવાડા, ઈન્દૌર, દ્રોણગિરિ, નાગપુર, ગજપંથા, કોટા ઈત્યાદિ તથા નાઈરોબી, લંડન, અમેરિકા ઈત્યાદિ ક્ષેત્રોમાં સ્થપાયેલ સંસ્થાઓ

દ્વારા, તેઓશ્રીએ પ્રરૂપેલ તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રચાર વડે તેઓશ્રી દ્વારા નવસર્જિત અધ્યાત્મયુગને યુગના અંત સુધી ટકાવી રાખવાનું પણ તેઓશ્રીના પુણ્યપ્રતાપે બન્યું. એ રીતે તેઓશ્રી વીરશાસનને પ્રાણવંતું કરતાં ગયા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી આ યુગના એક મહાન અને અસાધારણ વ્યક્તિ હતાં. તેમના બહુમુખી વ્યક્તિત્વની સૌથી મોટી વિશેષતા એ છે કે તેમણે સત્યથી ખૂબ દૂર જન્મ લઈને સ્વયંબુદ્ધની જેમ સત્યનું અનુસંધાન કર્યું અને પોતાના પ્રચંડ પુરુષાર્થથી આત્મસાત પણ કર્યું.

શ્રી વીરપ્રભુના નિર્વાણ બાદ, આ સળંગ ૪૫ વર્ષનો સમય (વીર સંવત ૨૪૬૧ થી ૨૫૦૭ અર્થાત્ ઈ.સ. ૧૯૩૫ થી ૧૯૮૦) વીતરાગમાર્ગની પ્રભાવનાનો સુવર્ણકાળ હતો. જે કોઈ મુમુક્ષુ અધ્યાત્મ તીર્થધામ સુવર્ણપુરી જતા, તેમને તો ત્યાં ચતુર્થકાળનો જ અનુભવ થતો.

ઈ.સ. ૧૯૪૧ થી ઈ.સ. ૧૯૮૦ દરમ્યાન પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબેનના નિર્દેશનમાં તથા પૂજ્ય શાંતાબેનના ભક્તિ-ઉલ્લાસભર્યા સંચાલનમાં સૌરાષ્ટ્ર-ગુજરાત ઉપરાંત ભારતદેશના અનેક શહેરોમાં તથા નાઈરોબીમાં-એમ કુલ ૬૬ દિગંબર જિનમંદોરીની મંગલ પ્રતિષ્ઠા આ ધર્મયુગસૃષ્ટા સત્પુરુષના કરકમળ દ્વારા થઈ હતી.

તેઓશ્રીની અધ્યાત્મ-દેશનાના પ્રભાવથી શ્રી સીમંધરસ્વામી દિગમ્બર જિનમંદિર, શ્રી સમવસરણ મંદિર, શ્રી માનસ્તંભજી, શ્રી મહાવીર-કુંદકુંદ-પરમાગમ મંદિર, શ્રી પંચમેરુ-નંદીશ્વર જિનાલય જેવા જિનાયતનોના નિર્માણથી આજે સુવર્ણપુરી જૈનજગતમાં આત્મસાધનાનું તીર્થધામ બની ગયું છે અને નજીકના ભવિષ્યમાં ૪૧ ફૂટના ભગવાન શ્રી બાહુબલીના ખડ્ગાસન જિનબિંબની તેમજ જમ્બૂદ્વીપના અનેક જિનબિંબોની સ્થાપના થતાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની સાધનાભૂમિ સુવર્ણપુરી આકર્ષક અજાયબી તરીકે વિશ્વના નકશામાં સ્થાન પામશે.

આ વિદેહ-દશાવંત મહાપુરુષનું અંતર જેટલું ઉજ્જ્વળ હતું તેટલું બાહ્યજીવન પણ પવિત્ર હતું. પવિત્રતા અને પુણ્યનો સહજ યોગ આ કળિકાળમાં ભાગ્યે જ જોવા મળે છે. તેમની અત્યંત નિયમિત દિનચર્યા, સાત્વિક અને પરિમિત આહાર, આગમસંમત સંભાષણ, કરુણ અને સુકોમળ હૃદય તેમના વિરલ વ્યક્તિત્વના અભિન્ન અવયવો હતા. શુદ્ધાત્મતત્ત્વનું નિરંતર ચિંતન અને સ્વાધ્યાય એ જ તેમનું જીવન હતું. જૈન શ્રાવકના પવિત્ર આચાર પ્રત્યે તેઓશ્રી હંમેશા સતર્ક અને સાવધાન હતા. તેઓ જગતની પ્રશંસા કે નિંદાથી અપ્રભાવિત, માત્ર પોતાની સાધનામાં જ તત્પર રહ્યા. ભાવલિંગી મુનિઓના તેઓ પરમ ઉપાસક હતા.

પોતે ચતુર્થ ગુણસ્થાનવર્તી સાધક હોવા છતાં તેમનો જીવન-વ્યવહાર અને પરિણામની સ્થિતિ અત્યંત ઉચ્ચ કોટિના હતા. તીર્થંકરનું દ્રવ્ય હોવાથી જગતના જીવો આત્મકલ્યાણને પામો એવી કરુણા વર્તતી હોવાથી ૯૧માં વર્ષે પણ ગામોગામ વિહાર કરીને ભવ્યજીવોની

તત્ત્વજિજ્ઞાસા છીપાવતા હતા છતાં તેઓ એટલા નિસ્પૃહી હતા કે તેઓશ્રીએ ક્યારેય કોઈને પણ જિનમંદિર બંધાવો કે સ્વાધ્યાયમંદિર બંધાવો એવું કહેવું તો દૂર રહ્યું, ઈશારો સુદ્ધાં કરેલ ન હતો.

જીવોના આત્મકલ્યાણની કરુણા હોવા છતાં એટલા નિર્મમત્વી હતા કે ક્યારેય કોઈને પણ પૂછેલ ન હતું કે તમે રોજ સ્વાધ્યાય કરો છો ને?

કોઈ વ્યક્તિ જીવનપર્યંત તત્ત્વજ્ઞાન ન સમજવાથી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનો વિરોધ કરતો હોય ને તે વ્યક્તિને પોતાના અજ્ઞાન માટે પશ્ચાતાપ થતાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની ક્ષમા માગતો ત્યારે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને શરમ... શરમ... અનુભવાતી અને કહેતાં કે ભૂલી જાઓ... ભૂલી જાઓ... ભગવાને પણ પોતાના ભૂતકાળમાં ભૂલો કરવામાં કાંઈ બાકી રાખ્યું ન હતું. તમે ભગવાન છો એમ અમે દેખીએ છીએ અને તમે પણ તમને ભગવાન તરીકે દેખો.—આવી તો નિર્માનતા હતી.

તત્ત્વવિરોધના કારણે કોઈ દૈનિકપત્રમાં કે પત્રિકામાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી પ્રતિ અનુચિત લખાણ છાપે તો ભક્તો તેનો વિરોધ કરવાના હોય તો તેઓશ્રી કહેતાં કે ભાઈ! અમારું કોઈ વિરોધી નથી. અમારો કોઈ વિરોધ કરતો નથી. અમે કોઈને વિરોધી દેખાતા નથી. અમે તો બધાને ભગવાન તરીકે દેખીએ છીએ. ગમે તેવું લખાણ લખીને વિરોધ કરનાર પણ જો પ્રવચન સાંભળવા આવતો તો તેને સભામાં આગળ બેસવા બોલાવતાં ને પ્રવચનમાં વાત્સલ્યભાવે તેમને સંબોધિત કરતાં. પૂરા જીવન દરમ્યાન કોઈપણ વ્યક્તિએ ગમે તેવો વિરોધ કર્યો હોય તે પણ જો એકવાર પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રત્યક્ષ દર્શન-સત્‌સમાગમમાં આવતો તો તે જીવનભર તેમનો અનુયાયી બની જતો. ક્ષમાપના દિને પ્રવચનસભામાં જાહેરમાં કહેતા કે કોઈ જીવને અમારાથી પર્યાયદૃષ્ટિથી જોવાઈ ગયું હોય તો અમે ક્ષમા માગીએ છીએ. સૌ જીવો ભગવાન છે.—આવી તો તેમની કરુણામય ક્ષમાભાવના હતી.

જીવનમાં નિસ્પરિગ્રહી તો એવા કે ૪૫-૪૫ વર્ષો સુધી સ્વાધ્યાયમંદિરના એક જ રૂમમાં રહેલાં કે જ્યાં જિનવાણી-સ્વાધ્યાય માટે એક બેઠક, સૂવા માટે એક ગાદલાવાળી બેંચ ને ત્યાગીને યોગ્ય માત્ર ચાર જોડી કપડા! અને સ્વાધ્યાય અર્થે સેંકડો શાસ્ત્રોથી ભરેલા કબાટો!!

દેશ અને દુનિયામાં શું ભજી રહ્યું છે તે જાણવાનું કૂતુહલ નહીં હોવાથી ક્યારેય ન્યુઝપેપર સુદ્ધાં વાંચ્યું ન હતું.

રસના અલોલુપી-નિઃસ્વાદી તો એટલા કે જીવનમાં ક્યારે બે-ત્રણ શાક સિવાય ન તો કોઈ શાક ચાખ્યું હતું, મગની દાળ સિવાય ન તો કોઈ દાળ કે કઢી ચાખ્યા હતા, ન તો કોઈ ચટણી, મરચાં ચાખેલા, ન તો કોઈ મીઠાઈ કે ફરસાણ કે મુખવાસ ચાખેલા. જાણે કે કોઈ ત્યાગી-વ્રતી હોય તેવું તેમનું જીવન હતું.

કરુણાશીલતાનો સાગર હોવા છતાં તત્ત્વમાં એટલા નિર્ભીક ને સત્યમાર્ગ પ્રવક્તા હતા

કે કોઈપણ લૌકિક મહાનુભાવનો તેમના પર પ્રભાવ પડતો ન હતો. એક પ્રતિષ્ઠિત શ્રેષ્ઠી તથા એક ત્યાગી-વ્રતી દ્વારા ઉદ્દિષ્ટ ભોજન માટે કાંઈક જતું કરવા સંબંધી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને ઈશારો કરવામાં આવતાં, તેઓશ્રીએ બહુ સ્પષ્ટપણે કહ્યું કે પોતાને માટે બનેલો આહાર-ઉદ્દિષ્ટ ભોજન પ્રાણ જાય તોપણ મુનિરાજ લ્યે નહીં. દેશકાળના નામે સર્વજ્ઞકથિત શુદ્ધ આમ્નાયનું ઉલ્લંઘન કેમ કરાય? ભાવનગરના મહારાજા શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજી (દેશના પ્રથમ રાજ્યપાલ-મદ્રાસના) સોનગઢ આવેલા; તેમને તેઓશ્રીએ પ્રવચનમાં કહેલ કે થોડું માગે તે નાનો માગણ, ઘણું માગે તે મોટો માગણ! વર્ષે પાંચ હજાર જોઈતા હોય તે નાનો માગણ અને વર્ષે પાંચ લાખ જોઈતા હોય તે મોટો માગણ! શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીને પોતાના ધર્મગુરુ માનનાર રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજી વિ.સં. ૧૯૯૫માં રાજકોટમાં પ્રવચનમાં આવેલા. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ પોતાની તત્ત્વની મસ્તીમાં કહેલ કે હું બીજાની સેવા કરી શકું છું એમ માનનાર મૂઢ છે. આ વાત ગાંધીજીને એટલી બધી સ્પર્શી ગયેલ કે કેટલાક વર્ષો પછી તેમણે કોઈને પૂછેલ કે મને મૂઢ કહેનાર મહારાજ હાલ ક્યાં વિચરે છે?

ગુણ પ્રશંસક તો એટલા કે કોઈએ પણ શાસન-સંબંધી પ્રશંસનીય કાર્ય કર્યું હોય-ચાહે તો પોતાનો શિષ્ય ભલે હોય તોપણ તેમની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરતા હતાં.

—આવી અનેક ઉચ્ચ કોટીની પરિણતિ અને અધ્યાત્મતત્ત્વજ્ઞાનથી ભરપૂર ઉપદેશના સુસંગમના કારણે પ્રથમ પરિચયમાં જ શ્રોતાઓ તેમના પ્રતિ ભાવવિભોર બનીને તેમના અનુયાયી બની જતાં.

આચાર્ય ભગવંતોએ જે મુક્તિનો માર્ગ પ્રકાશ્યો છે તેને આ અનુભૂતિ-વિભૂષિત સંતપુરુષે પોતાના શુદ્ધાત્મતત્ત્વની અનુભૂતિના આધારે, સાતિશય જ્ઞાન અને વાણી દ્વારા, યુક્તિ ને ન્યાયથી સર્વ પ્રકારે સમજાવ્યો હતો. દ્રવ્યની સ્વતંત્રતા, દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય, ઉપાદાન-નિમિત્ત, નિશ્ચય-વ્યવહાર, ક્રમબદ્ધપર્યાય, કારણશુદ્ધપર્યાય, આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ, સમ્યગ્દર્શન અને તેનો વિષય, સમ્યગ્જ્ઞાન અને જ્ઞાનનું સ્વ-પરપ્રકાશકપણું ઈત્યાદિ સમસ્ત સિદ્ધાંત તેઓશ્રીના પરમ પ્રતાપે આ કાળે સત્યરૂપે બહાર આવ્યા હતા. ''સેંકડો શાસ્ત્રોના અમારા મંથનનો આ સાર અંદરથી આવ્યો છે'' એ ''ક્રમબદ્ધપર્યાય''ના શંખનાદ વડે તેઓશ્રીએ જૈનજગતને આંદોલિત કર્યું. જેમ શ્રી સમયસારનું સ્મરણ કરે અને કાનજીસ્વામીનું સ્મરણ થયા વિના રહેતું નથી, તેમ ''ક્રમબદ્ધપર્યાય'' શબ્દ કાને પડે ને કાનજીસ્વામીનું સ્મરણ થયા વિના રહેવું અસંભવ છે. આજે દેશ-વિદેશમાં લાખો જીવો મોક્ષના માર્ગને સમજવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તે તેઓશ્રીનો જ પરમ પ્રતાપ છે.

કરુણાસાગર, પુરુષાર્થપ્રેરણામૂર્તિ, સમ્યગ્જ્ઞાનવિભૂષિત આ ધર્માત્માના મહિમાનું વર્ણન શબ્દાદીત છે; માત્ર અહોભાવથી અનુભવગમ્ય છે.

''તું પરમાત્મા છો-એમ નક્કી કર! તું પરમાત્મા છો-એમ નક્કી કર!''-આવો મહામંત્ર

મુમુક્ષુઓને આપીને ભક્તોને ભગવાન બનવાની પ્રેરણા કરનાર આ મહાપુરુષે પ્રકાશેલો સ્વાનુભૂતિનો પાવન પંથ જગતમાં સદાય જયવંત વર્તો!

તીર્થંકર શ્રી મહાવીર ભગવાનની દિવ્યધ્વનિનું રહસ્ય સમજાવનાર શાસન-સ્તંભ શ્રી કહાનગુરુદેવ ત્રિકાળ જયવંત વર્તો!

ભવભીરૂ ભવ્યાત્માના ભવનો અભાવ કરનારા સત્પુરુષનો પ્રભાવના-ઉદય જયવંત વર્તો!

હે જ્ઞાનપોષક સુમેઘ તને નમુ હું,
આ દાસના જીવનશિલ્પી તને નમુ હું.

અનુક્રમણિકા

પ્રવચન નં.	તારીખ	શ્લોક/ગાથા	પૃ.સં.
૩૯૦	૧૮-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૦૩-૨૦૪	૦૦૧
૩૯૧	૧૯-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૦૪, ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪	૦૧૫
૩૯૨	૨૦-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪	૦૨૯
૩૯૩	૨૧-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪	૦૪૩
૩૯૪	૨૨-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪	૦૫૭
૩૯૫	૨૩-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪	૦૭૦
૩૯૬	૨૪-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૦૫	૦૮૪
૩૯૭	૨૫-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૦૫-૨૦૬	૦૯૬
૩૯૮	૨૬-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૦૫-૨૦૬	૧૧૧
૩૯૯	૨૭-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૪૫ થી ૩૪૮	૧૨૫
૪૦૦	૨૮-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૪૫ થી ૩૪૮	૧૩૮
૪૦૧	૨૯-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૦૯-૨૧૦	૧૫૧
૪૦૨	૩૦-૦૭-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૧૦, ગાથા-૩૪૯ થી ૩૫૫	૧૬૫
૪૦૩	૩૧-૦૭-૧૯૭૭	ગાથા-૩૪૯ થી ૩૫૫, શ્લોક-૨૧૧	૧૭૯
૪૦૪	૦૧-૦૮-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૧૧	૧૯૧
૪૦૫	૦૨-૦૮-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૧૨-૨૧૩	૨૦૪
૪૦૬	૦૩-૦૮-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૧૩-૨૧૪	૨૧૬
૪૦૭	૦૪-૦૮-૧૯૭૭	શ્લોક-૨૧૪, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫	૨૨૯
૪૦૮	૦૫-૦૮-૧૯૭૭	ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫	૨૪૩
૪૦૯	૦૬-૦૮-૧૯૭૭	ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫	૨૫૫
૪૦૯	૦૭-૦૮-૧૯૭૭	ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫	૨૬૮

૪૧૧	૦૮–૦૮–૧૯૭૭	ગાથા–૩૫૬ થી ૩૬૫	૨૮૧
૪૧૨	૦૯–૦૮–૧૯૭૭	ગાથા–૩૫૬ થી ૩૬૫	૨૯૪
૪૧૩	૧૦–૦૮–૧૯૭૭	ગાથા–૩૫૬ થી ૩૬૫	૩૦૬
૪૭૩	૦૯–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૫૬ થી ૩૬૫	૩૧૯
૪૭૪	૧૦–૧૦–૧૯૭૭	શ્લોક–૨૧૫	૩૩૧
૪૭૫	૧૧–૧૦–૧૯૭૭	શ્લોક–૨૧૫–૨૧૬	૩૪૨
૪૭૬	૧૨–૧૦–૧૯૭૭	શ્લોક–૨૧૬–૨૧૭,ગાથા–૩૬૬થી૩૭૧	૩૫૫
૪૭૭	૧૩–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૬૬ થી ૩૭૧	૩૬૮
૪૭૮	૧૪–૧૦–૧૯૭૭	શ્લોક–૨૧૮–૨૧૯	૩૮૦
૪૭૯	૧૫–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૭૨	૩૯૨
૪૮૦	૧૬–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૭૨	૪૦૬
૪૮૧	૧૭–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૭૨	૪૧૯
૪૮૨	૧૮–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૭૨	૪૩૨
૪૮૩	૧૯–૧૦–૧૯૭૭	ગાથા–૩૭૨, શ્લોક–૨૨૦	૪૪૪
૪૮૪	૨૦–૧૦–૧૯૭૭	શ્લોક–૨૨૧	૪૫૭
૪૮૫	૨૧–૧૦–૧૯૭૭	શ્લોક–૨૨૧	૪૬૯

પ્રવચન નં.૪૧૪ થી ૪૭૨ શક્તિ ઉપરના પ્રવચનો ભાગ–૧૪માં લેવામાં આવેલ છે.

ૐ

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

ભાગવત શાસ્ત્ર

(ભાગ–૧૨)

(અધ્યાત્મયુગપુરુષ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીના
સમયસાર ગ્રંથ ઉપરના ૧૮મી વખતના
શબ્દશઃ સળંગ પ્રવચનો)

**શ્રાવણ સુદ-૨, સોમવાર, તા. ૧૮-૦૭-૧૯૭૭,
કળશ-૨૦૩-૨૦૪, પ્રવચન નં. ૩૯૦**

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર, કળશ છે ૨૦૩.

(शार्दूलविक्रीडित)

कार्यत्वादकृतं न कर्म न च तज्जीवप्रकृत्योर्द्वयो-
रज्ञायाः प्रकृतेः स्वकार्यफलभुग्भावानुषङ्गात्कृतिः।
नैकस्याः प्रकृतेरचित्त्वलसनाज्जीवो ऽस्य कर्ता ततो
जीवस्यैव च कर्म तच्चिदनुगं ज्ञाता न यत्पुद्गलः।।२०३।।

જરી ઝીણી વાત છે. મૂળ આ ચીજ અનાદિથી લોકોએ અનાદિથી માન્યું છે કે આત્મામાં જે કાંઈ વિકાર થાય એ કર્મને લઈને થાય. એવું શીખ્યા જૈનમાં. અન્યમાં એમ શીખ્યા કે ઈશ્વર હોય તો કર્તા થાય. ઈશ્વર. જૈનમાં કર્મ કર્તા. એટલે ઊંધુ માર્યું એનાથી વધારે. અહીંયા ઈ વાત ભગવાન આચાર્ય કહે છે.

શ્લોકાર્થ :— **'કર્મ કાર્યત્વાત્ અકૃતં ન'** કર્મ જે છે વિકારીભાવ જીવના. પુણ્ય અને પાપ બેય વિકારીભાવ. આહા..હા..! **'(અર્થાત્ ભાવકર્મ) છે તે કાર્ય છે,...'** પુણ્ય અને પાપના, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના ભાવ અને કામ-ક્રોધના ભાવ બેય ભાવકર્મ છે

એ કાર્ય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને કાર્ય કર્તા વિના હોય નહિ. અહીં તો ન્યાયથી સિદ્ધ કરે છે. '**(અર્થાત્ ભાવકર્મ) છે તે કાર્ય છે, માટે તે અકૃત હોય નહિ અર્થાત્ કોઈએ કર્યા વિના થાય નહિ.**' એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ કાર્ય છે માટે કર્યા વિના થાય નહિ. એક વાત. '**વળી...**' '**तत् जीव-प्रकृत्योः द्वयोः कृतिः न**' એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ જીવ અને કર્મ બન્નેના કાર્ય પણ નથી, બન્નેનું કાર્ય નથી. આહા..હા..! લ્યો! હવે અહીંયાં એમ કહે છે કે ઉપાદાન અને નિમિત્ત બેય સરખા રાખો. બેય છે. કાંઈ લોકોને પડી જ નથી તત્ત્વની. એમને એમ વાડામાં બંધાણા, એમાં જે જન્મ્યા એ જે કંઈ માથે કહે એ કહીને ચાલે ને આ માને, થઈ રહ્યું. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે આત્મામાં જે કાંઈ શુભ-અશુભભાવ થાય એ વિકારીભાવ કાર્ય છે. કાર્ય છે એ કર્તા વિના ન હોય. હવે અહીં કહે છે કે એ બે થઈને કાર્ય છે એમ પણ નથી. કર્મની પ્રકૃતિ અને આત્માના વિકારીભાવ આત્મા. એ બેય કરે એમ નથી. છે? '**જીવ અને પ્રકૃતિ બન્નેની કૃતિ હોય એમ નથી,...**' હોય એમ નથી. '**अज्ञायाः प्रकृतेः स्व-कार्य-फल-भुग्-भाव-अनुषङ्गात्**' '**કારણ કે જો તે બન્નેનું કાર્ય હોય...**' કર્મ અને આત્મા મળીને વિકાર થતો હોય, બેનું કાર્ય હોય. આહા..હા..! ઓલામાં તો એણે એમ લીધું છે કે કુંભાર વિના ઘડો થાય છે ક્યાંય? અહીં ભગવાન કહે છે કે ઘડો કુંભાર વિના જ થાય છે. ઝીણી વાતું બહુ બાપુ! આહા..હા..!

શ્રોતા :- અમે તો જોતા નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અમે તો જોતા નથી ૩૭૨ ગાથામાં કહ્યું. માટીથી ઘડો થાય છે અમે તો એમ જોઈએ છીએ. આચાર્ય એમ કહે છે. કુંદકુંદાચાર્ય, અમૃતચંદ્રાચાર્ય, સંતો દિગંબર મુનિઓ તો આમ કહે છે. હવે એની એને ખબર ન મળે. આહા..હા..! કુંભાર હોય તો ઘડો થાય. અહીં પ્રભુ કહે છે કે કુંભાર હોય તો ઘડો થાય એ વાત અમે માનતા નથી. માટીથી ઘડો થાય એ માટીનું કાર્ય છે. માટી તેની કર્તા અને માટીનું એ કાર્ય છે. કુંભાર કર્તા અને કુંભારનું એ કાર્ય છે એમ છે નહિ. આરે.. આરે.. આવી વાતું હવે. એની જ્યાં હજી તત્ત્વની ખબરું ન મળે. જીવ-અજીવ બે જુદી ચીજ છે. આહા..હા..! અને કરો, વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા, થઈ ગયો ધર્મ! થશે... મિથ્યાત્વભાવ છે એમાં ધર્મ ક્યાં હતો તારે સાંભળને. આહા..હા..! હજી મિથ્યાત્વ શું છે એની તને ખબર નથી. એ બેનું કાર્ય માનવું એ મિથ્યાત્વભાવ છે. કર્મ અને આત્મા બે ભેગા મળીને પુણ્ય-પાપના ભાવ કરે છે એમ નથી. આહા..હા..!

'**કારણ કે જો તે બન્નેનું કાર્ય હોય તો...**' જડ છે કર્મ એ તો જ્ઞાનરહિત છે. '**એવી પ્રકૃતિને પણ પોતાના કાર્યનું ફળ ભોગવવાનો પ્રસંગ આવે.**' જો કર્મ છે એ આત્માને વિકાર કરાવે તો એનું ફળ એણે ભોગવવું પડે. કર્તા હોય એને ભોગવવું પડે. જડને તો ભોગવવાનું હોતું નથી. આહા..હા..! '**एकस्याः प्रकृतेः न**' '**વળી તે (ભાવકર્મ)**

એક પ્રકૃતિની કૃતિ (-એકલી પ્રકૃતિનું કાર્ય—) પણ નથી,...' એકલો કર્મના કારણે વિકાર થયો છે એમ પણ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે, કોને પડી? ધંધા આડે નવરો થઈને કલાક, બે કલાક નવરો થાય ત્યાં સાંભળવા જાય, માથે જે કહે એ જય નારાયણ. વીતરાગ શું કહે છે, અને પરમેશ્વરનું શું કહેવું છે એની તો કાંઈ ખબરું ન મળે. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! નવરાશ ક્યાં છે પણ? ધંધા આડે ૨૨-૨૦ કલાક ત્યાં રોકાય, ૬-૮ કલાક ઊંઘે, ૨-૪ કલાક બાયડીને રાજીમાં જાય, થોડા છોકરાને રમાડે ને રળવામાં દુકાને ૬-૮ કલાક જાય. થઈ રહ્યું મરી ગયો એમને એમ બિચારો.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ કરવું છે એ હું કરી શકતો જ નથી એમ એણે માનવું જોઈએ. આહા..હા..! એ ધંધાના કાર્ય, બાયડીને રાજી રાખવાના કાર્ય એ મારું કાર્ય જ નથી. આહા..હા..! રળીને બધાનું એમ કે પોષણ કરું. મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ જીવ છે. આહા..! પરના પોષણ કરે એ વાત જ જૂઠી છે એમ કહે છે. આહા..હા..! આ તો વીતરાગમાર્ગ જગતથી ઊંધો છે ભાઈ! વાડાવાળાને કઠણ પડે તો અન્યમાં તો છે ક્યાં? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ કર્મ એકલો વિકાર કરાવે એમ પણ નથી. કર્મ જડ છે. જો એ કરે તો એને ભોગવવું પડે, તો જડને તો ભોગવવાનું હોય નહિ. આહા..!

તે માટે, **'ભાવકર્મ ચેતન છે...'** એમ. **'अस्य कर्ता जीवः'** **'તે ભાવકર્મનો કર્તા જીવ જ છે...'** એ પુણ્ય અને પાપના ભાવનો કર્તા અજ્ઞાની આત્મા છે. અજ્ઞાનીની વાત છે. રાગનો કર્તા થાય છે એ અજ્ઞાની છે. એ મિથ્યાદૃષ્ટિનું રાગ કાર્ય એ મિથ્યાદૃષ્ટિનું એ કાર્ય છે. આહા..હા..! જૈનપણું જેને પ્રગટ્યું છે એટલે કે જેણે મિથ્યાત્વનો જય કર્યો છે, નાશ કર્યો છે એવો જીવ છે એ તો પુણ્ય-પાપનો કર્તા છે નહિ. આહા..હા..! આ આવી વાતું છે. અહીં તો અજ્ઞાની જે છે, જેને શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુનું ભાન નથી એ જીવ પુણ્ય-પાપનો કર્તા અજ્ઞાનપણે તે કરે છે. કર્મથી નહિ, બેથી નહિ, એકથી થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'એવું તે ભાવકર્મ જીવનું જ કર્મ છે, કારણ કે પુદ્ગલ તો જ્ઞાતા નથી...' એટલે શું કહે છે? જાણનાર હોય એ ભૂલે. જાણનાર નથી એને ભૂલવું શું? સમજાણું કાંઈ? જાણનાર હોય એ ભૂલે, તો જાણનારું જ્ઞાન છે એ ભૂલે છે. રાગ છે એ મારું કાર્ય છે, પરનું નહિ એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! **'કારણ કે પુદ્ગલ તો જ્ઞાતા નથી...'** આહા..હા..! જડ કર્મ તો છે કે નહિ અમે એની એને ખબર નથી. જડ કર્મ છે આઠ એ તો માટી ધૂળ છે ઝીણી. જેમ આ જાડી ધૂળ છે. આને ખબર છે કે હું જડ છું? એમ કર્મને ખબર છે કે હું કર્મ છું? આહા..હા..! જેને ખબર નથી એ ભૂલે શી રીતે? એમ કહે છે. જડ જડ છે એ તો જ્ઞાતા નથી, જાણનાર નથી. જાણનારો છે તે ભૂલે છે. પોતાના

ચૈતન્ય સ્વરૂપને ન જાણતા, અજ્ઞાની પુણ્ય-પાપના ભાવ મારા એ અજ્ઞાની એનું કર્તવ્ય છે ઈ. આહા..હા..! અરે! આવી વાતું! સમજાણું કાંઈ? આ વીતરાગનો માર્ગ આવો છે, બાપુ! જિનેશ્વરદેવ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રણકાળ, ત્રણલોક જેણે એક સમયમાં ભગવાને દેખ્યા. પરમાત્મા તો બિરાજે છે. મહાવિદેહમાં તો બિરાજે છે. મહાવીર આદિ તો મોક્ષમાં પધાર્યા. એ તો નમો સિદ્ધાણંમાં ગયા. એને તો ભાષા હોતી નથી. આ તો પરમાત્મા છે એની ભાષા છે. આહા..હા..! એ ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય મુનિ દિગંબર ત્યાં ગયા હતા. આઠ દિ' ત્યાં રહ્યા હતા. ત્યાંથી આવીને આ શાસ્ત્ર બનાવ્યા. આહા..હા..! એના પછી હજાર વર્ષે મુનિ થયા અમૃતચંદ્રાચાર્ય. એના ગણધર જેવા. એણે ટીકાઓ કરી. આહા..હા..!

કહે છે કે રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપ, દયા ને દાન, કામ ને ક્રોધ એવા જે ભાવ છે એ કાર્ય છે. તો કર્તા વિનાનું કાર્ય હોય નહિ. કરાયેલા વિના કાર્ય હોય નહિ. તો એ જીવ અને પ્રકૃતિ બેનું કાર્ય છે? કે ના. બેનું હોય તો એને ભોગવવું પડે. એકલા જડનું છે? એમ પણ નથી. કેમ કે જાણનાર નથી. શું કીધું સમજાણું? જડ કર્મ અને આત્મા બે ભેગા થઈને વિકાર કરે તો તો અચેતનને ભોગવવું પડે. તો અચેતનને ભોગવવાનું હોઈ શકે નહિ. બીજી વાત, કે એ વિકાર કર્મ જડનું જ હોય તો જડ તો જ્ઞાતા જ નથી. જાણનાર નથી એને ભૂલ કેવી? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

શ્રોતા :- જાણનારો ભૂલે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જાણનારો ભૂલે. આહા..હા..! જાણનારો ભગવાન આત્મા એ પોતાનું ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે તેમ ન જાણતા, એ રાગ અને પુણ્ય-પાપના કાર્ય મારા છે એ અજ્ઞાનીનું કાર્ય છે. આહા..હા..! ભારે વાતું ભાઈ! કહો, સમજાણું કાંઈ? દુનિયા માટે અમે કરીએ છીએ કામ. નથી માનતા માણસો? આ પોપટભાઈને ઘરે છે, એમના સાળા જ એમ કહેતા હતા. પોપટભાઈને કહ્યું. એની પાસે પૈસા બહુ. બે અબજ ચાલીસ કરોડ. આ પોપટભાઈના સાળા ગુજરી ગયાને ત્યાં ગોવા-ગોવા. આ પોપટભાઈ બેઠા નહિ સામે. એના સાળા હતા ગોવામાં. બે અબજ ચાલીસ કરોડ રૂપિયા. હમણા ગુજરી ગયો દોઢ વર્ષ પહેલા. વહુ હમણા ગુજરી ગઈ એની. પછી બહુ ધંધો ચાલતો હતો ત્યારે એકવાર કહ્યું આ બનેવીએ આણે કે હવે તમે ક્યાં સુધી? આટલા પૈસા છેને હવે. ત્યારે કહે... પાવર ફાટી ગયેલા હોય અજ્ઞાનીના. અમે શું રળવા ખાતર રળીએ છીએ? એ તો માણસને પોષણ મળે છે, માણસને નભાવ થાય એના માટે કરીએ છીએ. આહા..હા..! સાચું હશે? કારણ કે મોટા કામ એટલે હજારો માણસો કામ કરે અને લાખો રૂપિયાની પેદાશું, લાખોના ખરચો. એમાં કહે, અમે દુનિયાને નભાવવા માટે કરીએ છીએ. મૂઢ છો? એય..! પોપટભાઈ! લ્યો, આ તારા મામાની વાત ચાલે છે આ. કહો, સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- અભિમાનના પિંજરામાં પડ્યા હોય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– અમે આ બાયડી માટે, છોકરા માટે કરીએ છીએ. છોકરા નાના છે એને મોટા (કરવા), ભણાવવા કરાવવા, છોડીયું ૨૫-૨૫ વર્ષની જુવાન છે અને આ કાળ. છોકરાઓ મળતા નથી અને મળે તો પૈસા માગે છે. ૫૦ હજાર, ૨૫ હજાર દ્યો. એટલે ૨૫-૨૫ વર્ષની છોડીયું. હવે એને બધે ઠેકાણે નાખવું એ અમારું કામ છેને. ધૂળમાંય નથી સાંભળને. મૂઢ છો. પરના કાર્ય હું કરી શકું છું, મિથ્યાદષ્ટિ છે, એ જૈન નથી. આહા..હા..! વાત આવી છે. એય..! ધર્મચંદજી!

અહીં તો કહે છે કે આ પણ જૈન નથી, પણ વિકારનો કર્તા પોતે જ છે એ. જૈન નથી એટલે મિથ્યાત્વને જીત્યું નથી હજી. પણ એ મિથ્યાત્વભાવમાં પુણ્ય અને પાપના ભાવનો કર્તા એ અજ્ઞાની છે. એનો કરનારો કર્મ છે અને બે થઈને થાય છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! કેવી વાત કરી જુઓને! બે કરે તો બેને ભોગવવું પડે. એક જડ કરે તો જડ તો જ્ઞાતા નથી અને એને ભૂલ થાય એ કઈ રીતે હોઈ શકે? આહા..હા..! એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ, શુભ-અશુભભાવ એ જીવ જ પોતાના સ્વરૂપના જાણ નથી, જ્ઞાતા ચૈતન્ય છું, ચૈતન્યબિંબ મારું સ્વરૂપ છે એવી જેને ખબર નથી એવો મિથ્યાદષ્ટિ તે પુણ્ય-પાપનો કર્તા છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! કહો, ભોગીભાઈ! આવી ઝીણી વાતું છે. આહા..હા..!

વીતરાગ માર્ગ પરમેશ્વરનો આહા..હા..! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર... અહીં કહે છેને. વ્યવહાર શુભરાગ હોય. દયા, દાન, વ્રતના શુભોપયોગ હોય તો એ કર્તા થઈને શુદ્ધતા ધર્મની થાય. આહા..હા..! એ અજ્ઞાન છે, એ મિથ્યાત્વ છે. શુભરાગ છે એ આસ્રવ છે, વિકાર છે, દુઃખ છે. સમ્યગ્દર્શન સુખ નિર્મળતા એનાથી પ્રગટ થાય? સમજાણું કાંઈ? આરે..રે..! આવી વાતું. કર્તા ઠરાવે તોપણ અજ્ઞાની અને પરને કર્તા ઠરાવે તોપણ મૂઢ. આહા..હા..! આવી વાતું છે, બાપુ! શું થાય? જન્મ-મરણરહિત થવાના માર્ગ કોઈ પંથ વીતરાગના, પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથના કોઈ જુદા છે. આહા..હા..!

કહે છે, **'जीवस्य एव कर्म' 'જીવનું જ કર્મ છે,...'** જોયું! અહીં જ્ઞાતા સમકિતીનું કાર્ય છે એ અહીં લેવું નથી. અહીં તો વિકાર તે જીવનું કાર્ય છે એટલું સિદ્ધ કરવું છે. સમજાણું કાંઈ? **'કારણ કે પુદ્‌ગલ તો જ્ઞાતા નથી (તેથી તે ભાવકર્મ પુદ્‌ગલનું કર્મ હોઈ શકે નહિ).'** આહા..હા..! એક બાજુ પાછું કહે કે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જે ધર્મી છે. આહા..હા..! જેને સમ્યક્ સત્ય પ્રભુ આત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ આત્મા છે એવું સત્ છે એવા સત્‌ની સમ્યક્ સત્ પ્રતીતિ જેને અનુભવમાં થઈ છે... આહા..હા..! એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ રાગનો કર્તા નથી થતો. એ રાગ થાય તેનો તે જ્ઞાતા રહે છે. આરે..રે..! આવી વાતું, હવે આમાં ક્યાં મેળ ખાવો? કોની સાથે મેળ કરવો? ઓલા કહે કે વાદ કરો, ચર્ચા કરો. ખૂબ આવે છે. આજે આવ્યું છે કે બધા ચાર ભેગા થઈને કરો. તમે અમારી વાતને નિર્ણય કરો. મારું નામ નાખ્યું, રામજીભાઈનું નાખ્યું, બાબુભાઈનું નાખ્યું, ખીમચંદભાઈનું નાખ્યું. ચાર નાખ્યા છે, ખીમજી એમ કરીને.

ચાર ભેગા થઈને હવે નિર્ણય કરો. આ તમારો વિરોધ છે. અરે! ભગવાન! બાપુ! તારી તને ખબર નથી, ભાઈ! આહા..હા..! પ્રથા ચાલી છેને કે કર્મને લઈને જ વિકાર થાય. એમ ન માને તે ખોટા છે એમ ઠરાવે છે. અને ક્રમબદ્ધ થાય એમ નહિ. જે સમયે જે કાર્ય થવાનું તે સમયે જ થાય. સ્વકાર્ય કાળ પોતાનો વિકારનો કાળ હોય તો વિકારનો, સમ્યગ્દર્શનનો કાળ હોય તો સમ્યગ્દર્શનનો. એ પોતાનું કાર્ય પોતાથી થાય, પરને લઈને ન થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! હવે આવી વાતું અગમ-નિગમની વાતું. બાપુ! મારગડા પરમેશ્વરના (જુદા છે). વીતરાગતાનો માર્ગ રાગથી શરૂ ન થાય.

અહીં તો ફક્ત રાગનો કર્તા પરમાર્થે કોણ છે એટલું સિદ્ધ કરવું છે, પણ ધર્મ કેમ થાય એ પછી પ્રશ્ન છે. સમજાણું કાંઈ? એ તો આવી ગયું હતું કાલે, નહિ? આહા..હા..! અભેદ દૃષ્ટિમાં તો કર્તાકર્મ ભાવ નથી. માથે આવી ગયું હતું, ભાઈ! માથે આવી ગયું છે. આહા..હા..! **'પરિણામ-પરિણામીની ભેદદૃષ્ટિમાં પોતાના અજ્ઞાનભાવરૂપ પરિણામોનો કર્તા જીવ જ છે.'** માથે આવી ગયું છે માથે. આહા..હા..! પરિણામી ભગવાન આત્મા બદલનારો, પરિણમનારો અને વિકારી પરિણામ તેનું કાર્ય એ અજ્ઞાનભાવે તો એનું જ છે. આહા..હા..! અજ્ઞાનભાવે કર્મનું કાર્ય છે, એ તો અજ્ઞાનભાવમાં પણ નથી. આહા..હા..! છેને? અને **'અભેદદૃષ્ટિમાં તો કર્તાકર્મભાવ જ નથી,...'** આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શનમાં જ્યાં અભેદ દૃષ્ટિ થઈ... આહા..હા..! હું ભગવાન આત્મા તો ચૈતન્યસ્વરૂપ, આનંદનો સાગર છેને, આહા..હા..! એવું જ્યાં અંતર સમ્યગ્દર્શન થયું તે તો રાગનો કર્તા અને રાગ કાર્ય એ એનામાં છે નહિ. આહા..હા..!

જેને સમ્યગ્દર્શનની—ધર્મની શરૂઆત થઈ છે. આહા..હા..! છેને? માથે આવી ગયું હતું કાલે. **'શુદ્ધચેતનામાત્ર જીવવસ્તુ છે. આ પ્રમાણે યથાર્થ પ્રકારે સમજવું કે ચેતનકર્મનો કર્તા ચેતન જ છે.'** અજ્ઞાનપણે પણ વિકારનો કર્તા જીવ જ છે. કર્મ નહિ, પર નહિ, પરની અપેક્ષા જેને નહિ. આહા..હા..! એમાં એ લખ્યું છે. નહિ, નિમિત્ત અંતરની અપેક્ષા વિના થાય જ નહિ. એ ઓલો ૨૭૮. સ્ફટિકના દાખલામાં આવે છે. એક ઠેકાણે એવું આવે છે. એ તો એક નિમિત્ત હોય છે એમ સિદ્ધ કરવા. આહા..હા..! અહીં તો કહે છે કે નિમિત્તની કોઈ અપેક્ષા જ નથી. એ તો ૬૨મી ગાથામાં કહ્યું હતું, પંચાસ્તિકાય. ત્યાં ચર્ચા ચાલી હતી વર્ણીજી સાથે. વિકાર થાય તેને કર્મના કોઈ અપેક્ષાની જરૂર નથી એમ પરમાત્માનો પોકાર છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! પણ એ આત્માનો નિર્ણય કરવાને, સત્યની તુલના કરવી, સત્ય શું છે, અસત્ય શું છે, ઊંધી શ્રદ્ધા શું છે, સવળી શું છે, એની તુલના ન મળે અને એમને એમ ધર્મ થઈ જાય. શું થાય? અરે! જિંદગી જાય છે, અલ્પ આયુષ્ય છે. એમાં તો કેટલાના તો ૪૦, ૫૦, ૬૦ તો ક્યાંય વયા ગયા હોય. આહા..હા..! એમાં આ વાસ્તવિક પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ (કહે છે), રાગ તારાથી થાય એ અજ્ઞાનભાવથી

અને રાગ કાર્ય મારું નહિ એ જ્ઞાનભાવથી. આહા..હા..! કેમ? કે જેને રાગ મારું છે એ પર્યાયબુદ્ધિવાળો રાગને કરે છે એ કર્મથી નહિ. હવે જેની બુદ્ધિ જ પર્યાય ઉપરથી ખસી ગઈ છે અને વસ્તુ ત્રિકાળી ચૈતન્યસ્વભાવ ઉપર દૃષ્ટિ પડી છે, સમ્યગ્દૃષ્ટિની ધર્મીની દૃષ્ટિ ત્યાં પડી છે એથી તે જ્ઞાતા-દૃષ્ટા છે એ રાગનો કર્તા પણ છે નહિ. આહા..હા..! આવું છે. આહા..હા..!

એકકોર કર્તા કહેવો અને એકકોર પાછો કર્તા નથી. બે અપેક્ષા સ્યાદ્વાદ છે. સ્યાદ્વાદ એટલે અપેક્ષાથી કથન છે. પુણ્ય-પાપના ભાવનો કર્તા છે એ અજ્ઞાનભાવે છે એમ સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! અને જ્યારે આત્માનું જ્ઞાન થયું સમ્યગ્દર્શન, જેને મિથ્યાત્વનો નાશ કરીને સમ્યગ્દર્શન ધર્મની પહેલી સીઢી (પ્રગટ થઈ),... આહા..હા..! શ્રાવક ને મુનિ તો કઈ દશા બીજી આઘી, એ તો બહુ ઊંચી છે, બાપુ! આહા..હા..! અહીંયાં તો હજી સમ્યગ્દર્શન જ્યાં આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ (છે) એવું જેવું પરમસત્ય છે તેવી સત્યદૃષ્ટિ, સમ્યગ્દૃષ્ટિ, સત્યદૃષ્ટિ, પ્રશસ્તદૃષ્ટિ, સાચીદૃષ્ટિ (પ્રગટ થઈ છે), આહા..હા..! તે કાળમાં તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ મહાસત્‌ને જેણે દૃષ્ટિમાં લીધું છે એ અસત્ કૃત્રિમ એવા રાગનો એ કર્તા થતો નથી. દેવીલાલજી! આવું છે, બાપુ! શું થાય? માર્ગ તો આવો છે. એને ન બેસે તો કાંઈ વાત કાંઈ ફરે એવી છે? આહા..હા..! અને ઝાઝા માનનારા માટે સાચું થાય એવું કાંઈ છે? અને સત્યને માનનારા ન હોય અને થોડા હોય માટે કાંઈ સત્ય અસત્ય થઈ જાય એવું છે? આહા..હા..! લ્યો!

‘**ભાવાર્થ :- ચેતનકર્મ ચેતનને જ હોય;...**’ અહીં વિકારીની વાત છે હોં! ‘**પુદ્ગલ જડ છે, તેને ચેતનકર્મ કેમ હોય?**’ ચેતનનું કાર્ય છે એ તો રાગનું. ચેતન છે એ તો રાગ, પુણ્ય-પાપ પણ ચૈતન્યની દશા છે. એ કાંઈ જડ પરમાણુની દશા જડની નથી. આહા..હા..!

૨૦૪ કળશ. ‘**હવેની ગાથાઓમાં જેઓ ભાવકર્મનો કર્તા પણ કર્મને જ માને છે...**’ આહા..હા..! ‘**તેમને સમજાવવાને સ્યાદ્વાદ અનુસાર...**’ અપેક્ષાથી કથન કરવાનું છે. ‘**વસ્તુસ્થિતિ કહેશે; તેની સૂચના કાવ્ય પ્રથમ કહે છે :—**’

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

कमैव प्रवितर्क्य ट्रकर्तृ हतकैः क्षिप्त्वात्मनः कर्तृतां।
कर्तात्मैष कथञ्चिदित्यचलिता कैश्चिच्छ्रुतिः कोपिता।
तेषामुद्धतमोहमुद्रितधियां बोधस्य संशुद्धये
स्याद्वादप्रतिबन्धलब्धविजया वस्तुस्थितिः स्तूयते।।२०४।।

‘**શ્લોકાર્થ :- કોઈ આત્માના ઘાતક...**’ આહા..હા..! ‘**(સર્વથા એકાંતવાદીઓ)**’ ‘**कर्म एव कर्तृ प्रवितर्क्य**’ ‘**કર્મને જ કર્તા વિચારીને...**’ આહા..હા..! કર્મ જ વિકાર કરાવે છે. આહા..હા..! ‘**आत्मनः कर्तृतां क्षिप्त्वा**’ ‘**આત્માના કર્તાપણાને ઉડાડીને,...**’ એમ એ કહે કે અમે બે થઈને કરીએ છીએ. તોપણ એનું એ થયું. આહા..હા..! બે થઈને

કરવાનું હોઈ શકે? બે એક કે દિ' થયા છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઘણાં એમ જ કહે છે, બે થઈને એક વિકાર થાય. કર્મ અને આત્મા બે ભેગા થઈને વિકાર. એકલો વિકાર (કરવાની) ક્યાં એનામાં શક્તિ છે કોઈ? પણ શક્તિ નથી, પણ પર્યાયમાં એની શક્તિ છે. દ્રવ્ય-ગુણમાં શક્તિ નથી. સમજાણું કાંઈ? પર્યાયમાં,.. હવે પર્યાય કોને કહેવી એની ખબરું ન મળે. જે જૈનદર્શનના એકડા—પર્યાય. દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય ત્રણ. આહા..હા..!

દ્રવ્ય એટલે ત્રિકાળી શક્તિઓનો પિંડ, ગુણ એટલે શક્તિઓ અને પર્યાય એટલે અવસ્થા. એ પર્યાય એટલે અવસ્થા દષ્ટિવાળાને કર્મનો કર્તા સિદ્ધ કર્યો છે અહીં. કર્મ એટલે વિકારીભાવ. સમજાણું? એ બે થઈને કરે એ પણ નિષેધ કર્યો છે. આહા..હા..! કેમકે વિકાર થવાના કાર્યકાળમાં વિકાર પોતે જ કરે છે. એ જન્મક્ષણ છે એની. વિકારને ઉત્પત્તિ થવાનો એનો કાળ છે. ભલે દૃષ્ટિની ખબર નથી તત્ત્વની, પણ પર્યાયમાં વિકાર થવાનો કાળ હોય એટલે વિકાર કાર્યકાળે વિકાર થાય. એને કર્મને લઈને થાય કાર્ય એમ નહિ. ભાષા એમ આવે (કે) એક કાર્યના બે કારણ. પણ એક કારણ યથાર્થ અને એક કારણ ઉપચારિત-આરોપિત. નથી તેને કહેવું એનું નામ વ્યવહાર. છે એને કહેવું નામ નિશ્ચય. આહા..હા..! નિશ્ચય-વ્યવહારના ઝઘડા. આહા..હા..!

'કોઈ આત્માના ઘાતક (સર્વથા એકાંતવાદીઓ)...' 'कर्म एव कर्तृ प्रवितर्क्य' 'કર્મને જ કર્તા વિચારીને...' 'आत्मनः कर्तृतां क्षिप्त्वा' છોડી દે છે. આત્મા કર્તા હોય? આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ. આહા..હા..! રાજકોટમાં (સંવત) ૧૯૯૯માં (હતા). આત્માની વાત આવે શુદ્ધની ઘણી. તો એક વેદાંતી હતો બાવો. કે મહારાજ જૈનના સાધુમાં આવી વાત ક્યાંથી આવી? શું કરે છે આ? જૈનના સાધુમાં તો ક્રિયા કરવી, રાગ કરવો, પુણ્ય કરવું એવી વાતું (હોય). હવે આ અધ્યાત્મ વાત જૈનમાં ક્યાંથી? એમ સાંભળવા આવ્યો. ચર્ચામાં હતો. સાંભળવા નહિ ચર્ચામાં. ચર્ચામાં થતા એવી ચર્ચા થઈ કે ભાઈ આત્મા જે વસ્તુ છે એ નિત્ય-અનિત્ય છે. કાયમ પણ રહે છે અને અવસ્થા પલટે પણ છે. હેં? અવસ્થા અનિત્ય? ભાગ્યો. જૈનમાં વળી આવી વાત! જૈનમાં તો ક્રિયા કરો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો એવું જૈન માને. વળી આત્મા આનંદસ્વરૂપ ને જ્ઞાતા-દષ્ટા ને ચૈતન્યમૂર્તિ રાગને કરે નહિ ને. આવી વાત જૈનમાં ક્યાંથી આવી? જૈનની એવી છાપ પડી બહારમાં. આહા..હા..!

અનિત્ય છે, પર્યાય બદલે છે. વસ્તુ તરીકે આત્મા અને પરમાણુ ધ્રુવ છે, પણ ઉત્પાદ-વ્યય પર્યાયમાં નવી અવસ્થા થાય, જૂની જાય એ ઉત્પાદ-વ્યયસહિત તે સત્ છે. એકલું ધ્રુવ છે એમ નહિ. ન બેઠું. એને વળી રાગ કર્તા આત્મા છે એ તો બેસે જ શી રીતે અજ્ઞાનમાં પણ? હેં! આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ! શુદ્ધ ચૈતન્ય. પણ શુદ્ધ ચૈતન્યની ખબર નથી એની વાત છે અહીં તો. સમજાણું કાંઈ?

'આત્માના કર્તાપણાને ઉડાડીને,...' 'एषः आत्मा कथञ्चित् कर्ता' 'આ આત્મા

કથંચિત્ કર્તા છે' એટલે? જ્યાં સુધી અજ્ઞાન છે ત્યાં સુધી પુણ્ય-પાપનો કર્તા અજ્ઞાની છે. કથંચિત્ કર્તા એટલે એ. અને આત્માનું જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન થાય ત્યારે એ કર્તા નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

શ્રોતા :– હાથીના દાંત ખાવાના જુદા અને જોવાના જુદા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– ખાવાના જુદા ક્યાં? આ બે એક જ કીધાને. બે એક જ વાત કીધી. ખાવાના ખાવાના જ છે દાંત, દેખાડવાના બહારના ઈ જુદા છે. આહા..હા..! એ વાત લીધી છે ધર્મદાસ ક્ષુલ્લકે કે ભાઈ વ્યવહારની વાતું કરી છે એ હાથીના દાંત જેવી છે. નિશ્ચયની વાત તો અંદરના દાંત જેવી છે. આહા..હા..! ધર્મદાસમાં આવે છે. ધર્મદાસ ક્ષુલ્લક. સમ્યગ્જ્ઞાન દિપીકા. આહા..હા..!

'इति अचलिता श्रुतिः कोपिता' **'આ આત્મા કથંચિત્ કર્તા છે એમ કહેનારી અચલિત શ્રુતિ...'** ભગવાનની વાણી એને **'કોપિત કરે છે...'** હેં! આત્મા વિકાર કરે? એ ભડકે. જૈનમાં પણ ભડકે. વિકાર છેને એ તો ઉપાધિ છે. આત્મા ઉપાધિ કરે? એ તો કર્મને લઈને ઉપાધિ હોય. એમ સાંભળનારા જૈન વાડામાં પણ ભડકે છે બિચારા. **'અચલિત શ્રુતિને કોપિત કરે છે...'** આહા..હા..! **'(-નિર્બાધ જિનવાણીની વિરાધના કરે છે);...'** અર્થ તો એવો છે કોપ કરે છે, ક્રોધ આવે છે એને. આત્મા વિકાર કરે? વિકાર તો ઉપાધિ છે, એ તો કર્મને લઈને થાય. અને શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે વિકાર તે પુદ્ગલ છે. એ પુદ્ગલ આત્મા કરે? અરે! પણ સાંભળ તો ખરો. એ પુદ્ગલ કેમ કીધા? એ તો સ્વરૂપનું જ્ઞાન અને આનંદમાં એ છે નહિ. નીકળી જાય છે એ ચીજ માટે નિમિત્ત... શું કીધું? સવારમાં કહ્યું હતુંને, પંડિતજી! પુદ્ગલ ભવે પુદ્ગલિકા. હા, એ સંસ્કૃતમાં છેને. પુદ્ગલે ભવ પુદ્ગલિકા. એ સવારના શ્લોકમાં (આવ્યું હતું). સવારનો શ્લોક. પુદ્ગલે ભવ પુદ્ગલિકા. સવારનો શ્લોક છેને? ૩૬મો છે. ચિત્શક્તિવ્યાપ્તમ હજી આવ્યું નથી આપણે. ચિત્શક્તિવ્યાપ્ત છેને? ૩૬મો કળશ. પુદ્ગલે ભવા પુદ્ગલિકા. સંસ્કૃતમાં છે. આ ૩૬મો હજી આપણે આવ્યો નથી. હજી **'सकलमपि विहायाणाय'** હવે આવવાનો છે. પુદ્ગલે ભવા પુદ્ગલિકાઃ. પુદ્ગલના નિમિત્તથી થયેલા એને પુદ્ગલના કહેવામાં આવ્યા એ સ્વભાવની દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ. સમજાણું કાંઈ? ચિત્શક્તિ.. છેને? શ્લોક. આમાં ફેર છે થોડો. એમાં પહેલું ચિત્શક્તિ છે, પછી સકળવિહાયની .. છે. આમાં પહેલો સકળવિહાય અને પછી ઓલો. ફેર છે જરી લખાણમાં છાપવામાં. એમાં પણ લખ્યું છે. **'सर्वेऽपि भावाः पौद्गलिका अमी'** પુદ્ગલે ભવા પુદ્ગલિકા. આહા..હા..! કઈ અપેક્ષાએ? ચિદાનંદ જ્ઞાન આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ ચૈતન્યસ્વરૂપ એનું જ્યાં ભાન થયું ત્યાં નીકળવાની, નીકળી જાય એવી ચીજને પુદ્ગલની કહી. સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે કે એ ચૈતન્યના છે. થાય છે એનામાં અને તેના અજ્ઞાનભાવથી. કર્મથી નહિ. આહા..હા..! આવું બધું પકડવું ને સમજવું ભારે માથાકૂટ. એ કરતા વ્રત પાળવા ને

ભક્તિ કરવી, પૂજા કરવી થઈ રહ્યું જાવ. અનંતવાર કરી, સાંભળને. સમવસરણમાં સાક્ષાત્ ભગવાનની પૂજા અનંતવાર કરી. સમવસરણમાં અનંતવાર ગયો. મણિરત્નના દીવા, હીરાના થાળ, કલ્પવૃક્ષના ફૂલ. પરમાત્મા બિરાજે ત્યાં મહાવિદેહમાં અનંતવાર જન્મ્યો છે. તીર્થંકર તો સદાય ત્યાં હોય છે. સમવસરણમાં અનંતવાર ગયો છે અને આવી પૂજા પણ અનંતવાર કરી છે સાક્ષાત્‌ની, પણ એ તો શુભભાવ છે એ કાંઈ ધર્મ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું ભારે આકરી પડે જગતને. નવરાશ ન મળે, વખત મળે નહિ. આહા..હા..! સત્યનો નિર્ણય કરવાનો. જેને માટે ભવમાં ભવના અભાવનો નિર્ણય જોઈએ. આહા..હા..! એ નિર્ણય નહિ ત્યાં.

અહીં કહે છે પુદ્‌ગલિક ભાવા. કીધુંને. અહીં કહે છે જીવના કરેલા. એ સ્યાદ્વાદ એટલે? અજ્ઞાનભાવે કરે તો એ કરે, જ્ઞાનભાવે કરે તો એ જાણે. આહા..હા..! ધર્મી જીવ જેને સમ્યગ્દર્શન થયું એ જીવ તો રાગનો ભાવ આવે એને ખરો દયા, દાન, ભક્તિ, પૂજા, પણ એનો એ કર્તા ન થાય. એનો એ જાણનાર રહે. આવી વાત! સમજાણું કાંઈ? એને પોતાના ચૈતન્યસ્વભાવમાં ભેળવે નહિ. એને જુદા રાખીને જાણે. આવું સમ્યગ્દર્શન અને આવો ધર્મ. આહા..હા..! અહીં કહે છે ઈ આત્મા કોઈ પ્રકારે અજ્ઞાનભાવે પણ વિકારનો કર્તા છે. એવી જિનવાણીની વિરાધના કરે છે. કોપ કરે છે. કર્મ વિના વિકાર થાતા હશે? કર્મથી થાય વિકાર અને તમે કહો કે આત્માથી થાય.

શ્રોતા :- એટલે કર્મની પૂજા કરે છે લોકો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્મની પૂજા આવે છેને. એ શ્વેતાંબરમાં આવે છે પૂજા. કર્મદહન પૂજા. દિગંબરમાં પણ થતી હોય. શુભભાવ હોય ને એ વખતે પૂજા શુભભાવ હોય. કર્મદહન. જડ શું તને દહન કરે છે? આહા..હા..!

અહીંયાં તો આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યનું ભાન થાય સમ્યગ્દર્શનમાં, એને તો રાગનો નાશ કરનારો પણ કહેવામાત્ર છે. તો રાગનો કર્તા છે એ તો છે જ નહિ. આહા..હા..! અહીંયાં તો ફક્ત અજ્ઞાનભાવે અનાદિથી વિકાર કરે છે તે જીવ કરે છે, કર્મ નહિ એટલું સિદ્ધ કરવું છે. પણ એટલું સિદ્ધ કરીને ત્યાં રાખવું નથી પાછું. હવે એને છોડી દે. એ રાગના કર્તાપણાનો અજ્ઞાનભાવ છોડી દે. આહા..હા..! ત્યારે તને ચૈતન્યસ્વરૂપના આનંદનો લાભ થાય ત્યારે તને ધર્મ થાય. આહા..હા..! ભારે આકરી વાતું! હવે વાણિયાને વખત મળે નહિ. રળવું, ખાવું, બાયડી-છોકરાને પોષવા કે એનું પોષણ કરવું, ઝાઝા હાથ પકડે એનું કરવું શું? હવે એ કરવું કે આ કરવું અમારે? વખત મળે એમાં એક કલાક, બે કલાક માંડ. ત્યાં તમે આવી વાતું કરો. અરે! ભાઈ! માર્ગ તો આ છે, બાપા! આહા..હા..! એને નિર્ણય કરવો પડશે દુઃખથી ડરતો હોય તો. ચાર ગતિના પરિભ્રમણમાંથી (છૂટવું હોય તો). આહા..હા..!

હવે એક જણાની ખાનગી વાત નહોતી આવી? કે કાનજીસ્વામી ક્રમબદ્ધ કહે છે એ

વાત સાચી લાગે છે, પણ હવે આપણે વિરોધ ઉપાડ્યો એ વિરોધ મૂકાય નહિ. ભલે નરક ને નિગોદમાં જાશું, પણ વિરોધ તો કરશું હવે. અરર..ર..! શું કરે છે બાપા? ભાઈ! કારણ કે ક્રમબદ્ધ છે. જે સમયે જે પર્યાય જે કાળે જે ક્ષેત્રે જ્યાં થવાની તે થાય. એવું એનું સ્વરૂપ છે. હવે આ જો નિર્ણય કરવા જાય તો કર્મથી થાય અને શુભભાવથી ધર્મ થાય અને નિમિત્તથી થાય એ વાત બધી ઊડી જાય. આહા..હા..! એવી વાત બહાર તો આવી છે. હવે ઘણા વર્ષથી અહીં તો છે. બહાર આવી છે કોક પંડિતને કાને ગઈ વિરોધીઓને. તો એને ખાનગી વાત આવી છે કે એ લોકો કબુલે છે કે વાત સાચી લાગે છે. અને કૈલાસચંદજીએ પણ કબુલ્યું હવે તો. પહેલું તો નહોતું એને વર્ણીના વખતમાં. વર્ણીજી કબુલતા નહોતા. ક્રમબદ્ધ નહિ. આહા..હા..! હવે એ કહે છે, માનવા જઈએ તો આપણો વિરોધ રહેતો નથી. વિરોધનું શસ્ત્ર શું હવે? થાવું હોય એ થાય, હવે આપણે વિરોધ કરવા ખાતર વિરોધ કરવો. અરે..! ભગવાન! શું કરે છે? બાપા!

શ્રોતા :- આજીવિકા..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આજીવિકા નહિ, એ પકડ્યું હોય પછી માન જાયને. જે મોઢે.. આહા..હા..! નાગરવેલના પાન ચાવ્યા.

શ્રોતા :- સોનગઢ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બધા પછી કહે, તમે શું કર્યું આ? તમે આ બધી જિંદગી મફત ગઈ તમારી ખોટી? એમ કહે. હાય! હાય! મરવું પડે. અત્યાર સુધી સમજ્યા નહોતા તમે? અરે! ભાઈ! ભૂલ કબુલવામાં તો લાભ છે. એમાં શું છે? ભાઈ! અમને એ ખબર નહોતી.

રાગ કર્તવ્ય છે મારું એમ માનવું તે મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! એ વળી વાત આવે છેને. જ્ઞાતારં તત્ત્વનાં. નહિ? ભુભૃતાં. એમ કે ભગવાનના ગુણનું સ્મરણ, પ્રભુ! તમારા ગુણની અમે ભક્તિ એ માટે કરીએ છીએ. જે તમારા ગુણ છે એનો અમને લાભ મળે. તો ગુણનું સ્મરણ કરે તો ગુણનો લાભ મળે? ગુણનું સ્મરણ કરે એ તો વિકલ્પ રાગ છે. એ નાખ્યું છે એમાં. તદ્ગુણ લબ્ધયે. ભાઈ! તદ્ગુણ લબ્ધયે તો નિમિત્તના કથન છે. પોતાનો આત્મા જે છે દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય. વસ્તુ એની શક્તિ અને અવસ્થા એ ત્રણનો વિચાર કરે તોપણ વિકલ્પ ઉઠે, શુભરાગ ઉઠે છે. આહા..હા..! તો ભગવાનનું સ્મરણ આદિ કરે એ તો શુભરાગ જ ઉઠે, એમાં બીજું છે નહિ, રાગ જ છે. અને એ રાગ આત્માને લાભ કરે? આકરી વાતું ભારે આકરું પડે. અરે! પરમાત્માની ભક્તિ એ ધર્મ નહિ? આહા..હા..! સમજાણું?

ભરતેશ વૈભવમાં આવે છે. બાપ-દીકરાને... છે. ઓલા ભરતેશના દીકરાઓ છેને. પછી એના મામાને પરણે છેને મામાની દીકરી. એના મામા હતા વિદ્યાધર. એ દીકરી દેવા આવેલા ભરતના દીકરાને. એટલે ભરતને અને એના દીકરા વચ્ચે વાત થઈ. તો એનો મામો એમ

કહેતો હતો કે ભગવાનની ભક્તિ કરીએ એમાં ધર્મ થાય. ત્યારે આ કહે કે જુઓ! ભરત કહે કે જુઓ આપણે ભગવાનના પુત્ર છીએ. માટે આપણને તો ધર્મ થાયને. ભગવાનનું ભજન કરીએ. છોકરાઓ કહે ના ના. પિતાજી! આ ક્યાંથી લાવ્યા તમે? તમે કહેતા કે વ્યવહારરત્નત્રય તો રાગ છે, એનાથી ધર્મ થાય નહિ. ભગવાનની ભક્તિ કરીએ તો રાગ છે, ધર્મ નહિ. વળી અત્યારે તમે ક્યાંથી કાઢ્યું એવું? ઓલો કહે, ભરત. અરે! આ કન્યા દેવા આવ્યા તારો મામો એનો પક્ષ કરો છો તમે આ. સમજાણું? ત્યારે કન્યા દેવા આવ્યા એને અનુકૂળ થાવ છો. એ કાંઈક કહેતા હતા. એમ છે કાંઈક ફેરફાર. નિશ્ચયથી તો અભેદથી જ ધર્મ થાય છે.

અહીં ન આવ્યું માથે? અભેદદષ્ટિમાં જ કર્તાકર્મભાવ નથી. જ્ઞાયક ચૈતન્યમૂર્તિની દૃષ્ટિ અભેદ ચૈતન્યને, સામાન્યને જોવે ત્યારે જ તેને સમ્યગ્દર્શન અને જ્ઞાન થાય છે. આહા..હા..! ભગવાનની ભક્તિ એ તો ભેદદષ્ટિ, પર ઉપર લક્ષ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! રાગને લઈને લાભ ધર્મનો થાય એ વીતરાગની માન્યતા નથી, જિન પરમેશ્વરની નથી. એ કલ્પિત અજ્ઞાનીઓની માન્યતાઓ છે. આહા..હા..! આવી વાત આકરી પડે. એય..!

શ્રોતા :- ઓળખાણ કેવી રીતે કરે? ભગવાનના ગુણ પર્યાયને...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ આત્માને ઓળખાવવો છે. ૮૦ ગાથામાં ન આવ્યું? પ્રવચનસાર. 'जो जाणदि अरहंतं दव्वत्तगुणत्तपज्जयत्तेहिं।' અરિહંતના પર્યાયને જાણે, જાણીને પછી આત્મામાં અંદર ઉતરે. પોતાની પર્યાયને ગુણમાં ભેળવે અને ગુણને દ્રવ્યમાં અભેદ કરીને અનુભવે ત્યારે તેને સમકિત થાય અને મિથ્યાત્વનો નાશ થાય. આહા..હા..! ભગવાનના ગુણો તરફનું લક્ષ રહે ત્યાં સુધી તો રાગ રહે. સમજાણું કાંઈ? સમાધિશતકમાં આવે છે એ. સિદ્ધનું ધ્યાન કરતા પણ આત્માનું થાય. પણ એનો અર્થ એ કે સિદ્ધનું ધ્યાન કરતા સિદ્ધ જેવો હું છું એવી અંદર દૃષ્ટિ ભેળવે ત્યારે એને સમ્યગ્દર્શન થાય. આવી વાતું હવે. આહા..હા..!

હવે ભાઈ અમને વખત મળે નહિ ને આવી વાતું મોંઘી! બાપુ! વાતું તો આવી છે, ભાઈ! અરેરે..! ચોર્યાશીના અવતાર, કીડા, કાગડા, કૂતરાના અવતાર કરી કરીને અનંતભવ ગયો બાપુ! આહા..હા..! યોગીન્દ્રદેવ કહે છે કે ભવથી જેને ડર લાગ્યો હોય એને આ અમે સમજાવીએ છીએ. આહા..હા..! જેને કાંઈ પડી જ નથી. ગમે ત્યાં આવ્યો, ગમે ત્યાં જાશું અને ગમે ત્યાં રખડશું. અરે..! પ્રભુ! ક્યાં જઈશ? ભાઈ! ભવસિંધુ મોટો દરિયો છે ચોર્યાશી લાખની યોનિ. અને જ્યાં સુધી પુણ્યથી ધર્મ અને નિમિત્તથી કાર્ય થાય આત્મામાં એવો મિથ્યાત્વભાવ છે ત્યાં સુધી એને ચોર્યાસીમાં રખડવાનું છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'उद्धत-मोह-मुद्रित-धियां तेषाम् बोधस्य संशुद्धये' **'તીવ્ર મોહથી જેમની બુદ્ધિ બિડાઈ ગઈ છે...'** રાગનો કર્તા કર્મને માને છે અને પોતાનો માનતો નથી. એવી બુદ્ધિ જેને બિડાઈ ગઈ છે. **'એવા તે આત્મઘાતકોના જ્ઞાનની સંશુદ્ધિ અર્થે...'** જોયું! એના

જ્ઞાનમાં નિર્મળતા થાય કે રાગનો કર્તા હું છું, પર કર્તા નહિ. આહા..હા..! **'જ્ઞાનની સંશુદ્ધિ અર્થે...'** **'वस्तुस्थितिः स्तूयते'** **'(નીચેની ગાથાઓમાં) વસ્તુસ્થિતિ કહેવામાં આવે છે——'** **'स्तूयते'** છેને? વસ્તુની મર્યાદા કહેવામાં આવશે. વસ્તુની મર્યાદા એ છે કે વિકાર પોતે (કરે છે), કર્મ કરાવે છે એમ છે નહિ. આહા..હા..!

'स्याद्वाद-प्रतिबन्ध-लब्ध-विजया' **'કે જે વસ્તુસ્થિતિએ સ્યાદ્વાદના પ્રતિબંધ વડે વિજય મેળવ્યો છે...'** આહા..હા..! શું એ કહે છે? **'(અર્થાત્ જે વસ્તુસ્થિતિ સ્યાદ્વાદરૂપ નિયમથી નિર્બાધપણે સિદ્ધ થાય છે).'** અજ્ઞાનભાવે રાગ કરે છે એ પણ અપેક્ષાએ બરાબર છે અને આ ભાન દ્વારા રાગ કરતો નથી એ પણ બરાબર છે. સમજાણું કાંઈ? સ્યાદ્વાદ અપેક્ષાથી કહ્યું. પર કરતો નથી અને પરથી થતું નથી એ સિદ્ધ કરવા વસ્તુની સ્થિતિ તારા કાર્યકાળે તને વિકાર તારાથી થાય છે. પરસંગ એવ લીધું છેને. એ વાત મોટી થઈ હતી બંસીધરજી સાથે. પરસંગ એવ. પરનો સંગ કરે છે. પરએવ નહિ. શ્લોક છે. કર્મનો સંગ કરે છે એ પ્રતિબંધ વિકારનું કારણ છે. પર એવ નહિ, કર્મ નહિ કારણ. આહા..હા..! પોતાનો સ્વભાવનો સંબંધ છોડીને જે નિમિત્તના સંગે પરાધીન થઈને જાય છે એને વિકાર થાય છે. પરથી વિકાર થાય છે એમ નહિ. આહા..હા..! એ શું કહ્યું પણ એમાં? વસ્તુની સ્થિતિ એવી છે કહે છે.

અનાદિથી અજ્ઞાનભાવે પરની અપેક્ષા રાખ્યા વિના વિકારનો કર્તા જીવ પર્યાયબુદ્ધિવાળો છે. સમજાણું કાંઈ? આટલી બધી શરતું પાછી. અનાદિનો કર્મ વિના વિકારનો કર્તા... આહા..હા..! અજ્ઞાનમાં સ્વરૂપનો અજાણ હોઈને વિકારનો કર્તા એ જીવ જ છે એમ અહીંયાં સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! અને આત્માનું જ્ઞાન થતાં, સમ્યગ્દર્શન થતાં તેની દૃષ્ટિ પર્યાય ઉપર રહી નહિ હવે. ઓલો પર્યાયબુદ્ધિવાળો હતો એટલે પર્યાયમાં રાગનો કર્તા હતો. આહા..હા..! હવે આટલું બધું ધારવું ક્યારે અને વિચારવું ક્યારે? એટલું બધું નથી, બહુ થોડું છે. એક જ ચીજ પોતે પોતાના સ્વભાવના ભાન વિના વિકારનો કર્તા છે, એ જ સ્વભાવના ભાનવાળો જીવ રાગનો કર્તા નથી. આમ સ્યાદ્વાદ છે. સમજાણું કાંઈ? સ્યાદ્વાદ એમ નથી કે પરથી પણ થાય અને સ્વથી પણ થાય. એવો સ્યાદ્વાદ નથી. અજ્ઞાનભાવે પોતાથી થાય અને જ્ઞાનભાવે તેનો કર્તા નથી એમ સ્યાદ્વાદ છે. આવી વાતું હવે. વાતે વાતે ફેર નીકળે. બાપુ! મારગડા વીતરાગના એમાં પણ દિગંબર સંતો આહા..હા..! સત્‌ને ઢંઢેરા પીટીને બહાર લાવ્યા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અરે! આહા..હા..!

આ જુવાન ૨૦-૨૦ વર્ષના, ૨૫-૨૫ વર્ષના એક વાર સુશે તો સવારે જાગશે નહિ અને જાગતો ઉઠ્યો હશે તો પાછો રાત્રે સુશે નહિ. આહા..હા..! એવી દશા થશે, ભગવાન! દેહ અને પર આત્મા ચીજ ભિન્ન છે. આહા..હા..! સવારના ઉઠ્યા પાછા રાત્રે સુશે કે નહિ? મરી જાય. આહા..હા..! એ સૂતા (પછી) સવારમાં જાગશે કે નહિ? આહા..હા..! ક્ષણિક

કાળનો ભરોસો નથી ક્યારે કાળ પૂરો થશે. આહા..હા..! એમાં આ નિર્ણય કરવો એ એનું કાર્ય છે કહે છે. એય..! આહા..હા..!

જ્યારે આત્મા વિકારનો કર્તા હું જ છું અજ્ઞાનભાવે, (એવો) નિર્ણય કરે ત્યારે એને નિર્ણય ફેરવીને, પર્યાયબુદ્ધિ ફેરવીને દ્રવ્યબુદ્ધિ કરે ત્યારે તેનો કર્તા નથી એમ સ્યાદ્વાદથી આમ સિદ્ધ કર્યું છે. એનો એ આત્મા અજ્ઞાનભાવે કર્તા છે, એનો એ આત્મા ભાનભાવે અકર્તા છે. સમ્યગ્દર્શનના ભાન ભાવે. કહો, આહા..હા..! પરનો તો કર્તા અજ્ઞાની પણ નથી. શરીરની ક્રિયા, વાણીની ક્રિયા એ તો જડની ક્રિયા છે. પૂજા, ભક્તિ વખતે પણ આમ ફૂલ મૂકે અને સ્વાહા આદિ (થાય) એ તો બધી જડની ક્રિયાઓ છે. એને તો આત્મા અજ્ઞાનભાવે પણ કરે નહિ. ફક્ત અંદર રાગ થાય એની જેને દૃષ્ટિ એના ઉપર છે, રાગ ઉપર એનો એ કર્તા થાય. પણ જેની દૃષ્ટિ રાગથી ખસી ગઈ છે. આહા..હા..! તો એનો એ આત્મા જ્ઞાનના સ્વભાવના ભાનવાળો જીવ એ રાગ ઉપર દૃષ્ટિ નથી એ તો સ્વભાવ ઉપર દૃષ્ટિ છે. માટે તે રાગનો જ્ઞાતા થાય, રાગનો કર્તા નથી. આહા..હા..! આવી તો વાત છે. સમજાણું કાંઈ?

'**ભાવાર્થ :- કોઈ એકાંતવાદીઓ સર્વથા એકાંતથી કર્મનો કર્તા કર્મને જ કહે છે અને આત્માને અકર્તા જ કહે છે; તેઓ આત્માના ઘાતક છે.**' સત્યની વાતને અસત્ય કરે છે. '**તેમના પર જિનવાણીનો કોપ છે,...**' આહા..હા..! એટલે કે વીતરાગ તેમ કહેતા નથી એમ કહે છે. '**કારણ કે સ્યાદ્વાદથી વસ્તુસ્થિતિને નિર્બાધ રીતે સિદ્ધ કરનારી વાણી તો આત્મને કથંચિત્ કર્તા કહે છે. આત્માને અકર્તા જ કહેનારા એકાંતવાદીઓની બુદ્ધિ ઉત્કટ મિથ્યાત્વથી બિડાઈ ગયેલી છે;...**' આત્મા તો શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એ વળી વિકારને કરે? એમ. ભાન હોય એને પછી પ્રશ્ન ક્યાં છે? પણ જ્યાં ભાન જ નથી અને એની બુદ્ધિ જ જ્યાં રાગ ઉપર અને પર્યાય ઉપર પડી છે, જેના ઉપર બુદ્ધિ પડે છે એનો એ કર્તા થાય છે. આહા..હા..! '**તેમના મિથ્યાત્વને દૂર કરવાને આચાર્યભગવાન...**' કુંદકુંદાચાર્ય પોતે '**સ્યાદ્વાદ અનુસાર જેવી વસ્તુસ્થિતિ છે તેવી, નીચેની ગાથાઓમાં કહે છે.**' પછી ગાથાઓ કહેશે.

(**શ્રોતા** :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૩, મંગળવાર, તા. ૧૯-૦૭-૧૯૭૭, કળશ-૨૦૪, ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪, પ્રવચન નં. ૩૯૧

સમયસાર, ૨૦૪ કળશનો ભાવાર્થ છે.

'**ભાવાર્થ :- કોઈ એકાંતવાદીઓ...**' ઝીણો અધિકાર છે. અત્યારે તો ગડબડ બહુ થઈ ગઈ છે. '**એકાંતવાદીઓ સર્વથા એકાંતથી કર્મનો કર્તા કર્મને જ કહે છે...**' એટલે? એકાંતથી, કર્મ એટલે પુણ્ય-પાપના ભાવ, વિકારીભાવ એનો કર્તા કર્મ જ કહે. કર્મ જ એનો કર્તા છે એમ માને. '**અને આત્માને અકર્તા જ કહે છે;...**' આત્મા એ વિકાર પરિણામનો કર્તા છે જ નહિ. અજ્ઞાનભાવે પણ છે નહિ એમ કહેવું છે એને. આહા..હા..! '**તેઓ આત્માના ઘાતક છે.**' આત્માની વાસ્તવિક સ્થિતિને તે જાણતા નથી તેથી આત્માનો એ ઘાત કરે છે. વાસ્તવિક સત્યતાનો એ ઘાત કરે છે. કર્મને લઈને જ વિકાર થાય એમ કહે છેને?

શ્રોતા :- જૈન સિદ્ધાંત એ જ વાત કરે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સિદ્ધાંતની વાત છે જ નહિ. જગતના પ્રાણી ઈશ્વરને કર્તા માને જગતનું. આ કહે કે અમારા વિકાર કર્મને લઈને થાય. બેય એક જાતની માન્યતાવાળા મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! એ અહીં સિદ્ધ કરે છે.

'**તેમના પર જિનવાણીનો કોપ છે,...**' વીતરાગની વાણી તો આત્માને વિકારનો કર્તા સ્વતંત્રપણે પરની અપેક્ષા વિના કરે એવો એનો પર્યાયધર્મ છે. પર્યાયધર્મ હોં! વસ્તુધર્મ નહિ. આહા..હા..! '**જિનવાણીનો કોપ છે, કારણ કે સ્યાદ્વાદથી વસ્તુસ્થિતિને નિર્બાધ રીતે સિદ્ધ કરનારી જિનવાણી તો આત્માને કથંચિત્ કર્તા કહે છે.**' એટલે શું? કે પોતાના સ્વરૂપની જેને ખબર નથી કે હું જ્ઞાન અને આનંદ મારી ચીજ છે એવી જેને ખબર નથી મિથ્યાદૃષ્ટિ(ને) એ જીવ રાગની ઉપર અને દયા, દાન કે વિકલ્પ ઉપર એની દૃષ્ટિ છે તેથી તે અજ્ઞાની એનો કર્તા રાગનો છે. આહા..હા..! સમજાણું? અજ્ઞાની પોતાના ભાવસ્વભાવને જ્ઞાતા-દૃષ્ટા શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એને એ જાણતો નથી. એથી જ્યાં દૃષ્ટિ પડી છે, પર્યાય ઉપર, રાગ ઉપર એ રાગનો કર્તા થાય છે. એ વાસ્તવિક છે. વાસ્તવિક છે એટલે યથાર્થ છે. એને અજ્ઞાની કહે છે કે એ વિકારને આત્મા નથી કરતો. કર્મને લઈને થાય છે.

શ્રોતા :- કર્મ ન હોય તો...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એમ ક્યાં? એ તો અહીં કહેશે. આહા..હા..!

કર્મનો સંબંધ કરે... આમ તો પહેલું આવી ગયું છે કે કોઈ દ્રવ્યને કોઈ દ્રવ્ય સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. '**नास्ति सर्वोऽपि सम्बन्धः**' ૨૦૦ કળશ. દેવીલાલજી! ૨૦૦ કળશમાં આવી

ગયું. કાંઈ સંબંધ નથી. દરેક પદાર્થ... આ તો જૈન પરમેશ્વરની વાત છે. આ કોઈ કર્તા ઈશ્વર છે ને જગતને બનાવ્યું છે ને. એ ચીજ છે નહિ. એ બધી અજ્ઞાનીઓની કલ્પના છે. આહા..હા..! ચૌદ બ્રહ્માંડમાં દ્રવ્ય અનંત છે. એ આખો બ્રહ્માંડ અણકરાયેલી ચીજ છે. અનાદિ વસ્તુની સ્થિતિ એ છે. એમાં પણ જ્યારે વિકાર થાય છે ત્યારે ખરેખર તો એનો જન્મક્ષણ છે એ. વિકારને ઉત્પન્ન થવાનો. પણ એ નિમિત્તાધીન થાય છે. નિમિત્ત કરાવતું નથી, કર્મ કરાવતું નથી, પોતે નિમિત્તને વશ થાય છે. ઓલામાં તો આવ્યું છેને, ઈશ્વરનય. ઈશ્વરનય એક ૪૭ નયમાં આવી છે. પ્રવચનસાર. ઈશ્વરનય. એટલે આત્મા નિમિત્તને આધીન પરતંત્ર થાય છે ત્યારે એ પણ એની પોતાની યોગ્યતા છે. આહા..હા..! કર્મ એને પરતંત્ર કરાવે છે એમ નથી. આહા..હા..! આ મોટો ફેર છે અત્યારે. સમજાણું કાંઈ?

આમ તો સ્તુતિમાં પણ આવે છે. ચંદ્રપ્રભુ ભગવાનની સ્તુતિ. 'કર્મ બિચારે કૌન ભૂલ મેરી અધિકાઈ.' પણ એ ગોખી જાય, વાંચી જાય, પણ એના પાછા નિર્ણયના ઠેકાણા ન મળે. 'કર્મ બિચારે કૌન ભૂલ મેરી અધિકાઈ, અગ્નિ સહે ઘનઘાત લોહકી સંગતિ પાઈ.' એકલી અગ્નિ હોય એને ઘણ નહિ પડે. પણ અગ્નિ લોઢામાં જશે (તો) ઘણ પડશે. એમ એકલો આત્મા નિમિત્તનો સંબંધ નહિ કરે તો દુઃખી નહિ થાય, વિકાર નહિ થાય એને. પણ એ નિમિત્તનો સંગ કરશે, સ્વભાવનો સંબંધ છોડી નિમિત્તનો સંગ કરશે એ દુઃખી થશે, વિકાર થશે. સમજાણું કાંઈ? આ મોટી ચર્ચા (સંવત) ૨૦૧૩ની સાલમાં ચાલી, વર્ણીજી સાથે. પણ બધા પંડિતોની માન્યતા જ એ છે. દેવકીનંદન કહેતા બિચારા. દેવકીનંદન ગુજરી ગયા. મોટા પંડિત હતા. અહીંયાં જ્યારે આવ્યા, શેઠ સાથે આવ્યા હતા. વાત થઈ હતી ત્યારે કહે. તમે કહો છો એવી તો પઢાઈ જ નથી અમારા પંડિત લોકોની. સબ પંડિત, સાધુ, ત્યાગી બધા નિમિત્તને આધીન, નિમિત્તથી થાય એ રીતે અમારી પઢાઈ છે. દેવકીનંદન ગુજરી ગયા બિચારા. ઇન્દોરમાં હતા. અમારી સબની પઢાઈ એવી છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે એ કર્મ જ કરાવે વિકારને અને આત્મા પોતે કર્તા નથી અજ્ઞાનભાવે એ માનનારા મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. કર્મ જ કરાવે છે વિકાર. કર્મ બિચારા તો જડ છે, અજીવ છે. જેમ આ માટી છે. આ સ્થૂળ છે, ઓલા સૂક્ષ્મ જડ રજકણો છે. એનું અસ્તિત્વ છે એની એને ખબર નથી. આહા..હા..! અને અહીં કહ્યું હતુંને, કાલે આવ્યું હતુંને? જાણે એ ભૂલે. આવ્યું હતુંને? પુદ્ગલ કાંઈ ભૂલ કરે નહિ, પુદ્ગલ જાણતું નથી. આ જાણે એ પોતાને ન જાણતા, પરને જાણવા રોકાય એ ભૂલ પોતે કરે છે. આહા..હા..! પોતે જ્ઞાન, આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ છે એનો એ કર્તા થતો નથી, ત્યારે એ રાગનો કર્તા થાય છે એ સ્વતંત્ર અજ્ઞાની પોતે છે. એને કર્મ વિકાર કરાવે છે એ વાત ત્રણકાળમાં છે નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- નવી વાત છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નવી વાત. (સંવત) ૧૯૭૧થી તો આ વાત બહાર મૂકી હતી.

કેટલા વર્ષ થયા? ૬૨ વર્ષ થયા. ૬૨ વર્ષ થયા. લાઠીમાં ૭૧નું ચોમાસું હતું. અને ગુરુ અમારા સંપ્રદાયના હતા એ ભદ્રીક હતા. મૂળચંદજી એક હતા ગુરુભાઈ એ જરી એવા હતા ઉઘાડવાળા. પણ આ વાત નહોતી અને એ પહેલી મૂકી મેં વ્યાખ્યાનમાં. ૭૧માં લાઠી ચોમાસુ. આત્મામાં જે કાંઈ દોષ થાય, વિકાર થાય એ કર્મથી નહિ. આ તો ૬૨ વર્ષ પહેલાની વાત છે. એ ભડક્યા લોકો ભડક્યા ચારે કોર. અરે! આપણે તો કર્મને લઈને વિકાર (થાય) અને કર્મને લઈને રખડે (એમ માનીએ છીએ) અને તમે કહો કે તેનાથી કાંઈ (ન થાય). ભડક્યા. સ્થાનકવાસી ભડક્યા. એમાંથી બહાર આવ્યા તો શ્વેતાંબર ભડક્યા. એમાંથી આ દિગંબરમાં આવ્યા તો દિગંબર ભડક્યા. સમજાણું? આ કાંઈ નવી વાત નથી. આ તો ૭૧થી ચાલે છે વાત.

અને એક દામોદર શેઠ હતા. ત્યાં એક દામનગર છેને, મોટા ગૃહસ્થ. એ વખતે દસ લાખ તો ઘણા કહેવાયને, ૬૦ વર્ષ પહેલા. અત્યારે તો હવે એક જણ સાધારણ પાસે દસ લાખ ને વીસ લાખ ને દસ દસ હજારની પેદાશું ને એવા ઘણા થઈ ગયા છે અત્યારે. એ વખતે દસ લાખ રૂપિયા, ચાલીસ હજારની ઊપજ, ઘરે ગામ. દસ હજારનું ગામ ઘરે હોં! દરબાર જેવા. વાણિયા અમારા નાતના, દશાશ્રીમાળી. ઈ એમ કહેતા કે મહારાજ! તમે બહુ કહો છો કે કર્મને લઈને ન થાય તો આપ એટલું રાખો કે ૫૧ દોકડા આત્માના વિકાર કરવામાં અને ૪૯ દોકડા કર્મના. આ પ્રશ્નચર્ચા ચાલી હતી. દેવીલાલજી! આહા..હા..! મેં કીધું, સોએ સો ટકા વિકાર જીવ પોતાથી કરે. નિમિત્તનો એક્કે દોકડો આમાં નહિ. આ તો ૮૩ પહેલાની વાત છે. ૫૦ વર્ષ પહેલા. મોટી ગડબડ છે. જૈનદર્શનના ત્રણે ફિરકામાં, આ મૂળમાં આખો ફેર છે. આહા..હા..! પણ એવો નિર્ણય કરવાનો વખત શું છે? પડી છે કોને? આહા..હા..! એ તો જેમ ચાલે એમ ચાલો.

અહીં કહે છે કે આત્મા '**એકાંતવાદીઓની બુદ્ધિ ઉત્કટ મિથ્યાત્વથી બિડાઈ ગયેલી છે;...**' કર્મ વિકાર કરાવે. આહા..હા..! એક લેખ લખ્યો હતો. આપણા મૂળશંકરભાઈ હતાને, દેસાઈ. એક લેખ લખ્યો હતો વર્ણીજીની પાસે. કે કર્મ તો નિમિત્ત થઈને જ આવે છે. એટલે એને વિકાર કરવો જ પડે. એવો લેખ મોટો લખ્યો. વર્ણીજીને વંચાવ્યો. વર્ણીજી કહે રાખો. આ તો ઘણા વર્ષની વાત છે હોં! ૨૦ વર્ષ. સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર પરચીજ છે એ મોહકર્મ એ તો નિમિત્ત પોતે કરે તો થાય અને ઓલું કર્મનો ઉદય તો નિમિત્ત થઈને જ આવે એટલે કે કર્મનો ઉદય આવે એને તો વિકાર કરવો જ પડે. સમજાય છે કાંઈ? ક્યાં પણ આમાં નવરાશ? આમાં ઝવેરાત ને બાયડી-છોકરા આડે નવરાશ ક્યાં છે? લેવી પડશે. .. કહે છે. લેવી પડશે એટલે ભાઈ એમ કહે છે કે ભવિષ્યમાં.

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ના. ના. એમ નહિ. એ તો એમ કહે છે કે આવું કરવા નિવૃત્તિ

લેવી પડશે. વાત તો સાચી. આહા..હા..!

અરે! આવો વીતરાગમાર્ગ.. પરમેશ્વર, જૈન પરમેશ્વર એટલે? આહા..હા..! જેને એક સમય સેકન્ડનો અસંખ્યમો ભાગ ત્રણકાળ, ત્રણલોક જાણે એ પરેમશ્વર જૈન પરમેશ્વર તે કોણ છે? લોકો ઓઘે-ઓઘે માને છે પણ એની વાસ્તવિક વિચારણા કરે તો ખબર પડે. પરમેશ્વર, જૈન પરમેશ્વર અરિહંત. આહા..હા..! જેને એક 'ક' બોલે એમાં અસંખ્ય સમય જાય એનો એક સમય. એમાં એને ત્રણકાળ, ત્રણલોક, દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય બધા પ્રત્યક્ષ ભાસે એને. એ વસ્તુ છે માટે નહિ. એમ પણ નહિ. આહા..હા..!

એ પ્રશ્ન થયેલો ૮૩માં. વીરજીભાઈ હતાને. વીરજી વકીલ. અમારે તો પહેલેથી આ ચાલે છે આ બધું. સંપ્રદાયમાંથી ઢુંઢીયામાં હતાને. એ વીરજીભાઈ અને દામોદર શેઠને ચર્ચા ચાલતી હતી માથે. .. મેડીબંધ અપાસરો. વીરજીભાઈ કહે કે આ લોકાલોક છે... દામોદર શેઠ કહે કે લોકાલોક છે માટે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય છે. આ જગત છે ત્રણકાળ, ત્રણલોક માટે અહીં કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય છે. વીરજીભાઈ કહે, એમ નહિ. એ છે માટે નહિ. પોતાનું છે માટે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય છે. આહા..હા..! પોતાના સામર્થ્યથી પરના સત્તાના સ્વીકાર વિના. એય..! આહા..હા..! પરસત્તા તો પરદ્રવ્ય છે. એને જાણવું એમ કહેવું તો અસદ્ભૂત વ્યવહાર છે. આહા..હા..! મોટી ચર્ચા ચાલી હતી. નીચે ઉતર્યા. ઉપર ચાલી હતી. મેડી ઉપર. મારી પાસે ઉતર્યા. મહારાજ! કે આ વાત? એ વાત સાચી તમારી વીરજીભાઈ!

કેવળજ્ઞાન પરમાત્મા અરિહંત પરમેશ્વર જેને એક સમય જેને 'ક' બોલીએ એમાં અસંખ્ય સમય જાય એ માયલો એક સમય એમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક છે માટે જાણે નહિ, એની પર્યાયનો ધર્મ જ એવો છે કે જાણે છે. આહા..હા..! એ પણ એ કોને પડી છે આ શું સત્ છે. આ ચાલો સવારે ઉઠીને કાંઈક સામાયિક કરો, કાંઈક પોષા કરો કા પડિક્કમણા કરો. ભગવાનની પૂજા એકવાર કરો એટલે થઈ રહ્યું જાવ. પછી ૨૩ કલાક ગમે ત્યાં જાવ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ભગવાનના દર્શન કરે તો...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દર્શન કરે તો દુકાન સરખી ચાલે. એમ. ધૂળમાંય નથી કાંઈ. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, એ કર્મ કરાવે છે અને કર્મ છે,... ઓલો પરસંગનું આવે છેને. ગાથા પરસંગ. બહુ ચર્ચા ચાલી હતી ભાઈ સાથે—બંસીધરજી સાથે. આ પરસંગ એટલે પરને લઈને **'पर एव'** છે કે **'परसङ्ग एव'** છે? શ્લોક છે, બંધ અધિકારમાં. પરસંગ કરે છે માટે વિકાર થાય છે. પરને લઈને વિકાર થાય છે—**'पर एव'** એમ શબ્દ નથી કીધું. આહા..હા..! છેને આમાં? એ ૧૭૫ કળશ છે. ૧૭૫ કળશ. મોટી ચર્ચા ચાલી. અમારે તો ઠેઠથી આમ જ ચાલે છે. ૧૭૫ કળશ છે. **'यथा' 'સૂર્યકાંતમણિની માફક (અર્થાત્ જેમ સૂર્યકાંતમણિ**

પોતાથી જ અગ્નિરૂપે પરિણમતો નથી, તેના અગ્નિરૂપે પરિણમનમાં સૂર્યનું બિંબ નિમિત્ત છે,...' જોયું! એ અહીં નાખે છે. જુઓ! નિમિત્ત છે માટે અગ્નિ એમાં થાય છે. એમ નથી. આહા..હા..! **'તેમ આત્મા પોતાને રાગાદિકનું નિમિત્ત કદી પણ થતો નથી,...'** એટલે રાગાદિનું કારણ સ્વભાવ નથી એમ કહે છે. આત્મા જે દ્રવ્યનો સ્વભાવ છે એ વિકારનું કારણ હોઈ શકે જ નહિ. આહા..હા..!

'तस्मिन् निमित्तं परसङ्ग एव' 'તેમાં નિમિત્ત પરસંગ જ...' ભાષા આ છે. **'निमित्तं पर एव'** પરને લઈને વિકાર થાય એમ નથી. પરનો સંગ કરે માટે વિકાર થાય છે એ પોતાની સ્વાધીનતા છે. અરેરે..! પણ એ ક્યાં પડી છે માણસને. વીતરાગ પરમાત્માનું શું કહેવું છે? અને હું શું માનું છું એમાં ક્યાં ફેર છે એ કોને (ખબર છે)? છે? **'परसङ्ग एव' 'તેમાં નિમિત્ત પરસંગ જ (-પરદ્રવ્યનો સંગ જ છે.)'** એનો અર્થ એવો છે કે સ્વભાવનો સંબંધ જે કરે જેટલો તેટલો તો નિર્વિકારી દશા થાય અને અજ્ઞાની તો સ્વભાવનો સંગ જરીએ (કરતો) નથી એથી એ નિમિત્તના સંગના પરિચયમાં સંબંધમાં જાય છે, સંબંધ છે નહિ પણ સંબંધ કરવા જાય છે એટલે એને વિકાર થયા વિના રહેતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વસ્તુ છે. સમજાણું? અને ધર્મીને પણ જ્ઞાનીને—સમકિતીને પણ જેટલો સ્વભાવનો સંબંધ અને આશ્રય લીધો છે એટલી નિર્મળદશા એને ધર્મ થાય છે અને એને પણ જેટલો સ્વભાવનો સંબંધ ઓછો છે એટલો નિમિત્તના સંબંધમાં જાય છે, પોતાને કારણે ઈશ્વરનયથી પરતંત્રપણે. આહા..હા..! એ કર્મધારા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. એ કરતાં ભાઈ કરવા દ્યો અમને. વ્રત કરીએ, તપસ્યા કરીએ. હવે મરી જાને તપ કરીને, વ્રત કરીને. અનંતવાર કર્યા. સમ્યગ્દર્શન અને આત્મા શું છે એના ભાન વિના થોથા છે બધા એકડા વિનાના.

એ અહીં આચાર્ય મહારાજ કહે છે જુઓ, સદા વસ્તુનો આવો સ્વભાવ છે. એટલે? કે સ્વનો સંબંધ છોડીને પરનો સંબંધ કરે છે ત્યારે તેને વિકાર થાય છે. પરથી થાય છે એમ નહિ. આમાં મોટો ફેર છે. પરથી થાય છે અને પરના સંગે થાય છે (એમાં) મોટો ફેર છે. અને પંચાસ્તિકાયમાં તો ચોખ્ખો શબ્દ (છે). ૬૨મી ગાથા છે કુંદકુંદાચાર્યની કે વિકારના ષટ્કારકના પરિણમનમાં જીવનું કારણ પોતાનું છે. પરના કારકો, (કે) કર્મની અપેક્ષા બિલકુલ નથી. એ ગાથા ચાલી ત્યાં ૨૦૧૩ની સાલ, વર્ણીજી પાસે. બધા બેઠા હતા. રામજીભાઈ હતા બધા પંડિતો હતા ફૂલચંદજી. એક ફૂલચંદજી એવો પંડિત... મેં કહ્યું, જુઓ! આ ૬૨મી ગાથા. પરની અપેક્ષા વિના, કર્મના કારકની અપેક્ષા વિના. પાઠ સંસ્કૃત દેખો! આત્માની પર્યાયમાં વિકાર મિથ્યાત્વનો, રાગદ્વેષનો થાય છે એ પર્યાયમાં ષટ્કારકને લઈને થાય છે. પરના કારકની અપેક્ષા નથી. એ વાત ન બેઠી. વર્ણીજીને ન બેઠી અને જોડે બીજા પંડિત હતા એને ન બેઠી. આહા..હા..! આ તો ૨૦ વર્ષ (પહેલાની) વાત છે. ૧૩ની સાલ, જ્યારે સમ્મેદશિખરની

જ્યારે જાત્રા કરવા નીકળ્યા હતાને ત્યારે. આહા..હા..! ફૂલચંદજીએ કબુલ કર્યું કે સ્વામીજી એમ કહે છે કે નિશ્ચયથી વિકાર થવામાં પરની અપેક્ષા નિશ્ચયમાં નથી. .. બધા બેઠા હતા. ફૂલચંદજીનું મગજ સારું છે. ઉઘાડ. એના કરતા આ વળી પાક્યો વધારે હુકમીચંદજી. જયપુર. એની તો ૪૦-૪૧ વર્ષની ઉંમર પણ માણસનો ક્ષયોપશમ અને એની દલીલ અને યુક્તિ ઘણી સરસ. અને એનું પાછું ઘમંડ નથી. આહા..હા..! આ પ્રમાણે જ વાત (કરે). આહા..હા..! આ તો સત્ય છે, આ ક્યાં કોઈ પક્ષની વાત છે? આગમથી, યુક્તિથી, ન્યાયથી અને વસ્તુની સ્થિતિથી સિદ્ધ થાય છે આ. આહા..હા..! જુઓ! આહા..હા..!

'તેમના મિથ્યાત્વને દૂર કરવાને આચાર્યભગવાન સ્યાદ્વાદ અનુસાર જેવી વસ્તુસ્થિતિ છે તેવી, નીચેની ગાથાઓમાં કહે છે.' લ્યો. ઓલો તો કહે, બિલકુલ નહિ, કર્મને લઈને થાય. ઈ કહેશે કે એમ નથી. પોતાની ભૂલને લઈને થાય અને ભૂલને ટાળે અને ભાન કરે તો એ કર્મ વિકાર પોતામાં થાય નહિ. થાય છતાં તેનો જાણનાર રહે. આવી સ્થિતિ છે. આહા..હા..! ગાથા.

कम्मेहि दु अण्णाणी किज्जदि णाणी तहेव कम्मेहिं।
कम्मेहि सुवाविज्जदि जग्गाविज्जदि तहेव कम्मेहिं।।३३२।।
कम्मेहि सुहाविज्जदि दुक्खाविज्जदि तहेव कम्मेहिं।
कम्मेहि य मिच्छत्तं णिज्जदि णिज्जदि असंजमं चेव।।३३३।।
कम्मेहि भमाडिज्जदि उड्ढमहो चावि तिरियलोयं च।
कम्मेहि चेव किज्जदि सुहासुहं जेत्तित्यं किंचि।।३३४।।
जम्हा कम्मं कुव्वदि कम्मं देदि हरदि त्ति जं किंचि।
तम्हा उ सव्वजीवा अकारगा होंति आवण्णा।।३३५।।
पुरिसित्थियाहिलासी इत्थीकम्मं च पुरिसमहिलसदि।
एसा आयरियपरंपरागदा एरिसी दु सुदी।।३३६।।
तम्हा ण को वि जीवो अबंभचारी दु अम्ह उवदेसे।
जम्हा कम्मं चेव हि कम्मं अहिलसदि इदि भणिदं।।३३७।।

ઓહો..! ઘણી ગાથા હોં!

जम्हा घादेदि परं परेण घादिज्जदे य सा पयडी।
एदेणत्थेणं किर भण्णदि परघादणामेत्ति।।३३८।।
तम्हा ण को वि जीवो वधादओ अत्थि अम्ह उवदेसे।
जम्हा कम्मं चेव हि कम्मं घादेदि इदि भणिदं।।३३९।।
एवं संखुवएसं जे दु परूवेंति एरिसं समणा।
तेसिं पयडी कुव्वदि अप्पा य अकारगा सव्वे।।३४०।।

अहवा मण्णसि मज्झं अप्पा अप्पाणमप्पणो कुणदि।
एसो मिच्छसहावो तुम्हं एयं मुणंतस्स।।३४१।।
अप्पा णिच्चोऽसंखेज्जपदेसो देसिदो दु समयम्हि।
ण वि सो सक्कदि तत्तो हीणो अहिओ य कादुं जे।।३४२।।
जीवस्स जीवरूवं वित्थरदो जाण लोगमेत्तं खु।
तत्तो सो किं हीणो अहिओ य कहं कुणदि दव्वं।।३४३।।
अह जाणगो दु भावो णाणसहावेण अच्छदे त्ति मदं।
तम्हा ण वि अप्पा अप्पयं तु सयमप्पणो कुणदि।।३४४।।

શ્લોક અને આ હરિગીત. નીચે હરિગીત. આ અજ્ઞાનીની દલીલ છે સાંખ્યના ઉપદેશની. એમ કોઈ જૈનનો સાધુ પણ કહે એની વાત છે આ. પાઠમાં આવશે. જૈન નામ ધરાવનારા સાધુ પણ જો કહે કે કર્મને લઈને થાય તો સાંખ્યમતની જેવી એની દૃષ્ટિ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..!

''કર્મો કરે અજ્ઞાની તેમ જ જ્ઞાની પણ કર્મો કરે,
કર્મો સુવાડે તેમ વળી કર્મો જગાડે જીવને; ૩૩૨.
કર્મો કરે સુખી તેમ વળી કર્મો દુખી જીવને કરે,
કર્મો કરે મિથ્યાત્વી તેમ અસંયમી કર્મો કરે; ૩૩૩.
કર્મો ભમાવે ઊર્ધ્વ લોકે, અધઃ ને તિર્યક્ વિષે,
જે કાંઈ પણ શુભ કે અશુભ તે સર્વને કર્મ જ કરે. ૩૩૪.
કર્મ જ કરે છે, કર્મ એ આપે, હરે,સઘળું કરે,
તેથી ઠરે છે એમ કે આત્મા અકારક સર્વ છે. ૩૩૫.
વળી 'પુરુષકર્મ સ્ત્રીને અને સ્ત્રીકર્મ ઇચ્છે પુરુષને'
—એવી શ્રુતિ આચાર્ય કેરી પરંપરા ઊતરેલ છે. ૩૩૬.
એ રીત 'કર્મ જ કર્મને ઇચ્છે'—કહ્યું છે શ્રુતમાં,
તેથી ન કો પણ જીવ અબ્રહ્મચારી અમ ઉપદેશમાં. ૩૩૭.
વળી જે હણે પરને, હણાયે પરથી, તેહ પ્રકૃતિ છે,
—એ અર્થમાં પરઘાત નામનું નામકર્મ કથાય છે. ૩૩૮.
એ રીત 'કર્મ જ કર્મને હણતું'— કહ્યું છે શ્રુતમાં,
તેથી ન કો પણ જીવ છે હણનાર અમ ઉપદેશમાં.'' ૩૩૯.
એમ સાંખ્યનો ઉપદેશ આવો, જે શ્રમણ પ્રરૂપણ કરે,
તેના મતે પ્રકૃતિ કરે છે, જીવ અકારક સર્વ છે! ૩૪૦.

અથવા તું માને 'આતમા મારો કરે નિજ આત્મને',
તો એવું તુજ મંતવ્ય પણ મિથ્યા સ્વભાવ જ તુજ ખરે. ૩૪૧.
જીવ નિત્ય તેમ વળી અસંખ્યપ્રદેશી દર્શિત સમયમાં,
તેનાથી તેને હીન તેમ અધિક કરવો શક્ય ના. ૩૪૨.
વિસ્તારથીય જીવરૂપ જીવનું લોકમાત્ર જ છે ખરે,
શું તેથી તે હીન-અધિક બનતો? કેમ કરતો દ્રવ્યને? ૩૪૩.
માને તું—સસ'જ્ઞાયક ભાવ તો જ્ઞાનસ્વભાવે સ્થિત રહે',
તો એમ પણ આત્મા સ્વયં નિજ આતમાને નહિ કરે. ૩૪૪.

આહા..હા..! ઘણું લીધું છે.

'**ટીકા :- (અહીં પૂર્વપક્ષ આ પ્રમાણે છેઃ)**' અજ્ઞાની પક્ષ કરે છે કે અમે તો આમ માનીએ છીએ અને એ વાત સાચી છે. શું (પક્ષ કરે છે)? '**કર્મ જ આત્માને અજ્ઞાની કરે છે,...**' આહા..હા..! એ જ્ઞાનાવરણીયનો ઉદય હોય ત્યારે આત્માને અજ્ઞાન થાય, કર્મને લઈને થાય. ભગવાનની વાણી પણ આવી ગર્જનાવાળી નીકળે. આવે છેને શાસ્ત્રમાં? જેમ મેઘ ગરજે એમ વીતરાગની વાણી (ગરજે). હોઠ બંધ હોય, શરીરમાંથી ૐ ધ્વનિ ઉઠે. એવો પાઠ છે શાસ્ત્રમાં. આવી ભાષા ન હોય વીતરાગ કેવળીને. 'મુખ ૐકાર ધ્વનિ સુણી અર્થ ગણધર વિચારે.' મુખ બંધ હોય અને અંદર ૐ ધ્વનિ ઉઠે અંદરથી આખા શરીરમાંથી. આહા..હા..! ગર્જનાની ઉપમા આપી છે પ્રવચનસારમાં. મેઘ જેમ ગાજે એમ ભગવાનની વાણી ગાજતી નીકળે અંદરથી. આહા..હા..! 'મુખ ૐકાર ધ્વનિ સુણી અર્થ ગણધર વિચારે.' સંતો એમાંથી આગમ બનાવે. એ આગમ માયલું આગમ છે આ. સમજાણું કાંઈ? શ્વેતાંબરમાં તો કલ્પિત બનાવ્યા શાસ્ત્ર. એ શાસ્ત્ર ભગવાનના નથી, તેમ સમકિતીના પણ નથી. ઝીણી વાત બાપુ! દુઃખ લાગે શું થાય? સમજાણું કાંઈ? કારણ કે એના તો કરોડો શ્લોકો જોયા છેને અમેં. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એકેય સાચું એનું કહેવાય જ નહિ. ખોટું જેનું છે એ બધું ખોટું. આ તો વાત આવી છે બાપુ! આહા..હા..! શ્વેતાંબર પંથ નીકળ્યો એ બે હજાર વર્ષ પહેલાં દિગંબરમાંથી નીકળ્યો. એક કટકો લૂગડાનો ફાલક એવો પાઠ છે. કટકો લઈ અને અમે મુનિ છીએ એમ મનાવ્યું. ત્યારથી પંથ નીકળ્યો. બે હજાર વર્ષ થયા. આહા..હા..! એમાંથી આ સ્થાનકવાસી હમણાં નીકળ્યા ઢુંઢીયા, પાંચસો વર્ષ પહેલા. મુહપતીવાળા. એમાંથી તેરાપંથી હમણા નીકળ્યા તુલસી. એ વળી લાખો માણસ છે એના. એ પરને બચાવવાનો ભાવ પાપ છે એમ કહે. બચાવી શકાતો નથી, પણ પરનો બચાવવાનો ભાવ છે એ પુણ્ય શુભભાવ છે. ધર્મ નહિ. આહા..હા..! મોટા ફેર... મોટા ફેર..

અહીં એ કહે છે જુઓ, '**જ્ઞાનાવરણ નામના કર્મના ઉદય વિના તેની (-અજ્ઞાનની) અનુપપત્તિ છે;...**' લ્યો ઠીક! એની દલીલ આપી અજ્ઞાનીએ. આવ્યું હતુંને ઈ ટેપ રેકોર્ડિંગમાં? રતનચંદજીએ પ્રશ્ન કર્યો હતો કે ભાઈ કાનજીસ્વામી એમ કહે છે કે જ્ઞાનની કમી-બેસી એટલે ઓછું-વત્તું થાય એ પોતાની યોગ્યતાથી થાય છે. જ્ઞાનાવરણીય કાંઈ કરતું નથી એમ કહે છે. સમજાણું? છે આમાં. આમાં છેને? જુઓ, આ. ટેપરેકોર્ડિંગ છે ૨૦ વર્ષ પહેલાનું. ઘણાં છપાઈ ગયા છે. જુઓ! રતનચંદજી મુખતાર, સહરાનપુર. જ્ઞાન મેં જો કમી હુઈ કમી-ઓછું, ઔર જીવ કા સ્વભાવ વહ તો કેવલજ્ઞાન હૈ ઔર વર્તમાન મેં જો હમારી સંસારી અવસ્થા મેં જિતને ભી જીવ હૈ ઉનમેં જ્ઞાન મેં ભી કમી હુઈ. ક્યા કર્મ કે ઉદય કી વજહ સે કમી હુઈ? યા બિના કર્મ કે ઉદય કી વજહ સે હુઈ? આહા..હા..! છે? કાનજીસ્વામી યહ કહતે હૈં કિ મહારાજ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કુછ નહીં કરતે. ઘણાં હજારો છપાણા છે. આ હમણા આવ્યું હતું ઓલા જમાદાર તરફથી. કાનજીસ્વામી યહ કહતે હૈં કિ મહારાજ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કુછ નહીં કરતા. અપની યોગ્યતા સે જ્ઞાન મેં કમી હોતી હૈ. જ્ઞાનમાં ઓછું જ્ઞાન થાય એ પોતાને કારણે છે. જ્ઞાનાવરણીયને કારણે એ ઓછું જ્ઞાન નથી. એમ તો પહેલેથી કહીએ છીએ. એ વાત સાંભળી એ લોકોએ. આ ૧૩ની સાલની વાત છે. મહારાજ! જ્ઞાન સે કમી હોતી હૈ? અપની વજહ સે હોતી હૈ, અપની યોગ્યતા સે હોતી હૈ. કાનજીસ્વામી યહ કહતે હૈં. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કુછ નહીં કરતા. તો મહારાજ ક્યા યહ ઠીક હૈ? વર્ણીજી (કા ઉત્તર) 'યહ ઠીક હૈ? આપ હી સમજો. કૈસે ઠીક? ઠીક નહીં. કોઈ ભી કહે હમ તો કહતે હૈ અંગધારી ભી કહે તો ભી ઠીક નહીં.' આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે. જ્ઞાન છે આત્માનું તે પૂર્ણ જ્ઞાન છે, પણ પર્યાયમાં ઓછું જ્ઞાન થાય છે એ કર્મના ઉદયને લઈને ઓછું જ્ઞાન છે. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. અને જ્ઞાન વિકાસ થાય છે ત્યારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ઉઘાડ થાય છે માટે અહીં વિકાસ થાય છે એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. ઝીણી વાત છે બહુ બાપુ! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શું કહ્યું જુઓને.

'**કર્મ જ આત્માને અજ્ઞાની કરે છે, કારણ કે જ્ઞાનાવરણ નામના કર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...**' આહા..હા..! '**કર્મ જ (આત્માને) જ્ઞાની કરે છે,...**' જુઓ, એ કર્મનો ઉઘાડ થાય જડનો ત્યારે અહીં ઉઘાડ થાય. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. આહા..હા..! કોને પડી છે કે આ સત્ શું છે અને શું કહેવું છે? છે? પહેલું તો જ્ઞાનાવરણીયથી ઉપાડ્યું છે કે જ્ઞાનાવરણીયનો ઉદય જેટલો થાય તેટલી હિણપદશા અહીં થાય અને જ્ઞાનાવરણીયમાં ક્ષયોપશમ જેટલો ઉઘાડ થાય એટલો અહીં વિકાસ થાય. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. આહા..હા..! અહીં તો કહ્યું હતું તે દિ' પણ, કે જ્ઞાનમાં હીણી દશા કરે આત્મા તો પોતાને કારણે કરે છે, કર્મને કારણે નહિ.

એક હંસરાજભાઈ હતા અમરેલીના. આ નહિ રામજી હંસરાજ? ઘણા કરોડપતિઓ. મુંબઈમાં

છેને. એ ૮૧માં ચોમાસું ગઢડે હતું, (ત્યાં) આવ્યા હતા. એ કાશીમાં ભણેલા. પૈસા તે દિ' તો થોડા હતા. દસેક લાખ, પણ હમણાં ઘણા થઈ ગયા. આઠ-દસ કરોડ. અહીં આવતા બિચારા પ્રેમથી. એણે એ પ્રશ્ન કરેલો કે જેટલા પ્રમાણમાં જ્ઞાનાવરણીય ઉઘડે એટલું અહીં જ્ઞાન થાય. કીધું, એમ નથી. પોતાના પુરુષાર્થથી જેટલો જ્ઞાનનો વિકાસ કર્યો તેટલું જ્ઞાન થાય. ત્યારે કર્મનો ઉઘાડ પણ એને કારણે ત્યાં હોય છે. આહા..હા..! શું કીધું?

શ્રોતા :- પુરુષાર્થથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પુરુષાર્થથી જ પોતાને કારણે. પરને શું છે? પર તો જડ, માટી, ધૂળ છે. આહા..હા..! જૈનમાં કર્મનું લાકડું ગરી ગયું બહુ. બસ, આપણે તો કર્મથી થાય, કર્મથી થાય. ભાઈ આપણને હેરાન કરે કર્મ. એમ છે નહિ એમ કહે છે પરમેશ્વર.

શ્રોતા :- ભોંમાંથી ભાલા નીકળે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નીકળ્યા એમ કહે છે. ભાઈ! કર્મ ક્યારે ઊપજે, ભોંમાંથી ભાલા નીકળે અને આપણને હેરાન કરે. એમ કહે છે માણસ. અરે! સાંભળને. એની ક્યાં ખબર છે? એ વિચાર પણ ક્યાં હતો? અહીં એ કહે છે જુઓ, જ્ઞાનાવરણીય કર્મ જ આત્માને જ્ઞાની કરે. જ્ઞાનાવરણીય ખસે તો અહીં જ્ઞાન થાય. એ જ્ઞાનનું પ્રગટપણું કર્મના અભાવથી થાય. પોતાના પુરુષાર્થથી થાય જ્ઞાન એમ નહિ, એમ અજ્ઞાની કહે છે. આહા..હા..! છે? છેને આ લખાણ જુઓને! આહા..હા..! હવે એવા વખતે અત્યારે આ જાગ્યો ટાણે, કુદરતને જુઓને. આહા..હા..!

કારણ? જ્ઞાની થાય આત્મા કેમ? કે '**જ્ઞાનાવરણ નામના કર્મના ક્ષયોપશમ વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...**' જ્ઞાનાવરણીયનો ક્ષયોપશમ થાય તો જ્ઞાન ઉઘડે. આહા..હા..! આ સાધારણ માણસને જ્ઞાન ઓછું છે અને ઘણાને વધારે છે એનું કારણ? જેને જ્ઞાનાવરણીયનું જોર છે એને ઓછું જ્ઞાન છે અને જ્ઞાનાવરણીયનો ઉઘાડ (છે) એને વધારે (છે). એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! બીજી વાત. એ એક કર્મની વાત થઈ જ્ઞાનાવરણીયની.

બીજું કર્મ દર્શનાવરણીય. '**કર્મ જ સુવાડે છે,...**' એ નિદ્રાવરણીયનો કર્મનો ઉદય આવે એટલે સૂવું પડે. એ કર્મને લઈને સુવાડે છે આત્મા. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. અહીં કહે છે કે એ તો પોતાને કારણે ત્યાં સૂવાની અવસ્થા પોતે પ્રગટ કરે છે, કર્મને કારણે નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કર્મનો ઉદય મેળે મેળે થાય?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઉદય પણ એને ઘરે રહ્યો. અહીં ક્યાં આવ્યો છે? ઉદય જડની અવસ્થા છે અને ચૈતન્ય તો તેને અડતો પણ નથી. તેમ ઉદય છે એ ચૈતન્યને અડતો નથી. આહા..હા..! આવી વાત ક્યાં?

'**કર્મ જ સુવાડે છે,...**' દર્શનાવરણીયનો ઉદય આવે એટલે એને ઊંઘ આવી જ જાય.

એમ અજ્ઞાની કહે છે હોં! 'કારણ કે **નિદ્રા નામના કર્મના ઉદય વિના...**' જુઓ, છે? '**તેની અનુપપત્તિ છે;...**' નિદ્રાવરણીયના ઉદય વિના નિદ્રા ન હોય એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. આહા..હા..! આ બધા આમ જ માનતા બધા. ભાન ક્યાં કાંઈ હતું? '**કર્મ જ જગાડે છે, કારણ કે નિદ્રા નામના કર્મના ક્ષયોપશમ વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...**' માટે કર્મ જગાડે છે. આહા..હા..!

'**કર્મ જ સુખી કરે છે,...**' એ શાતાવેદનીયનો ઉદય આવે તો સુખી થાય. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. ત્રીજા કર્મની. પહેલા જ્ઞાનાવરણીય. બીજું દર્શનાવરણીય. ત્રીજું વેદનીય. આ વેદનીયની વ્યાખ્યા છે. શાતાવેદનીયનો ઉદય આવે તો જીવ સુખી થાય. એય..! જુઓ, એ કરે છે જુઓ, 'કારણ કે **શાતાવેદનીય નામના કર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...**' જીવને અનુકૂળ સામગ્રી આવી એ એકકોર રાખો. પણ એમાં સુખબુદ્ધિ થાય છે એ શાતાવેદનીયને લઈને છે. આહા..હા..! છે તો મોહને લઈને, પણ અહીં શાતાવેદનીયનું નિમિત્ત છેને એમ બતાવે છે. આહા..હા..! છે? '**શાતાવેદનીય નામના કર્મના ઉદય વિના...**' એ સુખી ન હોય. એને સુખના સાધન પણ શાતાવેદનીયને લઈને મળે. એ વાત સાચી. એટલા લગી વાત સાચી કે શાતાવેદનીયને લઈને અનુકૂળ મળે એટલી વાત એ સાચી, પણ એ માને કે એ મને ઠીક છે, એ માન્યતા એને લઈને નથી. આહા..હા..! અમે હમણા સુખી છીએ બધી રીતે. એય..! ત્યાં આગળ નાનુભાઈ ત્યાં રળે, અહીં બે છોકરા રળે. પંકજ જાગ્યો વચમાં. વળી આનો રસ અને ત્યાં પણ રસ બધો. આ તો દાખલો. આ તો બધાને ઘરે એમ જ છેને. હિંમતભાઈ! આહા..હા..! છોકરાઓ રળાવ જાગે તો આપણને નિવૃત્તિ મળે. હેં, સાચી વાત છે? જૂઠી વાત છે. પરમેશ્વર ના પાડે છે. એ શાતાને લઈને સામગ્રી મળી એથી તું સુખી થયો એને લઈને એ વાત તદ્દન જૂઠી છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- સુખી તો થયો, કેને લઈને થયો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ક્યાં થયો છે? સુખી માન્યું છે. એ માન્યતા એણે પોતે ઊભી કરી છે. શાતાવેદનીયને લઈને નહિ. ભ્રમણા ઉત્પન્ન કરી. ... બાર ભાઈ છે. બાર ભાઈ. પાળિયાદમાં બાર-બાર દીકરાઓ. દસ તો આપણે અહીં નથી આ? ધનકુમાર બાળબ્રહ્મચારી નથી આપણે આ ધનકુમાર આવે છેને બહુ હુશિયાર. અંતરિક્ષ જે આ હતું. આપણું છેને અંતરિક્ષ? દિગંબર ક્ષેત્ર. એ શ્વેતાંબરે લીધું હતુંને. શ્વેતાંબરમાં અંતરિક્ષપણું હોઈ શકે જ નહિ. શ્વેતાંબરમાં ભગવાન અદ્ધર રહે છે એ વાત છે જ નહિ. એ દિગંબરમાં જ છે ભગવાન અદ્ધર રહે છે. પરમાત્મા જ્યારે કેવળજ્ઞાન થાય ત્યારે એ સિંહાસનમાં બેસે નહિ, એ ઉપર અદ્ધર રહે. એ અંતરિક્ષપણું એ ધનકુમારે આખું ક્ષેત્ર લીધું છે મહેનત કરીને. આવે છે. આવી ગયા નહિ? એ દસ ભાઈઓ છે. નવ પરણેલા છે અને પોતે બ્રહ્મચારી. દસ જણા અત્યારે છે.

શ્રોતા :- એના ભાઈ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ભાઈ બેઠા છે લ્યો આ શ્રેયાંસભાઈ. આ શ્રેયાંસભાઈ એના ભાઈ છે. જુઓ, શ્રેયાંસભાઈ. એ દસ ભાઈઓ છે. શ્રેયાંસકુમાર, ધનકુમાર. એ ભાઈ છે. એ બધા નવ પરણેલા છે અને એક પોતે બ્રહ્મચારી. એટલે દસ દીકરા એટલે સુખી હશે એમને? અનુકૂળ સામગ્રી મળી માટે સુખી? અજ્ઞાની એમ કહે છે.

શ્રોતા :- અનુકૂળ સામગ્રી મળે તો સુખી થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાંય પણ અનુકૂળ સામગ્રીમાં સુખી નથી, પ્રતિકૂળમાં દુઃખી નથી. એ તો માને છે કે મને ઠીક છે હમણા. એ તો અજ્ઞાનની દશા એની છે. એ કર્મને લઈને નથી. આહા..હા..! સમજાણું? આહા..હા..!

'શાતાવેદનીય નામના કર્મના ઉદય વિના...' આ અજ્ઞાનીની દલીલ છે હોં! પછી તોડી નાખશે આચાર્ય. આચાર્ય કહે છે એમ કહીને તોડી નાખશે. આહા..હા..! **'કર્મ જ દુઃખી કરે છે,...'** જોયું! શરીરમાં રોગ આવે, નિર્ધનપણું, વાંઢાપણું, વાંજિયાપણું એ બધું અશાતા કર્મને લઈને હોય. એ વાત સાચી, એટલી સાચી. પણ એમાં દુઃખી કરે છે એ અશાતાકર્મ એ વાત ખોટી. સમજાણું કાંઈ? અજ્ઞાનીની દલીલ છે. અશાતાનો વેગ આવે બાપા! આહા..હા..! દુઃખી... દુઃખી... દુઃખી... એક તો બાયડી છ મહિનાથી ખાટલે પડી હતી. એ ઊભી થઈ ત્યાં છોકરાને લાગુ પડ્યો. એ છ મહિને એ થયો ત્યાં એની વહુને લાગુ પડ્યો. ખાટલો ખસતો જ નથી દસ વર્ષથી. અમે દુઃખી છીએ એમ કહે. પણ એ અશાતાને લઈને દુઃખી છો એમ કોણે કહ્યું તને? એ તો સામગ્રી બહારની છે. તેં માન્યું કે અમે દુઃખી છીએ એ તો તારી માન્યતા ઊંધી છે. આહા..હા..! તે તારા પુરુષાર્થથી ઊંધું માન્યું છે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- માંદો અને સાજો હતો કે દિ' આત્મા? માન્યું છે એણે. આહા..હા..! ત્રમ કર્મ આવ્યું ત્રણ. જ્ઞાનાવરણીય આવ્યું, દર્શનાવરણીય આવ્યું અને વેદનીય (એમ) ત્રણ આવ્યું.

'કર્મ જ મિથ્યાદૃષ્ટિ કરે છે,...' જુઓ, હવે ચોથું આવ્યું મોહકર્મ. એ દર્શનમોહનો ઉદય આવે ત્યારે જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ થાય એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. આહા..હા..! **'કારણ કે મિથ્યાત્વકર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...'** દર્શનમોહનો ઉદય ન હોય અને મિથ્યાત્વ હોય એમ નથી માટે એને લઈને મિથ્યાત્વ છે. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. જૂઠી વાત છે. એ પોતે ઊંધી માન્યતા કરે છે ઊલટા પુરુષાર્થથી તેથી મિથ્યાત્વ છે. કર્મને લઈને મિથ્યાત્વ છે (એમ વાત નથી). આહા..હા..! આવી વાત હવે. આચાર્ય કેટલી ચર્ચે છે વાત. કુંદકુંદાચાર્ય આહા..હા..! દિગંબર સંત. જેનું નામ આવ્યું કે નહિ? મંગલં ભગવાન વીરો, મંગલં ગૌતમોગણી, મંગલં કુંદકુંદાર્યો. ત્રીજે નંબરે આવ્યા. પહેલે નંબરે દેવ, બીજે

નંબરે ગણધર અને ત્રીજે નંબરે કુંદકુંદાચાર્ય. જૈન ધર્મોસ્તુ મંગલં. આહા..હા..! એ કુંદકુંદાચાર્યના પોકાર છે કે આ લોકો આમ કહે છે હોં! દર્શનમોહના ઉદય વિના.. ઓલો વિકાસચંદજી કહેતો, ત્યાં ઈડર-ઈડર. કર્મ વિના રાગ થાય? સિદ્ધને કેમ થતો નથી? કર્મ નથી માટે. વિકાસચંદજીના આવે છે કાગળ બહુ. હમણા બે દિ' પહેલાં આવ્યો હતો. લખ્યા કરે મહિને-મહિને. હવે તો રામજીભાઈ કહે કે જે કાગળ આવે એને પાછો મોકલી દેવો. એટલે એને ખબર પડે કે આ મારો કાગળ વાંચતા નથી, લેતા નથી. આહા..હા..! ખોટેખોટા ગપેગપ્પ મારે અંદર કલ્પના લખે. તમે સમ્યગ્દર્શનને નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન ચોથે તમે કહો છો એ ખોટું છે. ચોથે તો સરાગસમકિત હોય. એવી વાતું કરે. કાંઈ ખબર ન મળે માણસને. સમ્યગ્દર્શન એટલે શું? કોને કહેવું?

આત્મા અખંડાનંદ પૂર્ણ પ્રભુ આત્મા, એના સન્મુખ થઈને, અનુભવ થઈને પ્રતીતિ થવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન, એ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન એ. અને એ વીતરાગી દૃષ્ટિ છે. સમકિત સરાગ અને વીતરાગ એ તો ચારિત્રદોષની અપેક્ષાએ કથન કર્યું. સમકિત તો પોતે વીતરાગભાવની દશા છે. આહા..હા..! એ પુરુષાર્થથી પ્રગટ થાય છે. મિથ્યાત્વ પણ ઊંધા પુરુષાર્થથી માને છે અને સમ્યગ્દર્શન પણ સ્વસન્મુખના પુરુષાર્થથી થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કુંદકુંદાચાર્યને આ શ્લોકો મૂકવા પડ્યા જુઓ, આહા..હા..!

'કારણ કે **મિથ્યાત્વકર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે; કર્મ જ અસંયમી કરે છે,...**' આહા..હા..! જુઓ, ભગવાન ઋષભદેવ ભગવાન ત્રણ જ્ઞાનના ધણી, ક્ષાયિક સમકિતી (હતા) તોપણ ૮૩ લાખ પૂર્વ સુધી રહેવું પડ્યું. મુનિપણું ચારિત્ર ન આવ્યું. ચારિત્ર એ કાંઈ બહારની આ ક્રિયા લે એ કાંઈ ચારિત્ર નથી. અંતર સ્વરૂપમાં આનંદનું ભાન થયા પછી આનંદ રમવું, ચરવું-ચરવું, આનંદને ભોગવવું એનું નામ ચારિત્ર છે. તો એ ચારિત્ર તો ૮૩ લાખ પૂર્વ ન આવ્યું ભગવાનને જુઓ, તો કર્મના ઉદયને લઈને ન આવ્યુંને? એમ નથી.

શ્રોતા :- કર્મ ઉદય નહોતો ને થયું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્મ ઉદય એને ઘરે રહ્યો. પોતાની નબળાઈને લઈને એ અટક્યા છે ત્યાં. આહા..હા..! 'કર્મ બિચારે કૌન ભૂલ મેરી અધિકાઈ.' આહા..હા..! મોટો ગોટો અત્યારે છે.

અહીં તો કહે છે અસંયમી. જુઓ, વાસુદેવ ગુજરી જાય તો બળદેવ છ મહિના સુધી એના મડદાને ઉપાડી રાખે છે. ત્યાં એમ કહે છે કે જુઓ, એ ચારિત્રમોહના ઉદયને લઈને આ છે. પણ પોતાના અપરાધને લઈને છે. ઉદય જડ છે કર્મનો એને લઈને હોય છે? આહા..હા..! એ જ્યારે ચારિત્રમોહ નબળું પડ્યું ત્યારે ફટ મડદું છોડી દીધું અને છ મહિને બાળી નાખ્યું. અનંતા બળદેવો થાય એ અનંતા વાસુદેવને એ રીતે છ-છ મહિના સુધી કાંધે ફેરવે. છે સમકિતી.

આહા..હા..! પણ એ ચારિત્રનો દોષ છે. એ કાંઈ કર્મને લઈને દોષ છે એમ નથી. આહા..હા..! આવો નિર્ણય કરવો અને આવું બધું સમજવું. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શન તો પછી થાય. જેને સાચી શ્રદ્ધા જ્યાં આવી નથી કે મારાથી જ મારો વાંક છે, કર્મનો નહિ. એને તો સમ્યગ્દર્શન થાય જ નહિ. કર્મથી જ થાય (એમ માને) એને તો સમ્યગ્દર્શન થાય જ નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

વીતરાગી સંત મુનિ આવી વાતમાં પડ્યા અને બહાર કરે છે. આહા..હા..! કરૂણા-કરૂણાનો વિકલ્પ આવ્યો છે. જગતના શાસ્ત્રની જાહેરાત મૂકી. ભગવાનના આડતિયા છે એ. ભગવાનનો માલ છે એ આડતિયા તરીકે વહેંચે છે. બાપુ! માર્ગ તો આ છે વીતરાગ એમ કહે છે. આહા..હા..! વીતરાગી સંતો કુંદકુંદાચાર્ય, અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર મુનિઓ... આહા..હા..! એ એમ કહે છે કે અસંયમીપણું.. અજ્ઞાની એમ કહે છે કે અમે સંયમ કેમ લઈ શકતા નથી? એ ચારિત્રમોહના ઉદયનું જોર છે માટે સંયમ લઈ શકતા નથી. માટે અમે અસંયમી છીએ. એ જૂઠી વાત છે. તારી નબળાઈને લઈને અસંયમપણું તને તેં રાખ્યું છે, કર્મને લઈને નહિ. આહા..હા..! આ વાંચ્યું તો હશે ઘરે. પુસ્તક તો પડ્યું છે ત્યાં. એને છોકરો પાક્યો છે એક.

'ચારિત્રમોહ નામના કર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...' એ તો ચારિત્રમોહના કર્મનો ઉદય છે માટે અસંયમ છે એમ અજ્ઞાની કહે છે. આહા..હા..! **'કર્મ જ ઊર્ધ્વલોકમાં, અધોલોકમાં અને તિર્યંગ્લોકમાં ભમાવે છે,...'** આનુપૂર્વી કર્મ છેને એક આનુપૂર્વી? આનુપૂર્વી કર્મ છે. જેમ બળદને નાકમાં નાથ નાખેને? શું કહેવાય એ? નાથ. નાથ નહિ? શું? નાથ-નાથ. એ ખેંચીને લઈ જાય. એમ આનુપૂર્વી નામની પ્રકૃતિ નામની છે એ ખેંચીને ઊર્ધ્વ અને અધોલોક લઈ જાય. એમ અજ્ઞાની કહે છે. શ્રેણિક રાજા સમકિતી આત્મજ્ઞાની ક્ષાયિક સમકિતી અને તીર્થંકરગોત્ર બાંધ્યું, પણ નારકીના કર્મનું બાંધેલું ઉદય એ એને નરકમાં લઈ ગયું એમ આ કહે છે. એમ નથી. પોતાની યોગ્યતાથી ત્યાં ગયા છે એની પર્યાયની. આહા..હા..!

શ્રોતા :- નરકમાં જવાનું ગમે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પર્યાયની યોગ્યતા જ એવી છે. નરકનું આયુષ્ય બંધાણું હતું ઊંધા પુરુષાર્થે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'આનુપૂર્વી નામના કર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે;...' એમ અજ્ઞાની કહે છે હોં! આ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. એવી દલીલ આ બધા અત્યારે કરે છે. કાંઈ ખબર જ ક્યાં શું છે. કર્મ કરે... કર્મ કરે... કર્મ કરે... બાપુ! જુઓ, કર્મનો ઉદય આવે એવો આપણે કરવું પડે ભાઈ શું થાય? હવે કર્મ તો જડ છે, તારામાં છે જ નહિ. એ તો એનામાં છે. તારી ચીજમાં એ ચીજ છે? તારી ચીજમાં તેનો અભાવ છે. એ અભાવ ચીજ છે એ તને નુકસાન કરે? આહા..હા..! સમજાણું?

આ **'બીજું પણ જે કાંઈ પણ જેટલું શુભ-અશુભ છે તે બધુંય કર્મ જ કરે**

છે,...' આહા..હા..! શુભ-અશુભ જેટલા પ્રકાર લાગે એ બધા કર્મને લઈને છે. સંયોગ છે એમ નથી હોં! એને શુભ-અશુભનો ભાવ થાય છે એ કર્મને લઈને થાય છે એમ કહે છે. એમ નથી. શુભભાવ થાય એ પણ પોતાના પુરુષાર્થથી, ઉલટો પુરુષાર્થથી, અશુભ ઉલટાથી થાય અને શુદ્ધ થાય એ સવળા પુરુષાર્થથી થાય. પણ પોતાના પુરુષાર્થથી છે. કર્મને લઈને કાંઈ શુભ-અશુભભાવ છે જ નહિ. આહા..હા..! ભાઈ! કર્મ માર્ગ આપે તો કાંઈક કરીએ. અમે શું કરીએ? એમ કહે છે લોકો. હવે બિચારા કર્મ જડ છે એને કહે છે કે માર્ગ આપે તો થાય. આહા..હા..! દૃષ્ટિ જ મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..!

'તે બધુંય કર્મ જ કરે છે, કારણ કે પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત રાગ...' જોયું! **'શુભ-અશુભ છે તે બધુંય કર્મ જ...'** શું? પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત રાગ. આ શુભરાગ થાય એ કર્મને લઈને અને અશુભ રાગ થાય એ કર્મને લઈને એમ અજ્ઞાની કહે છે. આચાર્ય ના પાડશે કે એ વાત તારી ખોટી છે. છે? **'અપ્રશસ્ત રાગ નામના કર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે. એ રીતે બધુંય સ્વતંત્રપણે કર્મ જ કરે છે,...'** લ્યો! કર્તા કહેવું છેને. કર્મ કર્તા થઈને આ બધું કરે છે એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. વિશેષ વાત છે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૪, બુધવાર, તા. ૨૦-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪, પ્રવચન નં. ૩૯૨

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર. અહીં સુધી આપણે આવ્યું છે. ફરીને લઈને. **'બીજું પણ જે કાંઈ પણ જેટલું શુભ-અશુભ છે...'** એ લ્યો ત્યાંથી વાત. **'બીજું પણ...'** અહીં સુધી તો આવ્યું હતું. નામકર્મને કારણે, આનુપૂર્વીને કારણે એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં જાય. એમ એ માને છે. આનુપૂર્વી નામકર્મની પ્રકૃતિ એ કર્તા અને એને ગતિમાં લઈ જવું એ એનું કાર્ય. જીવને ગતિમાં લઈ જવું. આહા..હા..! એ અજ્ઞાની એમ માને છે. આહા..હા..! હવે આપણે વધારે તો અહીં વિસ્તાર છે. **'કાંઈ પણ જેટલું શુભ-અશુભ છે તે બધુંય કર્મ જ કરે છે,...'** એમ અજ્ઞાની માને છે. ઝીણી વાત છે ભાઈ!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કઈ અપેક્ષાથી? અહીંયાં જે શુભભાવ થાય છે એને કર્મ મંદ

થાય તો શુભભાવ થાય એમ અજ્ઞાની કહે છે. એ કર્મ મંદ કર્તા અને કાર્ય અહીં શુભભાવ. એ જૂઠી વાત છે. ઝીણી વાત છે, બાપુ! વીતરાગમાર્ગ ભાઈ! તેમ બીજી રીતે શુભભાવ છે, પરિણામ પરિણામીનું છે. એ શુભભાવ જે થાય છે એ પરિણામી જીવ એનું પરિણામ છે. એ પરિણામ કર્મની મંદતા... છેને અહીંયાં આવ્યુંને? જુઓ, '**પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત રાગ નામના કર્મના ઉદય વિના...**' એમ. એની સાથે લેવું. પ્રશસ્ત રાગના કર્મનો ઉદય હોય એ કર્તા અને અહીં શુભભાવ થાય તે તેનું કર્મ. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. એમ નથી. એક વાત.

હવે શુભભાવ છે એ કર્તા અને પરની દયા પાળવી એ શુભનું કાર્ય. એમ પણ નથી. સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! બે વાત થઈ કે અહીં શુભભાવ છે તે પ્રશસ્ત રાગ નામનો ઉદય છે એના વિના શુભભાવ હોય નહિ એમ અજ્ઞાની કહે છે. તો એ વાત ખોટી છે. કેમકે કષાયની મંદતાનો ઉદય એ કર્તા અને રાગની મંદતા નામ શુભભાવ તેનું કર્મ, કાર્ય એમ કોઈ દિ' હોઈ શકે નહિ. ત્યારે કહે, એ શુભભાવ જે છે એનો કર્તા એ પર્યાય છે અને એનું કર્મ એ રાગ એનો છે. પણ દ્રવ્ય કર્તા એમ કહેવાય છે, બાકી તો અશુદ્ધ પર્યાય તે કર્તા અને અશુદ્ધ પર્યાય જે શુભભાવ એ એનું કારણ છે. આવું હવે ક્યાં શીખવું? કહો, બાબુભાઈ! શીવલાલભાઈ! આ બોટાદમાં... તમારો ઓલો બિચારો એક હા પાડવા શીખ્યો છે. નવીનચંદજી એક છે. વાત સાચી છે, આ વાત સાચી છે. બોટાદનો સાધુ છે. પણ હવે બહાર ન પડી શકે એટલે બહુ ન કહેવાય. બહાર પડી શકે નહિ, નીકળી શકે નહિ વાડામાંથી. આહા..હા..! બાકી કહે, વાત તો તમારી સાચી. મળ્યો હતો બિચારો. પગે લાગ્યો હતો.

શ્રોતા :- પણ એ એકલો હતો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ એ એકલો હોય, બીજો ભાળી જાય તો કરી શકે નહિ. વાડામાં રહેવું કરવું શું? આ પણ બહુ વાત ન કરાય બિચારા એને પાછું વાડામાં રહેવું છેને. વાત તો તમારી સાચી સાચી છે. બોટાદ સંઘાડામાં અત્યારે અગ્રેસર છે. અહીં ભાવનગર ચોમાસુ હતું. હવે અમદાવાદ છે. આપણે કાંઈ કોઈને કહેતા નથી. તમે આ માનો તો આ છોડો, આપણે કોઈને કહેતા નથી. અમે તો સત્ય વસ્તુ શું છે એ વાત છે. બસ. આહા..હા..!

તો અહીં અજ્ઞાની એમ કહે છે, આત્મામાં જે શુભભાવ થાય એ કષાયનો ઉદય મંદ હોય એ કર્તા અને શુભભાવ તેનું કર્મ-કાર્ય. એમ એ કહે છે. તો એ જૂઠી વાત છે. કષાયની મંદતા ભલે નિમિત્ત હો. અરે! તીવ્ર કષાય ત્યાં હોય અને અહીં મંદ રાગ કરે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એવું છે. તત્ત્વની દૃષ્ટિની ખબર ન મળે એને સમ્યગ્દર્શન ન મળે. એ મરી જાય અપવાસ કરીને, વ્રત પાળીને, દયા પાળીને મરીને એ નરક અને નિગોદમાં જવાના. આહા..હા..! આકરી વાત, બાપુ! આહા..હા..! ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય તો એમ કહે કે નગ્ને

મોક્ખો ભણિયો શેશો મગ્ગા. નાગાને મોક્ષ છે. મોક્ષ એ તો ધર્મદૃષ્ટિ છે એની. નગ્નપણું તેને મોક્ષમાર્ગ છે, પણ નગ્ન વિનાના ઉન્માર્ગ જેટલા છે—આ વસ્ત્રસહિત મુનિપણું માને એ બધા જૈનદર્શન નથી, એ બધા ઉન્માર્ગ છે. આવી વાતું છે, બાપુ! આહા..હા..! પાઠ છે હોં! નગ્ગે મોક્ખો. એકલા નાગા એમ નહિ. અંદરમાં અનુભવ છે આત્માના આનંદનો. ત્રણ કષાયનો જેને અંતર અભાવ છે એવી દશા ને પ્રચુર આનંદનું વેદન છે, એની દશા નગ્ન થઈ જાય છે. થઈ જાય છે. એ જડની દશા છેને. એવા નગ્ન હોય તેને મુનિનો માર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ કહેવાય છે. એ સિવાયના જેટલા વસ્ત્રસહિત મુનિપણું માને... આહા..હા..! ગજબ વાતું છે, બાપુ! વાડાને તો કઠણ પડે, ભાઈ! કુંદકુંદાચાર્ય ભગવાન પાસે ગયેલા, ત્યાંથી જઈને આવ્યા અને એ પોકાર કરે છે જગતને. જેટલા નગ્ન મુનિઓ છે અને આત્મજ્ઞાની છે એની મુક્તિ છે. પણ એના સિવાય ઉન્માર્ગીઓ બધા... આહા..હા..! ગજબ વાત છે, ભાઈ!

વસ્ત્રસહિત મુનિપણું માને તો કુંદકુંદાચાર્ય તો કહે છે કે નિગોદં ગચ્છયી—નિગોદમાં જાશે. એ નિરાંતે લસણ અને ડુંગળીમાં પડ્યા રહેશે અનંતભવ. આહા..હા..! આવી વાતું, બાપુ! શું થાય? ભગવાન કહે છે એ આ નાદ. શ્રીમદ્ કહેતા હતા એકવાર. અરેરે..! આ અમારો નાદ સત્યનો કોણ સાંભળશે? એકલા જાગેલા પોતે એ વખતે. આહા..હા..! આ નાદ-અવાજ. એમ ભગવાનની વાણી તો આ છે, ભાઈ! આહા..હા..! વસ્ત્રનો એક કટકો પણ રાખીને અમે મુનિ છીએ એમ માને, એમ મનાવે અને માનતાને રૂડું જાણે, ત્રણે નિગોદમાં જવાના છે. એકેન્દ્રિય થઈને નિગોદમાં અનંતકાળ રહેવાના. આહા..હા..! ગજબ વાતું, બાપુ! આવી વાત છે. હવે અહીં તો એક વાતમાં ઠેકાણા ક્યાં. હજારો વાતને ફેરવી નાખી આખી. આહા..હા..!

અહીં તો એમ કહે છે કે જીવને જે શુભભાવ થાય દયાનો, દાનનો, ભક્તિનો, વ્રતનો, તપનો એ શુભભાવ કષાયની મંદતા ત્યાં છે જડમાં, કર્મમાં એનું એ કાર્ય છે. દેવીલાલજી! આ તો આ વધારે વાંધા અહીં છેને મોટા. આહા..હા..! એ દયા, દાનના, વ્રતના જે પરિણામ છે એ શુભ છે, ધર્મ નહિ, પુણ્ય છે. એ પુણ્યના ભાવનો કર્તા કષાયનો ઉદય મંદ છે એ કર્તા થઈને અહીં શુભભાવ થાય છે એનું કર્મ. એ કર્તાનું આ કાર્ય છે. એમ અજ્ઞાની માને છે મિથ્યાદૃષ્ટિ. જેને જૈનદર્શનની શ્રદ્ધાની ખબર નથી. આહા..હા..! એ માને છે. એક વાત.

બીજી વાત એ કે શુભભાવ જે થાય છે એ તો જીવ કર્તા અને જીવ એનું કર્મ. ભલે એ પર્યાય અજ્ઞાનપણે કે જ્ઞાનપણે. પર્યાયમાં એ પરિણમન શુભનું થાય છે એ પરિણમન જ્ઞાન જાણે છે કે મારું પરિણમન છે. દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ કર્તા એનો નથી. આહા..હા..! શુભભાવનો કર્તા આત્મા અને શુભભાવ એનું કાર્ય એવું ધર્મ દૃષ્ટિમાં નથી. આહા..હા..! પણ શુભનું પરિણમન છે એમ જ્ઞાન જાણે છે કે મારામાં આ પરિણમન છે. એ અપેક્ષાએ કર્તૃત્વ મારામાં છે, પણ એનો કર્તૃત્વનો કર્તા પોતાની પર્યાય જે વિકારી છે તે તેની કર્તા છે. આહા..હા..! દ્રવ્ય-

ગુણ પણ કર્તા નહિ. આવી વાત હવે ક્યાં? આહા..હા..! અરેરે..! આવો મનુષ્યભવ મળ્યો એમાં વીતરાગ પરમેશ્વર કહે છે જો એ દૃષ્ટિ ન આવી અને દૃષ્ટિ ન કરી તો પ્રભુ ક્યાંય ક્યાંય તારા આરા નથી, ભાઈ! આહા..હા..! ચોર્યાશીની ભવાબ્ધિ, ભવસિંધુમાં ડૂબકા મારીને મરી જશે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, આપણે તો હજી શુભનું અહીં લીધું એક. પ્રશસ્ત છેને? પ્રશસ્ત રાગ. અપ્રશસ્ત એકકોર મૂકી દો પહેલું. **'પ્રશસ્ત રાગ નામના કર્મના ઉદય વિના તેની...'** એટલે શુભભાવની ઉત્પત્તિ નથી એમ અજ્ઞાની કહે છે. છેને, સામે પુસ્તક પડ્યું છે કે નહિ?

શ્રોતા :– પુસ્તક બોલતું નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– બોલતું નથી. આહા..હા..! પ્રભુ! આ તો વીતરાગ માર્ગ છે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર.. આહા..હા..! ત્યાં કોઈની સિફારીશ કામ નહિ આવે. અરેરે..! એ માર્ગ સાંભળવો મળવો દુર્લભ છે બાપા! અને સાંભળીને એને રુચિ થઈને પરિણમન થવું એ તો કોઈ અલૌકિક વાત છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે,... ઘણાં બોલ ચાલી ગયા, પણ આ ઉપર થોડું સ્પષ્ટીકરણ છે. રાગ નામનો કર્મ છે ઉદય એના વિના રાગ મંદનો શુભભાવ ન થાય એમ અજ્ઞાની કહે છે. પ્રભુ કહે છે કે એમ નથી. એ શુભરાગનું પરિણમન તારા જીવનું, જીવની પર્યાયનો કર્તા અને કર્મ તારું છે. આહા..હા..! અજ્ઞાની અજ્ઞાનપણે રાગ મારો છે એમ માને અને જ્ઞાનીને રાગ થાય એ મારો છે એમ ન માને, પણ પરિણમનમાં મારામાં છે એમ જાણે. આહા..હા..! આટલું બધું હવે ક્યાં શીખવું? અને સમ્યક્ સત્ય દૃષ્ટિ વિના અને જ્ઞાન વિના બધા થોથા-થોથા, મરીને જાશે ચાલ્યા. આહા..હા..! જુઓને! આ કાલનું સાંભળ્યું કોકે કીધુંને. વિજળી પડી કોક. શિક્ષક રાજકોટ. કોણ કહેતું હતું? હમણા કહેતું હતું. ખબર કેમ પડી? છાપામાં હશે. આમણે કહ્યું. શિક્ષક જાતો હતો અને વીજળી પડી ઉપરથી. આ કડાકો નહોતો થયો? આહા..હા..! ત્યાંને ત્યાં ખલાસ. આહા..હા..! એ સ્થિતિ આયુષ્યની સ્થિતિ એટલી અને જીવને રહેવાની યોગ્યતા પણ એટલી. એ વિજળીને લઈને મરી ગયો, દેહ છૂટ્યો એમ નથી. આહા..હા..! એય..! એ તો નિમિત્ત છે. નિમિત્ત છે તે પરમાં કાર્ય કરતું નથી એને નિમિત્ત કહીએ. સમજાણું કાંઈ?

એ શુભભાવ. આહા..હા..! સત્ય બોલે એમાં એનો શુભભાવ હોય. તો એ શુભભાવ કર્મને લઈને થયો છે એમ નહિ. તેમ શુભભાવ છે માટે બોલાય છે સત્ય એમ પણ નહિ. આહા..હા..! સત્ય બોલવાની ભાષાની જડની ક્રિયા જડના કર્તા કર્મ છે. આહા..હા..! એ શુભભાવ કર્તા અને ભાષા સત્ય એનું કાર્ય એવું વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી એમ ભગવાન ફરમાવે છે. અરેરે..! જિંદગી ચાલી જાય. આહા..હા..! તત્ત્વની દૃષ્ટિની ખબર ન મળે. આહા..હા..! કહે છે, એક આમ લીધું, આમ લીધું. એટલે અહીં શુભભાવ થાય ઉપયોગ—દયાનો, દાનનો,

વ્રતનો, ભક્તિનો, પૂજાનો એ શુભભાવ છે, પુણ્ય છે, ધર્મ નહિ. હવે એક તો એ શુભભાવ કર્મથી થાય એમ માનવું એ મિથ્યાત્વ છે અને રાગ શુભ થયો માટે પરની દયા પળી અને સત્ય બોલાણું, શુભભાવ બ્રહ્મચર્યનો થયો માટે શરીરથી બ્રહ્મચર્ય થયું, શરીરથી વિષયની ક્રિયા ન થઈ, એમ નથી. આહા..હા..! શરીરથી બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો ભાવ એ પણ એક શુભ છે, ધર્મ નથી. અને એ શુભભાવ છે એ કર્મથી થયો છે એમ નથી. તેમ શુભભાવ છે માટે શરીરથી વિષયની ક્રિયા નથી થતી શરીરથી એમ નથી. વસંતીલાલજી! આ શું બધું અત્યાર સુધી કર્યું આ બધું? એમ કહે છે, ખબર નહોતી. એવું બધે ચાલતુંને બાપા બધે. આહા..હા..! આ તો માર્ગ વીતરાગ પરમેશ્વરનો. એમાં દિગંબર સંતો... આહા..હા..! એમણે કામ કર્યા છે કેવળીના કેડાયતે! ક્યાંય છે નહિ, બાપુ! શું કહીએ? પક્ષ તો એમ થઈ જાય. એ લોકો કહે પક્ષ થઈ ગયો તમને. દિગંબર પક્ષ નથી, આ તો વસ્તુની સ્થિતિ છે, ભાઈ! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીં શુભભાવ થયો, માટે દાનમાં પૈસા દેવાણા. બે હજાર, પાંચ હજાર આપવાના ભાવ થયા એ શુભભાવ છે. એથી પૈસા દીધા એ શુભભાવ કર્તા અને પૈસા દેવાનું કર્મ કાર્ય એમ છે નહિ. આહા..હા..! બીજી વાત. એ શુભભાવ થયો એટલે ત્યાં પુણ્યનું શાતાવેદનીય કર્મ બંધાણું. એ શાતાવેદનીય બંધાણું એ કાર્ય અને શુભભાવ કર્તા એમ છે નહિ. ભોગીભાઈ! જુઓ આ દર્શન દિગંબર દર્શન આ છે, વાડો નથી આ. આહા..હા..! પરમાત્માનો માર્ગ જૈનદર્શન. આહા..હા..! અરે..! એને ખબર ન મળે વાડામાં રહ્યાને. ભાઈ!

આ તો ચોખ્ખું કહેતા હતાને ભાઈ, ઓલામાં આવ્યું હતુંને કે ભાઈ! કાનજીસ્વામી એમ કહે છે કે જ્ઞાનની ઓછી દશા અને વધારે દશા એ પોતાની યોગ્યતાથી થાય છે. જ્ઞાનાવરણીય કુછ નહીં કરતા. એ કહ્યું કે ક્યોં નહિ કરતા? ઠીક ક્યા હૈ? જ્ઞાનાવરણીય કરતે હૈ ઉસકા અર્થ હીણી દશા કરતે હૈ ઔર કર્મ ખસે તો અધિક દશા હોતી હૈ. અરે! પ્રભુ એ કાર્ય નથી, બાપુ! આહા..હા..! એવી વાત હતી. શું થાય? હવે અગ્રેસર માણસ મોટા. અને આ બધા શેઠિયા ત્યાં સાંભળનારા પાછા હતા. શોભાલાલજી, ભગવાનદાસ બધા ત્યાં હતા.

શ્રોતા :- પંડિતો ભણાવે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પંડિતોમાં આ ચર્ચા આની હતી ત્યાં, બાપુ! ઈસરીમાં. આહા..હા..! શું થાય? અમે તો પોકાર કરીને કહ્યું હતું કે આત્મામાં પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય છે એ જીવની પર્યાયમાં કર્તા, કર્મ કારણે પોતાથી થાય છે, કર્મથી બિલકુલ નહિ. એવો પોકાર કરીને કહ્યું હતું. બધા બેઠા હતા. રામજીભાઈ હતા, હિંમતભાઈ હતા, આપણે ખીમચંદભાઈ હતા નહિ? બીજા એના ફૂલચંદજી હતા, કૈલાસચંદજી હતા, ઈંદોરવાળા બંસીધરજી હતા. શેઠિયા પણ હશે પણ એને ખબર ન રહી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ તો ૨૦ વર્ષ થયા. કીધું કે ભગવાન! માર્ગ તો આવો છે. એ જીવની પર્યાયમાં જે વિકાર થાય છે શુભ-

અશુભ એનો કર્તા, કર્મ, કરણ એ વિકારી પર્યાય છે. એ દ્રવ્ય-ગુણ પણ નહિ અને બીજા કર્મ પણ નહિ. એકદમ વિરુદ્ધ લાગ્યું. એકદમ ભડક્યા. આહા..હા..! આ લોકો તો પૂરા ભૂલ્યા. કર્મ વિના વિકાર થાય? તો સ્વભાવ થઈ જાય. અરે! પ્રભુ! સાંભળને ભાઈ! આહા..હા..! એ વાત પછી કલકત્તા આવી. ગજરાજજીના મકાનમાં શેઠ લાવ્યા શાહુજી. કીધું, જવાબ આપી દીધો છે ત્યાં. એય..! ધર્મચંદજી! ક્યાં પડી હતી? આ બધા રળી કરીને ખાવું ને પૂજા, ભક્તિ કરવી, જાવ ધર્મ થઈ ગયો. આ સ્થાનકવાસીમાં સામાયિક ને પોષા ને પડિક્કમણા કરવા એ ધર્મ થઈ ગયો. ધૂળેય નથી, ધર્મ શું શુભભાવના ઠેકાણા તારા નથી, હવે સાંભળને! આહા..હા..!

અહીં કહે છે, એ શુભભાવ. હવે આપણે અશુભ લઈએ. '**અપ્રશસ્ત રાગ...**' છેને? પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત કીધુંને બેય? અશુભભાવ '**અપ્રશસ્ત રાગ નામના કર્મના ઉદય વિના...**' એમ લેવું. અશુભભાવ થાય અહીં હિંસાનો, વિષય-ભોગનો, ક્રોધનો, માનનો, માયાનો, લોભનો એ અશુભભાવ છે. એ અશુભભાવ, અજ્ઞાની એમ કહે છે કે કર્મનો તીવ્ર ઉદય હોય એ કર્તા છે અને અશુભભાવ તેનું કર્મ છે. આચાર્ય કહે છે કે તારી એ વાત જૂઠી છે. આહા..હા..! એ કહેશે આગળ કે સાંખ્યમતની આ શ્રદ્ધા છે એવા અમારા જૈનના સાધુઓ પણ આ પ્રમાણે માને તો એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આવશે હમણા. આગળ આવશે જુઓ, બીજો પેરેગ્રાફ છેને. '**આ પ્રમાણે આવા સાંખ્યમતને, પોતાની પ્રજ્ઞાના અપરાધથી સૂત્રના અર્થને નહિ જાણનારા કેટલાક શ્રમણાભાસો પ્રરૂપે છે;...**' દિગંબર સાધુ થઈને પણ આવી માન્યતા છે એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. શ્રમણાભાસ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અધિકાર તો એવો આવ્યો છે. દેવીલાલજી!

આવો અભિપ્રાય સાંખ્યમતી મિથ્યાદષ્ટિનો છે અને એ જ પ્રમાણે જો જૈનના સાધુ નામ ધરાવીને કે શ્રાવક નામ ધરાવીને આવું કહે, એ મિથ્યાદષ્ટિ મૂઢ છે. એ જૈનની એને ખબર નથી. આહા..હા..! આમાં આટલું ક્યારે શીખવું? આહા..હા..! ૫૦-૫૦, ૬૦-૬૦ વર્ષ ચાલ્યા જાય. હવે પાછળથી વાત આવી નીકળે કે તદ્દન નવી. હવે એ જૂની વાતને ભૂંસાડીને નવી.. સુરેન્દ્રજી! આહા..હા..! અરે! ભગવાન! તારી બલિહારી એટલી છેને. આહા..હા..! બળવંત પ્રભુ છે. એ બળિયો છે એને બીજાના બળની જરૂર નથી. આહા..હા..! અનંત બળનો ધણી છે, અનંત પુરુષાર્થનો પિંડ પોતે પ્રભુ છે. આહા..હા..! અનંત વીર્યનો કંદ છે એ તો આત્મા. આહા..હા..! એને જાગૃત કરીને જોવે તો એને ખબર પડે કે આ રાગાદિ છે એ ખરેખર મારી પર્યાયનું કર્તવ્ય છે, પણ એ મારું કામ છે ધર્મનું એ નહિ. આહા..હા..! એમ અશુભભાવ થાય માટે આ હિંસા પરની થાય, પરજીવ મરે, અહીં અશુભભાવ થયો એ કર્તા અને એ જીવ મર્યો એનું કર્મ-કાર્ય એમ નથી. તેમ અશુભભાવ થયો એ કર્મનો તીવ્ર ઉદય તે કર્તા અને અહીં અશુભભાવ તે તેનું કાર્ય એમ પણ નથી. આમાં કેટલું યાદ રાખવું? આમાં જૂની

બુદ્ધિવાળા જાડી હોય. આહા..હા..! માર્ગ તો આવો છે, ભાઈ! એને સમજ્યા વિના રખડી મરશે ઈ. આહા..હા..!

પરમાત્માનો પોકાર છે આ. જૈનશાસનમાં જૈન પરમેશ્વર એમ પોકારે છે કે ભાઈ! તને જે અશુભભાવ થાય એને તું એમ માન કે કર્મનો તીવ્ર ઉદય આવ્યો એટલે મારે અશુભભાવ થયો. એ તારી વાત મિથ્યા છે. આહા..હા..! મિથ્યાદૃષ્ટિ છો તું કહે છે. અને મને અશુભભાવ આવ્યો મારવાનો, માટે તે મર્યો એ તારી માન્યતા જૂઠી છે. અશુભભાવ કર્તા અને એનું મરણ આયુષ્યનું પૂરું થવું અને જીવનું ત્યાંથી નીકળી જવું, એ તારા અશુભભાવથી થયું ત્યાં કાર્ય એમ નથી. આહા..હા..! કહો, શિવલાલભાઈ! આ તમારા બાપ કહેતા તે દિ'. ખબર છેને? ૨૦૧૦ની સાલ. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર એ પર? એમ કહેતા હતા. એ શુદ્ધ છે એમ કહેતા હતા. શુદ્ધ એ પર? કીધું, લાખ વાર શું કરોડ વાર, અનંત વાર દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર એ પરવસ્તુ છે. આ ૧૦ની સાલની વાત છે. ઓલી મ્યુનિસિપાલિટીના મકાનમાં વ્યાખ્યાન ચાલતું હતુંને. એના બાપ ફૂલચંદ એ મૂળ આ શ્રીમદ્‌ના ભગત હતા. અગાસ જાય બહુ. ભક્તિ કરવી ને આ કરવું થઈ રહ્યું. રાગડા તાણવા ભગવાન આવા ને ભગવાન આવા. એય..! શિવલાલભાઈ! આ તો વસ્તુની સ્થિતિ. પાછળથી નરમ પડી ગયા હતા પછી. પહેલા જરી... નરમ પડી ગયા કે મહારાજ કહે છે એ વાત બીજી લાગે છે. બાપુ! એ ભગવાનના શાસ્ત્રની વાત છે, ભાઈ! આ કોઈ કલ્પિત વાત નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અશુભભાવ થયો માટે પૈસો ઉપાડ્યો કો'કનો અને ચોરી આમ કરી એ કાર્ય અશુભભાવનું નથી. અને એ અશુભભાવ કર્મના તીવ્ર ઉદયનું કાર્ય નથી. આહા..હા..! છે? આમાં તો બહુ સમાડી દીધું છે બીજી રીતે. હવે શુભભાવ જે છે એ કર્તા અને સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય તેનું કાર્ય એમ પણ નથી. સમજાણું કાંઈ? આમ લીધું, આમ લીધું, હવે ધર્મમાં લીધું. શુભભાવ હોય. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, પણ એ શુભભાવ કર્તા અને અંદર ધર્મની પર્યાય પ્રગટ થવી તે કર્તાનું કર્મ એમ નથી. શેઠ! આવી વાત છે, ભગવાન! આહા..હા..! કારણ કે એ વિચારવામાં લીધું જ નથી. એમને એમ ઓઘે ઓઘે કુટારા કૂટ્યા છે. આહા..હા..! નવરાશ ક્યાં એને? પાપના ધંધા આડે નવરાશ ન મળે. ૨૦-૨૨ કલાક ત્યાં જાય બધા. બાયડી, છોકરા, ધંધો, રળવું. આહા..હા..! કલાક-બલાક મળે તો એવા કુગુરુ મળે. એ વાતું કરે અને હા પાડીને જિંદગી (જાય). આહા..હા..!

અહીં તો પરમેશ્વર કહે છે કે શુભભાવના પ્રકાર આટલા. જે શુભભાવ થાય તે કર્મનું કાર્ય છે એમ નહિ, તેમ શુભભાવ થાય તો પરની દયા પળે એમ નહિ, તેમ અશુભભાવ થાય તો પરમાં હિંસા કરી શકે એમ નહિ, તેમ અશુભભાવ થાય તો તીવ્ર કષાય છે તેનું એ કાર્ય છે એમ નહિ. હવે શુભભાવ છે માટે અહીં ધર્મ થયો એમ નથી. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શનનો ધર્મ જે પ્રથમમાં પ્રથમ એ ધર્મની પર્યાય(નો) શુભભાવ કર્તા અને ધર્મની પર્યાય

કર્મ એમ નથી. એટલે કે વ્યવહારરત્નત્રયના રાગના ભાવનું કર્તાપણું અને અહીં આત્માનો આશ્રય લઈને સમ્યગ્દર્શન થાય એ એનું કાર્ય એમ નથી. આમાં કેટલું યાદ રાખવું? વાર્તા હોય તો યાદ પણ રહે. બાપુ! માર્ગ આવો છે, ભાઈ! આહા..હા..! એ અહીં કહે છે. આમાં તો ઘણું સમાડ્યું છે.

'**જેટલું શુભ-અશુભ છે...**' એટલે? શુભના પણ અસંખ્ય પ્રકાર છે અને અશુભના પણ અસંખ્ય પ્રકાર છે, ભાવના. '**તે બધુંય કર્મ જ કરે છે,...**' એ તો કર્મના કાર્ય છે, બાપા! એમ કહે છે અજ્ઞાની. આહા..હા..! રસીકભાઈ! ભડકે માણસ, બિચારા અજાણ્યા હોયને. આહા..હા..! ઓલા ઊંટ દેખીને ભેંસ ભડકેને. ખબર ન મળે માર્ગની ખબર ન મળે. અરેરે! અનાદિથી અજ્ઞાનમાં એમને એમ ભવ ગાળ્યા. જૈનના વાડામાં રહીને પણ જૈનની શું કથની છે? શું શૈલી છે? એની પદ્ધતિની ખબરું ન મળે. આહા..હા..! કહે છે કે શુભ-અશુભ છે તે બધુંય કર્મ જ કરે છે. એનો અર્થ શું થયો? કે કર્મ કર્તા અને શુભ-અશુભ પરિણામ એનું કર્મ. એમ ન હોય. કર્તા અને કર્મ અભિન્ન હોય. સમજાણું કાંઈ? એ ૬૨માં કહ્યું હતું. ત્યારે એ બોલ્યા હતા કે આ તો અભિન્ન (કારકની વાત છે). પણ અભિન્નનો અર્થ શું થયો? એ અભિન્ન બોલ્યા હતા, યાદ છેને? અભિન્નનો અર્થ કે વિકારના પરિણામ વિકારી જીવ પર્યાય પોતે કરે છે. કર્તા એ અને કર્મ એ અને કરણ એ અપાદાન એ અને આધાર એ. કર્મને લઈને નહિ. આહા..હા..! તેમ જ્ઞાનમાં હીણી દશા થાય એ જીવનું પર્યાયનું કાર્ય છે. એ હીણી દશા જ્ઞાનાવરણીયના તીવ્ર ઉદયને લઈને થઈ એમ નથી. આવું હવે ક્યાં બેસવું? શું કહે છે?

શ્રોતા :- કરણલબ્ધિ સુધી શુભભાવ કરે તો..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ શુભભાવથી થાય છે? અહીં તો શુદ્ધ ઉપયોગની અભિમુખ થાય ત્યારે થાય છે. આહા..હા..! શુદ્ધ ભગવાનની અભિમુખ.. પરિણામ આવી ગયા છે. શુદ્ધ અભિમુખ. શુદ્ધસ્વરૂપ ભગવાન ત્રિકાળ પવિત્ર છે એની અભિમુખ થતાં સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને શુદ્ધ ઉપયોગ થાય છે. અરેરે! શું થાય પણ? વાતે વાતે ફેર. સમજાણું કાંઈ? અહીં તો જરી શુભ-અશુભભાવ આવ્યોને એટલે એનો જરી વધારે (ખુલાસો કર્યો). આહા..હા..!

પછી હવે કહે છે '**રાગ નામના કર્મના ઉદય વિના તેની અનુપપત્તિ છે. એ રીતે બધુંય સ્વતંત્રપણે કર્મ જ કરે છે,...**' અહીં આવ્યું લ્યો! છે? એ બધુંય સ્વતંત્ર કર્તા કહેવું છેને? કર્તા એ સ્વતંત્રપણે કરે તે કર્તા. તો કર્મનો ઉદય સ્વતંત્ર કર્તા થઈને જીવને જ્ઞાનની હીણી દશા કરે, ઉઘાડ વધારે કરે, શુભભાવ કરે, અશુભભાવ કરે એ કર્મ જ સ્વતંત્ર કર્તા થઈને આ કામ કરે છે. આહા..હા..! એમ અજ્ઞાની કહે છે. છે? '**કર્મ જ કરે છે,...**' '**બધુંય સ્વતંત્રપણે...**' સ્વતંત્ર કેમ લીધું? કે કર્તા સિદ્ધ કરવો છે. અજ્ઞાની કર્મને કર્તા સ્વતંત્રપણે છે અને એનું કાર્ય આ છે એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..!

હવે '**કર્મ જ કરે છે,...**' ઠીક આવ્યું. '**કર્મ જ આપે છે,...**' આ પૈસા, આ સ્ત્રી-કુટુંબની સગવડતા એ બધું કર્મ આપે. .. એ નિમિત્ત છે. એ વસ્તુ આવે છે એ એના ઉપાદાનથી એને કારણે આવે છે. આહા..હા..! એમ કહે, લાભાંતરાયનો ક્ષયોપશમ હોય તો એને પૈસાનો ફલાણાનો લાભ થાય. લ્યો! એ કર્મને લઈને છે. એમ નથી. એ ચીજ આવે છે એના પોતાના ઉપાદાનને કારણે આવે છે. એને કર્મનું નિમિત્ત છે માટે નિમિત્ત એને ત્યાં ખેંચીને લાવ્યા (એમ નથી). નિમિત્તે એનું કાંઈ કર્યું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**કર્મ જ આપે છે, કર્મ જ હરી લે છે,...**' એકદમ કર્મનો એવો ઉદય આવે તો ગરીબ થઈ જાય. આહા..હા..!

કહ્યું હતુંને જયપુરમાં એ? પહેલાવહેલા ગયાને જયપુરમાં. તો દિવાનના મકાનમાં ત્યાં ઉતારો હતો પહેલો. જયપુર, ૨૦ વર્ષ પહેલા. તો નીચે થઈને વ્યાખ્યાન કરવા જાવું હતું. ત્યાં નીચે ઉતર્યા અને બેઠા મોટરમાં. ત્યાં એક માણસ ૮૦ વર્ષનો હશે. આ ટાલ બધી અને હાથમાં પૈસો માગે. એ આપો.. આ આપો.. મારી નજર ત્યાં ગઈ. કીધું આ માણસ કોઈ ગરીબ નથી પહેલેથી. એવો દેખાવ. ૮૦ વર્ષની ઉંમર હશે લગભગ અને ખાસડા જીર્ણ પહેરાલા, લૂગડા, ગરીબ માણસ. તદ્દન ભિખારી લાગે. કીધું આ છે કોણ? અમારો મોટરનો હતો શું કહેવાય એ? ડ્રાઈવર. કહે સાહેબ એ તો વાંકાનેરના.. કેવા કીધા? ઝવેરી. માવજી ઝવેરીનો દીકરો છે આ. અહીં ઝવેરીની દુકાન હતી મોટી. માવજી ઝવેરીની મોટી દુકાન હતી. એનો આ દીકરો છે. કીધું આ! બધું ખલાસ થઈ ગયું. ઘર નહિ, મકાન નહિ અને જુઓ તો ગરીબ માણસ. જીર્ણ ઝભો સડેલો. અને હાથ (આમ કરે), એય..! મા-બાપ. આમ ખાસડા ઘસડાય. એય..! મા-બાપ આપોને. અરર! આ છે કોણ આ? કીધું. આ માણસ કાંઈ મૂળથી ગરીબ છે એવું દેખાતું નથી. ત્યારે કહે, એ માવજી ઝવેરીની દુકાન હતી અહીંયાં એનું બધું ખલાસ થઈ ગયું અને આ હવે ભિખારી થઈ ગયો. આહા..હા..! ભાઈ! એ કહેતા હતા મહેન્દ્રભાઈ. મહેન્દ્રભાઈ છેને એ કહેતા હતા કે મેં એને પૈસા આપ્યા હતા પહેલા. પણ ક્યાં સુધી આપે માણસ? ગરીબ માણસ. ઝવેરીનો દીકરો. કાંઈ રહ્યું નહિ. એ પણ કહે છે કર્મને લઈને એમ થયું. એમ નથી. આહા..હા..!

એક જેઠાભાઈ કહેતા, જેઠાલાલ સંઘવી બોટાદવાળા. ગામમાં એકના લગન થયા એક છોકરાના. ભાટીયા હતા ઘણું કરીને. ભાટીયા નથી આવતા? મોટા લગન થયા તો એના લગનમાં બેડા નાતમાં ઘરદીઠ બેડું સમજ્યાને? આ ત્રાંબાનું. ઘડો. એક બેડા આપેલા ઘરદીઠ એના લગનમાં. એ બાઈને જ્યારે સુવાવડ આવી ત્યારે, જેઠાલાલ કહેતા કે મારી પાસે આવ્યો. એ ભાઈ! આને દવાખાને લઈ જવી છે પૈસા નથી કાંઈ. જેના લગનમાં નાતદીઠ બેડા. બેડા સમજતે હૈ શેઠ? મોટા કળશ. ઘડો અને નીચે. એવા વહેંચ્યા એની વહુને સુવાવડને ટાણે પૈસા ન મળે. જેઠાભાઈ કહેતા. એ બધું પોતાની યોગ્યતા એવી છે માટે થાય છે.

આહા..હા..! એ કર્મને લઈને થયું છે એમ કહેવું એ તો નિમિત્તના કથનો છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હવે અજ્ઞાની એમ કહે છે કે કર્મ હરી લે અને કર્મ આપે બધું બાપા!

શ્રોતા :- કર્મે રાજા કર્મે રંક.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, એ સ્થાનકવાસીમાં બોલાય પહેલી સ્તુતિ. અમે પણ કહેતા તે દિ' સૌની સાથે. હંમેશા બોલે દસ મિનિટ પહેલી. 'કર્મે રાજા કર્મે રંક, કર્મે વાળ્યો આડો અંક.' એ દસ મિનિટ સ્તુતિ કરે. એમ કે ત્યાં જે ભગવાન મહાવીરે આમ કહ્યું. હોય બધી ખોટે ખોટી. આહા..હા..! 'કર્મે રાજા કર્મે રંક' એ પણ નિમિત્તના કથન છે. અઘાતિ કર્મનું નિમિત્ત છે. 'અને કર્મે વાળ્યો આડો અંક.' એટલે આત્માને હેરાન કરી નાખ્યા ઘાતિકર્મે તો. જ્ઞાનની હીણી દશા કરી નાખી, વિપરીત દશા કરી નાખી. આ એની સ્તુતિ જ પહેલી હોય છે એ લોકોમાં. આહા..હા..! પછી વ્યાખ્યાન શરૂ કરે. દસ મિનિટ બોલે પછી. બધી ખોટેખોટી ગપ હોય એમાં. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એય..! શિવલાલભાઈ! સાંભળ્યું છે કે નહિ? હવે તો પહેલેથી આ બાજુ રહ્યા.

'કર્મ જ આપે છે, કર્મ જ હરી લે છે, તેથી અમે એમ નિશ્ચય કરીએ છીએ કે—' અજ્ઞાની કહે છે. **'સર્વે જીવો સદાય એકાંતે અકર્તા જ છે.'** લ્યો! જીવ તો રાગ અને કર્તા-બર્તા છે જ નહિ. કર્તા બધું કર્મ છે. આહા..હા..! એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. છે? **'સર્વે જીવો...'** નિગોદથી માંડીને બધા આત્માઓ. આહા..હા..! સદાય. **'સર્વે જીવો સદાય એકાંતે...'** એક જ દૃષ્ટિએ અકર્તા જ છે. એ રાગનો અને વિકારનો એ આત્મા કર્તા નથી. એમ અમે તો માનીએ. બાપુ! શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ અકર્તા, એ રાગ કરે? એમ કહે છે. હવે સાંભળને. આહા..હા..! હવે આ આવ્યું ભાઈ! સ્ત્રીનું. ફૂલચંદજી કહે છેને કે સ્ત્રીની અભિલાષા પુરુષ કરે અને પુરુષની અભિલાષા સ્ત્રી કરે એ વાત બરાબર નથી. ખોટી છે એમ લખ્યું હતુંને. પંચાધ્યાયીમાં લખે છે. અહીં તો પોતે અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહે છે. આવી વાતું છે.

'વળી શ્રુતિ (ભગાનની વાણી, શાસ્ત્ર) પણ એ જ અર્થને કહે છે;...' અજ્ઞાનીની દલીલ છે કે જુઓ, ભગવાનના શાસ્ત્રમાં પણ આમ લખ્યું છે, આપણે દિગંબર શાસ્ત્રોમાં પણ આમ લખ્યું છે એય..! એમ અજ્ઞાની કહે છે. શું લખ્યું છે? **'કારણ કે, (તે શ્રુતિ) પુરુષવેદ નામનું કર્મ...'** પુરુષવેદ નામનું કર્મ **'સ્ત્રીની અભિલાષા કરે છે...'** કર્મ કરે. પુરુષવેદનો જે ઉદય છે કર્મનો એ અભિલાષા સ્ત્રીની ભોગની કરે અને સ્ત્રીને જે સ્ત્રીવેદનો ઉદય છે એ પુરુષની અભિલાષા કરે. એમ અજ્ઞાની શાસ્ત્રની દલીલ આપે છે. શાસ્ત્રમાં આમ કહ્યું છેને? એનો અર્થ તને ખબર નથી બાપુ!

ફરીને નિશ્ચયથી લઈએ. **'(ભગવાનની વાણી, શાસ્ત્ર) પણ એ જ અર્થને કહે છે;...'** ઓલા અજ્ઞાનીની દલીલ છે હોં! એ શાસ્ત્ર વાંચ્યા છે એણે. **'એ જ અર્થને કહે છે;**

કારણ કે (તે શ્રુતિ)...' એટલે શાસ્ત્ર '**પુરુષવેદ નામનું કર્મ સ્ત્રીની અભિલાષા કરે** છે...' કર્મ અભિલાષા કરે છે એમ કહે. શબ્દ એમ આવે ત્યાં. પણ એ પુરુષવેદની અભિલાષા છે એ જીવ પોતે વિકારને કરે છે. એ પુરુષવેદના ઉદયને લઈને છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું! હવે એક કલાકમાં બધી વાતું આવે આવી એમાં. એવી વાતું છે, બાપુ! વીતરાગ માર્ગ ને સિદ્ધાંત એના ખબર નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યનું કાંઈ ન કરે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કાંઈ ન કરે. કરે શું? ધૂળ કરે? આહા..હા..! એક દ્રવ્યનો કર્તા બીજા દ્રવ્યનું કાર્ય એમ કોઈ દિ' હોઈ શકે જ નહિ. કર્તા, કર્મ બધું અભિન્નપણે હોય. આહા..હા..! સમજાય છે? આહા..હા..!

'**પુરુષવેદ નામનું કર્મ સ્ત્રીની અભિલાષા કરે છે...**' આ શાસ્ત્રનો દાખલો આપે છે હોં ભાઈ આ. આહા..! '**સ્ત્રીવેદ નામનું કર્મ પુરુષની અભિલાષા કરે છે...**' સ્ત્રીવેદનો ઉદય હોય છે અંદર કર્મનો, એને લઈને પુરુષની સાથે અભિલાષા કરવાનો ભાવ (થાય). એ કર્મ અભિલાષા કરાવે એમ કહે છે. તમારા શાસ્ત્રમાં છે. પણ એ તો નિમિત્તના કથન છે. એને બતાવવું છે કે પુરુષવેદનો ઉદય હોય ત્યારે એને સ્ત્રી સાથે રમવાનો ભાવ પોતે કરે છે. સ્ત્રીવેદનો ઉદય હોય એને પુરુષની સાથે રમવાનો ભાવ એ પોતે કરે છે. કર્મને લઈને એ ભાવ થાય છે એમ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આ તો અજ્ઞાનીની દલીલ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજ્ઞાનીની દલીલ (પણ) શાસ્ત્રમાં છે આવા શબ્દો. દલીલ છે, પણ શાસ્ત્રના શબ્દો છે આ. પણ એનો અર્થ શું છે એની ખબર નથી.

'**એ વાક્યથી કર્મને જ કર્મની અભિલાષાના...**' જોયું! કર્મને જ કર્મની અભિલાષાના '**કર્તાપણાના સમર્થન વડે જીવને અબ્રહ્મચર્યના કર્તાપણાના...**' અસમર્થન વડે. આહા..હા..! જીવ અબ્રહ્મચર્યના કર્તાપણાનો અસમર્થ છે. એ અબ્રહ્મચર્યપણું તો કર્મને લઈને છે, જીવને નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને જીવને અબ્રહ્મચર્યના કર્તાપણાના અસમર્થપણે. જીવ એનો કર્તા છે જ નહિ એમ કહે. અબ્રહ્મભાવનો. એ તો '**જીવને અબ્રહ્મચર્યના કર્તાપણાનો નિષેધ કરે છે,...**' આહા..હા..! જીવને અબ્રહ્મચર્યનું કર્તાપણું છે એનો એ નિષેધ કરે છે કે કર્મને લઈને અભિલાષા થાય. આત્માને લઈને નહિ. આહા..હા..!

'**તથા જે પરને હણે છે...**' હવે બીજી વાત લે છે. પરઘાત નામનું એક કર્મ છેને. નામકર્મની પ્રકૃતિ ૯૩ છે. એમાં એક પરઘાત નામની પ્રકૃતિ છે. તો એ પરઘાત એટલે શું? પરનો ઘાત કરે. એથી આ દલીલ કરે છે પોતે. જુઓ, પરઘાત નામની પ્રકૃતિ છે એ પરનો ઘાત કરે છે. અહીંયા કહે છે કે એને હિંસાનો ભાવ થયો ત્યારે પરઘાતની પ્રકૃતિ નિમિત્ત છે અને પરનો ઘાત થાય છે એ તો એનું કાર્ય એમાં થાય છે. આહા..હા..! નામકર્મ છેને

આઠ? આઠ કર્મ છેને? જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, અંતરાય, નામ, ગોત્ર, આયુષ્ય. એમાં નામકર્મની ૯૩ પ્રકૃતિ છે. એમાં એક આ પ્રકૃતિ છે આ પરઘાત. તો એની દલીલ છે, શાસ્ત્રમાંથી કાઢી એણે. જુઓ, કર્મમાં નથી આવતું પ્રકૃતિ પરઘાત? એ પ્રકૃતિ પરનો ઘાત કરે છે. પરઘાતની પ્રકૃતિ પરનો ઘાત કરે છે. આચાર્ય કહેશે કે બાપુ! એમ નથી, ભાઈ! જેને પરના ઘાત કરવાનો ભાવ થયો એ ભાવ તેનો પરનો ઘાત થાય તેમાં નિમિત્ત છે, પણ પરનો ઘાત એ કરી શકે છે એમ નહિ. અને એ પરઘાત નામની પ્રકૃતિને લઈને એ ભાવ થયો અને પરઘાત પ્રકૃતિને લઈને પરનો ઘાત થયો એમ નથી. આ તો બધું નવું-નવું આવ્યું આ. આહા..હા..! એવું છે. અનાદિથી એમને એમ સ્વરૂપને જાણ્યા વિના રખડીને દુઃખી છે. આહા..હા..! પરમાત્માને શું કહેવું છે એની ખબરું ન મળે. આહા..હા..!

'પરને હણે છે અને જે પરથી હણાય છે...' એમ. બીજો હણાય છે એ પરઘાત પ્રકૃતિ એને નથી એથી હણાય છે અને ઓલો પરઘાત પ્રકૃતિ છે માટે પરને હણે છે. આહા..હા..! પરઘાત અને બીજી આવે છેને? બે પ્રકૃતિ છેને. પરઘાત અને ઉપઘાત બીજી એવી છે. ઉપઘાત છે. પોતે પોતાને ઘાત કરે છે અને પરઘાત પરને ઘાત કરે છે. એ બે પ્રકૃતિ છે. તો આ કહે છે કે એ પરઘાતને લઈને પરનો ઘાત થાય છે. આ તો હિંસાનો ભાવ કરે છે ત્યારે પરઘાતની પ્રકૃતિ નિમિત્ત છે અને પરનું ઘાત થવું એનું કાર્ય ભિન્ન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને પોતાની પ્રકૃતિ એને ઉપઘાત નામની હોય, તો પરથી હણાય છે. એ નિમિત્તના કથન છે, બાપુ! એમ નથી. પરઘાત અને ઉપઘાત બે પ્રકૃતિ છે. ૯૩ પ્રકૃતિ છે કર્મની (એમાં) નામકર્મની (પ્રકૃતિ છે). આહા..હા..!

'પરથી હણાય છે તે પરઘાતકર્મ છે એ વાક્યથી કર્મને જ કર્મના ઘાતનું કર્તાપણું હોવાનું...' કર્મને કારણે કર્મનું ઘાતપણાનું કર્તા હોવાનું **'સમર્થન વડે જીવને ઘાતના કર્તાપણાનો નિષેધ કરે છે,...'** એમ અજ્ઞાની દલીલ કરીને શાસ્ત્રનો આધાર આપીને આમ કહે છે. **'અને એ રીતે (અબ્રહ્મચર્યના તથા ઘાતના કર્તાપણાના નિષેધ દ્વારા)...'** જીવ અબ્રહ્મચર્યને કરતો નથી અને પરઘાતનો ભાવ કરતો નથી, એ તો પરઘાતની પ્રકૃતિને લઈને આ બધું થાય છે. માટે કર્તા આત્મા નથી એનો એમ કહે છે. **'જીવનું સર્વથા જ અકર્તાપણું જણાવે છે.'** જીવ તો તેનો કર્તા છે જ નહિ. આહા..હા..! પરઘાતને લઈને પર હણાય છે, ઉપઘાતને લઈને પોતે હણાય છે. જીવનું કર્યું નથી એમ કહે છે. આહા..હા..!

આચાર્યદેવ કહે છે, હવે ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય કહે છે. આહા..હા..! દિગંબર સંત ભાવલિંગી મુનિ જે ત્રીજે નંબરે આવ્યા. મંગલં ભગવાન વીરો, મંગલં ગૌતમો ગણી, મંગલં કુંદકુંદાર્યો. કુંદકુંદઆચાર્ય ત્રીજે નંબરે આવ્યા. આહા..હા..! શ્વેતાંબરમાં બીજી વાત છે. સ્થૂલીભદ્ર. વેશ્યાને ત્યાં રહ્યા હતા. અરે! હોય સાધુતે? આહા..હા..!

શ્રોતા :- ગુરુએ આજ્ઞા કરી હતીને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ગુરુએ એ બધી ખોટી વાતું. બધી કલ્પિત વાતું બનાવી. કોઈ કારણે ઘરમાં રહેવું પડે કોઈ એવું, એ જુદી વસ્તુ છે. એવું આવે શાસ્ત્રમાં. બહુ લોભ થયો, આકરું થયું ત્યાં એક કો'કનું ઘર હોય ત્યાં રહે. પણ એ પોતાનું જાળવીને રહે. સમજાણું કાંઈ? અનુભવ અને આનંદની દશા જાળવીને. એવી આવે છે વાત. કથામાં એક આવે છે. આહા..હા..!

'(આચાર્યદેવ કહે છે :—) **આ પ્રમાણે આવા સાંખ્યમતને, પોતાની પ્રજ્ઞાના (બુદ્ધિના) અપરાધથી...**' અમારા જૈનના માનનારાઓ સાધુઓ અને શ્રાવકો. આહા..હા..! '**પોતાની પ્રજ્ઞાના અપરાધથી...**' આવા અર્થ કરે છે એ એના પ્રજ્ઞાનો દોષ છે. આહા..હા..! એ સાધુ નથી, એને ભાન નથી. છે? '**પોતાની પ્રજ્ઞાના અપરાધથી સૂત્રના અર્થને નહિ જાણનારા...**' સૂત્રને શું કહેવું છે એને નહિ જાણનારા. આહા..હા..! '**કેટલાક શ્રમણાભાસો...**' નીચે છે. '**મુનિના ગુણો નહિ હોવા છતાં પોતાને મુનિ કહેવરાવનારા.**' શ્રમણાભાસ-સાધુ નહિ પણ સાધુ જેવો લેબાસ છે. નગ્ન મુનિ હોં, આ એની વાત છે. આહા..હા..! વસ્ત્રવાળા જે સાધુ છે એ તો શ્રમણાભાસ પણ નથી. એ તો કુલિંગી છે. આવો માર્ગ છે, બાપા! વસ્ત્રવાળા જે સાધુ માને એ તો કુલિંગ છે. વસ્તુ આમ છે, ભાઈ! પણ દિગંબર લિંગ જેનું છે, પણ આવી જેની શ્રદ્ધા છે અને આવી પ્રરૂપણા કરે એ બધા શ્રમણાભાસ છે. સાધુના લેબાસમાં પડ્યા પણ સાધુ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ગૃહીત મિથ્યાદષ્ટિની કોટિમાં જાય છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, મિથ્યાદષ્ટિમાં જાય છે, મિથ્યાદષ્ટિ જ છે. આહા..હા..! વસ્તુની ખબર ક્યાં છે? આહા..હા..! એમ કહે છેને અત્યારે ઘણા પાઠ આવે છે. પત્રોમાં આવે છે. કર્મને લઈને આમ થાય, કર્મને લઈને આમ થાય. એવા બહુ પત્રો આવે છે. આહા..હા..! નામ ન આપીએ, બાકી અમને તો બધી ખબર હોયને. આહા..હા..!

આવા પ્રજ્ઞાનો... અહીં કહે છે કે આવા અર્થો કરે છે કે કર્મને લઈને શુભભાવ થાય, કર્મને લઈને અશુભભાવ થાય, કર્મને લઈને પરઘાત થાય, પર મરે કે પરઘાત કરવાનો ભાવ થાય એ બધા પ્રજ્ઞાના અપરાધી અજ્ઞાનીઓ '**સૂત્રના અર્થને નહિ જાણનારા...**' આહા..હા..! '**સૂત્રના અર્થને નહિ જાણનારા કેટલાક શ્રમણાભાસો પ્રરૂપે છે;...**' આવી પ્રરૂપણા કરે છે. કર્મની વાત બાપા! કર્મ આવે અને આત્માને હેરાન કરે. આહા..હા..! માંધાતાને પાડ્યા હેઠે કર્મે. એમ કહે છે કેટલાક. બાપુ! એ તો પડ્યા છે એ પોતાની હીણી દશાને લઈને, કર્મને લઈને નહિ. કર્મ તો જડ પર છે. 'કર્મ બિચારે કૌન?' સ્તુતિમાં આવતું નથી એ? ચંદ્રપ્રભુ ભગવાનની સ્તુતિમાં આવે છે. 'કર્મ બિચારે કૌન ભૂલ મેરી અધિકાઈ, અગ્નિ સહે ઘનઘાત લોહકી સંગતિ પાયી.' એકલી અગ્નિ ઉપર ઘણ ન પડે, પણ એ અગ્નિ લોહમાં ગરે તો ઘણ પડે, એમ એકલો આત્મા સંબંધ ન કરે તો એને દુઃખ ન હોય, પણ સંબંધ

કરે પરનો. આહા..હા..! પોતે સંબંધ કરે હોં! આહા..હા..! તો દુઃખ વિકારભાવ થાય અને દુઃખી થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભાષા કેવી છે. આ પ્રમાણે માને એ તો સાંખ્યમતનો અભિપ્રાય છે, જૈનનો નહિ. પણ એ જ પ્રમાણે અમારા જૈનના સાધુઓ કે જૈનના શ્રાવક નામ ધરાવનારા જો આવું કહે, પ્રરૂપે તો એ શ્રમણાભાસ છે. સાધુ નહિ પણ સાધુના લિબાસમાં ખોટાઓ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'તેમની, એકાંતે પ્રકૃતિના કર્તાપણાની માન્યતાથી,...' બસ, કર્મ જ કરાવે, બાપુ! બધું હેરાન... હેરાન... હેરાન... આહા..હા..! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ઉદય આત્માને હીણી કરી નાખે દશા. એટલે જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ઉદય તે કર્તા અને આત્માની હીણી દશા થવી એ કર્મ. એમ કર્તાકર્મ જે સ્થાપે છે એ શ્રમણાભાસ છે. ઝીણી વાત, ભાઈ! અરે! આવું મનુષ્યપણું મળ્યું અને તે દિગંબર સંપ્રદાયમાં જન્મ જેના. ઓલા જેને બિચારા શ્વેતાંબરમાંથી નીકળવું હોય તો કઠણ પડે વાડો છોડવો. આ તો દિગંબરમાં જન્મ, એને આવી વાત ન બેસે અને ઊંધી બેસે. એ કહે છે. દિગંબર સાધુ નામ ધરાવે અને એ એમ પ્રરૂપે કે કર્મને લઈને આત્મામાં થાય એ સાંખ્યમત જેવા મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. કહો, ધર્મચંદજી!

શ્રોતા :- આખા સંપ્રદાયનો કર્મસિદ્ધાંત ચાલ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્મસિદ્ધાંત જ છે. વસ્તુ છે એક નિમિત્તથી, એથી શું છે? નિમિત્તથી અહીં કાર્ય થાય છે કાંઈ? એ વાત તો અહીં સિદ્ધ કરે છે. કર્મ નથી? વસ્તુ નથી? પણ એ નિમિત્તથી કાંઈ આત્મામાં નુકસાન કે લાભ થાય છે? એને લઈને થાય છે? આહા..હા..!

કહે છે, **'પ્રકૃતિના કર્તાપણાની માન્યતાથી, સમસ્ત જીવોને એકાંતે અકર્તાપણું આવી પડે છે...'** બસ, આત્મા તો જાણે અકર્તા છે, બસ. પરનું કાંઈ નહિ. રાગાદિ કરે તો કર્મ કરાવે, પરને રખડાવે તો કર્મ રખડાવે, આત્મા તો અકર્તા છે. આહા..હા..! એ સૂક્ષ્મ ભૂલ ક્યાં છે એ તો બહુ તપાસે ત્યારે થાય. આમ તો બહારમાં ન દેખાય. પણ પ્રરૂપણા એનો ઉપદેશ સાંભળે અને વિચાર કરે તો ખબર પડે. આહા..હા..! **'એકાંતે પ્રકૃતિના કર્તાપણાની માન્યતાથી, સમસ્ત જીવોને એકાંતે અકર્તાપણું આવી પડે છે તેથી 'જીવ કર્તા છે' એવી જે શ્રુતિ તેનો કોપ ટાળવો અશક્ય થાય છે...'** ભગવાનની વાણીમાં તો કહે છે. એ પુણ્ય અને પાપ આદિના ભાવનો કર્તા તું છો, કર્મ નહિ. તું કર્તા છો. આહા..હા..! જ્ઞાનની હીણી દશામાં તું કર્તા છો, જ્ઞાનાવરણીય નહિ. આહા..હા..! **'તેથી 'જીવ કર્તા છે' એવી જે શ્રુતિ...'** ભગવાનની વાણી તો એમ કહે છે કે જ્ઞાનની હીણી દશાનો કર્તા જીવ છે. એને જ્ઞાનાવરણીયથી હીણી દશા કરી એણે, એવી **'એવી જે શ્રુતિ તેનો કોપ ટાળવો અશક્ય થાય છે...'** ભગવાનની વાણીનો કોપ છે એના ઉપર. આહા..હા..! વિશેષ કહેવાશે...

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૫, ગુરુવાર, તા. ૨૧-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪, પ્રવચન નં. ૩૯૩

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર, અહીંથી ફરીને લ્યો. આ શું ચાલે છે? સાંખ્યમત છે એક એ એમ કહે છે કે આત્મા તો અપરિણામી છે, કૂટસ્થ છે. એટલે એ કાંઈ કરતો નથી. રાગ અને દ્વેષ ને એ. એ બધું કર્મ બીજી ચીજ હોય એ રાગ-દ્વેષ કરાવે. એમ અહીંયાં જૈનના સાધુ નામ ધરાવીને... છેને? **'આ પ્રમાણે આવા સાંખ્યમતને, પોતાની પ્રજ્ઞાના અપરાધથી...'** એની પોતાની જ્ઞાન-બુદ્ધિમાં દોષને લઈને. **'સૂત્રના અર્થને નહિ જાણનારા...'** સિદ્ધાંતમાં શું કહેવું છે તેને નહિ જાણતા. **'કેટલાક શ્રમણાભાસો...'** સાધુ નામ ધરાવે, પણ છે નહિ સાધુપણું. દિગંબર મુનિ હો. **'પ્રરૂપે છે;...'** એ એમ કહે છે કે એ તો આત્માને વિકાર થાય એ કર્મ કરાવે.

શ્રોતા :- જૈનમાં એવી માન્યતા રાખે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જૈન એ માને છે, અત્યારે એ ચાલે છે આખી વાત સંપ્રદાયમાં. આહા..હા..! રામવિજય છે, જુઓ! ઈ એ જ કહે છે. ઓલા હતાને શેડાવાળા જેઠાભાઈ. એ એના શિષ્ય હતા પહેલા. પછી અહીંનો પરિચય થયો ત્યારે ન્યાં જઈને વાત કરી. ત્યારે એણે ચર્ચામાં પ્રશ્ન મૂક્યા પચાસ. એટલે ચર્ચા કરીએ રામવિજયની સાથે. ત્યારે રામવિજય કહે પહેલી કબુલાત આ છે કે કર્મથી વિકાર થાય એ કબુલાત છે? પછી ચર્ચા કરીએ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- દિગંબર...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દિગંબર હોય તો આ માને. શ્વેતાંબરમાં તો આ શૈલી જ છે. કર્મને લઈને થાય. દિગંબરમાં પણ નથી સમજનારા એવા અર્થો ઊંધા કરે છે. એમ કહે છે. આવ્યું હતુંને પહેલું કે આત્મામાં જે જ્ઞાનની હીણી દશા થાય એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને લઈને છે. એ જૂઠી વાત છે. કોણે નિર્ણય કરવાના ઠેકાણા? શ્રદ્ધાનો સુધારો કેમ થાય એની તો ખબર ન મળે અને આ બહારના વ્રત ને તપ ને નિયમ લઈને હાલી નીકળ્યા. એકડા વિનાના મીંડા, વર વિનાની જાન.

શ્રોતા :- ... વર વિનાની જાન.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શેમાં? એ તો જુદી વાત છે. એ તો મોટા રાજા હોય એટલે રાજકુમાર પરણવા ન જાય. તલવાર જાય દેવા. એ તો મોટા અબજોપતિ હોય. રાજાને પાંચ-પાંચ દસ કરોડની ઉપજ હોય એ રાજકુમાર ન પરણવા જાય. છેને ખબર છેને એ બધી ખબર છે. એ તલવાર મૂકે. એ રાણી હોય એ બાઈ એ તલવારને ફેરા ફરે. એ લગન

એવા થાય એ લોકોને. પણ એથી શું?

અહીં કહે છે કે જૈનદર્શનમાં પણ સાધુ નામ ધરાવીને કે શ્રાવક નામ ધરાવીને એમ માને, એમ પ્રરૂપે કે કર્મને લઈને જીવમાં વિકાર થાય. પરદ્રવ્યને લઈને આત્મામાં દોષ થાય તો એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ સાંખ્યમત જેવા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અમારે તો આ બહુ ચર્ચા ચાલી હતી નહિ ઠેઠથી? અમારે તો ઠેઠ ૭૬થી ચાલે છે આ તો. કર્મની તો ૭૧થી. ૬૨ વર્ષ થયા અને શેઠ સાથે, અમારે શેઠ હતાને દામનગરના. એ વખતે તો દસ લાખ રૂપિયા ઘણાં કહેવાતાને. હવે તો દસ લાખ તો સાધારણ માણસ પાસે (હોય છે). એ મોટા ગૃહસ્થ હતા. દસ લાખ. ચાલીસ હજારની ઊપજ. એક ગામ ઘરે આખું દસ હજારની ઊપજનું ગામ, ઘરે ગામ. ગામ-શેઠ (કહેવાય). પણ દૃષ્ટિ વિપરીત કેટલી. એ બહુ એમ કહે. કીધુંને કે, મેં કીધું ભાઈ જુઓ, આત્મા પોતાની ભૂલથી વિકાર કરે છે. કર્મનો એકેય ટકો એમાં લેવો જેવો નથી. ત્યારે એમણે એમ કહ્યું... આ તો ૮૩ની સાલની પહેલાની વાત છે. ઘણાં વર્ષ થઈ ગયા ૫૦ ઉપર. એણે એમ કહ્યું, મહારાજ! તમે બહુ પુરુષાર્થથી વિકાર થાય એમ માનો તો ૫૧ દોકડા પુરુષાર્થના માનો અને ૪૯ દોકડા કર્મના માનો.

શ્રોતા :- સમજૌતા કરો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શેઠ કહે છે. એમ કહે આપણે સમજૌતા કરો. શેઠ! આ તો ૫૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. આહા..હા..! અહીં તો ૬૪ વર્ષ થયાને. દીક્ષા લીધા ૬૪ થયા છે. આ તો ૫૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. કીધું, એકેય ટકો નહિ કર્મનો. સોએ સો ટકા જીવ પોતે પોતાના ભૂલને કરીને વિકાર કરે છે. કર્મનું નિમિત્ત હો, પણ એ કર્મથી કાંઈ થાય એ એકેય ટકો દોકડા એ છે નહિ. આહા..હા..! પછી તો એને કાંઈ મેળ નહોતો ખાતો. પછી તો એ એમ કહેતા કે આ મહારાજ આવી વાત કરે છે, અમારા ગુરુએ એને આપી નથી અને શાસ્ત્રમાં એમ નથી. ઈ એમ કહેતા. આ તો વગર દોરાની પડાઈ ઉડી એમ કહેતા. પડાઈ ઉડેને પડાઈ? વગર દોરાની. જઈને પડે ત્યાં ખરી. આ તો કહે છે, એની મેળાએ (થાય), વિકાર પોતાની મેળાએ થાય, કર્મને લઈને નહિ. અમારા ગુરુ એમ કહેતા નથી, શાસ્ત્ર એમ કહેતા નથી અને આ ક્યાંથી કાઢ્યું આણે? મેં કીધું, બાપુ! આમ છે માર્ગ.

એ અહીં પણ તમારા દિગંબર આવ્યા હતા શેઠની સાથે. સર હુકમીચંદ. ૨૦ કરોડ રૂપિયા. ઈંદોર. આવ્યા હતાને અહીં તો બે-ત્રણ વાર આવ્યા હતા. એની સાથે ઓલો કોણ હતો? જીવનધર. જીવનધર પંડિત મોટો. એ ચર્ચા ચાલી અહીં. એ કહે, પચાસ ટકા વિકારના જીવના અને પચાસ ટકા કર્મના એમ રાખો. કાંઈ ખબર જ ન મળે વસ્તુની. પંડિત થઈને હાલી નીકળ્યા. મેં કીધું એકેય ટકો કર્મને લઈને નહિ. વિકાર પોતાના અપરાધથી (થાય છે) 'અપને કો આપ ભૂલ કે હેરાન હો ગયા.' પોતે પોતાના ચિદાનંદ સ્વરૂપ ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાનનો પુંજ પ્રભુ, એના ભાન વિના અજ્ઞાની રાગ ને દ્વેષ ને મિથ્યાત્વને કરે છે.

બીજી વાત અહીં છે નહિ, કીધું. સમજાણું કાંઈ?

અહીં એ કહે છે કે એવું જૈનમાં સાધુ નામ ધરાવનારા પણ એમ કહે છે. અત્યારે એમ કહે છે બધા. કર્મને લઈને થાય... કર્મને લઈને થાય. એ જેઠાભાઈ સાથે (વાત થઈ હતી). જેઠાભાઈ છે ખેડાના એની સાથે ચર્ચા કરીએ, રામવિજય કહે. રામવિજય કહે, પહેલી આ શરત રાખો કે કર્મને લઈને વિકાર થાય એમ માનો તો પછી ચર્ચા કરીએ. આ કહે, ઈ અમે માનતા નથી. આહા..હા..! અરે! આ દુનિયા ક્યાં ગઈ છે! બિચારા સાંભળનારાને કાંઈ ભાન ન મળે, જય જય થઈ રહ્યું. એક કલાક આવે સાંભળે અને ચાલ્યા જાય, પછી કાંઈ નિર્ણય સત્ય શું છે કે અસત્ય એની કાંઈ ખબર ન મળે. આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે, જૈનના સાધુ નામ ધરાવીને સાંખ્યમતની પેઠે કર્મને લઈને વિકાર થાય એમ માને. પોતાથી પોતે વિકાર કરનારો સ્વતંત્ર છે એમ નથી માનતા એ બધા મિથ્યાદૃષ્ટિ અજ્ઞાની છે. સમજાણું કાંઈ? એ આવ્યું? '**પ્રરૂપે છે; તેમની એકાંતે પ્રકૃતિના કર્તાપણાની માન્યતાથી, સમસ્ત જીવોને એકાંતે અકર્તાપણું આવી પડે છે...**' બસ, આત્મા અકર્તા છે વિકારનો એમ અજ્ઞાની માને છે. '**તેથી જીવ કર્તા છે એવી જે શ્રુતિ...**' ભગવાનની વાણીમાં તો એ આવ્યું છે. જિનેશ્વર ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા વીતરાગદેવની ધ્વનિમાં તો એ અવાજ આવ્યો છે કે આત્મા અજ્ઞાનપણે પુણ્ય અને પાપનો કર્તા જીવ પોતે છે, કર્મને લઈને નહિ. આહા..હા..! છે? '**એવી જે શ્રુતિ તેનો કોપ ટાળવો અશક્ય થાય છે...**' ભગવાનની વાણીનો કોપ થાય છે તારા ઉપર. આહા..હા..! અરે! ક્યાં પણ નવરાશ ન મળે આ શું છે? શું મેં માન્યું છે અને શું આ કહે છે? શું સત્ય હોવું જોઈએ? કોને તુલના કરવાનો વખત છે. આહા..હા..! આવું મનુષ્યપણું મળ્યું, બસ! આ પાંચ, પચાસ કરોડ, બે, પાંચ, પચાસ લાખ, દસ લાખ, પચાસ લાખ પૈસા થાય, ધંધા-બંધામાં રોકાય, મરીને ચાલ્યા જાય થઈ રહ્યું. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, '**અશક્ય થાય છે (અર્થાત્ ભગવાનની વાણીની વિરાધના થાય છે). વળી,...**' હવે હજી અજ્ઞાનીની (વાત કરે છે). '**કર્મ આત્માના અજ્ઞાનાદિ સર્વ ભાવોને—કે જેઓ પર્યાયરૂપ છે તેમને—કરે છે,...**' હવે અજ્ઞાની શું કહે છે? જે જિનવાણી છે, એ વિકાર પોતે કરે છે એવી વાણી છે એને અમે સિદ્ધ કરીએ. કર્તાને અમે સિદ્ધ કરીએ છીએ. શું સિદ્ધ કરો છો તમે? કે જેટલા વિકારો છે અજ્ઞાન, રાગ, દ્વેષ, મિથ્યાત્વ એ કર્મ કરે. હવે કથંચિત્ કર્તા છે એમ સિદ્ધ કરે છે. અજ્ઞાની હોં! '**કર્મ આત્માના અજ્ઞાનાદિ...**' અજ્ઞાન આત્માને કર્મ કરાવે, રાગ-દ્વેષ કર્મને લઈને થાય, પુણ્ય-પાપ કર્મને લઈને થાય. આહા..હા..! '**જેઓ પર્યાયરૂપ છે તેમને—કરે છે, અને આત્મા તો આત્માને જ એકને દ્રવ્યરૂપને કરે છે...**' લ્યો ઠીક! આત્મા જે વસ્તુ છે ધ્રુવ-ધ્રુવ દ્રવ્ય એને આત્મા કરે. જુઓ, કર્તા આવ્યું કે નહિ? વિવક્ષા પલટીને. વીતરાગની વાણીનો વિરોધ થાય છે

ત્યારે અમે કહીએ કે કર્તા પણ છે. શું? કે આત્મા જે વસ્તુ છેને દ્રવ્ય ત્રિકાળી? એને એ કરે અને વિકારને કર્મ કરે. જુઓ, કથંચિત્ કર્તા અને અકર્તા આવ્યું. એમ અજ્ઞાની કહે છે. સમજાય છે કાંઈ આમાં? આ તો વીતરાગનો માર્ગ બાપુ ઝીણો બહુ. આહા..હા..!

'**એ રીતે શ્રુતિનો કોપ થતો નથી...**' એમ કહે છે. '**એવો જે અભિપ્રાય છે તે મિથ્યા જ છે.**' આચાર્ય કહે છે કે તારો અભિપ્રાય જૂઠો છે. કેમ? તેં એમ કહ્યું કે આત્મામાં જે અજ્ઞાન છે, રાગ છે, દ્વેષ છે, વિકારો છે એ કર્મ કરે અને આત્મા દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એને દ્રવ્ય પોતે કરે. માળા દ્રવ્યને શું કરે? દ્રવ્ય તો ત્રિકાળી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવું જ બધું ઊંધું ચાલ્યું છે. આહા..હા..! એને વિચાર કરવાનો અવસર ક્યાં છે? આહા..હા..! સત્યને શોધીને સત્યની શ્રદ્ધાનો સુધાર કરવો એ પહેલી ચીજ છે. એના વિના પાધરા વ્રત ને તપને લઈને બેસે, એકડા વિનાના મીંડા છે, રણમાં પોક મૂકવા જેવી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીં શિષ્યે સામાન્ય પ્રશ્ન કર્યો કે તમે વીતરાગ એમ કહેતા હોય કે આત્મા કથંચિત્ કર્તા અને કથંચિત્ અકર્તા (છે). તો એ પરિણામમાં જેટલા દોષ થાય જીવમાં એનો કર્તા કર્મ છે અને આત્મા પોતાની વસ્તુ દ્રવ્ય છે તેને આત્મા કરે. જુઓ! કથંચિત્ કર્તા અને અકર્તા આવી ગયું. એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. સમજાય છે કાંઈ આમાં? આહા.! શું કીધું?

શ્રોતા :- દલીલ તો વકીલોને હોય, આમાં ક્યાંથી આવી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ પણ વકીલ છેને અજ્ઞાની ઓલો. પોતાની વાતને સિદ્ધ કરવા. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, બાપુ! વીતરાગનો માર્ગ ન્યાયથી એણે સિદ્ધ કરવો જોઈએ. તો આ કહે છે કે આ તે...

'**(તે સમજાવવામાં આવે છે :)**' જેનો અભિપ્રાય એવો છે કે જીવદ્રવ્ય છે તેને જીવ કરે અને વિકારી પર્યાયો જેટલી અવસ્થા છે તેને કર્મ કરે. કથંચિત્ કર્તા અને કથંચિત્ અકર્તા આ પ્રમાણે આવ્યું. ત્યારે આચાર્ય કહે છે, તારી શ્રદ્ધા મિથ્યા છે, જૂઠી છે. કેમ? '**જીવ તો દ્રવ્યરૂપે નિત્ય છે,...**' ભગવાન વસ્તુ તરીકે તો અનાદિ-અનંત નિત્ય છે. નિત્યને કરવું શું? નિત્યનો કોઈ બીજો કોઈ કર્તા પણ નથી અને પોતે નિત્ય છે તેનો કર્તા પોતે શી રીતે (થાય)? નિત્ય છે એને કરવું શું? આહા..હા..! ઝીણી તો વાત છે, ભાઈ! આ અધિકાર ઝીણો છે. આહા..હા..! '**દ્રવ્યરૂપે નિત્ય છે,...**' દ્રવ્ય એટલે પર્યાયરૂપે અનિત્ય છે આત્મા. અવસ્થા તરીકે બદલતી અપેક્ષાએ પોતે અનિત્ય છે, પણ કાયમમાં ત્રિકાળ રહેવાની અપેક્ષાએ ભગવાન નિત્ય છે. હવે અનિત્યને કર્મ કરે અને નિત્યને નિત્ય કરે. આહા..હા..! એમ અજ્ઞાનીની દલીલ છે. ત્યારે કહે છે, ભાઈ! દ્રવ્ય તો ત્રિકાળી છેને. પલટતી અવસ્થા, બદલતી અવસ્થા હોય એમાં કાર્ય હોય. પણ આ તો નિત્ય છે એને કરવાનું શું હોય એમાં? સમજાય છે કાંઈ? એક વાત.

'અસંખ્યાત-પ્રદેશી છે...' ક્ષેત્ર. ભગવાન આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી છે. જેમ સોનાની સાંકળી. આ સાંકળી કહેવાયને શું કહે છે એને? ચેઈન-ચેઈન. સાંકળી અમારે કહે ગુજરાતીમાં. સો મકોડાની હોય સો. એ સો મકોડાની સાંકળી એક. એમ અહીં આ આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી છે. જેમ મકોડો છેને એક-એક? એમ અસંખ્ય પ્રદેશી છે. એ સર્વજ્ઞ જિનેશ્વરના માર્ગમાં છે. એ સિવાય કોઈ માર્ગમાં એ વાત છે નહિ. આહા..હા..! અસંખ્ય પ્રદેશી. જેમ સોનાની સાંકળી છેને? સો મકોડા. એ મકોડો એમ આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી. મકોડો એ પ્રદેશ અને એમાં જે રહેલો ગુણ, મકોડામાં સોનું આદિ, એના પ્રદેશમાં રહેલા જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ એ ગુણ. અને એ સોનાની સાંકળીમાં પલટન થવું, અવસ્થા બદલી જવી એ પર્યાય. એમ આત્મા દ્રવ્યે તો નિત્ય છે, એના અસંખ્ય પ્રદેશ છે એ નિત્ય છે. આહા..હા..! એમાં પલટવાનું હોતું નથી. એમાં અસંખ્યપ્રદેશનું કાર્ય શું? દ્રવ્યનું નિત્યનું કાર્ય શું? અને અસંખ્ય પ્રદેશનું કાર્ય શું? ન્યાય સમજાય છે કાંઈ?

'કારણ કે કૃતકપણાને અને નિત્યપણાને એકપણાનો વિરોધ છે.' કરવાપણું અને નિત્યપણું એ બેમાં વિરોધ છે. કરવાપણું હોય ત્યાં નિત્ય ન હોય અને નિત્ય હોય ત્યાં કરવાપણું ન હોય. આવી વાત છે. શાંતિથી સમજવા જેવી વાત છે, ભાઈ! આ તો વીતરાગનો માર્ગ છે. **'(આત્મા નિત્ય છે તેથી તે કૃતક અર્થાત્ કોઈએ કરેલો હોઈ શકે નહિ.)'** કાયમ રહેનારી અનાદિ-અનંત ચીજ છે એ કોઈથી કોણ કરે? પોતે પોતાને કરે નિત્યને? **'વળી...'** હવે અસંખ્ય પ્રદેશનું લે છે. **'અવસ્થિત...'** જે સ્થિત છે **'અસંખ્ય-પ્રદેશી એક એવા તેને (-આત્માને), પુદ્ગલસ્કંધની માફક,...'** આ પુદ્ગલ છે જડ, એમાં તો રજકણ જાય અને રજકણ આવે, નીકળે અને આવે. આ સ્કંધ શરીર છે જુઓ આ. તો એમાં રજકણો કેટલા નવા આવે અને કેટલાક રજકણ નીકળી જાય. એ તો સ્કંધના પરમાણુનો એ સ્વભાવ. એમ આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી છે એમ કેટલાક પ્રદેશ બહારથી આવે અને કેટલાક પ્રદેશ બહાર જાય એવું છે એમાં કાંઈ? આહા..હા..! આ ધર્મ કરો, ધર્મ કરો. એટલે શું? વ્રત કરો ને અપવાસ કરો, પૂજા કરો ભગવાનની. થઈ રહ્યું જાવ. મરો પછી. એ રાગની ક્રિયા છે, બાપુ! એ કાંઈ ધર્મ નથી. આહા..હા..! ધર્મ તો એને આત્મા એક નિત્ય ત્રિકાળી વસ્તુ અને અસંખ્યપ્રદેશી એવો ચિદ્ઘન વસ્તુ ભગવાન એ હું છું એવી પરિણતિમાં એવું હુંપણું આવે. દશામાં આ ચિદ્ઘન છું તેવું આવે ત્યારે તેને પર્યાયમાં ધર્મ થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

આ તો કહે છે, અસંખ્ય પ્રદેશી છે આત્મા. તેથી **'પુદ્ગલસ્કંધની માફક,...'** આ પુદ્ગલોમાં પરમાણુ આવે અને જાય. આ શરીરમાં પણ આવે ને જાય જુઓને. જુવાન અવસ્થામાં શરીર લઠ જેવું રહે અને વૃદ્ધાવસ્થા થાય લીલરી પડી જાય, પરમાણુ ઓછા થઈ જાય. કેમકે સ્કંધ છે એમાંથી પરમાણુ આવે પણ ખરા અને જાય પણ ખરા. એમ આત્મામાં અસંખ્ય

પ્રદેશમાં કોઈ પ્રદેશ આવે અને જાય એમ નથી. આહા..હા..! આવું કે દિ' સાંભળ્યું હોય? **'પ્રક્ષેપણ...'** એટલે? આત્માના પ્રદેશોમાં જેમ પુદ્‌ગલોમાં પરમાણુ જાય ઝાઝા. એક લાડવો છે લાડવો એમાં ઘી નાખે વધારે અને કાં લાડવાને સૂકવી નાખે. એ તો પુદ્‌ગલ સ્કંધનો સ્વભાવ છે કે પરમાણુ જાય અને વધ-કૃશ થાય. આત્મામાં એમ છે નહિ. અસંખ્ય પ્રદેશી પ્રભુ તો અનાદિ-અનંત છે. એમાં કોઈ પ્રદેશો આવે અને કોઈ પ્રદેશો જાય એવું છે નહિ. એટલે તું દ્રવ્યને અસંખ્ય પ્રદેશીને કર્તા કહે તો અસંખ્ય પ્રદેશીમાં કર્તાપણું નથી. દ્રવ્યમાં કર્તાપણું નથી, એના ક્ષેત્રમાં કર્તાપણું નથી. અને ભાવમાં કર્તાપણું છે એને તો તું કર્મને લઈને ભાવનો કર્તા કહે છે. હવે તારું કથંચિત્ કર્તા સિદ્ધ ક્યાં થયું? સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. એ કરતા બિચારા સમજ્યા વિનાના કરતા હોયને વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા. મરી જવાના ચાર ગતિમાં રખડવાના. જેને જ્ઞાન જ સમ્યક્ નથી, શ્રદ્ધાની ખબર નથી ચીજની. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવું છે. એકલો ન્યાયનો વિષય છે આ તો.

'પ્રક્ષેપણ-આકર્ષણ દ્વારા પણ કાર્યપણું બની શકતું નથી,...' એટલે? અસંખ્ય પ્રદેશી પ્રભુ આત્મા એમાં કોઈ પ્રદેશો નવા આવે અને ઝાઝા થાય અને છે એમાંથી નીકળી જાય એવું કાંઈ પુદ્‌ગલ સ્કંધની પેઠે આત્મામાં થતું નથી. પુદ્‌ગલમાં તો એમ થાય. આ આંગળી છે જુઓ, બાળકપણે હતી એ તો સાધારણ હતી. હવે આમ અત્યારે પરમાણુ ઘણા આવ્યા તો મોટી થઈ. આ સ્કંધ છે આ પરમાણુનો. એક પરમાણુ નથી આ તો અનંત રજકણો છે. અનંત રજકણનું આ દળ છે. એમાંથી કેટલાક રજકણો નીકળી જાય અને કેટલાક રજકણો આવે. એની પેઠે આત્મામાં અસંખ્ય પ્રદેશમાં કેટલાક પ્રદેશ જાય ને આવે એમ નથી. આહા..હા..! કોને વાંચવું છે અને કોને વિચારવું? સમયસાર આ. અરેરે! અનંતકાળથી રખડે છે. એ દુઃખી છે મિથ્યા શ્રદ્ધાને લઈને. બાકી તો વ્રત ને તપ ને નિયમ તો અનંતવાર કર્યા. મિથ્યાત્વ રાખીને. આહા..હા..! સાધુ થયો, દિગંબર મુનિ અનંતવાર થયો. ચાર ગતિમાં રખડ્યો, પણ વસ્તુ શું છે એની પ્રતીતિ અને અનુભવ કર્યો નહિ. આહા..હા..! એવી ક્રિયાકાંડમાં રોકાઈને ચૈતન્યના આત્મજ્ઞાનને ભૂલી ગયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે.

'કારણ કે **પ્રદેશોનું પ્રક્ષેપણ તથા આકર્ષણ થાય તો તેના એકપણાનો** વ્યાઘાત **થાય.'** શું કહે છે? ભગવાન આત્મા એક એક આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી છે. એમાં આવવું અને જાવું થાય, તો અસંખ્ય પ્રદેશી એકપણું ન રહે. ન્યાયથી (વાત છે). આહા..હા..! ભાષા તો સાદી પણ ભાવ તો ભાઈ છે એ છે, શું થાય? આ તો વીતરાગ જિનેશ્વરદેવ પરમેશ્વરનો આ હુકમ છે. પરમાત્મા તીર્થંકરદેવની આ આજ્ઞા છે કે ભાઈ! પર્યાયમાં વિકાર થાય, અજ્ઞાન, ઉઘડે એ જ્ઞાન, એ રાગ થાય એને, રાગનો અભાવ થાય એને તું કર્મને લઈને કહેતો હો તો કથંચિત્ કર્તા છે ભગવાન કહે છે એ તો આવ્યું નહિ કાંઈ. ત્યારે ઓલો કહે, દ્રવ્યને આત્મા કરે અને એના અસંખ્ય પ્રદેશને કરે. બાપા! દ્રવ્ય ને અસંખ્ય પ્રદેશ તો ત્રિકાળ છે

એને કરે શું? કરવાનું તો અવસ્થામાં, બદલવામાં હોય. અને એ ત્રિકાળી અસંખ્ય પ્રદેશી અને દ્રવ્ય તો કોઈ પલટતું નથી. એ તો એકરૂપ રહે છે ત્રિકાળ. એકરૂપ રહે એમાં કરવાપણું હોઈ શકે નહિ. તો કથંચિત્ તારું કર્તાપણું ક્યાંય રહેતું નથી. આહા..હા..!

'**(સ્કંધ અનેક પરમાણુઓનો બનેલો છે, માટે તેમાંથી પરમાણુઓ નીકળી જાય તેમ જ તેમાં પરમાણુઓ આવે;...**' છેને પ્રક્ષેપણ અને આકર્ષણ? પ્રક્ષેપણ એટલે આવવું અને આકર્ષણ એટલે ખસી જવું. '**પરંતુ આત્મા નિશ્ચિત અસંખ્ય-પ્રદેશવાળું એક જ દ્રવ્ય...**' એ તો અસંખ્ય પ્રદેશી એક અખંડ વસ્તુ છે. આહા..હા..! એનો એ દેશ છે. અસંખ્ય પ્રદેશી એનો એ દેશ છે. એ અસંખ્ય પ્રદેશી ત્રિકાળી દેશ છે એનો. દ્રવ્યરૂપે ત્રિકાળ છે, એના ક્ષેત્રરૂપે ત્રિકાળ છે. એમાં જે જ્ઞાન, દર્શન અને આનંદ રહ્યા એ ભાવરૂપે પણ ત્રિકાળ છે. આ આવશે, લેશે. આહા..હા..!

'**નિશ્ચિત અસંખ્ય-પ્રદેશવાળું એક જ દ્રવ્ય હોવાથી તે પોતાના પ્રદેશોને કાઢી નાખી શકે નહિ તેમ જ વધારે પ્રદેશોને લઈ શકે નહિ.)**' પોતાના પ્રદેશો જેટલા છે એમાંથી કાઢી નાખે કાંઈ અને થોડા લે એવું કાંઈ છે નહિ, બાપુ! તને વસ્તુની ખબર નથી. '**વળી સકળ લોકરૂપી...**' જેટલું જેનું નિત્ય માપ છે. વિસ્તાર છેને? આહા..હા..! '**વળી સકળ લોકરૂપી ઘરના વિસ્તારથી પરિમિત જેનો નિશ્ચિત નિજ વિસ્તાર-સંગ્રહ છે...**' કેટલાક અસંખ્ય પ્રદેશ છે આત્માના કે આખા લોકના જે આકાશ-પ્રદેશ છે એટલા એ છે. સમજાય છે કાંઈ? ભગવાને આ લોક દીઠો છે ચૌદ રાજૂ લોક. એમાં જેટલા આકાશના પ્રદેશ છે અસંખ્ય એટલા આ જીવના અસંખ્ય પ્રદેશ છે. ભલે એટલામાં રહ્યો. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર સિવાય અસંખ્ય પ્રદેશી જીવ કોઈએ જોયો જ નથી. કોઈએ કહ્યો નથી અને જોયો નથી. આહા..હા..! એ અહીં કહે છે કે અસંખ્ય પ્રદેશી વસ્તુ એ દ્રવ્ય અને એનું ક્ષેત્ર, એ તો તું કહે છો કે એનો કર્તા દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રનો આત્મા છે. પણ નિત્યને કરવાપણું ક્યાં આવ્યું? સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે.

'**નિજ વિસ્તાર-સંગ્રહ છે (અર્થાત્ લોક જેટલું જેનું નિશ્ચિત માપ છે)...**' અસંખ્ય પ્રદેશ છે એ લોકના જે પ્રદેશ છે જગતના-આકાશના એટલા પ્રદેશ છે આ સંખ્યાએ. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આ તો ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે પ્રત્યક્ષ જોયું એની આ વાત છે. આહા..હા..! પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવ, જેને સર્વજ્ઞ સર્વ-જ્ઞ થઈ ગયું—સર્વનું બધું જાણપણું આવી ગયું. આહા..હા..! એવા પરમાત્માની વાણીમાં એમ આવ્યું કે આત્માના પ્રદેશો લોકના પ્રદેશ જેટલા છે. '**તેને પ્રદેશોના સંકોચ-વિસ્તાર દ્વારા પણ કાર્યપણું બની શકતું નથી,...**' એ અસંખ્ય પ્રદેશમાં સંકોચ થાય અને વિકાસ થાય, એમ સંકોચ એટલે? અસંખ્ય પ્રદેશમાં ઓછા થાય અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં વધી જાય એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આવું ધર્મનું સ્વરૂપ હવે. બાયુંને બિચારીને આખો દિ' રાંધવું ને ધંધા, બાયડી-છોકરા સાચવવા. હવે એમાં આવી

વાતું. આહા..હા..! ક્યાં નવરાશ મળે? વીતરાગ શું કહે છે અને અત્યારે શું માનીએ છીએ એનો મેળ કરવાનો વખત પણ ક્યાં છે? આહા..હા..!

અહીં પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ એમ કહે છે કે પ્રભુ! એકવાર સાંભળ. આત્મા અજ્ઞાનભાવે વિકારનો સ્વયં કર્તા છે. એના વિકારને કર્મ કરાવે છે એમ છે નહિ, પણ સ્વરૂપના ભાન થતાં ભગવાન આત્મા ચિદ્‌ઘન જ્ઞાનપિંડ પ્રભુ એવું સમ્યગ્દર્શન થતાં એ વિકારનો કર્તા ન થતાં વિકારનો પરજ્ઞેય તરીકે જ્ઞાતા રહે છે. આહા..હા..! કેટલી વાત યાદ રાખવી આમાં? શું કહ્યું? કે આત્મા જે અનંત આનંદ... દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ નિત્ય, ક્ષેત્ર અસંખ્ય પ્રદેશી નિત્ય. એમાં જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ ગુણો આદિ નિત્ય ત્રિકાળ. હવે એનું જેને ભાન નથી, એ આવો આત્મા ઘન આનંદકંદ પ્રભુ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એવું જેને સમ્યગ્દર્શન નથી, એવો જે મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ પુણ્ય-પાપ ને રાગ-દ્વેષ ને દયા-દાનના ભાવને કરે. કરે ને પુણ્યબંધન થાય તો રખડે, ચાર ગતિમાં જાય રખડવા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પણ ભાન થતાં પછી અરે! હું તો જ્ઞાન ચિદ્‌રૂપ છું જ્ઞાનસ્વરૂપ. સૂર્યનો જેમ પ્રકાશ છે એમ આ આત્માનો ચૈતન્યપ્રકાશ છે. આત્મામાં ચૈતન્યનું નૂર છે. આહા..હા..! એ ક્યાં જોવા જાય?

શ્રોતા :- આપ તો ઘણી વાર નૂરનું પૂર કહો છો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નૂરનું પૂર છે. આત્મા ચૈતન્યના તેજનું પૂર છે. પાણીનું જેમ પૂર ચાલ્યું આવતું હોયને. આહા..હા..! બાપુ! પ્રભુ! તને ખબર નથી. તારામાં તો ચૈતન્યતા ભરી છે, આનંદ ભર્યો છે. અતીન્દ્રિય આનંદ હોં! આહા..હા..! આ પૈસામાં, બાયડીમાં, છોકરામાં આનંદ માન્યો એ તો મૂઢ જીવ માને છે. આનંદ તો ભગવાન આત્મા અંદર પડ્યો છે. એવા આનંદના ભાનવાળો જીવ એને રાગ-દ્વેષ થાય પણ તેને પરજ્ઞેય તરીકે, તેને જ્ઞાતા તરીકે જાણે. ધર્મી જીવ એને કહીએ. આહા..હા..! ભારે આકરી વાત! શરતું આકરી બહુ.

અને અજ્ઞાની આત્માના જ્ઞાતા-દૃષ્ટાના ચિદ્‌ઘનના આનંદના ભાન વિના જે કાંઈ દયા, દાન, વ્રત, તપ ને ભક્તિ કરે એ બધા ભાવ અજ્ઞાનભાવે તેનો કર્તા થાય છે. આહા..હા..! કર્મ કરાવે છે એ તો એમ પણ નહિ અજ્ઞાનમાં પણ. આહા..હા..! અને જ્ઞાનનું ભાન થાય ત્યારે રાગનો કર્તા નથી, માટે રાગનો કર્તા કર્મ છે એમ નહિ. ફક્ત આત્માની નબળાઈને લઈને જે પુણ્ય અને પાપભાવ થાય એનો જ્ઞાનસ્વરૂપી ચિદાનંદ હું છું એવો સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ તે રાગને જ્ઞાતા તરીકે પોતામાં રહીને તેને ભિન્ન તરીકે જાણે. આહા..હા..! આને ધર્મી કહીએ. અરે! ધર્મીની શરતું આકરી ભાઈ! સમજાણું કાંઈ?

એટલે અહીં કહે છે, '**નિશ્ચિત જ વિસ્તાર-સંગ્રહ છે તેને પ્રદેશના સંકોચ-વિકાસ દ્વારા પણ કાર્ય બની શકતું નથી, કારણ કે પ્રદેશોના સંકોચ-વિસ્તાર થવા છતાં પણ, સૂકા-ભીના ચામડાની માફક,...**' હવે શું કહે છે? આત્મામાં અસંખ્ય પ્રદેશમાં સંકોચાઈ એટલે ઓછા થઈ જાય એમ નથી, પણ અસંખ્ય પ્રદેશ છે એમાં સંકોચ-વિકાસ થાય. એટલે

એકેન્દ્રિય જીવમાં જાય, કીડીમાં જાય તો અસંખ્ય પ્રદેશ સંકોચાઈ જાય, પણ અસંખ્ય પ્રદેશ છે એ ઓછા ન થાય, સંકોચાઈ જાય. અને હજાર યોજનનો મચ્છ થાય તો અસંખ્ય પ્રદેશ તો એટલા જ છે. પહોળા થાય. પણ એ સંકોચ વિકાસની વ્યાખ્યા... અસંખ્ય પ્રદેશ પહોળા થયા માટે ઘણા થયા અને ઓલામાં આવી ગયો સંકોચ માટે ઓછા થયા એમ નથી. આહા..હા..! આવું છે. આવી વાતું હવે. શું કીધું?

'**સૂકા-ભીના ચામડાની માફક,...**' આ સૂકું ચામડું હોય તોપણ એટલું છે અને ભીનું હોય તોપણ એટલું છે. એમ આત્મા. હજાર યોજનના મચ્છ થાય છે. સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર છે. હજાર યોજનનો મચ્છ, ચાર હજાર ગાઉનો લાંબો. એમાં અનંતવાર જઈ આવ્યો છે, ભ્રમણા મિથ્યાત્વને લઈને. આહા..હા..! એમાં અસંખ્ય પ્રદેશી હજાર યોજન જેટલા પહોળા થાય, પણ પ્રદેશ છે એ કાંઈ ઝાઝા થતા નથી. સમજાણું? જુઓ! આ બધું. આમ સંકોચ કર્યો છે. એ તો છે એટલું છે. પહોળું કર્યું તો છે એટલું છે. આમાં કોઈ કટકો વધી ગયો છે આ પહોળું થયું માટે અને આ સંકોચ થઈ ગયો એટલે કટકો ઘટી ગયો એમ છે એમાં કાંઈ?

એમ ભગવાન આત્મા, આ તો દૃષ્ટાંતથી સમજાવીએ. શું થાય? અસંખ્ય પ્રદેશી છે એ જ્યારે શક્કરકંદ, બટાટા, લસણ અને ડુંગળીમાં જાય ત્યારે એની એક કટકી છે એમાં અસંખ્ય તો શરીર છે. એમાં એક શરીરમાં ભગવાન આત્મા અનંત છે. એ એક એક આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશ છે. આહા..હા..! પણ આમ સંકોચાઈ ગયા છે. અને હજાર યોજન થાય ત્યારે (પહોળા થાય છે). આ બાળક લ્યો અહીં. બાળકપણે હોય નાનું આવું શરીર, તો અસંખ્ય પ્રદેશી એટલામાં છે અને મોટો આમ પહોળો થયો, અસંખ્ય તો છે એટલા છે. સૂકું અને ભીનું ચામડું ભીનું થાય માટે વધી ગયું ચામડું અને સૂકું થયું માટે ઘટી ગયું એમ છે કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાતું છે. હવે ભાઈ આ વાણિયા થઈને આવી નવરાશ ક્યાં? એય..! બાપુ! નિર્ણય તો કરવો પડશે ભાઈ! અરેરે! ચાર ગતિમાં દુઃખી છે. એ માણસ મરીને નરકમાં જાય. આહા..હા..! અહીં કરોડોપતિ, અબજોપતિ હોય અને ધર્મનું ભાન ન હોય, પુણ્ય છે એ કર્યા ન હોય, એ તો મરીને નરકમાં જાય પછી. આહા..હા..! એવા ભવ અનંતા કર્યા. અબજોપતિ મરીને નરકમાં જાય. નરકમાંથી નીકળીને ઢોર થાય, ઢોરમાંથી મરીને વળી નરકમાં જાય. આહા..હા..! એક મિથ્યાશ્રદ્ધાના કારણે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એ '**સૂકા-ભીના ચામડાની માફક, નિશ્ચિત નિજ વિસ્તારને લીધે તેને હીન-અધિક કરી શકાતો નથી. (આ રીતે આત્માને દ્રવ્યરૂપ આત્માનું કર્તાપણું ઘટી શકતું નથી.)**' દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ કરાય છે એમ છે નહિ. વસ્તુ ત્રિકાળ પડી છે. અનાદિ-અનંત નિત્ય પ્રભુ છે. એને કરવું શું? નિત્યમાં કરવું અને કરવુંમાં નિત્યપણું, બેય વિરોધ છે. '**વળી, વસ્તુસ્વભાવનું સર્વથા મટવું અશક્ય હોવાથી જ્ઞાયકભાવ જ્ઞાનસ્વભાવે**

જ સદાય સ્થિત રહે છે...' હજી સામાની દલીલ છે. ભાવની હવે દલીલ છે. **'વસ્તુસ્વભાવનું સર્વથા મટવું અશક્ય હોવાથી જ્ઞાયક ભાવ જ્ઞાનસ્વભાવે જ સદાય સ્થિત રહે છે...'** આહા..હા..! **'અને એમ સ્થિત રહેતો થકો, જ્ઞાયકપણાને અને કર્તાપણાને અત્યંત વિરુદ્ધતા હોવાથી,...'** તું એમ કહેતો હોય કે જ્ઞાયકપણાનો જે ભાવ છે એમાં ઘટે વધે, તો જ્ઞાયકપણું તો ત્રિકાળ છે. સમજાણું?

'જ્ઞાયકપણાને અને કર્તાપણાને અત્યંત વિરુદ્ધતા હોવાથી, મિથ્યાત્વાદિ ભાવોનો કર્તા થતો નથી;...' એમ અજ્ઞાની કહે છે. શું કીધું? પહેલા બે બોલ લીધા. વસ્તુ લીધી નિત્ય અને અસંખ્ય પ્રદેશી ક્ષેત્ર લીધું. હવે એ કહે છે કે એનો જે ભાવ છે જ્ઞાયકપણાનો ત્રિકાળ એ તો ત્રિકાળ છે. આહા..હા..! ફક્ત દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર અને ભાવ ત્રણ લીધા અને પર્યાયનો કાળ છે એ કર્તા તું કર્મને કહે છે. અને આ ત્રણમાં તો કર્તાપણું હોતું નથી. એ પોતે કહે છે હજી. **'જ્ઞાયકપણાને અને કર્તાપણાને અત્યંત વિરુદ્ધતા હોવાથી,...'** સામો કહે છે હોં! **'મિથ્યાત્વાદિ ભાવોનો કર્તા થતો નથી;...'** ત્રિકાળી ભાવ એ મિથ્યાત્વાદિનો, રાગ-દ્વેષનો કર્તા થતો નથી. **'અને મિથ્યાત્વાદિ ભાવો તો થાય છે; તેથી તેમનો કર્તા કર્મ જ છે...'** સામાની દલીલ છે આ. ફરીને. ઝીણી વાત છેને બાપુ!

ભગવાને કહ્યું કે આત્મા કોઈ અપેક્ષાએ કર્તા છે. અજ્ઞાનભાવે વિકારનો કર્તા છે અને આત્મભાવે વિકારનો કર્તા નથી. એમ કથંચિત્ કર્તા-અકર્તા સિદ્ધ કર્યું છે. ત્યારે ઓલો એમ કહે છે કે આત્માની પર્યાય એ કર્મ કરે. કથંચિત્ કર્તાને સિદ્ધ કરીએ અને એનું દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર અને ત્રિકાળી ભાવ છે એને પોતે કરે. પણ ત્રિકાળી ભાવને શું કરવું? એ કહે છે કે ત્રિકાળી ભાવ તો સ્થિત છે એટલે એને મિથ્યાત્વ કરવાનું હોતું નથી એમ કહે છે. એ ત્રિકાળી ભાવ કરે તો એ કર્તા હોતું નથી એનું કરવાપણું. ત્રિકાળી ભાવને શું કરવું હોય? આહા..હા..!

'તેમનો કર્તા કર્મ જ છે...' એટલે જ એને વિકારીના પરિણામનો કર્તા કર્મ છે. એથી શું કહે છે? જ્ઞાયકભાવ, ચૈતન્યભાવ, શુદ્ધભાવ, કાયમીભાવ એ તો વિકારને કરે નહિ. અજ્ઞાનીની દલીલ છે. અને આ વિકાર તો થાય છે. માટે વિકારનો કર્તા કર્મ છે. આહા..હા..! આવા ન્યાયના વિષય હવે, આ ધર્મનું નામ. ઓલું તો સહેલુંસટ હતું. બિચારો એક જણો આવ્યો હતો. અમારે દયા પાળવી, એકેન્દ્રિયા, બે ઇન્દ્રિયા, તેઇન્દ્રિયા, ચૌઇન્દ્રિયા, પંચેન્દ્રિયા વૈયા વત્તીય.. ઇચ્છામી પડિક્કમા ઇરિયા વિરિયાઈ જાવ. તસ્સુ ઉતરી કરણેન.. પ્રાયશ્ચિત કરે. આમાં આ તમે નવું લાકડું કાઢ્યું. નવું નથી, પ્રભુ! તને ખબર નથી, ભાઈ! આહા..હા..!

આત્મા કથંચિત્ કર્તા છે એમ સિદ્ધ કરવા અજ્ઞાનીએ આવી દલીલ ઉપાડી કે દ્રવ્ય છે એ નિત્ય છે તો એનું ભલે તમે કર્તાપણું છે એમ કહ્યું. ક્ષેત્ર છે એનું કર્તા, પણ ભાવ છે ત્રિકાળી એ તો પોતાના ભાવમાં સ્થિત છે. એ રાગને કરે શી રીતે? અજ્ઞાની કહે છે. માટે અંદરમાં જે ભાવમાં જે પર્યાયમાં રાગ-દ્વેષ થાય, પુણ્ય-પાપ થાય અજ્ઞાન એ કર્મ કરે

અને આ ત્રણને પોતે ત્રણ કરે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- વીકારનો કર્તા કર્મ હોય અને વીતરાગતાનો કર્તા આત્મા છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ નથી કહેતો એ. કર્મ કર્તા એમ પણ નથી ખરેખર તો. એ તો પર્યાયનો તો કર્તા વિકારનો એ જ પર્યાયમાં છે. પર્યાયદૃષ્ટિવાળો પર્યાયમાં વિકારનો કર્તા એક જ સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! એ તો દ્રવ્યસ્વભાવ જ્યાં સમ્યગ્દર્શન થયું, દ્રવ્યસ્વભાવ ચિદાનંદ જ્ઞાયકભાવરૂપ હું છું, ત્યારે તેને રાગાદિ થાય તેનો તે પૃથક્ રીતે જાણનાર રહે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી ધર્મની શરતું છે.

'**મિથ્યાત્વાદિ ભાવોનો કર્તા થતો નથી; અને મિથ્યાત્વાદિ ભાવ તો થાય છે; તેથી તેમનો કર્તા કર્મ જ છે એમ પ્રરૂપણ કરવામાં આવે છે...**' છે? અજ્ઞાનીઓની આ દલીલ છે. આહા..હા..! '**આવી જે વાસના...**' આચાર્ય મહારાજ કહે છે હવે. '**આવી જે વાસના (અભિપ્રાય, વલણ) પ્રગટ કરવામાં આવે છે તે પણ આત્મા આત્માને કરે છે એવી માન્યતાને અતિશયપણે હણે જ છે (કારણ કે સદાય જ્ઞાયક માનવાથી આત્મા અકર્તા જ ઠર્યો).**' સદાય જ્ઞાયક રહ્યો તો ક્યાં કર્તા થયો? સદા ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ છે એમાં કર્તા ક્યાં આવ્યો? એટલે તું કથંચિત્ કર્તાપણું દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર અને ભાવમાં કહેવા જા છો તો તે બનતું નથી. આહા..હા..! છે અટપટું છે આ. આહા..હા..! આ તો વીતરાગના માર્ગની વાત છે, બાપા! ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ એની શ્રદ્ધામાં સુધારો કરવાની વાત કરે છે. તારી શ્રદ્ધા એમ છે કે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, ભાવ તો ત્રિકાળ છે એટલે એમાં કાંઈ કરવાપણું વિકારનું નથી અને વિકાર તો છે, માટે કર્મ વિકાર કરાવે છે એમ અમારી દલીલ છે. ત્યારે કથંચિત્ કર્તા છેને? ઓલો દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર અને ભાવનો કર્તા માનો. પણ એ તો ત્રિકાળ છે એમાં કર્તાપણું ક્યાં લંબાણું? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એક કલાકમાં આવી વાતું. ઓલું તો કહે ભગવાનની ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, જાત્રા કરો સહેલું સટ હતું લ્યો! ધૂળેય નહોતું સાંભળને. એ તો બધી રાગની ક્રિયા છે અને રાગનો કર્તા થાય ત્યાં મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! આવી વાત છે.

'**આત્મા આત્માને કરે છે એવી માન્યતાને અતિશયપણે હણે જ છે (કારણ કે સદાય જ્ઞાયક માનવાથી આત્મા અકર્તા જ ઠર્યો.**' તું સદાય જ્ઞાયકરૂપે રહેનારો માન તો આત્મા તો અકર્તા ઠર્યો, એમાં કર્તાપણું રહ્યું ક્યાં? જ્ઞાયકભાવ કાયમ રહે એને તું કર્તા ઠરાવ શી રીતે કરે? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાતું છે લ્યો! આચાર્યોએ... આહા..હા..! જગતને સમજાવવા (કરુણા કરી છે). વીતરાગના આડતિયા છે આ સંતો. માલ ભગવાનના ઘરનો છે, આડતિયા (થઈને) એનો માલ આપે છે જગતને. આહા..હા..! આ દુનિયામાં આડતિયા હોતા નથી? આહા..હા..!

'**માટે,...**' હવે આચાર્ય કહે છે, '**જ્ઞાયક ભાવ સામાન્ય અપેક્ષાએ જ્ઞાનસ્વભાવે**

અવસ્થિત હોવા છતાં,...' જાણનાર... જાણનાર... જાણનાર... જાણનાર... એવો જે ધ્રુવસ્વભાવ એનાથી જ્ઞાયકભાવ સ્થિર છે, અવસ્થિત છે. '**છતાં, કર્મથી ઉત્પન્ન થતા મિથ્યાત્વાદિ ભાવોના જ્ઞાનસમયે,...'** એટલે? સામાન્યપણે એકરૂપે રહેનારો જ્ઞાયકભાવ હોવાથી એમાં તો કરવાપણું આવતું નથી, પણ જે જ્ઞાયકભાવ હોવા છતાં, સ્થિર હોવા છતાં કર્મના સંબંધથી ઉત્પન્ન થતા. કર્મથીનો અર્થ ઈ. કર્મના નિમિત્તના લક્ષે-સંબંધે ઉત્પન્ન થતા મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષભાવ. અહીં તો સ્વભાવમાંથી ઉત્પન્ન થતા નથી એથી એને કર્મના નિમિત્તના સંબંધે ઉત્પન્ન થાય એમ કીધું. કર્મ ઉપજાવતું નથી. આહા..હા..! થોડો ફેર શું આમાં?

અહીં તો કહે છે '**કર્મથી ઉત્પન્ન થતા...'** લ્યો! '**મિથ્યાત્વાદિ ભાવોના જ્ઞાનસમયે...'** શું કહે છે? ભગવાન આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, ક્ષેત્રે અસંખ્ય પ્રદેશી નિત્ય છે, જ્ઞાયકભાવે સામાન્યપણે નિત્ય છે. હવે એ જ્ઞાયકભાવમાં વર્તમાનમાં જ્યારે કર્મના સંબંધથી વિકાર થાય, તે કાળે આહા..હા..! તેના '**જ્ઞાનસમયે, અનાદિકાળથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી શૂન્ય હોવાને લીધે,...'** આહા..હા..! ઝીણી વાત છે થોડી. વસ્તુ તો જાણનાર ચિદ્દ્ઘન જ્ઞાયકભાવ ધ્રુવ ત્રિકાળ છે. હવે એ જ્ઞાયકભાવમાં જે કાંઈ એનું જ્ઞાન થાય, કર્મના નિમિત્તના સંબંધે વિકાર થાય, તેના જ્ઞાન સમયે, તેના જ્ઞાન સમયે, તેના જ્ઞાન થવાના કાળે '**અનાદિકાળથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી શૂન્ય...'** એ રાગ છે તે જ્ઞેય છે અને હું જ્ઞાતા છું એવા ભેદજ્ઞાનથી અનાદિથી શૂન્ય છે. આહા..હા..! એક કલાકે આવું આવ્યું લ્યો! એવું છે, બાપુ! મારગડા એવા ઝીણા. વીતરાગનો અપૂર્વ ધર્મ પૂર્વે અનંતકાળમાં કર્યો નથી. એ ચીજ કોઈ એવી અલૌકિક છે.

અહીં કહે છે, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર તો જે છે એ છે ત્રિકાળ અને જ્ઞાયકભાવ પણ જ્ઞાનસ્વભાવભાવ પણ ત્રિકાળ. હવે તેની પર્યાયમાં કર્મના સંબંધથી ઉત્પન્ન થયેલા મિથ્યાત્વ, રાગ-દ્વેષ તેના જ્ઞાનને કાળે, તેનું જ્ઞાન થવું જોઈએ એને કાળે '**જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી શૂન્ય...'** પણ આ રાગ છે તે જ્ઞેય છે અને હું એનો જાણનાર છું, એવા ભેદજ્ઞાનથી અનાદિથી શૂન્ય છે. સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ફરીને. તેથી હળવે હળવે લઈએ. આ તો સમજવા જેવી ચીજ છે. આહા..હા..!

ચૈતન્યઘન પ્રભુ એ જ્ઞાનઘન ત્રિકાળ છે એ તો છે. હવે એની પર્યાયમાં, અવસ્થામાં કર્મના સંબંધે થતા પુણ્ય-પાપ અને મિથ્યાત્વના ભાવ તેને જ્ઞેય તરીકે અને જ્ઞાન પોતે એવા જ્ઞાનને કાળે, જ્ઞેય અને જ્ઞાનનું ભેદજ્ઞાન નહિ હોવાથી, તે જ્ઞેય મારા છે તેમ અજ્ઞાની માને છે.

શ્રોતા :- આ ભૂલ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ ભૂલ. આહા..હા..! આવું છે. આહા..હા..! આવો વીતરાગનો માર્ગ!

શું કીધું? '**જ્ઞાયક ભાવ સામાન્ય અપેક્ષાએ...**' નિત્યપણાની અપેક્ષાએ '**જ્ઞાનસ્વભાવે અવસ્થિત હોવા છતાં,...**' સ્થિર જ છે. ગુણ તો ધ્રુવ જ છે. '**કર્મથી ઉત્પન્ન થતાં મિથ્યાત્વાદિ ભાવોને...**' તેના જ્ઞાન સમયે, તેને જ્ઞાનને કાળે, તેનું જ્ઞાન થવું જોઈએ એને કાળે '**અનાદિકાળથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી શૂન્ય હોવાને લીધે,...**' પણ એ રાગ છે એ મારામાં પરજ્ઞેય છે અને હું તેનો જ્ઞાતા એનાથી ભિન્ન છું એવું પર અને સ્વના ભેદવિજ્ઞાનથી શૂન્ય મિથ્યાદૃષ્ટિ, એને લઈને રાગની ક્રિયા છે એ મારી છે એમ મિથ્યાદૃષ્ટિ માને છે. આહા..હા..!

ફરીને. '**માટે જ્ઞાયકભાવ સામાન્ય અપેક્ષાએ...**' જ્ઞાયકભાવ ધ્રુવ અપેક્ષાએ અવસ્થિત છે. એમાં કાંઈ પલટો-પલટો છે નહિ. '**જ્ઞાનસ્વભાવે અવસ્થિત...**' છે, નિત્ય છે. '**છતાં કર્મથી ઉત્પન્ન થતાં...**' નિમિત્તને સંબંધે ઉત્પન્ન થતાં મિથ્યા શ્રદ્ધા અને રાગ-દ્વેષ... આહા..હા..! એ મિથ્યા શ્રદ્ધા અને રાગ-દ્વેષ તે પરજ્ઞેય તરીકે, એ મારા નથી અને હું તેનો જાણનાર છું એવું અનાદિથી ભેદવિજ્ઞાનને શૂન્યતા હોવાને લઈને. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ રાગ છે એ પરજ્ઞેય છે અને હું તો મારામાં રહીને પર્યાયને કાળે એને જાણનાર હું છું. પર્યાયમાં.. ગુણ તો અવસ્થિત છે, ત્રિકાળ છે પણ રાગને કાળે મારું જે જ્ઞાન છે એ જ્ઞાનથી હું તેને પર તરીકે જાણું એવું ભેદજ્ઞાન જોઈએ. એવા ભેદજ્ઞાનના અભાવને લીધે એ જ્ઞેય અને જાણનાર બેય એક છે (એમ માને છે). આહા..હા..! આ મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! આવી શરતું છે, બાપુ! આહા..હા..! આવી વાતું તો કો'ક દિ' કાને પડે. આહા..હા..!

'**અનાદિકાળથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના...**' ભાષા કેવી છે ઈ? એ જે મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષ થયા એ પરજ્ઞેય છે, સ્વજ્ઞેય નહિ. આહા..હા..! એમાં જે આ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો ભાવ આવે તો એ પણ નિમિત્તના સંબંધથી આવ્યો છે. એ કાળે તે રાગ અને પુણ્ય, દયા, દાનના ભાવ પરજ્ઞેય તરીકે છે એને સ્વજ્ઞેય તરીકે હું એનો જાણનાર છું, એવું ભેદજ્ઞાનના અભાવને લઈને. આહા..હા..! દેવીલાલજી! આ સમજવા જેવી વાત છે આ બધી કીધી એનો સરવાળો અહીં છે. આહા..હા..!

જે જ્ઞાયકભાવ છે એના ઉપર જેની નજર નથી અને એ કાળે જે રાગ ને દયા, દાન અને વ્રતના ભાવ થાય એને તે કાળે તેને જ્ઞાનનો સમય છે તેને જાણવાનો. એ જાણવાનો સમય એનો પર્યાયનો છે. આહા..હા..! એમ પરજ્ઞેય અને સ્વ જાણનારો એની જુદાઈને ન જાણતો. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. આ વ્રત કર્યા ને તપસ્યાઓ કરી, માસખમણા કર્યા એ બધો વિકલ્પ રાગ છે કહે છે. અને રાગને કાળે તે સમયે જ્ઞાનગુણ જે ત્રિકાળી છે તેની દશામાં તે રાગ પરજ્ઞેય છે, તેનો જાણનાર પર્યાય મારી છે, હું મારામાં રહીને રાગને અડ્યા

વિના જાણું છું એવું જે ભેદજ્ઞાન જોઈએ... આહા..હા..! એનો એને અભાવ છે અનાદિ અજ્ઞાનીને. આહા..હા..! કહો, સમજાય છેને કાંઈ? ઝીણું પડે છે? વસંતીલાલજી! વાડામાં ક્યાંય ન મળે તમારા ગામમાં ઉજ્જૈનમાં પણ. આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે, જ્ઞાયકભાવ જે ત્રિકાળી ચૈતન્યસ્વભાવ ધ્રુવ એને કર્મના સંબંધથી ઉત્પન્ન થયેલા વિકાર, પુણ્ય-પાપ, દયા-દાન આદિ... આહા..હા..! તેને તે કાળે, રાગ તે પર છે અને એનો જાણનારો તે હું ભિન્ન છું એવી જે જ્ઞાનની દશા થવી જોઈએ એ જ્ઞાનનો એ સમય છે. એને રાગને જાણવાનો એ સમય છે એમ ન માનતા... આહા..હા..! **'પરને આત્મા તરીકે જાણતો એવો...'** આહા..હા..! **'ભેદજ્ઞાનથી શૂન્ય હોવાને લીધે, પરને આત્મા તરીકે જાણતો એવો...'** એ રાગ છે તે મારો છે એ આત્મા તરીકે જાણતો મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છે. ભારે આકરું કામ. હવે બાયડી, છોકરા ને પૈસા ને ધૂળ તો ક્યાંય રહી ગઈ. આહા..હા..! અહીંયાં તો ફક્ત રાગ જ્યારે થાય છે એ રાગને કાળે જ્ઞાન સમયે એનું જ્ઞાન થવું જોઈએ. એ જ્ઞાનમાં રહી, જ્ઞાન ઉપર દૃષ્ટિ હોવાથી તે રાગનો જ્ઞાતા થવો જોઈએ. પરજ્ઞેય તરીકે જાણીને જ્ઞાતા થવો જોઈએ, પણ એવું ભાન નહિ હોવાને લઈને, રાગ તે મારી ચીજ છે, એ દયા, દાનના પરિણામ એ મારા છે એમ મિથ્યાદૃષ્ટિ માનીને મિથ્યાત્વને સેવે છે. આહા..હા..! આમાં યાદ કેટલું રહે? આહા..હા..! આ સાંજ છે. આહા..હા..!

એ રાગ થાય છે તે કાળે પોતાના સ્વભાવ ઉપર દૃષ્ટિ હોવાથી રાગનો જાણનારની પર્યાય જાણવાની પર્યાય પ્રગટ થાય. રાગ પ્રગટ્યો છે પણ એ કાળે એને જાણવાની પર્યાય પ્રગટ થાય. સ્વ તરફ દૃષ્ટિ આપે તો, ભેદ કરે તો. પણ ભેદ કરતો નથી અને એ પરિણામ મારા છે એમ માનીને મિથ્યાત્વને સેવે છે. આહા..હા..! હવે અહીં કહે છે કે એ દયા, દાન, વ્રતના ભાવ એ ધર્મ છે. શું કરવું? બહુ માર્ગને ફેરવી નાખ્યો. ભગવાનના વિરહ પડ્યા, કેવળીઓ રહ્યા નહિ, તીર્થંકરો રહ્યા નહિ અને પાછળ આ બધા ઝઘડા ઉભા કર્યા. આહા..હા..! પ્રભુ! તું કોણ છો? કે હું તો ચૈતન્યઘન જ્ઞાયક છું. હવે જ્ઞાયક જો છે એવો જો તને નિર્ણય સ્વલક્ષમાં હોય તો તે કાળે કર્મના સંબંધે થયેલા વિકલ્પો રાગ, તેનું તો તે સમયે જ્ઞાન કરવાનો કાળ છે, રાગને પોતાને માનવાનો કાળ નથી એ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શું કહે છે?

શ્રોતા :- વીંછી કરડે તો દુઃખ તો લાગેને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એનું દુઃખ છે જ નહિ. વીંછી અડતો નથી જીવને. વીંછીના ડંખને આત્માને અડતો નથી, ડંખ આને અડતો નથી. ફક્ત આમ જ્ઞેય તરીકે જાણતા ઠીક નથી, અઠીક છે એવો ભાવ ઉભો કરે છે એ દ્વેષને વેદે છે. આહા..હા..! એ તો ઘણીવાર કહેવાઈ ગયું. એમ આ સ્ત્રીના ભોગને કાળે, સ્ત્રીનું શરીર ભોગવાતું નથી. એ તો માટી જડ છે, આ તો માંસ-હાડકા છે. ભગવાન તો અરૂપી છે આત્મા તો. ફક્ત શરીર કુણું અને

નરમ એવું અંદર દેખાતા-જાણતા એને ઠીક લાગે છે એવો જે રાગ ઉત્પન્ન કરે છે એ રાગને ભોગવે છે, શરીરને નહિ. આહા..હા..! એમ આ રાગ અને મિથ્યાત્વકાળે એ રાગ મારા છે એમ એ વેદે છે અને ધર્મી જીવ તે કાળે રાગને કાળે પોતે જ્ઞાયકસ્વરૂપ હોવાથી તેનો જાણનાર હું છું, પણ તેને મારાપણે માનું એ હું નહિ. આહા..હા..! આ એને સમ્યગ્દૃષ્ટિ અને ધર્મી કહેવાય છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૬, શુક્રવાર, તા. ૨૨-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪, પ્રવચન નં. ૩૯૪

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર. ગાથામાં છેલ્લું છેને? 'માટે...' છેને? ફરીને લઈએ. શું અધિકાર ચાલે છે? અજ્ઞાની કેટલાક જૈનના નામ ધરાવનારા સાધુ પણ (સાંખ્યમત પ્રમાણે માને છે). સાંખ્યમત છે એક જૈન સિવાય, ઈ એમ કહે છે કે આત્મા તો તદ્દન શુદ્ધ (છે), એ કોઈ રાગાદિનો કે ક્રિયાનો કર્તા નથી. એ પ્રકૃતિ કરે. પુણ્ય અને પાપના ભાવ કે મિથ્યા ભ્રમણા એ પ્રકૃતિ કરે, આત્મા ન કરે. આત્મા અકર્તા છે એમ અજ્ઞાની કહે છે. એની સામે ભગવાનની દલીલ છે કે આત્મા અકર્તા હો તો ભગવાનની વાણીમાં તો એમ આવ્યું છે કે કથંચિત્ કર્તા છે અને કથંચિત્ અકર્તા છે. સમજાણું કાંઈ? એટલે? જ્યાં સુધી એને આત્મજ્ઞાન અને ભેદજ્ઞાન નથી, રાગ જે છે દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિનો રાગ એનાથી જેને અંદર ભેદજ્ઞાન—ભિન્ન છે એવું ભાન નથી ત્યાં સુધી તો તે રાગનો કર્તા છે અજ્ઞાની. સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! આવી ઝીણી વાત. પરની તો અહીં વાત નથી આ. શરીર, વાણી, મનનું કરે આત્મા એ તો કોઈ દિ' ત્રણકાળમાં નથી. પણ અહીંયાં તો રાગ અને આત્માના સ્વભાવ વચ્ચેની વાત છે. આહા..હા..! એ રાગ ચાહે તો શુભ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો હો કે હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષયભોગ વાસના અશુભ હો, પણ એ રાગનો કર્તા, જ્યાં લગી એને રાગથી ભિન્ન આત્માનું સમ્યગ્દર્શન નથી, એટલે? રાગથી ભિન્ન ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન અસ્તિત્વ છે, ચૈતન્યના સ્વભાવથી મોજૂદગી ચીજ છે આત્મા, એનું જેને રાગથી ભિન્ન ભેદજ્ઞાન નથી, એ જીવ રાગનો પોતાને કર્તા માને અજ્ઞાનપણે. એ રાગનો કર્તા કર્મ અને પ્રકૃતિ છે એમ નથી. આવું શીખવું હવે. આહા..હા..!

ત્યારે એ એમ કહે કે ભાઈ કે રાગ અને પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ છે એનો કર્તા તો વિકારી કર્મ જ છે. ત્યારે કર્તા કથંચિત્ કીધો છેને ભગવાને? એ આત્મા આત્માના દ્રવ્યને કરે, ક્ષેત્રને કરે અને એના ભાવને કરે ત્રિકાળીને. ઝીણી વાત છે, બાપુ! ધર્મ કોઈ સાધારણ વાત નથી. લોકોએ માની લીધી છે એ વાત એવી નથી. આહા..હા..! વીતરાગ જિનેશ્વર સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરનો સમ્યગ્દર્શનનો માર્ગ કોઈ અલૌકિક છે. એ અહીં કહે છે કે ઓલો કર્તા છેને. ભગવાન કહે કે હા, તો અમે કર્તા કહીએ છીએ. શું? કે આત્મા જે છે નિત્ય દ્રવ્ય વસ્તુ એને કરે. પણ નિત્ય છે એને શું કરે? પલટતી અવસ્થા, બદલતી અવસ્થા હોય એને કરે. પણ ત્રિકાળી ચીજ જે છે એ તો નિત્ય વસ્તુ છે. આહા..હા..!

'उत्पादव्ययध्रुवयुक्तं सत्'. તો જે ઉત્પાદ-વ્યય છે એ પર્યાય બદલે છે. પુણ્ય અને પાપ, રાગ અને દ્વેષ આદિની દશાથી પલટે છે પણ જે વસ્તુ ધ્રુવ છે એ તો નિત્ય ધ્રુવ જ્ઞાન, આનંદકંદ પ્રભુ છે. આહા..હા..! એવું દ્રવ્ય... શ્રીમદ્‌માં આવે છે એક ઈ. 'આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય...' આવે છેને? આહા..હા..! 'બાળાદિ વય ત્રણનું જ્ઞાન એકને થાય.' બહુ ટૂંકી ભાષા. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર. આત્મા દ્રવ્યે વસ્તુ તો નિત્ય છે. અનાદિ છે, અનંતકાળ રહેનારી એ તો ચીજ છે. પર્યાયે પલટાય. દશાઓ જે અવસ્થાઓ છે એમાં પલટાય. ઉત્પાદ-વ્યય પલટાય. પણ એ પલટવાના કાળની પર્યાય જે છે એનો આત્મા કર્તા કે અકર્તા થઈ શકે, પણ ત્રિકાળી ચીજનો કર્તા શી રીતે થાય?

શ્રોતા :- નવું કાર્ય હોય એમાં થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જેમાં કાંઈ પલટવું હોય, બદલવું હોય, નવું થવું હોય તો તો કર્તા થાય. પણ નિત્ય વસ્તુ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ઉત્પાદ-વ્યયની પર્યાય વિનાની જે ચીજ છે ધ્રુવ એ તો નિત્ય છે. નિત્યને અને કર્તૃત્વને તો વિરોધ છે. કરવું અને નિત્ય બે વિરોધ છે. ન્યાયનો વિષય છે ભાઈ આ તો. વાણિયાને એકલા વેપારમાં કાંઈ ન્યાયને બહુ સમજવાનું ન હોય ધંધાપાણીમાં. આહા..હા..! અને ક્ષેત્રથી જુઓ આત્મા તો અસંખ્યપ્રદેશી છે પહોળો. તો અસંખ્ય પ્રદેશ છે એમાં કાંઈ હીનાધિકતા થતું નથી. જેમ પુદ્‌ગલમાં આમાં શરીરમાં આમાં પરમાણુ નવા આવે અને જૂના પરમાણુ ખસી જાય. પરમાણુના રજકણનો આ પિંડ જે છે આ કર્મબંધ, એમાં તો પરમાણુ નવા પણ આવે અને જૂના ખસી જાય. એમ આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશ જે છે ક્ષેત્રથી... આ ક્ષેત્ર એનું વળી. અરે! બાપુ! તને ખબર નથી, ભાઈ! આહા..હા..!

એ અસંખ્ય પ્રદેશ છે. જેમ એક પરમાણુ છે એક પરમાણુ ઝીણો નાનો. આ તો ઘણાં રજકણનું દળ છે માટી. પણ આનો પોઈન્ટ જે છેલ્લો પોઈન્ટ કટકા કરતા... કરતા... કરતા... છેલ્લો પોઈન્ટ રહે. જેના બે ભાગ ન થાય એને પરમાણુ કહે છે. એ પરમાણુ જેટલી જગ્યાને રોકે એને પ્રદેશ કહે છે. એવા અસંખ્ય પ્રદેશી આત્મા અસંખ્યને રોકે એવા અસંખ્યપ્રદેશી

છે. કોઈ દિ' ક્યાં વિચારમાં આવ્યું નથી અને એમને એમ ઓઘે-ઓઘે જિંદગી જાય છે. આહા..હા..! એ અસંખ્ય પ્રદેશમાં પણ ઓછા-વત્તું થતું નથી. સંકોચ-વિકાસ થાય. ચામડું સૂકું અને લીલું (થાય) પણ એ ચામડું તો એટલું ને એટલું છે. એમ અસંખ્ય પ્રદેશ છે એમાં સંકોચ-વિકાસ થાય. બાળપણામાં એટલામાં આત્માના પ્રદેશ રહે, હાથીનું શરીર થયું તો એના પ્રદેશ આત્માના પહોળા થઈ જાય પણ પ્રદેશ તો જે સંખ્યાએ છે એટલા છે. એમાં કાંઈ કરવાનું છે નહિ. બે (વાત). ત્રીજી. હવે જે વસ્તુ છે એનો જે સ્વભાવ છે કાયમી, જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ નિત્ય સ્વભાવ છે. એ સ્વભાવની ધ્રુવતા. એને શું કરવું? નિત્ય છે એને શું કરવું? આહા..હા..! ત્યારે કરવાનું શું છે? એ કહે છે જુઓ!

'**માટે,...**' આ વંચાઈ ગયું છે, ફરીને લઈએ છીએ. '**જ્ઞાયક ભાવ...**' આહા..હા..! આવો માર્ગ. એના ઘરની એને ખબર ન મળે અને બહાર... ઓલા લોકો નથી કહેતા? કે ઘરના છોકરા ઘંટી ચાટે, પાડોશીને આટો. એમ આ ઘરમાં શું ચીજ છે એની ખબરું ન મળે અને બહારના ડહાપણના દીકરા જાણે બધા થઈ ગયા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**જ્ઞાયક ભાવ...**' દ્રવ્ય વસ્તુ છે ત્રિકાળી, એનું ક્ષેત્ર અસંખ્ય ત્રિકાળી. હવે એમાં ગુણ જે છે ભાવ, શક્તિ, સ્વભાવ એ '**જ્ઞાયક ભાવ સામાન્ય અપેક્ષાએ...**' એટલે કાયમ રહેવાની અપેક્ષાએ '**જ્ઞાનસ્વભાવે અવસ્થિત હોવા છતાં,...**' જ્ઞાનસ્વરૂપે તો જ્ઞાયકભાવ ત્રિકાળ એકરૂપ છે. એમાં કાંઈ પલટવું છે નહિ. આહા..હા..! છે?

'**જ્ઞાનસ્વભાવે અવસ્થિત...**' જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... ગુણ... ગુણ... ધ્રુવ. એ જ્ઞાનસ્વભાવે અવસ્થિત છે, સ્થિર છે, ધ્રુવ છે. એમ '**હોવા છતાં, કર્મથી ઉત્પન્ન થતા મિથ્યાત્વાદિ ભાવોના...**' એટલે કે સ્વભાવમાંથી ઉત્પન્ન થનાર નથી એ તો. કર્મના નિમિત્તના સંબંધે ઉત્પન્ન થતાં મિથ્યાશ્રદ્ધા અને રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપના ભાવ એ બધા કર્મ એ જડ છે, તેના સંબંધે, તેના લક્ષે ઉત્પન્ન થતા. આવી વાતું હવે. આવો માર્ગ છે, બાપા! ધર્મ બાપુ ઝીણી (વસ્તુ) છે ભાઈ! જેનાથી જન્મ-મરણ મટે અને ભવના અંત આવે એ વાતું બહુ ઝીણીયું છે. આહા..હા..! લોકો નથી કહેતા કે એ વાતું ઝીણીયું, લોઢા કાપે છીણીયું. એ છીણી હોય એ લોઢાને કટકા કરે. આંગળી મારે તો કટકા થાય એમાં? લોઢાના? છીણી. એમ આ વાત તો બહુ ઝીણી છીણી છે. આહા..હા..!

કહે છે... આ આવી ગયું છે પણ આ સમજવા જેવી ચીજ છે વધારે. એટલે જ્ઞાનસ્વભાવે શું? વસ્તુ જે છે દ્રવ્ય વસ્તુ એમાં જ્ઞાનભાવ છે, જ્ઞાનસ્વભાવ છે એ તો અવસ્થિત છે, ધ્રુવ છે. હવે ત્રણે ધ્રુવ થઈ ગયા. દ્રવ્ય પણ ધ્રુવ, એનું ક્ષેત્ર ધ્રુવ અને ભાવ ધ્રુવ. હવે એમાં તો પલટવાનું કાંઈ છે નહિ. કાર્ય કરવાનું એમાં તો છે નહિ કાંઈ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- માંડલિયે બેસે એને ધ્રુવ કહેવાય. અહીં ધ્રુવ ક્યાંથી આવ્યો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોને કીધું? એમાં કાંઈ ઠેકાણા નથી. એ બધો અનુભવ કરી ચૂક્યા

છીએ. એક ફેરી ગયા હતા. ઘણાં વર્ષની વાત છે. પોણો સો વર્ષ પહેલા. ૭૨ વર્ષ પહેલા. ગારિયાધારથી આવતા હતા તો કાંઈક માલ હતો મોટો. તે એના શું કહેવાય? માંડવિયા. એની પાસે જાવું પડે કે ભાઈ અમારો માલ આટલો આવ્યો છે અહીંથી. આ જુઓ ચિઠ્ઠી, આટલો માલ છે. એમ બતાવવા જાવું પડ્યું હતું. આ તો ઘણા વર્ષની વાત છે. ૭૦-૭૨ વર્ષ પહેલાની વાતું છે. બધું જોયું છે બધું એક એક હોં! આહા..હા..! દુનિયાના દુકાનના ધંધા પણ પાંચ વર્ષ ચલાવ્યા હતા. પાલેજ છેને પાલેજ? એ થોથા બધા. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. તારી ચીજમાં શું બને છે? શું થાય છે? એ શેમાં થાય છે? એ જો તો ખરો એક વાર. તારી જે ચીજ છે એ તો નિત્ય છે ધ્રુવ અસંખ્ય પ્રદેશી અને જ્ઞાન આદિ ગુણોથી, ભાવથી ધ્રુવ. હવે એમાં પલટો મારે છે દશા એ શું? કે જ્ઞાયકભાવે તો સ્થિત છે, પણ કર્મ એટલે જડ કર્મ છે તેના લક્ષે, કર્મથી નહિ, કર્મથી કીધું છે એ તો તેના લક્ષથી થયું એ માટે કર્મથી કીધું. ભગવાન આત્મા આનંદસ્વરૂપ તેના લક્ષને છોડી દઈને, ધ્રુવ ચૈતન્ય જે છે એ તો જ્ઞાન અને આનંદના સ્વભાવવાળો છે તો તેના લક્ષને છોડી દઈને, પરના લક્ષના સંબંધમાં જતા જે પુણ્ય અને પાપ મિથ્યાત્વ આદિ ભાવ થાય એ એના જ્ઞાન સમયે. જુઓ, મિથ્યાત્વાદિને પણ ભાવ કહ્યા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ છે. આવો માર્ગ ક્યાંથી કાઢ્યો વળી? નવો કાઢ્યો હશે? ભાઈ! તને ખબર નથી, બાપુ! એ તારો માર્ગ અંદર શું છે અને ઊંધે રસ્તે ક્યાં ચાલ્યો ગયો છો એની તને ખબર નથી. આહા..હા..!

કહે છે કે, જે આત્મા જ્ઞાયકભાવસ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એને વર્તમાનમાં, ત્રિકાળમાં તો કાંઈ છે નહિ, વર્તમાનમાં કર્મના સંબંધથી ઉત્પન્ન થયેલા મિથ્યાત્વ અને દયા, દાન, વ્રત, કામ, ક્રોધ આદિના ભાવ એના જ્ઞાન સમયે. ખરેખર તો તેને જાણવાનો જ્ઞાનનો સમય-કાળ છે. આહા..હા..! શું કીધું ઈ? ધર્મીને એ પુણ્ય દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ આવે એને તે કાળે જાણવાનો કાળ છે. એને જાણવાનો એ કાળ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવું ઝીણું શેઠ! ક્યાંય બીડી-બીડીમાં તો મળે એવું નથી સાગરમાં. આહા..હા..! શું કીધું એ સમજાણું કાંઈ?

પ્રભુ આત્મા વસ્તુ તરીકે જે દ્રવ્ય તરીકે નિત્ય છે, ક્ષેત્ર તરીકે નિત્ય છે, એકરૂપ છે અને ભાવ તરીકે સ્થિત છે, અવસ્થિત છે. હવે એને પરના લક્ષથી થયેલા વિકારના ભાવ, ચાહે તો દયાનો, દાનનો, વ્રતનો, ભક્તિનો, પૂજાનો હોય શુભભાવ કે અશુભ, એને જ્ઞાનને સમયે, ખરેખર તો તેનો કાળ તેને જાણવાનો સમય છે. આહા..હા..! આવી વાતું. ઓલું તો ઈચ્છામી પડિક્કમણું, ઈરિયાવિરા.. કરે મિચ્છામી દુક્કડમ. જાવ થઈ ગયો ધર્મ. તસ્સઉતરી કરણેન.. તાવકાયં ઠાણેણં માણેણં જાણેણં અપ્પાપણં... લોગસ્સ ઉજ્જોયગરે, એવંમએ અભિથુઆ વિહુઈરયમલા... આવે છેને લોગસ્સ? સિદ્ધાસિદ્ધિં મમદિસંતુ. જાવ થઈ ગયું. લોગસ્સ થઈ

ગયું. ... બંધ થઈ ગયો. ભગવાન! જાવજીવના પચ્ચખાણ કરું છું બે ઘડીના, ચાર ઘડીના. એ તો બધી વિકલ્પની વાતું છે, બાપુ! આહા..હા..! એવા રાગને કાળે ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ છે આત્મા એથી તેનો તે સમય તેને જ્ઞાનમાં જાણવાનો છે. આહા..હા..!

'અનાદિકાળથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી શૂન્ય... ' ઓહો..હો..! પણ અનાદિકાળથી રાગના ભાવ અને ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ એ બે ભિન્ન છે એવા ભેદવિજ્ઞાનના અભાવને લઈને. આહા..હા..! કહો, સમજાણું કાંઈ? ઘઉંમાંથી કાંકરા વીણેને, ત્યારે બાયું વીણતી હોય તો પૂછે એને. શું બહેન કરો છો? ઘઉં વીણીએ છીએ. ઘઉં વીણે છે? ઘઉં તો ઝાઝા છે, એ વીણવા જાય તો પાર ન આવે. ઓલો કાંકરો વીણે છે. બોલે છે ઘઉં. એનું કારણ? કે મગની દાળ કે ચોખા વીણતી નથી એટલું સિદ્ધ કરવા ઘઉં વીણું છું એમ કહે. બાકી ઘઉં વીણતી નથી, કાંકરા કાઢી નાખે છે. એમ ભગવાન આત્મામાં એ ઘઉં જેવો નિર્મળાનંદ પ્રભુ છે અને આ પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પો તે કાંકરા છે. આવી વાતું. પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથનો આ પોકાર છે જગત પાસે. ભાઈ! આહા..હા..! એ આવે છેને ઓલામાં? ભાઈ! પ્રવચનસારમાં નહિ? મોટે અવાજે... છેલ્લી ગાથામાં. મોટે અવાજે કહ્યું બાપુ! શું છે એ ચીજ. આહા..હા..! સમજવાનું હોય તો સમજી લે પ્રભુ તું. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે એ વિકારના જ્ઞાનકાળે. ખરેખર તો એ પુણ્યના દયા, દાનના, વ્રતના વિકલ્પ આવ્યા છે એનું અહીં જ્ઞાન કરવાનો સ્વભાવ છે. જીવ તો એનું જ્ઞાન કરે, પણ એ કાળે અનાદિ કાળથી જ્ઞેય, એ રાગ છે તે પરજ્ઞેય છે અને જ્ઞાન છે એ સ્વરૂપ પોતાનું છે, પણ એ જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભિન્નતાના અભાવને લઈને. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ ભાષા જોઈ? એ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો ભાવ આવે વિકલ્પ એ પરજ્ઞેય છે, સ્વજ્ઞેય નહિ. આહા..હા..! આવી વાત વીતરાગની ક્યાં છે? એ રાગ છે એ પરજ્ઞેય છે. એટલે એ પર તરીકે જણાવા લાયક છે અને જ્ઞાન સ્વજ્ઞેય છે તેમાં તેનું જાણવાનું થાય એવો એનો સ્વભાવ છે, પણ જ્ઞેય અને જ્ઞાયકના ભેદજ્ઞાનના અભાવને લીધે. આહા..હા..! મિથ્યાદષ્ટિ અનાદિનો અજ્ઞાની જૈનધર્મને નહિ જાણનારો. આહા..હા..! રાગને ભિન્ન કરીને, મારામાં રહીને મારે લક્ષે તેને જાણવું એવો જે જૈનધર્મ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભેદજ્ઞાનનું... ભેદજ્ઞાન સમજાય છે? રાગ તે વસ્તુ પર છે, ચાહે તો દયા(નો ભાવ હોય). એ રાડું પાડે છે બધા માળા. ભગવાનની વાણી સાંભળવાથી ધર્મનો લાભ થાય એમ ના પાડતા આ મહારાજ ના પાડે છે કહે. અરે! સાંભળને હવે.

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ લખ્યું છે એ ના પાડે છે. હમણા એક છે, મલ્લિનાથ મદ્રાસનો શાસ્ત્રી બહુ વિરોધ કરે છે. આજે પણ આવ્યું છે વિરુદ્ધનું. ભગવાનથી પણ લાભ થાય નહિ, વાણીથી લાભ થાય નહિ, બધી વાત એમ જ છે, પણ તને ભાન નથી સાંભળને.

લાભ તો ભગવાન સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ભગવાને કેવળીએ જોયો એ આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન એનો આશ્રય કરે તો લાભ થાય ધર્મનો. બાકી લાખ વાત કરેને. આહા..હા..! ત્રણલોકના નાથ તીર્થંકર એમ કહે છે કે અમારા વલણવાળો તારો રાગ.. આહા..હા..! અમારા ઉપર લક્ષ જાય છે તારું તો તને રાગ થશે, ભાઈ! આહા..હા..! અને રાગને કાળે તું જાણનારો છો તેને એમ ન જાણતા... આહા..હા..! આવી વાત કેની હશે? જૈનધર્મ આવો હશે? પ્રભુ! તને ખબર નથી, બાપુ! એ જૈનધર્મ શું છે એ. આહા..હા..!

કહે છે કે જૈનધર્મ એટલે જે જ્ઞાયકભાવ છે વસ્તુ, એને જ્યારે રાગ થયો ત્યારે તેને રાગનું જાણવું થાય એવો એનો સ્વભાવ છે. રાગ થાય એમ નહિ. રાગને જાણવું એ પણ પોતામાં રહીને પોતાને લક્ષે રાગને જાણવું (થાય). એ રાગ છે એ પર છે એ મારી ચીજ નહિ. આહા..હા..! એનું નામ જૈનધર્મ છે. એને ભેદજ્ઞાનના અભાવને લીધે, **'શૂન્ય હોવાને લીધે,...'** શૂન્ય છે બિચારો પરથી ભિન્ન પાડવાને. આહા..હા..! એ રાગનો વિકલ્પ જે વૃત્તિ ઉઠી છે રાગની અને જ્ઞાયકભાવ ભગવાન ત્રિકાળ છે એને બેની વચ્ચે ભેદજ્ઞાન થવું જોઈએ એનાથી અજ્ઞાની અનાદિથી શૂન્ય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ છે. આહા..હા..! અપૂર્વ વાત છે, બાપુ! આહા..હા..! અરેરે! ચોર્યાશીના અવતારમાં રખડતા ભાઈ, અનંત-અનંત અવતાર કર્યા. કાગડાના, કૂતરાના, નરકના. આહા..હા..! પહેલી નરક છે એની નાનામાં નાની સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની છે. પછી દસ હજારથી એક સમય અધિક, બે સમય અધિક એમ એક સાગર સુધી સ્થિતિ, એ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિએ આત્મા અનંતવાર ત્યાં જન્મ્યો છે. આહા..હા..! પણ ખબર ન મળે, ભાન, વિચાર ન મળે. પ્રભુ તો એમ કહે છે, પહેલી નરકની દસ હજાર વર્ષની નાનામાં નાની સ્થિતિએ અનંતવાર ગયો પણ એનું દુઃખ કેટલું? આહા..હા..!

એક અબજોપતિ રાજા હોય એનો રાજકુમાર ૨૫ વર્ષનો જુવાન હોય અને જેના લગનના પ્રસંગે દિવસના કરોડો રૂપિયા ખર્ચ્યા હોય અને જેને સુહાગરાત, પહેલી રાત કહેવાય લગનની... આહા..હા..! એ ૨૫ વર્ષના જુવાનના લગન કર્યા હોય અને તે જીવને, તે શરીરને... આહા..હા..! એ ટાટાની ભઠ્ઠી છેને જમશેદપુર, એ ભઠ્ઠી છે ત્યાં, અમે બધું જોયું છેને ત્યાં ગયા હતાને. નરભેરામભાઈને ત્યાં છે. મોટરું ત્યાં છે, પાટા થાય છે બધા રેલના, મોટરના... એ ધગધગતી જે ભઠ્ઠી છે એમાં ઓલો ૨૫ વર્ષનો જુવાન પરણીને આમ કરોડો ખર્ચ્યા દિવસમાં, હવે એને સાંજે કોઈ એવો મળ્યો કે એને જીવતો એમને એમ શરીરને ભઠ્ઠીમાં નાખે, એને જે દુઃખ થાય, પ્રભુ! સાંભળ એક વાર, એના કરતાં અનંતગણું દુઃખ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિએ નરકમાં છે. આહા..હા..! અરેરે! ક્યાં ભૂલી ગયો માળો પણ. સમજાણું કાંઈ? એવી એવી દસ હજારથી માંડી એક સાગરની સ્થિતિ અને એકથી માંડીને ૩૩ સાગરની સ્થિતિ. એ સમય સમયની સ્થિતિએ અનંતવાર ઉપજ્યો છે. આહા..હા..! અનંતકાળ ગયો છે, અનંત

ગયો છે. છે આદિ? અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... આમ ભવ... ભવ... ભવ... ભવ... ભવ... ભવ... ભવ... ભવ... અનંતભવ થયા. આહા..હા..! એમાં અનંતગણું દુઃખ. પ્રભુ! અનંતવાર ત્યાં તું ગયો છો, ભાઈ! એક મિથ્યાત્વને લઈને. આહા..હા..! એ મિથ્યાત્વ એ કે જે રાગ થાય તેને પોતાનો માનવો એનું નામ મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! અને એ રાગથી મને ચૈતન્યને લાભ થશે એ માન્યતા મિથ્યાત્વ છે અને મિથ્યાત્વને કારણે આ પરિભ્રમણ છે બધું.

ભગવાન તો એમ કહે છે કે એ મિથ્યાત્વ છે એ સંસાર છે. બાયડી, છોકરા, કુટુંબ એ સંસાર નથી, એ તો પરચીજ છે. આહા..હા..! લ્યો ચાલ્યા ગયા જુઓ, નવનીતભાઈ! મોટા બે લાખના બંગલા અહીં છે, ત્યાં મકાન છે, ૬૦-૭૦ લાખ રૂપિયા હશે. અહીંના પ્રમુખ હતા રામજીભાઈ પછી. ભલે કામ બહુ નહોતા કરતા પણ પ્રમુખ તરીકે કહેવાતા. કહો, સમજાણું? ઘણા વખતથી માંદા હતા. દીકરો એકનો એક છે. કેટલાય કારખાના કેટલે ઠેકાણે. હવે સરકાર લઈ રાખે છે, કો'ક એમ કહેતું હતું. વલસાડનું ને.. કારખાના હતાને ઘરના. સરકારે લઈ લીધા કહે છે. પાવર હાઉસ સરકારે લઈ લીધું એમ કહે છે. વલસાડમાં હતું, લીંબડીમાં હતું. ઘણે ઠેકાણે હતા. આહા..હા..! એ દેહ છૂટવાને કાળે. આહા..હા..!

સવારે નહોતું ગાયું આણે? ભાઈ નવનીતભાઈ ગુજરી ગયા ઉપર ગાયું હતું. 'એક રે દિવસ એવો આવશે, જાણે જન્મ્યો જ નહોતો જી. કાઢો રે કાઢો રે એને સૌ કહે.' આહા..હા..! મોટા બંગલામાં સૂતો અને જ્યાં દેહ છૂટ્યો... કાઢો કાઢો હવે. આહા..હા..! 'સગી નારી રે તારી કામની ઊભી ટગ ટગ જોવે જી, આ રે કાયામાં હવે કાંઈ નથી એ ઉભી ટગ ટગ રોવે જી. એક રે દિવસ એવો આવશે.' આ જ ભવમાં આવશે હોં પાછું, બીજા ભવમાં નહિ. આહા..હા..! મરણ એક વાર આવીને પછી બીજી વાર મરણ થાય એવું છે કાંઈ? આહા..હા..! એ બધી માલ ને મિલકત ને આહા..હા..! કહ્યું નહોતું એક ફેરી મુંબઈમાં? આ પોર ગયા હતાને મુંબઈમાં? પોર જ ને? મણિભાઈને ઘરે. મણિભાઈ નહિ આપણે શાંતાબહેનના બનેવીના બનેવી. મણિભાઈ. પાંચ કરોડ રૂપિયા. પાંચ-છ કરોડ રૂપિયા અને આહારનું કહ્યું હતું તો ગયા હતા સાંજે. બધે આમાં પગલા કરાવે તો એકલું મખમલ પાથરેલું. ઓરડામાં, રૂમ-રૂમ. પાંચ લાખનું તો.. શું કહેવાય તમારું એ? ફર્નિચર. હાય..! હાય..! મેં કીધું મારા મનમાં કે અરેરે! અહીંથી નીકળવું કઠણ પડશે. મણિભાઈ આવે છેને? મોટા ગૃહસ્થ, પાંચ-છ કરોડ રૂપિયા. આહા..હા..! પ્રભુ! પણ એ તું ક્યાં છો ત્યાં? એ તારી ચીજ જ્યાં છે એની તો તને ખબર નથી. આહા..હા..!

અહીં તો પ્રભુ એમ કહે છે કે જે દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ આવે રાગ.. આહા..હા..! એ પણ પૃથક્ ચીજ છે, તારી નહિ, તારામાં નહિ, તેં કરી નથી. આહા..હા..! એ રાગને જાણવા કાળે હું સ્વ ચૈતન્ય છું અને રાગ પરજ્ઞેય છે, એ પરને જાણવાને કાળે

અનાદિના ભેદવિજ્ઞાનના શૂન્યપણાને લીધે, '**પરને આત્મા તરીકે જાણતો.**' આહા..હા..! એ શુભરાગ છે એ મારો છે એમ અજ્ઞાની માને છે. કેમ? કે રાગથી ભિન્ન ચીજ છે એની તો ખબર નથી. નિજ આનંદનો પ્રભુ છું. આહા..હા..! અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર છું, અતીન્દ્રિય જ્ઞાનની મૂર્તિ છું એવી પોતાની ચીજને તો જેણે જાણી નથી. આહા..હા..! એથી ક્યાંક પોતાનું માનવું તો થશેને એને? આહા..હા..! એ રાગ થાય એ મારો છે એમ માનનારો. આહા..હા..!

'**જાણતો એવો તે (જ્ઞાયક ભાવ) વિશેષ અપેક્ષાએ...**' એટલે પર્યાયમાં. સામાન્યપણે તો નિત્ય જ્ઞાનભાવ સ્થિત છે, પણ તે જ્ઞાનભાવની વર્તમાન વિશેષ દશામાં. વિશેષ એટલે શું? આહા..હા..! એ ગુણની વર્તમાન પર્યાયમાં. '**અજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનપરિણામને કરતો હોવાથી...**' આહા..હા..! એ રાગ છે તે મારો છે એ અજ્ઞાનરૂપ દશા છે. આહા..હા..! હવે અહીં લોકો એમ કહે છે કે એ રાગની ક્રિયા એ આત્માને ધર્મની ક્રિયા થાય અને એનાથી ધર્મ થાય. આહા..હા..! ગજબ વાત બાપુ! આહા..હા..! સુરેન્દ્રજી! મારી નાખ્યા માણસને. આહા..હા..! ઉપદેશકોએ હેરાન કરી નાખ્યા.

અહીં પ્રભુ એમ કહે છે કે રાગને... છે? '**પરને આત્મા તરીકે...**' પર એટલે રાગ. આહા..હા..! એને '**આત્મા તરીકે જાણતો...**' એ રાગ છે તે હું છું. આહા..હા..! કારણ કે રાગ વિનાની ચીજ મારી ભિન્ન છે એવું ભેદજ્ઞાન નથી. આહા..હા..! મુદ્દાની રકમની વાતું છે બાપા આ તો. આહા..હા..! '**પરને આત્મા...**' પર શબ્દે કીધો કેવો? ઓલો શુભરાગ થાય એ પણ પર. આહા..હા..! એને આત્મા તરીકે જાણતો, એ મારી ચીજ છે એમ માનતો. '**એવો તે વિશેષ અપેક્ષાએ અજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનપરિણામને કરતો...**' જ્ઞાનના પરિણામને અજ્ઞાનરૂપ કરતો. આહા..હા..! મિથ્યાજ્ઞાનરૂપ કરતો. આહા..હા..! બહુ ઝીણું! પણ માર્ગ તો આ છે, ભાઈ! એને સમજ્યે છૂટકો છે જન્મ-મરણના અંત લાવવા હોય તો. નહિતર તો કરે છે એમને એમ. દુનિયા સમજાવે છે અને ઓલો કરે છે. વ્રત કરો, ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, દાન કરો. કરોડપતિ હોય તો પાંચ લાખ, દસ લાખ ખરચો. એમાં ધૂળમાંય ધર્મ નથી સાંભળને! તારા દસ લાખ ખરચ તો રાગ મંદ કર કદાચિત્ તો પુણ્ય થાય રાગ. એ રાગને મારો માને છે તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે કહે છે. આહા..હા..! નવ તત્ત્વમાં એ પુણ્યતત્ત્વ રાગ છે એ ભિન્ન તત્ત્વ છે.

એ '**અજ્ઞાનરૂપ...**' રાગ છે મારો એ અજ્ઞાનરૂપ '**જ્ઞાનપરિણામને કરતો...**' પોતાના જ્ઞાનની પર્યાયમાં અજ્ઞાનરૂપ '**કરતો હોવાથી...**' કરતો હોવાથી. '**(-અજ્ઞાનરૂપ એવું જે જ્ઞાનનું પરિણમન તેને કરતો હોવાથી), તેને કર્તાપણું સંમત કરવું...**' આહા..હા..! એ રાગનો અજ્ઞાની કર્તા છે તેમ માનવું. આહા..હા..! વસ્તુ ભગવાન આત્મા એ રાગની વૃત્તિથી, વિકલ્પથી તદ્દન ભિન્ન ચીજ પડી છે. એના ભેદજ્ઞાનના ભિન્નતાના ભાન વિના એ

ચીજ એની નથી અને પર છે, છતાં તેને પોતા તરીકે માનતો. આહા..હા..! આવી વાતું. હવે આ પૈસા ને બાયડી, છોકરા ને ક્યાંય ધૂળ રહી ગઈ. આહા..હા..! પ્રભુ! તારામાં વિકારનો રાગ થાયને દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો.. આહા..હા..! એ પંચમહાવ્રતનો, એ શુભરાગ થાય તેને પોતાનો માને તો એ કર્તા છે અને અજ્ઞાની છે. આહા..હા..! કહો, શેઠ! સમજાય છે કે નહિ આ? ભાષા તો સાદી છે, ભાવ તો ભલે ઊંચા છે. ત્યાં સાગરમાં ન મળે, બીડીયુંમાં ન મળે, ક્યાંય ન મળે. બે ભાઈઓ બેઠા હોય તો આ વાત નીકળે? આહા..હા..!

એમાં અત્યારે સંપ્રદાયમાં આ વાત નથી. એ બધું જોયું છેને. સંપ્રદાયમાં તો આ કરો ને વ્રત કરો, અપવાસ કરવો, આ કરો ને તે કરો, જાત્રા કરો સમ્મેદશિખરની, ગિરનારની, શેત્રુંજયની. એ તો બધો વિકલ્પ રાગ છે. પર તરફના લક્ષવાળો ભાવ એ તો રાગ છે. આહા..હા..! એ રાગને આત્માથી ભિન્ન છે તેમ નહિ જાણનારો, જેને આત્મા જ્ઞાનાનંદ છે તેનું જેને લક્ષ નથી, તેનો જેને આશ્રય નથી, (તે) રાગનો આશ્રય લઈને રાગ મારો છે એમ માને છે. આહા..હા..! આનું નામ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે! જૈનના વાડામાં જન્મ્યો અને રહ્યો, પણ એ રાગને પોતાનો માને તો એ જૈન નથી. રસીકભાઈ! આવું છે. એ રાગ થાય તેને, ચૈતન્યસ્વરૂપ વીતરાગમૂર્તિ હું છું એના લક્ષે રાગના કાળે તેનો જાણનાર થાય તેને અહીં જૈન અને ધર્મી કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! હવે એ તો સાંભળ્યું પણ ન હોય એમાં બિચારા શું કરે? બિચારા નહોતું આવ્યું? વરાંકા. ભિખારીઓ, ચૈતન્યની ઋદ્ધિની તને ખબર નથી અને બહારની ચીજ મારી માનીને રાંકા, ભિખારી થઈને રખડી ગયો તું. એય..! વરાંકા આવ્યું હતું. વરાંકા-રાંકો છો ભિખારી. ચૈતન્યની મૂડીની તને ખબર નથી અંદર અનંત આનંદ, અનંત શાંતિ, અનંત સ્વચ્છતા, અનંત ઈશ્વરતા, અનંત જ્ઞાન ભર્યું છે. એની તો તને દૃષ્ટિની ખબર નથી, એના અસ્તિત્વની તને પ્રતીતિ નથી. આહા..હા..! અને આ રાગના ભાવની પ્રતીતિ કે એ મારો આહા..હા..! મિથ્યાદૃષ્ટિ, જૂઠી દૃષ્ટિ, અસત્ય દૃષ્ટિ, પાખંડ દૃષ્ટિ છે. આકરું કામ બહુ પણ ભાઈ!

શ્રોતા :- વસ્તુસ્થિતિ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આવું છે. પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ... આ ક્યાં છે? વાડામાં ક્યાંય છે નહિ એટલે આકરું પડે, બાપુ! સાંભળવું આકરું પડે. એ તો અમને ખબર નથી? આહા..હા..! ભાઈ! માર્ગ તો આ છે હોં પ્રભુ! વીતરાગનો તો વીતરાગમાર્ગ છે. એ રાગને પોતાનો માનવો એ માર્ગ મિથ્યાત્વનો છે. આહા..હા..!

'**તેને કર્તાપણું સંમત કરવું**...' અજ્ઞાનીએ. આહા..હા..! રાગ મારો છે એમ માનીને રાગનો કર્તા થાય છે. આહા..હા..! બહુ જ આ પાંચ લીટીઓ તો બહુ ઊંચી ચીજ છે. આહા..હા..! '**(અર્થાત્ તે કર્તા છે એમ સ્વીકારવું);**...' એ રાગનો ભાવ આવ્યો એને ભિન્ન સ્વરૂપના ચૈતન્યની ખબર નથી તેથી તે રાગ મારો છે એમ માનીને એનો કર્તા થાય

એમ ત્યાં સુધી અજ્ઞાની કર્તા છે એમ માનવું. આહા..હા..! '**તે ત્યાં સુધી...**' એ રાગ મારો છે એ ભેદજ્ઞાનના અભાવથી મિથ્યાદૃષ્ટિપણે રાગનો કર્તા થાય છે એ અજ્ઞાનપણે ત્યાં સંમત કરવું. આહા..હા..! '**ત્યાં સુધી કે જ્યાં સુધી ભેદવિજ્ઞાનના આદિથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી પૂર્ણ...**' આહા..હા..! એ રાગનો વિકલ્પ જે વૃત્તિ ઉઠે છે એનાથી મારી ચીજ ભિન્ન છે. હું આનંદ જ્ઞાનસ્વરૂપે પ્રભુ ચૈતન્ય (છું) એવું ભેદજ્ઞાન જ્યાં સુધી ન થાય ત્યાં સુધી એમ માનવું. આહા..હા..! ત્યાં સુધી અજ્ઞાનપણે રાગનો કર્તા છું એમ માનવું. આહા..હા..! શું કહે છે?

શ્રોતા :- અજ્ઞાન છે એ પ્રમાણે માનવું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજ્ઞાન છે એમ હજી અજ્ઞાનીને કહે છે. એ તારું અજ્ઞાન છે. રાગ મારું કર્તવ્ય છે એ અજ્ઞાન છે એમ તારે માનવું તો તને તેટલી માન્યતા સાચી છે અજ્ઞાનપણે. આહા..હા..! બહુ માર્ગ આવો બાપા. આહા..હા..! હવે આમાં નવરાશ ન મળે. બાયડ્યુંને તો નવરાશ ન મળે બિચારી આખો દિ' આ કરવું ને આ કરવું ને આ કરવું. એમાં હુશિયાર હોય એ વળી પાપડ ને વડી ને સેવ કરવામાં હુશિયાર દેખે. સેવ થાયને સેવ વણે અને આ વડી વડી કહેવાયને આ શું કહેવાય? વડીયું કરે ને પાપડ કરે મગના. આહા..હા..! જાણે હુશિયાર છીએ. બિચારાને નવરાશ ન મળે. એ ક્રિયા મારી છે એમ માનવું જ મિથ્યાત્વ છે. અહીં તો રાગને પોતાનો માનવો એને મિથ્યાત્વ છે. એને ઠેકાણે એ ક્રિયા હું કરું છું, બીજા કરતા મેં ડહાપણથી કામ લીધું છે. આહા..હા..! બાયુંમાં કેટલાક એવા હોય કે એને હળવો હાથ હોય એમ કહે માણસ. હળવા હાથ હોય એના પુડલા સારા થાય, શિરો સારો થાય. પુડલા હોયને પુડલા? આમ થાયને ઓલા ઘીમાં? અંદરમાં ઉપર ન નાખે. ઓલા છેડે-છેડે ઘી (નાખે) અને એના હાથે, હળવા હાથે પુડલા સારા થાય, શિરો સારો થાય એમ કહે. મૂઢ છો સાંભળને. આહા..હા..! એ ક્રિયાનો કર્તા જડની ક્રિયા થાય એ તારી છે? આહા..હા..! અહીં તો રાગ થાય એ ક્રિયા મારી છે એમ માનનારો મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..!

'**જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનથી પૂર્ણ...**' આહા..હા..! એટલે? બિલકુલ રાગનો અંશ આત્મામાં નથી અને આત્મામાં રાગ નથી. એવું અંદર ભેદજ્ઞાન જ્યાં સુધી થાય (નહિ) ત્યાં સુધી અજ્ઞાનીએ આમ માનવું કે રાગ મારો છે અને રાગનો કર્તા છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કર્મ કરાવે એમ ન માનવું, હું કરું છું એમ માનવું. રાગને કર્મ નથી કરાવતું એમ માનવું...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નહિ, એ તો જુદી વસ્તુ છે. એ જુદી. આ તો રાગને કર્મ કરાવતું નથી, રાગ તો મારી નબળાઈથી થયો, પણ છે એ પર. એને પોતાનો માનવો એ કર્તા અજ્ઞાની છે. આહા..હા..!

ભેદવિજ્ઞાન સહિત થવાને લીધે. આહા..હા..! જ્યારે એણે રાગથી ભિન્ન ભગવાન આત્મા છે એમ જ્ઞાનની દશાને સ્વમાં વાળી છે ત્યાં રાગથી તે ભિન્ન પડી ગયો છે. એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, ધર્મની પહેલી સીઢી. આહા..હા..! હવે અહીં સમ્યગ્દર્શનના ઠેકાણા ન મળે અને થઈ ગયા વ્રત ને તપ ને ચારિત્ર. એકડા વિનાના મીંડા છે બધા. આહા..હા..! વર વિનાની જાન. એ જાન ન કહેવાય ખરેખર તો એ માણસના ટોળા કહેવાય. આહા..હા..! એમ આ ભગવાન આત્મા રાગથી ભિન્ન છે એવું હજી ભાન કર્યું નથી અને એને વ્રત ને તપ ને ચારિત્ર આવી જાય. આહા..હા..! બહુ આકરું કામ બાપુ! વીતરાગનો માર્ગ એને સાંભળવા મળે નહિ. અને સાંભળવા મળે તો ઊંધું બધું. આહા..હા..!

'આત્માને જ આત્મા તરીકે જાણતો...' આહા..હા..! હું તો એક જ્ઞાનસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ આત્મા છું, એમ જેની દૃષ્ટિ રાગથી ભિન્ન પડી અને પોતાનું જે સ્વભાવનું સામર્થ્ય છે તેના ઉપર દૃષ્ટિ જતાં એ આત્માને આત્મા (તરીકે) જાણ્યો. આહા..હા..! છે? **'આત્માને જ આત્મા તરીકે જાણતો...'** આહા..હા..! એ રાગનો ભાવ છે તેનાથી ખસી. ઓલું કહેતા હતાને અમારે એક? ક્ષુલ્લક હતા ક્ષુલ્લક. આદિસાગર કરીને એક ક્ષુલ્લક હતા. બુદ્ધિ બિચારાને ઓછી હતી, પણ અહીંનો પ્રેમ ખરો આ માર્ગનો. સાંભળવા આવતા ક્ષુલ્લક. બહુ પુસ્તક વેચતા અહીંથી લઈ જઈને. માર્ગ તો આ કહે છે ઈ છે. પછી બહુ ટૂંકું કહેતા બીજાને. 'પરથી ખસ, સ્વમાં વસ, ટૂંકું ટચ, એટલું બસ.' બુદ્ધિ થોડી એટલે બિચારા અહીં સાંભળવા આવતા. આના વખતે આવેલા. છેને ઓલું આપણું મોટું? શ્રાવિકા આશ્રમ. તે દિ' આવ્યા હતા. બીજે આવ્યા હતા ત્યાં રખિયાલ ને. સાંભળવા આવતા. એને થયું, માર્ગ તો આ છે. આપણે ક્ષુલ્લક થઈને બેઠા છીએ. માર્ગ બીજો છે. આહા..હા..! પછી આટલું કહેતા કે રાગાદિ ચીજ છે એનાથી ખસી જા અને આનંદનો નાથ ભગવાન છે તેમાં વસી જા. એ ટૂંકું ટચ અને એટલું બસ. આહા..હા..! એ અહીં કહે છે.

'આત્માને જ આત્મા તરીકે જાણતો એવો તે (જ્ઞાયક ભાવ) વિશેષ અપેક્ષાએ પણ...' પછી તો ત્રિકાળભાવ તો છે, પણ વિશેષ અપેક્ષાએ પર્યાયમાં પણ **'જ્ઞાનરૂપ જ જ્ઞાનપરિણામે પરિણમતો થકો...'** આહા..હા..! એ રાગરૂપે ન પરિણતા જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપે થાય. આહા..હા..! આ શું હશે? જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એનું ત્રિકાળી, એની પર્યાયમાં એ જ્ઞાનરૂપે થવું, રાગરૂપે થવું એ નહિ. એનું નામ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ધર્મ છે. આહા..હા..! છે? છેને એમાં. આ તો માલમલિદાની વાતું છે. આહા..હા..! **'વિશેષ અપેક્ષાએ...'** એટલે ત્રિકાળી તો જ્ઞાન છે જ આત્મા. એને વર્તમાન પર્યાયમાં જ્ઞાનનું પરિણમન થતાં, શુદ્ધ આનંદનું પરિણમન થતાં, શુદ્ધ વીતરાગી દશાનું પરિણમન થતાં **'જ્ઞાનરૂપ જ જ્ઞાનપરિણામે પરિણમતો થકો (-જ્ઞાનરૂપ એવું જે જ્ઞાનનું પરિણમન તે-રૂપે જ પરિણતો થકો),** કેવળ જ્ઞાતાપણાને લીધે...' આહા..હા..! એ રાગ થાય તેનો પણ એ જાણનાર રહે છે ધર્મી. છેને કેવળ જ્ઞાતા?

એકલો જ્ઞાતા. આહા..હા..! રાગની ક્રિયાનો રાગ થાય કમજોરીને લઈને પણ તે ધર્મી જીવ એને કહીએ કે તેનો અને સ્વનો જાણનારો જ્ઞાતા થઈને રહે તેને ધર્મ કહીએ. આહા..હા..! છે? શું કીધું? **'કેવળ જ્ઞાતાપણાને લીધે સાક્ષાત્ અકર્તા થાય.'** એટલે? દ્રવ્ય-ગુણ ને પ્રદેશ તો અકર્તા છે, પણ આ જે ભાન થયું જ્યારે રાગથી ભિન્ન પડી આ ચૈતન્ય સ્વરૂપ આ છે, ત્યારે તો રાગનો કર્તા ન થતા, રાગનો અકર્તા થઈ રાગને જાણનારો થાય. આહા..હા..! એને સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન કહીએ. આહા..હા..! આવું સ્વરૂપ છે. અજાણ્યા માણસને તો એવું લાગે આ તે કોના ઘરની વાત? શું કરે છે આ? આવી તો કોઈ દિ' અમે ૬૦ વર્ષમાં, ૫૦ વર્ષમાં સાંભળી નથી. સાધુ ને બધા આમ કહે આ કરો.. આ કરો.. આ તો તમારી બીજી જાત નીકળી. વસંતીલાલજી! બાપુ! એમ નથી, ભાઈ! આ વસ્તુ તો આમ છે. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરના પંથમાં તો રાગથી ભિન્ન પડેલી ચીજ તેને જ્ઞાનરૂપે, આનંદરૂપે પરિણમન થવું, રાગરૂપે નહિ પણ રાગના જાણપણારૂપે થવું એ પંથ અને એ માર્ગ સમકિત છે. આહા..હા..!

'કેવળ જ્ઞાતાપણાને લીધે...' જોયું! જરીએ પણ રાગનો કર્તા ન થાય ધર્મી. આહા..હા..! વળી એકકોર એમ કહે પ્રવચનસારમાં કે ધર્મી છે, ગણધર જેવા મુનિ છે એને પણ હજી રાગ થાય છે એટલું પરિણમન છે એ પરિણમનનું કર્તા પરિણમે છે એટલું કર્તાપણું એને જાણવું. પરિણમે છે એ અપેક્ષાએ. પણ કરવાલાયક છે એ અપેક્ષાએ કર્તા નથી. આવી વાતું પાછી. એક બાજુ કહે કે કર્તા નથી અને બીજી બાજુ પાછા કહે (કર્તા છે). એ દૃષ્ટિ અને સ્વભાવની અપેક્ષાએ રાગ એનામાં છે જ નહિ માટે તે રાગનો કર્તા નથી અને જાણનાર રહે છે, પણ દૃષ્ટિ સમ્યગ્દર્શનની સાથે થયેલું જ્ઞાન એ વર્તમાનમાં જેટલી રાગની દશા થાય છે એ મારું પરિણમન છે, મારામાં છે (એમ જાણે છે). એ ઠીક છે એમ નહિ. આહા..હા..! પણ પરિણમન મારામાં છે. એ કાંઈ કર્મને લઈને છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! આવી ઘડીકમાં હા અને ઘડીકમાં ના. અમારે ફાવાભાઈ કહેતા. ધીરજ નહિ? ધીરૂ. ધીરજ નામ હતું.

શ્રોતા :- મનહરભાઈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મનહર નહિ, એ તો એના છોકરાનું નામ મનહર. ફાવાભાઈનો છોકરો મનહર છેને સુરતમાં? અત્યારે તો એની પાસે પૈસા થઈ ગયા ૭૦ લાખ. કરોડ કહે છે કોઈ. ફાવાભાઈ હતા નહિ અહીં? અહીં મકાન છે એમાં રહેતા. તે દિ' તો કાંઈ નહોતું. પચ્ચીસ-પચાસ હજાર હશે. હમણા તો છોકરા પાસે થઈ ગયા છે કરોડ રૂપિયા એમ કહે છે. પણ ૭૦-૭૫ લાખ તો ખરા. મનહર આવે છેને? આના પ્રતિષ્ઠા વખતે નહિ આ? પહેલા નંબરનો ઈન્દ્ર થયો હતો ભાઈ પૂનમચંદ. એક લાખ ને પંદર હજાર. સોળ ઈન્દ્ર થયા હતા આની પ્રતિષ્ઠા વખતે. સવા ત્રણ વર્ષ થયા. બીજે નંબરે એ અમારે મનહર હતો. એ એંસી હજારમાં ઈન્દ્ર થયો હતો. પણ એ બધા રાગની મંદતા રાખે તો પુણ્ય છે. આહા..હા..!

અને તે પણ રાગનો કર્તા થાય તો તે મિથ્યાદષ્ટિ છે. આવી વાતું હવે. પછી આ મંદિર બનાવવા ને બધી હોંશુ ઉડી જાય. કોણ બનાવે? સાંભળને. એ કાળે આ થયું જુઓ ૨૬ લાખનું મકાન છે. ૨૬ લાખનું આ છે. એકલું આરસપહાણ. રામજીભાઈએ કર્યું હશે કે નહિ? ધ્યાન રાખતા હતા. પણ એ તો પ્રમુખ હતા. પ્રમુખ છેને અત્યારે હજી ઈ બધું કરે છેને. પણ ઈ કર્યું થાતું નથી, બાપુ! તને ખબર નથી ભાઈ!

શ્રોતા :- આપના પુણ્ય પ્રતાપ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો એને કાળે એ રજકણો પુદ્ગલ પરમાણુઓ એને કાળે પરિણમીને અવસ્થા થઈ છે. એનો કર્તા એ પરમાણુ છે, આત્મા નહિ. આહા..હા..! આ ઈજનેર છેને આપણા લ્યોને, વજુભાઈ. એ હતાને ધ્યાન રાખતા હતા. એ કર્તા તો હશે કે નહિ? નહિ? આહા..હા..!

અહીં તો પ્રભુ એમ કહે છે કે પરમાણુ જે છે આ જડ કાયમી ચીજ છે. જેમ આ જ્ઞાન કાયમી ચીજ છે એની વિશેષ અવસ્થામાં રાગને પોતાનો માને તો અજ્ઞાની થાય અને રાગથી ભિન્ન પડીને જ્ઞાનનું પરિણમન કરે, રાગથી ભિન્ન તો જ્ઞાની થાય. પર્યાય. એમ આ પરમાણુઓ છે એની આ અત્યારે અવસ્થા છે લોહીની લ્યો! એ અવસ્થા પહેલા લોટની હતી, એના પહેલા ઘઉંની, એના પહેલા ઢેફાં હતા, એમાંથી ઘઉં થયા, ઘઉંમાંથી લોટ થયો અને લોટમાંથી રોટલી થઈ અને રોટલીમાંથી આ માંસ અને આ લોહી થયું. વસ્તુ પરમાણુ કાયમ રહીને અવસ્થા બદલે છે. એમ આ જગતની વસ્તુઓ છે પરમાણુઓ અત્યારે બદલીને મહેલરૂપે આ ૨૬ લાખનું મકાન છે. એ એને કારણે થયું છે. કર્તા-ફર્તા બીજો છે એ વાત ખોટી છે.

શ્રોતા :- આપની આજ્ઞા અને આપનું પુણ્ય હતું સાથે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પુણ્ય ત્યાં કામ કરતું હશે? આહા..હા..! કહો, પોપટભાઈ! શું હશે? આહા..હા..!

અહીં તો પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ સર્વજ્ઞ પ્રભુ એમ ફરમાવે છે કે તેના પ્રત્યેનો જે પ્રેમ હતો રાગ, ભગવાનની મૂર્તિની પૂજા કરવાનો ભાવ, બનાવીને મંદિર બનાવવાનો ભાવ, બનાવી શકે નહિ, પણ એને ભાવ થાય તો એ શુભભાવ છે. અને એ શુભભાવને જાણવા કાળે જાણતા નહિ અને શુભભાવ મારું કર્તવ્ય છે (એમ માને એ મિથ્યાત્વ છે). આહા..હા..! આકરી વાતું, બાપા! સમજાણું કાંઈ? એક દયાનો ભાવ આવ્યો શુભ, એથી પર દયા પળે છે એ તો ત્રણકાળમાં નહિ. શુભભાવ આવ્યો એટલે સામા જીવને બચાવી શક્યો, જીવાડી શક્યો એ તો ત્રણકાળમાં નહિ. કારણ કે એનું આયુષ્ય અને સ્થિતિ પ્રમાણે એ તો બચે છે. પણ તેનો ભાવ જે આવ્યો રાગ... આહા..હા..! તે કાળે રાગથી ભિન્ન ચૈતન્યના લક્ષ વિના જે રાગનો કર્તા થાય એ અજ્ઞાનપણે કર્તા માનવો અજ્ઞાનીએ. આહા..હા..! પછી માણસ

વિરોધ કરેને. આવું બધું ઉથાપી નાખે. એ આજ ખૂબ આવ્યું છે, મલ્લિનાથનું. એ તો વ્યવહારથી ધર્મ થાય નહિ, પૂજા, ભક્તિ, દાન ને દયાથી ધર્મ થાય નહિ અને.. વાત સાચી બાપુ! એને ખબર નથી, એને ખબર નથી. આ ચાલતું નહોતુંને. એ વાત જ નહોતી. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે સાક્ષાત્ એટલે? વસ્તુ સ્વભાવ છે એ તો અકર્તાપણે ત્રિકાળી બિરાજે છે વસ્તુ. એ તો જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણે ત્રિકાળ છે, પણ જ્યારે એને રાગથી ભિન્ન પડીને ભેદજ્ઞાન થાય છે સમ્યગ્દર્શન, ત્યારે તે પર્યાયમાં સાક્ષાત્ અકર્તા થાય છે. અને જ્યાં સુધી એ રાગને જાણનારો જુદો છું એવું ભાન નથી ત્યાં સુધી તે અજ્ઞાનપણે રાગનો કર્તા માનવો. આહા..હા..! પણ આમાં ધર્મ શું આવ્યો? આમાં બધી મોટી વાતું કરતા કરતા ધર્મ એ આવ્યો કે રાગ જે થાય તેનાથી ભિન્ન પડીને ચૈતન્યને જાણવો અને ચૈતન્યને જાણતા રાગને જાણવો એનું નામ ધર્મ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! બાકી બધી વાતું છે. આહા..હા..! ભાવાર્થ પછી કહેશે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૭, શનિવાર, તા. ૨૩-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૩૨ થી ૩૪૪, પ્રવચન નં. ૩૯૫

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર. ગાથાનો ભાવાર્થ છેને. ઘણી ગાથાઓ કહી એનો ભાવાર્થ છે. ૩૪૪ સુધી. ૩૩૨થી, ૩૩૨થી ૩૪૪. ભાવાર્થ. શું કહેવા માગે છે? કે આ આત્મા જે વસ્તુ છે આત્મા, એમાં જે વિકાર થાય છે અથવા અલ્પજ્ઞ દશા થાય છે એ જીવનું પોતાનું કર્તવ્ય છે. કોઈ બીજા કર્મને લઈને એમાં અલ્પજ્ઞતા થાય છે કે કર્મને લઈને વિકાર થાય છે એ માન્યતા તદ્દન જૂઠી છે.

શ્રોતા :- જીવ અને અજીવના અધિકારમાં..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કઈ અપેક્ષાએ? ક્યા અપેક્ષાએ કીધું? એ તો જીવનો સ્વભાવ પહેલો તો પર્યાયમાં સિદ્ધ કરે કે વિકાર અને અલ્પજ્ઞદશા આદિ પોતાથી થાય છે, કર્મથી નહિ. એવી પર્યાયની અવસ્થાની સ્વતંત્રતા સિદ્ધ કરીને પછી એને દ્રવ્યદૃષ્ટિ કરાવવા, સમ્યગ્દર્શન કરાવવા (સ્વભાવને મુખ્ય કરીને કહ્યું હોય). એ પર્યાયબુદ્ધિમાં સમ્યગ્દર્શન ન હોય. પર્યાયબુદ્ધિમાં સ્વતંત્રતા એટલી હોય કે મારાથી વિકાર અને મારાથી અલ્પજ્ઞતા. જ્ઞાનાવરણીયને લઈને મને અલ્પજ્ઞદશા છે એમ નહિ. આહા..હા..! સ્વતંત્ર એની વર્તમાન દશામાં... એ ચર્ચા પણ ક્યાં

વધારે? બધા તો એ જ માંડે જૈનમાં તો કે કર્મને લઈને થાય, કર્મને લઈને થાય. આહા..હા..! ઓલા ઈશ્વરને લઈને થાય એમ માને. ઈશ્વરકર્તા. આને વળી કર્મ જડકર્તા. એ અહીં નિષેધ કરે છે. આત્મામાં... જુઓ!

'**કેટલાક જૈન મુનિઓ પણ સ્યાદ્વાદ-વાણીને બરાબર નહિ સમજીને સર્વથા એકાંતનો અભિપ્રાય કરે છે અને વિવિક્ષા...**' કહેવા માગેલી દશાને '**પલટીને એમ કહે છે—આત્મા તો ભાવકર્મનો અકર્તા જ છે,...**' એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ જે પર્યાય વર્તમાન દશામાં થાય (તેનો અકર્તા જ છે), ત્રિકાળી દ્રવ્ય તો શુદ્ધ છે. આહા..હા..! ભગવાન આમાં તો નહોતું આવ્યું? 'સર્વ જીવ છે જ્ઞાનમય.' એમ આવ્યું હતું સવારમાં. સામાયિક-સમાયિકની ગાથા. સર્વ જીવ જ્ઞાનમય. આહા..હા..! એ વનસ્પતિ, લીલોતરી, લસણ અને ડુંગળી. આહા..હા..! એક-એક પાંદડે, આ લીંબડાને એક એક પાંદડે અસંખ્ય શરીર છે અને એક એક શરીરમાં એક એક જીવ છે. એ જીવ જે છે એ તો જ્ઞાનમય, ચૈતન્યમય છે. આહા..હા..! એની પર્યાયમાં, અવસ્થામાં હીણી દશા હો, વિકાર હો એ તો એની દશા, પણ વસ્તુ જે છે... આહા..હા..! સર્વ જીવ જ્ઞાનમય. બધા ભગવાનસ્વરૂપે છે. આહા..હા..! કેમ બેસે? એય..! જેને પોતાનું દ્રવ્ય શુદ્ધ છે એમ ભાસ્યું છે, વિકાર હોવા છતાં એ વિકારની ક્રિયા મારાથી મારામાં (થાય છે), છતાં એ વસ્તુના સ્વરૂપમાં વિકાર નથી એવી જેને દૃષ્ટિ થઈ છે એને ધર્મી કહીએ. આહા..હા..! આવી શરતું ધર્મની.

શ્રોતા :- જૈનધર્મ માને એને...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ જૈનધર્મ કહેવો કોને? જૈનધર્મ એટલે શું? એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ, રાગ એ મારું સ્વરૂપ નહિ. હું તો અખંડ જ્ઞાયક ચૈતન્યજ્યોતિ આનંદસ્વરૂપ છું એવી જે દૃષ્ટિ થવી એનું નામ જૈન કહેવામાં આવે છે. એનું નામ જૈનધર્મ છે. આહા..હા..! જૈનધર્મ કોઈ વાડો નથી, સંપ્રદાય કોઈ નથી, એ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- બધાય સંપ્રદાયવાળા એમ કહે કે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કહે. બધા કહે આખી દુનિયા, એથી સત્ય તે કાંઈ ઓછું થશે? આહા..હા..! ન્યાયથી તુલના તો કરેને થોડી કે આ આત્મા છે એ શરીર, વાણી, કર્મ તો જડ છે એનાથી તો ભિન્ન છે. હવે એનામાં થાય છે પુણ્ય અને પાપના ભાવ, હીણી દશા, અલ્પજ્ઞ દશા એ દશા પણ કર્તવ્ય તો પોતાનું જ છે પર્યાયમાં. હવે જ્યારે એને ધર્મ કરવો હોય તો એ પર્યાયની આવી સ્વતંત્રતા સ્વીકારે, કર્મને લઈને થતું હોય તો તો પર્યાયબુદ્ધિ છોડીને સ્વભાવમાં આવવું એને થઈ શકે નહિ. શું કીધું? પર્યાય અવસ્થામાં જો વિકાર કર્મને લઈને થાય તો એને છોડીને પોતામાં દ્રવ્યદૃષ્ટિમાં તો આવી શકે નહિ. પોતે કરતો હોય તો એને છોડીને અંદરમાં આવે. ન્યાય સમજાય છે કાંઈ? આ જૈનધર્મ બાપુ ઝીણી વાત છે.

આહા..હા..! આ દેરાસર બનાવ્યા ને પૂજા, ભક્તિ કરી ને વ્રત પાળ્યા માટે જૈનધર્મ થઈ ગયો (એમ નથી). આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ. આહા..હા..!

અહીંયાં પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ કહે છે એ સંતો જગતને જાહેર કરે છે. આહા..હા..! '**કર્મપ્રકૃતિનો ઉદય જ ભાવકર્મને કરે છે;...**' કર્મનો ઉદય આવે એવો ભાવ થાય, બાપા! આપણે શું કરીએ? એમ અજ્ઞાની માને છે. એ જૂઠી વાત છે. સાધુઓ પણ કેટલાક એમ કહે છે કે કર્મને લઈને રાગ થાય. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કુસાધુ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એટલે નામ ધરાવીને, નામ ધરાવે. લ્યો એક જણાને ચર્ચા કરવી હતી જૈનના આચાર્ય સાથે. તો એ આચાર્યે એમ કહ્યું કે ચર્ચા કરીએ આપણે, પણ પહેલું માન્ય છે કે કર્મને લઈને વિકાર થાય એ તમને માન્ય છે? તો આપણે ચર્ચા કરીએ. આ બનેલું છે. નામ નથી આપતા. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

શ્રોતા :- એમ કહે કર્મને કારણે વિકાર થાય અને કર્મની જ નિર્જરા કરવાથી વિકાર મટી જાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નિર્જરા કર્મની નિર્જરા કરવી છે કે એને અશુદ્ધતા ટાળવી છે? અને અશુદ્ધતા ટાળવી છે કે એને શુદ્ધતા ઉત્પન્ન કરવી છે? ઝીણી વાત બહુ બાપુ!

અહીં તો પરમાત્મા એમ કહે છે કે એ વિકારની દશા તારાથી થઈ છે, કર્મથી નહિ. એટલું સિદ્ધ કર્યા પછી એ તો અંશની વાત થઈ. હવે ત્રિકાળી ચીજ શું છે? કે ત્રિકાળી ચીજમાં તો એ વિકાર પણ નથી અને અલ્પજ્ઞતા પણ નથી. એવી પૂર્ણ ચીજ છે તેને દૃષ્ટિ કરીને અનુભવવી, એનું નામ સમ્યગ્દર્શન અને એનું નામ જૈનધર્મની શરૂઆત કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એટલું તો ઠીક, પણ આત્મા પરને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. એટલું તો ઠીક પણ આત્મા આત્માને જાણે છે એવો ભેદ પાડવો એ વ્યવહાર છે. આવે છેને ભાઈ નહિ આમાં? આમાં આવ્યું હતું. કાંઈક આવ્યું હતુંને. છે. આ રીતે અહીં જ બતાવ્યું હતું. આત્મા પરદ્રવ્યને જાણે જુઓ. એ આમાં ૫૨૨ પાને છે. ગુજરાતીમાં ૫૨૨ પાને. ગુજરાતી છે? છે? કૌંસમાં. બે લીટી પછી કૌંસમાં. '**આ રીતે અહીં એમ બતાવ્યું કે આત્મા પરદ્રવ્યને જાણે છે એ વ્યવહારકથન છે.**' આહા..હા..! આવી વાત એને (સાંભળવા મળે નહિ). પરનું કરે તો નહિ, પુણ્ય-પાપ પર્યાયમાં થાય એને એ દ્રવ્યસ્વભાવ કરે નહિ. આહા..હા..! પણ એ આત્મા પરદ્રવ્યને જાણે એ વ્યવહારકથન. આત્મા પોતાને જાણે છે એમ કહેવામાં પણ સ્વસ્વામીઅંશરૂપ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ વીતરાગનો. છે? આત્મા પોતાને જાણે છે. પોતાને જાણે છે એમાં સ્વસ્વામીનો ભેદ પડી ગયો. છે? સ્વસ્વામીઅંશ વ્યવહાર થઈ ગયો. આહા..હા..! જ્ઞાયક તો જ્ઞાયક જ છે. આહા..હા..!

ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન જ્ઞાયકસ્વરૂપ તે જ્ઞાયક જ છે. એ દૃષ્ટિનો વિષય છે. સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યેય એ છે. આહા..હા..! ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શન થાય છે. અરર! હજી તો ધર્મની પહેલી શરૂઆતની વાત છે. આહા..હા..! અને આવું અંતર સ્વરૂપ પૂર્ણ જ્ઞાયકભાવ છે એ પોતે પોતાને જાણે એવો ભેદ પણ જેમાં નથી... આહા..હા..! એવો જે ત્રિકાળી સ્વભાવ ભગવાન આત્મા એનો અનુભવ કરવો એટલે કે જેની દશામાં અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ આવવો. આહા..હા..!

ભગવાન આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદથી ભરેલો ભગવાન છે આત્મા. આહા..હા..! હમણાં જ બહાર કહ્યું હતું, બાપુ! કીધું આ લીલોતરી છેને આ જુઓ, આહા..હા..! વગર ઓલે ચાલે પગે કચરે, ધ્યાન ન રાખે, ભાઈ! એ ભગવાન છે, આત્માઓ છે બધા. હમણા કહ્યું હતું હેઠે ઉતરીને. આ નીચે લીલોતરી લીલોતરી જુઓને. એક એક કટકીમાં તો અસંખ્ય જીવ છે. એક એક જીવ જ્ઞાનમય પરમાત્મસ્વરૂપ છે વસ્તુએ. આહા..હા..! એને એકદમ ચાલતા એ લીલોતરી ઉપર પગ મૂકવા, કચરવા, પાણી નાખવા. આહા..હા..! વગર જોઈતું કામ બાપુ આવું. આહા..હા..! એઈ..! આવી વાત છે. આ ભગવાન... કીધું નહિ? આવ્યુંને? 'સર્વ જીવ છે જ્ઞાનમય' સામાયિક એને કહીએ. આવ્યું હતુંને એમાં? સવારમાં આવ્યું હતું.

ભગવાન બધા જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રજ્ઞા-જ્ઞાનસ્વરૂપી ચૈતન્ય રસકંદ છે. પર્યાયમાં હીણી અને વિકાર છે એ દૃષ્ટિ જેણે છોડી દીધી છે. એ પોતાના સ્વરૂપને એમ જાણે છે અને બધા આત્માને એવા જાણે છે. એ તો આપણે હમણા આવી ગયું હતું નહિ? સર્વે જીવા. આહા..હા..! પાણીના એક બિંદુમાં અસંખ્ય જીવ (છે). એ એક એક જીવ પરિપૂર્ણ પરમાત્મસ્વરૂપે, દ્રવ્યસ્વરૂપે છે એ તો. આહા..હા..! આવી વાત છે બાપુ આ તો. અને જેણે એવી સત્તા પૂર્ણ સત્તા સ્વભાવમય છે. હું એવો છું એવા બધા આત્માઓ છે. આહા..હા..! એની દૃષ્ટિ વીતરાગ દૃષ્ટિ થઈ ગઈ. સમજાણું કાંઈ? એને સમ્યગ્દૃષ્ટિ કહે છે, બાપુ! ઝીણી વાત, ભાઈ!

શ્રોતા :- વિરોધ કરનારાને પણ પરમાત્મસ્વરૂપ કીધા છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ પરમાત્મા ધ્રુવ છે ભાઈ, એને ખબર નથી. આજે આવ્યું છે ખુબ એક. ઓલા નહિ ગોકુળચંદ ભાઈ? જબલપુરવાળો. બહુ આવ્યું છે વિરોધનું. લખે બાપા! એને ખબર ન મળે શું થાય? આહા..હા..! આ વાત ચાલતી નહોતીને. એ તો વ્રત પાળો, અપવાસ કરો, ભક્તિ કરો એ તમને ધર્મ થાશે. આવું ચાલતું હતું. એમાં હવે વચ્ચે આ આવ્યું પાછું. તારા વ્રત કરીને મરી જાને. વ્રત તો વિકલ્પ રાગ છે. કારણ કે એ પરલક્ષી ભાવ છે. અપવાસ આદિ પણ પરલક્ષી ભાવ છે. એ કોઈ સ્વ ચૈતન્યલક્ષી ભાવ નથી. આહા..હા..! એ વાત બહાર આવી એટલે લોકો ભડક્યા બિચારા. ભાગ્યશાળી જીવને બેસે એવી વાત છે આ તો. આહા..હા..! આ તો ભગવાન પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ તિર્થંકરના કથનો છે. એ મોટાના કહેણ છે. આહા..હા..!

અરે! દીકરો એક નાની ઉંમરનો, ૧૬ વર્ષનો, ૧૭નો હોય અને નાળિયેર આવે ૫૦-૬૦ ઘરના. મોટાના ઘરનું કહેણ માન્ય રાખે. કારણ કે બે-પાંચ કરોડ છે અને છોડી એક જ છે અને ભલે નબળી પાતળી જરી હોય છોડી, તોપણ એ મોટાના ઘરનું કહેણ સ્વીકારે. કારણ કે એક તો પાંચ-પચ્ચીસ લાખ લઈને આવશે અને એનો બાપ જો મરી જાશે અને દીકરો નહિ હોય તો એ મૂડી પણ આવશે. આહા..હા..! મોટાના કહેણ આ રીતે માને માણસ. પ્રભુ! આ તો ત્રણલોકના નાથના કહેણ તારે ઘરે આવ્યા છેને. આહા..હા..! તું આનંદ અને જ્ઞાનમય વસ્તુ છોને પ્રભુ! આહા..હા..! એના કહેણ આવ્યા છે પ્રભુના, સ્વીકાર એને. આહા..હા..! બહુ ઝીણી વાત, બાપુ! જૈનધર્મ એ તો કોઈ અલૌકિક ચીજ છે. એવી ચીજ ક્યાંય છે નહિ, પણ એને સમજવું એ બહુ અલૌકિક પુરુષાર્થ છે. એ સવારમાં આવ્યું હતું. 'વિરલા જાણે તત્ત્વને, વિરલા સાંભળે કોઈ.' એવી ચીજને તો સાંભળનારા વિરલા હોય. એવી આ ચીજ છે. આહા..હા..! ભગવંત ત્રિલોકનાથ પરમાત્માના ઘરની અને તે તું પણ મારા જેવો જ છો, પરમાત્મા કહે છે. આહા..હા..! પર્યાયે ભૂલ છે એ દૃષ્ટિ ટાળ તો તું મારા જેવો છો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે કે સાધુ ઘણા એ જ કહે છે. કર્મને લઈને થાય. સાંભળનારને કાંઈ ખબર ન મળે. કારણ કે માંડ કલાક, બે કલાક નવરો થઈને આવ્યો હોય, બાકી તો આખો દિ' પાપમાં પડ્યો હોય. બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, ધંધાપાણી પાપ એકલા. આહા..હા..! અરે! એને ધર્મની ખબરું ન મળે. એને સાંભળવાને સત્ સમાગમમાં, શ્રવણ-મનનમાં પુણ્ય થાય એના પણ ઠેકાણા ન મળે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એને આ વાત ક્યારે બેસે? પ્રભુ! આહા..હા..!

એ તો આવે છેને, ૩૮મી ગાથામાં ભાઈ, નહિ? વારંવાર ગુરુએ કહ્યું એવું. આહા..હા..! ૩૮ ગાથામાં. ગુરુ મુનિરાજ ધર્માત્મા, સંતો એને વારંવાર કહ્યું, પ્રભુ! તું જ્ઞાયક છો નાથ! આહા..હા..! તારી રક્ષા માટે કોઈની જરૂર નથી, પ્રભુ! તું એવો આનંદનો નાથ છો. આહા..હા..! એ આઠ વર્ષનું બાળક હોય એ પણ કેવળજ્ઞાન લઈ શકે છે. આહા..હા..! કારણ કે જ્ઞાનનો પિંડ એ પોતે છે. આહા..હા..! રાજકુમાર હોય અબજોપતિ, જેને દિવસની કરોડોની પેદાશું હોય એવો રાજકુમાર પણ આઠ વર્ષનો હોય અને આ વાત જ્યારે સાંભળે છે... આહા..હા..! ત્યારે એને એમ બેસી જાય છે કે ઓહો..હો..! મારો નાથ આત્મા તો પૂર્ણ આનંદ અને શાંતિનો સાગર છે. એવું જ્યાં ભાન થાય છે... આહા..હા..! પછી જ્યારે દિક્ષીત થાય છે એ આત્માના આનંદમાં રમવા માટે એ દિક્ષીત હોં! આ દિક્ષા-બીક્ષા છે એ તો બધું સમજવા જેવું છે. જ્યારે એ આત્માના આનંદમાં રમવા માટે દિક્ષીત થાય છે.. આહા..હા..! માતાને એમ કહે, માતા! જનેતા! આ શરીરની ઉત્પત્તિ કરનાર જનેતા શરીરની તું માતા છો. મારા આત્માની નહિ. માતા! મને રજા દે. હું જંગલમાં જઈ મારા આત્માને સાધવા જાઉં છું.

આહા..હા..! મેં મારા આત્માને જાણ્યો છે, પ્રભુ! એ ચૈતન્યઘન આનંદ છે. હવે મારી દશામાં એ પ્રગટ થાય એ માટે હું જંગલમાં ચાલ્યો જાઉં છું. માતા! આહા..હા..! જેને કરોડો રૂપિયાના, અબજો રૂપિયાના તો પથરા હોય નીચે પાથરેલા. નિલમણિ પાથરેલી હોય. એનો રાજકુમાર હોય. આ નહિ, પ્રભુ! હું બીજો છું. હું જ્યાં છું ત્યાં પરિપૂર્ણતા છે. હું જ્યાં છું ત્યાં પરિપૂર્ણ આનંદ અને જ્ઞાનવાળો હું છું નાથ! આહા..હા..! કેમ બેસે? સમ્યગ્દર્શનમાં આ વાત એને બેસે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અજ્જૈવ ધમ્મં પડિવજ્જયામો, જહિં પુનં જ્ઞાન પુનં ભવામો... આ ગાથા છે. સંપ્રદાયમાં કહેતા. બોટાદ સંપ્રદાય મોટો. આ તો ૬૦ વર્ષથી તો વ્યાખ્યાન ચાલે છે આ સભામાં. ૭૦માં દીક્ષા પછી ૭૩-૭૪થી કાયમ ચાલે છે. એમાં આ ગાથા આવતી. ઉત્તરાધ્યયની છે એ ગાથા. એ બ્રાહ્મણના દીકરા છે અને આત્મજ્ઞાન થાય છે. એ તો એને હિસાબે કહ્યું. પછી એ મુનિ થવા માગે છે. ત્યારે માતાને કહે છે. માતા! અજ્જૈવ ધમ્મં પડિવજ્જયામો... હે નાથ! હે માતા! હું આજ જ ચારિત્રના આનંદની રમણતાને અંગીકાર કરવા માગુ છું. જહિં પુવન્ન ન પુનં ભવામો.... માતા! હું મારા આનંદના નાથને ચારિત્રથી શોભા કરવા હું બહાર નીકળું છું. પ્રભુ! માતા! કોલકરાર કરું છું કે જહિં પુવન્ન ન પુનં ભવામો... હું મારા આનંદના રમણતામાં જવા માંગુ છું અને કહું છું કે ફરીને હું ભવ નહિ કરું માં. આહા..હા..! માતા! તું એક થઈ તે થઈ. તારે રોવું હોય તો રોઈ લે માતા! પણ બીજી જણેતા હું હવે કરવાનો નથી. આહા..હા..! એય..! પોપટભાઈ! આ પૈસા-બૈસામાં ધૂળમાં આમાં કાંઈ (નથી). આહા..હા..!

ભગવાન આનંદનો નાથ પ્રભુ... અહીં તો પર્યાયને સિદ્ધ કરે છે પહેલી કે જે તારી પર્યાય છે એમાં વિકાર અને અલ્પજ્ઞ એ તારું કર્તવ્ય અને તારું કામ છે. પરને રહેવા દે નામ દેવું. કર્મને લઈને હેરાન થઈ ગયો અને કર્મને લઈને આ થઈ ગયો. એવી પર્યાયની જેને સ્વતંત્રતા બેઠી એને હવે દ્રવ્યની સ્વતંત્રતા બેસવા અંદર નજર કરે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાતું હવે. વસ્તુ... વસ્તુ... વસ્તુ... છે. અંદર વસેલા અનંત ગુણો છે. એ ગુણનો સાગર ભગવાન આત્મા મારો મને હાથ આવ્યો છે. આહા..હા..! એય..! આહા..હા..! એ આવે છેને ઓલામાં આપણે. પ્રવચનસારમાં, નહિ? રાજકુમાર હોય, સ્ત્રી હોય હજારો. પછી જ્યારે આ આત્માનું ભાન થઈને જ્યારે અંતર સ્વરૂપને સાધવા જાય છે જંગલમાં. એ રાણીઓને કહે છે, હે રાણી! તું મને શરીરને રમાડનારી હતી જ્યારે મને રાગ હતો ત્યારે. મારો રાગ હવે મરી ગયો છે. હવે એને જીવતો કરવા કોઈ સમર્થ નથી. આહા..હા..! એય..! મારી અનુભૂતિ જે રાણી... એ ત્રિકાળીની વાત છે હોં ઈ. આનંદનો નાથ પ્રભુ અનુભવસ્વરૂપ અંદર આનંદ એ મારી અનુભૂતિ જે આનંદની પૂર્ણ સ્વરૂપ એની પાસે હું જવા માગું છું. તારી પાસેથી ખસવા માગું છું. આહા..હા..! રજા દે. એમ માગે છે અને

ન દે તો ચાલી નીકળે છે. આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે કે જેણે એક સમયની પર્યાયને સ્વતંત્રપણે વિકારની કરનારી સ્વતંત્ર સિદ્ધ કરી, જેણે કર્મને લઈને નહિ, આહા..હા..! એ જેણે સિદ્ધ કરી ત્યારે ત્રિકાળી મારો દ્રવ્ય અને ગુણસ્વભાવ એનો તો કોઈ કર્તા છે નહિ. મારા વિકારની પર્યાયમાં કર્મ કર્તા નથી, તો મારી વિકારી પર્યાયનો હું કર્તા. આહા..હા..! હું અંદર નિર્મળાનંદ પ્રભુ દ્રવ્ય, ગુણે ધ્રુવ છું. એ તો નિત્ય છે એને તો કર્તાપણું હોતું નથી. માટે ધ્રુવના ધામમાં હું જવા માંગુ છું, મા! સ્ત્રીને એમ કહે છે. આહા..હા..!

ઓલું ભર્તૃહરિનું નહોતું કહ્યું? નાટક બધા ઘણા જોયા છે અમે. દુકાન ઉપરથી જતાને. નવરા હોય ત્યારે વૈરાગ્યના ઘણા નાટક જોયેલા. પહેલા તો વૈરાગ્યના હતા. અત્યારે તો આ બધી ફિલ્મ-ફિલ્મે મારી નાખ્યા. લૌકિક નીતિને પણ તોડી નાખી મારે. ફિલમું. એ બાયડી ઊભી હોય અને આદમી હોય ને હાથ નાખીને (ઊભા હોય). આ તે અનીતિના આચરણ દેખાવ બાહ્ય. આવા ફિલ્મો બને અને પહેલાના વૈરાગ્ય... વૈરાગ્ય... વૈરાગ્ય... આહા..હા..! એવા હતા એ પહેલા વૈરાગ્યના નાટક. આહા..હા..!

એ તો ભર્તૃહરિની વાત કરવી હતી. ભર્તૃહરિને જ્યારે ખબર પડે છે કે અરે! હું એક ૯૨ લાખ માળવાનો અધિપતિ, એ મારી રાણી, મને ખબર નહિ અને અશ્વપાળ સાથે ચાલે. અશ્વનો પાળનાર એનો જે એની સાથે. આહા..હા..! આ ખબર કેમ પડી? એક અમરફળ હતું ઊંચું. એને કોઈએ આપેલું વેશ્યાને. એ વેશ્યા રાજાને આપી ગઈ અમરફળ ઊંચું. એ રાજાએ પ્રેમ હતો પીંગળા ઉપર એને આપ્યું. એ પીંગળાએ અશ્વપાળને આપ્યું એનો વ્યભિચારી. એ અશ્વપાળે ઓલી વેશ્યાને આપ્યું, એ વેશ્યાએ પાછું લાવીને રાજાને આપ્યું ભર્તૃહરિને. આહા..હા..! 'દેખ્યા નહિ કછુ સાર જગત મેં દેખ્યા નહિ.' ભર્તૃહરિ ચાલી નીકળે છે. પણ એના ગુરુ કહે છે. આહા..હા..! પીંગળા પાસે... ગુરુની આજ્ઞા થઈ. ...ભર્તૃહરિએ દીક્ષા લીધી. અન્યમતિનો બાવો. જૈનમાં તો ક્યાં હતું? ભર્તૃહરિ બાણુ લાખ માળવાનો અધિપતિ જોગી થાય છે અને જ્યારે પીંગળા પાસે જાય છે. ગુરુએ કહ્યું આહાર લઈ આવ ત્યાં. માતા! પીંગળાને માતા કરીને કહે છે માતા આહાર આપ. મારા ગુરુએ આજ્ઞા કરી છે. અરે! પ્રભુ! માતા ન કહો મને. આહા..હા..! માતા! હું શોકમાં છું આજે. મેં રાંધ્યું નથી કાંઈ. હું શું આપું? આહા..હા..! નાટકમાં આવું આવતું હોં! વૈરાગ્ય... વૈરાગ્ય... વૈરાગ્ય... આ તો અત્યારે તો કાંઈ ઠેકાણા ન મળે.

પછી એમ કહેતા એ પીંગળા. 'ખીર રે બનાવું ક્ષણ એકમાં જમતા જાવ જોગી રાજજી.' જોગીરાજ, મુનિરાજ! હું આજ તો શોકમાં છું. મને છોડી છે... રાજમાં મારી નિંદા થઈ છે. મેં કાંઈ રાંધ્યું નથી. જરી ઊભા રહો તો ખીર બનાવી દઉં જરી. રોટલી-રોટલો તો થાય જ ક્યાં. ચોખા અને જરી ઉના દૂધમાં ખીર. 'ખીર રે બનાવું ક્ષણ એકમાં જમતા

જાવ જોગીરાજ.' બાપા! મને ક્ષણ પણ ઊભા રહેવું હવે ગોઠતું નથી અહીં. આહા..હા..! અન્યમતિના બાવા હજી તો હોં! મિથ્યાદૃષ્ટિ. આ તો સમ્યગ્દર્શન તો ક્યાં છે ત્યાં. આહા..હા..! એય..!

અહીં કહે છે કે આહા..હા..! પ્રભુનો જ્યાં આત્માનો દરબાર અંદર જોયો. પર્યાયે સ્વતંત્રતા તો સ્વીકારી પહેલી કે મારી આ સંસારની દશાની ઉત્પત્તિમાં હું જ કારણ છું. બીજો કોઈ કારણ છે નહિ. હવે મારો આત્મા જે ત્રિકાળી આનંદનો નાથ છે તેને હું મળવા જાવ છું. આહા..હા..! એ પર્યાયમાં સ્વતંત્રતા સ્વીકારીને ફળ આ લાવવું છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવો ધર્મ હવે માણસને સાંભળવો મુશ્કેલ પડે. વિરલા જાણે તત્ત્વને. આજે આવ્યું હતુંને નહિ આમાં? 'વળી સાંભળે કોઈ.' લ્યો એ જ આવ્યું અહીં. આમાં એ જ આવ્યું. ૬૬-૬૬. ૬૬ ગાથા સવારમાં આવી હતી. 'વિરલા જાણે તત્ત્વને અને વિરલા વળી સાંભળે કોઈ' ચૈતન્યનો નાથ આનંદનો સાગર એ પુણ્ય ને પાપના વિકારથી ભિન્ન. એવી ચૈતન્યની વાત વિરલા જાણે અને વિરલા સાંભળે. આહા..હા..! એ મેદાનમાં લાખો ને કરોડો ભેગા થાય બધા કીડીના નગરા જેવા અને વાતું કરે, રાગથી તને ધર્મ થાશે, પૂજા, ભક્તિથી ધર્મ થાશે. એવી બધી કુકથા મિથ્યાદૃષ્ટિના પોષકની વાતું છોડી દઈને, આવી વાત તો વિરલા જાણે કહે છે. છે? 'વિરલા જાણે તત્ત્વને, વળી સાંભળે કોઈ, વિરલા ધ્યાવે તત્ત્વને અને વિરલા ધારે કોઈ.' વિરલ જીવ તો ધારે કે આ માર્ગ આવો છે એ ધારણા પણ વિરલ કરે કહે છે. આહા..હા..! સુરેન્દ્રજી! અહીં તો આવી વાતું છે, ભગવાન! આહા..હા..! સવારે આવ્યું હતું. બેની સજ્ઝાય કરવી અને વ્યાખ્યાન.. પણ કીધું ભાઈ સારું છે આ. બહેને લીધું પુસ્તક? નહિતર અહીં છે. લીધું? આ કોનું છે? બહેનને દઈ દ્યો. આજ સવારમાં સજ્ઝાય થઈ હતીને. આહા..હા..!

કહે છે કે આ આત્મામાં જે અજ્ઞાન થાય છે એ કર્મને લઈને થાય છે એમ અજ્ઞાની માને છે. એમ નથી. અજ્ઞાનપણું પોતે ઊભું કરે છે. આહા..હા..! હજી એટલી સ્વતંત્રતા, પર્યાયની અવસ્થા જે ક્ષણિક અવસ્થા એની સ્વતંત્રતાની સિદ્ધિની ખબર ન મળે, એને ત્રિકાળી ભગવાન સ્વતંત્ર આનંદનો નાથ છે... આહા..હા..! એની શ્રદ્ધા અને એનું જ્ઞાન ક્યાંથી હોય એને? આહા..હા..! દેવીલાલજી! આવી વાતું છે, ભાઈ!

'**જ્ઞાન...**' છેને? એ જ્ઞાન પણ આપણને કર્મ ઉઘડે તો (જ્ઞાન) થાય. બાપા! આપણે શું કરીએ? આહા..હા..! અમારે તો આવા પ્રશ્ન બહુ આવી ગયેલા. આ તો ૭૧થી વાત ચાલે છે અમારે તો. ૬૨ વર્ષ થયા. ૭૧માં પહેલી વાત મૂકી હતી અમે લાઠી. દીક્ષા ૭૦ (લીધી). દીક્ષા ૭૦માં. ૬૪ વર્ષ થયા. ૭૧માં વાત બહાર મૂકી હતી મેં કે કર્મને લઈને વિકાર થાય એ વાત ત્રિકાળમાં માન્ય નથી. અને કર્મ ખસે તો આત્માને જ્ઞાનમાર્ગ ખીલે એ વાત ત્રણકાળમાં છે નહિ. જૈનદર્શનમાં એ વાત નથી કીધું. ખળભળાટ ખળભળાટ થઈ

ગયો. આહા..હા..! એવું છે. અમારા ગુરુ નરમ હતા એટલે સાંભળતા, સાંભળતા. પણ એક શેઠીયો હતો એક. તે દિ' દસ લાખ રૂપિયા એટલે તે દિ' ૬૦ વર્ષ, ૬૨ વર્ષ પહેલા. એ શેઠીયો હતો દામનગર દામોદર શેઠ. તે દિ' દસ લાખ રૂપિયા અને ૪૦ હજારની ઊપજ અને એક ગામ ૧૦ હજારનું ઘરે. અત્યારે પૈસા થઈ ગયા. એ વખતે ક્યાં પૈસા એટલા બધા હતા? એ વખતે તો લાખ, બે લાખ હોય ત્યાં તો ઓહો..હો..! મોટા ગૃહસ્થ કહેવાતા. અત્યારે તો કરોડોપતિ કેટલાય થઈ ગયા છે.

અહીં કહે છે કે કર્મ અમને ખસે તો જ્ઞાન થાય એ અજ્ઞાનીનું કથન છે. '**સૂવું,...**' દર્શનમોહનો ઉદય આવે નિંદ્રાનો એટલે સૂવું પડે, સૂઈ જવાય. કર્મને લઈને મને ઊંઘ આવે એ પણ જૂઠી વાત છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? એમ '**જાગવું,...**' એ કર્મ ખસે દર્શનાવરણીયનું ત્યારે જગાય, જાગી જવાય એમ અજ્ઞાની માને. એ ખોટી વાત તારી છે. '**સુખ, દુઃખ,...**' આ અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ. શાતાવેદનીયને લઈને આ ધૂળ મળે પૈસા આદિ બધી અને એમાં કલ્પના થાય કે અમે સુખી છીએ, એ કર્મને લઈને સુખી છીએ એમ અજ્ઞાની માને છે. સમજાણું કાંઈ? ત્યાં સુખ કેવું? એ માન્યતા તો તેં કરી છે. પૈસા ને આબરૂ ચારેકોર આમ ખમ્મા-ખમ્મા. આહા..હા..! ૨૫-૨૫, ૫૦-૫૦ કરોડ રૂપિયા. જેની ઊપજું પાંચ-પાંચ કરોડ. પાંચ-પાંચ કરોડ અને દસ-દસ કરોડની તો ઊપજ હોય વર્ષની. આહા..હા..! સુખી છીએ. ધૂળેય નથી સાંભળને. એ સુખી કોણ મને મનાવે છે? શાતાવેદનીય. એમ અજ્ઞાની કહે છે. એ તું અજ્ઞાનપણે પરમાં સુખ છે એમ તું માને છો બાપુ! આહા..હા..! કોઈ કર્મ તને મનાવતું નથી. એમ '**દુઃખ,...**' અશાતા. '**મિથ્યાત્વ,...**' એ ઊંધી શ્રદ્ધા કર્મનો ઉદય આવે એટલે થાય એમ અજ્ઞાની કહે છે.

શ્રોતા :- ગોમ્મટસારમાં લખ્યું છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો નિમિત્તના કથન છે. વ્યવહારનયના ઉપચારના કથન છે. આહા..હા..!

પછી? '**અસંયમ,...**' આ અંદર બ્રહ્મચર્ય પળી શકતું નથી, અસંયમદશા થાય છે એ કર્મને લઈને છે એમ અજ્ઞાની કહે છે. એમ નથી. તારા અપરાધને લઈને એ અસંયમ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! છે? '**ચાર ગતિઓમાં ભ્રમણ—**' નરકગતિ, મનુષ્યગતિ જાય છે એ નામ કર્મનો ઉદય આવે આનુપૂર્વીનો, બળદને જેમ નાથ નાખીને ખેંચીને લઈ જાય, નાથ આવે છેને? અહીં નાખે, એમ આનુપૂર્વી કર્મ આમને ખેંચી જાય ગતિમાં. એમ અજ્ઞાની કહે છે. એમ નથી. તારી પોતાની યોગ્યતાને લઈને નરકમાં તું ગતિમાં જા છો. સમજાણું કાંઈ? કાંતિભાઈ! આવી વાતું છે. આ તો સમજાય એવું છે. ધ્યાન રાખે તો સમજાય તો ખરું પહેલું, શું કહે છે એ તો પહેલું જાણે. આહા..હા..! શું આવ્યું? ગતિનું.

'**એ બધાંને, તથા જે કાંઈ શુભ-અશુભભાવો છે તે બધાને કર્મ જ કરે છે;...**'

લ્યો! ભાઈ આપણને પુણ્યના ભાવ થાય એ કર્મને લઈને થાય, પાપના ભાવ થાય એ કર્મને લઈને થાય એમ અજ્ઞાની કહે છે. એમ છે નહિ. એ પુણ્ય અને પાપના, શુભ-અશુભના ભાવ તું કરે તો થાય છે. એ અજ્ઞાનભાવે તું કર તો થાય છે. એ અજ્ઞાનભાવે હોં! આહા..હા..! '**વેદના ઉદયથી સ્ત્રી-પુરુષનો વિકાર થાય છે...**' એમ કે પુરુષનો વેદનો ઉદય આવે તો સ્ત્રી આદિ (સાથે) રમવાનો ભાવ થાય, સ્ત્રીને વેદનો ઉદય હોય તો પુરુષ સાથે રમવાનો (ભાવ થાય). એમ કર્મને લઈને ભાવ થાય છે એમ અજ્ઞાની કહે છે. એ તદ્દન જૂઠી વાત છે. છે? '**ઉપઘાત તથા પરઘાત...**' ઉપઘાત પ્રકૃતિ આવે તો આપણને પર હણે અને પરઘાત પ્રકૃતિનો ઉદય આવે તો આપણે પરને હણીએ. આહા..હા..! એમ અજ્ઞાની કહે છે. એ બધી ખોટી વાતું છે. આહા..હા..!

'**પ્રકૃતિના ઉદયથી પરસ્પર ઘાત પ્રવર્તે છે. આ પ્રમાણે જેમ સાંખ્યમતી બધુંય પ્રકૃતિનું જ કાર્ય માને છે અને પુરુષને અકર્તા માને છે તેમ,...**' આત્માને અકર્તા માને. '**તેમ, પોતાની બુદ્ધિના દોષથી આ મુનિઓનું પણ એવું જ એકાંતિક માનવું થયું.**' કહો, એ વખતે પણ મુનિઓ તો જૈનના કેટલાક ઠેકાણા વિનાના આવું માનતા હશે. અત્યારે તો ઉઘાડેછોગે માને છે. આહા..હા..! કર્મને લઈને થાય, બાપુ! પત્રમાં બહુ આવે છે. '**માટે જિનવાણી તો સ્યાદ્વાદરૂપ હોવાથી, સર્વથા એકાંત માનનારા તે મુનિઓ પર જિનવાણીનો કોપ અવશ્ય થાય છે.**' જિનવાણી તો સ્યાદ્વાદ છે. વિકારભાવ તું કરે છો અને સ્વભાવભાવના ભાનમાં તું એને કરતો નથી એવી સ્યાદ્વાદ વાણી છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આવી વાતું કાંઈ. સમજાય છે કાંઈ એટલે? સમજાય એ તો ન્યાલ થઈ જાય, પણ કઈ પદ્ધતિથી કહેવાય છે એ રીત, રીત સમજાય છે? એમ. આહા..હા..! આવી વાતું છે.

'**જિનવાણીનો કોપ અવશ્ય થાય છે. જિનવાણીના કોપના ભયથી જો તેઓ વિવક્ષા પલટી એમ કહે કે—'ભાવકર્મનો કર્તા કર્મ છે અને પોતાના આત્માનો કર્તા આત્મા છે;'...**' લ્યો! જિનવાણી એમ કહેતી હોય કે આત્મા કર્તા છે તો અમે કહીએ છીએ કે મારું દ્રવ્ય છે તેનો કર્તા આત્મા છે અને એ પર્યાય વિકારીનો કર્તા એ કર્મ છે. આહા..હા..! છે? '**એ રીતે અમે આત્માને કતંચિત્ કર્તા કહીએ છીએ,...**' અજ્ઞાની કહે છે. '**તેથી વાણીનો કોપ થતો નથી. તો આ તેમનું કહેવું પણ મિથ્યા જ છે. આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે,...**' ભગવાન તો નિત્ય વસ્તુ અનાદિ-અનંત છે. આહા..હા..! દ્રવ્યે તો નિત્ય છે, વસ્તુ તો નિત્ય છે, અનાદિ-અનંત છે. એ નિત્યને કરવું શું? આહા..હા..! આત્મા નિત્યને કરે, નિત્યને કરે શું પણ? નિત્ય તો ત્રિકાળી વસ્તુ છે. સમજાણું? પર્યાયને કરવું હોય તો પર્યાયનું કરવું તો તું કર્મને કહે છે અને આત્મા આત્માને કરે એટલે દ્રવ્યને કરે. દ્રવ્ય તો નિત્ય છે એને કરે શું? એની ક્યાં ખબર નિત્ય શું અને પર્યાય શું? આપણે

તો ધર્મ કરવો છેને. બસ, જાવ કરી નાખો. તસ્સઉતરી કરણેણં પ્રાયશ્ચિત કરણે.. તાવકાયં ઠાણેણં માણેણં જાણેણં. કાયોત્સર્ગ. ભગવાનની સામે ઊભા રહીને કરે છેને કાયોત્સર્ગ. રાગ છે ત્યાં કાયોત્સર્ગ કેવા? ભાન નથી હજી ચૈતન્યનું તને. આમ ઉભા રહીને કરે છે કે નહિ? એ તો દેહની ક્રિયા તો જડની છે અને અંદરમાં વિકલ્પ ઉઠ્યો છે કે આમ કરું એ તો રાગ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કોઈનું જમા કરે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સાચા પૈસા હોય તો જમા થાયને. ખોટા હોય તો જમા થાય? શાહુકારનું તમે સાંભળ્યું હતું? આપણે ..નો રિવાજ હતો. ખોટો રૂપિયો આવેને તો શાહુકાર પાછો ન આપે. એનો શું કહેવાય ઈ? ઉંબરો-ઉંબરો ત્યાં જડી દે. એવું હતું. એ અત્યારે જરી આ બધું. સાચા શાહુકાર હોય એની પાસે ખોટો રૂપિયો આવે તો એ પાછો ન આપે. એનો ઉંબરો હોયને ઉંબરો, જડી દે ત્યાં. એવો રિવાજ હતો. એય..! પોપટભાઈ! આ તો અમે બધું જોયું છેને. આહા..હા..!

‘**આ તેમનું કહેવું પણ મિથ્યા જ છે. આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, અસંખ્યાત પ્રદેશોવાળો છે,...**’ એ તો અસંખ્ય પ્રદેશનો પિંડ છે એમાં અસંખ્ય પ્રદેશમાં કરવું શું? આહા..હા..! ‘**લોકપરિમાણ છે,...**’ લોક પ્રમાણે અસંખ્ય પ્રદેશ છે, આકાશ (પ્રમાણે). ‘**તેથી તેમાં તો કાંઈ નવીન કરવાનું છે નહિ; અને જે ભાવકર્મરૂપ પર્યાયો છે તેમનો કર્તા તો તે મુનિઓ કર્મને જ કહે છે; માટે આત્મા તો અકર્તા જ રહ્યો! તો પછી વાણીનો કોપ કઈ રીતે મટ્યો? માટે આત્માના કર્તાપણા અને અકર્તાપણાની વિવક્ષા યથાર્થ માનવી તે જ સ્યાદ્વાદનું સાચું માનવું છે. આત્માના કર્તાપણા-અકર્તાપણા વિષે સત્યાર્થ સ્યાદ્વાદ-પ્રરૂપણ આ પ્રમાણે છે :—**’ હવે આખું તત્ત્વ બતાવે છે.

‘**આત્મા સામાન્ય અપેક્ષાએ તો જ્ઞાનસ્વભાવે જ સ્થિત છે;...**’ ઝીણી વાત છે, ભગવાન! આત્મા જે વસ્તુ છે, ભગવાન સર્વજ્ઞે જોયો એ હોં! અજ્ઞાનીએ તો કોઈ દિ’ જોયો નથી અને બધી વાતું કરે છે આત્માઓ. આ તો પરમેશ્વર, જિનેશ્વર, સર્વજ્ઞદેવ એણે જે આ આત્માઓને આમ જોયા અનંતને... આહા..હા..! એ ‘**આત્મા સામાન્ય અપેક્ષાએ...**’ એટલે ત્રિકાળની અપેક્ષાએ ‘**જ્ઞાનસ્વભાવે જ સ્થિત છે;...**’ એનું જ્ઞાન અને આનંદ એ તો સ્થિર ધ્રુવ છે, સ્થિર છે. ‘**પરંતુ મિથ્યાત્વાદિ ભાવોને જાણતી વખતે,...**’ પણ જ્યારે એને રાગાદિ થાય, પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય તેને જાણવાને કાળે. કારણ કે એ તો જાણનાર છે કહે છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે.

‘**અનાદિ કાળથી જ્ઞેય અને જ્ઞાનના ભેદવિજ્ઞાનના અભાવને લીધે,...**’ પણ એ રાગ જે થાય છે એ હું નહિ અને હું રાગથી ભિન્ન આનંદસ્વરૂપ છું એવું ભેદજ્ઞાન સમકિત

નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હજી તો શરીર છે એ હું છું એમ માને. શરીરથી જુદો માનવો કઠણ પડે. આ તો માટી-ધૂળ છે. આત્મા તો અરૂપી જુદી ચીજ છે. અહીં તો હજી કહે છે પુણ્યના ભાવ જે ઉત્પન્ન થાય અંદરમાં-દયાના, દાનના, વ્રતના, પૂજાના એ રાગને કાળે તેનું જ્ઞાન કરવાને આત્મા સમર્થ હોવા છતાં જ્ઞેય અને જ્ઞાયકના ભેદજ્ઞાનના અભાવે. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! એ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના જે ભાવ થાય એ રાગ છે. ખરેખર તો આત્મા ત્રિકાળી જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એને રાગને જાણવા કાળે, રાગને જાણવા કાળે, ખરેખર તો જાણવાનો એનો કાળ છે. આહા..હા..! છે?

'**ભેદવિજ્ઞાનના અભાવને લીધે, જ્ઞેયરૂપ મિથ્યાત્વાદિ ભાવોને આત્મા તરીકે જાણે છે,...**' આહા..હા..! જુઓ, આ ધર્મના રહસ્યની વાતું. એ રાગ થાય તે કાળે અજ્ઞાની રાગને મારો માને છે. પણ રાગથી ભિન્ન મારી ચીજ છે કે આ વ્રતના, તપના, ભક્તિના ભાવ પણ રાગ છે. એ રાગ મારી ચીજ નથી, હું તો એનાથી ભિન્ન છું એવા ભેદજ્ઞાનના અભાવને કારણે. (રાગ તે) હું છું અને રાગનો કરનારો હું છું એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! આવો ઉપદેશ કઈ જાતનો? અમે તો ભાઈ ૨૦-૨૦, ૨૫-૨૫ વર્ષથી આટલા વર્ષથી તો સાંભળીએ છીએ કે આ ભક્તિ કરો, વ્રત કરો, તપ કરો, આ કરો, આ કરો, ચોવિહાર કરો. આ વળી કઈ જાતની વાત? બાપુ! આ તો સત્યની વાત છે, ભાઈ! આહા..હા..! જેને તું દયા, દાન, વ્રતના ભાવને ધર્મ કહે છે એને અહીં પરમાત્મા રાગ કહે છે. કેમ કે એ પરલક્ષી વૃત્તિ ઉઠી છે. એ રાગથી ભિન્ન પાડવાનો એને કાળ હોવો જોઈએ. એ રાગ નહિ, હું તો ચૈતન્ય છું. એવા ભેદજ્ઞાનનો જ્યાં અભાવ છે તે રાગને મારો માનીને રાગનો કર્તા થાય છે. આહા..હા..! આવી વાતું.

'**મિથ્યાત્વાદિ ભાવોને આત્મા તરીકે જાણે છે, તેથી એ રીતે વિશેષ અપેક્ષાએ અજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનપરિણામને કરતો...**' સામાન્ય જે ત્રિકાળી જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એ તો ધ્રુવ જ છે પણ વર્તમાન વિશેષ પર્યાયની અપેક્ષાએ જે રાગ છે તેને મારો માનીને જ્ઞાનપરિણમનને અજ્ઞાનરૂપે કરે છે. આવી વાતું. હવે ઓલા તો વ્રત કરવા અને અપવાસ કરવા એ ધર્મ માને. હજી અહીં તો કહે છે કે એ તો રાગ, પણ રાગથી ભિન્ન પાડ્યા વિના રાગને તારો માન તો એ મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! કહો, સમજાય છે કે નહિ કાંઈ? આવું ભાઈ કલાકમાં વાતું આવી બધી ઝીણી. આહા..હા..!

'**તેથી એ રીતે વિશેષ અપેક્ષાએ અજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનપરિણામને કરતો હોવાથી કર્તા છે;...**' એ અજ્ઞાની રાગને પોતાનો માની અને રાગથી ભિન્ન ચૈતન્યને ન જાણીને એ રાગનો અજ્ઞાની કર્તા થાય છે તે કથંચિત્ કર્તા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કથંચિત્ એટલે? રાગથી ભિન્ન પાડે તો તો એનો કર્તા નથી, પણ રાગથી ભિન્ન પાડતો નથી તેથી રાગને પોતાનો માનીને કર્તા થાય છે. આવી વાતું હવે ધર્મની. સમજાણું કાંઈ? '**ભેદવિજ્ઞાન થવાથી**

આત્માને જ આત્મા તરીકે જાણે છે...' જ્યારે તે આત્મા રાગનો ભાવ ઉત્પન્ન થવા છતાં તેનાથી ભેદજ્ઞાન કરીને આત્મજ્ઞાન કરે છે ત્યારે તે રાગનો જાણનાર થઈ અને જાણવાપણે થાય છે, એ રાગનો કર્તા થતો નથી. આહા..હા..! આનું નામ જૈનધર્મ અને આનું નામ સમ્યગ્દર્શન. સમજાણું કાંઈ? છે કે નહિ એમાં? નામા મેળવો છો કે નહિ ઓલા દિવાળાના તમારા. દિવાળાના, દિવાળીના. છે તો બધા દિવાળા. આ તો મેળવો કે આ ભગવાન શું કહે છે? એ શું માને છે? આહા..હા..! ગજબ વાત છે.

કહે છે કે એ પરલક્ષી વૃત્તિ ઉઠે છે. વ્રતમાં, તપમાં, અપવાસ કરું ને આ કરું ને આ કરું ને આ કરું. એમાં એ વિકલ્પની વૃત્તિ, રાગની વૃત્તિ ઉઠે છે એ સ્વરૂપમાં નથી. એ વૃત્તિ ઉઠે છે તે કાળે સ્વરૂપ ભિન્ન છે તેને ભિન્ન ન જાણતા તે રાગને જ પોતાનો માનીને રાગનો કર્તા થાય અજ્ઞાની અને જ્ઞાની, રાગને કાળે રાગથી ભિન્ન છું એમ આત્માને જાણતો, તે રાગને જાણતો જ્ઞાનરૂપે પરિણમે છે. એ જ્ઞાનની દશાનો કર્તા થાય છે. એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! રાગનો કર્તા થતો નથી. આહા..હા..! ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શન અને ધર્મ થાય. આહા..હા..! કહો, પ્રમેચંદજી! ત્યાં આવું સાંભળવાનું છે ચુડામાં ક્યાંય? આહા..હા..! અરેરે! આવો માર્ગ પ્રભુનો.

શ્રોતા :- ચુડામાં તો આ વાત પણ થાય એવું નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વાત ન મળેને. આહા..હા..! કીધુંને, 'વિરલા સાંભળે કોઈ.' આવી વાત તો વિરલ જીવો સાંભળે. આહા..હા..!

ધર્મીને જ્યારે **'ભેદવિજ્ઞાન થવાથી...'** ધર્મીને તો એ રાગનો ભાવ છે એનાથી ભિન્ન છું એવું ભેદજ્ઞાન હોય છે. આહા..હા..! ભલે એ દયા, દાન, વ્રતનો રાગ પણ હોય જ્ઞાનીને, પણ રાગને કાળે એ રાગથી ભિન્ન મારી ચીજ છે એમ જાણતો રાગને જાણવાનું કામ કરે, પણ રાગ મારો છે એમ જ્ઞાની ન માને. આહા..હા..! આનું નામ ધર્મ, હવે વાતું તો જુઓ, કહો, ભોગીભાઈ! આવું છે. એટલે લોકો પછી વિરોધ કરેને. એને બિચારાને દૃષ્ટિમાં ન બેસે અને પછી વિરોધ કરે એની દૃષ્ટિનો. આહા..હા..! માર્ગ તો આ છે, બાપા! આહા..હા..! 'વીરના માર્ગ છે શૂરાના, એ કાયરના કામ નથી ત્યાં.' આહા..હા..! એ શુભભાવનો કર્તા થાય એને અહીં નપુંસક કહ્યો, અજ્ઞાની કહ્યો છે. આહા..હા..!

છ ખંડના ચક્રવર્તી, ભરત ચક્રવર્તી છ ખંડમાં રહ્યો હોય. છન્નું હજાર તો જેને સ્ત્રી હોય. સોળ હજાર તો જેની દેવ સેવા કરતા હોય, ઇન્દ્રો તો જેના મિત્રો હોય અને હીરાના સિંહાસન ઉપર પોતે બેઠો હોય અને ઇન્દ્ર બેઠો હોય જોડે, પણ એ અંદરમાં માને છે કે મારી ચીજ આ કોઈ નહિ. આ રાગ પણ મારો નહિ. આહા..હા..! આ બાયડી ને આ કુટુંબ-બુટુંબ અને રાગ એ મારું નહિ. આહા..હા..! અંદર રાગ થાય છે એ મારો નહિ એમ માને છે. આહા..હા..! ભારે વાત, ભાઈ! પરિગ્રહના ઘેરાવામાં તો બેઠો હોય. તે શું છે બેઠો હોય

તો? આહા..હા..! એ તો એમ કે પરિગ્રહ મમતાનું નિમિત્ત છેને પરિગ્રહ બાહ્ય છે ઈ. બાહ્ય પરિગ્રહ છેને એ? બાહ્ય પરિગ્રહ છેને. અભ્યંતર અને બાહ્ય બે પ્રકારના પરિગ્રહ છે. બાહ્ય પરિગ્રહ પૈસો, ભાઈ એ આવે છેને? બાહ્ય અને અભ્યંતર બે પરિગ્રહ. અંદરમાં મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષનો પરિગ્રહ, બહારમાં પૈસા, બાયડી, કુટુંબનો પરિગ્રહ. એ બધાને પરિગ્રહ કહેવામાં આવે છે. એટલે અહીં તો આત્મા સિવાયની બહારની ચીજ એ બધાને પરિગ્રહ કહે છે. વિકારથી માંડીને બહારની (બધી ચીજ) એને મારા માને. આહા..હા..! એ અજ્ઞાની રાગનો કર્તા થઈને ત્યાં ઊભો રહે છે. એ મિથ્યાદષ્ટિ છે કહે છે. આહા..હા..! ભલે સાધુ થયો હોય અને પંચમહાવ્રત પાળતો હોય, એ પંચમહાવ્રતના રાગ એ મારા છે એમ માનનારો એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહા..હા..! અરેરે! આવી વાતું હવે. ઓલો કહે મહાવ્રત પાળે એ ચારિત્ર છે. અહીં કહે મહાવ્રતના રાગને મારો માને એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. દેવીલાલજી!

શ્રોતા :- પૂર્વ-પશ્ચિમ જેવી વાત.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કે પૂર્વ-પશ્ચિમ જેટલી, બસ વાત સાચી. આહા..હા..!

પરંતુ '**કેવળ જ્ઞાતા રહેવાથી સાક્ષાત્ અકર્તા છે.**' લ્યો! એ સાક્ષાત્ અકર્તા જ્ઞાની છે. સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ એને રાગ આવે ખરો. વ્યવહાર દયા, દાન, ભક્તિ, પૂજાનો ભાવ તો હોય છે, પણ એ રાગ છે તેને જાણે છે. એ મારું કર્તવ્ય છે અને મારો ભાવ છે એમ એ માનતો નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. હજી તો અહીં ઠેકાણા સમ્યગ્દર્શનના ન મળે. એ રાગની ક્રિયા એ મારી અને અમે વ્રત પાળીએ અને તપસ્યાઓ કરીએ એ ચારિત્ર. અરે! શું થાય? લૂંટાઈ ગયા જીવો એમને એમ અનાદિથી. આહા..હા..! તરવાના ટાણે એ બુડવાના ભાવને માન્યા. આહા..હા..! આવા કાળ આવે બાપુ!

દોષ હોય કહે છે પણ એ દોષને દોષ તરીકે જાણતો આત્મા અને આત્માને આત્મા તરીકે જાણતો તે જ્ઞાનરૂપે પરિણમે છે. આહા..હા..! પણ એ દોષરૂપ મારા છે એમ એ માનતો નથી. આહા..હા..! પુણ્યના પરિણામ લ્યોને. એ દોષ છે. શુભરાગ ન આવ્યું? એ દોષ છે. શુભરાગ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, શુભરાગ એ દોષ છે, બંધનું કારણ છે. એને અબંધ પરિણામી ભગવાન આત્મા, જેને રાગથી ભિન્ન પડ્યો ભગવાન આત્મા એણે જેને આત્માને જાણ્યો એ બંધના પરિણામને પોતાના માનતો નથી. એ તો અબંધસ્વરૂપી ભગવાન આત્મા એને પોતાનો માને છે. આહા..હા..! આવું વળી અબંધસ્વરૂપી આત્મા. એય..! બાબુભાઈ! કઈ જાતની વાતું આ બધી? પ્રવિણભાઈ છે કે નહિ? ગયા? ગયા હશે. સવારમાં નહોતા દેખાણા. પૂંછડા તો લાંબા ભારે. આહા..હા..! જ્યારે સમજવાના કાળ છે બાપુ આ તો. આહા..હા..! કહે છે હવે એ શ્લોક કહેશે. એનો આખો શ્લોક કહેશે. વિશેષ કહેશે...

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૮, રવિવાર, તા. ૨૪-૦૭-૧૯૭૭, કળશ-૨૦૫, પ્રવચન નં. ૩૯૬

આ સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર, ૨૦૫ શ્લોક છે. અધિકાર આવી ગયો છે એનો આ કળશ છે. ટૂંકામાં. જરી ઝીણી વાત છે. વસ્તુસ્વરૂપ છે એમ એને જાણવું જોશેને.

(शार्दूलविक्रीडित)

माऽकर्तारममी स्पृशन्तु पुरुषं सांख्या इवाप्यार्हताः
कर्तारं कलयन्तु तं किल सदा भेदावबोधादधः।
ऊर्ध्वं तूद्धतबोधधामनियतं प्रत्यक्षमेनं स्वयं
पश्यन्तु च्युतकर्तृभावमचलं ज्ञातारमेकं परम्।।२०५।।

શું કહે છે?

'શ્લોકાર્થ :- આ અહર્તના મતના અનુયાયીઓ...' જે જૈનને માનનારા વ્યવહારે હોય. પરમાર્થે ભેદજ્ઞાન થયા પછી બીજી વાત છે. પણ જૈન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકર એના સંપ્રદાયમાં હોય જૈન, તો એણે એમ માનવું પહેલું. **'આ અર્હત્‌ના મતના અનુયાયીઓ અર્થાત્ જૈનો પણ આત્માને, સાંખ્યમતીઓને જેમ, (સર્વથા) અકર્તા ન માનો;...'** શું કહે છે? સાંખ્યમત છે એ એવું કહે છે કે આત્મા રાગ અને પુણ્ય-પાપનો કર્તા નથી. અજ્ઞાનભાવે પણ એ કર્તા નથી. એમ એનો મત છે. એમ જૈનના સાધુ નામ ધરાવનારા પણ જો એમ કહેતા હોય કે ભગવાન આત્મા અજ્ઞાનપણે પુણ્ય-પાપના ભાવનો કર્તા નથી. તો એ પણ જૂઠી વાત છે. આહા..હા..! અહીંથી વાત ઉપાડી છે.

આ શરીર, વાણી, મન આ જડ એનો તો અજ્ઞાની પણ કર્તા નથી. કેમકે જે પરવસ્તુ છે તે એની પર્યાયના કામ વિનાના હોતા નથી. નિકમ્મા કોઈ પદાર્થ નથી. દરેક પદાર્થ તેનું સમય સમયનું પર્યાય એટલે કાર્ય કર્યા કરે છે. એટલે બીજો આત્મા એનું કોઈ કાર્ય કરે એમ છે નહિ. હવે રહી વાત અંદરમાં કે જે આત્મામાં પુણ્ય અને પાપના ભાવ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, કામ, ક્રોધના ભાવ થાય એનો કર્તા કોણ? કર્મને લઈને થયા છે એ? ના. એ પર્યાયબુદ્ધિવાળો જીવ ભલે જૈનમતમાં હો વાડામાં, પણ એણે એમ માનવું જોઈએ કે જ્યાં સુધી એવું ભેદજ્ઞાન નથી, એ રાગના વિકલ્પથી, વૃત્તિથી મારી ચીજ જુદી છે એવું સમ્યગ્દર્શન અને ભેદજ્ઞાન જ્યાં સુધી નથી ત્યાં સુધી જૈનો પણ એમ માનો. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય છે શુભાશુભભાવ એનો પર્યાયમાં હું કર્તા છું એમ અજ્ઞાની ભેદજ્ઞાનના ધર્મ સ્વભાવ વિનાના એ જૈનોએ આમ માનવું જોઈએ.

સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજ્ઞાની છેને. ભેદજ્ઞાન નથી, પણ જૈન વાડામાં પરમેશ્વરને માને છે, જૈન પરમેશ્વર આદિને વ્યવહારે. આહા..હા..! આ વાત છે. અન્યમતિઓ છે ઈશ્વરને માનનારા કે સાંખ્યમતિઓ છે કે પુણ્ય-પાપનો કર્તા આત્મા છે જ નહિ પર્યાયમાં પણ. એ તો તત્ત્વ વિરુદ્ધ છે. એની દશામાં જે કાંઈ શુભ-અશુભભાવ થાય તેનો કર્તા પર્યાયબુદ્ધિવાળો વર્તમાનમાં ભેદજ્ઞાન જેને નથી, એની બુદ્ધિ જ્યાં પર્યાય ઉપર અને રાગ ઉપર છે ત્યાં સુધી તે રાગ અને પુણ્યનો કર્તા છે એમ તમે માનો. આવી વાત છે.

સંસારના કામ કરી શકું છું એ વાત અહીં છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? આકરી વાતું બાપા! વીતરાગનો માર્ગ બહુ ઝીણો. આહા..હા..! જ્યાં સુધી તને વસ્તુનો સ્વભાવ... કહેશે હમણા આગળ. ઓલું પાનું આજ નીકળ્યું. ઓલું ભાવનગર લખ્યું હતુંને. એય..! શશીભાઈ! હીરાભાઈના મકાનમાં. એ પાનું ક્યાંક હશે? જૈનતત્ત્વ મીમાંસામાં એમાં પડ્યું હતું એ. એમાં હતું ઈ. ગુજરાતીમાં આવી ગયું છે આત્મધર્મમાં. શું આવ્યું છે એ પછી હમણા કહેશું.

અહીંયાં તો એટલી વાત છે કે જૈન નામ ધરાવનારા અને વીતરાગને માનનારા વ્યવહારથી એ લોકો પરના કર્તા તો છે નહિ, પણ અંદર જે વિકારીભાવ થાય, શુભ અને અશુભભાવ, એનો આત્મા પર્યાયબુદ્ધિવાળો કર્તા છે એમ તું માન. આહા..હા..! શેઠ સમજાય છે આમાં? આહા..હા..! બીડીયું બીડીયુંનો કર્તા નથી એમ કહે છે પૈસા-બૈસાનો. કાનપુર જઈને પૈસા બહુ લઈ આવે લાખો રૂપિયા. કહે છે કે એ પૈસા લાવવા કે દેવા એ આત્મા કરી શકતો નથી એમ કહે છે. અજ્ઞાની પણ કરી શકતો નથી. આહા..હા..! ફક્ત કરે તો અજ્ઞાની એટલું કરે કે પોતાની ચીજ જે આનંદધામ પ્રભુ છે જ્ઞાનનું મંદિર, અહીંયાં ઉદ્ધત શબ્દ મૂક્યો છે, ઉદ્ધતનો અર્થ નથી આમાં ક્યાંય. ઉત્કૃષ્ટ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! જ્યાં એ આત્મા જે છે એવી ચીજ જે ત્રિકાળ, એનું જેને ધ્યાનમાં ધ્યેય તરીકે આવ્યું નથી, એટલે કે જેને હજી સમ્યગ્દર્શન નથી એટલે કે એ સમ્યગ્દર્શન વિના પૂર્ણાનંદના નાથનું ધ્યેય એને હોઈ શકે નહિ. એટલે એને પુણ્ય અને પાપના, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના ભાવ શુભ-અશુભ રાગ (થાય) એનો એ કર્તા અજ્ઞાનપણે એનો કર્તા છે એમ એણે માનવું. છે?

'કર્તા માનો,...' 'ભેદજ્ઞાન થયા પહેલાં તેને નિરંતર કર્તા માનો,...' આહા..હા..! આ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ એવું છે. **'અને...' 'अधः'** છેને એમાં? **'अवबोधात् अधः'** જેને હજી આત્મજ્ઞાન નથી. અવબોધ એટલે જ્ઞાનથી **'अधः'** હેઠે છે—અજ્ઞાનમાં છે. આહા..હા..! સ્વરૂપ ભગવાન આત્મા એનું પૂર્ણ સ્વરૂપ છે, પૂર્ણઈદં અંદર, એ પરમાત્મસ્વરૂપથી ભરેલો ભગવાન છે આત્મા. આહા..હા..! એવી જેને દૃષ્ટિ થઈ નથી, એવા ધ્યેયને જેણે પકડ્યું નથી એવા જૈનોએ અજ્ઞાનપણે પુણ્ય-પાપનો કર્તા કર્મ છે એમ એણે ન માનવું. પુણ્ય-પાપનો

કર્તા જીવપર્યાય છે એમ એણે માનવું. આહા..હા..! કહો, સમજાણું આમાં? પછી. એ '**अधः**'. '**अधः**'ની વાત થઈ.

હવે '**ऊर्ध्वम्**' છેને? '**ऊर्ध्वम्**' એમ બે શબ્દ પડ્યા છે. '**अधः**' એટલે મિથ્યાત્વમાં પડ્યા છે. આહા..હા..! ભલે જૈન હો, પણ જેને એ આત્માના પૂર્ણાનંદના નાથનું ધ્યેય નથી.. આહા..હા..! એને ધ્યેય તરીકે તો પર્યાયમાં વિકાર એ એનું ધ્યેય છે. આહા..હા..! ધ્યેય સમજાય છે? એનો વિષય, લક્ષ. તો એણે તો રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપના ભાવનો કર્તા હું છું, કર્મ નહિ એમ એણે માનવું. '**ऊर्ध्वम्**' હવે '**अधः**'થી ખસીને '**ऊर्ध्वम्**'માં આવે છે. એટલે? '**ભેદજ્ઞાન થયા પછી...**' '**उद्धत्-बोध-धाम**' ભાષા જુઓ, '**उद्धत्**' ઉત્કૃષ્ટ '**बोध-धाम**' જ્ઞાનધામ, જ્ઞાનમંદિર પ્રભુ છે અંદર. આહા..હા..! એ મંદિર પ્રભુ આત્મા જ્ઞાનનું મંદિર છે. જેમાં જ્ઞાનપ્રભુ બિરાજે છે. જ્ઞાન જેનો સ્વભાવ ત્રિકાળ છે. આહા..હા..! આ તમારા ગામમાં થયું હતુંને એ. એ પછી યાદ આવ્યું આજે. આજ નીકળ્યું ઓલામાંથી. ગુજરાતીમાં આવ્યું છે આત્મધર્મમાં. હિન્દીમાં નથી આવ્યું. આ ભાવનગર હીરાભાઈના મકાનમાં ઉતર્યા હતાને. તાવ આવ્યો હતોને. .... કહ્યું હતું.

આત્મામાં રાગ-દ્વેષ છે એ દૃષ્ટિ છોડ અને વર્તમાન જે દશા છે, ચાલતી દશા એની પણ રુચિ છોડ કહે છે. ત્યારે એણે કરવું શું? આહા..હા..! ઝીણી વાત છે. '**उद्धत्-बोध-धाम**' ઉત્કૃષ્ટ અંદર જ્ઞાનધામ ભગવાન છે અંદર ધ્રુવ. એ કહ્યું હતુંને ત્યાં? ધ્રુવ ધામના ધ્યેયના ધ્યાયની ધખતી. આ હમણા ભાવનગર બનાવ્યું હતું. ધ્રુવ ધામ. ભગવાન ધ્રુવનું ધામ-સ્થળ છે. આનંદ અને જ્ઞાનની ધ્રુવતા જેમાં પૂર્ણ પડી છે. ધ્રુવ ધામનું ધ્યેય. એનું ધ્યેય બનાવી ધ્યાનની ધખતી ધુણી. બધા ધ-ધા છે. ધ્યાનની અંદર ધ્યેયમાં ધખતી ધુણી ધખશ અને ધીરજથી ધખાવવી તે ધર્મનો ધારક ધર્મી ધન્ય છે. બધા ધ-ધા કર્યા છે. ગુજરાતીમાં આવી ગયું છે, ભાઈ! આવ્યુંને. ... હિન્દીમાં નથી આવ્યું. ગુજરાતીમાં આવ્યું છે.

શું કહે છે? એ વર્તમાન જે પુણ્ય-પાપ છે એનું લક્ષ છોડી અને એ પુણ્ય-પાપને જાણવાની વર્તમાનદશા છે અવસ્થા એનું લક્ષ છોડી અને ક્યાં એને લક્ષ લગાવવું? જેને ધર્મ પ્રગટ કરવો હોય અને સમ્યગ્દર્શન કરવું હોય તો. ધર્મની પહેલી સીઢી. તો ધ્રુવધામ. જ્યાં ધ્રુવ સ્થાન છે. આહા..હા..! વર્તમાન ઉત્પાદ-વ્યયના પરિણામથી રહિત એવું ધ્રુવધામ છે. ધ્રુવ ધામના ધ્યેય. એને ધ્યેય બનાવ, એના ઉપર લક્ષ કર. ધ્યાનની ધખતી. એની ધ્યાનની ધખતી ધુણી. આહા..હા..! ધખશ. ધખશ ને ધીરજથી. એની ધખશ લાગવી જોઈએ કે આ શું છે આ? એને ધખશથી ધીરજથી ધખાવવી. આહા..હા..! તે ધર્મનો ધારક. તે ધર્મનો ધારક ધર્મી ધન્ય છે. આટલા શબ્દ ગોઠવ્યા છે. વાંચ્યુ હતું કે નહિ? ..ભાઈ! યાદ ન હોય. ગુજરાતી આવડે છે કે નહિ? ગુજરાતી. ગુજરાતીમાં આવ્યું છે. હિન્દીમાં હજી નથી આવ્યું. ગુજરાતી આત્મધર્મ એમાં આવ્યું છે. હમણાં ભાવનગર હતાને જ્યારે ફાગણ મહિનામાં. ત્યારે

આ આવ્યું હતું અંદરથી. આ કહે છેને. '**उद्धत्-बोध-धाम**' છે? ઉત્કૃષ્ટ જે જ્ઞાનનું ધામ ભગવાન આત્મા નિત્ય પ્રભુ. આહા..હા..! આવી વાત.

જેને સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરવું હોય, ધર્મની પહેલી સીઢી. આહા..હા..! તો એણે શું કરવું? કે ધ્રુવનું ધામ જે ભગવાન એને ધ્યેય બનાવવું અંદર દૃષ્ટિમાં. આહા..હા..! અને એની ધ્યાનની ધખતી ધુણી. આ ધુણી તો હોય છે, પણ ઓલવાઈ જાય એ નહિ. આ તો ધખતી અંદર જાગતી. આહા..હા..! ધખશ ને ધીરજથી. એની ધખશ રાખવી, બરાબર એને ઉગ્રતામાં રાખવી. ધખશ અને ધીરજથી ધખાવવી. આહા..હા..! આ કરવું આ એને. ધર્મની પહેલી શરૂઆત કરવી હોય તો આ રીતે થાય છે. બાકી બધી વાતું છે. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવનું. જુઓ તાકડે રવિવાર છે, આ છોકરાઓ પણ છે, આ ભાવનગરવાળા છે, આ અમારા લીંબડીવાળા છે બધા. આહા..હા..!

વર્તમાન ચાલતી દશા છે એ તો અંશ છે, ક્ષણિક અવસ્થા પલટતી. જ્ઞાન, જાણવું આદિની પલટતી દશા છે. પણ એના ઉપરની રુચિ છોડી અને ત્રિકાળી નિત્ય પ્રભુ ધ્રુવ છે. કાયમ રહેનારો અનાદિ-અનંત નિત્યાનંદ પ્રભુ એને અહીં ધ્રુવ કહે છે. આહા..હા..! આ દરિયામાં વહાણ ચાલેને. એ ધ્રુવના તારે ચાલે છે. જોયું છેને. ધ્રુવનો તારો એના એ સ્થાનમાં હોય છે. એના ઉપર નજર રાખીને એ વહાણ ચાલે. દરિયામાં. એમ અહીં પરમાત્મા કહે છે કે ધ્રુવ તારી ચીજ અંદર છે, બાપુ! દૃષ્ટિ ફેરવ. આહા..હા..! આ તો પ્રથમ ધર્મની શરૂઆત વીતરાગમાર્ગની વાત છે, બાપા! આહા..હા..! એ ધ્રુવ વસ્તુ જે નિત્ય પ્રભુ છે અંદર. એ ધ્રુવનું ધામ છે એ સ્થાન છે, એ ક્ષેત્ર છે. એનું એ ક્ષેત્ર ધ્રુવનું છે. આહા..હા..! એની ધ્યાનની ધખતી ધુણી. આહા..હા..! એમાં દૃષ્ટિ આપતા જે ધ્યાન થાય એની ધખતી ધુણી એમ ને એમ દૃષ્ટિને રાખતા. આહા..હા..! ધખશ ને ધીરજથી ધખાવવી. તે ધર્મનો ધારક ધર્મી જન. ૧૩ શબ્દ છે. ધ-ધાના ૧૩ શબ્દ છે. કેવળજ્ઞાની તેરમે ગુણસ્થાને હોય છેને. પહેલા હતા અગિયાર, પછી કર્યા હતા તેર. પછી કાંઈક નવ, પછી બાર. એમ ચાર પ્રકારના હતા. પહેલા એમ કહ્યું 'ધ્રુવ ધામના ધ્યેયના ધ્યાનની ધખથી ધૂણી ધખશ ને ધીરજથી ધખાવવી તે ધર્મ છે.' એમ હતું. અગિયાર થયા. આ તેર છે. પછી નવ છે. ચૈતન્ય ધાતુને ધારનાર આ ભગવાન. જાણક ચેતના... ચેતના... ચેતના... ચેતના... સ્વભાવને ચેતન ધાતુને ધરનાર ધ્રુવધણીનો ધૂનિ. એ ધ્રુવના ધણીનો ધૂનિ ધૂન લાગી ધૂનમાં. આહા..હા..! ધૈર્યવાન ધર્મધ્યાની ધર્મી ધન્ય છે. એ નવો બોલ છે.

કહ્યું હતુંને કબીરનું. હતો એ અન્યમતિ. કાંઈ જૈનદર્શનની એને ખબર નહિ, પણ એને ઈશ્વરમાં... એના માનનારા... એટલે એ કબીર હતા. તાણાવાણા કરે એ કપડા. વણકર-વણકર. પણ ભગત હતો બહુ. અન્યમતિની વાત છે. કબીર એકવાર કપડાનો વણકર કરતો હતો. એક માણસ આવ્યો. એ માણસ સામે બોલવાનો પ્રસંગ નહિ ઓલામાં (કપડા વણવામાં).

એ માણસ બોલ્યો. અરે! ભગત! તમે આમાં પરમાત્માને ક્યારે યાદ કરો છો? આ તો બધું આખો દિ' આ કપડા ને વણકર ને બધું. ત્યારે એનો જવાબ આપે છે કબીર. આ તો અમારે ઘણા દુકાન ઉપર હતોને જ્યારે ત્યારે હું મગાવતો જૈન સમાચાર એક વાડીલાલ મોતીલાલ. એ ૬૪-૬૫ની વાત છે આ તો. ઘણાં વર્ષ થયા. ૬૮. ત્યારે કબીરના પદનું એક. વાડીલાલ મોતીલાલ હતા આપણે સ્થાનકવાસી. એ જૈન સમાચાર કાઢતા. હું પત્ર મગાવતો. એમાં ભેટમાં એ આવ્યું હતું ભાઈ! કબીરની. તે દિ' વાંચેલું આ તો. ૬૮ વર્ષ પહેલાની વાત છે. એને એ કબીરે કહ્યું ઓલા માણસને પૂછયું'તું. ભગતજી! આ તમે શું કરો? પરમાત્માનું તમે ધ્યાન.. સાંભળ સાંભળ. ધુનના ધુણી એ ધુનના ધણી ધ્યાન લગાવ એ અપની ધુનની ધુણી લગાવે. જેની ધુનમાં નથી. એમ પહેલું ધન રે ધુનિયા. ધન રે ધુનિયા ધ્રુવનું ધામ. અપની ધુન. 'ધુન રે ધુનિયા' એ ધુન ચડાવનાર હે ધુનિયા! 'ધુન રે ધુનિયા અપની ધુન.' આત્માની ધુન લગાવ કહે છે. પરમેશ્વરે કહે છે એવું ત્યાં છે નહિ. આ તો જૈન પરમેશ્વર. એ તો એને કલ્પનામાં ઈશ્વર છે ને આ બધું વ્યાપક છે. એ શૈલીમાં. આ અમારે શશીભાઈ એમાં હતાને. કર્તા ઈશ્વર વિષ્ણુ હતા લ્યો. મોઢ-મોઢ. હવે આમાં આવી ગયા.

એણે એમ કહ્યું 'ધુન રે ધુનિયા અપની ધુન, જેની ધુન મેં પાપ ન પુણ્ય.' આહા..હા..! એમ અહીં પરમાત્મા કહે છે. આ જુદી જાત આખી. ત્યાં તો દ્રવ્ય ને ગુણ ને પર્યાય કાંઈ ખબર ન મળે. જૈન પરમેશ્વર સિવાય સત્ય ક્યાંય છે નહિ. આ તો સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ સિદ્ધ કરેલું, જાણેલું. એ કહે છે. ચૈતન્ય ધાતુને ધારનાર. ભગવાન એ ચૈતન્ય ધાતુને ધરનાર જેમ છું. સોનું ધાતુ છે એ સોનાપણાને ધરનાર. એમ આ ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... જ્ઞાનધામ કીધુંને આ? શું કીધું? જ્ઞાનધામ. જ્ઞાનરૂપી મંદિર છે. એકલો જ્ઞાનનો સાગર ભગવાન છે. અરે! કેમ બેસે? આહા..હા..! ધ્રુવ ધણીનો ધુની ધર્મધ્યાની ધર્મી ધન્ય છે. આહા..હા..!

ધ્રુવ ચિદ્‌ધામ સ્વરૂપ, ધ્રુવ ચિદ્‌ધામ સ્વરૂપ ત્રિકાળ જ્ઞાનધામ ધ્રુવસ્વરૂપ, ધ્યેયના ધ્યાનની ધુણી ધરી યુક્ત ધખશથી ધખાવવાવાળો ધર્મના ધારક ધર્માત્મા ધન્ય છે. આને ધર્મ કહે છે. આહા..હા..! આ હમણા ફાગણમાં બનાવ્યું છે હોં. પહેલું-વહેલું. આહા..હા..! આમાં આવ્યું છેને. શું આવ્યું છે અહીં? **'उद्धत्-बोध-धाम'** આહા..હા..! એટલે? ધ્રુવ જે ઉદ્ધત એટલે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન ધામ ધ્રુવ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ ભાઈ નિશાળ જુદી જાતની છે, કોલેજ જુદી જાતની છે. વીતરાગની કોલેજ છે. આ તો વીતરાગ ત્રિલોકનાથ. આહા..હા..! આ લોકો કોલેજમાં .. આ તો પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ કહે છે ઉદ્ધત જ્ઞાન ધામ. આહા..હા..! શું કહે છે એ? આ એક સમયની પર્યાય છે એને ન જો. ઉદ્ધત જે ઉત્કૃષ્ટ ધ્રુવ, જ્ઞાનધામ અંદર પડ્યું છે ધ્રુવ. આહા..હા..! છે?

'ઉદ્ધત જ્ઞાનધામમાં...' નીચે અર્થ લખ્યો છે. **'જ્ઞાનમંદિર; જ્ઞાનપ્રકાશ.'** જ્ઞાનમંદિર

ભગવાન તો છે. એમાં પુણ્ય અને પાપ છે નહિ. ત્રિકાળી વસ્તુમાં પુણ્ય-પાપને સંસાર છે જ નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું. પોતે અંદર ત્રિકાળી આનંદનો નાથ પ્રભુ, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મા. સત્ નામ કાયમ રહેનારો જ્ઞાનધાતુને ધરનારો.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અરે! આ તો ફાટી જાય પ્યાલા આવી વાત છે બાપા! ભાઈએ પૂછયું હતુંને. વળી એક દિ' પાછો વિચાર આવીને આ આવ્યું લ્યો અંદર. એ કરવું શું પણ હવે ત્યારે? આ બધી વાતું. આહા..હા..! સવારમાં આવ્યું હતું વિજ્ઞાનઘન. આત્મા અંદર વિજ્ઞાનઘન, જ્ઞાનનો ઘન છે. આહા..હા..! જ્ઞાનનો પિંડ છે, નિત્ય ધ્રુવ છે. એવું જે જ્ઞાનમંદિર તેની નજર કર. આહા..હા..! એટલે કે જ્ઞાનધામ પ્રભુ ત્રિકાળી ધ્રુવ છે એ ધ્રુવ છે તેનું ધ્યાન કર અથવા ધ્રુવ છે તે સત્યાર્થ છે. ધ્રુવ જે જ્ઞાનધામ તે સત્યાર્થ છે, ભૂતાર્થ છે એ સત્ય ત્રિકાળ છે. એનો આશ્રય લઈને સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કર. આ તો ધર્મની પહેલી વાતું છે, બાપુ! અને એ સમ્યગ્દર્શન વિના જેટલા વ્રત ને તપ ને ભક્તિ આદિ કરે એને ભગવાન બાળવ્રત ને બાળતપ. મૂર્ખાઈ ભરેલા વ્રત અને મૂર્ખાઈ ભરેલા તપ કહ્યા છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ!

અહીં કહે છે જ્યાં સુધી તને ભેદજ્ઞાન નથી ત્યાં સુધી તું અધઃમાં પડ્યો છો. એટલે પર્યાયબુદ્ધિમાં પડ્યો છો. ત્યાં સુધી તો રાગનો કર્તા છો, પુણ્યનો કર્તા છો એમ અજ્ઞાનપણે માન. પણ અધઃમાંથી ખસીને ઊર્ધ્વમાં જાવું હોય હવે. આહા..હા..! એટલે? આ તો વીતરાગ માર્ગ અરે! પ્રભુના વિરહ પડ્યા. આહા..હા..! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. ભરતમાં છે નહિ. આહા..હા..! એમનું આ કથન છે. એમની આ વાણી છે. ભાઈ! તને આત્મા જોતો હોય અને આત્માનું જ્ઞાન કરવું હોય, પ્રભુ! તું ધ્રુવ અંદર એક ચીજ છેને પોતે. આહા..હા..! જે કાયમ રહેનારી જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન.. જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... પલટતી અવસ્થા નહિ. ધ્રુવરૂપે, સદશ્યરૂપે, જ્ઞાનરૂપે, ધામરૂપે અંદર રહેલી. આહા..હા..! એવી ચીજને. છે? **'ઉદ્ધત જ્ઞાનધામમાં નિશ્ચિત એવા આ સ્વયં પ્રત્યક્ષ આત્માને...'** આહા..હા..! એવું જે ધ્રુવ ચૈતન્ય ભગવાન આદિ આનંદ આદિ .. આત્મા ચૈતન્યરત્ન. આહા..હા..! એ ચૈતન્ય હીરલો અંદર હીરો છે ધ્રુવ.

શ્રોતા :- આ હીરાભાઈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હીરાભાઈ. આપણા ઓલા હીરાભાઈ એ વયા ગયા છે. જયપુર ગયા છે. જયપુર ગયા છે. હીરાભાઈ આપણે. સત્સાહિત્યમાં નહિ આ બહાર પડે છેને. ૮૦ હજાર રૂપિયા એણે કાઢ્યા છે. પોતે ૮૦ હજાર આપ્યા છેને. છોકરો એક નાનો છે. પૈસાવાળા છે ઘણા. ૪૦-૫૦ લાખ. બહુ સાદો માણસ. .. ઉદાર ઘણા. ૮૦ હજાર કાઢ્યા આપણા. સત્સાહિત્ય. આપણું આ સાહિત્ય જે છે એ ઓછી કિંમતે દેવું. ૧૦નું પડ્યું હોય

અને સાડા સાતે દેવું એવી રીતે ત્યાં કર્યું. એક લાખ ભાઈએ આપ્યા છે. શાંતિભાઈ. શાંતિભાઈ હતાને ગયા હમણા. ચીમનભાઈ આ બધું .. એણે એક લાખ આપ્યા. અહીંનું સાહિત્ય છે તે સોંઘુ આપીને વેચવું. ઓલા ખ્રીસ્તીના જે ખ્રીસ્તી થયેલા હોય એને એક રૂપિયાનું પુસ્તક ચાર પૈસે આપે. એના પ્રચાર માટે ખ્રીસ્તી લોકો. તેથી કેટલાને ખ્રીસ્તી બનાવી દીધા છે લ્યો આ હિન્દુસ્તાનમાં. તો આવું સાહિત્ય પરમાત્માનું ત્રિલોકનાથનું એને તો હવે જેમ ઘર ઘર પહોંચે અને માણસને પહોંચે એવું સાહિત્ય કરવું જોઈએ. બીજે પૈસા નાખી દેવા એ કરતાં. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે બોધધામ ભગવાન આત્મા. આહા..હા..! જેમ કાશીનું ધામ ક્ષેત્ર છેને. એમ આ જ્ઞાનનું ધામ છે પ્રભુ અંદર. આહા..હા..! આનંદનું ધામ છે એ તો. આહા..હા..! અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ પ્રભુ અંદર છે. આહા..હા..! આવો આત્મા! હવે અહીં એક અડદની દાળ સદડી સરખી ન થાય ત્યાં ઢીંચણીયું ઉઠે. હવે એને. આ અડદની દાળ ને છાશને. ..પાણી જેવું થાય તો ધણી આમ કોણે કર્યું છે આ? ઢીંચણીયું ઉઠે. બોલશો નહિ બાયુ કહેશે કાંઈ બોલશો નહિ (હમણાં ઉપદ્રવ કરશે). એને કહેવું કે અરે! નાથ! તું કોણ છો પ્રભુ! આહા..હા..! અરે ઢીંચણીયે તારું સ્વરૂપને કચડી નાખ્યું તે. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે 'એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ મારા' એમ માનનારો ચૈતન્યને કચડી નાખે છે. આહા..હા..! એનું જે તત્ત્વ જ્ઞાનધામ પ્રભુ અંદર. ધ્રુવ ધામ જ્ઞાનનું ધામ. આહા..હા..! નિશ્ચિત છે. આહા..હા..! શરીર, વાણી, મન તો એમાં નથી પ્રભુમાં. આત્મા. અહીં તો આત્માને પ્રભુ કહીએ છીએ. કે પ્રભુ પોતે ન હોય તો પ્રભુતા પ્રગટ ક્યાંથી આવશે? કેવળી પરમાત્મા અરિહંત થયા એ કેવળજ્ઞાની અનંતજ્ઞાન, અનંત આનંદ થયા ક્યાંથી? બહારથી આવે છે કોઈ ચીજ? આહા..હા..! અંદરમાં છે, બાપુ! લીંડી પીપર છે આવડી નાની. કદે નાની, રંગે કાળી. પણ એમાં તિખાશ ભરી છે ચોસઠ પહોરી. ઘૂંટતા એની ચોસઠ પહોરી બહાર આવે છે. આ પીપર કહે છેને લીંડી પીપર નહિ? ચોસઠ. ચોસઠ પહોરી એટલે? ચોસઠ પૈસા એટલે સોળ આના એટલે રૂપિયો. આહા..હા..! ચોસઠ પહોંર ઘૂંટે. અમારે ત્યાં છેને ડાહ્યા જેઠા વઢવાણના દશાશ્રીમાળી. એને એ ટેવ હતી કે ઘરે ભૈયા રાખે ભૈયા. અને ચોવીસે કલાક ઘૂંટે. એમાંથી બનાવી અને કોઈ માણસ આવે એને આપે મફત. મા-બાપ દયાની.. પોતે કરતા. ડાહ્યા જેઠા હતા. ભાઈ આ તે ચોવીસે કલાક એમાં લિસોટામાં આંતરો ન પડવો જોઈએ. ચાર ભૈયા થાકે તો બીજા ચાર. એમ ચોવીસ(કલાક) ચોસઠ પહોર સુધી ઘૂંટે. કે જે અંદર ચોસઠ પહોરી તિશાખ છે એ બહાર આવે. છે એમાંથી બહાર આવે. પ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ છે. કાંઈ અદ્ધરથી ઘૂંટેથી આવે છે? ઘૂંટે આવે તો તો કોલસાને લાકડા ઘૂંટવા જોઈએ. અંદર હતી. આહા..હા..!

એમ ભગવાન આત્મા એના અંદર ધામમાં પૂર્ણ આનંદ અને પૂર્ણ જ્ઞાન પડ્યું છે. આહા..હા..!

સોળ આના એટલે ચોસઠ. લીંડીપીપરનો દાખલો તો બેસે એવું છે કે નહિ? આ વૈદ્યો કરે છેને પીપર કાઢે. બહુ શરદી થાય તો. પછી આપે. મધમાં લેજો ને ઘીમાં લેજો. મધ તો મહાપાપ છે હોં! મધમાં લેવું એ જૈનને શોભે નહિ. પાણીમાં લેજો કે ઘીમાં. એમ કહે. બહુ શરદી થઈ હોય. એ તિખાશ ચોસઠ પહોરી પ્રગટ થઈ એ ક્યાંથી આવી? એ અંદર શક્તિ, સ્વભાવ હતો ચોસઠ પહોર અંદર. એમાંથી બહાર આવી. શક્તિમાંથી વ્યક્તિ થઈ છે, પ્રગટ થઈ છે. એમ પરમાત્મા આત્મા પૂર્ણ સર્વજ્ઞ જ્ઞાનધામ પ્રભુ પોતે. આહા..હા..! એમાં એકાગ્રતાની ઘૂંટથી અંદર પર્યાયમાં કેવળજ્ઞાન ધામ આવે છે બહાર. સમજાણું કાંઈ? સમજાણું કાંઈ? તો અહીંનું વિસામાનું વાક્ય છે. એકબીજા વાતું કરે ત્યારે વિસામો હોયને. એમ કે ત્યાં ફલાણું ફલાણું. એમ અહીં સમજાય છે? એ વિસામાનું વાક્ય છે. કારણ કે સમજ્યા વિના વિસામો મળે એવો નથી. દુઃખી થઈને મરી જાશે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીં તો અહીં અટક્યું છે અહીં. **'उद्धत्-बोध-धाम-नियतं स्वयं प्रत्यक्षम् एनम्'** આહા..હા..! શું કહે છે? પ્રભુ! તારો એવો એક સ્વભાવ છે કે આનંદનું ધામ છો પણ પ્રત્યક્ષ થઈ શકે એવી તારી શક્તિ એક છે. પ્રકાશ શક્તિ છેને ૪૭ શક્તિ. સ્વયં પ્રત્યક્ષ. આહા..હા..! તારી જ્ઞાનની દશામાં રાગ અને નિમિત્તની અપેક્ષા વિના તારી જ્ઞાનદશામાં તું સીધો જણાય એવું તારું સ્વરૂપ છે. સમજાણું કાંઈ? આવો ઉપદેશ હવે. ઓલું તો પૂજા કરો, ભક્તિ કરો એવું સહેલું સટ હતું રખડવાનું. આહા..હા..! બાપુ! આ તો માર્ગ. ભવના અંત કેમ આવે? અને અભવ મોક્ષની દશા કેમ પ્રગટ થાય એના કારણની વાતું છે આ તો. આહા..હા..!

કહે છે. આ હીરાભાઈનો છોકરો આવ્યો લાગે છે. પ્રભુ! તું એકવાર ઉદ્ધત ધામને જોવા જાને અંદર. આહા..હા..! મોટા સારા મંદિર હોય તો જોવા જાય. આ તો જ્ઞાનમંદિર. જ્ઞાનનો સાગર છેને. જ્ઞાનધામ, બોધધામ, ધ્રુવધામ. એ નિશ્ચિત એવા સ્વયં. નિશ્ચિત છે. નિશ્ચયથી એ જ્ઞાનધામ છે ભગવાન. એમાં શરીર, વાણી તો નથી પણ પુણ્ય-પાપના ભાવના વિકલ્પની લાગણીઓ પણ એમાં નથી. આહા..હા..! આવી વાત! એવો જે ભગવાન આત્મા અંદર બિરાજે છે. ભગ એટલે લક્ષ્મી. જ્ઞાન અને આનંદની લક્ષ્મી. ભગ-લક્ષ્મી અને વાન-સ્વરૂપ. જેનું આનંદ ને જ્ઞાનલક્ષ્મીનું સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! આ ધૂળની નહિ હોં! આ ધૂળની લક્ષ્મી. આહા..હા..! તેથી એને ભગવાન તરીકે બોલાવ્યા છે. અને પ્રભુ તો ત્યાં સુધી કહે છે મુનિઓ, સંતો. બધા જીવો ભગવંત સ્વરૂપ છે. પર્યાયનું લક્ષ અને અવસ્થાને છોડી દે. આહા..હા..! બધા આત્માઓ ભગવાન સ્વરૂપ છે શક્તિએ, સ્વભાવે. એને તું એ રીતે જો. એ ક્યારે જોઈ શકે? કે પોતાને એવા ધ્રુવધામને જોતા આવડે કે આ વસ્તુ તો પૂર્ણાનંદ તે વસ્તુ આ છે. એનું નામ આત્મા. તો એ દૃષ્ટિએ બીજા આત્માને પણ પૂર્ણધામ સ્વરૂપ તે આત્મા. એની ભૂલબુલ હોય એ કાંઈ જો નહિ. એ તો અવસ્થા રહી ગઈ. આહા..હા..! આવું છે

ઝીણું. આમાં કરવું શું હાથ આવતું નથી. આવી બધી વાતું, પણ અમારે કરવું શું? પણ આ કરવું નથી કહેતા? રાગથી ભિન્ન પડીને ચૈતન્ય ધામને અંદરમાં દૃષ્ટિ કરવી તે કરવાનું છે. એ કર્તવ્ય છે. આપણે આવ્યું હતું નહિ ત્યાં. એ કર્તવ્ય છે.

શ્રોતા :- કેમ કરવું એવું નહોતું કહ્યું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કીધુંને એ. અંતર્મુખ જોવું એમ કરવું. કર્તવ્ય આવ્યું હતું. આમાં હતું નહિ? કર્તવ્ય આ છે એમ આવ્યું હતું હોં! કર્તવ્ય છે એમ કાંઈક આવ્યો શબ્દ. આ કર્તવ્ય છે આ. વર્તમાન અવસ્થાની દૃષ્ટિ છોડી, છોડી એ પણ નાસ્તિથી વાત છે. પણ પૂર્ણ ધામ આનંદમાં દૃષ્ટિ પડતા એની વર્તમાનની અવસ્થા દૃષ્ટિની રુચિ છૂટી જાય છે. આહા..હા..! કર્તવ્ય છે એમ આવ્યું હતું. સવારે આવ્યું, બપોરે આવ્યું. .. આ કર્તવ્ય છે, આ કર્તવ્ય છે એમ આવ્યું હતું. ચોખ્ખો શબ્દ હતો. ઘણા પુસ્તકો હોય એમાં ક્યાં (યાદ રહે). ભાવ યાદ રહે. આહા..હા..! વાડી .. શું છે? કર્તવ્ય છે એમ છેલ્લું આવ્યું હતું.

શ્રોતા :- શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર જીવ છે એવો અનુભવ કર્તવ્ય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ. બસ એ. કેટલામી છે?

શ્રોતા :- ૪૦મું પાનું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ૪૦મું પાનું કીધું આપણે. એ આવી ગયું છે. આ ૩૬મું. 'શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર જીવ છે એવો અનુભવ કર્તવ્ય છે.' જોયું! કરવાલાયક હોય તો આ છે. બાકી બધી ધૂળધાણી છે. આહા..હા..! જુઓ, આમાં આવ્યું હતું. શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર. જેમ અહીં કીધુંને જ્ઞાનધામ. એકલો જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન એટલે આ શાસ્ત્રનું જ્ઞાન એ જ્ઞાન નહિ. જ્ઞાન એનો સ્વભાવ. જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન... એવો ત્રિકાળી ધ્રુવસ્વભાવ. એનો અનુભવ શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર જીવ છે એવો અનુભવ કર્તવ્ય છે. આહા..હા..! આ લોકો કહે છેને કરવું શું? આ ૩૬ ગાથાનું કીધું. '**सकलमपि विहायालाय चिच्छक्तिरिक्तं**' (કળશ-૩૫) એ. આવી વાતું! ભાઈ! આ તો વીતરાગ માર્ગની વાત છે. એ માર્ગ ક્યાંય અત્યારે તો સાંભળવો મળતો નથી. બધા બખેડા ઊભા કર્યા છે. આહા..હા..!

અહીંયાં એ કહે છે. ઉદ્ધત. એની આગળ કોઈ ચીજ ગણતરીમાં ન આવે એવી ચીજ છે. આહા..હા..! ઉદ્ધત જ્ઞાન ધામ. કોઈનું માને નહિ. અહીં છોકરા ઉદ્ધત નથી થતા? બાયુના છોકરા ઉદ્ધત થાય એ ઉદ્ધત થાય એટલે કોઈને ગણે નહિ. ઉદ્ધનો અર્થ એ છે. એમ આ ચૈતન્ય વસ્તુ એવી છે ત્રિકાળ તે કોઈને ગણે નહિ, પર્યાયને ગણે નહિ. આહા..હા..! કહો, પ્રવિણભાઈ! આ પ્રવિણપણું કેમ કરવું એની વાત ચાલે છે આ. આહા..હા..! શું આચાર્યોના શબ્દો! રામબાણ છે. અને રામનું બાણ નાખ્યું ફરે નહિ. આહા..હા..! અફરવાણી છે. ભગવાન એકવાર તારે કરવાલાયક હોય તો આ છે. આહા..હા..!

જ્ઞાનધામ. આ. છેને? 'नियतं स्वयं प्रत्यक्षम्' આહા..હા..! સ્વયં પ્રત્યક્ષ આત્મા છે. આહા..હા..! જે જ્ઞાનની વર્તમાન દશામાં તેને આખી ચીજ પ્રત્યક્ષ જણાય. એવું એનું સ્વરૂપ છે. પડદો આડો રહીને જણાય એવી ચીજ નથી કહે છે. આહા..હા..! ભગવાન આનંદનું ધામ પ્રભુ! આહા..હા..! ભાવનગરની રાણી હતી. દરબાર ભાવનગર. ઘણા વર્ષથી ઓજલમાં. પછી ઓલી હુશિયાર હતી. આ ભાઈ આ ઓજલ-ફોજલ શા? ઘણા વર્ષનું ઓજલ કાઢી નાખ્યું. મોટરમાં નીકળી લોકો ગામ આખું. રાણી સાહેબ... રાણી સાહેબ આજે બહાર આવ્યા. ઓજલ છોડ્યું ને બહાર આવ્યા. જોવા નીકળ્યા બધા. એમ કહે છે કે આ ઓજલમાં પડ્યો છે રાગની એકતામાં અંદર. આહા..હા..! એને એકલા ઓજલ કાઢી નાખને. આહા..હા..! એકલો રાગને જોતા એ ચૈતન્ય જોવાનું રોકાઈ ગયું છે. આહા..હા..! એક સમયની વર્તમાન દશાને જોતા ત્રિકાળ ધ્રુવ ઓજલમાં પડી ગયું છે. આહા..હા..! એ બહારની રાણી એકલી એ વખતે લોકો આમ બજારમાં નીકળી ઓજલ છોડીને. ત્યાં લોકો જોવા નીકળ્યા. હોય તો સમજવા જેવું હોય.

એક ફેરી અમે કીધું હતુંને. ઓલા વડીયા-વડીયા દરબાર છેને. ભાઈ હતા. રામજીભાઈ હતા. વડીયા ગયેલા અમે. દરબાર હુશિયાર છે. દરબાર હતો હુશિયાર, ગુજરી ગયો. ત્યાં રાજાઓના દીકરાઓ આવતા બધા એની પાસે શીખવા. વ્યાખ્યાનમાં બધા આવ્યા હતા. રાજા, એની સાથે રાજના કુંવરો બધા. ચારેકોરથી બધા વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા.

શ્રોતા :- લખુભાઈ એના દિવાન.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લખુભાઈ દિવાન હતા રાજકોટવાળા. એ બધા ૯૫ની સાલની વાત છે. ૯૬-૯૫. એટલે દરબારે કહ્યું મહારાજ! જરી દર્શન કરવા છે. રાણીને. એ તો રાણી કેવા હશે કોકને જાણે અંદરથી. અહીંથી વહોરવાનું કહ્યું બિચારાએ. પણ અમે તો ભાઈ નિર્દોષ. ત્યાં માંસ ને દારૂ હોય એ ઠેકાણે વહોરિયે નહિ. બ્રાહ્મણનું હતું જુદું રસોડું. ત્યાં વહોરવા ગયા અને પછી અંદર રાણી હતી. રાણી જોઈએ તો કાંઈ મોટી. આ લબડે બધું. કાંઈ દેખાય નહિ. બીજાને એમ લાગતી હોય રાણી કેવી હશે અંદરમાં? હતી નરમ બિચારી. પગે લાગી. ગયા અંદર. ઘણા બહાર સાધન સુખી ખરાને. ખાવું, પીવું બધું. શરીર એટલું બધું લોહી... લોહી.. બધું આમ. વધી ગયેલા ચામડા. દેખાવમાં કાંઈ ન મળે. પણ દુનિયાને એમ થઈ જાય કે રાનીસાહેબ કેવા હશે?

અહીં કહે છે કે આત્મા કેવો હશે તે જોવા કોઈ દિ' (પ્રયત્ન) કર્યો નથી ઓજલ મૂકીને બાપા! આહા..હા..! અને આ તો ઓજલ તૂટે તો ભગવાન દેખાય એવો છે પ્રત્યક્ષ એમ કહે છે. આહા..હા..! જેનું સુંદર રૂપ આનંદ છે, જેનું સુંદર રૂપ જ્ઞાન છે, જેનું સુંદર રૂપ ઈશ્વરતાથી ભરેલું સુંદરરૂપ છે. આહા..હા..! જેની નિરોગતા સ્વચ્છતાથી ભરેલી છે. આહા..હા..! એવો જે આત્મા અંદર. આહા..હા..! હવે આવું કેમ બેસે? લ્યો! વરસાદ આવે છે. વરસાદ

તો આ છે. આહા..હા..!

'સ્વયં પ્રત્યક્ષ આત્માને...' ભાષા દેખો! મૂળ પાઠમાં છેને. **'स्वयं प्रत्यक्षम् एनम्'** આહા..હા..! આ. વર્તમાન જ્ઞાનની જે પર્યાય-દશા છે એ અનાદિથી પરતરફ વળેલી છે. એનું નામ સંસાર અને એનું નામ મિથ્યાત્વ. આહા..હા..! એ જ્ઞાનની દશાને ભગવાન અંદર પૂર્ણાનંદ પ્રભુ છે ત્યાં વાળને. આહા..હા..! એ પ્રત્યક્ષ થાય એવો આત્મા છે જોયું! પ્રત્યક્ષ થશે તને અંદર આ આત્મા. આનંદનું વેદન અને અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ તને પ્રત્યક્ષ આવશે. આહા..હા..! આ ધર્મની પહેલી દશા. સમ્યગ્દર્શન. આહા..હા..! અહીં જ્ઞાનની પ્રત્યક્ષની અપેક્ષાએ વાત કરી છે. સમકિત છે એ પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ નથી. સમકિત તો એની આ પ્રત્યક્ષ આત્મા જે થયો એની પ્રતીતિ તેનું નામ સમ્યગ્દર્શન. આહા..હા..! એ ચોથું ગુણસ્થાન હજી તો હોં. શ્રાવક પહેલાની વાત આ તો. શ્રાવક તો પાંચમે ગુણસ્થાને સારા સાચા શ્રાવક હોં! આ બધા શ્રાવક તો બધા નામધારી. કાળીજીરી ભરી હોય અને માથે લખે સાકર એટલે કાંઈ કાળીજીરી કડવી મટી જાય? આહા..હા..! એમ અમે શ્રાવક છીએ અને અમે સાધુ. માથે કોથળે નામ લખ્યા. અંદર મિથ્યાત્વનો ભાવ કડવો ભર્યો છે અંદર. રાગ મારો અને રાગનું કર્તવ્ય હું ને હું પરનું કરી શકું છું. એવી મિથ્યાત્વની કડવાશ ભરી છે. એય..! સુજાનમલજી! આવી વાતું છે અહીં તો બાપુ! ઓહો..હો..!

'उद्धत्-बोध-धाम-नियतं स्वयं प्रत्यक्षम् एनम्' આહા..હા..! એવો જે ભગવાન આત્મા જેને આ વિજ્ઞાનઘનપણું છે જેમાં. એને પ્રત્યક્ષ આત્મા કર. આહા..હા..! જે અત્યાર સુધી અનંતકાળમાં તે એ નિધાનની નજરું તે કરી નથી. આહા..હા..! તારી નજરમાં પરને મોટપ તે આપી છે. પર્યાયને રાગને, પુણ્યને અને એના ફળ ધૂળને. આહા..હા..! એ પામરતામાં તે પ્રભુતાની તે મોટપ આપી નથી તને. અને એકવાર આપ તો ખરો, પ્રભુ! તું મોટો છોને અંદર. આહા..હા..! અરે! આવી વાતું હવે. ઓલું તો કેવું સહેલુંસટ હતું દયા પાળવી ને ઈચ્છામી પડિક્કમણુ કરીને ઈરિયા વિરિયા કરી. એય..! જયંતિભાઈ! સામાયિક થઈ ગઈ. ધૂળેય નથી સામાયિક સાંભળને. આહા..હા..! સામાયિક ને પોષા ને કહેવા કોને એની તો ભાન ન મળે. આ પોષા કરેને આઠમના અને ચૌદશના પ્રૌષધ. પ્રૌષધમાં તો પુષ્ટી થાય એ પ્રૌષધ કહેવાય. જેમ ચણો પાણીમાં પલળે અને પોઢો થાય એમ ભગવાન આનંદનું ધામ એની દૃષ્ટિ કરતા શુદ્ધતા અને આનંદનો સ્વાદ આવે એનું નામ પ્રૌષધ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'उद्धत्-बोध-धाम-नियतं' નિશ્ચયથી **'स्वयं प्रत्यक्षम् एनम्'** આહા..હા..! **'च्युत-कर्तृभावम् अचलं एकं परम् ज्ञातारम्'** આહા..હા..! **'કર્તાપણા વિનાનો,...'** જ્યારે જ્ઞાતાદૃષ્ટાનું ભાન થયું કે આ તો જ્ઞાનનો નાથ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ જ્ઞાનસ્વરૂપે છે. એને રાગનું કરવું એના સ્વરૂપમાં નથી. આહા..હા..! આવી વાત હવે. બાપુ! ભવભ્રમણના અંતની વાતું

આવી છે, ભાઈ! સાધારણ ધર્મ-ધર્મ કરે છે. 'ધર્મ ધર્મ તો સૌ કહે, ધર્મ ન જાણે મર્મ. ધર્મ જિનેશ્વર ચરણ ગયા પછી કોઈ ન બાંધે કર્મ.' આનંદઘનજીમાં આવે છે. આહા..હા..! દુનિયા આખી કહે ધર્મ કર્યો... ધર્મ કર્યો... ધર્મ કર્યો... બાપા! ધર્મ શું ચીજ છે? આહા..હા..! ભગવાન વિજ્ઞાનધામ અસ્તિપણે મોજુદ ચીજ પ્રભુ છે પોતે. એને પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનમાં પ્રત્યક્ષ જાણવો. જેને જાણવા માટે રાગ ને નિમિત્ત ને મનની પણ જરૂર નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે.

એ '**કર્તાપણા વિનાનો...**' આહા..હા..! '**च्युत-कर्तृभावम्**' એમ ભાન થયું કે હું તો જ્ઞાન ને આનંદ છું. એથી સમકિતી, ભેદજ્ઞાની જીવ એ રાગનો કર્તાપણાનો ચ્યુત થઈ જાય છે ત્યાં. કર્તાપણાનો નાશ થઈ જાય છે અને રાગ આવે એનો એ પોતામાં જ્ઞાનમાં રહીને જાણનાર રહે છે. આહા..હા..! આનું નામ સમ્યગ્દર્શન. આનું નામ વીતરાગ માર્ગમાં ધર્મની પહેલી સીઢી, પહેલું સોપાન, પહેલું પગથીયું. શ્લોક બહુ ઊંચો. ઓહો..હો..! '**च्युत-कर्तृभावम् अचलं**' '**કર્તાપણા વિનાનો, અચળ,...**' જ્ઞાન જ્ઞાતાપણે જ્યાં ભાન થયું જ્ઞાન અચળ છે. હવે રાગના કર્તાપણામાં એ જાતું નથી. આહા..હા..! '**અચળ, એક...**' એકરૂપ એ ચીજ છે. આહા..હા..! '**એક પરમ જ્ઞાતા જ દેખો.**' ઝીણું તો પડે ભાઈ! અભ્યાસ ન મળે. અને અત્યારે એ પદ્ધતિ આખી ઊડી ગઈ છે. ધર્મના નામની શું પદ્ધતિ છે એ વાત ઊડી ગઈ. આ બધી બહારમાં કડાકુથલા. ક્રિયાકાંડના રાગમાં પડ્યા અને ધર્મ થાય છે એમ માને છે. ભાઈ!

અહીં કહે છે '**એક પરમ જ્ઞાતા જ દેખો.**' એ તો એકરૂપે જ્ઞાતા છે. કહ્યું હતુંને બોધધામ. એમ જ્યાં ભાન થયું તો એ તો જાણનાર-દેખનાર જ છે બસ. એ રાગનો પણ કર્તા નથી અને કોઈનું કરીને કોઈની વ્યવસ્થાના કામ કરે એવો એ આત્મા છે જ નહિ. હુશિયાર માણસ આ કામ ન કરે દુકાન બેસીને? વ્યવસ્થિત કામ વ્યવસ્થા-વ્યવસ્થા. માણસ એમ કહેને વ્યવસ્થાપક સ્થાપ્યો છે આને. વ્યવસ્થાનો સ્થાપક વ્યવસ્થાપક. વ્યવસ્થા એટલે વિશેષે-અવસ્થા. બીજા આત્માની જડની વિશેષ અવસ્થાનો વ્યવસ્થાપક છે આ. ધૂળેય નથી સાંભળને. આહા..હા..! કહો, ધર્મચંદજી! સ્વયં પ્રત્યક્ષ ભગવાન આત્મા. આહા..હા..! એકવાર તું નજર તો કર જ્યાં નિધાન પડ્યા છે અંદર. હજી પહેલા જ્ઞાનમાં અને શ્રદ્ધામાં તો એ વાત લે. આહા..હા..! વ્યવહારશ્રદ્ધા. એ વસ્તુ જે ત્રિકાળ જ્ઞાતા-દૃષ્ટાનો ભંડાર ભગવાન એને નજરમાં લઈને પ્રત્યક્ષ કરવું એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે. આહા..હા..! ધર્મની પહેલી દશા એને કહીએ. આહા..! પછી સ્વરૂપ જે જાણ્યું છે એની શ્રદ્ધામાં પણ એમ આવ્યું ત્યારે કે આમાં હું ઠરીશ ત્યારે અશુદ્ધતા અને કર્મનો નાશ થશે. કોઈ અપવાસ કરીને અને આનાથી કર્મની નિર્જરા થશે એમ નહિ. આહા..હા..! ઉપવાસ. ઓલો અપવાસ છે. સ્વરૂપના ભાન વિના રાગમાં રહ્યો તે અપવાસ-માઠો વાસ છે. અને શુદ્ધ ચિદાનંદ ભગવાન ઉપ એના સમીપમાં

વસવું અંદર ઠરવું એનું નામ ઉપવાસ છે. બહુ ફેર. વાતે વાતે ફેર હશે આ બધો. દાખલો આપ્યો નહોતો તે દિ'? 'આનંદ કહે પરમાનંદા એ માણસે માણસે ફેર, એક લાખે તો ન મળે અને એક ત્રાંબિયાના તેર.' એમ ભગવાન કહે છે કે મારે ને તારે શ્રદ્ધામાં લાંબો ફેર છે. તું સાધુ થયો હોય પણ માન કે રાગનો કર્તા છું એ તારી શ્રદ્ધા મિથ્યા છે. આહા..હા..! આવું છે.

'એક પરમ જ્ઞાતા...' જોયું! પરમ જ્ઞાતા. પરમ શબ્દ પડ્યો છેને? કર્મભાવથી ચ્યુત **'अचलं एकं परम् ज्ञातारम्'** આહા..હા.. એમ જો અંદરમાં. તને આત્મા જણાશે, આત્મા અનુભવમાં આવશે અને તે આત્મા અતીન્દ્રિય સ્વરૂપ છે, તેથી ત્યાં નજર નાખે તને અતીન્દ્રિયના સ્વાદમાં તને સ્વાદ દેખાશે. અતીન્દ્રિય આનંદનો તને સ્વાદ આવશે. આ અનાદિના રાગ અને પુણ્ય-પાપના ઝેરના સ્વાદ એ ઝેરીલા સ્વાદ છે બધા. આહા..હા.. આ તને આનંદ આવશે કહે છે. કરવા જેવું આ છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૧૦, સોમવાર, તા. ૨૫-૦૭-૧૯૭૭, કળશ-૨૦૫-૨૦૬, પ્રવચન નં. ૩૯૭

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર, ૨૦૫ કળશ છેને? એનો ભાવાર્થ છે. ૨૦૫ કળશનો ભાવાર્થ. આવી ગઈ છે એ વાત એને ચાલતી ભાષામાં સમજાવે છે. એક સાંખ્યમતિ છે અન્યમત એ એવું માને છે કે **'પુરુષને સર્વથા એકાંતથી અકર્તા,...'** પુરુષ એટલે આ આત્મા. જે આ આત્મા છે એને બિલકુલ રાગ ને દ્વેષ ને પુણ્ય-પાપનો કર્તા આત્મા માનતા નથી.

શ્રોતા :- જૈન પણ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જૈનો પણ કેટલાક એવા છે. એ આગળ આવશે. ખબર ક્યાં શું ચીજ છે. આત્મા વિકારને કરે નહિ. કર્મ વિકાર કરાવે એમ માનનારા જૈનો પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. સાંખ્યનો દાખલો આપીને (વાત કરે છે). અત્યારે બધી ગડબડ ઘણી થઈ ગઈ છે. પણ એને ક્યાં દરકાર પણ છે માણસને. શું ચીજ છે? જિનેશ્વર શું કહે છે? અને એનો ધર્મ કેમ થાય? એની ક્યાં પડી છે શું ચીજ છે ઈ? આહા..હા..!

અહીં સાંખ્યમતી કહે છે **'એકાંતથી અકર્તા, શુદ્ધ ઉદાસીન ચૈતન્યમાત્ર માને છે.'** એ તો આત્મા ચૈતન્યમાત્ર શુદ્ધ, રાગ અને પુણ્યના પરિણામથી રહિત, કર્તા રહિત એવી

ચૈતન્ય વસ્તુ માને છે સાંખ્ય. '**આવું માનવાથી પુરુષને...**' એટલે આત્મા. એને '**સંસારના અભાવનો પ્રસંગ આવે છે;...**' જો વિકાર પુણ્ય અને પાપ, ભ્રાંતિ એને જો કરે નહિ તો એને સંસાર નથી એવું થયું. આ રખડવાનો સંસાર છે નહિ એને તો. જડને સંસાર છે એમ થયું. કારણ કે કર્મ આત્માને કરાવે વિકાર. એ જૈનનું કહેશે પછી. '**અને જો પ્રકૃતિને...**' એટલે કર્મ. '**સંસાર માનવામાં આવે...**' કર્મને '**તો તે પણ ઘટતું નથી, કારણ કે પ્રકૃતિ તો જડ છે, તેને સુખદુઃખ આદિનું સંવેદન નથી,...**' ઝીણો ન્યાયનો વિષય છેને. અનંતકાળથી એણે ચૈતન્ય વસ્તુ શું છે (એ જાણી નથી). સર્વજ્ઞ ભગવાન પરમેશ્વરે એ ચૈતન્ય અંદર નિત્યાનંદ પ્રભુ અને એની પર્યાયમાં રાગ ને દ્વેષ ને પુણ્ય ને પાપ ને ભ્રાંતિ કરે છે એ સંસાર છે. એ સંસારનો કર્તા જીવને ન માને અને કર્મને માને તો સાંખ્યમતિ જેવા જૈનો પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહા..હા..!

'**તેને સંસાર કેવો? આવા અનેક દોષો એકાંત માનવામાં આવે છે. સર્વથા એકાંત વસ્તુનું સ્વરૂપ જ નથી. માટે સાંખ્યમતીઓ મિથ્યાદષ્ટિ છે; અને જો જૈનો પણ...**' જૈનમાં આવીને અને જૈનના સંપ્રદાયમાં જન્મ થયો એ પણ એવું માને કે આત્માને વિકાર થાય છે એ કર્મને લઈને થાય છે. આત્મા શું કરે? બિચારા કર્મ આવે તો વિકાર કરવો પડે એમ જૈનો માને છે.

શ્રોતા :- ભોંમાંથી ભાલા નીકળે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાંથી નથી. આ કહે છેને, ભાઈ કર્મનો એવો ઉદય આવે (એટલે) ભોમાંથી ભાલા નીકળે. ધૂળેય નથી સાંભળને, તને ભાન ક્યાં છે? વિકાર જે કરે છે એ આત્મા પોતાના ચૈતન્ય સ્વરૂપના ભાન વિના અજ્ઞાની એ પુણ્ય ને પાપ, દયા ને દાન, વ્રત ને ભક્તિ, કામ ને ક્રોધના ભાવ એ અજ્ઞાની પોતે પોતાના સ્વરૂપની ખબર નથી એથી એનો કર્તા થાય છે. આવી વાતું છે. કર્મ કરાવે છે વિકાર અને તેથી અમે વિકારી છીએ એમ માનનારા જૈન પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કર્મગ્રંથો બધા ખોટા?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્મ ગ્રંથમાં તો નિમિત્તની વાતું કરી છે. આત્માની તે ક્ષણે... મોટો પ્રશ્ન થયો હતોને ૨૦ વર્ષ પહેલા. ઈસરી-ઈસરી. પછી આ તત્ત્વમીમાંસા બનાવ્યું છે. જૈન તત્ત્વમીમાંસા. ૮૬માં બનાવ્યું અને આ એના પહેલા ત્યાં થયું છે. ૧૩ની સાલ. ૨૦ વર્ષ થયા. વર્ણીજી હતાને દિગંબર એની સાથે મોટી ચર્ચા થઈ હતી. અહીં તો ૭૧ની સાલથી ચાલે છે અહીં વાત. ૬૨ વર્ષ થયા. સંપ્રદાયમાં હતા ત્યારે એમ કહેતા હતા, બાપુ! વિકાર થાય છે એ કર્મને લઈને નહિ.

શ્રોતા :- સમાધાન...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સમાધાન કોઈએ કર્યું નહિ ત્યાં તો. ૭૧ની સાલ. ૬૨ વર્ષ થયા.

કે જૈન પણ એમ માને કે અમને જે કાંઈ વિકાર થાય છે પુણ્ય-પાપના ભાવ, હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષયભોગની વાસના એ કર્મ છે તે કરાવે છે. કર્મને લઈને છે. એ ચર્ચા બહુ ચાલી ઘણી ૬૨ વર્ષ પહેલાં. એ વખતે. એ વખતે કહ્યું કે બાપુ! કર્મને લઈને વિકાર નથી, આત્મામાં પાપ થાય છે એ કર્મને લઈને નથી. એ પાપના પરિણામ જીવ પોતે પોતાના સ્વરૂપને ભૂલીને કરે છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત. પણ ક્યાં એને પડી છે અત્યારે? એક તો દુનિયાના ધંધા આડે આખો દિ' પાપમાં પચ્યો બિચારો. આહા..હા..! એમાં પાંચ-પચ્ચીસ લાખ રૂપિયા હોય એટલે થઈ રહ્યું, મરી ગયો એમાં ગરી ગયો. ધંધો ને પાણી આખો દિ' પાપ, પાપ ને પાપ. એમાં બાયડી, છોકરાને સાચવવા માટે પાપ. એ બધા પાપની દૃષ્ટિએ ભાવ છે. હવે એમાં ધર્મ શું છે એ તો સમજવાનો વખત પણ ક્યાં લે છે. બે ઘડી સાંભળવા જાય અને આ દર્શન ભગવાનના કર્યા અને જાત્રા કરી, થઈ ગયો ધર્મ. ધૂળેય નથી ધર્મ, સાંભળને. એ તો રાગ છે અને રાગનો કર્તા તું છો. એ કર્મને લઈને રાગ થયો છે એમ નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'જૈનો પણ એવું માને...' આ છે? આહા..હા..! **'તો તેઓ પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.'** પણ એને શું માનું છું એનો વિચાર પણ કે દિ' કર્યો છે? એમને એમ ગાડા હાંક્યા. વાડામાં જન્મ્યો ને જે કાંઈ માથે કીધું એમાં હાંકે રાખ્યું છે. વખત ક્યાં છે એને સત્ય શું છે અને હું આ કેમ રખડી મરું છું ચોર્યાસીના અવતારમાં? આહા..હા..! કાગડા, કૂતરા, કીડીયું, કંથવા, ઢોરના અવતાર, નરકના અવતાર અનંતા કર્યા, અનંતા કર્યા. અનંત અવતાર કરતો કરતો અહીં આવ્યો છે રખડતો દુઃખી. એને એવી ક્યાં ખબર છે કે આ વિકાર કોનાથી થાય ને એવો નિર્ણય કોણે કર્યો? આહા..હા..! સાંભળ્યું નથી.

ચાહે તો ક્રોધ થાય, માન થાય, કપટ થાય, લોભ થાય એ પોતાના પરિણામ જીવ વિકારને કરે છે, જ્યાં સુધી અજ્ઞાની છે ત્યાં સુધી. આહા..હા..! ધર્મનું જેને ભાન નથી, જેને ધર્મ શું ચીજ છે અને ધર્મ કેમ થાય છે એની ખબર નથી. હું એક આત્મા આનંદ જ્ઞાનસ્વરૂપ છું અને એના અનુભવથી ધર્મ થાય, એ ધર્મ શું કેમ છે એની ખબરું નથી અને આ પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય (તો એમ કહે), ભાઈ એ તો કર્મનું જોર છે, કર્મને લઈને થાય એમ અજ્ઞાની માને છે. મૂઢ છે કહે છે ઈ. એને જૈનની ખબર નથી એમ કહે છે. આહા..હા..!

એ **'જૈનો પણ એવું માને તો તેઓ પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. તેથી આચાર્યદેવ ઉપદેશ કરે છે કે—સાંખ્યમતીઓની માફક જૈનો આત્માને સર્વથા અકર્તા ન માનો;...'** આહા..હા..! એ આત્મા આ શરીર, વાણી, મન, ને કુટુંબ કબીલા ને દેશનું તો કરી શકતો નથી કાંઈ. કારણ કે એ તો પરદ્રવ્ય છે. આહા..હા..! બાયડી, છોકરા, કુટુંબ એ તો પરવસ્તુ છે. એ ક્યાં એના ઘરની, એના આત્માની છે એ ચીજ? એ તો પરવસ્તુ છે. આહા..હા..!

એની સારસંભાળ કરવી અને એની રક્ષા કરવી એ આત્મા કરી શકતો નથી ત્રણકાળમાં. મૂઢ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ માને છે.

શ્રોતા :- મા-બાપ(ની) સેવા ન કરે તો...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ કરતો હતો સેવા ધૂળ? જગતને ક્યાં તત્ત્વ વીતરાગ શું કહે છે એની ખબર ક્યાં છે? પરવસ્તુની સેવા કોણ કરે? પરવસ્તુ એના પર્યાયથી રહિત નથી. દરેક ચીજ એની વર્તમાન પર્યાયરૂપી (કાર્ય કરે જ છે). પર્યાય શું એની હજી ખબર ન મળે. ત્રિકાળી દ્રવ્ય જે વસ્તુ આત્મા છે અને એની જે અવસ્થા બદલાય છે એ પર્યાય. એટલે એ પર્યાયનો કર્તા રાગનો પોતે કર્મને માને તો એને તો કાંઈ ખબર નથી કે હું કોણ છું? આ શું થાય છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જૈનો પણ ત્યાં સુધી આત્માને કર્તા માને તો જૈનની દૃષ્ટિની ખબર નથી.

'આત્માને સર્વથા અકર્તા ન માનો; જ્યાં સુધી સ્વપરનું ભેદવિજ્ઞાન ન હોય...' આહા..હા..! એટલે શું? કે એ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના ભાવ છે એ રાગ છે. ઝીણી વાત બાપુ! માર્ગ વીતરાગનો એવો ઝીણો છે. અત્યારે તો વીંખી નાખ્યો લોકોએ. ખબર પણ ક્યાં છે શું છે? આંધળા-આંધળા એમને એમ જગતમાં જિંદગી ગાળે છે. અહીં કહે છે... શું કીધું એ? **'જ્યાં સુધી સ્વપરનું ભેદવિજ્ઞાન...'** એટલે રાગનો ભાવ છે એનાથી મારી ચીજ ભિન્ન છે. આહા..હા..! હું આત્મા જે છું એ તો રાગના, પુણ્યના ભાવથી પણ ભિન્ન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ દેહ તો માટી, જડ, ધૂળ છે. આ તો ધૂળ છે, અજીવ છે, માટી છે. અંદર કર્મ છે આઠ એ પણ માટી ને ધૂળ ને જડ છે, અજીવ છે. આહા..હા..! હવે અંદર થાય છે જે પુણ્ય અને પાપના ભાવ એ પર્યાયમાં એની અવસ્થામાં જીવ કરે છે. કોણ? કે જેને રાગથી ભિન્ન ચૈતન્યના સ્વરૂપનું ભાન નથી એવા અજ્ઞાનીઓ રાગના કર્તા થાય છે. આહા..હા..! હવે આવી વાતું આ.

એ કર્તા ત્યાં સુધી માનો. જ્યાં સુધી રાગનો વિકલ્પ ઉઠે છે... આહા..હા..! એ તો નવ તત્ત્વમાં એ રાગ જે છે એ તો પુણ્યતત્ત્વ અને પાપતત્ત્વ છે અને આત્મા તો એનાથી ભિન્ન જ્ઞાન ચૈતન્યમૂર્તિ છે. આહા..હા..! એવું જેને રાગના અને સ્વભાવના બે વચ્ચેની ભિન્નતાનું ભાન અજ્ઞાનીને નથી. આહા..હા..! ત્યાં સુધી રાગ અને પુણ્યના ભાવનો કર્તા માનો. એટલું. પણ જ્યારે એને રાગથી ભિન્ન ભગવાન ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, જિનેશ્વરે કહ્યો એ આત્મા. અજ્ઞાનીઓએ અને અન્યમતિઓ કહે છે આત્મા એ આત્મા એણે જાણ્યો નથી. આ તો જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા અરિહંતદેવ જેણે આ આત્મા અને દરેક આત્મા કેવો છે એમ જોયો છે પ્રભુએ. એ આત્મા અંદર શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે. આહા..હા..! એને પુણ્ય અને પાપના ભાવ એ રાગી પ્રાણી જ્યાં સુધી તેની બુદ્ધિ રાગ ઉપર છે ત્યાં સુધી તે અજ્ઞાની રાગનો કર્તા છે એમ માનો. કર્મ રાગને કરાવે છે એમ ન માનો. જૈનના સંપ્રદાયમાં રહેલા

જીવો જે વ્યવહારે વીતરાગને માને છે એ પણ પુણ્ય અને પાપના, દયા, દાન, કામ, ક્રોધ, હિંસા, વિષયભોગ વાસના એ ભાવનો કર્તા જીવ પોતે છે એમ જાણો. એ ક્યાં સુધી જાણો એમ? આહા..હા..! કે જ્યાં સુધી એ રાગના પરિણામ છે એનાથી પ્રભુ અંદર ચૈતન્ય આનંદનો નાથ છે અનાકુળ આનંદકંદ છે, એમ જિનેશ્વર કહે છે એ આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે એમાં એ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પો અને રાગ એમાં નથી. આહા..હા..! આવો ધર્મ હવે. નવરા ક્યાં બિચારા? આખો દિ' ધંધા ને પાણીમાં ઘૂંચાઈ ગયા પાપ. એમાં સાંભળવાના વખતમાં પુણ્ય પણ થોડા, ધર્મ તો ક્યાં છે? આહા..હા..! સાંભળવું સત્‌શાસ્ત્ર, વીતરાગના શાસ્ત્ર સાંભળવા, વાંચવા, વિચારવા, ભક્તિ એ બધો શુભરાગ છે. આહા..હા..! એ પુણ્ય છે, એ ધર્મ નહિ. આહા..હા..! એ રાગ, રાગ તો એટલું લોકો કહે કે આપણે ધંધા કરીએ એ પાપ એ રાગ, પણ અહીં તો કહે છે કે ભગવાનની ભક્તિ કર અને ભગવાનનું સ્મરણ કર નમો અરિહંતાણં, નમો સિદ્ધાણં એ પણ રાગ છે, શુભરાગ છે. તને ખબર ક્યાં છે શું ચૈતન્ય અને કોણ ક્યાં? દુનિયાના ડાહ્યા થઈને ફરે, વાતું કરવા બેસે જાણે દુનિયાનો ડાહ્યો, આ તત્ત્વ શું છે એની કાંઈ ખબર ન મળે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે જૈનના નામ ધરાવનારાઓ પણ જ્યાં સુધી સ્વપરનું ભેદવિજ્ઞાન ન હોય. આહા..હા..! સ્વ એટલે આત્મા અંદર ચૈતન્ય જ્યોત, ચૈતન્યના પ્રકાશનું પૂર પ્રભુ આત્મા છે. આહા..હા..! એણે કોઈ દિ' સાંભળ્યું ન મળે. આ તો હાડકા જડ, માટી, ધૂળ છે. અંદર પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય એ પુણ્ય અને પાપનું તત્ત્વ એ તો વિકારી તત્ત્વ ભિન્ન છે. આહા..હા..! એ પરમાં જાય છે અને સ્વમાં આત્મા આનંદ ને જ્ઞાન ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ અનાદિ-અનંત નિત્ય ધ્રુવ તે આત્મા. આહા..હા..! એ રાગ અને આત્માને સ્વપરનું ભેદજ્ઞાન નથી ત્યાં સુધી તે અજ્ઞાની છે, તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. ત્યાં સુધી રાગનો કર્તા તે માન. આહા..હા..! કહો, જયસુખભાઈ! આ તો વકીલાતના ન્યાયથી વાત છે. વકીલાત તો બધા સમજ્યા જેવા કરે. વકીલ છેને એ બધા. આહા..હા..! કોર્ટમાં જાય વકીલાત. રામજીભાઈ મોટા વકીલ હતાને લ્યોને ૩૦ વર્ષ પહેલાં. ૨૦૦ રૂપિયા લેતા એ કોર્ટમાં પાંચ કલાકના. પણ એ બધી વકીલાત કુબુદ્ધિ હતી. જયસુખભાઈ! આવી વાત છે. ત્યાં હું આ ભાષા કરી શકું છું, દલીલ કરી શકું છું એ માન્યતા બધી મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! ભાષા જડ છે, માટી ધૂળ છે એને હું બોલું છું અને હું દલીલ કરી શકું છું એ પરને પોતાનું માન્યું એ જડ, ચૈતન્ય નથી એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! આવી વાતું ભારે આકરી. દુકાન ઉપર બેઠો હોય જ્યારે થડે... આહા..હા..! અને પાંચ-પાંચસો હજાર-હજારની પેદાશું એક દિવસની. એ થડે બેઠો હોય તો જાણે આહા..હા..! કઈ રીતે સમજાવું છું અને કઈક રીતે નામા લખું અને કંઈક... એ બહેન આવો આવો શું લેવું છે? સમજાવે. અમારે દુકાન હતીને ત્યાં દુકાનમાં આવું બધું કરતા એ બધા. કુંવરજીભાઈ ને એ બધા બેસે. આપણે તો ભગત કહેવાતા. નાની ઉંમરથી

૧૭-૧૮ વર્ષથી. ૭૦ વર્ષ પહેલાંની વાત છે. દુકાન હતી, ઘરની દુકાન પાલેજમાં. ભરૂચ અને વડોદરા વચ્ચે. દુકાન ચાલે છેને હજી. દુકાન ચાલે છે મોટી. ત્રણ લાખની પેદાશ છે અત્યારે. દુકાનની ત્રણ લાખની વર્ષની પેદાશ છે. એ દુકાનમાં ૬૪ વર્ષ પહેલાં હું જતો. મારી ઘરની દુકાન પિતાજીની દુકાન હતી. ૬૪ વર્ષ છોડ્યા થયા છે. પણ બધા અધર્મ કરતા ત્યાં. પાપ રળવું ને આ કરવું ને આ કરું ને આ. આહા..હા..! એ અમારે કુંવરજીભાઈ ભાગીદાર હતા. એની બુદ્ધિ જાડી હતી, પણ અભિમાન ઘણું. હું કરું છું, દુકાનનું હું કરું છું.

શ્રોતા :- ધંધામાં હુશિયાર હતા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાંય નહોતા હુશિયાર. પુણ્ય હતા તો પૈસા પેદા કરતા. મરી ગયો દસ વર્ષ પહેલા. અમારા ફઈના દીકરા હતા, ભાગીદાર હતા. બે લાખની પેદાશ અને દસ લાખ રૂપિયા મૂકીને ગયો. અત્યારે તો મોટી દુકાન થઈ ગઈ છે હવે અત્યારે છોકરાઓ (પાસે) ૩૦ લાખ રૂપિયા છે. ૩ લાખની પેદાશ છે. એ દુકાને હું હતો. અમારા પિતાજીની દુકાન હતી. ૬૪ વર્ષ પહેલાં. આ ધૂળ ને ધાણી બધું જોયું. આહા..હા..! જ્યાં ત્યાં અભિમાન મેં કર્યા... મેં કર્યા... અમારે કુંવરજીભાઈને એમ હતું. અમારે રામજીભાઈએ પૂછ્યું હતું કે કુંવરજીભાઈ તમને શેઠ કેટલી વાર કહે? હજાર વાર કહે? કહે ના. ના. એટલું નહિ, પાંચસો વાર તો કહે. હવે આવા તો મૂરખના ગામ. એલા પણ શું પૂછે છે તને? અને ત્યાં દુકાને જુઓ તો બબ્બે લાખની પેદાશું. એક વર્ષમાં ૧૫-૧૫, ૧૬-૧૬ હજાર મહિને પેદા કરે. દુકાન મોટી, ઘરના પૈસા. એમાં ધૂળધાણી બધા.

અહીં કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો તું. જ્યાં સુધી તને આત્મા અને રાગની ભિન્નતાનું ભાન નથી ત્યાં સુધી તું અજ્ઞાની મિથ્યાદૃષ્ટિ રાગનો કર્તા થા અને રાગનો કર્તા છે. આહા..હા..! શરીરનો કર્તા અને કુટુંબનો કર્તા અને રક્ષણ કર્તા તો અજ્ઞાનમાં પણ નથી એ. કારણ કે એ તો પરચીજ છે. એ ક્યાં તારી ચીજ હતી? એ તો પર આત્મા, પર શરીર એ તો જગતની ચીજ છે. તારે ને એને સંબંધ શું? એ તો અહીં આવ્યા, ભેગા થયા એટલે તારા થઈ ગયા? આહા..હા..! ભારે આકરું કામ ભાઈ! અહીં કહે છે કે પરનું, શરીરનું, કુટુંબનું તો કરી શકતો નથી, અજ્ઞાનમાં પણ કરી શકતો નથી. અજ્ઞાનમાં કરે તો તે પુણ્ય ને પાપના રાગનો કર્તા થાય. આહા..હા..! આમ જિનેશ્વરદેવનું ફરમાન આમ છે. એ પ્રભુ એમ કહે છે, '**જ્યાં સુધી સ્વપરનું ભેદવિજ્ઞાન ન હોય...**' છે ભાઈ? જયસુખભાઈ! બતાવ્યું? વકીલ છે, જામનગર. આહા..હા..! આવું છે. શું કીધું?

જ્યાં સુધી પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પો રાગ છે એ પર છે. બાયડી, છોકરા પર છે એ તો ક્યાંય રહી ગયા, ધૂળ એ તો ક્યાંય (રહી ગઈ). આહા..હા..! પણ અંદરમાં પુણ્ય અને પાપ, દયા ને દાન, વ્રત ને ભક્તિ, કામ ને ક્રોધ એવા ભાવ થાય એ પર છે. એ તું નહિ. આહા..હા..! છે? સ્વપરનું ભેદવિજ્ઞાન. આ સ્વપરની વ્યાખ્યા ચાલે છે. આ તો

શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત છે આ કાંઈ કથા નથી કે થોડા શબ્દમાં સમાઈ જાય. આહા..હા..! સ્વપરનું ભેદજ્ઞાન. પ્રભુ! તું આનંદનો નાથ અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ છો. આહા..હા..! હરણિયાની નાભીમાં કસ્તુરી, મૃગલાની નાભીમાં કસ્તુરી, કસ્તુરીનું ભાન ન મળે. એની ગંધ આવે, બહારમાં ગોતવા જાય. આ ક્યાંથી આવે છે? ક્યાંથી આવે છે? એમ હરણિયા જેવા મૂઢ જીવો પોતામાં આનંદ છે, સ્વરૂપમાં આનંદ પડ્યો છે એને ન લેતા બહારમાં આનંદ બાયડીમાં, છોકરામાં, કુટુંબમાં, પૈસામાં, આબરૂમાં મૂઢ હરણિયા જેવા, પશુ જેવા છે અહીં તો એ વાત છે. અહીં ક્યાં માખણ છે. આ શેઠ રહ્યા કરોડપતિ. શેઠ! એ કરોડપતિ છે. એક કરોડ નહિ ઘણાં કરોડ હોં! સાગર-સાગર. મોટા વેપાર છે ધંધાના. તમાકુના મોટા-મોટા. ધૂળમાંય કાંઈ તારું નથી અહીં તો એ કહે છે. આવી વાતું છે, ભાઈ!

ભગવાન પરમેશ્વર જેને ધર્મ કહે છે એ ધર્મ એને થાય કે જેને એ પુણ્ય-પાપના રાગ છે તેની રુચિ છોડી અને જ્ઞાન, આનંદસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા છે, આ આત્મા ભગવાન છે હોં અંદર. એની દૃષ્ટિ અને અનુભવ થાય ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શનનો ભેદજ્ઞાનનો પહેલો ધર્મ થાય. આહા..હા..! એ '**ભેદજ્ઞાન થયા પછી...**' આહા..હા..! '**સ્વપરનું ભેદજ્ઞાન ન હોય ત્યાં સુધી તો તેને રાગાદિકનો—પોતાનાં ચેતનરૂપ ભાવકર્મોનો—કર્તા માનો, અને ભેદવિજ્ઞાન થયા પછી...**' આહા..હા..! જો તને ધર્મ થાય,.. એ પુણ્ય ને પાપના રાગથી ભિન્ન ચૈતન્ય પ્રભુ છે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે જોયો. કેવળી પરમાત્મા અરિહંતે અનંત આત્મા જોયા. એ તો કહ્યું હતું એક ફેરી નહિ? 'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ.' પ્રભુ છે, બિરાજે છે. સીમંધર ભગવાન તીર્થંકર બિરાજે છે. મહાવિદેહમાં અત્યારે બિરાજે છે. મનુષ્યપણે છે, પાંચસો ધનુષનું શરીર છે, કરોડ પૂર્વનું આયુષ્ય છે, મહાવિદેહમાં અત્યારે આ ક્ષેત્ર ઉપર બિરાજે છે. તીર્થંકર કેવળી નમો અરિહંતાણં. નમો સિદ્ધાણં એ તો મહાવીર આદિ અનંત તીર્થંકરો તો નમો સિદ્ધાણં થઈ ગયા. એ તો સિદ્ધમાં ભળી ગયા. એ બીજું પદ. આ તો પહેલું પદ નમો અરિહંતાણં. આહા..હા..! એ ભગવાનનાં શ્રીમુખે કહેલી આ વાત છે. સમજાણું કાંઈ?

ભાઈ! જ્યાં સુધી તને પુણ્ય અને પાપના વિકારની કર્તાબુદ્ધિ ત્યાં તને રહે, એના ઉપર રુચિ રહે ત્યાં સુધી તું અજ્ઞાની એનો કર્તા થાય. આહા..હા..! આનંદઘનજીએ તો ત્યાં સુધી કહ્યું. શ્વેતાંબરમાં આનંદઘનજી થઈ ગયા છેને. દ્વેષ અરોચક ભાવ. ભગવાને શુદ્ધ આત્માને જોયો. 'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ સૌ જગ દેખતા, નિજ સત્તાએ શુદ્ધ અમને પેખતા' પ્રભુ! આપ અમારી નિજ સત્તા છે આત્માની એને આપ શુદ્ધ જુઓ છો. એ પુણ્ય-પાપને એ આત્મા નહિ, એમ આપ જુઓ છો. આહા..હા..! કહો, શુકનલાલજી! આવું ઝીણું છે, બાપુ! આહા..હા..! ધૂળમાં હજી તો ઘૂંચી ગયો બહારમાં. પૈસા જરી કાંઈ બે-પાંચ કરોડ થાય. હું પહોળો ને શેરી સાંકડી થઈ ગઈ એને. આહા..હા..!

અહીં તો એનો માનનારો તો મૂઢ છે, પણ પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય એ મારા છે એ માનનારો મિથ્યાદષ્ટિ મૂઢ છે. આહા..હા..! આવી વાતું. એ જ્યારે પુણ્ય અને પાપના રાગથી રુચિ છોડી. શુદ્ધ ભગવાને દીઠો એવો જો અંદર. આનંદઘનજીએ તો એમ કહ્યું કે જેને રાગનો પ્રેમ છે એને આત્મા પ્રત્યેનો દ્વેષ છે. આહા..હા..! દ્વેષ અરોચકભાવ. આનંદઘનજી થઈ ગયા શ્વેતાંબરમાં. આત્મા આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ તને રુચતો નથી અને પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પો રાગ તને રુચે છે. તને પ્રભુ આત્માના સ્વભાવ પ્રત્યે દ્વેષ છે. આહા..હા..! એય..! સુરેન્દ્રજી! વાતું ભારે ફેરફાર. મુંબઈમાં પણ મળે એવી નથી. બધા ધોકા છે ત્યાં તો બધા. આહા..હા..!

અહીં પ્રભુ એમ કહે છે, તને ચૈતન્યસ્વરૂપ ધ્રુવ નિત્યાનંદ પ્રભુ એનો પ્રેમ છોડીને જો પુણ્યના પરિણામનો પ્રેમ કર્યો તો આત્મા પ્રત્યે તને દ્વેષ છે. દ્વેષ અરોચકભાવ. એ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન પ્રત્યે તને રુચિ નથી એ જ તને દ્વેષ છે એના ઉપર. આહા..હા..! આવી વાત સાંભળવી કઠણ પડે. આહા..હા..! આવો માર્ગ વીતરાગનો છે, બાપુ! પરમેશ્વર એમ કહે છે આહા..! કે જ્યાં સુધી તને... શરીર, વાણી, મન તો જડ છે એ તો મૂકી દે વાત. એ કાંઈ તારામાં નથી અને તને લઈને આવ્યા નથી આ. એ તો રજકણો જગતના જડ છે તો આવ્યા છે. આહા..હા..! પણ તારામાં થતાં પુણ્ય અને પાપ જે તારાથી થાય છે પર્યાયબુદ્ધિમાં એમાં જ્યાં સુધી રુચિમાં પડ્યો છો ત્યાં સુધી તને ભગવાન આનંદનો નાથ પ્રભુ આત્મા એના પ્રત્યે તને વેર છે, દ્વેષ છે. આહા..હા..! ભારે આકરું કામ! અને જ્યાં સુધી તું રાગની રુચિવાળો છો ત્યાં સુધી રાગનો કર્તા છો એ બરાબર, અજ્ઞાનપણે બરાબર છે. પણ જ્યારે ધર્મદષ્ટિ તને થાય... આહા..હા..! એ શુભ અને અશુભ રાગનો ભાવ છે પુણ્ય અને પાપ એની રુચિ છોડીને આનંદ પ્રભુ જ્ઞાનસ્વરૂપ સ્વ છે, સ્વ જ્ઞાન અને આનંદસ્વરૂપ છે તેનું તને રાગથી ભિન્ન જ્ઞાન થાય ત્યારે પછી તને રાગ થાય તેનો કર્તા (છું એવું માનવું) છોડી દે. આહા..હા..! ભારે વાતું આમાં.

ઓલી તો સહેલીસટ વાતું હતી. ભક્તિ કરવી, પૂજા કરવી ને, દાન કરવો એટલે ધર્મ થઈ જાય. ધૂળેય નથી મરી જાને. આહા..હા..! કરોડ રૂપિયા હોય અને કરોડ આપે તોપણ શું? રાગ મંદ કર તો પુણ્ય થાય રાગ. ધૂળમાં ક્યાં? ધૂળને લઈને પુણ્ય છે? એમાં રાગની મંદતા કરતો હોય તો પુણ્ય છે અને પુણ્ય છે તે વિકાર છે અને પુણ્ય છે તે દુઃખ છે. સુરેન્દ્રજી! આવું છે. કહો, કાળીદાસભાઈ! આ બધા પૈસાના પથારા મોટા ચારેકોર લાગે જાણે કરોડપતિ. ઓહો..હો..! આહા..હા..! મોટો વેપાર છેને એને પણ મુંબઈમાં. ધૂળમાંય નથી. એ બધી ચીજ મારી અને હું કરું છું એ મૂઢ છે એમ કહે છે. તને ચૈતન્યની ખબર નથી, તને વીતરાગ પરમેશ્વર કોને આત્મા કહે છે એની ખબરું નથી. આહા..હા..! પણ જ્યારે તને ખબર પડે હવે. એમ કહે છે. સાંભળવા મળે નહિ એ બિચારા વિચાર કે દિ' કરે?

અરેરે! જિંદગીયું ચાલી જાય ઢોરની જેમ. ઢોરની જેમ હોં! એ બધા પશુઓ જેવા છે. આહા..હા..! સાચી વાત હશે? સિદ્ધાંત તો એમ કહે છે પશ્યતિ ઈતિ પશુ. જે કાંઈ વિકારથી કર્મને બાંધે એ પશુ જેવા છે એમ કહે છે. ચૌદ બોલ આવે છેને. પાછળ ચૌદ બોલ આવે છે એમાં આવે છે. પશુ. એમાં સંસ્કૃત ટીકામાં છે પશુ પશ્યતિ ઈતિ. બંધાય છે કર્મને લઈને એ પશુ છે. ભગવાન આત્મા અંદર અબંધસ્વરૂપી પ્રભુ, એની જેને દૃષ્ટિ નથી, ખબરું નથી એ બધા પુણ્ય અને પાપના ભાવ કરીને નવા કર્મ બાંધે અને એ પુણ્ય-પાપ મારા માનીને (મિથ્યાત્વને બાંધે છે). આહા..હા..! પશુ છે કહે છે. 'મનુષ્યા સ્વરૂપેણ મૃગા ચરન્તિ.' એ મનુષ્યના રૂપે મૃગલા જેવા, હરણિયા જેવાઓ છે. અહીં ક્યાં માખણ છે ભાઈ રાજી થાય તો. વીતરાગ છે આ તો પરમાત્મા ત્રિલોકના નાથ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

એ શુભરાગ દયા, દાન, ભક્તિ, પૂજા, વ્રત, તપનો ભાવ એ શુભરાગ છે. એ રાગ છે મારો માને છે ત્યાં સુધી એ તો પાપી મિથ્યાદૃષ્ટિ જૂઠી દૃષ્ટિવાળો છે. આહા..હા..! પણ જ્યારે રાગના ભાવને... ચૈતન્ય સ્વરૂપ પ્રભુ આત્મા જ્ઞાનનો પુંજ પ્રભુ છે અંદર. ચૈતન્યના પ્રકાશના નૂરનું તેજનું પૂર છે. આહા..હા..! જેમ સૂર્ય પ્રકાશનો પુંજ છે આ, એમ આ ચૈતન્ય ચૈતન્યના પ્રકાશનું પૂર નૂર છે. અરે! ક્યાં જોયું? કોણે સાંભળ્યું? ગધેડાની જેમ મજૂરી કરી કરીને મરી ગયા. આહા..હા..! કહો, જાધવજીભાઈ! એ બધા શેઠિયા હતા ત્યાં કલકત્તા. એને ધારધીરનો ધંધો છે. પૈસા ધારધીર વ્યાજનો. છોકરા કરે છે હવે. કોણ કરે? અરે..! આ તો મારી નાખે. આહા..હા..! જ્યાં સુધી તારી દૃષ્ટિ પુણ્ય અને પાપ ને પર ઉપર છે ત્યાં સુધી તો તું વિકારનો કર્તા મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છો. આહા..હા..! એમ પરમેશ્વરના ઘરના કહેણ છે. ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ આહા..હા..! અને જ્યારે રાગના પુણ્યભાવથી ખસી અંદર ચૈતન્યજ્યોત પ્રભુ ચૈતન્ય છે એની ઉપર, રાગથી છૂટીને એની દૃષ્ટિ થાય ત્યારે રાગથી એને ભેદજ્ઞાન થાય. જુદું. જેમ કાંકરાથી ઘઉં જુદા, એમ પુણ્ય-પાપના ભાવ એ કાંકરા છે. આહા..હા..! એનાથી ભગવાન જુદો એવું ભાન થાય. ન થાય ત્યાં સુધી તો તે રાગાદિનો ચેતનભાવનો કર્તા માનો.

'**ભેદવિજ્ઞાન થયા પછી શુદ્ધ વિજ્ઞાનઘન,...**' આહા..હા..! શુદ્ધ વિજ્ઞાનઘન પ્રભુ છે. '**સમસ્ત કર્તાપણાના ભાવથી રહિત, એક જ્ઞાતા જ માનો.**' પછી તો રાગ થાય એને જાણનાર માનો આત્માને. ત્યારે એને ધર્મ કહેવાય અને સમકિતી કહેવાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કાંઈ સમજાણું એટલે? સમજાય તો તો ન્યાલ થઈ જાય, પણ કઈ પદ્ધતિએ કહેવાય છે એની ગંધ આવે છે? એને સમજાણું કાંઈ? કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! ભગવાનનો માર્ગ તો ન્યાયથી છે, લોજિકથી છે. એમને એમ માનવો એ માર્ગ નથી વીતરાગનો. એને ન્યાયથી કસોટી કરીને માનવું કે આત્મા શું? આ પુણ્ય શું? શરીર શું? આહા..હા..! જેને આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય એણે તો રાગના ભાવથી આત્મા જુદો છે એમ અનુભવ કરવો

પડશે. આહા..હા..! એ વિના એને ધર્મ (નહિ થાય) અને જન્મ-મરણના અંત નહિ આવે એના બાપા. મરી ગયો ચોર્યાશીના અવતાર કરી કરીને. રાજા દુઃખી, અબજોપતિ દુઃખી. પોપટભાઈ ગયા? ગયા લાગે છે. ભાવનગર ગયા. અહીં બેસતાને. એમના સાળા પાસે બે અબજ ચાલીસ કરોડ. બે અબજ ચાલીસ કરોડ. પોપટભાઈ હતા. આ બધા એના મિત્રો છે. લીંબડી. પોપટભાઈ અહીં બેસતા નહિ? ભાવનગર ગયા હશે. એમના સાળા ત્યાં રહે છે ગોવામાં. ગોવામાં. ગુજરી ગયા હમણા. બે અબજ ચાલીસ કરોડ રૂપિયા. બે અબજ બસ્સોને ચાલીસ કરોડ. ધૂળ મોટી ઢગલા કાંકરા. મમતામાં મરી ગયો. દોઢ વર્ષ પહેલા મરી ગયો ૬૧ વર્ષની ઉંમરે. પૈસા આટલા. આહા..હા..! એટલા બધા પૈસા કે માલમાં, મકાનમાં. મકાન પણ ૬૦ લાખના મકાન. ૪૦ લાખનું એક મકાન. ૧૦-૧૦ લાખના મકાન. મોટો ગૃહસ્થ. પોપટભાઈ રહેતા એનો સાળો છે. બે દીકરીયું છે એની અહીં આપણે પોપટભાઈની. બાળબ્રહ્મચારી છે. એ બધા પૈસા ગયેલા માલમાં. વાપરવા જોઈએ એનું કરવું શું? પછી ૨૦લાખ દોઢ ટકે લીધા. એય..! આટલા પૈસા. અને ઓલી શું કહેવાય? આગબોટ નાની-નાની? મેંગેનિઝનો ધંધો છે. મેંગેનિઝ એટલે લોઢું. મોટું લોઢું નીકળે. લાખોની પેદાશું. મેંગેનિઝ એને મોકલવું હોયને ક્યાંક. તો એની આગબોટ લાખ-લાખ રૂપિયાની એક એવી ૩૦૦. એવી ૩૦૦ તો બોટ છે નાની ઘરે. લોઢું મોકલવાની. એટલે પૈસા બધા સલવાઈ ગયા ત્યાં. વાપરવા માટે જોવે તો ૨૦ લાખ દોઢ ટકે લીધા. દોઢ વર્ષ પહેલાની વાત છે. મરી ગયો પાંચ મિનિટમાં. હાય..! હાય..! મને કાંઈક દુઃખે છે. બોલાવો ડોક્ટરને. ડોક્ટર આવ્યા પહેલા ભાઈસાહેબ જાવ રખડવા ચોર્યાસીને ખાતે. ભગવાનદાસજી! સાંભળ્યું કે નહિ આ? નરોડા. આમ ઉદયપુરના છે. તમારા ગામના છે. આહા..હા..!

અરેરે! પ્રભુ! તું કોણ છો તને ખબર નથી. જે તું છો ત્યાં તો આનંદ ને જ્ઞાન છે. તું છો ત્યાં આ બધું નથી. પુણ્ય-પાપ પણ નથી એમ કહે છે અહીં તો. આહા..હા..! એવું જ્યારે ભેદજ્ઞાન થાય. છે? '**શુદ્ધ વિજ્ઞાનઘન, સમસ્ત કર્તાપણાના ભાવથી રહિત, એક જ્ઞાતા જ માનો.**' આહા..હા..! હું તો એક જાણનાર, દેખનાર ચૈતન્ય છું. રાગ થાય તેને જાણું, દેહની ક્રિયા થાય તેને જાણું. કુટુંબ, કબીલા જે પરવસ્તુ છે તેમાં મરે કોણ અને જીવે કોણ એને હું તો જાણું. આહા..હા..! આનું નામ ધર્મી કહેવાય છે. આવો માર્ગ ક્યાં હશે? આવો ભાઈ સંપ્રદાયમાં તો સાંભળવા મળતું નથી. બધી ખબર નથી? બાપુ એ તો બધી ખબર છે. આહા..હા..! છે?

'**આમ એક જ આત્મામાં કર્તાપણું તથા અકર્તાપણું—એ બન્ને ભાવો વિવક્ષાવશ સિદ્ધ થાય છે.**' કહેવાની અપેક્ષાએ. વિવક્ષા એટલે કહેવામાં જાણવાની અપેક્ષાએ. '**સિદ્ધ થાય છે.**' અજ્ઞાનપણે વિકારનો કર્તા સિદ્ધ થાય છે અને ભેદજ્ઞાનના ધર્મકાળે તે કર્તા નથી પણ અકર્તા સિદ્ધ થાય છે. કહો, ભાષા તો સાદી બાપા છે, પણ હવે વસ્તુ તો જે હોય

એ બીજી આવે ક્યાંથી? આહા..હા..! છે? **'આવો સ્યાદ્વાદ મત જૈનોનો છે;...'** વીતરાગ પરમાત્માનો આ અભિપ્રાય છે. આહા..હા..! ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ જેને સો ઈન્દ્રો પૂજે છે એવા પરમાત્મા બિરાજે છે એનો આ અભિપ્રાય છે. આ એનો મત છે. આહા..હા..! **'અને વસ્તુસ્વભાવ પણ એવો જ છે,...'** એમ કહે છે કે જૈનોનો આ અભિપ્રાય છે, પણ વસ્તુસ્વભાવ જ એવો છે. આહા..હા..! **'કલ્પના નથી. આવું (સ્યાદ્વાદ અનુસાર) માનવાથી પુરુષને...'** એટલે આત્માને **'સંસાર-મોક્ષ આદિની સિદ્ધિ થાય છે;...'** કેમકે વિકારનો કર્તા એ માને તો સંસારની સિદ્ધિ થાય. સંસાર છે એને રખડવાનો. આહા..હા..! અને વિકારથી ભિન્ન માને તો તેને ધર્મ થાય છે, ત્યારે મોક્ષ થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? **'સર્વથા એકાંત માનવાથી સર્વ નિશ્ચય-વ્યવહારનો લોપ થાય છે.'** વિકારને પણ અજ્ઞાનપણે કર્તા ન માને તો વ્યવહારનો લોપ થાય છે.

'હવેની ગાથાઓમાં, કર્તા અન્ય છે અને ભોક્તા અન્ય છે એવું માનનારા ક્ષણિકવાદી બૌદ્ધમતીઓને તેમની સર્વથા એકાંત માન્યતામાં દૂષણ બતાવશે અને સ્યાદ્વાદ અનુસાર જે વસ્તુસ્વરૂપ અર્થાત્ કર્તાભોક્તાપણું છે તે રીતે કહેશે,...' શું કહે છે હવે? બૌદ્ધમત છે એક. મોટો અત્યારે ઘણો મત એ છે. ચીનમાં, જાપાનમાં મોટા લાખો ઘણા માણસો. એનો એ મત છે કે આ આત્મા છે એ ક્ષણિક છે. એક ક્ષણમાં રહે અને બીજે ક્ષણે નાશ પામી જાય. એક ક્ષણ છે પર્યાયની એક દશા એ એક આત્મા. એનો નાશ થાય તો બીજો આત્મા ક્ષણે થાય. આત્મા કાયમ રહે છે નિત્ય એમ એ માનતા નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- લોકો એમ માને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લોકો એમ છે આ અજ્ઞાનીઓ પણ. આ ક્ષણિક પર્યાય છે તે હું છું. આત્મા ત્રિકાળ છે તેની એને ખબર નથી. એ પણ બૌદ્ધમતિ જેવા જૈનો હોય તો અજ્ઞાની છે. આહા..હા..! એટલે શું કહ્યું? એ લોકોનો મોટો મત છે અત્યારે. બૌદ્ધ-બૌદ્ધ. ઘણાં કરોડો માણસો. ચીન આખો, જાપાન, શું કહેવાય? બર્મા. એ બધા આ રીતે માને કે આત્મા ત્રિકાળી નિત્ય છે એ કોઈ ચીજ નથી. એક ક્ષણે આત્મા રહે અને બીજે ક્ષણે એનો નાશ થઈ જાય. એ પર્યાય એક ક્ષણે રહે અને બીજે ક્ષણે નાશ થઈ જાય એ વાત સાચી. પણ એ પર્યાય જેટલો આત્મા છે નહિ. આત્મા તો નિત્ય ત્રિકાળ છે અંદર. આહા..હા..! એ જૈનો પણ એમ માનનારા વાડામાં. પણ એ ક્યાં ખબર છે હું કોણ માનું છું અને શું છે? આંધળે આંધળું ખાતું ચાલ્યું જાય છે એમ ને એમ. આહા..હા..!

આત્મા ત્રિકાળી નિત્ય છે. ધ્રુવ છે એ તો અનાદિ અનંત છે પ્રભુ તો. આદિ નથી એનો કોઈ કર્તા નથી. અણુત્પત્તિ અને અવિનાશી એવો પ્રભુ આત્મા તો છે અંદર. પર્યાય થાય છે એ તો ક્ષણે ક્ષણે બદલતી દશા છે. આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે. દ્રવ્ય એટલે વસ્તુથી

આત્મા નિત્ય છે. દ્રવ્ય એટલે આ તમારો પૈસો નહિ હોં ધૂળ. દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ એમ ભગવાન કહે છે. છ દ્રવ્ય કહે છે. એમ આત્મા દ્રવ્ય છે વસ્તુ. એમ દ્રવ્યે નિત્ય છે અને પર્યાયે પલટાય. અવસ્થાથી પલટે છે. આહા..હા..! હવે એ અવસ્થા પલટે છે તેને એ આત્મા માને છે. અને અજ્ઞાનીઓ પણ વર્તમાન અવસ્થા પલટે તેથી હું એટલો છું. ત્રિકાળી નિત્ય આત્મા છું એની તો એને ખબર નથી. આહા..હા..! એ પણ બૌદ્ધમતિ જેવા જૈનમાં રહેલા પણ.. આહા..હા..! શરીરનો નાશ થાય એટલે હું પણ મરી ગયો જાણે. પણ તું કોણ? અને આ શરીર કોણ? શરીર આ તો માટી ધૂળ છે. એનો નાશ થતાં તું મરી ગયો? આહા..હા..! હવે હું મરી જાવ છું હોં! એમ કહે. પણ મરે કોણ? ભાઈ બધાનું ધ્યાન રાખજો છોકરાઓ! તારી મા અને બૈરાનું ધ્યાન રાખજો. હવે હું મરી જાવ છું. આહા..હા..! મૂઢતાના કાંઈ (ગામ જુદા હોય?), પણ તું કોણ તે મરી જા? એ તો શરીર નાશ થયું. એમાં આત્મા નાશ થઈ ગયો? અને વર્તમાન કદાચિત્ દશા છે તે બદલી જાય એથી કાંઈ ત્રિકાળી નિત્ય છે એ મરી જાય, બદલી જાય છે? આહા..હા..! આવી વાતું લ્યો!

એ કહે છે જુઓ, શ્લોક છેને? ૨૦૬.

(मालिनी)

क्षणिकमिदमिहैकः कल्पयित्वात्मतत्त्वं
निजमनसि विधत्ते कर्तृभोक्त्रोर्विभेदम्।
अपहरति विमोहं तस्य नित्यामृतौघैः
स्वयमयमभिषिञ्चंश्चिच्चमत्कार एव।।२०६।।

'**શ્લોકાર્થ :- આ જગતમાં...**' એનો અર્થ. શ્લોકાર્થ છેને. '**આ જગતમાં કોઈ એક તો (અર્થાત્ ક્ષણિકવાદી બૌદ્ધમતી તો) આ આત્મતત્ત્વને ક્ષણિક કલ્પીને...**' આત્મા ક્ષણિક છે નાશવાન. એ ત્રિકાળી નિત્ય છે એ તો અમને તો કાંઈ ખબર પડતી નથી. આહા..હા..! શરીર નાશ થાય તો હું મરી જાઉં છું. હવે હું નહિ રહું, હોં! પણ તું ક્યાં નહિ રહે? અહીં નહિ રહે કે તારા આત્મામાં?

શ્રોતા :- શરીરને આત્મા માન્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શરીરને આત્મા માન્યો. હવે હું નહિ રહું. રોગ એવો આવ્યો છે કે હવે હું નહિ રહું. પણ તું કોણ કે નહિ રહે? આ તને ભાન પણ નથી કાંઈ. એ તો શરીર નહિ રહે. પણ તું ક્યાં? તું તો ત્રિકાળ આત્મા છો. આહા..હા..! પહેરણ બદલ્યું એટલે કાંઈ વસ્તુ બદલી જાય? એ તો શરીર બદલી ગયું. આહા..હા..!

એક હતો અહીં બિચારો હોં! ૯૨-૯૩માં. આપણા તમારા મકાન નહિ તમારા મકાન. વિષ્ણુ હતો. પણ ડાહ્યો હતો. છેલ્લું મરવાનું ટાણું. ૯૨-૯૩ની વાત છે. ભાઈ! બોલાવો મહારાજને. હતા વૈષ્ણવ. અહીં છેને એના બનેવી. બહુ હુશિયાર હતો. અને ડોક્ટરો પૈસાવાળો

માણસ ઘણો ગૃહસ્થ. ત્યાં ડોક્ટરો બધા આવેલા. એમાં મને બોલાવ્યો. મહારાજ! મને કાંઈક સંભળાવો. પણ એટલું એણે કહ્યું હોં! મહારાજ આ પહેરણ છે એ સડી ગયું છે હવે. આ પહેરણ બદલીને હવે બીજું પહેરણ આવવાનું છે. તમારા મકાનમાં હતા, ખીમચંદભાઈના. એ મકાનમાં હતા. ખીમચંદભાઈ, તમારા એ મકાનમાં હતા પહેલા. ૯૨-૯૩ની વાત છે. ત્યારે તો ઓલામાં રહેતાને હીરાભાઈના મકાનમાં. સ્ટાર ઓફ ઈન્ડિયા. પણ બોલ્યો એવું. નાની ઉંમર હશે, ૫૦-૫૨. મહારાજ! આ પહેરણ હવે બગડી ગયું છે. હવે પહેરણ છૂટી જશે. નવું પહેરણ આવશે (એટલે) નવો ભવ. આત્મા તો નિત્ય છે, ત્રિકાળ છે. આહા..હા..! મેં કીધું, મરતા આટલું જરી, પરિણામ તો એટલા થયા. વૈષ્ણવ હતા. એમના અહીં સાળા રહેતા. નામ ભૂલી ગયા. નહિ પેલા એ? હા એ રહેતા. વૈષ્ણવ. આહા..હા..! આ તો એક પહેરણ છે. કપડું જીર્ણ થાય એટલે આત્મા જીર્ણ થઈ જાય? કપડું જીર્ણ થાય એટલે શરીર જીર્ણ થઈ જાય? કપડું બળી જાય એટલે શરીરનો એની સાથે નાશ થઈ જાય? એમ શરીર જીર્ણ થઈ જાય એટલે આત્મા જીર્ણ થઈ જાય? શરીર નાશ થાય એટલે આત્મા નાશ થાય ભેગો? અરે! અહીંથી ક્યાંક પાછો જઈશ રખડીને. જેની દૃષ્ટિમાં મિથ્યાત્વ છે હજી અને પુણ્ય-પાપ મારા એવી માન્યતાવાળો જીવ તો મરીને ઢોરમાં ને કાગડા ને કૂતરામાં જાશે. આહા..હા..! અહીં ભલે એની પાસે અબજો રૂપિયા હોય. મરીને ત્યાં જવાના નિરાંતે. આહા..હા..!

એ અહીંયાં આચાર્ય કહે છે, બાપુ! ક્ષણે ક્ષણે બદલતી ચીજ અંદર એટલો તું નથી. પણ અજ્ઞાની ક્ષણે ક્ષણે બદલે ભેગો હું બદલી ગયો જાણે આખો આત્મા. આહા..હા..! એ કહે છે જુઓ, '**પોતાના મનમાં કર્તા અને ભોક્તાનો ભેદ કરે છે...**' શું કહે છે? અમે આ પર્યાયે કાંઈક કામ કર્યું એ બીજી પર્યાયે ભોગવશું બીજો આત્મા થઈને. બીજો આત્મા ત્યાં થાશે. આહા..હા..! આ ભવમાં જે કાંઈ ભાવ કર્યા પાપના એ આત્મા હવે નહિ રહે. એ આત્મા નાશ થઈ જશે. ભવિષ્યમાં બીજો આત્મા થાશે એને ભોગવશે. એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**(-અન્ય કર્તા છે અને અન્ય ભોક્તા છે એવું માને છે); તેના મોહને...**' આહા..હા..! પ્રભુ! તું તો નિત્ય છોને. કાયમી ચીજ અનાદિ-અનંત છો. આત્મા છે વસ્તુ તે કાંઈ નવી ઉત્પન્ન થાય? અને આત્મા જે છે એનો નાશ થાય કોઈ દિ'? આહા..હા..! એની પર્યાય જે છે તે બદલે. તો ઓલો કહે છે કે આ પર્યાયે પાપ કર્યા એ બીજી પર્યાય એટલે બીજા આત્માએ અમે ભોગવશું. ભગવાન એમ કહે છે એને, સાંભળ એક વાત. આવા લપ લઈને બેઠો તું. આહા..હા..! હવે તને જુઓ, ભાષા!

'**તેના મોહને આ ચૈતન્યચમત્કાર જ પોતે...**' આહા..હા..! ભાષા તો જુઓ, '**अयम् चित्-चमत्कारः एव स्वयम्**' ચૈતન્યના પ્રકાશનું નૂર નિત્ય પ્રભુ તો છે. આહા..હા..! એ

તારા અજ્ઞાનને નાશ કરશે. તું એને જો. આહા..હા..! ક્ષણિકને માનનારા એ ત્રિકાળને જો તો તારી ક્ષણિકની માન્યતાનો નાશ થઈ જશે. આહા..હા..! અંતર્મુખ જો, અંતર્મુખ ભગવાન પૂર્ણ આત્મા છે. જેવું પરમાત્માનું સ્વરૂપ છે તેવું જ જીવનું સ્વરૂપ છે. 'જિન સોહી હૈ આત્મા. જિન સો હી હૈ આત્મા.' જિન અને જિનવરમાં વસ્તુમાં ફેર નથી. આહા..હા..! એ અહીં વિશેષ તો શું કહે છે? એ '**चित्-चमत्कारः एव स्वयम्**' એક વાત. અને '**नित्य-अमृत-औघैः**' આહા..હા..! તું એકવાર સમ્યગ્દર્શન કર. પુણ્ય-પાપના ભાવ ક્ષણિક છે અને નાશવાન છે એનાથી દૃષ્ટિ છોડ અને આત્મા આનંદકંદ છે, નિત્ય છે તેને માન. તો તને ચિત્ચમત્કાર અને અમૃતનો સાગર છે એ ઊછળીને અમૃત આવશે પર્યાયમાં. આહા..હા..! તને પર્યાયમાં અમૃતનો સ્વાદ આવશે. આ વળી આત્માનો સ્વાદ ઈ શું હશે? સ્વાદ તો ભાઈ આ ચુરમાના, લાડવાનો, મોસંબીનો એને કહે માણસ જડનો.

શ્રોતા :- સાકર કરતાં કદાચ વધારે..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સાકર છે, ધૂળ છે જડ એનો સ્વાદ કે દિ' હતો આત્માને? એ તો એના ઉપર લક્ષ કરીને ઠીક છે એવો રાગ કરે છે એનો સ્વાદ અજ્ઞાનીને છે. સાકર તો જડ છે, અજીવ છે. અજીવનો સ્વાદ આત્માને હોય? આહા..હા..! એમ વિષય-ભોગની રમતમાં એ માંસ ને હાડકા ભોગવે આત્મા? એ માંસ ને હાડકા ઉપર એની નજર જતાં આ ઠીક છે એવો રાગ કરે છે. એ રાગને ભોગવે છે અને મૂઢ માને છે કે શરીરને ભોગવું છું. શરીર તો જડ છે, માટી, ધૂળ છે. આ ધૂળને ભોગવે? આત્મા તો અરૂપી છે. આ તો માટી છે, ધૂળ છે, ચામડા હાડકા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

કહે છે કે ચિત્ચમત્કારમાત્ર અને અમૃતના ઓઘનો સમૂહ પ્રભુ, તને અમૃત સીંચશે અંદર. આહા..હા..! એટલે શું? કે ત્રિકાળી વસ્તુ જે ચૈતન્યમૂર્તિ આનંદનો નાથ પ્રભુ છે, વસ્તુ છે તું. વસ્તુ જગતની અનંતગુણ જેમાં વસ્યા છે. એવા પરમાત્મા થયા એ બધા પરમાત્મા શક્તિએ હતા એમ પ્રગટ થયા. એમ તું પણ પરમાત્મસ્વરૂપે જ શક્તિએ છો. અરે..! વાત કેમ બેસે? કયા માપે માપ કરે? માપ બધા ટૂંકા અને વસ્તુ મોટી અંદર. કહે છે, તને બે લાભ થશે. જો નિત્યને જો, પર્યાય ઉપરથી દૃષ્ટિ છોડી દે અને એ પર્યાય કામ કરે દ્રવ્યને જોવાનું. આહા..હા..! હવે આવી વાત! તો એક તો ચૈતન્યચમત્કાર વસ્તુ છે. ચૈતન્યચમત્કાર. અલ્પ ક્ષેત્રમાં રહેલો પણ બધાને જાણે એવો એનો સ્વભાવ. આહા..હા..! અને '**नित्य-अमृत-औघैः**' '**નિત્યતારૂપ અમૃતના ઓઘ (-સમૂહો)...**' આહા..હા..! ભગવાનમાં તો અતીન્દ્રિય અમૃત ભર્યું છે. આહા..હા..! ભગવાન એટલે આત્મા હોં આ. તીર્થંકર પરમાત્મા અરિહંતને અનંત આનંદ પ્રગટ્યો. અનંત આનંદ જેને પરમાત્માને (પ્રગટ્યો) એ આનંદ ક્યાંથી આવ્યો? કાંઈ બહારથી આવે છે? આહા..! એ અંદરમાં છે. એ અનંત આનંદનો નાથ અમૃતનો ઓઘ-સમૂહ પડ્યો છે. એની તને નજર કરતા તને ચૈતન્ય ચમત્કાર ભાસશે અને પર્યાયમાં

એ અમૃતના ઓઘની પ્રતીત કરતા અમૃતનો સ્વાદ આવશે તને. આહા..હા..! આરે આવી વાત છે. એનું નામ ધર્મ છે. બાકી થોથા છે બધા. આહા..હા..! અહીં તો બહારમાં ધર્મ મનાવીને બિચારાને રખડાવી માર્યા. આહા..હા..!

પ્રભુ! તને ખબર નથી બાપુ તું કોણ છો. સર્વ જીવો ભગવત્સ્વરૂપ છે. શક્તિએ, સ્વભાવે બધા જીવો. આ લીલોતરી, લીંબડો એનું એક પાંદડું, એક પાંદડામાં અસંખ્ય શરીર, એક શરીરમાં એક જીવ, પણ એ જીવ દ્રવ્યે તો ચૈતન્યચમત્કાર અને આનંદનો ઓઘ છે. આહા..હા..! લસણની કળી લ્યો. લસણ, ડુંગળી, એક કટકી રાઈ, એ રાઈમાં અસંખ્ય શરીર છે અને એક શરીરમાં અનંત જીવ છે. આ ભગવાન એમ કહે છે. તને ખબર નથી બાપુ કાંઈ. આહા..હા..! એ એક એક આત્મા ચૈતન્યના ચમત્કાર અને આનંદના ઓઘથી ભરેલો છે. એય..! ધર્મચંદજી! આહા..હા..! કહો, જયસુખભાઈ! એને આત્મા કહીએ બાપુ! તને ખબર નથી. આહા..હા..! ભારે વાતું ભાઈ!

ક્ષણિક એક સમયની પર્યાય છે પલટતી. તેટલો આત્મા તું માનીને બેઠો છો પ્રભુ! તને મિથ્યા ભ્રમ છે. આહા..હા..! એની દૃષ્ટિ છોડીને ચૈતન્યચમત્કાર અને આનંદનો ઓઘ. ઓઘ ઓઘ નથી કહેતા? ઓઘ ઓઘ—સમૂહ. અતીન્દ્રિય આનંદનો સમૂહ—પિંડ છે અંદર. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જેમ શક્કરકંદ છે એ છાલ લાલ સિવાયની સાકરનો કંદ છે. શક્કરકંદ એટલે સાકરનો કંદ. લાલ છાલ સિવાય જુઓ તો એ સાકરનો શક્કરકંદ એટલે સાકરનો કંદ છે. એમ ભગવાનને આમ જુઓ તો અંદર પુણ્ય-પાપની છાલ ન જુઓ તો એના અંદરમાં જોતા આનંદનો કંદ છે એ તો. આહા..હા..! કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી બિચારાએ. આહા..હા..! વાત બધી ફેરફાર થઈ ગયો. ધર્મને બહાને પણ ઊંધાઈ કરી કરીને જિંદગી ગાળી જગતે. આહા..હા..!

જિનેશ્વર ત્રણલોકના નાથ, જેને આત્મા કહે છે એ આત્મા તો તું પર્યાયબુદ્ધિ છોડ અને અંતર જો તો એ ચૈતન્યચમત્કાર છે. એટલામાં રહ્યો છે છતાં લોકાલોકને જાણનાર એ છે. અને આનંદનો ઓઘ, અતીન્દ્રિય આનંદનો સમૂહ છે. એ તને નજરમાં નિત્ય આવશે. નિત્ય વસ્તુ છે એ તને નજરમાં આવશે. આહા..હા..! ત્યારે તારું અજ્ઞાન ટળશે અને ત્યારે તને ધર્મ થશે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે બધી. વાતે વાતે ફેર. જાણે દુનિયામાં સાંભળ્યું હોય એનાથી બીજી જાત છે. બધી ખબર નથી દુનિયાની? આહા..હા..!

એ તને અમૃતનો ઓઘ... આહા..હા..! '**અભિસિંચન કરતો થકો,...**' જોયું! અભિષેક. મેલ હોય ને પાણી નાખે. એમ પુણ્ય-પાપથી ભિન્ન તું જો તો આનંદના અમૃતની ધારા વહેશે ત્યાં અશુદ્ધતા ટળી જશે. આહા..હા..! આનું નામ સમ્યગ્દર્શન અને એનું નામ સમ્યગ્જ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. બાકી બધું સમજવા જેવા થોથા છે. વિશેષ કહેશે...

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૧૦, સોમવાર, તા. ૨૬-૦૭-૧૯૭૭, કળશ-૨૦૫-૨૦૬, પ્રવચન નં. ૩૯૮

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર, ભાવાર્થ છેને. ફરીને. ક્ષણિક પર્યાય અને ત્રિકાળી દ્રવ્ય શું છે એનું કથન છે. કેટલાક જૈન મુનિઓ પણ, જૈનના સાધુ નામ ધરાવનારા પણ સ્યાદ્વાદ વાણીને બરાબર નહિ સમજીને. ભગવાનની વાણીમાં અનેકાંતપણું જે આવ્યું છે. એટલે? કે સર્વથા એકાંતનો અભિપ્રાય કરે છે અને વિવક્ષા પલટીને એમ કહે છે કે આત્મા તો ભાવકર્મનો અકર્તા જ છે. જે પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય...

શ્રોતા :- ૨૦૬ કળશનો ભાવાર્થ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ૧૯૬ છે. ક્ષણિકવાદી.

'**ક્ષણિકવાદી કર્તા-ભોક્તામાં ભેદ માને છે,...**' પાનું ફરી ગયું. છે? એટલે? બૌદ્ધ એમ માને છે કે એક સમયની જે પર્યાય છે એ આત્મા. એનો નાશ થઈને બીજે સમયે બીજો આત્મા થાય છે એમ માને છે. અને અજ્ઞાની પણ જેને સ્વરૂપની ખબર નથી એ પણ વર્તમાન પર્યાય પૂરતાને આત્મા માને એ બધા બૌદ્ધમતિ છે. સમજાય છે કાંઈ? હજી તો વસ્તુ શું છે એની ખબર ન મળે. એ ક્ષણે ક્ષણે જે પર્યાય પલટાય છે તેને જ બૌદ્ધમતિ આત્મા કહે છે. બીજે સમયે બીજો, ત્રીજે સમયે ત્રીજો. એ જ કહ્યુંને? '**ક્ષણિકવાદી કર્તા-ભોક્તામાં ભેદ માને છે, અર્થાત્ પહેલી ક્ષણે જે આત્મા હતો તે બીજી ક્ષણે નથી—**' એમ બૌદ્ધમતિની પેઠે અજ્ઞાની અનાદિના, વર્તમાન એક સમયની પર્યાય છે એ ઉપર એની દૃષ્ટિ છે. વસ્તુ ત્રિકાળ છે એની ખબર નથી. આહા..હા..! એથી એ પર્યાયબુદ્ધિવાળા એ બૌદ્ધમતિવાળા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**એમ માને છે—આચાર્યદેવ કહે છે કે—અમે તેને શું સમજાવીએ? આ ચૈતન્ય જ તેનું અજ્ઞાન દૂર કરશે—કે જે (ચૈતન્ય) અનુભવગોચર નિત્ય છે.**' આહા..હા..! એક સમયની પર્યાય પલટતા છતાં વસ્તુ તો નિત્ય છે. દ્રવ્ય તરીકે વસ્તુ આત્મા તરીકે છે એ તો નિત્ય છે. એની પર્યાય પલટે છે. પર્યાય પલટતા નિત્ય વસ્તુ કોઈ પલટી જાય છે (એમ નથી). એની ખબર પણ ન મળે કાંઈ. જય જય નારાયણ. ધર્મ કરો, પણ ક્યાંથી ધર્મ કરે? હજી નિત્ય શું છે અને અનિત્ય શું છે? બે વચ્ચેની હજી વહેંચણીની ખબર ન મળે. એ કહે છે. '**આ ચૈતન્ય જ તેનું અજ્ઞાન દૂર કરશે—**' '**પહેલી ક્ષણે જે આત્મા હતો તે જ બીજી ક્ષણે કહે છે કે હું પહેલા હતો તે જ છું; આવું સ્મરણપૂર્વક પ્રત્યભિજ્ઞાન...**' પહેલા જાણનારો હતો તે જ હું બીજે ક્ષણે જાણનારો છું. કાલની વાત

યાદ કરે અને આજની વાત યાદ કરે. બેનો એકાકાર કરનારું તો નિત્ય દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! એક ક્ષણની અવસ્થા હોય એને યાદ કરે કે હું કાલે આ હતો, આજે આ છું. તો એ બધું એમાં નિત્યતા સિદ્ધ થાય છે. ત્રિકાળી દ્રવ્ય નિત્ય છે, ધ્રુવ છે. આહા..હા..! પણ એની નજર અનાદિકાળથી ત્યાં ગઈ નથી. જૈનમાં સાધુ થાય અને પંચ મહાવ્રત પાળે, પણ દૃષ્ટિ એની વર્તમાન પર્યાય ઉપર છે.. આહા..હા..! અવસ્થા ઉપર. ત્રિકાળી દ્રવ્ય શું છે એની એને ખબર નથી. આહા..હા..! અને દ્રવ્યની સિદ્ધિ વિના અને ત્રિકાળી દ્રવ્યની દૃષ્ટિ વિના સમ્યગ્દર્શન થાય નહિ કદી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**આવું સ્મરણપૂર્વક પ્રત્યભિજ્ઞાન આત્માની નિત્યતા બતાવે છે.**' શું કહે છે? કાલે મેં આ ગામ જોયું હતું એ હું આજે પાછો એને જોઉં છું. એ નિત્યતા બતાવે છે કે આત્મા ત્રિકાળ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એના નિર્ણયની ખબર ન મળે, નિત્ય અનિત્ય શું છે. આહા..હા..! '**જે પહેલી ક્ષણે હતો તે જ હું બીજી ક્ષણે છું એવું માનવું તે તો અનાદિ અવિદ્યાથી ભ્રમ છે;...**' શું? ક્ષણે ક્ષણે બદલતો તે આત્મા ભિન્ન-ભિન્ન છે એમ માનવું તે ભ્રમ છે. છે? '**એ ભ્રમ મટે ત્યારે તત્ત્વ સિદ્ધ થાય, સમસ્ત ક્લેશ મટે.**' આહા..હા..! ક્ષણે ક્ષણે પલટતી અવસ્થા જેટલો હું નથી. હું તો ત્રિકાળી નિત્ય આનંદ સ્વરૂપ છું. આહા..હા..! વિજ્ઞાનઘન નિત્ય ધ્રુવ છું. એવી દૃષ્ટિ થાય તો એનું અજ્ઞાન ટળે. સમજાણું કાંઈ? બહેન આવ્યા નથી? ત્યાં બેઠા છે?

શ્રોતા :- મોડા આવ્યા તો પાછળ બેઠા છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અહીં આવો.

ધર્મ કરવો હોય એણે આવો નિર્ણય કરવો પડશે પહેલો કે હું એક આત્મા છું એની ક્ષણે ક્ષણે અવસ્થા પલટે છે. પલટતા છતાં તે વસ્તુ પોતે છે એ તો નિત્ય અને ધ્રુવ છે. 'આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય, બાળાદિ વય ત્રણનું જ્ઞાન એકને થાય.' આ બાળક અવસ્થા દેહની, આ યુવાન અવસ્થા દેહની, આ વૃદ્ધાવસ્થા દેહની એ ત્રણનું જ્ઞાન કોને થાય? જે કાયમ ત્રિકાળી રહેતો હોય એને જ્ઞાન ત્રણનું થાય. જયસુખભાઈ! ઝીણી વાતું બહુ. આહા..હા..! આ દેહાદિ તો જડ, માટી, ધૂળ, પર છે, અંદર કર્મ છે એ પર છે અને એમાં જે પર્યાય પલટે છે એ પણ અંશદશા છે. એની ત્રિકાળી વસ્તુ તો નિત્ય છે. આહા..હા..! એ નિત્યની દૃષ્ટિ કર્યા વિના, દૃષ્ટિ કરનાર પર્યાય છે–અવસ્થા પણ દૃષ્ટિનો વિષય જે ત્રિકાળી છે. આહા..હા..! એને દૃષ્ટિમાં લેતા તેને સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહા..હા..! ધર્મની શરૂઆત પહેલી ત્યાંથી થાય છે. બાકી બધા થોથા છે. સમજાણું કાંઈ? એ કહ્યું.

'**તેનો ઉત્તર આપવામાં આવે છે કે—'હે બૌદ્ધ!''** એ ભાઈએ નાખ્યું છે. ત્યાં અર્થમાં ભાઈએ જયચંદ્ર પંડિતે નગરનું આપ્યું છે. આ નગર કાલે હતું તે મેં આજ જોયું પાછું. કાલે મેં જોયું હતું. અથવા આ પુરુષને મેં પાંચ વર્ષ પહેલા જોયો હતો એ આ.

એ બેની સંધિ કરનાર કોણ છે? એ ત્રિકાળી નિત્ય ન હોય તો આ સંધિ કરે કોણ? આહા..હા..! આ તો લોજિકની ઝીણી વાત છે, બાપુ! ધર્મ એવી ચીજ છે. આહા..હા..! એમાં પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય છેને દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ એ પણ ધર્મ નથી, એ પણ રાગ છે અને એ રાગ છે એ પલટતી દશા છે. એમાં નિત્ય દ્રવ્ય ન આવ્યું. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, બાપુ! ધર્મ એ કાંઈ એવો નથી કે સાધારણ મળી જાય. આહા..હા..! અપૂર્વ પ્રયત્ન અને અપૂર્વ પુરુષાર્થે તે આત્મા જણાય એવો છે. આહા..હા..!

એ અહીં કહે છે, **'હે બૌદ્ધ! તું આ જે દલીલ કરે છે...'** દલીલ કરે છે. ક્ષણે ક્ષણે આત્મા ભિન્ન-ભિન્ન છે. એવી દલીલ કરે છે **'તે આખી દલીલ કરનાર એક જ આત્મા છે કે અનેક આત્માઓ છે?'** દલીલ કરે છે કે આત્મા ક્ષણે ક્ષણે ભિન્ન-ભિન્ન થાય છે. તો અમે તને પૂછીએ છીએ કે તારી દલીલ કરનારો એ વર્તમાન આત્મા છે કે બીજો આત્મા છે અને ત્રીજો ત્રીજો થઈને દલીલ કરે છે? એક જ આત્મા... જુઓ, છેને? **'તે આખી દલીલ કરનાર એક જ આત્મા છે કે અનેક આત્માઓ છે?'** આહા..હા..! એક વાત. **'વળી તારી આખી દલીલ એક જ આત્મા સાંભળે છે એમ માનીને તું દલીલ કરે છે...'** આવો એક જ આત્મા જાણીને તું દલીલ કરે છો કે જુઓ, આ ક્ષણે ક્ષણે તે જુદો. આહા..હા..! **'તે આખી દલીલ પૂરી થતાં સુધીમાં અનેક આત્માઓ પલટાઈ જાય છે એમ માનીને દલીલ કરે છે?'** આહા..હા..! એનો એ આત્મા કાયમ રહે છે તેને તું દલીલથી કરે છો, પણ એ કાયમ રહેનારો ન હોય તો સાંભળનારામાં ક્ષણે ક્ષણે પલટે તો એની દલીલ તારી સાંભળનારો નિત્ય તો નથી. ન્યાયની જરી વસ્તુ છે. આહા..હા..!

શાસ્ત્રમાં તો ત્યાં સુધી કહ્યું છે કે એની વર્તમાન અવસ્થા છેને? એમાં જેની રુચિ છે અને એમાં જે મૂઢ છે એ પર્યાયમૂઢ મિથ્યાદષ્ટિ છે. ત્યાં પ્રવચનસાર ૯૩ ગાથા, જ્ઞેય અધિકાર. જ્ઞેય એટલે જ્ઞાનમાં જાણવાલાયક ચીજ. એમાં પણ જેની વર્તમાન અવસ્થા છે પર્યાય; શરીર, વાણી, મન નહિ આ તો પર છે. આ તો માટી, જડ, ધૂળ છે. અંદર કર્મ પણ ધૂળ છે. આહા..હા..! અને પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય એ પણ વિકારી અને જડ ને પર છે. આહા..હા..! હવે એની જ્ઞાનની વર્તમાન જે અવસ્થા, ત્રિકાળી ચીજ છે એની વર્તમાન દશા એની જ જે રુચિ કરીને પડ્યો છે એ પર્યાયમૂઢ જીવ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ન સમજ્યા? વધારે સ્પષ્ટ કરાવે છે.

એક સમયની અવસ્થા ઉપર જેની રુચિ અને દૃષ્ટિ છે, એ પર્યાય એટલે એક સમયની દશા એની પાછળ આખો નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એની જેને દૃષ્ટિ નથી, એ વર્તમાન અવસ્થાને જ આ માનનારો એ પર્યાયમૂઢ મિથ્યાદષ્ટિ છે એ જૈન નથી. આહા..હા..! હવે આવી વાતું. આ બધું સાંભળતા હોય એકેન્દ્રિય, બે ઇન્દ્રિય, દયા પાળવી, વ્રત પાળવા, ફલાણું કરવું.

એમાંની તો કોઈ વાત આવતી નથી આમાં. પણ ક્યાંથી? સાંભળ તો ખરો એકવાર. આહા..હા..! એ પુણ્ય-પાપના ભાવ તો વિકારી છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટતા છે, એ તું આખી ચીજ નહિ. અને એને જાણવાવાળી વર્તમાન જ્ઞાનદશા છે એટલો પણ આત્મા તું નહિ. આહા..હા..! પુણ્ય-પાપના ભાવ તો તું નહિ, આ શરીર, વાણી, મન એ તું નહિ, પણ એક સમયની પર્યાય જેટલી અવસ્થા ચાલતા વિચાર પલટે છેને? એ એક સમયની દશા એટલો પણ તું નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો જરી સૂક્ષ્મ વાત કરી છે આચાર્યે.

આત્મા એક જ માનીને તું દલીલ કરે છો? **'કે આખી દલીલ પૂરી થતા સુધીમાં અનેક આત્માઓ પલટાઈ જાય છે...'** આહા..હા..! **'એમ માનીને તું દલીલ કરે છે? જો અનેક આત્માઓ પલટાઈ જતા હોય તો તારી આખી દલીલ તો કોઈ આત્મા સાંભળતો નથી;...'** તું દલીલ કરે છે કે ક્ષણે ક્ષણે આત્મા ભિન્ન છે. એ તું વાત કરે છો એ તું એકનો એક આત્મા તું કરે છો? કે તારી પર્યાય પલટે એ વાત એટલી જ કરે છે? અને સાંભળનારને તું દલીલ કરે છે કે ઈ એનો એ આત્મા રહે છે સાંભળવા સુધી? કે ક્ષણે ક્ષણે પલટતો આત્મા છે? આવી વાત છે. જયસુખભાઈ! લોજિકથી તો વાત કરે છે ન્યાયથી. આહા..હા..!

'જો અનેક આત્માઓ પલટાઈ જતા હોય તો તારી આખી દલીલ તો કોઈ આત્મા સાંભળતો નથી; તો પછી દલીલ કરવાનું પ્રયોજન શું?' આહા..હા..! **'આમ અનેક રીતે વિચારી જોતાં તને જણાશે કે આત્માને ક્ષણિક માનીને પ્રત્યભિજ્ઞાનને ભ્રમ કહી દેવો તે યથાર્થ નથી.'** પ્રત્યભિજ્ઞાન એટલે આ જ છું અને હમણા છું, પહેલા હતો અને અત્યારે છું. એવું જે પ્રત્યભિજ્ઞાન છે એનો તું નિષેધ કરે છો અને એક જ સમયની અવસ્થા માને છો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ ઓલું પ્રત્યભિજ્ઞાનનું આવ્યું છેને ભાઈ? ૨૦મો બોલ. પ્રવચનસાર ૧૭૨ ગાથા. એ વળી પ્રત્યભિજ્ઞાન આવી ગયું મગજમાં. પ્રત્યભિજ્ઞાન એટલે? કે આ છે એ કાલે હતું અને કાલે હતો તે આ છે. એ પ્રત્યભિજ્ઞાન થયું. એમ આ આત્મા પણ કાલ હતો તે આ છે. આહા..હા..! એનું નામ નિત્ય દ્રવ્યને સિદ્ધ કર્યું. આહા..હા..! પણ અહીં તો પાછું ત્યાં તો યાદ જરી બીજું આવ્યું છે. ઝીણી વાત ઘણી, બાપુ!

૧૭૨ કળશ છે, ૧૭૨ ગાથા. એનો આ પ્રવચનસાર. ભગવાનની દિવ્યધ્વનિનો સાર. એમાં ૨૦ બોલ છે. એમાં આ ૨૦મો બોલ એવો છે જરી ઝીણી વાત છે. ૧૮મો બોલ એવો છે કે આત્મા એક સમયની પર્યાયને અડતો નથી. એ ધ્રુવ છે. ઝીણી વાત, બાપુ! આ કાંઈ (સાધારણ વાત નથી). સમજાય છે કાંઈ? આત્મા વસ્તુ છે એ ગુણના ભેદો જે છે એને સ્પર્શતો નથી એ દ્રવ્ય છે.

શ્રોતા :- ભેદોને સ્પર્શતો નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ભેદને સ્પર્શતો નથી, અભેદ વસ્તુ છે. આહા..હા..! ઝીણી બાપુ! એ ૧૮મો બોલ છે. વસ્તુ જે છે આત્મા એમાં અનંત, જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ ગુણ છે. પણ એ ગુણભેદને સ્પર્શતો નથી એવું એ દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! જયસુખભાઈ! સમજાય છે કાંઈ? એ તો બુદ્ધિવાળા છે. વકીલ છેને. સમજાણું આમાં? અને પછી ૧૯મા બોલમાં એમ કહ્યું કે એક સમયની જે અવસ્થા છે તેને એ સ્પર્શતો-અડતો નથી એવું એ દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! એક રહી ગયું એ કહીએ છીએ હવે. આ શરીર, વાણી જુદી, પુણ્ય-પાપ જુદો, પણ એ વસ્તુ જે છે ત્રિકાળ તે અભેદ છે, એકરૂપ છે. એ ગુણોના ભેદને અડતો નથી એનું નામ અભેદને દ્રવ્ય કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! આવી કઈ ભાષા? પછી કહે છે કે પર્યાયને એ અડતો નથી, એ છૂતો નથી. આહા..હા..! એક સમયની જે અવસ્થા છે જ્ઞાન-દર્શન વગેરેની એને એ દ્રવ્ય અડતું નથી, છૂતું નથી એવું એ દ્રવ્ય છે.

હવે ત્રીજો બોલ જરી ઝીણો છે. આ તો પ્રત્યભિજ્ઞાન આવ્યું એટલે વાત આવી ગઈ મગજમાં. આ આત્મા જે છે એ નિત્ય છે. કાલે હતો તે આ છે. પચ્ચીસ વર્ષ પહેલા હતો તે આ છે. એવી જે દ્રવ્ય વસ્તુ છે એ દ્રવ્ય, દ્રવ્યને સ્પર્શતું નથી, પર્યાયને સ્પર્શતું નથી એવો પર્યાય છે. ત્રિકાળી જ્ઞાયકસ્વરૂપ જે છે એ પર્યાયને સ્પર્શતું નથી. એવી એ પર્યાયસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! એ જ પોતે દ્રવ્ય દ્રવ્યને સ્પર્શતો નથી એવી એની પર્યાય છે એમ કહે છે. ઝીણી વાત બહુ બાપુ! બહુ ઝીણો બાપુ! વીતરાગનો માર્ગ અત્યારે તો લોકોએ તોડીને છિન્ન-ભિન્ન કરી નાખ્યો. વીતરાગ માર્ગ જ રહ્યો નથી. આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે કે જે આત્મા પ્રત્યભિજ્ઞાનવાળી જે ચીજ છે ત્રિકાળી એ પોતે દ્રવ્યને સ્પર્શતો નથી એવી એ પર્યાય છે. એ પર્યાય દ્રવ્યને સ્પર્શતી નથી. કાંતિભાઈ! આ શું કહે છે? એણે કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી એવી વાત છે. આ શરીર, વાણી, મન છે એને તો આત્મા સ્પર્શતો, અડતો પણ નથી. કેમકે આ તો જડ છે, માટી, ધૂળ છે અને પોતે તો અરૂપી છે. આહા..હા..! પણ એ રાગ-દ્વેષને અડતો નથી એવી એ ચીજ છે. એવી તો છે પણ એ પર્યાયને સ્પર્શતો નથી એવું એ દ્રવ્ય છે. એવું તો દ્રવ્ય છે એ દ્રવ્યને સ્પર્શતું નથી એવી એ પર્યાય છે. આહા..હા..! પર્યાય દ્રવ્યને સ્પર્શતી નથી. વીતરાગી ધર્મ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન જે પર્યાય છે એ આત્મા. એ આ પર્યાયને આત્મા જે માને છે એમ નહિ આ. ઝીણી વાત, બહુ ઝીણી. વીતરાગ માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ છે. લોકોને સંપ્રદાયમાં તો એ વાત... આહા..હા..! મળી નથી. બહારમાં બિચારા પૈસા, બાયડી, છોકરા, ધંધો, પાંચ-પચ્ચીસ લાખ મળે એટલે જાણે કે ઓહો..હો..! અમે સુખી થઈ ગયા અને અમે કાંઈક ઠીક છીએ. ધૂળેય નથી સાંભળને. આહા..હા..! તારો આત્મા જે ત્રિકાળી છે એને દૃષ્ટિમાં લે, તે દ્રવ્ય. આહા..હા..! તે વસ્તુ છે અને એક સમયની પર્યાય તેની દૃષ્ટિ કરે છે. છતાં તે પર્યાય દ્રવ્યને સ્પર્શતી નથી અને દ્રવ્ય પર્યાયને સ્પર્શતું નથી એમ કહે છે. આરે.. આ ક્યાં એને... કહો, સમજાય છે કાંઈ?

અહીં તો વિષય એવો છે.

કહ્યુંને એ? '**માટે એમ સમજવું કે—આત્માને એકાંતે નિત્ય કે એકાંતે અનિત્ય માનવો તે બંને ભ્રમ છે,...**' આત્મા તદ્દન નિત્ય જ છે અને પર્યાય નથી એ માનવું એ ભ્રમણા અજ્ઞાન છે અને એક સમયની અવસ્થા છે અને ત્રિકાળી ધ્રુવ નથી એ પણ ભ્રમણા અને અજ્ઞાન છે. આહા..હા..! બીજી રીતે કહીએ તો વસ્તુ છે એ ત્રિકાળ નિત્ય ધ્રુવ છે અને એની પલટતી પર્યાય અવસ્થા છે. હવે એ અવસ્થામાં નિત્ય ધ્રુવ દૃષ્ટિમાં લેતો નથી પણ જે બહારની ચીજ જે અસ્થિર અને નાશવાન છે તેને સ્થિર કરીને નિત્ય કરવા માગે છે. શું કહ્યું ઈ? આહા..હા..! આત્માની એક સમયની જે દશા છે એને એનું ધ્યેય અંદર વસ્તુ છે તે નિત્ય છે. પણ એ નિત્ય ઉપર એની નજર નથી અને નિત્ય ધ્રુવ શું એની એને ખબર નથી. અને નિત્યની જો ખબર (પડે) અને ધ્રુવ (ઉપર) નજર કરે તો તો તેને સમ્યગ્દર્શન થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પણ તે નિત્યની નજર કરતો નથી અને તેથી તેની અવસ્થા પલટતી છે એના ઉપર એની રુચિ છે તેથી બાહ્ય ચીજને નિત્ય કરવા માગે છે. આ નિત્ય છું એમ ન માનતા આ પૈસા, બાયડી, છોકરા, કુટુંબ કાયમ રહે, એ કાયમ રહે. કાયમ રહેનારો છે એની ખબર નથી. આવી વાતું છે. કાયમ રહેનારો નિત્ય છું, પર્યાયે બદલતા છતાં હું ત્રિકાળ નિત્ય છું એવી જેને ખબર નથી તે નિત્યને ન જોતા જે નાશવાન પરચીજ છે—શરીર, વાણી, મન એને કાયમ ટકાવવા, નિત્ય તરીકે કરવા માગે છે. અહીં નિત્ય છે એની નજરું નથી. સમજાણું કાંઈ? જયસુખભાઈ! ન્યાય છે આ લોજિકથી તો વાત છે પણ હવે. મગજ ન મળે કેળવાયેલા. આહા..હા..! એ કહે છે.

'**એકાંતે નિત્ય કે એકાંતે અનિત્ય માનવો તે બન્ને ભ્રમ છે, વસ્તુસ્વરૂપ નથી; અમે (જૈનો) કથંચિત્ નિત્યાનિત્યાત્મક વસ્તુસ્વરૂપ કહીએ છીએ તે જ સત્યાર્થ છે.**' આહા..હા..!

શ્રોતા :- ... પોતાનું સ્થાપન

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પોતાનું નહિ, વસ્તુ આવી છે. એમ કહે જૈન કહે એ અમારું સાચું, ઓલું કહે તારું ખોટું, એ કહે તારું ખોટું. એમ નથી. વસ્તુનું સ્વરૂપ આવું છે. આહા..હા..! એક સમયની દશાની પાછળ અંદર વસ્તુ ત્રિકાળ ધ્રુવ છે. સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ સત્... સત્... સત્... ચિદ્ અને આનંદનો કંદ પ્રભુ આત્મા ધ્રુવ છે, નિત્ય છે, અનાદિ-અનંત છે. એની નજરું ન કરતાં વર્તમાન એક સમયની પર્યાયમાં જ જે રમે છે એ મૂઢ જીવ બૌદ્ધમતિ જેવો છે. સમજાણું કાંઈ? આ અધિકાર જરી ઝીણો છેને.

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મૂઢના ગામ ઘણા છે. આહા..હા..!

અહીં એ જ કહ્યુંને, જુઓને, '**અમે (જૈનો) કથંચિત્ નિત્યાનિત્યાત્મક વસ્તુસ્વરૂપ**

કહીએ છીએ તે જ સત્યાર્થ છે.' વર્તમાન અવસ્થા પલટતા પલટતા અનિત્ય છે, છતાં ત્રિકાળ ટકતું તત્ત્વ તે નિત્ય છે એમ બે રીતે અમે કહીએ છીએ તે વસ્તુનું સત્યાર્થ સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! સાંખ્યમત એ વસ્તુને ત્રિકાળી માનીને એની પર્યાય પલટતીને માનતા નથી. બૌદ્ધમત પલટતી પર્યાયને માનીને ત્રિકાળ નિત્યને માનતા નથી. સમજાણું કાંઈ?

કહ્યું હતુંને એક ફેરી. આપણે રાજકોટ હતાને જ્યારે. (સંવત) ૧૯૯૯ની સાલ. ત્યારે અહીં વાત અધ્યાત્મની ચાલે. એટલે એક વેદાંતી બાવો હતો એ કહે કે જૈનમાં આવી વાતું કરનાર કોણ? જૈન એટલે કે ક્રિયાકાંડના કરનારા એનું નામ જૈન (એમ) લૌકોએ માન્યું છે. આ દયા પાળે, વ્રત કરવા, અપવાસ કરવા એ જૈનપણું. એટલે એ બાવો કહે કે આ જૈનના સાધુ છે, એ તો એમ માનેને, આ જૈન આ અધ્યાત્મની વાત કરે છે એ કોણ છે? એ આવ્યો પછી. એમાં વાતચીત થતાં કીધું, ભાઈ આત્મા છે એ ત્રિકાળી નિત્ય પણ છે અને પર્યાયે પલટે છે અવસ્થાએ. ઉઠ્યો ભાગ્યો. હેં? આત્મા અનિત્ય છે? પર્યાયે અનિત્ય છે અને દ્રવ્યે નિત્ય છે. બાવો હતો. હતા તમે? ૯૯. બેચરભાઈના મકાનમાંને? હા, બેચરભાઈના મકાનમાં. વાંકાનેરના ઉતારામાં. ૯૯ની સાલની વાત છે. ઘણા વર્ષ થઈ ગયા. ૩૪. જૈનને ક્યાં પડી છે. આખો દિ' બાયડી, છોકરા, ધંધા પાપમાં પચ્યા ૨૨-૨૨ કલાક. એકાદ કલાક વખત મળે તો ચાલો સાંભળવા જઈએ. હવે એમાં સાંભળવાનું પાછું એવું મળે એને કે આ દયા પાળો, વ્રત કરો, તપસ્યા કરો એમાં તમને ધર્મ થાશે એટલે બિચારા ત્યાં ને ત્યાં મૂંઝાઈને મરી ગયા. આત્માને મારી નાખ્યો એણે. વ્રતના વિકલ્પ છે એ રાગ છે અને એનાથી ધર્મ માને છે એણે, આત્માને જીવતો ચૈતન્ય જ્યોત છે અંદર એનો એણે અનાદર કર્યો છે. સમજાણું કાંઈ? અહીંયાં તો આચાર્ય મહારાજ કુંદકુંદાચાર્ય એમ સંદેશ કરે છે કે અમે તો ભાઈ જૈનો તો ત્રિકાળી નિત્ય છે તે પણ આત્મા અને વર્તમાન પર્યાય પલટે છે તે પણ આત્માની જ પર્યાય છે. એ પલટતી પર્યાય પરની છે એમ નહિ. તેમ નિત્ય અંદર નથી એમ નહિ. આહા..હા..!

હવે **'ક્ષણિકવાદને યુક્તિ વડે નિષેધતું, આગળની ગાથાઓની સૂચનારૂપ** કાવ્ય કહે છે :—' ૨૦૭.

(अनुष्टुभ)

वृत्त्यंशभेदतोऽत्यन्तं वृत्तिमन्नाशकल्पनात्।

अन्यः करोति भुंक्तेऽन्य इत्येकान्तश्चकास्तु मा।।२०७।।

'શ્લોકાર્થ :- વૃત્યંશોના અર્થાત્ પર્યાયોના ભેદને લીધે...' ઝીણી બાપુ વાત છે. વૃત્તિ એટલે પર્યાયો, અવસ્થાઓ. જેમ સોનું છે સોનું એ સોના તરીકે કાયમ રહે છે અને સોનામાં પીળાશ, ચીકાશ, વજન છે એ પણ કાયમ રહે છે, પણ એ સોનામાં જ્યારે કડા, વીંટી ને કુંડળ થાય એ બધી એની પર્યાયો અવસ્થા કહેવાય છે. સોનાનું દૃષ્ટાંત, સુવર્ણ

છેને? એ સોનાપણે વસ્તુ જે કાયમ છે એ દ્રવ્ય છે અને એનામાં પીળાશ, ચીકાશ, વજન શક્તિ પણ નિત્ય અને ધ્રુવ છે. અને એમાં કડાં, કુંડળ ને વીંટીઓ થાય અવસ્થા એ એની પર્યાય કહેવાય છે. સમજાણું કાંઈ? એમ ભગવાન આત્મા સોનાની પેઠે કાયમ રહેનારી ચીજ પોતે છે એ દ્રવ્ય નિત્ય ધ્રુવ છે અને સોનામાં જેમ પીળાશ અને ચીકાશ જેમ કાયમ છે એમ આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ ગુણ પણ કાયમ છે. દ્રવ્ય અને ગુણ બે થયા. હવે એની અવસ્થા પલટે છે. જેમ સોનાની અવસ્થા કુંડળ, કડાં, વીંટી થાય, એમ પર્યાયમાં અવસ્થા પલટે છે. એને પર્યાય કહેવામાં આવે છે. એ પર્યાયને જ આત્મા માને છે બૌદ્ધ અને અજ્ઞાનીની પણ પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ અનાદિની છે, એને દ્રવ્ય ક્યાં છે? દ્રવ્ય શું છે ખબર ક્યાં છે? આહા..હા..!

એક સમયની અવસ્થા જે છે એ સોનાની જેમ કુંડળ, કડા એ તો અવસ્થા છે. એ તો કાયમ રહેનારી છે? એ તો પલટતી અવસ્થા છે. કડાના કુંડળ, કુંડળની વીંટી અને વીંટીની સાંકળી ને, ચેન કહે છેને શું કહે છે? એ બધું પલટે એ તો બધી પર્યાયો છે. એમ ભગવાન આત્મા વસ્તુ તરીકે જેમ સાંકળી જેમ કાયમ છે એમ વસ્તુ કાયમ છે અને સાંકળીમાં જેમ અંસખ્ય મકોડા છે એમ આ અસંખ્ય પ્રદેશી કાયમ છે. ઓલું દ્રવ્ય કીધું, આ ક્ષેત્ર કીધું. અને એ સોનાના મકોડામાં જે સોનું પીળાશ, ચીકાશ છે એ કાયમ છે. એમ આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ શક્તિ ગુણ છે એ કાયમ છે. હવે એ મકોડાની જ્યારે પાછા તોડીને સાંકળી, વીંટી કરે, કુંડળ કરે એ પલટે છે અવસ્થા. એમ આત્મામાં વર્તમાન અવસ્થા એ પલટે છે. અરે! ક્યાં જોવા જાવું એને. ખબર ન મળે. ધર્મ કરો.. ધર્મ કરો.. શું પણ ધર્મ કરે? ક્યાં? કરનારો શું છે ને કેવડો છે? કરનારમાં દશા શું થાય છે એની ખબરું ન મળે અને ધર્મ કરો. સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે ભાઈ અહીં તો સોનગઢમાં. બહારમાં હોય તો જાડી વાત થાય. અહીં તો એકદમ સૂક્ષ્મ વાત મુકાય છે આ. આહા..હા..!

એ કહે છે, '**વૃત્ત્યંશોના અર્થાત્ પર્યાયોના ભેદને લીધે...**' એટલે આત્માની દશાના પલટવાના પર્યાયના પ્રકારને-ભેદને લઈને ''**વૃત્તિમાન અર્થાત્ દ્રવ્ય અત્યંત (સર્વથા) નાશ પામે છે' એવી કલ્પના દ્વારા...**' આહા..હા..! એ પલટતી અવસ્થા દ્વારા જ હું છું, પણ એ વૃત્તિ અવસ્થાની પાછળ દ્રવ્ય ધ્રુવ છે એનો એ પર્યાયના ભેદને લીધે '**દ્રવ્ય અત્યંત નાશ પામે છે એવી કલ્પના દ્વારા...**' આહા..હા..! જે અવસ્થા કાલે હતી તે આજે નથી એટલે એમ કાલે હતો તે આત્મા બીજો અને આજ છે એ બીજો એમ માને તે જુદી વાત છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, ભ્રમ છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. કરવું શું અમારે એ કહોને. આ કરવું એ આ કહે છે. એ અનંતકાળથી રખડે છે મરીને. આહા..હા..! જૈનનો સાધુ પણ અનંતવાર થયો દિગંબર, પણ આ તત્ત્વ અંદર આનંદકંદ પ્રભુ ધ્રુવ છે એની ખબરું ન મળે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.

એ છ ઢાળામાં નથી આવતું? 'મુનિવ્રત ધાર અનંતબૈર ગ્રૈવેયક ઉપજાયો, પણ આતમજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો.' આહા..હા..! એ પંચમહાવ્રત, સમિતિ, ગુપ્તિનો ભાવ વ્યવહાર એ બધો રાગ છે. 'મુનિવ્રત ધાર અનંતબૈર ગ્રૈવેયક ઉપજાયો.' સ્વર્ગમાં ગયો. આહા..હા..! પણ આત્મ વસ્તુ ત્રિકાળી આનંદસ્વરૂપ છે એના જ્ઞાન વિના લેશ પણ સુખને ન પામ્યો. એનો અર્થ શું થયો? કે પંચ મહાવ્રતના પરિણામ, સમિતિ, ગુપ્તિના ભાવ પણ દુઃખરૂપ છે, રાગ છે, દુઃખરૂપ છે. અરે..! કહો, સમજાણું કાંઈ? આ પૈસા, કુટુંબ, કબીલા એ બધા દુઃખના નિમિત્ત છે. દુઃખ નહિ, દુઃખના નિમિત્ત છે ઈ. દુઃખ તો તેને મારા માનવા એવો જે વિકારીભાવ એ દુઃખ છે. આહા..હા..! એમ વ્રત ને તપના ભાવ વિકલ્પ જે ઉઠે છે એ રાગ છે, આસ્રવ છે, દુઃખ છે. આહા..હા..! અને દુઃખ છે તે પલટતી અવસ્થા છે અને ભગવાન અંદર આત્મા નિત્યાનંદ આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ છે. આહા..હા..! કાંતિભાઈ! આવું ક્યાં તમારે ઉડાઉમાં નહિ આવ્યું હોય. શું કહેવાય તમારું? પ્લેન-પ્લેન. પ્લેનમાં હતાને એ. ૧૫૦૦નો પગાર હતો માસિક. છોડી દીધી. નોકરી છોડી દીધી. ૧૫૦૦નો પગાર માસિક. શું કહેવાય તમારે ઉડે એ? એરોપ્લેન. મુંબઈ અમે ત્યાંથી અહીં આવ્યા ત્યારે અહીં બેસાડવા આવે. નોકર હતાને તે દિ'. માસિક ૧૫૦૦નો પગાર. બાળબ્રહ્મચારી છે. નોકરી છોડી દીધી. બે વર્ષથી છોડી દીધી. ધૂળમાંય નથી હવે ત્યાં. આહા..હા..!

પ્રભુ આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદનો નાથ નિત્યાનંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. વર્તમાન પર્યાયમાં એની દૃષ્ટિ કર્યા વિના એને સુખ થાય એવું નથી અને તે ધર્મ થાય એવું નથી. ધર્મ કહો કે આનંદ કહો. આહા..હા..! એ ત્રિકાળી આનંદનો નાથ પ્રભુ છે આત્મા, એનો આશ્રય કરતા, દૃષ્ટિ કરતા પર્યાયમાં અતીન્દ્રિય આનંદ આવે એને અહીં ધર્મ અને મોક્ષનો માર્ગ કહે છે. આહા..હા..! બધું અજાણ્યું. એવો માર્ગ છે, ભાઈ! એ અહીં કહે છે જુઓ.

વૃત્તિના ભેદને લીધે દ્રવ્યનો ભેદ માને એ સર્વથા નાશ પામે. '**એવી કલ્પના દ્વારા 'અન્ય કરે છે અને અન્ય ભોગવે છે'**...' વર્તમાનમાં વિકાર પરિણામ અનેરો આત્મા કરે અને પછીનો આત્મા અનેરો એ કર્મના દુઃખને ભોગવે એમ અજ્ઞાની કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! '**એવો એકાંત ન પ્રકાશો.**' અન્ય કરે અને અનેરો ભોગવે એમ નથી. જે કાંઈ રાગ ને દ્વેષને જીવ પોતે પર્યાયમાં કરે એ જીવ ભવિષ્યમાં તેના દુઃખને પોતે ભોગવે છે. બીજો આત્મા થઈને ભોગવે છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં પાપ કર્યા એ કરનારની અવસ્થા છે. એ આત્મા અનેરો નથી, આત્મા તો એનો એ છે એ અવસ્થા અને ભવિષ્યમાં પાછા નરકમાં, ઢોરમાં જાય અને દુઃખ ભોગવે એ પણ આત્મા એનો એ છે, કરે છે તે ભોગવે છે. ઓલા કહે છે કે કરનાર જુદો અને ભોગવનાર જુદો એમ કહે છે ઈ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! બે ભાઈઓ હતા. એમાં નાના ભાઈને રોગ થયેલો કાંઈક. પછી એને કીધા વિના મોટો ભાઈ જરી ઈંડા લાવી દે

અને ઓલું કરીને એવું આપે. અને ખબર ન પડે આને. એમાં નાનો ભાઈ છે એ મરીને પરમાધામી થયો નારકીમાં અને મોટો જે પાપ કરતો ને એને (નાના ભાઈને) ખબર નહિ કે આ મને ઈંડા આપે, ઈંડા ખવડાવે છે. એ મરીને થયો નારકી. હવે એ જેના માટે કર્યું હતું એ ત્યાં થયો પરમાધામી. એ પરમાધામી મારે ઓલાને. ત્યારે ઓલો કહે પણ ભાઈસાહેબ મેં તારા માટે કર્યા હતાને પાપ. પણ કોણે કહ્યું હતું તને? જયસુખભાઈ!

શ્રોતા :- અમારામાં લાગુ પાડીએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, એ જ કહીએ છીએને અહીં. કે અહીં જે પાપ કરે છે અને જે જોડે બીજો હોય એ પુણ્ય કરે છે. તો એ પુણ્યવાળો મરીને સ્વર્ગમાં જાય અથવા સાધારણ પુણ્ય હોય તો પરમાધામી દેવ થાય નારકીમાં. જેલર જેમ હોયને જેલર? એમ એ જેલર થાય અને બહુ પાપ કર્યા છે ઈ મરીને નારકી થાય. આહા..હા..! ઓલો ઓલાને મારે ત્યારે કહે, એલા પણ તારા માટે (કર્યું હતું). કોણે કીધું? મને ખબર પણ નહોતી કે તમે ઈંડા આપતા હતા. એ દેનાર પાપ કરનારો એનો એ જીવ અને દુઃખમાં નરકે ગયો પણ એનો એ આત્મા છે. એ પર્યાય પલટી ગઈ માટે આત્મા બીજો થઈ ગયો? આહા..હા..!

શ્રોતા :- ઓલી પર્યાય જુદી અને આ પર્યાય જુદી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પર્યાય જુદી, વસ્તુ જુદી ક્યાં છે? પર્યાય જે કરે છે તે પર્યાય ભોગવતી નથી, એ બીજી પર્યાય ભોગવે. પણ આત્મા તો એનો એ છે કે નહિ? અરે! વસ્તુની ક્યાં (ખબર છે?) સમજાણું કાંઈ? જે પર્યાય કરે છે પાપ એ પર્યાય કાંઈ પાપના ફળને ભોગવતી નથી, ભવિષ્યની બીજી પર્યાય થાય તે ભોગવે છે. પર્યાય અનેરી છે, પણ દ્રવ્ય તો જે કરનારો પર્યાયમાં છે એ જ ત્યાં ભોગવનારો છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ભોગવનારી તો પર્યાય છે. દ્રવ્ય ક્યાં છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ ભોગવે છે એ દ્રવ્યની દશા એની છેને. એ દ્રવ્ય એનું છેને એમ. દ્રવ્યની દશા ભોગવે છેને. દ્રવ્ય એની દશાને ભોગવે છેને. એમ. એ વખતે દ્રવ્ય તો એનું એ છે. જેણે પાપ કર્યું હતું એ જ અહીં દુઃખને ભોગવે છે. આહા..હા..! એ અહીં નથી લેવું કે પર્યાય કરે અને પર્યાય ભોગવે. અહીં તો દ્રવ્ય જે ત્રિકાળી ભગવાન છે આત્મા એ વર્તમાન જ્યારે પાપ કરે છે તો એ પર્યાય બીજી છે અને પાછા એના ફળ તરીકે ભોગવે એ પર્યાય બીજી છે, પણ આત્મા તો ઈનો ઈ છે. આવી વાતું હવે. નવરાશ ક્યાં? એય..! રસીકભાઈ! કલકત્તા રહે છે રસીકભાઈ. બધા ધંધામાં મશગુલ જાણે. આહા..હા..! જાણે કાંઈક કમાયા એટલે જાણે ફાવ્યા. ધૂળમાંય નથી ફાવ્યા સાંભળને.

શ્રોતા :- ધૂળમાં જ ફાવ્યા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાં ફાવ્યા એટલે શું? એ તો ધૂળ તો એને કારણે આવી છે. એ કાંઈ તારે કારણે નથી આવી. પૂર્વના પુણ્ય છે એ તો એક નિમિત્ત છે લક્ષ્મીને.

પણ એ લક્ષ્મી આવી છે એ પોતાને કારણે આવી છે ત્યાં. આહા..હા..! આવી વાત. સમજાણું કાંઈ? અને એ લક્ષ્મીને એમ માને કે એ મારી છે અને મને સુખના સાધન મળ્યા. મૂરખ છે મોટો. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એ મોટો મૂર્ખ છે, તો નાનો મૂર્ખ કોણ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નાનો મૂર્ખ ચારિત્રનો દોષ હોય એ નાનો મૂર્ખ. ભાઈએ પૂછ્યું હતું એનો જવાબ. અને મિથ્યા શ્રદ્ધાનો દોષ એ મોટો મૂર્ખ છે. જયસુખભાઈ! આહા..હા..! સમાધિશતકમાં કહ્યું છે કે હું આને સમજાવું છું એવો જે વિકલ્પ છે... આહા..હા..! એ મારી મૂઢતા છે એટલી. અસ્થિરતાની હોં! આને સમજાવું વિકલ્પ દ્વારા એ વિકલ્પ મારો છે એમ નહિ, પણ વિકલ્પ અસ્થિર થયો છેને. અસ્થિરતા થઈ ગઈ છેને આહા..હા..! તો એ એને દુઃખરૂપ છે, એને તો ત્યાં ઉન્મત્ત-ગાંડો કહ્યો છે. આહા..હા..! એ ચારિત્રના દોષવાળો ગાંડો. પણ જે રાગને પોતાનો માને એ મિથ્યાદૃષ્ટિ શ્રદ્ધાના દોષવાળો મૂર્ખ મોટો ગાંડો છે. આ તો ભાઈએ કીધું કે મોટો મૂર્ખ અને નાનો મૂર્ખ કોણ? એ સમાધિશતકમાં ખુલાસો છે. પૂજ્યપાદસ્વામીએ સમાધિશતક બનાવ્યું છેને. આહા..હા..! એ સમજાવવાનો વિકલ્પ ઉઠે છેને એ રાગ છે, દોષ છે અને સાંભળવાનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ પણ દોષ છે. આહા..હા..! એ દોષને પોતાનો માનવો કે મારી ચીજ છે એ મિથ્યાત્વની મૂઢતાની મૂર્ખતા છે અને એ મારો છે એમ ન માનીને જ્ઞાતા તરીકે જાણે છતાં તે અસ્થિરતા છે તે નાનો મૂર્ખ છે. જયસુખભાઈ! આ તો રામજીભાઈ કહેતા હતા. એ તો વકીલ હતાને મોટા કોર્ટમાં. કાયદા કાઢે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- બધાને ધ્રુજાવતા હતા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધ્રુજાવતાને કાયદા કાઢીને. આહા..હા..! આ પરમાત્માના કાયદા જુદા છે બાપા! આહા..હા..! કહે છે કે એવી ચીજને એકાંતે માન્યતા તે મિથ્યાત્વ છે. દ્રવ્ય જ સર્વથા નાશ પામે છે. જોયું!

‘**દ્રવ્યની અવસ્થાઓ ક્ષણે ક્ષણે નાશ પામતી હોવાથી બૌદ્ધમતી એમ માને છે કે ‘દ્રવ્ય જ સર્વથા નાશ પામે છે’.**’ આહા..હા..! જેમ સોનામાંથી વીંટીની કડું થયું, કડાની વીંટી થઈ એટલે સોનું જાણે નાશ પામ્યું એમ માને છે. એ તો પર્યાય નાશ થઈ છે. સોનું નાશ થયું નથી. એમ વર્તમાન પર્યાયનો નાશ થઈને નવી થાય એ પર્યાય નાશ થઈ છે, આત્મા નાશ થયો નથી. આત્મા તો ત્રિકાળ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે માણસને ક્યાં અત્યારે નવરાશ ન મળે એક તો જાણે. અને એમાં સાંભળવાનું મળે તો આવું પાછું ઝીણું મળે ત્યારે એને... આહા..હા..! બાપુ! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એનો માર્ગ કોઈ અલૌકિક જુદો છે. એનું એને બરાબર જ્ઞાન કરવું પડશે. જ્ઞાન કર્યા વિના એની દૃષ્ટિ સાચી નહિ થાય. આહા..હા..! એ અહીં કહે છે.

'જો અવસ્થાવાન પદાર્થનો નાશ થાય તો અવસ્થા કોના આશ્રયે થાય?' એટલે કે જો અવસ્થા પલટતા એ આત્માનો નાશ થઈ જાય તો કોને આધારે અવસ્થા થઈ? બહુ લોજિક ઘણું ઝીણું. સમજાણું કાંઈ? પરમાત્માનો માર્ગ નિયાવયં છે. નિયાવયં એટલે? નિ ધાતુ છે. નિ ધાતુ નિયાવયં ન્યાય. નિ ધાતુ એટલે? કે જેવું સ્વરૂપ છે તેને જ્ઞાનમાં લઈ જવું તેનું નામ ન્યાય. નિ, ન્યાય ધાતુ. ન્યાય નામ નિ. નિ ધાતુનો અર્થ? જેવું સ્વરૂપ છે તેમાં જ્ઞાનને લઈ જવું, દોરી જવું એનું નામ ન્યાય. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! **'એ રીતે બન્નેના નાશનો પ્રસંગ આવવાથી...'** બેયનો નાશ કીધો. શું કીધું? કે પર્યાયનો નાશ થતા આત્માનો નાશ થાય એમ માન તો વસ્તુ રહેતી નથી અને પર્યાયના આશ્રયમાં દ્રવ્યનો નાશ થાય તો એનો આધાર રહ્યા વિના પર્યાયનો નાશ થાય છે. શું કીધું? વર્તમાન અવસ્થા છે એનો નાશ થયે આત્માનો નાશ માન તો મિથ્યા છે અને એ અવસ્થાનો નાશ માન આને ન માન તો અવસ્થા જેને આધારે છે એને આધાર ન રહે એટલે અવસ્થાનો નાશ થઈ ગયો. આવી વાતું હવે. એ ચૈતન્યનો માર્ગ પ્રભુ તારો જુદો છે ભાઈ! એ વાતે વડા થાય એવું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શું બે વાત કરી? કે આ શરીર, વાણી નહિ. આ તો જડ છે, એ તો માટી. આહા..હા..! ક્ષણમાં જુદું પડી જશે. આહા..હા..! ક્ષણમાં લાગે રે ખોખરું. એ સજ્ઝાય આવે છે. ખોખરું. જેમ વાસણ હોય ઊંચું અને ટક્કર વાગે આમ ફટ્ટ ફૂટી જાય. વાસણ. ટક્કર લાગે લોઢાની કે ખૂણાની તો તૂટી જાય. એમ આ તો વાસણ એવું છે આ કે જરી કાળનો ધક્કો લાગ્યો તો ફટ્ટ છૂટી જશે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, એ અવસ્થા બદલતા આત્મા બદલી ગયો માન તો એ પણ તારી વાત જૂઠી છે. દ્રવ્યનો નાશ માને. અને અવસ્થા નાશ થતાં, અવસ્થાનો આધાર પણ નથી એમ તું માન તો ઈ અવસ્થાનો નાશ થયો. સમજાય છે કાંઈ આમાં? આહા..હા..! વસંતીલાલજી! આવું છે આ ઝીણું. ઉજ્જૈનમાં તો બધું સાંભળ્યું હશે. આહા..હા..! આ તો કોલેજ વીતરાગની છે બાપુ! વીતરાગ પરમાત્મા સર્વજ્ઞદેવ. એ પર્યાય અવસ્થા અને ત્રિકાળી અવસ્થા એ. બે વસ્તુ છે એને તું એમ છે એમ જાણ પહેલું. અવસ્થા પલટતા બધું નાશ થઈ ગયું એમ ન માન અને અવસ્થા પલટતા અવસ્થાનો આધાર ગયો તો અવસ્થા પણ ન રહી. માટે અવસ્થા અને અવસ્થાનો ધરનાર બે ચીજ છે. નવી નવી અવસ્થા થાય તેનો આધાર દ્રવ્ય છે, એ નિત્ય છે અને અવસ્થા તે અનિત્ય છે. આહા..હા..! હવે આવું જ્યાં જ્ઞાન જ સાચું નથી એને દૃષ્ટિ ક્યાંથી લાવવી અને ધ્યાન શું કરે ઈ? ધ્યાન કરું. કોનું પણ ધ્યાન? હજી વસ્તુની તો ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? ધ્યાનમાં લેવાયોગ્ય વિષય... એ આમાં લખ્યું છે હોં આમાં. ધ્યાન વિષયી. આમાં લખ્યું છે. ધ્યાનનો વિષય ભગવાન દ્રવ્ય છે. ધ્યાનનો વિષય દ્રવ્ય છે. તો દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એ શું છે એની ખબર વિના એને ધ્યાનનો વિષય

હાથ ક્યાંથી આવે? આહા..હા..!

જ્યાં ભૂલમાં ખોવાણો છે આત્મા ત્યાં તેને ભૂલ ટાળવી જોઈએ. ભૂલની ખબર નથી એ ભૂલ ટાળે શી રીતે? કે હું આ પર્યાયને જ આત્મા માનું છું, રાગને આત્મા માનું છું, પુણ્યને આત્મા માનું છું એ ભૂલ થઈ છે. એ ભૂલ તો દ્રવ્યસ્વભાવમાં એ છે નહિ. દ્રવ્યસ્વભાવ નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એવી દૃષ્ટિ કરતાં તે ભૂલ ટળે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એક ડોશી હતા ડોશી. એની સોઈ ખોવાણી અંધારે. અંધારામાં સોઈ સોઈ હાથ ન આવે. એટલે અજવાળે ગોતવા માંડી. એમાં એક જુવાન નીકળ્યો. માજી! શું કરો છો? કહે, સોઈ ખોવાણી તે ગોતું છું. ક્યાં ખોવાણી છે? કહે અંધારે. અંધારે હાથ નથી આવતી એટલે અજવાળે ગોતું છું. પણ જ્યાં પડી છે ત્યાં ગોત કે નથી પડી ત્યાં ગોતવા આવી તું અહીં અંજવાળે? ક્યાં પડી છે? કહે, અંધારે પડી છે, પણ અંધારે હાથ આવતી નથી. એટલે અંજવાળે ગોતું છું, પણ અંજવાળે ક્યાં છે તે હાથ આવે? આહા..હા..! એમ આત્મા ભૂલમાં રાગને અને પુણ્યને માનીને બેઠો ત્યાં આત્મા કોણ છે એની એને ખબર ન મળે અને એ ભૂલમાં પાછો ગોતવા જાય. આહા..હા..! જયસુખભાઈ!

‘**હવે ગાથાઓમાં અનેકાંતને પ્રગટ કરીને ક્ષણિકવાદને સ્પષ્ટ રીતે નિષેધે છે :-**’ ગાથાઓ-ગાથાઓ. કુંદકુંદાચાર્ય.

केहिंचि दु पज्जएहिं विणस्सए णेव केहिंचि दु जीवो।
जम्हा तम्हा कुव्वदि सो वा अण्णो व णेयंतो।।३४५।।
केहिंचि दु पज्जएहिं विणस्सए णेव केहिंचि दु जीवो।
जम्हा तम्हा वेददि सो वा अण्णो व णेयंतो।।३४६।।
जो चेव कुणदि सो चिय ण वेदए जस्स एस सिद्धंतो।
सो जीवो णादव्वो मिच्छादिट्ठी अणारिहदो।।३४७।।

એ અરિહંતના માર્ગમાં નથી.

अण्णो करेदि अण्णो परिभुंजदि जस्स एस सिद्धंतो।
सो जीवो णादव्वो मिच्छादिट्ठी अणारिहदो।।३४८।।

નીચે-નીચે હરિગીત. એ શ્લોકનું ગુજરાતી.

પર્યાય કંઈકથી વિણસે જીવ, કંઈકથી નહિ વિણસે,
તેથી કરે છે તે જ કે બીજો—નહીં એકાંત છે. ૩૪૫.
પર્યાય કંઈકથી વિણસે જીવ, કંઈકથી નહિ વિણસે,
જીવ તેથી વેદે તે જ કે બીજો—નહીં એકાંત છે. ૩૪૬.
જીવ જે કરે તે ભોગવે નહિ—જેહનો સિદ્ધાંત એ,
તે જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અર્હંતના મતનો નથી. ૩૪૭.

જીવ અન્ય કરતો, અન્ય વેદે—જેહનો સિદ્ધાંત એ,
તે જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અર્હંતના મતનો નથી. ૩૪૮.

આહા..હા..! '**ટીકા :- જીવ, પ્રતિસમયે સંભવતા (-દરેક સમયે થતા)...**' ભાષા દેખો! ઓહો..હો..! પ્રત્યેક સમયે જે સમયે જેને સંભવ છે તે પર્યાય તેમાં થાશે. આહા..હા..! લોકો કહે છેને કે અમારી પર્યાય કર્મને લઈને થાય, પરને લઈને થાય. અમારો ભાવ થાય એ વિકાર કરાવે એ કર્મ કરાવે. આહા..હા..! અને કર્મનો નાશ થાય તો મારો વિકારનો નાશ થાય. એમ માનનારા દરેક સમયમાં મારી પર્યાય મારાથી થાય છે એમ એ માનતો નથી. એ કહે છે. '**પ્રતિસમયે સંભવતા...**' સંભવતા એટલે જે સમયે જે પર્યાય થવાની તે થવાની. આહા..હા..! વસ્તુ છે એ ત્રિકાળ છે, પણ અવસ્થા સમયે સમયે જે પ્રતિસમયે સંભવતિ, તે સમયે જે પર્યાય થવાની તે થવાની. આહા..હા..! એ કર્મને લઈને નહિ, પરને લઈને નહિ. આહા..હા..! ભગવાન આત્મામાં પ્રતિસમયે, પ્રત્યેક સમયે, પ્રત્યેક કાળનો સૂક્ષ્મ સમય એને પ્રત્યેક કાળે '**સંભવતા અગુરુલઘુગુણના પરિણામ દ્વારા...**' અગુરુલઘુ નામનો એક આત્મામાં ગુણ છે એને લઈને '**ક્ષણિક હોવાથી...**' પ્રત્યેક સમયે ભિન્ન-ભિન્ન અવસ્થા તે ક્ષણિક છે અને એ ક્ષણિક હોવાથી '**અને અચલિત ચૈતન્યના અન્વયરૂપ ગુણ દ્વારા નિત્ય હોવાથી,...**' આહા..હા..! અચલિત ચૈતન્ય જે, ચૈતન્ય ચળતું નથી જે નિત્યાનંદ પ્રભુ છે ધ્રુવ. નહિ ચળતું ચૈતન્યનો અન્વય એટલે ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... કાયમ રહેનારું. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો અધ્યાત્મની વાતું બાપા ઝીણી છે. એ કાંઈ સાધારણ માણસને અભ્યાસમાં આવ્યા વિના સમજાય એ વાત નથી.

જુઓ, અહીં તો એ સિદ્ધાંત કર્યો કે આત્મામાં પ્રત્યેક સમયે જે પર્યાય થાય છે, ભલે વિકારી કે અવિકારી, એ પ્રત્યેક સમયે થવાને યોગ્ય સંભવતિ પર્યાય થાય છે. એ પરને લઈને નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એ પરને લઈને પર્યાય પલટે છે, કર્મનો ઉદય આવ્યો માટે વિકાર થયો એમ નથી. આહા..હા..! પ્રત્યેક સમયે જીવની જે પર્યાય થવાને સંભવ છે તે થાય છે. આવી જેની દૃષ્ટિ હોય એ પર્યાયવાન આખો ત્રિકાળી કોણ છે એના ઉપર દૃષ્ટિ પડે ત્યારે એને પર્યાય અને દ્રવ્યનું સાચું જ્ઞાન થાય. વિશેષ કહેશે...

(**શ્રોતા** :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૧૨, બુધવાર, તા. ૨૭-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૪૫ થી ૩૪૮, પ્રવચન નં. ૩૯૯

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર, ૩૪૮ની ટીકા. શું કહે છે? કેટલાક બૌદ્ધમતિની માન્યતાવાળા છે એ એમ કહે છે કે જે પર્યાય કરે છે, જે આત્મા વિકાર આદિ કરે છે એ પર્યાય ભોગવતી નથી. એ આત્મા ભોક્તા નથી, બીજો આત્મા ભોક્તા છે. જરી ઝીણો વિષય છે. જે કાંઈ દોષ આત્મા કરે છે એ પર્યાય છે અને એ પર્યાય એક ક્ષણમાં નાશ થાય છે, તો એ પર્યાય બીજા સમયમાં જે રાગાદિ દોષનો ભોક્તા, ભોક્તા બીજી ચીજી છે-બીજો આત્મા છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? નિત્ય આત્માને માનતા નથી. આહા..હા..! ત્રિકાળી ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન ધ્રુવ નિત્ય છે તો એક સમયની પર્યાય છે તેને કરે છે અને પછી બીજી પર્યાય એને ભોગવે છે. એ પર્યાય અન્ય છે, પણ આત્મા તો એનો એ છે. જે કર્તા છે એ જ ભોક્તા છે. ઝીણી વાત. તત્ત્વની વાત વિષય બહુ સૂક્ષ્મ છે.

એ કહે છે. '**જીવ, પ્રતિસમયે...**' પ્રત્યેક સમયે. '**સંભવતા...**' જરી સૂક્ષ્મ વાત છે. આત્મામાં પ્રત્યેક સમયે જે પર્યાય થવાની છે તે થાય છે. એ પહેલા ક્રમસરમાં આવી ગયું છે, પણ અહીં બીજી વાત સિદ્ધ કરવી છે. ક્રમબદ્ધમાં તો એમ આવી ગયું પહેલા. ૩૦૮-૯. કે જે સમયે જે પર્યાય થાય છે એ ક્રમસર જ થાય છે. આગળ-પાછળ પર્યાય થાય એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? જે આત્મામાં જે સમયમાં જે પર્યાય અવસ્થા થાય છે તે થશે. પછી બીજે સમયે થવાની હશે તે થશે, ત્રીજે સમયે જે થવાની હશે તે થાશે. એ ક્રમબદ્ધ ક્રમનિયમિત છે. બહુ કઠણ વાત છે. ક્રમસર પર્યાય થાય છે. ત્યાં એમ કહીને પરની પર્યાયનો આત્મા કર્તા નથી એમ સિદ્ધ કરવું છે. જયસુખભાઈ! બહુ સૂક્ષ્મ વાત છે. એ જૈનતત્ત્વ મીમાંસામાં મૂકી છે. વર્ણીજી સાથે પણ ઘણી ચર્ચા થઈ હતી. ૨૦ વર્ષ પહેલાં, ૨૦૧૩ની સાલમાં. ઈસરી. એ ક્રમબદ્ધ નહોતા માનતા.

અહીંયાં તો ક્રમબદ્ધ સિદ્ધ કર્યું છે. ફૂલચંદજીએ એ વાત કબુલી. કબુલ કરી અને પછી એમણે જૈનતત્ત્વ મીમાંસા બનાવ્યું. જૈનતત્ત્વ મીમાંસા પુસ્તક નથી જોયું? એ ફૂલચંદજી પંડિત છે એમણે બનાવ્યું છે જૈન તત્ત્વમીમાંસા. છેને શેઠ તમારી પાસે તો છે. એ જૈનતત્ત્વ મીમાંસામાં (નાખ્યું છે). પછી અહીં ચર્ચા થઈ હતી ૧૩ની સાલમાં ઈસરીમાં, કે પ્રત્યેક દ્રવ્યની દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ, એની જે સમયે જે પર્યાય થવાની હશે તે થશે. આગળ-પાછળ નહિ. જેમ મોતીનો હાર છે મોતીનો હાર. મોતી છેને મોતી? હાર છે. તો જ્યાં જ્યાં મોતી છે ત્યાં ત્યાં છે. બીજું જ્યાં છે તે ત્યાં છે, ત્રીજું જ્યાં છે તે ત્યાં છે, ચોથું ત્યાં છે. આઘુંપાછું

નથી. મોતીનો હાર એ દ્રવ્ય તરીકે ગણાય છે અને એમાં જે દોરો છે દોરો. તેને ગુણ તરીકે ગણવામાં આવે છે અને મોતી છે તેને પર્યાય કહેવામાં આવે છે. સૂક્ષ્મ વાત છે, ભાઈ! તત્ત્વની દૃષ્ટિ સૂક્ષ્મ ઘણી.

શું કહ્યું? કે જેમ મોતીનો હાર છે (એમાં) ૧૦૮ દાણા છે. દાણા કહે છેને મોતી? તો હાર છે એ કાયમી ચીજ છે, હારમાં દોરો છે એ પણ કાયમી ચીજ છે અને મોતી છે એ ક્રમસર છે તે મોતી છે. એક પછી એક... એક પછી એક... જે થવાના છે તે. જયસુખભાઈ! આ તો '**પ્રતિસમયે સંભવતા...**'માં જરી સૂક્ષ્મતા છે. આહા..હા..! એમ આત્મામાં. આત્મા દ્રવ્ય તરીકે ત્રિકાળ છે અને એની શક્તિ—ગુણ તરીકે પણ ત્રિકાળ છે અને એની વર્તમાન અવસ્થામાં પર્યાય થાય છે એ ક્રમસર જે સમયે થવાની હશે તે થશે, બીજે સમયે થવાની હશે તે થશે. જ્યાં મોતીનો દાણો છે ત્યાં જ એ દાણો છે. બીજો ત્યાં છે, ત્રીજો ત્યાં છે, ચોથો ત્યાં છે. આઘોપાછો નથી. ઝીણી વાત. તત્ત્વની વાત જ સમજાણી નથી અનંત કાળથી. બહારની ક્રિયાકાંડ ને આમ ને આમ. બહારના વ્યવહાર કરવા.

અહીં તો કહે છે કે સાંભળ તો ખરો પ્રભુ! એકવાર તારી ચીજ શું છે? આહા..હા..! એ પર્યાય એક સમયે થાય છે તે જ થશે, તે સમયે થશે ને થશે જ. કોઈ પરની અપેક્ષા એને નથી. સમજાણું કાંઈ? મોતીનો દાણો જ્યાં છે ત્યાં છે, પરની અપેક્ષા એને નથી. એમ ભગવાન આત્મા વસ્તુ તરીકે ત્રિકાળ છે અને એની શક્તિ—ગુણ તરીકે પણ ત્રિકાળ છે. જેમ એ હાર કાયમી છે, દોરો અંદર જે છે એ કાયમી છે. એમ આત્મા ત્રિકાળી દ્રવ્ય કાયમી છે અને એના જ્ઞાનાદિ ગુણ પણ ત્રિકાળી કાયમી છે અને એની વર્તમાન દશામાં જે પર્યાય થાય છે એક સમયની એ સમયે થશે, બીજે સમયે બીજી, ત્રીજે સમયે ત્રીજી. આહા..હા..! છે શબ્દ? '**જીવ, પ્રતિસમય સંભવતા...**' એનો અર્થ છે. આહા..હા..! બાપુ! આ તો ભગવાનનો ઝીણો સૂક્ષ્મ માર્ગ છે. એનો બહારથી પત્તો લાગતો નથી. પ્રતિસમય- જે સમયે થવાની છે તે સમયે (થશે જ).

'**પ્રતિસમય સંભવતા...**' છેને? સંભવતાનો અર્થ તે સમયે થવાની હશે તે થશે. આહા..હા..! પણ એવી પર્યાય એક પછી એક થવાની હશે તે થશે એમાં ફેરફાર આત્મા કરી શકે નહિ, પણ એ ક્રમસર થાય છે એવી પર્યાય બતાવીને આત્મા પરનો અકર્તા છે એમ સિદ્ધ કરવું છે. અને પરનો અકર્તા છે તો આત્મા જ્ઞાતા-દૃષ્ટા છે એમ સિદ્ધ કરવું છે. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું કોઈ દિ' સાંભળી નથી. તત્ત્વની વસ્તુ એવી સૂક્ષ્મ છે કે કાંઈ ખબર જ નથી અનાદિથી. એમને એમ જેમાં જન્મ્યા (એને ધર્મ માની લીધો). એમાં સંસારના કામ કરે એ મેં કર્યા. આ ધંધા-પાણી અને ધર્મના નામે આવે છે તો રાગ ને વ્રત ને તપ ને ભક્તિના પરિણામ કર્યા. તો એ મારા પરિણામ છે, હું કરું છું એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે જે પ્રતિસમયમાં ક્રમબદ્ધ પર્યાય થાય છે. ભગવાનના જ્ઞાનમાં જણાય છે કે નહિ? કે આ આત્મા છે એની આ સમયે આ થશે, આ સમયે આ થશે, આ સમયે આ થશે. નિરંતર ધારાવાહી પર્યાય છે. તો એવી પર્યાય સિદ્ધ કરવાથી આત્મા પરનો કર્તા નથી. શરીરનો કર્તા નથી, વાણીનો કર્તા નથી, બીજા દ્રવ્યની કોઈ ક્રિયા આત્મા કરતો નથી. આહા..હા..! એ તો પર્યાય જે સમયે થાય છે એ પર્યાયનો કર્તા વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! આવી વાતું. સમ્યગ્દર્શન સૂક્ષ્મ બહુ છે ભાઈ! ધર્મની પહેલી સીઢી સમ્યગ્દર્શન. પછી વ્રત અને ચારિત્ર એ તો શું ચીજ છે એ તો પછી. આહા..હા..!

એ અહીં કહે છે કે ત્યાં આગળ ક્રમસર પર્યાય થાય છે એમ સિદ્ધ કરીને આત્મા પરનો કર્તા કાંઈ નથી. શરીર, વાણી, મન એની કોઈ ક્રિયા આત્મા કરતો નથી. આ આંગળી આમ હલે છે, આંખની પાંપણ આમ હલે છે એ ક્રિયાનો આત્મા કર્તા નથી. આહા..હા..! જયસુખભાઈ! આહા..હા..! આવી વાતું છે, ભાઈ! હજી તો સમ્યગ્દર્શન, ધર્મનો પહેલો પાયો, પહેલી સીઢી શું છે એની ખબર નથી.

અહીંયાં કહે છે કે જે સમયે જે પર્યાય થાય છે એમ કહીને પરનું, શરીરનું, વાણીનું, મનનું, દેશનું, સ્ત્રીનું, કુટુંબનું આત્મા કાંઈ કરી શકે એમ છે નહિ. અને એ અકર્તા સિદ્ધ કરીને અકર્તા નાસ્તિથી કહ્યું, અસ્તિથી કહો તો જ્ઞાતા-દૃષ્ટા આત્મા છે. જાણનાર-દેખનાર. બસ. એમ જ્યારે અનુભવમાં આવે છે ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહા..હા..! દેવીલાલજી! આવી વાત છે. અહીંયાં બીજી વાત સિદ્ધ કરવી છે કે '**જીવ પ્રતિસમયે...**' પ્રત્યેક સમયે, દરેક કાળે '**સંભવતા...**' સંભવતા શબ્દમાં સમજ્યા? જે થવાની છે તે થશે. આહા..હા..! '**અગુરુલઘુગુણના પરિણામ દ્વારા...**' એ શું કહે છે? આત્મામાં એક અગુરુલઘુ નામનો ગુણ છે. આહા..હા..! એ ગુણ દ્વારા '**ક્ષણિક હોવાથી...**' એ અગુરુલઘુગુણના પરિણામ દ્વારા ક્ષણિક હોવાથી. આહા..હા..! તો અગુરુલઘુગુણ જે છે એ આત્મામાં ત્રિકાળ છે. પણ એની પર્યાય વર્તમાનમાં થાય છે તે ક્ષણિક છે. આહા..હા..! અને અગુરુલઘુગુણની જેમ ક્ષણિક પર્યાય છે એવા અનંતા ગુણની ક્ષણિક પર્યાય તે સમયે થવાની છે તે ક્ષણિક છે. આહા..હા..! આવો ધર્મ. ઓલું તો કરતા આ કરવું, આ કરવું. મોટો સમૂહ થઈને દયાની મંડળી કરવી, સદાચાર સેવવા માટે મોટું પ્રજા મંડળમાં પ્રમુખ થવું. હવે એવું બધું અનંતવાર કર્યું છે સાંભળને. આહા..હા..! એમાં ધર્મ નથી ક્યાંય. એય..! જયસુખભાઈ! આહા..હા..!

ધર્મ તો અહીંયાં કહે છે કે જે સમયે જે પર્યાય થાય છે એ પર્યાય એ જ સમયે થવાની તે થાય છે. તો એ સમયમાં જે પરિણામ થયા તે ક્ષણિક છે અને તે સમયે જે વિકાર કર્યો, તો એ સમયની પર્યાય તેની કર્તા છે, પણ એ બીજા સમયની પર્યાય થશે ત્યારે તે કર્તાનો ભોક્તા છે. પર્યાયની અપેક્ષાએ જે કરે છે તે ભોગવતી નથી. આહા..હા..! જે પર્યાય કરે છે તે પર્યાય ભોગવતી નથી. આહા..હા..! અને દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જે દ્રવ્ય

પર્યાયને કરે છે એ જ દ્રવ્ય પછી ભોક્તા છે. આવી ધર્મની વાતું હવે આમાં કાંઈ. બાપુ! તત્ત્વની ઝીણી વાતું. એણે કોઈ દિ' સમજ્યો નથી. સત્‌ને સમજવામાં કેવી વસ્તુ છે એવું સમ્યગ્જ્ઞાન કદી થયું નથી અને એ વિના બધા ક્રિયાકાંડ કરીને મરી ગયો ચાર ગતિમાં. ઢોરમાં, નરકમાં જઈને ચાર ગતિના અવતાર કર્યા. સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે કે પ્રતિક્ષણ જે પર્યાય થાય છે એ ક્ષણિક હોવાથી. '**અને અચલિત ચૈતન્યના અન્વયરૂપ ગુણ દ્વારા નિત્ય હોવાથી,...**' આહા..હા..! શું કહે છે? કે જે પર્યાય અગુરુલઘુની ક્ષણે ક્ષણે થાય છે એ ક્ષણિક છે, અનિત્ય છે. અને અંદર ચૈતન્યગુણ જે આત્માનો છે, આત્મવસ્તુ છે તો એમાં અચલિત જ્ઞાનગુણ છે ત્રિકાળ, '**અચલિત ચૈતન્યના અન્વયરૂપ...**' એ ચૈતન્યનો સંબંધ કાયમ ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... કાયમ રહે છે. જેમ એ મોતીના હારમાં દોરો કાયમ રહે છે, એમ ભગવાન આત્મામાં ચૈતન્યગુણ કાયમ રહે છે. એ બદલતો નથી, પલટતો નથી. આહા..હા..! પલટે છે તે પર્યાય છે. સમજાણું કાંઈ?

એ '**અચલિત ચૈતન્યના અન્વયરૂપ...**' અન્વય નામ સાથે રહેનારો. ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... એવો ગુણ આત્મામાં કાયમ રહેનારો. પંડિતજી! આ સંસ્કૃતમાં પ્રોફેસરમાં કાંઈ આવ્યું કે નહિ ત્યાં? નહિ? સંસ્કૃતના પ્રોફેસર છે. જયપુર, મોટા પ્રોફેસર છે. સંસ્કૃતના પ્રોફેસર જયપુરમાં. ધૂળમાં પણ નથી ત્યાં વાત. આહા..હા..! આ તો વીતરાગ પ્રોફેસર સર્વજ્ઞ પરમાત્મા... આહા..હા..! એમ કહે છે,... એ સંસ્કૃતના પ્રોફેસર અને અહીં સંસ્કારના પ્રોફેસર. આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! અહીં ચેતના લીધી છે. આત્મવસ્તુ છે ત્રિકાળ એમાં ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ગુણ પણ ત્રિકાળ છે. સમજાણું કાંઈ? જેમ હાર કાયમ છે એમ હારમાં જે દોરો છે એ પણ કાયમ છે. અને મોતી છે તે એક સમયની ક્ષણિક સ્થિતિમાં થાય છે. બીજે સમયે બીજું, ત્રીજા સમયે ત્રીજું. એમ ભગવાન આત્મા હાર સમાન દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે તે કાયમ છે અને એમાં ચેતનાગુણ છે, ચેતનાગુણ જે કાયમી ધ્રુવ અન્વય નામ સાથે રહેનારો કાયમ એ ચેતનાગુણ છે.

એ ચેતનાગુણથી... છે? ચૈતન્ય અચલિત—ન ચળે એવું, ન પરિણમે એવું, ચૈતન્યનો અન્વય. જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન.. જ્ઞાન... જ્ઞાન... જ્ઞાન.. જ્ઞાનના સંબંધરૂપ ગુણ દ્વારા નિત્ય હોવાથી. એ દ્વારા આત્મા નિત્ય છે. આહા..હા..! ઝીણું છે, બાપુ! તત્ત્વ વીતરાગનો માર્ગ એવો સૂક્ષ્મ છે કે લોકોને તો અત્યારે સાંભળવા મળ્યો નથી. અહીં બહારની કડાકૂટ, આ કર્યું ને આ કર્યું ને આ કર્યું. જિંદગી ચાલી જાય છે. આહા..હા..! અંદર પ્રભુ ચૈતન્ય જે છે એ વસ્તુ તરીકે છે, દ્રવ્ય તરીકે તો નિત્ય છે અને એમાં ચૈતન્યગુણ જે અચળે, ન ચળે એવો શક્તિ—ગુણ એ ગુણના સંબંધથી તે કાયમ નિત્ય છે. અને પર્યાયના સંબંધથી અનિત્ય ક્ષણિક છે. નવી... નવી... નવી... પર્યાય થાય છે એ અપેક્ષાએ ક્ષણિક છે. આહા..હા..!

દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય. સાંભળ્યું પણ ન હોય દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય શું હશે? જે જૈનના હજી એકડા આ તો. સમજાણું કાંઈ?

એ **'અચલિત...'** ન ચળે એવા આત્મામાં **'ચૈતન્યના અન્વયરૂપ ગુણ દ્વારા...'** અન્વય એટલે કાયમ રહેનારું. **'ગુણ દ્વારા નિત્ય હોવાથી, કેટલીક પર્યાયોથી વિનાશ પામે છે...'** શું કહે છે? જે પર્યાય ક્ષણે ક્ષણે થાય છે તે પર્યાયથી નાશવાન છે. એ પર્યાય એક સમયની છે તે બીજે સમયે નાશ થાય છે. આહા..હા..! **'કેટલીક પર્યાયોથી વિનાશ પામે છે...'** ક્ષણે ક્ષણે જે ઉત્પન્ન થાય છે દશા, એ તો બદલાઈ જાય છે, નાશ થાય છે. **'અને કેટલીક પર્યાયોથી નથી વિનાશ પામતો—'** પર્યાય શબ્દે ગુણ. પર્યાય કેમ લીધી? કે ત્રિકાળી જે વસ્તુ છે એમાં ચૈતન્યગુણ કાયમ... કાયમ... કાયમ છે. પણ એ ગુણે ભેદરૂપ થયો તો તેને પર્યાય કહ્યું, પણ છે તો ત્રિકાળી ગુણ. આવી વાતું હવે. સમજાણું કાંઈ? **'કેટલીક પર્યાયોથી નથી વિનાશ પામતો...'** પર્યાય શબ્દે એ ચૈતન્યગુણ એ. ચૈતન્યગુણથી નાશ નથી થતો અને ક્ષણે ક્ષણે અવસ્થા થાય છે તેનાથી નાશ પામે છે. આહા..હા..!

'એમ બે સ્વભાવવાળો જીવસ્વભાવ છે;...' એ પ્રમાણે આ ભગવાન આત્મા બે સ્વભાવવાળો છે. એક તો સ્વભાવ ક્ષણે ક્ષણે અવસ્થા થાય છે એ અને એક તો ચેતનાગુણ જે કાયમ રહે છે ઈ, એ બે સ્વભાવવાળો આત્મા છે. આહા..હા..! વસ્તુ ભગવાન આત્મા.. અહીં તો આત્માને જ ભગવાન કહે છે. આહા..હા..! ૭૨ ગાથામાં આવ્યુંને? આત્માને ભગવાન જ કહ્યો છે આચાર્યે. એમાં જે પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય છે તે અશુચિ છે, અશુચિ છે, મેલ છે. આહા..હા..! અને વસ્તુ છે એ તો ભગવાન આત્મા છે. આહા..હા..! કેમ બેસે? પામરતાને આ પ્રભુતા કેમ બેસે? આહા..હા..! અનંતકાળ રખડતા રખડતા ગયો પણ એની પ્રભુતા શું છે (તેને જાણી નહિ). અને ક્ષણે ક્ષણે નાશ થાય છે એ પણ પર્યાય છે. અને તે જ સમયે ચૈતન્યગુણ જે ધ્રુવ છે તે કાયમ રહે છે. તો કેટલીક પર્યાય જે ઉત્પન્ન થાય છે તે નાશવાન અને કાયમ રહે છે ગુણ તેને પર્યાય કહીને ગુણને અવિનાશી કહે છે. કાયમ રહે છે ભગવાન આત્મામાં. ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... જેમ દ્રવ્ય વસ્તુ કાયમ છે આત્મા... આત્મા... આત્મા... એમ એમાં ચૈતન્ય ગુણ કાયમ છે. જેમ સાકર કાયમ છે તો સાકરની મીઠાશ પણ કાયમ છે. આહા..હા..! એની અવસ્થા પલટે છે. સાકરની. થોડી મીઠાશ, વિશેષ મીઠાશ, થોડી મીઠાશ એ અવસ્થા છે. પણ સાકર દ્રવ્ય છે અને મીઠાશ એનો ગુણ છે તે કાયમ રહે છે. અને થોડું પાણી નાખો તો મીઠાશ ઓછી થઈ જાય, પાણી કાઢી નાખે તો વિશેષ થાય એ એની પર્યાય છે. આ તો સમ્યગ્દર્શન પામવાની ચીજ છે બાપુ આ તો. આહા..હા..! અને સમ્યગ્દર્શન વિના ચોર્યાશીના અવતારમાં નિગોદના અનંત ભવ કરી કરીને (મરી ગયો). આહા..હા..!

આ જુઓને બધા જીવો અત્યારે ઢગલાબંધ દેખાય છે. લીલોતરી, હરિકાય, પાણી અનંત-અનંત જીવો આમાં. એણે કદી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કર્યું નથી. તે આવો સાધુ થયો, અઠ્યાવીશ મૂળગુણ પાળ્યા, મહાવ્રત પાળ્યા એ જીવો મરીને પાછા અહીં નિગોદમાં ગયા. કેમકે રાગ અને મારી ચીજ ભિન્ન છે એવી ચીજનું ભાન થયા વિના એ મહાવ્રતના પરિણામ રાગ છે તેને પોતાનો માનીને એ ક્રિયા કરી. તો મિથ્યાત્વનું પોષણ કરીને ચાર ગતિમાં રખડે છે. આહા..હા..! એ અહીંયાં કહે છે. શું કહ્યું?

'એમ બે સ્વભાવવાળો જીવસ્વભાવ છે;...' બે સ્વભાવ સમજ્યા? જેમ સોનું છે સોનું સુવર્ણ એ કાયમી ચીજ છે અને એની પીળાશ, ચીકાશ, વજન એ એનો સ્વભાવ ગુણ તરીકે કાયમ છે અને એની પર્યાયમાં જે કુંડળ, કડા આદિ થાય છે તે પર્યાય છે. તો પર્યાયસ્વભાવ અને ગુણસ્વભાવ બે સ્વભાવવાળો આત્મા છે. સમજાણું કાંઈ? પરની સાથે કોઈ સંબંધ નથી. શરીર, વાણી, મન તો પરવસ્તુ છે, જડ છે, ધૂળ છે. આહા..હા..! અરેરે! શું ચીજ છે એની ખબર નથી. કેવી છે એની ખબર નથી અને એને ધર્મ થઈ જાય. આહા..હા..! અનંતકાળમાં એવો ભ્રમ રહ્યો પણ ભ્રમને કાઢ્યો નહિ એણે.

કહે છે કે **'એમ બે સ્વભાવવાળો જીવસ્વભાવ છે; તેથી 'જે કરે છે તે ભોગવે છે'...'** શું કહે છે? એવો બે સ્વભાવવાળો હોવાથી જે કર્તા છે તે ભોગવે છે. એક. **'અથવા 'બીજો જ ભોગવે છે',...'** અને **'જે ભોગવે છે તે જ કરે છે અથવા બીજો જ કરે છે—એવો એકાંત નથી.'** આહા..હા..! આ તો વકીલાતના કાયદા છે આ બધા. ભગવાનના ઘરના કાયદા છે. અરે..! શું કહ્યું? કે આત્મા જે વસ્તુ છે જીવ એમાં ક્ષણે ક્ષણે જે પર્યાય થાય છે તે અનિત્ય સ્વભાવ અને ચેતના આદિ ગુણ કાયમ રહેનારો એ નિત્ય સ્વભાવ. તો જીવ બે સ્વભાવવાળો છે. બે સ્વભાવવાળો હોવાથી જે કર્તા છે તે ભોક્તા છે એમ એકાંત નથી. દ્રવ્ય પોતે કર્તા છે અને બીજા સમયે કે અમુક કાળે તેને દ્રવ્ય ભોગવે છે અને પર્યાય કરે છે અને એ પર્યાય નથી ભોગવતી, બીજી ભોગવે છે. આહા..હા..! આ તો હજી તત્ત્વ શું છે એની વાત છે. પછી એનો અનુભવ કરવો એ તો બીજી ચીજ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'જે ભોગવે છે તે જ કરે છે...' એકાંત નથી. કેમકે પર્યાય કરે છે અને બીજી પર્યાય ભોગવે છે તો કર્તા છે તે જ ભોક્તા છે એવો એકાંત નથી. બીજો જ ભોગવે એમ પણ એકાંત નથી. પર્યાય બીજી ભોગવે છે એ એકાંત નથી. દ્રવ્ય કરે છે અને દ્રવ્ય ભોગવે છે એ અપેક્ષાએ કર્તા છે, ભોક્તા નથી અને ભોક્તા છે એમ પણ નથી. આવી વાતું હવે. ક્યાંય નવરાશ ન મળે કે આત્મા શું ચીજ છે. આહા..હા..! ફુરસદ ન મળે ફુરસદ. **'બીજો જ ભોગવે છે, જે ભોગવે છે તે જ કરે છે અથવા બીજો જ કરે છે--એવો એકાંત નથી. આમ અનેકાંત હોવા છતાં, જે (પર્યાય) તે ક્ષણે વર્તે છે,...'**

જે સમયમાં જે પર્યાય થાય છે જ્ઞાનની, આનંદની વગેરે. રાગ આદિની. આહા..હા..! '**જે (પર્યાય) તે ક્ષણે વર્તે છે, તેને જ પરમાર્થ સત્પણું હોવાથી,...**' તેને જ પરમાર્થ સત્પણું હોવાથી, '**તે જ વસ્તુ છે...**' એમ માનવું તે મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**તે જ વસ્તુ છે એમ વસ્તુના અંશમાં વસ્તુપણાનો અધ્યાસ કરીને...**' આહા..હા..! શું કહે છે? આ તો વીતરાગની વાતું બાપુ! લૌકિક સાથે કાંઈ મેળ ખાય એવો નથી. અત્યારે તો સંપ્રદાયમાં ચાલે છે એની સાથે મેળ ખાય એવું નથી. શું કહ્યું? એક સમયની જે અવસ્થા છે તેને જ પરમાર્થ સત્ત્વ માને છે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, મૂઢ છે. એક સમયની પર્યાય હોં! શરીર, વાણી, મન તો પર છે એની તો વાત અહીંયાં છે નહિ. કર્મ, શરીર, વાણી, પૈસા, લક્ષ્મી, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ તો પર ચીજ છે. એને કારણે ટકે છે અને એને કારણે બદલે છે. કોઈ આત્માને કારણે એમાં કાંઈ નથી. આહા..હા..! પણ અહીંયાં આત્મા જે છે એમાં એક ક્ષણની જે અવસ્થા થઈ તેને પરમાર્થ તત્ત્વ માને છે. જેની દૃષ્ટિ પર્યાય ઉપર છે, એક અવસ્થા ઉપર છે. વસ્તુ અંદર ત્રિકાળ છે એની તો ખબર નથી. એક સમયની પર્યાયને પરમાર્થ સત્ત્વ માને છે. આખું તત્ત્વ જ એ છે એમ માને છે. આહા..હા..! એથી '**તે જ વસ્તુ છે એમ વસ્તુના અંશમાં વસ્તુપણાનો અધ્યાસ કરીને...**' આહા..હા..! વસ્તુની એક સમયની દશામાં વસ્તુ આ જ છે એવો અધ્યાસ કરીને અજ્ઞાની... આહા..હા..! તેને જ આત્મા માને છે. એક સમયની અવસ્થાને જ આત્મા માને છે. આહા..હા..!

'**શુદ્ધનયના લોભથી...**' શું કહે છે એ? કારણ કે એક સમયની અવસ્થા બીજા સમયની અવસ્થા એ બે એક થઈ જાય તો શુદ્ધપણું વર્તમાન સમયની એકતા ભિન્ન છે એમ રહેતું નથી. એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! '**શુદ્ધનયના લોભથી...**' એટલે વર્તમાન એક સમયની અવસ્થા બીજા સમયે રહે આત્મા એમ માને તો શુદ્ધનયના ઋજુસૂત્રનયનો નાશ થાય છે. એમ એ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! '**શુદ્ધનયના લોભથી ઋજુસૂત્રનયના એકાંતમાં રહીને...**' વર્તમાન એક સમયની પર્યાયને જોઈને, માનીને. આહા..હા..! એની મેળાએ તો કાંઈ સૂઝે એવું નથી કાંઈ આમાં. એને સત્ય સમજાવવા માટે આ વાત છે કે શરીર, વાણી, મન તો તું નહિ, કર્મ નહિ, બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, પૈસા મકાન મોટા એ તો તું નહિ, તારાથી એ નહિ, તું એમાં નહિ, પણ એક સમયની પર્યાયમાં પૂરો માને છે એ પણ તું મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! કહો, પંડિતજી! આહા..હા..!

આમ કેમ કહે છે? એક સમયની જે વર્તમાન અવસ્થા છેને તેમાં તેની અનાદિની રમત છે. એ પર્યાયની પાછળ ધ્રુવ ચૈતન્ય છે એની ખબર નથી. આહા..હા..! સાધુ થયો, ત્યાગી થયો, અનંતવાર નગ્ન દિગંબર મુનિ થયો, પણ એ વર્તમાન પર્યાયમાં અંશમાં એની રમતું બધી. મહાવ્રત ને સમિતિ ને ગુપ્તિ ને રાગની રમત. પણ એક સમયની પર્યાય પાછળ ત્રિકાળી

નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એની દૃષ્ટિની ખબર નથી. આહા..હા..! કહો, શેઠ! આવી વાત છે. ત્યાં કાંઈ તમારા ઓલા બીડીયું-બીડીયુંમાં મળે એવું નથી આવું તમાકુમાં. કાનપુર જાય તો લાખો રૂપિયા લઈ આવે. મોટા વેપારી છેને. બીડીનો મોટો વેપાર. એ કાનપુરના એને ધંધા કહેવાય. ત્યાં આ પણ હતાને ભાઈ? અમરચંદજી. ગુજરી ગયા બિચારા. બહુ પ્રેમ હતો. એમની સાથે ત્યાં કાનપુરમાં શાસ્ત્ર સાથે વાંચતા. બહુ પ્રેમ એને. વૃદ્ધ હતા. ગુજરી ગયા હમણા. બહુ રુચિ. આવી વાત આવે ત્યાં તો અંદરથી આહા..હા..! આવી સત્ય વાત અમે કોઈ દિ' સાંભળી નથી. ગુજરી ગયા. ક્યાં ગુજરી ગયા? કાનપુર? કાનપુર.

શ્રોતા :- અહીંયાં જરાક માંદા થયા હતા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- માંદા થયા હતા. હાર્ટએટેક આવ્યો હતો. બે-ત્રણ મહિના રહ્યા પછી ગયા. દેહ છૂટી જાય. જે ક્ષણે છૂટવાનો કાળ છે તે ક્ષણે છૂટશે. એમાં લાખ ઈન્દ્રો ઉપરથી આવે અને એના ડૉક્ટર આવે એ સમય પલટવાનો નથી. આહા..હા..! ડોક્ટર પણ મરી જાય. કાલે કહ્યું નહિ? મોટા ડોક્ટર હતા સર્જન ભાવનગર હેમંતકુમાર. આખા હોસ્પિટલનો મોટો. એક મિનિટમાં. આહા..હા..! બીજાનું ઓપરેશન કરતા હતા. મને કાંઈક થાય છે. એમ કરીને ત્યાંથી ખસીને ખુરશી ઉપર બેઠા. દેહ છૂટી ગયો. એ દેહને છૂટવાનો સમય છે એ પલટે નહિ ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં. અને શરીરમાં રહેવાની સમયની સ્થિતિ છે એટલું જ ત્યાં રહેશે. એ બીજા સમયે બીજા શરીરમાં જવાનું છે તો ત્યાં જશે. એની મર્યાદા જ એટલી છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

એ અહીં કહે છે એક જ સમયને, વસ્તુના અંશનો, વસ્તુનો અધ્યાસ કરીને એક સમયની પર્યાયમાં આખી ચીજ છે એવો અધ્યાસ કરીને, એવી માન્યતા કરીને. આહા..હા..! '**શુદ્ધનયના લોભથી...**' એટલે? અર્થાત્ વર્તમાનમાં બીજાની સાથે સંબંધ કરશે તો સ્વતંત્ર શુદ્ધતા નહિ રહે. બે સમયમાં એકઠા કરીને શુદ્ધતા નહિ રહે એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! સુરેન્દ્રનાથજી! શું કહે છે? જે એક સમયની પર્યાય છે અંદરમાં જાણવાની એ પર્યાય તો બીજે સમયે રહેતી નથી, પણ એ પર્યાયને આખો આત્મા માનીને, જો બે સમયને એક કરશે તો અશુદ્ધ થશે. કાળની ઉપાધિ લાગુ થઈ જશે. એમ માનીને અજ્ઞાની એક સમયની ચીજમાં અંશમાં આખી વસ્તુ માને છે. આહા..હા..! ભારે વાતું, બાપુ! આવું છે. આ તો બીજી જાતની કોલેજ છે. આહા..હા..! વીતરાગની કોલેજ છે આ તો. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા એમણે કહેલું તત્ત્વ એવું છે કે પરને પોતાનું માને છે એ તો મૂઢ છે. શરીર મારું, લક્ષ્મી મારી, સ્ત્રી મારી, કુટુંબ મારું, વાણી મારી એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ જીવ છે, પણ એક સમયની પર્યાયમાં આખો આત્મા માને છે એ મૂઢ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ કહ્યુંને?

'**ઋજુસૂત્રનયના એકાંતમાં રહીને...**' વર્તમાન પર્યાયને એકલી માનીને એકાંતને જ માને

છે બસ. બીજી વળી પર્યાય છે અને ગુણ કાયમ રહે છે. એ જ પર્યાય બીજે સમયે રહે છે એમ તો નહિ, પણ ગુણ કાયમ રહે છે એમ પણ નથી માનતા. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શનનો વિષય ધ્રુવ છે. સમ્યગ્દર્શન જ્યારે ધર્મની પહેલી શરૂઆત થાય છે તો એનો વિષય, સમ્યગ્દર્શન છે ક્ષણિક પર્યાય, પણ એનો વિષય છે ધ્રુવ. ત્રિકાળી નિત્યાનંદ પ્રભુ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય છે. આહા..હા..! તો એ અજ્ઞાની એક સમયની પર્યાયના લોભે કાયમ રહેનારી ચીજને નહિ માનીને, એક સમયની પર્યાયને જ આખો આત્મા માને છે. ઈ પણ ખબર ક્યાં છે કે એને જ પૂરો માનું છું. આહા..હા..!

'એકાંતમાં રહીને...' એકાંતમાં એટલે? એક સમયની પર્યાય એકાંત છે. એક જ સમયની પર્યાય. આત્મા ત્રિકાળ છે એને તો ધ્યાનમાં લેતા નથી. આહા..હા..! **'એકાતંમાં રહીને...'** આમ તો એકાંતમાં રહેવું (એમ કહે છે), એ નહિ. અહીં તો એક સમયની પર્યાય છે એ એકાંતમાં એક જ પર્યાયમાં રહે છે, એ જ હું છું. આહા..હા..! આ સંસ્કૃતમાં આવું ન આવ્યું? આહા..હા..! ભાઈ! મારગડા જુદા બાપુ! આહા..હા..! શરીર, વાણી, મન, કર્મ, સ્ત્રી, કુટુંબ, લક્ષ્મી, મહેલ, મકાન એ તો જગતની ભિન્ન ચીજ છે. તેને પોતાની માનવી એ તો મિથ્યાદષ્ટિ, જૂઠી, પાખંડી છે.

શ્રોતા :- ભેગું રહેવું અને માનવું જુદું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કેની હારે ભેગો રહે છે? ભેગો ક્યાંય રહેતો નથી. ભેગા સમજે? એકઠા. એમ કે ઘરમાં ભેગા રહે છે. આ શરીર. ભેગો ક્યાં રહે છે? આત્મા આત્મામાં છે, શરીરમાં નહિ, સ્ત્રી સ્ત્રીમાં છે આત્મામાં નથી. એમ કે ઘરમાં એકઠા રહે છેને. એકઠા છે જ નહિ. આહા..હા..! જયસુખભાઈ! આવી વાતું છે. આહા..હા..! સોનગઢની વાતું છે એ ભગવાનના ઘરની છે. બાકી બધા કલ્પિત વાતું કરીને પોતાથી કરે એ બધા ગપ્પા મારે આડા-અવળા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે, **'એકાંતમાં રહીને જે એમ દેખે-માને છે કે 'જે કરે છે તે જ નથી ભોગવતો,'...'** એક જ સમયની પર્યાયમાં રહીને એમ માને છે કે જે પર્યાય કરે છે તો બીજે સમયે તો ઈ પર્યાય નથી. તો જે કરે છે તે ભોગવતો નથી, પણ દ્રવ્ય વસ્તુ જે ત્રિકાળ છે એ પર્યાય કરી એ દ્રવ્યે બીજે ક્ષણે પાપનું ભોગવવું એ દ્રવ્યે કર્યું છે. અહીંયાં પાપ કર્યું જે સમયે પર્યાયમાં, એ પાપના ફળમાં નરકે ગયો એ તો આત્મા જ ભોગવે છે. આહા..હા..! તિર્યંચમાં જાય છે, ઢોર થાય છે. આહા..હા..! કેમકે કપટ, માયા, લોભ, ક્રોધ આદિ વિકારની આડોડાઈ, આડોડાઈ એટલે ટેડાઈ, વિકારની આડોડાઈ બહુ કરી હોય, તો ભગવાન એમ કહે છે કે આ મનુષ્ય આમ છે. તો ગાયું, ભેસું, ઘોડા, ખીસકોલી, ઉંદર આમ તિરછા છે—આડા છે. આડોડાઈ બહુ કરી હતી તો એનું શરીર આડું થઈ ગયું. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! ગોમ્મટસારમાં પાઠ છે. તેને તિર્યંચ કહે છે. ગાયું, ભેસું, ખિસકોલી શું

કહે છે? ખિસકોલી હોય છેને? લાંબી પૂંછડી. એ બધા આડા છે. મનુષ્ય આમ સીધા છે. તો એવું આડું શરીર કેમ થઈ ગયું? એમાં કેમ ગયો? કે પૂર્વે કષાય, માન, લોભ, આડોડાઈ ઘણી કરી હતી, ટેડાઈ બહુ કરી હતી. એના ફળમાં તિર્યંચ શરીર આડું થઈ ગયું. એનો ભાવ તો વિકૃત થઈ ગયો, પણ એના ફળમાં શરીર પણ વિકૃત-આડું થઈ ગયું. એવા અનંત ભવ કર્યા છે. આહા..હા..! અને દારૂ, માંસ, મદિરા, મોટા આરંભ કરે એ તો મરીને નરકમાં જાય છે. નીચે નરક છે. સાત નારકી છે. તો એવા પાપી પ્રાણી ઘણું પાપ કરે, મદ, માંસ, દારૂ આદિ પીને એના ફળ તરીકે નરક યોનિ છે નીચે ત્યાં જાય છે. અને એવો ખોરાક ન હોય, પણ જે સમયે એને માયા, કપટ, લોભ, માન, આદિ... આહા..હા..! કરે છે એના ફળ તરીકે તિર્યંચમાં અવતાર લે છે. પશુમાં. તો એવા અવતાર પણ અનંત વાર કર્યા. આહા..હા..! પણ હું નિત્યાનંદ પ્રભુ છું. એક સમયની અવસ્થા જેટલો નથી અને પર તો મારામાં નથી અને પરમાં હું નથી, પણ એક સમયની અવસ્થામાં હું પૂરો નથી. આવા દ્રવ્યસ્વભાવ નિત્યાનંદની દૃષ્ટિ ન કરી. એનો સ્વીકાર અંદરમાંથી ન કર્યો, મિથ્યાદૃષ્ટિ રહ્યો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ કહે છે.

'જે એમ દેખે-માને છે કે જે કરે છે તે જ નથી ભોગવતો, બીજો કરે છે અને બીજો ભોગવે છે...' પર્યાય બીજી છેને? પર્યાય બીજી છે. કર્તા છે એને ભોગવનારી બીજી પર્યાય છે. તો અન્ય કર્તા અન્ય ભોક્તા માને છે. પણ દ્રવ્ય તો એનું એ આત્મા છે. એ આત્માએ બીજી પર્યાયમાં કર્યું એ જ આત્મા બીજી પર્યાયમાં ભોગવે છે. આહા..હા..! પણ એ વિચાર કર્યો છે જ ક્યાં? એ તો એમને એમ ઓઘે-ઓઘે. **'તે જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ જ દેખવો-માનવો;...'** આહા..હા..! એ જીવને પરમાત્મા એમ કહે છે કે એક સમયની પર્યાય ઉપર જેની દૃષ્ટિ છે અને ત્રિકાળી જ્ઞાનાનંદ સહજાનંદ ધ્રુવ ચૈતન્ય છે એની દૃષ્ટિની તો ખબર નથી, તેને મિથ્યાદૃષ્ટિ માનવો. ચાહે તો એ દયા પાળતો હોય, વ્રત પાળતો હોય પણ છે મિથ્યા દૃષ્ટિ, અસત્ય દૃષ્ટિ, જૂઠી દૃષ્ટિ. આહા..હા..! આવું છે. ભોક્તા બીજો... આવ્યુંને? કેમકે એની દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે, અજ્ઞાન છે, પાખંડ છે.

'વૃત્ત્યાંશોનું ક્ષણિકપણું હોવા છતાં,...' એક સમયની અવસ્થા ક્ષણિક હોવા છતાં **'વૃત્તિમાન જે ચૈતન્યચમત્કાર (આત્મા)...'** માને છે. આહા..હા..! ભારે વાત કરે છે. એક સમયની પર્યાયને જ આખો આત્મા માને છે. કેમકે પર્યાય ઉપરથી લક્ષ છોડીને ત્રિકાળી ચિદાનંદની દૃષ્ટિ છે એની ખબર નથી, તો એ પર્યાયને જ આખી ચીજ માને છે. એ કારણે એ મિથ્યાદૃષ્ટિ, જૂઠી દૃષ્ટિવંત છે. આહા..હા..! એને જૈનની શ્રદ્ધાની ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! કેટલાક એમ કહે છેને કે ભાઈ ગોરણ ગાડા ભરે એમ કાંઈક કહે છે. ભવિષ્યમાં શું થશે? થાશે તે થાશે. શું એમ કાંઈક કહે છેને. ગોલણ ગાડા ભરે. ભૂલી જઈએ તમારા ન્યાયના દાખલા આપે છે આપણા કાઠિયાવાડમાં. એ તો છે પણ એમ કે ભવિષ્યમાં

કોને ખબર છે ક્યાં જઈએ. 'આ ભવ મીઠો પરભવ કોણે દીઠો.' પરભવ કોણે દીઠો? કોને ખબર છે ક્યાં છે? હવે મરી જઈશ કોણે દીઠો શું ત્યાં જઈશ બીજે ભવે. આહા..હા..! આ તો માટી, જડ, ધૂળ છે, આ ક્યાં ચીજ છે તારી? એ તો એને કારણે આવી છે. આ પરમાણુ જે છે એ એકવાર વીંછીના ડંખપણે હતા અને સર્પના મોઢામાં ઝેર છે એ ઝેરપણે આ પરમાણુ હતા, એ જ આ પરમાણુ ત્યાંથી અહીં આવ્યા છે. એ પરમાણુમાં તો તું છો જ નહિ અને તારા કારણે એ પરમાણુ આવ્યા નથી અને એ પરમાણુ તારા નથી. આહા..હા..! પણ શરીરની સંભાળ કરવા આખો દિ' (મથે). સવારે ચા, પાણી સમજ્યાને?

ઓલો હમણા બારોટ આવ્યો હતોને શેઠને લઈને. અહીં દેરાવાસી શ્વેતાંબર. એ બારોટ એમ કહેતો હતો કે સાધુ એવા થઈ ગયા છે અત્યારે અમારા શ્વેતાંબર. સવારે ચા-પાણી, બપોરે માલ-પાણી, બે વાગે ઊંઘ તાણી. સૂવે કલાક અને સાંજે ધૂળધાણી. એક બારોટ છે. મોટા ગૃહસ્થ છે, પાલિતાણા. મોટા શેઠિયાઓ આવે તો એને લઈને આવે અહીં. આમાં જુઓ તો ખરા શું ત્યાં છે એમ. પછી શેઠિયાને સંભળાવે કે અત્યારે આ સાધુની દશા એવી થઈ ગઈ છે. શ્વેતાંબર સાધુ. સવારે ચા-પાણી ઉડાવે બસ, એની સાથે વળી કાંઈક ખાખરા-બાખરા હોય, બાજરાના કે (બીજા). ખાખરા હોયને? ખાખરા કહે છેને. નાની પાતળી રોટલી અને દસ-અગિયાર વાગે માલ-પાણી. એને માટે કાંઈક શીરા કર્યા હોય, ભજીયા કર્યા હોય એ લઈ આવે. ત્યાં તો શું કહેવાય? રસોઈખાનું છે ત્યાં. સાધુ લઈ આવે ત્યાંથી કરીને. આહા..હા..! બપોર પડે તો ઊંઘ તાણી. સૂવે નિરાંતે ખાઈને ઘોરે. સાંજ પડી ત્યાં ધૂળધાણી. બધો વખત ગયો. હમણા આવ્યો હતો.

એમ આ પણ સંસારના પ્રાણી શું છે? સવારના ચા-પાણી-દૂધ ઉડાવ્યા. ત્યાં દસ વાગે આવે તો વળી કાંઈક જોવે, પાછું બે વાગે વળી કાંઈક જોવે એને. ચા-બા દૂધ એની સાથે કાંઈક લેતા હશે, ખબર નથી. આપણે તો ચા કોઈ દિ' પીધી જ નથી. પહેલા નાની ઉંમરમાં જાણ્યું હતું. ચા ને બીડી-બીડી કોઈ દિ' જિંદગીમાં પણ પીધી નથી. બીડી નહિ. સવારમાં ઉઠે ચા-પાણી, પછી બીડી ફૂંકે જરી. પછી વળી જંગલ જાય. પછી આહાર ટાણું આવે તો માલપાણી ઉડાવે, શીરા ને લાડુ એમાં... શું કહેવાય એને? રસગુલ્લા. દૂધના રસગુલ્લા બનેને? એ અને પતરવેલિયા અળવીના પાનના ભજીયા. ઓહો..હો..! શું છે પણ આ? આ જિંદગી તારી જાય છે આમાં. આહા..હા..! બાપુ! તું કોણ છો તને ખબર નથી. તું એમાં તો નથી, પણ એક સમયની પર્યાયમાં પણ તું આખો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

ભગવાન ત્રિલોકનાથ ફરમાવે છે કે એ પરચીજ તો તારી નહિ, તું એમાં નહિ, તારામાં એ નહિ, પણ તારી અવસ્થા જે છે તારામાં એ ક્ષણે ક્ષણે જે વિચારો બદલાય છે એ પર્યાયમાં તું નહિ. આહા..હા..! નાશવાન ચીજમાં અવિનાશી ક્યાંથી આવે? આહા..હા..!

સમજાણું કાંઈ? આવું તો સાંભળવાને કો'ક દિ' મળે. એ જાણે આવો ઉપદેશ હોય? ધર્મ તો એવો કે ભેગા થઈને આમ કરો, દયા પાળો, કંપની બનાવો યુવકની અને બધાને સદાચાર સુધારો. આવું બધું સાંભળે. સદાચાર કહેવા કોને એની તને ખબર નથી. આહા..હા..! સચ્ચિદાનંદ આનંદનો નાથ પ્રભુ દૃષ્ટિમાં આવતા એની પર્યાયમાં જે આનંદ અને શાંતિ આવે એ સદાચરણ છે—એ સત્‌નું આચરણ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એ અહીં કહે છે જુઓને, **'વૃત્ત્યાંશોનું ક્ષણિકપણું હોવા છતાં, વૃત્તિમાન જે ચૈતન્યચમત્કાર (આત્મા) તે તો ટંકોત્કીર્ણ (નિત્ય) જ અંતરંગમાં પ્રતિભાસે છે.'** તેને તો માનતા નથી. કાયમી ચીજ છે એની દૃષ્ટિની તો ખબર નથી. નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એનો તો સ્વીકાર નથી અને એક સમયની પર્યાયના સ્વીકારમાં રમે છે. આહા..હા..! તેને અહીંયાં મિથ્યા દૃષ્ટિ, અસત્ય દૃષ્ટિ, જૂઠી દૃષ્ટિ તારી છે (એમ કહે છે). તારી દૃષ્ટિમાં સત્ય આવ્યું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ ઝીણો. એમાં બધા ગામમાં શહેરોમાં મોટા માણસ ભેગા થાય પાંચ-દસ હજાર. હવે તો નામ પ્રસિદ્ધ થઈ ગયું અમારું. મુંબઈમાં જઈએ તો ૧૫-૧૫ હજાર માણસો. માણસ સાંભળે. બાપા! સાંભળવાનું તો આ છે. સમજાણું કાંઈ? સાધારણ સાત-આઠ-દસ હજાર તો સદાય હોય, રવિવાર હોય ત્યારે ઝાઝા હોય અને પછી આ બીજ હતીને. વૈશાખ સુદ-૨. ૮૭ બેઠું. દાદરમાં તે દિ' બીજ ટાંકણે ઓલાની શિવાજીની. શિવાજી થઈ ગયાને. એટલે બીજ એટલે માણસ બહુ આવે તે દિ' ભેગું થાયને બધું. પંદર હજાર માણસ વૈશાખ સુદ બીજે. પોર ૮૭ થયા ત્યારે. ઓણ તો આમાં વૈશાખમાં જામનગર કર્યું. પણ વાત તો આ છે, બાપા! તમે સાંભળી ન હોય પણ સાંભળો આ. આહા..હા..! ત્યાં તો સ્થૂળ રીતે વાત ચાલે. બહુ આટલી બધી ઝીણી ન કહેવાય ત્યાં. કોણ પકડી શકે? અભ્યાસ નહિને. ત્યાં એટલું કહેવાય કે જુઓ, આ તપ ને વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા જે કરો છો એ રાગ છે અને એ રાગમાં રોકાઈને માન્યું કે અમને ધર્મ થાય છે, એ મિથ્યાદૃષ્ટિ અજ્ઞાની પાખંડી છે. આહા..હા..! એવું તો એને સમજવામાં આવેને. આ તો એક સમયમાં પર્યાય ને એમાં આખો આત્મા માનવો. પર્યાય શું છે એ પણ સાંભળ્યું ન હોય. આહા..હા..!

'જે ચૈતન્યચમત્કાર (આત્મા)...' આહા..હા..! એટલે? કે કાયમી ચીજ તો ચૈતન્યચમત્કાર છે. જેના જ્ઞાન ને દર્શનમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક જણાય એવો એ ચૈતન્યચમત્કાર છે. આહા..હા..! દુનિયાના ચમત્કારમાં ફલાણું, આને લઈને આમ થયું ને આને લઈને આમ થયું. ધૂળેય ચમત્કાર નથી બધા. સમજાણું કાંઈ? ચૈતન્ય અંદર આનંદનો નાથ ભગવાન જેના જ્ઞાન અને દર્શનના સ્વભાવમાં લોકાલોક જણાય એવો એ ચૈતન્યચમત્કાર છે. જણાય હોં! એના થાય નહિ. એનો થાય નહિ, એના થાય નહિ. આહા..હા..! એને ન માનતા **'અંતરંગમાં પ્રતિભાસે છે.'** એને તો જોતો નથી કહે છે. અને એક સમયની પર્યાયને દેખીને એમાં

રોકાઈ ગયો, બસ. એ પર્યાયની પાછળ અંદર દ્રવ્ય આનંદકંદ ધ્રુવ ચૈતન્ય છે, એની દૃષ્ટિની તો ખબર નથી. એ મિથ્યાદૃષ્ટિ અજ્ઞાની વૃત્તિ અંશમાં આખા આત્માને માને છે. કહો, આ તો સમજાય એવી ભાષા છે. ન્યાયથી તો આવે છે, પણ શું થાય?

'**ભાવાર્થ :- વસ્તુનો સ્વભાવ જિનવાણીમાં...**' વીતરાગની વાણીમાં, ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ એની વાણીમાં '**દ્રવ્યપર્યાયસ્વરૂપ કહ્યો છે;...**' વસ્તુ દ્રવ્ય છે ત્રિકાળી અને ક્ષણિક પર્યાય બે, દ્રવ્ય પર્યાયસ્વરૂપ વસ્તુ છે. પરવસ્તુ પરમાં રહી, પણ જે આત્મા છે એ દ્રવ્યપર્યાયસ્વરૂપ છે. દ્રવ્ય એટલે કાયમ રહેનારી ચીજ અને ક્ષણે ક્ષણે બદલતી અવસ્થા એ દ્રવ્ય પર્યાયસ્વરૂપ વસ્તુ (કહી છે) જિનવાણીમાં. આહા..હા..! '**માટે સ્યાદ્વાદથી એવો અનેકાંત સિદ્ધ થાય છે કે પર્યાય અપેક્ષાએ તો વસ્તુ ક્ષણિક છે અને દ્રવ્ય અપેક્ષાએ નિત્ય છે.**' આહા..હા..! પલટતી અપેક્ષા અવસ્થાએ તો અનિત્ય છે. આહા..હા..! આત્મા સિવાય બીજી ચીજ તો અનિત્ય છે, પલટાઈ જાય છે એની તો અહીંયા વાત નથી. આહા..હા..! પણ એક સમયની અવસ્થા ક્ષણિક છે એ પલટે છે અને દ્રવ્ય અપેક્ષાએ નિત્ય છે. દ્રવ્ય શું હશે આ વળી?

એક જણો પૂછતો હતો અહીં દ્રવ્યદૃષ્ટિ તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ લખ્યું છેને આપણે, સ્વાધ્યાય મંદિરમાં. એક જણો આવ્યો હતો થાનનો. મહારાજ દ્રવ્યદૃષ્ટિ... એ જાણે કે કરોડપતિ પૈસાવાળા બહુ આવે છે એટલે દ્રવ્યદૃષ્ટિ તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ? દ્રવ્યદૃષ્ટિ. દ્રવ્ય એટલે પૈસો. નાનાલાલભાઈના સગા હતા. થાન-થાન છે. પોટરી છે ઘરે. માણેકચંદભાઈ કરીને. માથે લખેલું સ્વાધ્યાય મંદિરમાં. વ્યાખ્યાન ત્યાં વાંચતાને. દ્રવ્યદૃષ્ટિ તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ. મહારાજ! આ દ્રવ્ય એટલે પૈસાવાળા બહુ આવે છે એ બધા સમ્યગ્દૃષ્ટિ? અરે! માણેકચંદભાઈ! અહીં દ્રવ્ય—તમારા ધૂળનું અહીં શું કામ છે? દ્રવ્ય એટલે આત્મા જે ત્રિકાળી આનંદનો નાથ ધ્રુવ તે દ્રવ્ય અને તેની દૃષ્ટિ થવી તે સમ્યગ્દર્શન છે. છેને ત્યાં? ચાકળો છે, લખાણ. દ્રવ્યદૃષ્ટિ તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ. પહેલા હતું વ્યાખ્યાનની ઉપર હતું. હવે આમ છે આ બાજુ. દ્રવ્યદૃષ્ટિ એટલે શું? આહા..હા..!

દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ. કાયમી ચીજ જે દ્રવ્ય અને દ્રવતિ ઈતિ દ્રવ્યં. પછી જે પર્યાય ક્ષણે ક્ષણે થાય એ દ્રવે છે. જેમ પાણી વસ્તુ કાયમ રહીને તરંગ ઉઠે છે તરંગ. એ તરંગને પર્યાય કહીએ અને પાણી કાયમ (રહે) તેને દ્રવ્ય કહીએ. એમ આત્મા કાયમ છે તેને દ્રવ્ય કહીએ અને એની પર્યાયો પલટે છે તેને પર્યાય કહીએ. એટલે પર્યાયદ્રવ્યસ્વરૂપ જિનવાણીમાં દ્રવ્યને કહ્યું છે. સમજાણું કાંઈ?

એ '**સ્યાદ્વાદથી એવો અનેકાંત સિદ્ધ થાય છે કે પર્યાય અપેક્ષાએ તો વસ્તુ ક્ષણિક છે અને દ્રવ્ય અપેક્ષાએ નિત્ય છે. જીવ પણ વસ્તુ હોવાથી દ્રવ્યપર્યાયસ્વરૂપ છે. તેથી, પર્યાયદૃષ્ટિએ જોવામાં આવે તો કાર્યને કરે છે એક પર્યાય,...**' આહા..હા..! પર્યાયમાં કાર્ય છે, અવસ્થામાં કાર્ય છે. છે? '**અને ભોગવે છે અન્ય પર્યાય;...**' પાછળ

એનો ભાવ દુઃખ આદિ ભોગવવો એ બીજી પર્યાય ભોગવે છે. **'જેમ કે—મનુષ્યપર્યાયે શુભાશુભ કર્મ કર્યાં...'** લ્યો! મનુષ્યમાં અંદર શુભાશુભભાવ કર્યા. શુભાશુભભાવ પુણ્ય-પાપ. આહા..હા..! **'અને તેનું ફળ દેવાદિપર્યાયે ભોગવ્યું.'** શુભ પરિણામ હોય તો સ્વર્ગમાં જાય છે, અશુભ ભાવ હોય તો નરક અને પશુમાં જાય છે. તો અહીં કર્યું અને ત્યાં ભોગવ્યું. આહા..હા..! આત્મા તો એનો એ છે, પર્યાય પલટી છે. જે પર્યાયે કર્યું એ પર્યાય ભોગવતી નથી, પણ જે પર્યાય કરનારો આત્મા એણે જ અહીંયા પર્યાય કરી અને ત્યાં ભોગવનારો પણ એ જ આત્મા છે. સમજાણું કાંઈ?

'દ્રવ્યદષ્ટિથી જોવામાં આવે...' લ્યો આવ્યું હવે. **'દ્રવ્યદષ્ટિથી જોવામાં આવે તો, જે કરે છે તે જ ભોગવે છે;...'** દ્રવ્ય નામ વસ્તુ ત્રિકાળીને દેખો તો એ જ પર્યાયમાં કરનાર પણ ઈ અને ભોગવનાર પણ ઈ. **'જેમ કે—મનુષ્યપર્યાયમાં જે જીવદ્રવ્યે શુભાશુભ કર્મ કર્યાં, તે જ જીવદ્રવ્યે દેવાદિ પર્યાયમાં પોતે કરેલાં કર્મનું ફળ ભોગવ્યું.'** ઓલી પર્યાયની અપેક્ષાએ અનેરી પર્યાયે કર્યું અને અનેરી પર્યાયે ભોગવ્યું. પણ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ એ જ દ્રવ્યે અહીંયા કર્યું એ જ દ્રવ્યે ત્યાં ભોગવ્યું. આહા..હા..! અહીં મોટો રાજા હોય અબજોપતિ. એ દ્રવ્ય એનો આત્મા. પાપ કર્યા મારા.. મારા.. એમાં મરીને નરકમાં ગયો. તો એ આત્માએ ત્યાં ભોગવ્યું, એ આત્માએ ત્યાં ભોગવ્યું. અશુભના ફળ ત્યાં ભોગવ્યા. આહા..હા..! પર્યાય તરીકે અનેરી થઈ, પણ દ્રવ્ય તરીકે તો એનું એ છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૧૩, ગુરુવાર, તા. ૨૮-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૪૫ થી ૩૪૮, પ્રવચન નં. ૪૦૦

બીજો પેરેગ્રાફ છે ભાવાર્થનો. **'આ રીતે વસ્તુનું સ્વરૂપ અનેકાંત સિદ્ધ હોવા છતાં,...'** એટલે શું? કે જે સમયની પર્યાય છે એ ભાવ કરે એનું ફળ બીજી પર્યાય ભોગવે. પણ એથી કરીને આત્મા એનો એ ન રહે એમ નહિ. આત્મા તો જે સમયની પર્યાયને કરે, પછીના ભોગવવા કાળે આત્મા તો એનો એ છે. જે સમયે કરે તે પર્યાય બીજે સમયે તેને ન ભોગવે. બીજે સમયે બીજી પર્યાય ભોગવે, પણ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ તો જે સમયે દ્રવ્યે કર્યું તે બીજે ક્ષણે પણ તે દ્રવ્ય જ ભોગવે.

શ્રોતા :- દ્રવ્ય કોઈ દિ' ભોગવતું નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ અહીં નહિ. પર્યાયનો ભોગવટો સિદ્ધ કરવો છેને. પર્યાયમાં પછી ભલે આનંદનો અનુભવ હો, પણ એ પર્યાયનો ભોગવટો દ્રવ્ય કરે છે. અહીં તો દ્રવ્ય અને પર્યાય બે સિદ્ધ કરવું છે. નિશ્ચયથી તો પર્યાય દ્રવ્ય કરતું નથી અને પર્યાયનો ભોગવટો પણ દ્રવ્ય કરતું નથી. એ વળી જુદી વસ્તુ. આહા..હા..!

અહીં તો.. ભોગવે એમ નથી. પણ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ તો એ જે કરે છે એ જ પછી ભોગવે છે. આહા..હા..! ક્યાં જુઓને ઓહો..હો..! એક નિગોદના શરીર અસંખ્ય. કેટલા અસંખ્ય અવસર્પિણી, ઉત્સર્પિણી જેટલા. આહા..હા..! એના એક નિગોદના અનંતમાં ભાગમાં મોક્ષ ગયા અને મોક્ષ જશે. આહા..હા..! બાકી રખડતા રહેશે. આહા..હા..! દુર્લભ ચીજ શું છે એને ખબર નથી. અનંતગુણા જીવો અસંખ્ય શરીર, એક શરીરને અનંતમે ભાગે મોક્ષ ગયા અને જશે. બસ. અસંખ્યમે ભાગે નહિ. આહા..હા..! આવી ચીજની જેને ખબર નથી અંદર. આહા..હા..! અરેરે! અનંતે કાળે ત્રસ થવું મુશ્કેલી, એમાંથી મનુષ્યપણું થાવું મુશ્કેલી, એમાં મનુષ્યપણામાં પણ જૈનકુળમાં જન્મ મુશ્કેલી, જૈન કુળમાં જન્મ હોવા છતાં સાચી વાત કાને પડવી મુશ્કેલી. આહા..હા..! અરે! કોને રાજી રાખવા અને કોનાથી રાજી થાવું? ભાઈ! આહા..હા..!

આજ તો આ વિચાર આવ્યો. ચારે કોર અત્યારે તો આ ૨૦ ઈંચ વરસાદ આવી ગયોને. આખા ચોમાસાનો દોઢ મહિનામાં આવી ગયો. વનસ્પતિ, લીંબડા ને ઝાડ ને ફાલીફૂલ્યા. આહા..હા..! પણ એ અઢી દ્વીપમાં એ બધા વનસ્પતિના ઝાડની સંખ્યા ગણો તો જીવ પ્રત્યેક છે એ અસંખ્ય છે. એક નિગોદના અનંતમા ભાગના, એના અનંતમા ભાગના બહાર આવે તો એ અસંખ્ય દ્વીપ સમુદ્રમાં પ્રત્યેક વનસ્પતિ અને પ્રત્યેક એકેન્દ્રિય થાય એ એના અસંખ્યમાં ભાગમાં થાય. આહા..હા..! અનંતમા ભાગમાં, નિગોદના અનંતમા ભાગમાં. આહા..હા..! કેટલાક પૂછતા હતા કે આ બધા આવ્યા ક્યાંથી? પહેલા અહીં નહોતા મહિના-બે મહિના પહેલા અને આ બધું અત્યારે લીલોતરી-લીલોતરી. આહા..! એક કટકી વનસ્પતિની લીલી દેખાય લીલી આ ઝાડ. એની એક કટકીમાં અસંખ્ય શરીર છે અને એક શરીરમાં એક જીવ છે. ભગવાન પરિપૂર્ણ સ્વરૂપ છે એનું. આહા..હા..! દ્રવ્યસ્વરૂપે તો ભગવાન પૂર્ણસ્વરૂપ છે ઈ. ભગવંતસ્વરૂપ છે ઈ. આહા..હા..!

અહીંયાં પણ કહે છે કે જે સમયે પર્યાય કરે એ સમયે એ ન ભોગવે ભલે, પણ દ્રવ્યસ્વરૂપ જે ભગવાન ત્રિલોકનાથ નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એ તો એ પર્યાય એને ભોગવે અને એ દ્રવ્ય બીજે સમયે પણ એને ભોગવે છે. આહા..હા..! અહીં તો પર્યાયબુદ્ધિ છોડાવીને નિત્ય દ્રવ્યબુદ્ધિ કરાવવી છે. બૌદ્ધ માને છે એ ઠીક પણ જૈનમાં જન્મેલા જીવો પણ (આમ માને છે). આહા..હા..! વસ્તુ જે ત્રિકાળી આનંદનો નાથ પ્રભુ છે એની સામું જોતો નથી, એનો આશ્રય

કરતો નથી અને એકલી પર્યાયમાં રમતા દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, તપસ્યા કરીને મરી જાય છે. આહા..હા..! એ પર્યાયબુદ્ધિવાળાને કહે છે કે તારે જ્યાં નજર નાખવી છે એ ચીજની તો તને ખબર નથી. આહા..હા..! આ વ્રત કર્યા ને તપસ્યા અપવાસ કર્યા, ભક્તિઓ કરી અને જાણે આપણને થઈ ગયો ધર્મ. આહા..હા..! ધર્મ જેનાથી થાય, જેને આશ્રયે એ ચીજ કોણ છે એની તો તને ખબર નથી. આહા..હા..! આકરી વાત છે, ભાઈ! આહા..હા..! અશક્ય નથી, પણ દુર્લભ ઘણું. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે વસ્તુ તો તું જે છે એ છે. અહીંયાં જે પુણ્યના પરિણામ કર્યા, પછી સ્વર્ગમાં ભોગવ્યા એ જીવ તો તુંનો તું છો. પર્યાય ભલે પલટી બીજી. આહા..હા..! અહીંયાં પાપ કર્યા. આહા..હા..! એ જીવની પર્યાયમાં પાપ થયા એ જીવ નરકમાં દુઃખ ભોગવે છે. જીવ તો ઈ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ કરીને બૌદ્ધમતિ એટલે ક્ષણિક પર્યાયબુદ્ધિવાળા જીવોને જાગૃત કરે છે, ભાઈ! તું ત્રિકાળી તત્ત્વ છોને. આહા..હા..! જ્યાં નજર કરવી છે, જેનો આશ્રય લેવો છે એ તો નિત્ય વસ્તુ છે. આહા..હા..! અને નિત્ય જે ધ્રુવ છે એના આશ્રય વિના ધર્મ ત્રણકાળમાં થાય નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ માટે કહે છે.

'વસ્તુનું સ્વરૂપ અનેકાંતરૂપ સિદ્ધ હોવા છતાં, જે જીવ શુદ્ધનયને સમજ્યા વિના શુદ્ધનયના લોભથી...' નયનું વર્તમાન જોવું. આમ કાયમી જોવા જઈશું તો ત્રિકાળની ઉપાધિ આવશે એમ કહે. આહા..હા..! જૈનનો દિગંબર સાધુ પણ અનંતવાર થયો જીવ, પણ એ પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ. આહા..હા..! એ પાછળ આનંદનો નાથ ધ્રુવ ચૈતન્ય છે તેની સામું સન્મુખ જોયું પણ નથી એણે. આહા..હા..! ભલે એ બબ્બે મહિનાના સંથારા કરે, છ-છ મહિનાના અપવાસ કરે. હજારો રાણીને છોડીને બ્રહ્મચર્ય પાળે, પણ એ વસ્તુ નથી કાંઈ. આહા..હા..! જેમાં આનંદની ખાણ છે આમ નજર નાખતા આમ ઊંડું ઊંડું લાગે, અપાર લાગે, અપાર લાગે જ્યાં. આહા..હા..! એવી જે ચીજ છે એની તો તને નજર ન મળે અને એક સમયની પર્યાયમાં રમત કરતા અનંતકાળ ગયો પ્રભુ! આહા..હા..! અનાદિ કાળથી એક સમયની પર્યાયમાં રમત છે એની. સાધુ થયો તોપણ પર્યાયમાં રમત છે એની. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એથી કહે છે, જે અજ્ઞાની વર્તમાન પર્યાય જેટલો માનનાર. કારણ કે બે સમયને કાયમ રહેશે એમ માનનાર તો કાળની ઉપાધિ લાગે છે એને. આહા..હા..! એવા લોભથી **'વસ્તુના એક અંશને (-વર્તમાન કાળમાં વર્તતા પર્યાયને) જ વસ્તુ માની...'** આહા..હા..! એ પર્યાયમાં રાગાદિ શુભ થયો એમાં હોશું કરી એણે. આહા..હા..! શુક્લલેશ્યા થઈ. પણ એ તો પર્યાયમાં શુક્લલેશ્યા થઈ, તેં દ્રવ્ય ન જોયું, તને દ્રવ્યની ખબર નથી. આહા..હા..! એ **'શુદ્ધનયના લોભથી વસ્તુના એક અંશને (-વર્તમાન કાળમાં વર્તતા પર્યાયને) જ**

વસ્તુ માની ઋજુસૂત્રનયના વિષયનો એકાંત પકડી...' વર્તમાન પૂરતું જ કામ છે બસ. એને કાયમી જોવા જશો તો ઉપાધિ લાગુ પડશે કાળની એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..!

'**જે કરે છે તે જ ભોગવતો નથી—**' એમ કહે છે. '**અન્ય ભોગવે છે, અને જે ભોગવે તે કરતો નથી—અન્ય કરે છે, તે જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે,...**' આહા..હા..! '**અર્હંતના મતનો નથી;...**' એને વીતરાગના અભિપ્રાયની ખબર નથી. આહા..હા..! અરે! ક્યાં નિગોદના જીવ! આહા..હા..! અસંખ્ય તો નિગોદના શરીર છે. એમાં એક શરીરમાં સિદ્ધ કરતા અનંતગુણા જીવ છે. એના અનંતગુણા જીવમાં એક શરીરમાંથી અનંતમા ભાગે માંડ મોક્ષ જાય. આહા..હા..! એ ત્રણે કાળના અનંત જીવો પડ્યા છે એમને એમ, પ્રભુ! આહા..હા..! એ નિગોદમાં મિથ્યાત્વના કેદમાં પડ્યા છે. એને કોઈ દિ' અનંતને તો બહાર નીકળાશે નહિ. એટલા જીવો પડ્યા છે. આહા..હા..! અને બહાર નીકળે એની પાછી દૃષ્ટિની ખબર ન મળે. આહા..હા..! વર્તમાન પર્યાયમાં જ રોકાઈને એક સમયની વર્તમાન પર્યાયના લોભીઓ... આહા..હા..! એમ કહે છે, એને ત્રિકાળી તત્ત્વની, અને દૃષ્ટિની ખબર નથી. આહા..હા..! આ વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા કરે છે એ બધી વર્તમાન પર્યાયની બુદ્ધિવાળા રાગમાં કરે છે. આહા..હા..!

'**પર્યાયનું ક્ષણિકપણું હોવા છતાં, દ્રવ્યરૂપ ચૈતન્યચમત્કાર તો અનુભવગોચર નિત્ય છે;...**' આહા..હા..! ભલે પર્યાયમાં દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિ ભાવ છેને એ ક્ષણિક વિકાર છે. એને ધર્મ માનનારા પર્યાયને જ માનનારા છે, દ્રવ્યને નથી માનતા. આહા..હા..! આકરી વાત, ભાઈ! માર્ગ એવો છે, બાપુ! આહા..હા..! દામનગરમાં એક છોકરો હતો. નાની ઉંમરનો. એનો બાપનો બાપ જીવે, પણ એને ક્ષય થયેલો આ પગનો. પગની આ ઘુંટણી કહેવાયને ઘુંટણી? આ. ઘુંટણી છેને? શું કહે છે એને? ત્યાં ક્ષય થયેલો ભાઈ! આ ... આ? ઘુંટી ઘુંટી આ. આ. ત્યાં ક્ષય થયેલો. એમાંથી લોહી અને પરુ નીકળતા હતા. નજરે જોયેલું મેં. અહીં ક્ષય થયેલો બસ. પછી એનો બાપનો બાપ જીવે. દામોદર શેઠના મુનિમ હતા. એ પછી મરી ગયો. દર્શન દેવા ગયા હતા એણે કીધું હતું એટલે. મરી ગયો પછી મડદું લાવે છેને. અપાસરો બજાર વચ્ચે છે. આહા..હા..! એની મા જુવાન નાની ઉંમર, છોકરો પણ નાનો. આમ પછાડ મારે બજારમાં. આ દીકરા! એમ પડે ભીંસ દઈને. જોકે કાંઈક જાળવી તો રાખતી હશે હાથ-બાથ સરખા રાખીને. નહિતર તો માથુ ફૂટી જાય. પણ એ મેં નજરે જોયું હતું ત્યાં હોં! આહા..હા..!

શ્રોતા :- શેઠના છોકરાનું નામ ખોડીદાસ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ખોડીદાસ એ. એ ખોડીદાસ. એ ખોડીદાસના દીકરાનો દીકરો. દીકરો મરી ગયો નાની ઉંમરમાં. વિધવા બાઈ હતી. ઝીણી વાત છે. પછી મારે તો એટલું (કહેવું છે કે) આહા..હા..! હું અપાસરામાં બેઠેલો આમ પાટે અને આમ મડદું નીકળ્યું. અને

ઓલી પછાડ ખાય આમ. હાથ લાંબો લહ બજારમાં હોં ભૂ દઈને. વળી ઊભી થઈને આઘા થોડા ચાલે વળી ભૂ દઈને. આહા..હા..! શું છે પ્રભુ?

શ્રોતા :- એમ ન પડે તો બીજી બાયું એમ કહે કે શું લાકડું ભાંગ્યું છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કહે એમ. વાત પણ સાચી. એ દડવામાં સાંભળ્યું હતું. દડવા અમારી પાસે છેને ઉમરાળા પાસે બે ગાઉ. અમે ગયેલા એમાં એક જુવાન માણસ મરી ગયેલો. પછી કૂટતા હતા. અને કૂટણ કૂટાવનારી બાઈ હતી એક હુશિયાર. ઘણા વર્ષની વાત છે. (સંવત) ૧૯૭૮ની વાત છે. ૭૮ની સાલ. એ બાઈ પછી એવું બોલે. ઓલા હાથ ઉપાડે નહિને આમ. બહુ હળવે-હળવે આમ આમ કરે. પણ આમ પછાડે નહિ બહુ. એટલે એ બાઈ કહે એલા! આ લાકડું ભાંગ્યું છે? હાથ કેમ ઉપડતો નથી? સાંભળેલું, બધું જોયેલું છે હોં!

દામોદર શેઠ હતાને, એનો દીકરો હતો રાયચંદ કરીને. બહુ લાંબો હુશિયાર ને. દસ લાખ રૂપિયા તે દિ' એટલે! એ છોકરો છ મહિનાના લગને મરી ગયો. પરણ્યા પહેલા એની એટલી જાળવણી કરેલી. કપડા, લતા, આ ને આ. ગૃહસ્થ માણસ હતા. તે દિ' ૬૦ વર્ષ પહેલાં તો દસ લાખ એટલે. પણ એ છોકરાની મા લીંબડીની હતી. એના ભાઈ દિવાન હતા. એટલે આ મરી ગયો છોકરો એટલે કૂટણીવાળી બાયું શું કાંઈક ભાષા કહેવાય છે. લેંગીયું. લેંગીયું સાથે લઈને આવ્યા. અહીં ગુજરી ગયોને અહીં એટલે એને મામા લેંગીયું લઈને કુટુંબ લઈને આવ્યું અને એ બાયું કૂટાવતી હતી લેંગીયું. એને કાંઈ ન મળે. એ તો નોકરીએ બાયું. પણ એવી (કૂટે). દામોદર શેઠ કહેતા. છોકરો મરી ગયો ત્યારે મને કાંઈ તે દિ' બહુ નહોતું. આ લેંગીયું રોવડાવે છે તો આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જાય છે. આહા..હા..! આ ૭૫ની સાલની વાત છે. કેટલા વર્ષ થયા? ૫૮ વર્ષ થયા. આહા..હા..! નહિતર એ તો બહુ કડક દૃષ્ટિવાળા હતા, આમ વીર્યવાળા, પણ કહે, છોકરા માટે એના મામા મોસાળમાંથી લઈને આવ્યા લેંગીયું અને રોવે આખી બજારમાં કૂટાવે. અને બોલે તે સાંખ્યું ન જાય આંખમાંથી આંસુની ધારા ચાલી જાય. આહા..હા..! પણ એવી ચીજો પણ અનંતવાર કરી પ્રભુ! એમાં તારે શું વળ્યું? આહા..હા..! અને અનંતવાર મુનિ થઈ સાધુ થયો. પંચમહાવ્રત પાળ્યા, બાર વ્રત લીધા.. આહા..હા..! એમાં દાળિયા તારા શું થયા? પ્રભુ! એ તો પર્યાયબુદ્ધિમાં છે. આહા..હા..! જે અનંત આનંદનો નાથ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ એકલો આનંદ ને જ્ઞાયકનો પિંડ પ્રભુ, જ્ઞાયક કીધો છેને છઠ્ઠીએ. આહા..હા..! છઠ્ઠીના લેખ. જ્ઞાયકસ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણસ્વરૂપ એનો તેં આશ્રય લીધો નહિ, દ્રવ્ય ઉપર ગયો નહિ તું. આહા..હા..! અને એ વિના આવું બધું કરી કરીને મરી ગયો અવતાર કરીને. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે, અરે! '**ચૈતન્યચમત્કાર તો અનુભવગોચર નિત્ય છે;...**' અંદર. આહા..હા..! એ ચૈતન્યનો ચમત્કાર છે કે જે વસ્તુ લોકાલોકને નિત્ય સ્વભાવમાં અને એના

ભાન કરતાં પણ લોકાલોકને જાણે એવી એ ચીજ છે. આહા..હા..! ચૈતન્યચમત્કાર એટલે? કે આટલા શરીર પ્રમાણે એનું દ્રવ્ય, અસંખ્ય પ્રદેશી, પણ એમાં ગુણની નિત્યતાનો પાર ન મળે. આહા..હા..! એવા ગુણ ઉપર નજર ન નાખતા એ નિત્ય ચમત્કારી વસ્તુ છે અંદર. ચૈતન્ય હીરલો, હીરો ભગવાન આત્મા... આહા..હા..! એના ઉપર તારી નજર ન ગઈ. એ ચૈતન્યચમત્કારને તેં ન જાણ્યો. આહા..હા..! એક પર્યાયમાં રમતું કરીને મરી ગયો અનંતકાળથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'અનુભવગોચર નિત્ય છે; પ્રત્યભિજ્ઞાનથી જણાય છે કે **'બાળક અવસ્થામાં જે હું હતો તે જ હું તરુણ અવસ્થામાં હતો'...'** આહા..હા..! જે આઠ વર્ષની ઉંમરે હતો એ અહીંયાં પચાસ વર્ષની ઉંમરે પણ છું તો એનો એ હું આત્મા. પ્રત્યભિજ્ઞાન-જે હતો તે આ છે એમ. આહા..હા..! **'અને તે જ હું વૃદ્ધ અવસ્થામાં છું. આ રીતે જે કથંચિત્ નિત્યરૂપે અનુભવગોચર છે—'** કથંચિત્ નિત્યરૂપે એટલે પર્યાય છે ખરી, પણ વસ્તુ તરીકે તો નિત્યાનંદ પ્રભુ તે સમ્યગ્દર્શનનો વિષય છે. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શનનો આશ્રય ભૂતાર્થ, સત્યાર્થ, ત્રિકાળ સત્ય છે. આહા..હા..! એવા ચૈતન્યચમત્કારની નજરું તેં ન કરી, એ નિત્યને તેં ન પરખ્યો. આહા..હા..! બૌદ્ધમતિ જેવો છો કહે છે અહીં. આહા..હા..! ભલે તું જૈનના વાડામાં જન્મ્યો અને જૈનની ક્રિયા કરતો હોય... આહા..હા..! પણ નિત્યાનંદ પ્રભુ જે ચૈતન્યદળ અનાદિ-અનંત એના આશ્રય ન લીધા, એને સ્વીકાર્યો નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'આ રીતે જે કથંચિત્ નિત્યરૂપે અનુભવગોચર છે—સ્વસંવેદનમાં આવે છે...' આહા..હા..! પોતાનું, સ્વ નામ પોતાને સં નામ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનમાં વેદનમાં નિત્ય પ્રભુ જણાય છે કહે છે. એવી એ ચીજ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કહો, જયસુખભાઈ! આવી વાતું છે, બાપા! આહા..હા..! અરેરે! તારો નિત્ય નાથ અંદર બિરાજે આનંદના સાગરથી ભરેલો. આનંદ એ નિત્ય છેને. આહા..હા..! એના સ્વસંવેદનમાં આવે એવો એ છે. સ્વસંવેદન ભલે પર્યાય છે, પણ નિત્ય વસ્તુ છે તેની નજર કરતાં તેને આનંદનું વેદન આવે છે એમાં એ નિત્ય આનંદ છે એમ તને ભાન થાય છે. આહા..હા..! આવો ધર્મ હવે. આવી વાતું છે, બાપુ! એ ધર્મ લોકોએ તો કંઈ માનીને બેઠા છે. આહા..હા..! એક ક્ષણમાં દેહ ચાલ્યો જાય છે. આહા..હા..! થઈ રહ્યું જાવ, સ્મશાનમાં રાખના ઢગલા થાશે, પણ આનંદનો ઢગલો અંદર પડ્યો છે એની સામું જોતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો કહ્યું હતુંને ઓલામાં, પરમાત્મપ્રકાશ વખતે નહિ? બધા સર્વ જીવો દ્રવ્યસ્વભાવે તો ભગવત્સ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ પૂર્ણ સ્વભાવ ભરેલો ભગવાન છે. આહા..હા..! અરે! એને વિશ્વાસમાં ક્યાં આવે? એની સામું (જોઈને) સત્કાર કર્યા વિના, એ છે એની સામું જોતા એ છે એનો સ્વીકાર થાય છે. સમજાણું કાંઈ? એની સામું ન જોતા એક સમયની પર્યાય

અને રાગ ઉપર જોતાં એનો અનાદર થાય છે. આહા..હા..! **'અને જેને જિનવાણી પણ એવો જ ગાય છે,...'** જોયું! જિનવાણી ત્રિલોકના નાથની વાણીમાં પણ એ આવ્યું છે. ભાઈ! તું નિત્ય આનંદસ્વરૂપ છોને. આહા..હા..! તારા આનંદની ખાણ નિત્ય પડી છે અંદર. જિનવાણી પણ પોકારે છે કહે છે. કહો, રસિકભાઈ! આહા..હા..!

શ્રોતા :- જિનવાણી ગાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ગાય છે, ગાણા ગાય છે તારા. એમ. તું આવડો છો એમ ગાય છે એમ કહે છે. આહા..હા..!

કહ્યું નહોતું તે દિ'? વડોદરામાં. ૬૪ની સાલની વાત છે. ૬૪. ૧૮ વર્ષની ઉંમર. ૭૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. એ બાઈ છોકરાને (સૂવડાવતી હતી). અનસુયાનું નાટક હતું. અનસુયા બાઈ. નર્મદા. ભરૂચને કાંઠે નર્મદા નદી છેને. એ અને અનસુયા બે બહેનો હતા. પછી નદીનું નામ એને નામે પડ્યું અને એક અનસુયા હતી. તો એને છોકરો થયો. પછી એને સુવડાવતી આમ. આહા..હા..! બેટા! તું ઉદાસીન છોને, નિત્યાનંદ છો. આહા..હા..! નિર્વિકલ્પ છો. એમ કહેતી હતી તે દિ' હોં! નાટકમાં હોં! એને તો બિચારા પૈસા માટે (બોલતા હોય). આહા..હા..! નિર્વિકલ્પો ઉદાસીનો શુદ્ધોસી એમ કહેતી હતી. બેટા! તું શુદ્ધ છો, નિર્વિકલ્પ છો, ઉદાસ છો. બધી પર્યાય આદિથી ખસીને દ્રવ્યમાં રહે એવો તું ઉદાસ છો. આહા..હા..! એ નાટકમાં હતું એ પણ હવે સંપ્રદાયમાં રહ્યું નહિ. ગજબ કર્યો છે. સંપ્રદાયવાળા બસ આ કરો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો. કાંઈક બાહ્યનો ત્યાગ કરો. આહા..હા..! પણ એ ચીજ જે છે આખી આહા..હા..! એ તો રહી ગઈ અને કડાકૂટા કર્યા બહારના. આહા..હા..!

એ અહીં કહે છે, **'જિનવાણી પણ એવો જ ગાય છે, તેને જે ન માને તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે એમ જાણવું.'** આહા..હા..! આનંદની ખાણ પ્રભુ છે નિત્ય એને જે ન માને તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! ભલે પર્યાયને માને, અરે! નિગોદના જીવ અન્ય છે એમ પણ માને, અરે! પંચ પરમેષ્ઠીને માને, સિદ્ધ અનંતા થઈ ગયા એને માને એ તો વિકલ્પ છે કહે છે. આહા..હા..! અંદર નિર્વિકલ્પ ભેદ વિનાની ચીજ... આહા..હા..! તેથી એમ કહ્યુંને ૧૧મી ગાથામાં, વ્યવહાર અભૂતાર્થ છે. પર્યાય અને ગુણભેદ એ સત્ય વસ્તુ ત્રિકાળ નથી. આહા..હા..! તારે જે આધારે, તારે જ્યાં જવું હોય શરણ એ ચીજ તો ભૂતાર્થ, ત્રિકાળ સત્ય છે. એમાં ગુણભેદ અને પર્યાયભેદને પણ અવકાશ નથી. આહા..હા..! તો વળી દયા, દાનના વિકલ્પનો અવકાશ એમાં હોય એ છે નહિ. આહા..હા..! ભારે કામ આકરું, બાપુ! આહા..હા..! એ અહીં કહે છે. **'જિનવાણી પણ એવો જ ગાય છે,...'** નિત્યાનંદ પ્રભુને. આહા..હા..! **'તેને જે ન માને તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે એમ જાણવું.'** આહા..હા..!

'હવે આ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહે છે :—' ૨૦૮.

(शार्दूलविक्रीडित)

आत्मानं परिशुद्धमीप्सुभिरतिव्याप्तिं प्रपद्यान्धकैः
कालोपाधिबलादशुद्धिमधिकां तत्रापि मत्वा परैः।
चैतन्यं क्षणिकं प्रकल्प्य पृथुकैः शुद्धर्जुसूत्रे रतै-
रात्मा व्युज्झित एष हारवदहो निःसूत्रमुक्तेक्षिभिः।।२०८।।

શ્લોકાર્થ :- 'आत्मानं परिशुद्धम् ईप्सुभिः परैः अन्धकैः' '**આત્માને સમસ્તપણે શુદ્ધ ઈચ્છનારા...**' એટલે એક જ સમયવાળો છે એમ જાણનારા. આહા..હા..! '**કોઈ અંધોએ-બાલિશ જનોએ (બૌદ્ધોએ)—**' અને અજ્ઞાની જીવોએ. આહા..હા..! '**કાળની ઉપાધિને કારણે...**' અરે..! સમય પૂરતી ચીજ એ બરાબર છે. વળી કાયમી ત્રિકાળી ચીજ એ તો ત્રિકાળની ઉપાધિ લાગુ પડે છે એને. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ વર્તમાનને શુદ્ધપણે ઈચ્છતો, ત્રિકાળીને ઉપાધિ કાળની લાગુ પડે માટે તે માનતો નથી. આહા..હા..! છે? '**पृथुकैः**'નો અર્થ બાલિશ જનો.

'काल उपाधि बलात् अपि तत्र अधिकाम् अशुद्धिम् मत्वा' '**કાળની ઉપાધિના કારણે પણ આત્મામાં અધિક અશુદ્ધિ માનીને...**' આહા..હા..! અહીં તો વર્તમાન પૂરતું એ ચીજ બરાબર છે અમારે કહે છે, પણ ત્રિકાળી (માનતા) તો અશુદ્ધતા થઈ જાય છે. આહા..હા..! નિત્ય જ્યાં છે એમ જાણવા જઈએ તો તો અશુદ્ધતા થઈ જાય છે. એમ. ઠીક! કેમકે પર્યાયને લંબાવવી પડે છે (કે) આ નિત્ય. એ અશુદ્ધતા થઈ ગઈ, જાવ. અહીં કહે છે કે નિત્યનો આશ્રય લે તો એ નિત્ય વસ્તુ શુદ્ધ છે. એને આશ્રયે સમ્યગ્દર્શનની શુદ્ધતા થાય છે. ત્યારે આ કહે છે કે નિત્યની નજર કરતાં કાળની ઉપાધિ લાગતા અશુદ્ધતા થઈ જાય છે. ધર્મચંદજી! આવી વાતું છે. આહા..હા..! બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, દુકાન, ધંધા છોડ્યા પણ પર્યાયબુદ્ધિ, રાગબુદ્ધિ છોડી નહિ એણે. આહા..હા..! જે છોડવાનું છે તે છોડ્યું નહિ અને નથી છોડવાનું એ તો ગ્રહ્યું જ નહોતું ગયું કોઈ દિ', ગ્રહ્યું નહોતું તો છોડે કોણ? આહા..હા..!

પરદ્રવ્યને તો (ગ્રહતો જ નથી). ત્યાગ-ઉપાદાન-શૂન્યત્વશક્તિ. ભગવાન આત્મામાં એવી એક શક્તિ છે ગુણ કે પરનો ત્યાગ અને પરનું ગ્રહણ એનામાં છે જ નહિ. પરનું ગ્રહણ કે દિ' કર્યું? એણે રજકણ કે દિ' પકડ્યા છે? આહા..હા..! કર્મે કે દિ' પકડ્યા છે અને શરીર કે દિ' એણે પકડ્યું છે તે છોડે. ગ્રહ્યું હોય તો છોડેને. ગ્રહ્યું જ છે કે દિ'? કહે છે. આહા..હા..! એને ઠેકાણે પરવસ્તુને છોડું અને નિવૃત્તિ લઉં (તો) ધર્મ થાય. આહા..હા..! બાવા થઈને નગ્ન થઈ જાય એટલે અમારે ધર્મ થાય. છોડ્યુંને બધું આ? શું છોડ્યું? એ ગ્રહ્યું છું એમ માન્યું ત્યારે છોડ્યું તેં માન્યું એ તો મિથ્યાત્વભાવ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ પણ છોડે છે ક્યાં? એ માને છે. છોડવાનું તો રાગ છોડે છે. કેમકે રાગને પકડ્યો છે અંદર પર્યાયમાં. પરને પકડ્યું નથી એણે. આહા..હા..! વિકારની દશાને પર્યાયમાં પક્કડ કરીને સંસ્કાર—એકત્વ સંસ્કાર કર્યા છે એ પકડ્યું છે. આહા..હા..! એને છોડવું એ સ્વરૂપમાં નથી એમ કહે છે. એ તો સ્વરૂપ નિત્યાનંદ છે તેની દૃષ્ટિ થતાં એ અશુદ્ધતા ઉત્પન્ન થતી નથી તેને અશુદ્ધ છોડે છે તેમ કહેવામાં આવે છે. પરને છોડવું-ફોડવું એ તો આત્મામાં છે જ નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત હવે સાંભળવી કઠણ પડે. એને કે દિ' ધર્મ કરે? બાપુ! આહા..હા..! જૈન પરમેશ્વરે તો આવો આત્મા ગાયો છેને પ્રભુ કહે છે. જે નિત્ય છે ત્યાં તારી નજરું જાતી નથી અને જે પર્યાય છે તેના ઉપર તારી નજર રમી રહી છે.

તેથી કહ્યુંને ઓલામાં, 'પર્યાયબુદ્ધિ નાહીં, કાઉકે વિરોધી નાહીં, પર્યાયબુદ્ધિ નાહી.' ધર્મી જીવની, સમકિતી જીવની પર્યાયબુદ્ધિ નથી, અંશ ઉપર રુચિ, બુદ્ધિ નથી એની. આહા..હા..! આવે છેને. 'સ્વાર્થ કે સાચે, પરમાર્થ કે સાચે. સાચે સાચે વેણ કહે, સાચે જિનમતી હૈ, કાઉ કે વિરોધી નાહીં, પર્યાયબુદ્ધિ નાહીં, આતમગવેખી ન ગૃહસ્થ હૈ ન યતિ હૈ.' આહા..હા..! 'રિદ્ધિ સિદ્ધિ વૃદ્ધિ દિસે ઘટમેં પ્રગટ સદા.' આહા..હા..! અતીન્દ્રિય આનંદની રિદ્ધિ અને સિદ્ધિ અંદરમાં દિસે છે. 'રિદ્ધિ સિદ્ધિ વૃદ્ધિ દિસે...' આહા..હા..! 'પ્રગટ સદા...' આહા..હા..! લ્યો! રિદ્ધિ સિદ્ધિ વૃદ્ધિ પ્રગટ દશા. 'અંતર કી લચ્છી સો અજાચિ લક્ષપતિ હૈ.' આહા..હા..! અંતરની લક્ષ્મી આનંદનું જેને ભાન થઈ ગયું છે, સમ્યગ્દર્શનમાં આનંદનો જેને સ્વાદ આવ્યો છે... આહા..હા..! એ અંતરની લચ્છી-લક્ષ્મી. 'અંતરની લક્ષ્મી અજાચિ લક્ષપતિ હૈ.' કોઈ પાસે યાચતો નથી આત્મા, લક્ષ્મી પડી છે અંદર. આહા..હા..! લક્ષપતિ છે. સ્વરૂપના લક્ષનો એ પતિ છે. આહા..હા..! આવું નિશ્ચય-નિશ્ચય કરી કાઢી નાખે. ઓલો વ્યવહાર કરી કરીને જાણે ધર્મ કર્યો એમ માને છે અજ્ઞાની. આહા..હા..! શું થાય? લૂંટ્યા જગતને. લૂંટ્યા ને લૂંટાય છે અને ખુશી થાય છે પાછા. પ્રરૂપણા પણ એવી કરે. આહા..હા..!

ભગવાનનો માર્ગ નિવૃત્તસ્વરૂપ છે, વસ્તુ નિવૃત્તસ્વરૂપ છે. આવે છેને ઓલા પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાયમાં? પાંચમું મહાવ્રત લીધું છેને. નિવૃત્ત સ્વરૂપ છે. નિવૃત્ત એટલે પછી આ પરનું નિવર્તવું ઈ. એ ક્યાં વાત છે? પરથી તો રહિત સદા ત્રિકાળ છે અજ્ઞાની પણ. સમજાણું કાંઈ? એ રાગ ને પુણ્ય-પાપની બુદ્ધિથી નિવૃત્ત થવું એનું નામ નિવૃત્ત છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે આ. આહા..હા..! એક ક્ષણમાં ક્યાંય બદલીને ક્યાંય ચાલ્યો જાય. ચોર્યાસીના ભવસિંધુમાં ક્યાંય રખડીને ક્યાંય ચાલ્યો જાય. આહા..હા..! અને એ ભવસિંધુને તરવાનો ઉપાય તો નિત્યાનંદ પ્રભુ છે. આહા..હા..! 'એક હોય ત્રણ કાળમાં પરમાર્થનો પંથ' આ છે.

એ **'અતિવ્યાપ્તિ...' 'અશુદ્ધિ માનીને અતિવ્યાપ્તિને...'** જોયું! શું કીધું? કે આત્મા ત્રિકાળી છે એ તો અતિવ્યાપ્તિ થઈ ગઈ. વર્તમાન પૂરતો કહો તો તો અતિવ્યાપ્તિ નથી.

આહા..હા..! '**અશુદ્ધિ માનીને અતિવ્યાપ્તિને માનીને, શુદ્ધ ઋજુસૂત્રનયમાં રત થયા થકા...**' વર્તમાન પર્યાયમાં રત—લીન થયા થકા. આહા..હા..! '**ચૈતન્યને ક્ષણિક કલ્પીને,...**' '**अहो एषः आत्मा व्युज्झितः**' '**આ આત્માને છોડી દીધો,...**' આહા..હા..! એક સમયની પર્યાય પૂરતી નજર કરી અને હોંશમાં હરખાઈ ગયો ત્યાં. અને તેણે નિત્યાનંદને છોડી દીધો દૃષ્ટિમાંથી. હરખ થઈ ગયો. આપણે ખૂબ કર્યું ઓહો..હો..! વ્રત પાળ્યા, તપસ્યાઓ કરી, આ કરી. તપસ્યાઓ એટલે બહારની હોં! અંતરની તપસ્યા તો આત્માના સમ્યગ્દર્શન પછી સ્વરૂપની પૂર્ણતાના આશ્રયથી સમ્યગ્દર્શન થાય, પછી સ્વરૂપમાં રમે એ ચારિત્ર અને એમાં ઉગ્ર પુરુષાર્થથી ઈચ્છા નિરોધ થાય ત્યારે એને તપ કહેવાય છે. આહા..હા..! આટલી શરતું એ તપ કહેવાય. આ તો બધી લાંઘણું છે. આહા..હા..! પણ લોકો દેખે એને એટલે લોકો માને કે આ તપસી છે. અમારે હતાને તપસી, નહિ? મહિના-મહિનાના અપવાસ કરે. વનમાળી તપસી હતા. બેય ગુજરી ગયા. અમારે શાંતિભાઈ અને એ બેય. મુખ્ય પહેલા એ હતા શાંતિભાઈ. આહા..હા..!

કહે છે, વર્તમાન એક સમયની દશાને આત્મા માનતા ત્રિકાળી આત્મા નિત્યાનંદને અજ્ઞાનીએ છોડી દીધો. જે પર્યાયબુદ્ધિ છોડવી જોઈએ એને ઠેકાણે વર્તમાન દશામાં રમતો ત્રિકાળને છોડી દીધો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભારે કામ આકરું આવું. પર વસ્તુમાં તો રમી શકતો નથી. કારણ કે પરવસ્તુ તો ભિન્ન છે. એની રમતું પર્યાયમાં વર્તમાનના અને રાગ ને દ્વેષ એવા વિકલ્પમાં અને પર્યાયમાં રમે છે ઈ. આહા..હા..! કેમકે પર્યાયબુદ્ધિમાં તો વિકલ્પ જ ઉઠે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એક સમયનો આત્મા જાણતા પરવસ્તુ તો ક્યાંય રહી ગઈ જુદી. પણ એક સમયનો આત્મા જાણતાં તેને પર્યાયમાં વિકલ્પ રાગ ઉઠે છે. એ પર્યાયબુદ્ધિમાં આત્માને છોડી દીધો. ત્રિકાળ નિત્યાનંદ પ્રભુ છે તેનો એણે અનાદર કર્યો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહો! '**જેમ હારમાંનો દોરો નહિ જોતાં કેવળ મોતીને જ જોનારાઓ હારને છોડી દે છે તેમ.**' આહા..હા..! હાર-હાર. એમાં દોરો છેને કાયમી એનું લક્ષ છોડી દઈને મોતીને જ માને છે એકલા. મોતી તે જ આખો હાર. આહા..હા..! '**હારમાંનો દોરો નહિ જોતાં...**' દરેક પર્યાયમાં સળંગ ભગવાન રહે છે એને ન જોતાં, મોતીમાં દરેક મોતીમાં દોરો સળંગ રહે છે એને ન જોતાં '**કેવળ મોતીને જ જોનારાઓ હારને છોડી દે છે તેમ.**' તેમ છેને? તેમ ભગવાન આત્માની પર્યાય એક ક્ષણની છે એને જોતાં. આહા..હા..! સળંગ દોરો એમાં ધ્રુવ ચૈતન્ય ભગવાન નિત્યાનંદ છે એને એ છોડી દે છે. એ નિત્યાનંદ અને પર્યાય એ સાંભળ્યું પણ ક્યાં એણે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હારમાં એકલા મોતીને જ જોનારા, સળંગ દોરો અંદર છે એને નહિ જોનારા એ હારને છોડી દે છે. એમ એક સમયની પર્યાય જે અવસ્થા પ્રગટ છે એના ઉપર જેની રુચિ અને દૃષ્ટિ છે અને એમાં

દયા, દાનના વિકલ્પ ભક્તિ આદિના આવ્યા એના ઉપર પ્રેમ અને રુચિ છે એમાં સળંગ આત્મા નિત્ય રહેનારો એને છોડી દે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત હવે. કહો, કાળીદાસભાઈ! હવે આમાં ક્યાં રૂપિયાના પથારા-ફથારા ધૂળમાં રહ્યા નહિ કાંઈ. એની પર્યાયને માને તોપણ મૂઢ છે કહે છે અહીં તો. બહારની ચીજ મારી અને હોંશુ કરે એ તો મહામૂઢ છે. આહા..હા..! આકરું કામ બાપા! મારગડા જુદા, ભાઈ! આહા..હા..! પરચીજ શરીર, વાણી, લક્ષ્મી, આબરૂ, કરોડો, અબજો રૂપિયા એ તો પરચીજ છે. એ પરને તો જીવ અડ્યો પણ નથી. માને ભલે, પણ અડ્યો પણ નથી એને તો કોઈ દિ'. હવે અડ્યો છે એ પોતાની પર્યાયને અડ્યો છે, ચુંબે છે. અને એક સમયની વર્તમાન પર્યાય સિવાય ભગવાન સચ્ચિદાનંદ ત્રિકાળ આનંદનો નાથ એ વર્તમાન પર્યાયને ચુંબે છે અને તેમાં દયા, દાનના વિકલ્પ થાય તેને હોંશથી, હરખથી ધર્મ માને છે. આહા..હા..! એણે ભગવાન આનંદકંદ નિત્યાનંદ પ્રભુ અવિનાશી એને દૃષ્ટિમાંથી છોડી દીધો. આહા..હા..! આવી વાત હવે આ તે શું છે? છે કે નહિ એમાં?

જુઓ, '**निःसूत्र-मुक्ता-ईक्षिभिः हारवत्**' '**જેમ...**' '**निःसूत्र**' એટલે '**હારમાંનો દોરો નહિ જોતાં કેવળ મોતીને જ જોનારાઓ હારને છોડી દે છે...**' આહા..હા..! પરવસ્તુ છે એ મારી માનવી એ તો વળી મહામૂઢતા છે, પણ એક સમયની પર્યાયને વર્તમાન દશા ચાલતી પ્રગટ જે છે બદલતી, એમાં રહીને આ જ હું છું એને ત્રિકાળી નિત્યાનંદ એવો દોરો હારમાંથી (છોડી દે છે). જેમ ત્રિકાળી મોતીમાં હારનો દોરો તો કાયમ છે, દરેક મોતીમાં દોરો તો કાયમ છે. એમ દરેક પર્યાયમાં આત્મા ધ્રુવ તો કાયમ છે. આહા..હા..! કઈ જાતનો આવો ઉપદેશ ક્યો? આહા..હા..! કહો, કાંતિભાઈ! આવું છે સ્વરૂપ. આહા..હા..!

આત્મા સિવાય પર ચીજ છે એ તો તદ્દન પૃથક્ અને આત્મામાં અને પરચીજમાં અત્યંત અભાવ છે. એટલે પરવસ્તુ એને અડતોય નથી જીવ, કોઈ દિ' અડ્યો નથી. એને પોતાની માને એ તો વળી મૂઢ છે મોટો. આહા..હા..! પણ અહીં તો એક સમયની પર્યાયને જ જોનારો, એને જ પોતાનું સ્વરૂપ આખું માનનારો પર્યાયમાં જ રમત એની છે અવસ્થામાં. ત્રિકાળી નિત્યાનંદ પ્રભુને દૃષ્ટિમાંથી છોડી દે છે ઈ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**ભાવાર્થ :- આત્માને સમસ્તપણે શુદ્ધ માનવાના ઈચ્છક...**' સમસ્તપણે શુદ્ધ એટલે? કાયમી રહેનારો એમ માનશું તો અશુદ્ધ થઈ જશે, કાળની ઉપાધિ લાગુ પડી ગઈ. એમ બૌદ્ધ અને બૌદ્ધની જેવા માનનારા જીવોની અહીં વાત કરે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**એવા બૌદ્ધોએ વિચાર્યું કે—આત્માને નિત્ય માનવામાં આવે તો નિત્યમાં કાળની અપેક્ષા આવે છે તેથી ઉપાધિ લાગી જશે;...**' આત્મા નિત્ય છે એમ માનશું તો કાળની ઉપાધિ ત્રણકાળ લાગુ પડી જશે. એ ઉપાધિ છે. આહા..હા..! એ તો નિત્યાનંદ પ્રભુ છે. કોઈથી ઉત્પન્ન થયો નથી અને કોઈથી નાશ થતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું

કાંઈ? પર્યાય નાશ થતા છતાં દ્રવ્ય નાશ થતું નથી વસ્તુ. અવસ્થા બદલતા નાશ થાય.

નિયમસારમાં ૩૮ ગાથામાં તો એ લીધું. ઓલો કળશ કે સંવર-નિર્જરા અને મોક્ષની પર્યાય છે એ પણ નાશવાન છે. એની પર્યાય જે અવસ્થા છે એ બદલતી છે, નાશવાન છે. ભગવાન આત્મા અંદર નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એ અવિનાશી છે. આહા..હા..! કેવળજ્ઞાન પરમાત્મદશા પણ એ દશા કેવળજ્ઞાન એક સમય રહે છે. બીજે સમયે બીજી (થાય છે). એટલે એ નાશવાન છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. એ અવસ્થા પૂરતો આત્મા માનનારા (એમ સમજે છે કે) એ જો ત્રિકાળી માનવા જશું તો ત્રિકાળની ઉપાધિ લાગુ પડશે અને અશુદ્ધતા આવશે. આહા..હા..! એમ માનીને વર્તમાન પર્યાયમાં કામ ચાલે છે જાણવાનું બસ એટલું, પણ એની પાછળ ત્રિકાળ સત્ત્વ છે આખું નિત્ય ધ્રુવ એને જોતો નથી, એને માનતો નથી, એનો સ્વીકાર સત્તાનો કરતો નથી અને એક સમયની પર્યાયનો સ્વીકાર કરે છે. આહા..હા..! આવું છે.

ઓલા રાજાના રાજવલ્લભ હોય છેને. એના નોકરો રાજાને રાજી રાખવા ગાણા ગાય એના બહુ. રાજવલ્લભ કહેવાય એને. અને તેથી એને કાંઈક આપે. સમજાણું કાંઈ? શાસ્ત્રમાં લેખ છેને એ બધા. રાજા છે એને નોકરી ન લે, પણ એના વખાણ કરે એટલે એને પૈસા અમુકના, ઈનામના કે એવા મળે. એવા રાજવલ્લભ નોકરો કહેવાય છે. ખુશામતીયા. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ... એ બધા ઠેકાણા વિનાના. એમ આ જગતને રાજી રાખીને કાંઈક લેવું એની પાસેથી. ખુશામત કરી. એમ આ રાગની ખુશામત કરીને કાંઈક લેવું હોય જાણે અંદરથી. પણ ચૈતન્ય ભગવાનને છોડી દે છે. આહા..હા..! ખુશામતીયા એટલે રાજાને ખુશ કરે. બસ, વખાણ કરે, તમે આવા છો, તમે આવા છો, તમે આવા. એ આ દરબાર હતાને? જામનગર. રણજીતસિંહ. એ બહુ પાપ કરતા. જંગલમાં જાય તો આમ શું કહેવાય? કુંજડાને મારે અને પછી એક બ્રાહ્મણનું ઝૂંપડું હતું. એની પાસે મારીને ઓલો ઝૂંપડાવાળો બ્રાહ્મણ કહે સાહેબ! અમે બ્રાહ્મણ અમારી પાસે... માણસને હુકમ કર્યો કે કુંજડા ઉપડાવો એની પાસે. મરી ગયેલા કુંજડા મોટરમાં નાખવા હોયને. આહા..હા..! એવા. આહા..હા..! ક્યાં શું થશે? અને એક જણા સાધુ ગયા હતા એની પાસે. સાહેબ! આ પ્રમાણે તમે બહુ પાપ કરો છો. (દરબાર કહે અમે) તો ક્ષત્રિય કહેવાઈએ, આ હાથે પાપ કરીએ અને આ હાથે ભોગવીએ. અમે ડરીએ નહિ. આહા..હા..!

એની પાસે એક નોકર હતો પારસી. ભાઈ! નામ ભૂલી ગયા. મહેરબાનજી, મહેરબાનજી શેઠ. પણ પારસી લૌકિકમાં એવો માણસ. આઠેક હજારનો પગાર હતો. તે દિ'ની વાત છે હોં. વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા તે દિ', જામનગર. એ પોતે દિવાન. પછી એનો કાંઈક હજારનો પગાર હતો એમાં ૨૦૦નો ચડાવી દીધો રાજાએ. આમ જોયું કે આ હજારનો છે એમાં ૨૦૦નો

કોણે ચડાવ્યો? પોતે દિવાન હતા. કોણે ચડાવ્યો આ? ભાઈ, રાજાનો હુકમ થયો છે, ૧૨૦૦નો પગાર કરો. આ ૧૨૦૦નો પગાર કોણે કર્યો? રાજાને કહે. તમે ૨૦૦ ચડાવીને રાજનું કામ આવે તો હું કામ અનુકૂળ કરી દઉં એના માટે ચડાવ્યા આ? કારણ કે હું રાજનો નોકર અને તમે ૧૨૦૦ ચડાવ્યા. ૨૦૦ વધારી નાખ્યા. એટલે રાજના કામમાં પછી મારે અન્યાય કરીને તમને જીતાવું એમ કરવું છે? કરી નાખો હજારનો. હું તો જે નીતિ છે એ કામ લઈશ. રાજનું કામ હોય કે લૌકિકનું હોય. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે નીતિનું કામ તો એ છે. આહા..હા..! નિત્યાનંદને સ્વીકારવો એ નીતિનું કામ છે. એ પર્યાયને ખુશામત કરવી અને એ પર્યાય જેટલો હું. આહા..હા..! અને દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ આવ્યા માટે ખુશી-ખુશી થઈ ગયો. ખુશામતિયો છે એ. સમજાણું કાંઈ? પરસેવો ઉતરી જાય. આહા..હા..! એ અહીં કહ્યું. ભાવાર્થ છેને. **'એમ કાળની ઉપાધિ લાગવાથી આત્માને મોટી અશુદ્ધતા આવશે અને તેથી અતિવ્યાપ્તિ દોષ લાગશે.'** જુઓ, અતિવ્યાપ્તિ એને કીધું. એક સમયની પર્યાયમાં (નિત્ય) લાગુ પડતા ત્રણકાળને માનવું એ અતિવ્યાપ્તિ થઈ જાય છે. આહા..હા..!

આપણે આવે છેને અતિવ્યાપ્તિ? અમૂર્ત છે પોતે અને અમૂર્ત બીજામાં છે એ તો અતિવ્યાપ્તિ થઈ ગઈ અને એને પુદ્ગલ જેવો માનવો એ અસંભવદોષ છે અને કેવળજ્ઞાનની પર્યાય છે એવી સદાય માનવી એ અવ્યાપ્તિદોષ છે. શું કીધું? આત્મા પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ અને એની વર્તમાન અવસ્થા. હવે એમાં એ આત્માને જડ કે પરવસ્તુ જેવો માનવો એ તો અસંભવ દોષ છે, પણ આત્માને અમૂર્ત તરીકે માનવો તો એ અતિવ્યાપ્તિ દોષ આવે છે. કારણ કે અમૂર્ત બીજા પણ છે. હવે એને કેવળજ્ઞાનની પર્યાય જેવો સદાય માનવો તો અવ્યાપ્તિ દોષ આવે છે. આહા..હા..! ત્રણ દોષ આવે છે સિદ્ધાંતમાં. આહા..હા..! પણ એને તો નિત્યાનંદ જ્ઞાન અને આનંદનો ધરનાર નિત્ય છે એમ માનવો તે યથાર્થ છે. સમજાણું કાંઈ?

ત્યારે આ કહે છે કે આત્માને વર્તમાન પૂરતો પર્યાય જેટલો માનવો, જો ત્રિકાળ માનવા જશું તો અતિવ્યાપ્તિ દોષ આવશે. આહા..હા..! ભગવાન એમ કહે છે કે આત્માને જડ અને રજકણ જેવો માનવો તો એ અસંભવદોષ છે અને એને... આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અમૂર્ત માનવો એ અતિવ્યાપ્તિ છે. ત્યારે આ કહે છે કે એક સમયના પૂરતો માનવો એ યથાર્થ છે અને ત્રિકાળ માનવો તે અતિવ્યાપ્તિ છે. આ તો લોજિકથી વાત ન્યાયથી છે. આહા..હા..! બાપુ! ધર્મના મારગડા બહુ બહુ ઝીણા. આહા..હા..! લોકોમાં તો બહારથી મંડ્યા છે બિચારા કડાકૂટા. આ અપવાસ કર્યા, આ વ્રત પાળ્યા, આ દયાઓ કરી, આ કુટુંબ ને દુકાનના ધંધા છોડ્યા. એમાં શું થયું પણ હવે. એણે પર્યાયબુદ્ધિ છોડી નથી ત્યાં સુધી કાંઈ છોડ્યું નથી એણે. આહા..હા..! એક ક્ષણની દશાને જ આખો આત્મા માનનારા એને ત્રિકાળી નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એને તો જોતો નથી, માનતો નથી, ઓળખતો નથી. આહા..હા..!

સમજાણું કાંઈ?

'વર્તમાન સમય તેટલો જ...' ૠજુસૂત્રનયનો વિષય (એટલે) વર્તમાન નયનો વિષય. **'ૠજુસૂત્રનયનો વિષય જે વર્તમાન સમય તેટલો જ માત્ર આત્માને માન્યો અને નિત્યાનિત્યસ્વરૂપ આત્માને ન માન્યો. આમ આત્માને સર્વથા ક્ષણિક માનવાથી તેમને નિત્યાનિત્યસ્વરૂપ-દ્રવ્યપર્યાયસ્વરૂપ સત્યાર્થ આત્માની પ્રાપ્તિ ન થઈ;...'** આહા..હા..! **'માત્ર ક્ષણિક પર્યાયમાં આત્માની કલ્પના થઈ; પરંતુ તે આત્મા સત્યાર્થ નથી.'** આહા..હા..! **'મોતીના હારમાં, દોરામાં અનેક મોતી પરોવેલાં હોય છે;...'** મોતીના હારમાં દોરામાં અનેક મોતી પરોવેલા હોય છે. **'જે માણસ તે હાર નામની વસ્તુને મોતી તેમ જ દોરા સહિત દેખતો નથી—'** મોતી અને દોરા સહિત બે. પર્યાય અને દ્રવ્ય એમ. **'માત્ર મોતીને જ જુએ છે, તે છૂટા છૂટા મોતીને જ ગ્રહણ કરે છે, હારને છોડી દે છે; અર્થાત્ તેને હારની પ્રાપ્તિ થતી નથી.'**

'તેવી રીતે જે જીવો આત્માના એક ચૈતન્યભાવને ગ્રહણ કરતા નથી...' જાણનાર ભગવાન ચૈતન્ય નિત્યાનંદ પ્રભુ એની તો નજર નથી. આહા..હા..! **'અને સમયે સમયે વર્તનાપરિણામરૂપ ઉપયોગની પ્રવૃત્તિને દેખી...'** સમયે સમયે જ્ઞાનના વિચારો ભિન્ન-ભિન્ન છે. એ ભિન્ન-ભિન્ન અવસ્થા છે એને માની. આહા..હા..! **'આત્માને અનિત્ય કલ્પીને, ૠજુસૂત્રનો વિષય જે વર્તમાન-સમયમાત્ર ક્ષણિકપણું તેટલો જ માત્ર આત્માને માને છે (અર્થાત્ જે જીવો આત્માને દ્રવ્યપર્યાયસ્વરૂપ માનતા નથી—માત્ર ક્ષણિક પર્યાયરૂપ જ માને છે), તેઓ આત્માને છોડી દે છે; અર્થાત્ તેમને આત્માની પ્રાપ્તિ...'** એટલે ધર્મ થતો નથી. આવું લાંબુ-લાંબું કહ્યું ઘણું. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૧૪, શુક્રવાર, તા. ૨૯-૦૭-૧૯૭૭, કળશ-૨૦૯-૨૧૦, પ્રવચન નં. ૪૦૧

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર, ૨૦૯ કળશ છે. ૨૦૯.

(शार्दूलविक्रीडित)

कर्तृर्वेदयितुश्च युक्तिवशतो भेदोऽस्त्वभेदोऽपि वा
कर्ता वेदयिता च मा भवतु वा वस्त्वेव सञ्चिन्त्यताम्।

प्रोता सूत्र इवात्मनीह निपुणैर्भेत्तुं न शक्या क्वचि-
च्चिच्चिन्तामणिमालिकेयमभितोऽप्येका चकास्त्वेव नः।।२०९।।

'શ્લોકાર્થ :-' **'कर्तुः च वेदयितुः युक्तिवशतः भेदः अस्तु वा अभेदः अपि'** કહે છે કે **'કર્તાનો અને ભોક્તાનો યુક્તિના વશે ભેદ હો...'** એટલે? પર્યાય કર્તા છે અને એ જ પર્યાય બીજે ક્ષણે ભોક્તા નથી અને એ દ્રવ્ય કર્તા છે અને દ્રવ્ય ભોકતા છે એમ યુક્તિને વશે ભલે હો. એટલે શું કહ્યું? કર્તા-ભોક્તાનો યુક્તિને વશે ભેદ હો. એટલે? જે આત્માની પર્યાય વિકાર કરે છે એ પર્યાય ભોગવતી નથી. આવી વસ્તુ છે. એ બીજી પર્યાય તેને ભોગવે છે. એટલે ભેદ હો અથવા આત્મા જે પર્યાયને કરે છે અને એ આત્મા ભોગવે છે એમ અભેદ હો. સમજાણું ભાઈ? આહા..હા..! પરની વાત તો અહીં છે નહિ અત્યારે આમાં. અહીંયાં તો ફક્ત આત્મા વસ્તુ છે એમાં પર્યાય થાય છે અવસ્થા તો જે અવસ્થા કરે છે તે અવસ્થા ભોગવતી નથી, બીજી અવસ્થા ભોગવે છે ભેદથી. અને દ્રવ્ય તરીકે આત્મા છે તે કરે છે તે જ આત્મા પછી ભોગવે છે. એ અભેદ છે. સમજાણું કાંઈ? પરનું કરવું-ફરવું અત્યારે આમાં નથી. આહા..હા..!

'ભેદ હો અથવા અભેદ હો,...' **'वा कर्ता च वेदयिता मा भवतु'** **'અથવા કર્તા અને ભોક્તા બન્ને ન હો;...'** આહા..હા..! એ તો ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એ રાગને કરે અને રાગને ભોગવે એમ નથી. એ તો પર્યાયથી એમ કહેવાય કે રાગને કરે છે અને બીજી પર્યાય ભોગવે. આત્મા પણ એ પર્યાયને કરે અને બીજી પર્યાયમાં એ આત્મા ભોગવે. પણ અહીં તો કહે છે કે આત્મામાં એ કર્તા-ભોક્તાપણું ન હો. આહા..હા..! એ રાગને કરે નહિ અને પછી ભોગવે નહિ. આહા...! ઝીણી વાતું, બાપુ ધર્મની બહુ. આહા..હા..!

'બન્ને ન હો;...' **'वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्'** આહા..હા..! અમે તો ભગવાન આત્મા જ્ઞાન અને આનંદ સ્વરૂપ એને અનુભવો તો ધર્મ થાય એમ કહે છે. આહા..હા..! એવી ચીજ છે સૂક્ષ્મ બહુ. અહીંયાં દયા, દાનના, વ્રતના પરિણામ જે છે પર્યાયમાં એ વિકાર છે. હવે એ પર્યાય વિકાર કરે એ પર્યાય ભોગવે નહિ. પછીની પર્યાય એના ફળને ભોગવે, એ તો વિકાર છે એટલે. અને દ્રવ્ય તરીકે આત્મા એને કરે અને આત્મા એને ભોગવે એમ પણ કહેવાય અને નિશ્ચયથી પરમાર્થે જોવે તો કર્તા-ભોક્તા એ નથી. આહા..હા..! એ રાગનો કર્તા પણ નથી અને રાગનો ભોક્તા પણ નથી. પર્યાયથી અને દ્રવ્યથી બેયથી. આહા..હા..! વસ્તુ તો વસ્તુ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! છેને?

'वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्' **'વસ્તુને જ...'** **'एव'** એટલે 'જ'. ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપ છે એને જ અનુભવો, અંતર્મુખ થઈને તેને અનુભવો એનું નામ જૈનધર્મ અને ધર્મ છે. આહા..હા..! આવી વાત. સમજાણું કાંઈ? **'वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्'** વસ્તુ જે અનંતગુણનો સંપન્ન પ્રભુ, એના ગુણ અને ગુણીનો ભેદ પણ ન હો. આહા..હા..! આવી વાત છે. એવી ચીજને

અંતર્મુખ થઈને એનો અનુભવ કરો. એનું નામ ધર્મ છે. આહા..હા..! આવી વાત. છેને? ‘वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्’ આહા..હા..!

‘निपुणैः सूत्र इव इह आत्मनि प्रोता चित्-चिन्तामणि-मालिका क्वचित् भेत्तुं न शक्या’ આહા..હા..! **‘જેમ ચતુર પુરુષોએ દોરામાં પરોવેલી મણિઓની માળા...’** મણિની માળા દોરામાં પરોવેલી. **‘ભેદી શકાતી નથી,...’** આહા..હા..! એ માળા તોડી શકાતી નથી. મોતી અહીં છે તેને અહીં કરવું અને અહીં છે તેને (અહીં કરવું, એમ) તોડી શકાતું નથી. આહા..હા..! **‘ચતુર પુરુષોએ દોરામાં પરોવેલી મણિઓની માળા ભેદી શકાતી નથી, તેમ...’** એ તો દૃષ્ટાંત છે. **‘આત્મામાં પરોવેલી ચૈતન્યરૂપ ચિંતામણિની માળા...’** આહા..હા..! આત્મા એમાં ચૈતન્ય ચિંતામણિ એવો એનો સ્વભાવ. આહા..હા..! **‘પણ કદી કોઈથી ભેદી શકાતી નથી;...’** એટલે શું? ચૈતન્ય ચિંતામણિ કાયમ રહેનારી ચીજ એને કોઈ રીતે પર્યાયમાં ભેદી શકાતી નથી, રાગમાં કરી શકાતી નથી, એવી એ ચૈતન્યમાળા છે અંદર. આહા..હા..!

ફરીને. આ શરીર, આ વાણી, મન તો પર છે એની સાથે તો કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! એનો કર્તા પણ નથી અને એનો ભોક્તા પણ નથી અત્યારે આ શૈલીમાં. સમજાણું કાંઈ? પછી વ્યવહારથી કહેશે. આહા..હા..! ફક્ત પર્યાય એની અવસ્થા,.. પણ પર્યાય શું અને દ્રવ્ય શું એ હજી નક્કી કર્યું ન હોય, સાંભળ્યું ન હોય. આહા..હા..! અને ધર્મ થઈ ગયા. મરી જશે પાક્કા ચોર્યાશીના અવતારમાં. આહા..હા..! કહે છે કે ભગવાન આત્મા... સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જિનેશ્વર એમ કહે છે કે એ જે આત્મા વસ્તુ છે ત્રિકાળી, એની અવસ્થા થાય છે વર્તમાન બદલતી દશા એ બદલતી દશાને કર્તા કહો અને પછીની પર્યાયને તેને ભોક્તા કહો. અથવા આત્મા બદલતી અવસ્થાને કર્તા કહો અને પછી આત્માને ભોક્તા કહો, પણ એને કર્તા-ભોક્તા પણ ઉડાવી દો કહે છે. એ કાંઈ નથી. આહા..હા..! એ તો ચૈતન્યમૂર્તિ, જેમ મણિરત્નમાં દોરો પરોવેલ છે, એમ ભગવાન આત્મામાં ચૈતન્ય ચિંતામણિનો દોરો, ચૈતન્ય ચિંતામણિનો (દોરો) અનાદિ-અનંત પરોવેલ છે. આવી વાત હવે.

ઓલા તો કહે ભક્તિ કરો ભગવાનની, જાત્રા કરો ગિરનારની અને શેત્રુંજયની અને આ સમ્મેદશિખરની. અહીં કહે છે કે સાંભળને. એ બહારની ક્રિયા કરી શકતો જ નથી તું. એમાં તારો ભાવ થાય એ પણ શુભરાગ છે. એ ધર્મ નહિ, એ ધર્મનું કારણ પણ નહિ. આહા..હા..! ધર્મીને એ ભાવ વ્યવહાર આવે ખરો, પણ એને હેય તરીકે જાણીને ચૈતન્ય વસ્તુ ત્રિકાળ છે તેને તે ઉપાદેયથી અનુભવે છે. આહા..હા..! આ તો મડદું છે આ શરીર તો. આ તો મરી ગયેલું છે. આમાં ક્યાં ચૈતન્ય છે? ચૈતન્ય છે આ? ચૈતન્ય તો જુદી ચીજ અંદર છે. આહા..હા..! મૃતક કલેવરમાં અમૃતસાગર મૂર્છાઈ ગયો. આહા..હા..! આ મૃતક કલેવર છે, આ માટી, ધૂળ છે. મરી ગયેલું આ મડદું. આમાં ચૈતન્ય નથી, આ ચૈતન્ય નથી, ચૈતન્ય

તો જુદી ચીજ છે અંદર. એ મૃતક કલેવરમાં ચૈતન્ય અમૃતસાગર ભરેલો ભગવાન એ અમૃતસ્વરૂપ ભગવાન મુડદામાં-મડદામાં મૂર્છાઈ ગયો, ત્યાં જ અર્પાઈ ગયો આખો. આહા..હા..! એના વડે વિષયસુખ લેવા, એના વડે કામ લેવા શરીર દ્વારા... આહા..હા..! કહે છે કે મૂઢ જીવ અમૃતનો સાગર એવો હોવા છતાં મૃતક કલેવરમાં મૂર્છાઈ ગયો. એ તો મિથ્યાત્વભાવ છે. આહા..હા..!

પણ અહીં તો કહે છે કે રાગનું કરવું એ આત્માને ભોગવવું એ પણ આત્માનો સ્વભાવ નથી. આહા..હા..! એથી કર્તા ને ભોક્તા હો કે ન હો. અભેદ વસ્તુ ચિદાનંદ સ્વરૂપ... આહા..હા..! એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય જે અભેદ ત્રિકાળ એને અનુભવો. આહા..હા..! ત્યારે તને ધર્મ થશે, નહિતર ધર્મ નહિ થાય એમ કહે છે. આવી વાતું છે. દુનિયાની વર્તમાન ચાલતી પદ્ધતિથી જાત જ જુદી છે. આહા..હા..! અરે! એને ખબર નથી કે હું ક્યાં છું અને શું કરું છું? આહા..હા..! અહીંયાં આચાર્ય કહે છે. પછી પોતે કહેશે પોતાને. પણ અહીં સુધી તો એ કહ્યું કે '**निपुणैः सूत्र इव इह आत्मनि प्रोता चित्-चिन्तामणि-मालिका क्वचित् भेत्तुं न शक्या**' ભગવાન આત્મામાં, જેમ મણિરત્નની માળા દોરાથી પરોવેલ છે તેને ભેદી ન શકાય.

શ્રોતા :- ભેદી ન શકાય એટલે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જુદા ન કરી શકાય એને. જે ધારાવાહી છે દોરો એને તોડીને જુદું ન કરી શકાય. એમ આત્મા વસ્તુ છે એને ચૈતન્ય ચિંતામણિ દોરો અનાદિથી પરોવેલો છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. આ તે કાંઈ જૈનધર્મની આવી વાતું હશે! અમે તો ભાઈ આ સાંભળ્યું હતું કે ભક્તિ કરવી, દયા પાળવી, વ્રત કરવા અને અપવાસ કરવા. આહા..હા..! એ બધા પરલક્ષીભાવ છે એ રાગ છે, ભાઈ! તને ખબર નથી. એ પરલક્ષી જેનું લક્ષ જાય છે પર ઉપર એનો રાગ છે એ તો. સ્વલક્ષમાં જે ભગવાન આત્મા, આત્મવસ્તુ છે એમાં ચૈતન્ય ચિંતામણિ દોરો ગુણનો અનાદિ ભરેલો છે. આહા..હા..! છે?

'**તેમ આત્મામાં પરોવેલી ચૈતન્ય ચિંતામણિ...**' આહા..હા..! જાગ્રત ચૈતન્ય સ્વભાવ ચિંતામણિ સ્વભાવ જેનો. આહા..હા..! એવો જે ચૈતન્ય સ્વભાવથી ભરેલી ચિંતામણિથી ભરેલો ભગવાન એ '**માળા પણ કદી કોઈથી ભેદી શકાતી નથી; એવી આ આત્મારૂપી માળા...**' આહા..હા..! '**એક જ,...**' '**नः अभितः अपि चकास्तु एव**' '**नः**' શબ્દે અહીં નકાર નથી. '**नः**' શબ્દે અમને. અમને તો એક આત્મા ત્રિકાળી ચૈતન્ય ચિંતામણિ... આહા..હા..! ચૈતન્ય ચિંતામણિનો દોરો આત્મામાં પરોવેલો છે એમ કહે છે. આહા..હા..! એ વસ્તુ '**नः**' અમને હો. અમારે બીજું કાંઈ જોઈતું નથી. આહા..હા..!

પહેલું એમ કહ્યું કે... છેને? '**वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्**' વસ્તુને અનુભવો એમ ઉપદેશ કરીને પછી કહે છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ હવે. એને બિચારાને નવરાશ ન મળે કાંઈ

અને નવરો થઈને અંદર દયા, દાનના વ્રત પરિણામ કરે પણ એ પણ કાંઈ ધર્મ નથી. અરે! અહીં તો કહે છે કે વિકલ્પમાં એમ ઉઠાવ, કે હું કરું છું અને હું ભોગવું છું. (એક) પર્યાય કરે અને બીજી પર્યાય ભોગવે છે અથવા કર્તા-ભોક્તા એ વસ્તુસ્વરૂપ છે નહિ. એવા વિકલ્પ ઉઠાવવા એ પણ રાગ ને દુઃખ છે. આહા..હા..! આચાર્ય મહારાજ પહેલું '**वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्**' ભગવાન આનંદસ્વરૂપથી ભરેલો ચૈતન્યની મુખ્યતા કહી છે. ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... આત્મામાં ચૈતન્યરૂપી દોરો અનાદિથી છે. એવા ચૈતન્ય ચિંતામણિ રત્નને '**सञ्चिन्त्यताम्**' અનુભવો. એમ તો આદેશ કર્યો જગતને. જો તમને ધર્મ કરવો હોય તો આ વસ્તુને અનુભવો. આહા..હા..! પછી પોતાને માટે કહે છે. આહા..હા..!

'**અમને સમસ્તપણે પ્રકાશમાન હો...**' આહા..હા..! આ ચૈતન્ય ચિંતામણિથી ભરેલો, દોરાથી ભરેલો ભગવાન અભેદ વસ્તુ છે તેનો અમને અનુભવ હો. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. આહા..હા..! અરેરે! ધર્મ તો અલૌકિક વાતું બાપા! એ જૈનધર્મ ભગવાન તીર્થંકરદેવે ધર્મ કહ્યો એ અલૌકિક બાપુ! આહા..હા..! અહીં તો કહે છે કે વસ્તુ ચૈતન્ય ચિંતામણિ જેમ દોરા વડે ભરેલી છે મણિની માળાઓ-મણકાઓથી, એમ ભગવાન દરેક પર્યાયમાં વ્યાપક ચૈતન્ય ચિંતામણિથી વ્યાપક ભગવાન આત્મા છે. આહા..હા..! સમજાય છેને? જયસુખભાઈ! આવું છે. એ ચૈતન્ય-ચૈતન્ય સ્વરૂપ જેનો, જ્ઞાયકભાવ જેનો ત્રિકાળ, એવો જે ભગવાન આત્મા તેનો તમને અનુભવ હો અને અમને એ પ્રકાશમાન રહો, એમ કહે છે. આહા..હા..! અરે! દેવીલાલજી! આવી વાત કે દિ' (સાંભળી છે)? આહા..હા..! કહો, શુકનલાલજી! આ શુકન કરે છે. આહા..હા..! ભગવાન તો ચૈતન્ય ચૈતન્યસ્વભાવથી, ચૈતન્ય ચિંતામણિ ચૈતન્યચમત્કાર જે ચૈતન્ય ચિંતામણિથી ભરેલો ભગવાન એની સન્મુખ થઈને એનો અનુભવ કર. આ કર્તા અને ભોક્તા એવા બધા વિકલ્પો છે એને છોડી દે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ?

'**અમને સમસ્તપણે પ્રકાશમાન હો...**' '**अभितः**' છેને? '**नः**' એટલે અમને. '**अभितः**' એટલે સમસ્ત પ્રકારે. આહા..હા..! '**अपि चकास्तु एव**' આહા..હા..! અમે તો પ્રભુ આત્માનો ચૈતન્ય ચિંતામણિ ભગવાન આત્મા એનો અમને પ્રકાશમાન હો, એક જ વાત છે. એ પુણ્ય ને પાપના ભાવ તો ક્યાંય નીકળી ગયા, એમાં છે નહિ. આહા..હા..! પણ આ પર્યાય ભેદે વેદે કરે, અહીં વેદે એવા વિકલ્પો પણ એમાં નથી કહે છે. આહા..હા..! એટલે લોકો બિચારા એમ જ કહે પછી કે આ શું છે? આ કોણ કહે છે? આ કુંદકુંદાચાર્ય કહે છે, અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહે છે. સમજાય નહિ એટલે પછી (એમ કહે).

આ કોટામાં કો'ક ડોક્ટર છે એનો આજે કાગળ આવ્યો છે કે મેં જરી વિરોધી પક્ષનું સાંભળેલું. આ જોયું. એકાદ-બે ગ્રંથ જોયા અને ભાઈ મળ્યા. જુગલકિશોર. જુગલકિશોરને? ઓહો..હો..! એની શૈલી એમ કે બહુ, વિદ્વાન માણસ. જુગલકિશોર છે. ભાઈ જોયા છે

તમે? બહુ નાની ઉંમર છે. એક કલાક ભાષણ આપે વગર સૂત્રએ, એમને એમ ધારાવાહી આપે. એણે લખ્યું હશે હું એની પાસે. એની વાત વિદ્વાન મહા જબ્બર, કાંઈક મને પકડાણું છે, મને કંઈક શ્રદ્ધા થઈ છે. હવે કાંઈક બીજા પુસ્તકો મને ઠીક લાગે એવા આપો. કાગળ આવ્યો છે. ઘણા આવે બિચારા. આહા..હા..! અરેરે! દુઃખી-દુઃખી જગતમાં હેરાન થઈ થઈને મરી ગયો છે એ. એ દયા, દાન અને વ્રતના પરિણામ કરીને પણ હેરાન થઈને મરી ગયો છે. આહા..હા..! એ રાગ છે અને રાગમાં આત્માનું મૃત્યુ છે. આહા..હા..! હિંસા છે આત્માની એમાં. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કર્તા-ભોક્તા હો કે ન હો કે ભેદમાં ન હો. એ વિકલ્પનું અમારે શું કામ છે? આહા..હા..! તમને પણ એ વિકલ્પનું શું કામ છે? એમ કહે છે. આહા..હા..! **'वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्'** વસ્તુ ભગવાન અનંતગુણનો ભરેલો પ્રભુ. આહા..હા..! એને અંદર સન્મુખ થઈને એને અનુભવને. તો તારો જન્મ-મરણનો અંત આવશે, બાકી અંત નહિ આવે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આચાર્ય કહે છે કે **'नः अभितः अपि चकास्तु एव'** આહા..હા..! અમને તો જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન, તેનો પર્યાયમાં પ્રકાશ હો. આહા..હા..! અમે અંતરમાં અંતર્મુખમાં જોતા, અનુભવ કરતા એ ચૈતન્યનો પ્રકાશ, આનંદનો પ્રકાશ અમને હો એટલી અમારી ભાવના છે, બસ. આહા..હા..! ત્યારે કેટલાક એમ કહે છે કે અત્યારે મોક્ષ તો નથી. તો મોક્ષના કારણ સેવવા એ કરતા પુણ્ય કરોને, પુણ્ય કરતા કરતા સ્વર્ગમાં જવાશે અને પછી વળી (ત્યાંથી મોક્ષમાં જશું). આહા..હા..! એવું કહે છે કેટલાક. સાધુ દિગંબર નામ ધરાવનારા એમ કેટલાક કહે છે. એ તો સાંભળ્યું હતુંને તમે પ્રાંતિજમાં. સભામાં એક આવ્યો હતો સાધુ. પા કલાક બોલ્યો હશે. મોક્ષ અત્યારે નથી માટે પુણ્ય કરો. અરે! ભગવાન! આ શું કર્યું તેં આ? આહા..હા..!

શ્રોતા :- શુદ્ધોપયોગ ભી ઐસે નહીં હોતા હૈ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નથી થતું એમ કહે છેને. માને છે. અરેરે! શું બાપા! અરે! તને હજી શુદ્ધ ઉપયોગ થાય કેમ એની હજી શ્રદ્ધા પણ ન મળે. આહા..હા..!

અહીં તો ચૈતન્ય ભગવાન એનો અનુભવ થતાં શુદ્ધ ઉપયોગ થાય છે. આહા..હા..! એને પુણ્ય-પાપનો ઉપયોગ તો અશુદ્ધ છે, મલિન છે. આહા..હા..! ભગવાન ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... આત્મા ચૈતન્યચમત્કારથી ભરેલો ચિંતામણિ પ્રભુ એમાં એકાગ્ર થા તો તને ચિંતામણિ જેમ ચિંતવે તેમ આપે. એમ અંદર એકાગ્ર થાય તો તને જે ભાવના થશે તે પ્રમાણે આનંદ મળશે તને. આહા..હા..! સમજાણું? વસ્તુ તો આ છે, બાપુ! લોકો ગમે તે માને અને મનાવે. એના ઘરની વાત છે. વસ્તુ આ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હજી એને આવી ચીજ આમ જ છે એવી એને હજી શ્રદ્ધાની પણ ખબર ન મળે. આહા..હા..!

આચાર્ય કહે છે, અમૃતચંદ્રાચાર્ય મહારાજ. મૂળ શ્લોક છે ગાથા કુંદકુંદાચાર્યની, અમૃતચંદ્રાચાર્ય

પોતે દિગંબર સંત આનંદમાં ઝૂલનારા, અતીન્દ્રિય આનંદની આત્માના આરામમાં, આત્માના બાગમાં રમનારા. આહા..હા..! એ આનંદનો બાગ છે આત્માનો એમાં રમનારા. આહા..હા..! એ મુનિ એમ કહે છે. પ્રભુ! તું '**वस्तु एव सञ्चिन्त्यताम्**' આહા..હા..! એ ચૈતન્ય ચિંતામણિથી ભરેલો ભગવાન પર્યાયમાં એનો અનુભવ કરને. આહા..હા..! દ્રવ્ય એ આત્મા અને ચૈતન્ય ચિંતામણિ એનો દોરો એટલે ગુણ. આહા..હા..! અને તેને સન્મુખ થઈને અનુભવવો એ પર્યાય. દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય હજી નામ પણ આવડતા ન હોય દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય. જે જૈનના એકડાના મીંડા પહેલા. આહા..હા..! શું થાય? સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે કે આત્મા જે વસ્તુ દ્રવ્ય છે, એમાં ચૈતન્ય ચિંતામણિ દોરો એટલે કાયમ રહેલો ગુણ છે. આહા..હા..! એ ગુણના ધરનાર ભગવાન આત્માને, બધા વિકલ્પો છોડી દઈને અંતર્મુખ થઈને અનુભવ. એને નિર્મળ પર્યાય મોક્ષનો માર્ગ કહે છે. આહા..હા..! કહો, ધર્મચંદજી આમ છે. આહા..હા..! '**અમને સમસ્તપણે...**' '**अभितः**' છેને? અમને, મુનિરાજ કહે છે. આહા..હા..! અમને 'નઃ' એટલે '**અમને...**' '**अभितः**' એટલે બધી રીતે સમસ્તપણે. '**પ્રકાશમાન હો...**' એ ચૈતન્ય આત્મારૂપી માળા એક જ પ્રકાશમાન હો એમ કહે છે. છેને? '**(અર્થાત્ નિત્યત્વ, અનિત્યત્વ...**' પર્યાયે છે. દ્રવ્યે નિત્ય છે, ધ્રુવ છે અને અવસ્થાથી પર્યાયથી અનિત્ય છે. '**આદિના વિકલ્પો છૂટી...**' એ આવો છે ને આવો છે, એ કામ શું છે તારે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત છે.

ત્રિકાળી ભગવાન નિત્ય છે અને અવસ્થાથી અનિત્ય છે. એમ હોવાથી ભલે જાણપણા કરવામાં એવું આવે. વ્યવહારનયનો વિષય અનિત્ય છે, નિશ્ચયનો વિષય ધ્રુવ છે, નિત્ય છે. એમ જ્ઞાન કરવા વખતે વિકલ્પથી જ્ઞાન હો, પણ એ કંઈ વિકલ્પ એ કોઈ ચીજ નથી અંદર. આહા..હા..! એને જ્ઞાનમાં, શ્રદ્ધામાં આનો નિર્ણય તો કરે... આહા..હા..! કે અભેદ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન એનો અનુભવ કરવો એ જ ધર્મ છે. 'અનુભવ રત્નચિંતામણિ, અનુભવ હૈ રસકૂપ, અનુભવ માર્ગ મોક્ષનો અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ.' આહા..હા..! આવી વાત. ઓલી તો હો..હા.. હો..હા.. આહા..હા..! 'ધર્મને નામે ધમાધમ ચલી, ચૈતન્યમાર્ગ રહ્યો દૂર.' ઓલો જ્ઞાનમાર્ગ રહ્યો દૂર એમ કહે છેને. એવા વિકલ્પથી બસ થાઓ. '**આત્માનો નિર્વિકલ્પ અનુભવ અમને હો.**' આહા..હા..! આમ તો અનુભવ તો છે પણ લખે છે ત્યારે જરી વિકલ્પ ઉઠ્યો છે. એથી કહે છે કે અમને તો નિર્વિકલ્પ ભગવાન આત્માનો અનુભવ હો, એ અમારો મોક્ષનો માર્ગ છે. આહા..હા..!

ભાવાર્થ. ઝીણું છે, બાપુ! એણે વસ્તુ છે એનો આશ્રય લીધો નથી કોઈ દિ'. વ્યવહારનય છે ખરી અને એ વ્યવહારનય પણ એ શ્રુતજ્ઞાનનો ભેદ છે. તેથી જાણે છે વ્યવહારને કે આ પર્યાય છે, રાગ છે કે ગુણગુણીનો ભેદ છે એમ વ્યવહારનય જાણે છે. પણ એ આશ્રય કરવાલાયક નથી. એ વ્યવહારનયના વિષયને જાણીને હેય કરવાલાયક છે અને ભગવાન ત્રિકાળી

વસ્તુને જાણીને તેનો આશ્રય કરવાલાયક, ઉપાદેય કરવાલાયક છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ એમ કહ્યુંને જુઓને. નિત્ય-અનિત્ય આદિ વિકલ્પો હો. વ્યવહારનયનો વિષય તો છે. આહા..હા..! પણ અમારો આશ્રય કરવાલાયક ચૈતન્ય ભગવાન તો અખંડાનંદ પ્રભુ છે. ચૈતન્ય ચિંતામણિના દોરાથી પરોવેલ આત્મા... આહા..હા..! એનો અમને અનુભવ પ્રકાશમાન હો. મુનિ છે તો પ્રકાશમાન તો છે, પણ લખે છેને. એ કાળે પણ આમ કહે છે, અમને તો આ વિકલ્પ તૂટીને આ અનુભવ કર્યો છે એમાં રહો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**ભાવાર્થ :- આત્મા વસ્તુ હોવાથી દ્રવ્યપર્યાયાત્મક છે;...**' જોડલું છે એમ નહોતું આવ્યું? ૩૨૦ ગાથામાં. દ્રવ્યપર્યાય એટલે શું? કાંઈ ખબર ન મળે. દ્રવ્ય એટલે પૈસો અને પર્યાય એટલે શું હશે? અહીં તો આત્મા ત્રિકાળ કાયમ રહેનારી ચીજ છે તેને દ્રવ્ય કહે છે અને પલટતી અવસ્થાને પર્યાય કહે છે. એ દ્રવ્ય અને પર્યાયસ્વરૂપ આત્મા છે. આહા..હા..! નિત્યપણે રહેવું અને પર્યાયે પલટવું બેય એનું સ્વરૂપ છે. '**તેથી તેમાં ચૈતન્યના પરિણમનરૂપ પર્યાયના ભેદોની અપેક્ષાએ...**' કર્તા-ભોક્તાનો ભેદ છે. શું કીધું ઈ? ચૈતન્યના પરિણમન, પર્યાયના ભેદની અપેક્ષાએ '**તો કર્તા-ભોક્તાનો ભેદ છે...**' જે પર્યાય કરે છે તે પર્યાય ભોગવતી નથી. આહા..હા..! છેને?

'**અને ચિન્માત્ર દ્રવ્યની અપેક્ષાએ ભેદ નથી;...**' જે ચિન્માત્ર વસ્તુ ભગવાન આત્મા એમાં આ કરે અને આ ભોગવે એવું કાંઈ છે નહિ. આહા..હા..! '**એમ ભેદ-અભેદ હો. અથવા ચિન્માત્ર અનુભવમાં ભેદ-અભેદ શા માટે કહેવો?**' આહા..હા..! એ તો આવી ગયું છેને આપણે? ૧૪૩ ગાથામાં. આત્મા અબદ્ધ છે, શુદ્ધ છે, ધ્રુવ છે અને એક છે, એ બધા છે તો એવું, પણ આવો છે એવો વિકલ્પ-રાગ ઉઠાવવો... આહા..હા..! એથી તને પ્રયોજન શું સિદ્ધ થશે? આહા..હા..! એ દ્રવ્યસ્વભાવ જે નિત્ય છે પ્રભુ એનો આશ્રય કરવો એ એનું પ્રયોજન છે અહીં તો. આહા..હા..! વ્યવહારનય છે, એનો વિષય છે. વ્યવહારનય એ શ્રુતજ્ઞાનનો ભેદ છે. આહા..હા..! છતાં એ પર્યાય અને રાગને વિષય કરનારો—જાણવાવાળો નય છે, પણ એ નયને જાણવી અને હેય કરવી. આહા..હા..! અને ત્રિકાળી ભગવાનને જાણીને ઉપાદેય કરવો, આશ્રય કરવો. આ ચીજ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! સમજાય છે કે નહિ?

આ તો માટી, ધૂળ, જગતની ચીજ છે, આ કાંઈ તારી નથી. આહા..હા..! દેહ છૂટશે એટલે ઢગલો થશે રાખનો. એ આટલો નહિ થાય પાછો. આ તો સાડા ત્રણ મણ, ચાર મણનું છે. સ્મશાનમાં બળશે એટલે આટલું (થઈ જશે). એમાં પવન આવશે તો ઊડી જશે ફૂ થઈને. એ કાંઈ તારામાં નથી, એ કાંઈ તારી નથી, એ તારે લઈને અહીં રહેતી નથી. આહા..હા..! તારામાં થતી પર્યાય પણ ક્ષણિક છે અને ત્રિકાળી ભગવાન નિત્યાનંદ પ્રભુ છે. આહા..હા..! એ પર્યાયથી કર્તા અને ભોક્તા ભેદ હો અને દ્રવ્યથી ન હો અને કર્તા,

ભોક્તા ને અભેદથી અને ભેદથી વિકલ્પ પણ ન હો. આહા..હા..! ઝીણી વાત બહુ બાપુ! અનંતભવનો અંત લાવવો પ્રભુ! આહા..હા..! અરેરે! કાંઈ મનુષ્યપણાના ભવ વિના ક્યાંય આવું સાંભળવાનું મળે નહિ. અને મનુષ્યપણામાં પણ જૈન આદિ કુળમાં જન્મ્યો હોય તો સાંભળવાનું મળે. અત્યારે તો એ પણ સાંભળવાનું મળતું નથી. અત્યારે તો આ કરો... આ કરો... આહા..હા..!

અહીં તો પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ એનું કહેલું સંતો આડતિયા દ્વારા આ પ્રસિદ્ધ કરે છે, પ્રભુ! તારું કલ્યાણ કરવું હોય તો, તારે ધર્મ કરવો હોય તો, તારે આ ભવના દુઃખનો અંત લાવવો હોય તો. આહા..હા..! મોક્ષ તો શબ્દ મુકાવાથી ઉઠે છેને પહેલો. મોક્ષ એટલે દુઃખથી મુક્ત. ભાષા એમ ઉઠે છે. અને પ્રાપ્તિ તરીકે અનંત આનંદ એ અસ્તિથી છે. મોક્ષ એમ કહેતા તો મૂકાવું. કોનાથી? કે વિકલ્પ અને ભેદથી. આહા..હા..! અને અસ્તિથી ચૈતન્યમૂર્તિ આનંદનો નાથ પ્રભુ, એ અતીન્દ્રિય આનંદનું દળ છે આત્મા. આહા..હા..! સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છે. સત્ શાશ્વત જ્ઞાન અને આનંદનું દળ છે ઈ, એના સન્મુખ થઈને અનુભવ કર, બાપુ! એ વિના તારા ભવના અંત નહિ આવે. આહા..હા..! હેરાન થઈને મરી ગયો ચોર્યાશીના અવતારમાં. આહા..હા..!

શાસ્ત્ર તો કહે છે, કોઈવાર માતાના પેટમાં બાર વર્ષ રહ્યો તું. સવા નવ મહિના તો સાધારણ રીતે જન્મ આપે અને કોઈને વર્ષ પણ થઈ જાય છે, પણ ભગવાન તો એમ કહે છે કે કોઈવાર છોડ રહી જાય સ્ત્રીને પેટમાં તો બાર વર્ષ સુધી બાળક રહે. એવો પાઠ છે. આહા..હા..! એ ઊંધે માથે બાર વર્ષ. ચારે કોર ચામડા, શ્વાસ લેવાનું સાધન નહિ. આહા..હા..! એવા એકવાર બાર વર્ષ થયો અને બીજી વાર પણ ત્યાં મરીને (જન્મે). એવો પાઠ શાસ્ત્રમાં છે. એ મરીને પાછો બીજી વાર ત્યાંને ત્યાં જન્મે અને બાર વર્ષ સુધી ત્યાં પાછો રહે. ગર્ભની સ્થિતિ ભગવાન ચોવીસ વર્ષની વર્ણવે છે. ગર્ભમાં રહેવાનું હોં! આહા..હા..! અહીં જરી બારણા બંધ હોય તો શ્વાસ લેવો હોય તો મુશ્કેલ (પડે), ત્યાં તો ચારે કોર બંધ બધા હાડકા. આહા..હા..! અને માતા ખાય, પીવે એનું જે એઠું હોય એ બધું એને અડે. આહા..હા..!

ભગવાન પરમાત્મા સર્વજ્ઞ જેને ત્રણકાળનું જ્ઞાન છે એ પરમેશ્વર એમ કહે છે, પ્રભુ! તારી ગર્ભની સ્થિતિમાં એક વારમાં બાર વર્ષ અને બીજી વાર બાર, ચોવીસ વર્ષ. એવું અનંત વાર તે ગર્ભમાં રહ્યો છો. અરે! એને કે દિ' કાંઈ ખબર છે? અહીં જરી બહાર થયો ત્યાં હું..હા..હો..હા.. થઈ ગયું. આહા..હા..! એવી ચોવીસ વર્ષની કાયસ્થિતિ ગર્ભની પરમાત્માએ કીધી છે. જેને ત્રણકાળનું જ્ઞાન પરમેશ્વરને છે... આહા..હા..! એની વાણીમાં આ આવ્યું છે ॐ ધ્વનિમાં કે ચોવીસ વર્ષની સ્થિતિ ગર્ભની, એવા એવા અનંતવાર ચોવીસ વર્ષમાં રહ્યો છે માતાના પેટમાં. અનંતવાર. બાપુ! અનંતકાળ ગયો છેને ભાઈ! તને ખબર

નથી. આહા..હા..! અને અહીં જરી અનુકૂળ અનાજ ન હોય ત્યાં રાડ નાખે. આહા..હા..! બાપુ! શું કરવું છે તારે? ભગવાન આનંદનો નાથ જેનાથી જન્મ-મરણનો અંત લાવે એવી ચીજ પડી છેને ત્યાં જાને. આહા..હા..! એ રાગની બુદ્ધિ, નિમિત્તની બુદ્ધિ, પર્યાયબુદ્ધિ છોડ એમ કહે છે. નિત્યાનંદ પ્રભુ અંદર છે. દરેક આત્મા ભગવાનસ્વરૂપે જ છે અંદર. લોકોને ન બેસે. આહા..હા..! એની અંદર જા અને એને અનુભવ, એનો સ્વીકાર કર. તને અંતરમાં આનંદ આવશે. ચૈતન્યનો પ્રકાશ તને જણાશે. આહા..હા..! અને તેની પ્રતીતિમાં આખો ભગવાન કોણ છે એ તને ખ્યાલમાં આવશે. આહા..હા..! અરે! આવી વાતું!

એ અહીં કહે છે. કીધુંને, **'વસ્તુમાત્ર અનુભવ કરો.'** આહા..હા..! **'કર્તા-ભોક્તા જ ન કહેવો, વસ્તુમાત્ર અનુભવ કરો.'** ભાવાર્થ. **'જેમ મણિઓની માળામાં મણિઓની અને દોરાની વિવક્ષાથી ભેદ-અભેદ છે પરંતુ માળામાત્ર ગ્રહણ કરતાં ભેદાભેદ વિકલ્પ નથી,...'** આહા..હા..! માળા અને દોરો એવો ભેદ દેખાય છે, પણ વસ્તુસ્થિતિ જોતા એવા ભેદ છે નહિ એમાં. આહા..હા..! **'તેમ આત્મામાં પર્યાયોની અને દ્રવ્યની વિવક્ષાથી...'** પર્યાય એટલે અવસ્થા અને દ્રવ્ય એટલે ત્રિકાળી પ્રભુ, એના કહેવા માગેલા ભાવથી **'ભેદ-અભેદ છે...'** આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? **'પરંતુ આત્મવસ્તુમાત્ર અનુભવ કરતાં વિકલ્પ નથી.'** આહા..હા..! ત્રિકાળી ભગવાન સત્યાર્થ પ્રભુ એનો આશ્રય લેતા તેમાં વિકલ્પ નથી. કારણ કે વસ્તુ નિર્વિકલ્પ છે એનો આશ્રય લેતા વિકલ્પ નથી. આહા..હા..! આવો ધર્મ હવે, આવી વાતું લ્યો! એક તો વેપાર આડે, ધંધા આડે નવરો થાય નહિ બિચારો પાપમાં આખો દિ'. આહા..હા..! એમાં નવરો થાય તો મળે વાત એવી બીજી કુગુરુની. આહા..હા..! અરેરે!

કહે છે, પ્રભુ! એકવાર તું આ તો કરને હવે. એ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન અંદર છેને. વસ્તુ છેને, તો વસ્તુ છે એમાં અનંત શાંતિ અને આનંદ વસેલા છે, રહેલા છે. એવી વસ્તુને ચૈતન્ય ચિંતામણિનો અનુભવ કર. આહા..હા..! એની સન્મુખ થઈને અને વિકલ્પ અને પર્યાયથી વિમુખ થઈને. અરે! આવી વાતું. આહા..હા..! અરે! ભાગ્ય વિના તો આવી વાત સાંભળવા મળે નહિ બાપુ, એવી છે. શું થાય? એને માનવું અને સમજવું એ તો વળી જુદી ચીજ રહી. અરેરે!

પરમ સત્ય વીતરાગ પરમાત્મા જેને ત્રણકાળ અને ત્રણલોકનું જ્ઞાન છે એમણે આ કહ્યું છે અને તે ભગવાન તો વર્તમાન બિરાજમાન છે મહાવિદેહક્ષેત્રમાં. આહા..હા..! પાંચસો ધનુષનો દેહ છે, કરોડ પૂર્વનું આયુષ્ય છે, અનેક અબજો વર્ષનું આયુષ્ય છે કરોડ પૂર્વ એટલે. એક પૂર્વમાં ૭૦ લાખ કરોડ અને ૫૬ હજાર કરોડ વર્ષ જાય. એવું કરોડ પૂર્વનું આયુષ્ય. ભગવાન બિરાજે છે. સાક્ષાત્ મનુષ્યપણે સમવસરણમાં ધર્મસભામાં વર્તમાન બિરાજે છે અબજો વર્ષથી. અબજો વર્ષ રહેવાના છે હજી. અરિહંતપદે છે. નમો અરિહંતાણં. પછી શરીર છૂટી જશે ત્યારે

નમો સિદ્ધાણં સિદ્ધ થઈ જશે. આહા..હા..! એ ભગવાનની આ વાણી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'આત્મવસ્તુમાત્ર અનુભવ કરતા વિકલ્પ નથી. આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે- એવો નિર્વિકલ્પ આત્માનો અનુભવ અમને પ્રકાશમાન હો.' આહા..હા..! અનુભવ તો છે પણ કાયમ અનુભવનો પ્રકાશ રહો એમ કહે છે. આહા..હા..! આ વચ્ચે ટીકા કરવાનો વિકલ્પ ઉઠ્યો છે એ બંધનું કારણ છે. આહા..હા..! શાસ્ત્રની આ ટીકા કરી અને વિકલ્પ ઉઠ્યો એ વિકલ્પ બંધનું કારણ છે. આહા..હા..! અમને તો એનાથી રહિત ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્યઘન એનો પ્રકાશ અને અનુભવ હો, એ અમારી ભાવના છે કહે છે. આહા..હા..! અમે સ્વર્ગમાં જઈએ, પુણ્ય બાંધીએ, સ્વર્ગમાં જઈએ પછી ધૂળમાં જઈએ એ અમને કાંઈ છે નહિ કહે છે. આહા..હા..!

'હવે આગળની ગાથાઓની સૂચનારૂપ કાવ્ય કહે છે :—' ૨૧૦.

(રથોદ્ધતા)

व्यवहारिकदृशैव केवलं
कर्तृ कर्म च विभिन्नमिष्यते।
निश्चयेन यदि वस्तु चिन्त्यते
कर्तृ कर्म च सदैकमिष्यते।।२१०।।

દૃષ્ટાંત આપશે આગળ.

શ્લોકાર્થ :- 'केवलं व्यावहारिकदृशा एव कर्तृच कर्म विभिन्नम् इष्यते' **'કેવળ વ્યાવહારિક દૃષ્ટિથી...'** અસત્યદૃષ્ટિથી, જૂઠી દૃષ્ટિથી **'કર્તા અને કર્મ ભિન્ન ગણવામાં આવે છે;...'** આત્મા કર્તા અને આત્માનું શરીર અને કર્મ ને એ એનું કર્મ એ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે, જૂઠી દૃષ્ટિએ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! અસદ્ભૂત વ્યવહારનયથી કહેવામાં આવે છે. આ આત્મા શરીરનું કામ આ હલાવે એ આત્મા કર્તા અને શરીરની ક્રિયા (એ) કર્મ, એ વ્યવહારથી અસત્ય દૃષ્ટિથી કહેવામાં આવે છે. એ અત્યારે આવશે હવે. ઓલી વાત પર્યાયમાં કર્તા-ભોક્તાની વાત (હતી). સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ શરીરની, વાણીના, બાયડીના, ધંધાના કામ કરી શકે. આત્મા કર્તા અને એ કામ એનું કર્મ એ અસદ્ભૂતનયથી કથન છે કહે છે. આહા..હા..! કહો, વકીલ! આ વકીલ દલીલ કરે એ દલીલનું કાર્ય આત્માનું અને દલીલ એનું કર્મ એ અસત્ દૃષ્ટિથી છે.

શ્રોતા :- એ તો વ્યવહાર છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વ્યવહાર એટલે? જૂઠો વ્યવહાર છે. કથન. આહા..હા..! મેં આમ દલીલ કરી, મેં આને સમજાવ્યો. આ ધંધામાં લ્યોને. ધંધામાં દુકાનમાં એ બહેન આવો.. આવો.. શું લેવું છે? અમારે દુકાન ઉપર ત્યાં હતુંને બધું. કુંવરજીભાઈની દુકાન તો મોટી

દુકાન. મોટો થડો. નીકળે તો લઈ જાય ઘણા. બે લાખની તો પેદાશ હતી વર્ષની. એક વર્ષની બે લાખની. આ મરી ગયો ત્યારે અગિયાર વર્ષ પહેલાં હોં! માલ આમ ઘણો રાખે, ગોદામ ઘરના. બાર તો ગોદામ ઘરના છે. ૫૦-૫૦ હજાર, ૬૦ હજારના બાર ઘરના ગોદામ છે. એટલે એને એમ થઈ જાય કે આહા..હા..! આ મેં બધું (કર્યું).

શ્રોતા :— બધી દુકાનો ગણીને એની એકની...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ બધાને ઘણાની દુકાનો રહી છે. એની જ રહી છે એમ ક્યાં છે? એનાથી પૈસાવાળા બીજા ઘણા થયા છે. ગામમાં ઓલા કોણ? કીધું નહિ? મૂળચંદભાઈ, મૂળચંદભાઈ છે દેરાવાસી. ૪૦-૫૦ લાખ. પાલેજ. આની પાસે તો હમણા થયા. તે દિ' મરી ગયો ત્યારે દસ લાખ હતા. બે લાખની પેદાશ હતી. હવે એમાં બીજા તો ઘણાં ગામમાં હતા. પણ કેટલાકની દુકાનો નહિ રહેલી. એટલે અમે જાણે ધ્યાન રાખ્યું એટલે દુકાન અમારી ચાલી. એના કરતા તો ત્યાં મોટી મોટી દુકાનો. ડાહ્યા ધોળા પાટણના છે. એક .. ઉપલેટાના છે. દુકાનો ત્યાં છેને મોટી દુકાનો ઘણી. પોણો સો દુકાન, એંશી દુકાન છે મોટી. આહા..હા..! ધૂળમાંય નથી મફતનો અભિમાની. આ દુકાનના થડે બેસું અને આ બરાબર કામ કરું છું. એ કર્તા માનનારો, એ મારું કર્મ—કાર્ય છે એ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. મૂઢ જીવ છે એટલે. આહા..હા..!

'કેવળ વ્યાવહારિક દૃષ્ટિથી જ કર્તા અને કર્મ ભિન્ન ગણવામાં આવે છે;...' હવે? **'निश्चयेन यदि वस्तु चिन्त्यते' 'નિશ્ચયથી જો વસ્તુને વિચારવામાં આવે, તો કર્તા અને કર્મ સદા એક ગણવામાં આવે છે.'** એટલે શું? આત્મા કર્તા અને એના પરિણામ થાય તે તેનું કર્મ છે. કર્મ એટલે કાર્ય. આત્મા કર્તા અને પરનું કાર્ય એનું છે એ તો વ્યવહારિક અસત્ય દૃષ્ટિથી કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! કહો, હિંમતભાઈ! લોઢાના વેપાર (કરવા) દુકાને બેસે હુશિયાર.

શ્રોતા :- અહીં બેઠા હોય તોય દુકાન તો ચાલ્યા કરે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ છોકરો હલવે છે એમ કહે છે. પ્રવિણભાઈ ને બધા ભેગા છેને. આહા..હા..!

અહીં પરમાત્માની દિવ્યધ્વનિ ૐકારમાં દિવ્યધ્વનિમાં આવ્યું. એને આવી વાણી ન હોય પરમાત્મા હોય એને. જે પરમાત્મા સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર મનુષ્યપણામાં થાય એને આવી વાણી ન હોય. આહા..હા..! એને ૐ ધ્વનિ ઉઠે. 'મુખ ૐકાર ધ્વનિ સુણી અર્થ ગણધર વિચારે.' ૐકારનો ધ્વનિ. હોઠ હલે નહિ. શું કહેવાય? કંઠ ધ્રુજે નહિ, મોઢુ બંધ હોય. પરમેશ્વર પરમાત્મા મનુષ્યદેહે થાય કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા. આહા..હા..! એ આવા હોય છે. ભગવાન મહાવીર આદિ થઈ ગયા એ બધા એવા છે. વર્તમાન બિરાજે છે પ્રભુ એ એવા છે. આહા..હા..! એને ૐનો ધ્વનિ નીકળે. એ ૐ ધ્વનિમાંથી સંતો શાસ્ત્ર રચે એ આ શાસ્ત્રની રચના માયલું

આ શાસ્ત્ર છે. આહા..હા..!

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર દશા જેને પ્રગટી છે એને આહાર ન હોય, પાણી ન હોય, એને કપડા ન હોય. નગ્ન દશા હોય. આહા..હા..! લોકોને પરમાત્મા કોને કહેવા એની ખબરું ન મળે. આહા..હા..! પરમેશ્વર જેને સર્વજ્ઞપણું ત્રણકાળ ત્રણલોક જેણે જાણ્યા છે. આહા..હા..! એને સારા (આખા) શરીરમાંથી ઈચ્છા વિના પૂર્વના પ્રારબ્ધને લઈને ૐનો ધ્વનિ ઉઠે. એના એ કર્તા નથી. આહા..હા..! પૂર્વે 'સર્વ જીવ કરું શાસનરસી' એવું સમ્યગ્દર્શનના કાળમાં એવો વિકલ્પ ઉઠેલો પૂર્વે. પરમાત્મ થવા પહેલાં ઓલા ભવમાં. બધા જીવો આવો ધર્મ પામે. આહા..હા..! અરેરે! દુઃખી છે પ્રાણી. બધા જીવો ધર્મ પામો, સુખી થાવ. એવો એક વિકલ્પ રાગ ઉઠ્યો હતો પૂર્વે આત્મજ્ઞાનની ભૂમિકામાં. એમાંથી પ્રકૃતિ બંધાઈ ગઈ એમાં જે અહીં આવ્યા અને સર્વજ્ઞ થયા ત્યારે એ પ્રકૃતિના ઉદયનો ધ્વનિ ઉઠ્યો. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ, બાપુ! જગતથી નિરાળી વાતું છે. જગતમાં ચાલે છે એ બધું ગોટેગોટા. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, '**નિશ્ચયથી જો વસ્તુને વિચારવામાં આવે, તો કર્તા અને કર્મ સદા એક ગણવામાં આવે છે.**' એટલે? કે આત્મા કર્તા અને વાણી કર્મ છે, વાણી એનું કાર્ય છે એમ છે નહિ. આત્મા કર્તા...

શ્રોતા :- ત્યાં વ્યવહારદષ્ટિથી છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો વ્યવહારદષ્ટિથી કહેવાય છે અસત્ય દષ્ટિથી. આહા..હા..! જેના મોસાળના ઘર આગળ મુસલમાન હોય તો એને મામા કહે. મામા કહે એટલે મોસાળું આપે? અમારે જ ત્યાં હતું અમારા ઘર પાસે. અત્યારે આ જમીન લઈ લીધી. ગીગામામા હતા. એની વહુને માસી કહેતા અમારી બા ત્યાંના ખરાને. સત્‌બાઈ માસી કહીએ અને એના વરને ગીગા મામા કહીએ. પાઈ-પાઈનું વેચતા. એટલે પાઈ એવી પૈસા ઘણા નીકળ્યા કાંઈક ૨૭ રૂપિયાની પાઈ નીકળી. જમીન લીધીને જ્યારે. આહા..હા..! એ મામા છે તો મામા છે એ? ઉંદરને મામા કહે છે નહિ? ઉંદરમામા (કહે) એ શું કરવા હેતુ? કે આ કપડા ખાઈશ નહિ ભાઈસાહેબ મારા. કાંઈ મામા એ મોસાળુ પૂરતા હશે? કહેવામાત્ર છે. આહા..હા..! એમ આત્માનું વાણી કામ છે, કાર્ય છે એ કહેવામાત્ર, કથનમાત્ર છે. વસ્તુસ્થિતિ એમ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આમ કહેવાય એનું પણ કારણ હોવું જોઈએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કારણ કે એને ઓલું નિમિત્ત છે માટે. વાણી થાય છે એનાથી. પણ આ નિમિત્ત છે માટે એમ કહેવાય છે. એ આપણે આવ્યું છેને ૧૦૫ ગાથામાં નહિ? સમયસાર કે કર્મનો કર્તા આત્મા નથી. જડકર્મ. પણ કર્મને કાળે આણે રાગ-દ્વેષ કર્યો છે એ રાગ-દ્વેષ એને નિમિત્ત થાય છે એથી એને કર્મનો કર્તા એમ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. ૧૦૫ ગાથા, સમયસાર. બધું આવી ગયું છે બાપા! આહા..હા..! ખુલાસા તો બધા

આવી ગયા છે. આહા..હા..! ત્યાં પૂછયું છે કે આ જડ કર્મ, જડ કર્મ જે છે એ તો જડ ચીજ છે અને જડને કારણે જડ બંધાય છે. એની પર્યાયમાં કર્મપણું થાય છે એ એને કારણે થાય છે. આત્માને કારણે રાગ-દ્વેષ કર્યા માટે ત્યાં કર્મની પર્યાય પરમાણુમાં થઈ એમ નથી. આહા..હા..! જયસુખભાઈ! આ એક દયાના ભાવ થયા શુભ, તો ત્યાં પુણ્યના રજકણો બંધાય જડના. તો એ પુણ્યના ભાવ કર્તા અને જડની પર્યાય બંધાણી એ એનું કાર્ય એમ નથી. ત્યારે કહે પણ વ્યવહારથી કહેવાય છેને? એટલે કે તે કાળે પરમાણુમાં તે શાતાની બંધની પર્યાય થવાની થઈ એમાં રાગનું નિમિત્ત ગણીને વ્યવહારથી કહેવામાં આવ્યું. ઓલું નિમિત્ત છે એટલે. એટલે વ્યવહાર. એનાથી થયું તે નિશ્ચય. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આવો માર્ગ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કથનભેદ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કથન. વસ્તુ તો એક જ છે. આહા..હા..! મોક્ષમાર્ગ(પ્રકાશકમાં) ન કહ્યું? મોક્ષમાર્ગનું કથન બે પ્રકારે છે—નિશ્ચય અને વ્યવહારનું. મોક્ષમાર્ગ બે નથી. આહા..હા..! અરેરે!

અહીં એ કહે છે. '**कर्तृ च कर्म सदा एकम् इष्यते**' '**કર્તા અને કર્મ સદા એક ગણવામાં આવે છે.**' આહા..હા..! આત્મા કર્તા અને એનું પરિણામ જે છે એનું એ કર્મ-કાર્ય. પણ આત્મા કર્તા અને શરીરની ક્રિયા એનું કાર્ય. આ હાથ આમ હાલે છે એ જડનું કાર્ય છે, આત્માનું નહિ, આત્માને લઈને નહિ, પણ આમ હાલવામાં એને નિમિત્તપણું છે એથી વ્યવહારથી કર્તા કહેવામાં આવે છે. એ છે નહિ. આહા..હા..! આવું ક્યાં? મુંબઈ-બુંબઈ તો ઉપાધિના પાર ન મળે. આહા..હા..! મોહિતનગરી શું કહેવાય છે શ્રીમદે (કહ્યું ઈ)? મોહમયી નગરી. એ મોટા હજીરા મકાન ને ૨૫ લાખ, ૫૦ લાખ, કરોડ ને દસ કરોડ એવા. આહા..હા..! જયસુખભાઈ કહેતા. બાઈ આવી હતીને. આપણે સુમનભાઈ નોકર છેને એમાં. કહે છે કે સવા કરોડની તો ઊપજ છે એને વર્ષની. ભાઈઓ ત્રણ છે કાંઈક. આ આવ્યા એના સાળા ગુજરી ગયા છે. કાલે ગયાને, કાલે ગયા. ત્રણ ભાઈઓ છે અને એના વચ્ચે સવા કરોડની તો ઊપજ છે. આ ભાવનગર દરબારને કરોડની. અત્યારે કરોડ. પહેલા તો ૨૫ લાખ હતા, પહેલા ૨૫ લાખ હતા. એથી પહેલા તો ૧૦ લાખ હતા તખ્તસિંહજીના વખતમાં. અમે નાની ઉંમરના જ્યારે દસ વર્ષના હતા ત્યારે. એ તો પછી ૨૫ થયા અને અત્યારે કરોડ થઈ ગયા છે. એમાં કિંમત ઘટી ગઈને પૈસાની? આહા..હા..!

આ તો અત્યારે વાણિયો છે એ. જયસુખભાઈ કહેતા. સવા કરોડની તો ઊપજ છે વર્ષની. પૈસા કેટલા હશે? ઓલી બાઈ નહોતી આવી આપણે? શેઠ! અહીં બાઈ નહોતી આવી? આપણે સુમનભાઈ નોકર રહ્યા હમણા રામજીભાઈના દીકરા. એસોમાં હતાને, આઠ હજારનો પગાર. એ એસોવાળા રજા આપી દીધી કેટલાકને. અઢી હજારના પગારથી તો અમારો

મોટો માણસ છે. આ બધા ક્યાંથી આઠ-આઠ હજારમાં? નીકળી જાવ. તો સુમનભાઈ નીકળી ગયા. આમાં નોકર રહ્યા. એને આઠ હજારનો પગાર છે. આમ છ હજાર એ છે અને એક હજાર પેન્શન અને એક હજારનું બીજું ભાડાના. આઠ હજાર આપે છે. હવે એને ત્રણ ભાઈઓ વચ્ચે સવા કરોડની તો ઊપજ છે. આ બાઈ રહી ગઈને હમણા આઠ દિ'. અહીં નહોતી બેસતી ઉઘાડે માથે? કાલે ગઈ કાલે. એય..! પોપટભાઈ! એના સાળાને તો બે-ચાર-પાંચ કરોડની ઊપજ છે. કારણ કે બે અબજ ચાલીસ કરોડ રૂપિયા એના સાળા પાસે. તો એની પાસે પેદાશ કેટલી હશે? ૨૦ હજારે ૧ હજાર ગણો પેદાશના. વ્યાજના ગણો લ્યોને. એક લાખે પાંચ હજાર તો એ આવે. એમાં કરોડ ગણે એ પ્રમાણે એમાં અબજ ગણે. આહા..હા..! મોટો આંકડો ગણવો છેને. અહીં કહે છે કે એ જડના કાર્ય આત્માના ત્રણકાળમાં નથી. એ ડાહ્યો ડહાપણ કર્યુંને દુકાને બેઠો માટે પૈસા પેદા થયા, એ એનું કાર્ય છે આત્માનું. ના. ના. એ કાર્ય નથી કહે છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ સુદ-૧૫, શનિવાર, તા. ૩૦-૦૭-૧૯૭૭, શ્લોક-૨૧૦, ગાથા-૩૪૯ થી ૩૫૫, પ્રવચન નં. ૪૦૨

.. બેય લીધું છે. '**કેવળ વ્યવહાર-દૃષ્ટિથી જ ભિન્ન દ્રવ્યોમાં કર્તા-કર્મપણું ગણવામાં આવે છે;...**' ઝીણી વાત છે થોડી. કે આત્મા પરના કાર્યના કર્તા અને પરનું કરવું એનું કાર્ય. આ શરીર ચાલે છે એમાં એ કર્મ થયું અને આત્મા એનો કર્તા રાગ, એ પણ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. સમજાણું? અહીંયાં તો હજી પરનું કાર્ય કરું છું, હું કર્તા છું એ પણ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. ખરેખર એમ નથી. અને આગળ જતા વળી ... એ પરના કાર્ય વખતે રાગનો કર્તા થાય છે એ વાત અહીં સિદ્ધ કરવી છે. .. એ અજ્ઞાનભાવે કર્તા થાય છે. સ્વરૂપ ચિદાનંદ જ્ઞાયકસ્વરૂપ છે એના સ્વભાવની જેને દૃષ્ટિ નથી, એ જીવ પરના કાર્ય કરે એ તો વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. એ કરી શકતો નથી, પણ એ રાગને કરે એ એની પર્યાયમાં કરે છે એથી અશુદ્ધનયે એનો કર્તા અજ્ઞાનીને કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

ધર્મી—સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ ધર્મી એને કહીએ કે પરના કાર્યનો કર્તા તો એ નથી, પણ અંદર જે શુભ-અશુભભાવ થાય પરના કાર્યના કાળમાં, કર્તાપણાનો રાગનો ભાવ એનો એ ધર્મી કર્તા નથી. આહા..હા..! કેમકે ચૈતન્યસ્વભાવ જ્ઞાન, દર્શન અને આનંદ જેનો સ્વભાવ છે એવી જેને દૃષ્ટિ થઈ એ સ્વભાવ વિકારને કેમ કરે? આહા..હા..! ત્યારે એ વિકાર હોય તો

છે, ધર્મીને પણ શુભરાગ દયા, દાન, વ્રત આદિનો રાગ તો હોય છે, પણ તેનો એ કર્તા નથી, એનો એ જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા રહીને તેને રાગને અને પોતાને જાણે છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! અહીં તો હજી એટલું સિદ્ધ કરવું છે કે પરના કાર્ય વખતે... દૃષ્ટાંત છેને.

'**નિશ્ચય-દૃષ્ટિથી તો એક જ દ્રવ્યમાં કર્તા-કર્મપણું ઘટે છે.**' એ અહીં હજી... જેમકે પરની દયા પાળી શકું છું એ ભાવ પરનું કાર્ય કરી શકતું નથી, પણ પરની દયા પાળે છે એવો વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે, અસદ્ભૂત-જૂઠો. ખરેખર તો એ દયાના પરિણામ છે તેને એ કરે છે. સમજાણું કાંઈ? એ પરની દયા તો કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આવી વાતું ઝીણી બહુ, બાપુ! એ અહીં સિદ્ધ કરે છે. કર્તા છે તો અજ્ઞાની, પણ એ અજ્ઞાની એ પોતે કર્તાકર્મ છે. એ કર્તા પોતે અને બીજાનું કાર્ય એમ અજ્ઞાનીને પણ છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**હવે આ કથનને દૃષ્ટાંત દ્વારા ગાથામાં કહે છે :—**'

जह सिप्पिओ दु कम्मं कुव्वदि ण य सो दु तम्मओ होदि।
तह जीवो वि य कम्मं कुव्वदि ण य तम्मओ होदि।।३४९।।
जह सिप्पिओ दु करणेहिं कुव्वदि ण सो दु तम्मओ होदि।
तह जीवो करणेहिं कुव्वदि ण य तम्मओ होदि।।३५०।।
जह सिप्पिओ दु करणाणि गिण्हदि ण सो दु तम्मओ होदि।
तह जीवो करणाणि दु गिण्हदि ण य तम्मओ होदि।।३५१।।
जह सिप्पिओ दु कम्मफलं भुंजदि ण य सो दु तम्मओ होदि।
तह जीवो कम्मफलं भुंजदि ण य तम्मओ होदि।।३५२।।
एवं ववहारस्स दु वत्तव्वं दरिसणं समासेण।
सुणु णिच्छयस्स वयणं परिणामकदं तु जं होदि।।३५३।।
जह सिप्पिओ दु चेट्ठं कुव्वदि हवदि य तहा अणण्णो से।
तह जीवो वि य कम्मं कुवदि हवदि य अणण्णो से।।३५४।।
जह चेट्ठं कुव्वंतो दु सिप्पिओ णिच्चदुक्खिओ होदि।
तत्तो सिया अणण्णो तह चेट्ठंतो दुही जीवो।।३५५।।

હવે હરિગીત. જુઓ, શિલ્પી. શિલ્પી એટલે સોની, સુતાર, કારીગરો લેવા અહીંયાં.

જ્યમ શિલ્પી કર્મ કરે પરંતુ તે નહીં તન્મય બને,
ત્યમ જીવ પણ કર્મો કરે પણ તે નહીં તન્મય બને. ૩૪૯.
જ્યમ શિલ્પી કરણ વડે કરે પણ તે નહીં તન્મય બને,
ત્યમ જીવ કરણ વડે કરે પણ તે નહીં તન્મય બને. ૩૫૦.

જ્યમ શિલ્પી કરણ ગ્રહે પરંતુ તે નહીં તન્મય બને,
ત્યમ જીવ પણ કરણો ગ્રહે પણ તે નહીં તન્મય બને. ૩૫૧.
શિલ્પી કરમફળ ભોગવે પણ તે નહીં તન્મય બને,
ત્યમ જીવ કરમફળ ભોગવે પણ તે નહીં તન્મય બને. ૩૫૨.
-એ રીત મત વ્યવહારનો સંક્ષેપથી વકતવ્ય છે;
સાંભળ વચન નિશ્ચય તણું પરિણામવિષયક જેહ છે. ૩૫૩.
શિલ્પી કરે ચેષ્ટા અને તેનાથી તેહ અનન્ય છે,
ત્યમ જીવ કર્મ કરે અને તેનાથી તેહ અનન્ય છે. ૩૫૪.
ચેષ્ટા કરંતો શિલ્પી જેમ દુખિત થાય નિરંતરે,
ને દુખથી તેહ અનન્ય, ત્યમ જીવ ચેષ્ટમાન દુઃખી બને. ૩૫૫.

'ટીકા :- જેવી રીતે—શિલ્પી અર્થાત્ સોની આદિ કારીગર કુંડળ આદિ જે પરદ્રવ્ય-પરિણામાત્મક કર્મ તેને કરે છે,...' અહીં વાંધા.

શ્રોતા :- પરને કરે છે કીધું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કરે છે એમ કહ્યું છેને. કરતો નથી, પણ કરે છે તેમ વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે. એ રતનચંદજી એમાં એમ કહે છે, જુઓ, આ કરી શકે છે. સમજાણું કાંઈ? પરની દયા પાળી શકે છે, શરીરને હલાવી શકે છે, વાણી બોલી શકે છે એમ તો આ કહ્યું આમાં કહે છે. કરે છે, પણ તન્મય બનતો નથી એમ કહે છે. કરતો નથી. આ તો લોકવ્યવહારથી એમ કહેવામાં આવે છે. આ સોનીએ કુંડળ કર્યું, સુતારે ગાડું બનાવ્યું. સમજાણું? રંગરેજે આ રંગ-ચિતરામણ કર્યું. આ છોકરાઓ નથી ચિતરામણ કરતા નિશાળમાં? એ ચિતરામણની ક્રિયા જીવે કરી એમ છે જ નહિ. એ કુંડળને સોની કરે એમ છે જ નહિ. આહા..હા..!

ભાષા એવી છે અહીં. '**સોની આદિ કારીગર કુંડળ આદિ જે પરદ્રવ્ય-પરિણામાત્મક (-પરદ્રવ્યના પરિણામસ્વરૂપ)**...' પરદ્રવ્યના પરિણામ છે એ તો. આ રોટલી કરે છે લ્યોને, બાઈ. એ કરે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. પણ રોટલીના પરિણામ જે થાય છે એને જીવ કરે છે એ કહેવું એ વ્યવહાર છે, અસદ્ભૂત વ્યવહાર છે. આહા..હા..! આ નામું લખે છે, આ બોલી શકે છે, આ હાલી શકે છે, એવી જે ભાષા છે એ કરી શકે છે એ નિમિત્તનું કથન છે. ઓલા કહે, જુઓ, કરી શકે છે, પણ તન્મય થતો નથી. અરે..!

શ્રોતા :- તન્મય થઈ ગયો ખરેખર.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અહીં તો કરે એ તો નિમિત્તનું કથન છે. છે?

'**કુંડળ આદિ જે પરદ્રવ્ય-પરિણામાત્મક**...' કુંડળ, વીંટી, કડા એ સોની કરે છે ઈ પરદ્રવ્યની પર્યાય છે. કુંડળ આદિ થવું, રોટલી આદિ થવી, સેવ આદિ થવી. આ બાયું

નથી કરતી સેવ? સેવ આ શું કહેવાય? પાટીયા રાખીને ઓલી વડી-વડી. વડીને જીવ કરે છે, પાપડને જીવ કરે છે, ચાકળાના ભરતને સરખી રીતે જીવ કરે છે. ચાકળા નથી થતા? એમાં કટકા હોયને કાચના અંદર નાખીને ઉપરથી ભરે આમ. એ કરે છે એમ કહેવું એ જ હજી વ્યવહાર છે, નિમિત્તકથન છે. પણ તન્મય થતો નથી એટલે એના પરિણામમાં એ જતો નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કરે છે પણ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કરતો નથી. કરે છે એ તો શબ્દ આવ્યો. એ જ વાંધા ઉઠ્યા હતાને એની સાથે. આ રતનચંદજી એમ કહે છેને આમાંથી. કરે છે. ત્યાં ભાષણ કર્યું હતુંને ઇંદોરમાં. ૫૦ પંડિતો ભેગા થઈને કેટલાક. પરદ્રવ્યને ન કરે એમ માને એ દિગંબર નથી. આહા..હા..! અરે.. ભગવાન! ભાઈ! તને શું થયું બાપુ? આ હોઠ હલે છેને હોઠ? એ ક્રિયા જડની છે. એને આત્મા કરે છે એમ કહેવું એ તો નિમિત્તના કથન છે. કેમ? કે આત્મા એ હોઠની ક્રિયામાં તન્મય-એકમેક તો થતો નથી. એમાં પ્રવેશ કરતો નથી. પ્રવેશ થયા વિના, તન્મય વિના એ કરે છે ક્યાં? આહા..હા..! ભારે કામ, ભાઈ!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ તો સીધી વાત છે. આ તો બહુ સ્થૂળ વાત કરે છે હજી.

'સોની આદિ કારીગર...' એમ સ્ત્રી આદિ સેવ બનાવે, પાપડ બનાવે, વડી બનાવે, ભરત ભરે ચાકળાના. આહા..હા..! કે વીંઝણો હોય એ વીંઝણાથી આમ પવન નાખે. એ વીંઝણાના પરિણામ પરદ્રવ્યસ્વરૂપ છે. એને જીવ કરે એમ કહેવું એ તો નિમિત્તના કથન છે. એ વાત સાચી નથી. આહા..હા..! આ ટોપી આમ સરખી કરીને પહેરે છે કે નહિ? કારણ કે ઓલું પાતળું આમ સરખું કરવું. કહે છે કે એ કાર્ય જડના પરિણામનું છે. એ જડ તેનો કર્તા અને જડનું એ કાર્ય છે. આહા..હા..! એને જીવને કહેવો કે ટોપી સરખી રીતે ઓઢી છે એણે એ તો નિમિત્તના કથન છે, એ ક્રિયા આત્મા કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આ ચશ્મા. પરદ્રવ્ય પર્યાય છે આ. એને આમ કરી શકે છે...

શ્રોતા :- ઉતારીને ચડાવી શકે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ ચડાવે? ઈ જ કહે છે. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બાપુ. આહા..હા..!

અહીં તો હજી પરદ્રવ્યના પરિણામને જીવ કરે છે એ તદ્દન જૂઠું છે. પછી આગળ જતાં બીજી વાત કરશે પછી કે પરદ્રવ્યના પરિણામમાં જે ઈચ્છા થઈ એ ઈચ્છા કર્તા અને એ કર્મ એ વાત જૂઠી છે. હવે ખરેખર તો સ્વભાવની દૃષ્ટિએ... આ તો ફક્ત અજ્ઞાનભાવે સ્વરૂપથી ભ્રષ્ટ છે, આત્મા આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એનાથી ભ્રષ્ટ છે, તે પર્યાયબુદ્ધિવાળો પરને કરી શકતો નથી, પણ પરને કરવા વખતેનો રાગ છે તેને એ કરે છે. આહા..હા..! એ અજ્ઞાનભાવે.

જયસુખભાઈ! ઝીણું બહુ બાપુ! મારગડા વીતરાગ પરમેશ્વર એનો માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ. લોકોને મળ્યો નથી સાંભળવા. આ કરો, દયા પાળો, વ્રત કરો, આ કરો ને તે કરો. આહા..હા..! એ કહે છે કે એ ક્રિયા જડની છે એ તો કરી શકતો નથી, પણ જડના પરિણામ જીવે કર્યા એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. કેમકે એ જડના પરિણામમાં આત્મા એકમેક થતો નથી, તન્મય થતો નથી. તન્મય, તે મય અને તે મય થયા વિના તેનો કર્તા કેવી રીતે હોય? આહા..હા..!

આ ખટારો પડ્યો લ્યોને ખટારો. ત્રણ માણસ મરી ગયા. એ ખટારાનો કર્તા અને એના દેહનું છૂટવું કાર્ય એમ છે જ નહિ. સાંભળો સાંભળો તમારું કામ નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ? તેમ આયુષ્ય(કર્મ) કર્તા અને દેહ છૂટવું કર્મ એમ પણ નથી. આહા..હા..! હવે અહીંથી બેઠા હશે બિચારા શું કહેવાય? ટંડેલીએ. હવે એને કેટલી આશા હશે? પણ જે સમયે જે દેહ છૂટવાનો સમય છે એને આત્માને રહેવાનો દેહમાં એટલી યોગ્યતા હતી. એ બધા ખટારા અને આયુષ્ય તો બધા નિમિત્ત છે. આયુષ્યને લઈને શરીરમાં રહ્યો એ પણ નિમિત્તના કથન છે. એમ છે નહિ. કારણ કે આયુષ્ય અહીં જીવનમાં તન્મય આયુષ્ય થતું નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે.

‘**કર્મ તેને કરે છે,...**’ કર્મ એટલે કાર્ય. ‘**(-પરદ્રવ્યના પરિણામસ્વરૂપ)...**’ પરદ્રવ્યની પર્યાયસ્વરૂપ, પરદ્રવ્યની વર્તમાન અવસ્થાસ્વરૂપ તેને કરે છે. ‘**હથોડા આદિ જે પરદ્રવ્ય-પરિણામાત્મક કરણો તેમના વડે કરે છે,...**’ સોની હથોડી લઈને ઘડે છે આમ. એ વાત ખોટી છે. હથોડો આમ ઊંચો કરીને ઘડેને. એ હથોડો કરણ છેને સાધન? એ વડે ઘડે છે એમ કહેવું એ તો નિમિત્ત કોણ હતું એનું જ્ઞાન કરાવવા. બાકી હથોડાને ઊંચો કરીને આમ કરવું એ આત્મા કરી શકતો નથી. આહા..હા..! ભારે વાત!

શ્રોતા :- સાવ લોલુ બનાવી દીધું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પરથી તો લોલો જ છે. પોતાના પરિણામને કરે અને ભોગવે એટલું અહીં સિદ્ધ કરશે હજી તો. પરદ્રવ્યથી ભિન્ન પોતાના પરિણામ રાગાદિને કરે અને રાગાદિના ફળને ભોગવે. એ પણ જ્યાં સુધી સ્વભાવનું ભાન નથી ત્યાં સુધી. આહા..હા..! જેને આત્મા જ્ઞાનધર્મ છે જેનો સ્વભાવ... સમજાણું કાંઈ? જ્ઞાયક ચૈતન્ય જેનો ચેતના સ્વભાવ છે એવું જેને ભાન થયું એ તો પરના કાર્ય તો કરતો નથી, પણ પરના કાર્ય વખતે કર્તા જે રાગ છે એનો પણ એ કર્તા નથી. આહા..હા..! કહો, સમજાણું કાંઈ આમાં? આ તો દૃષ્ટાંત આપ્યો છે હોં! એ પ્રમાણે બધા કામ લઈ લેવા.

‘**હથોડા આદિ પરદ્રવ્ય-પરિણામાત્મક કરણો તેમના વડે કરે છે,...**’ એ નિમિત્તના કથન અસદ્ભૂતનયના છે. ‘**હથોડા જે પરદ્રવ્યપરિણામાત્મક કરણો તેમને ગ્રહણ કરે છે...**’ હથોડો પકડે છે, હથિયાર પકડે છે, વેલણું પકડે છે રોટલી વખતે. એ નિમિત્તના

કથન છે. વેલણાને પકડે કોણ? વેલણું સમજો છો શેઠ? એ વેલણા વડે રોટલીને લાંબી કરે છે લોટને આમ. એ કહેવું એ નિમિત્તના કથન છે. વેલણને પકડી શકતો નથીને. આહા..હા..! આવી વાત હવે. સત્ય હજી તો અજ્ઞાનપણે પણ પરનો કર્તા નથી એમ સિદ્ધ કરવું છે. સમજાણું કાંઈ? પરદ્રવ્યના પરિણામ તેને કાળે ત્યાં થાય, એને આ કહે કે મારાથી થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ છે ધર્મી, જેને આત્મજ્ઞાન છે કે આત્મા તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. એ લડાઈમાં ઊભો હોય ને હથિયાર લે તો હથિયાર લઈ શકે છે, પકડી શકે છે એમ એ માનતો નથી. અને તે કાળે જરી રાગ થાય છે કે દ્વેષ થાય છે એ એનું કર્તવ્ય છે અજ્ઞાનીનું, જ્ઞાનીનું તો એ પણ કર્તવ્ય નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાત છે. કહો, કાળીદાસભાઈ! શું આ બધા ધંધામાં વ્યવસ્થામાં પથારો પાથર્યો છે એ કોણે કર્યું છે? તમારા બાપ પાસે ક્યાં હતું? બાપના બાપ પાસે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાં પૈસા દીધા કે તે પૈસા હાથમાં લીધા એ વાત જ ખોટી છે. હાથ કર્તા અને પૈસો લેવાનું કાર્ય એનું એ વાત જ જૂઠી છે. આહા..હા..! કહો, રસીકભાઈ! આ બધા વેપારી રહ્યા મોટા હુશિયાર. આ મોટા શેઠ તો આ રહ્યા. અહીં કહે છે... આહા..હા..! ભગવાન! તું સાંભળ ભાઈ! એ પરદ્રવ્યની પર્યાયનો તેનો કાળ છે તેથી તેના થયા છે. એ બીજો કહે કે મેં આને કર્યું છે, કુંડળને મેં કર્યા, રોટલીને મેં કરી, વેલણાને મેં જાલીને આમ ફેરવ્યું. આહા..હા..! આવી વાતું.

શ્રોતા :- વકીલપણું કે ડોક્ટરપણું...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વકીલાતમાં શું ધૂળ કરે ઈ? રાગ કરે. દલીલ મેં કરી તો બીજાને આમ જીતાડી દીધો અસીલને. કહો, જયસુખભાઈ! આ તમારું વકીલનું આવ્યું. ભાઈએ સંભાર્યું. ડોક્ટર-ડોક્ટર. ડોક્ટર ઈંજેક્શન પકડીને આમ નાખી શકે છે એ વાત જૂઠી છે એમ કહે છે. એ પરદ્રવ્યના પરિણામ જીવ કરે એમ ત્રણકાળમાં બને નહિ. આહા..હા..! આ તો શાસ્ત્ર બનાવે લ્યોને. એ શાસ્ત્રમાં અક્ષર પડે છે એની પર્યાય, જીવે રાગ કર્યો માટે ત્યાં અક્ષરના પરિણામ થયા એમ નથી.

શ્રોતા :- .. નથી કર્યા?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ના, કર્યું જ નથી અહીં તો એ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

પહેલાં કહ્યું હતુંને કે દીક્ષા લઈને.. પુણ્ય પ્રકૃતિનું એવું થયેલું હતુંને આ બધું અનુકૂળ? નાની ઉંમરમાં દીક્ષા સાડી ત્રેવીસ વર્ષની અને જ્યાં પચ્ચીસ થયા દોઢ વર્ષની દીક્ષા. લોકોની માગણી... માગણી... માગણી... કાનજીસ્વામી વાંચે... કાનજીસ્વામી વાંચે... કાનજીસ્વામી વાંચે... ગુરુએ એવું કહ્યું. ભાઈ! આ લોકો બહુ કહે છે અને હવે વાંચને, તને તો આવડે છે ઘણું. વાંચ્યું છે ઘણું, તને બધું આવડે છે. મહારાજ! હું વાંચવા નીકળ્યો નથી હોં!

હું વાંચવા નીકળ્યો નથી, હું તો મારું કરવા નીકળ્યો છું. આ (સંવત) ૧૯૭૨ની વાત છે. આહા..હા..! વાંચવાનું મારું કામ નહિ, ભાઈ! હું તો મારું કરવા નીકળ્યો છું. મારું હિત કેમ થાય એ વાત છે. આહા..હા..! એ વાંચવાની ક્રિયા જડની છે એ આત્માએ કરી છે, એ પરદ્રવ્યના પરિણામની પર્યાય આત્મા કરે એમ કહેવું એ નિમિત્તના કથન છે, જૂઠી નયનું કથન છે. આહા..હા..! કહો, હસમુખભાઈ! આ બધા લોઢાના વેપાર કર્યા ખૂબ તમે. એ વિના કાંઈ પૈસા થાય? એમ કહે છે ભાઈ. પૈસાના રજકણો ભાઈ! હજી તને ખબર નથી બાપુ! એ પૈસાના રજકણ જે છે જે આમ ગતિ કરે છે એ એનું કર્મ એ પૈસાના પરમાણુનું છે. જીવ કહે કે હું પૈસા લઉં છું અને દઉં છું એ જીવનું કાર્ય છે જ નહિ. આહા..હા..! અરે! આવી વાત સાંભળવા મળવી મુશ્કેલ. આહા..હા..!

'**કુંડળ આદિ કર્મનું જે ગામ આદિ પરદ્રવ્યપરિણામાત્મક ફળ...**' રાજા આદિને માટે, રાણીને માટે ઘરેણા કર્યા હોય દાગીના. તો તો ગામ પણ આપે. પાંચ હજારની ઊપજનું આદિ. અને એ ગામને ભોગવે જીવ એ નિમિત્તના કથન છે. ગામને શું ભોગવે જડને? આહા..હા..! સમજાણું? આ ભાઈ ગુજરી ગયા નહિ હમણા? કવિ. શું કહેવાય એ? દુલા કાગ. તો એને ગામ આપ્યું હતું દરબારે. કવિ હતા. બહુ હુશિયાર કવિ. મરી ગયાને. અહીં આવ્યા હતા. કાગ. એનું .. ગામ. દરબારે ગામ આપ્યું હતું. ઘરે ગામ છે. મરી ગયા હમણા. તો એ ગામને ભોગવેને ઈ? આહા..હા..! કહે છે કે એ ગામ... આ ગામ આદિ હોં! કોઈ બીજાને પચાસ રૂપિયા આપ્યા, પચાસ-સો રૂપિયા આપ્યા દક્ષિણામાં. અને એ પૈસાનું ફળ ભોગવે છે, એનાથી દાળ-ભાત લે, વસ્તુ લે. બિલકુલ જૂઠી વાત છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- 'હું કરું હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.' મોટું ગાડું ચાલતું હોય એમાં નીચે કૂતરો હોય ઠીઠે. આ જાણે મારે લઈને ચાલે છે. ધૂળેય નથી સાંભળને. મરી જઈશ, કચડાઈ જઈશ. અહીં કહે છે કે હું દુકાને બરાબર બેસીને કામ વ્યવસ્થિત લઉં છું નોકરો પાસે ધંધામાં મારી (હુશિયારી છે). મૂઢ છો કહે છે ભાઈ! આહા..હા..! એ પરદ્રવ્યની અવસ્થાને આત્મા કરે એ ત્રણકાળમાં બનતું નથી.

શ્રોતા :- એ તો કર્યુંને મૂઢ જીવે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્યું છે ક્યાં? માને છે. આહા..હા..! બાયુંમાં હુશિયાર બાયું હોય કે જેનો હળવો હાથ હોય. એટલે એનાથી શિરો સારો થાય. શું કહેવાય ઓલું? પુડલા-પુડલા. ક્યા કહતે હૈ? ચીડા. પુડલા થાયને. તવામાં નાખે. ચારે કોર ઘી પાય આમ નાખે. એ આવડત જોઈએ. તો એનાથી થાતું હશે કે નહિ એ? આવડતના પરિણામે એ કામ કર્યું એ વાત મિથ્યા છે કહે છે. આહા..હા..! કહો, ધર્મચંદભાઈ! શું આ તમારા દીકરાને બધા તમે નહિ કર્યા હોય દવાખાના? આ કર્યું ને આ કર્યું.

આ ખેડનું કામ કરે છે આત્મા. હળ હલાવે અને દાણો વાવી શકે. એ પરદ્રવ્યના પરિણામ જીવ કરે એ માન્યતા અજ્ઞાની મૂઢની છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભાઈને ખેડ છેને. માણેકચંદભાઈને. છોકરાઓ બધા કામ કરે છે. ખેડ સરખાઈ કરે ને કૂવા ખોદે, પાણી કાઢે, પાણી કાઢીને ધોરિયા મૂકે. લ્યો! એ બધું કામ કરી શકતો નથી? કહો, આ શેઠના નોકરો-માણસો હોય એ બીડી વાળી શકે. અને બીડી વાળવાનું ફળ પછી આ શેઠ એને આપે સાંજે પાંચ રૂપિયા, દસ રૂપિયા જે કર્યું હોય. હજારે સાડા ત્રણ ચાર રૂપિયા. પહેલા તો હજારે ત્રણ આના હતા. પહેલા હોં! ૭૦ વર્ષ પહેલાં. હજાર બીડી વાળે, શેઠ! હજારના ત્રણ આના. ૬૦ વર્ષ પહેલાં. અત્યારે વળી તમારે કાંઈક થઈ ગયું ત્રણ રૂપિયા કે ચાર રૂપિયા. એ ફળ એણે આપ્યું અને એણે ભોગવ્યું એ મિથ્યા ભ્રાંતિ છે. આહા..હા..! પરદ્રવ્યના પરિણામને આત્મા કરે અને ફળ ભોગવે એમ કીધુંને જુઓને.

'**ગામ આદિ**...' પૈસો આપ્યો, કોઈ ખુશી થઈને કન્યા આપી. '**આદિ પરદ્રવ્યપરિણામાત્મક ફળ તેને ભોગવે છે, પરંતુ અનેકદ્રવ્યપણાને લીધે તેમનાથી (કર્મ, કરણ આદિથી) અન્ય હોવાથી તન્મય (કર્મકરણાદિમય) થતો નથી;**...' આહા..હા..! એ હથોડો હાથમાં લીધો એ કહે છે કે લઈ શકતો નથી. કેમકે તેમાં તન્મય થતો નથી. જેની પર્યાય થાય છે એમાં એકમેક થાય તો તો કરી શકે. એકમેક તો થતો નથી. આહા..હા..! કહો, સમજાણું કાંઈ? આ વીતરાગ માર્ગ ઝીણો બહુ ઝીણો. આ તો હજી અજ્ઞાની પણ પરનો કર્તા નથી, એ રાગનો કર્તા અને રાગના ફળનો ભોક્તા છે એમ સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**અનેકદ્રવ્યપણાને લીધે**...' આત્મા અને બીજી ચીજો અનેક દ્રવ્ય ભિન્ન-ભિન્ન છે. '**તેમનાથી (કર્મ, કરણ આદિથી) અન્ય હોવાથી તન્મય (કર્મકરણાદિમય) થતો નથી;**...' તન્મય નામ એકમેક અભેદ થતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**માટે નિમિત્તનૈમિત્તિકભાવમાત્રથી જ ત્યાં કર્તા-કર્મપણાનો**...' નિમિત્ત-નૈમિત્તિકથી કર્તાપણાનો વ્યવહાર છે. આત્મા નિમિત્ત છે અને તે કાર્ય નૈમિત્તિક છે. એને કારણે કહેવામાં આવે છે. બાકી કરી શકતો નથી. આહા..હા..! '**ભોક્તા-ભોગ્યપણાનો વ્યવહાર છે;**...' આત્મા ભોક્તા અને ગામ આદિ આપ્યું એ તેનો ભોગ્ય બન્યો, આત્મા એને ભોગવે એવો તો કથન વ્યવહારમાત્ર છે. એમ છે નહિ. આહા..હા..!

'**તેવી રીતે આત્મા પણ પુણ્યપાપ આદિ જે પુદ્‌ગલદ્રવ્યપરિણામાત્મક**...' આ ભાવની વાત નથી આ. જડ પરિણામ કર્મના. અત્યારે એ ચાલે છેને. '**આત્મા પણ પુણ્યપાપ આદિ જે પુદ્‌ગલદ્રવ્યપરિણામાત્મક**...' જડના પરિણામ જે અહીં ભાવ કર્યો દયાનો, એથી ત્યાં પુણ્યબંધન થયું એ પુણ્યબંધનનો દયા પરિણામ તે કર્તા અને પુણ્યબંધન તેનું કાર્ય એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું! '**પુણ્યપાપ આદિ**...' એટલે શુભ-અશુભભાવો, હરખ-

શોક વગેરેના પરમાણુઓ હોં જડના. '**કર્મ તેને કરે છે,...**' એ નિમિત્તના શબ્દ છે. અસદ્‌ભૂત વ્યવહારનયનું કથન છે.

'**કાય-વચન-મન એવાં જે પુદ્‌ગલદ્રવ્યપરિણામાત્મક કરણો તેમના વડે...**' કાયા વડે, વાણી વડે, મન વડે કામ કરે છે. આહા..હા..! એ પણ અજ્ઞાનભાવનું કથન છે. સમજાણું કાંઈ? કાયા વડે કરીને આ જીવની દયા પાળેને. ચોમાસામાં પાણીમાં મકોડા હોય, માખીયું પડી જાયને. તો એક હતા ત્યાં અમારે અભેચંદભાઈ પોરબંદરમાં. આમના કુટુંબી, નેમિદાસભાઈ હતાને એના કુટુંબી. હું ત્યાં ચોમાસું કરતો હતો. ૮૭. વરસાદ આવી જાય (એટલે) પાંખું ભિંજાઈ જાય માખી પડી હોય. પાણીમાં પડી હોયને માખી, મકોડા (એને કાઢે અને કહે કે) દયા પાળું છું. એ પરિણામ જે હાથ હાલે અને ઓલો નીકળે એ પરિણામ આત્માનું કાર્ય નથી કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું! ભાવ થયો જીવને બચાવવાનો, એ ભાવ થયો માટે જીવ ત્યાં બચે છે એ ભાવનું કાર્ય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવું સ્વરૂપ હવે.

અનંત દ્રવ્ય છે, અનંત દ્રવ્ય છે. આત્મા અનંત છે, પરમાણુ અનંત છે, આકાશના અણુમાં કાળાણુઓ અસંખ્ય છે, આકાશ દ્રવ્ય (એક). એ અનંત અનંતપણે ક્યારે રહે? કે એક એક બીજાનું કામ ન કરે અને પોતામાં કરે અને બીજાનું ન કરે ત્યારે અનંતપણે અનંત રહે. ન્યાય સમજાય છે? ઓલા વેદાંતની જેમ નથી અહીં કે એક જ આત્મા સર્વવ્યાપક છે જાવ. એ તો ખોટું તદ્દન છે. અહીં તો અનંત આત્માઓ અને અનંત રજકણો. આ આંગળીમાં અનંત રજકણો છે. એક એક રજકણના પરિણામ બીજા રજકણના પરિણામ કરે એમ નથી. નહિતર બે દ્રવ્ય એક થઈ જાય છે. તો એમ કરતા કરતા અનંતનું કરે તો અનંતમાં એકરૂપે થઈ જાય છે. અનંતપણે અનંત રહેતા નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કાય-મન-વચન વડે કરે છે. એ કહેવું કરણો. એ મન, વચન અને કાયાથી. મનથી કામ લીધું, વાણીથી કર્યું, કાયાથી કામ કર્યું આ. આહા..હા..!

'**તેમને ગ્રહણ કરે છે...**' છેને? '**કાય-વચન-મન એવાં જે પુદ્‌ગલપરિણામાત્મક કરણો તેમને ગ્રહણ કરે છે,...**' મનને ગ્રહણ કરે છે, વાણીને ગ્રહણ કરે છે, કાયાને ગ્રહણ કરે છે. એ કહેવું એ વ્યવહાર છે. એમ છે નહિ. '**અને પુણ્ય-પાપ આદિ કર્મનું જે સુખદુઃખ આદિ પુદ્‌ગલપરિણામાત્મક ફળ...**' એટલે? પુણ્ય-પાપ જે જડ બંધાયેલા એનું ફળ આ પૈસા મળે, સ્ત્રી મળે, કુટુંબ મળે, મકાન મળે, એને એ જીવ ભોગવે છે એ પણ વ્યવહારનું કથન (છે) એને ભોગવી શકતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અવલદોમની વાત છે આ. બોટાદમાં એ વાત પણ નથી. બોટાદમાં તો આ કરો... આ કરો.. આ કરો... એક જ વાત. સંપ્રદાયમાં એ નથી. સંપ્રદાય કહે આ કરો... આ કરો... નહિતર એકાંત થઈ જશે. કહો, પરદ્રવ્યનું કરી શકતો નથી એમ માને તે દિગંબર નથી. આવી વાતું! અરે.. પ્રભુ! તું શું કરે છે? આહા..હા..!

'અને પુણ્ય-પાપ આદિ કર્મનું જે સુખદુઃખ...' એટલે સંયોગ હોં આની વાત છે. સુખદુઃખ પર્યાય નહિ. સુખ-દુઃખનું આદિ **'પુદ્ગલપરિણામાત્મક ફળ...'** સંયોગ. **'તેને ભોગવે છે,...'** ભાઈ! પુણ્યને કારણે પૈસા મળ્યા એ તો ભોગવીએ તો ખરાને. એમ. ધૂળેય ભોગવે નહિ, સાંભળને! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? **'પરંતુ અનેક દ્રવ્યપણાને લીધે તેમનાથી અન્ય હોવાથી તન્મય થતો નથી;...'** આહા..હા..! ભોગવે છે એમ કહેવાય, પણ એમ છે નહિ એમ કહે છે. આહા..હા..! આ શરીરને ભોગવે છે, આ માંસ ને હાડકા એને આ ભોગવે છે એમ કહેવું એ તો નિમિત્તના કથન બાપા! આત્મા આ જડને શું ભોગવે? આહા..હા..! આ તો માટી છે, માંસ-હાડકા-ચામડા, ઇન્દ્રિયો બધી જડ છે, માટી, ધૂળ છે. એ ઇન્દ્રિયથી ભોગ લેવાય એ માન્યતા મિથ્યાદષ્ટિની છે. આહા..હા..! બહુ ફેરવવું પડે. આહા..હા..! **'અન્ય હોવાથી તન્મય થતો નથી; નિમિત્ત-નૈમિત્તિકભાવમાત્રથી જ ત્યાં કર્તા-કર્મપણાનો અને ભોક્તા-ભોગ્યપણાનો વ્યવહાર છે.'** આહા..હા..! એ વ્યવહાર કહ્યો. હવે નિશ્ચય કહે છે.

'જેવી રીતે—તે જ શિલ્પી,...' સોની, સુતાર, રંગારા, વણકર એ **'કરવાનો ઇચ્છક વર્તતો થકો,...'** કરવાનો ઇચ્છક વર્તતો થકો. સોની, આ રોટલી-દાળ-ભાત હું કરું એવી ઇચ્છા હો. **'ચેષ્ટારૂપ (અર્થાત્ કુંડળ આદિ કરવાના પોતાના પરિણામરૂપ અને હસ્ત આદિના વ્યાપારરૂપ) એવું જે સ્વપરિણામાત્મક કર્મ...'** અહીં એ લેવું છે અત્યારે તો હોં! અહીં તો પરથી જુદો બતાવવો છેને? એ રાગ કર્યો એ સ્વપરિણામરૂપી એ કાર્ય છે કહે છે. આહા..હા..! એ પણ સ્વભાવથી ભ્રષ્ટ થયેલાનું આ કાર્ય છે એમ કહે છે. આહા..હા..! જેને ચૈતન્ય સ્વભાવનો અનુભવ નથી, કાર્યસમયસાર એવો જે મોક્ષ, તેનું કારણ નિશ્ચયરત્નત્રય પરિણામ એનાથી અલભ્ય એને જે પામ્યો નથી એવો જીવ તે સ્વપરિણામાત્મક કર્મ તેને કરે છે. એ પોતાના રાગ કે દ્વેષ આદિ પરિણામ તેને અજ્ઞાની કરે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- હસ્ત આદિના યોગ કંપન્ન.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- યોગ કંપન્ન છે એ અત્યારે લેવું નથી. કંપન્ન એના પરિણામ છે. એ કરે. એનું પરિણામ છે તેને કરે એ સિદ્ધ કરવું છે અહીં. અત્યારે એ યોગના અને રાગના પરિણામનું કર્તવ્ય નથી જ્ઞાનીને એ અત્યારે સિદ્ધ કરવું નથી. સમજાણું કાંઈ? આવો ધર્મ. આવો તે માર્ગ. ઓલું તો દયા પાળો, પરની સેવા કરો, દેશ સેવા કરો લ્યો! દેશ સેવા માટે મરો. શું કહેવાય એને? શહીદ-શહીદ. શહીદ થાવ.

શ્રોતા :- અપ્સરા તમારી વાટ જોવે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અપ્સરા તમારી વાટ જોવે છે એમ કહે. ધૂળેય નથી. અભિમાની પરના કર્તા (થાય). અમે આટલા શિષ્ય બનાવ્યા, આટલા મંદિરો બનાવ્યા, આટલા અપાસરા કરાવ્યા. અરેરે! પ્રભુ! સાંભળને ભાઈ! કહે છે કે એ પરિણામ થાય છે જડનું એમાં તું

તન્મય તો નથી, તું શું કરે છે? હા તે વખતે તારી જે ઈચ્છા હતી તેનો તું કર્તા ખરો અજ્ઞાનભાવે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'**દુ:ખસ્વરૂપ એવું જે ચેષ્ટારૂપ કર્મનું સ્વપરિણાત્માક ફળ...**' જોયું! એ રાગનો કર્તા અને રાગનું ફળ જે દુ:ખ એને એ ભોગવે, પણ સંયોગી ચીજ પૈસા આદિ, બાયડી આદિ એને ભોગવે એ ત્રણકાળમાં બનતું નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અહીં '**સ્વપરિણામાત્મક કર્મ તેને કરે અને દુ:ખસ્વરૂપ એવું જે ચેષ્ટારૂપ કર્મનું સ્વપરિણામાત્મક ફળ તેને ભોગવે.**' આહા..હા..! એટલે? રાગ કર્યો અને એના ફળરૂપે જે દુ:ખ આવ્યું એને એ ભોગવે. આ તો અજ્ઞાની પણ પરનું કાંઈ કરતો નથી અને પોતાના પરિણામને કરે છે એટલું અહીં સિદ્ધ કરવું છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! પોતે જે એમાં હરખ કર્યો, વિષયોમાં, પરમાં, લક્ષ્મીમાં, મકાનમાં, હરખ કર્યો એ હરખને ભોગવે, પણ એ મકાન અને સ્ત્રીને ભોગવી શકે એ ત્રણકાળમાં બનતું નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! અને તે પણ ક્યાં સુધી તે રાગને ભોગવે ઈચ્છાને? કે જ્યાં સુધી એણે આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુ છે, એવી જેને દૃષ્ટિનો અભાવ છે ત્યાં સુધી તેને ભોગવે રાગને અને ફળને. આહા..હા..!

એના પણ ત્રણ પ્રકાર—કે અજ્ઞાની પરને ભોગવતો નથી, પણ પોતાના હરખ-શોકને ભોગવે છે. એક વાત. જ્ઞાની શ્રદ્ધા સ્વભાવની દૃષ્ટિવાળો તે રાગાદિ, દુ:ખાદિના પરિણામ તેનો કર્તા અને ભોક્તા નથી. ત્રીજી રીતે (કહીએ તો) આત્મજ્ઞાન અને ધર્મનું ભાન હોવા છતાં જેટલો રાગ થયો તેને પરિણમન તરીકે કર્તા પણ કહેવાય અને તેનો એ ભોક્તા પણ કહેવાય. શ્રદ્ધા સ્વભાવસહિતની દૃષ્ટિ નહિ પણ હવે એકલા જ્ઞાનની. શ્રદ્ધા ભલે હો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત છે.

અજ્ઞાની પરવસ્તુને પરના પરિણામને અડતો નથી, તન્મય નથી માટે ભોગવતો નથી. અને અજ્ઞાની એ રાગ અને પુણ્યના-પાપના ભાવ તેને કરે અને તેને ભોગવે. ધર્મી જીવ એ રાગ અને રાગનું ફળ દુ:ખ તેને કરે નહિ અને તેને ભોગવે નહિ. આહા..હા..! પણ જ્ઞાનની દૃષ્ટિથી જોઈએ તો તે તેટલો રાગ થાય તેનું પરિણમન છે એ કર્તા કહેવાય અને ભોગવે છે દુ:ખને એ ભોક્તા કહેવાય. સ્વભાવની દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ તો રાગનું ફળ ભોગવતો નથી અને રાગ કરતો નથી. પણ એનું એકાંત જ પકડી લે કોઈ કે જ્ઞાનીને કાંઈ દુ:ખ જ નથી... આહા..હા..! એમ નથી. જેટલો એને રાગ થાય છે તેટલું દુ:ખ છે. એનો એ વખતે એ ભોક્તા છે. આહા..હા..!

અહીંયાં તો રાગના પરિણામ અને પુણ્યના પરિણામ પોતે કરે છે અને તેનું ફળ હરખ-શોક પોતે ભોગવે એટલું સિદ્ધ કરવું છે. જ્યારે એને સ્વભાવની દૃષ્ટિને સિદ્ધ કરવી હોય... આહા..હા..! ત્યારે તો જે પુણ્ય-પાપના ભાવ છે એ પણ પુદ્‌ગલ છે. અહીં ચૈતન્યના પરિણામ કહ્યા છે. એનું પરિણમન છે, પરથી જુદું એમ ગણીને અજ્ઞાનીના એ પરિણામ એના પોતાના

છે. આહા..હા..! પણ ધર્મી જીવને—ચૈતન્ય સ્વભાવ મારો સ્વરૂપ છે એવું જેને અંતર ભાન થયું છે ધર્મીને—એ તો રાગના પરિણામને અને રાગના ફળને એ ભોગવતો અને કરતો નથી. આહા..હા..! શ્રદ્ધાની અપેક્ષાએ એ પુદ્‌ગલ પરિણામ છે. પણ જ્યાં જ્ઞાનની અપેક્ષાએ સમ્યગ્દર્શન સહિત જ્ઞાનથી જોઈએ... આહા..હા..! તો જેટલું રાગનું પરિણમન છે તેટલો કર્તા પણ કહેવાય અને તેટલો ભોક્તા પણ પર્યાયમાં કહેવાય. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાતું હવે. આમાં કરવું શું પણ અમારે આમાં? એ કરવાનું એ કે તારું પરિણામ સ્વતંત્ર તું કરે છો. એ પરિણામ તારા બીજા પરદ્રવ્યના પરિણામને કરે એમ છે નહિ. એટલું નક્કી કરીને પછી પરિણામ ઉપરથી દૃષ્ટિ ઉઠાવી દઈને... સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! ચૈતન્ય જ્ઞાયકભાવ તેની દૃષ્ટિ કરી અને રાગનું કર્તા અને ભોક્તાપણું ઉડાવી દે. આ કરવાનું છે. આહા..હા..! કેમ કે આત્મા જે રાગને કરે અને રાગને ભોગવે એ જીવના અનન્ય પરિણામ છે, અનેરા પરિણામ છે એમ નહિ. પરદ્રવ્યના પરિણામ અનેરા છે અને રાગ અને રાગનું ફળ જે દુઃખ એ જીવની સાથે અનન્ય છે, તન્મય છે. આહા..હા..! કઈ અપેક્ષા અને કઈ વાતું! આહા..હા..!

એને પરદ્રવ્યની પર્યાય જે થાય છે શરીર, વાણી, મન, હથોડાકર્મીને રોટલા આદિ એ પરિણામનો કર્તા જીવ નથી. એ એના રાગના પરિણામનો કર્તા જીવ છે એટલું અહીં સિદ્ધ કરવું છે. બસ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અને પછી એનો સરવાળો જ્યાં લેતા એનું તાત્પર્ય... આહા..હા..! તો એ રાગાદિ શુભ પરિણામ જે વ્રતના થાય... એ વાંધા ઉઠ્યા છેને. કાલે ચેલેન્જ આવ્યું છેને. કૈલાસચંદજી ઉપર મખનલાલજીનું કે તમે શુભને હેય કહો છો તો મોક્ષમાર્ગને તમે હેય કહો છો. ચેલેન્જ આપીએ છીએ કે તમારી વાત જૂઠી, અવિવેક અને અજ્ઞાન છે. લ્યો! આ પંડિતોમાં વાંધા ઉઠ્યા હવે. શુભભાવ મોક્ષનો માર્ગ છે અને તમે તેને હેય કહો છો. ચર્ચા કરીએ ચાલો, દિલ્હી આવો.

અહીં કહે છે કે એ પુણ્યના પરિણામ અને પાપના પરિણામ અશુદ્ધ નિશ્ચયથી સમ્યગ્દૃષ્ટિ વિના એના પરિણામ છે, પણ જ્યારે સમ્યગ્દર્શનની દૃષ્ટિથી જોઈએ તો એ વ્રતના પરિણામ પણ પુદ્‌ગલ છે અને બંધનું કારણ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ વ્રતના પરિણામ એ પુદ્‌ગલ છે, શુભ છે એ પુદ્‌ગલ છે. એ અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. આવે છે કે નહિ? ૫૦ થી ૫૫ (ગાથા). આહા..હા..! કેમકે આત્મા જ્ઞાન અને આનંદસ્વભાવ તેનો અનુભવ કરતાં, તેને અનુસરીને અનુભૂતિ પ્રગટ કરતાં એ પુણ્યના પરિણામ પણ પુદ્‌ગલરૂપે બહાર રહી જાય છે. આહા..હા..! અહીં કહે છે કે એ પરિણામથી અનન્ય જીવ છે. શુભ-અશુભ પરિણામથી જીવ અનન્ય છે. એ પરદ્રવ્યથી જુદું પાડવાની અપેક્ષાએ વાત છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અને ત્યાં તો વિકારી પરિણામથી પણ જુદો પાડશે આત્મા... આહા..હા..! એવી દૃષ્ટિમાં તો એ વ્રતના પરિણામ પણ પુદ્‌ગલ છે. જીવના સ્વભાવથી અનન્ય નથી, અનેરા-અનેરા છે, એકમેક નથી. આહા..હા..! અહીં કહે છે કે અનન્ય છે. એ કઈ અપેક્ષાએ? એ પરદ્રવ્યના

પરિણામથી જુદા પરિણામ તારા માટે તારાથી અનન્ય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આટલું બધું ક્યાં શીખવા જાય? નવરાશ ન મળે જગતના કામ આડે. કામના ભાવ આડે હોં! કામ તો ક્યાંથી? આહા..હા..!

'**માટે પરિણામપરિણામીભાવથી...**' આહા..હા..! એ દયા પાળવાનો ભાવ થયો એ દયાના પરિણામથી દયા પળી એમ નહિ. પણ ભાવ થયો તે તેનો કર્તા છે અને તે તેનું કાર્ય છે. સ્વરૂપથી ચ્યુત થયેલા જીવની વાત છે આ. એના અસ્તિત્વમાં જેટલા પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય તે પરિણામ અને પરિણામી. આહા..હા..! છે? '**પરિણામપરિણામીભાવથી ત્યાં જ કર્તા-કર્મપણાનો...**' એ પરિણામ છે એ પરિણામી જીવનું પરિણામ છે, દ્રવ્યનું પરિણામ છે ઈ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ પરિણામી આત્મા એનું એ પરિણામ છે અને પરના પરિણામ એ આ પરિણામીનું પરિણામ નથી, એ એનું પરિણામી દ્રવ્ય એનું એ પરિણામ છે. આહા..હા..! છે? એકકોર પરિણામ પુણ્ય-પાપના અને હરખ-શોકના એ પરિણામથી પરિણામી તન્મય છે. બે એક છે એમ કહે છે. આહા..હા..! પરથી જુદો પાડવો છેને. પણ પરથી જુદો પડે પછી રાગથી જુદો પડે. પણ હજી પરના કર્તામાં જ રોકાણો એ રાગથી જુદો ક્યાંથી પડે એ? આહા..હા..! કહો, જયસુખભાઈ! આવું કામ છે. છે તો લોજિકથી વાત છે. આહા..હા..!

જે કાંઈ આત્મા સિવાયના કામ છે જડના, શરીરના, વાણીના, રોટલીના, હથોડાના ઉપડવાના, મન, વચન અને કાયા પર છે તેને ઉપાડીને તેના કામ, એ બધા કામ પરના છે, એ આત્માના નથી. આત્માના પરિણામ તો ફક્ત ત્યાં આ હું કરું છું, આને ઉપાડું છું એવો જે રાગ-દ્વેષ છે, આને મારું છું એવો જે દ્વેષ છે એ પરિણામની સાથે પરિણામીને તન્મયપણું છે. પરના પરિણામ સાથે આત્માને તન્મયપણું છે એમ નથી. આહા..હા..! પણ જ્યારે એને ધર્મ કરવો હોય.. આહા..હા..! તો પરિણામી એવો ભગવાન આત્મા જ્ઞાયક, તેના એ શુભાશુભ પરિણામ એના નથી.

શ્રોતા :- એકવાર એના છે અને બીજીવાર એના નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કઈ અપેક્ષાએ કહ્યુંને એ તો. એકવાર કહ્યું કે પરથી જુદું પાડવા એના પરિણામ એનાથી તન્મય છે, હવે રાગથી જુદું પાડવા (કહ્યુ કે) જ્ઞાયકસ્વભાવ ને (એ પરિણામ જુદાં છે). આહા..હા..! આકરી વાત, બાપુ! માર્ગ વીતરાગનો ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ પરમેશ્વરની આજ્ઞા એ સમજવી એ કાંઈ સાધારણ વાત નથી. અને વાડામાં જન્મ્યા અને દયા પાળી, વ્રત કર્યા માટે ધર્મ થઈ ગયો એમ છે નહિ. આહા..હા..! એ ધર્મના મુખ બહુ મોંઘા છે. આહા..હા..! અહીં તો હજી પરદ્રવ્યના પરિણામમાં પોતે ઉભો છે ઉપસ્થિત જોડે, એથી એને એમ થઈ ગયું કે આ કાર્ય મારું અને હું એનો કર્તા. દુકાનની વ્યવસ્થાના કાર્ય વખતે જે માણસ ઊભો હોય એ માને કે આ બધી વ્યવસ્થા મારાથી થાય છે. નોકરો

પણ આમ થાય. લ્યો! અમારે રાયચંદ ગાંધી હતા, બોટાદમાં. મોટી દુકાન અને પૈસા પેદા કરતા. ... એ શેઠ આમ આવેને તો નોકરો ધ્યાન રાખે. અમથા આડાઅવળા પગ લાંબા કરીને બેઠા હોય અને એકદમ આવે ત્યાં ગાંધી આવ્યા, શેઠ આવે છે. ઓલા છેડે આવે ત્યાં અહીંથી ચોપડા-બોપડા હાથમાં લઈને સરખા બેસી જાય. એને લઈને થયું છે એ કાંઈ?

શ્રોતા :- થયું ખરું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- થયું જુદી વાત છે. આહા..હા..! જુઓને, આજે આ અકસ્માત થયોને. અકસ્માત નથી. ત્યાં એને હિસાબે. તે કાળે તે જ (થવાનું હતું). બાપ અને દીકરા અને દીકરી હશે કાંઈક બે અને એક રબારી ત્રણ. એકલિયા પાસે આમ ગાય હશેને જરી ખટારો આમ ગાયને બચાવવા ગયા તો ખટારો આમ વળી ગયો. ત્રણ મરી ગયા ત્યાંને ત્યાં. આહા..હા..! એ સ્થિતિ તે જ કાળે તે જ કાર્ય થવાનું હતું. આનાથી થયું નથી. આહા..હા..! કર્મ અને શરીર ને દેહના રહેવાનો કાળ જ એનો એટલો હતો. આહા..હા..! એ છૂટવાનો કર્તા અને કર્મ એનું પોતાનું છે. કર્મને લઈને અહીંથી દેહ છૂટ્યો અને મરી ગયો, ખટારાને લઈને મર્યો. અરે! આવી વાતું છે. પાગલ જેવું લાગે આ બધા હુશિયાર માણસ. જુઓ, બેંકમાં ધ્યાન રાખતા હોય કેવા બધા!

શ્રોતા :- ..નું બધું ધોવાઈ ગયું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધોવાઈ ગયું. રામજીભાઈ તો બહુ હુશિયાર કહેવાતા. વકીલો પણ હા-ના કહે. એક વકીલ છે ત્યાં નહિ? અમદાવાદમાં. શું નામ? મંગલભાઈ. એ તો જ્યારે હોય ત્યારે રામજીભાઈની વાત કરે. રામજીભાઈ તો એના વખતમાં.. બીજો કોઈ નહોતો. એમ કહે. પણ શેમાં એ હતા? એ વાણીમાં અને દલીલમાં હતા એ? આહા..હા..! રાગ અને દ્વેષના પરિણામમાં હતા. એ પરિણામ અને પરિણામી તન્મય છે, પણ પરના કર્મ સાથે પરિણામની સાથે તન્મય આત્મા છે, એના પરિણામ હોં! (એમ નથી). દ્રવ્ય તો તન્મય નહિ પણ પરિણામ પણ પરની સાથે તન્મય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવો માર્ગ! આ તે કહે ભાઈ! અમે તો સાંભળીએ આખો દિ'—કંદમૂળ ન ખાવા, ફલાણું કરવું, ચોવિહાર કરવો રાતે, વ્રત પાળવા, અહિંસા પાળવી. આવું તો આમાં કાંઈ આવ્યું નહિ. સાંભળને હવે એકકોર. એ પરની દયાનો ભાવ પણ રાગ છે અને એ દયા રાગનો કર્તા અને દયા પળી જીવ બચ્યો એ કર્મ, એમ છે નહિ ત્રણકાળમાં. આહા..હા..! કહો, પંડિતજી! આહા..હા..! એમ જૂઠું બોલવાની ભાષા નીકળી અને જૂઠું બોલવાની ઇચ્છા (થઈ), ઇચ્છાથી જૂઠું બોલવાની ભાષાનું કર્મ થયું. કર્તા ઇચ્છા અને ભાષા જૂઠું બોલવાનું એનું કાર્ય એમ ત્રણકાળમાં છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ વિષય ભોગવવાની ઇચ્છા થઈ, ઇચ્છા કર્તા અને ઇન્દ્રિયોનો ભોગ તેનું કાર્ય ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! થઈ ગયો વખત લ્યો. વિશેષ આવશે લ્યો.. (**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૧, રવિવાર, તા. ૩૧-૦૭-૧૯૭૭, ગાથા-૩૪૯ થી ૩૫૫, કળશ-૨૧૧, પ્રવચન નં.૪૦૩

ત્રીજા પેરેગ્રાફથી. હા. 'જેવી રીતે—' શું કહે છે? શિલ્પી એટલે કારીગર સોનાનો દાગીનો કરે છે એ શિલ્પીનું કાર્ય નથી. આ મોહનભાઈનું દરજીનું લઈએ. આ દરજી છેને દરજી? એને રાગ થાય, એ રાગના પરિણામનો કર્તા જીવ અને કર્મ રાગ, પણ તે કપડું આમ સિવાય છે અને સંચો આમ આમ થાય છે એનો જીવ કર્તા નહિ અને એ જીવનું કાર્ય નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- તો પછી દરજી મજૂરી..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મજૂરીનો અર્થ શું? એ તો રાગ કર્યો હતો તો ઓલા રાગવાળા હોય એને પૈસાની પર્યાય... એ પૈસાની પર્યાય જે જાય છે એ પૈસાના પરિણામ છે એ પરિણામીના પૈસાના પરિણામીના પરિણામ છે. એ દેનારના પરિણામ એ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ આ કુંભાર. ઘડો જે છે એ ઘડાનો માટી કર્તા અને ઘડો તેનું કાર્ય, પણ કુંભાર કર્તા અને ઘડો તેનું કાર્ય એમ છે નહિ. આહા..હા..! આવું છે. સમજાણું કાંઈ? એમ સોની હથોડા વડે કરીને સોનાને આમ ઘડે છે એ પરિણામ હથોડાના પરિણામ એણે કર્યા ઊંચી, એમ નથી. એ હથોડાના પરિણામ એને પરિણામી જે વસ્તુ હથોડાની ચીજ એના એ પરિણામ છે. એ સોનીના પરિણામ નથી. સોનીના પરિણામ તો રાગ કર્યો કે આમ કરું એ એના પરિણામ અને એ પરિણામી અને પરિણામ બે અભેદ છે. આહા..હા..! આવી વાત. સમજાણું કાંઈ? પણ જે ઘડો થાય છે એ ઘડોરૂપી કર્મ છે, કાર્ય છે, તો એ કર્તા વિના હોઈ શકે નહિ. તો કર્તા છે એ માટી છે કર્તા. એનું કર્મ એટલે કાર્ય તે ઘડો છે. કુંભાર કર્તા અને ઘડો કાર્ય (એમ) ત્રણકાળમાં નથી. આવી વાતું હવે. સમજાણું કાંઈ?

આ રોટલી ખાવા વખતે ઉપાડી અને તેના બટકા થયા. એ પરમાણુ રજકણ છે તેના એ પરિણામ છે. જીવે તે બટકાના પરિણામ કર્યા એ જીવનું પરિણામ નથી, એ જીવનું કર્તવ્ય નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કહો, જયંતિભાઈ! આવી વાત છે આ. આહા..હા..! એ કીધુંને. શિલ્પીમાં સોની, દરજી, કુંભાર વગેરે. વણકર આ કપડાને વણે છેને. એ વણકર જે છે એના પરિણામ તો વણું એવો રાગ એના પરિણામ એ છે. પણ એ રાગના પરિણામથી કપડું આમ તણાય છે અને એકઠા દોરા થાય છે એ પરિણામ વણકરના રાગના નથી, એ પરિણામ પરિણામી એ પરમાણુઓ છે એના એ પરિણામ છે. આહા..હા..! આવું છે. શેઠ સમજાય એવું છે આ તો. સાદી ભાષા છે. આહા..હા..! આ કઠણ કાંઈ નથી. સીધી વાત

છે આમાં.

જે વસ્તુ છે દ્રવ્ય છે એના જે પરિણામ છે એ પરિણામીના પરિણામ છે. પરિણામ એટલે પર્યાય, પર્યાય એટલે રાગાદિ કે જ્ઞાનાદિ જે પર્યાય તે. ભગવાનની વાણી સાંભળે છે, તો અહીં જે જ્ઞાન થયું એ જ્ઞાનના પરિણામ, પરિણામી આત્માના એ પરિણામ છે. એ વાણીનું પરિણામ અને વાણીનું કાર્ય છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીં તો પ્રત્યેક પદાર્થ ભિન્ન-ભિન્ન અને તેના તે સ્વકાળના તે કાળે થતા પરિણામ, એ પરિણામનો કર્તા તે દ્રવ્ય છે, પણ બીજાના પરિણામ થયા એ જીવે કર્યા એ બિલકુલ જૂઠી વાત છે. આહા..હા..!

આ લાડવો વળે છે આમ ચુરમાનો ભુક્કો. કહે છે કે એ લાડવાના રૂપે પર્યાય થઈ એનું પરિણામી એ પરમાણુ એના પરિણામ છે. ઓલો કહે, લાડવો મેં વાળ્યો અને મારા એ કાર્ય છે, અજ્ઞાની એમ માને છે. આહા..હા..! અજ્ઞાનીની અહીં વાત છે હજી તો. અજ્ઞાનીને તે કાળે રાગ થયો એ એનું પરિણામ અને પરિણામી દ્રવ્ય, એ એનો કર્તા અજ્ઞાનભાવે. સમજાણું કાંઈ? અહીં તો એ વાત સિદ્ધ કરવી છે. પછી જ્ઞાનભાવે વળી રાગ થાય એ એનું કાર્ય નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાત છે.

એ કુંભાર, દરજી એને એ સંચો હલાવે આમ પગ મૂકીને એ પરિણામનું કાર્ય દરજીના રાગનું નથી. એ તો પરમાણુઓ જે સ્કંધ છે એ રીતે આમ થાય છે એ પરિણામી જે વસ્તુ જડ એનું એ પરિણામ છે, એનું એ કાર્ય છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! રોટલી થાય છે, આમ લોટ લઈ થોડો આમ ગોરણું એ પરિણામ જે પર્યાય થાય છે આમ વળવાની કે અંદર લોટ નાખીને જરી આમ બે પડ રહે જુદા. જરી લોટ નાખીને રાખે એટલે બે પડ જુદા રહે શેકવામાં. એ લોટનો કટકો લીધો એ પરિણામ પરમાણુ લોટના છે એ પરિણામ, જીવના એ પરિણામ છે અને જીવનું એ કાર્ય છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! ચીમનભાઈ બહુ છેટે બેસે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

આ કપડું છે જુઓ, આમ થયું એ પરિણામ પરમાણુના કપડાના છે પરિણામ. જીવના એ પરિણામ નથી કે આમ કર્યું એ જીવે કર્યું એમ નથી. આ વાત. સમજાણું કાંઈ? એમ આ ચશ્મા છે એ જે પરિણામ છે આમ થવાના એ પરમાણુ ચશ્માના છે. આ આંગળાએ કર્યા નથી અને જીવ એને કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. એ શિલ્પીનો દૃષ્ટાંત આપ્યો કે સોની છે એ હથોડાને ગ્રહે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. એને ગ્રહતો નથી, એના પરિણામ ઊંચા થવાના પરિણામનો એ હથોડો કર્તા છે. આહા..હા..! અજ્ઞાનીએ તો રાગ કર્યો કે હું આ હથોડો ઉંચો કરું અને આને ઘડું, એવો રાગ કર્યો. એ રાગના પરિણામનો એ કર્તા આત્મા અને રાગ એનું કર્મ. અત્યારે એ સિદ્ધ કરવું છે હોં! સમજાણું કાંઈ? હજી એના સમય સમયના થતા પોતાના પરિણામ અને સમય સમયમાં તેના નિજક્ષણે, જન્મક્ષણે

જે પરમાણુની જે પર્યાય તે કાળે ત્યાં થાય. જુઓ, આ લાકડી છે. શું કહેવાય આ? પ્લાસ્ટિક છે આ. આ ઊંચું થયું. ઊંચા થવાની જે પર્યાય છે એ પર્યાયનો કર્તા એ પુદ્ગલ છે, આંગળી નહિ. આંગળીના પરિણામનો કર્તા આંગળીના રજકણો છે. આના પરિણામ જે આમ ઊંચા થયા એના કર્તા એના પરમાણુ છે, પણ આંગળીના પરમાણુ એના પરિણામનો કર્તા નથી. આહા..હા..! આવી વાત લ્યો!

શ્રોતા :- તદ્દન ભિન્ન-ભિન્ન છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- તદ્દન ભિન્ન છે. તેના પરિણામ પણ પરના પરિણામથી જુદા-ભિન્ન છે. આહા..હા..! એટલું હજી એને સ્વતંત્ર ન બેસે એને રાગના પરિણામ એ જીવના નથી એ તો વિકારી છે અને જીવ પોતે જ્ઞાયક ચૈતન્ય છે એ ચૈતન્યના પરિણામ તો રાગને જાણવું એ એના પરિણામ છે. રાગ એનું પરિણામ કાર્ય નથી. આહા..હા..! શું કહ્યું ઈ? રાગ થયો એ રાગ જ્ઞાનીનો જ્ઞાનસ્વભાવ છે, જેણે જ્ઞાનસ્વભાવ વસ્તુ છે એવી જેને આત્મ ચીજનું જ્ઞાન થયું તે ધર્મી જીવ સમકિતી તે રાગનો કર્તા અને રાગ તેનું કાર્ય એમ નથી. અને અજ્ઞાનીનું રાગ કર્તા પોતે અને અજ્ઞાનીનું રાગ કર્મ, પણ અજ્ઞાની પરના પરિણામનું કર્મ અને પોતે કર્તા એવું ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! પરને જીવાડવાનો ભાવ આવ્યો. એ ભાવનો કર્તા પોતે પરિણામી આત્મા પણ પરને જીવાડી શકવાના પરિણામનો કર્તા એ રાગ નહિ. આહા..હા..! એ જે જીવતર એનું શરીર અને આયુષ્યપણે ત્યાં રહ્યું એના પરિણામનો કર્તા એ જીવ છે અને આયુષ્યના પરિણામનો કર્તા આયુષ્ય જ છે. શરીર જે ટક્યું એના પરિણામનો કર્તા શરીર છે. જીવ તેમાં યોગ્યતાએ રહ્યો એના પરિણામનો કર્તા જીવ છે. આહા..હા..! આવું છે. કહો, શશીભાઈ!

એક સ્તુતિમાં આવે છે બનારસીદાસમાં. પ્રકાશનો શશીપ્રકાશ છે. શશીપ્રકાશ એમ આવે છે. નથી અહીં. બનારસીદાસમાં છે. સ્તુતિ નથી ઓલી? 'જિનાદેશ જાતા જિનેન્દ્રા વિખ્યાતા' એમાં એક છે. જેમ શશીનો પ્રકાશ છે એમ જીવનો પ્રકાશ એનો સ્વભાવ છે. સમજાણું કાંઈ? પ્રકાશનું જાણવું એનો સ્વભાવ છે, રાગનું કરવું અને પરના પરિણામ કરવા, પરના કાર્ય કરવા આ કાર્યકરો નથી બધા? આ ગાંધીના ઓલામાં બધા કાર્યકરો ઘણાં હોય છે. એ કાર્યકર કહે છે કે પરના કાર્ય કરે છે એ માન્યતા જ મિથ્યાત્વ છે. એ જીવ કરે તો પોતાના રાગના કે દ્વેષના પરિણામ કરે, તે અજ્ઞાનભાવે. આહા..હા..! રાગ તેનું કાર્ય અને રાગનો કર્તા એ જીવ એમ ભલે હો, પણ એ પરના કાર્ય કરે, ભૂખ્યાને અનાજ દેવું, તરસ્યાને પાણી દેવું, રોગીને ઓષડ દેવું એ કાર્ય છે એ જીવનું નથી. આહા..હા..! આ બધા ચિકિત્સાલય બનાવે છેને મોટા? ન્યાં નથી? વિરાયતનમાં હમણાં કર્યું મોટું. આહા..હા..! ઓલા અબજોપતિ છેને? ખેલશંકર, જયપુર-જયપુર. મોરબીના. દુર્લભજી ઝવેરીનો દીકરો અબજોપતિ. એ ત્યાં મુખ્ય કામ કરે. આ વાડીભાઈ ત્યાં છે એમ છાપામાં આવ્યું હતું. આ વાડીભાઈ ગુજરી

ગયાને હમણાં કરોડપતિ. એને અહીંનો પ્રેમ હતો. છતાં ત્યાં સંપ્રદાયનું અગ્રેસરપણું. પણ કહે છે... આહા..હા..! એ પરના કાર્ય સંઘના કામ કરે.. આહા..હા..! અને સંઘના પરિણામ જેને નિર્મળપણે થયા સામાને અથવા મલિન થયા, એ પરિણામનો કર્તા તો એ જીવ છે, એનો કાર્યકર્તા બીજો છે માટે કાર્ય એનું અને એ કર્તા એમ છે નહિ કોઈ દિ'. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જુઓ, એ આવ્યું. ફરીને લઈએ.

'**શિલ્પી, કરવાનો ઈચ્છક વર્તતો થકો,...**' દરજી, કુંભાર, સોની, વણકર, વેપારી, એ ધંધાના કારીગર છેને એ. એ '**ઈચ્છક વર્તતો થકો, ચેષ્ટારૂપ (અર્થાત્ કુંડળ આદિ કરવાના પોતાના પરિણામરૂપ...**' કુંડળ કરવાના, ઘડો કરવાના, રોટલી કરવાના, રોટલી ચાવવાના, દાંતને હલાવવાના એવી ઈચ્છામાં વર્તતો થકો એ '**કુંડળ આદિ કરવાના પોતાના પરિણામરૂપ અને હસ્ત આદિના વ્યાપારરૂપ) એવું જે સ્વપરિણામાત્મક કર્મ તેને કરે છે...**' એ રાગને કરે છે. આહા..હા..! એ નથી કુંડળને કરી શકતો, દરજી નથી કપડાને સીવી શકતો એમ કહે છે. એય..! પોપટભાઈ! શું તમારે ત્યાં છે? મેંગેનિઝ છેને ત્યાં. મેંગેનિઝ લોઢાનું. એ લોઢાના એને છે મોટા. ૩૦૦ તો આગબોટું છે. લાખ-લાખની ૩૦૦. કહે છે કે એ આગબોટ આમ પાણીમાં ચાલે એના પરિણામનો કર્તા એ આગબોટ છે. ઓલો ચલાવનાર કહે કે હું આને ચલાવું છું. એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાત. એય..! ક્યાં ગયા કાંતિભાઈ? આ તમારે પ્લેનમાં આવ્યા. એ પ્લેનમાં હતાને નોકર. ટોપી આમ રાખતાને. એ પ્લેનમાં એક ફેરી હતાને ત્યાં અમે પ્લેનમાં બેઠા હતા. તો એનો માણસ હતો હુશિયાર. પાંચ-છ હજારનો પગારદાર. ઓલો સવારે. મહારાજ જોવા તો આવો અમારું થોડું. એનો જે ચલાવનાર હતોને પ્લેનનો. એય..! તમે હતા કે નહિ કોક? તમે નહિ તે દિ'. કોક પ્લેનમાં હતું. પછી એ પ્લેનના ચલાવનાર કહે કે મહારાજ, તમે જોવા તો આવો. અમે ગયા હતા જોવા અંદર ચલાવતા. એટલે એને ઈચ્છા હો અને ઈચ્છાનો કર્તા ભલે એ હો, પણ એ પ્લેનને ચલાવવાના સંચા આમ ફરે ને આમ ફરે એના પરિણામનો કર્તા આ આત્મા નથી. આહા..હા..! આવી વાત.

એક એક પરમાણુ અને એક એક આત્મા તે કાળના પોતાના તે જન્મના કાળના પરિણામ તેનો એ કર્તા. અત્યારે તો એ સિદ્ધ કરવું છેને. વિકારી પરિણામ પણ એનો એ કર્તા એવું સિદ્ધ કરવું છે. પણ તે કાળે બીજાના પરિણામ ત્યાં વ્યવસ્થિત થાય એના પરિણામનો કર્તા જીવ ત્રણકાળમાં નથી કહે છે. આહા..હા..! આવી વાત છે. નહિતર એની દૃષ્ટિ ઊંધી તદ્દન મિથ્યા છે પાખંડ. પછી ભલે વ્રત કરતો હોય અને તપસ્યા કરતો હોય, પણ મિથ્યા છે. આહા..હા..! આવી વાત છે.

એ કહે છે જુઓ, એ ચેષ્ટા કરે તે પરિણામને કરે છે. છેને? '**તથા દુઃખસ્વરૂપ એવું જે ચેષ્ટારૂપ કર્મનું સ્વપરિણામાત્મક ફળ...**' એ રાગનું ફળ જે દુઃખ એને એ ભોગવે

છે શિલ્પી, કારીગર. પરના આપેલા ગામ અને પરના આપેલા પૈસા એને એ ભોગવી શકતો નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. છેને? ભગવાનદાસજી! એમાં છે કે નહિ? આહા..હા..! આવી વાતું છે, બાપુ! ધર્મને સમજવો બહુ પુરુષાર્થ માગે છે. કઠણ ન કહેતા પુરુષાર્થ માગે એમ કીધું. આહા..હા..! આ તો ક્ષણે ને પળે પરદ્રવ્યના તે ક્ષણના, તે પરિણામ પરદ્રવ્યના થાય ત્યારે કહે, હું આને કરું છું એ મારું કાર્ય છે. હુશિયાર માણસ કાર્યકરો હોય એનું એ કામ છે. એય..! કામદાર! આ બધી વ્યવસ્થા મુંબઈમાં ચાલે છે તમારે. પૈસા ભલે થોડા હશે પણ કરોડપતિ કહેવાય છે. આમ મોટો પથારો લાંબો ધૂળનો. એ પરિણામ એ સંચા ચાલે કે લે એ પર્યાય તે ક્ષણે થાય તેનો તે પરમાણુ કર્તા છે. આહા..હા..!

ભૂખ્યાને અનાજ દેવાના પરિણામનો કર્તા તે અનાજ છે. જીવ કહે કે મેં આને અનાજ આપ્યું એ જૂઠી દૃષ્ટિ છે. આવી વાત! તરસ્યાને પાણી દીધું, તો એ પાણી ત્યાં ગયું એના પરિણામનો કર્તા એ પાણી છે. એના કરતા ઓલો કહે કે મેં આને પાણી આપ્યું, એ કાર્ય મારું છે. શેઠ! આવું છે. રોગીને ઔષધ દીધું. એ ઔષધના પરમાણુઓ જે છે એ જવાના પરિણામનો ઔષધ કર્તા છે. અને આ કહે કે મેં એને ઔષધ દીધું. આ ડોક્ટરનું આવ્યું તમારું, એય..! આ ઈંજેક્શન. ઈચ્છા કરે. ઈંજેક્શનનો કર્તા એ ખરો ડોક્ટર અજ્ઞાનભાવે, પણ ઈંજેક્શન આમ તપાસીને આપે છેને બરાબર? આમ દાબે. એ આના આમ જે થવાના પરિણામ છે તેનો કર્તા એ જડ છે. એય..! અને ઈંજેક્શનમાં અંદર લોહી લેવું હોય પછી મારેને આમ? એ પરિણામ જે થયું તેનો કર્તા એ પુદ્ગલ છે, આત્મા નહિ. હિંમતભાઈ! બહુ ભારે ભાઈ! આ મોટરમાં બેઠો હોયને જ્યારે, આ સંચો આમ કરે તો ફટ ચાલે. એ ચાલવાના પરિણામનો કર્તા એ મોટરના રજકણો છે. અજ્ઞાની એમ માને કે હું આને ચલાવું છું, એ જડના પરિણામનો કર્તા થાય તે મૂઢ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. ભલે એ ધર્મને નામે દયા ને વ્રત ને તપ ને કરતો હોય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? છે? એ ઈચ્છા કરી તેનો એ કર્તા, પણ પરના કામનો કર્તા એ ઈચ્છાવાળો નહિ અને ઈચ્છા કરી એનું ફળ એણે દુઃખને ભોગવ્યું. એ દુઃખનો ભોક્તા ખરો, પણ આહાર-પાણીનો અને ઔષધનો ભોક્તા કે પૈસા દીધા કોઈ એના ઈનામમાં અને એનો ભોક્તા એ આત્મા નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**માટે પરિણામપરિણામીભાવથી...**' જે તે તે સમયના જે પરિણામ જીવના થયા તે પરિણામ તે પરિણામભાવથી '**ત્યાં જ કર્તા-કર્મપણાનો અને ભોક્તા-ભોગ્યપણાનો નિશ્ચય છે;...**' આહા..હા..! '**તેવી રીતે...**' એ દૃષ્ટાંત થઈ ગયો. '**આત્મા પણ, કરવાનો ઈચ્છક વર્તતો થકો,...**' એ કરવાની ઈચ્છા કરે. આમ મકાન બનાવું, આ આહાર બનાવું, કપડાને ઘડ વાળીને આમ સરખા કરું, પહોળા કરું ઓઢવા માટે. એ '**કરવાનો ઈચ્છક વર્તતો થકો, ચેષ્ટારૂપ (-રાગાદિપરિણામરૂપ અને પ્રદેશોના વ્યાપારરૂપ) એવું જે આત્મપરિણામાત્મક કર્મ...**' એ રાગના પરિણામરૂપી કાર્ય તેને કરે છે. આહા..હા..! '**અને**

દુઃખસ્વરૂપ એવું જે ચેષ્ટારૂપ કર્મનું આત્મપરિણામાત્મક...' આહા..હા..! એ રાગનું ફળ તો દુઃખ છે. એ રાગ કર્યો અને કાર્ય થયું એ એનું નહિ અને કાર્ય કરીને પૈસા કોઈએ આપ્યા એનો એ ભોક્તા આત્મા નહિ. એનો ભોક્તા, આત્મા રાગનો ભોક્તા, દુઃખનો ભોક્તા એ આત્મા છે. આહા..હા..! એ અનાજનો ભોક્તા આત્મા નહિ, સ્ત્રીના રમતમાં રમે તેમાં તેના રમતનો ભોક્તા આત્મા નહિ. આહા..હા..! આ છોકરાઓ શું કરે રમે છે એ? શું કહેવાય તમારે એ? બેટ-બોલ. એ કહે છે કે ઈચ્છાનો કર્તા ખરો, પણ આના પરિણામનો કર્તા આત્મા એ આત્મા નહિ. અને તે વખતે તેના રાગનું ફળ દુઃખ એનો ભોક્તા, પણ એને કોઈ .. એમાં પૈસા આપ્યા કોઈએ, એનો એ ભોક્તા આત્મા નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આત્મા રાગનો ભોક્તા, પણ અનાજનો ભોક્તા અને પાણીનો ભોક્તા અને ગામનો ભોક્તા અને સ્ત્રીનો ભોક્તા ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. હજી તો અજ્ઞાનભાવની વાત હોં! પરદ્રવ્યના પરિણામથી પોતાના પરિણામ ભિન્ન છે. એ ભિન્ન પરિણામ ભિન્નના પરિણામને શું કરે? એટલું અહીં સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! પરસેવા ઉતરી જાય એવું છે. જ્યાં હોય ત્યાં અમે આ કર્યા ને આ કર્યા ને આ કર્યા. મારી ઉપસ્થિતિમાં આ બધું આ વધારો થયો, દુકાનનો, પૈસાનો. એવી જે માન્યતા તે જડની, જડની ક્રિયાનો કર્તા આત્મા એ માન્યતા મિથ્યાદૃષ્ટિની છે. એને જૈનની ખબર નથી કે શું આત્મા છે અને શું પરપરિણામ છે. આહા..હા..!

એ કહે છે. આત્મપરિણામરૂપ કર્મ તેને કરે. એ રાગને કરે, ઈચ્છાથી રાગને કરે કે આ રોટલી કરું, પાપડ વણું, વડી (કરું). શું કહેવાય એને? વડી-વડી. વડી. વડીને શું કહે છે? ભૂલી જવાય છે તમારા નામ પણ. આત્માનું ભૂલાય નહિ, આ બધા નામ ભૂલાય. આહા..હા..! વડી હું વણું છું બરાબર આમ. લાપસી મૂકી હોય ચૂલા ઉપર અને પછી થોડી પાક્યા પછી એને વેરણું કરેને, નહિતર ગાઠા બાજી જાય. આ લાપસી-લાપસી. નહિતર લોટ ગાઠામાં કાચો રહી જાય અંદર. એટલે બરાબર આમ (ફેરવે). એ પરિણામનો કર્તા હું છું હલાવાનો એ મૂઢ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે કહે છે. એને ચૈતન્યના તત્ત્વ અને પરના તત્ત્વની એકતાબુદ્ધિ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

સમ્યગ્દૃષ્ટિ બાઈ હોય. એ લાપસી (બનવાના) ટાણે લાપસી થાય તે તેના પરિણામ છે તેમ એ જાણે અને એમાં રાગ આવ્યો એ પણ મારા પરિણામ નથી, હું તો તેનો જાણનાર છું (એમ પરિણમે છે). આહા..હા..! કુંભાર સમકિતી હોય એને ઘડા થવાને કાળે માટીથી ઘડો થયો છે એમ એ કુંભાર માને અને મને જે ઈચ્છા થઈ છે... આહા..હા..! ઘડો કરવાની, તો ઈચ્છાનું કાર્ય એ ઘડો થયો એ નથી, પણ ઈચ્છા થઈ એ ખરેખર મારું કાર્ય નથી. આહા..હા..! આવી વીતરાગની વાતું ઝીણી પડે જગતને. મળે નહિ સાંભળવા. વાડામાં તો અત્યારે છે નહિ. આહા..હા..! મારી નાખ્યા બિચારાને. સહેલું કરવા ગયા. આ સમજવું

નહિ ને આ કર્યું.. આ કર્યું... વ્રત પાળ્યા ને ભક્તિ કરી ને પૂજા કરી. એમાં દાણા ઉપાડ્યા ચોખા, સ્વાહા (કર્યું). તો એ સ્વાહાની પર્યાય થઈ એ જીવનું કાર્ય નહિ. તેમ ચોખા આમ ગયા એ પરિણામ જીવે કર્યા ચોખા મૂક્યા એ નહિ. આહા..હા..!

બીજી વાત. જીવને ભગવાનના દર્શનથી શુભ પરિણામ થયા, એમ નહિ. શુભ પરિણામ તો જીવે કર્યા અને જીવ એનો કર્તા, પણ શુભ પરિણામ એનો ભગવાનની મૂર્તિ કર્તા અને એના પરિણામ કર્મ (એમ નથી). આવી વાતું. સાક્ષાત્ ભગવાન બિરાજતા હોય સમવસરણમાં પ્રભુ અને એના દર્શનના ભાવ થયા એ શુભ. એ શુભનો કર્તા એ ભગવાનની વાણી અને ભગવાનનો દેહ કે ભગવાનનો આત્મા એના પરિણામનો કર્તા નહિ. આહા..હા..! આવું કેટલું! આ તો બધા દૃષ્ટાંત છે. જેમ ચાર પૈસે શેર તો મણના અઢી. પછી સાડી સાડત્રીસનું શું? સત્તાવીશનું શું? એ પ્રમાણે ગણી લેવું. આહા..હા..! સાડી સાડત્રીશના સાડી સાત્રીસ આના, સત્તાવીસના સત્તાવીશ આના. આ તો બધા દાખલા આપવાના છે. આહા..હા..! સિદ્ધાંત તરીકે એક ટૂંકી કે આત્મા પોતાના પરિણામને કરે એ પરિણામી છે તે પરિણમે છે માટે કર્તા અને જગતની ચીજ તે પરિણામી છે અને પરિણમે છે એનો એ કર્તા, પણ તું કર્તા એનો, એ વસ્તુની સ્થિતિમાં નથી. આહા..હા..!

ભગવાનની વાણી કાને પડી અને અહીં જ્ઞાન થયું એ જ્ઞાનના પરિણામનો કર્તા આત્મા. એ જ્ઞાનના પરિણામનો કર્તા વાણી એમ નથી. આ શાસ્ત્ર. આ જડ પર્યાય છે. એને વાંચતા જે અહીં જ્ઞાનના પરિણામ થાય, એ જ્ઞાનના પરિણામનો કર્તા શાસ્ત્ર છે એમ નહિ. શશીભાઈ! આહા..હા..! જુવાની હોય જુવાની. ૨૫-૩૦ વર્ષનો. આમ જોડા પહેર્યા હોય તો ધમ... ધમ... ધમ... ધમ... ધરતી (હલે) એવા તો ચાલે. કહે છે કે એ જોડા પહેરીને ચાલવાની ક્રિયા એ આત્માની નહિ. ઈચ્છા કરે કે આમ પહેરીને આમ ચાલું. અહીં સુધી. પોલીસો અહીં સુધી પહેરે. અહીં સુધી પહેરે છેને મોટા. આ સાધારણ આપણા વાણિયાને આટલા પહેરે નાના. પછી ઘણી જાતના હોય છેને જોડા. ચંપલ ને ઢીકણા ને ફીકણા ને. આ લાકડાની શું કહેવાય? તાવડી. એ બરાબર આમ લાકડીમાં આંગળા નાખે. હવે તો આ રબ્બરના આવે છે મોટા અમારે આવ્યા છે હમણાં. રસીકભાઈએ મગાવ્યું હતું, પહેલા હરિભાઈએ મગાવ્યું હતું પણ ન ચાલ્યા. આમ અહીં ચામડું સુવાળું તો કઠણ પડે છે. આહા..હા..! એ જોડા પહેરીને જોડા જે આમ ચાલે છે એના પરિણામ એ ચાલવાના પરિણામ એટલે પર્યાય તેની કર્તા એ જોડા છે, આત્મા નહિ. આવું ક્યાં? આહા..હા..! ભાઈ! તારે અનંત તત્ત્વો છે એને અનંત રીતે માનવા છે? કે ખીચડો કરીને માનવા છે? ભગવાન પરમાત્મા સર્વજ્ઞદેવે અનંત આત્માઓ, અનંત પરમાણુઓ એવા અનંત કહ્યા છે. એ અનંત-અનંતપણે ક્યારે રહે? કે બીજાના પરિણામનો આ કર્તા નહિ અને આના પરિણામનો એ કર્તા નહિ તો અનંતપણે રહેશે. નહિતર ખીચડો થઈ જશે. આના પરિણામ આ કરે અને આના પરિણામ આ કરે.

સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'દુઃખસ્વરૂપ એવું જે ચેષ્ટારૂપ કર્મનું આત્મપરિણામાત્મક ફળ તેને ભોગવે છે,...' જીવ. આહા..હા..! એ આહાર કરવા વખતે પણ જે રાગ થયો એ રાગને ભોગવે. આહા..હા..! એ આહારને ન ભોગવી શકે. આહા..હા..! એમ સ્ત્રીના શરીર સાથે રમવા જાય તો એને રાગ થાય એને ભોગવે અને રાગનું ફળ ત્યાં દુઃખ છે તેને ભોગવે, પણ એ સ્ત્રીના શરીરને ભોગવી શકે (એમ ત્રણકાળમાં નથી). આહા..હા..! ગજબ વાતું છે, બાપા! સમજાણું કાંઈ? આ હોઠ હલે છે જુઓ, એ પરિણામ એના જડના પર્યાય છે. આત્માએ ઈચ્છા કરી કે હું બોલું માટે બોલવાની પર્યાય થાય એમ નથી. હજી એને તત્ત્વની ભિન્નતાની ખબર ન મળે એને ધર્મ થઈ જાય. ચાલો ધર્મ કર્યા, ધર્મ શું? ધૂળ કર્યું તેં? આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે, દયા પાળવાનો ભાવ આવ્યો એ રાગનો કર્તા ખરો, પણ સામો જીવ્યો, આ પરિણામ એનો કર્તા અને એ પરિણામનું એ કાર્ય એ જીવ. જીવ્યો ઈ એમ નથી. પણ તે કાળે રાગ આવ્યો તેનો કર્તા તું અને તે કાળે રાગનું ફળ દુઃખ તેનો ભોક્તા તું. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. દયા પાળવાનો ભાવ એ રાગ છે, પણ રાગ દયા પાળી શકે છે તેમ નહિ, તેમ દયાના પરિણામમાં સુખબુદ્ધિ આવી છે એમ નહિ. એ રાગબુદ્ધિ દુઃખબુદ્ધિ છે. ગજબ વાતું છે. કેટલાકે તો કોઈ દિ' સાંભળ્યું નહિ હોય. આ તે વીતરાગ માર્ગ હશે? તે આ કોનો માર્ગ છે? બાપુ! જિનેશ્વર પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રની આ વાણી છે. અને એ વાણી સંતો આડતિયા થઈને જગતને જાહેર કરે છે. બાપુ! તું જૈનમાં વાડામાં જન્મ્યો, પણ જૈન પરમેશ્વરે કહેલા પૃથક્ તત્ત્વો તે પૃથક્ રીતે કેમ છે તેની તને શ્રદ્ધા ન મળે અને તને ધર્મ થઈ જાય અંદરથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ બધા હુશિયારી કરે.

અમારે કુંવરજીભાઈ એમ માનતા. રામજીભાઈના મોઢે થઈ ગયું હતું, શેઠ-શેઠ. કાંઈ ગપ્પા જાડી બુદ્ધિ. અમે બરાબર દુકાનને સાચવીએ છીએ. છોકરાએ કહ્યું, બાપુ તમે વહેલા બહુ આવો છો તો માણસ. વહેલો આવીશ, નોકરોને જગાડીશ. બધું કામ પહેલેથી કરીશ. સવારે છ વાગે આવે. મૂર્ખાઈના કાંઈ (ગામ જુદાં હશે)? આ બધા કામ હું કરું. આહા..હા..! શેઠ શેના હતા? હેઠ છે શેઠ. શેઠ બેઠ ને હેઠ. એક ફેરી થયું હતું પ્રેમચંદભાઈના ગામમાં. જેઠમલજી હતા. પ્રેમચંદભાઈ! પછી ઓલા રાયચંદ હતાને દોશી? રાયચંદ દોશી. વૃદ્ધ હતા. એ થાંભલે બેસતા. થાંભલા પાસે પાટ પાસે બેસતા. ત્યાં બેસતા થાંભલે પાટ આમ હોયને ત્યાં બેસતા. અમારા ઉપર એને પ્રેમ બહુ. પછી જેઠમલજી આવેલા એક ફેરી. એટલે એ કહે, ઉભા થાવ. ઓલા ઉભા ન થાય. લોકોને શ્રદ્ધા નહિ એની. ઉભા થાવ. પછી આ રાયચંદ દોશી કહે છે, જેઠી બેઠને હેઠી. અહીં કોણ તારે માટે ઉભા થાય છે? આહા..હા..! રાયચંદ ગાંધી. હતા તો રાયચંદ દોશી હોં. ઓલા રાયચંદ જુદા. ગોસળિયા. રાયચંદ ગોસળિયા. એ તમારા કુટુંબી. આ રાયચંદ દોશી હતા. તે એને એકવાર કહ્યું કોકે કે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર તો બાળક

ને ઠેકાણા વિનાનું. એ નહિતર માને નહિ એ મૂર્તિને. પણ શ્રીમદ્દને દેખેલા એમાં એને એવી છાપ થઈ ગયેલી કે એ શ્રીમદ્દનો વૈરાગ્ય તો એના બાપનો એનો વૈરાગ્ય છે, બાપા! એ તને ખબર નથી. આહા..હા..! એ રાયચંદ દોશી કહેતા. નહિતર એને કાંઈ મૂર્તિની માન્યતા નહિ. મૂર્તિથી વિરોધ. પણ એ શ્રીમદ્દને એક ફેરી લીંબડીમાં જોયેલા અને એ વૈરાગી આત્મા. આહા..હા..! એ શ્રીમદ્દનો તું વિરોધ કરવા જા છો એ શ્રીમદ્ જુદી જાતના છે. વૈરાગ્યની મૂર્તિ હતી એ તો! આહા..હા..! જેને આખી દુનિયાનું શું છે એની કાંઈ પડી નહોતી. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે જેના પરિણામ જે જાતના છે એને ઓળખતા ન આવડે. એ પરિણામનો કર્તા ભલે નહિ, પણ એ પરિણામ કઈ જાતના એને ઓળખતા પણ ન આવડે એ મૂઢ ક્યાં જશે? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અહીં તો ઇચ્છાથી વ્રત લીધા, અહિંસા, સત્ય, દત્ત, પાંચ મહાવ્રત. એમાં જે પરની દયા પળે એ કાર્ય જીવનું નહિ. એનું કાર્ય તો અહિંસાનો જે રાગ દયાનો થયો ઈ. અને એ રાગનું ફળ તે વખતે દુઃખરૂપ છે એને. આહા..હા..! ગજબ વાતું છે. એ દયા પળી માટે એને સ્વર્ગ મળશે ત્યાં અને એને સુખ થાશે (એમ નથી). સ્વર્ગમાં પણ રાગ અને રાગનું દુઃખ વેદન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? સ્વર્ગમાં સામગ્રીનો પાર નથી દેવોને. પણ એ બધા રાગી પ્રાણી દુઃખી છે. એ સામગ્રીને લઈને રાગ નથી, રાગ પોતાને લઈને છે અને સામગ્રી પ્રતિકૂળતા હોય માટે તેને લઈને દુઃખ છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? એ દુઃખના પરિણામ... આહા..હા..! ગજબ વાત છે. આકરી પડે લોકોને. દયાનો ભાવ એ રાગ છે અને રાગનું ફળ દુઃખ છે. આવી વાત છે, બાપુ! વીતરાગ માર્ગ પરમેશ્વરનો કોઈ જુદી જાતનો છે. આહા..હા..! ઓલા રાડ નાખે છે. હેં! પરની દયાનો ભાવ એ હિંસા! રાગ! પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાય કહે છે કે પરની દયાનો ભાવ તે હિંસા છે જીવની પોતાની. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ અહીં કહે છે. ભોગવે છે દુઃખને. છેને?

'**આત્મપરિણામાત્મક ફળ તેને ભોગવે છે,...**' દુઃખને. '**અને એકદ્રવ્યપણાને લીધે...**' એટલે શું કહે છે? કે જે રાગ થયો અને રાગનું ફળ દુઃખ આવ્યું એ બેય એક દ્રવ્યનું છે, બીજા દ્રવ્યનું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**એકદ્રવ્યપણાને લીધે તેમનાથી અનન્ય હોવાથી...**' આહા..હા..! એ જીવને દયાનો ભાવ આવ્યો, સત્ય બોલવાનો આવ્યો એ રાગ છે અને રાગ તે જીવના પરિણામ હોવાથી તે જીવ છે. જીવની સાથે તે પરિણામ તન્મય છે. આહા..હા..! પરના પરિણામ સાથે તન્મય નથી. આહા..હા..! છે? શું કીધું ઈ? '**અને એકદ્રવ્યપણાને લીધે...**' એટલે? જીવદ્રવ્ય પોતે જે રાગને કરે, ઇચ્છા કરે એથી પરમાં કાર્ય કરે એ તો નહિ, પણ હવે એ કેમ નહિ? કે એ રાગના પરિણામ તે જીવના, દ્રવ્યના પરિણામ અનન્ય છે. એ જીવ દ્રવ્યના પરિણામ અનેરા-અનેરા નથી, પણ અનન્ય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એક બાજુ એમ કહે કે શુભરાગ છે તે જીવના પરિણામ અનન્ય છે અહીંયાં એમ કહે છે અને એક બાજુ એમ કહે કે શુભરાગ છે તે પુદ્‌ગલ છે. કઈ અપેક્ષાએ? સ્વભાવ ચૈતન્યનો, આનંદનો નાથ પ્રભુ એના સંબંધે કાંઈ (રાગના) પરિણામ ન થાય. ભાષા તો અહીં એવી લેશે કે જે પરિણામ થાય છે તે દ્રવ્યના આશ્રયે થાય છે એમ લેશે. શું કીધું? ચાહે તો રાગના થાય, દ્વેષના થાય એ પરિણામ થાય એ સ્વદ્રવ્યને આશ્રયે થાય છે. પરદ્રવ્યને આશ્રયે નહિ, એટલે પરદ્રવ્યનું નિમિત્તપણું ભલે હો, પણ એને આશ્રયે નહિ. આશ્રય તો આનો છે એના પરિણામ છે એના. આહા..હા..!

'**એક દ્રવ્યપણાને લીધે તેમનાથી અનન્ય હોવાથી...**' કોનાથી? પરિણામ જે રાગ કર્યો, દ્વેષ કર્યો, ઇચ્છા થઈ એ પરિણામ જીવના અનન્ય છે એટલે એકમેક છે. જુદા નથી. આહા..હા..! અને કર્તાકર્મમાં આવશે સવારમાં. કર્તાકર્મનું આવશેને? ત્યાં એમ લેશે કે જે કાંઈ દયા, દાન, ભક્તિના પરિણામ થાય છે એ સંયોગીભાવ છે. કેમકે નિમિત્તના સંયોગે ઉત્પન્ન થયેલા સંયોગી છે, એનો સ્વભાવ નથી. આહા..હા..! અહીંયાં તો અજ્ઞાનીની વાત છે કે જેને ચૈતન્ય સ્વભાવ જ્ઞાનનું ભાન નથી, ધર્મની ખબર નથી એવા મિથ્યાદૃષ્ટિની વાત અહીંયાં તો લીધી છે અત્યારે. મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ પોતાની દૃષ્ટિને રાગને કરે, પણ એથી પરનું કાંઈ કરી શકે અને પરના પરિણામ તે રાગનું કાર્ય છે એમ નથી. આહા..હા..! એક બાજુ એમ કહે. એક બાજુ એમ કહે કે પુણ્યના પરિણામ દયા, દાન, ભક્તિ, વ્રતના વિકલ્પ ઉઠ્યો એ સંયોગીભાવ છે, એનો સ્વભાવભાવ નથી ચૈતન્યનો. આહા..હા..! કેમકે નીકળી જાય છે અને નિમિત્તના સંબંધે થાય છે. આશ્રય કહેશે એ તો જીવનો આશ્રય નામ જીવની પર્યાયમાં થાય છેને. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે '**કર્તા-કર્મપણાનો અને ભોક્તા-ભોગ્યપણાનો નિશ્ચય છે.**' પોતાના પરિણામનો. એક ચુરમાના લાડવા હોય અને પતરવેલિયાના ભજીયા હોય. કહે છે કે એ કટકા અને ભુક્કા થાય છે એ પરિણામ છે પુદ્‌ગલના. જીવ એનો ભુક્કો કરે અને ચાવે એ આત્માના પરિણામમાં છે જ નહિ. આવી વાત હવે. આહા..હા..! એ પોતાનો ભોક્તા અને ભોગ્યપણાનો નિશ્ચય છે. પોતે રાગ કરે, તેને કરે અને ભોગવે. એનો ભોક્તા અને ભોગ્ય પોતે છે પોતાના પરિણામ. પરનો ભોક્તા અને પર ભોગ્ય છે (એમ નથી). આહા..હા..! કહો, શુકનલાલજી! આવી વાતું છે આ. વેપાર-ધંધા આડે તો સાંભળવા મળે એવું નથી. વીતરાગ પરમાત્મા અનંત દ્રવ્યને પૃથક્ પૃથક્ (જોવે છે). તેના તે તે દ્રવ્યના તે પરિણામ તેના દ્રવ્યની સાથે અનન્ય છે, પણ પરથી તો અન્ય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ ધ્યાન રાખે તો પકડાય એવું છે, રસીકભાઈ! આહા..હા..! ઓલું તો ત્યાં સહેલુંસટ (હતું). વ્રત લ્યો અને અહિંસા પાળો, દયા પાળો, ભક્તિ (કરો). 'દયા તે સુખની વેલડી, દયા તે સુખની ખાણ, અનંતા જીવ મુક્તિએ ગયા દયાતણા પરિણામ.' ગપેગપ્પ છે. આહા..હા..!

એ પરની દયાની વાત કરે છે. અહીં તો કહે છે કે પરની દયાના ભાવ આવે, પણ છતાં પરની દયા પાળી શકે એ ત્રણકાળમાં નથી અને એ દયાના ભાવ રાગ છે એની સાથે તારો આત્મા તન્મય છે. પણ ઓલો જીવ બચ્યો એના પરિણામ સાથે તારો આત્મા તન્મય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. છે?

'**કર્તાકર્મપણાનો અને ભોક્તા-ભોગ્યપણાનો નિશ્ચય છે.**' પોતાના રાગાદિના પરિણામ, દ્વેષના પરિણામ, દયાના પરિણામ એનો કર્તા અને એનું દુઃખ ભોગવે. રાગનું ફળ દુઃખ છે. આહા..હા..! પરનો કર્તા-ભોક્તા આત્મા છે નહિ એમ સિદ્ધ કરે છે. એટલે સુધી આવે તો પછી એની નજરું દ્રવ્યમાં જાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બસ, કળશ જ આવે છેને. ૨૧૧.

(नर्दटक)

ननु परिणाम एव किल कर्म विनिश्चयतः
स भवति नापरस्य परिणामिन एव भवेत्।
न भवति कर्तृशून्यमिह कर्म न चैकतया
स्थितिरिह वस्तुनो भवतु कर्तृ तदेव ततः।।२११।।

શ્લોકાર્થ :— 'ननु परिणाम एव किल विनिश्चयतः कर्म' '**ખરેખર પરિણામ છે તે જ નિશ્ચયથી કર્મ છે,...**' આહા..હા..! જીવના જે પરિણામ છે રાગ ને દ્વેષના તેનું તે કર્મ છે કાર્ય. આહા..હા..! આ ભાષા ને હાલવું ને ચાલવું એ પરિણામ જીવના નહિ અને જીવથી નહિ. આહા..હા..! કેમ બેસે? મડદું કેમ બોલતું નથી? (એમ) કહે. જો જીવ બોલતો ન હોય તો મડદું પણ (બોલવું જોઈએ). મડદું પણ એમાં હલે છે. એ નથી જોયું? મડદું છે આ શું છે? ભાષા બોલે એ મડદું છે, આ તો જડ છે. આત્મા ક્યાં છે ત્યાં? એમાં આત્મા છે? આત્મા તો ચૈતન્ય ભિન્ન છે. આહા..હા..! મડદામાં એમ હોય છે. અમે જોયેલું નાની ઉંમરમાં. એ મરી ગયા સાંજના એટલે કોષ મૂકે ઉપર. કોષ ન આવે લોઢાની? નહિતર મડદું ઊભું થઈ જાય. આ ૫૭ની સાલની વાત છે. અમારા મોટા ભાઈ હતા. ગુજરી ગયા ૫૭માં. પાણી લાગ્યું હતું મુંબઈનું. સાંજ પહેલા ગુજરી ગયા તો આખી રાત રહ્યા. અમારી નાની ઉંમર. ૧૧ વર્ષની ઉંમર. જાવ અહીંથી છોકરાઓ. મામાને ત્યાં વયા જાવ. અને ઓલી મોટી કોષ મૂકેલી. કોષ હોયને. કોષને શું કહે છે? લોઢાની. નહિતર આમ (ઊભું) થાય. નાના છોકરા ભડકી જાય. મડદું પણ ઊભું થાય, જડની ક્રિયા છે. આહા..હા..! એમ આ ભાષા આદિ મડદું છે. એ ક્યાં આત્મા છે? અને આત્માથી ભાષા થઈ છે ક્યાં? અરેરે! આવી વાતું!

શ્રોતા :- ભાષા ઉપરથી તો માણસની તુલના થાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- તુલના શું ધૂળ થાય? એ તો તુલના એનું જ્ઞાન શું કામ કરે

છે એની તુલના કરે છે. આહા..હા..!

કહે છે, **'ખરેખર પરિણામ...'** એટલે પર્યાય એટલે અવસ્થા. રાગાદિ-દ્વેષાદિની. **'તે જ નિશ્ચયથી કર્મ છે,...'** કર્મ એટલે કાર્ય. જીવનું વિકાર થવો એ જ એનું કાર્ય છે. અજ્ઞાનીની વાત છે પહેલી. પરદ્રવ્યથી ભિન્ન પાડવું છે, પણ જીવનું પરનું કાંઈ કાર્ય કરે... આહા..હા..! એમ નથી. અને **'स परिणामिनः एव भवेत्, न अपरस्य भवति' 'પરિણામ પોતાના આશ્રયભૂત પરિણામીનું જ હોય છે,...'** ભાષા જુઓ, શું કીધું? એ રાગ ને દ્વેષના પરિણામ આત્માને આશ્રયે થાય છે. એય..! આત્માથી થાય છેને? આહા..હા..! **'ખરેખર પરિણામ છે તે જ નિશ્ચયથી કર્મ છે,...'** જીવની પર્યાયમાં રાગ-દ્વેષ થાય એ જીવનું કાર્ય છે અને **'પરિણામ પોતાના આશ્રયભૂત...'** એ પર્યાય પોતાના આશ્રયભૂત પરિણામી દ્રવ્યનું જ હોય છે. આહા..હા..! એક બાજુ એમ કહે કે પરનો આશ્રય થતા વિકાર થાય. પર આશ્રય તે વ્યવહાર, સ્વઆશ્રય તે નિશ્ચય. આવે છે? ૨૭૨ ગાથા. એ તો કહે છે કે એનું લક્ષ પર ઉપર જાય છેને એથી પરાશ્રય કીધું, બાકી પરિણામ તો જીવના આશ્રયે થયેલા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવું બધું ક્યાં..? આશ્રય એટલે એની સત્તામાં થાય છેને. એની સત્તાથી થાય છેને? કે પરની સત્તાથી થાય છે? આહા..હા..! કહ્યું હતું પહેલા. હમણા આવી ગયું હતું.

'પરિણામ પોતાના આશ્રયભૂત પરિણામીનું...' એટલે દ્રવ્ય. વિકારી પરિણામનો આશ્રયભૂત દ્રવ્ય છે. એના દ્રવ્યનું લક્ષ નથી એનું, પણ દ્રવ્યનો આશ્રય છે ત્યાં વિકારી. પરના આશ્રયથી વિકાર થાય છે એમ નથી. પરનો આશ્રય એટલે? પરનું અવલંબન લઈને વિકાર થયો એમ નથી. પર ઉપર લક્ષ ગયું, પણ થયું છે દ્રવ્યને આશ્રયે. દ્રવ્ય નામ આત્માની સત્તાના અવલંબે વિકાર થાય છે. પરની સત્તાના અવલંબે વિકાર નહિ. એ બીજી વાત છે. એ તો જ્યારે વિકારને સિદ્ધ કરવો હોય કે એ તો પરને આશ્રયે વિકાર અને સ્વઆશ્રયે નિર્વિકાર. એ બીજી વાત છે. આહા..હા..! એય..!

પાઠ છેને જુઓને. **'स परिणामिनः एव भवेत्, न अपरस्य भवति' 'અન્યનું નહિ...'** આહા..હા..! એ પુણ્ય અને પાપના રાગના ભાવ એ જીવના આશ્રયના છે. એ જીવ પરિણામી છે એનું એ પરિણામ છે, માટે તેને આશ્રયે જીવના આશ્રયે કહેવામાં આવ્યા છે. આહા..હા..! એ કર્મમાં થયા નથી. પરના પરિણામ પરમાં થયા એમાં રાગ-દ્વેષ પરના પરિણામમાં થયા નથી. પોતામાં થયા માટે પરિણામનો આશ્રય આ આત્મા છે એમ કહે છે. આવી વાત. એક બાજુ એમ કહે, પરઆશ્રિતો વ્યવહાર, સ્વઆશ્રિતો નિશ્ચય. એ તો જેને સ્વભાવની સિદ્ધિ કરવી છે ત્યારે ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે એવી દૃષ્ટિ કરી છે ત્યારે તેને રાગાદિ થાય એટલો પર આશ્રય છે અને બંધનું કારણ છે.

અહીંયાં તો પરિણામ તેના આત્મામાં આત્માથી થાય છે. આહા..હા..! પુણ્ય-પાપના ભાવ

પણ એના પોતાથી થાય છે એમ. છેને? પાઠ જ છે જુઓને. **‘स परिणामिनः एव भवेत्, न अपरस्य भवति’** પરિણામીના એ પરિણામ છે. આહા..હા..! પરિણામી એટલે દ્રવ્ય વસ્તુ અને પરિણામ એટલે વર્તમાન અવસ્થા. એ અવસ્થા અવસ્થાયીને આશ્રયે છે. એટલે અવસ્થાયીના એ પરિણામ છે. ઓલું સહેલુંસટ હતું, ઈચ્છામી પડિકમણા ઈરિયા વરિયા તસ્સ મિચ્છામી દુક્કડમ જાવ. જીવિયા વહોરવિયા તસ્સ મિચ્છામી... કાંઈ ભાન ન મળે તસ્સ મિચ્છામી. ભાષા કોની? વાણી એ વિકલ્પ ઉઠ્યો શું? તાવકાયં ઠાણેણં માણેણં જાણેણં અપ્પાણં વોસરે. લ્યો અપ્પાણં વોસરે. આખો આત્મા વોસરે. શું વોસરાવ્યું અને શું રાખ્યું એની કાંઈ ખબર ન મળે. અહીં તો કહે છે કે એ તાવકાયં ઠાણેણંનો જે વિકલ્પ ઉઠ્યો છેને. એ તાવકાયં ઠાણેણંની ભાષાની પર્યાયનો એ કર્તા નથી. આહા..હા..! પલાઠી વાળીને બેસી જાવ, ધ્યાન કરવા. તો પલાઠી જે આમ વળવાના પરિણામ થયા એ પરિણામ જડના છે. ઈચ્છા કરી એના એ પરિણામ નથી. માટે પરિણામનો આશ્રય પરિણામી છે એમ કહેવામાં આવ્યું છે. અહીં વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૨, સોમવાર, તા. ૦૧-૦૮-૧૯૭૭, કળશ-૨૧૧, પ્રવચન નં. ૪૦૪

સમયસાર. સર્વવિશુદ્ધ જ્ઞાન અધિકાર. ૨૧૧ કળશ છે. **‘ननु परिणाम एव किल विनिश्चयतः कर्म’** **‘ખરેખર પરિણામ છે તે જ નિશ્ચયથી કર્મ છે,...’** શું કીધું ઈ? કે જે આ આત્મા છે, આ પરમાણુ છે એની જે વર્તમાન પર્યાય થાય છે. જુઓ આ આંગળી. આ આંગળીના આ પર્યાય-પરિણામ આમ થાય છેને આમ આમ? એ આંગળીનું એ કર્મ છે. કર્મ એટલે કર્તવ્ય છે. આત્માનું કર્તવ્ય નહિ એમ કહે છે. દરેક પદાર્થ જે પરિણમે છે વર્તમાન પર્યાયપણે તે તે પદાર્થનું કર્મ છે. કર્મ એટલે કાર્ય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

જેમ ઘડો માટીમાંથી થયો એ માટીનું ઘડો એ કાર્ય છે, માટીનું એ ઘડો કાર્ય છે. કુંભારનું નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ લોટનો કણિયો લીધો અને એમાં જે વેલણું ચાલ્યું વેલણું. તો કહે છે કે એ વેલણાનું કર્મ, લોટ પહોળો થયો એ વેલણાનું કાર્ય નથી. એ લોટના રજકણનું કાર્ય (છે) એ પહોળું થયું ઈ. એમ છે, ભભુતમલજી! આ તમે દુનિયામાં

ધંધા કર્યા, રાગ કર્યો. એ રાગ તમારું કાર્ય ખરું, પણ આ વેપાર કરવાનું કાર્ય આત્માનું એ બિલકુલ જૂઠું છે એમ કહે છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- વેપાર કર્યો એમાં કાંઈ રૂપિયા...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોનો ધૂળનો? એ તો જડ છે. એ જડના પરિણામ ત્યાં આ બાજુ આવવાના હોય એ પરિણામનો કર્તા એ પરમાણુ છે એ પરમાણુનું અહીંયાં આવવાનું કાર્ય છે, જીવનું નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? પંડિતજી! આહા..હા..!

'**ખરેખર પરિણામ છે તે જ નિશ્ચયથી કર્મ છે,...**' એટલે કાર્ય છે. મહાસિદ્ધાંત. આહા..હા..! આ હોઠ હલે છે એ પરિણામ છે. એ પરિણામ તે હોઠ જડનું કાર્ય છે, આત્માનું નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જીવે જીવને બચાવવાનો ભાવ કર્યો. એ ભાવ છે તે જીવનું કાર્ય છે એટલે રાગ છે, પણ એ બચ્યો એ જીવનું કાર્ય નથી. એ જીવ બચ્યો એ તો એના પરમાણુ અને એના આત્માનું કાર્ય છે ત્યાં.

શ્રોતા :- બચ્યો નહિ પણ બચાવ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બચાવે કોણ ધૂળ? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ સિદ્ધાંત...

આ વીતરાગનો મહાસિદ્ધાંત કે જેટલા દ્રવ્યો છે વસ્તુ અનંત આત્માઓ, અનંત પરમાણુઓ, અસંખ્ય કાળાણુઓ એ ઝીણી વાત છે. દરેકમાં વર્તમાન જે પર્યાય થાય તે દ્રવ્યનું તે કાર્ય છે. આહા..હા..! અહીં તો અજ્ઞાનીની વાત છેને. રાગ છે એ અજ્ઞાનીનું કાર્ય છે. અહીં અત્યારે જ્ઞાનીની વાત નથી લેવી. રાગ કરે છે દયાનો, દાનનો, પૂજાનો, ભક્તિનો રાગ. એ રાગ છે તે અજ્ઞાનીનું કાર્ય છે. પણ એ રાગ, ભગવાનની મૂર્તિને લઈને રાગ થયો, એ મૂર્તિનું કાર્ય છે, મૂર્તિ કર્તા અને દયા, દાન, પૂજાના ભાવ એનું કાર્ય એમ નથી. આહા..હા..! આવો માર્ગ! આ તો જ્યાં હોય ત્યાં અમે હુશિયાર છીએ માટે આમ કર્યું, આમ કર્યું, અમે આમ કરીએ. મૂઢ છો.

શ્રોતા :- .. હુશિયાર

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હુશિયાર માને. આહા..હા..! અહીં તો કહે છે, જે ભાષાનો અવાજ આવે છે એ અવાજનું પરિણામ છે એ ભાષા રજકણનું છે, આત્માનું નહિ એ કાર્ય. આવી વાત.

શ્રોતા :- જીભનું તો ખરુંને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જીભનું પણ નહિ. જીભ તો જે આમ હલે છે એ એનો પર્યાય તે પરિણામ. એ પરિણામનું એ કર્મ જીભના રજકણનું છે. આહા..હા..! તત્ત્વ જેમ છે તેમ તેની ખબર ન મળે અને એને ધર્મ થઈ જાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભગવાનની પૂજા, એ પ્રતિમાનો જે આકાર થયો પત્થરમાંથી એ પત્થરના પરમાણુનું આકાર કાર્ય છે. ઘડનારનું એ કાર્ય નથી. એ આવી ગયું છે આગળ શિલ્પી-શિલ્પી. સોની સોનાના ભાવ

કરે ઘડવાના એ ભાવનો કર્તા ખરો, પણ એ સોનાના દાગીના થાય અને હથોડો આમ આમ થાય એ કાર્ય આત્માનું નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- દુનિયામાં રહેવું શી રીતે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દુનિયામાં ક્યાં હતો? એ તો આત્મામાં છે. એ રજકણમાં પણ ક્યાં છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ બાપુ! વસ્તુ આવી છે. એ તો સ્પષ્ટ સંતોએ બહાર મૂકી જગતમાં. આહા..હા..! દિગંબર સંતોએ સર્વજ્ઞનો પંથ છે એ પ્રસિદ્ધ કર્યો. માર્ગ આ છે, ભાઈ! આહા..હા..!

એક જ સિદ્ધાંત કીધો જુઓને. જેમ ચાર પૈસે શેર તો મણના અઢી. પછી એના જેટલા પડે કે પાંચ પૈસાનું સવા શેર, સાડત્રીસનું સાડત્રીસ આના, અઢી શેરના અઢી આના. એ બધા દાખલા. એમ દરેક પદાર્થ વર્તમાનમાં પરિણમવારૂપી પર્યાય તે તેનું કારણ છે. એનું બીજાનું કાંઈ કામ કરે (એમ નથી). આહા..હા..! આ બાયડી-છોકરાને નભાવવાનું કાર્ય એ જીવનું નથી કહે છે. એ ટકવાનું કાર્ય તો એના પરમાણુનું અને એના આત્માનું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પોતે રાગ કરે બીજાને રાજી કરવાનો તો એ રાજી થાય સામો એ આ રાગનું કાર્ય નથી. એ એના જીવનું રાજી થયો એનું કાર્ય છે. આહા..હા..! શેઠ! ઓળખો છો? સાગરવાળા. આ ભભુતમલ ઓળખો છો? આહા..હા..! આ પૈસાવાળા કહેવાય કહે છે. અહીં ના પાડે છે. પૈસા છે એ પરમાણુ છે જડ અને એની પર્યાય છે એ પૈસાનું કાર્ય છે. એ આત્માનું કાર્ય છે અને આત્માના પૈસા છે એમ નથી. આહા..હા..! એ તો જડના પૈસા છે એમ કહે છે. એ નોટું કે સોનામહોર આદિ એ પર્યાય જે છે એની એનો કર્તા એ પરમાણુ છે. આત્મા એનો કર્તા છે, એ પૈસા લાવે અને પૈસા દે બીજાને (એમ નથી). આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- પૈસાવાળાને મજા થઈ ગઈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શું મજા થઈ? એમ રાખવા ઠીક. આહા..હા..! ક્યાં એ પૈસામાં પ્રવેશ કર્યો છે એણે? એ કહે છે અહીંયાં. પૈસા રજકણ છે ધૂળ એનું બદલવું થાય છે એમાં આત્માનો પ્રવેશ ક્યાં છે? આત્મા તો આત્મામાં રહે છે. ભલે દાનનો ભાવ કરે રાગનો કે પ્રતિમાની પૂજાનો, પ્રતિમા લાવવાનો એ ભાવ એ રાગ એ અજ્ઞાનીનું કાર્ય છે. જ્ઞાનીનું તો એ પણ કાર્ય નથી. આહા..હા..! ધર્મીનું તો એ રાગનું પણ કાર્ય નથી. અહીં તો અજ્ઞાનીને પોતાને પરનું કરી શકું છું એવો જે મિથ્યા અભિપ્રાય એને ટાળવા વાત કરી છે. આહા..હા..!

એક જ સિદ્ધાંત લીધો. 'ननु' છેને? નિશ્ચયથી. **'परिणाम एव किल विनिश्चयतः कर्म'** '**તે જ નિશ્ચયથી કર્મ છે,...**' કોનું? **'स परिणामिनः एव भवेत्, न अपरस्य भवति'** એ '**પરિણામ પોતાના આશ્રયભૂત પરિણામીનું જ હોય છે,...**' આહા..હા..! ગજબ વાત છેને. અહીં તો વિકારના પરિણામ થાય એ પણ આત્માને આશ્રયે છે. એ પરની

સત્તાને આશ્રયે નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય એ તત્ત્વ આત્માને આશ્રયે છે. આત્માની સત્તાથી થયેલા છે. આત્માની સત્તા એટલે એની ઉત્પાદ-વ્યયની સત્તા જે છે એ આત્માથી થયેલી છે. આવી વાતું હવે. સમજાણું કાંઈ? દાખલો તો કાલે આપ્યો હતો. દરજી કપડું વણે છે કપડું. એ કપડું એનું વણવાનું કાર્ય તે કપડાનું છે. દરજી એમ કહે કે હું આનું કાર્ય કરું છું એ તદ્દન મિથ્યા અભિપ્રાય અજ્ઞાન છે. ઘરે બૈરા નવરા હોયને પછી ભરત ભરેને ભરત? આવે છેને કાચના? પછી ચારેકોર આમ કાચના કટકા શું કહેવાય એ? આભલા નાના. ત્યાં મૂકે અને ચારેકોર આમ સોઈ વડે દોરા નાખીને (સીવે એટલે) નીકળે નહિ. એ કાર્ય એ બાઈના રાગનું છે એમ નહિ. તેમ તે હાથની પર્યાયનું એ કાર્ય છે એમ નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું છે. આ તો ધર્મને નામે મેં મંદિર બનાવ્યા, મેં પૈસા દાનમાં દીધા અને તે પણ પાછું દાનમાં, હમણા લેખ મોટો આવ્યો છે અગરચંદનો, શ્વેતાંબર, એમ કે લોકો તો અત્યારે ઘણા માણસો પોતે બહાર પડવામાં એ જ એની અભિલાષા છે બધા ત્યાગીઓ (વગેરે દાન આપનારાઓની). લેખકોને પણ એ કે મારો લેખ કોઈ રીતે બહાર ગણે કે લોકો જાણે કે મને આ ને આ. આહા..હા..! મોહને ઠગી નાખ્યો છે એણે. મોટો લેખ છે. આહા..હા..! મારું નામ રહે કાંઈક, મને ઓળખે, હું કાંઈક બીજા કરતા ચડિયાતો છું, એવું કોઈ લોકો જાણે એ બધી મોહગર્ભિત મમતા મિથ્યાત્વની છે. આહા..હા..! ગજબ વાતું છે, બાપુ!

એ ભાવ છે તે વિકારી પરિણામ એ જીવનું કર્તવ્ય ખરું અજ્ઞાનીનું. પણ બહારમાં પડવું પછી એનું નામ રહે ને શું કહેવાય? તખ્તી. નામ રહે એ કાર્ય આત્માનું નથી. આહા..હા..! એ તખ્તી ચોડે છે જે જીવ એનું એ કાર્ય નથી. એ તો તખ્તીના રજકણો છે તેથી તે કારણે પર્યાયરૂપે પરિણમે છે એ રજકણોનું કાર્ય છે. આહા..હા..! એમાં લખવાનું નામ રજકણો એ પર્યાયનો કર્તા એ પરમાણુ છે. એની પર્યાયનો કર્તા એ છે. એ સંચાએ થયું નથી એમ કહે છે. આપણે સંચો આવે છે. પોણા ચાર લાખ અક્ષર. સંચો આવ્યો છેને ઈટાલીથી. એનાથી (લખાણું)? કે ના એમ કહે છે. એ સંચો જે બદલે છે એ બદલવાની પર્યાયનો કર્તા સંચો ખરો, પણ આ અક્ષર લખવાનો એ સંચો કર્તા નથી. આહા..હા..! ભભુતમલજી! શું કહ્યું આ બધું? સમજાણું કાંઈ? રામજીભાઈએ ધ્યાન આપ્યું માટે આ થયું. ધ્યાન તો બહુ રાખ્યું હતું. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. એ પરમાણુઓ છેને રજકણ, સ્કંધ એનું આ રીત ગોઠવાવું એ પરિણામ છે એ પરમાણુ સ્કંધનું કાર્ય છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- પરમાણુના હિસાબો હોય તો વચમાં અટકી કેમ ગયું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અટકી ગયું એ પરમાણુની એ પર્યાય ત્યાં થવાની નહોતી એ વખતે. આહા..હા..! કામ પછી અટકી ગયુંને થોડું. એ અટક્યું હતું એ કામ ત્યાં પરમાણુનું એ જાતનું ત્યાં થવાનું નહોતું એથી અટક્યું છે. કોઈ માણસ ફેરફાર આવ્યો કરનારો માટે

અટક્યું છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું!

શ્રોતા :- કોન્ટ્રાકટર સાથે વાંધો પડ્યો એમાં અટક્યું એ ખોટું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બધું ખોટું. આ વાત બેસાડવાની છે. અરે! ભાઈ! તું તારી સત્તામાં, તારા અસ્તિત્વમાં તું પર્યાયને કર. બીજાના અસ્તિત્વમાં તું પ્રવેશ કર તો એ કાર્ય થાય તારું. પ્રવેશ તો કરતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ દાંત ચાલે અને ચોખા ચવાય, રોટલી, દાળ. કહે છે કે એ પરમાણુઓ છે તેનું એ કટકા થવાનું કાર્ય તેનું છે. એ દાંતનું નહિ, આત્માનું નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ હજામત કરે છેને, હજામ લીધો લ્યો. કહે છે, અહીંથી જે વાળ નીકળે છે એ કાર્ય... શું કહેવાય ઈ? અસ્તરો, અસ્તરાનું નહિ એમ કહે છે. કેમકે અસ્તરાના પરમાણુની પર્યાય જુદી અને આ માથાના વાળની નીકળવાની પર્યાય જુદી છે. આહા..હા..! વાળ અહીંથી નીકળવાની પર્યાયનો વાળ કર્તા છે. આવું તે માણસને... ઓલો કહેતો હતો પંડિત. પાણી ઊનું થાય છે એ અગ્નિનું કાર્ય નથી. એ પાણીના પરમાણુઓ ઊના થાય એનું એ કાર્ય છે. ચેતનજી! ક્યાં ગયા? સવારે ઓલું હાથ આવ્યું હતું તમારું. અગ્નિ છે એમાં પગ શેકે છે અગ્નિથી. ઊનું, આ ઊનાનું કાર્ય અગ્નિનું નથી. આહા..હા..! અહીં જે ઊનું થયું એ અગ્નિનું કાર્ય નથી. એ પરમાણુ ઉષ્ણરૂપે થયા એ પરમાણુનું કાર્ય છે. આહા..હા..! આવી વાતું!

અનંત તત્ત્વ છે વસ્તુ એ. તો અનંતને અનંત રીતે ક્યારે રહે? કે કોઈ કોઈ દ્રવ્ય તત્ત્વ બીજામાં પ્રવેશ કર્યા વિના તેનું કાર્ય કરે જ નહિ, તો પ્રવેશ કરે નહિ એટલે એનું કાર્ય કરતો નથી. ત્યારે તે તે તત્ત્વો પોતાથી અનંત ટકી રહ્યા છે. આહા..હા..! હવે આવી જ્યાં તત્ત્વની સ્થિતિ છે એની પણ ખબર ન મળે અને એને ધર્મ થઈ જાય, ધર્મ કર્યા અમે. ગજરથ ચલાવ્યા. લાખો માણસો ભેગા થયા હતા અને પાંચ લાખ ખર્ચ્યા. અરે! શું છે પ્રભુ! તને શું ખબર છે? આહા..હા..! એ રથ ચાલ્યા એ તો પરમાણુની પર્યાય છે. તેં ચલવ્યો છે રથને (એમ નથી). આહા..હા..! જયપુરમાં બેઠા હતાને, ઓલા ભગવાનને પધરાવ્યા હતા. બધા કહે બેસોને. માણસ-માણસ. ૪૦ હજાર માણસ. જયપુર આખું આમ જોવામાં હોં! દેખવામાં તો લાખો માણસ નીકળેલા. ૨૧ તો હાથી. જયપુરમાં. ૨૧ હાથી મોઢા આગળ અને પાછળ આ. ભગવાન .. ઉપર બેસો. પુનમચંદ ગોદિકા મોઢા આગળ. ભાઈ! એ રથના પર્યાયો એ ઘોડાથી ચાલે છે એમ પણ નહિ એમ કહે છે. એ રથનું ચક્કર જે ફરે છે એ પર્યાયનું કર્તા, કર્મ એટલે કાર્ય-કર્મ, એના એ પરમાણુ કર્તા છે. આહા..હા..! એ માણસ એમાં બેઠો હોય અને આમ હાથ આઘો ચાલે છે એ કાર્ય એ પરમાણુ શરીરનું છે, શરીરનું છે. આત્માનું નહિ અને રથને લઈને શરીર આમ ફરે છે એમ પણ નહિ. આવી વાતું છે. આવો માર્ગ વીતરાગનો. એ જ છેને. આહા..હા..! અરે! આવો મનુષ્યદેહ... આહા..હા..!

જુઓને પરમ દિ' બિચારા મરી ગયા ત્રણ. અહીં અકસ્માત. ખટારો નીકળ્યો હતો ખટારો.

એમાં જૈન હતો, એક છોડી જૈન હતી, એક રબારી હતો. અહીં રબારી છેને ભરવાડ. રબારી કહેવાય છે. એ ખાતર ભર્યું હતું. વિલાયતી ખાતર આવે છેને વિલાયતી. એના ઉપર બેસાડ્યા હતા ત્રણ. બીજા જોડે બેસાડ્યા હશે ઓલ ડ્રાઈવરના. એટલે આમ ગાય નીકળી જરી. એટલે બિચારો ગાયને ઓલું થાય નહિ એટલે આમ ફેરવવા ગયો... ઊંધો આખો. ઉપરના ત્રણે કચરાઈ ગયા તરત. કાઢતા મુશ્કેલ પડી. એ બાજુ કચરાઈ ગયા હેઠે એને કાઢવા શી રીતે? આખો ખટારો એ બાજુ જરી પથરા મોટા મોટા મૂકી અને જરી પોલું કરીને ખેંચ્યા મડદાને. આહા..હા..! આ દશા. બાપુ! એ દશા ખટારાથી થઈ નથી. એ પરમાણુની દશા એ રીતે ત્યાં થવાની એનું કાર્ય પરમાણુનું છે. આહા..હા..! આવી છે સ્થિતિ. લોકો એને અકસ્માત કહે. ભાઈ! અકસ્માત નથી ભગવાન કહે છે. એ તો થવાના કાળે થાય એમાં અકસ્માત શું? એમ કહે છે. આહા..હા..! એ કાર્ય તે કાળે તે રીતે જ પરમાણુની દશા અને જીવની દશા નીકળવાની તે કાળે તેટલી યોગ્યતા જ હતી શરીરમાં રહેવાની. આયુષ્યને લઈને પણ નહિ. આહા..હા..! આયુષ્યનું કર્મ પરમાણુની પર્યાય જુદું અને આત્માની પર્યાય પ્રગટ થાય રાગાદિ એ એનું જુદું કર્મ. આવું છે. એમ કહીને પરદ્રવ્યના પરિણામનો કર્તા તને ભાસતો હોય કે હું ગોઠવું તો વ્યવસ્થિત આ કાર્ય થાય છે, એ રહેવા દે. એ વિરુદ્ધ દૃષ્ટિ તારી છે. આહા..હા..! કહો, કાંતિભાઈ!

આ પ્લેન ચાલતું હતુંને ત્યાં નોકર હતા. ૧૫૦૦નો પગાર. બાળબ્રહ્મચારી. છોડી દીધું બે વર્ષથી. ૧૫૦૦નો પગાર હતો. ધૂળમાંય નથી હવે, પાંચ લાખ પૈસા દિવસની પેદાશ થાય ધૂળમાં શું હતું? આહા..હા..! એ પર્યાયનું કાર્ય પર્યાયથી થાય છે પરમાણુથી. જોકે નિશ્ચયથી તો પર્યાયનું કાર્ય પર્યાયથી થાય છે. આહા..હા..! પણ અહીં એટલું સિદ્ધ કરવું છે કે ખરેખર પરિણામ નિશ્ચય કર્મ છે અને તે પરિણામ પોતાનો આશ્રય પરિણામી એમ લેવું છેને ભાઈ! પરિણામી જે વસ્તુ છે કાયમી પરમાણુ (કે) આત્મા, એમાં જે વર્તમાન પર્યાય રાગાદિ થાય, પરમાણુની એ કાળી-ધોળી પર્યાય થાય એ તે તે દ્રવ્ય પરિણામીનું એ પરિણામ છે. પરિણામીનું એ પરિણામ છે. એને બીજાથી ભિન્ન પાડવું છે. નહિતર તો એ પરિણામ છે એ પરિણામનું છે, પરિણામીનું પણ નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત છે.

લ્યો! આ લાકડી છે લ્યો! એ પર્યાય છે તેનું પરિણામી એ પરમાણુ (છે). એમ કહીને પરદ્રવ્ય એનો કર્તા નથી એટલું સિદ્ધ કરવું છે. નહિતર તો એ પરિણામ જે થાય છે એ પરિણામનો કર્તા એ પરિણામ જ છે, પરિણામી દ્રવ્ય નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું કાને પડે કો'ક દિ'. ભભુતભાઈ! આહા..હા..! આખો દિ' પાપમાં પાપમાં સવારથી સાંજ. આ મેં કર્યું ને આ મેં કર્યું ને આ મેં કર્યું. શું કર્યું છે તેં બાપુ? તેં કર્યો મિથ્યાત્વભાવ. આહા..હા..! એના પાપના પરિણામ તેનો તું કર્તા. આહા..હા..! વીતરાગ અનંત તત્ત્વ કહે

છેને. અનંત દ્રવ્ય કહે છેને. તો અનંત દ્રવ્ય ક્યારે રહે? કે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામ બીજો દ્રવ્ય ભળીને ન કરે તો અનંત અનંતપણે રહે. ન્યાય લોજિકથી (વાત છે). આમાં એક રજકણ છે એ બીજા રજકણના પરિણામને ન કરે. કેમકે નહિતર રજકણે રજકણ સ્વતંત્ર પોતાના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયે છે એ રહી નહિ શકે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ આમ થયું છે એ આંગળીથી નથી થયું એમ કહે છે. કેમકે એ પરમાણુ તત્ત્વ છે. અને એ તત્ત્વની વર્તમાન દશા છે તે તેનું કાર્ય છે. એટલું પરનું કાર્ય એનું નથી અને એનું કાર્ય છે એ પરને લઈને નથી અને એ રાગનું કાર્ય એનું, એ રાગ પરનું કાર્ય કરી શકતો નથી. એટલું સિદ્ધ કરવા આમ કહ્યું છે. બાકી તો રાગ છે એ રાગનું જ કર્તવ્ય રાગનું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં લીધુંને, **'પરિણામ પોતાના આશ્રયભૂત પરિણામીનું** જ **હોય છે,...'** પરિણામીનું જ હોય છે. **'અન્યનું નહિ...'** આહા..હા..! **'(કારણ કે પરિણામો પોતપોતાના દ્રવ્યના આશ્રયે છે,...'** આહા..હા..! ચૈતન્યના પર્યાય—પરિણામ જ્ઞાનની અવસ્થા કે રાગની અવસ્થા, જડની જડપણાની અવસ્થા એ પોતપોતાને આશ્રયે છે. **'અન્યના પરિણામનો અન્ય આશ્રય નથી હોતો);...'** જેમકે ઓલો આવ્યો હતોને એ એમ કહે કે, અગ્નિ છે એને લઈને પાણી ઊનું થયું. તો અહીં કહે છે કે અગ્નિના પરિણામનો કર્તા તે પરમાણુ અને અહીં ઊનું પાણી થયું એના કાર્યનો કર્તા એ પરમાણુ. અગ્નિને લઈને ઊનું થયું પાણી એમ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. આખો દિ' કરવું અને કહે કરી શકે નહિ. કોણ કરે છે? અભિમાન કરે છે. આહા..હા..! 'હું કરું હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.' ગાડું મોટું બસ્સો મણનું, હેઠે કૂતરું અડે જરી એ જાણે મારે લઈને ચાલે છે આ. એમ આ કૂતરા જેવો દુકાને બેઠો હોય તો (માને કે) આ બધી વ્યવસ્થા મારે લઈને ચાલે છે. કહો, પંડિતજી! આ હુશિયાર માણસ હોય તો કામ ન કરે પરના? વિચિક્ષણ પણ વિચિક્ષણની દશા તો એનામાં રહી, એમાં એનામાં રહી એ દશા પરમાં ક્યાં પેઠી હતી? સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ઉધરસ આવે ઈ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ ઉધરસના પરમાણુની પર્યાયથી ઉધરસ થઈ છે, આત્માથી નહિ. આહા..હા..!

શું કીધું જુઓ, **'અન્ય આશ્રય નથી...'** આહા..હા..! એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ કરે એ રાગનો આશ્રય એનો આત્મા છે. એ અજ્ઞાની રાગનો કર્તા થઈને રાગ કરે, પણ રાગ કરે તેથી આ પ્રતિમા થઈ જાય અને મંદિર બની જાય એને લઈને. આહા..હા..! આ ભભુતમલે કર્યું છે ત્યાં ઈંદોરમાં. શું કહેવાય? બેંગ્લોરમાં. લ્યો, આઠ લાખ રૂપિયા નાખ્યા છે એણે. ચાર લાખ નાખ્યા છે આ જુગરાજજીએ. બાર લાખનું મંદિર કર્યું છે બેંગ્લોર. કોણ કરે કહે છે અહીં? અરેરે! આવી વાતું. બાર લાખનું મંદિર થયું છે બેંગ્લોરમાં. લોકો

કહે જોવા તો આવો હવે નવું થયું છે. તે દિ' હતું કાચનું હતુંને પહેલું? પ્રતિષ્ઠા થઈ ગઈ હતી. જવું પણ પગનું અટક્યું. એ ન થવાનું હોય તો ક્યાંથી થાય પર્યાય? આહા..હા..! બાર લાખનું મંદિર થયું છે ત્યાં. ભાઈએ આઠ લાખ તો પોતે નાખ્યા છે. ચાર લાખ જુગરાજજીએ. ઓલા જુગરાજજી નહિ? શેઠ! જુગરાજજી નહિ મુંબઈ? એ સ્થાનકવાસી છે, આ દેરાવાસી છે. બેયે ભેગા થઈને દિગંબરનું મંદિર બનાવ્યું. કહે કે ના, ના, એણે બનાવ્યું નથી એમ કહે છે અહીં. બની ગયું એટલે હવે વાંધો નથી, એમ કહે છે. બનાવવું હોય ત્યારે બનાવી શકે એમ કહેવું. આહા..હા..! આવી વાત છે, ભાઈ! આહા..હા..!

પગથિયે ચડતા પગ મૂકવો છેને. આ પગથિયેથી આ પગથિયે. કહે છે, એ પગ મૂકવાની જે પર્યાય છે એનો કર્તા કોણ? કે એ પગ છે. એ ઈચ્છા કરી કે આ પગથિયે મૂકું, માટે ઈચ્છાનું કાર્ય આ પગથિયે આ પગ જાય એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ ક્યાં વાત છે વીતરાગની? સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ કેવળજ્ઞાનથી ત્રણકાળ ત્રણલોક જોયા. આહા..હા..! જેવું જોયું એવું કહ્યું. એક કવિ હતો કવિ. ભાણો. પછી રાજાને કહ્યું કે કવિ એવું બોલ્યો ભાણો ભાળે એવું ભાખે. આનું નામ ભાણો. અને રાજને કાંઈક કહેવું હશે. ભાણો ભાળે એવું ભાખે. એ ભાળે છે કે આ થયું એવું હું કહું છું એમ કહે. એમ અહીં પરમાત્માએ જે જાણ્યું એ વાણી દ્વારા આવ્યું. એ વાણીના કર્તા પરમાત્મા પણ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે. ૐધ્વનિ. 'મુખ ૐકાર ધ્વનિ સુણી અર્થ ગણધર વિચારે, રચી આગમ ઉપદેશ ભવિક જીવ સંશય નિવારે.' આહા..હા..! કહે છે કે એ આગમ સાંભળ્યા માટે સંશય ટળ્યો ત્યાં એમ નથી. સંશય ટાળવાનું કાર્ય તો જીવે પોતે કર્યું છે. આહા..હા..! આવું છે. આ લોકોને કેટલાક વિદ્વાનોને આકરું પડે છેને. આહા..હા..!

બહુ ગાથા (ઊંચી છે). બધા પદાર્થોને સમય સમયમાં ભિન્ન અને સમય સમયમાં કાર્ય તે તે દ્રવ્યના છે, બીજા દ્રવ્યના નથી. આહા..હા..! કપડાનો દાખલો આપ્યો હતો. જુઓ, ભાઈ આ કપડું આમ છે. કહે છે કે એ કાર્ય કોનું પણ? હાથનું? આત્માનું? ના. એ રજકણોની શક્તિમાં શક્તિ એક હતી કેવી કહેવાય? ક્રિયાવતી શક્તિ. એને લઈને આમથી આમ કપડું આવ્યું છે. આહા..હા..! કહો, સમજાણું કાંઈ? તેમ ટોપી આમ સરખી પહેરે છેને આમ. હવે તો બધી ટોપી ઓછી થઈ ગઈ ગાંધી વખતથી. કહે છે કે એ કાર્ય ટોપીના પરમાણુનું છે ત્યાં ગોઠવાયું એ, આંગળીનું નહિ અને આત્માની ઈચ્છા થઈ કે આ પહોળી સરખી રહે એમ પણ નહિ. ઈચ્છાનું કાર્ય નથી એ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બે વાત થઈ. શું બે? પરિણામ તેનું કાર્ય છે તે પરિણામીનું. કેમકે તે પરિણામ તે પરિણામીને આશ્રયે થાય છે. આહા..હા..! અન્યને આશ્રયે નહિ. બે (વાત થઈ).

ત્રીજું. '**इह कर्म कर्तृशून्यमिह न भवति**' જે કાંઈ કર્મ નામ કાર્ય થાય તે '**કર્તા વિના હોતું નથી,...**' જે કાંઈ દ્રવ્યમાં પર્યાયરૂપી કાર્ય થાય એ કર્તા વિના હોતું નથી.

આહા..હા..! એ દ્રવ્ય એનો કર્તા છે અત્યારે એમ સિદ્ધ કરવું છેને. પરથી ભિન્ન. બાકી ખરેખર એ પર્યાય પર્યાયનો કર્તા છે. આહા..હા..! તત્ત્વ ભિન્ન-ભિન્ન છે. ભગવાને અનંતા કીધા એ અનંતા કેમ છે એની હજી ખબરું ન મળે. અને દયા પાળો ને વ્રત કરો ને તપ કરો ધર્મ થઈ જાય. મરી જશે લોકમાં ચાર ગતિમાં. આહા..હા..! '**કર્મ કર્તા વિના હોતું નથી,...**' એટલે? દ્રવ્યની વર્તમાન પર્યાય તેના કર્તા વિના હોતી નથી. આહા..હા..! કર્તા છે, પણ એ કર્તા જે પર્યાય થઈ તે દ્રવ્ય તેનું કર્તા છે. બીજો એનો કર્તા છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! ભારે વાત. જીવ નીચે દેખાણો અને પગ ઊંચો કર્યો. એ પગ ઊંચાનું કાર્ય એ જીવની ઇચ્છાથી કાંઈ પગ ન પડે માટે એ પગ ઊંચો થયો એમ નથી કહે છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છેને! સમજાણું કાંઈ? શાસ્ત્રમાં આવે વાત એવી હોં! વ્યવહારની વાત આવે. જ્યાં જીવ દેખાય તો પગ એણે ઊંચો લઈ લેવો. એમ આવે. વાત તો વ્યવહારે (આવે). પણ એનો અર્થ એ કે પગની પર્યાય તે કાળે તે ઊંચી થવાની હોય તો થાય. ઇચ્છાને લઈને થાય (એમ નહિ). આહા..હા..! ઇચ્છા એનું કાર્ય ખરું, પણ પગની પર્યાય આમ ઊંચી થઈ એ કાર્ય ઇચ્છાનું એમ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ જૂઠી વાત છે. એ શ્વેતાંબરમાં આવે છે કે સસલાની દયા પળી માટે પરિત સંસાર થયો. બિલકુલ જૂઠી વાત છે. એનો ભાવ હોય. શુભભાવ હતો કે સસલું પગ નીચે આવી ગયું મેઘકુમારના જીવને. મેઘકુમાર તો શ્રેણિકનો પુત્ર. એના પહેલા એ હાથીના ભવમાં એ હતો. બહુ વરસાદ આવે એટલે માંડલું કરીને એક યોજનમાં. ત્યાં પછી વરસાદ આવી જાય, ત્યાં બધા જાનવર આવી ગયા. આવતા-આવતા કાંઈ જગ્યા ન મળી. એક સસલું આવ્યું તો (હાથીએ) પગ ઊંચો કર્યો ખંજવાળવા. એટલી જગ્યા મળી ત્યાં ગરી ગયું. હવે પગ આમ જ્યાં મૂકવા જાય (તો સસલું મરી જાય) એટલે તોળી રાખ્યો પગ. એમાંથી દયા પાળી. શબ્દ તો એવો છે ત્યાં. એકલું એમ નહિ. સર્વ પ્રાણી.. અનુકંપા. પણ એ વાત ખોટી છે. આહા..હા..! પર પ્રાણીની દયાથી કે સર્વ પ્રાણીની દયાથી તે પરિત સંસાર થાય એ વાત તદ્દન જૂઠી છે. જ્ઞાતાસૂત્રનું પહેલું અધ્યયન. આહા..હા..!

શ્રોતા :- સંસાર ઘટાડ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બિલકુલ સંસાર પરિત થયો એમ કીધું છે. કલ્પના બનાવનારની કલ્પના છે. વસ્તુસ્થિતિ નથી. તેમ ત્યાં તો અમારે બહુ ચર્ચા ઘણી થઈ ગયેલીને. વિપાક છે સૂત્રમાં. ૩૨માં. એ વિપાક સૂત્રમાં દસ સાધુને વહોરાવનાર આપે છે આહાર. એ આહાર આપતા સંસાર પરિત કર્યો એમ લખ્યું છે. ઓછો કર્યો. આહારની ક્રિયા તો આહારને કારણે થઈ. એનો ભાવ હતો એ રાગની મંદતાનો હતો, એનાથી પુણ્ય બંધાય, પણ પરિત સંસાર થાય એ ત્રણકાળમાં હોતું નથી. એ દસ અધિકાર મોટા. વિપાક-વિપાક. આહા..હા..! પરિત

સંસાર તો ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન એનો આશ્રય લેતા જે પરિણામ નિર્મળ સમ્યગ્દર્શનના થાય એમાં પરિત સંસાર થાય, એનું નામ સંસાર ઘટી જાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બધો ફેરફાર ઘણો આ બધો, ચાલતા માર્ગથી. માર્ગ એવો (છે) બાપા. આહા..હા..!

ત્રણ વાત થઈ. કર્મ કર્તા વિના હોતું નથી. '**તેમ જ વસ્તુની સ્થિતિ એકરૂપે સ્થિતિ હોતી નથી...**' એ શું કહેવા માગે છે? કે કોઈને એમ લાગે કે આ નિમિત્ત આવ્યું માટે અહીં પલટ્યું કાંઈ કામ. અવસ્થા બીજી થઈ જાય છે. નિમિત્ત આવે ત્યાં બીજી થઈ જાય છે. પણ એ તો વસ્તુની સ્થિતિ એકરૂપ રહેતી નથી માટે સ્થિતિ બદલાય છે. નિમિત્ત આવ્યું માટે બદલાય છે (એમ નથી). આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? મહાસિદ્ધાંતો છે બધા. આહા..હા..!

કહે છે કે વસ્તુની દશા પલટન ખાય છે અને પહેલી નહોતી અને પછી થઈ અને નિમિત્ત આવ્યું ત્યાં થઈ, માટે નિમિત્તે થઈ એમ નથી. કેમકે વસ્તુની સ્થિતિ એકરૂપ ન રહેવું એ તો પોતાનો સ્વભાવ છે એનો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જેમ આ લાકડી છે. હવે એને ઊંચું થવાનું છે એથી એને કહે છે કે જીવ આવ્યો અને જીવે આંગળી અડાડી તો ઊંચું થયું એમ નથી. કેમકે એની સ્થિતિ જ અનેક પ્રકારની ભિન્ન-ભિન્ન થવાની લાયકાત છે. વસ્તુસ્થિતિ એકરૂપે ન રહે અને ભિન્ન ભિન્ન અવસ્થા થાય એ તો એ વસ્તુનું કાર્ય છે. આંગળી આવી માટે ઊંચું થયું એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પાણીમાં માખી પડી છે અને આમ જાય છે લેવા. આમ લઈને પછી ઓલું માખી ઉપર રહે અને પાણી નીતરી જાય તો બચી જાય. એ ક્રિયા આત્માની નથી કહે છે. આહા..હા..! ત્યારે કહે એમ કેમ થયું? પહેલી અવસ્થા મરવાની ત્યાં હતી કે મરી જશે અને અહીં પછી બચવાની (થઈ). પણ એની પરમાણુની અવસ્થા એકરૂપે ન રહે, એ વસ્તુનો સ્વભાવ છે. એ બીજો આવ્યો માટે બચી ગઈ એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આમાં તો ત્રણ-ચાર સિદ્ધાંતો એવા સિદ્ધ કર્યા. આહા..હા..!

પરિણામ એટલે કાર્ય તે પરિણામીનું છે. એ કાર્ય તે પરિણામીને આશ્રયે થયેલું છે. એ કર્તા કર્મ—કાર્ય તે કર્તા વિના બની શકે નહિ, છતાં તે કર્તા તે તેનું દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! ત્યારે કહે, એક સ્થિતિ ફેરફાર દેખાય છેને? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જુઓ, આ છે. આ આંગળી આમ આવીને, ખાડો પડ્યો કે નહિ? ત્યારે કહે છે કે આંગળાને લઈને નહિ. એ અવસ્થા એકરૂપ નહોતી અને બીજી રૂપે થવાની હતી માટે એમ થયું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો અહંકારને મારી નાખે એવું છે. અભિમાન, અમે આ કર્યા અને અમે આ પુસ્તક બનાવ્યા, અમે એના અનુવાદક છીએ, લોકો જાણે કે આ કાંઈક મોઢા આગળ પડતો માણસ લાગે છે. આહા..હા..! ભારે આકરું પણ બાપા! એવી ઈચ્છા હોય છતાં તે કાર્ય પરથી થયું છે, પોતાથી નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

આ અક્ષર પડ્યા છે એ શીસપેનની કલમ છે માટે અહીં અક્ષર થયા છે એમ નહિ, કહે છે. શીસપેન અને કલમ ભિન્ન ચીજ છે, અક્ષર પડે છે એ રજકણો ભિન્ન છે. એ

રજકણોનું અક્ષરરૂપે થવું એ પરમાણુનો પર્યાય છે, પરમાણુનું કાર્ય છે. કલમ અને શીસપેનનું નહિ. આહા..હા..! ભારે કામ ભાઈ! આ તો સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન શું છે એની ખબરું ન મળે. આહા..હા..! અને વ્રત લઈ લ્યો અને તપસ્યા કરો, દાન કરો તમારું કલ્યાણ થાય છે. 'ધર્મના ચાર પ્રકાર દાન, શીલ, તપ, ભાવના.' એ તમારા વ્યવહારની વાતું છે. આહા..હા..!

ધર્મના ચાર પ્રકાર એટલે? સ્વરૂપની દૃષ્ટિ કરીને સ્વરૂપની પર્યાયનું દાન જીવને દેવું એ દાન. શીલ. સ્વરૂપની એકાગ્રતાનું બ્રહ્મચર્ય અંદર બ્રહ્મ નામ આનંદ, એની દશા પ્રગટ કરવી એનું નામ બ્રહ્મચર્ય. શીલ. તપ—આનંદમૂર્તિની, ઇચ્છા રહિત આનંદની ઉગ્રતા સેવવી એનું નામ તપ અને ભાવ. એ નિર્મળ શુદ્ધ ભાવ તે ભાવ. આહા..હા..! આ તો પણ એમાં ને એમાં શુદ્ધના ભેદ પાડ્યા પણ પરથી થાય એવું કાંઈ છે એમાં? વ્યવહાર કરતાં-કરતાં દયા પાળીયે, વ્રત પાળીયે, ભક્તિ કરીએ, એના કરતાં-કરતાં કાંઈક શુદ્ધતા ધર્મ થાય કે નહિ? કે ના. ના. એમ કહે છે. અરે! પ્રભુ! આવી વાત છે. સમાજને અનુકૂળ રાખવાનો અભિપ્રાય એનો... આહા..હા..! અને સમાજ ખુશી થાય ને રાજી થાય તો એની ભાષા અને એણે ઉપદેશ આપ્યો એની સફળતા થાય. ભ્રમણા છે.

બનારસીદાસનું આવે છે ભાઈ. ઓલું સ્તવન આવે છેને એમાં? હિતનો ઉપદેશ આપે, હિતને માટે તો એ પણ પોતે તરી જશે. પોતે હિતને માટે એમ લખ્યું છે. છે આમાં. જુઓ, 'જૈન વાણી જૈન વાણી સુણહી જે જીવ, તે આગમરૂપી ધરે જે પ્રતીતિ મનમાં આનહી અવગાહે જે પુરુષ સમર્થ પદ...' જે કાંઈ ભગવાન કહે છે એ બરાબર ધારે છે અંદર. 'જે હિત હેતુ બનારસી.' આટલું લખ્યું છે. લખવાનું લખ્યું નથી. આહા..હા..! ફક્ત સત્યનો પોતાનો પ્રેમ છે આનંદનો એથી 'હિતને હેતુએ બનારસી દેહી ધર્મ ઉપદેશ, તે સબ પાવહી પરમ સુખ, ... સંસાર ક્લેશ' આવું નાખ્યું છે બનારસીદાસે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ ભાવ એનો જે નિર્મળ છેને કે સત્ય આ છે... સત્ય આ છે... સત્ય આ છે. એ મોક્ષનું કારણ છે. આહા..હા..! એ સ્તવન છે બનારસીદાસનું. બનારસીદાસનો તો ... હતો. અગરચંદજી. કીધું, વાંચે છે ખરો દિગંબર ગ્રંથ. બનારસીદાસ આમ કહે છે. મનમાં એવો અભિપ્રાય રહે કે બધા આમ થઈ જાય.. આમ થઈ જાય.. અને હું બીજા કરતા મુખ્યપણે ગણાવ એવો જેનો ભાવ છે એ મૂઢ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! મોહગર્ભિત એવો શબ્દ લીધો છે. મોટો લેખ છે. ત્રણ લેખ મોટા છે આજે. એક અગરચંદજીનો, એક આ કુંદકુંદાચાર્ય મહાવિદેહમાં ગયા કે નહિ. ત્રીજો લેખ છે. આ અગરચંદજીનું, (એક) કુંદકુંદાચાર્યનો. ત્રણ છે કાંઈક, લેખ આવ્યો છે. જૈનમિત્ર. કોણ લખે લેખ? આહા..હા..! પુદ્ગલની પર્યાય છે બાપુ! આહા..હા..! કુંદકુંદાચાર્યનો આમ... ત્રણ લેખ છે કે ભૂલી ગયા. કીધું હતુંને? જૈનમિત્ર આવ્યું છે આજ. એક એનો લેખ પોતાનો છે જૈનમિત્રવાળાનો. એ બહુ સારો લખ્યો છે. કોઈ કોઈના પરિણામ કરતા નથી. ઉપાદાનથી થાય છે એમ બહુ સારું લખ્યું છે. ત્રણ લેખ છે લ્યો! લેખક છેને

એ ત્યાં સુરતમાં. કાપડીયા નહિ, ઓલો સ્વતંત્ર, પંકજ, સ્વતંત્ર (લખે છે). બહુ સારો લેખ છે. ઉપાદાનથી જ કામ થાય છે. નિમિત્ત હો કે ન હો એની સાથે કોઈ સંબંધ નથી. ભગવાનનો માર્ગ આ છે. બહુ સારું લખ્યું છે અને આણે આ નાખ્યું છે અગરચંદજીએ. મોહની મમતા જગતને બહાર પાડવાની, અભિલાષા ઊંડી ઊંડી મારી નાખે છે કહે. અને ભાઈનો આ લેખ કુંદકુંદનું લખ્યું છે. એ ખોટું છે.

દેવસેનાચાર્ય દર્શનસારમાં કહે છે. દેવસેન આચાર્ય મુનિ. કે જો કુંદકુંદાચાર્ય મહાવિદેહમાં જઈને આ ઉપદેશ ન લાવ્યા હોત તો અમે શી રીતે મુનિઓ ધર્મ પામત? એમ લખ્યું છે. આહા..હા..! પણ લોકોને બેસવી વાત (કઠણ પડે). પોતાને ગોઠે એવી વાત બેસે. પણ ગોઠે કે ન ગોઠે સત્ય તો સત્ય છે. આહા..હા..! એ વિદ્યાનંદજીએ પહેલી શંકા ઉઠાવી હતી. કુંદકુંદાચાર્ય ત્યાં ગયા છે કે નહિ એ કોણ કહે? દંતકથામાં છે એમ કહે. એ વાત કાંઈ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો ઠેકાણા વિનાની. એ તો વળી ભાઈ સાથે વાત (થયેલી), ચેતનજી સાથે. કુંદકુંદાચાર્ય સમ્યગ્દૃષ્ટિ હતા એ તો આપણે શી રીતે જાણીએ? અરરર..! અને અત્યારે ૧૦-૧૦ હજાર, ૧૫-૧૫ હજાર માણસ ભેગું થાય વ્યાખ્યાનમાં. કીડીઓ અને મકોડા ભરાય. અરેરે! આવી વસ્તુ બાપુ! આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શું થાય ભાઈ! અરે! પ્રભુ શું કરવું?

અહીં કહે છે કે '**તેમ જ વસ્તુની એકરૂપે સ્થિતિ હોતી નથી...**' એટલે દ્રવ્યના પરિણામ બદલતામાં તને એમ લાગે કે પહેલા આ હતા અને આ નિમિત્ત આવ્યું ત્યારે આ થયાને? એકદમ વિલક્ષણ પરિણામ થયા માટે નિમિત્ત આવ્યું તો થયું. એમ નથી. એ અવસ્થા એકરૂપે ન હોય, અવસ્થા ભિન્ન-ભિન્ન થાય એ માટે અવસ્થા ભિન્ન થઈ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! ઠંડુ શરીર છે અને આમ અગ્નિનું ખોટાડવાનું આમ કરે તો આમ ઊનું થાય. ત્યારે કહે છે કે એમ ભ્રમ ન લે. એ પરમાણુની અવસ્થા એકરૂપ ન હોય. એટલે ભિન્ન-ભિન્ન થવાનો એનો સ્વભાવ છે માટે ઉષ્ણરૂપે પર્યાય થઈ છે. અગ્નિ નહોતું ને કેમ ન ઊનું થયું? આ બીડી હોય લ્યો. તો દિવાસળી આવે ત્યારે સળગે બીડી. આહા..હા..! (કહે છે), એમ ન માન. એ બીડીના પરમાણુની એકરૂપ અવસ્થા ન હોય. જ્યારે ઉષ્ણરૂપે થવાનું હોય ત્યારે એ ઉષ્ણ પોતાથી થાય છે, અગ્નિથી-દિવાસળીથી નહિ. આહા..હા..! ત્યારે કહે આટલો ફેરફાર દેખાય છેને? એ તો સ્થિતિનું એકરૂપ ન રહેવું માટે દેખાય છે. નિમિત્ત આવ્યું માટે વિલક્ષણ દેખાય છે (એમ નથી). આહા..હા..! દોરા હતા અને એમાં ચટાઈ થઈ આખી. એ કહે છે પહેલા દોરા હતા અને ચટાઈ થઈ આવી વિલક્ષણ અવસ્થા! એ પર વિના થાય?

એની અવસ્થા ભિન્ન-ભિન્ન થવાનો સ્વભાવ છે. સમજાણું કાંઈ? કેટલા નિયમો મૂક્યા છે! ગજબ કર્યો છે એક શ્લોકે તો!

'**વસ્તુની એકરૂપે સ્થિતિ હોતી નથી** (કારણ કે **વસ્તુ દ્રવ્યપર્યાયસ્વરૂપ હોવાથી સર્વથા નિત્યપણું બાધાસહિત** છે);...' સર્વથા નિત્ય જ રહે એ વિઘ્ન (આવે છે), વસ્તુ ખોટી છે. પર્યાયે પલટે છે અને પર્યાયનું પલટવું વિલક્ષણરૂપે તને લાગે એ તો સ્થિતિના પલટવાની અપેક્ષાએ છે. નિમિત્તનો સંયોગ આવે માટે પલટવું એમ તને લાગે, ખોટી વાત છે. આહા..હા..! ક્રોધ થયો. એમાં શરીરમાં લાલપ આવી ગઈ આમ બહુ ક્રોધ થયો એટલે. એ શરીરની લાલપ છે એ ક્રોધનું કાર્ય છે એમ નથી. આહા..હા..! ધુંઆપુંઆ થાયને આમ આખો લાલચોળ થઈ જાય. એ લાલચોળ અવસ્થા તો એ શરીરની એકરૂપે નહોતી રહેવાની માટે લાલચોળ થઈ છે. ક્રોધ કર્યો માટે લાલચોળ થઈ છે એમ નથી. આહા..હા..! આંખ આમ થઈ જાય. ભારે કામ ભાઈ! લોકોત્તર.

શ્રોતા :- લૌકિક વાતથી લોકોત્તર વાત...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બહુ ઉગમણો-આથમણો ફેર છે. વીતરાગના તત્ત્વોની સ્થિતિ અને જગત એને ભુંસાડિયો વાળી નાખે આડુંઅવળું કરીને. આહા..હા..!

ઓલા તો કીધું હતું એક ફેરી ઈન્દોરમાં પંડિતોએ ભેગા થઈને. એવું સાંભળ્યું હતું. પરદ્રવ્યનો કર્તા ન માને એ દિગંબર નથી. અહીં કહે છે કે પરદ્રવ્યનો કર્તા ત્રણકાળમાં થઈ શકતો નથી. આ પંડિત ભણ્યા. આહા..હા..! ત્યારે કહે, સંયોગોમાં સ્થિતિ બદલતી દેખાય છેને દ્રવ્યની? એ તો અવસ્થારૂપે એકરૂપે ન રહેવું માટે પલટી છે. સંયોગ આવ્યો માટે પલટી છે એમ નથી. આહા..હા..! તત્ત્વ તો જુઓ આ! આ ચશ્મા છે માટે ત્યાં જ્ઞાનનું.. માટે જ્ઞાનનું જાણવું થયું એમ નથી. ચશ્મા પહેલા નહોતા આમ જોઈ શકતો? માટે આ કર્તા અને જાણવાનું કાર્ય એનું એમ નથી. આહા..હા..! એ વખતે જાણવાની પર્યાય એકરૂપે રહેવાની નહોતી અને વિશેષ થઈ એ પોતાથી થઈ છે. આહા..હા..! એવું છે.

એ ઓલા છેને ચંદ્રશેખર. શ્વેતાંબર નથી સાધુ? એ આવ્યા હતા લીંબડી ચર્ચા કરવા. આપણે ચર્ચા કરીએ. બાપુ! અમે તો કોઈની સાથે ચર્ચા કરતા નથી બાપુ! આહા..હા..! અરે! તમારું નામ કોણ? તમે કોણ? કોણ માનશે લોકો? ભાઈ, ગમે તેમ માને અમારે શું છે અહીં? નહોતું આવડ્યું. એમ કહેને. ચર્ચા નહોતી આવડી અમને, એમ કહે. કહેને. એમ કરતા કરતા પા કલાક થયું હશે. એમાં જુઓ આ ચશ્મા વિના થાય? મેં કીધું આવી ગઈ ચર્ચા જુઓ. ચશ્મા વિના જણાય? જાણવાનું કાર્ય આત્માનું અને ચશ્મા જણાવે. પણ ત્યાં ફેરફાર કેમ થયો ત્યારે? કહે છે. આમ પહેલું હતું અને આ થયું ત્યારે થયું. પણ એ તો એની અવસ્થા બદલવાનો સ્વભાવ છે. આહા..હા..! કહો, સમજાય છે કે નહિ? આવો ઉપદેશ હવે. આહા..હા..! એમ કે આમ કેમ થયું? લ્યો! આ નહોતું. પછી આમ છે. ત્યારે સંયોગ

આવ્યો ત્યારે અવસ્થા થઈ કે નહિ? નથી. બાપા! તને ખબર નથી ભાઈ! તે સમયની તે જાણવાની અવસ્થા એકરૂપે ન રહી, વિશેષરૂપે થઈ એ તો પોતાને કારણે થઈ છે. ચશ્માથી થાય. એમ કહે છેને નિમિત્તના માનનારાઓ. એ તદ્દન દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે. એ તો નિમિત્ત તો હો ભલે. પણ એને લઈને અહીં અવસ્થા થઈ છે એ બિલકુલ જૂઠી વાત છે. પણ પહેલી કાંઈક હતી અને બીજી એકદમ થઈ? તો એકદમ થઈ તો સંયોગને લઈને થઈ કે એને લઈને થઈ? એ કહે છે કે એની અવસ્થાનું એકરૂપ ન રહેવું એનો સ્વભાવ છે માટે થઈ છે. લોજિકથી-ન્યાયથી પકડશે કે નહિ? આહા..હા..! ભગવાનની વાણી સાંભળે. માટે ત્યાં પહેલું જ્ઞાન નહોતું અને સાંભળવા વખતે જ્ઞાન વિશેષ થયું એ તો સાંભળવાનું કારણ ખરું કે નહિ? ના, એ તો જ્ઞાનની એકરૂપ અવસ્થા નહોતી માટે વિશેષ થઈ એ પોતાને કારણે થઈ. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૩, મંગળવાર, તા. ૦૨-૦૮-૧૯૭૭, કળશ-૨૧૨-૨૧૩, પ્રવચન નં. ૪૦૫

૨૧૨ કળશ, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર.

(પૃથ્વી)

बहिर्लुठति यद्यपि स्फुटदनन्तशक्तिः स्वयं
तथाप्यपरवस्तुनो विशति नान्यवस्त्वन्तरम्।
स्वभावनियतं यतः सकलमेव वस्त्विष्यते
स्वभावचलनाकुलः किमिह मोहितः क्लिश्यते।।२१२।।

ઝીણું ભાઈ હોં! **શ્લોકાર્થ :-** '**स्वयं स्फुटत्-अनन्त-शक्ति**' દરેક આત્મા અને દરેક પરમાણુ પોતાને અનંત શક્તિ પ્રકાશમાન છે. પરમાણુઓ એક એક અને એક એક આત્મા આ છ દ્રવ્ય છે. એ '**પોતાને અનંત શક્તિ પ્રકાશમાન છે એવી વસ્તુ...**' '**बहिः यद्यपि लुठति**' '**અન્ય વસ્તુની બહાર જોકે લોટે છે.**' આહા..હા..! એક વસ્તુ છે એ પોતાની અનંત શક્તિથી છે પણ કોઈ એવી શક્તિ નથી કે પરમાં પ્રવેશ કરીને પરને બદલાવે. આહા..હા..! આ છરીથી આમ શાક કપાય છેને, કહે છે કે છરીના રજકણોમાં પોતાની પોતામાં અનંત શક્તિ છે, પણ એ કાપવાની ક્રિયા છરી કરે એ નથી. છરી તો. છરી સમજો છો? એ શાકના ટૂકડાની બહાર લોટે છે. આહા..હા..! આવી વાતું ભારે આકરી પડે. તેથી કહ્યુંને પહેલું? કે દરેક વસ્તુની સ્થિતિ એકરૂપ ન હોય, ભિન્ન-ભિન્ન અવસ્થા થાય પરમાણુની, આત્માની.

તો ભિન્ન-ભિન્ન અવસ્થા થાય એ તો એનો સ્વભાવ છે. પણ સંયોગી ચીજ આવી માટે ભિન્ન અવસ્થા થઈ, વિલક્ષણતા દેખાય (એમ નથી). આહા..હા..!

આ ચટાઈ છે ચટાઈ. અગ્નિ આવી તો ત્યાં બળી ચટાઈ, એમ નથી, કહે છે. અગ્નિના પરમાણુઓ પોતામાં રહેલી અનંત શક્તિસંપન્ન છે. પણ એ અનંત શક્તિ હોવા છતાં કોઈ પરદ્રવ્યની પર્યાયને કરે એવી કોઈ શક્તિ નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. પરજીવને, આયુષ્યને આત્મા ત્યાં રહેવાનો કાળ હોય આયુષ્યનો, એમાં જીવ બીજો આવે એને બચાવવા, કહે છે કે જીવ તો બાહ્ય લોટે છે, બાહ્ય છે. એને આયુષ્યના પર્યાયમાં અને એના આત્માની પર્યાયમાં એ પ્રવેશ કરતો નથી તો એ પરને શી રીતે બચાવી શકે? આહા..હા..!

શ્રોતા :- પરને બચાવવા માટે બહાર રહીને ન બચાવી શકે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બહાર રહીને કીધું, ઈ તો વાત ચાલે છે. આ હાથ છે જુઓ. આ બહાર આમ છે. આમ થાય છે અંદર એને લઈને, આની પર્યાયને લઈને ત્યાં ખાડો પડ્યો એમ નથી. આહા..હા..! એ પરમાણુની પર્યાયની બહાર આ પરમાણુની પર્યાય લોટે-ફરે. ઓલા એક બાવા આવે છે, જોયું છે દુકાન ઉપર? શંકરના બાવા. એક હાથમાં રાખે ઓલું અને થોડીવાર પૈસા.. લોલક હોયને ફેરવે. દુકાન ઉપર બાવા આવેને પૈસા લેવા. એ આગળ હતો એ વખતે અમારી દુકાન ઉપરની વાત છે. ત્યાં તો દરરોજ આવે એકાદ. કોઈ મુસલમાન હોય કાં હિન્દુ હોય. એક તો માગણા હોય જ તે. દુકાનમાં દરરોજ એને. અહીં કહે છે કે એ લોલક ફેરવે આમ ઉપર. પણ એ એને કહે છે અડતો પણ નથી. કારણ કે એ લોલક આમ આમ કરે એ તો બહાર ફરે છે. એ પર્યાય જે એની છે ઘંટડીની, એને એ લોલક ત્યાં ફરે છે એ તો બહાર ફરે છે. એને અડતું નથી. આહા..હા..! આવી દરેક સમયની જે સમયમાં જેની જે પર્યાય થાય એ વિલક્ષણતા લાગે કે આ સંયોગ આવ્યો માટે થઈ, ભ્રમણા છે મોટી કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ વાળ કરે છેને આમ સવારમાં નહિ આમ? તેલ ચોપડીને દાંતીયો (ફેરવે). કહે છે કે એ દાંતીયાના રજકણો એ વાળની બહાર ફરે છે, એ વાળને અડ્યા પણ નથી. આહા..હા..! આમ વાળ થાય છેને. એ વાળની પર્યાય જે છે પરમાણુની એની બહાર એ લોટે છે. એથી એનાથી વાળ આમ થાય છે એમ હરામ છે. આ તો તમારા હંમેશાના દાખલા. આહા..હા..!

પાણી ઊનું થાય છે. આ ચોખા રાંધવા માટે કરે છેને? ફદીયા. ફદીયા નાખે. ફદીયા જેવું પાણી કરે. એ કહે છે કે અગ્નિ નીચે છે. એ અગ્નિના રજકણો તપેલાને અડ્યા નથી. એ તપેલાના રજકણો અંદર પાણીની પર્યાયને અડ્યા નથી. આહા..હા..! એ પાણીની પર્યાય જે ઊની થાય છે એ પોતાની અવસ્થાથી થાય છે. જુઓને! શક્તિ ભલે અનંતી હોય દરેક દ્રવ્યમાં, પણ એ શક્તિ કાંઈ બીજામાં કામ કરે (એવું નથી). આહા..હા..! આમ હથોડો પડે અને ભુક્કો થાય. કે, ના. એમ કહે છે. આહા..હા..! એ હથોડાની પર્યાય જેના કટકા થાય

છે એને અડી જ નથી. બહાર લોટે છે એ તો. થાય છે એ પર્યાય તો એનાથી થાય છે. આહા..હા..! આવું છે. આ તો સાધારણ વાત છે. સમજાણું કાંઈ? એમ કર્મનો ઉદય જે છે એ જડની પર્યાય બહાર લોટે છે, આત્માની પર્યાયથી બહાર લોટે છે, એ આત્માને વિકાર કરાવે એવું છે જ નહિ. આહા..હા..! આ તો મુદ્દાની રકમ ઉપર. વાંધા એ હતાને આખા. કર્મ જડ છે પરમાણુઓ. એનો ઉદય આવે એ કર્મની રજકણની પર્યાય છે. એ પર્યાયમાં ભલે તાકાત અનંત હો, પણ એ પર્યાય જીવને વિકાર કરાવે એવું ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ કર્મની પર્યાય કર્મરૂપે થાય એને જોડે જીવ છે એ રાગ ભલે હો. એ રાગ એ કર્મની પર્યાયની બહાર લોટે છે. એટલે કર્મની પર્યાય બંધાય છે એ રાગથી છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે.

અહીં તો કહે છે કે નિમિત્તથી પરમાં કાંઈ થાતું નથી એમ કહે છે. મોટા વાંધા છેને અત્યારે પંડિતો સાથે અને બધા સાથે. આહા..હા..! નિમિત્ત છે એ પરચીજ છે. ભલે એનામાં શક્તિ અનંત હો, પણ પરની પર્યાયને એ અડતી નથી એ પરની પર્યાયને કરે શી રીતે? શાસ્ત્રમાં તો આવે એવું કે બે કારણથી કાર્ય થાય. લ્યો! એ તો એક કારણ તો જે સ્વતંત્ર પર્યાય થાય છે જીવની પોતામાં એ સ્વતંત્ર કારણ છે. અને જોડે ઉદય છે એ એક નિમિત્ત છે એને આરોપિત કારણ કહીને (નિરૂપણ કર્યું છે). એનાથી થયું નથી. આહા..હા..! વિકાર જે થાય વિષય-વાસનાનો, રાગનો, દયાનો, પુણ્યનો એવો જે ભાવ (થાય) એ પર્યાય છે જીવની પર્યાયમાં, એ કર્મની અવસ્થા છે એ તો એ પર્યાયથી બહાર ફરે છે, બહાર લોટે છે. એ વિકારની પર્યાયમાં કર્મના ઉદયની પર્યાય પ્રવેશ કરતી નથી. પ્રવેશ કર્યા વિના વિકાર કરાવે એ વાત શી રીતે બને? જૈનમાં તો એ આખું ચાલે છે અત્યારે. કર્મને લઈને વિકાર થાય, કર્મને લઈને વિકાર થાય. આહા..હા..! અહીં ના પાડે છે, એ વાત તારી જૂઠી છે. તારી દૃષ્ટિમાં ભ્રમ છે તને. છેલ્લે કહેશે. મોહિત જીવ છો, મૂઢ છો તને ખબર નથી. તારી પર્યાયમાં વિકાર થાય તે અવસ્થામાં કર્મનો ઉદય બાહ્ય તરીકે ફરે છે, એને અડતો પણ નથી. આહા..હા..!

ત્રીજી ગાથામાં આવ્યું છેને? સમયસાર. દરેક પદાર્થ પરમાણુ હો કે આત્મા, પોતાના ગુણ અને પર્યાયને ચુંબે છે. પોતાની શક્તિ ગુણ અને પર્યાયને ચુંબે છે, પણ અન્યને તો ચુંબતું નથી. સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! એમ ભગવાનની વાણી એ જડની પર્યાય છે. સાંભળનારને જ્ઞાનની પર્યાય થાય, એનાથી તે વાણીની પર્યાય બહાર લોટે છે. એને જ્ઞાનની પર્યાય એ વાણી કરે એમ તો છે નહિ. આહા..હા..! આવું છે. એ વસ્તુનો સ્વભાવ તે તે સમયે પોતાને કાળે એની જન્મક્ષણ છે. તે ઉત્પત્તિનો પર્યાયનો કાળ છે તેથી તે થઈ છે. જોડે નિમિત્ત છે માટે થઈ છે, એ નિમિત્ત તો બહાર લોટે છે કહે છે. આહા..હા..! ભારે વાતું. પ્રત્યક્ષ દેખીએ અને તમે આવું કહો. એક જણો એમ કહેતો હતો, પંડિતજી.

દૃષ્ટઈષ્ટ દેખાય છે કે આ પાણી ઊનું અગ્નિ આવી તો થયું. એની મેળાએ ક્યાં થયું? અગ્નિ નહોતી ત્યારે કેમ ન થયું? આહા..હા..! એ અગ્નિના રજકણો પાણીની ઊની પર્યાયને અડ્યા પણ નથી, બહાર લોટે છે. બહાર લોટે એ ઊનાપણાને કેમ કરે? આહા..હા..! ભારે વાતું ભાઈ! આ વાણિયા તો બધા હુશિયાર દુકાને ધંધા કરે તડામાર. પાંચ-પાંચ હજારનો વકરો થાય દિવસમાં, સરખો ભરાય ગલ્લો પૈસા રૂપિયા થઈને આવે બહારથી. આ તમારી નોટુથી. અમારા વખતમાં તો રૂપિયા હતા. કોઈ વખતે તો અઢીસો-ત્રણસો રૂપિયા એકલા ગલ્લામાં આવે એ આખા દિ'માં વેપારના ધંધામાં. એકલા રૂપિયા નાનો ગલ્લો તો ભરાઈ ગયો હોય. એ કહે છે કે પૈસા આવ્યા એની પર્યાય જે અહીં થઈ એને ઓલો માલ આપ્યો માટે એને લઈને એણે પૈસા આપ્યા, એણે એ પર્યાય પૈસાની આપી એમ છે નહિ. અરે..! આવી વાતું છે. આહા..હા..!

આ તો નિમિત્તથી થાય... નિમિત્તથી થાય... એને માટે આ પ્રશ્ન છે. નિમિત્તથી શું? નિમિત્ત તો જે ઉપાદાનની પર્યાય ક્ષણે ક્ષણે જડ અને ચૈતન્યમાં થાય એને નિમિત્ત અડતું નથી. '**बहिः लुठति**' આહા..હા..! પણ એ વાત હતી નહિ. અને ભડક્યા. જ્યાં એમ કહ્યું કે વિકાર પોતાથી થાય, કર્મથી નહિ, કર્મની અપેક્ષા નહિ એને. ભડાકા લાગ્યા હતા. આહા..હા..! આ તો ભૂલ્યા, મૂળમાં ભૂલ્યા એમ થઈ ગયું એને. આહા..હા..! પણ એની સાથે સંબંધ શું? ઉદય તો જડની પર્યાય એ એનામાં છે અને વિકાર થયો એ જીવની પર્યાય એના ગુણની વિપરીત પર્યાયનો એનામાં છે. એમાં એ બાહ્ય ચીજ ભલે હો, પણ એ તો બહાર લોટે છે વિકારથી, અડતી પણ નથી એના વિકારને. આહા..હા..! એ કર્મના ઉદયની પર્યાય અને વિકાર બે વચ્ચે તો અત્યંત અભાવ છે. આવું હવે.

અહીં તો તત્ત્વ જે રીતે છે એ રીતે ન માને તો દૃષ્ટિ વિપરીત છે. આ મિથ્યા ભ્રમ છે અજ્ઞાનનો. સમજાણું કાંઈ? ઉપાદાન-નિમિત્તની મોટી ચર્ચા છેને અત્યારે. વાંધો એ મોટો છેને. ઉપાદાનમાં હોય પણ નિમિત્ત આવે તો થાય. ત્યારે બનારસીદાસ કહે છે કે 'ઉપાદાનકો બળ જહાં તહાં, નહીં નિમિત્ત કો દાવ' ક્યા? 'જહાં તહાં' જડ અને આત્મા એની તે સમયે જે અવસ્થા થાય એ ઉપાદાન 'બળ જહાં તહાં.' નિમિત્તનો કોઈ પેચ કોઈ દિ' દાવ આવતો જ નથી. આ દાવ રમે છેને. ગંજીપો અને પછી દાવ આવે. એમ નિમિત્તનો દાવ તો કોઈ દિ' આવતો નથી કે નિમિત્તથી આ થયું એમ કહે છે. આહા..હા..! એય..!

શ્રોતા :- કર્મનો ઉદય નથી તો વિકાર નથી થતો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એને લઈને થાય છે? એ જ અહીં કહે છે. હો. કર્મનો ઉદય તો બહાર લોટે છે. જીવની પર્યાયથી પૃથક્ ભિન્ન વર્તે છે. એ પર્યાય અહીં વિકાર કરાવે ત્રણકાળમાં તત્ત્વ ઊંધું છે એનું. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ જ ચર્ચા થઈ હતીને, ઓલા ચંદ્રશેખર શ્વેતાંબર. જીવાભાઈ છેને જીવા. જીવાભાઈનો ભત્રીજો. ચર્ચા કરીએ, બાપુ!

અમે ચર્ચા કોઈની સાથે કરતા નથી. કોની સાથે કરવી? આખી લાઈન શ્રદ્ધા જ ફેર છે જગતને. હવે એની સાથે શ્રદ્ધા શું કરે? છેવટે પછી કહે, લ્યો આ ચશ્માથી જણાય છેને. મેં કીધું, થઈ ગઈ ચર્ચા. ચશ્મા છે એની જડની પર્યાય આંખને અડી નથી અને જ્ઞાનની જે પર્યાય થાય અંદરમાં એને આંખના રજકણો અડ્યા નથી. અરેરે! ક્યાં એને બિચારાને સ્વતંત્ર ચીજ છે એની ખબર ક્યાં છે? અને જ્યાં હોય ત્યાં અભિમાન (કરે કે) અમે નિમિત્ત થઈને કરીએ. કહે છે કે ભાઈ! તું નિમિત્ત છો એ વસ્તુ હો, પણ એ વસ્તુ જે જગતની પર્યાયના કાળમાં એ તો બહાર રહે છે. એકબીજામાં તો અભાવ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એટલું બધું આ બેમાં ભર્યું છે.

'**स्वयं स्फुटत्**' દરેક ચીજ સ્વયં પોતે '**स्फुटत्**' પ્રગટ. અનંત શક્તિ છે. રજકણમાં પણ અનંત શક્તિ છે. આહા..હા..! શાસ્ત્રમાં એવું આવે છે કે એક રજકણ છે પરમાણુ, એની બે ગુણ ચીકાશ હોય અને બીજો પરમાણુ ચાર ગુણ ચીકાશ પર્યાય હોય તો આને પરિણમાવે ચારપણે, એવું આવે લ્યો! એ તો વ્યવહારના કથન એને બતાવ્યા, વસ્તુ એમ નથી. આહા..હા..! એક પરમાણુ છે છૂટો તેમાં બે ગુણ ચીકાશ છે પર્યાયની અને બીજા પરમાણુમાં ચારગુણ ચીકાશ છે. તો ભેગા થાય તો ચાર રૂપે થઈ જાય. તો કહે છે કે પણ એ પરમાણુની પર્યાય અને બીજી પરમાણુની પર્યાય બહાર લોટે છે. અને બેને ચારની કરી ક્યાંથી એણે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ વસ્તુની સ્થિતિ આવી છે. એ રીતે ન માને અને ભ્રમણા કરીને આ નિમિત્તથી આ થયું, નિમિત્ત આવ્યું તો થયું, ન આવ્યું હોત તો ન થાત. આ ભ્રમણા ક્યાંથી નાખી તે બધી? મિથ્યાત્વની ભ્રમણા છે બધી. આહા..હા..!

એ કહે છે જુઓ, '**અન્ય વસ્તુની બહાર જોકે લોટે છે...**' '**तथापि अन्य-वस्तु अपरवस्तुनः अन्तरम् न विशति**' '**તોપણ અન્ય વસ્તુ અન્ય વસ્તુની અંદર...**' '**न विशति**' '**પ્રવેશતી નથી,...**' આહા..હા..! આવી વાત.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ન થાય. એ બે ગુણનો અધિક હોય એટલો થાય. આ તો દાખલો આપ્યો છે શાસ્ત્રમાં. બે ગુણ અધિક થાય. અને બે હોય અને ચાર હોય તો ચાર થાય. કાં ત્રણ હોય અને પાંચ હોય તો પાંચ થાય. એમ થાય. પણ આ બે હોય અને અહીં પાંચ થાય, અથવા અહીં બે હોય અને એમાં પાંચ આવ્યો માટે પાંચ થઈ જાય એમ નથી. બે અધિક. ઝીણી વાત છે. આહા..હા..!

'**તોપણ અન્ય વસ્તુ અન્ય વસ્તુની અંદર...**' '**न विशति**' '**न विशति**' '**પ્રવેશતી નથી,...**' આહા..હા..! લાડવામાં આંગળી નાખો આમ પોચો લાડવો છે તે. કહે છે કે એ આંગળી પરમાણુમાં પેસી જ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભાઈ મોડા આવે છે પછી વયા જાય છે. ધંધાદારી એટલે પાછળથી આવે. સમજાણું કાંઈ? બહુ ટૂંકા શબ્દોમાં. '**यतः**

सकलम् एव वस्तु स्वभाव-नियतम् इष्यते' 'કારણ કે **સમસ્ત વસ્તુઓ પોતપોતાના સ્વભાવમાં નિશ્ચિત છે એમ માનવામાં આવે છે.**' આહા..હા..! એક એક રજકણ અને એક એક આત્મા પોતાની તે સમયની જે અવસ્થા થાય એ પોતાથી થાય છે, પરથી નહિ. એવા અનંત પદાર્થમાં એકમાં એમ માને કે આનાથી આ થયું તો અનંત પદાર્થને આનાથી આ થયું એ અનંત પદાર્થની ભૂલ છે એની. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ પ્રત્યક્ષ દેખાય કે આ નિમિત્તથી થાય છે. દૂધીના કટકા થયા એ છરી આવીને. લ્યો! ગોળ ચક્કર સરખા કરે. આ બટાટા-આલુ-આલુની પતરી સરખી આખી ગોળ કરીને તેલમાં, ઘીમાં તળે લ્યો! ભાઈ! એ પતરી થઈ છે એ પર્યાય છે પરમાણુની, એ છરીથી થઈ નથી. આહા..હા..! અને એ ઘીમાં શેકાણી છે એ ઘીને લઈને શેકાણી નથી. આહા..હા..! આ ચોખા જે છેને કાચા એ પાકા થાય, અગ્નિ ને પાણી હોય તો પાકા થાય. એની મેળાએ ચડી જાય? અહીં કહે છે કે બાપુ! તને ખબર નથી, ભાઈ! જે કાળે ચોખો ચડવાની પર્યાયપણે પરિણમે ત્યારે પાણી અને ઉનાશ હો, પણ એનાથી ચોખો પાક્યો છે એમ નથી. આ કઈ જાતનું? આહા..હા..!

'**એમ માનવામાં આવે છે. (આચાર્યદેવ કહે છે કે-) આમ હોવા છતાં, મોહિત જીવ,...**' મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો. આહા..હા..! છે? '**પોતાના સ્વભાવથી ચલિત થઈને...**' એટલે કે અરે! મને આ કરાવે છે. ... '**स्वभाव-चलन-आकुलः**' '**પોતાના સ્વભાવથી ચલિત થઈને આકુળ થતો થકો શા માટે ક્લેશ પામે છે?**' શા માટે તું મોહની ભ્રમણામાં ક્લેશ પામે છો? આહા..હા..! નિમિત્ત અને ઉપાદાન બે ચીજ ભિન્ન-ભિન્ન છે. હવે ઉપાદાનમાં પર્યાય થાય તે કાળે નિમિત્ત હો, પણ નિમિત્ત એને કરે છે એ ઉપાદાનની પર્યાયને એમ નથી. ત્રણકાળમાં એમ નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! દયા પાળવી, પરની હિંસા કરવી. કહે છે કે એ પરની હિંસા એટલે શું? આમ મારવો. આની પર્યાય ભિન્ન છે, એની પર્યાય ભિન્ન છે, તારી પર્યાય ભિન્ન છે. આહા..હા..! તું મારી શકે છે ક્યાં એને? આહા..હા..! એને મરવાના પર્યાયમાં તારું નિમિત્તપણું હો, પણ નિમિત્ત એને મારી શકે છે (એમ બિલકુલ નથી). આહા..હા..! આવી વાત છે. '**આકુળ થયો થકો શા માટે ક્લેશ પામે છે?**'

'**ભાવાર્થ :- વસ્તુસ્વભાવ તો નિયમરૂપે એવો છે...**' નિયમરૂપે એનો નિયમ છે. આહા..હા..! '**કોઈ વસ્તુમાં કોઈ વસ્તુ મળે નહિ.**' આહા..હા..! ઘણાં પ્રશ્નો આવ્યા હતા પહેલા એ બાજુથી. '**આમ હોવા છતાં, આ મોહી પ્રાણી,...**' મિથ્યાદૃષ્ટિ, જેની દૃષ્ટિમાં વિપરીતતા છે. એ '**પરજ્ઞેયો સાથે પોતાને પારમાર્થિક સંબંધ છે એમ માનીને,...**' આહા..હા..! હું જ્ઞેયને જાણું છું તો જ્ઞેય છે તો મને જાણવામાં આવે છે મારી પર્યાય. આ પુસ્તક છે એની આ પર્યાય છે આ જડની. તો જ્ઞાન એને જાણે છે માટે જ્ઞાન જ્ઞેયમાં પ્રવેશ કર્યું છે? અને અહીં જ્ઞાન, સાધારણ પ્રાણી છે અને એને જ્ઞાન નથી વિશેષ, એ જ્યાં આવે છે અને સાંભળે તો એને ખ્યાલ આવે છે. તો કહે છે કે એ સાંભળવાની

પર્યાયને ભાષા અડી નથી તો એને લઈને જ્ઞાન ક્યાંથી થયું તને? આહા..હા..! દેવીલાલજી! બહુ સ્પષ્ટ કરે છે. આહા..હા..! આવી ચોખ્ખી વાત! અને જેને તત્ત્વની હજી સ્વતંત્રતાની ખબર નથી અને બીજો કરે મને અને હું કરું પરને. આવો મિથ્યાદષ્ટિ જે વ્રત અને તપ કરે એ બધા બાળવ્રત અને બાળતપ, અજ્ઞાન મૂર્ખાઈ ભરેલા વ્રત અને મૂર્ખાઈ ભરેલા તપ છે. આહા..હા..! બંધ અધિકારમાં કહ્યું છે. આહા..હા..! બહુ સિદ્ધાંત.

અનંત દ્રવ્યો ભિન્ન-ભિન્ન. તેમાં બીજું દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને બહાર લોટે, ફરે, પણ પરની પર્યાયને અંદર પ્રવેશ કરીને કરે નહિ, તો પછી મોહ ભ્રમણા તને કેમ થઈ? કે જો આ નિમિત્ત આવ્યું તો થયું, ન આવે તો ન થાત. આહા..હા..! એ વાણી કાને પડી તો ત્યાં જ્ઞાનની અવસ્થા થઈ. કહો, પંડિતજી! પહેલા કેમ નહોતું જ્ઞાન એ જાતનું? અવસ્થા એ બીજી હતી. આહા..હા..! કહો, ઉદયપુર હતા ત્યારે આ હતું સાંભળવાનું? કે આને લઈને થયું કે નહિ?

શ્રોતા :- તો પછી ગુરુ-શિષ્યનો સંબંધ કેમ રહેશે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કાંઈ છે નહિ. સંબંધ કેવો? પોતે પોતાનો ગુરુ છે. સમાધિશકતમાં આવે છેને. સમાધિશતક, સ્વામી કાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષામાં આવે છે. પોતે પોતાનો ગુરુ છે. પોતે પોતાને સમજાવે છે પર્યાય માટે ગુરુ છે. એ સમજાવે પણ તું ન સમજ તો ગુરુ ક્યાંથી આવ્યો તને? આહા..હા..! ગુરુની વાણીની પર્યાય કે જ્ઞાનની પર્યાય એ કાંઈ તારી પર્યાયમાં અડતી નથી કે તને કરે જ્ઞાન. આહા..હા..! આખું ચક્કર ફેરવી નાખવાની વાત છે આખું. એના વિના તારી દષ્ટિ સુધરશે નહિ, ભાઈ! અને જ્યાં સુધી આમ છે એ દષ્ટિ હજી દ્રવ્ય ઉપર રહેશે નહિ. દ્રવ્ય ઉપર નહિ જાય. એ પર્યાયમાં રોકાઈ જશે કે આને લઈને મારામાં થયું અને મારે લઈને એનામાં થયું. એ પર્યાયબુદ્ધિવાળા પરમાં નિમિત્ત થઈને થાય કાર્ય અને એ નિમિત્ત થઈને મારામાં થાય, એમ રોકાઈ ગયા છે મિથ્યાદષ્ટિ. આહા..હા..! એને દ્રવ્યસ્વભાવ ઉપર આવવું બની નહિ શકે. ત્યાં રોકાઈ ગયો. અને દ્રવ્યસ્વભાવ ઉપર દષ્ટિ આવ્યા વિના સમ્યગ્દર્શન કદી ત્રણકાળમાં ન થાય. આહા..હા..! ભગવાન પૂર્ણાનંદ ધ્રુવસ્વરૂપ એની વર્તમાન પર્યાયને ત્યાં વાળ્યા વિના... આહા..હા..! જ્યાં ધ્રુવપણે ભગવાન બિરાજે છે આત્મા. આહા..હા..! બે છેને ત્રીજું છે. સારું છે. સમજાણું?

એ તો ઓલું કહ્યું હતુંને. ક્યાંક હતુંને. કેમાં? કાલે એ નહોતું બતાવ્યું? શેમાં નીકળ્યું? શેમાંથી નીકળ્યું હતું નહિ? જૈનતત્ત્વ મીમાંસા. આવ્યું નથી આજે. આપણે ધ્રુવનું લીધું નથી? ધ્રુવને ધ્યેય બનાવ્યા વિના ધ્યાનમાં ધખશથી ધુણી ધખાવ્યા વિના ધર્મ તને પ્રગટશે નહિ. આહા..હા..! એ ગુજરાતી માસિકમાં આવી ગયું છે. હિન્દીમાં નથી આવ્યું હજી. ૧૩ બોલ મૂક્યા છે. અહીં મૂક્યા હતા હમણા નહિ? ધ્રુવ જે છે તેને ધ્યેય બનાવીને ધ્યાનનો વિષય બનાવીને.. આહા..હા..! પુરુષાર્થની જગાડ અગ્નિને. આહા..હા..! કે જે પુરુષાર્થ ધ્રુવને પકડે

ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શન થાય. આહા..હા..! એ પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ રહે ત્યાં સુધી સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય. અહીં તો હજી પર્યાયમાં પણ ઠેકાણા નથી કહે છે. મારી પર્યાય એને લઈને થાય અને એની પર્યાય મારે લઈને થાય. એ તો પર્યાયદૃષ્ટિમાં પણ મૂઢ છે. આહા..હા..! આકરું કામ.

ભાવાર્થ છેને? 'કોઈ **વસ્તુમાં કોઈ વસ્તુ મળે નહિ. આમ હોવા છતાં, આ મોહી પ્રાણી, 'પરજ્ઞેયો સાથે પોતાને પારમાર્થિક સંબંધ છે'...'** આહા..હા..! એ ગુરુ એ મારા પરમાર્થે સંબંધ છે, સ્ત્રીનો આત્મા એ મારો એવો પરમાર્થે સંબંધ છે એમ માનનારા મૂઢ છે. આહા..હા..! પરજ્ઞેયો સાથે. એ દેવ, ગુરુ અને શાસ્ત્ર પણ આ જ્ઞાનથી પરજ્ઞેય ભિન્ન છે. આહા..હા..! અહીં જ્ઞાનની પર્યાય થાય કે શુભભાવ થાય. ત્યારે ભગવાનની મૂર્તિ હો, વાણી હો, પણ એ વાણી અને મૂર્તિ તો આ પર્યાયથી બહાર રહે છે એટલે એનાથી આ પર્યાય થાય શુભ કે જ્ઞાન એમ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? '**પરજ્ઞેયો સાથે પોતાને...**' ખરેખર સંબંધ છે એમ. નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ છે એ તો વ્યવહાર જાણવા લાયક છે. એ કાંઈ સંબંધ યથાર્થ નથી. '**એમ માનીને ક્લેશ પામે છે, તે મોટું અજ્ઞાન છે.**' આહા..હા..! એક શ્લોક થયો.

શ્રોતા :- એ મોટું અજ્ઞાન છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મોટું અજ્ઞાન છે અને મોટો મિથ્યાત્વ છે ભ્રમણા. આહા..હા..! પણ ચોખા પાકે એ પાણી વિના પાકે કોઈ દિ'? લ્યો! કહી ગયા છે. ચોખા છે લ્યો. ગુણીમાં. એ એની મેળાએ પાકે? લાખ વર્ષે પણ પાણી વિના પાકે? ઊના પાણી વિના પાકે? અહીં કહે છે કે તને ખબર નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે. એ પાણી પૈસા ખદબદે એવું પાણી હોય એમાં ચોખા નાખે. એટલે એ પાણી એને અડ્યું ત્યારે ચોખા પાક્યા એમ નથી કહે છે. અરે! આવી વાત! આહા..હા..! આવી વાત છે, બાપુ! અને આવી પર્યાય સ્વતંત્ર છે એને નિમિત્તથી થતી નથી એવો નિર્ણય જો કરે તો એ પર્યાયને પછીની પર્યાયને દ્રવ્ય તરફ ઢાળે. પર્યાયની જેને સ્વતંત્રતાની હજી શ્રદ્ધાની ખબર નથી. શું કહ્યું? પર્યાયની એક સમયની અવસ્થાની સ્વતંત્રતાના નિમિત્ત વિના થાય છે એની ખબર નથી. એ દ્રવ્ય અને ગુણ ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વતંત્ર છે એની શ્રદ્ધા એને થાય જ નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાત છે, બાપુ!

શ્રોતા :- શ્રીમદ્જીએ કેમ કહ્યું પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહિ, પરોક્ષ જિન ઉપકાર?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો એ વાત કરે છે વિચારવામાં નિમિત્ત છે એનું એટલું. એ તો એમાં એ પ્રશ્ન કરતાને બધા આવે એ ઘણા. 'ઉપાદાનનું નામ લઈએ જે તજે નિમિત્ત. પામે નહિ પરમાર્થને રહે...' પણ નામ લઈને. ભાવ લઈને કરે તો ઉપાદાન પોતાથી થાય છે. આહા..હા..! અરે! ચાલ્યા જવું જુઓને આ. સભામાં બેસનારા કેટલાય ચાલ્યા ગયા.

આહા..હા..! ક્યાંય ગતિમાં વયા ગયા. આહા..હા..! એની પોતાની પર્યાયની યોગ્યતાથી. એટલે ચોખો પાકે છે એ પાણીથી પાકે છે એમ નથી. એ ચોખાની પાકવાની જે પર્યાય છે, જે કાળે એ પાકવાની પર્યાય છે તે ટાણે ઊનું પાણી નિમિત્ત હો, પણ એ નિમિત્તથી ચોખો પાકે છે (એમ નથી). અરેરે! આવી વાતું છે.

શ્રોતા :- .. પાછા .. પક્ષમાં એમ કહ્યું છે કે માટી .. કુંભારને હાથે ઘડો થયો...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ નિમિત્તની ઉપસ્થિતિ સિદ્ધ કરવા. એ નિમિત્ત પણ ચીજ છે ખરીને એટલું. પણ એ છે માટે અહીં કાર્ય થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! તો શાસ્ત્રમાં એમ આવે છે, નિયમસારમાં નહિ? કાળદ્રવ્ય વિના પરિણમન થાય નહિ પરદ્રવ્યમાં. એ તો કાળદ્રવ્યનું નિમિત્ત સિદ્ધ કરવું છે. પરિણમન તો સ્વતંત્ર દરેક દ્રવ્યનું છે. એ કાળને લઈને પરિણમન છે? સમજાણું કાંઈ? નિયમસારમાં એ લે છે લ્યો! કાળદ્રવ્ય વિના દ્રવ્યમાં પરિણમન (ન થાય). તો પરિણમન તો દરેક દ્રવ્યનો સ્વભાવ છે, પણ ઓલું નિમિત્ત સિદ્ધ કરવું છે એટલે એ વખતે એમ વાત કરી. આહા..હા..! ૨૧૨ થયોને? ૨૧૩.

(रथोद्धता)

वस्तु चैकमिह नान्यवस्तुनो
येन तेन खलु वस्तु वस्तु तत्।
निश्चयोऽयमपरोऽपरस्य कः
किं करोति हि बहिर्लुठन्नपि।।२१३।।

આહા..હા..! **શ્લોકાર્થ :-** 'આ લોકમાં...' 'येन एकम् वस्तु अन्यवस्तुनः न' '**એક વસ્તુ અન્ય વસ્તુની નથી,...**' આહા..હા..! એક આત્મા બીજા આત્માનો નથી, એક આત્મા રજકણનો નથી, એક રજકણ આત્માનો નથી, એક રજકણ બીજા રજકણનો નથી. આહા..હા..! આવી જ્યાં એની પર્યાયની (સ્થિતિ છે). ૧૦૨ ગાથામાં આવ્યું છે, પ્રવચનસાર. કે દરેક દ્રવ્યને તે તે કાળે જે પર્યાય ઉત્પન્ન થવાનો એનો જન્મક્ષણ છે. છએ દ્રવ્ય. તે કાળે જે પર્યાય જે થવાની તેનો તે જન્મ ઉત્પત્તિનો એ ક્ષણ છે. એને લઈને થાય છે, પરને લઈને નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ..મી ગાથામાં નથી કહ્યું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો અવસર. પોતપોતાના અવસરે થાય છે. પણ આ એક શબ્દ મોટો છે. એ આમાં આવ્યું નથી. ભાઈએ નાખ્યા છે ખરા. કાળક્ષમ એવી ભાષા નાખી છે. જૈનતત્ત્વ મીમાંસામાં. પણ આ તો તે છએ દ્રવ્યને જે સમયે જે પર્યાય થવાની છે તેથી તે જન્મક્ષણ ઉત્પત્તિનો એ કાળ છે માટે થાય છે. નિમિત્તને લઈને થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! ગળે ઉતરવું. આ તો સીધી વાત છે, આ તો સાધારણ વાત છે. આહા..હા..! એક એક પર્યાય જે અવસ્થા... હજી દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય ત્રણના નામ પણ આવડતા

ન હોય. આહા..હા..! શું દ્રવ્ય ને શું ગુણ ને શું પર્યાય? એમ આંધળે આંધળું ચાલ્યું જાય છે. આહા..હા..! આત્માને ધર્મ પામવાની દશાનો કાળ છે ત્યારે આત્મા ધર્મ પામે છે. એ એની જન્મક્ષણ છે. સમ્યગ્દર્શન આત્મજ્ઞાન. તો કહે છે કે તે ક્ષણે તે આત્મજ્ઞાનના ઉત્પન્ન થવાનો એનો સ્વકાળ છે. એ કાળ કાર્યનો કાળ છે, એ કાર્યનો કાળ છે. એ પરને લઈને કાર્ય થાય છે એમ નથી.

'તેથી ખરેખર વસ્તુ છે તે વસ્તુ જ છે—' આહા..હા..! આત્મા તે આત્માના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયથી પોતે પોતાની વસ્તુ છે. આહા..હા..! એને બીજો કોઈ કરે... આહા..હા..! એ ભ્રમણા છે અજ્ઞાનીની. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! **'આમ હોવાથી...' 'તેથી ખરેખર વસ્તુ છે તે વસ્તુ જ છે—એ નિશ્ચય છે. આમ હોવાથી કોઈ અન્ય વસ્તુ અન્ય વસ્તુની બહાર લોટતાં છતાં...'** જુઓ, આ ન્યાય આવ્યો. આહા..હા..! ભગવાન આત્મા અંદર દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયે બિરાજમાન (છે) અને નવી નવી અવસ્થા થવી એ વસ્તુનું સ્વરૂપ. હવે એને સંયોગ આવે તો નિમિત્ત આવે તો આ થાય, એને સાંભળવાનું મળ્યું માટે ત્યાં જ્ઞાનની પર્યાય એને થઈ ત્યાં એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું આકરી પડે જગતને. એને જ્ઞાનમાં નહોતું કે હું એક ત્રિકાળી આનંદ છું. હવે એવો શબ્દ સાંભળ્યો કે ત્રિકાળી આનંદ છો. ત્યારે એને જ્ઞાનમાં આવે છે કે ત્રિકાળી આનંદ છું. એ પહેલા તો જ્ઞાન નહોતું. આહા..હા..! પણ એ ત્રિકાળી જ્ઞાન છું, આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ છું એવી જે પર્યાય છે એને એ ઉત્પત્તિ થવાનો એનો પોતાનો કાળ છે. એ ગુરુથી સાંભળી હતી અને શાસ્ત્રથી તે જ્ઞાન થયું છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાત તો ક્યાં!

અમારે તો પહેલા કહેતા ગુરુ, પરજીવની દયા પાળવી. અહિંસા સમયં ચેવ. બસ. અહિંસા એ સિદ્ધાંતનો સાર છે. પરને ન મારવું એ. એ જાણ્યું એણે બધું જાણ્યું એમ કહેતા. સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના ગુરુ. સમજાય છે? જુઓ આ આ મુહપતિ રાખી. એ દીક્ષા લીધેલી. પછી તો એ લૌકિક નીતિ અને સંપ્રદાયની દૃષ્ટિ ... બહુ રૂડો જીવ. આ તો વાત હતી નહિ ત્યાં. અત્યારે પણ ક્યાં? અત્યારે ગોટા ઉઠાવે બધા મોટા. આનાથી થાય ને આનાથી થાય. આહા..હા..!

'આમ હોવાથી કોઈ અન્ય વસ્તુ અન્ય વસ્તુની બહાર લોટતાં છતાં તેને શું કરી શકે?' આહા..હા..! આ એક આત્મા બીજા આત્માને જાણે. પણ એ જાણવાની પર્યાય પણ એ જ્ઞેય છે માટે થઈ છે (એમ નથી). આહા..હા..! કહો, સામે આંકડો લખ્યો છે કે ૫૨૫૫૨૫ આંકડો. એનું અહીં જ્ઞાન થાય છે. તો કહે છે કે એ આંકડો છે માટે અહીં જ્ઞાન થયું છે એમ નથી. આહા..હા..! એની પર્યાયનો તે કાળ છે કે તે પ્રકારનું જ્ઞેય તેવું અહીં જ્ઞાન થાય, પણ એ જ્ઞેયને લઈને નહિ. સમજાણું કાંઈ? કઈ જાતની વાત હશે આવી? આમ કહેવાનું કારણ શું? એમ કીધુંને? ખરેખર વસ્તુ છે તે વસ્તુ એ રીતે જ છે, એ બીજી

વસ્તુની એ વસ્તુ નથી. એટલે એની પર્યાયપણે વસ્તુ પોતાની છે. પરને લઈને છે નહિ. આહા..હા..!

ભાષાની પર્યાય જે થાય છે એ તે પરમાણુનો તે ભાષારૂપે પરિણમવાનો કાળ છે તો થઈ છે. એના હોઠને લઈને અને આત્માની ઈચ્છા થઈ માટે ભાષા થઈ છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! હળવે-હળવે બોલવું, તાણીને બોલવું. આપણે હતાને ભાઈ બુલંદ શહેરના, એ કૈલાસચંદજી. એ એમ બોલતા પહેલા. પછી હવે થઈ ગયા થોડા. હળવે-હળવે બોલો, તાણીને બોલો, જોરદાર બોલો. એ હવે તો ફરે છે આપણા તરફથી. બુલંદશહેરના. કોણ બોલે? બાપુ! આહા..હા..! એ બોલે ઈ બીજો, આત્મા નહિ. આવી વાતું બહુ. ત્યાં બેંગ્લોર-બેંગ્લોરમાં મળે એવું નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- તો ક્યાં મળે એવું છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અહીં મળે આત્મામાં. બેંગ્લોરમાં રહ્યા પણ આવી પર્યાય ન થાય પોતાને એમ કહે છે. એ પર્યાયનો કાળ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. ભાઈ! દયા પાળવા, વ્રત કરવા અને અપવાસ કરવા એ ધર્મ, જાવ. ટૂંકું ટચ હતું હવે મારીને ક્યાંનું ક્યાંય લાંબુ કરી નાખ્યું. આહા..હા..! ભ્રમણા હતી બધી. આહા..હા..!

'**ભાવાર્થ :- વસ્તુનો સ્વભાવ તો એવો છે કે એક વસ્તુ અન્ય વસ્તુને પલટાવી ન શકે.**' જોયું! વધારે અર્થ સ્પષ્ટ કર્યો છે. એક ચીજ આત્મા બીજા આત્માને પલટાવી ન શકે, એ પરમાણુ આત્માને પલટાવી ન શકે, એક આત્માની પર્યાય એક પરમાણુને પલટાવી ન શકે. આહા..હા..! કુંભાર ઘડો કરે એ વાત ખોટી છે એમ કહે છે. ઘડાની પર્યાયનો કર્તા માટી છે. માટી તેનો કર્તા અને ઘડો તેનું કર્મ-કાર્ય. કુંભાર તે કર્તા અને ઘડો તેનું કર્મ-કાર્ય એમ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? એમ સુતાર વાંસડેથી છેદીને કરેને લાકડાને સરખું? તો ખુરશી બનાવે, ટેબલ બનાવે બધા. લ્યો આ ટેબલ હતું. એની વાત કરી હતીને. આવ્યો હતોને મોટો ઓલો એક, સંસ્કૃતનો પંડિત. આ ટેબલ બન્યું છે જુઓ, સુતારને લઈને થયું છે કે નહિ? કીધું, પણ અત્યારે સુતાર નથી તો રહી છે. થઈ છે પોતાથી અને રહી છે પણ પોતાથી. આહા..હા..! શીશપેનને આમ ઘસેને અણી કાઢવા. તો કહે છે કે જે છરી છે એ શીશપેનથી બહાર લોટે છે. એ છોલાઈ છે એની પર્યાય પોતાથી થાય છે. આહા..હા..! આવી વાત. આ તો બધા દાખલા છે.

'**એક વસ્તુ અન્ય વસ્તુને પલટાવી ન શકે.**' એમ તો પહેલા કહી ગયા કે દરેક આત્મા અને પરમાણુમાં શક્તિ અનંતી છે, પણ અનંતી શક્તિ પરને પલટાવે એવી કોઈ શક્તિ નથી એનામાં. આહા..હા..! અનંત શક્તિ છેને આત્મામાં? એ અનંત શક્તિ છે તો શરીરને હલાવે? નાશ કરવાની શક્તિ નથી અને ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ નથી. આહા..હા..! એનામાં તો જાણવાની શક્તિ છે. આહા..હા..! રાગ થાય વ્યવહાર રત્નત્રયનો એને જાણવાની

શક્તિ છે. રાગ કરવાની પણ એનામાં શક્તિ નથી. કોઈ એવો ગુણ નથી કે રાગ કરે. આહા..હા..! એટલે રાગ ન થાય દ્રવ્ય-ગુણથી, રાગ ન થાય કર્મથી. આરે..! વિકાર થાય સમયનો તેનો પોતાને કારણે થાય. આહા..હા..!

'જો એમ ન હોય તો વસ્તુનું વસ્તુપણું જ ન ઠરે.' છેને? વસ્તુ એક ચીજ બીજાને પલટાવી શકતી નથી. એમ ન હોય તો વસ્તુ વસ્તુપણે જ ન રહી શકે. આહા..હા..! હવે આ મોટા વાંધા છે. આ આંખ ઉઘડે તો જાણે આ લ્યો, પાંપણ આમ હોય તો જાણી ન શકે. એમ નથી. જાણવાનો પર્યાયનો કાળ છે એ સમયનો ત્યારે આંખ ઉઘાડી ભલે હો અને બંધ હો તોપણ જાણવાની પર્યાય તે પોતાથી થાય છે. આહા..હા..! હું ચૈતન્ય છું એવું આંખ બંધ હોય તો જાણ્યું કોણે? જ્ઞાનની પર્યાયે. આહા..હા..! આકરી વાતું. હું ચૈતન્ય છું, રાગથી ભિન્ન છું. અહીંયાં તો ત્યાં સુધી કહે છે કે સમ્યગ્જ્ઞાન થયું આત્માને આશ્રયે, પછી જે દયા, દાનનો રાગ આવે એને એ જાણે એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. એ પરજ્ઞેય છે રાગ. પરજ્ઞેયને લઈને અહીં જાણવાનું કામ ચાલે છે એમ નથી. આહા..હા..! તે કાળે રાગને જાણવાની પર્યાય પોતાની પોતાથી સ્વયં પોતા વડે થાય છે, રાગ તો બહાર લોટે છે આઘો. આહા..હા..! આવું છે. એ વસ્તુસ્થિતિ લીધીને.

એક ફેરી ૮૩માં મોટી ચર્ચા ચાલી હતી દામનગરમાં. ૮૩ની સાલ. ૫૦ વર્ષ થયા. ૫૦ વર્ષ પહેલાં ચર્ચા ચાલી હતી. એ દામોદર શેઠ અને વીરજીભાઈની. (એ લોકો) માથે (મેડી ઉપર હતા), હું નીચે હતો. આ જગત લોકાલોક છે માટે અહીં જ્ઞાન લોકાલોકનું થાય છે. શેઠ એમ કહેતા. ત્યારે વીરજીભાઈ કહે, ઈ લોકાલોકની સત્તા છે માટે જ્ઞાનની પર્યાય થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આ તો ૫૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. (સંવત) ૧૯૮૩ની સાલ. ૧૭ ને ૩૩. ભભૂતમલજી! એ વખતે તો કાંઈ ખબર પણ નહિ હોય તમને. આ તો ૫૦ વર્ષ પહેલાં. (એ લોકો) નીચે આવ્યા. કેમ વાત (છે)? (મેં) કીધું પોતાનો જ્ઞાનનો પર્યાય આ ચર્ચા થઈ માટે જાણી છે? થયું છે જ્ઞાન? જ્ઞાનની પર્યાય જ્ઞાનથી પોતાથી થઈ છે. આહા..હા..! કેવળજ્ઞાન એ લોકાલોક છે માટે કેવળજ્ઞાન થયું છે એમ નથી. એ અહીં તો કહેવાણું. ઈ કહે છે વધારે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- લોકાલોકને (લઈને થતું હોય) તો બધાને થવું જોઈએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એને લઈને થયું હોય તો બધાને થવું જોઈએ. એ કહ્યું હતું તે દિ'. લોકાલોક સદાય છે. એને લઈને થાય તો બધાને જ્ઞાન થવું જોઈએ. પોતાને કારણે જ્યારે જ્ઞાન થાય છે ત્યારે લોકાલોક એને નિમિત્ત કહેવાય છે અને એને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ અસદ્‌ભૂત વ્યવહાર છે. આહા..હા..! પોતાની પર્યાયને જાણે છે જ્ઞાન. એમાં લોકાલોક જણાય જાય છે. આહા..હા..! આવી વાત.

'જો એમ ન હોય તો વસ્તુનું વસ્તુપણું જ ન ઠરે.' આહા..હા..! એક ચીજ

બીજી ચીજને પલટાવે તો પલટનવાળી પર્યાયવાળી વસ્તુ જ ન રહે. સમજાણું કાંઈ? **'આમ જ્યાં એક વસ્તુ અન્યને પરિણમાવી શકતી નથી...'** આહા..હા..! અગ્નિ પાણીને ઊનું કરી શકતી નથી, છરીથી શાક કપાતું નથી, વેલણાથી લોટની રોટલી પહોળી થાતી નથી. આહા..હા..! એમ હોય તો વસ્તુ વસ્તુપણે રહી શકે નહિ. છે? **'આમ જ્યાં એક વસ્તુ અન્યને પરિણમાવી શકતી નથી ત્યાં એક વસ્તુએ અન્યને શું કર્યું?'** જ્યારે બીજી ચીજને બીજી ચીજ પલટાવી શકે નહિ તો એ બીજી ચીજે કર્યું શું ત્યાં? આહા..હા..! **'કાંઈ ન કર્યું.'** છે? નિમિત્તે કાંઈ ન કર્યું. આહા..હા..! નિમિત્ત એ પરને પલટાવી શકતી નથી તો નિમિત્તે કાંઈ ન કર્યું. આહા..હા..!

આંખને લઈને-આ જડને લઈને આત્મા જાણે. જાણવાની પર્યાય આને લઈને થાય? આહા..હા..! આંખ છે એ તો બાહ્ય ચીજ છે. એ આત્માની પર્યાયની બહાર લોટે છે એ તો. આહા..હા..! હવે આંખથી જણાય, કાનથી સંભળાય-જણાય એમ નથી, કહે છે. આટલો બધો ફેર! આહા..હા..! આ આંખ છે એ રજકણ પુદ્ગલ માટી છે અને જ્ઞાનની અવસ્થા થાય એ ચૈતન્યની પર્યાય છે. એ આંખ ચૈતન્યની પર્યાયને કેમ પલટાવે? કેમ બનાવે? આહા..હા..!

શ્રોતા :- .. આંખે દેખાતું નથી એ કોનાથી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો પોતાની પર્યાયને કારણે નથી દેખાતું. આહા..હા..! છે? **'ચેતન-વસ્તુ સાથે એકક્ષેત્રાવગાહરૂપે પુદ્ગલો રહેલાં છે તોપણ ચેતનને જડ કરીને પોતારૂપે પરિણમાવી શક્યાં નહિ;...'** આહા..હા..! કર્મના રજકણો, શરીરના રજકણો એક જગ્યાએ છે એ જડ ચૈતન્યને પરિણમાવીને જડ નથી કરી શકતા. આહા..હા..! છે? **'તો પછી પુદ્ગલે ચેતનને શું કર્યું?'** આહા..હા..! કર્મે આ જીવને શું કર્યું? શરીરે જીવને શું કર્યું? કાંઈ કર્યું નથી. આહા..હા..! **'કાંઈ ન કર્યું.'** એ વિશેષ કહેવાશે.

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૪, બુધવાર, તા. ૦૩-૦૮-૧૯૭૭, કળશ-૨૧૩-૨૧૪, પ્રવચન નં. ૪૦૬

૨૧૩ની ઉપર થોડી ત્રણ લીટી છેને. અહીં તો એમ કહે છે કે આ આત્મા છે ત્યાં અનંત પુદ્ગલો પણ એકક્ષેત્રાવગાહે રહ્યા છે, એક ક્ષેત્રમાં ભેગા. છતાં એ જડ ચૈતન્યને જડપણું કરી શકતો નથી. ચૈતન્ય તો ચૈતન્યસ્વરૂપે પરિણમે છે. એને જડ અનંત રજકણો એક આત્મા

અનંત રજકણો, કર્મના, શરીરના, વાણીના, મનના અનંત એક જગ્યાએ છે એ, એકને અનંત સાથે છતાં અનંત રજકણો જીવને કાંઈ કરી શકતા નથી. આહા..હા..! જીવને જડ નથી કરી શકતા એ. કરે શું ઈ? આહા..હા..! એકકોર આત્મા અને એકકોર આ અનંત શરીર આદિના રજકણો, છતાં એ અનંત રજકણો જીવને જડપણે કરવાની તાકાત નથી એને. આહા..હા..! તેમ આત્મા જડને કાંઈ ન કરે એમ ન લીધું. ઓલા અનંત છેને. એ તો એને કારણે છે. પણ જડ આટલા બધા છતાં એક આત્માને જડરૂપે નથી કરી શકતા. આહા..હા..! આવું ભિન્ન સ્વરૂપ છે એનું.

'**આ ઉપરથી એમ સમજવું કે—વ્યવહારે પરદ્રવ્યોને અને આત્માને...**' આગળ લઈ ગયા એથી હવે. ફક્ત આત્મા જ્ઞાયક છે અને શરીર, કર્મ આદિ બધા જડ જ્ઞેય છે. અથવા બીજા આત્માઓ પણ જ્ઞેય છે. તો એ '**આત્માને જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ હોવા છતાં પરદ્રવ્યો જ્ઞાયકને કાંઈ કરતા નથી...**' આહા..હા..! જાણનાર-દેખનાર એવો ભગવાન આત્મા અને પરદ્રવ્ય એ જ્ઞેય અને આ જ્ઞાયક એવો સંબંધ છે, પણ જ્ઞાયકને જ્ઞેય કાંઈ કરી શકતા નથી. જ્ઞેયનું જ્ઞાન કરે છે એ જ્ઞેય કરાવતું નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! ચૈતન્ય પોતાના સ્વભાવમાં દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમાં છે. દ્રવ્ય એટલે ત્રિકાળી વસ્તુ, ગુણ એટલે શક્તિ અને પર્યાય એટલે અવસ્થા. એમાં એ ચૈતન્ય છે. જડ જડના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમાં છે. એ જડને જ્ઞેય તરીકે જ્ઞાન જાણે. પણ એ જ્ઞેય એને જ્ઞાન કરાવતું નથી. કહો, સમજાણું કાંઈ? જાણનાર જ્ઞાયક જ્ઞેયને જાણે, જ્ઞેયને જ્ઞાયક જાણે, જ્ઞેયને જ્ઞાયક જાણે, પણ જ્ઞેય જાણવાની પર્યાયને કરાવતું નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'**વ્યવહારે પરદ્રવ્યોને અને આત્માને જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ હોવા છતાં...**' નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ વ્યવહાર છે, '**છતાં પરદ્રવ્યો...**' જ્ઞેયોને જાણતા છતાં જ્ઞેય, અહીં જણાવાનું કાર્ય એને જ્ઞેયો કરી શકતા નથી. સમજાણું કાંઈ? એ કર્મ છે એ આત્માને રાગ તો ઊપજાવી શકતા નથી, પણ કર્મ છે એ જ્ઞાનમાં જ્ઞેય તરીકે જાણતા એ જ્ઞેય અહીં જ્ઞાનને કરાવતા નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવું ઝીણું છે. કહો, આખો દિ' આ કરે છેને? ભભૂતભાઈ ને બધા ઘણા દુકાન ઉપર. આહા..હા..! અહીં તો કહે છે..

શ્રોતા :- કર્યા વિના બધું થઈ ગયું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્યા વિના થયું જ નથી, પણ કર્તા કોણ? એ વાત છે અહીં. એ તો આવી ગયું નહિ આપણે પહેલા? કે કર્તા વિના કર્મ હોઈ શકે નહિ. પર્યાય કાર્ય, એ કર્તા વિના હોય નહિ. પણ કોણ કર્તા? જેનું કાર્ય છે તેનો એ કર્તા. એ તો આવી ગયું નહિ? માથે આવી ગયુંને? પરિણામ તે નિશ્ચય કર્મ છે. છેને? ૨૧૧. શું કીધું એ? આત્માની પર્યાય જે છે અને જડની પર્યાય છે એ કર્મ છે. કર્મ એટલે કાર્ય છે. એ કાર્ય તે નિશ્ચયથી પર્યાય છે. છે? નિશ્ચયથી કાર્ય છે ઈ. આહા..હા..! એ કાર્ય આત્માના પરિણામરૂપી

કાર્ય તેનો કર્તા આત્મા છે. આ પરમાણુઓ છે એમાં કાર્ય થાય છે આ હાલવું, ચાલવું જુઓને ઈ, એ કર્મ છે એનું, પરમાણુનું કાર્ય છે. કાર્ય કર્તા વિના ન હોય, પણ કર્તા એ પરમાણુ છે, આત્મા નહિ. આહા..હા..! જે આંગળી આમ આમ થાય છે એ કાર્ય આત્માનું નહિ. આહા..હા..! નહિતર એક દ્રવ્યની પર્યાય બીજા દ્રવ્યથી થાય તો પર્યાયનું સ્વતંત્રપણું ન રહેતા દ્રવ્ય પણ રહેતું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ તો ઘણા દાખલા આવી ગયા હતા. કર્તા વિના હોતું નથી કાર્ય, પણ કર્તા કોણ? લાકડામાંથી ગાડું થયું, પૈડા થયા એ કાર્ય થયું, પણ એ કાર્ય કર્તા વિના હોય નહિ, પણ કોણ કર્તા? એ લાકડાના પરમાણુ એનો કર્તા.

શ્રોતા :- સુતાર ક્યાં ગયો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સુતાર એનામાં રહ્યો. સુતારનો આત્મા છે એને રાગ થયો, તો રાગનું કાર્ય કર્મ છે એનો કર્તા એ આત્મા. એ ગાડાનું કામ કરે ને છોલવાનું કામ કરે એ એનું કામ નથી. આહા..હા..! જગતથી બીજી જાત છે ભાઈ આ તો. આહા..હા..! જ્યાં હોય ત્યાં આ લોકોમાં તો જાત્રા નિકાળી, માણસ કાઢ્યા, એણે બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું, એણે અહિંસા કરી. પણ એ તો બધો વિકલ્પ છે. આ ચાલવાની ક્રિયાનું કાર્ય તો જડનું છે. આહા..હા..! સ્થાનકવાસીમાં આજે આવ્યું ... બધી વાતું બહારની બધી. આહા..હા..!

અહીંયાં તો આત્માના પરિણામનો કર્તા આત્મા છે અને શરીરના પરિણામ એ કર્મ કાર્યનો કર્તા એ શરીર છે. સમજાણું કાંઈ? ત્યારે કહે દરેક દ્રવ્યમાં એકરૂપ સ્થિતિ નથી દેખાતી અને સંયોગ આવે ત્યારે સ્થિતિ પલટતી દેખાય છેને? એ તો અવસ્થા એકરૂપ ન રહે એવો એનો સ્વભાવ છે. સંયોગને લઈને અવસ્થા બદલી એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવું તત્ત્વનું સ્વરૂપ છે. સર્વજ્ઞ ભગવાન... આજ તો એ જોયું ઓલું ભાઈ! વર્ગણાખંડમાં આવે છેને. આમાં તત્ત્વ મીમાંસામાં નાખ્યું છે. '**सई भगवान उप्पण्णणाणदंसण धरे**' વર્ગણાખંડ કાઢ્યું છે આજે આ. એમાં આવે છે. ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્મા '**उप्पण्णणाणदंसण**' છતું ઉત્પન્ન કરે છે. '**उप्पण्णणाणदंसण**' એમ ભાષા છે. કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શન અનાદિનું નથી. ગુણ અનાદિનો છે, પણ પર્યાય કેવળજ્ઞાન એ અનાદિનું નથી. એ તો '**उप्पण्णणाणदंसण धरे**' એ ભગવાન.. આહા..હા..! દેવલોક, અસુરલોક, મનુષ્યલોક, એની ગતિ, આગતિ, ક્યાંથી આવ્યો અને ક્યાં જશે? એના તર્કો, એના વિચારો, એનો સંબંધ. યુતિ એટલે સંબંધ. એ બધું ભગવાન એના જ્ઞાનમાં એક સમયમાં, સર્વ જીવોના, સર્વ લોકના, સર્વ ભાવને... આહા..હા..! એક સમયમાં જાણે છે. એ જાણવાનું કાર્ય જ્ઞેયે નથી કર્યું એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? એમ અહીંયાં પણ જે જાણવાનું કાર્ય થાય છે, જ્ઞેયને જાણે આ રાગ છે, આ શરીર છે, આ વાણી છે, આ મન છે, એ જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે છતાં તે જ્ઞેયો તે જાણવાની ક્રિયાના કર્તા નથી. આહા..હા..! એ વખતે એ વખતે શરીરનું જ જ્ઞાન થયું, વાણી વખતે વાણીનું જ્ઞાન થયું, રાગ વખતે રાગનું જ્ઞાન થયું. રાગનું જ જ્ઞાન અહીં થયું અહીં પોતામાં. તેથી

રાગે જ્ઞાન કરાવ્યું છે અહીં એમ નથી. આહા..હા..! જ્ઞાનમાં ઘટ જણાણો ઘટ—ઘડો. એ જ્ઞાનમાં જણાણો. એ ખરેખર ઘટ નથી જણાણો હોં! ઘટ સંબંધીની જ્ઞાનની પોતાની પર્યાય તે જણાય છે. એ ઘટે તે ઘટના જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ નથી કરાવી. આહા..હા..! કહો, શેઠ સમજાય છે કે નહિ? ભાષા તો સાદી છે. જરી ઝીણું છે બાપુ આ તો. આ તો દુનિયાથી બીજી વાત છે. આહા..હા..!

જુઓ, આ અક્ષરો છે. તો અહીં જ્ઞાન થાય છેને? એ જ્ઞાનનું થવું એ અક્ષરે નથી કર્યું. એ જ્ઞાનની પર્યાયના કાર્યનો કર્તા જ્ઞાન એટલે આત્મા છે. એ જણાય એ જ સામે અક્ષર. બરાબર સામે આવ્યું. વ્યવહારે પરદ્રવ્યોને.. એ અહીં પર્યાય થઈ. આહા..હા..! પણ એ પર્યાય જ્ઞાનની આ પરદ્રવ્ય અને આ અક્ષરોનું એ કાર્ય નથી. આહા..હા..! આવું ભિન્નપણું સમયે સમયે પરદ્રવ્યથી ભિન્નપણું વર્તે છે, પણ એને ખબર નથી. આ જોયું ને એને લઈને જ્ઞાન થયું, આ જોયું ને એને લઈને જ્ઞાન થયું. આહા..હા..! ભગવાનની વાણી કાને પડી તેથી તેને જ્ઞાન એ વાણીથી અહીં જ્ઞાનની દશા થઈ એમ નથી. એ વખતે એવું જ જ્ઞાન થાય લ્યો! આહા..હા..! કેવા ઓલા?

પ્રહલાદ. સોળ વર્ષે ગયો હતો નહિ? પ્રદ્યુમનકુમાર. પ્રદ્યુમનકુમાર એ જન્મ્યા અને વિદ્યાધર લઈ ગયેલો. રૂક્ષ્મણી અને શ્રીકૃષ્ણ(નો પુત્ર). એ સોળ વર્ષે આવવાનો હતો. સમજાણું? સોળ વર્ષે. લઈ ગયો ત્યાં પછી અહીં આવ્યો. એની માને એમ થયું કે અરે! દીકરો ક્યાં ગયો? એને ખ્યાલ આવ્યો જ્ઞાનમાં કે દીકરો ક્યાં ગયો. પણ એ દીકરો ક્યાં ગયો એ દીકરાને લઈને અહીં જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? મારે બીજું કહેવું હતું એમાંથી હોં! એ રૂક્ષ્મણી ભગવાન પાસે ગઈ હતી. કૃષ્ણ કહે કે મારો પુત્ર ક્યાં ગયો આ? ભગવાનની વાણીમાં આવ્યું કે પ્રદ્યુમન સોળ વર્ષ પહેલા એને વિદ્યાધર લઈ ગયો છે. ભગવાનની વાણી તો એકસાથે ૐ નીકળી છે, પણ આણે સમજવામાં જે પૂછયું હતું એવું જ્ઞાન આવ્યું એને. નારદ ગયા, નારદ પૂછવા ગયો છે. પ્રભુ! આ પ્રદ્યુમન ક્યાં છે? તો એને એવું જ જ્ઞાન આવ્યું એને ખ્યાલમાં ભગવાનની વાણી આમ કહે છે કે સોળ વર્ષ પછી આવશે. આહા..હા..! તો કહે છે કે એ નારદને જે જ્ઞાન થયું એ વાણીથી થયું નથી. અરેરે! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- વાણીની હાજરી તો જરૂરી છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જરૂર-ફરૂરની (ક્યાં વાત છે), એને કારણે એ તો વાણી છે. અહીં જ્ઞાન થયું એ પોતાને કારણે છે. હો, તો નિમિત્ત ભલે હો, પણ નિમિત્તે ત્યાં કરાવ્યું છે જ્ઞાન એમ નથી. આહા..હા..! આકરી વાત બહુ. મોટો ભ્રમણા અનાદિથી છે. આહા..હા..! એ પરદ્રવ્યોને અને આત્માને, જ્ઞેય એટલે જણાવાયોગ્ય પરપદાર્થ, ભગવાન જ્ઞાયક એવો સંબંધ હોવા છતાં પરદ્રવ્યો જ્ઞાયકને કાંઈ કરતા નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- પરદ્રવ્યો જ્ઞેય તો થાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ જ્ઞેયનો અર્થ શું? એ તો કહે છે કે અહીં જાણે છે એટલું. એટલો સંબંધ છે. પણ એ જ્ઞેય અહીં જણાવાનું કાર્ય કરે છે એમ નથી. જ્ઞાનમાં, હાથી નીકળ્યો એનો ખ્યાલ હાથીનું અહીં જ્ઞાન આવ્યું. એથી જ્ઞેય જ્ઞાયકનો સંબંધ ભલે હો, પણ એ હાથીએ જ્ઞેયનું જ્ઞાન અહીં કરાવ્યું છે અહીં હાથીનું, ખ્યાલમાં આવ્યો એવું જ્ઞાન એ હાથીએ કરાવ્યું છે એમ નથી. આહા..હા..! એવો માર્ગ. કર્મ કરાવતું તો નથી રાગ, પણ કર્મ જ્ઞાનમાં જણાય જ્ઞેય તરીકે તો એ જ્ઞેય કર્મ થયું તો જ્ઞેયને લઈને જાણવાનું કાર્ય થયું અહીં, એ પણ નથી. આહા..હા..! અહીં તો હજી કહે કે કર્મને લઈને રાગ થાય, કર્મને લઈને વિકાર થાય, અને કર્મ નિમિત્ત થઈને જ આવે કે એને વિકાર કરવો જ પડે. ઘણી જ વિપરીત બુદ્ધિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો ત્યાં સુધી પ્રભુ કહે છે કે જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં, કર્મ છે એવી વાત આવી શાસ્ત્રમાં, એ કર્મ છે એ જ્ઞેય છે એમ જ્ઞાન થયું. કર્મે રાગ તો કરાવ્યો નથી, પણ કર્મે કર્મનું જ્ઞાન પણ કરાવ્યું નથી. આવી વાતું કોઈ દિ' સાંભળી ન હોય, ભભુતભાઈ! ક્યાં છે ત્યાં. આ તો પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવની સીધી વાણી છે, બાપુ! આહા..હા..! ભાઈ! તારી જ્ઞાનની પર્યાયનો કર્તા તો તું છો. એ જ્ઞેય સંબંધીનું જ્ઞાન થયું માટે જ્ઞેય કર્તા અને જ્ઞાનનું પરિણમન કર્મ એમ નથી. આહા..હા..! આ ચશ્મા છે અહીંયાં એના જ્ઞાનમાં ખ્યાલ આવ્યો કે આ ચશ્મા છે. એ જ્ઞાનની પર્યાય પોતાથી થઈ છે, એ ચશ્માનું જ્ઞાન છે માટે ચશ્માથી જ્ઞાન જણાણું છે એમ નથી. ધર્મચંદજી! આવું ઝીણું ભારે ભાઈ! ઓલા તો કહે કે ચશ્મા વિના જણાય નહિ. અહીં કહે છે કે એ ચશ્માનું જ્ઞાન અહીં થયું, ખ્યાલમાં આવ્યું, તો એ જ્ઞાનનો કર્તા ચશ્મા નથી. આહા..હા..! આવી ભિન્નતાથી વર્તતા પદાર્થો તેને પરની સાથે એકતાબુદ્ધિ માનવી એ ભ્રમણા અને અજ્ઞાન છે, એ સંસારમાં રજળવાનું લક્ષણ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? યુતિનો અર્થ સંબંધ કર્યો છે. ઓલો .. યુતિનો. બે આમ સંબંધ થયો એમ જ્ઞાની જાણે, કેવળજ્ઞાન જાણે, પણ છતાં કેવળજ્ઞાન જાણવાની જે પર્યાય છે એ લોકાલોક છે માટે જાણવાની પર્યાય છે એમ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- લોકાલોક નથી

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લોકાલોક છે ભલે એને ઘરે રહ્યા. આહા..હા..! એ પ્રશ્ન તો ૮૩માં થયેલો કીધું નહિ? વીરજીભાઈ વકીલને. ૮૩, ૫૦ વર્ષ થયા. દામનગર. અહીં તો આ જ ધંધો છે પહેલેથી. ૫૦ વર્ષ પહેલાં એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો કે આ લોકાલોક છે માટે જ્ઞાન છે કે જ્ઞાન તે જ્ઞાનથી છે? ભાઈ! લોકાલોક છે માટે જ્ઞાન છે એમ નહિ. જ્ઞાનની પર્યાય કેવળજ્ઞાનની લોકાલોક છે માટે નહિ. અહીં એ કહેવા ઈ માગે છે. લોકાલોકને જાણે માટે લોકાલોકનું જ્ઞેય એનું અહીં જ્ઞાન થાય છે એને કારણે એમ નથી. આહા..હા..! એ પ્રશ્ન ૮૩માં થયેલો અને ૭૨માં આ પ્રશ્ન થયો સંપ્રદાયમાં મોટો. સર્વજ્ઞ છે, કેવળજ્ઞાની છે એ

જગતને જાણે છે, તો કેવળજ્ઞાની છે તે પ્રમાણે થાશે, એમાં આપણો પુરુષાર્થ શું કામ આવે? આ પ્રશ્ન ઉઠ્યો. ૬૧ વર્ષ પહેલાં. ૬૧ વર્ષ પહેલાં. કેટલા થયા તમને? ૪૯. ઓહો..હો..! લ્યો હવે ૫૦ વર્ષ પહેલાં ૭૨ની સાલમાં પ્રશ્ન ઉઠ્યો સંપ્રદાયમાં. અમારે ગુરુભાઈ એમ કહે કે એ કેવળજ્ઞાનીએ દીઠું તે દિ' થાશે બાપુ! આપણે શું કરીએ? તો કેવળજ્ઞાનીએ દીઠું છે એનું એ કાર્ય છે પરનું? અને પરમાં કાર્ય થાય છે એને જ્ઞાન જાણે માટે એ પર જ્ઞેય છે તેનું અહીં જાણવું કાર્ય છે? આ પ્રશ્ન તો એટલો હતો ત્યાં. ૭૨ની સાલ.

ત્યારે મેં તો એટલું કહ્યું ત્યાં. તે દિ' તો ૨૫ વર્ષની ઉંમર, ૨૬ વર્ષની. ૭૨. કીધું, ભગવાન સર્વજ્ઞ છે. એક સમયની પર્યાય ત્રણકાળ, ત્રણલોકને જાણે એવી કેવળજ્ઞાનની પર્યાયનો સત્તાનો સ્વીકાર કરનાર, દીઠું એ પછી વાત રાખો કીધું, પણ એ કેવળજ્ઞાન છે... આહા..હા..! ભાઈ! એ નાનીસુની વાત નથી. કેવળજ્ઞાન એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક ભવિષ્યની પર્યાય થઈ નથી એને પ્રત્યક્ષ વર્તમાન જાણે. આ જીવને આ ભવે આ થાશે, આને આ થાશે, આને આ થાશે. એવું જાણે એમ થાય સામે ભલે, પણ જાણનારની પર્યાય જગતમાં એક સમયમાં ત્રણ કાળ અનંત સિદ્ધોને જાણે. એવું જે કેવળજ્ઞાન એના હોવાપણાનો સ્વીકાર કોને છે? ભાઈ સમજાણું? આહા..હા..! એ તો અંદરથી વાત આવી હતી. સંપ્રદાયમાં નહોતી, ગુરુએ કહ્યું નહોતું, પણ આ ઉઠ્યો અંદર પ્રશ્ન. બે વર્ષ સુધી તો સાંભળ્યું એમ કહેતા પણ હવે પછી વાત. એમ નથી, પ્રભુ કીધું ભાઈ!

કેવળજ્ઞાન સર્વજ્ઞપણું એણે બધું જોયું. ત્રણકાળ ત્રણલોક, મન, વચન, કાયા આદિ બધું. ગતિ, આગતિ, આ જીવ અહીં જશે, આ જીવ અહીં થશે અહીંથીં... બધું જાણે. એ બધું જાણે, પણ એ કેવળજ્ઞાન એ બધું જાણે એવી સત્તાનો સ્વીકાર કોને છે? આહા..હા..! એ સર્વજ્ઞપણું લોકાલોક છે માટે સર્વજ્ઞ થયો છે એમ નથી. તેમ સર્વજ્ઞ છે જગતમાં એથી તે દીઠું એમ થાય એમ પણ નથી, એ તો એને કારણે ત્યાં થાય છે. પણ સર્વજ્ઞ જગતમાં છે, ભાઈ! તારી અલ્પજ્ઞતામાં સર્વજ્ઞની સત્તાનો સ્વીકાર એ અંતરમાં જ્ઞાનમાં ગયા વિના એનો સ્વીકાર નહિ થાય. લોજિક છે. આહા..હા..! મોટી તકરાર થઈ. સંપ્રદાય છોડી દીધો હતો. તે દિ' જુવાન અવસ્થા ૨૫ વર્ષની. ન્યાય અંદર ન બેઠો અને ગુરુભાઈએ બહુ જોર કર્યું. વિરોધ કર્યો મોટો વિરોધ કર્યો. આહા..હા..! કાળીદાસભાઈ તો જાણે મૂળચંદજીને, નહિ? મૂળચંદજીને જાણો કે નહિ? ભલે આ થયું નહિ ખબર હોય ૭૨ની વાત પાળિયાદમાં. ૬૧ વર્ષ થયા. ત્યાંના છે ઈ.

શ્રોતા :- મૂળચંદજી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એને જાણે પણ આ ચર્ચાની વાત નહિ ખબર હોય. ૬૧ વર્ષ થઈ ગયાને. અરે! પ્રભુ! આહા..હા..! પછી એ વાત તો પ્રવચનસારમાં નીકળી. તે દિ' તો પ્રવચનસાર જોયું નહોતું અને હાથ આવ્યું નહોતું. અહીં તો ૭૮માં આવ્યા પછી (મળ્યું).

પ્રવચન(સાર)માં એ નીકળ્યું જેણે અરિહંતના દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય (જાણ્યા)... આહા..હા..! એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક (જાણે). એના વાંધા ઉઠ્યા છે અમુકમાં અત્યારે કે ભવિષ્યની પર્યાય થાય ત્યારે જાણે, અત્યારે નહિ. આહા..હા..! અને આ ક્રમબદ્ધના કારણે ઉઠ્યો વાંધો આખો. ભાઈ! કેસરીમલજી! ક્રમબદ્ધ નહિ. ક્રમબદ્ધ... આહા..હા..! કેવળીને ઉડાવે છે. અરે! ભગવાન! બાપુ! રહેવા દે, ભાઈ! આહા..હા..! ક્રમબદ્ધ—જે સમય પછી જે સમયે... જે સમયે જે થાય તે બધું જ્ઞાને જાણ્યું છે. આહા..હા..! પણ એ જ્ઞાનની પર્યાયની આટલી તાકાત છે. અનંતા સિદ્ધોને સિદ્ધ છે માટે જાણે છે એમ નહિ. આહા..હા..! અનંતા સિદ્ધ કરતા અનંતગુણા નિગોદ જીવ છે. આહા..હા..! સવારે તો કહ્યું હતુંને, આ નિગોદ. લસણની એક કટકી રાય જેટલી. આહા..હા..! ભાઈ! એ ભાવ શું છે? શબ્દ ન જોવા. એક કટકી રાઈની એટલી લસણની (એમાં) અસંખ્ય શરીર, એક શરીરમાં અનંત જીવ અને એક એક જીવમાં સર્વજ્ઞશક્તિથી ભરેલો એ ભગવાન છે. આહા..હા..! અને જેને સર્વજ્ઞપણું બેસે એને સર્વજ્ઞશક્તિનો આશ્રય લીધા વિના બેસે નહિ. એને જ્ઞેયનો આશ્રય લઈને સર્વજ્ઞપણું બેસે એમ નહિ. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ ભાઈ! કોને નવરાશ આમાં? આ રખડવાના ધંધા આડે નવરો ક્યાં? ભાઈ! આહા..હા..! અરે! પ્રભુ! દુઃખી થઈને રખડે છો ભાઈ! આહા..હા..! જેને એક સમયમાં જ્ઞેયો અને.. એ કહે છે.

'**જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ હોવા છતાં...**' જ્ઞાયકને કાંઈ કરતા નથી જ્ઞેયો. આહા..હા..! લોકાલોકને જ્ઞાન જાણે, છતાં લોકાલોક જ્ઞાન જાણવાનું કાંઈ કરતા નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એવી જે જ્ઞાનની સત્તા પોતાથી પરિણમેલી, જેને જ્ઞેયના નિમિત્તપણા હોવા છતાં એ નિમિત્તથી તે સર્વજ્ઞપણું પ્રગટ્યું નથી. આહા..હા..! ત્યાં શબ્દ એ છે ભાઈ! ઓલો '**उप्पण्णणाणदंसण धरे**' જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. તો જ્ઞેયને લઈને થયું છે એમ નથી. જાણે બધાને. બપોરે પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો આ. છેને આ વર્ગણાખંડ, વર્ગણાખંડ. ૩૪૬ પાને. ... 'સ્વયં ઉત્પન્ન હુએ...' ભાષા દેખો. 'સ્વયં ઉત્પન્ન હુએ...' ૩૪૬ પાનું છે ભાઈ! વર્ગણાખંડ. ૧૩મો ભાગ છેને આ? ૧૩મો છે. આહા..હા..! 'સ્વયં ઉત્પન્ન હુએ...' એવો શબ્દ છે. લોકાલોક છે માટે સ્વયં ઉત્પન્ન હુઆ એમ નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! '**सई**' 'સ્વયં ઉત્પન્ન હુએ જ્ઞાનદર્શન સે યુક્ત ભગવાન...' એ ટીકાનો અર્થ કર્યો પાછો. ભગવાનનું હોં! 'જ્ઞાનધર્મ કે માહાત્મ્યો કા નામ ભગ હૈ.' ભગવાન પછી એક એક શબ્દની વ્યાખ્યા કરી. જ્ઞાનધર્મ જ્ઞાનસ્વભાવ એનો છે, એના માહાત્મ્યને લઈને એને ભગ કહેવામાં આવે છે ભગવાનને. 'યહ જિનકે હૈ વહી ભગવાન કહલાતે હૈં.' આહા..હા..! જેના જ્ઞાનના માહત્મ્યમાં સમય એક અને જાણે ત્રિકાળ. આહા..હા..! જે કાળ ભવિષ્યનો છે એને જાણે, ભૂતનો જાણે, વીતી ગયો જાણે, આવશે એને જાણે. આહા..હા..! એ જ્ઞાન સ્વયં પોતાથી ઉત્પન્ન થયેલું છે માટે તેને ભગવાન કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! આ પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવ '**उप्पण्णणाणदंसण धरे**' 'ભગવાન દર્શન સે યુક્ત

है.' એમ શબ્દ છે. જ્ઞાનદર્શન से युक्त. ज्ञेय से युक्त એમ નહિ. કેવળજ્ઞાનમાં જે વસ્તુ જણાય છે એ તો ભિન્ન છે. સમજાણું કાંઈ? આપણે આ ચાલે છે ઈને. આહા..હા..! એ તો બપોરે વળી વિચાર આવી ગયો હતો છેલ્લે છેલ્લે અઢી વાગે. મગજમાં આવી ગયું હતું ઓલું. આ તો વાંચેલું છે, આ તો કીધેલું છે. પુસ્તક નહોતું ત્યાં કીધું? બધું વાંચેલું, પછી વાંચ્યું પછી હજી બાકી રહી ગયું. આહા..હા..!

શું કહે છે? આત્માની સર્વજ્ઞ પર્યાય, જે સર્વજ્ઞ શક્તિ છે અંદરમાં એનો આશ્રય લઈને પર્યાયમાં સર્વજ્ઞપણું કેવળજ્ઞાન-દર્શનસહિત જીવ છે એ જ્ઞેયને લઈને કેવળજ્ઞાનદર્શનયુક્ત નહિ. આહા..હા..! કાંતિભાઈ! આવું ઝીણું. હવે બિચારા નવરા ક્યાં છે આમાં? ઓલા કહે સામાયિક કરો, પોષા કરો, પડિક્કમણા કરો. અરે! ભગવાન તું કોણ છો? કેવડો છો? બાપુ! અને ભગવાન થઈ ગયા એ કેવડા છે એની તને ખબર વિના.. આહા..હા..! 'ક' બોલે એમાં અસંખ્ય સમય જાય. એનો એક સમય અને વસ્તુ જાણે ત્રણકાળ. સમય એક. 'ક'માં અસંખ્ય સમય જાય એનો એક સમય. એ એક સમયમાં ત્રણકાળ જાણે. આહા..હા..! એ ત્રણકાળ છે માટે જાણવાની પર્યાય છે એમ નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

દેવલોક, અસુરલોક સાથે મનુષ્યલોકની આગતિ-ગતિ. એમાં તિર્યંચની નથી લેતા. એ તો અર્થકાર કહે છે કે આમાં ભેગું લઈ લેવું. મનુષ્ય આદિ લઈને એની આ ગતિ જાણે ભગવાન, ક્યાંથી આવ્યો જાણે, ગતિ ક્યાં જશે એમ જાણે. આહા..હા..! સૌને જાણે. આ દેવલોકમાંથી આ દેહ આ વખતે છૂટ્યો. ઉપવાદ ઉપજ્યો દેવલોકમાં ઊપજે એને જાણે. આહા..હા..! બંધને જાણે ભગવાન જ્ઞેય તરીકે પરને, મોક્ષને જાણે, ઋદ્ધિને જાણે. આહા..હા..! દેવલોકની ઋદ્ધિ આદિ જે મહાન ચક્રવર્તીની ઋદ્ધિ સોળ હજાર દેવ સેવા કરે. જેને નવ નિધાન એક એક નિધાનની દેવ સેવા કરે. એવી ઋદ્ધિને ભગવાન જાણે. આહા..હા..! સ્થિતિને જાણે. એની કેટલી મુદ્દત છે ત્યાં રહેશે એને જાણે. આહા..હા..! શરીરની સ્થિતિ કેટલી આત્મામાં અંદર શરીરમાં રહેવાની સ્થિતિ કેટલી? એ બધું ભગવાન જાણે. આહા..હા..!

યુતિ સંબંધ. યુતિનો સંબંધ. એ આજ તો આવ્યું હતું પણ બરાબર પછી અર્થ... યુતિનો સંબંધ છે એમ મગજમાં હતું પણ યુતિનો અર્થ જોડાણ કેમ? એ સંબંધ લખ્યો છે. આને ને આને આ સંબંધ આ કાળે થાશે એ પણ ભગવાન જાણે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અનુભાગ. અનુભાગની મોટી વ્યાખ્યા છે. એટલે જડના અને ચૈતન્યના જે ભાવ એ અનુભાગ કહેવામાં આવે છે અહીં તો. તર્ક જાણે. કોઈએ તર્ક કર્યો હોય એ તર્કને ભગવાન પણ તર્કને જ્ઞેય તરીકે જાણે અને તર્ક છે માટે તર્કનું અહીં જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! આવો માર્ગ હવે. બહારની આ દયા પાળો, બ્રહ્મચર્ય પાળો, વ્રત પાળો એમાંથી ધર્મ થાય. અરેરે..!

અહીં તો કહે છે કે પ્રભુ! એ વ્રતનો જે વિકલ્પ ઉઠે છે એ વિકલ્પને જાણે છે જ્ઞાન. અત્યારે હોં! એ વિકલ્પને જાણે છે છતાં વિકલ્પ છે માટે જાણે છે એમ નહિ. આહા..હા..!

વિકલ્પને કરતો તો નથી, ધર્મી જીવ વિકલ્પ છે એને કરતો તો નથી, પણ વિકલ્પથી જ્ઞાન થયું નથી. આહા..હા..! એ જ્ઞાનના ગુણથી જ્ઞાન થયું પર્યાયમાં. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે ક્યાં કાંઈ મોં માથું હાથ આવે નહિ. ધર્મ કરવો. કોને ધર્મ? ભાઈ! હજી બાપા, આકરા છે બાપુ! આહા..હા..! ધર્મી જીવને તો આત્મજ્ઞાન હોય છે. એ આત્મજ્ઞાનમાં રાગ બાકી હોય તો રાગ આવે પણ એ રાગ છે માટે અહીં રાગનું જ્ઞાન થાય એમ નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! એ રાગને અને જ્ઞાનને જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ ખરો, છતાં તે રાગ જ્ઞેય છે માટે અહીં જ્ઞાનીને જ્ઞાન થાય છે એનું, એનું એમ નહિ. આવી વાતું હવે. આહા..હા..! બંધ, મોક્ષ બધું આવી ગયું.

તર્ક. કળા-કળા. આ ૭૨ કળા શીખ્યો, આને આ કળા આવડે, આ ડોક્ટરનું જ્ઞાન, આ વકીલાતનું જ્ઞાન. એ બધી કળાને ભગવાન એક સમયમાં જાણે છે. પણ એ કળા છે માટે કળાનું જ્ઞાન થાય છે એમ નહિ. આવી વાતું! સમજાણું કાંઈ? કલ, મન. ભગવાન જીવના મનને જાણે છે. માનસિક વિચારો અને મન એને ભગવાન જાણે છે. ભગવાન તો બધું જાણે છે, પણ એ મન છે માટે અહીં મનનું જ્ઞાન થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! માનસિક વિચારો જાણે. એ ભુક્ત—ભોગવ્યું. ભોગવ્યું શું એણે? આહા..હા..! આ શરીરની ઈન્દ્રિય છે એ કઠણ થાય એ આત્મા કરે છે એમ નથી ભગવાન જાણતા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ ઈન્દ્રિયની કઠણતાનો પર્યાય જડથી થયો છે એને ભગવાન જાણે. તે ભગવાન એ છે માટે જાણે છે એમ પણ નહિ. આહા..હા..! આવી વાત! વીતરાગી જ્ઞાન અને વીતરાગી દર્શનની વાતું છે બાપુ આ તો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

આ ફુગ્ગો થાય છેને ફુગ્ગો? ફુગ્ગો નહિ? આવડો મોટો થાય. એટલે પવન અંદર જાય છે માટે પહોળો થાય છે એમ નહિ અને પહોળો થયો તેનું અહીં જ્ઞાન થાય છે એ પહોળાને લઈને નહિ. આવી વાતું છે. એય..! ધર્મચંદજી! કોઈ દિ' ખંડવામાં સાંભળ્યું નથી આ. મોટો ફુગ્ગો નથી થાતો આવડો? અરે! ભગવાન સાંભળને પ્રભુ! એ ફુગ્ગાના રજકણો તે રીતે તે કાળે તેમ પરિણમ્યા છે. એ પવનને લઈને નહિ અને છતાં ભગવાન તો એને જાણે કહે છે ભુક્તને. આ ભોગવ્યું એટલે આ અનાજ, પાણી, સ્ત્રી. આહા..હા..! તેને ભગવાન તે ભુક્તદશા છે માટે જાણે છે એમ નહિ, પોતાની પર્યાયાના સામર્થ્યથી જાણે છે. કૃત. કોઈ જગતના જીવે પોતાના પરિણામ કર્યા, જડે જડના કર્યા... આહા..હા..! એને ભગવાન જાણે છે જ્ઞાનમાં, પણ એ કૃત છે માટે જાણે છે એમ નહિ.

ગતિસેવિત. આ ગતિમાં આટલો રહ્યો એ ભગવાન જાણે છે પહેલેથી. આહા..હા..! 'આદિકર્મ, બાહ્યકર્મ, રહસ્યકર્મ, ખાનગી કાર્ય, સબ લોકો, સબ જીવો, સબ ભાવો.' આહા..હા..! એને 'સમ્યક્ પ્રકારસે યુગપદ્ જાનતે હૈ.' ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર આ બધી ચીજોને એક સાથે, સમ્યક્ પ્રકારે, સર્વ લોક, સર્વ જીવ, સર્વ ભાવ. દરેક જીવના અને જડના ભાવ.

આહા..હા..! એક સમયમાં યુગપદ્ જાણે અને ત્યાં પણ એક સમયમાં ચીજ સામી રહી છેને? પણ એ ચીજ છે માટે અહીં જ્ઞાન જણાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આ તે કાંઈ.. લાંબુ છે. દરેકનો અર્થ કર્યો છે.

અહીં એ કહે છે. '**વ્યવહારે પરદ્રવ્યોને અને આત્માને જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ હોવા છતાં...**' આહા..હા..! કર્તાકર્મપણું તો નથી. આહા..હા..! શું કહ્યું? પ્રભુ! આત્મા શરીરને હલાવે કે વાણી બોલે એ તો કર્તાકર્મ તો છે જ નહિ. આહા..હા..! પણ આત્મા જ્ઞેયને જાણે અને આત્મા જાણનાર એ વ્યવહારસંબંધ છે. '**પરદ્રવ્યો જ્ઞાયકને કાંઈ કરતા નથી...**' આહા..હા..! ક્રોધ થયો એ વખતે જ્ઞાનમાં જણાણો અને ક્રોધ છે એવું અહીં જ્ઞાન થયું, પણ એ જ્ઞાનને ક્રોધ છે માટે એ જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! આટલું ભિન્નપણું! ખબર ન મળે અને ધર્મ થઈ જાય. ધૂળમાંય ધર્મ નથી. આહા..હા..! આ દયા પાળી ને વ્રત કર્યા, તપસ્યાઓ કરી, અપવાસ કર્યા, ધર્મ થયો. ધૂળમાંય ધર્મ નથી, મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! એ તો રાગની ક્રિયાને ધર્મ માન્યો છે એ તો મિથ્યાત્વ છે, અજ્ઞાન છે. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે એ રાગને કાળે ભલે રાગ થયો, તો તેનો આત્મા કર્તા તો નથી, પણ તેનાથી જાણે માટે તેનું એ જ્ઞાન કાર્ય નથી. આહા..હા..! આ તો સમજાય એવું તો છે કે ન સમજાય? ભાષા તો સાદી છે. આહા..હા..! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર આમ ફરમાવે છે, ભાઈ! આહા..હા..! '**અને જ્ઞાયક પરદ્રવ્યોને કાંઈ કરતો નથી.**' આહા..હા..! શું કહે છે ઈ? એ જ્ઞેયો છે તેને અહીં જાણે છે, માટે જ્ઞેયો છે માટે અહીં જાણવાનું જ્ઞેયનું જ્ઞાન થયું એમ નથી અને જ્ઞાયક એને જાણે છે માટે જ્ઞાયક જ્ઞેયને કાંઈ ફેરફાર કરે છે, જ્ઞેયનું કરી શકે છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! આરે.. આવો (ધર્મ). ૨૧૩ થઈ. ૨૧૩ શ્લોક. ૨૧૪.

(रथोद्धता)

यत्तु वस्तु कुरुतेऽन्यवस्तुनः
किञ्चनापि परिणामिनः स्वयम्।
व्यवहारिकदृशैव तन्मतं
नान्यदस्ति किमपीह निश्चयात्।।२१४।।

'એક વસ્તુ...' 'स्वयम् परिणामिनः अन्य-वस्तुनः' '**એક વસ્તુ સ્વયં પરિણમતી અન્ય વસ્તુને કાંઈપણ કરી શકે છે—**' એ તો વ્યવહારના શબ્દો અસદ્ભૂતના છે. આહા..હા..! શું કહ્યું ઈ? એક આત્મા સ્વયં પરિણમતો થકો અન્ય વસ્તુને કાંઈ કરે છે એમ કહેવું એ અસદ્ભૂત વ્યવહારનું વચન છે. આહા..હા..! જૂઠું વચન છે એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! '**કાંઈપણ કરી શકે છે—એમ જે માનવામાં આવે છે,...**' આહા..હા..! નિમિત્તને આત્મા કાંઈ કરી શકે છે કે નિમિત્ત આત્માને કાંઈ કરી શકે છે એ તો વ્યવહારના

વચનો અસદ્ભૂતના છે. જૂઠા વચનો છે. આહા..હા..! અભિમાન... અભિમાન... અભિમાન... જ્યાં હોય ત્યાં હું કરું, હું કરું. દુકાનની વ્યવસ્થામાં બુદ્ધિવાળો (છું) માટે બરાબર (ચાલે છે), છોકરાઓ ધંધો કરતા હોય તોપણ પોતાનો અનુભવ હું એને દઉં તો એને કામ થાય, ધંધો સારો (ચાલે). એય..! ૨૫ વર્ષ ૩૦ વર્ષ પોતે કર્યું હોય એટલે પછી છોકરાને કાંઈક પોતાનો અનુભવ તો આપેને ત્યારે. ધંધો આમ કરવો, આનું આમ કરવું. ધૂળેય નથી, મફતનો હેરાન થઈને મરી જાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? રસિકભાઈ! શું છે આ? આ કઈ જાત આવી? આ તે ભગવાનનું આવું કથન હશે?

ભગવાન કહે છે કે પરની દયા તો પાળી શકતો નથી જીવ, પણ પરની દયા ત્યાં થઈ, જીવ બચ્યો એનું અહીં જ્ઞાન થયું, તો એને લઈને અહીં જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! અને જીવને ન મારવાનો ભાવ આવ્યો એ રાગનો કર્તા આત્મા તો નથી, ધર્મી આત્મા કર્તા નથી. કર્તા થાય તે મિથ્યાદૃષ્ટિ અજ્ઞાની. આહા..હા..! પણ તે રાગ આવ્યો દયાનો, એનું અહીં જ્ઞાન થયું જ્ઞાનીને તો એ રાગને લઈને જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! રાગને લઈને ત્યાં બચ્યો એમ નથી, રાગને લઈને અહીં જ્ઞાન થયું નથી. આવી વાતું. આહા..હા..! અરેરે! વીતરાગના માર્ગ એણે સાંભળ્યા નથી અને જિંદગી મજૂરીમાં ચાલી જાય છે, ભલે બે-પાંચ કરોડ રૂપિયા થાય ને ધૂળ મળે. મોટા મજૂર છે. આહા..હા..! ચીમનભાઈ! આહા..હા..! એડન એડન.

એ કહે છે કે પાંચ-પચ્ચીસ લાખ, કરોડ, બે કરોડ છે એવું અહીં જ્ઞાન થયું. એ કરોડ એણે મેળવ્યા નથી. તેમ એ કરોડના કાર્યનો કર્તા આત્મા નથી. તેમ એ કરોડ પૈસા ખ્યાલમાં આવ્યા કે કરોડ છે. મારાથી માનતા એ તો મિથ્યાત્વ છે. એ પૈસા મારા. એ તો જડ છે, ધૂળ છે. એ મારા એ તો મિથ્યાત્વ છે, અજ્ઞાન છે. પણ એ પૈસાનું અહીં જ્ઞાન થયું ધર્મીને, અજ્ઞાની અધર્મીને તો એ પૈસા મારા એવી મમતા અને મિથ્યાત્વ થયું એ મારા છે એમ, આહા..હા..! જ્ઞાનીને એ પૈસા થયા એનું અહીં જ્ઞાન થયું, પણ એ પૈસાને લઈને અહીં જ્ઞાન પૈસાનું થયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું. કહો, કામદાર! મુંબઈમાં પણ ન મળે અને ક્યાંય ન મળે. આહા..હા..! આ તો પરમસત્ય પરમાત્મા જિનેશ્વર કેવળી પરમેશ્વરે ફરમાવ્યું એ વસ્તુ છે. આહા..હા..! અરે! જેને સત્ય શું છે એને સાંભળવા ન મળે એ કે દિ' સમજે અને કે દિ' રુચિ કરે અને કે દિ' પરિણમે? આહા..હા..! દુર્લભ દુર્લભ વસ્તુ થઈ પડી. આહા..હા..! એ કહ્યું.

શું કીધું? જ્ઞેયને જ્ઞાન જાણે છે, એમ જે માનવામાં આવે છે તે વ્યવહારનું કથન છે, ઉપચારિક કથન છે, આરોપિત કથન છે, વાસ્તવિક નહિ. આહા..હા..! આ સ્ત્રી જે છે એ ધર્મીને જ્ઞાનમાં પરજ્ઞેય તરીકે છે. અજ્ઞાનીને સ્ત્રી મારી છે એવો મિથ્યાત્વભાવ છે. આહા..હા..! કારણ કે એ તો પરદ્રવ્ય છે. તારે અને એને શું? આહા..હા..! પણ તે સ્ત્રી મારી છે એમ

માન્યું એ તો અધર્મી મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! પણ સ્ત્રીને જાણવામાં આવ્યું જ્ઞાન સ્ત્રીનું, એ સ્ત્રી છે માટે જાણવામાં આવ્યું જ્ઞાનીને એમ નથી. આહા..હા..! ભારે વાતું ભાઈ આવી! દુનિયા પાગલ તો પાગલ ઠરાવે એવું છે આ. એઈ..! આ તો પાગલ જેવી વાતું કરે છે. આ બધા અમે ડાહ્યા આવા કરીએ, આવા કરીએ. આહા..હા..!

આ કોલાબે કોલાબે નથી? મુંબઈ કોલાબા છેને. એક ફેરી ગયેલા ઘણાં વર્ષ પહેલાં. ૬૮ની વાત છે. ૬૮ની સાલ. માલ લેવા ગયેલા દુકાનનો, પાલેજથી. એક મારવાડી હતો. કછોટો પહેરીને લીધા-દીધા... લીધા-દીધા.. એમ કરતો હતો. આ તો ૬૮ની વાત છે. સંવત્ ૧૯૬૮ કોલાબે. શું કહેવાય? કોલાબા. ત્યાં એના વિલાયતી ત્યાં આવતા તાર. એ વખતે વિલાયતથી ત્યાં તાર આવતા. કોલાબા. તે દિ' ૬૮ની વાત છે. આમ જુઓ તો પાગલ જેવા લાગે. પેદા કરતા હોય બે-પાંચ દસ હજાર દિવસના. પણ બધા પાગલ. મારવાડી એક હતો. આ તો ૬૮ની વાત છે હોં. તે દિ' એમ લાગતું આ શું કરે છે? દીધા... લીધા... દીધા... શું દીધા-લીધા? આહા..હા..! મિથ્યાત્વ લીધું, મિથ્યાત્વ દીધું એમ કહે. મિથ્યાશ્રદ્ધા ઓલાને કરાવી. જુઓ, મેં આપ્યું તને માન, મેં તને આપ્યું એ માન. આહા..હા..!

અહીં કહે છે '**નિશ્ચયથી...**' '**इह अन्यत् किम् अपि न अस्ति**' '**આ લોકમાં અન્ય વસ્તુને અન્ય વસ્તુ કાંઈ પણ નથી...**' છે? શું કીધું ઈ? આ ભગવાન આત્માને બીજા આત્માઓ અને બીજા પરમાણુઓ કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! એનું જ્ઞેય જ્ઞાન કરે છે એવો સંબંધ વ્યવહારથી છે. જ્ઞાન પોતાથી કરે છે તે નિશ્ચય છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. એટલે લોકો પછી એમ કહેને બિચારા શું થાય? એ.. સોનગઢવાળા વ્યવહારનો લોપ કરે છે અને નિશ્ચયને સ્થાપે છે, નિશ્ચયાભાસ છે. અરે! ભગવાન! બાપુ! તને ખબર નથી, ભાઈ! આહા..હા..! પરમસત્ય શું છે એની તને ખબર નથી. આહા..હા..!

અહીં કહે છે '**નિશ્ચયથી અન્ય વસ્તુને અન્ય વસ્તુ કાંઈ પણ નથી...**' એટલે? '**(અર્થાત્ અન્ય વસ્તુને અન્ય વસ્તુ સાથે કાંઈ પણ સંબંધ નથી).**' આહા..હા..! એ સ્ત્રી હોય, દીકરા હોય, પૈસા હોય, દુકાન હોય, આત્માને એની સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. આખો દિ' બેઠા ભેગા હોય. અર્ધાંગના કહે. આ મારી ઘરવાળી છે એમ ન કહે? ઘરવાળી છે. ઘર કેવું અને ઘરવાળી કેવી? અરે..અરે..! અર્ધાંગના કહે વળી. મૂર્ખાઈમાં તો અર્ધાંગના કહે. મારું અડધું અંગ અને એનું અડધું અંગ, બે થઈને અર્ધાંગના અમે બે એક છીએ. એમ કહે છેને ભાઈ? અરે! તને ખબર નથી, પ્રભુ! એક ચીજને બીજી ચીજને શું સંબંધ છે તે તું મારી કરે છે? આહા..હા..! અરે! રાગને અને ભગવાન આત્માને સંબંધ નથી અને રાગ મારો છે એમ માનીને મૂર્ખાઈ છે એ તો. આહા..હા..! એ દયા, દાન ને ભક્તિનો રાગ થાય એ રાગ પણ તારો આત્માનો નથી. આહા..હા..! રાગ એ જ્ઞાયકનું જ્ઞેય છે અને તે રાગ થયો માટે (જાણ્યું, એમ નહિ). અહીં જ્ઞાનનો સ્વપરપ્રકાશક સ્વભાવ છે માટે તે

પર્યાય થઈ છે, એ રાગને લઈને નહિ. આહા..હા..! આવી વસ્તુની સ્થિતિ છે, એવી વસ્તુની મર્યાદા છે એને તું ઓળંગી જા છો, ભાઈ! બાપુ! તારું શું થશે? ભાઈ! આહા..હા..! એ ગમે તેવો દુનિયામાં તું ડાહ્યો કહેવાતો હો અને હજારો લાખો માણસમાં પ્રમુખ ઠરાવે, ખુરશી પહેલી આપે. પૈસાવાળાને મોઢા આગળ બોલાવે. કાંઈક આશા તો રહેને બે-પાંચ હજાર આપશે એવી. એ કહ્યું હતુંને મેં શેઠને કહ્યું હતું. શાહુજી. ૪૦ કરોડ રૂપિયા. આવ્યા હતા હમણા વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવ્યા હતા. ત્રણ દિ' સાંભળી ગયા. રતનલાલજી ગંગવાલ ને બધા આવ્યા હતા. એને ખાનગી કહ્યું હતું, ફતેહપુરમાં એકવાર. હોં અરે! ભાઈ! ૪૦ કરોડ રૂપિયા. શાહુજી. દિલ્હી. શાંતિપ્રસાદ શાહુ. ૪૦ કરોડ. હમણા આવ્યા હતા વ્યાખ્યાન સાંભળવા. ઘણીવાર ત્યાં આવે. ફતેહપુર ત્યાં આવ્યા હતા. એ બેઠા હતા. ભાઈ! આ પૈસાવાળાને જ્યાં હોય ત્યાં પ્રમુખ ઠરાવે અને સભામાં મોટો ઠરાવે, બાપા! વખત જાય છે તારા. નરમ, સાંભળતો હતો. અમારે કાંઈ પૈસા લેવા નથી. ભાઈ! આ વખત જાય છે હોં! અને ૪૦ કરોડ રૂપિયા, કેટલા કરોડોની ઊપજ. લોકો જ્યાં હોય ત્યાં મોઢા આગળ બેસાડે શેઠસાહેબ આવો, શેઠસાહેબ આવો. કાંઈક આપશે. ભલે એ હજાર આપે, બે હજાર, પાંચ હજાર આપશે કાંઈક. એમ જ્યાં જ્યાં સભા ભરાય ત્યાં મોઢા આગળ બેસાડે. આહા..હા..! એમ છે કે નહિ? એને પણ એમ છેને ત્યાં મોટો શેઠિયા થાય તો બેસાડે મોઢ આગળ. આ તો દાખલો છે. આહા..હા..! ભાઈ! વખત જાય છે મનુષ્યપણાનો. અરેરે! આત્માનું શું થાશે? એનો વખત ચાલ્યો જાય છે બાપુ! આહા..હા..! મોટાઈમાં મરી જવાય છે આ તો. આહા..હા..!

ભગવાન તો આત્મા આનંદ જ્ઞાનસ્વરૂપ છેને પ્રભુ! એ શું કરે કામ? એ તો જાણવા અને આનંદનું કામ કરે, પ્રભુ! આહા..હા..! વીતરાગી જ્ઞાન અને વીતરાગી આનંદ અને વીતરાગી પ્રતીતિ કરે એ. કેમકે વસ્તુ વીતરાગી જ્ઞાન, વીતરાગી શ્રદ્ધા અને વીતરાગી આનંદ અને વીતરાગી સ્થિરતા એનાથી ભરેલો છે ભગવાન. આહા..હા..! એ પર્યાયમાં કરે તો વીતરાગી જ્ઞાન, વીતરાગી દર્શન, વીતરાગી આનંદ અને વીતરાગી સ્થિરતા. આહા..હા..! એ એનું કાર્ય અને એનો એ આત્મા કર્તા. આકરું પડે બાપુ! શું થાય? દુનિયામાં તો જાણીએ છીએને. દુનિયાને તો જાણીએ છીએ આખી દુનિયા. આ વાત કોઈ બીજી છે ભાઈ! આહા..હા..!

અહીં કહે છે '**નિશ્ચયથી આ લોકમાં અન્ય વસ્તુને અન્ય વસ્તુ સાથે કાંઈ પણ નથી...**' આહા..હા..! ભિન્ન-ભિન્ન ચીજને પોતાને કારણે સમય-સમયમાં પરિણમવું એમાં પરની સાથે સંબંધ શું છે? સમજાણું કાંઈ? આ પુદ્ગલ છે એક પરમાણુને બીજા પરમાણુ સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. ભિન્ન-ભિન્ન અહીં પરમાણુ કામ કરી રહ્યા છે શરીર, ધૂળમાં. આહા..હા..! એ આત્માને અને એને કાંઈ સંબંધ નથી, એને ને આત્માને સંબંધ નથી, પણ એ પરમાણુને અને બીજા પરમાણુ સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૫, ગુરુવાર, તા. ૦૪-૦૮-૧૯૭૭,
કળશ-૨૧૪, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૦૭

શું કહે છે જુઓ, ભાવાર્થ છે. ૨૧૪ શ્લોકનો. '**એક દ્રવ્યના પરિણમનમાં...**' એક આત્મા હો કે પરમાણુ આ રજકણ એની જે પરિણમન અવસ્થા થાય છે... સવારનો પ્રશ્ન હતોને કે નિમિત્તથી થયું? આ તો સૂક્ષ્મ વાત છે. વીતરાગ માર્ગ સૂક્ષ્મ છે. '**એક દ્રવ્યના પરિણમનમાં અન્ય દ્રવ્ય નિમિત્ત દેખીને એમ કહેવું કે 'અન્ય દ્રવ્યે આ કર્યું', તે વ્યવહારનયની દૃષ્ટિથી જ છે;...**' નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવવા માટે કહ્યું. '**નિશ્ચયથી તો તે દ્રવ્યમાં અન્ય દ્રવ્યે કાંઈ કર્યું નથી.**' ઝીણી વાત છે, ભગવાન! આ વાણી નીકળે છે અને સામે જ્ઞાન થાય છે તો કહે છે કે જ્ઞાનની પર્યાય તો એનાથી થઈ છે, વાણી તો નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. નિમિત્તથી ત્યાં પરિણમન થયું એમ નથી. ઝીણી વાત છે. જે સમયે એને જ્ઞાનની પર્યાય (થઈ), પર્યાય સમજો છો? અવસ્થા-હાલત. જે વસ્તુ છે આત્મા તો ત્રિકાળી છે અને એનો જ્ઞાનગુણ પણ ત્રિકાળી છે અને એની પરિણમન વર્તમાન દશા છે એ પર્યાય છે. તો એ પર્યાય પોતાથી થાય છે. એ નિમિત્તથી, વાણીથી થઈ એ તો વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. એમ છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**એક દ્રવ્યના પરિણમનમાં...**' ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુ એ પોતાની વર્તમાન પર્યાયમાં જ્ઞાનરૂપ પરિણમન કરે છે તેમાં '**અન્ય દ્રવ્ય નિમિત્ત દેખીને એમ કહેવું કે 'અન્ય દ્રવ્યે આ કર્યું',...**' એ તો વ્યવહારનું કથન છે. વસ્તુસ્થિતિ નથી. આહા..હા..! '**નિશ્ચયથી તો તે દ્રવ્યમાં અન્ય દ્રવ્યે કાંઈ કર્યું નથી.**' આ વાત આકરી વાત. અહીંયા જ્ઞાનની દશા થાય છે, આ શબ્દ છે તે નિમિત્ત છે, પણ નિમિત્તે એમાં કાંઈ કર્યું નથી. કેમકે અહીંયા (જ્ઞાન) થયું એ તો પોતાની પર્યાયથી થયું છે. સૂક્ષ્મ વાત. સમયે સમયે પોતાના ઉપાદાનથી દરેક દ્રવ્યમાં પોતાની વર્તમાન દશારૂપી દશા થાય છે તે પોતાથી થાય છે, નિમિત્તથી નહિ. નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવવા માટે કહેવામાં આવે કે આ વ્યવહાર છે, પણ એનાથી આ થયું (એમ નથી). કેમકે નિમિત્ત પરદ્રવ્ય છે અને ઉપાદાન પરદ્રવ્ય છે એ નિમિત્તથી. ઝીણી વાત છેને, ભાઈ! આહા..હા..!

શ્રોતા :- અગ્નિથી રોટલો ચડ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બિલકુલ જૂઠી વાત છે. અહીં દાખલા તો ઘણા આપી દીધા છે. પાણી ઊનું થાય છે પાણી. જલ-જલ ઉષ્ણ થાય છેને? એ તો પોતાની પર્યાયથી ઊનું થયું છે, અગ્નિથી નહિ એમ કહે છે. ઝીણી વાત છે. કેમકે ઉષ્ણતાનું પરિણમન પોતાના

દ્રવ્યનું પરિણમન છે, એમાં બીજી ચીજ નિમિત્તમાત્ર થાય, પણ એનાથી પરિણમન ઉષ્ણ થયું છે એમ ત્રણકાળમાં ભગવાન ના પાડે છે. આહા..હા..! છે?

'**નિશ્ચયથી તો તે દ્રવ્યમાં અન્ય દ્રવ્યે...**' અહીંયાં જ્ઞાનની પર્યાય એને કાળે જાણન શક્તિનું પરિણમન થયું એમાં અન્ય નિમિત્તે શું કર્યું? એ તો પરિણમન તો પોતાથી છે. એમાં બીજી ચીજે કર્યું શું? ઈ કહે છે જુઓ, '**અન્ય દ્રવ્ય કાંઈ કર્યું નથી.**' આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કોઈએ ગાળ દીધી તો ત્યાં ક્રોધ થયો. તો ક્રોધ તો એનાથી થયો છે, ગાળથી નહિ. ગાળ તો પરચીજ છે, નિમિત્તે ક્યાં ક્રોધ કરાવ્યો છે? આહા..હા..!

શ્રોતા :- એ કાળે તો થાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો એક કાળે છે. બેય એક કાળ છે. તો એનું પરિણમન નિમિત્તનું નિમિત્તમાં છે અને પોતાનું પોતાથી છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત, બાપુ! વીતરાગ માર્ગ. અત્યારે તો બહુ ગોટો ઉઠ્યો છેને ઘણો. 'ઉપાદાન બળ જહાં તહાં, નહીં નિમિત્ત કો દાવ.' બનારસીદાસનું વચન છેને. જહાં તહાં પોતાની પર્યાય પોતાથી થાય છે. નિમિત્તનો દાવ કદી આવતો નથી. આ દાવ કરે છેને. ગંજીપામાં રમે છે. ગંજીપાને શું કહે છે? આહા..હા..! તાશ. બહુ શબ્દ ન આવડે. એમાં કદી નિમિત્તનો દાવ આવતો નથી એમ કહે છે. 'ઉપાદાન બલ જહાં તહાં.' બનારસીદાસ, બનારસી વિલાસમાં કહે છે. જ્યાં ત્યાં પ્રત્યેક દ્રવ્ય નામ તત્ત્વની પર્યાય પોતાથી થાય છે તેમાં નિમિત્તનો દાવ કદી આવતો નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- રમતમાં નિમિત્ત નથી આવતું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દાવનો પેચ જ કોઈ દિ' નથી આવતો નિમિત્તનો એમ કહે છે.

શ્રોતા :- .. ક્યાંથી આવે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ક્યાંથી આવે? પોતાથી થાય છે એમાં નિમિત્તનો દાવ ક્યાંથી આવ્યો? ઝીણી વાત છે. બહુ ગડબડ અત્યારે તો થઈ ગઈ છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

અહીંયા જ્ઞાનગુણ છે ત્રિકાળ. દ્રવ્ય જે આત્મા છે એ ત્રિકાળી છે એમાં જ્ઞાનસ્વભાવ એ ત્રિકાળ છે, તો એની વર્તમાન પર્યાયમાં જ્ઞાનની પર્યાય થાય છે એ પોતાથી થાય છે. નિમિત્ત શું કરે? નિમિત્ત તો પરચીજ છે. સમજાણું કાંઈ? ભાઈ! ભગવાન એ વાત ઝીણી સૂક્ષ્મ છે ભાઈ! આહા..હા..!

જેને પ્રત્યેક દ્રવ્યની પર્યાય સ્વતંત્ર પોતાથી થાય છે એવો નિશ્ચય નથી તો એને દ્રવ્ય-ગુણ ત્રિકાળી શુદ્ધ સ્વતંત્ર છે એની શ્રદ્ધા પણ એને નથી. આહા..હા..! શું કહ્યું? કે દરેક દ્રવ્યમાં વર્તમાન અવસ્થા સ્વતંત્ર પોતાથી થાય છે એ પર્યાય કર્તા, પર્યાય કાર્ય, પર્યાય કારણ, પર્યાય સંપ્રદાન, પર્યાય આધાર, એ પર્યાય પોતાથી થઈ છે, નિમિત્ત નહિ. આહા..હા..! એટલી એક સમયની પર્યાયની સ્વતંત્રતાની જેને કબુલાત નથી તેને દ્રવ્ય-ગુણ ત્રિકાળી ધ્રુવ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એની પ્રતીત એને આવતી નથી. આહા..હા..! અને એ પ્રતીત આવ્યા વિના

સમ્યગ્દર્શન થતું નથી. આહા..હા..! દેવીલાલજી! અહીં તો ઘણા વર્ષથી ચાલે છે. અહીં તો સાડી બેતાલીસ વર્ષ થયા અહીંયાં સોનગઢમાં. સાડી બેતાલીસ. ૪૦ અને ૨. સાડી બેતાલીસ વર્ષ તો અહીંયાં થયા સોનગઢમાં. પહેલા તો એમાં હતાને. ૨૧ વર્ષ એમાં હતા. પિતાજીનો ધર્મ હતો એમાં અમારો જન્મ થયો. પિતાજીનો ધર્મ સ્થાનકવાસી. એમાં અમે દીક્ષા લીધી. ૨૧ વર્ષ ચાર માસ. પછી સોનગઢથી વાત બીજી આવી. તો છોડી દીધું. સાડી બેતાલીસ વર્ષ અહીંયાં થયા. ૧૯૯૧ની ફાગણ વદ ત્રીજે અહીં આવ્યા હતા. ૯૧ની ફાગણ વદ ત્રીજે. આજે પાંચ મહિના થયા. આજ પાંચમ થઈને. ૪૨ વર્ષ અને પાંચ માસ થયા. વસ્તુ તો આ પહેલેથી અમે કહેતા હતા. આહા..હા..!

દરેક દ્રવ્ય પોતાની ક્રમબદ્ધ પર્યાયથી (ઊપજે છે). ક્રમબદ્ધ—જે સમયે જે થવાની તે થાય છે, બીજી પણ પોતાથી જે સમયે થવાની તે થાય છે. એવો પર્યાય પરિણમનમાં બીજું દ્રવ્ય કરે શું? આહા..હા..! એક સાથે બીજી ચીજ હો, પણ એક સાથે આ પરિણમન તો થયું છે તો નિમિત્ત સાથે હોય, પણ નિમિત્તે કર્યું શું એમાં? સમજાણું કાંઈ? ઈ કહે છે જુઓ, **'અન્ય દ્રવ્યે કાંઈ કર્યું નથી.'** આહા..હા..! સૂક્ષ્મ વાત છે. આંગળી આમ ચાલે છેને એમ. એ એની પર્યાય છે. પરમાણુ છે એ તો દ્રવ્ય ત્રિકાળી છે. એમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શની શક્તિ ગુણ એ પણ ત્રિકાળી છે. અને એનું પરિણમન થાય છે બદલતું એ પર્યાય છે. તો કહે છે કે આ પર્યાય એમાં થાય છે એમાં આત્માએ શું કર્યું? એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :– આત્માએ જ્યારે કાંઈ કર્યું નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– આત્માએ કાંઈ નથી કર્યું.

શ્રોતા :– (તો) આત્મા નીકળી ગયા પછી આંગળી કેમ નથી હલતી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– એના કારણે અહીંયાં આંગળી નથી હલી. એ તો એને કારણે થયું છે. પદાર્થ છેને. તો પદાર્થમાં પરિણમન હોય છે કે નહિ? એ તો એને કારણે થયું છે, પોતાથી નહિ. સૂક્ષ્મ વાત છેને, ભગવાન! એવી વાત છે આ તો. અત્યારે તો બધી ગડબડ બહુ થઈ ગઈ છે. અમને બધી ખબર છેને. આખું હિન્દુસ્તાન જોયું છેને. ૧૦-૧૦ હજાર માઈલ ત્રણ વાર ફર્યા છે હિન્દુસ્તાન. ૧૦-૧૦ હજાર માઈલ. ૨૦૧૩, ૨૦૧૫, ૨૦૨૩ ત્રણ વર્ષ જાત્રા નીકળી હતીને. આપણા દિગંબરના તીર્થસ્થળ હોયને તો ગયા હતા. તો ૧૦-૧૦ હજાર માઈલ એક એક વર્ષમાં. ત્રણ વાર નીકળ્યા હતા. બધું જોયું છે, ઘણું જોયું છે. આ ચીજ બીજી ભગવાન કહે છે ઈ. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે આત્મા જ્યારે પોતાના શુભભાવથી પરિણમન કરે છે તો એમાં પ્રતિમા શું કરી શકે? એમ કહે છે. અને શુભભાવનું પરિણમન છે તે સમયે જ્યારે પોતાનો આનંદસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા... આહા..હા..! પોતાની સત્તાનો પર્યાયમાં સ્વીકાર કરીને

અનુભવમાં પ્રતીત થઈ, તો એ પોતાથી દ્રવ્યસ્વભાવથી પ્રતીત થઈ, એમાં શુભયોગ નિમિત્ત છે એ પરનું શું કરી શકે? એમ કહે છે. ભાઈ! ઝીણી વાત, બાપુ! આહા..હા..! ઈ કહે છે. **'અન્ય દ્રવ્યે કાંઈ કર્યું નથી. વસ્તુના પર્યાયસ્વભાવને લીધે...'** શું કહે છે? દરેક આત્મા અને દરેક પરમાણુના પર્યાયસ્વભાવને લીધે. પર્યાય નામ અવસ્થાના સ્વભાવને લીધે પર્યાય સમયે સમયે થાય છે. આહા..હા..! **'વસ્તુના...'** આ અમૃતચંદ્રાચાર્ય મુનિ, દિગંબર મુનિ કહે છે. આ શ્લોક એમનો છે. અમૃતચંદ્રાચાર્ય છે, હજાર વર્ષ પહેલાં થયા છે. કુંદકુંદાચાર્ય બે હજાર વર્ષ પહેલાં થયા છે. સંવત્ ૪૯માં. તો એ કુંદકુંદાચાર્યદેવના શ્લોકના કળશ બનાવ્યા છે, એ કળશનો આ અર્થ અમૃતચંદ્રાચાર્યે કર્યા છે. આહા..હા..!

વસ્તુના દરેક તત્ત્વ આત્મા અને પરમાણુ. તો અનંત આત્મા છે, અનંત પરમાણુ છે અને અસંખ્ય કાળાણુ છે, એક ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ છે. એવા છ દ્રવ્ય છે. જાતિએ છ છે, સંખ્યાએ અનંત છે. તો એ **'વસ્તુના પર્યાયસ્વભાવને લીધે...'** વસ્તુના પર્યાયસ્વભાવને લીધે, દરેક પદાર્થના વર્તમાન પર્યાયસ્વભાવને લીધે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? **'વસ્તુનું પોતાનું જ એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ...'** વસ્તુ પોતાની એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ થાય છે. આહા..હા..! કદી નિર્ણય કર્યો નથી. એમને એમ ઓઘે-ઓઘે અંધાધુંધી ચાલી છે. આ કહે છે જુઓ, **'પોતાનું જ એક અવસ્થાથી...'** પોતાની એક અવસ્થા પર્યાયથી **'બીજી અવસ્થારૂપ પરિણમન થાય છે;...'** પોતાથી થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'તેમાં અન્ય વસ્તુ પોતાનું કાંઈ ભેળવી શકતી નથી.' એમાં અન્ય વસ્તુ કાંઈ ભેળવી શકતી નથી. આહા..હા..! બહુ સિદ્ધાંત! આ ચાર લીટીમાં તો ઘણો સાર ભર્યો છે. દરેક પદાર્થ આત્મા હોય કે જડ હોય, પોતાની વર્તમાન પર્યાયની પરિણતિના સ્વભાવને કારણે પોતાની પર્યાય પોતામાં પોતાને કારણે થાય છે. બીજું દ્રવ્ય શું કરે? એ પણ પોતાના પરિણમનમાં પરિણમે છે. બીજી ચીજ પણ પોતાની પર્યાયથી પરિણમે છે. તો એ ચીજ અહીંયાં પરિણમને કરે છે એમાં બીજી ચીજ શું કરી શકે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે. **'પોતાનું કાંઈ ભેળવી શકતી નથી. આ ઉપરથી એમ સમજવું કે-પરદ્રવ્યરૂપ જ્ઞેય પદાર્થો...'** હવે સિદ્ધાંત લે છે. બીજું લેવું છેને. આ જ્ઞાનમાં પરદ્રવ્ય જે જણાય છે જ્ઞેય, આ જ્ઞાયક ઈ જ્ઞેય, એવું પરદ્રવ્ય જે આ જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાય છે એ **'તેમના ભાવે પરિણમે છે...'** **'પરદ્રવ્યરૂપ જ્ઞેય પદાર્થો તેમના ભાવે...'** એ જ્ઞેય શરીર, વાણી, આત્મા, આ આત્માના જ્ઞાનમાં પરજ્ઞેય એ પોતાના સ્વભાવે પરિણમન કરે છે. પોતાના વર્તમાન કાળમાં પોતાની પર્યાયથી પરિણમે છે.

'અને જ્ઞાયક આત્મા...' ભગવાન જાણનારો આત્મા **'પોતાના ભાવે પરિણમે છે;...'** જાણવાના સ્વભાવરૂપ પરિણમન પોતાથી કરે છે અને જાણવાલાયક ચીજ છે તે એને કારણે

પરિણમે છે. આહા..હા..! સિદ્ધાંત તત્ત્વ સૂક્ષ્મ (છે). પરમેશ્વર અનંત દ્રવ્ય કહે છે, અનંત દ્રવ્ય, અનંત તત્ત્વ. પ્રત્યેક તત્ત્વ પોતપોતાની વર્તમાન પર્યાયથી પરિણમે છે. જ્ઞેય પણ પોતાની પર્યાયથી પરિણમન કરે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**તેઓ એકબીજાને પરસ્પર કાંઈ કરી શકતા નથી.**' છે? આહા..હા..! પ્રત્યેક આત્મા અને પ્રત્યેક પરમાણુ ભિન્ન-ભિન્ન પોતાના પર્યાયસ્વભાવને કારણે પોતાથી પરિણમે છે, બીજી વસ્તુ એમાં કાંઈ કરતી નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- સીતાજીના શીલનું પ્રભાવ કે ચમત્કાર હતું તેથી અગ્નિનું પાણી થઈ ગયું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ના, ના. બિલકુલ ખોટી વાત છે. પાણીની પર્યાય પોતાથી ઠંડી થઈ. પ્રત્યેક પદાર્થ પોતાથી પરિણમે છે એમ આવ્યુંને? એ પાણી પણ પદાર્થ છેને. તો પોતાથી પરિણમે છે. તો પરથી શું થયું?

શ્રોતા :- એની અંદર ચમત્કાર થયો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ચમત્કાર શું બીજો? ભાવ તો ચૈતન્ય ચમત્કાર છે. એક સમયમાં પોતાને પણ જાણે અને પરને જાણે એવો ચૈતન્ય ચમત્કાર છે. આહા..હા..! વાત ઝીણી. એને તત્ત્વની ખબર નથી. આહા..હા..! ભ્રમણાથી પરિભ્રમણ કરે છે. પોતાની પર્યાય પોતાથી થાય છે તો માને કે પરથી થાય છે. આ ભ્રમણા છે. આહા..હા..! ભ્રમણા એ મિથ્યાત્વભાવ છે એમ કહે છે.

શ્રોતા :- પાણીનો સ્વભાવ છે ઠંડો છે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સ્વભાવ છે બદલવું અવસ્થારૂપ. દ્રવ્ય-ગુણ ત્રિકાળ છે. વર્તમાન અવસ્થા પર્યાયસ્વભાવને લીધે... આવ્યુંને? '**વસ્તુના પર્યાયસ્વભાવને લીધે વસ્તુનું પોતાનું જ એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ પરિણમન થાય છે;...**' એ પાણી જ પોતાની અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ થાય છે. ઠંડી અવસ્થા હતી પછી ઉષ્ણરૂપ અવસ્થા થઈ. એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થા પોતાથી થઈ છે.

શ્રોતા :- અગ્નિ વિના થાય?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અગ્નિ વિના જ થયું છે. આહા..હા..! આ શું કહે છે?

'**વસ્તુના પર્યાયસ્વભાવને લીધે...**' પ્રત્યેક આત્મા અનંત ભગવાને જોયા છે અને અનંત પરમાણુ (છે), તો પ્રત્યેક દ્રવ્ય પોતાના પર્યાય અવસ્થા બદલવાના સ્વભાવને કારણે. છે? '**વસ્તુનું પોતાનું જ એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ...**' એ વસ્તુ જ પોતાની એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ થાય છે. પરને કારણે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**એમ વ્યવહારથી જ માનવામાં આવે છે;...**' '**જ્ઞાયક પરદ્રવ્યોને જાણે છે...**' આહા..હા..! ઝીણી વાત આવી. છેલ્લી ગાથા છેને. આ આત્મા શરીરને જાણે છે, પરદ્રવ્યને જાણે છે એ વ્યવહાર છે. આત્મા પોતાને પોતાની પર્યાયને જાણે છે તે નિશ્ચય છે. આહા..હા..!

સમજાણું કાંઈ? એ જ્ઞેય છે તો પોતાની જ્ઞાનની પર્યાય થઈ એમ નથી. એમ કહે છે. શું પણ એ વિચાર કરવાનો ટાઈમ જ લીધો નથી. આ જગતના ધંધા ને બાયડી, છોકરા, ધંધા એમાં વખત મળે નહિ. અને વખત મળે તો આ વાત સમજાય નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- .. સંભળાવનાર ન મળે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સંભળાવનાર બીજી ચીજ સંભળાવે. અમારાથી તમને થાય છે અને તમારાથી પરમાં થાય છે. અહીં ના પાડે છે, પ્રભુ! સાંભળ તો ખરો એકવાર. પ્રત્યેક દ્રવ્ય એની વર્તમાન બદલવાના સ્વભાવથી એક અવસ્થાથી બીજી અવસ્થારૂપ એ દ્રવ્ય પોતે થાય છે. બીજા દ્રવ્યથી થતું નથી. આહા..હા..! આ ક્યાં વાત છે? કહો, ધર્મચંદજી! અરેરે!

‘**માટે ‘જ્ઞાયક પરદ્રવ્યોને જાણે છે’**...’ આહા..હા..! આત્મા શરીરને જાણે છે, પરને જાણે છે એ ‘**નિશ્ચયથી જ્ઞાયક તો બસ જ્ઞાયક જ છે.**’ આહા..હા..! પરદ્રવ્યને નહિ, પોતાને જ, પોતાની પર્યાયને જાણે છે એમ કહે છે. આહા..હા..! એક દાખલો છે. એનું દૃષ્ટાંત આપીને દસ ગાથા છે. છેને? ખડી-ખડી. ખડી સમજો છો? શું કહે છે? ખડી-ખડી-ખડી. એ ખડીનું દૃષ્ટાંત છે.

जह सेडिया दु ण परस्स सेडिया सेडिया य सा होदि।
तह जाणगो दु ण परस्स जाणगो जाणगो सो दु।।३५६।।
जह सेडिया दु ण परस्स सेडिया सेडिया य सा होदि।
तह पासगो दु ण परस्स पासगो पासगो सो दु।।३५७।।
जह सेडिया दु ण परस्स सेडिया सेडिया य सा होदि।
तह संजदो दु ण परस्स संजदो संजदो सो दु।।३५८।।
जह सेडिया दु ण परस्स सेडिया सेडिया य सा होदि।
तह दंसणं दु ण परस्स दंसणं दंसणं तं तु।।३५९।।
एवं तु णिच्छयणयस्स भासिदं णाणदंसणचरित्ते।
सुणु ववहारणयस्स य वत्तव्वं से समासेण।।३६०।।
जह परदव्वं सेडदि हु सेडिया अप्पणो सहावेण।
तह परदव्वं जाणदि णादा वि सएण भावेण।।३६१।।
जह परदव्वं सेडदि हु सेडिया अप्पणो सहावेण।
तह परदव्वं पस्सदि जीवो वि सएण भावेण।।३६२।।
जह परदव्वं सेडदि दु सेडिया अप्पणो सहावेण।
तह परदव्वं विजहदि णादा वि सएण भावेण।।३६३।।

जह परदव्वं सेडदि हु सेडिया अप्पणो सहावेण।
तह परदव्वं सद्दहदि सम्मदिट्ठी सहावेण।।३६४।।
एवं ववहारस्स दु विणिच्छओ णाणदंसणचरित्ते।
भणिदो अण्णेसु वि पज्जएसु एमेव णादव्वो।।३६५।।

નીચે હરિગીત. એ મૂળ શ્લોક છે કુંદકુંદાચાર્યનો. દિગંબર કુંદકુંદાચાર્યનો મૂળ શ્લોક છે. નીચે હરિગીત.

જ્યમ સેટિકા નથી પર તણી, છે સેટિકા બસ સેટિકા,
જ્ઞાયક નથી ત્યમ પર તણો, જ્ઞાયક ખરે જ્ઞાયક તથા; ૩૫૬.
જ્યમ સેટિકા નથી પર તણી, છે સેટિકા બસ સેટિકા,
દર્શક નથી ત્યમ પર તણો, દર્શક ખરે દર્શક તથા; ૩૫૭.
જ્યમ સેટિકા નથી પર તણી, છે સેટિકા બસ સેટિકા,
સંયત નથી ત્યમ પર તણો, સંયત ખરે સંયત તથા; ૩૫૮.
જ્યમ સેટિકા નથી પર તણી, છે સેટિકા બસ સેટિકા,
દર્શન નથી ત્યમ પર તણું, દર્શન ખરે દર્શન તથા; ૩૫૯.
એમ જ્ઞાન-દર્શન-ચરિતવિષયક કથન નિશ્ચયનય તણું;
સાંભળ કથન સંક્ષેપથી એના વિષે વ્યવહારનું. ૩૬૦.
જ્યમ નિજ સ્વભાવથી સેટિકા પરદ્રવ્યને ધોળું કરે,
જ્ઞાતાય એ રીત જાણતો નિજ ભાવથી પરદ્રવ્યને; ૩૬૧.
જ્યમ નિજ સ્વભાવથી સેટિકા પરદ્રવ્યને ધોળું કરે,
આત્માય એ રીત દેખતો નિજ ભાવથી પરદ્રવ્યને; ૩૬૨.
જ્યમ નિજ સ્વભાવથી સેટિકા પરદ્રવ્યને ધોળું કરે,
જ્ઞાતાય એ રીત ત્યાગતો નિજ ભાવથી પરદ્રવ્યને; ૩૬૩.
જ્યમ નિજ સ્વભાવથી સેટિકા પરદ્રવ્યને ધોળું કરે,
સુદૃષ્ટિ એ રીત શ્રદ્ધતો નિજ ભાવથી પરદ્રવ્યને; ૩૬૪.
એમ જ્ઞાન-દર્શન-ચરિતમાં નિર્ણય કહ્યો વ્યવહારનો,
ને અન્ય પર્યાયો વિષે પણ એ જ રીતે જાણવો; ૩૬૫.

એની ટીકા. ટીકા છેને? એની ટીકા આ બાજુ છે. 'ટીકા :- આ જગતમાં...' છે? ટીકા. સંસ્કૃત ટીકા અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર મુનિ. 'આ જગતમાં ખડી છે...' કલઈ કીધી એને. સેટિકા. કલય કીધી. 'આ જગતમાં ખડી છે તે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે.' 'ખડી છે તે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે. ભીંત આદિ

પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ખડીનું શ્વૈત્ય છે...' ભીંતને ધોળી કરે છે એ તો વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. શ્વેતપણું શ્વેતમાં છે અને ભીંત ભીંતમાં છે. ભીંતમાં ધોળાએ પ્રવેશ કર્યો નથી અને ભીંત ધોળી થઈ નથી. એ શ્વેત થઈ એ તો ખડીને કારણે શ્વેત થઈ છે. ભીંત ભીંતથી રહી છે. ઝીણી વાત.

શ્રોતા :- ભીંતને ચૂનો કરાવીએ તો ધોળી ન થાય?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ જ કહે છે અહીંયાં. એ ચૂનો ચૂનામાં રહે છે, ભીંત ભીતમાં છે. કેમકે ચૂનો અને ભીંત એક થઈ જાય તો ચૂનો ધોઈ નાખે તો ભીંતનો પણ નાશ થઈ જાય. જરી ન્યાયનો વિષય છે. આ તો ભગવાનનો માર્ગ છે. ખડી જે શ્વેત છે એ ભીંતને શ્વેત કરે છે એમ કહેવું એ તો નિમિત્તનું કથન છે. કેમકે ભીંત ભીંતરૂપ છે, શ્વેત શ્વેતરૂપ રહી છે. ઉપર ખડી ધોળારૂપે રહી છે. જો એક થઈ જાય તો ધોળાનો નાશ થતાં ભીંતનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? લોજિકથી-ન્યાયથી વાત કરે છે ભાઈ આ તો. આહા..હા..! આમ એમ ને એમ માની લે એમ નથી. સંસારમાં તમારે લોજિકથી ચાલે છેને. નિશાળમાં ભણે છે. આ પરમાત્મા ન્યાય ન્યાયથી (વાત કરે છે). ન્યાય નામ નિ ધાતુ છે. નિ ધાતુ નામ લઈ જાવું. જ્ઞાનને જેવી ચીજ સ્વતંત્ર છે. તે તરફ લઈ જવું એનું નામ ન્યાય. આહા..હા..! એ કહે છે.

'ખડી છે તે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે.' બે વાત કરી. એક તો કલઈ એ દ્રવ્ય છે અને શ્વેતગુણથી ભરેલો એનો ગુણ છે. બે. અને **'ભીંત આદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ખડીનું શ્વેત છે (અર્થાત્ ખડી વડે શ્વેત કરવાયોગ્ય પદાર્થ છે). હવે, 'શ્વેત કરનારી ખડી, શ્વેત કરવાયોગ્ય જે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય તેની છે કે નથી?''** લ્યો! શું કહે છે? એ શ્વેત કરે છે એ શ્વેત અવસ્થા ભીંતની છે કે પોતાની છે? આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! ખડી દ્રવ્ય છે વસ્તુ અને શ્વેતગુણ એનો ગુણ છે હવે એની શ્વેત અવસ્થા થાય છે ભીંત ઉપર શ્વેત અવસ્થા, તો કહે છે કે શ્વેત અવસ્થા છે તે ભીંતરૂપ થઈ છે? કે શ્વેત અવસ્થા શ્વેતરૂપ પોતાથી થઈ છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને સ્વતંત્ર સિદ્ધ કરે છે. દ્રવ્ય પણ સ્વતંત્ર, એના ગુણ સ્વતંત્ર અને વર્તમાન પર્યાય પણ પોતાથી સ્વતંત્ર છે. આહા..હા..! એમ ન માને તો દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયનું પણ સાચું જ્ઞાન નથી. જૂઠું જ્ઞાન છે તો ત્યાં અધર્મ થાય છે. આહા..હા..! એવી વાત છે. શું કહ્યું?

'હવે, શ્વેત કરનારી ખડી, શ્વેત કરવાયોગ્ય જે ભીંદ-આદિ પરદ્રવ્ય તેની છે કે નથી?' એ શ્વેતપણું થયું તે પરદ્રવ્યપણે થયું કે સ્વદ્રવ્યપણે રહ્યું? સમજાણું કાંઈ? લોજિકથી તો વાત કરે છે પણ જરી... **'એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક (પારમાર્થિક) સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :—'** ખડી સફેદરૂપે થઈ એ ભીંતરૂપે થઈ કે પોતામાં થઈ? એ

પોતામાં રહીને થઈ કે પરની થઈને રહી? '**તે પરદ્રવ્યની હોય તો શું થાય...**' આહા..હા..! છેને? '**તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :— જો ખડી ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યની હો તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ : 'જેનું જે હોય તે તે જ હોય,'...**' જો ભીંતની હોય તો ભીંતરૂપ થઈ જાય. આહા..હા..! નવરાશ-ફુરસદ ક્યાં છે નિર્ણય કરવાની. આ દુનિયામાં આ બધું કમાવું, ભોગવું, વિષય ને ધંધા ૨૦-૨૨ કલાક. એકાદ કલાક સાંભળવા જાય તો... આહા..હા..! ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ એમ કહે છે, એક વાર સાંભળ તો ખરો, પ્રભુ! એ ખડી જે થઈ સફેદ એ ભીંતરૂપ થઈ કે પોતામાં રહી છે? ભીંતરૂપ થઈ ગઈ છે કે પોતામાં રહી છે? આહા..હા..!

'**તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :— જો ખડી ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યની હો તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ : 'જેનું જે હોય તે તે જ હોય,'...**' ભીંતની હોય તો ભીંતરૂપ થઈ જાય. સફેદાઈ ભીંતની નથી. સફેદાઈ પોતામાં છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ધોળી થઈ ગઈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ ચૂનો ધોળો થયો છે, ભીંત ધોળી નથી થઈ. બે વચ્ચે તો અભાવ છે. સફેદાઈની પર્યાય અને ભીંતની પર્યાય બે વચ્ચે તો અભાવ છે. આ ઈ તો કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાત હવે ક્યાં ફુરસદ છે. અરે! પ્રભુ! ભાઈ! અનંતકાળ ગયો છે. તારી પર્યાય તારાથી છે, પરની પર્યાય પરથી છે. તારે અને પરને શું સંબંધ છે. પરથી તારામાં થાય અને તારાથી પરમાં થાય એ તો બધી ભ્રમણા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીં તો જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે છે... એમ કહે છે. કહે છે.

'**જેનું જે હોય તે તે જ હોય, જેમ આત્માનું જ્ઞાન હોવાથી...**' જુઓ, આત્માનું તો જ્ઞાન છે. '**જ્ઞાન તે આત્મા જ છે...**' આત્મા અને જ્ઞાન પૃથક્ દ્રવ્ય નથી. '**આવો તાત્ત્વિક સંબંધ જીવંત...**' આહા..હા..! તાત્ત્વિક સંબંધ વિદ્યમાન હોવાથી. '**ખડી જો ભીંત-આદિની હોય તો ખડી તે ભીંત આદિ જ હોય...**' આહા..હા..! '**(અર્થાત્ ખડી ભીંત-આદિસ્વરૂપ જ હોવી જોઈએ, ભીંત-આદિથી જુદું દ્રવ્ય ન હોવું જોઈએ);...**' એ દિવાલથી પૃથક્ સફેદાઈથી દ્રવ્ય ભિન્ન ન હોવું જોઈએ. '**એમ હોતાં, ખડીના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ (નાશ) થાય.**' આહા..હા..! સફેદાઈ ભીંતની હોય તો સફેદાઈનો નાશ થઈ જશે. સમજાણું કાંઈ? આવી વાત હવે. દુનિયા સંયોગથી દેખે. સ્વભાવથી એનો સ્વભાવ સફેદ પોતાથી થયો છે. પોતામાં છે, પરમાં નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**એમ હોતાં, ખડીના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ (નાશ) થાય. પરંતુ દ્રવ્યનો ઉચ્છેદ તો થતો નથી,** કારણ કે **એક દ્રવ્યનું અન્ય દ્રવ્યરૂપે સંક્રમણ થવાનો તો પૂર્વે જ નિષેધ કર્યો છે.**' ૧૦૩ ગાથામાં. એક દ્રવ્યની પર્યાય બદલીને પરદ્રવ્યની પર્યાયમાં

ઘૂસી જાય (એમ બનતું નથી). ઝીણી વાત છેને. સમજાય નહિ પછી ઝોલા આવે. આવી વાત છે. આહા..હા..! શું કહે છે? પાધરું સીધું કહે કે ભાઈ, આ વ્રત કરવા, ભક્તિ કરવી, પૂજા કરવી, પૈસાના દાન દેવા, સમજાય પણ ખરું. ભાઈ! સાંભળ તો ખરો પ્રભુ એકવાર.

શ્રોતા :- ભીંત ને ચૂનાનું ધર્મમાં શું કામ છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ અહીં કામ છે કે તારું જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે છે તો જ્ઞેય થઈને નથી જાણતું, તારું જ્ઞાન જ્ઞાન થઈને પરને જાણે છે એમ કહેવું છે. સમજાણું કાંઈ? જેમ ખડીની સફેદાઈ સફેદમાં રહીને સફેદ રહે છે, ભીંતરૂપ થતી નથી. ભીંતરૂપ થઈ જાય તો એનો નાશ થઈ જાય. એ કહે છે જુઓ, '**કારણ કે એક દ્રવ્યનું અન્ય દ્રવ્યરૂપે સંક્રમણ થવાનો તો પૂર્વે જ નિષેધ કર્યો છે. માટે (એ સિદ્ધ થયું કે) ખડી ભીંત-આદિની નથી. (આગળ વિચારીએ) : જો ખડી ભીંત આદિની નથી, તો ખડી કોની છે? ખડીની જ ખડી છે.**' સફેદની સફેદાઈ છે, ભીંતની નહિ. આહા..હા..! '**(આ) ખડીથી જુદી એવી બીજી કઈ ખડી છે...**' ખડીની ખડી છે તો ખડીની ખડી બીજી કઈ છે? કે બીજી છે જ નહિ. ખડીની ખડી પર્યાય એની છે બસ. આહા..હા..! આત્મામાં લઈ જવું છેને. '**ખડીથી જુદી અન્ય કોઈ ખડી નથી, પરંતુ તેઓ બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે. અહીં સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશોના વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે? કાંઈ સાધ્ય નથી. તો પછી ખડી કોઈની નથી, ખડી ખડી જ છે—એ નિશ્ચય છે. (એ પ્રમાણે દૃષ્ટાંત કહ્યું.)**' હવે આત્મામાં ઉતારે છે.

'**જેમ આ દૃષ્ટાંત છે, તેમ આ (નીચે પ્રમાણે) દાર્ષ્ટાંત છે :— આ જગતમાં ચેતયિતા...**' આ ભગવાન આત્મા જાણનારો, જાણનારો. એ જાણનારો જાણનારની પર્યાયમાં રહે છે? કે જાણવામાં જ્ઞેય આવે છે એમાં ઘૂસી જાય છે? આહા..હા..! જેમ સફેદાઈ સફેદમાં રહીને સફેદાઈ રહે છે. ભીંતની થઈને રહેતી નથી. એમ આ ચેતયિતા-જાણનારો આત્મા... આહા..હા..! છે? '**(ચેતનારો અર્થાત્ આત્મા) છે તે જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે.**' જેમ ખડી ધોળા સ્વભાવથી ભરેલું દ્રવ્ય છે, એમ આત્મા જ્ઞાનગુણથી ભરેલો દ્રવ્ય પદાર્થ છે. '**પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ચેતયિતાનું (આત્માનું) જ્ઞેય છે.**' આ શરીર, વાણી, મન પર એ તો વ્યવહારથી '**ચેતયિતાનું જ્ઞેય છે.**' વ્યવહારથી જ્ઞેય છે. આહા..હા..! શરીરને જાણવું એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. કેમકે શરીરરૂપ જ્ઞેયરૂપે જ્ઞાન થતું નથી. જ્ઞાન તો જ્ઞાનરૂપે રહીને જ્ઞેયને જાણે છે. આહા..હા..! સફેદાઈ સફેદમાં રહીને સફેદાઈની પર્યાય થાય છે. ભીંતમાં સફેદાઈ ઘૂસી જાય છે? એમ ભગવાન ચેતન આત્મા જાણવાની પર્યાયમાં જ્ઞેયને જાણે છે તો શું જ્ઞેયરૂપ થઈને જાણે છે કે જ્ઞાનરૂપ થઈને જાણે છે? આહા..હા..! સુરેન્દ્રજી! આવી વાતું છે. વાણિયાને ધંધા આડે નવરાશ ન મળે. આવી વાતું વકિલાત જેવી.

શ્રોતા :- કેવળજ્ઞાન તો લોકાલોકમાં વ્યાપ્ત થાય છે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લોકાલોકમાં નહિ એમ કહે છે. પોતાની પર્યાયમાં વ્યાપક છે. લોકાલોક તો પર છે. એ તો કહ્યું નહોતું? કાલે, પરમ દિ', ઘણી વાર. ૮૩ની સાલની વાત છે. ૫૦ વર્ષ પહેલા. ૮૩. સંવત્ ૧૯૮૩. ૫૦ વર્ષ થયા. એ પ્રશ્ન ચાલ્યો. એમાં હતાને અમે. તોપણ પ્રશ્ન ચાલ્યો તો. અમે કાંઈ સંપ્રદાયમાં બંધાયેલા નહોતા. સત્ય શું છે એને અમે માનનારા છીએ. પ્રશ્ન મોટો થયો ૫૦ વર્ષ પહેલાં. એક શેઠ હતા. દામનગરમાં શેઠ. એક દામનગર છે અહીંયાં. એ વખતે એની પાસે પૈસા ઘણાં એની પાસે. અત્યારે બીજા પાસે ઘણાં પૈસા થઈ ગયા. એની પાસે ૬૦ વર્ષ પહેલાં દસ લાખ. દસ લાખ ૬૦ વર્ષ પહેલાં. દસ લાખ એ વખતે તો બહુ હતા. હવે તો ઘણાંની પાસે થઈ ગયા છે. એની દૃષ્ટિ એવી હતી... ચર્ચા થઈ. વીરજીભાઈ હતા એક વીરજી વકીલ જામનગરના અને એ શેઠ, બે વચ્ચે ચર્ચા થઈ. શેઠ કહે કે આ લોકાલોક છે તો જ્ઞાનની પર્યાય થઈ.

શ્રોતા :- (તો તો) બધાને કેવળજ્ઞાન (હોવું જોઈએ).

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વીરજીભાઈ કહે કે લોકાલોક છે તો જ્ઞાન થયું નથી, જ્ઞાન તો પોતાની પર્યાયથી થયું છે. જો લોકાલોક છે અને કેવળજ્ઞાન થયું તો બધાને (કેવળ)જ્ઞાન થવું જોઈએ. મોટી ચર્ચા થઈ હતી ૫૦ વર્ષ પહેલાં. ક્યાં પણ દરકાર લોકોને શું સત્ય છે? કઈ રીતે સત્ય પરિણમે છે? એ પરિણમનમાં પરની કોઈ અપેક્ષા નથી. આહા..હા..! એવી પોતાની પર્યાયની સ્વતંત્રતાની સિદ્ધિ કરવા લાયક નથી તેને દ્રવ્ય, ગુણ ત્રિકાળી આનંદનો નાથ પ્રભુ છે એની દૃષ્ટિ કદી નથી થતી. એને સમ્યગ્દર્શન થતું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પંડિતજી! આવી વાત છે. લોકાલોક છે તો કેવળજ્ઞાન થયું. પછી મારી પાસે પ્રશ્ન આવ્યો. કીધું, જૂઠી વાત છે. કેવળજ્ઞાન પોતાની પર્યાયથી થયું છે. લોકાલોક છે એ તો પર ચીજ છે. પર છે તો જ્ઞાનની પર્યાય, ગુણની પર્યાય કેવળજ્ઞાન થયું (એમ નથી). કેવળજ્ઞાન પર્યાય છે. કેવળજ્ઞાન કોઈ ગુણ નથી. ગુણ તો ત્રિકાળ છે. જેમ સફેદાઈથી ગુણથી ખડી ત્રિકાળ કાયમ છે. એમ આત્મા જ્ઞાનગુણથી ત્રિકાળી કાયમ છે. એની વર્તમાન કેવળજ્ઞાનરૂપ પર્યાય છે. ગુણ નહિ. કેવળજ્ઞાન પણ પર્યાય છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયનું..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયનું જ્ઞાન જ નથી. લોકોને નવરાશ ક્યાં છે? ફુરસદ. નવરાશ સમજ્યા? ફુરસદ-ફુરસદ. આહા..હા..!

અહીં તો બાપુ પરમાત્મા સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ (એમ ફરમાવે છે કે), દરેક દ્રવ્યની દરેક પર્યાય તે સ્વતંત્ર પોતાથી થાય છે, પરથી નહિ. આહા..હા..! એટલી પણ પ્રતીત કરતા આવડે નહિ તેને સમ્યગ્દર્શન કેમ થાય? આહા..હા..! વસ્તુ ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ ચિદાનંદ પ્રભુ, ધ્રુવસ્વરૂપના ધ્યાન વિના પ્રતીતિ સમ્યગ્દર્શનની થતી નથી. પર્યાયની દૃષ્ટિથી સમ્યગ્દર્શન નથી

થતું. દ્રવ્યસ્વરૂપ જે ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ નિત્યાનંદ પ્રભુ, એના ઉપર દૃષ્ટિ દેવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. તો હજી પર્યાય સ્વતંત્ર છે એ ન બેસે તેને દ્રવ્ય-ગુણ ત્રિકાળી સ્વતંત્ર છે એ કેમ બેસે? પંડિતજી! પ્રોફેસર છે જયપુરમાં. સંસ્કૃતના મોટા પ્રોફેસર છે. અહીં આવ્યા છે, અહીંયાં રહે છે. પ્રોફેસર બધું ઊંધુ શીખ્યા. મોટા પ્રોફેસર છે, શાંત માણસ. પતી-પત્નિ અહીં રહે છે. આહા..હા..!

અહીં શું કહે છે? કે ખડી જે છે એ સફેદરૂપ દશા થઈ, તો ભીંતરૂપ થઈને થઈ કે પોતામાં રહીને થઈ? ભીંતરૂપ થઈને થાય તો આનો નાશ થાય તો ભીંતનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! અને પોતાની સ્વતંત્ર પર્યાય જે સફેદ રહી એનો નાશ થાય તો ખડીનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! અથવા કોઈ પર્યાય પરમાં સંક્રમણ થઈને પલટાવી શકે એમ તો છે નહિ. એમ આત્મા ચેતયિતા, એ જ્ઞેય જે જગતના પ્રાણી આત્મા અનંત, અનંત પરમાણુઓ તેને પોતાની જ્ઞાનની પર્યાયમાં જાણે છે તો એ જાણવાની પર્યાય જ્ઞેયથી થઈ કે પોતાના જ્ઞાનથી થઈ? સમજાણું કાંઈ? પર્યાય શું? આવી વાતું છે. આહા..હા..! અરેરે! અનંતકાળથી ચોર્યાશીના અવતારમાં દુઃખી થઈને રઝળી રહ્યો છે. છ ઢાળામાં પહેલી એ વાત આવે છે. દુઃખી. એકેન્દ્રિય. આહા..હા..! આ પાંદડું જુઓ લીંબડાનું. એક પાંદડામાં તો અસંખ્ય શરીર અને એક શરીરમાં એક એક જીવ. આ લીંબડો છે. આ લીંબડો છેને. આ લીંબડો છેને? એનું એક પાંદડું છેને આટલું? એ પાંદડાનો રાઈ જેટલો ટૂકડો લ્યો તો એમાં અસંખ્ય તો શરીર છે ઔદારિક અને એક એક શરીરમાં એક એક જીવ. અને લસણ અને ડુંગળી-પ્યાજ. એનો એક ટૂકડો લ્યો તો એમાં અસંખ્ય શરીર ઔદારિક અને એક એક શરીરમાં અનંત જીવ. એ પ્રત્યેક છે અને આ સાધારણ છે. આહા..હા..! લસણ, કાંદા. શું કહે છે? મૂળી-મૂળી. મૂળીનો કંદ હોય છેને ધોળો? શું કહે છે? મૂળી. મૂળી નથી આવતી? મૂળા-મૂળા. ધોળા સફેદ હોય છેને? એની એક કટકીમાં તો અસંખ્ય શરીર છે અને એક એક શરીરમાં અનંત જીવ છે. ભગવાને એમ કહ્યું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એવી અનંત સત્તાનો સ્વીકાર કેમ કરે? અને સ્વીકાર કરવાની પર્યાય તો પોતાની છે. એ છે તો સ્વીકારની પર્યાય થઈ એમ નથી. આહા..હા..!

અનંત સિદ્ધ છે-નમો સિદ્ધાણં. અનંત સિદ્ધ છે. છ માસ અને આઠ સમયમાં ૬૦૮ મુક્તિને પ્રાપ્ત થાય છે. જીવ છેને અસંખ્યાત એમાં? છ માસ અને આઠ સમય. ૬૦૮ મુક્તિ પામે. જેટલા મુક્તિને પ્રાપ્ત થાય એટલા નિગોદમાંથી બહાર આવે છે. છ માસ અને આઠ સમય ૬૦૮ બહાર આવે છે. આહા..હા..! એ વિના નિગોદમાં અનંત પડ્યા છે. અનંતકાળ થયો તોપણ અસંખ્ય શરીર નિગોદના, એક શરીરના અનંતમા ભાગે મુક્તિ થઈ છે. આવા અનંતકાળ જાશે તો એક શરીરના અનંતમા ભાગે મુક્તિએ જશે. એક શરીરના અસંખ્યમે ભાગે નહિ. આખું શરીર તો નહિ. આહા..હા..! ભગવાનનો માર્ગ ગંભીર છે ભગવાન! આહા..હા..!

શ્રોતા :- એક શરીરના અનંતમાં ભાગે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અનંતમે ભાગે. એવા અસંખ્ય શરીર. અસંખ્ય ચોવીસી (ગઈ), અસંખ્ય ચોવીસીના સમય જેટલા થાય એટલા તો નિગોદનું શરીર છે અને એક એક શરીરમાં અનંત જીવ છે. એમાં એક એક શરીરના અનંતમે ભાગે મુક્તિ થશે. મુક્ત થયા અને ભવિષ્યમાં એમ થશે. એટલા આત્મા નિગોદમાં અનાદિથી પડ્યા છે. કદી મનુષ્ય પણ થયા નથી એટલા પ્રાણી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ એક એક આત્મામાં અનંત શક્તિ છે. આહા..હા..! ભલે નિગોદમાં હોય, લીંબડામાં હોય, ભગવાનસ્વરૂપી એ આત્મા તો ભગવાનસ્વરૂપ જ છે. શક્તિ તો જિનસ્વરૂપ જ છે. આહા..હા..! સર્વ જીવો, સર્વ લોકમાં સર્વ ભાવ પરિપૂર્ણથી ભરેલા છે. પર્યાયમાં ફેર છે—અવસ્થામાં ફેર છે. વસ્તુ છે તો પૂર્ણ આનંદનો અનંત કંદ છે પ્રભુ બધા. આહા..હા..! એ અહીંયાં કહે છે કે આત્મા જ્ઞાયક છે ચેતયિતા એ આત્મા જ્ઞેયને જાણે છે તો જ્ઞેય થઈને જાણે છે કે જ્ઞાન રહીને જાણે છે. સફેદાઈ સફેદાઈમાં રહીને સફેદાઈ થઈ છે કે ભીંતમાં ઘૂસી ગઈ સફેદાઈ? આહા..હા..! ભારે વાતું ઝીણી બહુ બાપુ! આહા..હા..!

એ કહ્યુંને? '**ચેતયિતા,...**' છે? '**આ જગતમાં ચેતયિતા...**' એટલે ચેતનારો ભગવાન આત્મા '**તે જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે.**' એ પુદ્‌ગલ શરીર, વાણી, મન '**પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ચેતયિતાનું જ્ઞેય છે.**' વ્યવહારથી જ્ઞેય છે, નિશ્ચયથી જ્ઞેય નથી. આહા..હા..! નિશ્ચયથી તો પોતાની પર્યાય જ્ઞેય અને પોતાનો આત્મા જ્ઞાન. જ્ઞાન અને જ્ઞેય બધું પોતામાં છે. આહા..હા..! આવું સમજીને શું કહે છે? ભાઈ! તારી ચીજ તારા જ્ઞાનગુણથી ભરેલી છે. એ જ્ઞાનની વર્તમાન પર્યાયમાં જ્ઞેય જણાય છે, પણ એ જ્ઞેય છે તો જ્ઞેયનું જ્ઞાન થયું એમ નથી. તારા જ્ઞાનગુણની પર્યાય છે તો એમાં જ્ઞાન થયું છે. આહા..હા..! આવી વાત! મગજને ફુરસદ ન મળે. આહા..હા..! સંસારના આખો દિ' કામકાજ–કામકાજ ધંધા. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. તું આત્મા છો કે નહિ? તો આત્મા છે તો તારો સ્વભાવ શું છે? કે ચેતયિતા-જાણવું. ત્રિકાળી જાણવું સ્વભાવ છે. ઠીક! તો જાણવું સ્વભાવ છે એ જ્ઞેયને, પરને જાણે છે તો પર થઈને જાણે છે? કે પોતામાં રહીને પરને જાણે છે? પોતામાં જ્ઞાનની પર્યાયમાં રહીને પરને જાણે છે. પર થઈને જાણતો નથી અને જ્ઞેય જ્ઞાનમાં આવી જાય છે એમ પણ નથી. શેઠ! સૂક્ષ્મ છે, ભગવાન! આહા..હા..! પોતાની સત્તા જ્ઞાનસ્વરૂપે પ્રભુ છે તો એમાં જ્ઞાનની વર્તમાન દશામાં જ્ઞેય છે એ જણાય છે. તો કહે છે કે જણાય છે તો જ્ઞાનની પર્યાયે જ્ઞેય થઈને જાણ્યું? કે જ્ઞાનની પર્યાયે જ્ઞાનમાં રહીને જાણ્યું? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણો માર્ગ છે, ભાઈ! આહા..હા..! સૂક્ષ્મ અપૂર્વ માર્ગ છે. અનંતકાળ અનંતકાળ થયો, અનંતકાળથી રખડે છે, કદી એણે સત્યનું દર્શન કર્યું

નહિ. સત્ય વસ્તુ શું છે અંદર.. આહા..હા..! એનું જ્ઞાન થઈને પ્રતીતિમાં આવ્યું નહિ. પરને માન્યું. પર છે એ હું છું અને પરજ્ઞેય છે તો મને જ્ઞાન થાય છે. મારી જ્ઞાનની પર્યાયની તાકાત છે તો મારામાં જ્ઞાન થાય છે એમ માન્યું નહિ. આહા..હા..! એ કહ્યુંને?

'**જ્ઞાયક (અર્થાત્ જાણનારો) ચેતયિતા, જ્ઞેય જે પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય તેનો છે કે નથી?**' આત્મા જાણનાર છે, એ જ્ઞેય જણાવાયોગ્ય છે, તો એ જાણનારો પરનો છે કે નહિ? સફેદાઈ ભીંતની છે કે નહિ? કે નહિ. એમ જાણનાર પરનો છે કે નહિ? કે નહિ. આહા..હા..! લોજિકથી તો કહે છે ન્યાયથી પણ પકડવું મગજમાં જરી (કઠણ પડે). આ તો માટી છે, આ તો. ભગવાન અંદર જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! તો જ્ઞાનની વર્તમાન પર્યાયમાં જ્ઞેય જણાય છે, તો જ્ઞેય થઈને જાણે છે? કે જ્ઞાન રહીને જાણે છે? ન્યાય છેને ભગવાનના. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઓહો..! પરમાત્મા.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લોજિકથી તો ન્યાય કહે છે.

આ જુઓ, આ જ્ઞાન અહીં છે? આ જ્ઞેય છે અક્ષરો. જ્ઞેય છેને. તો અહીં જ્ઞાન થયું, એ અક્ષરમાં ભળીને જ્ઞાન થયું છે? કે જ્ઞાનમાં રહીને જ્ઞાન થયું છે? અક્ષર તો જડ છે. જડથી જ્ઞાન થયું? જ્ઞાન જડમાં ઘૂસી ગયું? આહા..હા..! ચૈતન્યની વર્તમાન પર્યાય જ્ઞેયને જાણવા છતાં જ્ઞેયરૂપ થઈને જાણતી નથી, જ્ઞાનરૂપ થઈને જાણે છે. આહા..હા..! કહો, વસંતિલાલજી! આ ઉજ્જૈન-બુજ્જૈનમાં કાંઈ ન મળે આવું. રખડવાની વાતું છે બધી. આહા..હા..! આવો માર્ગ! કહે છે કે તું દ્રવ્ય આત્મા છે. દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ. અને તારામાં ગુણ છે, જ્ઞાન આનંદ. એ તો ત્રિકાળી. હવે એની વર્તમાનમાં જાણવાની પર્યાય થાય છે, એ જાણવાની પર્યાય જ્ઞેયને જાણે. શરીર, વાણીને જાણે. તો એ જ્ઞેયરૂપ થઈને જાણે છે કે જ્ઞાનમાં રહીને જાણે છે? ન્યાયથી તો આવે છે પણ હવે... આહા..હા..! જ્ઞેયરૂપ થઈને જાણે તો જ્ઞાનનો નાશ થઈ જાય. પોતાની ભિન્ન સત્તાનો તો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- આપ બધાને શીખવાડો છો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોઈ શીખવાડતું નથી. એ તો કહ્યું. એની જ્ઞાનની પર્યાય થાય છે તો આ જ્ઞેય છે. તો જ્ઞેય થઈને એ જાણે છે? કે જ્ઞાનરૂપ રહીને જાણે છે? કહો, પ્રેમચંદભાઈ! આવું ક્યાંય ચુડામાં-બુડામાં ક્યાંય નથી. દયા પાળો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો. લ્યો! મરો પછી. તારી ચીજ શું છે અને એમાં શું કાર્ય થાય છે? આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, ભગવાન!

'**એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :- જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો હોય તો શું થાય...**' જાણનારો જ્ઞેયનો હોય તો શું થાય? સફેદાઈ ભીંતની હોય તો શું થાય? કે સફેદાઈનો નાશ થાય છે. એમ જાણનારો પરનો હોય તો શું થાય? પોતાના જ્ઞાનનો નાશ થાય છે. આહા..હા..! લોજિકથી, ન્યાયથી ભગવાનનો માર્ગ નયાવોયમ

છે. ''જેનું જે હોય તે તે જ હોય,'...' જો પરનું હોય તો તે પરરૂપ થઈ જાય. પોતાનું સ્વરૂપ ભિન્ન રહે નહિ. આહા..હા..! આ શરીર, વાણી આ આખું પુદ્‌ગલ જડ, મકાન આદિ એ તો જ્ઞેય છે. જ્ઞાનમાં જાણવા લાયક, પણ એ જ્ઞેય થઈને જ્ઞાન જાણે છે? કે જ્ઞાનમાં રહીને જ્ઞેયને જાણે છે? જો જ્ઞાન જ્ઞેય થઈને જાણે તો જ્ઞાનનો નાશ થઈ જાય. ન્યાયથી સમજાય જરી ધ્યાન રાખે તો. આહા..હા..! અહીં તો બાપુ એવી વાતું છે, બાપા! આહા..હા..!

ચેતયિતા જાણનારો ભગવાન '**પુદ્‌ગલાદિનો હોય તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ :- જેનું જે હોય તે તે જ હોય,...**' જો જ્ઞેયનું થઈ જાય તો આત્મા જ્ઞેય થઈ જાય. આહા..હા..! સફેદાઈ ભીંતની થઈ જાય તો સફેદાઈ ભીંતરૂપ થઈ જાય, સફેદાઈનો નાશ થઈ જાય. એ દૃષ્ટાંત આપ્યો હતો. આહા..હા..! એમ ભગવાન આત્મા ચેતયિતા જાણનારી પર્યાયમાં આવે છે, જાણનારી પર્યાયરૂપ પરિણમે છે તો એમાં જ્ઞેય જણાય છે. તો એ જાણનારી પર્યાય જ્ઞેય થઈને જાણે છે? કે જાણનારી પર્યાય જાણવામાં રહીને જાણે છે? આહા..હા..! આવી ક્યાં ધંધા આડે નવરાશ મળે. ફુરસદ ન મળે આવું કરવુંને. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આ વિચારવાનો ક્યારે વખત મળે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અવસર વખત છે, બાપા! આવો મનુષ્યભવ મળ્યો અને આ જો ન કર્યું તો થઈ રહ્યું. ધૂળધાણી. ઢોરને મનુષ્યપણું મળ્યું નથી પશુને. અને આને મળ્યું પણ જો એમાં આ તત્ત્વની દૃષ્ટિ યથાર્થ ન કરી તો મનુષ્ય થયો ન થયો (બધું સરખું છે). આહા..હા..! લ્યો! વખત થઈ ગયો?

અહીં તો છેલ્લે એ કહ્યું કે આત્મા જે છે એ જ્ઞાનસ્વભાવ ત્રિકાળ અને વર્તમાનમાં જ્ઞાનની પર્યાય જ્ઞેયને જાણે છે, તો જ્ઞેય થઈને જાણે છે કે જ્ઞાનમાં જ્ઞાન રહીને જાણે છે? જો જ્ઞેય થઈને જાણે તો પોતાનો નાશ થઈ જાય. જેનું છે એનું થઈ જાય. જ્ઞેયનું જ્ઞાન થઈ જાય. એમ છે નહિ. આહા..હા..! પોતાના જ્ઞાનની પર્યાય જ્ઞેયને જાણે, જ્ઞાન જ્ઞેયરૂપ થઈને નહિ. પોતાની જ્ઞાનની પર્યાય પોતામાં રહીને પોતાને જાણે છે. એ નિશ્ચય છે. વિશેષ કહેશે...

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૬, શુક્રવાર, તા. ૦૫-૦૮-૧૯૭૭, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૦૮

... આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? ઝીણી વાત છે ભાઈ બહુ. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર .. છે. જો જાણનારો તું છો તો રાગાદિને જાણતા તું જાણનારો રાગરૂપ થઈને જાણે છો

રાગને? કે જ્ઞાનમાં રહીને રાગને જાણે છો? આહા..હા..! પંડિતજી! આવી વાતું ઝીણી બહુ લોકોને પડે, શું થાય? માર્ગ એવો છે. અનંતકાળમાં એણે ભિન્ન તત્ત્વ છે તેમ એણે જાણ્યું નથી. આહા..હા..! જ્ઞાન ભગવાન આત્મા જાણવાના સ્વભાવવાળો, એની પર્યાયમાં જાણવાની દશા થઈ એ જાણવાની દશા રાગથી થઈ? પુદ્‌ગલથી થઈ? પરને જાણતા પરથી થઈ કે પોતાને જાણતા પોતાથી થઈ? આહા..હા..! ન્યાય લોજિકથી તો વાત છે. વીતરાગનો માર્ગ નયાવોયં છે. ન્યાયથી સિદ્ધ થાય છે. એમને એમ માને એ કાંઈ વીતરાગને માનતો જ નથી, સમજતો જ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'પુદ્‌ગલાદિસ્વરૂપ જ હોવો જોઈએ,...' જો આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, એ પુદ્‌ગલાદિ નો હોય, રાગનો હોય, શરીરનો હોય, વાણીનો હોય... આહા..હા..! અરે! પરસ્ત્રી, શરીર, પૈસા એને જાણતો એનો હોય તો તો એ જડ થઈ ગયો આત્મા, પર થઈ ગયો આત્મા. એ આત્મા જ્ઞાનરૂપે પરને જાણતા જ્ઞાનરૂપે રહીને જાણે એ પણ હજી વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?? ઓહો..! ક્યાં જાવું એને? એ કોણ છે ચૈતન્યપ્રભુ અંદર? એ જ્ઞાનનો પુંજ છે. જેમ સાકર મીઠાશનો પુંજ છે એમ આ જ્ઞાનનો ઢગલો ચૈતન્યસ્વરૂપ છે જ્ઞાન. હવે એ જ્ઞાનની પરિણતિ જ્યારે રાગને જાણવા જાય ત્યારે રાગરૂપ થઈને જાણે? કે જ્ઞાનરૂપ રહીને જાણે? શેઠ! બરાબર છે? તુલના કરવી. શેઠ સવારે કહેતા હતા કે જો ભાઈ તુલના કરતા બેસે એવું છે એમ કહેતા હતા. તુલના-તુલના એટલે માપ.

શ્રોતા :- ... હિસાબ લગાવે તો સમજાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હિસાબ લગાવે તો કહ્યું હતું. એ તુલના કરવી કે હિસાબ લગાવવો. આહા..હા..!

શ્રોતા :- જ્ઞાન બોલે .. એનો જોખ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, જોખ. આહા..હા..!

જેણે ભગવાન આ ચૈતન્યસ્વરૂપ અંદર પ્રજ્ઞાબ્રહ્મસ્વરૂપ, જ્ઞાનનો પુંજ આત્મા એ જ્ઞાનની વર્તમાન દશા થતાં તે ખરેખર તો એ જ્ઞાનની દશાનો સ્વકાળ છે તેથી તે જ્ઞાનપર્યાય થાય છે. આહા..હા..! એ જ્ઞાનની દશા, અંદર દયા, દાન, વ્રતનો વિકલ્પ રાગ ઉઠે એને જાણે એમ કહેવું વ્યવહાર છે. કેમકે એ રૂપે થઈને જાણતું નથી. આહા..હા..! જ્ઞાન તો જ્ઞાનરૂપ રહીને એને જાણવું એમ કહેવું એ તો વ્યવહાર છે. આહા..હા..! હજી તો દયા, દાન અને વ્રતના પરિણામ એ રાગ છે એની ખબર ન મળે. આવું તો મૂઢપણું અનાદિનું. આહા..હા..! અને તેને જાણનારો જાણતા... સમજાણું કાંઈ? પરરૂપ થઈને જાણે? દશરથલાલજી છે? લોજિકથી આ તો વીતરાગનો માર્ગ ન્યાયથી છે. ની ધાતુ છેને ની? જ્ઞાનસ્વરૂપને ન્યાયમાં જે રીતે (છે) ત્યાં દોરી જવું જ્ઞાનને. ઝીણી વાતું ભગવાન! આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે શરીરની ક્રિયા આત્મા કરે નહિ, અંદર રાગ જે થાય એ પણ આત્મા

કરે નહિ. કરે તો તો મિથ્યાદૃષ્ટિ થઈ જાય. આહા..હા..! પણ એને જાણે નહિ. એને જાણવું કહેવું એ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હજી તો આગળ લઈ જશે થોડું. એથી આગળ. આહા..હા..! '**પુદ્‌ગલાદિનો હોય તો ચેતયિતા...**' રાગનો જ થઈ જાય, શરીરનો જ થઈ જાય. '**પુદ્‌ગલાદિથી જુદું દ્રવ્ય ન હોવું જોઈએ;...**' તો રાગથી, શરીરથી જુદું તત્ત્વ ભગવાન આત્મા છે એ તો રહેવું ન જોઈએ. પરને જાણતા પરરૂપ થઈને જાણે તો જુદું તત્ત્વ ચેતયિતા એ તો રહી શકે નહિ. આહા..હા..! હવે આવા વાણિયાને નવરાશ ન મળે વેપાર-ધંધા આડે. હવે આવી વાતું, હવે એ કેમ બેસે બિચારાને? આહા..હા..! જૈનધર્મમાં જન્મ લીધા પણ જૈનધર્મ શું છે (એની ખબરું ન મળે). આહા..હા..!

અહીં તો પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ એમ ન્યાયના લોજિકથી ન્યાય કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. તારું તત્ત્વ રાગ ને શરીર, વાણી, મનથી ભિન્ન છે. તો ભિન્ન તત્ત્વ ભિન્નને જાણવા કાળે ભિન્નરૂપ થઈને જાણે? આહા..હા..! કે પોતામાં રહીને જાણે? શેઠ! આ તો સમજાય એવું છે. આહા..હા..! વિષય ઝીણો છે, પણ વસ્તુ તો આવી છે, બાપુ! પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરની વાણી કોઈ અલૌકિક છે. દુનિયાને યથાર્થ વસ્તુ સાંભળવા મળતી નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે.

'**એમ હોતાં, ચેતયિતાના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.**' જાણનારો ભગવાન પરરૂપે થઈને જાણે તો તો ચેતયિતા ભિન્ન છે, આત્મા જાણનારો ભિન્ન છે એનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! પકડાય છે કે નહિ? ધીરૂભાઈ! એય..! કાંતિભાઈ! એ તો બધા અમલદાર કહેવાય. આ બધા વેપારી કહેવાય. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! '**પરંતુ દ્રવ્યનો ઉચ્છેદ તો થતો નથી,...**' વસ્તુ છે જાણનારી ચીજ એનો નાશ કે દિ' થાય? એ તો ભગવાન આત્મા તો અનાદિ અનુત્પત્તિ-કોઈએ ઉત્પન્ન કર્યો નથી. તેમ નાશ થાય એવો નથી. એ તો અનાદિ ચીજ છે. આહા..હા..! એવો અનાદિ જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા રાગરૂપ થઈને જાણે તો ચેતનપણાનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! કેવી શૈલી! જુઓ તો ખરા એક સમયસારની સંતોની શૈલી જગતને સમજાવવાની. આહા..હા..!

'**કારણ કે એક દ્રવ્યનું અન્ય દ્રવ્યરૂપે સંક્રમણ થવાનો તો પૂર્વે જ નિષેધ કર્યો છે.**' ૧૦૩ ગાથામાં. કોઈપણ વસ્તુ... આહા..હા..! મોરના પીંછા. પીંછું હોય છેને મોરનું? હવે એક જ હોય દોરાનો. હવે આમ એક વચલામાં ચકરાવામાં રંગ ફેર અને આમ પાછળના ભાગમાં રંગ ફેર. હોય એક જ દોર. આહા..હા..! કોણે એ ચિતરામણ કર્યું? કોઈ કારીગરે કર્યું? આહા..હા..! મોરના જીવે કર્યું? આહા..હા..! અરે! પૂર્વે પણ એ કોઈ પૂર્વે ભાવ કર્યો હતો એનું બંધાણું કર્મ એના નિમિત્તથી આ થયું છે. નિમિત્તથી થયું એટલે નિમિત્તે ત્યાં પ્રવેશ કર્યો? આહા..હા..!

શ્રોતા :- નામ કર્મની પ્રકૃતિ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– પ્રકૃતિ જુદી ચીજ છે. આમ વચમાં ચાંદો ગોળ હોય અને આમાં લીલું હોય, અહીં પંચરંગી. આહા..હા..! પરમાણુઓ, રજકણો જગતની ચીજ છે. એ ચીજ પોતાને કારણે એ રીતે પરિણમીને પર્યાય થઈ છે. એમ આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એને રાગને શરીરને જાણતા પોતાથી પર્યાય થઈ છે. આહા..હા..! આવી વાતું ઝીણી બાપુ! શું થાય? વીતરાગ તત્ત્વ ઝીણું એ લોકોને મળ્યું નથી બિચારાને. બહારથી આ કડાકૂટા કરે. ઈચ્છામી પડિક્કમણા ઈરિયા વિરિયા... જીવિયા વહોરવિયા તસ્સ મિચ્છામી દુક્કડમ. થઈ ગઈ સામાયિક. અરે! પ્રભુ! બાપુ! તારો ધર્મ શું છે એની હજી તને ખબર નથી. આહા..હા..! એ કહે છે કે એ વાણી બોલાણી અંદર ઈચ્છામી પડિક્કમણું એ વાણી જડ છે. એ જડને જાણતાં જાણનારો જડમાં ભળીને જાણે છે? કે ચૈતન્યમાં રહીને જાણે છે? આહા..હા..! તાવકાયં ઠાણેણં માણેણં જાણેણં અપ્પાણં.. એટલે શું પણ? એ તો ભાષા અવાજ થઈ. હમણાં આમ કરું એ તો વિકલ્પ ઉઠ્યો રાગ છે. હવે રાગને... ત્યાં એમ કહે કે અપ્પાણં વોસરે. આત્માને વોસરવું. કેવો આત્મા પણ? એ રાગરૂપે થયો છે તેને હું છોડી દઉં છું એમ કહે છે. એ રાગરૂપે થયો છે પર્યાયમાં એ ખરેખર રાગરૂપે થયો જ નથી. આહા..હા..! એ તો ચૈતન્ય સ્વરૂપે રહીને તે રાગને જાણે છે. જો રાગને જાણતા રાગરૂપ થઈ જાય તો ચૈતન્યનો વિચ્છેદ નાશ થઈ જાય અને એક દ્રવ્ય, બીજા દ્રવ્યમાં સંક્રમે એનો તો પહેલેથી નિષેધ કર્યો છે. ના પાડી છે. આહા..હા..! આવું (સમજવા) ક્યારે નવરાશ (મળે)? અને બાયુંને બિચારાને નવરાશ ન મળે આખો દિ' છોકરા રમાડવા, રાંધવું, પીવું, ખાંડવું. આહા..હા..! એરેરે! જિંદગી ચાલી જાય. આહા..હા..! મજૂરી છે બધી રાગની. રાગની હોં, એ ક્રિયાની નહિ. એ રાગને જાણનારો કહે છે અહીંયાં રાગરૂપ થઈને જાણે કે જ્ઞાનમાં રહીને જાણે? આટલી વાતું આકરી. આહા..હા..!

'**માટે (એ સિદ્ધ થયું કે) ચેતયિતા...**' જાણનારો પ્રભુ ચૈતન્ય ભગવાન એ '**પુદ્ગલાદિનો નથી.**' એ રાગનો, શરીરનો અને વાણીનો એ નથી. આહા..હા..! એ તો જ્ઞાનનું જ્ઞાન છે. આહા..હા..! ક્યાં લઈ ગયા વાતને! આ તો વીતરાગ માર્ગ છે, ભાઈ! પરમેશ્વર સર્વજ્ઞ જેને એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક છે માટે જણાણા નહિ, પર્યાયમાં જણાણા. કહે છે કે પર્યાયમાં જણાણા એ લોકાલોકરૂપે થઈને જણાણા? કે જ્ઞાનમાં રહીને જણાણા? આવું છે. વીતરાગ પરમેશ્વરનો માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ-ઝીણો. '**ચેતિયતા પુદ્ગલાદિનો નથી. (આગળ વિચારીએ :)**' હવે એટલેથી તો નિષેધ કર્યો. '**જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો નથી...**' જાણનારો ભગવાન રાગનો નથી, એ વ્યવહાર રત્નત્રયનો વિકલ્પ ઉઠે એનો નથી. શરીરની ક્રિયાનો નથી, વાણી ચાલે એનો એ નથી. '**તો ચેતયિતા કોનો છે?**' તો એ જાણનારો છે કોનો? એમ કહે છે. '**ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે.**' ઉત્તર આપ્યો. એ જાણનારનો જ જાણનાર છે, જાણનારનો જ જાણનાર છે. આહા..હા..! એ રાગનો જાણનાર

નહિ, શરીરનો જાણનાર નહિ. આહા..હા..! એ જાણનારનો જ જાણનાર છે. આવી વાત છે.

પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ એમ ફરમાવે છે કે એકવાર સાંભળ તો ખરો, પ્રભુ! અનંતકાળમાં તેં સત્યની વાત સાંભળી નથી. આહા..હા..! એ ચૈતન્ય ભગવાન આત્મા રાગને જાણતા, શરીરને જાણતા, વાણીને જાણતા વાણીનો, શરીરનો, રાગને થઈને જાણતો નથી. એ તો જ્ઞાનસ્વરૂપમાં રહીને જાણે છે. તો હવે છે ચેતયિતા કોનો હવે? એ જ્યારે એનો નથી, રાગનો નથી, પરનો નથી. આહા..હા..! કહો, કાંતિભાઈ! આવું ઝીણું છે. આ પ્લેન-ફ્લેનમાં કાંઈ બધા ધોકા હતા બધા. મોટા ટોપા પહેરીને આવતા ત્યાં પ્લેનમાં. આ વેપારી દુકાનમાં ધંધો કરીને બે-પાંચ હજાર પેદા કરતો હોય મહિને. ધૂળેય નથી સાંભળને હવે. એ જડની દશા તેં કરી છે? અરે! તને રાગ આવ્યો એ રાગનો જાણનાર રાગરૂપે થઈને જાણતો નથી એવી તો તારી ચીજ છે. એને ઠેકાણે મેં આ રાગ કર્યો અને મેં આ કામ કર્યાં. મિથ્યાદૃષ્ટિ, મૂઢ જીવ છે. જીવતત્ત્વની એને ખબર છે નહિ. આહા..હા..!

'ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે. (આ) ચેતયિતાથી જુદો એવો બીજો ક્યો ચેતયિતા છે...' શિષ્યનો પ્રશ્ન. પ્રભુ! આપે તો એમ કહ્યું, જાણનારનો જાણનાર છે. જાણનારનો જાણનાર છે. રાગનો, શરીરનો નહિ, તો જાણનારનો જાણનાર છે. તો બીજો ક્યો જાણનાર છે કે એનો એ જાણનાર છે? આહા..હા..! એમ કહ્યુંને? જાણનારનો જાણનાર છે. ત્યારે જાણનારનો અને જાણનાર એ તો બે ચીજ થઈ ગઈ. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ ભાઈ! આહા..હા..! **'ચેતયિતાથી જુદો અન્ય કોઈ ચેતયિતા નથી,...'** ઉત્તર આપે છે. **'એવો બીજો ક્યો ચેતયિતા છે કે જેનો (આ) ચેતયિતા છે?'** આહા..હા..! જાણનારનો જાણનાર છે. જાણનારનો જાણનાર એમ બે પડી ગયા એ તો. એવો જાણનાર ક્યો છે કે જેનો એ જાણનાર છે? આહા..હા..! હવે આવી વાત ન્યાયની જાડી બુદ્ધિ મગજ... વેપાર-ધંધા કરીને મરી ગયા આખો દિ'. કામદાર! આ લોઢાના આ કર્યાં ને ધૂળ આ કરી. પાંચ-પચાસ લાખ ભેગા કર્યાં, ધૂળ શું કોણ કરે? બાપુ! તને ખબર નથી ભાઈ! એ અજીવને ભેગા તો કરે નહિ, પણ અજીવને જાણતા અજીવરૂપ થઈને જાણે નહિ. એ જ્ઞાનરૂપ થઈને જ્ઞાન જાણનારો જાણે. આહા..હા..! ત્યારે પ્રશ્ન થયો કે એ જાણનારનો જાણનાર છે, તો જાણનાર કોણ બીજો છે કે એનો એ જાણનાર છે?

'ચેતયિતાથી જુદો અન્ય કોઈ ચેતયિતા નથી,...' ગુરુ ઉત્તર આપે છે કે સાંભળ. જાણનારનો જાણનાર કોઈ જુદો નથી. આહા..હા..! **'પરંતુ તેઓ બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે.'** જાણનારનો જાણનાર એ તો બે અંશો છે સ્વસ્વામીના. આહા..હા..! સ્વસ્વામી-પોતે પોતાનો સ્વામી એના બે અંશો. જાણનારનો એ જાણનાર એ તો બે અંશો છે. એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! શું કીધું એ? આહા..હા..! પરમેશ્વરની વાણી ઝીણી બહુ બાપુ! લોકોની બુદ્ધિ જાડી. વાડા બાંધીને બેઠા અને વાડામાં

પ્રરૂપકો બધા એવા. આહા..હા..! તમે આ કરો, વ્રત પાળો, અપવાસ કરો, તમને ધર્મ થાશે. આહા..હા..! ભાઈ! તને ખબર નથી. અપવાસ કરું એવો જે વિકલ્પ છે એ રાગ છે અને પરની દયા પાળું એવી જે વૃત્તિ ઉઠી એ પણ રાગ છે. આહા..હા..! ભાઈ! તને ખબર નથી. ચૈતન્યના તત્ત્વને રાગની સાથે એકમેક કરીને જાણવું એ પણ એનું સ્વરૂપ નથી. આહા..હા..! રાગ અને શરીર એ તો સ્વરૂપ નથી આત્માનું, પણ રાગને જાણતા રાગરૂપ થઈને જાણે એવું પણ એનું સ્વરૂપ નથી. આહા..હા..! ત્યારે કહે, એ છે કોનો એ? જ્યારે રાગનો નહિ, શરીરનો નહિ, પુદ્ગલનો નહિ. એ છે ચેતયિતા જાણનારો જાણનારનો છે. તો પ્રભુ એ જાણનારનો જાણનાર કોણ છે બીજો વળી? બે થઈ ગયા આ તો. જાણનારનો જાણનાર છે. અરે! આહા..હા..! ભાઈ! બે અંશોના બે ભાગ પડ્યા છે. વસ્તુ એમને એમ જાણનાર-જાણનાર જ છે. આહા..હા..! ક્યાં લઈ ગયા?

'સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે. અહીં સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશોના વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે?' ગજબ વાત છે! એટલે? રાગ મારો છે અને રાગને જાણું છું એ તો ક્યાંય રહી ગઈ વાત, પણ જાણનારને જાણું છું એવો જે ભાગ પડ્યો બે, એમાં સાધ્ય શું છે? એમાં શાંતિની સિદ્ધિ ક્યાં છે એમાં? હું જાણનારને જાણું છું એવા ભેદમાં આત્માને સમ્યગ્દર્શન ક્યાં છે ત્યાં? આહા..હા..! કેમકે સમ્યગ્દર્શનમાં જાણનારને જાણું એવા ભેદ જ હોતા નથી. આહા..હા..! આવી વાત!

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ જાણનારો તે હું છું એમ ત્રિકાળી ઉપર દૃષ્ટિ આપતા સમ્યગ્દર્શન થાય. જાણનાર જાણનારો જ છે એવો ભેદ પણ જ્યાં છે નહિ. આહા..હા..! એને તો હજી ધર્મની પહેલી સીઢી સમ્યગ્દર્શન (કહેવાય) અને સમ્યગ્દર્શન વિના વ્રત ને તપ ને ચારિત્ર બધા રણમાં પોક મૂકવા જેવા છે, એકડા વિનાના મીંડા છે. આહા..હા..!

અહીં તો પરમાત્મા, સંતો એમ કહે છે, વીતરાગી સંતો જગતને જાહેર કરે છે, પ્રભુ! રાગને જાણવું અને શરીરને જાણવું એ તો તારું સ્વરૂપ નહિ, કેમકે એ તો પરચીજ છે. પણ હું મને જાણું છું, જાણનારો જણાય છે એવો ભેદ પણ ક્યાં છે એમાં, કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું. જાણનારનો જાણનાર છે એ તો પોતાના સ્વસ્વામી અંશો બે થયા. જાણનારો એનું જ્ઞાન જાણનાર. જાણનારનો જાણનાર. એ તો બે પોતપોતાના સ્વભાવના ભેદરૂપે બે અંશો પડ્યા. એવા બે અંશના ભેદથી તને શું સાધ્ય છે? તને શું એમાં લાભ છે? કહે છે. આહા..હા..! કહો, સમજાણું કાંઈ? નેમચંદભાઈ! આવી વાતું ઝીણી છે. વીતરાગ પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ આમ કહે છે. એને બિચારાને સાંભળવા પણ મળે નહિ. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે એકવાર સાંભળ તો ખરો કે અમે તને એમ કહીએ છીએ કે એ રાગાદિ પુદ્ગલ જે પર છે,... જેમ એ ખડી છે ખડી એ ભીંતને ધોળી કરે છે એમ કહેવું એ

વ્યવહાર. કેમકે ભીંત પર છે. ધોળી અવસ્થા તો પોતામાં થાય છે અને પોતાથી થઈ છે. ભીંતમાં થઈ નથી, ભીંતને લઈને થઈ નથી. આહા..હા..! એમ આ ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા રાગને, શરીરને જાણે છે એ રાગ અને શરીર એના નથી. એને જાણે છે એમ કહેવું, એ રૂપે થઈને જાણે છે? આહા..હા..! એ રૂપે થાય તો તો જડ થઈ જાય. જ્ઞાન તે રાગરૂપે થઈ જાય. આહા..હા..! ધર્મચંદજી! જગતને નવરાશ-ફુરસદ નહિ. આહા..હા..!

અરે! ચોર્યાશીના અવતારમાં જુઓને ઓલું સવારમાં આવ્યું હતું. બ્રાહ્મણનો છોકરો એક બી.એ.માં નાપાસ થયો. ખોડિયારમાં, શિહોર પાસે છે. મા-બાપને લખ્યો કાગળ કે બી.એ.માં હું નાપાસ થયો, સહનશીલતા મને રહેતી નથી. હું સહન કરી શકતો નથી. પિતાજી! હું પાણીમાં પડીને... આહા..હા..! મરી ગયો. આ શિહોર. કહો, હવે આ દુનિયા બાપુ ક્યાં જાવું? ત્યાં માસીબા બેઠી છે? આટલી પ્રતિકૂળતા તને સહન કરતા ન આવડે. અરેરે! હવે એ મરીને ક્યાં ઢોરમાં જાશે બિચારા. ક્યાંય અવતર્યો હશે માછલીમાં કે કૂતરીમાં. માંસ આદિ ન ખાતા હોય બિચારા એટલે. આહા..હા..! અરેરે! ભાઈ! તને ત્યાંના અપમાન બધા સહન કરવા પડશે. તો અહીં તને અપમાન એટલું હતું એમાં સહન કરવામાં વાંધો શું હતો? આહા..હા..!

અહીં તો એમ પ્રભુ કહે છે, તારું અસ્તિત્વ જે છે તારું આત્માનું એ જ્ઞાનરૂપે રહેનારું એ અસ્તિત્વ છે. આહા..હા..! એ જ્ઞાન રાગને જાણતા જ્ઞાનના અસ્તિત્વથી તે અસ્તિત્વમાં રહીને આ જાણે એમ કહેવું વ્યવહાર છે. રાગનો કર્તા તો આત્મા નહિ, કર્તા માને તો તો એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છે... આહા..હા..! પણ રાગનો જાણનાર માને તોપણ એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છે. કેમકે એ પરને જાણતો નથી, જાણે છે પોતાની પર્યાયમાં રહીને, આ પર છે તેમ ઉપચારથી જાણે છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. કહે છે, પ્રભુ! અહીં કહે છે સંતો, વીતરાગી મુનિઓ છે આ. જેને અનંત આનંદના ઉછાળા મારે છે પર્યાયમાં. એને મુનિ કહીએ. અતીન્દ્રિય આનંદનો, ભરતી જેમ દરિયામાં આવે પાણીના કાંઠે, એમ જેને પર્યાયને કાંઠે અતીન્દ્રિય આનંદનો છલકાવ આવે છે, ઉછળે છે. આહા..હા..! એ આનંદની દશા તે આત્મા છે. એમાં વિકલ્પ ઉઠે અને શરીર એ કોઈ આત્મા નહિ. આહા..હા..!

અહીં તો એમ કહે છે કે જાણનારનો જાણનાર છે એવા બે ભાગ પાડીને તને શું સાધ્ય છે? જાણનાર જાણનાર જ છે, બસ. એવી દૃષ્ટિ અંતર કરતા એને સમ્યગ્દર્શન થાય. હજી ધર્મની પહેલી સીઢી. ચારિત્ર ને વ્રત ને તપ તો બાપુ, એ તો ક્યાંય આઘા રહી ગયા. એ ખબરું ન મળે એને. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીં તો કહે છે કે જાણનારો જાણનારનો. એ વસ્તુમાં બે ભાગ કેમ પાડ્યા તેં? એ તો સ્વસ્વામી અંશના બે ભેદ પડ્યા. પોતે પર્યાયનો સ્વામી અને પર્યાય અને દ્રવ્ય સ્વ એના બે ભાગ પડી ગયા. આહા..હા..! છે એનો સ્વભાવ એવો. સ્વસ્વામીસંબંધ નામની શક્તિ છે એનામાં. ભગવાન આત્મામાં એક ગુણ એવો છે. સ્વસ્વામીસંબંધ. દ્રવ્ય, ગુણ અને નિર્મળ પર્યાય સ્વ અને એનો સ્વામી. પણ આ સ્વ અને

સ્વામીના ભેદ ક્યાંથી પાડ્યા તેં? એમ કહે છે. આહા..હા..!

સમયસારમાં કહ્યું છેને કે જ્ઞાન લક્ષણ છે અને આત્મા લક્ષ છે. જ્ઞાનલક્ષણથી આત્મા લક્ષ્ય (થાય) છે. ત્યારે શિષ્યે પૂછ્યું કે લક્ષણથી લક્ષ છે એ જુદી ચીજ ક્યાં છે? કઈ છે? લક્ષણથી લક્ષ છે. એ ભેદ પડી ગયો. એ કરતા લક્ષને જ સીધું સમજાવોને. બાપુ! એ લક્ષ જે વસ્તુ છે આત્મા સિદ્ધસ્વરૂપ એ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છે એને જ્ઞાન દ્વારા, લક્ષણ દ્વારા લક્ષ થઈ શકે છે. જેને લક્ષનું ભાન નથી, જેને વસ્તુની પ્રસિદ્ધિ દૃષ્ટિમાં નથી, એની પ્રસિદ્ધિ કરવા જ્ઞાન તે લક્ષણ એનું છે એમ કરીને લક્ષની પ્રસિદ્ધિ કરાવી છે. અરેરે! આવી વાતું હવે. કહો, પોપટભાઈ! આવું મુંબઈમાં તો કાંઈ મળે એવું નથી. વાત સાચી. આહા..હા..! ઓહો..હો..! ઈ એક એક વાતને અંદર ઘડ બેસાડવી. આહા..હા..! અનંતકાળમાં એણે કર્યું નથી. એમને એમ બફમમાં ને બફમમાં જિંદગીયું ચાલી ગઈ ઘણાને ૫૦-૬૦-૭૦ થઈ ગયા, જાવ ઢોરમાં મરીને. આહા..હા..! વસ્તુની સ્થિતિની ખબર ન મળે પરમેશ્વર કહે છે ઈ. વિપરીત માન્યતા આહા..હા..! વિપરીત માન્યતાનું ફળ તો ચાર ગતિ છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે આત્મા રાગનો જાણનાર નહિ અને જાણનારનો જાણનાર. આહા..હા..! આત્મા પુદ્ગલ શરીરનો જાણનાર નહિ, શરીરનો જાણનાર અને રાગનો જાણનાર નહિ. પણ જાણનારનો જાણનાર. આહા..હા..! એવા બે ભેદથી તને સાધ્ય શું છે? એમાં તને પ્રાપ્તિ શેની થશે? રાગની થશે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કહો, રસિકભાઈ! આવો માર્ગ છે. અરે..! ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવે એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક જાણ્યા, જોયા. ઈચ્છા વિના દિવ્યધ્વનિ પ્રધાન અવાજ નીકળ્યો પ્રવચન. પ્ર-વચન. એ આ પ્રવચનનો આ અંશ છે. આહા..હા..!

એમાં એમ કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. આહા..હા..! એ પણ વ્યવહાર છે. સાંભળવાનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ પણ વ્યવહાર વિકલ્પ છે, રાગ છે, પણ એને સમજાવવામાં બીજી શું ચીજ થાય? પ્રભુ! તું જાણનાર છો કે નહિ? જાણનાર સ્વભાવથી અવિનાભાવી તારું તત્ત્વ છે કે જુદું છે? આ રાગ ને શરીર ને પર તો બધું જુદી તત્ત્વ ચીજ છે. આહા..હા..! આજે છાપામાં આવ્યું છે ભાઈ એક કાંઈક ઓલા રજનીશનું. રજનીશ પુનામાંથી ચાલ્યો જાય છે. કોઈ એના લક્ષણમાં ફેર છે એમ લખ્યું છે. છાપુ આવ્યું છે. કાંઈ ધર્મની ખબર ન મળે અને ધતીંગ ચલાવવા. આહા..હા..! સંભોગથી સમાધિ છે એમ કહે છે. પહેલા આવ્યું હતુંને. આમાં એક બાઈએ ઉઘાડું પાડ્યું એનું. પછી એક બાઈ હતી એણે ઉઘાડુ પાડ્યું, એક બાઈ બીજી એણે ઉઘાડું પાડ્યું. મને પણ એકાંતમાં એના લક્ષણ ખરાબ લાગ્યા.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ બીજી બાઈનું અને આ બીજી બાઈનું. હવે ત્યાંથી જાય છે પુનાથી. પંદર લાખનું મકાન. અરર! આવા ભાન વિના. ભોગ-સંભોગ તો મહાપાપ. વિષય-

ભોગ, સ્વસ્ત્રી સાથે ભોગ પણ મહાપાપ. અરર! એનાથી સમાધિ થાય. ગજબ વાત છેને! આ તમારા શેઠના. તારણસ્વામીમાંથી. એમાં લખ્યું છે હોં! મોટું આવ્યું છે પાનું. 'આસપાસ' નામનું પત્ર નીકળે. આસપાસ. એટલે આસપાસ શું થઈ રહ્યું છે. એ આજે લાવ્યા હતા, ચંદુભાઈ લાવ્યા હતા. આહા..હા..! પ્રભુ! તારો માર્ગ.. એમાં પણ બિચારા મૂર્છાઈને પડ્યા છેને કેટલાય. ભગવા પહેર્યા અને થઈ ગયા રજનીશના ભક્ત. ભગવાન રજનીશ. હવે એના પોગળ નીકળ્યા આવા. બાવો છેને ઓલો નહિ? સાંઈબાબા. એનું પોગળ ખોલ્યું લોકોએ કે જાદુગરી લાવ બતાવ અમારી પાસે આવીને. ચેલેન્જ કર્યા છે. બધા તત્ત્વને સમજ્યા વિના ચાલી નીકળ્યા. અને અહીં બાઈએ બહુ ઉઘાડું કર્યું છે છાપામાં. પત્ર લખ્યો છે મોટો, છાપામાં આવ્યું છે. નાલાયક માણસ છે, આવો છે, તેવો છે. આહા..હા..! કંઈકને.. અરર! ગજબ છે. એમાં લખ્યું છે સંભોગથી સમાધિ. પહેલા આવ્યું હતું ખરું એક ફેરી. ભોગમાં આનંદ આવે છે એ આનંદની જાત છે. અરે! પાપ છે. આહા..હા..! એકલા આ તો દુઃખ છે બાપા! એ હાડકા અને ચામડા એને ચુંથવા વૃત્તિથી રાગ, એ ક્રિયા તો જડની છે, પણ એમાં રાગ થાય છે એ તો પાપ છે. આહા..હા..! અશુભરાગ છે, આહા..હા..! અધર્મ રાગ છે. એનાથી સમાધિ થાતી હશે? અહીં તો શુભભાવથી ન થાય તો તારા પાપથી ક્યાંથી થાય? આહા..હા..!

શ્રોતા :- દિમાગ ખરાબ થઈ ગયો છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દિમાગ ખરાબ થઈ ગયો છે, ઠીક કહે છે. વાત તો સાચી છે. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે જે દયા, દાન, વ્રતનો, શુભભાવ એને જાણવું એ પણ આત્માનું સ્વરૂપ નહિ. કરવું તો નહિ, જાણવું એ નહિ. જાણવું તો જાણનારમાં રહીને જાણે છે. એ પણ કહે છે કે જાણનારો જણાય છે એવા બે ભાગ પાડ્યા એમાં તારું સાધ્ય શું? એમાં તમને લાભ શું? એમ કહે છે. આહા..હા..! એ રાગને પોતાનો માનવો એમાં તો સાધ્ય છે પાપ. રાગને જાણનારો રાગને જાણે છે એકલું એ પણ વિપરીત દૃષ્ટિ છે. પણ જ્ઞાન જ્ઞાનને જાણે છે એવો ભેદભાવ. આહા..હા..! આવી વાતું છે. કહો, પંડિતજી! બાપુ! આ તો વીતરાગ પરમેશ્વર સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરની આ વાણી છે. આ કોઈ આલીદુઆલી ધર્મને નામે નીકળી જાય અને વાતું કરે એ નથી આ. આ તો ત્રણલોકના નાથ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કોઈ ઢોંગીલાનું નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ ઢોંગીના ઢોંગ નથી, પ્રભુ! આ તો પરમાત્માની વાત છે. પરમાત્માના વિરહ પડ્યા ભરતક્ષેત્રમાં અને આંટા પડી પડીને ધર્મને નામે... આહા..હા..! અરેરે! ભગવાન રહી ગયા મહાવિદેહમાં, ભરતમાં થઈ ગયા અવતાર. આહા..હા..! ભગવાનના વિરહ રહ્યા. ભગવાનનો વિરહ રહ્યો, પણ કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિનો વિરહ થઈ ગયો. કેવળજ્ઞાન પણ

થાય નહિ. આહા..હા..! એમાં આ ઝઘડા ઊભા કર્યા. એકકોર કહે કે દયા, દાન, વ્રત કરતા ધર્મ થાય, બીજો કહે કે મૂર્તિની પૂજા અને ભક્તિ કરતા ધર્મ થાય, ત્રીજો કહે કે દેશની સેવા ને બીજાને આહાર-પાણી દેવા એમાં ભાવ થાય એને ધર્મ થાય. ભગવાન! એ બધી રાગની ક્રિયા પ્રભુ! તને મિથ્યાત્વ લાગે છે. આહા..હા..! મિથ્યા અસત્ય જૂઠી દૃષ્ટિ છે. અસત્‌નું સેવન છે ત્યાં. અહીં તો સત્ પ્રભુ જાણનારો જાણનારને (જાણે). અરે! જાણનારો કોણ અને જાણનાર જાણે એ કોણ કહે છે. એ તો જાણનારના બે અંશો પાડ્યા. જાણનારો જાણનારને. આહા..હા..! એ તો બે અંશો-બે ભાગ પાડ્યા. એકમાં બે ભાગ પાડ્યા, એવા ભાગથી તને શું સાધ્ય છે?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અંશ એ વિકલ્પ ઉઠે છેને. ભેદ છેને. ભેદ પાડવો એ વિકલ્પ છે, રાગ છે. આહા..હા..! હવે એ સાંભળ્યું પણ ન હોય ક્યાંય. ઓલા કહે, ભગવાનની ભક્તિ કરો. નમો અરિહંતાણં, નમો સિદ્ધાણં. પાંચ પરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કરવું એ ધર્મ છે. અહીં કહે કે એ સ્મરણ કરવું એ રાગ છે. એ તો રાગ છે, પણ આત્મા આત્માને જાણે એવો ભેદ પાડવો એ રાગ અને વિકલ્પ છે. વસ્તુ તો એની એ છે, છે ઈ છે. આહા..હા..!

'એવું શું સાધ્ય છે?' આવા બે ભાગ પાડીને તને લાભ શું છે કહે છે. આહા..હા..! **'કાંઈ સાધ્ય નથી.'** જરીએ આત્મજ્ઞાનનો લાભ કે સમકિતનો લાભ એનાથી નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ પુરુષાર્થ નથી એનો એ. આહા..હા..! વાત એ પ્રયત્ન જે સ્વ તરફ જુકવું જોઈએ, બહારથી ફરીને અંદરમાં જાવું જોઈએ, પુરુષાર્થ જોઈએ. આહા..હા..! એ કાંઈ ભાષાથી અને કાંઈ એકલા જાણપણા કર્યા માટે અંદર આવી જાય એવી ચીજ નથી. આહા..હા..! આ તો એક ધારણા કરી. એ તો પરલક્ષી વસ્તુ છે. શાસ્ત્રજ્ઞાન એ પરલક્ષી વસ્તુ છે. એનાથી આત્મા પ્રાપ્ત થાય નહિ. અહીં તો જાણનારો જાણનારનો જ છે એવા ભેદથી પણ પ્રાપ્ત થાય નહિ. આહા..હા..!

'તો પછી જ્ઞાયક કોઈનો નથી,...' જાણનારો તે કોઈનો ભેદ નથી. **'જ્ઞાયક જ્ઞાયક જ છે—'** આહા..હા..! જાણનાર જાણનાર જ છે, બસ. **'એ નિશ્ચય છે.'** આ તો જ્ઞાયક જ્ઞાયક જ છે એ નિશ્ચય છે. જ્ઞાયક જ્ઞાયક જ છે એમ. જાણનાર-જાણનાર જ છે, બસ. જાણનાર જાણનારનો છે એમ નહિ. આહા..હા..! એવી અંતર દૃષ્ટિ થવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે. એનું નામ હજી ધર્મની પહેલી સીઢી અને પહેલું પગથિયું છે અને એના વિના બધા થોથા એકડા વિનાના મીંડા છે કોરે કાગળે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- સમ્યગ્દૃષ્ટિ થવાના અભ્યાસમાં કેટલી વાર લાગે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વાર અંતર્મુહૂર્ત લાગે. ઝાઝું હોય તો છ મહિના નથી કહ્યું? એ તો એક મધ્યમ વાત કહી. બાકી તો એક સમયાંતરમાં ગુલાંટ ખાઈ જાય છે. જે પર ઉપર લક્ષ છે એને સ્વ ઉપર લક્ષ કરવું એ તો સમયમાત્રમાં (થાય છે). આહા..હા..! પણ સ્વરૂપનું લક્ષ કરવું એ કાંઈ વાત છે? આહા..હા..!

'**જ્ઞાયક જ્ઞાયક જ છે—**' આ અભેદ કર્યું હોં હવે. જાણનાર જાણનાર જ છે. જાણનારનો જાણનાર છે એમ નહિ હવે. જાણનાર ભગવાન ચૈતન્ય, જ્ઞાયક તે જ્ઞાયક જ છે બસ. એ વસ્તુનો નિર્ણય થયો. આહા..હા..!

'(**આ રીતે અહીં એમ બતાવ્યું કે : 'આત્મા પરદ્રવ્યને જાણે છે'— એ વ્યવહારકથન છે;...**' આ પરદ્રવ્યને કરે તો નહિ, રાગને કરે તો નહિ, પણ રાગને જાણે એ પણ વ્યવહારકથન છે. આહા..હા..! ભાઈને બતાવ્યું? '(**આ રીતે અહીં એમ બતાવ્યું કે : 'આત્મા પરદ્રવ્યને જાણે છે'—**' એ આવી ગયું છે આપણે. દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નોકર્મ પરદ્રવ્ય છે. સવારમાં આવ્યું હતુંને? એ દયા, દાન, વ્રતના પરિણામ વિકલ્પ એ પણ પરદ્રવ્ય છે, સ્વવસ્તુ નહિ. એ આવી ગયું છે. આહા..હા..! એટલે કોઈ શરીર, વાણી, મનને જ પરદ્રવ્ય કહે અને રાગને અને પરને નહિ (તો તે ખોટું છે). આહા..હા..! ચૈતન્ય જ્ઞાયકસ્વભાવ એનાથી વિરુદ્ધ જે રાગાદિ બધા પરદ્રવ્ય છે, સ્વવસ્તુ નહિ. એ પરવસ્તુ એને જાણે છે એ પણ વ્યવહાર કથન છે. આહા..હા..! આ ક્યાં સુધી વ્યવહાર લઈ ગયા? અહીં તો હજી ઓલા દયા, દાન અને વ્રત કરવા એ પણ ધર્મ છે (એમ પ્રરૂપણા કરીને) લાકડા ખોસ્યા મિથ્યાત્વના મોટા પાપના. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો કહે છે એ રાગને જાણે એ વ્યવહારકથન છે. આત્મા પોતાને જાણે છે, એ આત્મા પોતાને જાણે છે એમ કહેવામાં પણ સ્વસ્વામીઅંશરૂપ વ્યવહાર છે. એ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! આત્મા સિવાય પરવસ્તુને વ્યવહાર કહેવો. એક વાત. એમાં દયા, દાનના રાગને વ્યવહાર કહેવો, બીજી વાત. વ્યવહારને જાણનારો કહેવો એ વ્યવહાર છે. પણ જાણનાર-જાણનારનો છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! ક્યો વ્યવહાર? આ ધંધા કરે ઈ વ્યવહાર હશે? ધંધા કોણ કરતો હતો? થડા ઉપર બેઠો એ તો આત્મા ભિન્ન છે. શરીરની લેવા, દેવાની ક્રિયા એ તો બધી જડની છે, જડથી થાય છે. અંદર રાગ થાય એ પણ આત્મા નથી જ્યાં. આહા..હા..! પણ જાણનાર-જાણનાર જાણે છે એ વ્યવહાર છે. જ્ઞાયક જ્ઞાયક જ છે એ નિશ્ચય છે. આહા..હા..! જાણનારો જાણનાર સ્વરૂપ જ છે. અભેદ છે, એકરૂપ છે એવી દૃષ્ટિનો વિષય તે જ્ઞાયક છે. એમાં ભેદ છે નહિ. એ તો છઠ્ઠી (ગાથામાં) કીધુંને. '**ण वि होदि अप्पमत्तो ण पमत्तो जाणगो दु जो भावो।**' જ્ઞાયકભાવ છે બસ. ચૈતન્યસૂર્ય જ્ઞાયકભાવ છે. એવા આત્માની ઉપર દૃષ્ટિ કરવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે. આહા..હા..!

'વળી (જેવી રીતે જ્ઞાયક વિષે દૃષ્ટાંત-દાર્ષ્ટાંતથી કહ્યું)...' આ થોડું લઈએ ઓલામાં વિસ્તાર થયો હતોને હિન્દીમાં જરી. **'એવી રીતે દર્શક વિષે કહેવામાં આવે છે :-'** આહા..હા..! દેખવા વિષે. જાણવા વિષે કહ્યું હવે દેખવા વિષે કહે છે. **'આ જગતમાં ખડી છે...'** ખડી-ખડી. **'તે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે.'** ખડી છે એ તો ધોળા સ્વભાવથી ભરેલું દ્રવ્ય છે. દૃષ્ટાંત છે આ તો હોં, પછી આત્મામાં ઉતારશે. **'ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ખડીનું શ્વૈત્ય છે...'** ખડીથી ભીંત ધોળી થઈ એમ કહેવું એ બધો વ્યવહાર છે. ધોળી ભીંત નથી. ભીંત તો ભીંત જ છે. આ હડફા લાકડાના બહુ ચીકણા હોય તો ખડી ચોપડે છેને ધોળા. લીલ-ફૂગ બહુ થઈ ગઈ હોય. પણ એ ખડી તો ખડીમાં રહી છે. ખડી એના રૂપે પરરૂપે થઈ જ નથી ત્યાં. હડફો ધોળો થયો, ભીંત ધોળી થઈ એ કહેવું ખોટું છે.

શ્રોતા :- .. સફેદો લગાવ્યો અને ધોળી ન થઈ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ના, ના. સફેદો સફેદામાં રહે છે. આહા..હા..! આવું છે. એ ધોળાના પરમાણુ જુદા અને એ હડફાના પરમાણુ જુદા. ચીકણું બહુ તેલને રાખે, ઘીને રાખેને ચીકણું થઈ જાય. ઉપર ચોપડે. પણ કહે છે કે એ ચોપડેલું સફેદાઈએ લાકડાને ધોળી નથી કરી. ધોળા પોતાની પર્યાયરૂપે થઈ છે. આહા..હા..! આવી વાતું! જગતથી ઊંધી. આહા..હા..! આ તો દૃષ્ટાંત આપ્યો છે.

'શ્વેત કરનારી ખડી, શ્વેત કરવાયોગ્ય જે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય તેની છે કે નથી?' આ પ્રશ્ન ઉઠ્યો છે. ખડીનું શ્વેત છે ખડી વડે કરાવાયોગ્ય પદાર્થ તે શ્વેત કરનારી ખડી, શ્વેત કરાવાયોગ્ય ભીંતની અને પરદ્રવ્યની છે કે નહિ ખડી? **'એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :- જો ખડી ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યની હોય...'** એ ખડી છે તે ભીંતની હોય **'પરદ્રવ્યની હોય તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ : જેનું જે હોય તે તે જ હોય,...'** જો ભીંતની ખડી હોય તો ભીંતરૂપ થઈ ગઈ એ તો. ખડી ખડીની રહી નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવો દાખલો આપીને તો વાત કરે છે. આહા..હા..!

'શ્વેત કરવાયોગ્ય ભીંત-આદિ.' ભીંત આદિ શબ્દે રાગાદિ બધું. **'એ પરદ્રવ્યની છે કે નથી?—એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :- જો ખડી ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યની હોય તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ : જેનું જે હોય તે તે જ હોય,...'** જેનું જે હોય, ભીંત આદિનું હોય તો ભીંતરૂપ હોય. તો ખડી ભીંતરૂપ તો થતી નથી. ભીંતરૂપે ખડી થઈ હોય તો ખડી ધોવાઈ જાય અને ભીંત તો રહે છે એમને એમ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! કેટલો દાખલો સાદો છે. **'જેમ આત્માનું જ્ઞાન હોવાથી જ્ઞાન તે આત્મા જ છે;—આવો તાત્ત્વિક સંબંધ જીવંત હોવાથી,...'**

ત્યાંથી આપણે વાંચ્યું છે આજે. **'ખડી જો ભીંત-આદિની હોય તો ખડી તે ભીંત-આદિની જ હોય...'** ભીંતસ્વરૂપે હોય, રાગસ્વરૂપે હોય, **'એમ હોતાં, ખડીના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.'** સ્વદ્રવ્યનો નાશ થાય છે. **'પરંતુ દ્રવ્યનો ઉચ્છેદ તો થતો નથી,...'** એ બધું લઈ લેવું પછી. એ આજે કહેવાઈ ગયું બધું.

'દર્શક દર્શક જ છે—' દેખનારો પરનો નથી. દેખે છે પરને એમ પણ નથી. દેખનાર દેખનારને દેખે છે એવો ભેદ પણ નથી. દેખનાર દેખનાર જ છે. એનું નામ નિશ્ચય અને સત્ય છે. એની દૃષ્ટિ કરવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે.

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૭, શનિવાર, તા. ૦૬-૦૮-૧૯૭૭, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૦૯

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર. દર્શકનો અધિકાર ચાલે છે. આપણે અહીંયાં જુઓ, **'(જેવી રીતે જ્ઞાયક તથા દર્શક વિષે દૃષ્ટાંત-દાષ્ટાંતથી કહ્યું)...'** પહેલા શું કહ્યું? દૃષ્ટાંત આપ્યું છે કે જો ખડી છે ખડી એટલે કલઈ. કલઈ કહે છેને તમારે? ખડી-ખડી-કલઈ. એ ખડી-કલય છે તે ભીંતને ધોળી કરે છે તો ભીંતરૂપ થઈને ધોળી કરે છે કે ધોળી ધોળીમાં રહીને ભીંતના સંબંધ વિના ભિન્ન છે? ખડી છે એ પોતાના સફેદ ગુણથી ભરેલી છે. તો એ સફેદ ગુણની પર્યાય જ્યારે થાય છે ભીંતને સફેદ કરવામાં, તો ભીંતને સફેદ નથી કરતી. એ તો પોતાની પર્યાયમાં સફેદરૂપી પરિણમન થયું છે. ભીંત તો ભિન્ન ચીજ છે.

શ્રોતા :- એમણે ચોપડ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોઈએ ચોપડ્યો નથી. એ ખડીથી પર્યાય થઈ છે. ચોપડનારથી ખડી કરનારથી પણ સફેદાઈ થઈ નથી. ઝીણી વાત બહુ સૂક્ષ્મ. સફેદથી ભરેલી ખડી એ પોતાના સફેદ ગુણથી પરિણમન કરે છે તો ભીંતને ધોળી કરી એમ કહેવામાં આવે છે. એમ નથી. ભીંત ભીંતમાં છે અને કલઈ કલઈની પર્યાયમાં છે. ત્યારે કહે છે, પરની નથી ભીંતની કલઈ, તો ખડી કોની છે? તો કહે છે, ખડી ખડીની છે. તો પૂછ્યું કે ખડી ખડીની છે તો કઈ ખડીની કઈ ખડી છે? ક્યા ખડીની કઈ ખડી છે? કે ભાઈ, એ તો કથનમાત્ર છે. ખડી છે તે ખડી છે. ખડી ખડીની છે એવો ભેદ પાડવો સ્વસ્વામી અંશમાં એમાં શું સાધ્ય છે? એ તો દૃષ્ટાંત થયો. હવે સિદ્ધાંત ઝીણી વાત છે.

'આ જગતમાં ચેતયિતા...' આત્મા. ચેતયિતા—ચેતનારો, જાણનારો, દેખનારો આહા..હા..! એવો ભગવાન આત્મા **'દર્શનગુણથી ભરેલો...'** દર્શન-દેખનાર ગુણથી ભરેલો છે. બતાવ્યું તમે? બતાવ્યુંને. એમાં દર્શક બતાવ્યું હતું? દૃષ્ટાંત પૂરો થઈ ગયો. દૃષ્ટાંતનું કામ નથી. એનું સરખું... દર્શક. આ આત્મા તે દર્શન શક્તિથી ભરેલો છે. અને બે વાત અહીંયાં છે. અને શ્રદ્ધાગુણથી પણ ભરેલો છે. દર્શક અને શ્રદ્ધા બે (ગુણ) લેવા. સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ! તો કહે છે કે **'દર્શનગુણથી ભરેલો...'** ભગવાન આત્મા પોતાના દર્શનગુણથી, દેખવાના ગુણથી પરિપૂર્ણ ભરેલો છે. શ્રદ્ધા ગુણથી પણ સમકિતગુણથી ત્રિકાળી સમકિતગુણથી પણ પરિપૂર્ણ ભરેલો છે. આહા..હા..! વર્તમાન સમકિતની પર્યાય પછી. ત્રિકાળી આત્મા શ્રદ્ધાગુણથી પરિપૂર્ણ ભરેલો છે અને દર્શકગુણથી પરિપૂર્ણ ભરેલો છે. એવો **'સ્વભાવ છે તેવું દ્રવ્ય છે.'** દર્શનગુણથી અને શ્રદ્ધાગુણથી પરિપૂર્ણ ભરેલો એવો સ્વભાવવાળો આત્મા છે. ઝીણું બહુ છે આજે, પોપટભાઈ!

'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ચેતયિતાનું અપોહ્ય છે.' આહા..હા..! આત્મા દેખે છે તો શરીર દેખે છે, રાગને દેખે છે એ તો વ્યવહારથી કથન છે. પરને દેખે છે એ તો વ્યવહારથી કથન છે, વાસ્તવિક નહિ. આહા..હા..! દેખનારો દેખનાર સ્વભાવથી ભરેલો અને શ્રદ્ધાગુણથી પરિપૂર્ણ સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય, એ દેખવાની પર્યાયમાં, દેખવાયોગ્ય ચીજને દેખે છે એ વ્યવહારકથન છે. આહા..હા..! એ વાસ્તવિકતા નથી કહે છે. પરને દેખતો જ નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! એ તો પોતાને દેખે છે. આહા..હા..! આવી વાત ઝીણી બહુ સૂક્ષ્મ. **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ચેતયિતાનું અપોહ્ય છે.'** દૃષ્ટા આત્મા દર્શનગુણથી ભરેલો એનો પરપદાર્થ દૃશ્ય એ વ્યવહારથી દેખવાની ચીજ છે, નિશ્ચયથી એને દેખતો નથી. આહા..હા..! **'હવે, અપોહક (ત્યાજક) ચેતયિતા,...'** આત્મા. ત્યારે એ આત્મા શ્રદ્ધા કરનાર પરદ્રવ્યની શ્રદ્ધા કરે છે તો પરની શ્રદ્ધા કરવી એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે, યથાર્થ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- સાત તત્ત્વની શ્રદ્ધા તો કરવી પડેને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ સાત તત્ત્વની શ્રદ્ધા તો નહિ પણ એક તત્ત્વની હું શ્રદ્ધા કરું છું એ પણ વ્યવહાર છે. સૂક્ષ્મ ભાઈ! સાત ભેદની તો વાત છે જ નહિ. પણ આત્મા આત્માને દેખે છે એ પણ વ્યવહાર છે, ભેદ થઈ ગયો. ઝીણી વાત ભાઈ વીતરાગમાર્ગ. સમ્યગ્દર્શનથી ભરેલો પ્રભુ એ આત્મા પરની શ્રદ્ધા કરે છે એ વાત તો છે જ નહિ, પણ આત્મા પોતાની શ્રદ્ધા કરે છે એ પણ વ્યવહાર છે, ભેદ થયો. આત્મા આત્માની શ્રદ્ધા કરે છે. તો કહે છે ક્યો આત્મા આત્માની શ્રદ્ધા કરે છે? એ તો આત્મા પોતાની શ્રદ્ધા કરે છે. પૂર્ણાનંદનો નાથ હું અખંડ અભેદ એવી શ્રદ્ધા કરે છે. તો પોતાની શ્રદ્ધા કરે છે એ પણ સ્વસ્વામી અંશનો ભેદ થયો. પોતાને દેખે છે, આત્મા આત્માને દેખે છે એ પણ

ભેદ થયો, વ્યવહાર થયો. આત્મા દર્શકરૂપ જ છે એવી દૃષ્ટિ કરવી અને આત્મા સમ્યગ્દર્શનસ્વરૂપ જ છે. દર્શન(સ્વરૂપ) આત્મા પોતાને માને છે એવો પણ ભેદ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું બાપુ ઝીણી. સમજાણું કાંઈ? મૂળ જૈનદર્શન સૂક્ષ્મ અત્યારે તો પ્રરૂપણા રહી નહિ. ઊંધી રહી બધી. આ કરો, આ કરો, આ દયા પાળો, વ્રત કરો, ભક્તિ કરો.

અહીં તો કહે છે કે જે દયાનો, વ્રતનો, ભક્તિનો ભાવ આવ્યો એને આત્મા દેખે છે એ પણ વ્યવહાર છે એમ નથી. એનો કર્તા તો નથી. આહા..હા..! પરલક્ષી દયાભાવ આવ્યો રાગ, ભક્તિ ભગવાનની, વ્રતનો ભાવ, પૂજા, દયા, દાન, ભક્તિ, વ્રત અને તપ એવો જે વિકલ્પ આવ્યો એ તો રાગ છે. તો રાગને આત્મા દેખે છે એમ કહેવું પણ વ્યવહાર છે. રાગનો કર્તા તો આત્મા નથી. આહા..હા..! આવું છે. અહીં તો કહે કે આ કરો તો તમારું કલ્યાણ થઈ જશે. મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે રાગાદિ ભાવ એ ભાવકર્મ એ પરદ્રવ્ય છે, એ પોતાનું સ્વરૂપ નથી. આહા..હા..! રાગને દેખે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર ઉપચાર છે. તો આત્મા... ઈ કહે છે જુઓને.

'**અપોહક** (ત્યાજક) **ચેતયિતા, અપોહ્ય** (ત્યાજ્ય) **જે પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય તેનો છે કે નથી?**' છેને? જો દર્શન દેખનારો-શ્રદ્ધાન કરનારો આત્મા એ દૃશ્ય દેખવાયોગ્ય રાગાદિ, રાગાદિ શરીરાદિને દેખે છે એમ કહેવું એ તો પરનો છે કે નહિ? જેને દેખે છે એનો એ આત્મા છે કે નહિ? રાગને દેખે છે, શરીરને દેખે છે તો રાગ અને શરીરનો આત્મા છે કે નહિ? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ! તત્ત્વદૃષ્ટિ અનંતકાળમાં કદી થઈ નથી. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શન વિના બધા થોથા. એ બધા વ્રત ને તપ ને ભક્તિ, નગ્નપણું, મુનિપણું એ બધું નિરર્થક છે. આહા..હા..! તો અહીં સમ્યગ્દર્શનમાં પણ પરની, સાત તત્ત્વની અને ભેદની શ્રદ્ધા કરે છે તો જેની શ્રદ્ધા કરે છે એની શ્રદ્ધા છે કે નહિ એ? આહા..હા..! ના. એ તો શ્રદ્ધા કરનારી પર્યાય તો પોતાની છે, એ પરની નથી. આહા..હા..! એક વાત.

એ '**પરદ્રવ્ય તેનો છે કે નથી?—એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :—**' આત્મા દેખનાર દૃશ્ય જે રાગાદિને દેખે છે તો એ રાગનો આત્મા છે કે નહિ? અને રાગાદિ કે બીજા તત્ત્વને શ્રદ્ધે છે, શ્રદ્ધે છે, તો શ્રદ્ધે છે તો પરદ્રવ્યનું છે કે નહિ? આહા..હા..! ઝીણી વાત ભાઈ આ તો. આ અધિકાર સૂક્ષ્મ છે. '**એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ અહીં વિચારવામાં આવે છે :—**' રાગ, શરીર, વાણી એને દેખે છે તો કહે છે કે એ દેખે છે તો એનો છે કે નહિ? એનો તાત્ત્વિક સંબંધ વિચારવામાં આવે છે. આહા..હા..!

'**જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો હોય...**' એ જાણનાર-દેખનાર, શ્રદ્ધનારો એવો આત્મા જો રાગ અને શરીરાદિનો હોય '**તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ :**' આહા..હા..! એકદમ

લોજિકથી વકીલાત કરી છે અહીંયાં. **'જેનું જે હોય તે તે જ હોય,...'** જો આત્મા દેખનાર રાગનો થઈ જાય, રાગને દેખે છે તો રાગનો થઈ જાય તો આત્મા પરરૂપ થઈ ગયો, તો આત્મા રહ્યો નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? દેખનારના ગુણથી ભરેલો આત્મા રાગાદિ વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ આવે છે તેને દેખે છે, તો દેખે છે એમ કહેવું એ તો વ્યવહાર છે. કેમ? જે ચીજ દૃશ્ય છે, જોવામાં આવે છે એનો એ દેખનાર છે કે પોતે ભિન્ન છે? જો પરનો થઈ જાય તો આત્માનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! રાગનો દેખનારો થઈ જાય તો દેખનારનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! ન્યાય સમજાય છે? શેઠ! ઝીણી વાત છે આ. આહા..હા..! આવી વાત છે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સર્વદર્શી-સર્વજ્ઞની અહીં સાધારણ વાત છે. સર્વદર્શી પણ પરને દેખે છે એમ નથી. લોકાલોકને દેખે છે એમ છે નહિ. સૂક્ષ્મ વાત છે, ભગવાન! પરને દેખે છે એવો તાત્ત્વિક સંબંધ પરની સાથે હોય તો પોતાનો નાશ થઈ જાય. પરની સાથે દેખનારી ચીજ જે દૃશ્યમાન છે એની થઈ જાય તો દેખનારનો નાશ થઈ જાય છે. આહા..હા..! આવું ઝીણું તત્ત્વ બિચારા બહારના વાડામાં તો મળે નહિ કાંઈ. મજૂરી કરીને (મરી જાય). આહા..હા..! પૂજા, ભક્તિ, વ્રત, તપ, દયા અને દાન એ બધો ભાવ રાગ છે.

અહીં તો એને દેખે છે તો એનો છે કે નહિ એ ... છે. આત્મા રાગનો કર્તા તો નથી અને રાગનો ભોક્તા પણ નથી, પણ રાગને દેખનાર છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. કેમ? કે દેખનાર આત્મા દૃશ્યને દેખે છે તો દેખનારો દૃશ્યનો થયો કે નહિ? જો દૃશ્યનો થઈ જાય તો દેખનારનો નાશ થઈ જાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો સમ્યગ્દર્શનની ચીજ બતાવે છે. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શનથી ભરેલો આત્મા, એ પરને શ્રદ્ધે છે, તો પરનો થઈને શ્રદ્ધે છે કે પોતામાં રહીને પોતાને શ્રદ્ધે છે? પરનો થઈને શ્રદ્ધે તો આત્મા પરરૂપ થઈ જાય. એવું તો કદી બનતું નથી.

'જેમ આત્માનું જ્ઞાન હોવાથી જ્ઞાન તે આત્મા જ છે;...' જેમ આત્માનું જ્ઞાન. જુઓ, દૃષ્ટાંતમાં પણ ઈ લીધું. ખડીનું દૃષ્ટાંત લઈને આ લીધું. આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવ છે. **'જ્ઞાન તે આત્મા જ છે;...'** એ જ્ઞાન તે જ આત્મા છે. **'આવો તાત્ત્વિક સંબંધ જીવંત હોવાથી,...'** આવો રાગ અને પોતામાં ભિન્ન તાત્ત્વિક સંબંધ જીવંત નામ વિદ્યમાન હોવાથી **'ચેતયિતા જો પુદ્ગલાદિનો હોય...'** આત્મા જો રાગનો અને શરીરનો, વાણીનો હોય તો **'તો ચેતયિતા તે પુદ્ગલાદિ જ હોય (અર્થાત્ ચેતયિતા પુદ્ગલાદિસ્વરૂપ જ હોવો જોઈએ);...'** દેખનારો અને શ્રદ્ધનારો રાગનો અને શરીરનો થઈ જાય તો પોતાના આત્માનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! **'ચેતયિતા તે પુદ્ગલાદિ જ હોય (અર્થાત્ ચેતયિતા પુદ્ગલાદિસ્વરૂપ જ હોવો જોઈએ); એમ હોતાં, ચેતયિતાના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ**

થાય.' આહા..હા..! એ રાગથી અને શરીરથી ભિન્ન ભગવાન આત્મા પોતાને દેખે છે, જાણે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે કહે છે. પરને દેખે-જાણે છે તો પરની સાથે સંબંધ (થયો)? પરને દેખતા પરરૂપ થઈ ગયો? આહા..હા..! ઝીણી વાત, બાપુ! અહીં તો હજી લોકોને બહારમાં દયા પાળો ને વ્રત કરો, અપવાસ કરો, તપસ્યા કરો, શુભયોગ કરો તો કલ્યાણ થશે. મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. દૃષ્ટિમાં અસત્યપણું ભર્યું છે. આહા..હા..! એ રાગને દેખનારો-માનનારો રાગથી લાભ માને તો રાગનો થઈ ગયો. મારું જાણવું-દેખવું અને શ્રદ્ધાની પર્યાય-અવસ્થા એ ચીજથી થઈ છે. તો એ ચીજથી થઈ તો પોતાની શ્રદ્ધા આદિ પર્યાયનો નાશ થઈ ગયો. લોજિકથી ભાઈ સમજાય એવું છે પણ હવે વાણિયાને નવરાશ ન મળે, ફુરસદ ન મળે, પોપટભાઈ! આવો નિર્ણય કરવાનો. આ ધંધા-પાણી આખો દિ' અને ધર્મને નામે હોય તો ભક્તિ કરો, વ્રત પાળો અને અપવાસ કરો.

અહીં કહે છે કે એકવાર સાંભળ તો ખરો, પ્રભુ! સત્યની વાત. કે જે પૂજા, ભક્તિ, દયા, દાન, વ્રત, પૂજા આદિનો ભાવ છે એ રાગ છે, તો રાગને દેખવાના સમયે રાગનો થઈને દેખે છે કે દેખનારો દેખવામાં રહીને દેખે છે? કે દેખનારો દેખવામાં રહીને દેખે છે એ પણ ઉપચાર વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પોતાનું ચૈતન્ય સ્વરૂપ દર્શક છે ત્રિકાળ. એ ઉપર દૃષ્ટિ લઈ જવી છે. ત્યારે સમ્યગ્દર્શન થશે. આહા..હા..! ધર્મની પહેલી સીઢી.

દર્શક દેખનારો દૃશ્યનો છે કે નહિ? વિચારીએ કહે છે. જો દૃશ્યનો હોય તો પરનો થઈ જાય, પરરૂપ થઈ જાય, રાગરૂપ થઈ જાય, શરીરરૂપ થઈ જાય. ચેતયિતા પોતામાં રહી શકે નહિ. આહા..હા..! છે કે નહિ અંદર? શેઠ! એ વાંચે તોપણ સમજાય એવું નથી ત્યાં ઘરે તમારે પુસ્તક પડ્યું હોય તો. કાનપુરમાં ચોપડા તપાસે, પૈસા આવે છે લાખો. આ ચોપડો બીજી જાતનો. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! તને અંતર ચીજ છે. જ્ઞાનગુણથી ભરેલો જ્ઞાયક એ તો પહેલા કહ્યું, હવે અહીં તો દર્શકગુણથી ભરેલો આત્મા છે તો દર્શનગુણથી ભરેલો આત્મા, દૃશ્ય જે રાગાદિ શરીરાદિ દૃશ્ય છે એને દેખવાથી શું પરરૂપ થઈ ગયો? પરને દેખે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે એમ કહે છે. આહા..હા..! આવી વાત છે.

'**ચેતયિતાના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.**' આહા..હા..! જો દૃશ્યનો આત્મા થઈ જાય, દર્શક, શ્રદ્ધા કરનારો આત્મા, શ્રદ્ધા કરવાયોગ્ય ચીજનો થઈ જાય, દૃશ્યનો થઈ જાય તો પોતાના આત્માનો તો નાશ થઈ જાય છે. આહા..હા..! પંડિતજી! આ ઓલું સંસ્કૃતના પ્રોફેસરનું આવ્યું નહિ તમારે ત્યાં. નહિ? આહા..હા..!

શ્રોતા :- ... નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નથી. એ વાત સાચી. આહા..હા..!

બીજી રીતે કહીએ તો આત્મા જે દર્શકગુણથી ભરેલો છે એમાં દર્શનગુણમાં એ રાગાદિ,

પુદ્‌ગલાદિ નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ એ હાજર છે. એનાથી દર્શનગુણ થયો કે સમકિતગુણ થયો એમ છે નહિ. તો એ નિમિત્તથી અહીંયા દૃષ્ટા થયો કે નિમિત્તથી સમકિતગુણ થયો એમ નથી.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ પોતાની પર્યાયથી થઈ છે. એ રાગાદિ વ્યવહાર છે એ તો નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ કે છે એટલું. પણ એનાથી અહીંયાં શ્રદ્ધાગુણ થયો અને દર્શક પર્યાય થઈ એમ નથી. આહા..હા..! ઝીણું બહુ ઝીણું ભાઈ! છેલ્લી ગાથાઓ છેને. કુંદકુંદાચાર્ય.. આ ટીકા (કર્તા) અમૃતચંદ્રાચાર્ય, મૂળ શ્લોક (કર્તા) કુંદકુંદાચાર્ય. આહા..હા..! ભાઈ! તને તારી ખબર નથી. તારી ચીજ તો દર્શનગુણથી ભરેલી છે, પ્રભુ! તો દર્શનગુણ દૃશ્યમાં છે? એ દર્શનગુણથી ખાલી છે. શું કહ્યું? બે વાત કરી કે તારો આત્મા દર્શનગુણથી ભરેલો છે અને દૃશ્ય છે એ દર્શનગુણથી તો ખાલી છે. તો દર્શનગુણથી ખાલી છે તો એને દેખે છે? જેમાં દર્શકપણું છે જ નહિ. એને દેખવું એ તો વ્યવહાર ઉપચાર થયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવો ઉપદેશ હવે. નવરાશ ન મળે. બાયુંને નવરાશ ન મળે. સવારથી સાંજ સુધી ધંધાના કામમાં. હવે આવું તત્ત્વ સાંભળવા મળે નહિ અરે..!

વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એનો આ હુકમ છે, એમની આ આજ્ઞા છે. પ્રભુ! તું દર્શનગુણથી ભરેલો છેને. તો તે દર્શનગુણથી ભરેલી ચીજ, એ દૃશ્ય જે છે એમાં દર્શનગુણનો તો અભાવ છે. સમજાણું કાંઈ? રાગાદિ આવ્યો એમાં દર્શનગુણનો તો અભાવ છે. આહા..હા..! તો અભાવ છે એને દેખે છે એ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! પોતાના દર્શનગુણથી ભરેલો આત્મા એને દેખે છે એ પણ વ્યવહાર થયો. બેનો ભેદ થઈ ગયો. આહા..હા..! દર્શક-દર્શક છે. શ્રદ્ધાસ્વરૂપ, શ્રદ્ધાસ્વરૂપ જ છે. એવી અંતર દૃષ્ટિ કરવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? છેલ્લી ગાથાઓ છેને. ઝીણી છે બહુ. મગજ ફરી જાય. વેપારીને તો વેપાર આડામાં નવરાશ ન મળે. એમાં કાંઈ આવી બુદ્ધિનું કામ ન હોય કાંઈ. એનું એ આખો દિ'. આ લોઢાનું દીધું, આ કર્યું.. આ કર્યું... એની એ વાત હોય. એય..!

અમારે માસ્તર કહેતા. હીરાચંદ માસ્તર હતાને? ગુજરી ગયા. એ કહેતા કે અમે માસ્તરો એટલે પંગુ. શું કહેવાય? પંતુ પંતુ. પંતુ એટલે કે અમારે એની એ ભાષા હંમેશા કરવાની. કોઈ દિ' તર્ક ઉઠે એવું કાંઈ છે નહિ અમારામાં. આ ઠીક એકડે એક અને બગડે બે ને ત્રગડે ત્રણ. કને કાનો કા. એનું એ શીખવાનું હોય, એનું એ શીખડાવવાનું હોય. કાંઈ નવા તર્ક ઉઠે ન્યાયના એ તો અમારે હોય નહિ. અમે તો પંતુ સમાન છીએ. તત્ત્વથી ખાલી. હીરાચંદ હતાને ભાઈ. હીરાચંદ માસ્તર, રતિભાઈના બાપ. રતિભાઈ ત્યાં રહે છે. આવ્યા હતા. એ કહેતા. અહીં ગુજરી ગયા. આહા..હા..!

અહીંયાં તો તર્ક નામ સ્વભાવની ચીજ શું છે? કે દર્શક સ્વભાવથી ભરેલી તારી ચીજ

ત્યાં તું નજર કર. દર્શકમાં દેખવાની ચીજ દૃશ્ય છે એની નજર છોડી દે એમ કહે છે. એય..! કેમકે દૃશ્યમાં તું છો નહિ. જ્યાં તું છો ત્યાં દૃશ્ય છે નહિ અને દૃશ્ય છે ત્યાં તું નથી. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. તો રાગાદિ, પુણ્યાદિ, દયા, દાન, વિકલ્પ છે એ દર્શનગુણનું દૃશ્ય પર છે. તો પર છે એને દેખવું કહેવું એ વ્યવહાર છે. તો પરને દેખવું છોડી દે. આહા..હા..! તારી ચીજ અંદર દર્શનગુણથી ભરેલી, સમકિતગુણથી ભરેલી છે એને દેખ અને એની પ્રતીત કર. આહા..હા..! ગજબ વાત કરી છે! દૃષ્ટાંત આપીને ઘણી સાદી ભાષામાં (સમજાવે છે). ભાવ ભલે ઊંચા છે, ભાષા બહુ સાદી. આહા..હા..!

પ્રભુ! તું દર્શનગુણથી ભરેલો છો કે નહિ? દૃષ્ટાના સ્વભાવથી ભરેલો છો કે નહિ? તો દૃષ્ટા જે દૃશ્યને દેખે છે એ વ્યવહાર. એનામાં દૃષ્ટા સ્વભાવ છે? તો એને દેખવાથી તારો દૃષ્ટા સ્વભાવ પ્રગટ્યો? પોતાને દેખવાથી દૃષ્ટા સ્વભાવ પ્રગટ થાય છે. આહા..હા..! એય..! સુરેન્દ્રજી! આવું છે. આહા..હા..! ભાગ્યશાળીને તો કાને પડે એવી વાત છે, શેઠ! ઓલા પૈસાના ભાગ્યશાળી નહિ હોં તમારા. આ ચીજ. આહા..હા..!

ત્રણલોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરનો આ હુકમ (છે) આહા..હા..! કે તું દેખનાર સ્વભાવથી, ગુણથી, શક્તિથી સ્વભાવથી પૂરો છેને પ્રભુ! આહા..હા..! એ દેખનારી ચીજ જેને દેખે છે એમાં એ દેખવાનો સ્વભાવ નથી. આહા..હા..! જ્યાં જોવાનું છે ત્યાં જોને. આહા..હા..! કહો, છોટાભાઈ! આવી વાતું છે આ. આ વીતરાગ અને તે પણ દિગંબર ધર્મમાં આવી વાત છે, બીજે ક્યાંય છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત. શ્વેતાંબરમાં પણ આવી નથી. અન્યમાં તો છે જ ક્યાં. વેદાંત ને બધાએ ફાંકા માર્યા બધાએ ગપ. આહા..હા..! એટલી વાત કે બે તત્ત્વ છે તો આત્મતત્ત્વ છે એ દર્શનગુણથી ભરેલો અને દૃશ્ય પણ બીજી ચીજ છે. તો બીજી ચીજને દેખવાથી તને લાભ થશે? એ બીજી ચીજ તો ઉપચારથી દેખવાની છે.

શ્રોતા :- જિનબિંબ દર્શન...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ જિનબિંબ દર્શનમાં રાગ ઉત્પન્ન થયો. આહા..હા..! જિનબિંબ તો આ આત્મા છે અંદર વીતરાગ સ્વભાવથી ભરેલો. એ ચારિત્રનું પછી લેશે. અત્યારે તો શ્રદ્ધા અને દર્શક સ્વભાવ ભરેલો છે ત્યાં નજર કરને. એ નજર કરનારો અને નજર કરનારનો ભેદ પણ ત્યાં નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! આવી વાત, બાપુ! આ તો માર્ગ વીતરાગનો છે, ભાઈ!

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા એમ ફરમાવે છે. એકવાર સાંભળ તો ખરો. તું ચીજ છો કે નહિ? ચેતયિતા કહ્યું. ચેતયિતા એટલે ચેતનારો. છે કે નહિ? છે. તો તારો કોઈ સ્વભાવ છે કે નહિ? દર્શન, શ્રદ્ધા, જ્ઞાનનો સ્વભાવ છે કે નહિ? સ્વભાવવાન છે તો સ્વભાવ છે કે નહિ? તો સ્વભાવવાન તો તું ચેતયિતા આત્મા. તો એનો સ્વભાવ શું? કે જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધા, ત્રિકાળી હોં! એ તારો સ્વભાવ. એ સ્વભાવવાનના સ્વભાવથી ભરેલો

પરિપૂર્ણ એ સ્વભાવવાન દર્શક, દશ્ય જેને દેખે છે એનો થઈને દેખે છે કે પોતામાં રહીને દેખે છે? પોતામાં રહીને પરને દેખે છે એ પણ ઉપચાર કથન છે, વ્યવહાર છે એમ કહે છે. એય..! આહા..હા..! આવો માર્ગ વીતરાગનો. અંદર ચૈતન્ય સ્વરૂપ ભગવાન એના ઉપર નજર કર એમ કહેવું છે. બાકી બધા થોથા છે. ત્યાં લઈ જવો છે. આહા..હા..! જ્યાં દર્શનગુણથી ભરેલો છે અને સમકિતગુણથી શ્રદ્ધા ગુણ ત્રિકાળ હોં. તો એ સમકિત ગુણથી ભરેલો, એ પર જે શ્રદ્ધા કરવાલાયક ચીજ છે એની શ્રદ્ધા કરે છે તો એ શ્રદ્ધા કરે છે એમાં શ્રદ્ધાગુણ છે? અને શ્રદ્ધા ગુણ એની (શ્રદ્ધા) કરે છે એ પણ ઉપચાર, વ્યવહાર છે. કારણ કે શ્રદ્ધાગુણમાં એ ચીજ તો આવતી નથી અને એ ચીજમાં શ્રદ્ધાગુણ જતો નથી. ઝીણી વાત છે ભાઈ આ તો. આજ તો છોકરાઓ આવ્યા છે. શનિવાર છેને. ઝીણું પડે પણ ઓલા શીખવા ત્યાં જાય છેને ધૂળનું એ કરતા તો આ બીજી ચીજ છે. આહા..હા..!

કહે છે, જેમ એ ખડી છે એ પરને ધોળી કરે છે તો પરરૂપ થઈને ધોળી કરે છે કે ધોળીમાં રહીને ધોળી કરે છે? (ધોળી કરે છે) એમ કહેવું એ ઉપચાર છે. આહા..હા..! એ ખડી ખડીમાં રહી છે. ભીંતમાં ઘૂસી ગઈ છે? આહા..હા..! એમ ભગવાન આત્મા ચેતયિતા લીધુંને? દ્રવ્ય લીધું. એનો ગુણ ત્રિકાળી સ્વભાવથી ભરેલો એ ગુણ લીધો અને એની વર્તમાન પરિણતિ પરની શ્રદ્ધા કરે, જ્ઞાન કરે એ પર્યાય છે. પણ એ પર્યાય પરની શ્રદ્ધા કરે છે કે પોતાની શ્રદ્ધા કરે છે? એ પરને દેખે છે કે પોતાને દેખે છે? આહા..હા..! ગજબ વાત છે. કાંતિભાઈ! આમાં તો તમારે પ્લેન-ફ્લેનમાં ક્યાંય આવ્યું નહોતું. બધું હેરાન થઈને દુઃખી થતા હતા. આહા..હા..! આજે બિચારો ઓલો છોકરો આવ્યો હતો ભાઈ નહિ? સુમતિ-સુમતિ નહિ? ઉદયપુરવાળો આવ્યો હતો. બિચારો ઓરતો કરતો હતો બહુ. અરેરે! મહારાજ! મારે બ્રહ્મચર્ય પાળવું હતું. હું અહીં રહ્યો હતો પણ સગપણ થઈ ગયું. લગન કરશે હવે. એમ બિચારો વાતું કરતો હતો. સુમતિ. ઉદયપુરવાળો. એ છે તો ઓલાના જીવનલાલના ગામના. કુરાવડના. પણ ઉદયપુરના એના ભત્રીજાનો દીકરો થાયને, નેમિચંદભાઈ એના ભત્રીજાનો દીકરો. બિચારો કાલે ગયો હતોને વાતું કરતો હતો. અરેરે! આ ભવમાં કરવાનું આ. અરે! મારે તો બ્રહ્મચારી રહેવું હતું. પિતાજીએ સગપણ કરી નાખ્યું. લગન કરવા. બિચારો વાતું કરતો હતો. ભાઈ! કીધું શું થાય જગતમાં? એ છોકરો હતો અહીંયાં. અહીંયાં આવ્યો હતો. અમદાવાદમાં કરિયાણાની દુકાન છે. નેમિચંદભાઈ નથી? ઉદયપુરના. નેમચંદભાઈ ઉદયપુરવાળા એની ભત્રીજીનો દીકરો છે. બિચારો બે દિ' સાંભળી ગયો. એ બધા એમ કહે અરેરે! આમાં રોકાઈ જશું. બાયડી પરણવી, લગન કરશે. મારું કરવાનું તો આ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- લક્કડના લાડુ છે, ખાઈ જાય

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાંય લક્કડના લાડુ... આહા..હા..! ખાય તે પસ્તાય અને ન ખાય તે પણ પસ્તાય. આહા..હા..! અરેરે! આવો કાળ આવ્યો છે. પોતાની ચીજને

સમજવાનો આ કાળ છે. એવા કાળમાં આ ઉપાધિ. બાયડી, છોકરા, કુટુંબ... મારી નાખ્યા જગતને.

અહીં તો કહે છે કે સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવારને જીવ દેખે છે. દશ્યને દેખે એમ કહેવું (એ વ્યવહાર છે). એ ચીજ મારી તો છે નહિ. આ હસમુખ પોપટભાઈનો નથી એમ કહે છે. શરીર તો નહિ, રાગ પણ નહિ એમ અહીં તો. રાગ એ પરદ્રવ્ય છે. આહા..હા..! એને દેખે છે તો દશ્યનો થઈને દેખે છે કે દશ્યમાં રહીને દેખે છે? કે પોતામાં રહીને દેખે છે. એ ઉપચાર વ્યવહાર થયો. ત્યારે... આવ્યુંને? '**પુદ્ગલાદિ જ હોય; એમ હોતાં, ચેતયિતાના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.**' આહા..હા..! રાગને જોતા રાગરૂપ થઈ જાય તો આત્માનો તો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! એ તો રાગરૂપ થઈ ગયો. આહા..હા..! પણ રાગથી ભિન્ન રહીને રાગને જાણે એ પણ વ્યવહાર થઈ ગયો, લક્ષ પર ઉપર ગયું. આહા..હા..! એય..! એ લક્ષને ફેરવે છે અહીં તો. અરે! ભગવાન જ્યાં દર્શનગુણથી ભરેલો આત્મા, શ્રદ્ધાગુણથી ભરેલો છે ત્યાં જઈને દેખને. દેખવાની ચીજને દેખને. જે દેખવાની ચીજ તારી નથી એને જોઈને તું રોકાઈ જાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કહો, સોભાગમલજી! આવી વાત છે અહીંયાં. પછી લોકોને એવું લાગે કે આ તો નિશ્ચય... નિશ્ચય... નિશ્ચય... બહુ ખેંચે છે. મેં કીધું, એમ નહિ. વસ્તુનું સ્વરૂપ એવું છે ભગવાન! તેં સાંભળ્યું નથી, પ્રભુ! આહા..હા..!

વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એ એમ હુકમ કરે છે, પ્રભુ! તું દેખનારો છે કે નહિ? તો દેખનારો દશ્યને દેખે છે. તો દશ્યને દેખે છે તો દશ્યરૂપ થઈને દેખે છે? પરદશ્યને એનો થઈને દેખે છે કે પોતારૂપ થઈને દેખે છે? દશ્યરૂપ થઈને દેખે તો પોતાનો નાશ થઈ જશે. આહા..હા..! વાત ભારે ઝીણી. હજી તો અહીં વ્રત ને તપ ને ભક્તિમાં, શુભયોગમાં ધર્મ અને શુભયોગ ધર્મનું કારણ (માને). અરે! એ તો ક્યાંય રહી ગઈ પ્રભુ! તને ખબર નથી સત્ય. આહા..હા..!

અરેરે! ચોર્યાશીના અવતાર. આ જુઓને ઓલા છોકરાનું આવ્યું હતું. આહા..હા..! બ્રાહ્મણનો એક છોકરો હમણા બી.એ.માં નાપાસ થયો. બી.એ. કુટુંબને લખ્યું, પિતાજી! હું નાપાસ થયો, હું સહન કરી શકતો નથી, હું તો આ દુનિયા છોડવા માંગુ છું. અરર! પિતાજીને લખ્યું કુટુંબીને. બ્રાહ્મણનો છોકરો. બી.એ. નહિ? આ બી.એ., એલ.એલ.બી. બી.એ. નાપાસ થયો તો. હાય..! હાય..! મિત્રોને કહે, નાપાસ થયો. હેં! હાય..! હાય..! હું હવે આ ફાની દુનિયા છોડું છું. પછી આ શિહોર છેને અહીં, ખોડિયાર. ત્યાં તળાવમાં પડીને મરી ગયો. આહા..હા..! અરે! પ્રભુ! શું છે તને આ? નાપાસ થયો એમાં થયું શું? સંસારમાં મિથ્યાત્વથી નાપાસ તો અનાદિથી થતો આવે છે. પરવસ્તુ મારી અને હું એનો. એ રીતે નાપાસ તો અનાદિકાળથી થતો આવે છે, પ્રભુ! આહા..હા..! હવે પાસ થવું હોય તો... આહા..હા..! દેખવાની ચીજને જોવું છોડી દે અને દેખનારને જો. આહા..હા..! પહેલું તો એમ લે. દેખનારને

જો. એ પણ વ્યવહાર થયો. એ તો દેખનારો જ છે, બસ. સમ્યગ્દર્શનનો વિષય દર્શનગુણ દર્શક, જ્ઞાનની અપેક્ષાએ જ્ઞાયક, દર્શનની અપેક્ષાએ દર્શક, સમકિતની અપેક્ષાએ શ્રદ્ધા, એ સ્વરૂપે. એ સમકિતનો વિષય છે. આહા..હા..! સમ્યક્‌નો વિષય પરચીજ નહિ, રાગ નહિ, પોતાની એક સમયની પર્યાય નહિ, ગુણગુણીનો ભેદ પણ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય નથી. શેઠ! સમજાય તો છે હવે. તમે તો બહુ રહો છો અહીંયા. મોટા શેઠ કો'ક દિ' આવે. એ તો અહીં રહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું, બાપુ! આ મનુષ્યપણામાં... આહા..હા..! આવો વીતરાગનો માર્ગ ભાઈ! તેં સાંભળ્યો નથી. આહા..હા..! તને ખબર નથી તું કોણ છો? આહા..હા..!

રાગને કરવું એ તો ચૈતન્યસ્વરૂપમાં છે જ નહિ, પણ રાગને જાણવો એ પણ વ્યવહાર ઉપચાર છે. એમ પણ નથી. આહા..હા..! અને જાણનારને જાણવું અને દેખનારને દેખવું એ પણ સ્વસ્વામી અંશમાં ભેદ થઈ ગયો વ્યવહાર. એમાં તને સાધ્ય શું થયું? આહા..હા..! દેખનારને દેખું છું એવા ભેદમાં સાધ્ય શું છે? કહે છે. આહા..હા..! એ સમ્યગ્દર્શનગુણથી ભરેલો એની શ્રદ્ધા હું કરું છું એવા ભેદમાં છે શું? કહે છે. આહા..હા..! એ તો દર્શનગુણ અને સમકિતગુણથી ભરેલો છે અભેદ એની દૃષ્ટિ કરવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે, એની દૃષ્ટિ કરવાથી દર્શનગુણની પર્યાય થાય છે. એનું જ્ઞાન કરવાથી, જ્ઞાયકનું જ્ઞાન કરવાથી સમ્યગ્જ્ઞાનની પર્યાય થાય છે. રાગનું જ્ઞાન કરવાથી સમ્યક્‌જ્ઞાનની પર્યાય નથી થતી એમ કહે છે. આહા..હા..! શું કહ્યું? ફરીથી. જે વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ ઉઠે છે દયા, દાન આદિ એનું જ્ઞાન કરવાથી જ્ઞાનની પર્યાય નથી થતી, એની શ્રદ્ધા કરવાથી શ્રદ્ધાગુણની પર્યાય નથી થતી, એને દેખવાથી દર્શકની પર્યાય નથી થતી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ગંભીર ચીજ... ગંભીર ચીજ. આહા..હા..! છેને?

'એમ હોતાં, ચેતયિતાના...' એટલે આત્માના **'સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.'** જો જોવાની ચીજરૂપે થઈ જાય, પોતાપણું છોડીને જોવાની ચીજરૂપે થઈ જાય, ત્યાં લક્ષ એકલું રહે... આહા..હા..! રાગ અને દયા, દાનનો વિકલ્પ એને દેખવાથી ત્યાં લક્ષ રહી જાય તો તારી ચીજ તો રહી ગઈ. આહા..હા..! આવો માર્ગ છે. આ કાંઈ સાધારણ માર્ગ નથી. જેને ઈન્દ્રો સાંભળે છે ત્રિકાળ એકભવતારી. સમજાણું કાંઈ? શક્રેન્દ્ર. ૩૨ લાખ વિમાન છે, એક એક વિમાનમાં અસંખ્ય દેવ છે. અને એકભવતારી છે. એક ભવે મોક્ષ જનારા ઈન્દ્ર છે. ક્રોડા ક્રોડ ઘણી કરોડો તો અપ્સરાઓ છે અને અસંખ્ય તો દેવ છે પણ ઈ માને છે કે એ હું નહિ, એ હું નહિ. હું એને દેખનારો એ પણ હું નથી. હું તો સ્વયંને દેખનારો જ હું છું. વ્યવહારથી. આહા..હા..! દેખવાની ચીજ અને દેખનારી પર્યાય બે ભેદ થઈ ગયોને એટલું કે હું આ પર્યાયમાં આ દેખું છું એને. પર્યાયમાં આ દેખું છું. દેખનારને પર્યાયમાં દેખું છું. એ પણ ભેદ થયો. આહા..હા..! ફક્ત જે શ્રદ્ધાગુણ અને દર્શકગુણથી ભરેલો છે

એ દર્શકથી દર્શક જ છે, શ્રદ્ધાથી શ્રદ્ધાસ્વરૂપ છે. એની અંતર દૃષ્ટિ કરવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આત્મા તો કૂટસ્થ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કૂટસ્થ કોને? પર્યાય કૂટસ્થ ક્યાં છે? દેખનારી પર્યાય કૂટસ્થ નથી. દ્રવ્ય-ગુણ ધ્રુવ રહે છે. દેખનારી પર્યાયની વાત ચાલે છેને? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણો અધિકાર છે ભાઈ આ. ભાગ્યશાળીને તો કાને પડે એવો પ્રસંગ છે. આહા..હા..! લોકો બહારમાં અટકી ગયા છે. અંતર ચીજ છે અંતર. જ્ઞાનગુણથી ભરેલી ચીજ છે, દર્શનગુણથી ભરેલી ચીજ છે, શ્રદ્ધા-ગુણથી ભરેલી ચીજ છે. ચારિત્રગુણથી પછી લેશે, હવે પછી લેશે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે.

'કારણ કે **એક દ્રવ્યનું અન્ય દ્રવ્યરૂપે સંક્રમણ થવાનો તો પૂર્વે જ નિષેધ કર્યો છે.**' ભગવાન આત્મા રાગ અને શરીરમાં ઘૂસી જાય એનો તો પહેલેથી જ નિષેધ કર્યો છે. એક દ્રવ્યની પર્યાય પરમાં પ્રવેશ કરે એમ છે નહિ. આહા..હા..! ચૈતન્ય દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એની જે પર્યાય છે એ પરમાં પ્રવેશ કરતી નથી, રાગમાં પ્રવેશ કરતી નથી, શરીરમાં પ્રવેશ કરતી નથી. એ તો સંક્રમણ થવાનો તો નિષેધ કરતા આવ્યા છે. પોતાની પર્યાય પરમાં સંક્રમણ થઈ જાય, બદલી જાય એનો તો નિષેધ કરતા આવ્યા છે ૧૦૩ ગાથામાં. આહા..હા..! આવી વાતું છે આ. વેપાર આડે...

'**માટે (એ સિદ્ધ થયું કે) ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો નથી.**' એથી સત્ય સિદ્ધ થયું કે જાણનાર આત્મા રાગનો નથી, શરીરનો નથી, વાણીનો નથી. આહા..હા..! '**(આગળ વિચારીએ :) જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો નથી...**' એ જાણનારો, શ્રદ્ધનારો, દેખનારો એ રાગ અને શરીર, વાણીનો નથી, '**તો ચેતયિતા કોનો છે?**' જાણનાર ભગવાન આત્મા છે કોનો? '**(આગળ વિચારીએ :) જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો નથી તો ચેતયિતા કોનો છે? ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે.**' આહા..હા..! ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે. જાણનાર જ જાણનારનો છે. આહા..હા..! રાગનો નહિ, શરીરનો નહિ, ચેતયિતા જાણનારો, દેખનારો એ દર્શનગુણવાળો છે. ચેતયિતા ચેતયિતાનો છે. આહા..હા..!

ત્યારે શિષ્યને પ્રશ્ન થયો. '**(આ) ચેતયિતાથી જુદો એવો બીજો ક્યો ચેતયિતા છે...**' ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે તો ચેતયિતાનો ચેતયિતા છે, બીજો ચેતયિતા કોણ છે કે એનો ચેતયિતા છે? આહા..હા..! એકલા લોજિકથી તુલના કરાવી છે. આહા..હા..! તુલના કરે, તુલના તો કરે. '**ચેતયિતાથી જુદો એવો બીજો ક્યો ચેતયિતા છે? કે જેનો (આ) ચેતયિતા છે? (આ) ચેતયિતાથી જુદો અન્ય કોઈ ચેતયિતા નથી, પરંતુ તેઓ બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે.**' ચેતયિતાનો એ સ્વામી થયો અને ચેતયિતા એનો અંશ થયો. સ્વ. ચેતયિતાનો એ સ્વામી અને ચેતયિતા એનો એ સ્વ. તો એ સ્વ-

સ્વામી અંશમાં પણ સાધ્ય શું છે? તને એમાં લાભ શું છે? આહા..હા..! એમાં પણ તને સમ્યગ્દર્શનનો લાભ નહિ થાય એમ કહે છે. આહા..હા..!

'ચેતયિતા નથી, પરંતુ તેઓ બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે.' કીધુંને? ચેતયિતાનો ચેતયિતા. ચેતયિતાનો 'ચેતયિતાનો'એ સ્વામી થયો. ચેતયિતા એનું સ્વ થયું. તો સ્વ અને સ્વામી એ ભેદ થઈ ગયો. ભેદથી તને શું લાભ થશે? આહા..હા..! ભેદ કરવાથી તો તને રાગ થશે. અરર! ગજબ વાત છે. ભેદથી તો તને અધર્મ થશે એમ કહે છે. વિકલ્પ છે તારો. એમાં લાભ શું થશે તને? આહા..હા..! **'તેઓ બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે. અહીં સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશોના વ્યવહારથી...'** એ વ્યવહાર થયો. આત્માનો આત્મા. તો આત્મા એ સ્વ થયો અને આત્માનો એ એનો સ્વામી થયો. આહા..હા..! અહીં સુધી છે. ઝીણી (વાત) બાપુ! **'વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે?'** આહા..હા..! આત્મા ત્રિકાળી છે એનો એ આત્મા છે એમ ભેદ કરવાથી તને લાભ શું છે? તને સાધ્ય શું થશે? આહા..હા..! **'કાંઈ સાધ્ય નથી.'** કાંઈ પણ લાભ નથી. આહા..હા..! આત્મા આત્માનો એવા ભેદમાં પણ તને શું લાભ છે? આહા..હા..!

'તો પછી અપોહક કોઈનો નથી,...' કોઈનો નથી. **'અપોહક અપોહક જ છે'** અભેદરૂપ દર્શક છે એ દૃષ્ટિના વિષયમાં તને લાભ થશે. એમાં તને સમ્યગ્દર્શન થશે એમ કહે છે. આહા..હા..! ઝીણો વિષય છે આજે. એમાં વળી હિન્દી ચાલ્યું. ભાવ તો જે હોય એ આવેને. **'વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે? કાંઈ સાધ્ય નથી.'** આહા..હા..! અંદર ભેદ પાડવો કે આ આત્મા આત્માનો છે એમાં તારા સમ્યગ્દર્શનનું સાધ્ય ક્યાંથી પ્રગટ થશે? આહા..હા..! એમાં સમ્યગ્જ્ઞાન ક્યાંથી તને પ્રગટ થશે? આહા..હા..! એ તો દર્શક દર્શક જ છે ત્રિકાળ એના ઉપર નજર કરવાથી, અભેદ ઉપર નજર કરવાથી સમ્યગ્દર્શનનો લાભ થશે. આહા..હા..! એ દયા, દાન, વ્રત, પૂજાથી તો સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય, એને જાણવાથી પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય, પણ જાણનાર જાણનારનો છે એવા ભેદથી પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય. આવી વાત છે. આવો ઉપદેશ પણ કોઈ દિ' સાંભળ્યો ન હોય. આહા..હા..! અધિકાર આવે ત્યારે ચાલેને. આહા..હા..!

'તો પછી અપોહક કોઈનો નથી, અપોહક અપોહક જ છે—' દર્શક દર્શકનો જ છે એમ પણ નહિ, દર્શક દર્શક જ છે. દર્શક દર્શકનો છે એમ પણ નહિ, દર્શક દર્શક જ છે. અભેદ. આહા..હા..! એમ દૃષ્ટિ અભેદ ઉપર કરવાથી તને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનનો લાભ થશે અને ભેદ કરવાથી ધર્મનો લાભ નહિ થાય. આહા..હા..! ધર્મની દશાનો લાભ અભેદને જોવાથી થશે. રાગથી તો થશે નહિ. દયા, દાન, વ્રતથી તો સમ્યગ્દર્શન થશે નહિ, પણ એને દેખવાથી પણ દર્શન નહિ થાય અને આ દેખનાર દેખનારનો છે એવા ભેદથી પણ સમ્યગ્દર્શનનો લાભ નહિ થાય. આહા..હા..! પોપટભાઈ! હવે આ તો બધું ક્યાંય રહી ગયું વેપાર-ફેપારનું. મુંબઈ

રહી ગયું નહિ? આહા..હા..!

એ **'એ નિશ્ચય છે.'** આત્મા આત્માનો છે, દેખનાર દેખનારનો છે એ પણ વ્યવહાર થયો. દર્શક દર્શક જ છે એ નિશ્ચય અને એ નિશ્ચય એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય છે. આહા..હા..! ધર્મની પહેલી સીઢી, પહેલું સોપાન. આવે હતુંને? છ ઢાળામાં આવ્યું હતું. મોક્ષમાર્ગની પહેલી સીઢી દર્શન. એ વિના જ્ઞાન-ચરિત્ર જૂઠા છે. સમકિત વિના જ્ઞાન અને વ્રત ને એ બધું જૂઠું છે. આહા..હા..! અરે! એ ચીજ ગુપ્ત રહી ગઈ. દષ્ટિમાં આવી નહિ, સાંભળવામાં આવી નહિ. આહા..હા..! સાંભળ્યા વિના પ્રયોગ ક્યાંથી કરે? તો કહે છે કે એ દર્શક તો દર્શક જ છે.

'(આ રીતે અહીં એમ બતાવ્યું કે : 'આત્મા પરદ્રવ્યને અપોહે છે...'' અને પરદ્રવ્યની શ્રદ્ધા કરે છે. **'એ વ્યવહારકથન છે;...'** આહા..હા..! એ તો ઉપચારિક આરોપિત કથન છે, વાસ્તવિક નહિ. આહા..હા..! આત્મા પોતાને દેખે છે એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! પોતાને દેખે એ ભેદ થઈ ગયો. એ તો પોતાનું સ્વરૂપ ત્રિકાળ અખંડ આનંદકંદ પ્રભુ, એના ઉપર દષ્ટિ કરવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. ભેદબુદ્ધિમાં પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય, પર્યાયબુદ્ધિમાં સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય અને પરના લક્ષે પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય. દેવ, ગુરુ અને શાસ્ત્ર, પરમાત્માના લક્ષે પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય એમ કહે છે. આહા..હા..! દેવ, ગુરુ અને શાસ્ત્ર એના લક્ષે પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય. અહીંયાં તો આત્મા આત્માનો છે એવા ભેદથી પણ સમ્યગ્દર્શન નહિ થાય, તો પરના લક્ષે ભગવાનની માન્યતાથી સમ્યગ્દર્શન થઈ જાય એમ છે નહિ. આવી વાત છે.

'પરદ્રવ્યને અપોહે છે...' શ્રદ્ધા કરે છે. બે લીધું ભેગું. દર્શક અને શ્રદ્ધા લીધી. **'એ વ્યવહારકથન છે;...'** આત્મા પોતાને દેખે છે અને શ્રદ્ધા કરે છે **'એમ કહેવામાં પણ સ્વ-સ્વામીઅંશરૂપ વ્યવહાર છે; 'અપોહક અપોહક જ છે'—એ નિશ્ચય છે.)'** બે બોલ આવ્યા. પહેલા જ્ઞાયક જ્ઞાન જ છે એમ આવ્યું હતું, દર્શક દર્શક જ છે, શ્રદ્ધા શ્રદ્ધા જ છે. હવે ચારિત્રની વાત લે છે કે ચારિત્ર શું છે? આહા..હા..! રાગનો ત્યાગ એ ચારિત્ર છે? આહા..હા..! એ વિશેષ વાત કહેશે...

(**શ્રોતા** :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૮, રવિવાર, તા. ૦૭-૦૮-૧૯૭૭, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૧૦

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર. અહીંયાં ત્રીજો બોલ આવ્યો છે હવે. શું કહ્યું? પહેલો જ્ઞાનનો અધિકાર કહ્યો, પછી દર્શનનો અને શ્રદ્ધાનો. હવે અહીંયાં ચારિત્રનો અધિકાર કહે છે. સૂક્ષ્મ છે થોડો. આત્મા પરને જાણે છે, પરપણે તો નથી, રાગપણે, શરીરપણે આત્મા નથી, પણ રાગને જાણે છે એ કહેવું એ પણ ઉપચાર-વ્યવહાર છે. આહા..હા..! તેમ જાણનારને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ ઉપચાર અને વ્યવહાર છે. ઝીણી વાત છે. એ વાત આવી ગઈ છે. આજ તો જરી ત્યાગની-ચારિત્રની વ્યાખ્યા છે. સમજાણું કાંઈ? એમ દર્શક. એ પરને દેખે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. પોતાને દેખે છે એમ કહેવું, પોતાને પોતે દેખે એમ કહેવું એ ભેદરૂપ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! એ તો દર્શક તે દર્શક જ છે. એવી અભેદ ઉપર દૃષ્ટિ કરતાં તેને સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહા..હા..! શ્રદ્ધામાં—સમકિતમાં એમ કહ્યું કે આત્મા શ્રદ્ધાસ્વરૂપ જ છે. એ પરને શ્રદ્ધે છે એમ કહેવું એ ઉપચાર વ્યવહાર છે. તેમ શ્રદ્ધનારો શ્રદ્ધે છે એવો ભેદ પાડવો એ વ્યવહાર-ઉપચાર છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત બહુ. એ તો શ્રદ્ધાસ્વરૂપ જ છે. સમ્યગ્દર્શન ત્રિકાળી હોં! ત્રિકાળી સમ્યગ્દર્શન એ શ્રદ્ધાસ્વરૂપ જ છે. એ શ્રદ્ધા કરનારો શ્રદ્ધા કરે છે એવો ભેદ પણ વિકલ્પનું કારણ, રાગનું કારણ છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે. આજ તો એનાથી વધારે છે.

હવે '**જેવી રીતે જ્ઞાયક તથા દર્શક વિષે દૃષ્ટાંત-દાર્ષ્ટાંતથી કહ્યું) એવી જ રીતે અપોહક...**' રાગનો ત્યાગ કરનાર એમ કહેવું. આહા..હા..! અપોહક-ત્યાગ કરનાર. શરીર, વાણી, મન તો એકકોર જુદા રહ્યા, પણ પુણ્ય-પાપના ભાવ અને રાગનો ત્યાગ કરે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. કેમકે રાગરૂપે થયો જ નથી. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ, બાપુ! એને જન્મ-મરણથી છૂટવાના પંથ (નિરાળા છે). આહા..હા..! '**અપોહક વિષે કહેવામાં આવે છે :— આ જગતમાં ખડી છે...**' કલઈ-ખડી. '**શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળું દ્રવ્ય છે. ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ખડીનું શ્વૈત્ય છે (અર્થાત્ ખડી વડે શ્વેત કરવાયોગ્ય પદાર્થ છે).**' ભીંતને ધોળી કરે છે એમ કહેવું એ તો વ્યવહાર છે. ભીંતને ધોળી કરતો જ નથી, એ તો પોતાની ધોળી પર્યાયમાં જ છે. આહા..હા..!

'**હવે 'શ્વેત કરનારી ખડી, શ્વેત કરવાયોગ્ય જે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય તેની છે કે નથી?''** એ ખડી છે એ ભીંતને ધોળી કરે છે કે ભીંતની છે કે નહિ એ? આહા..હા..! '**ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય તેની છે કે નથી?—એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ...**' ભીંતને

અને ખડીનો તાત્ત્વિક સંબંધ. છે ધન્નાલાલજી? આવ્યું છેને. '**અહીં વિચારવામાં આવે છે :- જો ખડી ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યની હોય...**' જો ખડી ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યની હોય '**તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ : 'જેનું જે હોય તે તે જ હોય,'...**' જો ભીંતને ધોળી કરે તો ભીંતરૂપે હોય તો ભીંતરૂપ છે એ જુદી તો રહી નહિ. જેનું જે હોય તેનું તે જ હોય. ભીંતને ધોળી કરી તો ભીંતરૂપે થઈ ગયો હોય. એમ તો છે નહિ. આહા..હા..!

'**જેનું જે હોય તે તે જ હોય,...**' હવે એનો દૃષ્ટાંત. '**જેમ આત્માનું જ્ઞાન હોવાથી જ્ઞાન તે આત્મા જ છે;...**' આ તો દૃષ્ટાંત આપ્યો હોં! આત્માનું જ્ઞાન તે જ્ઞાન તે આત્મા જ છે એ કાંઈ બીજું નથી. '**આવો તાત્ત્વિક સંબંધ જીવંત હોવાથી,...**' એવો તાત્ત્વિક સંબંધ એ હયાતી ધરાવતો હોવાથી. '**ખડી જો ભીંત-આદિની હોય તો ખડી તે ભીંત-આદિ જ હોય; એમ હોતાં, ખડીના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.**' ભીંતની ખડી થઈ જાય તો ખડીનો તો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! '**પરંતુ દ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થતો નથી,...**' એ તો ૧૦૩ ગાથામાં કહેતા આવ્યા છે. '**કારણ કે એક દ્રવ્યનું અન્ય દ્રવ્યરૂપે સંક્રમણ થવાનો તો પૂર્વે જ નિષેધ કર્યો છે.**' એક તત્ત્વ બીજા તત્ત્વરૂપે બદલી જાય, સંક્રમી જાય, એવું તો ત્રણકાળમાં બને નહિ. આહા..હા..! સમજાણું? '**માટે (એ સિદ્ધ થયું કે) ખડી ભીંત-આદિની નથી.**'

'**(આગળ વિચારીએ :) જો ખડી ભીંત-આદિની નથી તો ખડી કોની છે? ખડીની જ ખડી છે. (આ) ખડીથી જુદી એવી બીજી કઈ ખડી છે...**' ત્યારે. શિષ્ય કહે છે. ખડીની ખડી છે. તો ખડીની ખડી એ બે થઈ ગયા. આહા..હા..! ખડીની ખડી. ખડી એ અંશ થયો અને ખડીની એટલે જે ખડી એની-એ સ્વામી થયો. આહા..હા..! '**ખડીની જ ખડી છે. (આ) ખડીથી જુદી એવી બીજી કઈ ખડી છે કે જેની (આ) ખડી છે? (આ) ખડીથી જુદી અન્ય કોઈ ખડી નથી, પરંતુ એવો બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે.**' આહા..હા..! ખડીની ખડી કહેતા પણ બે ભાગ-ભેદ પડી જાય છે. ખડીની ખડી. તો ખડીની એ સ્વામી થયો, ખડી એનો સ્વ અંશ થઈ ગયો. આહા..હા..! આ તો હજી દૃષ્ટાંત છે હોં! ઉતારવું છે પછી.

'**વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે? કાંઈ સાધ્ય નથી. તો પછી ખડી કોઈની નથી, ખડી ખડી જ છે—એ નિશ્ચય છે. જેમ આ દૃષ્ટાંત છે, તેમ આ (નીચે પ્રમાણે) દાષ્ટાંત છે :—**' દાષ્ટાંત એટલે સિદ્ધાંત. '**આ જગતમાં જે ચેતયિતા છે તે,...**' આ જાણનારો ભગવાન આત્મા છે. ચેતયિતા-ચેતનારો. એવું ચેતન સ્વરૂપ જે છે '**તે, જેનો જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો,...**' એ કેવો છે ભગવાન? એ તો જ્ઞાનદર્શનના સ્વભાવથી તો ભરેલો છે. એક વાત. '**પરના અપોહનસ્વરૂપ (ત્યાગસ્વરૂપ) સ્વભાવ છે...**' રાગના અભાવસ્વભાવસ્વરૂપ તો એનું સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અપોહક. છે? પરના

ત્યાગસ્વરૂપ તો એનો સ્વભાવ છે. રાગના ત્યાગસ્વભાવ તો એનું સ્વરૂપ જ છે. રાગ કરવો છે ત્યાગ એવું કાંઈ છે નહિ. આહા..હા..! અહીંયાં તો હજી પરવસ્તુનો ત્યાગ-ગ્રહણ માને છે એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આ મેં છોડ્યું, આ મેં છોડ્યું. ભગવાન કહે છે કે પરના ત્યાગ ગ્રહણનો શુભભાવ આત્મામાં નથી. આહા..હા..! આદાન-ઉપાદાન શૂન્યત્વ. ગ્રહણ અને ત્યાગથી શૂન્ય છે. પરદ્રવ્ય રજકણ આદિને ત્યાગ કરું અને ગ્રહણ કરું એ છે જ નહિ એમાં.

હવે અહીંયાં એક આવ્યું કે રાગનો ત્યાગ કરું અને આત્માને ગ્રહણ કરું. આહા..હા..! એ પણ સ્વરૂપની સ્થિતિ નથી કહે છે. એય..! આ ચારિત્રની વ્યાખ્યા ચાલે છે. બાપુ! કોને ચારિત્ર કહેવું? આહા..હા..! એ તો પરના ત્યાગ સ્વરૂપ જ સ્વભાવ છે એનો. એનો તો રાગના ત્યાગ સ્વભાવ, રાગના અભાવસ્વરૂપ જ એનું સ્વરૂપ છે. જે રાગના અભાવસ્વરૂપ સ્વરૂપ છે એને રાગનો ત્યાગ કરવું એ ક્યાં આવ્યું? આહા..હા..! ઝીણી વાત બહુ બાપુ આ. મારગડા વીતરાગના. આહા..હા..! કહે છે કે રાગના ત્યાગરૂપ જેનું સ્વભાવ સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! ચૈતન્યનું સ્વરૂપ જ રાગના ત્યાગના અભાવસ્વરૂપ એનું સ્વરૂપ છે. એને રાગ ત્યાગું-છોડું એ ક્યાં છે એમાં? આહા..હા..! અને રાગનો ત્યાગ કરું એવું નામમાત્ર એનામાં છે. આવે છેને ૩૪ ગાથામાં? ૩૪ ગાથા. રાગ હો પુણ્ય-પાપના, દયા-દાન, વ્રત-ભક્તિના પરિણામ એ રાગ એનો ત્યાગ કરું એનો ત્યાગ કર્તા નામમાત્ર છે. પરમાર્થે તેનો ત્યાગકર્તા છે જ નહિ. આહા..હા..! એ આવ્યું છેને.

કેમકે જ્ઞાનસ્વરૂપ છે તે જ્ઞાનરૂપે જ છે. એનું નામ પ્રત્યાખ્યાન છે, એનું નામ ત્યાગ છે. આહા..હા..! પહેલા વાત આવી ગઈ છે. આ તો સર્વવિશુદ્ધમાં વધારે સ્પષ્ટ કરે છે. આહા..હા..! પર્યાયમાં ષટ્ગુણ ષટ્કારકની પરિણતિ નિર્મળ થાય એનાથી પણ પ્રભુ તો રહિત છે. હવે અહીં તો ગુણભેદથી રહિત છે એમ સિદ્ધ કરવું છે. સમજાણું કાંઈ? રાગનો વિકલ્પ છે દયા, દાન, વ્રત, કામ, ક્રોધ વગેરે એનો ત્યાગ કરું. કહે છે કે એના ત્યાગના સ્વભાવસ્વરૂપ જ છે એ તો. એનો ત્યાગ કરવું ક્યાં છે એમાં? આહા..હા..! આકરું ભારે કામ. આ તો સમજ્યા વિના લઈ લીધી પડિમા. હજી સમ્યગ્દર્શન શું છે એની ખબરું ન મળે અને બહારના ત્યાગી થયા એટલે જાણે રોટલા તો મળે તૈયાર. ખાવા-પીવાનું. ઓલો હમણા નથી દેખાતો. વયો ગયો લાગે છે. એ પણ એવો જ છે. બે દિ' અહીં રહે અને આઠ દિ' બીજે રહે. રોટલા મળેને મફત ત્યાં. અરેરે! શું ચીજ!

અહીં કહે છે કે પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો સત્યને. એ રાગના સ્વભાવના અભાવસ્વરૂપ તો તારું સ્વરૂપ છે. હવે અભાવસ્વભાવસ્વરૂપ છે એને અભાવ કરવો એમ ક્યાં (આવ્યું)? એ તો વળી અભાવ કરું એ તો ગ્રહણ હતું એમ અર્થ થઈ ગયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જ્ઞાયકભાવે રાગને પકડ્યો જ નથી, રાગરૂપ થયો જ નથી. આહા..હા..! જ્ઞાયક ચૈતન્યસ્વભાવ એ રાગરૂપ થાય તો તો એ જડ થઈ જાય. કેમકે રાગ છે તે અચેતન છે.

આહા..હા..! ગજબ વાત છે. એવી વાત છે. કેમકે એમાં ચૈતન્યસ્વરૂપનો અંશ રાગમાં નથી. એ રાગ ચાહે તો તીર્થંકરગોત્ર બાંધવાનો હો, પણ એ ભાવ છે અજીવ અને અચેતન. આહા..હા..! અહીં તો ષોડશકારણ ભાવના ભાવતા તીર્થંકર થાશું ને આ થાશું. હજી શ્રદ્ધાના ઠેકાણા નથી ત્યાં તીર્થંકરગોત્રનો વિકલ્પ એને હોય જ નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'**ચેતયિતા છે તે, જેનો જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો, પરના અપોહનસ્વરૂપ સ્વભાવ છે...**' ભગવાન તો રાગના ત્યાગના સ્વભાવવાળો જ છે. એને ત્યાગ કરવું એ ક્યાં છે એનામાં? આહા..હા..! ભારે વાતું, ભાઈ! અહીં તો પરનો ત્યાગ કરે અને કાયક્લેશ કરે એટલે એને ધર્મ થાય. આહા..હા..! મૂઢતા તે કેટલી! શરીરને કષ્ટ આપે, ઉઘાડે પગે ચાલે, પરિષહ સહન કરે. એને તો શાસ્ત્રે ક્લેશ કીધો છે. એ ક્લેશ કરો તો કરો પણ એમાં આત્મધર્મ નથી. નિર્જરા અધિકાર. આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે એ ક્લેશ જે છે રાગ એના અભાવસ્વભાવ તારું સ્વરૂપ છે. રાગના ત્યાગસ્વરૂપ જ એનું સ્વરૂપ છે. હવે ત્યાગસ્વરૂપ છે એને રાગ ત્યાગ કરું એ ક્યાંથી આવ્યું? કહે છે. આહા..હા..! પોપટભાઈ! ઝીણી વાતું બહુ બાપુ! આહા..હા..! ધર્મ વીતરાગનો ધર્મ, એ વીતરાગ સ્વરૂપ જ છેને આત્મા એમ કહે છે. એ રાગ છોડે તો વીતરાગ થાય એમ ક્યાં છે? એ તો રાગના ત્યાગરૂપે વીતરાગસ્વરૂપ જ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! આ જ્ઞાયકસ્વભાવે રાગને ગ્રહણ જ કર્યો નથી. કેમકે એ તો રાગના ત્યાગસ્વભાવ સ્વરૂપ પ્રભુ છે. આહા..હા..! હવે આવી ખબર ન મળે ધર્મ અમારે વ્રત લઈને તપ કર્યા. આ અપવાસ કરીએ અને ધર્મ થઈ જાય. શું થાય? પછી સોનગઢને નામે વિરોધ કરે. કરે છે એનો પોતાનો. ભગવાન અંદર... આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે રાગના ત્યાગસ્વરૂપ સ્વભાવ છે. '**એવું દ્રવ્ય છે.**' એવું તો એ પદાર્થસ્વરૂપ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! રાગ વિકલ્પ જે છે ચાહે તો તીર્થંકરગોત્ર બાંધવાનો હો, એના અભાવસ્વરૂપ તો દ્રવ્ય છે. જ્ઞાયક દ્રવ્ય છે એ રાગના અભાવસ્વભાવસ્વરૂપ છે. એ જ્ઞાયક એ રાગરૂપે થયો નથી કોઈ દિ'. આહા..હા..! જ્ઞાયક રાગરૂપે થાય, તો એ છઠ્ઠી ગાથામાં આવી ગયું છે કે રાગરૂપે થાય તો જીવ જડ થઈ જાય. આહા..હા..! એ રાગ એ પુદ્ગલ અને અચેતન છે. એટલે? ચૈતન્ય સ્વરૂપનો પૂંજ પ્રભુ, એમાં એ વિકલ્પ છે તે ચૈતન્યના સ્વભાવના અંશનો એમાં અભાવ છે. હવે એ ચૈતન્યના અંશનો જેમાં અભાવ છે એવો જો ચૈતન્ય એ રૂપે થાય (તો જડ થઈ જાય). આહા..હા..! બહારનો ત્યાગ કરીને માને છે કે અમે ત્યાગ કર્યો. એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પણ અહીં તો રાગનો ત્યાગ કરવો એ સ્વરૂપમાં નથી કહે છે. કેમકે રાગના ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ તો સ્વરૂપ છે એનું. હવે સ્વરૂપ છે રાગના અભાવસ્વરૂપ એને રાગનો ત્યાગ કરવો એમ ક્યાં આવ્યું? આહા..હા..! દેવીલાલજી! આવી વાતું છે. વાણિયાને નવરાશ ન મળે દુનિયાના ધંધામાંથી. એને આવી ઝીણી વાતું. ઓલી વાત તો સહેલી હોય વ્રત કરો, અપવાસ કરો,

ભક્તિ કરો તમારે સહેલુંસટ હતું રખડવાનું. આહા..હા..!

શ્રોતા :- અનાદિનું આવું હતું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો અનાદિની મિથ્યાદષ્ટિ છે, મિથ્યાશ્રદ્ધા છે કે જે સ્વભાવમાં નથી તેને માન્યું કે આનો ત્યાગ કરું અને આને છોડું. આહા..હા..!

એ જ્ઞાયકસ્વભાવ જે દ્રવ્યસ્વભાવ. દ્રવ્ય લેવું છેને અહીંયાં? જ્ઞાયકસ્વભાવ જે દ્રવ્ય છે એ તો રાગના ત્યાગના સ્વભાવસ્વરૂપ જ દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. 'એવું દ્રવ્ય છે.' એવું આ ચૈતન્યદ્રવ્ય જ એવું છે. આહા..હા..! શરીર, વાણી, મન ને કર્મ ને બાયડી, કુટુંબ, સ્ત્રી એ તો કોઈ દિ' એના છે જ નહિ, એને સંબંધ કાંઈ છે જ નહિ. અહીં તો તાત્ત્વિક સંબંધ કહે છે કે રાગ સાથે પણ તાત્ત્વિક સંબંધ નથી. આહા..હા..! કેમકે રાગના અભાવસ્વભાવરૂપ દ્રવ્ય છે એને રાગ સાથે સંબંધ કેવો? આહા..હા..! આવું છે ઝીણું. હવે લોકોને આ સાંભળવા મળ્યું ન હોય ને આ નવું સાંભળે તો એમ થાય કે લે! આ તો બધો વ્યવહાર ઉડાવી દે છે. વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય, વ્યવહાર સાધન છે. અરે! સાંભળને. ધૂળેય નથી સાધન સાંભળને. સાધનસ્વરૂપ જ એ આત્મા છે. છેને? કરણ ગુણ છેને એમાં? સાધનસ્વરૂપ જ છે. એને પરનું સાધન કરે તો સાધન થાય એમ છે જ નહિ. આહા..હા..! કેમકે રાગને સાધન તું માન તો રાગ સાથે ચૈતન્યને સંબંધ થયો. સમજાણું? અને સંબંધ એ છે જ નહિ નિશ્ચયથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- તાત્ત્વિક સંબંધ નથી, પણ બીજા કોઈ પ્રકારનો સંબંધ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોઈ પ્રકારનો સંબંધ છે જ નહિ. કહેવામાત્ર છે, કથનમાત્ર છે. આ મારું ગ્વાલિયર એમ કહેવામાત્ર છે. ગ્વાલિયરમાં એ ક્યાં હતો? આ મારું રાજકોટ, આ મારું ખંડવા. એ આવી ગઈ છે વાત પહેલી. બાપુ! ખંડવા ખંડવાનું છે. તું ક્યાં ખંડવાનો છો? અને તું ખંડવામાં રહ્યો છે ક્યાં? તું તો અસંખ્ય પ્રદેશ દેશમાં રહ્યો છો. આહા..હા..! શિવ દ્વીપ છે. એવું આવે છેને ઓલામાં ભાઈ! પંચસંગ્રહમાં આવે છે. અધ્યાત્મ પંચસંગ્રહમાં. આત્મા શિવસ્વરૂપ દ્વીપ છે. એમાં અસંખ્યાતા પ્રદેશ એનો એ દેશ છે. આહા..હા..! અને અનંતગુણ છે તે તેની વસ્તી છે. એ પંચસંગ્રહ છે, અધ્યાત્મપંચસંગ્રહ દીપચંદજીનું કરેલું. શિવદ્વીપ છે આત્મા. રાગ વિનાનો નિરૂપદ્રવ જે શાંતિનો સાગર, વીતરાગસ્વરૂપે શિવસ્વરૂપે તે દ્વીપ છે અને એનો દેશ એ અસંખ્ય પ્રદેશ છે એનો દેશ એ દ્વીપનો. આહા..હા..! અને એમાં જ્ઞાન, દર્શન આદિ અનંતગુણો રહેલા છે એ એની પ્રજા છે. આહા..હા..! એય..! આ હસમુખ ને ફલાણા, ઢીકણા, .. મફતનો ગપ્પ માર્યો છે કહે છે આ. આહા..હા..! એવી વાતું છે.

વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર વીતરાગપણાના સ્વભાવને વર્ણન કરે છે. ભાઈ! તું તો વીતરાગસ્વરૂપ જ છોને. હવે તારે રાગનો ત્યાગ કરવો એ સ્વભાવ આત્મામાં ક્યાં છે?

આહા..હા..! આમાં એ કહે છે. જેમ આ દર્શક દર્શક જ છે, જ્ઞાન જ્ઞાન જ છે એમ આ તો વીતરાગસ્વરૂપ વીતરાગસ્વરૂપ જ છે. વીતરાગસ્વરૂપ જ છે એમાં વળી રાગનો ત્યાગ? એ તો રાગના અભાવસ્વભાવરૂપ જ છે એનું સ્વરૂપ. આહા..હા..! એવા દ્રવ્યને દૃષ્ટિમાં લીધા વિના તને સમ્યગ્દર્શન થાય નહિ, જ્ઞાન થાય નહિ. અંતરમાં આનંદમાં રમણ કરવું એ ચારિત્ર, એ આત્મા આત્મામાં રમણ કરે એ પણ ભેદનું વ્યવહાર કથન છે. આહા..હા..! એ આવશે સવારમાં. આહા..હા..!

આત્મા આનંદમાં રમે એ આનંદ તેનું કર્મ, કાર્ય અને આત્મા કર્તા એ પણ ઉપચારનો ભેદ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! ભગવાન આત્મા વીતરાગભાવમાં રમે... આહા..હા..! વીતરાગભાવસ્વરૂપ પ્રભુ વીતરાગભાવમાં રમે એ તો વ્યવહાર થઈ ગયો ઉપચાર. આહા..હા..! એ કર્તા-કર્મ પણ વ્યવહારમાત્રથી છે, ઉપચારથી છે. પોતે જ આનંદરૂપ છે એ આનંદરૂપ થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમાં પરને છોડવું અને રાગનો ત્યાગ કરવો એ વસ્તુ ક્યાં છે? આહા..હા..! આવી વાતું છે, બાપુ! અરે! અનંત-અનંત જન્મ-મરણ મિથ્યા શ્રદ્ધાથી કર્યા, એણે પંચ મહાવ્રત અને બધું અનંતવાર પાળ્યું છે. પણ એ રાગને પાળું, પરિપાલન મારું સ્વરૂપ. આહા..હા..! આપણે આવ્યું હતું નહિ? આમાં ધવલમાં. ધવલમાં આવ્યું હતું. ... ભુક્તિમાં ભુક્તિ. ભગવાન કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા ગતિ આગતિ જાણે છે, ભુક્તિને જાણે છે એવો પાઠ છે. ત્યારે ભુક્તિનો અર્થ શું કર્યો? કે રાગને ભોગવે અને વ્રતને ભોગવે. વ્રતના પરિણામ એ રાગ છે. એ રાગનો ભોગવે એ ભુક્તિ છે. ભગવાન ભુક્તિને પણ જાણે છે કે આ રાગ ભોગવે છે. આહા..હા..! પાઠમાં એ આવ્યું મહાવ્રત આદિ ભુક્તિ. જેમ રાગને ભોગવે એવો અશુભભાવ, એવો વ્રતને ભોગવે એ શુભભાવ, વ્રતને ભોગવે એ શુભભાવ એ એનું સ્વરૂપ નથી. એની ભુક્તિ કરે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અને જેને રાગ તે ઉપાદેય છે, તેને ભગવાન આત્મા તે હેય થઈ જાય છે. પરમાત્મપ્રકાશ ૩૧ ગાથા.

રાગને હેય ન માનતા, રાગ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાનો રાગ જે સ્વભાવમાં નથી એને ઉપાદેય માને છે, એ ગ્રહવા લાયક છે, કરવાલાયક છે એને આત્મા હેય છે. આનંદનો નાથ પ્રભુ અંદર એની દૃષ્ટિમાં છોડવાલાયક થઈ ગયો. રાગ આદરવા લાયક થયો, વસ્તુ છોડવા લાયક થઈ. ધર્મીને સ્વરૂપ ત્રિકાળી છે તે ઉપાદેય છે અને વ્યવહારે છૂટી જાય છે માટે વ્યવહારે હેય કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? એને હેય કરવો, છોડવો એ પણ એના સ્વરૂપમાં નથી કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. આ શું હશે આ તે કાંઈ? જૈનધર્મનો માર્ગ આવો હશે? આ તો અત્યાર સુધી એમ કરતા કે ભાઈ આ કરો. ઈચ્છામી પડિક્કમણું ઈરિયા વિરિયા વિરાણાય.. મિચ્છામી દુક્કડમ જાવ. તસ્સઉતરી કરણેણં તાવકાયં ઠાણેણં.. અપ્પાણં વોસરે. એય..! જયંતિભાઈ! આ બધા એ કરતા. અમે પણ

એ કરતા ત્યાં પહેલા દુકાન ઉપર. સાંજે પર્યુષણમાં જઈએ, આઠ દિ' પર્યુષણમાં ભેગા થઈએ અને હું પડિક્કમણું કરાવું બધાને. પણ નાની ઉંમરની વાત ૧૭-૧૮ વર્ષની ઉંમર. ૭૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. પડિક્કમણું કરીએ એટલે જાણે ધર્મ થઈ ગયો. બધા ભેગા થાય કુટુંબીઓ. પડિક્કમણું કરી પછી ઓલું ગાયન ગાય.

શ્રોતા :- જુઓ રે જુઓ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા 'જુઓ રે જુઓ રે જૈનો કેવા હોય?' એવું ગાયન ગાય. હું પણ ગાતો હોં. એટલે એમ થાય કે ધર્મ થઈ ગયો. ધૂળેય ધર્મ નથી સાંભળને. આહા..હા..! એ 'જુઓ રે જુઓ...' એ ભાષા પણ જડની અને એમાં વિકલ્પ ઉઠે એ પણ જડ અને અચેતન. આહા..હા..! આવી વાતું છે.

અહીં તો કહે છે કે '**અપોહ્ય...**' છે. એ '**(ત્યાજ્ય, ત્યાગવાયોગ્ય પદાર્થ) છે. હવે,...**' એ ચેતયિતા અપોહ્યનો છે કે નહિ? એ રાગ જે ત્યાગવાયોગ્ય છે એ રાગનો આત્મા છે કે નહિ? સમજાય છે કાંઈ? એ પુણ્યતત્ત્વ છે રાગાદિ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા આદિ ભાવ એ રાગ છે એનો આત્મા છે કે નહિ? એમ વિચાર કરે છે. આહા..હા..! '**જેનો જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો, પરના અપોહનસ્વરૂપ સ્વભાવ છે એવું દ્રવ્ય છે. પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય વ્યવહારે તે ચેતયિતાનું અપોહ્ય (ત્યાજ્ય, ત્યાગવાયોગ્ય પદાર્થ) છે.**' વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. રાગ છોડે છે એ તો વ્યવહારથી, અસદ્ભૂત વ્યવહારનયથી કહેવામાં આવે છે કહે છે. આહા..હા..! જૂઠી નયથી કહેવામાં આવે છે. અરે! આવી વાતું બાપુ!

'**હવે અપોહક ચેતયિતા, અપોહ્ય જે પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય તેનો છે કે નથી?**' એ રાગને છોડે છે એમ કહેવું તો એ રાગનો છે કે નથી? આહા..હા..! રાગ એ પુણ્યતત્ત્વ અને પાપતત્ત્વ બે છે. એમાં દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો ભાવ એ રાગ પુણ્યતત્ત્વ છે. તો કહે છે કે એ પુણ્યતત્ત્વ એ પુદ્ગલ છે. હવે જીવ તે રાગના તત્ત્વના સંબંધવાળો છે કે નથી? આહા..હા..! '**એમ તે બન્નેનો તાત્ત્વિક સંબંધ...**' જોયું! તાત્ત્વિક સંબંધ. રાગની સાથે ભગવાન આત્માને તાત્ત્વિક સંબંધ વિચારીએ. આહા..હા..! '**જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો હોય તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ :**' ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપ પરમાનંદની મૂર્તિ, વીતરાગમૂર્તિ એ જો રાગનો થાય તો શું થાય? કે રાગરૂપ થઈ જાય અને વીતરાગતાનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! આવું છે, પોપટભાઈ! ઝીણું ખાતું બહુ, બાપુ! આહા..હા..! અહીં તો ઓલો શુભયોગ કરે તો થાય લાભ. શુભયોગ કરતા કરતા આગળ થાય. અશુભયોગનો ત્યાગ થાય અને શુભયોગનું ગ્રહણ થાય. એથી આગળ વધીને ધર્મ થાય. દૃષ્ટિ મિથ્યા મહાપાપ, પાખંડ દૃષ્ટિ છે. સમજાણું કાંઈ?

'**જો ચેતયિતા પુદ્ગલાદિનો હોય તો શું થાય તે પ્રથમ વિચારીએ : જેનું જે હોય તે તે જ હોય,...**' જો રાગનો આત્મા હોય તો તે રાગરૂપ જ હોય. રાગનો આત્મા

હોય પુણ્ય, દયા, દાનના વિકલ્પનો તો એ રૂપે જ હોય. પોતાનું જે જ્ઞાયકસ્વરૂપ છે એ રૂપ તો ન રહે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? છે એમાં? પુસ્તક છે. ટીકા છે એનો તો અર્થ ચાલે છે. આહા..હા..! આ કાંઈ સોનગઢનું પુસ્તક નથી. સોનગઢમાં છપાણું ભલે હોય. આહા..હા..! સમ્યગ્જ્ઞાન દિપીકા છપાણું હતું ભાવનગરથી. ધર્મદાસ ક્ષુલ્લકનું. ભાઈ હીરાભાઈ આવ્યા છે કે નહિ? માણેકલાલ આવ્યા છે કે નહિ? માણેકચંદભાઈ આવ્યા છેને? હીરાભાઈ ક્યાં ગયા છે? પણ એ ભાવનગર છપાવ્યું છે એ લોકો તરફથી. સત્ સાહિત્ય છેને. ત્યાંથી છપાય છે. એ લોકોએ ૮૦ હજાર રૂપિયા આપ્યા હતાને. એક લાખ ભાઈએ આપ્યા હતા. ચીમનભાઈના દીકરા શાંતિભાઈએ એક લાખ આપ્યા. સત્ સાહિત્ય છાપીને. દસે પડે તો સાડા સાતે આપે. પંદરે પડે તો દસે આપે એવું ત્યાં સત્ સાહિત્ય. આ ત્યાં છપાણું એમાં બોલ આવ્યો તો માણસ ભડક્યા. સમ્યગ્જ્ઞાન.. એ તો સોનગઢ તરફથી છપાણું છે અને એમાં વ્યભિચારની વાતું છે. અરે! પ્રભુ! શું કરે છે તું આ? એ તો ધર્મદાસ ક્ષુલ્લકે દૃષ્ટાંત દીધો છે. એ ધર્મદાસ ક્ષુલ્લકનું છે અને તે પણ એણે દૃષ્ટાંત દીધો છે કે જેમકે કોઈને માથે પતિ હોય અને એમાંથી કોઈની સાથે ભૂલ થઈ ગઈ તો એ બહાર ન પડે, બહાર પ્રસિદ્ધિમાં ન આવે. ભૂલ તો ભૂલ જ છે. એમ જેને માથે આત્મા છે ચૈતન્યમૂર્તિ ધણી એને કોઈ રાગની ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો બહાર પ્રસિદ્ધિમાં ન આવે. એથી રાગ દોષ નથી એમ નહિ. આહા..હા..! અરે! સ્વસ્ત્રી સાથે વિષય તે રાગ પાપ છે મહા. તો એમાં પરપુરુષની ભોગ એ તો મહાપાપ છે, ભાઈ! હવે એનો ઉત્તર ઓલાએ એવો કાઢ્યો લ્યો! અરે! ભગવાન!

શ્રોતા :- દૃષ્ટિવિષ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દૃષ્ટિવિષ છે. અને તે ધર્મદાસ ક્ષુલ્લકને કહેવું છે. એ કાંઈ અહીંનું નથી. અહીં છપાણું ભાવનગર એટલે થઈ ગયું તમારું? અને તે પણ એમાં કહેનારનો આશય બીજો છે કે જેને માથે ચૈતન્ય જ્ઞાતાદૃષ્ટા ધણી છે... આહા..હા..! એને કોઈ રાગ આવી જાય છે હેયબુદ્ધિએ, એથી તેને એ ઉપાદેય થતો નથી. અને એના ફળ તરીકે બંધન છે એ પણ અલ્પ બંધન છે. એમ કરીને તેને બંધન નથી એમ કહેવામાં આવ્યું છે. અને નિર્જરા અધિકારમાં તો એમ કહ્યું ચોખ્ખું (કે) જ્ઞાનીનો ભોગ નિર્જરાનો હેતુ. હવે એની તો કાઢ તું કુંદકુંદાચાર્યની ભૂલ. જ્ઞાનીનો ભોગ નિર્જરાનો હેતુ એવું કીધું નિર્જરામાં. એટલે? ભોગ તો રાગ જ છે, પાપ જ છે. આહા..હા..! પણ જ્ઞાનીને એમાં હેયબુદ્ધિ છે, સુખબુદ્ધિ નથી, દુઃખબુદ્ધિ છે, સુખબુદ્ધિ તો ભગવાન આત્મામાં છે એને. આહા..હા..! આનંદની બુદ્ધિ તો આત્મામાં છે. એને જરી રાગ આવો આવી જાય છે એમાં દુઃખબુદ્ધિ છે. એ ખરી જાય છે. એમ એક અપેક્ષાએ દૃષ્ટિના જોરથી વાત કરી છે. બાકી ભોગ નિર્જરાનો હેતુ હોય તો ભોગ છોડવો અને ચારિત્ર ગ્રહણ કરવું રહેતું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કઈ અપેક્ષાએ કહ્યું એ અપેક્ષા ન સમજે અને એમ ને એમ ખેંચે.

અહીં એ કહે છે જો રાગનો ત્યાગ સ્વભાવ આત્માનો છે. હવે રાગ સાથે આત્માને સંબંધ શું છે? કે રાગ સાથે સંબંધ જો રાગ છે એ આત્માનો સંબંધ હોય તો રાગનો થઈ જાય અને રાગ તો પુદ્ગલ છે, તો આત્માનો પુદ્ગલ થઈ જાય અને આત્માનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! ચૈતન્ય જ્ઞાયકસ્વરૂપ ભગવાન એને રાગ સાથે સંબંધ પુદ્ગલ સાથે હોય તો એનો થઈ જાય ઈ. સમજાણું કાંઈ? આ કુટુંબમાં કોઈ મિત્રોનો થઈ જાય છેને. ત્યારે થઈ જાય છે એટલે કે એ મિત્ર સાથે એકાકાર થઈ જાય છે. એમ રાગનો આત્મા એકમેક થાય તો રાગસ્વરૂપે થઈ જાય. તો ચૈતન્ય સ્વરૂપ તો રહે નહિ એનું. આહા..હા..! આવી વાતું આ ન્યાય, આ કોર્ટના ન્યાય ભગવાનની કોર્ટના છે.

'**જેનું જે હોય તે તે જ હોય, જેમ આત્માનું જ્ઞાન હોવાથી જ્ઞાન તે આત્મા જ છે;—આવો તાત્ત્વિક સંબંધ જીવંત હોવાથી,...**' એ શું કહે છે? આત્માનું જ્ઞાન એ જ્ઞાન એ આત્મા, એ પરમાર્થે તાત્ત્વિક સંબંધ છે. એમ જો રાગ અને આત્મા એક સંબંધ થઈ જાય તો ચૈતન્યતત્ત્વનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! ફક્ત રાગસંબંધીનું જ્ઞાન એ પણ પોતાનું છે જ્ઞાન એ જ્ઞાનને અને આત્માને સંબંધ છે. એ તાત્ત્વિક સંબંધ છે. સમજાણું કાંઈ? સ્વભાવસ્વરૂપ ભગવાન છે એને એ ચારિત્રની દશા સાથે સંબંધ છે. સંબંધ કરનારો ભગવાન અને ચારિત્ર સાથે સંબંધ છે પણ રાગ સાથે સંબંધ નથી. આહા..હા..! આવો ઉપદેશ કઈ જાતનો? નિમિત્તથી કથન હોય એને વળગી પડે. છોટાભાઈ! છોટાભાઈ કહેતા ખબર છે? પહેલાં ૨૦ વર્ષ પહેલા કે અમે સાંભળતા આ પ્રમાણે તો એમ થાતું હશે. કહેતા હતા. ઘણા વર્ષ પહેલા હોં. ઘરે બેન હતાને જ્યારે ક્ષયમાં. આ બધા પંડિતો એમ કહે, આનાથી થાય, આનાથી થાય. એટલે નિમિત્તથી થાય એવું અમે માની લઈએ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- અષ્ટસહસ્રીમાં લખ્યું છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અષ્ટસહસ્રીમાં લખ્યું છે કહ્યું છેને. શું લખ્યું છે બાપુ? એ તો નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવ્યું છે. બીજી ચીજ છે તેનું જ્ઞાન, એ જ્ઞાન કરાવ્યું છે એનો અર્થ? કે જીવનો સ્વપરપ્રકાશક સ્વભાવ છે એટલે પરને પ્રકાશે છે એવું જણાવ્યું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો ત્યાં સુધી લીધું કે પરને જાણે છે તે પણ વાસ્તવિકતા નથી. આહા..હા..! પોતે પોતાને જાણે છે એ પણ ભેદ પડી ગયો માટે વાસ્તવિકતા નથી. એ જ્ઞાયક તો જ્ઞાયક જ છે. આહા..હા..! એમ શ્રદ્ધા સ્વરૂપ છે તે શ્રદ્ધાસ્વરૂપ છે. એમ ભગવાન આત્મા રાગના ત્યાગના સ્વભાવસ્વરૂપ છે તે સ્વભાવસ્વરૂપ જ છે. એને રાગનો ત્યાગ કરું, સંબંધ નથી, પછી ત્યાગ કરું એ ક્યાં રહ્યું કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. આખા જન્મ-મરણના અંત લાવવા પ્રભુ! એ મારગડા કોઈ જુદા હોયને, ભાઈ! આહા..હા..! ભવાબ્ધિ ભવસિંધુ. આહા..હા..! એક એક ભવમાં અનંતા ભવ કર્યા. સ્વર્ગના દ્રવ્યલિંગ ધારી મુનિપણું ધારણ

કરી, દ્રવ્યલિંગ ધારણ કરી, આત્મજ્ઞાન વિના એ દયા, દાન, વ્રત પાળીને સ્વર્ગમાં ગયો, પછી મરીને અનંતા ભવ કર્યા. આહા..હા..! કુંદકુંદાચાર્ય તો એમ કહે છે કે દ્રવ્યલિંગ ધારણ કર્યા પછી પણ કોઈ જગ્યા જન્મ-મરણ કર્યા વિના ખાલી નથી. આહા..હા..! મુનિપણું લીધું, પંચમહાવ્રત લીધા, હજારો રાણી છોડી. એ તો રાગ છે. આહા..હા..! દેહની ક્રિયા મેં કરી અને આ મેં છોડ્યું એ તો મિથ્યાત્વભાવ છે. આહા..હા..! એવા દ્રવ્યલિંગને ધારણ કરીને પણ પછીના કાળમાં એણે કોઈ ક્ષેત્ર અનંતી વાર જન્મ્યો-મર્યો ન હોય એવું ક્ષેત્ર રહ્યું નથી. આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે કે જો પુદ્ગલાદિ (સાથે) સંબંધ હોય તો પુદ્ગલાદિનો થઈ જાય. **'એમ હોતાં, ચેતયિતાના સ્વદ્રવ્યનો ઉચ્છેદ થાય.'** તો ચૈતન્યનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! આત્મા રાગના સંબંધવાળો હોય તો રાગરૂપે થઈ જાય, ચેતનનો નાશ થઈ જાય. આહા..હા..! રાગની સાથે સંબંધ નથી ચૈતન્યને એમ કહે છે. આહા..હા..! સંબંધ નથી તેનો ત્યાગ કરવો એ ક્યાં આવ્યું કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે ઝીણી. દીપચંદજી કહેતા પંચસંગ્રહમાં. અરે! સત્ય વાત આગમ પ્રમાણે એને માનનારા દેખાતા નથી. તે દિ' હોં! દીપચંદજીના વખતમાં. સમજાણું? આમાં છે લ્યો! સત્ય વાત કહેનારા અમે જોતા નથી. સત્યની શ્રદ્ધા આગમની જે વાસ્તવિક છે એ શ્રદ્ધાવાળા જોતા નથી અને સત્યની શ્રદ્ધા જો કહેવા માગીએ તો સાંભળતા નથી. એથી હું સત્યની વાત લખી જાવ છું કે માર્ગ આ છે, બાપુ! અત્યારે તો હજી સાંભળનારા હવે થયા છે. એ વખતે તો નહોતા એવા. એ બિચારાએ લખ્યું તે દિ'. આહા..હા..! હવે તો જિજ્ઞાસુ માણસો, શું કહેવા માગે છે આ? આવું આટલું ૪૨-૪૩ વર્ષથી ચાલ્યું આવે છે. એક જ વાત. ...લાલજી! આહા..હા..!

અહીં કહે છે, જો રાગના સંબંધમાં આવી જાય તો પોતાના જ્ઞાન અને આનંદનો સંબંધ છૂટી જાય. આહા..હા..! તો એ રાગરૂપ થયો એટલે ચૈતન્યનો નાશ થઈ ગયો. આહા..હા..! ન્યાયનો વિષય ઝીણો છે, બાપુ! આહા..હા..! આ કાંઈ વાણિયાવડ નથી. થોડું પોચું મૂકો અને થોડું ઓલું મૂકો એમ કહેતા હતા કેટલાક. અમારે હિંમતભાઈ લાવ્યા હતા. એ છેને ઓલા કાલબાદેવી કેવા ઈ? પૂનમચંદ ઘાસીલાલ એ લાવ્યા હતા કે કાનજીસ્વામી કાંઈક થોડું ઢીલું મૂકે અને થોડું અમે ઢીલુ મૂકીએ. આપણે સમન્વય કરો. એવી આ વાણિયાવડ છે? વાણિયામાં ચાલતું હોયને ઓલા કણબી પાસે પાંચ હજાર રૂપિયા. પાંચ હજારમાં એક પાઈ ઓછી લેવી નથી. મનમાં સમજતો હોય કે એની પાસે છે ક્યાં. માંડ બે હજાર બધા .. વેચશે ત્યારે થાશે. ઓલો કહે કે હજારમાં એક પાઈ દેવી નથી. કણબી કહે, મારી પાસે હજાર રૂપિયા જ છે. એમ કરતા... કરતા... કરતા... ઓલો પંદરસોમાં આવે, ઓલો ત્રણ હજારે આવે. છોટાભાઈ! આ વાણિયાવડ તમારી. એમ કરતા ઓલો આવે બે હજારે. ત્યારે ઓલો પછી કહે ઠીક. એમ હશે આ કાંઈ? આહા..હા..! આ તો વીતરાગનો માર્ગ સર્વજ્ઞ

પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ આહા..હા..! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરના પંથની રીત આ છે, ભાઈ! આહા..હા..!

'**કારણ કે એક દ્રવ્યનું અન્ય દ્રવ્યરૂપે સંક્રમણ થવાનો તો પૂર્વે જ નિષેધ કર્યો છે.**' રાગરૂપે આત્મા થાય એમ તો નિષેધ કર્યો છે. એક દ્રવ્ય બીજામાં પલટીને પેસી જાય એનો તો નિષેધ કર્યો છે. કોઈ દિ' એવી ત્રણકાળની સત્તા બદલે નહિ. આહા..હા..! '**માટે ચેતયિતા પુદ્‌ગલાદિનો નથી.**' એ આત્મા રાગનો નથી. આહા..હા..! એ આત્મા શરીરનો નથી, આત્મા કર્મનો નથી. આહા..હા..! એ કુટુંબ ને કબીલા ને પૈસાનો આત્મા નથી. આહા..હા..! '**(આગળ વિચારીએ :) જો ચેતયિતા પુદ્‌ગલાદિનો નથી...**' રાગનો એ આત્મા નથી. '**તો ચેતયિતા કોનો છે? ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે.**' ગુરુએ જવાબ આપ્યો. એ ચેતયિતાનો ચેતયિતા છે. '**(આ) ચેતયિતાથી જુદો એવો બીજો ક્યો ચેતયિતા છે...**' શું કીધું ઈ? ચેતયિતાનો જ ચેતયિતા છે. એટલે ચેતયિતાનો એક બીજી ચીજ થઈ ગઈ, એનો ચેતયિતા. શિષ્યનો પ્રશ્ન છે કે ત્યારે તમે રાગનો નહિ, શરીરનો નહિ, કર્મનો નહિ, આ તો કીધું ચેતયિતાનો ચેતયિતા છે. તો ચેતયિતા એક છે એનો એ ચેતયિતા છે. તો બીજો એ ક્યો ચેતયિતા છે કે જેનો એ ચેતયિતા છે? આહા..હા..! આ તો ન્યાયની કોર્ટ છે.

શ્રોતા :- શિષ્ય બુદ્ધિવાળો છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, પ્રશ્ન કર્યો છે, ભાઈ! મહારાજ! પ્રભુ તમે કહો છો કે આત્મા રાગનો નહિ. એથી રાગને છોડવું એવું નહિ. કેમકે રાગના ત્યાગસ્વરૂપ તો એનો સ્વભાવ છે. પણ જ્યારે એનો નથી તો એ છે કોનો? ચેતયિતા જાણનારો, જાણનારનો છે. જાણનારો જાણનારનો છે. જાણનારો જાણનારનો છે એ જાણનાર કોણ અને એનો જાણનાર છે એ કોણ?

'**ચેતયિતાથી જુદો અન્ય કોઈ ચેતયિતા નથી,...**' ગુરુ જવાબ આપે છે. બાપુ! જાણનાર જાણનારનો જ છે એવા ભેદ એમાં નથી. આહા..હા..! '**પરંતુ તેઓ બે સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશો જ છે.**' છે? એટલે શું કહ્યું? જાણનારનો જાણનાર છે, જાણનારનો જાણનાર છે. જાણનાર તે સ્વઅંશ થયો અને જાણનારનો એ સ્વામી થયો. એ સ્વસ્વામી અંશ એ ભેદરૂપે છે, વસ્તુ એમ નથી. આહા..હા..! પરને જાણવું એ.. કેમકે પરને જાણવા રોકાય છે ત્યાં સ્વનું જાણવું ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે. અને પરનું જાણવું એ પરપ્રકાશકનું જાણવું યથાર્થપણે તો સ્વપ્રકાશનું જ્ઞાન થાય ત્યારે પરનું જાણવું એવો વ્યવહાર કહેવામાં આવે. સમજાણું કાંઈ? એ કહ્યું હતુંને કાલે નહિ ને પહેલા. ૮૩ની સાલમાં પ્રશ્ન ઉઠ્યો. ૮૩. ૫૦ વર્ષ થયા. એને પ્રશ્ન ઉઠ્યો કે ભાઈ આ લોકાલોક છે માટે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય છે કે નહિ? કીધું ના. કેવળજ્ઞાનની પર્યાય પોતાથી છે. લોકાલોક છે માટે નથી. લોકાલોક છે માટે અહીં પર્યાય હોય તો લોકાલોક સદાય છે તો કેવળજ્ઞાન પર્યાય સદાય હોવી જોઈએ બધાને. ૫૦ વર્ષ પહેલાં મોટી ચર્ચા થઈ સંપ્રદાયમાં. એમ નથી. આહા..હા..! ત્યારે તો આમાં હતાને એટલે

કોઈ વિરોધ ન કરે. કે જે મહારાજ કહેતા હશે એ ઠીક.

આ લોકાલોક છે માટે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય છે. આ છે માટે આ થાય છે અને એ છે માટે અહીં જાણે છે એમ નહિ. એની પર્યાય જ એવડી છે કે લોકાલોકની હયાતીની પણ જેને અપેક્ષા નથી. કેવળજ્ઞાનની પર્યાય એક સમયમાં પોતાથી થઈ છે. એ સત્તા જગતમાં છે માટે તેનું જ્ઞાન થયું છે એમ છે નહિ. કેવળજ્ઞાનની પર્યાયનું સત્ત્વ સત્તા પોતાથી થયેલી છે. ધન્નાલાલજી! મોટી ચર્ચા ચાલતી હતી, અમારે સંપ્રદાયમાં એમને એમ ચાલતું બધું, ગોટા બહુ ચાલતા. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, **'અહીં સ્વ-સ્વામીરૂપ અંશોના વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે?'** આહા..હા..! રાગનો ત્યાગ કરું, રાગને જાણું એ તો છોડી દે, પણ જાણનારો જાણનારનો છે એવા ભેદના અંશથી સાધ્ય શું છે તને? એમાં ફળ ક્યાં સમ્યગ્દર્શનનું આવે છે? એ તો રાગનું ફળ આવે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે શું કરે? બીજે ઘૂંટ્યું હોય બીજું એટલે એવું લાગે. આહા..હા..! આ તે કેની વાત છે આ તે? આ વેદાંતની વાત હશે આવી? આહા..હા..! વેદાંતમાં ક્યાં છે બાપુ? આ તો એક એક આત્મા વસ્તુ છે, રાગાદિ વિદ્યમાન છે. પહેલું આવી ગયું છે. પુદ્‌ગલાદિ રાગ વિદ્યમાન છે અને ભગવાન એકકોર જ્ઞાયકભાવ એ વિદ્યમાન છે. પણ એ વિદ્યમાન વસ્તુ તે રાગનો ત્યાગ કરે કે રાગનો છે એમ છે નહિ. એ રાગને જાણે છે એમ પણ છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હવે આવી વાતું સમજવામાં કઠણ પડે. ધંધા આડે નવરાશ રહે નહિ. ૫૦-૫૦, ૬૦-૬૦ વર્ષ ગયા હોય રખડવામાં. આહા..હા..! એક જણો બિચારો કહેતો હતો હમણાં. અરે! ધૂળમાં ગયા ૬૦ વર્ષ. આહા..હા..! બાપુ! મારગડા જુદા બાપુ! આહા..હા..!

અહીં કહે છે, ચેતયિતા ચેતયિતાનો છે, રાગનો નહિ, પુદ્‌ગલનો નહિ. એ રાગ એ પુદ્‌ગલ છે. છે કોનો ઈ આત્મા? એ આત્મા આત્માનો છે. આત્માનો આત્મા છે એ આત્મા કોણ કે જે આત્માનો છે? આહા..હા..! બેમાં સાધ્ય શું ફળ તને રચે? આત્મા આત્માનો છે એવો ગુણી ગુણનો છે, ગુણીનો ગુણ છે અને ગુણ ગુણીનો છે... આહા..હા..! એવા ભેદથી તને સાધ્ય શું છે? આહા..હા..! ગજબ વાત કરી છેને! ગુણનો ગુણી, ગુણીનો ગુણ છે અને ગુણ ગુણીનો છે. આહા..હા..! (ભેદથી) સમજાવે છે પણ તેનું અનુસરણ કરવાલાયક નથી. સમજાણું કાંઈ? એ તો આવ્યું છેને આઠમી ગાથામાં કે આત્મા દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રને પ્રાપ્ત થાય તે આત્મા. એ તો વ્યવહાર કહ્યો. એ વ્યવહાર કહ્યો પણ અમે એને આદરવાલાયક માનતા નથી અને તને પણ કહીએ છીએ કે અમે ભેદથી કહ્યું એ અનુસરવા લાયક નથી તારે. આહા..હા..! આઠમી ગાથામાં આવે છે.

અહીં કહે છે... આહા..હા..! એ ગુણીનો ગુણ છે. એ ગુણી રાગનો નહિ, પુદ્‌ગલનો નહિ. ગુણીનો ગુણ એવો સંબંધ છે. એવા ભેદરૂપી સંબંધથી સાધ્ય શું છે? ગુણીનો ગુણ

અને ગુણ ગુણીનો એમાં સાધ્ય શું તને થશે? રાગ થશે. આહા..હા..! એ તો ગુણી સ્વરૂપ જે જ્ઞાયક છે તે જ્ઞાયક જ છે. એવી અંતરની દૃષ્ટિ કરતાં તને સમ્યગ્દર્શન થાય. ગુણગુણીના ભેદથી પણ સમ્યગ્દર્શન ન થાય એમ કહે છે. આહા..હા..! રાગના સંબંધવાળો માનતા એને સમ્યગ્દર્શન ન થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? યાદ રહેવું મુશ્કેલ. એક કલાકમાં વાતું બધી એવી. માર્ગ આવો બાપુ છે ભાઈ! અને કરવા જેવું આ છે. બાકી તો ધૂળધાણી, વા પાણી થઈને ઉડી જાશે. આહા..હા..! છે?

'**શું સાધ્ય છે? કાંઈ સાધ્ય નથી. તો પછી અપોહક** (અર્થાત્ ત્યાગ કરનાર) **કોઈનો નથી,...**' એ તો પોતાનો છે. '**અપોહક અપોહક જ છે...**' બસ થઈ રહ્યું, જાવ. એ રાગના ત્યાગના સ્વભાવવાળો તે સ્વભાવવાળો તે તે જ છે. બસ. રાગના ત્યાગરૂપ સ્વભાવવાળો અપોહક તે તે જ છે. આહા..હા..! રાગને ત્યાગ કરું એ પણ નામમાત્ર કથન છે. પરમાર્થે રાગના ત્યાગનું નામ માત્ર કથન એને શોભતું નથી. આહા..હા..! ૩૪ ગાથા. પરમાર્થે રાગના ત્યાગનું કર્તાપણું એને શોભતું નથી. કારણ? કે જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન જ્ઞાનમાં ઠર્યો જ્યાં સ્થિરતા આનંદની (થઈ), ચારિત્રની વાત છેને, એ ઠર્યો એટલે એને રાગની ઉત્પત્તિ થતી નથી એને ત્યાગ કર્યો એમ નામમાત્રથી કથન છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..!

અંદર કૌંસમાં. '(**આ રીતે અહીં એમ બતાવ્યું કે : 'આત્મા પરદ્રવ્યને અપોહે છે અર્થાત્ ત્યાગે છે'...**' પરદ્રવ્યને એટલે રાગને છોડે છે '**એ વ્યવહારકથન છે;...**' એ તો ઉપચારિક કથન છે, વાસ્તવિક નહિ. આહા..હા..! ''**આત્મા જ્ઞાનદર્શનમય એવા પોતાને ગ્રહે છે'**—' શું કહે છે હવે? ભગવાન તો જ્ઞાનદર્શનમય છે એને ગ્રહે છે. '**એમ કહેવામાં પણ...**' આહા..હા..! '**સ્વ-સ્વામીઅંશરૂપ વ્યવહાર છે;...**' એ પણ જ્ઞાન-દર્શનને ગ્રહે છે એ ક્યાં? એ તો જ્ઞાનદર્શનસ્વરૂપ જ છે. આહા..હા..! શબ્દોમાં ફેર પાડતા ભાવમાં ઘણો ફેર છે. ઝીણું પડે પણ બીજું શું થાય? વસ્તુની મર્યાદા હોય એમ થાયને. તો કહે છે કે જ્ઞાન અને દર્શનમય એવો આત્મા. જ્ઞાનદર્શનવાળો એમ પણ નહિ. મય છેને? જ્ઞાનદર્શનમય એવો પોતાને ગ્રહે. એ પોતાને ગ્રહે છે '**એમ કહેવામાં પણ સ્વ-સ્વામીઅંશરૂપ વ્યવહાર છે; 'અપોહક અપોહક જ છે'—એ નિશ્ચય છે.)**' ઓલો રાગના અભાવ ત્યાગ સ્વભાવસ્વરૂપ છે તે તે સ્વરૂપે છે. આહા..હા..! એમાં સ્થિરતા થતા એ ચારિત્ર થાય. એ સ્થિરતા કરવી છે અને આ કરું એ પણ ભેદ છે કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું. ચારિત્ર ક્યાં બાપા! ચારિત્ર તો ધન્ય અવતાર! પંચ પરમેષ્ઠીમાં એ તો ભળી જાય. આહા..હા..! અરે! એવા ચારિત્રના અત્યારે નામ દર્શન થવા મુશ્કેલ. આહા..હા..! એવું ચારિત્ર પોતાનું સ્વરૂપ જ છે કહે છે. કેમકે ચારિત્ર નામનો ગુણ છે એનામાં. ગુણ પોતે ચારિત્રગુણ છે. પણ કહે છે ચારિત્રગુણ આ ગુણીનો છે એવા ભેદથી સાધ્ય શું છે? એ તો અપોહક પરના

ત્યાગસ્વભાવ સ્વરૂપ એ સ્વરૂપે છે. એવી અંતરમાં દૃષ્ટિ કરવી, સ્થિર થવું, એનું નામ મોક્ષનો માર્ગ અને ધર્મદશા છે. બાકી મોક્ષનો માર્ગ બીજી રીતે થતો નથી.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૯, સોમવાર, તા. ૦૮-૦૮-૧૯૭૭,
ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૧૧

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર. નિશ્ચયની વાત આવી, હવે વ્યવહારની વ્યાખ્યા કરે. **'હવે વ્યવહારનું વ્યાખ્યાન કરવામાં આવે છે :— જેવી રીતે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળી તે જ ખડી,...'** જે પહેલી કીધી હતી એ જ ખડી એમ કહે છે. **'પોતે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતી...'** ભીંત કે લાકડા ઉપર ધોળ કરે છે તો એ ખડી કાંઈ પરદ્રવ્યરૂપે પરિણમતી નથી. આ તો હજી દૃષ્ટાંત છે હોં! **'તેમ ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતી થકી,...'** આહા..હા..! ખડી છે એ ભીંતને ધોળી કરે છે એમાં ભીંતરૂપે થતી નથી, તેમ ભીંતને ધોળાપણાની પોતાની અવસ્થાપણે એને કરતી નથી. આહા..હા..!

'પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...' કોને? ખડીને. ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય ખડીની સફેદાઈમાં નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ? એક ચીજ છે બીજી. સફેદાઈ કરતી નથી, સફેદાઈ એ રૂપે ભીંતરૂપે થતી નથી, પણ સફેદાઈમાં ભીંત છે એ નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ એક ચીજ છે, પણ નિમિત્તથી ત્યાં સફેદાઈ થાય છે એમ નથી. **'એવા પોતાના શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે...'** આહા..હા..! **'ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે એવા પોતાના શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતી થકી,...'** પોતે તો શ્વેતગુણથી ભરેલો સ્વભાવ છે એના પરિણામ વડે ઊપજતી થકી. આહા..હા..! ભીંતપણે ઊપજતી થકી નહિ અને ભીંતને પોતાના સફેદપણે પરિણામપણે પરિણમાવતી એમ પણ નહિ. આહા..હા..! આ તો દૃષ્ટાંત છે.

'ખડી જેને નિમિત્ત છે...' આહા..હા..! ખડીની સફેદાઈને ભીંત નિમિત્ત કહેવાય છે અને ભીંતને ખડીની સફેદાઈ નિમિત્ત કહેવાય છે. આહા..હા..! આ નિમિત્ત છે એટલે માણસને એમ થાય કે જુઓ, નિમિત્ત તો છેને. એટલે શું પણ? નિમિત્ત છે એ કર્તા નથી. તો નિમિત્ત

કહેવાય જ નહિ એને. આહા..હા..! ખડીની સફેદાઈને ભીંત કરે છે? એકબીજા અરસ-પરસ નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. આ મોટા ઝઘડા છે. હમણા સિદ્ધાંત આવશે. '**જેને નિમિત્ત છે એવા પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા ભીંદ-આદિ પરદ્રવ્યને, પોતાના સ્વભાવથી શ્વેત કરે છે—એમ વ્યવહાર કરવામાં આવે છે;...**' ખડી પોતે પરિણમતી ધોળી, એમાં એને ભીંત નિમિત્ત કહેવાય છે અને ભીંતને સફેદાઈ નિમિત્ત કહેવાય છે. એ રીતે નિમિત્ત છે માટે વ્યવહારે પરને ધોળી કરે એમ કહેવામાં આવે છે. છેને? '**પરદ્રવ્યને, પોતાના સ્વભાવથી શ્વેત કરે છે—**' ભીંતને સફેદ ખડી પોતાના સ્વભાવ વડે ભીંતને ધોળી કરે છે '**એમ વ્યવહાર કરવામાં આવે છે;...**' હવે સિદ્ધાંત આકરો પડશે.

'**તેવી રીતે જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળો...**' દ્રવ્ય પોતે જ્ઞાનથી ભરેલો, સ્વભાવ પોતે જ્ઞાનથી ભરેલો. આહા..હા..! એવો જ્ઞાયકભાવ એવો '**ચેતયિતા પણ, પોતે પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...**' આહા..હા..! ખરેખર તો રાગ, પુણ્ય, દયા, દાનના વ્યવહાર વિકલ્પ, એ જ્ઞાનગુણથી ભરેલો ભગવાન એ જ્ઞાનગુણ છે એ રાગરૂપે થતો નથી. વ્યવહારરત્નત્રય (રૂપે થતો નથી). અહીં વાંધા મોટા અત્યારે આ કાઢે છે. પણ એ વ્યવહાર તે કોને હોય? જેને નિશ્ચય સ્વભાવ ધ્રુવની દૃષ્ટિ થઈ છે, જેને ધ્યાનમાં ધ્રુવને લઈ અને સમ્યગ્દર્શન થયું છે એને, કહે છે કે આ રાગ જે છે એ રૂપે એ સમ્યગ્દૃષ્ટિની પર્યાય થતી નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? વ્યવહાર રત્નત્રયનો વિકલ્પ હોય છે, વ્યવહાર હોય છે, પણ એ વ્યવહારરૂપે સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય જે... જ્ઞાનની પર્યાય પહેલી લેવી છે, દ્રવ્ય છે એ જ્ઞાનગુણથી ભરેલો પદાર્થ છે. હવે એ જ્ઞાનગુણની જે વર્તમાન પર્યાયમાં રાગાદિ વ્યવહાર અને નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. એટલે કે નિમિત્તથી જ્ઞાનની પર્યાય થઈ એમ નથી. આહા..હા..!

'**પોતે પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...**' આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવથી, ગુણથી ભરેલો પ્રભુ એ જ્ઞાનપણે પરિણમે છે એ પરિણમનારો પોતે વ્યવહાર રત્નત્રયરૂપે થતો નથી. સમજાણું કાંઈ? '**અને પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતો થકો,...**' એમ રાગાદિને પોતાના સ્વભાવપણે પણ પરિણમાવતો નથી. રાગરૂપે પોતે પરિણતો નથી અને રાગને પોતાપણે પરિણમાવતો નથી. આહા..હા..! આવી વાત હજી તો. સમજાણું કાંઈ? જેમ ભીંતને ધોળી કરે છે એમ કહેવું, એ સફેદાઈ ભીંતરૂપે થતી નથી અને ભીંતને સફેદાઈપણે પરિણમાવતી નથી. એમ ભગવાન આત્મા... આ તો પરમાર્થ વસ્તુ છે, બાપુ! આહા..હા..! એનું દ્રવ્ય અને ગુણમાં જ્ઞાન વ્યાપ્યું છે. એ જ્ઞાનનું ધ્યેય જેણે કર્યું છે એની પર્યાયમાં જ્ઞાનની પર્યાય થાય છે, એ જ્ઞાનની પર્યાય રાગરૂપે થતી નથી અને એ જ્ઞાનની પર્યાય રાગને પોતાપણે જ્ઞાનપણે પરિણમાવતી નથી. કહો, શેઠ! આ તો સમજાય એવું છે હોં.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- રાગરૂપે છે. આહા..હા..! આવું! અરેરે! જુઓને! આ હમણા સાંભળ્યું હતું તે દિ' બહુ થઈ ગયું હતું. .. કેન્સર થયું છે. શું કહેવાય? ચંદ્રસેન. કહો. આહા..હા..! લોહી સડે. આહા..હા..! કહે છે કે એ શરીરની જે સડવાની સડેલી પર્યાય એને જ્ઞાન જાણે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર. કેમ? કે સડેલી પર્યાયરૂપે પોતે પોતાને પરિણમાવતો નથી અને પોતે જ્ઞાન છે એ સડેલી પર્યાયપણે પરિણમતો નથી. આહા..હા..! આ શરીર. આ સડે, કેન્સર થાય. આહા..હા..! આંતરડામાં કેન્સર થાય, છાતીમાં કેન્સર થાય, નાકમાં થાય, આંખમાં થાય, કાનમાં થાય અને પેશાબના સ્થાનમાં એ કેન્સર થાય. રાડેરાડ પાડે હોં! આહા..હા..! પ્રભુ કહે છે કે કેન્સરની પર્યાય જે થઈ એને જ્ઞાન પોતે એ રૂપે પરિણમતું નથી. તેમ તે પર્યાયને જ્ઞાનરૂપે પરિણમાવતું નથી જ્ઞાન. આહા..હા..! આવી વાત છે. કેન્સર હોય કે નિરોગ શરીર હોય, એ બધી ચીજ તો પર છે એમ કહે છે. આહા..હા..!

વ્યવહારનું વર્ણન પણ એને માટે છે એમ કહેવું છે ભાઈ જરી. એકલી જે રાગાદિ ક્રિયા છે એને તો વ્યવહારાભાસને વ્યવહાર કહેવાય એક અપેક્ષાએ, પણ ખરેખર એ વ્યવહાર નથી. કેમકે જ્યાં ચૈતન્ય ધ્રુવની દૃષ્ટિ થઈને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન થયું છે. એને ઓલો રાગ છે એ વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે. કેમ? કે રાગ અને જ્ઞાનની પરિણતિ બે એક નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જેમ શરીર સુંદર લાગે, એની મીઠાશમાં પ્રભુની સુંદરતા ચાલી જાય છે એને. આહા..હા..! એમ રાગને પ્રેમમાં જો નાખે.. આહા..હા..! એ રાગ પૃથક્ ચીજ છે એનો પ્રેમ કરે તો ચૈતન્યનો પ્રેમ ત્યાં ઊડી જાય છે. આવી વાત છે, બાપુ! આહા..હા..! છતાં જ્ઞાનસ્વરૂપે પરિણમતી પર્યાય એ વ્યવહારરત્નત્રય, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ... લોકો રાગ પાડે.

આજે એક વિરુદ્ધ બહુ આવ્યું છે. ઓલાએ બહુ સારું લખ્યું છે. ઓલો નરેન્દ્ર છેને, સોલાપુર. સોલાપુરનો એક નરેન્દ્ર (છે) એણે બહુ સારુ લખ્યું છે. એના વિરુદ્ધ લખ્યુંને કોકે એટલે. એણે એમ લખ્યું હતું પહેલું કે મુનિપણું લેવું અને એને આદર માનવો એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. એણે કહ્યું હતું બીજી અપેક્ષાએ. વ્રતાદિ લઈને એમ. ત્યારે ઓલાએ સામે ટીકા કરી મોટી. પંચમહાવ્રત ને આ મુનિપણું એને આચરણ દેવું અને એને મુનિપણું માનવું, એને ધ્રુવ તરફની દૃષ્ટિ નથી તો તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! ઓલો છેને નરેન્દ્ર સોલાપુરવાળો. એના વિરુદ્ધ બહુ લખ્યું છે કોકે. એટલે એનો ખુલાસો (કર્યો છે). વાત સાચી. અહીંનું વાંચેલું છેને. અહીંનું ઘણું વાંચન છેને. આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે પ્રભુ! એકવાર શાંતિથી સાંભળ, ભાઈ! તું જ્ઞાન ચેતયિતા-એ તો ચેતનારો સ્વભાવથી ભરેલો ભગવાન છે. એ ચેતયિતા જાણનારો પર્યાયપણે થાય, દ્રવ્ય-ગુણ તો ભરેલું છે જ, પણ જાણવાની પર્યાય જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણે પરિણમે... આહા..હા..! એ પરિણમન રાગને પોતાનું કરતું નથી. તેમ રાગરૂપે તે જ્ઞાન પરિણમન થતું નથી. આહા..હા..!

આવ્યુંને? વ્યવહાર છે. પરદ્રવ્ય ન હોય તો શું? આવ્યુંને? ઓલી કોરમાં છે. વ્યવહારમાં છે. અહીં આવ્યું. **'જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળો ચેતયિતા,...'** આહા..હા..! જાણનારો જાણનારના સ્વભાવથી ભરેલો ભગવાન પોતે રાગાદિ પુદ્‌ગલદ્રવ્યના સ્વભાવે પરિણમતો નથી. આહા..હા..! અહીં તો એ રાગને પુદ્‌ગલ કીધો છેને? જીવની જાત નથી તે અજીવ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! આ લોકોને વાંધા આવે છે કે એ વ્યવહાર છે એ સાધન છે અને એનાથી નિશ્ચય સાધ્ય થાય. સાધન કહ્યું છે એ કોને? જેણે નિશ્ચય સ્વરૂપનું સાધન સ્વરૂપ છે તે પ્રગટ કર્યું છે એને રાગાદિનો વ્યવહાર છે અને વ્યવહારથી સાધક કહેવામાં આવે છે. વ્યવહારથી સાધન કહેવામાં આવે છે.

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પરને નિમિત્ત. આહા..હા..! હવે આ રીતે ન સમજે એને શું થાય? એ વાત હતી નહિને એટલે. વર્ણીજીને નામે નાખે છે લોકો કે જુઓ, વર્ણીજી એમ કહેતા હતા કે નિમિત્તથી પણ થાય, વ્યવહારથી પણ થાય. એ નાખ્યું છે. ભાઈ વર્ણીજી ગમે તે કહેતા હોય પણ વસ્તુસ્થિતિ શું છે એ સમજને. કોઈ જેને બેઠું હોય એ પ્રમાણે કહે. આહા..હા..! અરેરે! આ તો ભાઈ! તારા હિતની વાત છેને. તને હિત તારું ક્યારે થાય? કે રાગાદિ ભાવ છે તે રૂપે પોતે પરિણમે નહિ અને રાગ વ્યવહારને નિશ્ચયમાં પરિણમાવે નહિ. આહા..હા..! આવી વાત છે, ભાઈ! એ શબ્દે પાર આવે એવું નથી. ભાવને સમજ્યા વિના બાપુ! અરેરે! એક બાઈને... આહા..હા..! શરીરના પેશાબ સ્થાનમાં કેન્સર થયું. હવે તો ત્યાં પાણી અડે ત્યાં રાડ નાખે. રાડેરાડ પાડે. આહા..હા..! ભાઈ! એ શરીરની અવસ્થા જડ છે. એ આત્મા ચેતયિતા તે રૂપે થયો નથી અને તે સડેલી દશાને પોતાના જ્ઞાનની પર્યાયમાં પરિણમાવતો નથી. આહા..હા..!

ત્યારે છે શું? **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...'** છે? આહા..હા..! એ દયા, દાન, વ્રત, પૂજા, ભક્તિના ભાવ એ જ્ઞાનરૂપે પરિણમતો ભગવાન એને રાગ નિમિત્ત છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! સફેદાઈરૂપે પરિણમતી ખડીને ભીંત નિમિત્ત છે અને ભીંતને સફેદાઈની પરિણતિ તે નિમિત્ત છે. નિમિત્ત છે એટલે એક બીજી ચીજ છે બસ. આહા..હા..! આવું છે. આ પેટમાં સડા થાય. આહા..હા..! એ રજકણ જે સારા દેખાયને એમાં સડા થાય, સડો-સડો અંદર અને રાડેરાડ પાડે. પણ પ્રભુ! એ ચીજ તો તને જાણવામાં નિમિત્ત છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એ દુઃખના પરિણામ છે એ રૂપે જ્ઞાનસ્વરૂપ થયો નથી. આહા..હા..! અને દુઃખના પરિણામને જ્ઞાનના પરિણામપણે કરતો નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. તકરાર કરે શું થાય? એ પંથ નીકળ્યો છે કહાનપંથી એમ કરીને કહે છે. પ્રભુ! આ તો પ્રભુનો પંથ છે, બાપુ! આહા..હા..! એમ કરીને આવ્યું છે, બહુ વિરોધ છે. કોક છે. ખબર નથી, ખબર નથી. પહેલો ઓલો વિરોધ કરતો છીંદવાડાનો કોક. છીંદવાડામાં એક.

એ આ લોકો ગયા અને બે દિ' સાંભળ્યું. રોવા મંડ્યો. વકીલ છે કોક ડોક્ટર. રોતા રોતા અરેરે! મેં આવું કર્યું. બાપુ! ભાઈ! તારા હિતના પંથને આ રીતે રીત છે એ તને આકરી લાગે પણ બાપુ શું થાય? આહા..હા..! એ છે કોક. છીંદવાડામાં કોક. છાપામાં આવ્યું હતું કાલે. ભાઈ ગયા હતાને બાબુભાઈ અને જ્ઞાનચંદજી. જ્ઞાનચંદજીની પદ્ધતિ પ્રવચનની મીઠી બહુ છે. અસ્તિપણે થાપે. આમ ન હોય અને આમ માને ખોટું એમ નહિ. બહુ મીઠી લોકોને લાગે. જ્ઞાનચંદજી છેને વિદિશાના. બે દિ' સાંભળ્યું ત્યાં ઓલો ભાષણ કરવા ઊભો થયો. ગળગળો થઈ ગયો. રોતો રોતો (કહે), અરેરે! મેં આ શું કર્યું? નામ ખબર નથી. નામ છે કાંઈક. નામ યાદ નથી. બિહારીલાલ. વિરોધ કરતો, બહુ લખતો. તો એ એકદમ રોવા માંડ્યો. ભાઈ! તમે આઠ દિ' સાંભળો, તમને વિરોધ લાગે પણ તમે સાંભળો, આઠ દિ' સાંભળો ભાઈ! એમ પણ લખ્યું છે એક જણાએ. તમે વિરોધ કરો, પણ એકવાર આઠ દિ' સાંભળો તો ખરા મધ્યસ્થ થઈને. આહા..હા..! આ તો પ્રભુના પંથની રીત છે, બાપા! પ્રભુ તું છો હોં! આહા..હા..! એના પંથમાં એના શ્રદ્ધા-જ્ઞાન પરમાત્મસ્વરૂપના શ્રદ્ધા-જ્ઞાન અને શાંતિનું પરિણમન થાય... આહા..હા..!

એમ અહીંયાં જ્ઞાનની વાત અત્યારે લેવી છે કે જ્ઞાનની પરિણતિ થાય. દ્રવ્ય-ગુણ તો જ્ઞાન પાસે છે, પણ હવે પરને જાણવા કાળે જ્ઞાનની પરિણતિ થાય પર્યાય, એ રાગ વ્યવહાર છે તે રૂપે થતી નથી. તેમ તે વ્યવહારને પોતાની જ્ઞાન પરિણતિમાં પરિણમાવતી નથી, એ તો ભિન્ન રાખે છે. આહા..હા..! પોપટભાઈ! આવી વાતું છે, બાપુ! આહા..હા..! એ બધા પૈસા, બહારના ઠાઠ ને સ્મશાનના હાડકાના ફોસ્ફાસ નથી ફાસફુસ? ફોસ્ફરસ સ્મશાનમાં હાડકા હોય છેને એમ ફોસ્ફરસ ઝબક મારે. છોકરાઓ જોવા જાય તો એમ લાગે કે ભૂતડા હશે. આમ ઝબક મારે. હાડકા હોયને હાડકા. ફોસ્ફરસ. આહા..હા..! ત્યાં ભૂત-બુત કે દિ' હતો? એમ આ બધા ઠાઠ બહારના સ્મશાનના હાડકાનો ફોસ્ફરસ છે બધા ઠાઠ. આહા..હા..! પ્રભુ અમૃતનો સાગર અંદર ડોલે છે. એ અમૃતથી અપૂર્ણ નથી, પૂર્ણ છે. અમૃત એટલે અતીન્દ્રિય આનંદ એનું જ્યાં અંદર સ્વરૂપના લક્ષે, આનંદની પરિણતિ જ્ઞાનની થઈ એ પરિણતિ રાગને પોતાપણે કરતી નથી. આહા..હા..! તેમ એ રાગને પોતાપણે કરતી નથી અને રાગરૂપે તે પરિણતિ થતી નથી.

હા, એ '**પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...**' છેને? આહા..હા..! પુદ્‌ગલ એટલે રાગાદિ, શરીરાદિ, વાણી આદિ, કર્મ આદિ '**પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...**' જ્ઞાનની પરિણતિમાં એ નિમિત્ત છે. નિમિત્તની વ્યાખ્યા એમ નથી કે નિમિત્ત છે માટે અહીં પરિણતિ થઈ છે. એ તો સમકાળ છે. તો સમકાળમાં નિમિત્તથી આ થયું એ આવ્યું ક્યાં? કાળ.. શાસ્ત્રભાષાએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શું કહ્યું એ? જેમાં આત્મામાં અંદર જ્ઞાનની પર્યાય થાય, તે જ કાળે આ શરીર આમ આમ ચાલતું હોય. હવે એ જ કાળે છે એમાં વળી જ્ઞાનની પર્યાયે

આને હલવ્યું એ ક્યાં આવ્યું? એ તો ચાલે છે એની પર્યાયથી. એમ આ જ્ઞાનની પર્યાય તેને ચલવ્યું એમ ક્યાં આવ્યું? અને શરીરની પર્યાય જ્ઞાનને નિમિત્ત (થતાં) જ્ઞાનનું પરિણમન કરાવ્યું એણે (એમ ક્યાં આવ્યું)? સમકાળે પરિણમન છે ત્યાં. આહા..હા..! આવ્યું અને થયું એ પ્રશ્ન તો જ્યારે પહેલા પછી હોય તો થાય. સમકાળમાં (કેવી રીતે થાય)? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ. અરે! ચોર્યાસીના અવતાર. ભાઈ! કીડા કાગડાના, એ નરકના દુઃખ. જુઓને છ ઢાળામાં નથી આવતું? છ ઢાળામાં પહેલા દુઃખનું વર્ણન કર્યું. સંસારના દુઃખો સાંભળ્યા જાય નહિ એવા દુઃખ બાપુ તેં સહન કર્યા. તેં ભેદજ્ઞાન કર્યું નહિ. જે ચીજ તારી નથી તેને તેં મારી માની અને દુઃખી થઈને સંયોગમાં રખડ્યો છો. આહા..હા..! જે તારી નથી તેને (પોતાની) માની સંયોગી ચીજ, સંયોગી. વિકારભાવ છે એ સંયોગીભાવ છે. એનો સ્વભાવભાવ નથી. તો સંયોગીભાવ છે એ મારા છે એમ માનનારને ભવના ભ્રમણનો સંયોગ કોઈ દિ' છૂટતો નથી. આહા..હા..! પોપટભાઈ! આવી વાત છે, બાપા!

અરેરે! એને ગાળ આપે છે કે આ એકાંત છે. રામજીભાઈ કહે છે કે .. એકાંત કરવાની ગાળ ઠીક કરીને ગોઠવી આ લોકોએ. એકાંત છે, એકાંત છે. જૈનમાં આ એક વાત. અરરર! .. એકાંત છે, બાપુ! સમ્યક્ એકાંત છે અને સમ્યક્ એકાંત થતાં જ અનેકાંતનું સાચું જ્ઞાન થાય છે. એટલે શું કહ્યું? શ્રીમદ્દે કહ્યું છે એક-દોઢ લીટીમાં. સમ્યક્ એકાંત એવા નિજપદની પ્રાપ્તિ સિવાય, અનેકાંત પણ નિજપદની પ્રાપ્તિ સિવાય બીજા હેતુએ છે નહિ. એટલે શું? કે રાગથી ભિન્ન પડીને પોતાના આનંદના જ્ઞાનસ્વભાવને એકાંતપણે પરિણમાવે છે ત્યારે એ સમ્યક્જ્ઞાન મોક્ષનો હેતુ થાય છે. ત્યારે તેને સમ્યગ્જ્ઞાન એકાંતપણે થયું ત્યારે રાગ છે તેને જાણે છે, રાગ મારામાં નથી એવું અનેકાંતપણું ત્યારે સિદ્ધ થાય છે. આહા..હા..! શિવલાલભાઈ! આ શ્રીમદ્‌ની વાત છે. શ્રીમદ્દે કેટલીક વાત તો બહુ સરસ કરી છે. ફક્ત આ શ્વેતાંબર અને દિગંબરની જુદાઈ રહી નહિ. છેલ્લે પોતે કરી નાખી, પણ હવે એ લોકો પકડે નહિ. આહા..હા..!

આ દિગંબર પંથ છે એ કોઈ પક્ષ નથી. વસ્તુની સ્થિતિની મર્યાદા છે તે રીતે કહે છે. આ વસ્તુ ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપે ભરેલો પ્રભુ જ્ઞાનરૂપે થાય એ તો વસ્તુની સ્થિતિ છે. એને કહે છે કે રાગરૂપે થાય એ વસ્તુની સ્થિતિ નથી. અને રાગથી અહીંયાં જ્ઞાનનું પરિણમન થાય એ વસ્તુની સ્થિતિ નથી. હા, જ્ઞાનના પરિણમન કાળે જે રાગાદિ છે એને રાગને આ જ્ઞાનના પરિણમનમાં નિમિત્ત કહેવાય. એક વાત.

'**પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે એવા પોતાના જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...**' આહા..હા..! શું કહે છે? રાગાદિ નિમિત્ત છે છતાં આત્મા પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવે પરિણમતો થકો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અરેરે! એને ચોર્યાસીના અવતારના ભવના ડર નથી. આચાર્ય કહે છેને યોગીન્દ્રદેવ. 'ભવ ભયથી ડરી ચિત્ત.' હું ભવ ભયથી ડરીને બનાવું છું આ. આહા..હા..! અને ભવિક જીવને જેને ભવનો ભયનો ડર છે એને

માટે હું બનાવું છું. તો ભવ અને ભવના કારણના ભાવનો જેને પ્રેમ છે એને ભવના ભયનો ડર નથી. દર્શનલાલજી! આહા..હા..! આવી વાત છે. અરે! આમાં પક્ષ ક્યાં છે? આમાં આ સાચું અને આ ખોટું. આ તો વસ્તુસ્થિતિ જ આ છે. પણ એ બહારમાં આવી ત્યારે લોકોને ગડબડ ઉઠી. આહા..હા..! ભાઈએ લખ્યું છેને ફૂલચંદજીએ કે જ્યારથી પ્રમુખપણે ક્રમબદ્ધની વ્યાખ્યા બહાર આવી... નામ નથી આપ્યું, જૈનતત્ત્વ મીમાંસામાં, પ્રમુખપણે એટલે મુખ્યપણે ક્રમબદ્ધની વ્યાખ્યા બહાર આવી ત્યારથી કેવળજ્ઞાનીના માનનારા પણ શંકામાં પડી ગયા. એને કેવળજ્ઞાનને ઉડાવવું છે. કારણ કે એ જો ક્રમબદ્ધ માને તો કેવળજ્ઞાન નક્કી થાય. કેવળજ્ઞાને જોયું ત્યાં એ પ્રમાણે ક્રમબદ્ધ થાય છે. આહા..હા..! એટલે એને એ શંકામાં ઉડાવી દીધું કેવળજ્ઞાનને કેટલાકે. આહા..હા..! ફૂલચંદજીએ લખ્યું છે જૈનતત્ત્વ મીમાંસામાં. ૨૯૦ પાને છે. જૈનતત્ત્વ મીમાંસા. પ્રમુખપણે-મુખ્યપણે ક્રમબદ્ધ દ્રવ્યનો સ્વભાવ એ વાત બહાર આવતા કેવળજ્ઞાનને નહિ માનનારાઓ તો શંકા કરે, પણ માનનારાઓને શંકા થાય. કેમકે કેવળજ્ઞાન નક્કી કરવા જાય તો સર્વજ્ઞ આ બધું જ્યાં જેમ જે સમયે જે થાય તે જોયું છે. સ્વામી કાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષામાં આવ્યું છેને. જ્યાં જે ક્ષેત્રે જે કાળે જે પર્યાય જે રીતે જે નિમિત્ત અને જે પ્રકારે થવાની છે તે થાય છે. એમ જે માને તે સમ્યગ્દષ્ટિ છે અને આડીઅવળી થાય અને આનાથી થાય, આનાથી થાય એમ માને એ કુદષ્ટિ છે. આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે કે '**જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...**' કોણ? આત્મા. જ્ઞાનગુણના સ્વભાવથી પરિણમતો આત્મા. આ તો બાપુ! પરમાત્માના ઘરની વાતું એ કાંઈ... આહા..હા..! '**ચેતયિતા જેને નિમિત્ત છે...**' શું કીધું? પહેલું એમ કીધું કે પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે એવા જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઉપજતો થકો. હવે '**ચેતયિતા જેને નિમિત્ત છે...**' જ્ઞાન પરિણમે છે એ રાગને નિમિત્ત છે. આહા..હા..! કેવળજ્ઞાનની પર્યાય પરિણમે છે તેને લોકાલોક નિમિત્ત છે અને લોકાલોક છે તેને કેવળજ્ઞાનની પર્યાય નિમિત્ત છે. આહા..હા..! લોકાલોક છે માટે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય છે એમ પણ નથી અને કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય છે માટે લોકાલોક રૂપે થઈ જાય છે (એમ પણ નથી). આહા..હા..!

અરસ-પરસ બે વાત કરી કે આત્મા જ્ઞાનગુણથી ભરેલો ચેતયિતા તત્ત્વ છે. એ જ્યારે જ્ઞાનની પર્યાયપણે પરિણમે છે, ત્યારે વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ તેને નિમિત્ત છે. નિમિત્ત છે એટલે વ્યવહારરત્નત્રયના રાગથી એ જ્ઞાનનું પરિણમન થયું એમ ક્યાં છે? બે તો સાથે થયા છે. બંને સાથે રહેલ. શ્રીમદ્‌માં પણ આવે છે. 'નય નિશ્ચય એકાંતથી આમાં નથી કહેલ, વ્યવહારે એકાંત નહિ, બે સાથ રહેલ.' બે સાથે રહેનો અર્થ શું થયો? અને ૪૭ ગાથા, દ્રવ્યસંગ્રહ. '**दुविहं पि मोक्खहेउं झाणे पाउणदि जं मुणी णियमा**' આહા..હા..! આચાર્યોના શબ્દ તો જુઓ! નિશ્ચય અને વ્યવહાર મોક્ષ બે '**दुविहं पि मोक्खहेउं झाणे पाउणदि**

जं मुणी णियमा' ધ્યાનમાં બે પ્રાપ્ત થાય છે. એકસાથે પ્રાપ્ત થાય છે. એમાં વ્યવહાર પહેલો અને નિશ્ચય પછી એમ છે ક્યાં? આહા..હા..! હા, જ્યારે સ્વરૂપની દૃષ્ટિ થાય છે અંદર ત્યારે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન એ નિશ્ચય થાય છે, ત્યારે એમાં રાગ બાકી રહ્યો તે જ કાળે તેને વ્યવહારનો આરોપ અપાય છે વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ. આહા..હા..! બાકી **'दुविहं पि मोक्खहेउं झाणे पाउणदि जं मुणी णियमा'** એમ ત્યાં નથી કહ્યું કે વ્યવહાર પહેલો કરે અને પછી નિશ્ચય થાય. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ અંદર છે ચીજ, વિદ્યમાન છે, બેય વિદ્યમાન છે. વ્યવહાર પણ વિદ્યમાન છે અને સ્વભાવના આશ્રયે થયેલી દશા એ વિદ્યમાન છે. પણ વિદ્યમાન ચીજને એ વ્યવહાર નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. તે જ ક્ષણે સાથે છે માટે. અને રાગને આ આત્મામાં જ્ઞાન નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. નિમિત્તનો અર્થ એક બીજી ચીજ બસ એટલું. નિમિત્ત કરે છે કાંઈ એમ નહિ. એ તો ભાઈએ હમણા લખ્યું છે કૈલાસચંદજીએ. કૈલાસચંદજીએ બે બોલ સારા લખ્યા છે—એક ક્રમબદ્ધનો નિર્ણય કર્યો. નહિતર તો એ નહોતું. વર્ણી વિરુદ્ધમાં હતા અને પોતે બેઠા હતા એ ચર્ચા થઈ ત્યારે ૨૦ વર્ષ પહેલાં. પણ એ કબુલ કર્યું એણે. ક્રમબદ્ધ છે. અને બીજું સોનગઢવાળા નિમિત્ત માનતા નથી એમ નહિ. નિમિત્ત છે, પણ નિમિત્તથી થાય છે એમ માનતા નથી. આ કીધું નિમિત્ત છે. જ્ઞાનની પરિણતિ થાય ત્યાં રાગ નિમિત્ત છે અને રાગને જ્ઞાનની પરિણતિ નિમિત્ત છે, પણ એનો અર્થ એ નથી કે જ્ઞાનની પરિણતિ થઈ તેને રાગે કરી અને જ્ઞાનની પરિણતિ રાગરૂપે થઈ એમ નથી. આહા..હા..! પંડિતજી! આવી વાતું છે, ભાઈ! આહા..હા..! છેને?

'ચેતયિતા જેને નિમિત્ત છે...' ભાષા ચેતયિતા લીધું છે. એનો અર્થ પરિણમન છે જ્ઞાનનું. ભાષા ચેતયિતા લીધી છે, પણ એ જ્ઞાનનું જે પરિણમન થયું છે એ જેને નિમિત્ત છે. એટલે એને કીધું, દ્રવ્ય અને નિમિત્ત એમ ભાષા લીધી, પણ એ ચેતયિતા જ્ઞાનરૂપે પરિણમ્યો છે એ રાગને નિમિત્ત છે. આહા..હા..! આવી વાત છે, બાપુ! આહા..હા..! ચાર જ્ઞાનના ગણધરો પણ જે સાંભળે વાત એ વાત કેવી હોય! જેણે અંતર્મુહૂર્તમાં ચાર જ્ઞાન અને ચૌદ પૂર્વ રચ્યા એ ગણધરો પણ વીતરાગની વાણી સાંભળવા બેસે. આહા..હા..! એ વાત કેવી હોય, ભાઈ! એના પડખાં એની સૂક્ષ્મ દશા, એની સ્થિતિ એવી ઝીણી હોય છે, ભાઈ! આહા..હા..! એકાવતારી. ગણધર તો એ ભવે મોક્ષ જનારા. ઈન્દ્રો એક ભવે મોક્ષ જનારા સભામાં હોય અને ભગવાનની વાણી નીકળે... આહા..હા..! એ સાધારણ કથા અને વાર્તા એ છે કાંઈ?

અહીં તો એને સમય સમયનું જ્ઞાનનું પરિણમન એ પણ ક્રમબદ્ધમાં આવેલી પર્યાય. એટલે? કે તે કાળે જે રાગાદિનો વ્યવહાર છે તેને તે પર્યાય જ્ઞાનની સ્વપરપ્રકાશકના ક્રમબદ્ધમાં

આવી છે. સમજાણું કાંઈ? અહીંયાં નિમિત્ત છે એમ કહ્યું છેને. આત્મા દ્રવ્ય અને ગુણથી, જ્ઞાનથી ભરેલો હવે જ્યારે પરિણમે છે પોતે. કેમકે એની દૃષ્ટિ જ્યાં ધ્રુવ ઉપર છે. એથી ધર્મીનું ધ્રુવ ઉપર ધ્યાન હોવાથી એની પર્યાયમાં જ્ઞાનનું પરિણમન થયું. જે રાગનું પરિણમન એકત્વબુદ્ધિનું હતું એ ગયું. આહા..હા..! જ્ઞાનનું પરિણમન થયું તે જ કાળે જે રાગ છે તે રાગને આ પરિણમનમાં નિમિત્ત કહેવાય છે. નિમિત્ત કહેવાય છે એનો અર્થ? બેય સાથે છે. એમાં આનાથી થયું એ ક્યાં આવ્યું? એ કર્તા કર્મ નથી. રાગ કર્તા અને જ્ઞાનનું પરિણમન કાર્ય એમ નથી. આહા..હા..!

અહીં તો સવારે તો ત્યાં સુધી આવ્યું હતું કે જ્ઞાનનું પરિણમન કાર્ય અને આત્મા કર્તા એ પણ ભેદનો ઉપચાર છે. આહા..હા..! કેમકે જ્ઞાનની પરિણતિનો કર્તા પરિણતિ છે. આત્માને કહેવો એ ઉપચારથી વ્યવહાર છે કહે છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. આવું સત્ જ છે. એવું સત્ છે એવું ભગવાને જાણ્યું અને એવું કહ્યું. આહા..હા..! એક કવિ હતો એક કવિ. નહોતું કહ્યું એક ફેરી? ભાણો નામનો કવિ હતો. પછી ગામમાં રાજની સામે વાતું કરે એની વિરુદ્ધની પણ. જે કાંઈ વિરુદ્ધ હોય તે કરે. તો એમ બોલતો એ. ભાણો ભાળે એવું ભાખે. એનું નામ ભાણો હતું. ભાળે એવું ભાખે. જેવું દેખાય છે તે હું કહું છું. ત્રણે ભ-ભા. ભાણો ભાળે એવું ભાખે. એમ ભગવાન જેવું ભાળે છે, જેવું જાણે છે એવું કહે. આહા..હા..! દેવીલાલજી!

અહીં કહે છે કે પ્રભુ! તું જ્ઞાનરૂપે ભરેલો છો ત્યારે જ્ઞાનનું પરિણમન તારું થાય પર્યાયમાં. એ ભરેલો છે એ ઉછળે છે અંદર પરિણમનરૂપે. આહા..હા..! એ ભરેલાને માન્યો ત્યારે. સમજાણું કાંઈ? જ્ઞાનસ્વભાવથી ભરેલો છે એવી દૃષ્ટિ થઈ ધ્રુવની એથી પરિણમનમાં જ્ઞાનનું પરિણમન થયું. એ જ્ઞાનના પરિણમનમાં રાગાદિ વ્યવહાર છે એ પણ વિદ્યમાન છે વ્યવહાર. પણ એના વિદ્યમાનને લઈને અહીં જ્ઞાનના પરિણમનનું વિદ્યમાન છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? તેમ રાગનું વિદ્યમાન જ્ઞાનમાં એ નિમિત્ત છે અને રાગમાં જ્ઞાન નિમિત્ત છે, માટે રાગનું વિદ્યમાનપણું જ્ઞાનના પરિણમનને લઈને છે એમ પણ નથી. આવું હવે ક્યાં (સમજવા) બેસે નવરા? ધન્નાલાલજી! ધન્ના-ધનની વાતું છે આ તો. આહા..હા..!

શ્રોતા :- પ્રત્યેક દ્રવ્ય નિરપેક્ષ અને સ્વતંત્ર છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સ્વતંત્ર છે. પર્યાય પર્યાય સ્વતંત્ર છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આપ કહો છો આ માટે સ્વતંત્ર છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નહિ નહિ. એમાં સ્વતંત્ર વસ્તુ છે. જ્ઞાનસ્વરૂપે ભગવાન આત્મા એની જ્ઞાનની પર્યાય થાય એ સ્વતંત્ર છે. આહા..હા..! એ રાગ છે માટે થાય છે. ખરેખર તો દ્રવ્ય છે માટે પરિણતિ થાય છે એમ પણ નથી. આહા..હા..! દ્રવ્ય તો સદાય છે. છતાં પરિણતિ કેમ એકરૂપે નથી થતી? દ્રવ્ય તો સદાય છે તો પરિણતિ એકરૂપે થવી જોઈએ.

ભિન્ન-ભિન્ન રીતે થાય છે તે સ્વતંત્ર પોતાની પર્યાયનું કાર્ય છે ઈ. આહા..હા..! હવે આ બહારથી માંડીને બેસે એટલે આકરું લાગે લોકોને. પંડિતજી! દયા કરો, ભક્તિ કરો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો અને જાત્રા (કરો), ધર્મ થાય. બાપુ! એ ધર્મ નથી, તને ખબર નથી. એવા તો અનંત વાર કર્યા છે. આહા..હા..! એ બધી રાગની ક્રિયાઓ, બાપુ! તારા જ્ઞાનસ્વભાવમાં તો એ નિમિત્તપણે જાણવાલાયક છે. આહા..હા..! અને એ રાગની ક્રિયામાં પણ તારું જ્ઞાનનું પરિણમન નિમિત્ત તરીકે છે. એણે રાગ ઉત્પન્ન કર્યો છે (એમ નથી). આહા..હા..!

એ તો કહ્યુંને ઊપજતા થકા કહ્યું છેને? જુઓ, જુઓ! '**પોતાના જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...**' આ તો બધું ગંભીર છે તત્ત્વ. સમયસાર એટલે તો કેવળજ્ઞાનીના ... આહા..હા..! શું કીધું? '**પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...**' રાગના પરિણામ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ રાગ છે. એ જ્ઞાનના પરિણમનને નિમિત્ત છે. એવા પોતાના શું કહે છે? જ્ઞાનના પરિણમનમાં રાગાદિ નિમિત્ત છે એવા પોતાના પરિણામપણે ઊપજતો થકો. આહા..હા..! આ નામુ તો બીજી જાતનું છે. આહા..હા..! અરેરે! અનંતકાળમાં 'અનંતકાળથી આથડ્યો વિના ભાન ભગવાન, સેવ્યા નહિ ગુરુ સંતને.' શું ચીજ છે એને જાણી નહિ. આહા..હા..! ન સેવ્યા એટલે? એમણે જે કહ્યું છે એ માન્યું નહિ. સેવા કરવી એટલે શું બીજું? આહા..હા..!

પ્રભુ કહે છે એકવાર તારી પ્રભુતા, પ્રભુતાથી ભરેલો ભગવાન એને જેણે જોયો અને જાણ્યો, એની જે જાણવાની પર્યાય જે ધર્મરૂપે થઈ એમાં જે દયા, દાનના વિકલ્પ ઉઠ્યા છે એ આ પરિણમનમાં નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે અને એ રાગના પરિણામને જાણનારી આ પર્યાય છે એને નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. એટલે જાણનારની પર્યાય રાગરૂપને કરતી નથી અને રાગ છે તે જાણનારની પર્યાયને કરતી નથી. આહા..હા..! કહો, સમજાય છે કાંઈ? આવી વાત હવે. કહો, કીર્તિભાઈ! આમાં ક્યાં કાંઈ હાથ આવે એવું છે? આહા..હા..! લોકોને બહારથી કાંઈક થઈ જાય, એમ જાણે જિંદગી તો ઠીક. બાપુ! એ મારગડા નાથ તારા જુદા, ભાઈ! એ સાંભળ્યા નથી, ભાઈ! સાંભળ્યા એને કહીએ. શ્રુત પરિચિત અનુભૂતા. રાગને કરવો અને રાગને ભોગવવો એ વાત તો તેં અનંતવાર સાંભળી છે. અનંતવાર પરિચયમાં આવી છે અને એનો અનુભવ પણ અનંતવાર થઈ ગયો છે. આહા..હા..! પણ રાગથી ભિન્ન જ્ઞાનથી ભરેલો ભગવાન એને તેં માન્યો નથી, તેને જાણ્યો નથી. તને એની વિદ્યમાનતાની વિદ્યમાન અવસ્થામાં તેં જાણી નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! વાત આવી છે.

હા એમ કીધુંને? કે જ્ઞાન પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે. કોને? જ્ઞાનની પરિણતિને. જ્ઞાનની પર્યાયને. એ જ્ઞાનની પર્યાય થઈ છે કઈ રીતે? કે જ્ઞાનગુણથી ભરેલો ભગવાન છે તેનો આશ્રય કરતા પર્યાય થઈ છે. આહા..હા..! રાગ ને વ્યવહારનો આશ્રય કરીને એ પરિણતિ થઈ નથી. સમજાણું કાંઈ? '**પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે એવા...**' કોને? કે '**પોતાના**

જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે...' જોયુંને! પરિણામ વડે. એકલો સ્વભાવ નહિ, એના પરિણામ વડે. પર્યાય લેવી છેને પાછી? આહા..હા..! કેટલી વાત! આહા..હા..! સંતોની.. આહા..હા..! દિગંબર મુનિઓની બલિહારી છે. જેણે થોડા શબ્દોમાં પણ સત્યને પોકાર કરીને બહાર લાવ્યા છે. આહા..હા..! એ વાત બીજે સાંભળવા મળે નહિ.

શું કીધું? '**પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...**' રાગ, વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ એ પરદ્રવ્ય છે નિશ્ચયથી. એ જેને નિમિત્ત છે. કોને? '**એવા પોતાના જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...**' એ પરિણામને એ નિમિત્ત છે. આહા..હા..! તો જેને નિશ્ચય પરિણમ્યો છે એને વ્યવહાર નિમિત્ત છે અને એ વ્યવહારને જ્ઞાન પરિણમન નિમિત્ત છે. એને હોય. બેને થયું. એને હોય કે નથી થયું એમ ક્યાં? આહા..હા..! જેને એકલું નિશ્ચય તત્ત્વનું ધ્રુવનું તો જ્ઞાન પણ નથી અને એને વ્યવહાર નિમિત્ત કોને કહેવું? નિમિત્ત કોને કહેવું? એનાથી ઊપજે એ તો કાંઈ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભગવાનનો માર્ગ ગંભીર ઘણો. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આમાંથી નીકળવું બહુ કઠણ પડે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કાંઈ કઠણ પડે નહિ. ઓલા શેઠિયામાં કેમ ત્યાં તમારે.. શેઠ છેને એ? છોકરાને સોંપ્યું હવે. ત્યાં કાંઈ કઠણ પડતું હોય? ગુમડું હોય છેને ગુમડું. બહુ ગંભીર ગુમડું સમજાય છે. ગુમડું સમજો છો? ફોડા. બહુ ગંભીર આમ ઊંડું-ઊંડું. લૂગડાની સળી કાઢીને નાખે તો ક્યાંય પત્તો ન ખાય. આમ અંદર સડો-સડો ચાલ્યે જ જાય. આહા..હા..! એમ આ પવિત્રતાનો પાર ન મળે આત્મામાં કહે છે. એવી ગંભીરતા પવિત્રતાની છે કે એનો પાર ન આવે. આહા..હા..! એ ફોડા નથી કહેતા? શેઠ! ફોડા-ફોડા હોય છેને. બહુ ગંભીર હોય છે. બહુ ઊંડો સડો. કપડાની વાટ કરી, કપડાની વાટ ડોક્ટર નાખે આમ. તો ક્યાંય પત્તો ન ખાય. એમને એમ ચાલ્યું જાય. આમ સડો.

શ્રોતા :- દાખલો બરાબર આપ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એમ આ જ્ઞાનની પર્યાયની ગંભીરતા. જેની પર્યાયે દ્રવ્યનો આશ્રય લીધો છે એ દ્રવ્યની ગંભીરતાનું શું કહેવું? જેમાં અનંતી શક્તિઓ પડી છે. આહા..હા..! એ તો વળી શક્તિનું વર્ણન આવે ત્યારે. બપોરે આવશેને એ તો શક્તિ. સવારમાં આ આવશે. કળશટીકા, કળશટીકા. આહા..હા..! દરરોજ સાંજે શક્તિ હોય ત્યારે એને... આહા..હા..! આવી વાત છે. પાગલ જેવું લાગે હોં માણસને. આ રાતે ઓલા... આ બધું વ્રત પાળવા, ભક્તિ કરવી, પૂજા કરવી, લ્યો! એ કાંઈ નહિ? કાંઈ નહિ શું? વિદ્યમાન છેને. છેને. કોણે ના પાડી? પણ છે એ બંધના કારણના ભાવ છે. અને અબંધના પરિણામને તે બંધના કારણના પરિણામ નિમિત્ત છે અને એ બંધના પરિણામને અબંધ પરિણામ તે નિમિત્ત છે. આહા..હા..! ગજબ વાતું કરે છેને. સમજાણું કાંઈ? એય..! શેઠ! બધા ચોપડા જોવા જાય છે ત્યાં. કાનપુર

જાય છે શેઠ બહુ પૈસા લેવા લાખો. આમાં તો આ ગંભીરતાનો પાર ન પડે, બાપા! આ નામા મેળવવા. આહા..હા..!

ઓહો..! કુંદકુંદાચાર્ય, અમૃતચંદ્રાચાર્ય વીતરાગની રેલમછેલ કરી છે. વીતરાગભાવને પરિણમતો આત્મા કેવો છે એમ બતાવે છે. આહા..હા..! એ છે તો વીતરાગસ્વરૂપ અપોહકમાં આવ્યું હતુંને? એને પછી ચારિત્ર કહેશે અહીં. પહેલા અપોહક કહ્યું હતું–રાગના ત્યાગ સ્વભાવસ્વરૂપ એટલે કે વીતરાગસ્વરૂપ. આહા..હા..! પછી અહીં ચારિત્ર લેશે આમાં. જ્ઞાન લેશે, પછી દર્શન, એમાં શ્રદ્ધા અંદર ચારિત્ર લેશે. અપોહક શબ્દ ન લેતા ચારિત્ર લેશે. આહા..હા..! એવો ભગવાન આત્મા પોતાની ખાણમાં અનંતી શક્તિ જ્ઞાન-દર્શનથી ભરેલી છે એવી ભરેલીની શક્તિનો જ્યાં અનુભવ થયો ત્યારે તે અનુભવની પર્યાય (થઈ).

એક એવો વિચાર આવ્યો હતો, કે જે આ રાગ છેને એ સંસાર છે અને આ જ્ઞાનની પરિણતિ જે મોક્ષમાર્ગની છે તે મોક્ષ છે. શું કીધું? ફરીને કહીએ છીએ. આપણે ક્યાં... આ તો આ નથી? 'અનુભવ રત્ન ચિંતામણિ, અનુભવ હૈ રસકૂપ, અનુભવ માર્ગ મોક્ષનો, અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ.' એ પ્રવચનસારમાં લીધું છે. મોક્ષના માર્ગને મોક્ષતત્ત્વ કહ્યું છે ત્યાં. એમ અહીંયાં અનુભવ મોક્ષસ્વરૂપ. એટલે શું કહ્યું? કે જે આત્મા અંદર આનંદનો નાથ પ્રભુ ડોલે છે એને જેણે પકડ્યો.... આહા..હા..! એના જેને પર્યાયમાં ભેટા થયા. એ પર્યાયમાં... આહા..હા..! ગંભીરતા અને એ પર્યાયમાં રાગાદિ છે એકસાથે છે. પરિણમેલો છે અને રાગ સાથે છે એમ કહેવું છેને. આહા..હા..! એ રાગ આ પરિણમેલી પર્યાયને નિમિત્ત છે એટલે કે રાગે અહીં પરિણતિને કાંઈ કર્યું નથી અને પરિણતિ તે રાગને નિમિત્ત છે એટલે જ્ઞાનની પરિણતિએ રાગને કર્યો નથી. એટલે? રાગ છે એ સંસાર છે અને નિર્મળ પર્યાય તે મોક્ષ છે. આહા..હા..! હવે આ શું કરવું? એ સમયસાર નાટકમાં કહ્યું છે. છઠ્ઠે ગુણસ્થાને જેટલા મહાવ્રતના વિકલ્પ ઉઠે એ બધો જગ ઉપર ઢૂંકે છે. આહા..હા..! શું ભાષા કીધી? જગપંથ છે, જગપંથ છે. આહા..હા..! ભાઈ! એ રાગ હોય ખરો. જ્યાં સુધી પૂર્ણ વીતરાગતા ન આવે એને રાગ હોય છે, ભક્તિનો, પૂજાનો, વ્રત, તપનો વિકલ્પ હોય છે, પણ એ છે સંસાર હોં! આહા..હા..!

અને અહીંયાં આત્મા આનંદમૂર્તિ પ્રભુ.. અહીં જ્ઞાનનું લેવું છે અત્યારે કે જ્ઞાનસ્વરૂપી પૂર્ણ ભરેલો ચિદ્‌ઘન એનો જ્યાં આશ્રય લીધો અને જે પરિણતિ થાય એ મોક્ષસ્વરૂપ છે. મોક્ષનું કારણ છે એ મોક્ષસ્વરૂપ છે અને રાગાદિ વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ છે એ સંસાર છે. આહા..હા..! ગજબ વાતું છે. આવી વાત છે. આહા..હા..! બેસે, ન બેસે, વિરોધ કરે, ન કરે, બાપુ! શું થાય? તારા સુખના પંથની રીત તો આ છે. સુખને પ્રાપ્ત કરવાની રીત તો આ છે, ભાઈ! આહા..હા..! એ તને એકાંત લાગે. વ્યવહારથી થાય. અહીં તો કહે છે કે વ્યવહાર હોય છે, નિશ્ચય હોય છે. નિશ્ચયમાં વ્યવહાર નિમિત્ત છે, વ્યવહારને નિશ્ચય

નિમિત્ત છે. વિદ્યમાન છે એટલું બસ. આહા..હા..! કહો, આ તો માણસ સાધારણ હોય એને ખ્યાલમાં તો આવેને. ખ્યાલ તો આવી શકેને. એના જ્ઞાનમાં તો નિર્ધાર કરે કે વસ્તુ તો આ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- જગપંથ અને મોક્ષપંથ... નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ છે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મોક્ષપંથ. આહા..હા..!

'**પોતાના જ્ઞાનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો, ચેતયિતા જેને નિમિત્ત છે એવા પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા...**' આહા..હા..! એ રાગ પણ એના સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થાય છે કહે છે, આત્માથી નહિ. આહા..હા..! એ પુદ્‌ગલનો સ્વભાવ પુદ્‌ગલથી થાય. આહા..હા..! એનો એ સ્વભાવ છે કહે છે. વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ એ પુદ્‌ગલથી ઉત્પન્ન થયેલો. દશરથલાલજી! આવું છે, ભગવાન! અરે! પ્રભુ! શું કરે ભાઈ! આવા .. વાત બીજે છે ક્યાં? આહા..હા..! કહાનપંથીઓ આવા થયા. એમ કરીને ઉડાવે છે. આપણા દિગંબરો પણ હવે કહાનપંથીઓ થોડા થઈ ગયા. એમ લખ્યું છે. અરે! પ્રભુ! આ પ્રભુનો પંથ છે, બાપુ! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એવા પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા. કોણ? રાગાદિ. રાગ પોતાના વિભાવસ્વભાવરૂપે પરિણમતો પુદ્‌ગલ. એમ કહે છે.

'**પરદ્રવ્યને, પોતાના સ્વભાવથી જાણે છે—**' આ .. લીધું. વ્યવહાર કહેવો છેને હવે. '**પોતાના (ચેતયિતાના-) સ્વભાવથી...**' (સ્વભાવથી એટલે) પર્યાયથી એમ. રાગ છે એને જાણે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. (ખડી) ભીંતને સફેદ કરે છે એમ કહેવું વ્યવહાર છે. એમ જાણનારો રાગ વ્યવહારને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! રાગને કરે છે એ તો છે નહિ. રાગ તો પુદ્‌ગલથી થયેલો. એને આત્મા તો કરે નહિ અને એનાથી આત્મપરિણતિ થાય નહિ, પણ આત્મપરિણતિમાં એ નિમિત્ત છે. છે? એ પોતાના સ્વભાવથી પછી એને જાણે છે આત્મા એ કહેવો પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! વ્યવહાર આને કહેવાય છે. છેને? '**પોતાના સ્વભાવથી જાણે છે—**' પોતાના સ્વભાવથી રાગને જાણે છે. એ તો આવી ગયું, ૧૨મી ગાથા. વ્યવહાર જાણેલો પ્રયોજનવાન છે. એ આ સિદ્ધાંતે કહ્યો. આહા..હા..! જાણવાની પર્યાયપણે પરિણમેલો ભગવાન આત્મા રાગ જે પુદ્‌ગલપણે પરિણમ્યો છે તેને આ જાણે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. કરે છે નહિ, એનાથી થતો નથી, પણ એને જાણે કહેવું એ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! વિશેષ કહેશે...

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૧૦, મંગળવાર, તા. ૦૯-૦૮-૧૯૭૭, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૧૨

... મુનિને પણ જેટલો પંચ મહાવ્રતનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ સંસાર છે અને આત્મા ચિદાનંદ સ્વરૂપ શુદ્ધ એના અવલંબને દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જે વીતરાગી પર્યાય થાય છે એ મોક્ષનો માર્ગ કહો કે મોક્ષસ્વરૂપ કહો. આહા..હા..! આવી વાત છે. સમજાણું કાંઈ? તો અહીંયાં કહે છે કે દર્શનગુણ જે આત્માનો છે. અહીંયાં સમુચ્ચય વાત લીધી છે. સૂક્ષ્મ તો આગળ લેશે. '**એવી જ રીતે દર્શનગુણનો વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે—જેવી રીતે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળી તે જ ખડી,...**' ખડી-ખડી. અમારી ગુજરાતી ભાષામાં ખડી કહે છે. તમારે (હિન્દીમાં) કલઈ. જે ખડી છે ખડી તે '**પોતે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતિ થકી...**' જે ખડી છે તે ભીંત આદિરૂપ પરિણમતી નથી. આહા..હા..! એ તો પોતાની સફેદાઈરૂપે પરિણમતી પોતામાં થાય છે. ભીંતને સફેદ નથી કરતી અને ભીંતરૂપે સફેદાઈ થતી નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હજી તો દૃષ્ટાંત છે હોં! સિદ્ધાંત પછી લેશે.

'**પોતે ભીંત-આદિ...**' એ ખડી નામ કલઈ '**પોતે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતિ થકી...**' પરિણમતિ નથી હોં એ શબ્દ છે. ભીંતને સફેદ કરે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. પણ એ સફેદાઈ પરદ્રવ્યરૂપે નહિ થતાં ભીંત-આદિ રૂપે નહિ પરિણમતિ થકી. છે? '**નહિ પરિણમતી થકી...**' આહા..હા..! '**ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતી થકી,...**' શું કહે છે? એ ખડી છે તે ભીંત આદિને પરિણમાવતી નથી અને ભીંતને પોતાની પર્યાયમાં પરિણમિત નથી કરાવતી. આહા..હા..! ભીંત-ભીંત સમજ્યાને? દિવાલ. આહા..હા..! '**ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણામવતી થકી,...**' ભીંત આદિમાં એનો સ્વભાવ પરિણમતો નથી, એ તો પોતાના સ્વભાવમાં પરિણમે છે. આહા..હા..! અને '**ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતી થકી,...**' ભીંત આદિને પોતાની સફેદ પર્યાયમાં નહિ પરિણમાવતી થકી. આહા..હા..! એવું તત્ત્વજ્ઞાન છેને ભાઈ! સૂક્ષ્મ વસ્તુ છે.

'**ભીંત-આદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...**' શું કહે છે? ખડીની સફેદાઈના પરિણમનમાં ભીંત-આદિ નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ? બીજી ચીજ છે. પણ એનાથી સફેદાઈ થાય છે એમ નથી. સફેદાઈની પરિણમન દશા તો પોતાથી થાય છે. એ ભીંતને સફેદ નથી કરતી અને પોતાની પર્યાય ભીંતમાં નથી જતી અને ભીંતને પોતાની સફેદાઈમાં પરિણમાવતી નથી.

આહા..હા..! આ તો હજી દૃષ્ટાંત છે હોં! પછી સિદ્ધાંત છે. જૈનદર્શન વીતરાગમાર્ગ. આહા..હા..! પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ એનું તત્ત્વજ્ઞાન ઘણું સૂક્ષ્મ છે અને એ તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિ થયા વિના એના જન્મ-મરણનો કદી અંત આવતો નથી. સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં કહે છે કે સફેદ ખડી ભીંત આદિને પોતામાં પરિણમાવતી નથી. અને સફેદ ખડી ભીંતરૂપે પરિણમતી નથી. આહા..હા..! છે? '**જેને નિમિત્ત છે...**' પણ એ સફેદાઈમાં ભીંત નિમિત્ત છે. નિમિત્ત નામ પરચીજ છે. તો પરચીજથી સફેદાઈ થાય છે એમ નથી અને સફેદાઈથી ભીંત સફેદ થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવું સૂક્ષ્મ, ભાઈ! '**એવા પોતાના શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતી થકી,...**' આહા..હા..! શું કહે છે? ખડી પોતાના શ્વેતગુણથી પરિપૂર્ણ સ્વભાવ. એ તો ત્રિકાળ લીધું. એમાં પરિણામ વડે. વર્તમાન સફેદાઈની પર્યાય દ્વારા ઊપજતી થકી. પોતાના પરિણામ દ્વારા સફેદાઈ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! ભીંતથી નહિ અને ભીંતને કારણે નહિ અને ભીંતરૂપ થતી નથી. ભીંત સમજ્યાને? દિવાલ. લાકડી ઉપર આ લાકડામાં ઓલા હોયને બહુ ચીકાશ હોય તો સફેદ ચોડે છે. ચૂનો લગાવે. પણ એ ચૂનો-સફેદાઈ પોતાની પર્યાયમાં પરિણમતી થકી. એ લાકડીને સફેદ નથી કરતી અને લાકડીને પોતાની સફેદાઈમાં ન લાવતી. આહા..હા..!

'**પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે એવા પોતાના શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતી થકી,...**' શ્વેત પર્યાય પોતાથી ઊપજતી થકી એમાં ભીંત આદિ નિમિત્ત હોય, પણ ઊપજે છે તો પોતાથી. આહા..હા..! '**એવા પોતાના (-ભીંત આદિના-) સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતાં ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવથી શ્વેત કરે છે—**' એ ભીંતને ખડી સફેદ કરે છે '**એમ વ્યવહાર કરવામાં આવે છે;...**' પરમાર્થે તો એમ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? એ તો દૃષ્ટાંત થયો. હવે સિદ્ધાંત.

'**તેવી રીતે...**' ખડીના દૃષ્ટાંતથી હવે દર્શનગુણમાં અને શ્રદ્ધાગુણમાં ઉતારે છે. '**દર્શનગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળો ચેતયિતા...**' ભગવાન આત્મા ચેતિયતા ચેતનારો એવો ભગવાન. અહીં તો આત્માને જ ભગવાન કહે છે. કહો, પંડિતજી! ૭૨ ગાથામાં આવ્યુંને? પહેલી ૭૨ ગાથામાં. અશુચિ, જડ અને દુઃખ, પુણ્ય અને પાપના ભાવ, દયા, દાન, વ્રત, તપનો વિકલ્પ છે અને હિંસા, જૂઠું, ચોરીનો વિકલ્પ છે એ અશુચિ છે, મેલ છે. ભગવાન સામે લીધું છે આચાર્યે. ભગવાન આત્મા શુચિ નિર્મળ છે. આહા..હા..! અને એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ વ્રત, તપ, ભક્તિ આદિનો ભાવ એ જડ છે. ત્રણ બોલ લીધા છે ૭૨ ગાથામાં. જડ છે અર્થાત્ ચૈતન્યના સ્વભાવના નૂરનું તેજ એનો એમાં અભાવ છે. રાગની પર્યાયમાં ચૈતન્યના તેજનો અભાવ છે. એ કારણે દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાનો વિકલ્પ જડ છે. આહા..હા..!

ભગવાન આત્મા એમ શબ્દ લીધો ત્રણ વાર. એ ચૈતન્યસ્વભાવથી ભરેલો પ્રભુ ચૈતન્ય

છે. આહા..હા..! એ જડ છે, આ ચેતન છે. ત્રણે વાર ભગવાન લીધું છે સંસ્કૃત ટીકામાં. ૭૨ ગાથા. છે? જુઓને, ૭૨-૭૨. '**જળમાં શેવાળ છે તે મળ છે...**' જળમાં શેવાળ છે તે મળ છે '**મેલ છે; તે શેવાળની માફક...**' એ શેવાળ નામ કાઈની માફક '**આસ્રવો મળપણે—મેલપણે અનુભવાતા હોવાથી...**' આહા..હા..! એ શુભાશુભભાવ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, કામ, ક્રોધનો ભાવ અશુચિ છે, મેલ છે. લોકોએ કાંઈ સાંભળ્યું નથી. આહા..હા..! એ શેવાળ જેમ જળમાં મેલ છે એમ ભગવાન પવિત્ર ભગવાન પ્રભુ એમાં પુણ્ય-પાપના ભાવ શેવાળની પેઠે મેલ છે. આહા..હા..!

'**ભગવાન આત્મા...**' છે? સંસ્કૃત ટીકા છે. ભગવાન આત્મા એમ બોલાવે છે. આહા..હા..! જેમ ઝુલામાં એની માતા ઝુલાવે છેને? એના ગુણગાન કરે છે. મારો દીકરો ડાહ્યો છે, સમજુ છે એમ કહે તો સૂવે, નહિતર સૂવે નહિ. ગાળ દે તો નહિ સૂવે. મારા રોયા સૂઈ જા (એમ કહે તો ન સૂવે). એના ગાણા ગાય છે તો અવ્યક્તપણે એને પ્રશંસા ઠીક પડે છે. તો એની મા એને ઝુલામાં ઝુલાવતા સુવડાવવા ગાણા ગાય છે. અહીં પરમાત્મા એને જગાડવા માટે ગાણા ગાય છે. જાગ રે જાગ નાથ ભગવાન સ્વરૂપ તારું. આહા..હા..! તને રાગમાં એકતાબુદ્ધિ ન શોભે, ભગવાન! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભગવાન આત્મા એમ કહ્યુંને? '**તો સદાય અતિનિર્મળ ચૈતન્યમાત્રસ્વભાવપણે...**' અનુભવમાં આવે છે. ભાષા શું લીધી છે? પુણ્ય-પાપના ભાવ મેલપણે અનુભવાય છે એમ કહ્યું છે. મેલ છે એટલું નથી રાખ્યું. ધન્નાલાલજી! આહા..હા..! જળમાં શેવાળની-કાયની પેઠે એ દયાના ભાવ, દાનના, વ્રતના, અપવાસનો વિકલ્પ રાગ છે એ મેલપણે અનુભવાય છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આસ્રવના બે ભાગ છે—પુણ્ય અને પાપ. સમજાણું કાંઈ? આસ્રવ-જેનાથી નવા કર્મ આવે એવા ભાવ. તો શુભ-અશુભભાવ નવા કર્મ આવવાનું કારણ છે માટે એ આસ્રવ છે. આહા..હા..! અહીં તો બીજું કહેવું છે. ભગવાન આત્મા તો... આહા..હા..! અતિ સદા નિર્મળ ચૈતન્યસ્વભાવથી ભરેલો નિર્મળાનંદ પ્રભુ આત્મા (છે). બે ભિન્ન ચીજ છે. સમજાણું કાંઈ? પછી. '**આસ્રવોને જડસ્વભાવપણું હોવાથી...**' છે? આહા..હા..! એ પંચમહાવ્રતના પરિણામ એ આસ્રવ જડ છે. તને ખબર નથી. એ રાગ છે, અચેતન છે, તારી ચીજ ચૈતન્યથી ભિન્ન છે ઈ. આહા..હા..! રાડ નાખી જાય. અહીં તો વ્રત ને તપ કરો તો ધર્મ છે. મારી નાખ્યા લોકોને બિચારાને ભાન ન મળે. એક તો જાણે વાણિયા નવરા ન મળે ધંધા આડે (અને) સાંભળવા જાય તો આવી વાત મળે. જિંદગી જાય. આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે પુણ્ય અને પાપના ભાવ. એય..! કાંતિભાઈ! સાંભળવું કઠણ પડે એવું માંડ-માંડ. શુભ અને અશુભ ઉપયોગ એ કહે છે કે જડ છે. કેમ? કેમ? '**તેઓ બીજા વડે જણાવાયોગ્ય છે...**' એ રાગ છે એ પોતાને જાણતો નથી, રાગ છે એ આત્માને

જાણતો નથી અને રાગ છે એ આત્માને જાણવાનું કારણ છે (નહિ) માટે આત્મા જાણનારો ચૈતન્ય છે અને જેને જાણે એ જડ છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ વીતરાગનો. જૈનદર્શન ઝીણું સૂક્ષ્મ ભાઈ! જડ કહ્યું. પંચમહાવ્રતના પરિણામ જડ છે. તને ખબર નથી એ વિકલ્પની વૃત્તિ ઉઠે એ રાગ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એય..! પોપટભાઈ! તમારા ધંધાના પરિણામ તો જડ છે જ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ કહીએ છીએને કે રાગ જડ છે તો એનાથી ભિન્ન પડીને આત્માનો અનુભવ કરવો એ કરવાનું છે. આહા..હા..! અહીં તો આપણે ઓલું ભગવાન ત્રણ વાર આવ્યું એ બતાવવું છે.

'**માટે તેઓ ચૈતન્યથી અન્ય સ્વભાવવાળા છે;...**' છે? '**જડ હોય તે પોતાને તથા પરને જાણતું નથી, તેને બીજો જ જાણે છે...**' આહા..હા..! ઓહો..હો..! એ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાનો વિકલ્પ હોય છે, ધર્મીને પણ હોય છે. આત્મા અનુભવ થયા પછી પણ રાગ હોય છે પણ એ જ્ઞાનનું જ્ઞેય છે અને શ્રદ્ધામાં હેય છે અને ચારિત્રની અપેક્ષાએ ઝેર છે. ત્રણ બોલ કહ્યા. આહા..હા..! ધર્મી જીવને, સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને પોતાના ચૈતન્ય આનંદસ્વરૂપનું ભાન હોવાથી ધર્મી જીવને એ વ્રતાદિનો વિકલ્પ આવે છે, પણ છે એ જડ અને અશુચિ અને હેય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- (અનુભવ થયા પછી ત્યાગ જડ કરે છે કે ચેતન કરે છે?) અનુભવ પછી ત્યાગ કરનારો જડ છે કે ચેતન?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ત્યાગ વિકલ્પ છે એ જડ છે. એ વિકલ્પ આવે છે કે હું છોડું, હું ત્યાગ કરું એ બધો વિકલ્પ રાગ છે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો કહ્યુંને રાગ છે તો. એ હમણા પ્રશ્ન થયો હતો. નરેન્દ્ર છેને સોલાપુરવાળા... શું કહેવાય એ? .. એણે પહેલા લખ્યું હતું. મખનલાલજીએ લખ્યું હતું કે શુભભાવ છે આમ... ઉપાદેય છે, શુભભાવ હેય નથી. એની ટીકામાં એણે લખ્યું હતું કે શુભભાવ હેય છે. એની સામે મખનલાલજી લખ્યું. ઘણું વિરુદ્ધ લખ્યું એની સામે. ત્યારે એણે ઉત્તર આપ્યો છે. હમણાં આવ્યું છે.

શ્રોતા :- એનો જવાબ પણ આપી દીધોને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આપી દીધો હમણા આવ્યું. રાગમાત્ર હેય છે. ધ્રુવના ધ્યાન વિના, ધ્રુવની દૃષ્ટિ કર્યા વિના સમ્યગ્દર્શન ત્રણકાળમાં થતું નથી. નિમિત્તથી થતું નથી, રાગથી થતું નથી, પર્યાયના લક્ષથી થતું નથી. અહીં તો પહેલેથી અમે તો કહીએ છીએ. સમજાણું કાંઈ? ચૈતન્ય ભગવાન ધ્રુવ નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એની દૃષ્ટિ કરવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહા..હા..!

સમજાણું કાંઈ? ઘણા જવાબ આપ્યા છે. .. કર્યું છે કે મખનલાલ તમે તો અમારા ગુરુ છો. અમારું જ્ઞાન એટલું તો નથી. એમ કહે છે. પણ વાત તો એમ છે. એય..! જ્ઞાનચંદજી! આહા..હા..! ભગવાન ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ પણ એમ કહે છે. આ શું કહે છે? કે શુભ અને અશુભ બેય ભાવ આસ્રવ છે એ જડ છે. કેમકે એ રાગ પોતાને જાણતો નથી અને રાગ બીજા વડે જણાય, એ કારણે રાગને જડ કહેવામાં આવે છે. '**ભગવાન આત્મા તો પોતાને સદાય વિજ્ઞાનઘનસ્વભાવપણું હોવાથી, પોતે જ ચેતક છે...**' સ્વયં જાણનારો છે. એને જાણવામાં કોઈ પરની અપેક્ષા છે એમ નથી. જાણનારો ભગવાન જ્ઞાતા-દૃષ્ટા છે. આહા..હા..! કાંઈ લોકોને બિચારાને ખબર ન મળે અને પ્રરૂપક એવા મળ્યા. જય નારાયણ, જય મહારાજ, જય મહારાજ. થઈ રહ્યું. એય..! આહા..હા..!

બે વાત થઈ. '**આસ્રવો આકુળતાના ઉપજાવનારા હોવાથી દુઃખના કારણો છે;...**' છે? ભાઈ! તને ખબર નથી. પ્રભુ! એ વૃત્તિ ઉઠે છે (કે) હું દયા પાળું ને વ્રત કરું ને અપવાસ કરું એ તો વૃત્તિ ઉઠે છે. રાગ છે. એ રાગ છે એ દુઃખ છે. આહા..હા..! આકુળતાનું કારણ છે. ભગવાન આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! (આસ્રવો આકુળતાના ઉપજાવનારા) '**હોવાથી દુઃખના કારણો છે; ભગવાન આત્મા તો, સદાય નિરાકુળતા-સ્વભાવને લીધે,...**' નિરાકુળતા-સ્વભાવને લીધે '**કોઈનું કાર્ય...**' જરી ઝીણી વાત છે. ભગવાન આત્મા આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ એકલા અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ આત્મા એ કોઈનું કાર્ય નથી. અર્થાત્ વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ કારણ અને સમ્યગ્દર્શન કાર્ય એમ નથી. એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? માર્ગ એવો છે, ભાઈ! આ તો પરમાત્માની સીધી વાણી છે. ત્રિલોકનાથ બિરાજે છે મહાવિદેહમાં. ત્યાં પ્રભુ ગયા હતા. કુંદકુંદાચાર્ય આઠ દિન રહ્યા હતા. ત્યાંથી આવીને સીધી વાણી આ બનાવી છે. સમજાણું કાંઈ?

કહે છે કે અંદર જે વ્રતનો ભાવ એ અપવાસનો ભાવ એ બધો રાગ છે, આકુળતાનું કારણ છે, તને ખબર નથી. તારી ચીજમાં એ ચીજ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**દુઃખનાં કારણો છે; અને ભગવાન આત્મા તો, સદાય નિરાકુળતા...**' ત્રિકાળ નિરાકુળ સ્વરૂપ ભગવાન આત્માનું તો છે. આહા..હા..! પરમાનંદ મૂર્તિ પ્રભુ, ભગવાન ફરમાવે છે કે પરમાનંદસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા નિરાકુળતાને કારણે રાગનું એ કાર્ય નથી અને રાગનું એ કારણ નથી. આહા..હા..! અરેરે! સમજાણું કાંઈ? એ દયા, દાન, વ્રત આદિનો વિકલ્પ જે ઉઠે છે એ રાગના (કારણે) સ્વભાવની પરિણતિ થઈ (એમ નથી). એ (રાગનું) કાર્ય નથી. એ રાગનું કાર્ય નથી. વ્યવહાર રત્નત્રય રાગ છે તો એ કારણ અને નિશ્ચય રત્નત્રય કાર્ય એમ છે નહિ એમ કહે છે. પંડિતજી! એવી વાત છે.

કાર્ય તો નહિ પણ કારણ પણ નહિ. અનાકુળ આનંદનો નાથ પ્રભુ આત્મા એ રાગનું કારણ કેમ હોય? સ્વભાવિક ચીજ છે શુદ્ધ, એ રાગ-મલિનતાનું કારણ કેમ હોય? આહા..હા..!

આ તો હિન્દી ભાષા ચાલે છે તમારી. આહા..હા..! ભાઈ! એ માર્ગ જુદા છે, બાપુ! આહા..હા..! દુનિયા ક્યાંય ફસાઈ ગઈ છે અને જિંદગી ચાલી જાય છે. અરેરે! જિનવરદેવ ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા એ રાગના ભાવને આકુળતાનું કારણ છે એમ કહીને. આત્મા અનાકુળ આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ છે એવો આત્મા એના દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય અનાકુળ આનંદ છે, તો અનાકુળ આનંદની પર્યાયમાં એ વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ (જે) આકુળતાનું કારણ (છે) અને (એનાથી) નિરાકુળતા પર્યાયનું કાર્ય (થાય) એમ છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? માર્ગ એવો છે, ભાઈ! જિનેશ્વરનું તત્ત્વજ્ઞાન સૂક્ષ્મ ઘણું અને સત્ય ઘણું. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શું કહે છે? કે શુભ-અશુભ વૃત્તિ ઉઠે છે રાગ એ દુઃખરૂપ છે. એને લોકો વ્રત ને તપના વિકલ્પને ધર્મનું કારણ અને ધર્મ માને છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એને ઉપદેશક...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ ઉપદેશકે પણ મળ્યા એવાને? જેવી .. ઓલા કહે છેને. એક બાઈ એવી હતી કે જેને કોઈ રાખે નહિ. એક યોગી એવો હતો કે કોઈ એને બાઈ આપે નહિ. બેનો મેળ થઈ ગયો. કાંતિભાઈ! આપણે કહેવત નથી? જે માલી મકવાણી એવો જહલો જોગી. જહલો જોગી અને માલી મકવાણી. ઓલાને આપતા નહોતા અને આને દેતા નહોતા. બે ભેગા થઈ ગયા. એમ સાંભળનારા અને કહેનારા બે ભેગા સરખા થઈ ગયા. આહા..હા..! એ.. પોપટભાઈ! એને સારું લાગે સાંભળવામાં. કાંઈ સમજણ ન મળે તત્ત્વ શું છે. વ્રત કરો, અપવાસ કરો, ધર્મ થશે તમને. અહીં કહે છે કે વ્રત અને તપનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ રાગ દુઃખનું કારણ છે, તને ખબર નથી. ભગવાન આત્મા આનંદનો નાથ છે, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મા. ઓલા અન્યમતિ સચ્ચિદાનંદ કહે એ નહિ હોં! આ તો સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવ સચ્ચિદાનંદ આત્મા. સત્ નામ શાશ્વત ચિદ્ નામ જ્ઞાન અને આનંદ નામ શાંતિ સુખ એવું સ્વરૂપ એનું છે. એ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ એની પરિણતિમાં જે આનંદ આવે છે દ્રવ્યની દૃષ્ટિ કરવાથી, ભગવાનને દેખવાથી, ભગવાનનો ભેટો થવાથી જે પરિણતિ નામ વર્તમાન દશામાં આનંદ આવે છે એ આનંદનું કાર્ય એ રાગનું કાર્ય નથી. આહા..હા..! ...ભાઈ! બધું ઝીણું છે. આ કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી એવું છે આ. ધારીમાં પણ નથી અને ક્યાંય નથી. એકલા વળી આવ્યા છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે... આહા..હા..! કાર્ય નહિ અર્થાત્ ભગવાન અનાકુળ આનંદરૂપી દૃષ્ટિ કરીને જ્યાં અનાકુળ આનંદની દશા પ્રગટી એ રાગનું કાર્ય નથી. વ્યવહાર રત્નત્રય(નું) કારણ અને આ કાર્ય એમ નથી અને.. છે? '**સદાય નિરાકુળતા-સ્વભાવને લીધે, કોઈનું કાર્ય તેમ જ કોઈનું કારણ નહિ હોવાથી,...**' આહા..હા..! એ શરીર અને વાણી હલે છે, ચાલે છે એનું તો કારણ નથી, પણ અંદર દયા, દાન અને વ્રત, ભક્તિનો વિકલ્પ ઉઠે છે એનો પણ આત્મા (કારણ નથી) (અને) આનંદની દશા પરિણત થઈ તો એનું પણ એ કારણ

નથી. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું! અલકમલકની લાગે આ. અલકમલકની નથી, આ અગમનિગમની વાતું છે. આહા..હા..! આ તો ભગવાન ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવના પંથની વાત છે, પ્રભુનો પંથ આ છે. આહા..હા..! બાકી બધા અજ્ઞાનપંથ છે. સમજાય છે કાંઈ? ભાષા સમજાય છે કાંઈ? એ ગુજરાતીમાં આવી. સમજ મેં આતા હૈ? આહા..હા..!

'કોઈનું કાર્ય તેમ જ કોઈનું કારણ નહિ હોવાથી,...' આહા..હા..! **'દુઃખનું અકારણ જ છે...'** આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ દુઃખનું તો અકારણ છે. આહા..હા..! રાગભાવ ઉત્પન્ન થાય છે એ દુઃખ છે, એ આનંદસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા દુઃખનું કારણ નથી. આહા..હા..! અરે! ભાઈ! મનુષ્યદેહમાં આ તત્ત્વ વીતરાગ કહે છે એ સમજમાં ન આવ્યું તો એળે જિંદગી જશે. આહા..હા..! એ જૈનમાં મળ્યું મનુષ્યપણું. પશુને નથી મળ્યું. તો નથી મળ્યા એને કાંઈ લાભ નથી અને મળ્યું એને પણ લાભ નથી, બેય સરખા છે. આહા..હા..! જૈન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા એમ ફરમાવે છે, પ્રભુ! જુઓ, આવ્યું? **'દુઃખનું અકારણ જ છે...'** ભગવાન ત્રણ વાર આવ્યું. આ તો એટલું બતાવવું હતું.

અહીંયાં કહે છે **'દર્શનગુણનથી ભરેલા સ્વભાવવાળો ચેતયિતા...'** એ ખડીનું દૃષ્ટાંત પૂરું થયું. દર્શનગુણથી પરિપૂર્ણ. દેખવાના ગુણથી પરિપૂર્ણ પ્રભુ અને શ્રદ્ધાગુણથી પરિપૂર્ણ પ્રભુ. બે લેવા. દર્શન અને શ્રદ્ધા બે લેવા એમાં. સમજાણું કાંઈ? આગળ કહેશે. પહેલા આવી ગયું છે. આત્મ વસ્તુ-વસ્તુ. વસ્તુમાં વસેલી શક્તિઓ, સ્વભાવ (છે). તો કહે છે કે આત્મા દર્શનગુણની શક્તિથી ભરેલો છે. અને એ આત્મા શ્રદ્ધાગુણથી (ભરેલો છે). સમકિત પર્યાયની વાત નથી અહીંયાં. શ્રદ્ધા ગુણ જે ત્રિકાળ છે એનાથી ભરેલો ભગવાન છે. આહા..હા..! છે? **'ચેતયિતા પણ, પોતે પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...'** આહા..હા..! એવા જે પરમાત્મા આત્મા પોતાનો સ્વભાવ દર્શનગુણથી અને શ્રદ્ધાગુણથી પરિપૂર્ણ સ્વભાવવાળો ચેતયિતા એટલે આત્મા છે. તે સ્વયં રાગાદિ, શરીરાદિ, વાણી આદિ રૂપે **'સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો,...'** આહા..હા..! શું કહે છે?

જે રાગ આવ્યો દયા, દાન, વ્રતાદિનો એ રૂપે દર્શનગુણથી ભરેલો આત્મા, શ્રદ્ધાગુણથી ભરેલો આત્મા રાગરૂપે નહિ પરિણમતો થકો. કારણ કે એ તો પરચીજ છે. જેમ સફેદ (ખડી) ભીંતને સફેદ નહિ કરતી થકી, એમ ભગવાન આત્મા રાગને પોતાનો નહિ માનીને, રાગરૂપે ન થતાં આહા..હા..! સૂક્ષ્મ ચીજ છે એટલે માણસને વ્યવહાર કરો. ભેગા પણ બહુ થાય. ૧૦-૧૦ હજાર, ૨૦-૨૦ હજાર માણસ. આહા..હા..! હવે આ સાંભળવામાં મુશ્કેલ પડે એટલે ભેગા ક્યાંથી થાય? આહા..હા..! જૈન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવનો હુકમ છે કે ભગવાન! તું તો દર્શન અને શ્રદ્ધાગુણથી ભરેલો છોને. તો તું રાગરૂપે સ્વયં **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો,...'** તું સ્વયં રાગરૂપે તો નહિ પરિણમતો થકો એવો તું છો. આહા..હા..! બહુ ઝીણું. તત્ત્વજ્ઞાન ઝીણું છે, પ્રભુ! આહા..હા..! આ

બધી શરીર અને વાણી તો ધૂળધાણી. હાડકા-ચામડા આ તો છે. એ રૂપે તો થયો નથી, પણ રાગરૂપે નહિ પરિણમતો થકો ભગવાન આત્મા... આહા..હા..! તેને આત્મા કહીએ. આજ તો રજા નથી. આજ મંગળવાર છે. શું છે? રજા છે? ઠીક! આજ મંગળવાર છે. (રજા) લીધી છે. ઠીક છે. આહા..હા..!

આ આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ સત્ નામ શાશ્વત ચિદ્ નામ જ્ઞાન અને આનંદના સુખનો સાગર સ્વરૂપ પ્રભુ એ રાગરૂપે તો સ્વયં નહિ પરિણમતો થકો, વ્યવહારના વિકલ્પપણે સ્વયં નહિ પરિણમતો થકો. જ્ઞાનચંદજી! અધિકાર થોડો ઝીણો આવ્યો છે. આહા..હા..! **'પોતે પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો અને પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતો થકો,...'** અને રાગાદિને પોતામાં નહિ પરિણમાવતો થકો. રાગરૂપ નહિ પરિણમતો થકો અને રાગને પોતામાં નહિ પરિણમાવતો થકો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીંયાં તો એ રાગ જે ઉત્પન્ન થાય છે તેને તો પરમાત્મા અહીંયાં પુદ્‌ગલ જ કહે છે. પહેલા પુદ્‌ગલના પરિણામ કહીને પછી પુદ્‌ગલ કહી દે છે. આહા..હા..! ચૈતન્યનો નાથ ભગવાન આત્મા આનંદકંદ પ્રભુ એ જ્ઞાનચેતના સ્વભાવથી ચેતન ભરેલો છે. આહા..હા..! એમાં એ રાગ તો પુદ્‌ગલ છે. આહા..હા..! આ પૈસા તો પુદ્‌ગલ છે. પોપટભાઈ!

શ્રોતા :– પૈસા તો...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– ધૂળમાંય કામ આવતા નથી પૈસા. એ પ્રશ્ન તો થયેલો ત્યાં અમારે (સંવત) ૨૦૧૦ની સાલમાં, બોટાદ. હરજીવનભાઈ હતા. ઓલા નાગરભાઈ નહોતા આવતા? નાગરભાઈ હતા સમઢિયાળાના. આપણે આવતા એના ભાઈ. નાગરભાઈ અને લખુભાઈ છે અત્યારે. મોટી ફિલ્મ કરે છે બોટાદમાં. પૈસાવાળા છે. એ નાગર બે ભાઈઓ હતા એમાં એક ભાઈને અહીંનો પ્રેમ હતો અને એક હતા સ્વામિનારાયણ. પણ આવે બધા પ્રેમથી સાંભળવા. હરજીવનભાઈ સમઢિયાળા છે બોટાદ પાસે બે ગાઉ. મોટા ગૃહસ્થ. ઘરે તે દિ' ઘણાં વર્ષ પહેલાં દસ-દસ હજારની તો જમીનની ઊપજ. અત્યારે તો વધી ગયેલી. એ વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા એક ફેરી ૧૦ની સાલમાં બોટાદ. તો એણે પ્રશ્ન કર્યો કે, મહારાજ! તમે પૈસાને ધૂળ-ધૂળ કહો છો તો ધૂળ વિના અમારે ચાલે છે? પ્રભુ! એ પ્રશ્ન દસની સાલમાં થયો. ૨૩ વર્ષ થયા. મ્યુનિસિપાલિટીના ઓલામાં. તે દિ' મંદિર નહોતું. મંદિર તો પછી થયું બોટાદમાં. હવે તો મંદિર થયું મોટું. તે દિ' નહોતું. ત્યારે એણે પ્રશ્ન કરેલો.

ભાઈ! કીધું આ આંગળી છે. એ આંગળીએ આ આંગળી વિના જ ચલાવ્યું છે. આ આંગળીએ આ આંગળી વિના જ ચલાવ્યું છે. કેમકે આ આંગળીમાં આ આંગળીની નાસ્તિ છે. પોતાની આંગળીથી અસ્તિ છે અને પરની નાસ્તિ છે. એમ ભગવાન આત્મા પોતાના સ્વભાવની અસ્તિ છે અને લક્ષ્મી આદિ ધૂળથી તો નાસ્તિ છે. આહા..હા..! કોની વાત અહીંયાં છે. એ ગાંડા બધા પાગલ છે. આ બધા કરોડપતિ બેઠા. પોપટભાઈ બે કરોડ, લ્યો

ઓલા વળી ઘણા કરોડ કહેવાય. ધૂળમાંય નથી. કરોડ કોના છે? કરોડ ટૂટી ગઈ છે. આહા..હા..! અહીં તો પરમાત્મા કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો તારી ઋદ્ધિની વાત, તારી સમૃદ્ધિ અને વૈભવની વાત તો સાંભળ એકવાર. આહા..હા..! તારા સ્વભાવમાં આનંદ અને જ્ઞાનની સંપદા પડી છે. આહા..હા..! એ સંપદાને ભૂલીને આત્મા જે છે એ રાગરૂપ કદી થતો નથી. એમ તું માન ભલે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

૨૦૦ ગાથામાં તો એમ કહ્યું પ્રવચનસારમાં. માનો ગમે તે, પણ વસ્તુ તો જ્ઞાયક તે જ્ઞાયક રહી છે અનાદિથી. એ કદી રાગરૂપ થઈ નથી. વ્યવહારના રાગરૂપે પણ કદી થઈ નથી તો પાપના રાગ આ હિંસા, જૂઠું, ચોરી, કામ, ક્રોધ, કમાવું, રળવું, ધંધો એ તો બધા પાપ છે. તો પાપના પરિણામરૂપ ભગવાન આત્મા કદી થયો નથી. અને પાપના પરિણામ પોતામાં પરિણમાવે એમ કદી થયું નથી. ભાઈ, ભગવાન! વાત તો એવી છે, પ્રભુ! અરે! જન્મ-મરણમાં દુઃખી છે. એ માને ભલે કે અમને પાંચ પચાસ લાખ, કરોડ, બે કરોડ મળે તો સુખી છે. ધૂળેય સુખી નથી, પાગલ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? સુખી તો એને કહીએ કે જેને રાગથી ભિન્ન થઈને પોતાના આનંદ સ્વરૂપનું વેદન થાય તેને સુખી કહીએ, બાકી બધા પ્રાણી દુઃખી છે. આહા..હા..! એ વ્યવહાર દયા, દાન, વ્રતના પરિણામ પણ દુઃખરૂપ છે. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! સાંભળવું કઠણ પડે એવું છે, ભગવાન! ત્રિલોકના નાથનો આ અવાજ છે સંદેશ.

એ મોટાના કહેણની ના ન પડાય. આહા..હા..! ઘરે કન્યા આવતી હોય ૨૫-૫૦ કન્યા. છોકરાના લગ્ન શું કહેવાય? સગપણ-સગપણ. ૨૫-૫૦ નાળિયેર આવતા હોય તો એક કન્યાને પસંદ કરે કે જેની પાસે કરોડ રૂપિયા હોય અને વળી લગન કરીને ૨૫ દેશે ૨૫ લાખ. અને મરી જશે તો પછી કાંઈ નથી તો આને મળશે તો એને પાસ કરે. કન્યા મોળી-પાતળી હોય તોપણ (ચલાવે). મોળી-પાતળી એટલે સાધારણ હોય. એ મોટાના કહેણ પાછા ન વળે. અહીં ત્રણલોકના નાથના કહેણ પાછા ન વળે, પ્રભુ! તું રાગરૂપે નથી, નાથ! તું તો આનંદનો સાગર છોને પ્રભુ! આહા..હા..! તું રાગરૂપે કદી થયો નથી પ્રભુ! અને રાગને પોતામાં કદી લાવ્યો જ નથીને. આહા..હા..!

શ્રોતા :- દુઃખનું વેદન કેમ થાય છે પછી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દુઃખનું વેદન થયું એ પર્યાયમાં છે, આત્મામાં નથી. નિશ્ચયથી તો અહીંયાં દુઃખનું વેદન એ આત્માનું વેદન જ નથી. એ દૃષ્ટિના વિષયની અપેક્ષાએ તો એ વેદન જડનું છે. જ્ઞાનથી જુઓ તો સમ્યગ્દૃષ્ટિને પણ જેટલું પોતાના સ્વભાવના આશ્રયથી ધર્મ થયો—સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન એટલું સુખ અને એને પણ રાગ આવે છે તો એટલું દુઃખ પણ છે. મુનિને, ધર્માત્મા સંત હોય દિગંબર મુનિ જંગલમાં વસનારા એ જૈનધર્મ હતો પહેલા એમાંથી ભ્રષ્ટ થઈને... આ બધું ભ્રષ્ટ થઈ ગયું છે. સમજાણું કાંઈ? જૈનધર્મમાં તો મુનિપણું

નગ્ન દિગંબર જેવો માતાએ જન્મ્યો એવો અને અંદરમાં ત્રણ કષાયનો નાશ થઈને વીતરાગતા અંદર ઉત્પન્ન થઈ હોય. એ જંગલમાં વસનારા એ સંત. આહા..હા..! એ સુખી છે. આહાર-પાણી ન મળે, પરિષહ (હોવા છતાં) કાંઈ દુઃખ નથી. મારે તો બીજું કહેવું છે કે એવી દશાવંતને પણ પંચમહાવ્રતનો અને ભક્તિનો, ભગવાનના સ્મરણનો વિકલ્પ ઉઠે છે એટલું દુઃખ છે. સાધક છે. જગપંથ છે. ... સમયસાર નાટક. મુનિને પણ જેટલા શુભ વિકલ્પ આવે છે પંચમહાવ્રત. સમજાણું? એ જગપંથ છે જગપંથ.

૪૦ ૪૦માં છેને. જુઓ, સમયસાર નાટક. કળશટીકામાંથી બનાવ્યું. આ કળશટીકા સવારમાં વાંચીએ છીએને? એમાંથી બનાવ્યું છે. '**તા કારન જગપંથ ઇત, ઉત સિવ મારગ જોર, પરમાદી જગકૌં ધુકૈ, અપરમાદિ સિવ ઓર.**' '**તા કારણ જગપંથ ઇત,...**' આહા..હા..! જેને પ્રમાદનો વિકલ્પ છે, સંસારનું કારણ છે. આહા..હા..! જેને આનંદની દશા પ્રગટી છે, અનુભવ છે, છઠ્ઠી ભૂમિકા ગુણસ્થાનમાં બાહ્ય નગ્નદશા છે, અંતરમાં પંચ મહાવ્રતનો વિકલ્પ ઉઠે છે, કહે છે કે એ સંસાર છે. જગ તાકા અને જગપંથ જગપંથ. આહા..હા..! શ્રીમદ્‌માં એક આવે છે ગુજરાતી 'વચનામૃત વીતરાગના પરમ શાંતરસ મૂળ, ઔષધ જે ભવરોગના પણ કાયરને પ્રતિકૂળ.' એ હીજડા જેવા શુભની રુચિવાળા એને આ આત્માનો ભાવ રુચે નહિ. સમજાણું કાંઈ? જેમ હીજડા-નપુંસકને પર્યાય હોય નહિ, પુત્ર ન હોય, એમ અજ્ઞાની જેને શુભરાગની રુચિવાળા પાવૈયા, હીજડાઓ એને ધર્મની પર્યાય હોય નહિ. એવો પાઠ છે. સમયસારમાં પુણ્ય-પાપના અધિકારમાં છે. ક્લીબ ક્લીબ શબ્દ છે સંસ્કૃતમાં. શુભભાવની રુચિ કરનારો ક્લીબ, નપુંસક, હીજડો છે. આહા..હા..! એ તો સમયસારમાં છે. બે જગ્યાએ છે. શેઠ!

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સમયસારમાં છે. ક્યાં છે જોવું છે? અહીંયાં હાથમાં છે તમારા. એ ૪૦મી ગાથામાં છેને. ૪૦-૪૦ને? શરૂઆત. આ તો હિન્દી છેને એટલે અમને બહુ ખબર નથી. ગુજરાતીમાં પાછળ. ૩૮ પછી છેને. જુઓ, '**આ જગતમાં આત્માનું અસાધારણ લક્ષણ નહિ જાણવાને લીધે નપુંસકપણે અત્યંત વિમૂઢ થયા થકા,...**' આહા..હા..! એ ૪૩ ગાથા પછી છે. ૪૩ છેને? ૪૩. ૪ અને ૩. પછી ટીકા. ટીકા-ટીકા. ઘરનો ચોપડો જોતો હોય તો ઝટ આવડે કાઢતા. ૪૩ ગાથા પછી ટીકા છે? વાંચો જોઈ. પોપટભાઈ વાંચો. બસ એ. શેઠિયા પાસે. '**આ જગતમાં આત્માનું અસાધારણ લક્ષણ નહિ જાણવાને લીધે...**' હું તો જ્ઞાન અને આનંદ છું. ૪૩ ગાથા પછી ટીકા છેને. આવ્યું. ટીકા છે. '**નપુંસકપણે અત્યંત વિમૂઢ થયા થકા,...**' આહા..હા..! રાગને પોતાનો માનીને રાગથી નપુંસક-હીજડો છે. નપુંસકને વીર્ય નથી તો પ્રજા નથી થતી. એમ પુણ્ય પરિણામની રુચિવાળાને ધર્મની પર્યાય નપુંસકને નથી હોતી. બે ઠેકાણે છે હોં! એક અહીં અને એક પુણ્ય-પાપ અધિકારમાં.

બે જગ્યાએ છે. ક્લીબ. પાઠમાં ક્લીબ જુઓ છે. '**इह खलु तदसाधारणलक्षणाकलनात्क्लीब-त्वेनात्यन्तविमूढाः**' સંસ્કૃતમાં છે ઉપર. આહા..હા..! કહો, પંડિતજી! આ ક્લેશ છે, ક્લીબ છે. આહા..હા..! દશરથલાલજી! આવી વાત છે, ભગવાન! આહા..હા..! કાયર તો ધ્રુજી ઉઠે હાય..! હાય..! આહા..હા..!

અહીં તો પરમાત્મા એમ ફરમાવે છે કે જેને શુભ-અશુભભાવ... અહીં તો મુખ્ય તો શુભની વાત છે, દયા, દાન, વ્રત, તપનો વિકલ્પ ઉઠે છે એની રુચિ છે એ નપુંસક છે. આહા..હા..! એનું વીર્ય કામ નથી કરતું. વીર્ય કામ એને કરે છે કે જેમાં નિર્મળ આનંદની પર્યાય ઉત્પન્ન કરે એ વીર્ય કામ છે. વીર્યગુણ છેને વીર્યગુણ? એમાં આવે છે. નિર્મળ સ્વભાવની નિષ્પત્તિ થવી. શુદ્ધ સ્વભાવની નિષ્પત્તિ થવી એ વીર્યનું કાર્ય છે. પોતાના આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થવી એ વીર્યનું કાર્ય છે. રાગ એ વીર્ય નથી, આત્મબળ નથી. આહા..હા..! વાત તો એવી બાપુ છે, શું થાય? અત્યારે તો ફેરફાર ઘણો થઈ ગયો છેને. આ વાત સાંભળતા કંપારી ઉઠી જાય. આહા..હા..!

કહે છે. કીધુંને એ? નપુંસક વિમૂઢ થયા છે. '**નપુંસકપણે અત્યંત વિમૂઢ થયા થકા,...**' આહા..હા..! '**તાત્ત્વિક આત્માને નહિ જાણતા એવા ઘણા અજ્ઞાની જનો બહુ પ્રકારે પરને પણ આત્મા કહે છે,...**' જુઓ, છેને? '**કોઈ તો એમ કહે છે કે સ્વાભાવિક અર્થાત્ સ્વયમેવ ઉત્પન્ન થયેલા રાગદ્વેષ વડે મેલું જે અધ્યવસાન તે જ જીવ છે...**' છે? આહા..હા..! એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ ઉત્પન્ન થયા તેને અજ્ઞાની-નપુંસક જીવ કહે છે. આહા..હા..! આકરી વાત છે. એને આ સમજ્યા વિના કદી ઉદ્ધાર નહિ થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સુંદર આવ્યું. ખબર નથીને એને ખબર નથી. એ ચીજ સાંભળી જ નથી એણે. હજી તો સાંભળવામાં આવતું જ નથી. જ્યાં જાવ ત્યાં આ કરો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો, મંદિર બનાવો, ભક્તિ કરો, પૂજા કરો ધર્મ થશે. ધૂળમાંય ધર્મ નથી, સાંભળ તો ખરો. ધૂળમાંય નથી એટલે? એને પુણ્ય પણ પાપાનુબંધી બંધાય છે. પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય પણ એને નથી. આહા..હા..! જેની દૃષ્ટિ આત્મા ઉપર છે શુદ્ધ ચૈતન્ય (ઉપર), એને રાગ આવે છે તો એ પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય છે. સમજાણું કાંઈ? અને જેની દૃષ્ટિ રાગ ઉપર રુચિમાં પડી છે તેને પુણ્ય આવે છે, શુભભાવ થાય તો એ પાપાનુબંધી પુણ્ય છે. આહા..હા..! આવી વાત છે. આટલો બધો ફેર હશે? આ જૈનધર્મ હશે આવો? કે આ અન્ય ધર્મની વાતું હશે આવી? ભગવાન! તને ખબર નથી, ભાઈ! જૈનધર્મ એટલે કોણ ચીજ? આહા..હા..! એ વસ્તુ ભગવાને સર્વજ્ઞપણે જે જોઈ આનંદના નાથ પ્રભુએ... આહા..હા..! એની દૃષ્ટિ કરવાથી ધર્મ થાય છે. રાગની દૃષ્ટિ કરવાથી મિથ્યાત્વભાવ થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું

કાંઈ? સમજાય એટલું સમજવું, બાપુ! શું થાય? માર્ગ તો આ છે. આહા..હા..!

શ્રેણિક રાજા. ઘણા બોલ લીધા છે. કોઈ રાગને ધર્મ માને, આત્મા માને, કોઈ પુણ્યને આત્મા માને, કોઈને પુણ્યનો ભોગવટો કરવો એ આત્મા છે. ધૂળેય નથી, સાંભળ તો ખરો. આ પૈસા-બૈસા મળે કાંઈક પાંચ, પચાસ લાખ, કરોડ, બે કરોડ પછી હમણા અમે સુખી છીએ. ધૂળમાંય સુખી નથી. દુઃખી છે. ..ભાઈ! એના છોકરા બિચારા રળે પૈસા. ૪૦ વર્ષથી વેપાર બંધ કર્યો છે. છોકરા રળે. આહા..હા..! એ સુખી નથી. એ રાગથી દુઃખી છે. આવ્યા છે. આવી વાત છે. કહે છે કે આ જીવ રાગ ને પુણ્ય અને પાપના ભાવને પોતાના માને એ નપુંસક, મૂઢ છે. આહા..હા..! આ સમયસારમાં તો દરિયો ભર્યો છે. એની એક-એક ગાથા, એક-એક પદ. આહા..હા..! ત્રણલોકના નાથની વાણી સંતો આડતિયા થઈને જગતની પાસે જાહેર કરે છે. માલ આ છે, ભાઈ! તને રુચે તો લે નહિતર મધ્યસ્થ થઈ જા. માર્ગ તો આ છે.

જુઓ, અહીંયાં **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતો થકો,...'** કોણ? જે આત્મા દર્શનગુણથી ભરેલો છે એવી જેને દૃષ્ટિ થઈ એ રાગને પોતામાં કરતો નથી અને એ રાગરૂપ પોતે થતો નથી. રાગ પોતામાં કરતો નથી અને પોતે રાગરૂપ થતો નથી. આહા..હા..! ખડી ભીંતને ધોળી કરતી નથી અને ભીંતને પોતામાં સફેદ કરતી નથી. આહા..હા..! એવો માર્ગ છે. **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...'** આહા..હા..! શું કહે છે? દર્શનગુણથી ભરેલો આત્મા એની દૃષ્ટિ કરવાથી તેને દર્શનની-દેખવાની પર્યાય જે ઉત્પન્ન થઈ એ પર્યાયમાં રાગાદિ છ એ નિમિત્ત છે. સમજાણું કાંઈ? વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ ઉઠ્યો છે તો એ આત્મધર્મની દૃષ્ટિમાં એ રાગાદિ નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ? એનાથી નિર્મળ પર્યાય થઈ નથી એમ તો કહ્યું પહેલાંથી. એક નિમિત્ત ચીજ છે. નિમિત્ત શુદ્ધ પરિણતિને કરતું નથી અને શુદ્ધ પરિણતિ રાગરૂપ થતી નથી. આહા..હા..! દશરથલાલજી! આ સાંભળવું કઠણ પડે. ઓલા ભણતર બહુ કર્યા હોયને સંસ્કૃત ને વ્યાકરણ ને. આ તો પરમાત્માના ઘરની વાતું બાપુ!

શ્રોતા :- બાલની ખાલ ઉખાડી નાખો છો આપ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બાલની ખાલ. આ ભગવાન કહે છેને. આહા..હા..!

શું કહે છે? **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...'** કોને? **'એવા પોતાના દર્શનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ** વડે... ' આહા..હા..! પોતાનો ભગવાન દર્શનગુણથી ભરેલો છે એ દર્શનગુણના પરિણામ દ્વારા લીધું પાછું. પર્યાય લેવી છેને? દર્શનગુણથી ભરેલો આત્મા એવો જ્યાં સ્વીકાર સન્મુખ થઈને થયો તો દર્શનગુણનું પરિણમન થયું, પર્યાય થઈ પર્યાય. આહા..હા..! છે? **'પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...'** પોતાની દર્શનગુણની પર્યાય વડે ઊપજતો થકો **'ચેતયિતા જેને નિમિત્ત છે...'** આહા..હા..! પોતાના દર્શનગુણથી

પરિણમેલી પર્યાય એમાં રાગ નિમિત્ત છે અને રાગમાં દર્શનગુણની પરિણતિ નિમિત્ત છે. સૂક્ષ્મ વિષય છે, ભગવાન! આહા..હા..! અપૂર્વ ધર્મ કોને કહીએ? તત્ત્વજ્ઞાન સૂક્ષ્મ જૈનદર્શનનું છે. અને એ સિવાય કોઈ ક્યાંય છે જ નહિ. વાડાવાળાને સમજમાં આવ્યું નથી. વાડા બાંધીને બેઠા. આહા..હા..!

કહે છે, '**પોતાના દર્શનગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...**' ભાષા જુઓ, ધર્મી જીવ પોતાનો આત્મા દ્રષ્ટાગુણથી ભરેલો છે એવી દૃષ્ટિ થતાં દર્શનગુણની પર્યાયપણે દર્શનપણે પરિણમતો થકો. આહા..હા..! '**ચેતયિતા જેને નિમિત્ત છે...**' એ પરિણમન નિર્મળ છે. એ રાગ આવે છે તેને પરિણમન નિમિત્ત છે અને પરિણમનમાં રાગ નિમિત્ત છે. ભિન્ન-ભિન્ન ચીજ છે. સમજાણું કાંઈ? '**એવા પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા...**' પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા '**પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવથી દેખે છે અથવા શ્રદ્ધે છે—**' બેય લેવું. '**એમ વ્યવહાર કરવામાં આવે છે.**' એ રાગની શ્રદ્ધા કરે છે એ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શ્રદ્ધા તો પોતાની કરે છે, પણ નિમિત્તથી કહેવામાં આવે છે કે રાગની શ્રદ્ધા કરે છે. એ વ્યવહાર છે. નિશ્ચયથી એમ નથી. નિશ્ચય તો પોતાની શ્રદ્ધા પોતામાં કરે એ નિશ્ચય છે. સૂક્ષ્મ વાત છે.

(**શ્રોતા** :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

શ્રાવણ વદ-૧૧, બુધવાર, તા. ૧૦-૦૮-૧૯૭૭, ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૧૩

સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર. અહીંયાં આવ્યું છે નીચે. '**(જેવી રીતે જ્ઞાન-દર્શન ગુણોનો વ્યવહાર કહ્યો)...**' એ અધિકાર ચાલી ગયો છે. '**એવી જ રીતે ચારિત્રગુણનો વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે :—**' ચારિત્ર કોને કહીએ? અને ચારિત્રને ત્યાગ, રાગનો કર્તા એ વ્યવહાર કહીએ એ શું છે? ચારિત્ર શું ચીજ છે? પહેલા જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધાની વાત તો ચાલી ગઈ. તો આત્મા જે આનંદસ્વરૂપ પોતાનું શુદ્ધ ચૈતન્યઘન, એનો અંતરમાં અનુભવ થતાં જે આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ છે એ અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વરૂપનું પર્યાયમાં આસ્વાદન આવવું, પર્યાયમાં એના આનંદના સ્વાદનો અનુભવ થવો એનું નામ તો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે. તત્ત્વજ્ઞાન જૈનદર્શન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર વીતરાગદેવ એનું તત્ત્વ સૂક્ષ્મ તત્ત્વજ્ઞાન છે અને એવી ચીજ કોઈ જૈનદર્શન સિવાય ક્યાંય છે નહિ. સમજાણું કાંઈ?

તો કહે છે કે ભગવાન આત્મા અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ આત્મા છે એની સ્વસન્મુખ થઈને નિમિત્ત, રાગ અને પર્યાયથી પણ વિમુખ થઈને... આહા..હા..! શુદ્ધ ચૈતન્યઘન જ્ઞાનઘન પ્રભુ એની સન્મુખ થઈને આનંદનો અનુભવ થવો, અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ, વેદન, આસ્વાદન આવવું અને એમાં પ્રતીતિ થવી તે સમ્યગ્દર્શન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને સમ્યગ્દર્શન પછી સમ્યક્ ચારિત્ર શું છે એ વાત ચાલે છે. સમજાણું કાંઈ?

તો કહે છે કે '**જેવી રીતે શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવવાળી તે જ ખડી,...**' અમારે ગુજરાતી ભાષામાં ખડી કહે છે. તમારી ભાષામાં કલઈ. કલઈ કહે છેને કલઈ. '**પોતે ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતિ થકી...**' એ ખડી ભીંત-આદિને એ રૂપે નહિ પરિણમતી થકી. હજી તો દૃષ્ટાંત છે હોં! ખડી ભીંતને ધોળી કરે છે એમ કહેવું એ તો વ્યવહાર છે. એ ખડી ભીંતરૂપે ન થતાં ભીંત આદિ. ભીંત સમજ્યાને શું કહ્યું? દિવાલ આદિ ભીંતરૂપ ખડી ન થતાં અને એ શું કહે ભીંતને? પોતામાં ભીંતની પર્યાયને સફેદમાં ન લાવતા. સફેદ પર્યાય ભિન્ન ભીંતથી ભિન્ન રહે છે. છે?

'**ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણામવતી થકી,...**' આ તો દૃષ્ટાંત છે. સિદ્ધાંત પછી કહેશે. '**પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...**' શું કહે છે? જે ખડી પોતાના સફેદ સ્વભાવથી પરિણમિત, પર્યાયમાં સફેદ સ્વભાવથી પરિણમિત થાય છે તો એમાં બીજી ચીજને નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. પણ બીજી ચીજથી એ સફેદાઈ થઈ છે એમ નથી. આહા..હા..! અને બીજી ચીજરૂપ સફેદાઈ થઈ, બીજી ચીજરૂપ સફેદાઈ થઈ એમ પણ નથી. અને બીજી ચીજને પોતાની સફેદાઈમાં પરિણમાવે છે એમ પણ નથી. આ તો દૃષ્ટાંત છે હોં! સિદ્ધાંત જરી સૂક્ષ્મ છે. આહા..હા..!

'**એવા પોતાના શ્વેતગુણથી ભરેલા સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતી થકી, ખડી જેને નિમિત્ત છે...**' એ ખડી ભીંત-આદિ દિવાલને નિમિત્ત છે. નિમિત્તની વ્યાખ્યા એમ નથી કે જો ભીંત નિમિત્ત છે ખડીમાં અને ખડી નિમિત્ત છે ભીંતને તો બેય એકબીજાના કાર્ય કરે છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આ નિમિત્તના ઝઘડા બહુ છેને. નિમિત્ત આવે તો વિકાર થાય છે. નિમિત્ત ન હોય તો વિકાર ન થાય. એ બધી જૂઠી વાત છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અને કર્મ દૂર થાય તો પોતામાં ચારિત્ર અને દર્શન-જ્ઞાન થાય છે એ પણ જૂઠી વાત છે. સમજાણું કાંઈ? ખડી ભીંતને સફેદ કરતી હોય તો ભીંતરૂપ થતી નથી. શું કહ્યું? દીવાલ. અને દીવાલને પોતાની સફેદાઈમાં લાવતી નથી. સફેદાઈમાં ભીંત નિમિત્ત છે અને નિમિત્ત જે છે તેને ખડી નિમિત્ત છે. સમજાણું કાંઈ?

'**સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતી થકી, ખડી જેને નિમિત્ત છે એવા પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા ભીંત-આદિ પરદ્રવ્યને, પોતાના સ્વભાવથી શ્વેત**

કરે છે—' એ કહેવામાં આવે છે. એ સફેદ ભીંતને કરે છે, દીવાલને કરે છે એ તો વ્યવહાર કથન છે. પરને તો સફેદ કરતી નથી.

શ્રોતા :- એવા નિમિત્તનું શું કામ જે કાંઈ કામ કરતું નથી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નિમિત્ત પોતામાં કામ નથી કરતું? પરમાં કામ નથી કરતું, પોતામાં કરે છે. શેઠ વિશેષ ખુલાસો કરાવે છે. સ્પષ્ટ. સમજાણું કાંઈ? એ તો સાધારણ વાત. હવે ચારિત્રમાં આવશે.

'**તેવી રીતે જેનો જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો,...**' હવે સમજવાની આ ચીજ છે. ઓલું તો દૃષ્ટાંત હતું. '**જેનો જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો, પરના અપોહનસ્વરૂપ સ્વભાવ છે એવો ચેતયિતા પણ,...**' ભગવાન ચેતયિતા નામ આત્મા, જે જ્ઞાનદર્શનથી પરિપૂર્ણ સ્વભાવથી ભરેલો છે. સમજાણું કાંઈ? છે? અને '**પરના અપોહનસ્વરૂપ સ્વભાવ છે...**' આહા..હા..! ભગવાન આત્માનો વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ જે રાગ છે એનો તો ત્યાગ સ્વભાવસ્વરૂપ જ છે. સમજાણું કાંઈ? કહે છેને કે શુભયોગ છે તો ચારિત્ર થાય. શુભ પરિણામ, પંચમહાવ્રતના પરિણામ છે તો ચારિત્ર થાય. પંચમહાવ્રતના પરિણામ તો શુભરાગ છે અને રાગનો ત્યાગ કહેવો એ પણ વ્યવહાર છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! સમજાણું કાંઈ? એ ચારિત્ર પોતાના સ્વરૂપમાં જ્યારે આનંદ આવ્યો અને અતીન્દ્રિય આનંદમાં ... આવ્યું, રમઝટ અંદર ચાલી. આહા..હા..! એ આનંદની અંદર પ્રચુર વેદન આવ્યું તો એ ચારિત્ર રાગનો ત્યાગ કરે છે એ પણ **નામમાત્ર** કથન છે એમ કહે છે. એ શુભરાગથી ચારિત્ર થતું તો નથી, પણ ચારિત્ર રાગનો ત્યાગ કરે એ **નામમાત્ર** કથન છે. આહા..હા..! ચારિત્ર શું ચીજ છે એની ખબર નથી. ચરિત્તં ખલો ધમ્મો. ચારિત્ર એટલે સ્વરૂપમાં, આનંદમાં કેલી કરવી, આત્મબાગમાં જેમ આરામ બાગમાં લે છે, એમ ભગવાન આત્મા પોતાના આરામના બાગમાં રમત કરે છે. આહા..હા..! અતીન્દ્રિય આનંદનો અપૂર્વ સ્વાદ લે છે. સમ્યગ્દર્શનથી પણ ઉપર, સમ્યગ્દર્શનમાં આનંદનું વેદન અલ્પ છે અને ચારિત્રમાં અતીન્દ્રિય આનંદનું ઉગ્ર વેદન છે. આહા..હા..! તેને ચારિત્ર કહે છે. એ ચરિત્તં ખલુ ધમ્મો. એ ચારિત્ર એ ધર્મ. '**दंसणं मूलो धम्मो**' પણ એ ચારિત્રનું મૂળ સમ્યગ્દર્શન છે. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શન વિના ચારિત્ર થતું નથી અને ચારિત્ર ધર્મ છે એ પોતાના રાગના ત્યાગથી થતું નથી. રાગથી તો થતું નથી.

શુભયોગ જે છે એ રાગ છે. પંચમહાવ્રતના પરિણામ, દયા, દાનનો ભાવ, ભક્તિ-પૂજાનો ભાવ એ બધો શુભરાગ છે. અહીં તો કહે છે કે એ શુભરાગથી તો ચારિત્ર થતું નથી, પણ શુભરાગનો ત્યાગ કરે એવું ચારિત્રમાં નથી. આહા..હા..! બાલકી ખાલ હૈ. સવારે દશરથલાલજી કહેતા હતા. વાત તો સાચી. આ તો વીતરાગમાર્ગ ભાઈ! આ રાગનો માર્ગ નથી. આ તો વીતરાગમાર્ગ છે. તો કહે છે કે પોતાનું સ્વરૂપ પૂર્ણ આનંદકંદ છે ધ્રુવ. આજે આવ્યું છે હિન્દીમાં, હિન્દીમાં આવ્યું છે. લાવ્યા છો? હિન્દીમાં આજે આવ્યું છે. હમણાં આવ્યું. આજે

સવારે વાંચ્યું હતું. 'ધ્રુવ ધામ કે ધ્યેય કે ધ્યાનકી' ક્યા કહતે હૈ? ભગવાન આત્મા ધ્રુવ જે આનંદકંદ નિત્યાનંદ પ્રભુ... આ હમણાં બનાવ્યું હતું, ભાવનગરમાં. ફાગણ માસમાં (બનાવેલું). ગુજરાતીમાં આવી ગયું છે. હિન્દીમાં આજે આવ્યું. શું કહે છે? ધ્રુવધામ ભગવાનનો આનંદ ધ્રુવધામ નિત્યાનંદ પ્રભુ છે. એ ધ્રુવધામના ધ્યેયના. તેને ધ્યેય બનાવીને ધ્યાનની ધધગતી ધુણી. અંદરમાં એકાગ્રતા થઈને ધધગતી ધુણી. આ ધુણી નથી કહેતા? હમણાં આવ્યું .. બનાવ્યું હતું ફાગણ માસમાં. ભાવનગર. ગુજરાતીમાં આવી ગયું, હિન્દીમાં આજે આવ્યું છે. આહા..હા..!

પ્રભુ અંતર ધ્રુવ ચૈતન્યમૂર્તિ અતીન્દ્રિય આનંદમય ધ્રુવ એ ધ્રુવધામ છે. એ ધ્રુવનું ધામ ભગવાન છે. એ રાગનું ધામ કે પર્યાયનું ધામ નથી. આહા..હા..! આવી ચીજ વીતરાગ સિવાય ક્યાં છે બાપુ! આહા..હા..! અને તે પણ દિગંબર સંતો કેવળજ્ઞાનીના કેડાયતો કેવળજ્ઞાનને ખડું કરી દીધું છે. પણ એનો અભ્યાસ નથી. સંપ્રદાયમાં પડ્યા. આ કલાક કરે, ભક્તિ કરે, પૂજા કરે થઈ ગયો ધર્મ. ધૂળમાંય ધર્મ નથી. આહા..હા..! અહીંયાં તો ધ્રુવ. ગુજરાતી આવ્યું છે, પોપટભાઈ! વાંચ્યું છે? ઠીક. 'ધ્રુવ ધામ કે ધ્યેય કે ધ્યાનકી ધધગતી ધુની' આહા..હા..! આનંદમાં ધધગતી ધુણી. અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદમાં ધધગતી ધુણી અંદરમાં. તે 'ધૈર્ય સે...' શું કહે છે? ધૈર્ય સે ધોખને? 'ધૈર્ય સે ધીરજ સે ધોખને સે અંદર ધીરજ મેં.' શું કીધું? ધગાવવું ધગાવવું. આ ભાષા આવી. મેં તો ગુજરાતી બનાવ્યું હતું.

નિમિત્તનું લક્ષ છોડીને દયા, દાન આદિ વિકલ્પ જે છે એનું પણ લક્ષ છોડીને અને જે દયા, દાનનો રાગ છે એને જાણવાની પર્યાય છે એનું પણ લક્ષ છોડીને. ઝીણી વાત છે, ભગવાન! વીતરાગ માર્ગ બહુ ઝીણો છે. અત્યારે તો બહુ ગડબડ થઈ ગઈ છે. પણ માર્ગ તો આ છે. એવું 'ધ્રુવ ધામ કા ધ્યેય કે ધ્યાનકી ધધગતી ધુની ઉસકો ધૈર્ય સે ધખતેરૂપ ધર્મ કે ધારક ધર્મી ધન્ય હૈ.' બધા ધ-ધા છે. ૧૨ ધધા છે. આવ્યું હતુંને. ગુજરાતી આવી ગયું. ગુજરાતી આવી ગયું તમારે. હિન્દી આવે છે તો આજે આવી ગયું. કહો, આપો તો ખરા તમે શેઠિયાઓ. છે? આહા..હા..!

નિત્યાનંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ આત્મા ધ્રુવ, એક સમયની પર્યાય જે ઉત્પાદ-વ્યયવાળી થાય છે તે ધ્યાનની પર્યાય ગણીને ધ્યેયમાં લગાવી દીધી. સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભગવાન! આહા..હા..! 'उत्पादव्ययध्रुवयुक्तं सत्' એમ આવે છેને ઉમાસ્વામીમાં. તો ઉત્પાદ-વ્યય તો પર્યાય છે અને ધ્રુવ એ નિત્યાનંદ દ્રવ્ય છે. તો દ્રવ્ય જે ત્રિકાળ છે એમાં ઉત્પાદ-વ્યયની પર્યાયમાં ધ્રુવને ધ્યેય બનાવીને અને એકાગ્રતાથી અંદર જે આનંદનો સ્વાદ આવે છે એ ધખતી ધુણી છે અંદરમાં. જાજ્વલ્યમાન જેમ અગ્નિ હોય છે. આ ધુણી. શું કહેવાય એ? ધુણી આ બાવા લગાવે છેને અગ્નિ? એમ આ ધધગતી ધુણી. આહા..હા..! ભગવાન આત્મા, બાપા! મારગડા બહુ જુદા ભાઈ! લોકોએ તો બહારની ક્રિયાકાંડમાં ધર્મ માની બેઠા એની

શ્રદ્ધા વિપરીત છે. છોટાભાઈ! આહા..હા..! ભગવાન! માર્ગ તો આવો છે કે અંતરમાં નિત્યાનંદ પ્રભુમાં વર્તમાન પર્યાયને તે બાજુ વાળીને, પોતાના ધ્યાનની પર્યાયમાં ધ્રુવને વિષય બનાવીને. આહા..હા..! પોતાના જ્ઞાનની વર્તમાન પર્યાયરૂપ ધ્યાન, તેમાં ધ્રુવને ધ્યેય બનાવીને. શાસ્ત્રમાં શબ્દ એવો છે—ધ્યાન વિષય કુરુ. સંસ્કૃતમાં એવો પાઠ છે. કળશટીકામાં. પરમ અધ્યાત્મતરંગિણી છેને. ધ્યાન વિષય કુરુ. એટલે શું? ભગવાન! તારી વર્તમાનદશા જે છે એ ધ્યાન કરવાલાયક, ધ્યાન કરવાલાયક. કોનું ધ્યાન? ધ્રુવનું. આહા..હા..! જ્યાં આખા અતીન્દ્રિય આનંદના પરિણામનો પટારો પડ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? આકરી વાત ભાઈ! એની અંદર ધગતી ધુણીમાં એકાગ્ર થવું એ જ ધર્મી જગતમાં ધન્ય છે. એ વીતરાગના માર્ગમાં છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

તો અહીં કહે છે કે જે જ્ઞાનદર્શનથી ભરેલો. છેને? '**ભરેલો, પરના અપોહનસ્વરૂપ સ્વભાવ છે...**' ભગવાનનો તો ચૈતન્ય સ્વરૂપનો તો, શરીર-વાણી-મનના તો અભાવસ્વભાવસ્વરૂપ છે જ, પણ શુભયોગ જે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો વિકલ્પ રાગ, પંચ મહાવ્રતનો રાગ અને શાસ્ત્ર ભણવાનો વિકલ્પ, એના ત્યાગસ્વરૂપ જ એનો સ્વભાવ છે. ત્યાગ કરવો એમ પણ નથી. આહા..હા..! આવો માર્ગ! શું કહ્યું જુઓ, કે ભગવાન આત્મા ચેતયિતા. ચેતયિતા એટલે ચેતનારો ભગવાન આત્મા. કેવો છે? કે '**જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો,...**' જાણન અને દર્શન અને શ્રદ્ધા એ ત્રણે લેવા એમાં. જાણન, દર્શન-દેખવું અને શ્રદ્ધા. એ ત્રણે ગુણથી ભરપુર ભરેલો છે. સમકિતની પર્યાયની વાત અહીંયાં નથી. ત્રિકાળ શ્રદ્ધાગુણથી, ત્રિકાળ દર્શનગુણથી અને ત્રિકાળ જ્ઞાનગુણથી ભરેલો છે. આહા..હા..! આવી વાત હવે માણસને. એવો માર્ગ પ્રભુ! આખું જન્મ-મરણ રહિત કરવું. આહા..હા..! અને અનંત આનંદની પ્રાપ્તિ આત્મલાભ મોક્ષને પરમાત્મા એમ કહે છે. મોક્ષ એટલે શું? કે આત્માની પરિપૂર્ણ દશાનો લાભ થવો એ મોક્ષ. આ વાણિયા તમારે લાભ સવાયા નથી લખતા દિવાળી ઉપર? લાભ સવાયા એમ લખે. અમારે ગુજરાતીમાં લખે દિવાળી ઉપર. લાભ (સવાયા).

અહીં પ્રભુ એમ કહે છે કે આત્મલાભ. આત્મા જે પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ છે એની પર્યાયમાં પૂર્ણ આનંદનો લાભ થવો એનું નામ મોક્ષ છે. આહા..હા..! એ મોક્ષનું કારણ છે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર. તો કહે છે કે સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર જે સ્વરૂપ છે એનાથી તો ભરેલો છે. એમાંથી પર્યાય પ્રગટે છે. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું. અરે! પ્રભુ! દુઃખી છે એ, બહુ દુઃખી છે. એને ખબર નથી. ક્યાંક જરી થોડા પૈસા મળે પાંચ-પચાસ લાખ, શરીર સુંદર. આ તો હાડકા-ચામડા છે, બાપા! સ્મશાનના હાડકા છે આ. એ રૂપાળું લાગે છે એ જડ માટી છે, બાપુ! ઉપરની ચામડી જરી છોલો તો માંસ-હાડકા દુર્ગંધ છે. શેરડી હોય છેને? એની છાલ હોય છેને જરી? છાલ કાઢો તો મીઠાશ છે ત્યાં. આ છાલ કાઢો તો એકલા માંસ-હાડકા છે. એ તો દૂર રહો, પણ અંદરમાં કહે છે કે પાપના પરિણામ થાય એ પણ

ભિન્ન છે. એ આત્મામાં નથી. એ દૂર રહો. પણ પુણ્યભાવ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિનો ભાવ, જાત્રા આદિનો એ શુભભાવ પણ આત્મામાં નથી. એ શુભભાવનો ત્યાગ કરવો એમ પણ નથી. કેમકે શુભભાવના ત્યાગસ્વભાવરૂપ આત્મા છે. શુભના ત્યાગના સ્વભાવસ્વરૂપ છે. સમજાણું કાંઈ? આવી ધર્મની વાતુ હવે. બાપુ! માર્ગ એવો છે, ભાઈ! જેને હજી સમ્યગ્દર્શનના ઠેકાણા નથી એને વ્રત ને ચારિત્ર આવે... આહા..હા..! એ બધું એકડા વિનાના મીંડા. શું કહે છે? શૂન્ય. એકડા વિનાના મીંડા છે. આહા..હા..! અહીંયાં કહે છે. '**જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલો,...**' એક વાત. અને '**પરના ત્યાગસ્વરૂપ સ્વભાવ છે...**' અર્થાત્ રાગ જે દયા, દાન, વ્રતનો વિકલ્પ રાગ છે એનો તો ત્યાગસ્વભાવ એનો છે. ત્યાગ કરવો એમ નથી. ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ જ છે. આહા..હા..! પંડિતજી! આવો માર્ગ છે, પ્રભુ! આહા..હા..!

શ્રોતા :- ત્યાગસ્વરૂપ તો છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- છે. એમ કહે છે. રાગનો ત્યાગ કરવો એ નામમાત્ર કથન છે. રાગના ત્યાગસ્વરૂપ જ છે. આહા..હા..! પરનો ત્યાગ કરું અને પરને ગ્રહણ કરું એ તો આત્મામાં છે જ નહિ. આત્મામાં ઉપાદાનથી આવે છે એ ત્યાગઉપાદાનશૂન્યત્વશક્તિ. એ ૪૭ શક્તિમાં આવશે. ભગવાન આત્મા એમાં શરીર, વાણી, સ્ત્રી, કુટુંબનો ત્યાગ અને ગ્રહણ તો છે જ નહિ. એ ત્યાગગ્રહણથી તો શૂન્ય છે. આહા..હા..! સ્ત્રીને છોડું, પૈસાને છોડું, શું છોડે? એનાથી તો રહિત છોને તું. રહિત છે એને છોડવું? અને રહિત છે એને ગ્રહણ કરવું? આહા..હા..!

અહીંયાં તો પરમાત્મા એમ ફરમાવે છે જિનેશ્વરદેવ. ઈન્દ્રો અને ગણધરોની વચ્ચે જે સભા ચાલતી હશે એ વાણી કેવી હશે! એવું સાધારણ બાળક સમજી જાય એવી ચીજ છે એ? આહા..હા..! ત્રણ વાત લીધી કે આ આત્મા જે છે એ જ્ઞાનદર્શનથી પરિપૂર્ણ ભરેલો છે અને રાગના ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ છે. રાગનો ત્યાગ કરવો એમાં નથી. દ્રવ્યસ્વભાવે રાગ ગ્રહણ પણ નથી કર્યો, તો ત્યાગ શું કરવો? આહા..હા..! રાગ શુભરાગના ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ એ છે. છે? આહા..હા..! આવો માર્ગ છે, ભાઈ! આ તો ધીરજના કામ છે, બાપુ! આહા..હા..!

અપોહન. '**પરના અપોહનસ્વરૂપ સ્વભાવ છે...**' એ વિકલ્પ નામ રાગ, પંચમહાવ્રત આદિનો રાગ છે એનો તો ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ એનું છે. આહા..હા..! છે? '**એવો ચેતયિતા પણ,...**' એવો ભગવાન આત્મા '**પોતે પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...**' શું કહે છે? જે જ્ઞાનદર્શન અને રાગના ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ પ્રભુ આત્મા એ રાગરૂપે પરિણમતો નથી. છે? '**પોતે પુદ્‌ગલાદિ...**' એટલે રાગાદિ. '**પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...**' આહા..હા..! પુદ્‌ગલ શબ્દે રાગાદિ બધું પુદ્‌ગલ છે. ચૈતન્ય સ્વભાવનો, રાગ—પંચમહાવ્રતાદિનો શુભરાગ એમાં ચૈતન્ય સ્વરૂપનો તો અભાવ છે. સૂર્યનું કિરણ હોય છે એ તો ઉજળો હોય છે. એ કાંઈ કોલસાની ધારા વહે એવું સૂર્યનું કિરણ હોય છે? એમ ભગવાન આત્માનું કિરણ નિર્મળ જ્ઞાન ચૈતન્યમય છે. રાગ તો કોલસા જેવું

અંધારું છે. આહા..હા..! આકરું કામ બાપુ! બહુ માર્ગ ભાઈ!

પરમેશ્વર જિનેશ્વર એ એમ કહે છે કે ભગવાન આત્મા તો ધ્રુવ (છે). તું સાંભળ તો ખરો એકવાર. એ ચૈતન્ય, દર્શન, જ્ઞાન અને રાગના ત્યાગ સ્વભાવસ્વરૂપ જ આત્મા ભરેલો છે. અર્થાત્ જ્ઞાનદર્શનથી અને રાગના ત્યાગસ્વભાવથી એટલે વીતરાગસ્વભાવથી ભરેલો છે એમ કહે છે. રાગના ત્યાગસ્વભાવરૂપ છે એ તો નાસ્તિથી કહ્યું. રાગના ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ છે એનો અર્થ કે વીતરાગસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! એવો ભગવાન આત્મા **'પોતે પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...'** આહા..હા..! સ્વયં ભગવાન આત્મા શરીર, વાણી આદિ આ તો જડ માટી ધૂળ છે એ રૂપે તો નથી થતો, પણ રાગરૂપે પણ પોતે નથી થતો. આહા..હા..! ચૈતન્યસ્વરૂપ જ્ઞાયકભાવ એ રાગભાવ જે અચેતન છે, જેમાં જ્ઞાનનો અભાવ છે એ રૂપે કેમ થાય? ચેતનસ્વભાવથી ભરેલો ચૈતન્યસ્વભાવરૂપી પરિણમન કરે, પણ રાગરૂપ કેમ થાય? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'પોતે...' પોતે. એને કારણે રાગ થાય પણ સ્વયં આત્મા રાગરૂપ પરિણમન કરે એમ છે નહિ. આહા..હા..! **'અને પુદ્ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમાવતો થકો,...'** શું કહે છે? જરી સૂક્ષ્મ વાત છે, ભગવાન! આહા..હા..! એ આત્મા જે અંદર વસ્તુ છે સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર... એ સ્તુતિમાં પણ આવ્યું છે. 'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ, સૌ જગ દેખતા હો લાલ.' ભાષા ગુજરાતી છે. 'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ.' પરમેશ્વર તો બિરાજે છે. પ્રભુ! તમારી જાણવાની પદ્ધતિ તો એ છે. 'સૌ જગ દેખતા.' સૌ જગતને આપ દેખો છો. એ પણ ઉપચાર છે. 'નિજ સત્તાએ સૌને પેખતા હો લાલ.' પ્રભુ! મારી નિજસત્તા જે આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એ શુદ્ધ સત્તાસ્વરૂપ છે એને તમે આત્મા દેખો છો. શું કહ્યું સમજાણું? 'નિજ સત્તાએ શુદ્ધ સૌને પેખતા હો લાલ.' સૌ આત્મા ભગવાન (છે). નિગોદમાં એક શરીરમાં અનંત જીવ. આહા..હા..! લસણ અને ડુંગળીની એક કટકી રાય જેટલી, એમાં અસંખ્ય તો ઔદારિક શરીર છે અને એક શરીરમાં અત્યાર સુધી સિદ્ધ થયા એનાથી અનંતગુણા જીવ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ કંદમૂળ, બટાટાની હમણાં જરી ચર્ચા થઈ. એટલે એ ન લીધું. બટાટાની જરી હમણા ચર્ચા થઈ છે કે બટાટા કંદમૂળ છે કે પ્રત્યેક છે એ ચર્ચા થઈ છે. પણ આ લસણ, ડુંગળી, કાંદા આ મૂળીના કાંદા હોય છેને મૂળીના ધોળા, તો એમાં એક રાય જેટલી કટકી લ્યો રાય જેટલી! તો એમાં તો ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કહે છે કે અસંખ્ય શરીર છે. આહા..હા..! અને એક એક શરીરમાં અત્યાર સુધી છ માસ અને આઠ સમયમાં ૬૦૮ સિદ્ધ મુક્તિ પામે છે. તો અનંતકાળ થયો એટલા સિદ્ધ થયા એનાથી પણ એક શરીરમાં અનંતગુણા જીવ છે. આહા..હા..!

અમે તો સંપ્રદાયમાં કહેતા હતા. એમાં હતાને. કે એવી ચીજ જે છે ચિદાનંદ પ્રભુ ભગવાન પૂર્ણ દ્રવ્યસ્વભાવ, ભગવાનસ્વરૂપ, પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ એને રાગવાળો માનવો, પુણ્યવાળો

માનવો એ ચૈતન્યને આળ દે છે, અભ્યાખ્યાન દે છે આળ. તો એવી આળ દઈને. આહા..હા..! પોતાનું અસ્તિત્વ જે છે પૂર્ણ શુદ્ધ એવો હું છું (એમ ન માનતા) અને હું તો રાગ ને દયા, દાનના વિકલ્પ સહિત છું, તો એવા સ્વરૂપનું અંદર ભાન નથી અને સ્વરૂપના અસ્તિત્વનો અનાદર કર્યો એણે. આળ દીધો. આળ દઈને એવી સ્થિતિ થઈ કે નિગોદમાં ચાલ્યો ગયો કે જેને બીજો આત્મા માની શકે નહિ એવી સ્થિતિ થઈ ગઈ. સમજાણું કાંઈ? જૈન સિવાય.. હજી જૈનમાં ઠેકાણા ક્યાં છે કે શું છે? એવી ચીજ થઈ, પોતાનો પરિપૂર્ણ ભગવાન આનંદનો નાથ એનો અનાદર કરીને રાગથી અને પુણ્યથી, પાપથી મને લાભ થશે, આ રીતે સ્વભાવને એણે આળ દીધી. આળ સમજો છોને? અભ્યાખ્યાન કહેવાય છે. આહા..હા..! એમ આળ દેવાથી એવી પર્યાયમાં હીનતા થઈ કે જેમાં નિગોદમાં ગયો તો એક શરીરમાં અનંત અને એક એક જીવ અનંતગુણની શક્તિવાન એમ બીજો કબુલ કરવામાં નકાર કરે છે કે નહિ. કેમકે એણે નકાર કર્યો હતો તો બીજો પણ નકાર કરી શકે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

સંપ્રદાયમાં કહેતા હતા અમે તો. ભગવાન આત્મા... અહીં એ કહે છે જ્ઞાનદર્શનથી પરિપૂર્ણ છે અને રાગના ત્યાગ સ્વભાવસ્વરૂપ છે. એને એમ કહેવું કે એ અલ્પજ્ઞ છે, એ રાગવાળો છે, પુણ્યવાળો છે એ ચૈતન્યને આળ દે છે. શું કહે છે? જ્ઞાન, દર્શનથી પરિપૂર્ણ છે અને રાગના ત્યાગસ્વભાવથી પરિપૂર્ણ છે, તો એવા આત્માને અલ્પજ્ઞ માનવો, રાગવાળો માનવો, પુણ્યવાળો માનવો... આહા..હા..! કલંક લગાવ્યું. ભગવાન આત્માને કલંક લગાવ્યું. એવું કલંક લગાવ્યું કે જેથી મરીને નિગોદમાં જાય છે, તો નિગોદમાં આ આત્મા અનંત છે એમ બીજા કબુલ નથી કરતા. કારણ કે એણે આત્માને ઉડાવ્યો હતો. સમજાણું કાંઈ? એ ભાષા આવી જાય ગુજરાતી થોડી.

શ્રોતા :- કસુર થોડો સજા ઘણી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :-નહિ, નહિ. સજા ઘણી નથી. એ શું કહે છે તમારે? કાકડીના ચારને... એમ નથી. કાકડીના ચોરને (ફાંસીની) સજા એમ નથી, ભગવાન! સાંભળ તો ખરો. આહા..હા..! એ શક્તિમાં વાત આવશે. કાલે બપોરે શક્તિ ચાલશે. આજ તો આ અધિકાર છે. આહા..હા..! ભગવત્ સ્વરૂપ તારી ચીજ તો એવી છે કે અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંત આનંદ, અનંતવીર્ય, અનંત સ્વચ્છતા, અનંત ઈશ્વરતા એવી એવી અનંત શક્તિનો ભંડાર ભગવાન છે, પરિપૂર્ણ શક્તિ પ્રભુ છે. તેને અલ્પજ્ઞ માનવું એ મોટો ગુનો છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? તેને રાગવાળો માનવો, પરિપૂર્ણ ગુણથી ભરેલો છે તેને રાગવાળો માનવો એ મોટો અપરાધ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- વો છોટા ક્યું દેખતા હૈ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ભાન નથી, ખબર નથીને.

ભાવનગર દરબાર છેને આ ભાવનગર? ભાવનગર છે. એના દરબાર હતા એક તખ્તસિંહજી.

એના ભાવસિંહજી અને એના એ ગુજરી ગયા હમણાં. એના દીકરા હતા. એ શું નામ? કૃષ્ણકુમાર એ અહીં આવ્યા હતા. વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા. કરોડનો તાલુકો છો. એક કરોડનો તાલુકો. અહીં આવ્યા હતા. વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા. બે વાર આવ્યા હતા. અહીં તો બીજું કહેવું છે કે જે આત્મા છે એની જેને ખબર નથી તો એ આત્માને આળ દે છે. સમજાણું કાંઈ? આત્મા એવો નથી.. એવો નથી.. આહા..હા..! અમે તો પૈસાવાળા છીએ. મેં તો એ લયથી જરા કહ્યું હતું કે રાજન! એક મહિને પાંચ હજાર, દસ હજારની પેદાશ મળે એ ભીખારી છે અને એક મહિને લાખ, બે લાખની પેદાશ હોય તો મોટો ભીખારી છે એન કરોડ રૂપિયા મળે તો મોટોમાં મોટો માગણ ભીખારી છે. અમારે ક્યાં કાંઈ પૈસા લેવા હતા એની પાસે. સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં તો કહે છે કે એ આત્મા પરમાત્મસ્વરૂપે બિરાજમાન (છે) એનો અનાદર કરવો... આહા..હા..! રાગને કરનારો, પુણ્યને કરનારો, પુણ્યના ફળવાળો (એમ માનીને) એને આળ દે છે, અભ્યાખ્યાન દે છે. સમજાણું કાંઈ? અને નિગોદમાં જશે તો આત્મા આત્મા છે એક શરીરમાં અનંત એને તો આત્માની ખબર નથી, પણ બીજો એને આત્મા માને એવી સ્થિતિ રહી નહિ. સમજાણું કાંઈ? શું કાંઈક કહેવું હતું બીજું થોડું.

શ્રોતા :- તખ્તસિંહજી મોટી ચોરી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મોટી ચોરી હા. એ ભાવનગર દરબાર હતા. તખ્તસિંહજી. એણે એક બાઈ રાખી હતી. રખાત હતી મુસલમાન. તો ત્યાં આગળ એ સૂતા હતા. એનો ગઢ મોટો. મોટો ગઢ હોયને. એ દરવાજામાં તો આરબ લોકો પીતા હતા. શું કહેવાય? કાવા. આ ..નો કાવો પીને નિંદ્રા નહોતા લેતા. આરબ લોકો રહેતા હતા. દરબાર મોટો હતોને, એટલે એના દરવાજે (રહેતા). દરવાજા સમજ્યાને? જવાનો રસ્તો. તો ત્યાં એક માણસ બીજો હતો. એણે લાંબી નિસરણી બનાવી. તો જ્યાં ગઢ હતો ત્યાં નિસરણીથી ચડ્યો. નિસરણી મૂકીને ચડ્યો અને ત્યાંથી પછી નિસરણી આ બાજુ મૂકી. તો આ બાજુ ઉતરે અને ઉતરીને જ્યાં દરબાર સૂતા હતા ત્યાં સોનાની ઘડિયાળ હતી સોનાની. એ લઈ ગયો. લઈને પછી પાછો નિસરણીથી ચડીને ઉપર ચડી ગયો. બીજી વાર આવ્યો. ઓલા તો દરબાર મોટા, ઘણી ચીજ પડી હોય લાખો રૂપિયાની. બીજી વાર આવ્યો. તો જ્યાં અંદર ઘૂસ્યો ત્યાં દરબાર જાગી ગયો. દરબારની તલવાર તો ત્યાં પડી જ હોય ખુલ્લી. તલવાર. તલવાર સમજ્યાને? એ તો ખુલ્લી પડી હોય. એકદમ હાથમાં લઈને (મારવા ગયો). તો એ બાઈ હતી રખાત. એ કહે અહં..હં..હં..! દરબાર! દરબાર! ન મારો. એ બિચારાને ખબર નથી, ન મારો. અરે! અમે દરબારમાં જ્યાં રહીએ છીએ ત્યાં ચોરી! મોટો ગુનેગાર છે. અમે મોટા દરબાર અહીંયાં સુઈએ છીએ ત્યાં આગળ ચોરી! મોટો ગુનેગાર છે મારી નાખો. પણ સ્ત્રીએ હાથ જાલ્યો અને રહી ગયો.

એમ અહીંયાં પરમાત્મા કહે છે... આહા..હા..! અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાનદર્શનથી પરિપૂર્ણ પ્રભુ અને રાગના ત્યાગસ્વભાવસ્વરૂપ ચારિત્રથી પરિપૂર્ણ ભગવાન આત્મા છે. ધ્રુવસ્વરૂપ જ એનું એવું છે. આહા..હા..! એના દરબારમાં પેસીને રાગ મારો છે અને હું અલ્પજ્ઞ છું (એમ માનીને) દરબારમાં જઈ ગુનો કર્યો મોટો. એય..! પોપટભાઈ! દરબારમાં જઈને મોટો ગુનો કર્યો. ભગવાનનો દરબાર અંદર આનંદ અને જ્ઞાનથી ભરેલો છે. એને તું ચોર થઈને (કહે કે) આમ નહિ. આહા..હા..! ભાઈ! આવી વાત છે અહીંયાં તો. મહાપ્રભુ દરબાર ભગવાનસ્વરૂપ. કહ્યું હતુંને કાલે નહોતું બતાવ્યું? ૭૨ ગાથામાં. ભગવાન તરીકે જ બોલાવે છે આત્માને તો. ભગવાન આત્મા. આહા..હા..! આચાર્ય તો એમ બોલાવે છે. સમજાણું કાંઈ? એવી ચીજ જે પૂર્ણાનંદનો નાથ પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવ, પૂર્ણ આનંદસ્વભાવ, પૂર્ણ શક્તિનો પિંડ પ્રભુ એના દરબારમાં પેસીને એ હું નહિ, હું તો રાગ છું, હું તો પુણ્ય છું. આહા..હા..! મોટો ગુનેગાર છે. નિગોદમાં જશે એ. કાકડીના ચોરને ફાંસી નથી. સમજાણું કાંઈ? આવી વાત છે, ભાઈ!

અમે તો બધું જોયું છેને. બધું ઘણું જોયું છે. આ તો ૮૮ વર્ષ થયા છે. ૯૦માં બે ઓછા. એ તો શરીર જરી સુંદર દેખાય એટલે વર્ષ દેખાય નહિ. વર્ષ તો ૮૮ છે. ૯૦માં બે ઓછા. અમે તો બધું જોયું છે. દુકાન ઉપર પણ જોયું હતું. દુકાન અમારી છે પાલેજમાં. ભરૂચ અને વડોદરાની વચ્ચે પાલેજ. તો અમારે ત્યાં ઘરાક ઘણાં આવતા. નાની ઉંમરમાં ૧૭-૧૮ વર્ષની ઉંમરમાં. એક તો વેદાંતી આવ્યા હતા. અમારા ઘરાક હતા. ઘરાક સમજે? શું કહે છે? (ગ્રાહક) વેદાંતી હતા મોટા બ્રાહ્મણ. ગુરુ તરીકે માનતા હતા (લોકો). અમારા ઘરાક હતા. આ તો ૧૭-૧૮ વર્ષની ઉંમરની વાત છે. ૭૦ વર્ષ પહેલાંની. ૮૮ વર્ષ અત્યારે તો થયા. એને પણ અમે કહેતા હતા કે આ તારો માર્ગ (સાચો) નથી. સર્વવ્યાપક એક જ આત્મા છે. એ બધું ખોટું છે. સમજાણું કાંઈ? આત્માની ચીજની તને ખબર નથી.

અને એ વખતે એક મોટી ચર્ચા થઈ હતી. એક કબીરના સાધુ હતા અને એક વેદાંતીના સાધુ હતા. અમારી દુકાન ત્યાં ચાલતી હતી. અમે ૩૦ માણસ દુકાનમાં. આ તો ૭૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. ૭૦ એટલે? ૭ અને શું કહે છે તમારે? ૧૭-૧૮ વર્ષની ઉંમર હતી. ચર્ચા બહુ થતી હતી એ બન્નેની. કબીરનો સાધુ કહે કે જગત ઈશ્વરે બનાવ્યું તો ઈશ્વર ક્યાં ઊભા હતા તો ઈશ્વરે બનાવ્યું? ઈશ્વરે આ જગત બનાવ્યું તો ઈશ્વર ઊભા ક્યાં હતા? તો જ્યાં ઊભા હતા ત્યાં ચીજ તો હતી. અમે તો જૈન હતાને તો કબીર અમારું સામું જોતા હતા. અમે જોવા ગયા હતા. કેમ ભાઈ? અમે કહીએ છીએ એ બરાબર છે? કીધું, બરાબર છે.

શ્રોતા :- પ્રશ્ન બરાબર છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઈશ્વર કર્તા જગતનો છે તો ઈશ્વરને કોણે બનાવ્યા? એ તો વાત

એકકોર રાખો. પણ ઈશ્વર ઊભા ક્યાં હતા આ જગત બનાવ્યું (ત્યારે)? ક્યાંથી આ ચીજ લાવ્યા? તો એ વેદાંતી કહેતા હતા, કે અમારા શિષ્ય બનો પછી કહીશ. અરે! પણ શિષ્ય બને પહેલા તો કરો ખરો પહેલા. બહુ અભિમાની હતો. અમે જૈન લોકો જોવા ગયા હતા. અમારી દુકાનની પાછળ ધર્મશાળા હતી. કહે, અમારા શિષ્ય બનો પછી બતાવીશ. પણ હજી તારી ચીજ શું છે એ તો બતાવતા નથી તો તારો શિષ્ય કેવી રીતે બનીએ? ઈશ્વર કર્તા-બર્તા કોઈ છે નહિ. બધી ચીજ પોતાથી સ્વયં અકૃત્રિમ અનાદિથી છે. આત્મા પોતાની પર્યાયનો કર્તા (છે) એ પણ વ્યવહાર છે. તો દ્રવ્યનો કર્તા તો કોઈ છે નહિ. આહા..હા..!

અહીં એ કહે છે, ભગવાન આત્મા જ્ઞાન, દર્શન અને સ્વભાવથી રાગના ત્યાગરૂપ સ્વભાવ, વ્યવહારનો જે વિકલ્પ છે એના ત્યાગસ્વભાવ સ્વરૂપ. ત્યાગસ્વભાવ બસ એટલું. ત્યાગ કરવો એમ નહિ. સમજાણું કાંઈ? એવા પરમાત્માને. કેવા? કે **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો...'** એવો ભગવાન આત્મા રાગરૂપે પર્યાયમાં નહિ પરિણમતો થકો. રાગરૂપે દશારૂપે નહિ હોતો થકો અને **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને પોતાના સ્વભાવે નહિ પરિણમતો થકો,...'** અને રાગાદિના સ્વભાવમાં પોતાની પરિણતિ નહિ લાવતો થકો, રાગને પરિણમનમાં નહિ લાવતો થકો. રાગને પોતાના સ્વભાવમાં નહિ પરિણમાવતો થકો. રાગરૂપે પરિણમતો નથી અને રાગરૂપે પોતામાં રાગને કરતો નથી. આહા..હા..! હવે આવી વાત. સમજાણું કાંઈ?

તો કહે છે કે **'પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્ય જેને નિમિત્ત છે...'** આહા..હા..! આવ્યુને? શું કહે છે એ? પોતાનો ભગવાન આત્મા જ્ઞાન, દર્શન અને આનંદ અને વીતરાગ સ્વભાવથી ભરેલો છે એમાં રાગ જે ચીજ છે એને નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. બીજી ચીજ છે. પોતાના શાંત અને આનંદ સ્વભાવમાં પરિણમન કરનારો ધર્મી તેને રાગ નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. તો રાગથી એ પરિણતિ થઈ એમ નથી. નિમિત્તની વ્યાખ્યા એમ નથી. નિમિત્ત એક ઉપસ્થિત ચીજ છે. સમજાણું કાંઈ? એ તો કબુલ કર્યું કૈલાસચંદજીએ. ૨૦ વર્ષ પહેલાં મોટી ચર્ચા થઈ હતી અમારે વર્ણીજીની સાથે. તો અત્યારે કબુલ કર્યું કે ક્રમબદ્ધ છે. છાપામાં આવ્યું છે. તે દિ' તો ના પાડતા હતા. અમારે ચર્ચા મોટી થઈ હતી ૨૦ વર્ષ પહેલાં ૧૩ની સાલ સમ્મેદશિખરની જાત્રાએ ગયા હતાને. ૨૦ વર્ષ થયા. ૧૩ (ની સાલ) અને (હવે) ૩૩ (ચાલે છે). એ વખતે નિમિત્તથી થાય એમ તો માનતા હતા અને ક્રમબદ્ધ નહિ માનતા હતા. અમારે રામજીભાઈ હતા, હિંમતભાઈ હતા. તો અત્યારે કબુલ્યું એણે. ક્રમબદ્ધ ન હોય તો વસ્તુની સ્થિતિ એવી ન હોય. કેવળજ્ઞાન પણ ઉડી જાય છે. કેમકે કેવળજ્ઞાની ભગવાન તો એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક દેખે છે. તો જે સમયે જે પર્યાય થવાની તેને દેખે છે. તો તો ક્રમબદ્ધ થઈ ગયું. સમજાણું કાંઈ? એક વાત.

અને બીજી વાત લીધી હમણાં કે ભાઈ સોનગઢવાળા નિમિત્તને નથી માનતા એમ નથી.

પણ નિમિત્ત પરમાં કાંઈ કરે છે એની ના પાડે છે. આ નિમિત્ત છે. પોતાનો આત્મા... અકિંચિત્કર છે. નિમિત્ત છે, વસ્તુ નથી એમ નહિ પણ પરમાં અકિંચિત્કિર છે—કાંઈ કરતું નથી. આ કહે છેને કે પોતાનો આત્મા જ્ઞાનદર્શન અને વીતરાગસ્વભાવસ્વરૂપ છે. એવું દૃષ્ટિમાં-અનુભવમાં આવ્યું, તો ચારિત્ર સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્ર થયું પોતાથી. એમાં રાગ છે એ નિમિત્ત છે, પણ નિમિત્તે એ પર્યાય કરી એમ નથી. આહા..હા..! આમાં ક્યાં સમજવું? વ્યવહારશ્રદ્ધાનો જે રાગ છે એ પોતાના જ્ઞાનદર્શન સ્વભાવથી પરિપૂર્ણ પ્રભુ અને રાગના અભાવસ્વભાવસ્વરૂપથી પરિપૂર્ણ, રાગના અભાવસ્વભાવથી પરિપૂર્ણ અર્થાત્ વીતરાગસ્વભાવથી પરિપૂર્ણ પ્રભુ. આહા..હા..! એની જ્યાં દૃષ્ટિ અને જ્ઞાન અને રમણતા થઈ એ પોતાથી થઈ છે. ચારિત્ર એ આત્માના આશ્રયે રમણતા થઈ. એમાં વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ છે એ નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. એટલે કે એ નિમિત્ત કાંઈ નથી કરતો પરને. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કાંઈ કરતું નથી પછી શું કામનું છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બીજી ચીજ છે. નકામી શું છે? જ્ઞાનનો સ્વભાવ સ્વપરપ્રકાશક છે તો પર એક ચીજ છે એને જાણે છે. સમજાણું કાંઈ? નિમિત્ત ન હો તો વેદાંત થઈ જાય. વેદાંત એક જ આત્માને માને (પણ) એવી ચીજ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? બીજી ચીજ છે, પણ એ ચીજ બીજાને કાંઈ કરે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જુઓ, આ લાકડી છે લ્યો! આ લાકડી નીચી હતી તે ઊંચી થઈ. એ પર્યાય થઈ એમાં. તો એ પર્યાયમાં આંગળી નિમિત્ત છે. આંગળીએ એ ઊંચી થવાની ક્રિયા કરી એમ નથી. આહા..હા..! આવી ક્રિયા થઈ એ ક્રિયા તો એના ઉપાદાનથી એનાથી થઈ છે. આંગળી નિમિત્ત છે. નિમિત્તનો અર્થ? આંગળીએ ઊંચી થવાની ક્રિયા કરી જ નથી. આહા..હા..! જો નિમિત્ત કરે એમ કહો તો એનું કાર્યનું નિમિત્ત કર્તા થયો. એમ તો છે નહિ.

શ્રોતા :- આપ કહો છો તો હા પાડવી પડશે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ન્યાયથી સમજવું પડશેને. શેઠને આ ક્યાં... શેઠ છેને એ તો. ધંધાના પૈસામાં કરે છે એને શું કહેવાય? શરાફ-શરાફ. આ તો શરાફનો ધંધો છે. વીતરાગ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ. આહા..હા..! એ શરાફનો ધંધો, શેઠાઈનો ધંધો છે. શ્રેષ્ઠ તત્ત્વ ભગવાન આત્મા એનો સ્વામી થયો તે શેઠ છે. બાકી બધા હેઠ છે. આહા..હા..!

અહીં તો. આહા..હા..! કેવી વાત કરી છે જુઓ, ભગવાન! તું તો જ્ઞાનદર્શન(થી પરિપૂર્ણ), અલ્પજ્ઞ નથી. જ્ઞાનદર્શનથી પરિપૂર્ણ છેને. એકવાત. અને રાગના અભાવસ્વભાવસ્વરૂપ, વીતરાગ સ્વરૂપથી પરિપૂર્ણ છેને. આહા..હા..! એવી ચીજ જ્યાં અનુભવમાં આવી, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રના પરિણામ સ્વને આશ્રયે થયા તો વ્યવહાર જે રાગાદિ હતો એને નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. નિમિત્તે કાંઈ કર્યું એમ નથી અને એ રાગમાં આત્માનું પરિણામ નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. આત્માનું પરિણામ તેને નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. છે? **'એવા પોતાના**

જ્ઞાનદર્શનગુણથી ભરેલા પર-અપોહનાત્મક સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતો થકો,...' આહા..હા..! આત્મા તો પોતાના જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્રથી પૂરો ભરેલો છે, એના આશ્રયે વીતરાગી પર્યાયપણે પરિણમન થતું, રાગને નિમિત્ત કહો અને રાગમાં આ પરિણામ નિમિત્ત કહો એકબીજા, પણ નિમિત્ત છે તો એણે કર્યું, પોતાનું નિર્વિકારી પરિણામ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થયું તો એમાં રાગ નિમિત્ત (છે) તો નિમિત્તથી અહીંયાં થયું નથી અને વીતરાગી પર્યાયે રાગ બનાવ્યો નથી. અરે, આવી વાત છે. એકબીજા અર્થ છે. એ તો એમ છે કે આ કેવળજ્ઞાન થાય છેને કેવળજ્ઞાન, એમાં લોકાલોક નિમિત્ત છે. તો લોકાલોક નિમિત્ત છે તો શું કેવળજ્ઞાનીએ લોકાલોક બનાવ્યું? અને લોકાલોક નિમિત્ત છે તો શું લોકાલોકે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય બનાવી? કેવળજ્ઞાનની પર્યાયમાં લોકાલોક નિમિત્ત અને લોકાલોકમાં કેવળજ્ઞાનની પર્યાય નિમિત્ત. બે આવ્યુંને અહીંયાં? સમજાણું કાંઈ? લોકાલોક છે એમાં કેવળજ્ઞાનની પર્યાય નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે એને અને કેવળજ્ઞાનની પર્યાયમાં લોકાલોક નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. તો લોકાલોકને નિમિત્ત કહેવામાં આવે તો લોકાલોકે કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર્યું છે? અને કેવળજ્ઞાન લોકાલોકને નિમિત્ત છે તો કેવળજ્ઞાને લોકાલોક ઊપજાવ્યું છે? નિમિત્ત અને નિમિત્તની વ્યાખ્યા આખી ઊંધી ચાલે છે. સમજાણું કાંઈ?

ચોખા છે ચોખા એ પાકે છે તો પાણી વિના નથી ચડતા એમ અજ્ઞાની કહે છે. અહીં કહે છે કે પાણી તો નિમિત્ત છે. ચોખા પોતાથી પાકવાની પર્યાયરૂપ થાય છે તો પાણીને નિમિત્ત કહેવાય છે અને પાણીને આ ચોખા ચડ્યા એને નિમિત્ત કહે છે. તો ચડેલો ચોખો. ચડ્યો કહે છે? પાકેલો ચડેલો ચોખો એ પાણીથી ચડ્યો? અને પાણીમાં ચોખા નિમિત્ત છે તો પાણીને એણે બનાવ્યું?

શ્રોતા :- દેખાય તો એમ જ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શું દેખાય છે?

શ્રોતા :- ચોખાને ચોડવતા પાણી નાખવું કે ન નાખવું એ વાત કરો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ નાખે? પાણીના પરમાણુ અનંત છે અને એમાં અસંખ્ય જીવ છે. પાણી જે દેખાય છે એ તો શરીર છે. આ દેખાય છે એ તો શરીર છે. આ લીંબડો. એ એનું શરીર દેખાય છે. અંદર આત્મા તો ભિન્ન છે. સમજાણું કાંઈ? એમ પાણી જે દેખાય છે એ તો પરમાણુ દેખાય છે અને એમાં ચીજ છે એ તો અરૂપી ભિન્ન છે. તો પરમાણુએ અહીંયાં ચોખા ચોડવ્યા અને ચોખા ચડ્યા એમાં નિમિત્ત એ છે તો આ ચડ્યા એનાથી? અને ચડ્યા એ પાણીને નિમિત્ત છે. પાણીને નિમિત્ત છે. તો ચોખા પાણી લાવ્યા? પંડિતજી! આ તો વીતરાગનો માર્ગ છે, બાપુ આ કાંઈ... આહા..હા..! બહુ ગડબડ થઈ ગઈ છે બહુ. લોકમાં માન્યતાની એટલી ગડબડ છે કે સત્ય વસ્તુ પરમાત્મા કહે છે એ વાતને પહોંચવું એને બહુ મુશ્કેલ થઈ જાય છે. સમજાણું કાંઈ?

એ કહે છે અહીંયાં. '**પોતાના સ્વભાવે પરિણમતો થકો...**' જોયું! ચોખા પોતાના સ્વભાવથી પાકતો ઉત્પન્ન થાય છે, પાણીથી નહિ અને પાણીમાં ચોખા નિમિત્ત છે નિમિત્ત. તો એ ચોખા ઊનું પાણી લાવ્યા એમ નથી. એમ ભગવાન આત્મા પોતાના જ્ઞાન, દર્શન અને વીતરાગસ્વભાવથી ભરેલો છે એવો જ્યાં અનુભવ થયો તો એ અનુભવમાં રાગાદિને નિમિત્ત કહો, પણ રાગે એ અનુભવ બનાવ્યો છે એમ નથી અને આનંદનો અનુભવ છે એ રાગને નિમિત્ત છે તો આનંદે રાગ ઊપજાવ્યો એમ નથી. આવો માર્ગ હવે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**એવા પોતાના સ્વભાવના પરિણામ વડે ઊપજતા પુદ્‌ગલાદિ પરદ્રવ્યને, પોતાના સ્વભાવથી અપોહે છે અર્થાત્ ત્યાગે છે—એમ વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે.**' આહા..હા..! ભગવાન આત્મા પોતાના સ્વરૂપમાં રમણ કરે છે દર્શનસહિત એ જીવ રાગ છોડે છે એમ કહેવું એ વ્યવહારમાત્ર કથન છે. એ રાગનો ત્યાગકર્તા પણ આત્મા છે નહિ. આહા..હા..! એવી ચીજ છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

ભાદરવા વદ-૧૨, રવિવાર, તા. ૦૯-૧૦-૧૯૭૭,
ગાથા-૩૫૬ થી ૩૬૫, પ્રવચન નં.૪૭૩

૨૧૫ કળશની ઉપર છે ભાવાર્થ. આવ્યું? હિન્દી-હિન્દી છે? ૪૯૪ પાનું છે. છે? સૂક્ષ્મ અધિકાર છે ભાઈ! પહેલેથી થોડું લઈએ. '**શુદ્ધનયથી આત્માનો એક ચેતનામાત્ર સ્વભાવ છે.**' આ આત્મા જે છે એ ચેતન છે આત્મા તો એનો સ્વભાવ તો ચેતના છે બસ. મુખ્ય જાણવું-દેખવું એ સ્વભાવ છે. કોઈનું કરવું કે કોઈથી પોતામાં કરાવવું એવો કોઈ સ્વભાવ નથી. આહા..હા..! એવા આત્માની અંતરમાં જ્યાં સુધી દૃષ્ટિ અને અનુભવ ન થાય ત્યાં સુધી ચાર ગતિમાં ચોર્યાશીમાં પરિભ્રમણ કરે છે. પરાધીન છે પરાધીન દુઃખી. પોતાનું સ્વરૂપ ચેતન એનો ચેતનાસ્વભાવ એ જ્યાં સુધી પકડાય નહિ ત્યાં સુધી તેની દૃષ્ટિમાં તો વર્તમાન પુણ્ય અને પાપના ભાવ અને પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ! સવારે ઘણી વાત આવી ગઈ હતી.

'**તેના પરિણામ...**' શું કહે છે? કે આત્મ જે વસ્તુ છે એ ચેતન છે અને ચેતના જાણવું-દેખવું એ એનો ગુણ છે, શક્તિ છે, એનો સ્વભાવ જાણવું-દેખવું છે. જાણવું સ્વભાવ

હોં! અને એની પર્યાય, '**તેના પરિણામ...**' એટલે પર્યાય—અવસ્થા. આહા..હા..! જાણવું એ પર્યાય જીવની, આત્માની છે. દેખવું એ આત્માની પર્યાય છે, શ્રદ્ધા કરવી, હું ચેતના ચેતનસ્વરૂપ અખંડ એવી અંતર્મુખ થઈને શ્રદ્ધા કરવી એ પર્યાય છે. શ્રદ્ધા કરવી એ પરિણામ છે. આહા..હા..! પરિણામ એટલે આ છોકરાને નિશાળનું પરિણામ આવે છે એ હશે? પરિણામ નથી આવતું કે પરિણામ આટલું આવ્યું? એ નથી આ. અહીં તો પ્રભુ પોતે વસ્તુ આત્મા છે એ ચેતન છે અને ચેતના એની શક્તિ નામ ગુણ છે અને એની પર્યાયમાં પરિણામ જાણવું, દેખવું, શ્રદ્ધા, નિવૃત્ત થવું, એ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી નિવૃત્ત થવું એ એનું પરિણામ છે. આહા..હા..! આવું કામ છે. કદી કર્યું નથી, સાંભળ્યું નથી. અરેરે! પરિભ્રમણ કરતા-કરતા ચોર્યાશીના અવતાર સધન અને નિર્ધન, નરક અને સ્વર્ગ અનંતભવ કર્યા. આહા..હા..! અહીં ચક્રવર્તી તો અનંતવાર ન થાય. કારણ કે ચક્રવર્તી જે થાય છે એ તો સમકિત થયા પછી એવા પુણ્ય હોય તો ચક્રવર્તી થાય છે નિયાણા કરે તો. અને કોઈ નિયાણું ન કરે અને ચક્રવર્તી થાય છે. પણ એ તો સમ્યગ્દૃષ્ટિ થયા પછી એ ચક્રવર્તી પદ આવે છે. મિથ્યાદૃષ્ટિને ચક્રવર્તીનું પદ કદી નથી આવતું. સમજાણું કાંઈ? મંડળીક રાજા થાય, લાખો રાજા સેવા કરે, ચામર ઢાળે એવા મંડળિક રાજપદ હોય, એવું એ રાજપદ અનંતવાર મળ્યું, પણ આકુળતાના દુઃખમાં શેકાઈ ગયો એ આત્મા. આહા..હા..!

પોતાનું નિજસ્વરૂપ આનંદ એના ભાન વિના એ પુણ્ય અને પાપના.. પુણ્ય તો કોકને હોય છે, બાકી તો પાપના પરિણામમાં શેકાઈ ગયો, દુઃખી છે ઈ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કેમકે ભગવાન આત્માના પરિણામ તો એ હોવા જોઈએ. ચેતનાના પરિણામ જાણવું-દેખવું-શ્રદ્ધા હોવા જોઈએ. એ પરિણામ તો છે નહિ. આહા..હા..! અને અંદર રાગ અને દ્વેષ અને પુણ્ય અને પાપના ભાવ, આત્માની શાંતિ એમાં દાઝે છે. આહા..હા..! જેમ ઉંદરને જીવતો શેકે અગ્નિમાં... આહા..હા..! એનાથી પણ આ પુણ્ય અને પાપની આકુળતામાં શાંતિ બળી જાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એની એને ખબર નથી.

અહીં કહે છે, '**ત્યાં નિશ્ચયનયથી વિચારવામાં આવે...**' સત્યદૃષ્ટિ અને સત્યના સ્વરૂપથી જોઈએ તો. નિશ્ચય એટલે એ. સત્ય અને સત્યની દૃષ્ટિએ જોઈએ તો. આહા..હા..! '**આત્માને પરદ્રવ્યનો જ્ઞાયક નથી કહી શકાતો,...**' આહા..હા..! આ આત્મા સિવાય પુણ્ય અને પાપના રાગનો કર્તાપણું એ તો છે નહિ, શરીરની આ ક્રિયા થાય છે એનો કર્તા નથી, કુટુંબનું પાલન કરે છે એ પણ એની ક્રિયા નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પણ અહીંયાં તો કહે છે કે પરને જાણવું એ પણ નિશ્ચયમાં નથી. આહા..હા..! શું કહ્યું? '**પરદ્રવ્યનો જ્ઞાયક નથી કહી શકાતો,...**' આહા..હા..! પોતાનો ચૈતન્ય સ્વભાવ પોતામાં રહીને પોતાને જાણે છે. ચેતન સ્વભાવ પોતામાં રહીને પોતાને જાણે છે એવો ભાવ-ભાવકનો ભેદ કરવો એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ ઝીણી વાત ભાઈ! એણે કદી તત્ત્વદૃષ્ટિ

કરી જ નથી. આહા..હા..! બાકી પાપ અનંતવાર કર્યા, પુણ્ય અનંતવાર કર્યા, પણ એ તો સંસારમાં રખડવાની વસ્તુ છે. આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે કે, પ્રભુ! તું કોણ છો? કેવો છો? હું તો ચેતન અને ચેતના સ્વભાવવાળો છું અને ચેતનામાં જે જાણવા-દેખવાના પરિણામ થાય એ પરને જાણે છે એમ પણ નથી. આહા..હા..! કેમકે પરની સાથે શું સંબંધ છે? પર સ્વતંત્ર પદાર્થ પોતાની પર્યાયે પરિણમી રહ્યો છે, તું તારી અવસ્થાથી પરિણમી રહ્યો છો. એક દ્રવ્ય ઉપર બીજું દ્રવ્ય બહાર ફરે છે. પર્યાયમાં પ્રવેશ બીજા દ્રવ્યની પર્યાય-અવસ્થા બીજા દ્રવ્યમાં પેસતી નથી. આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે રાગને જાણે છે, પરદ્રવ્યને જાણે છે, શરીરને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ નિશ્ચયમાં નથી. આહા..હા..! કેમકે પોતાને જાણનારો પોતામાં રહીને પરસંબંધીની શક્તિ પોતાને જાણવાની છે એ પોતામાં પોતાને જાણે છે. આવી વાત છે. આહા..હા..! પરની દયા તો પાળી શકતો નથી. પરની દયાનો ભાવ આવે છે એને પણ કરી શકતો નથી, પણ એ રાગ આવ્યો એને જાણે છે એમ પણ નથી. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! માર્ગ તત્ત્વદૃષ્ટિ. કદી તત્ત્વ શું છે એનો પત્તો લીધો જ નથી અને એમને એમ બહારમાં બફમમાં ને બફમમાં... આહા..હા..! પોતાની હુશિયારી અને પોતાની.. આહા..હા..!

કહે છે, પ્રભુ! તું જે આત્મા છે એ ચેતના એટલે જ્ઞાન, દર્શન સ્વભાવ એમાં જાણવા-દેખવાના પરિણામ થાય એ પરિણામ પોતાના છે અને એ પરિણામ પરને જાણે છે એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. પરને જાણતો જ નથી. એ તો પરસંબંધી પોતાની પર્યાય જ્ઞાનમાં પોતાથી જ્ઞેય છે તો જાણવાની પર્યાય જ્ઞેયને કારણે થઈ છે એમ નથી. આવો ધર્મ હવે. કહો, પોપટભાઈ! આવો માર્ગ છે, ભાઈ! આહા..હા..! ધીરો-ધીરો થઈ જો, પ્રભુ! તારી ચીજ અંદર આનંદકંદ જ્ઞાયકભાવથી ભરેલી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જેમ લોટામાં પાણી ભર્યું છે એમ નહિ, પણ પાણીમાં જેમ ઠંડક ભરી છે. આહા..હા..! એમ ભગવાન આત્મા શાંતિ અને જ્ઞાન ને આનંદથી ભરેલો છે. અને એના પરિણામ પણ શાંતિ, આનંદ અને જ્ઞાતા પર્યાય જાણવું-દેખવું થાય છે. આહા..હા..! એ જાણવા-દેખવાના પરિણામ, વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ આવ્યો તો એને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! કેમકે રાગમાં અને જાણવાની પર્યાયમાં તો અત્યંત અભાવ છે. શું કહ્યું? આહા..હા..!

ભગવાન આત્મા શરીર, વાણી, મન, જડ કર્મ, સ્ત્રી, કુટુંબ આદિ એને જાણવું એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. એને ક્યાં જાણે છે, એ તો પોતાની પર્યાયને જાણે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પોતાની જાણવાની પર્યાયમાં એ જાણે છે. આહા..હા..! એ પણ પરને જાણે છે એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! નિશ્ચયમાં તો વસ્તુની સ્થિતિની મર્યાદામાં તો પોતાની પર્યાયને આત્મા જાણે છે એવો વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! પોતાનો ભાવક પોતાના ભાવને જાણે છે. આહા..હા..! ઝીણું બહુ ભાઈ! સવારમાં આવ્યા હતાને તમારે

માણેકચંદભાઈ આવ્યા હતાને. છે અત્યારે? ઠીક. સવારે આવ્યા હતા. સવારે દેખ્યા હતા. તમે નહોતા. નહિ? હતા? ઠીક! સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ રત્ન. ચૈતન્યરત્ન પ્રભુ તારી દૃષ્ટિમાં ન આવે ત્યાં સુધી એ પરનું જાણવું-દેખવું એ પણ તારામાં છે જ નહિ એમ કહે છે. આહા..હા..! બહુ પલટો મારવો પડે. આહા..હા..! એ રાગ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો રાગ એને જ્ઞાન કરતું તો નથી અને રાગને જ્ઞાન ભોગવતું તો નથી, પણ એ રાગને જાણે છે એમ કહેવું એમ પણ નથી. એમ કહે છે. આહા..હા..! મીઠાલાલજી! વાતું બહુ આવી! આહા..હા..! અરે! લોકોએ શું કરી નાખ્યું છે!

પોતાના પોતામાં દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય એ પરને લઈને થાય છે અને પરને લઈને થાય છે એ તો ક્યાંય દૂર રહ્યું. પણ પરને જાણે છે એ પણ દૂર રહ્યું. આહા..હા..! એ કહે છે જુઓ, **'આત્માને પરદ્રવ્યનો જ્ઞાયક નથી કહી શકાતો, દર્શક નથી કહી શકાતો,...'** પરને દેખનારો નથી કહી શકાતો. આહા..હા..! કેમકે જ્ઞાનસ્વભાવ એ કાંઈ જ્ઞેયમાં પ્રવેશ કરતો નથી અને જ્ઞેય જે છે એ જ્ઞાનસ્વભાવમાં પ્રવેશતું નથી. આહા..હા..! એ ભિન્ન-ભિન્ન પદાર્થ છે. આહા..હા..! ચૈતન્ય હીરો ભગવાન એ પોતાની પર્યાયમાં પરને જાણે છે એમ કહેવું એ પણ યથાર્થ નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! કેમકે પરને તો અડતો જ નથી અને પરને જાણવાના કાળે પોતાની પર્યાય એ સંબંધી અને સ્વસંબંધી જે ઉત્પન્ન થાય છે તેને જાણે એમ કહેવું એ ભાવક જ્ઞાયક અને ભાવને જાણે કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! હજી તો અહીંયાં લોકો દયા, દાન ને વ્રત ને ભક્તિના પરિણામ વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય છે. ક્યાં લઈ જાય છે પ્રભુ! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

તારા અસ્તિત્વમાં, તારી મોજૂદગીમાં તો જ્ઞાનચેતના પડી છેને પ્રભુ! અને એમાં જાણવાના-દેખવાના પરિણામ એ તો તારાથી તે કાળે પોતાથી પોતાને કાળે આવે છે. આહા..હા..! ભારે આકરું કામ. અહીં તો કહે, પરની દયા પાળો તો ધર્મ થાશે. અરે! પ્રભુ! ક્યાં નાખ્યું ભાઈ તેં? અરર! આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે પરની દયા તો આત્મા પાળી શકતો નથી. કેમકે પરદ્રવ્યની પર્યાય સ્વતંત્ર છે. ત્યાં એનું આયુષ્ય શરીર અને આત્માને ત્યાં રહેવું હોય તો પોતાને કારણે રહ્યા છે. એને તું જીવાડી દે... આહા..હા..! એ તો નથી, પણ એમાં જે થોડો રાગ આવ્યો પરને નહિ મારવાનો આદિ, એ રાગને જાણવું, રાગ તો એનું કર્તવ્ય નથી... આહા..હા..! પણ એ રાગને જાણે છે એમ કહેવું પણ યથાર્થ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર.. આ સ્વરૂપ જ સર્વજ્ઞસ્વભાવી આત્મા છે. આત્માનો સ્વભાવ સર્વજ્ઞસ્વભાવ છે, ભાઈ! આહા..હા..! અરે! એને ખબર ક્યાં છે?

પુણ્ય-પાપમાં નથી આવતું? સર્વને જાણે-દેખે. ઓલા હતા તે દિ' નહિ? સર હુકમીચંદ આવ્યા હતા. બધા પંડિત ભેગા હતા બંસીધરજી ને. એ કઈ સાલ? ૨૦૦૫ની સાલ. ૨૮ વર્ષ થયા. પાંચની સાલ. શેઠ સર હકમીચંદ. ઈંદોર-ઈંદોર. ૨૦ કરોડ રૂપિયા—ધૂળ. એ વખતે

આ વાત ચાલી હતી કે આત્મામાં તો સર્વને જાણવું-દેખવું એવો સ્વભાવ છે. પુણ્ય-પાપમાં (અધિકારમાં) લખ્યું છે. આહા..હા..! પરને જાણવું-દેખવું એમ પણ નહિ. એમાં જાણવું-દેખવું એનો સ્વભાવ બસ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પછી આવે છે કે કર્મરજને કારણે એ અટક્યો છે. તો એ કહે છે કે જુઓ, કર્મના રજની કારણે. એમ છે નહિ. સાંભળ! પોતાના ઉલટા પુરુષાર્થથી, પોતાને નહિ જાણતો, રાગને જાણે છે અને રાગનો કર્તા થાય છે એ મિથ્યાદષ્ટિ પરને પોતાનું માને છે. અરે! ચૈતન્યસૂર્ય, ચૈતન્યચંદ્ર, ચૈતન્ય ચક્રવર્તી છ ખંડ, ત્રણકાળ ત્રણલોકને જેની એક સમયની દશામાં જાણે. ચક્રવર્તી છ ખંડને સાધે. ભગવાન જ્ઞાનની પર્યાય છ દ્રવ્યને સાધે, પણ એ છ દ્રવ્યને જાણે-સાધે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? માર્ગ બહુ બાપુ આ તો. આહા..હા..! એને જન્મ-મરણરહિત થવાની દષ્ટિ સમ્યક્ એ અલૌકિક દષ્ટિ છે, ભાઈ! અત્યારે તો દષ્ટિ સમ્યગ્દર્શન શું એ તો કાંઈક શાકભાજી જેવું કરી નાખ્યું છે. બસ, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રને માનો એ સમ્યગ્દર્શન અને વ્રતને કરો એ ચારિત્ર. અરે! પ્રભુ! સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં તો પ્રભુ આત્માનો સ્વભાવ સર્વજ્ઞ શક્તિ પડી છે એમાં. આત્મામાં સર્વજ્ઞ શક્તિ પડી છે. તો સર્વજ્ઞ જાણવું એ તારો સ્વભાવ છે, પણ સર્વને જાણવામાં સર્વને જાણવું પરને એ પણ નહિ. એ પોતાની પર્યાયમાં પૂર્ણ જાણે છે સર્વને જાણે છે તેને સર્વજ્ઞ-આત્મજ્ઞ કહેવામાં આવે છે. એ ૪૭ શક્તિમાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? છ દ્રવ્યને જાણે, છ દ્રવ્ય ભગવાને જોયા છે કેવળજ્ઞાનમાં તેને જાણે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! એ તો પોતાની સર્વજ્ઞ શક્તિ તેમાં એકાગ્ર થઈને પર્યાયમાં સર્વજ્ઞપણું.. વાંચ્યું છે કે દિ' આ? પડ્યું હતું એમને એમ પડ્યું હતું. ઘરમાં બહેન રાખતા હશે પુસ્તક. એ વાંચતા હશે. આહા..હા..! આ તો ઠપકો આપીએ છીએ શાંતિભાઈને.

અરે! પ્રભુ! આહા..હા..! એ તારા ઘરના ચોપડા તો જો. બીજા નામા કરી કરીને મરી ગયો. તારા નામા તને કરતા ન આવડ્યા. અહીં પરમાત્મા જિનેન્દ્રદેવ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર તેના હુકમમાં એ આવ્યું કે પરને '**શ્રદ્ધાન કરનારો નથી કહી શકાતો,...**' આહા..હા..! આ તો કહે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા એ સમકિત. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીંયાં તો આત્માની શ્રદ્ધા કરવી એ સમકિત એ પણ ભેદ છે. આહા..હા..! આવી વાતું માણસને કાને પડે નહિ, બિચારા શું કરે? જીવન એમને એમ (ચાલ્યા જાય છે). વાડા બાંધી બેઠા રે પોતાનો પંથ કરવાને. પણ પરમાત્મા જિનેન્દ્રદેવને શું કહેવું છે એ કાને વાત ન પડે. અરે! એને ક્યાં જાવું? અહીં બધે લાલ-પીળા ભલે ફરતા હોય, પણ જ્યાં દષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે... આહા..હા..! એના ફળમાં તો તિર્યંચ અને નિગોદમાં જાવાની શક્તિ છે. આહા..હા..!

અહીંયા કહે છે કે '**શ્રદ્ધાન કરનારો નથી કહી શકાતો,...**' કોની? પરની. '**ત્યાગ કરનારો નથી કહી શકાતો;...**' આહા..હા..! એણે શરીરનો ત્યાગ કર્યો, સ્ત્રી, કુટુંબનો

ત્યાગ કર્યો, રાગનો ત્યાગ કર્યો એ પણ નથી કહી શકાતો. આહા..હા..! એમાં છે ક્યાં તે ત્યાગ કરે? રાગ તો એમાં છે જ નહિ. આહા..હા..! પોતાના જ્ઞાનમાં જ્ઞાનરૂપે પરિણમન કરવું એમાં રાગની ઉત્પત્તિ ન થવી તેને ત્યાગ કર્યો એમ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. યથાર્થ દૃષ્ટિથી નહિ, અભૂતાર્થ દૃષ્ટિથી કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! આવી વાત હવે ક્યાંય મેળ ખાય નહિ. આહા..હા..!

અહીં પરમાત્મા જિનેન્દ્રદેવ કહે છે કે રાગનો ત્યાગ કરવો એમ કહેવામાં નથી આવતું. એ વાત સાચી નથી. આહા..હા..! કેમકે રાગ એમાં છે નહિ તો ત્યાગ કર્યો એ ક્યાંથી આવ્યું? આહા..હા..! પ્રત્યાખ્યાનનો અધિકાર ચાલ્યો છેને ૩૪ ગાથા સમયસાર. રાગનો ત્યાગ કરવો એ પરમાર્થે ભગવાન આત્માને લાગુ નથી પડતું. આહા..હા..! દયા, દાન, વ્રત, પૂજા, ભક્તિ, તપ, અપવાસ એ વિકલ્પ રાગ એનો ત્યાગ કર્તા આત્માને લાગુ નથી પડતું એમ કહે છે. આહા..હા..! ૩૪ ગાથામાં છે સમયસાર. ગજબ વાત છે, ભાઈ! જગતથી માર્ગ જ નિરાળો છે.

તો કહે છે કે '**ત્યાગ ઇત્યાદિ ભાવો છે,...**' છે? આહા..હા..! '**ત્યાગ કરનારો નથી કહી શકાતો;...**' આહા..હા..! રાગનો ત્યાગ કરનારો પણ એને નથી કહી શકાતો. આહા..હા..! ભગવાન તો જ્ઞાનસ્વરૂપી એ જ્ઞાનમાં લીન રહ્યો એમાં રાગનો તો ત્યાગ જ છે. આહા..હા..! રાગના ત્યાગનો અર્થ? કે આત્મા આનંદસ્વરૂપમાં જ્યાં મગ્ન થયો ત્યાં રાગની ઉત્પત્તિ થઈ જ નહિ. તો રાગની ઉત્પત્તિ થઈ નહિ એને ત્યાગ કર્યો (એમ કહેવું) એ કથનમાત્ર છે. આહા..હા..! આવી વાતું! હવે આમાં ક્યાં મેળ ખાય? વાદ કરો કહે છે અમારી સાથે. બાપુ! ક્યાં વાદ કરે ભાઈ! વાદ કરો. આવ્યા નહોતા તમે લીંબડી? તમે હતા કે નહિ? ઓલા જીવા પ્રતાપ છેને કરોડપતિ એક શ્વેતાંબરમાં? જીવા પ્રતાપ કરોડપતિ છે મુંબઈ. એના ભત્રીજાએ દીક્ષા લીધી છે. ચંદ્રશેખર એ આવ્યા હતા મારી પાસે લીંબડી-લીંબડી. એ બે-ચાર શેઠિયાને લઈને આવ્યા હતા. હું સંઘવીના મકાનમાં ઉતરેલો. આવ્યા, કહે, આપણે ચર્ચા કરીએ. બાપુ! અમે ચર્ચા કરતા નથી, ભાઈ! આહા..હા..! કોને કહેવી વાત? બાપુ! જો ચર્ચા નહિ કરો તો તમારી મહિમા શી રહેશે? તમે મોટા નામ ધરાવો. ભાઈ! અમારી મહિમા કાંઈ નથી. અમે તો જે છીએ એ છીએ. દુનિયા ગમે તે માને. એમ કહ્યું એણે. અને એમ પણ કહ્યું કે તમે સિંહ છો તો અમે સિંહના બચ્ચા છીએ. ભાઈ! અમે સિંહ પણ નથી અને સિંહના બચ્ચા અમે કોઈને માનતા પણ નથી. ભગવાન! શું ચર્ચા કરે? નાથ! વીતરાગ સ્વરૂપી તારી ચીજમાં આ પરને જાણવું, ત્યાગ કરવો એ પણ લાગુ નથી પડતું. હવે શું ચર્ચા કરવી? શાંતિભાઈ! આવું છે, બાપુ! આહા..હા..! એમાં ૨૦ વર્ષથી ૪૦ વર્ષની ઉંમર શરીરની હોય, જુવાની ફાટફાટ. આજ કહેતા હતાને ભાઈ નહિ? દેવાત. દેવાત કહેતા હતા આજે. જુવાની ૨૦ વર્ષથી ૪૦ વર્ષની. ફાટ ફાટ શરીર હોય અને અંગોપાંગ બધા... હવે

એને સાચવવા. આહા..હા..! છોકરાઓ એવા ફાટેલા. બહાર જઈને શું કરશે? કોની સાથે તોફાન કરશે? કોની સાથે બગાડશે? અમારો દેવાત કહેતો હતો ડ્રાઈવર, નથુભાઈનો દીકરો. એ લોકોને તકરાર છેને. રબારીને અને ગરાસિયાને. આજે સમાધાન કરવાના હતા. પોલીસો આવ્યા છે. અરે! પ્રભુ! આહા..હા..! એ બિચારો કહેતો હતો કે ૨૦ વર્ષથી ૪૦ વર્ષની ઉંમર. ૨૦ વર્ષની જાળવવી, છોકરાઓ ૨૦ વર્ષના જુવાન ૨૫, ૩૦, ૪૦ના. એ સવારથી બહાર નીકળે અને સાંજે આવે. શું કરીને આવશે? કોની સાથે તોફાન? કોની સાથે કજીયા? આહા..હા..! અરે! ભગવાન! આવી ફાટ બાપા! આ તો જડ, ભાઈ! આહા..હા..! એ જુવાની તારી ઝોલા ખાઈને વૃદ્ધાવસ્થા થઈ જશે. આ તો માટી-ધૂળ છે, ભાઈ! એ જુવાની તો જડની અવસ્થા છે.

અહીં તો કહે છે કે જડની અવસ્થા તો આત્મા રાખી શકતો નથી, પણ જડની અવસ્થાને જાણે એમ કહેવું પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! એ પણ હજી અસદ્ભૂત વ્યવહાર છે અને સ્વયં પોતામાં રહેવું, જાણવું-દેખવું એ સદ્ભૂત વ્યવહાર છે. આહા..હા..! અને એ સદ્ભૂત વ્યવહાર અને અસદ્ભૂત વ્યવહાર ચારને ૧૧મી ગાથામાં અભૂતાર્થ કહ્યો છે. સમયસારમાં એટલું ગંભીર પડ્યું છે! આહા..હા..! એના એક એક પદમાં, એક એક શબ્દમાં અનંત-અનંત રહસ્ય (ભર્યા છે). આહા..હા..! વ્યવહારને અભૂતાર્થ કહ્યોને. ત્યાં તો આત્મા આત્માને જાણે એ સદ્ભૂત વ્યવહાર. એ પણ અસત્યાર્થ છે કહે છે. આહા..હા..! ભેદ થયોને. આહા..હા..! તો પરને જાણે એમ કહેવું એ તો વાત છે જ નહિ કહે છે. પોતાની ભાવભૂમિકામાં રહીને પરને જાણવાની પર્યાય પોતાની પોતાથી ઉત્પન્ન થઈ એ પરથી ઉત્પન્ન નથી થઈ અને પરમાં પોતાની પર્યાય ગઈ નથી અને પરવસ્તુ પોતાની પર્યાયમાં આવી નથી. આહા..હા..! આવું આકરું છે, મીઠાલાલજી! આહા..હા..!

કેમ પરને જાણે એમ નથી કહી શકાતું? પરનો દર્શન નથી કહી શકાતો? પરનું શ્રદ્ધાન કરનારો નથી કહી શકાતો? પરનો ત્યાગ કરનારો નથી કહી શકાતું? 'કારણ કે...' હવે કારણ આપે છે. આહા..હા..! લોજિક-ન્યાયથી (કહે છે). વીતરાગ માર્ગ તો નયાવોયમ છે. '**પરદ્રવ્યને અને આત્માને નિશ્ચયથી કાંઈ પણ સંબંધ નથી.**' આહા..હા..! પોતાનો આત્મસ્વભાવ અને રાગ અને શરીર આદિ ચીજ એ પરદ્રવ્ય અને આત્મદ્રવ્યમાં કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! ત્રણલોકના નાથ સર્વજ્ઞદેવ અને સંતો ગુરુ નિર્ગ્રંથ મુનિઓ અને ભગવાને કહેલા શાસ્ત્રો એ પરદ્રવ્ય છે. તારી ચીજ અને પરદ્રવ્યને કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! આવું શું છે આ તે? આહા..હા..! બાપુ! માર્ગ સૂક્ષ્મ અરૂપી માર્ગ કોઈ અલૌકિક છે. આહા..હા..! અરે! એણે કોઈ દિ' પ્રગટ કર્યો તો નહિ, પણ યથાર્થ સત્ય આવું છે એવું રુચિથી સાંભળ્યું પણ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**પરદ્રવ્યને અને આત્માને નિશ્ચયથી...**' નિશ્ચય નામ યથાર્થપણે, વાસ્તવિક રીતે જુઓ

તો '**કાંઈ પણ સંબંધ નથી.**' કોઈ પણ સંબંધ નથી. નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ પણ વ્યવહાર છે. એ વ્યવહાર પછી કહેશે. પરમાર્થે કોઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! '**જે જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધા, ત્યાગ ઈત્યાદિ ભાવો છે, તે પોતે જ છે;...**' પરને લઈને અને પરમાં છે? પોતાનો આત્મા ચેતન, ચેતના સ્વભાવ અને જાણવું-દેખવું, શ્રદ્ધાન કરવું પર્યાય એ તો સ્વયં પોતામાં છે, પોતાના અસ્તિત્વમાં છે, પોતાના સ્વભાવમાં છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. ઓલા તો છકાયની રક્ષા કરો એ ધર્મ છે. લ્યો! છ કાયની દયા પાળો એ ધર્મ. આવી વાતું! અરરર! ગજબ કર્યો છેને. આ સંવત્સરીમાં લખેને. ત્યારે લખે છ કાયના ગોવાળ, છ કાયના રક્ષપાળ. લખનાર લખે અને ઓલો સાંભળનારો વાંચનારો વાંચીને રાજી થઈ જાય.

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, તમે છ કાયના રક્ષપાળ છો, છ કાયના ગોવાળ. જેમ ગાયુનો ગોવાળ હોયને. ગાયુને ગોવાળ પાળેને. એમ છ કાયના પાળનાર તમે છો. અહીં પ્રભુ કહે છે કે છકાયને પાળી શકતો તો નથી, પણ છ કાય છે એવું જાણવું એ પણ પરને લઈને છે એમ નથી. આહા..હા..! આવો માર્ગ છે, બાપુ! શું થાય?

ભગવાન કહે છે કે મારી આવી વાત કોણ સાંભળશે? કોને આ બેસશે? આહા..હા..! એકદમ દુનિયાથી ઊલટી. બધા વાડા બાંધીને બેઠા એનાથી ઊલટી. આહા..હા..! આવું સત્યનું સ્વરૂપ જ પ્રભુએ કહ્યું છે. આહા..હા..! રાત્રે નહોતું કહ્યું પછી થોડું? શેઠ! કે આ નોકરી કરે તો ૫૫ વર્ષ સુધી ચાલે. ૨૦ વર્ષથી તે ૩૫ વર્ષના નોકર. ૫૫ વર્ષે તો રિટાર્યડ થાય અને તમારે તો વેપારીને ૬૦, ૭૦, ૮૦ થાય તોપણ નવરાશ ન મળે. એય..! શેઠ! આ મોટા શેઠિયાઓને લાગુ પડે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- વેપારીને જવાબદારી વધારે હોય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોની જવાબદારી શેની? જવાબદારી તો પોતાને જાણવું-દેખવું પોતાથી એ જવાબદારી છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ છે પ્રભુનો. આહા..હા..!

ચૈતન્યહીરલો અંદરમાં, ચૈતન્યના પર્યાયે પ્રકાશમાન ભગવાન એ પરને પ્રકાશે એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર. અરર! પરને પાળે ને પરનું કરે ભલુ-ભૂંડું એ તો એની પર્યાયમાં ગંધ પણ નથી. આહા..હા..! શબ્દની વાત આવી ગઈને છેલ્લી આપણે. શબ્દને આત્મા કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આચાર્ય મહારાજ એમ બોલે. ટીકા આવી. ૪ હજાર શ્લોક, આત્મખ્યાતિ. આહા..હા..! એને મણિરત્નથી જડે તોપણ એની કિંમત ન થાય!! એની કિંમત શું છે? આહા..હા..! એ ટીકા કરતા કહે છે, પ્રભુ! મને ટીકા કરનારો ન માનશો હોં! આહા..હા..! એ ટીકા તો શબ્દથી થઈ છે. મેં ક્યાં શબ્દમાં પ્રવેશ કર્યો છે કે મેં ટીકા કરી? હું તો મારા જ્ઞાનમાં હતો. નહોતું આવ્યું સ્વરૂપગુપ્ત? આહા..હા..! ગજબ વાતું, ભાઈ! એનું એક એક

વાક્ય સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરથી સિદ્ધ થયેલી વાત છે. આહા..હા..! એ શબ્દના પરમાણુ એની પર્યાયે બની છે, પણ એને ખબર નથી અને એમ કેવી રીતે બન્યા? ખબર નથીનું કામ શું છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! પરમાણુની ભાષાવર્ગણા શબ્દરૂપ થઈ એ શબ્દથી થઈ છે. મેં શબ્દની ક્રિયા કરી એમ ન માનવું. સમયસારમાં તો ઘણું લે છે અને હું જ્ઞેય તરીકે જણાઉં છું, તમારા જ્ઞેયમાં હું જણાઉં છું એમ ન માનવું. આહા..હા..! હું જણાવનાર અને તમે જાણનાર એમ ન માનવું. આહા..હા..! તને જાણનારો તું અને તને જાણનારનો કર્તા તું છો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જાણનારો એ આત્મા છે પોતે. જણાવનારો કોણ જણાવતો હતો? એમ કહે છે. મોહમાં ન નાચો એમ કહ્યું છે. પાછળ જોયું? એ તો આપણે ઓલામાંથી વાંચ્યું છે. એમાં નાખ્યું? .. તો કહે નહિ. અરે! જુઓ, 'ખરેખર પુદ્ગલો સ્વયં શબ્દરૂપે પરિણમે છે.' મેં એની ભાષા કરી, ટીકા કરી એ હું નહિ પ્રભુ! એમ ના પાડે છે. એ મોહમાં ન નાચો. આહા..હા..! 'ખરેખર શબ્દરૂપે પરિણમે છે, આત્મા તેમને પરિણમાવી શકતો નથી.' એ શબ્દોને શબ્દરૂપે આત્મા કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આવી વાતું! 'તેમ જ ખરેખર સર્વ પદાર્થો સ્વયં જ્ઞેયપણે પ્રમેયપણે પરિણમે છે.' પોતાના જ્ઞેયપણે સર્વ પરિણમે છે. શબ્દો તેમને જ્ઞેય બનાવી, સમજાવી શકતા નથી. શબ્દો છે એને જ્ઞેય બનાવીને સમજાવી શકવાની શબ્દમાં તાકાત નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે.

'આત્મા સહિત વિશ્વ વ્યાખ્યેય અને વાણીની ગૂંથણી વ્યાખ્યા એમ અમૃતચંદ્રસૂરિ વ્યાખ્યાતા એમ મોહથી જનો ન નાચો.' એ મિથ્યાત્વપણે ન માનો. આહા..હા..! છે? 'સ્યાદ્વાદના વિદ્યાના બળથી વિશુદ્ધ જ્ઞાનની કળા વડે એક આખા શાશ્વત સ્વતત્ત્વને પ્રાપ્ત કરીને આજે આજે અવ્યાકુળપણે પરિણમો.' આહા..હા..! અત્યારે વાયદો ન કર, નાથ! તું પ્રભુ આનંદનો સાગર છોને. આહા..હા..! હમણા નહિ... હમણા નહિ... એ હમણા નહિ... હમણા નહિ.. પહેલાં એમાં હમણા કોઈ દિ' નહિ આવે તને. 'આજે જ નાચો.' આજે જ કર. આહા..હા..! આનંદનો નાથ છેને, અંદરમાં જા અને અંદરમાં જઈને અવ્યાકુળતા આનંદની દશા પ્રગટ કર. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બે ઠેકાણે છે એ શ્લોકમાં. આજે આજે (એ શબ્દ) બે શ્લોકમાં છે. આહા..હા..! હમણા નહિ, હમણા અમને જરી વૃદ્ધા અવસ્થા થાય પછી વાત. દીકરા-દીકરી ઠેકાણે પડે, દુકાનની વ્યવસ્થા છોકરાઓ જાળવી શકે જ્યારે સરખું, પછી કરશું. મરી જઈશ હવે સાંભળને. આહા..હા..! છોકરાઓ, વ્યવસ્થિત જેમ હું કરું છું એ રીતે કરી શકે તો હું પછી છોડી શકું. આવા ને આવા પાગલ છે. સમજાણું કાંઈ? હમણા નહિ. તો હમણા નહિ તો હમણા કે દિ' આવશે તારે હવે? એ કહ્યું નહોતું દાખલો? વાણિયાનું જમણ હતું મોટી નાતનું. મેસુબ ને પિસ્તાના પાપડ ને બદામના શાક, બદામના મેસુબ ને. બારોટ આવ્યા

કે વાણિયા આવું જમે તો આપણને પણ જમાડે. તો વાણિયા પાસે ગયા કે તમારી નાત જમે છે તો અમને જમાડો. આજ જમે વાણિયા અને કાલે જમે બારોટ. વાણિયાએ જવાબ આપ્યો. તો કાલે આવ્યા. લ્યો અમે આવ્યા. આ શું લખ્યું છે? આજ વાણિયા અને કાલે બારોટ... આજ વાણિયા અને કાલે બારોટ.. કાલ કોઈ દિ' આવે નહિ અને બારોટ કોઈ દિ' જમે નહિ. એ વાણિયાએ ઓલાને કહ્યું. આહા..હા..! એમ આ વાયદા કરનારા વાંફળિયા. હમણા નહિ પછી કરશું. મરી જશઈ હવે, દેહ છૂટીને ચાલ્યો જઈશ. આહા..હા..! સુજાનમલજી! અહીં તો આવી વાતું છે, ભગવાન! આહા..હા..!

અહીં તો પ્રભુ કહે છે કે '**જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધા,...**' અને ચારિત્ર, સ્થિરતા '**ઈત્યાદિ ભાવો છે, તે પોતે જ છે;...**' પોતામાં છે, પોતાથી છે. પરથી છે? '**ભાવ-ભાવકનો ભેદ કહેવો તે પણ વ્યવહાર છે.**' આહા..હા..! શું કહે છે? આત્મા પોતાને જાણે છે, પોતાને શ્રદ્ધે છે, પોતામાં સ્થિર રહે છે એ પણ ભેદરૂપી વ્યવહાર થયો. આહા..હા..! અરે! દુનિયાના ધંધા ને વેપાર ને. એમાંથી દુનિયાથી નવરો થાય તો દયા, દાન અને વ્રતના ઓલામાં એ પાપના પુણ્યના ધંધા એ વિકારી ધંધો. આહા..હા..! ધંધા આડે નવરો ક્યાં છે? ફુરસદ ક્યાં છે? આહા..હા..!

કહે છે કે સ્વયં '**ભાવ-ભાવક...**' શું કહે છે? ભાવક એટલે આત્મા. અને પોતાને જાણે છે, દેખે છે, શ્રદ્ધે છે, સ્થિર થાય છે એવો '**ભાવકનો ભેદ કહેવો તે પણ વ્યવહાર છે.**' આહા..હા..! આવું તો કેટલાકે તો સાંભળ્યું પણ ન હોય જિંદગીમાં. બધા વર્ષો ગયા પાણીમાં. આહા..હા..! ભાઈ! તને ખબર ન મળે. વસ્તુની સ્થિતિ પદાર્થની મર્યાદા એ મર્યાદામાં પદાર્થ રહે. એ મર્યાદાની તને ખબર નથી. આહા..હા..! કહે છે, '**નિશ્ચયથી ભાવ અને ભાવ કરનારનો ભેદ નથી.**' આત્મા પોતાને જાણે છે એવો ઉપચાર કરવો વ્યવહાર છે. એ કલશટીકામાં આવી ગયું છે. પહેલું કળશટીકામાં આવી ગયું છે. આત્મા પોતાના ભાવને કરે છે એ પણ ઉપચાર છે. નિર્મળ ભાવ હોં! સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર વીતરાગી પર્યાય આત્મા કરે છે એ પણ વ્યવહાર છે. આહા..હા..! તો દયા, દાનના વિકલ્પ અને વ્યવહારની તો વાત ક્યાં કરવી ભાઈ! તને ખબર નથી. તારી જ્ઞાન મર્યાદામાંથી નીકળીને બહારમાં જાતો નથીને. કોનું કરવું અને કોને જાણવું? આહા..હા..! આવું છે. આહા..હા..!

એ દેહ છૂટવા ટાણે દેહ અને રાગની એકતાબુદ્ધિ એ વખતે... આહા..હા..! એક તો રાગની એકતા બુદ્ધિ. ચાહે તો ભગવાન-ભગવાન... કરો લ્યો, એ પણ રાગ છે. આહા..હા..! ભગવાન-ભગવાન કરો. પણ ભગવાન એ પરદ્રવ્ય છે. પર ઉપર લક્ષ જાય એ તો રાગ છે. એક તો રાગની એકતાબુદ્ધિમાં ભીંસાઈ ગયો છે અને શરીરની પીડામાં ભીંસાઈ ગયો અને એમાં શરીરની વેદના શૂળ આવે અંદરથી. આહા..હા..! અરે! દેહ છોડીને ચાલ્યો જશે ક્યાંક રખડવા. ધર્મી જીવને તો શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... મેં... આહા..હા..! શ્રીમદ્ કહેતા

હતા છેલ્લે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર. મનસુખ હતા એના ભાઈ. મનસુખ! નાની ઉંમર. ૩૩ વર્ષ અને ૪ મહિના. દેહમાં સંઘરણીનું દરદ. છેલ્લી સ્થિતિ ખ્યાલમાં આવી ગઈ કે દેહ છૂટવાનો અવસર છે. મનસુખ! બાને દિલગીર થવા દઈશ નહિ. હું મારા સ્વરૂપમાં સમાવ છું. આહા..હા..! જુઓ, આ સમાધિ શાંતિ! સમજાણું કાંઈ? નાની ઉંમર. ૩૩ વર્ષ. છોકરા બે નાના, છોડી. આહા..હા..! મા-બાપ. માને વધારે રાગ હોયને. ૩૩ વર્ષની ઉંમર. મનસુખ! બાને દિલગીર થવા દઈશ નહિ. હું મારા સ્વરૂપમાં લીન થાઉં છું. આહા..હા..! સમ્યગ્દૃષ્ટિ તો હતા, જ્ઞાની હતા. આહા..હા..! દેહ છોડવાને ટાણે સમેટી લીધી પર્યાય. આહા..હા..! શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... દેહ છૂટી ગયો. સમજાણું કાંઈ? એ વખતે જરી સ્વરૂપમાં અંદર ગયા અને શ્વાસ ચાલ્યો શ્વાસ. શું કહેવાય એ? ઘરેડો. એના બનેવી કહેતા, ઝવેરચંદભાઈ. અહીં તો બધા મળેલા છેને, ઝવેરચંદભાઈ સાયલાવાળા. રાજકોટમાં મકાન છે. એ કહે હું બેઠો હતો. અમને આ શ્રદ્ધા નહોતી એમની કાંઈ. આહા..હા..! ક્રિયાકાંડી માણસ, બહારનું આ કરવું. હવે તમે કહો છો તો મને બેસે છે. પણ એ વખતે તો (નહોતું બેસતું). આમ કીધું કે સ્વરૂપમાં સમાવ છું અને ઘરેડો ચાલ્યો. બે-ચાર ઘર સાંભળે ત્યાં સુધી. એટલે આવું મરણ! પણ બાપુ! એ તો દેહની ક્રિયા છે. સાંભળ તો ખરો. આહા..હા..! આત્મા તો અંદરમાં મગ્ન પડ્યો છે આનંદમાં. એ તને ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! ઓલું ભાળ્યું. ઘરેડીયો ચાલ્યો ચાર-ચાર ઘર આસપાસમાં સાંભળે. શું કહે એ શરીર ઊભા થયા હતા. કાંઈક તાકાત હશેને. ઊભા થયા અને બીજે ઠેકાણે શું કહેવાય તમારે એ? આરામ ખુરશી. આરામ ખુરશીમાં (બેઠા). અંતરની પર્યાયને અંતરમાં વાળી લીધી. આહા..હા..! યથાર્થપણે છે હોં! આહા..હા..! ગૃહસ્થાશ્રમમાં ભલે હો. ગૃહસ્થાશ્રમમાં એ નહોતા. એ તો આત્માની પર્યાયમાં અને આનંદમાં હતા. આહા..હા..! એ દેહ છૂટી ગયો. ઓલા કહે, અમે માન્યા નહિ. આવું મરણ? પણ એ તો દેહની ક્રિયા છે એમાં શું થયું? અંદરમાં આત્મા સમાઈ ગયો છે અંદરમાં. દેહની ક્રિયા છૂટવાને વાર લાગે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

બનારસીદાસને એમ બન્યું. બનારસીદાસ સમકિતી જ્ઞાની હતા. આ સમયસાર નાટક બનાવ્યું. એમાંથી આ કળશટીકા બનાવી. એ દેહ છૂટવા ટાણે કાંઈક દેહ છૂટતા છૂટતા વાર લાગી. જોડેવાળા માણસો બેઠા હતા એને તર્ક ઉઠ્યો. પંડિતજીનો જીવ ક્યાંક રોકાઈ ગયો છે. જીવ છૂટતો નથી. ભાષા નહિ. અટકી ગઈ હતી. સ્લેટ લાવો. સ્લેટ એમ કે આ સ્લેટ આવતીને આ? લખવાની. 'જ્ઞાન કુતક્કા હાથ મારી અરી મોહના, ચલે બનારસીદાસ ફેર નહિ આવના.' આવા સંયોગ તમને ભાન ન મળે. દેહ છૂટતા વાર લાગી એ તો દેહની ક્રિયા છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એને તો આત્મજ્ઞાન, આત્મદર્શન એમાં લીન અંદર થયા. દેહની ક્રિયા થઈ એ થઈ. શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ. લોકોને ભાન ન મળે. બહારની આ ક્રિયા કરતા નહોતા અને આ કરતા નહોતા અને ધૂળ કરતા નહોતા. સાંભળને હવે. આ બધા

ક્રિયા કરનારા મરે ત્યારે (કહે) કરો પચ્ચખાણ, સમાધિના. હતો કે દિ' સમ્યગ્દર્શન વિના? આત્મા જે અનુભવ આનંદકંદ છે એની તો દૃષ્ટિ થઈ નથી. ક્યાંથી તારું સમાધિમરણ થાશે? આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે **'ભાવ અને ભાવ કરનારો ભેદ નથી.'** આહા..હા..! બહુ સરસ પેરેગ્રાફ ભાવાર્થનો. સવારનો શ્લોક પણ એવો હતો. બહુ સરસ. આહા..હા..! **'હવે વ્યવહારનય વિષે.'** કહે છે. યથાર્થ દૃષ્ટિનો વિષય પહેલા કહ્યો. હવે પરની સાથે નિમિત્ત સંબંધ છે વ્યવહાર એ કહે છે. **'વ્યવહારનયથી આત્માને પરદ્રવ્યનો જ્ઞાતા,...'** કહેવામાં આવે છે. વ્યવહારથી. અભૂતાર્થનયથી, અસત્યાર્થનયથી. આહા..હા..! પરને જાણનારો, પરને દેખનારો, પરની શ્રદ્ધા કરનારો અને પરનો ત્યાગ કરનારો, રાગનો ત્યાગ કરનારો એ વ્યવહારનયથી કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! હવે આ નિશ્ચય અને વ્યવહાર. અરર! સમજાણું કાંઈ? આ ગ્રંથ તો પહેલા હજારો વર્ષ પહેલાની આ ટીકા છે અને મૂળ ગાથા બે હજાર વર્ષ પહેલાની છે. કુંદકુંદાચાર્ય ભગવાન પાસે ગયા હતા. આઠ દિન રહીને આવીને આ બનાવ્યું છે. સીધી ભગવાનની વાણી આવી છે આ તો. સમજાણું કાંઈ? બીજા શાસ્ત્રમાં આવી વાત છે જ નહિ. એ તો આ દયા પાળો ને વ્રત કરો ને અપવાસ કરો એ વાતું છે તો એ વાત સંભળાવે. શ્રેણિકા રાજાની રાણીએ આવા અપવાસ કર્યા. આવા કર્યા, અપવાસ કરો. આહા..હા..! એય..! શાંતિભાઈ! અંત.... મારવાડમાં વધારે, સ્થાનકવાસીમાં. શ્રેણિક રાજાની રાણીએ અપવાસ બહુ કરેલા એ વાંચે એટલે ઓલા બીજા અપવાસે ચડી જાય બધા બિચારા. સમ્યગ્દર્શન શું છે એની તો ખબરું ન મળે. આહા..હા..! એ બધા અજ્ઞાન મરણે મરી ક્યાંય ચાલ્યા જવાના અવતાર. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, **'વ્યવહારનયથી આત્માને પરદ્રવ્યનો જ્ઞાતા, દૃષ્ટા, શ્રદ્ધા કરનાર, ત્યાગ કરનાર કહેવામાં આવે છે; કારણ કે પરદ્રવ્યને અને આત્માને નિમિત્તનૈમિત્તિકભાવ** છે.' પરદ્રવ્ય નિમિત્ત અને પોતાની પર્યાય નૈમિત્તિક. બસ, એટલો સંબંધ છે વ્યવહાર. પરમાર્થે તો કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું! આવું વાંચ્યું છે? નહિ. આ વાંચ્યું હતું ક્યાંય? સમયસાર તો પડ્યું હતું ઘરમાં. શાંતિભાઈને. આવો માર્ગ બાપા! આહા..હા..! **'જ્ઞાનાદિ ભાવોને પરદ્રવ્ય નિમિત્ત થતું હોવાથી...'** જુઓ, પોતાના જ્ઞાન આદિમાં પરદ્રવ્ય નિમિત્ત થતું હોવાથી. પણ નિમિત્ત હોય છે તો નિમિત્તથી થયું છે એમ નથી. માટે **'વ્યવહારી જન કહે છે કે—આત્મા પરદ્રવ્યને જાણે છે,...'** આહા..હા..! પોતાના જ્ઞાનમાં પરદ્રવ્ય નિમિત્ત છે એટલું દેખીને વ્યવહારીજન એમ કહે છે કે આત્મા પરને જાણે છે, **'પરદ્રવ્યને દેખે છે, પરદ્રવ્યનું શ્રદ્ધાન કરે છે, પરદ્રવ્યને ત્યાગે છે.'** એ વ્યવહારથી કથન નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધથી કહેવામાં આવ્યું છે. પરમાર્થે પરની સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. આવી વસ્તુની સ્થિતિ છે.

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

ભાદરવા વદ-૧૩, સોમવાર, તા. ૧૦-૧૦-૧૯૭૭, કળશ-૨૧૫, પ્રવચન નં.૪૭૪

૨૧૫ કળશ છે. હિન્દી. ૪૯૫ પાનું છે આમાં. બીજામાં ફેર હશે. ૨૧૫ કળશ છે.

शुद्धद्रव्यनिरूपणार्पितमतेस्तत्त्वं समुत्पश्यतो
नैकद्रव्यगतं चकास्ति किमपि द्रव्यान्तरं जातुचित्।
ज्ञानं ज्ञेयमवैति यत्तु तदयं शुद्धस्वभावोदयः
किं द्रव्यान्तरचुम्बनाकुलधियस्तत्त्वाच्च्यवन्ते जनाः।।२१५।।

ઝીણી વાત છે થોડી ભાઈ! આહા..હા..! માર્ગ બહુ ઝીણો.

'**શ્લોકાર્થ :— 'शुद्ध-द्रव्य-निरूपण-अर्पित-मतेः तत्त्वं समुत्पश्यतः' 'જેણે શુદ્ધ દ્રવ્યના નિરૂપણમાં બુદ્ધિને સ્થાપી-લગાડી છે...'** આહા..હા..! શું કહે છે? આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન આનંદકંદ છે. દ્રવ્યસ્વભાવ તો નિર્લેપ છે. સમજાણું કાંઈ? આ દ્રવ્યસ્વભાવ શું? દ્રવ્ય એટલે પૈસો હશે?

શ્રોતા :- એક અર્થ એવો પણ થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ એનું અહીં શું કામ છે? દ્રવ્ય એટલે આત્મા જે વસ્તુ છે વસ્તુ એમાં ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવ ત્રણ તત્ત્વ છે. ત્રણ અંશ સત્ છે. એમાં ઉત્પાદ-વ્યય છે એ પર્યાય છે અને ધ્રુવ છે તે ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે. નિશ્ચયથી તો નિશ્ચયનયનું કથન (છે) અહીંયાં. તો એ ત્રિકાળી દ્રવ્યસ્વભાવ નિશ્ચયનયનો વિષય છે. છે અંશ.

શ્રોતા :- ... નય સાથે આવ્યોને...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નયનું અંશ છે ત્રિકાળી. એક સમયની પર્યાય જે અવસ્થા છે એ પણ અંશ છે અને ત્રિકાળી ચીજ છે એ પણ અંશ છે. પણ અંશ એ પૂર્ણ વસ્તુ છે. આહા..હા..! એ શુદ્ધ દ્રવ્ય એનો અર્થ થયો.

'**જેણે શુદ્ધ દ્રવ્ય...**' શુદ્ધ ત્રિકાળ ચૈતન્યઘન, સામાન્યસ્વરૂપ ધ્રુવસ્વરૂપ, જ્ઞાયકસ્વરૂપ જેની દૃષ્ટિમાં આવ્યું એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! સમ્યગ્દૃષ્ટિએ શુદ્ધ દ્રવ્યના અનુભવમાં દૃષ્ટિ સ્થાપી છે. આહા..હા..! આવું ઝીણું! લોકોને બહારની પ્રવૃત્તિમાં રોકીને બિચારા... આહા..હા..! અંતર વસ્તુ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય અનંત-અનંત ગુણસ્વરૂપ ચૈતન્યચમત્કારી વસ્તુ આત્મા છે પૂર્ણ. એક સમયની વર્તમાન અવસ્થા એનાથી રહિત. એવા દ્રવ્ય સ્વરૂપમાં જેણે દૃષ્ટિ સ્થાપી છે. નિરૂપણનો અર્થ એનો અનુભવ કર્યો છે. એમ. નિરૂપણ તો કથન શૈલી છે. સમજાણું કાંઈ? શુદ્ધ દ્રવ્યના અનુભવમાં બુદ્ધિને લગાડી છે. શું કહે છે? આહા..હા..!

સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ, ધર્મની પહેલી શરૂઆત કરનાર ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે જે આત્મા ધ્રુવ કહ્યો ધ્રુવ એની ઉપર જેની દૃષ્ટિ છે અને શુદ્ધનો જેને અનુભવ છે. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આવું ઝીણું બહુ બાપુ! શું થાય? આહા..હા..!

શુદ્ધ દ્રવ્યમાં પોતાના ભાવને—બુદ્ધિને લગાવી છે. '**અને જે તત્ત્વને અનુભવે છે,...**' આહા..હા..! સમ્યગ્દૃષ્ટિ ધર્મની પહેલી સીઢીવાળો, ચોથા ગુણસ્થાનવાળો... આહા..હા..! પંચમ ગુણસ્થાન શ્રાવકનું એ તો કોઈ અલૌકિક ચીજ છે. સમજાણું કાંઈ? અને છઠ્ઠું-સાતમું ગુણસ્થાન મુનિ એ તો કોઈ સાંભળવા મળે નહિ એવી ચીજ છે. આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે, પ્રભુ! કે જેણે પોતાનો આત્મા પૂર્ણાનંદ જે સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરને અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંત આનંદ, અનંત વીર્ય પ્રગટ થયા એ ક્યાંથી થયા? ક્યાંય બહારથી આવે છે? અંતરમાં અનંત જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ આત્મા છે. એની ઉપર જે દૃષ્ટિ લગાવીને જેનો અનુભવ કરે છે. આહા..હા..! શુદ્ધ સ્વરૂપનો અનુભવ આનંદનું વેદન કરે છે. એ જીવને '**તે પુરુષને...**' છેને? આહા..હા..! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એનો માર્ગ બાપુ અત્યારે તો બહુ લોપ થઈ ગયો છે. બહારથી બધી પ્રવૃત્તિમાં કોલાહલ વિકલ્પ.

અહીં તો કહે છે કે એ શુભ અને અશુભ વિકલ્પ જે છે એ કોલાહલથી રહિત પ્રભુ અંદર છે. એવી ચીજમાં જેણે દૃષ્ટિ લગાવીને અનુભવ કર્યો. આહા..હા..! આનંદનું વેદન આવ્યું. સમ્યગ્દૃષ્ટિને ધર્મની પહેલી સીઢી, પહેલું સોપાન, પહેલું પગથિયું. આહા..હા..! '**તે પુરુષને...**' તે આત્માને. શું કહે છે? જેણે પોતાના ચૈતન્ય ભગવાન પૂર્ણ આનંદસ્વરૂપમાં દૃષ્ટિ લગાવીને અનુભવ કર્યો એવા આત્માને. '**एक-द्रव्य-गतं किम-अपि द्रव्य-अन्तरं जातुचित् न चकास्ति।**' '**એક દ્રવ્યની અંદર...**' એક વસ્તુની અંદર. ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ સિદ્ધ સ્વરૂપી પ્રભુ (છે) એવી અંતરમાં દૃષ્ટિ અનુભવ થયો એવા સમકિતી જીવને. આહા..હા..! એક દ્રવ્યમાં બીજા દ્રવ્યની કોઈ ગંધ દેખાતી નથી. એક દ્રવ્યમાં બીજું દ્રવ્ય છે જ નહિ. આહા..હા..! જે પ્રભુ આત્મા નિર્લેપ ચૈતન્ય વસ્તુ છે એવી ચીજ, પર્યાયમાં રાગ વિકાર આદિ છે, પણ જેની દૃષ્ટિ પર્યાય ઉપરથી ખસીને... આહા..હા..! ધર્મીની દૃષ્ટિ સ્વભાવ ઉપર ગઈ અને એ સ્વભાવનો અનુભવ કર્યો એવા સમકિતી જીવને એક દ્રવ્યની અંદર એક વસ્તુમાં બીજી વસ્તુ ભાસતી નથી. પોપટભાઈ! આ તો સમજાય એવું છે. આમાં કાંઈ છે નહિ. કરી શકતો તો નથી એ તો પ્રશ્ન અહીં નથી. આ તો એક ચીજમાં બીજી ચીજનો અભાવ છે. આહા..હા..! ભગવાન આત્મા પૂર્ણ અનંત શક્તિનો પિંડ પ્રભુ એનું જેને સમ્યગ્દર્શન થયું અને એ દ્રવ્યનો અનુભવ થયો, તેને એ આત્માને એક દ્રવ્યની અંદર બીજું દ્રવ્ય આવ્યું એમ ભાસતું નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- રૂપિયા આવ્યા એ ભાસે નહિ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- રૂપિયા-ફુપિયા ક્યાં ધૂળમાંય આવ્યા નથી. હસમુખ-બસમુખ એને

ઘરે રહ્યો એ. આહા..હા..! આવી વાત, બાપા! અહીં તો બહુ બીજી વાત કરશે હજી. જ્યાં આત્મા જ્ઞાનાનંદ પ્રભુ, જ્ઞાનનો સાગર એવો પર્યાયમાં જ્યાં અનુભવ થયો તો, જેમ સમુદ્રને કાંઠે જેમ પાણીની ભરતી આવે છે, ગુજરાતીમાં આપણે ભરતી કહે છે, પાણીની ભરતી આવે છે એમ સમ્યગ્દૃષ્ટિને આહા..હા..! પૂર્ણ સ્વરૂપની દૃષ્ટિ થતાં પર્યાયમાં આનંદ અને શાંતિની ભરતી આવે છે. આહા..! આવો માર્ગ આ શું હશે આ તે? આ જૈનનો માર્ગ આવો હશે? કે આ કાંઈ વેદાંતનો? ઓલા વેદાંત કહે છે એક આત્મા ને સર્વવ્યાપક ને. અરે! ભગવાન! એ વસ્તુ નહિ, બાપુ! આ તો વીતરાગમાર્ગની વસ્તુ છે. એ વેદાંત એક આત્મા સર્વવ્યાપક કહે છે એ વસ્તુ છે જ નહિ. આહા..હા..!

અહીંયાં તો ભગવાન એક જ આત્મા પરિપૂર્ણ પરમાત્મશક્તિથી ભરેલો છે. એ જેને દૃષ્ટિમાં આવ્યો અને એનો અનુભવ થયો '**તે પુરુષને એક દ્રવ્યની અંદર...**' પોતાની ચીજમાં. અંદર એટલે પોતાની ચીજમાં '**કોઈ પણ અન્ય દ્રવ્ય રહેલું બિલકુલ (કદાપિ) ભાસતું નથી.**' છે? શેઠ! ક્યાં છે?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નથી થતું. આત્મદ્રવ્યમાં શરીર ભાસતું નથી, કર્મ ભાસતું નથી, પુણ્ય-પાપનો ભાવ અંતરમાં ભાસતો નથી અને બધા ધંધા-બંધા આત્મામાં નથી એમ ભાસે છે. આહા..હા..! અરે! આવી વાત પણ...

'**એક દ્રવ્યની અંદર...**' એક વસ્તુની અંદર. જેમ એક આંગળીમાં બીજી આંગળી ભાસતી નથી. આ આંગળી છે એમાં બીજી આંગળી ભાસતી નથી. એમ એક વસ્તુમાં બીજી ચીજ ભાસતી નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ તો ઠીક પણ હજી આગળ લઈ જવું છે. આકરી વાત, બાપા! શું કહીએ? ક્યાં વીતરાગનો ધર્મ એનો નાદ કોણ સાંભળે? અહીં પ્રભુ કહે છે '**એક દ્રવ્યની અંદર કોઈ પણ...**' કોઈ પણ. ત્રણલોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર પણ આપણા દ્રવ્યમાં નથી, એ તો એનામાં છે. જિન પ્રતિમા, મંદિર પણ આત્મામાં નથી. આહા..હા..! અને પુણ્ય-પાપના ભાવ જે વિકલ્પ ને રાગ ને કોલાહલ છે એ પણ અંતર દ્રવ્યમાં નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! '**કદાપિ ભાસતું નથી.**' કોઈ કાળે પણ નથી ભાસતું એમ કહે છે. આહા..હા..!

જ્યાં પોતાની ચૈતન્ય ચીજ એનું સમ્યગ્દર્શન થયું—સત્યદર્શન, સ્વરૂપની યથાર્થ જ્ઞાનમાં જ્ઞેય બનાવીને પ્રતીતિ થઈ. અરે! આ કઈ જાતની વાત! જ્ઞાનમાં જ્ઞેય બનાવીને, આ શું હશે? અરે! ભગવાન! બાપુ! તારા મારગડા નાથ જુદા છે ભાઈ! તારી જ્ઞાનની વર્તમાન જે પર્યાય છે એમાં આખા દ્રવ્યને જ્ઞેય બનાવ્યું. એ પર્યાયમાં ધ્યેય બનાવ્યું. આહા..હા..! એ ધ્યેય બનાવીને જે અનુભવ થયો શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... પ્રભુ શાંતિનો સાગર છે. એ શાંતિની પર્યાયમાં શાંતિનું વેદન થયું સમ્યગ્દૃષ્ટિને. આહા..હા..! આ તો ધર્મની હજી પહેલી

સીઢી. બાપુ! પંચમ ગુણસ્થાન, છઠ્ઠું ગુણસ્થાન એ તો કોઈ અલૌકિક ચીજ છે. અત્યારે તો કંઈનું કંઈ માનીને લોકો બેઠા છે. બેસો, માનો બાપા! ભવ હારી જવાના. આહા..હા..! અહીંયાં તો એમ કહે છે કે એક ચીજમાં, બીજી ચીજ અનંત હોય, અનંતા સિદ્ધ હોય, પંચ પરમેષ્ઠી હો પણ પોતાની ચીજમાં એનો અભાવ છે. આહા..હા..! એમ સમ્યગ્દૃષ્ટિને અંતરમાં ભાસે છે. આહા..હા..!

'**રહેલું બિલકુલ ભાસતું નથી.**' આહા..હા..! '**यत् तु ज्ञानं ज्ञेयम् अवैति तत् अयं शुद्ध-स्वभाव-उदयः**' હવે અહીંયાં વધારે લે છે. જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન આત્મા, એ પુણ્ય-પાપનો ભાવ છે તે જ્ઞેય છે અને શરીર, વાણી, મન, પંચ પરમેષ્ઠી પણ જ્ઞાનનું જ્ઞેય છે, જ્ઞાનમાં જાણવાલાયક જ્ઞેય છે. આહા..હા..! તો એ જ્ઞેયને જાણવા છતાં '**જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે છે...**' છે? '**તે તો આ જ્ઞાનના શુદ્ધ સ્વભાવનો ઉદય છે.**' આહા..હા..! એ તો જ્ઞાનનો સ્વભાવ સ્વપરપ્રકાશક છે તો પોતાના સ્વભાવમાં સ્વપરપ્રકાશકપણું પ્રગટ થયું એ જ્ઞેયને જાણ્યું માટે જ્ઞેય અહીંયાં આવી ગયું (એમ નથી). આહા..હા..! આત્મા જ્ઞાનાનંદ પ્રભુ, જેની અંતર દૃષ્ટિમાં આવ્યું એ જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે, પણ જ્ઞેયને જાણતા જ્ઞેય જ્ઞાનમાં આવી ગયું, એ જ્ઞેયનું જ્ઞાન છે તો જ્ઞેયને કારણે આવ્યું એમ નથી. આહા..હા..! શું કહે છે? દયા, દાન, વ્રત આદિનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ ખરેખર તો જ્ઞાનનું પરજ્ઞેય છે. તો પરજ્ઞેયને જાણવા છતાં એ રાગ જ્ઞાનમાં આવ્યો નથી અને જ્ઞાન રાગને અડતું પણ નથી. આવી વાતું! આવી વાતું ક્યાંથી કાઢી? આ જૈનમાર્ગ હશે આવો? જૈનધર્મ અમે તો ભાઈ સાંભળતા કે દયા પાળવી, વ્રત કરવા, અપવાસ કરવા, મોટા મંદિર બનાવવા, જાત્રા કરવી, બે-પાંચ લાખ ખરચીને મોટા રથયાત્રા કાઢવી, ગજરથ કાઢવા. અરે! પ્રભુ સાંભળ તો ખરો, ભાઈ! આ તો પ્રભુનો માર્ગ (એવો છે). પરદ્રવ્યની ક્રિયા કાંઈ કરી શકે એવું આત્મામાં છે જ નહિ. આહા..હા..!

અહીં તો પરદ્રવ્યને જાણે છે એ પણ પરદ્રવ્યને કારણે નહિ. પોતાના જ્ઞાનનો જ એવો સ્વભાવ છે કે પોતામાં રહીને સ્વપરને જાણે છે. એ પરને અડ્યા વિના અને પરને અહીં લાવ્યા વિના. શાંતિભાઈ! આવી વાતું છે. કોઈ દિ' ત્યાં દિલ્હીમાં સાંભળી નથી. એ કહેતા હતા. અભૂત.. શું કહેતા હતા કાંઈક? અરે! બાપુ! માર્ગ એ છે ભાઈ! અરે! શું કહીએ? ક્યાં કહીએ? જિનેશ્વર પરમેશ્વર સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ એનો માર્ગ જે છે... આહા..હા..! તો કહે છે કે પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો, નાથ! તારી ચીજ તને જે અનુભવમાં આવી, તો એ ચીજમાં બીજી ચીજ આવે છે એમ તો ભાસતું નથી, પણ બીજી ચીજનું જ્ઞાન થયું, એ બીજી ચીજ છે તો જ્ઞાન અહીં થયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! શાંતિથી સમજવું, પ્રભુ! આહા..હા..!

ઘણા વખતની એક વાત સવારમાં યાદ આવી હતી. હૃદય જાણે એવી વાત છે. આહા..હા..!

ઘણા વર્ષની વાત છે. (સંવત) ૧૯૫૮ની સાલ. એક બાઈ ખાનદાનની દીકરી હતી. ખાનદાનને ઘરે હતી પણ સાધન કાંઈ નહિ. પછી રોતી હતી. ૫૮ની સાલની વાત છે. કેટલા વર્ષ થયા? પોણો સો. આહા..હા..! ખાનદાનની દીકરી ખાનદાનને ઘરે વરાવેલી, પણ સાધન આજીવિકાનું પતિ પાસે નહિ. પતિ પરદેશમાં, દેશમાં એ બાઈ એકલી. આહા..હા..! અને બાળબચ્ચા. ખાવાનું સાધન નહિ, ઘરમાં ઠામઠીકરા હોયને ઠામ શું કહેવાય? પીત્તળની ગોળી. પીત્તળની ગોળી નહિ? બરતન. આ દહીં, દૂધ, છાશ રાખે. ઘરની એ શું કીધું? ગોળી એ મુસલમાનને ઘરે મૂકી અને પૈસા લઈને દાણા લે અને છોકરાઓને નભાવે. એમાં એકવાર એનો મોટો દીકરો મરી ગયો, રળતો હતો ઈ. પછી બાઈ રોતી હતી. આહા..હા..! સાંભળ્યું ન જાય. એ.. દીકરા! કોઈ નહિ ઘરમાં. એકલા રોયા વિના એને સખ ન આવ્યું. એકદમ રોવા માંડી. શું કહેવાય સાડલાનું? આહા..હા..! દીકરા તારા વિના અમારે રોટલાનું કોઈ છે નહિ. કહેનાર ન મળે. અરેરે! જ્યારથી મોડીયો બાંધીને આવી છું. મોડીયો નથી કહેતા? મોડીયો આમ લગન કરે છેને. મોડીયો બાંધે છેને. મોડીયો બાંધીને જ્યારથી આવી ત્યાંથી ક્યાંય એક દિ' રોટલાનું સખ ન મળે. એય..! એ રુદન સાંભળ્યા ન જાય, ભાઈ! તે દિ' ઉંમર વર્ષ ૧૧ની, ૧૨ની. ૧૨ વર્ષની ઉંમર. પોણો સો વર્ષ પહેલા. ૭૬ વર્ષ પહેલા. પોણો સો. ૮૮ થયાને હજી તો. અહીં તો ૮૮ વર્ષ થયા શરીરને. આહા..હા..! ધણી પરદેશમાં, સાધન ન મળે, છોકરાઓને કેમ બચાવવા? અને દીકરો મોટો રળાવ ગુજીરી ગયો. મોટો દીકરો ગુજરી ગયો, નાના બચ્ચા. એકલી રોવે. કોણ સાંભળે એને? ઘરમાં એકલી રોવે. આહા..હા..! અરેરે! જ્યારથી મોડીયો બાંધીને આવ્યા ત્યારથી એક દિ' સખ રોટલાનું પણ ન મળે. આહા..હા..! આ એક સંસારની દશા તો જુઓ! અને વાણિયાને ઘરે. આહા..હા..! એ રુદન પણ કોણ સાંભળે? ઘરમાં એકલા બેઠી રોતી, બહુ રોતી. આહા..હા..! એવી ચીજ અનંતવાર થઈ છે, પ્રભુ. એ નિર્ધનતાના દુઃખ એના... આહા..હા..! સાંભળ્યા ન જાય એવા પ્રભુ તેં દુઃખ પણ અનંતવાર ભોગવ્યા છે. એ મિથ્યાત્વને લઈને. વિપરીત માન્યતા. આહા..હા..! એ શરીરની ક્રિયા હું કરું છું, પૈસા હું કમાવ છું, દાળ-ભાત-રોટલા-શાકની ક્રિયા હું ભોજન કરું છું એ બધો મિથ્યાત્વભાવ છે. અને પાપના ભાવમાં ઠીક પડે છે. હિંસા, જૂઠું, વિષયભોગ વાસનામાં ઠીક પડે છે, મહામિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! અને પુણ્યની ક્રિયા દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો ભાવ એ પુણ્યથી મને ધર્મ થશે, મહા મિથ્યાત્વની દૃષ્ટિમાં એના અનંત ભવ ગયા છે.

અહીં પ્રભુ કહે છે કે એ મિથ્યાત્વનો જેણે નાશ કર્યો... આહા..હા..! પોતાની ચીજ આનંદસ્વરૂપનો, કોઈ વિકલ્પ જે વ્યવહારનો છે એની અપેક્ષા પણ નથી એવો આત્મા ભગવાન નિરપેક્ષ આનંદકંદ પ્રભુ... આહા..હા..! એની જેને દૃષ્ટિ અને અનુભવ થયો એ પરદ્રવ્ય મારામાં છે જ નહિ એમ તો માને છે, પણ પરદ્રવ્યનું જ્ઞાન થયું તો પરદ્રવ્યને લઈને જ્ઞાન થયું એમ પણ માનતા નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે પરદ્રવ્ય '**જ્ઞેયને જાણે છે તે તો આ જ્ઞાનના શુદ્ધ સ્વભાવનો ઉદય છે.**' એ રાગ આવ્યો દયા-દાનનો એને જ્ઞાની જાણે છે. એ જાણે છે એ જ્ઞાનના સ્વભાવનું પ્રગટપણું છે. રાગને કારણે નહિ. આહા..હા..! બહુ માર્ગ દુર્લભ ભાઈ! આહા..હા..! જન્મ-મરણ રહિત થવાની ચીજ ભગવાન પરમેશ્વર જે બતાવે છે ભાઈ! એ સમ્યગ્દર્શનની ચીજ શું છે? આહા..હા..! અને સમ્યગ્દર્શનનો વિષય ધ્યેય પરમાત્મ પોતે સ્વરૂપ આત્માનું. આહા..હા..! એની પ્રતીતિ અને અનુભવમાં ધર્મીને એવું ભાસે છે કે મારી ચીજમાં તો રાગાદિ, કર્મ આદિ મારામાં છે જ નહિ. આહા..હા..! છે નહિ એટલું તો નહિ, પણ મારો જ્ઞાનસ્વભાવ છે એ મારા સ્વભાવને કારણે... આવ્યું? જ્ઞાનના શુદ્ધ સ્વભાવનું પ્રગટપણું છે. એ રાગ આવ્યો દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો એને જાણવું એ મારા જ્ઞાનનું પ્રગટપણું, મારા જ્ઞાનનું પ્રગટપણું છે. એમાં રાગને કારણે જ્ઞાન પ્રગટ થયું એમ નહિ. આહા..હા..! એવી વાત છે, શેઠ! આહા..હા..! અરે! એને નિજઘરની વાત સાંભળવા મળે નહિ, પરઘરની વાતું સાંભળી સાંભળીને મરી ગયો. જિંદગી ગઈ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

પ્રભુ! તારું નિજઘર તો એવું છે કે એ રાગને જાણે છે એ તારા જ્ઞાનસ્વભાવની પ્રગટ દશાનું કારણ છે, રાગને કારણે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શેઠ! આહા..હા..! ચૈતન્યસ્વરૂપ છોને નાથ તું. ચૈતન્યના પ્રકાશનું નૂર ચમત્કારી ચીજ તું છો. આહા..હા..! એવું જેને અંતર ભાન થયું તો એ કહે છે કે મારી ચીજમાં વ્યવહારરત્નત્રયનો વિકલ્પ એ પણ મારામાં નથી, પણ હું વ્યવહારરત્નત્રયને જાણું છું એ મારા જ્ઞાનના સ્વભાવના પ્રગટપણાને કારણે જાણું છું, એને કારણે નહિ. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! બહુ ફેર, બાપુ! અરેરે! ક્યાં કહેવું? કોને કહેવું આ? આહા..હા..! સત્ય સ્વરૂપ પ્રભુનું આવું છે.

'**જ્ઞેયને જાણે છે...**' જ્ઞાન જ્ઞેયને પોતાનું માને છે એ તો પ્રશ્ન છે જ નહિ. સમજાણું કાંઈ? ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપી ચૈતન્યપ્રકાશના નૂરનું તેજનું પૂર. આહા..હા..! એ આત્મા સિવાય પરજ્ઞેય રાગથી પુણ્ય, દયા, દાનથી માંડીને પરજ્ઞેય બધા, તેને પોતામાં છે એમ તો માનતો નથી, પણ પરજ્ઞેયને જાણે છ (એમ પણ નથી). આહા..હા..! એ જાણે છે એ તો પોતાના શુદ્ધ સ્વભાવનું પ્રગટપણું સ્વપરપ્રકાશનું છે તેને કારણે જાણે છે. આહા..હા..! એ રાગને જાણે છે એમ નહિ. નિશ્ચયથી તો પોતાની પર્યાયને જાણે છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ! એટલે માણસને એમ કે આ તો નિશ્ચયની વાતું છે. બાપુ! નિશ્ચય એટલે સત્ય. ભાઈ! તને તારા સત્યની ખબર નથી. આહા..હા..! એ સત્યસ્વરૂપ પ્રભુ અંદર ચૈતન્ય ચમત્કારી ચીજ પડી છે. એ ચૈતન્યનું જ્યાં ભાન થયું, તો કહે છે કે રાગને અને જ્ઞેયને જાણે છે એ તો જ્ઞાનના સ્વભાવના પ્રગટપણાને લીધે જાણે છે. એ રાગને કારણે નહિ અને રાગને જાણતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભાષા તો પ્રભુ સાદી છે, પણ ભાવ બહુ ઝીણા, નાથ! આહા..હા..! ઘણી ગંભીર વાત, ભાઈ! તારી ચીજ અંદર ગંભીર પડી છે. અનંત-

અનંત ગુણરત્નાકરનો સાગર તારી ચીજ છે અંદર. ચૈતન્ય ચમત્કારી પદાર્થ છે, જેમાં અનંત આનંદ, અનંત જ્ઞાન, અનંત શાંતિ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા પડી છે, પ્રભુ! આહા..હા..! એવી પ્રભુતાનો જેને પર્યાયમાં અનુભવ થયો, એ ધર્મી જીવ એમ જાણે છે કે મારી ચીજમાં પરદ્રવ્ય, રાગ, પુણ્ય, દયા, દાન, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ કોઈ વસ્તુ મારી ચીજમાં નથી. વ્યવહારરત્નત્રયનો જે દયા, દાન, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો ભાવ એ રાગ છે. એ રાગ પણ મારી ચીજમાં નથી. ત્યારે કહે, એને જાણે છેને? એ જાણે છે તો મારા સ્વભાવના સામર્થ્યને કારણે હું જાણું છું, કોઈ રાગને કારણે જાણું છું એમ નથી. આવુ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. સમજાણું કાંઈ? અરે! આવી સત્ય વાત પણ સમજવામાં ન આવે અને સત્ય હજી તો કાને ન પડે અરેરે! એ કે દિ' સમજે? પ્રભુ! જૈનનો સાધુ પણ અનંતવાર થયો, પંચ મહાવ્રત લીધા, હજારો રાણી છોડી, પણ એ ક્રિયાનો રાગ છે અને એ મારી ચીજ છે અને એનાથી મને લાભ થશે. એ મિથ્યાદર્શનનું સેવન એણે કદી ન છોડ્યું. આહા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવે જે કહ્યું એ સંતો આડતિયા થઈને જગતને જાહેર કરે છે. માલ તો સર્વજ્ઞનો છે. પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા જિનેન્દ્ર. માલ એ આડતિયા થઈને સંતો જગતને જાહેર કરે છે. પ્રભુ! ભગવાન તો આમ કહે છેને. આહા..હા..! તારી ચીજ જે સ્વપરપ્રકાશક જ્ઞાનનું નૂર પૂર છે એનું અંતર્મુખ થઈને જેને ભાન થયું તે આત્મા, એ પુરુષ લીધુંને? એ પુરુષ કહો, પુરુષ એટલે આત્મા, એ આત્મા પરદ્રવ્ય રાગ વ્યવહારરત્નત્રય, પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ ઉઠે છે, દયા, દાનનો એ રાગ મારામાં છે એમ સમકિતી, ધર્મી માનતા નથી. એટલું તો નહિ, એ ઉપરાંત રાગને જ્ઞાન જાણે છે એ જ્ઞેયને, તો એ જ્ઞેયના સામર્થ્યથી જાણે છે એમ નથી. અને જ્ઞેય રાગ છે તો એને જાણે છે એમ નથી. પોતાના જ્ઞાન સ્વભાવમાં સ્વપરપ્રકાશનો ઉદય નામ પ્રગટ થાય છે. આહા..હા..! આવી વાતું! મીઠાલાલજી! વાત તો મીઠી સુંદર છે પ્રભુની. અરેરે! આ બહારના ભભકા અને ઠઠા... આહા..હા..! મારી નાખે જગતને. બહારના એક તો પુણ્યના ફળ હોય બાહ્યમાં, એમાં એકવાર એક આમ ધર્મની ક્રિયા દયા, દાન, વ્રત ને ભક્તિ ને અપવાસ એય..! ધમધમાલ.. ધમાલ... આહા..હા..! ધર્મને નામે ધમાધમ ચલી. અમારે ચેતનજી બોલે છેને. 'ધામધુમે ધમાધમ ચલી, જ્ઞાનમાર્ગ રહ્યો દૂર.' આહા..હા..! ભગવાન! ધમાધમ. આ કરવું ને આ કરવું ને આ કરવું ને આ કરવું. કરવું એ તો મરવું છે સાંભળ તો ખરો. એ રાગનું કરવું એ રાગની ક્રિયા મેં કરી એ તો તારી શાંતિનો નાશ થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે કે એ તો '**જ્ઞાનના શુદ્ધ સ્વભાવનો ઉદય છે.**' રાગ દયા, દાનનો વિકલ્પ ઉઠ્યો સમકિતીને પણ અને શરીર, વાણી, મંદિર, ભગવાનની પ્રતિમા દેખાણી એ તો જ્ઞેય છે. તો એ જ્ઞેય છે તો જ્ઞેયને કારણે એને જાણવું થયું એમ નથી. અહીંયાં તો જ્ઞાનને કારણે સ્વપરપ્રકાશકનો ઉદય થયો એ કારણે જાણે છે એમ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..!

આવી વાત! માંડ પેસવી કઠણ. આહા..હા..! અરેરે! ચાર ગતિમાં રખડીને દુઃખી છે. શું કહે છે?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઓલા ચોપડા વાંચે એમાં કેમ સમજણ પડે છે? જેમાં રુચિ હોય ત્યાં વીર્ય જાય. સુજાનમલજી! રુચિ અનુયાયી વીર્ય. લ્યો! જ્યાં રુચિ હોય ત્યાં વીર્ય કામ કરે. જેની જરૂરિયાત જાણે ત્યાં પુરુષાર્થ કામ કરે. આહા..હા..! એને રાગ ને પુણ્ય-પાપની જરૂરિયાત જાણી તો ત્યાં અજ્ઞાનનો પુરુષાર્થ કરે. ભગવાન આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ ચૈતન્ય જ્ઞાતા જ્ઞાનનો સાગર, એની જરૂરિયાત જાણે તો તેની રુચિ કરીને ત્યાં વીર્ય જોડે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ તો પાછળના શ્લોકો છેને. બહુ ઊંચી ચીજ છે. આહા..હા..! ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવના કહેલા તદ્દન માખણ છે. છાશમાંથી નીકાળીને કાઢી નાખેને. છાશ નીચે પછી માખણ રહી જાય. આહા..હા..! એમ પ્રભુ તારી પ્રભુતાનું જો તને ભાન થઈ જાય... આહા..હા..! અને થાય જ છે, તો એ જ્ઞાનમાં પર જણાય છે એ પરના સામર્થ્યને કારણે નહિ, એ તો પોતાના જ્ઞાનમાં સ્વતઃ સ્વભાવથી સ્વપરપ્રકાશકના સામર્થ્યથી જણાય છે. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. ક્યાં લઈ જવો? એને ક્યાં ઉપાડી જવો? આહા..હા..!

'આમ છે તો પછી લોકો...' **'द्रव्य-अन्तर-चुम्बन-आकुल-धियः'** **'જ્ઞાનને અન્ય દ્રવ્ય સાથે સ્પર્શ હોવાની માન્યતાથી આકુળ બુદ્ધિવાળા થયા થકા...'** આહા..હા..! પ્રભુ! આમ તો છે તો તારું જ્ઞાન રાગને જાણે છે તો મને રાગનો સ્પર્શ થયો, શરીરને જાણે છે તો શરીરનો સ્પર્શ થયો એમ આકુળિત કેમ થાય છે તું? સમજાણું કાંઈ? અગ્નિ આવે છે તો અગ્નિ તો જ્ઞેય છે અને આત્મા જાણે છે. જાણતું થકુ જ્ઞાન કોઈ અગ્નિને અડતું નથી. આહા..હા..! એ તો જ્ઞાનમાં જ્ઞેય છે. તો જ્ઞાનમાં જ્ઞેયને જ્ઞાન અડતું નથી અને મારું જ્ઞાન પરને જાણે છે અને હું પરને અડ્યો એમ આકુળિત કેમ થયો? એમ દુઃખી કેમ થાય છે તું? આહા..હા..! પોપટભાઈ! આવી વાતું છે બાપુ આ તો. આહા..હા..!

'જ્ઞાનને અન્ય દ્રવ્યો સાથે સ્પર્શ...' દેખો! જાણે મારું જ્ઞાન રાગને સ્પર્શ કર્યો, મારા જ્ઞાને શરીરને સ્પર્શ કર્યો, મેં જાણ્યું તો પરનો સ્પર્શ કર્યો. જાણવામાં પરનો સ્પર્શ ક્યાં આવ્યો? આહા..હા..! આવી વાતું છે, શેઠ! આહા..હા..! પ્રભુ! આહા..હા..! અરે! પરમસત્ય સાંભળવા મળે નહિ, પ્રભુ! એ ક્યાં જાય? શું કરશે? આહા..હા..! સોનગઢની અંદર સોનગઢ-સોનું આત્મા છે. એમાં કાટ નથી લાગતો એ સોનગઢ આત્મા છે. બહેને નથી કહ્યું? આમાં આવ્યું છે હમણાં. ...ભાઈએ લખ્યું છે. નહિ? ગુજરાતીમાં. કનકને કાટ લાગે નહિ. કનક નામ સોનાને કાટ હોય નહિ પ્રભુ. એમ અગ્નિમાં ઉધઈ ન હોય. અગ્નિમાં ઉધઈ હોય? લાકડામાં ઉધઈ (થાય). અગ્નિમાં ઉધઈ હોય? એમ ભગવાન આત્મામાં આવરણ, ઉણપ અને અશુદ્ધતા ન હોય. આહા..હા..! ગુજરાતીમાં આવ્યું છે. મોઢા આગળ છે. બહુ માગણી આવે છે. આજે

દોઢસોની માગણી આવી છે ત્યાંથી મદ્રાસથી. વચનામૃત દોઢસો મૂક્યા ત્યાં ખલાસ થઈ ગયા. અને છપાય છે એ આવે ત્યારે વાત. કાંતિભાઈ કહેતા હતા. કાંતિભાઈ છેને આપણા? દોઢસોની માગણી આવી છે ત્યાંથી. મદ્રાસ, શાંતિભાઈ નહિ? આપણા લાઠીવાળા ભાયાણી. એ પૈસા ખરચે છે વધારે. પાંચ લાખનું મંદિર બનાવ્યુંને. પચાસ હજાર પહેલા આપ્યા હતા. હમણાં મહોત્સવમાં એ પૈસા ખરચશે. પૈસા બહુ નથી, પણ ઉદાર માણસ છે. લાઠીવાળા ભાયાણી. એનો પત્ર આવ્યો છે. દોઢસો મોકલો. પણ અત્યારે છે ક્યાં? એથી તો છાપવાનું કહ્યું છે ભાઈને. ૧૬ હજાર પુસ્તક છપાવો. ૬ હજાર ગુજરાતી અને ૧૦ હજાર હિન્દી. અને જેટલા સાડા દસ હજાર આત્મધર્મના ગ્રાહક છે એ બધાને એક એક ભેટ આપવું. આહા..હા..! પહેલી ગુજરાતી છપાય છે. બીજી પછી છપાશે.

શ્રોતા :– ..બીજીએ છાપવી પડશે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– એ પછી વળી. અહીં તો તૈયાર છે. આહા..હા..!

એ અગ્નિમાં ઉધઈ ન હોય એમ નાથ! તારી ચીજ અંદર આનંદનો નાથ પ્રભુ તું છોને. તારી ચીજને આવરણ ન હોય. તારી ચીજમાં ઊણપ ન હોય. ઊણપ સમજ્યા? ઓછપ-ખામી અને અશુદ્ધતા ન હોય. આહા..હા..! એ તો પર્યાયમાં અશુદ્ધતા અને ઊણપ (છે). વસ્તુ જે ત્રિકાળ આનંદનો નાથ પ્રભુ બિરાજે છે... આહા..હા..! એને આવરણ શું? ઓછપ-ઊણપ શું? અશુદ્ધતા શું? એ પહેલું વ્યાખ્યાનમાં કહ્યું હતું. છાપામાં નાખ્યું છે. ભાઈ!

એમ ત્રણલોકનો નાથ આત્મા બાપુ! પણ તને કેમ બેસે ભાઈ! આહા..હા..! પામર તરીકે માન્યો એને પ્રભુતા કેમ બેસે? એને તો આમ કે દયાનો કરનારો ને વ્રતનો પાળનારો. આહા..હા..! અપવાસનો કરનારો અને હવે આવી ક્રિયાનો કરનારો માન્યો, એને આ પ્રભુતા કેમ બેસે અંદર? આહા..હા..! અને એના શરણ વિના ક્યાંય શાંતિ નથી. આહા..હા..!

અહીંયાં તો એમ કહે છે કે ધર્મી જીવના જ્ઞાનમાં જ્ઞેય જણાય છે એ ક્યા કારણે? એ તો જ્ઞાનના સ્વભાવના સામર્થ્યને કારણે જણાય છે, જ્ઞેયને કારણે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ પ્રશ્ન અમારે ૮૩ની સાલમાં ઉઠ્યો. ૮૩ની સાલ. કેટલા વર્ષ થયા? ૫૦. ૫૦ વર્ષ પહેલાં એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો. દામનગર દામનગર છેને ત્યાં શેઠિયા હતાને એક દામોદર શેઠ. દસ લાખ રૂપિયા. તે દિ' ૬૦ વર્ષ પહેલાં દસ લાખ. અત્યારે તો સાધરણ પાસે પાંચ ને દસ લાખ તો ઘણાને છે. પણ એ તો કરોડ અત્યારે હોય તો એ પાંચ લાખ ગણાય પૂર્વના. એની પાસે દસ લાખ રૂપિયા અને બહુ મોટી ઊપજ. હવે એની સાથે ચર્ચા થઈ. વીરજીભાઈ હતા વકીલ, જામનગરના. હું નીચે બેસતો હતો અને મેડી ઉપર ચર્ચા થઈ. શેઠ કહે કે આ લોકાલોક છે તો કેવળજ્ઞાન થાય છે. વીરજીભાઈ કહે કે લોકાલોક છે તો જ્ઞાન થાય છે એમ નથી. પોતાના જ્ઞાનની પર્યાયની તાકાતથી કેવળજ્ઞાન થાય છે. મોટી ચર્ચા થઈ હતી. ૫૦ વર્ષ પહેલાંની વાત છે આ તો. અત્યારે તો... ૮૩ની સાલ. સંવત્

૧૯૮૩. એ નીચે ઉતર્યા. મને વાત કરી. કહ્યું, આમ છે. કીધું એમ નથી. પોતાની કેવળજ્ઞાનની પર્યાય લોકાલોક છે તો છે એમ છે જ નહિ. લોકાલોકનું અસ્તિત્વ ભિન્ન છે અને પોતાની કેવળજ્ઞાનની પર્યાયનું અસ્તિત્વ સંબંધ ભિન્ન છે. આહા..હા..! અરે! કાંઈ ખબર ન મળે. સમજાણું કાંઈ? આ તો ૫૦ વર્ષ પહેલાં મોટી ચર્ચા થઈ. એ અત્યારે પણ ગડબડ છે એની. આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે કે જ્ઞેય જે જણાયું, તો જ્ઞેય છે તો જ્ઞાનમાં જણાયું? કે જ્ઞાનને કારણે સ્વપરપ્રકાશકના સામર્થ્યથી ઉદયથી પ્રગટ જણાયું? આહા..હા..! ભગવાનની પ્રતિમા દેખી એ જ્ઞેય છે અને જ્ઞાનમાં જણાણી. પણ એ જ્ઞાનમાં જણાણી અંદર તો એ જ્ઞેયથી અંદર જ્ઞાન આવ્યું? કે જ્ઞાનના સ્વભાવને કારણે, સ્વપરપ્રકાશકને કારણ, સ્વભાવના ઉદયને કારણે પરને જાણ્યું? પોતાને કારણે જાણ્યું છે, પરને કારણે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એને સ્વભાવ, જ્ઞાનસ્વભાવનું માહાત્મ્ય નથી. જ્ઞાનસ્વભાવ અનંત-અનંત સામર્થ્યવાળું તત્ત્વ. એને પરજ્ઞેય હોય તો જ્ઞાન થાય છે એવી ચીજ નથી. એ જ્ઞાન છે તો સ્વપરપ્રકાશકનું પ્રગટવું થાય છે. આહા..હા..! આમ ધર્મી જાણે અને માને છે. આનાથી વિપરીત માને તે મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાની છે. એને જૈનધર્મની ખબર છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'અન્ય દ્રવ્ય સાથે સ્પર્શ હોવાથી...' અરે! મને અગ્નિ જણાણી તો અગ્નિનો મેં સ્પર્શ કર્યો, રાગ જણાયો તો રાગનો મેં સ્પર્શ કર્યો. એમ કેમ થાય છે તને? આહા..હા..! પરની ચીજ તો તારામાં નથી, પણ પરના કારણે તારું જ્ઞાન પરથી જણાયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! અરેરે! આવું તત્ત્વ! ભગવાન જિનેન્દ્રદેવ ત્રિલોકનાથ સીમંધર પરમાત્મા તો ત્યાં દિવ્યધ્વનિ દ્વારા પોકાર કરે છે મહાવિદેહમાં. આહા..હા..! ભગવાન બિરાજે છે સાક્ષાત્. પાંચસો ધનુષનો દેહ, કરોડ પૂર્વનું આયુષ્ય. પ્રભુ તો વીસમા મુનિસુવ્રત ભગવાન થયા ત્યારે દીક્ષા લીધી છે. અહીં મુનિસુવ્રતનાથ ૨૦મા તીર્થંકર હતાને, ત્યારે દીક્ષા લીધી છે. કરોડ પૂર્વ. એક પૂર્વમાં ૭૦ લાખ કરોડ અને ૫૬ હજાર કરોડ વર્ષ જાય. આહા..હા..! એટલા કરોડ પૂર્વનું પ્રભુનું આયુષ્ય છે. ઋષભદેવ ભગવાનનું ૮૪ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. આ કરોડ પૂર્વનું આયુષ્ય છે. આહા..હા..! તો ભગવાનની વાણી આ નીકળે છે ત્યાં. એ વાણી અહીંયાં આવી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'જ્ઞાનને અન્ય દ્રવ્ય સાથે સ્પર્શ હોવાથી...' એમ કે હું આ રાગને જાણું છું તો મેં રાગનો સ્પર્શ કર્યો. ગુજરાતી ભાષામાં રાગને હું અડ્યો. અડે કોને? આહા..હા..! જ્ઞાન રાગને અડે કદી? આહા..હા..! વીંછીનો ડંખ શરીરમાં લાગે છે, વીંછીનો ડંખ, તો એને જાણનારો જાણે કે આ છે, પણ એ જ્ઞેય છે ડંખ લાગ્યો તો અહીં એનું જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. દુનિયાથી બહુ જુદી જાત છે, ભાઈ! વીતરાગ પરમેશ્વરનો માર્ગ ક્યાંય બીજે છે નહિ. આહા..હા..! જૈનમાં જન્મ્યાને ખબરું ન મળે, અન્યમાં તો ક્યાં છે? આહા..હા..!

'અન્ય દ્રવ્ય સાથે સ્પર્શ હોવાની માન્યતાથી આકુળ બુદ્ધિવાળા થયા થકા તત્ત્વથી શા માટે ચ્યુત થાય છે?' સ્વરૂપથી શા માટે ચ્યુત થાય છે? હું રાગમાં ગયો, મેં પુણ્યને જોયું તો હું પુણ્યમાં ગયો એમ તત્ત્વથી ચ્યુત શા માટે થાય છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

લક્ષ્મી તો પોતાના સ્વરૂપમાં છે જ નહિ, પણ લક્ષ્મી થઈ તેને જ્ઞેય તરીકે જાણે છે. તો એ જ્ઞેય છે લક્ષ્મી માટે જાણ્યું એમ નથી. અહીં જાણવામાં સ્વભાવના સ્વપરને જાણવાના સામર્થ્યથી જાણે છે. જાણે છે એટલો તારો સ્વભાવ છે. લક્ષ્મી મારી છે એમ માને છે એ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ માને છે અને લક્ષ્મી જ્ઞેય છે તો જ્ઞેય છે તો અહીંયા જ્ઞાન થાય છે એ પણ મિથ્યાદૃષ્ટિની માન્યતા છે. આહા..હા..! આ જ્ઞાનસ્વભાવ ભગવાન છે માટે હું સ્વ અને પરપ્રકાશ જાણું છું એવી માન્યતા સમકિતી ધર્મીજીવની હોય છે. આહા..હા..! લોકોને નથી બિચારા સાંભળ્યુંને. એટલે લોકો વિરોધ કરે. એ વિરોધ એનો કરે છે, અહીંનો નહિ. એણે સાંભળ્યું નથીને, પ્રભુ! આહા..હા..! એનો માર્ગ અંદર જે સત્ય છે એ સાંભળવામાં આવ્યું નથી એટલે અહીંની વાતનો વિરોધ કરે. એય..! ત્યાં તો એકાંત કરે છે. રાગથી, વ્યવહારથી ધર્મ માનતા નથી, નિમિત્તથી આત્મામાં કાંઈ થાય છે એમ માનતા નથી. બરાબર વાત છે, ભાઈ! વાત તારી સાચી છે. અહીં તો નિમિત્તથી જ્ઞાન થાય છે એમ પણ નથી. નિમિત્તથી ધર્મ થાય છે એ તો છે જ નહિ. એમ વ્યવહારરત્નત્રયથી આત્મામાં ધર્મ થાય છે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન એમ તો છે જ નહિ, પણ વ્યવહારને જાણે છે તો એને એકમેક થઈને જાણે છે એમ પણ નથી. પોતામાં રહીને પોતાના સ્વભાવના સામર્થ્યથી સ્વ અને પરને જાણે છે. એવા પ્રભુ આત્માનો સ્વભાવ છે. આહા..હા..! ક્યાં ફેર? આ નથી કહેતા માણસ? કે 'આનંદ કહે પરમાનંદા માણસે માણસે ફેર, એક લાખે તો ન મળે અને એક ત્રાંબિયાના તેર.' એમ વીતરાગ કહે છે કે તારે અને મારે તત્ત્વનો બહુ ફેર, ભાઈ! આહા..હા..! વાતે વાતે ફેર. તારે અને મારે મેળ નહિ ખાય. આહા..હા..!

અરેરે! સર્વજ્ઞની ગેરહાજરી થઈ. પરમાત્માના વિરહ પડ્યા ભરતક્ષેત્રમાં અને કેવળજ્ઞાન ઉત્પત્તિના વિરહ પડ્યા. આહા..હા..! પછી લોકો ઝઘડ્યા. જેમ બાપ મરી જાય, લક્ષ્મી જાય અને છોકરાઓ લડે. આ મકાન મારું, આ મકાનમાં અમે રહીએ છીએ. મોટો છોકરો કહે હું અહીં પચાસ વર્ષથી રહું છું માટે એ મકાન મારું. એને ગણવું નહિ વહેંચવામાં. થાય છેને એવું? પોપટભાઈ! એમ થાય છે બધું. અમે તો ઘણું જોયું છે બાપા અહીં તો. આ ૮૮ વર્ષમાં તો. ૧૭ વર્ષની ઉંમરથી તો બધું ઘણું જોઈએ છીએ. દુકાનમાં હતા ત્યારે પાંચ વર્ષ દુકાન, ત્યાં પણ ઘણું જોયું છે. ૧૭ થી ૨૨ વર્ષ. ઘણું જોયું, ઘણું જોયું. આહા..હા..! એના બાપને છોકરો કહે. ચાર છોકરા. બીજા નાના નાના હોય. એક મોટો હોય ૫૫-૬૦ વર્ષનો. બીજા હોય ૩૫-૨૦. ઓલો મોટો કહે પણ હું બાપ સાથે રહ્યો છું. જાજું મારો ભાગ કાંઈક વધારે કરજો. કહે નહિ. સરખા ભાગ પાડો. એ.. ઝઘડા. એમ પરમાત્માના વિરહ

પડ્યા, કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ નહિ અને ધર્મને નામે ઝઘડા ઉભા કર્યા. એક કહે કે દયા, દાન અને વ્રતથી ધર્મ થાય, બીજો કહે કે ભગવાનની ભક્તિ ધર્મ થાય, ત્રીજો કહે ભગવાનની જાત્રા કરતા-કરતા ધર્મ થાય. આવા ઝઘડા ઉભા કર્યા. આહા..હા..! અહીં પરમાત્મા કહે છે કે તારી જાત્રા કરવાથી ધર્મ થાય. તું જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ ઉપર આરૂઢ થા ત્યારે તને ધર્મ થાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'આકુળ બુદ્ધિવાળા થયા થકા તત્ત્વથી...' 'किं च्यवन्ते' 'શા માટે ચ્યુત થાય છે?' આહા..હા..! પરને જાણવામાં પર ઉપર લક્ષ કેમ કરે છે? એમ કહે છે. પરને જાણવામાં પર ઉપર લક્ષ કેમ કરે છે? એ તત્ત્વથી ચ્યુત શું કામ થાય છે? એમ કહે છે. આહા..હા..! પ્રભુ! ઝીણી વાત, નાથ! તારા મારગડા વીતરાગના. આહા..હા..! અરેરે! ક્યાં કહેવું? કોને (કહેવું)? અહીંયાં તો કહે છે કે રાગને જાણવામાં રાગનું લક્ષ શું કામ કરે છે? વ્યવહારને જાણવામાં વ્યવહારનું લક્ષ શું કામ કરે છે? આહા..હા..! તારા લક્ષથી એમાં વ્યવહાર અને નિશ્ચયનું જ્ઞાન સ્વયં તારાથી થાય છે. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આવો માર્ગ, બાપુ! આહા..હા..!

ભગવાન બિરાજે છે દેહમાં. બધા ભગવાન સ્વરૂપે છે. આહા..હા..! દેહ છે સ્ત્રીનો, પુરુષનો એ તો માટી અને હાડકા-માંસ છે, એ કાંઈ આત્મા નથી. તેમ અંદર પુરુષ-સ્ત્રીના વેદનો વિકલ્પ ઉઠે એ કાંઈ આત્મામાં નથી. આત્મા તો નિર્લેપ શુદ્ધ ચૈતન્ય દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ કહે છે કે પરને જાણવામાં પરનું લક્ષ શું કામ કરે છે? આહા..હા..! કે પરનું લક્ષ કરું તો હું પરને જાણનારો છું, એમ કેમ થાય છે તને? તત્ત્વ ચ્યુત કીધાને? આહા..હા..! તારા સ્વરૂપથી ચ્યુત થઈને પરના લક્ષે તને પરનું જ્ઞાન થાય છે એમ તત્ત્વથી શા માટે ચ્યુત થાય છે? આહા..હા..! ગજબ વાત છે. સંતોની વાત... દિગંબર સંતો તો કેવળીના કેડાયતો. આહા..હા..! કેવળીનો માર્ગ ઊભો રાખ્યો છે. આહા..હા..! એ શબ્દાર્થ થયો. એનો ભાવાર્થ પછી...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

ભાદરવા વદ-૧૪, મંગળવાર, તા. ૧૧-૧૦-૧૯૭૭, કળશ-૨૧૫-૨૧૬, પ્રવચન નં.૪૭૫

૨૧૫ કળશનો ભાવાર્થ છે. **'ભાવાર્થ :- શુદ્ધનયની દૃષ્ટિથી તત્ત્વનું સ્વરૂપ વિચારતાં અન્ય દ્રવ્યનો અન્ય દ્રવ્યમાં પ્રવેશ દેખાતો નથી.'** શુદ્ધ નામ વસ્તુનું સ્વરૂપ સ્વયંસિદ્ધ

છે. આત્મા પરમાણુ આદિ અનંત આત્માઓ અંતર દૃષ્ટિથી જુઓ તો એ તો પરથી તદ્દન ભિન્ન છે. એ શુદ્ધનયની દૃષ્ટિથી. અંતર સ્વભાવ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે, પૂર્ણ નિર્મળાનંદ પ્રભુ, એની દૃષ્ટિથી જુઓ તો '**તત્ત્વનું સ્વરૂપ વિચારતાં અન્ય દ્રવ્યનો અન્ય દ્રવ્યમાં પ્રવેશ દેખાતો નથી. જ્ઞાનમાં અન્ય દ્રવ્યો પ્રતિભાસે છે...**' ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા એમાં દ્રવ્ય જે પરજ્ઞેય છે એ જ્ઞાનમાં પ્રતિભાસ—આવું છે એનું જ્ઞાન થાય છે. આહા..હા..! પ્રતિભાસ છેને? જેવું દ્રવ્ય છે એવું જ્ઞાન થાય છે. '**તે તો આ જ્ઞાનની સ્વચ્છતાનો સ્વભાવ છે;...**' એ કોઈ પરને લઈને જ્ઞાન થયું છે (એમ નથી). આહા..હા..! અંદરમાં રાગાદિ થાય છે પુણ્ય-પાપનો ભાવ એ જ્ઞાનમાં જણાય છે. એ તો જ્ઞાનની સ્વચ્છતાનું સ્વરૂપ છે. એ રાગથી ત્યાં જ્ઞાન થયું અને વ્યવહાર દયા, દાનનો રાગ એ જ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ?

'**તે તો આ જ્ઞાનની સ્વચ્છતાનો સ્વભાવ છે; કાંઈ જ્ઞાન તેમને સ્પર્શતું નથી...**' ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ એનું જેને ભાન થયું, વ્યવહાર રાગથી પણ મારી ચીજ તો ભિન્ન છે. દયા, દાન, વ્રત, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા એનાથી મારી ચીજ પ્રાપ્ત નહિ થાય. કેમકે મારી ચીજ એનાથી સદા કાળ ભિન્ન છે. આહા..હા..! એવું જ્યાં અંદરમાં જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન આત્માનું સમ્યગ્દર્શનમાં ભાન થયું, તો કહે છે કે જ્ઞાન થતાં રાગને, શરીરને, વાણીને, દેશને જાણે, પણ જ્ઞાન કોઈ જ્ઞેયને સ્પર્શતું નથી, પરને અડતું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન પોતામાં રહીને રાગ શરીરાદિને જાણે છે, પણ જ્ઞાનમાં રાગ આવતો નથી અને રાગને જ્ઞાન સ્પર્શતું નથી. આહા..હા..! આવી વાત ઝીણી! અને એક સમયની પર્યાય જે છે એમાં દ્રવ્ય વસ્તુ જે ભગવાન ચિદાનંદ પ્રભુ એ આવ્યો નથી. પર્યાયમાં આવ્યો નથી અને પર્યાયમાં પરનું જ્ઞાન થયું તો એ પરવસ્તુ પણ આવી નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે માણસને (કઠણ લાગે).

એમ કે વ્યવહાર આવે છે એ અશુભથી બચવા માટે આવે છે, પણ શુભભાવ જે છે એ તો જ્ઞાનમાં પરજ્ઞેય તરીકે છે. એ શુભભાવથી પોતામાં ધર્મનો લાભ થાય અથવા શુભભાવ છે તો અહીંયા જ્ઞાન થયું એમ નથી. શુભભાવનું જ્ઞાન જ્ઞાનમાં થયું એ શુભભાવ છે તો જ્ઞાનમાં એનું જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! બહુ ઝીણું બહુ. અંદરમાં ઉતારવું. અંદર રાગથી, પર્યાયથી ભિન્ન થઈને ચૈતન્ય જ્ઞાયકસ્વરૂપ પ્રભુ એનો દૃષ્ટિમાં પત્તો લેવો.. આહા..હા..! સમ્યગ્દર્શનમાં. તો કહે છે કે એ સમયે જ્ઞાન થયું, આત્મા જ્ઞાયક છે, જ્ઞાતા છે, દૃષ્ટા છે એવું ભાન થયું અને એવા જ્ઞાતા-દૃષ્ટામાં પણ રાગ, દયા, દાન, વિકલ્પ, શરીર, વાણી, મન, દેશ, કુટુંબ, અરે! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર એ પરજ્ઞેય છે તો જ્ઞેયનું જ્ઞાન થાય છે, પણ એ જ્ઞેયને કારણે જ્ઞાન થાય છે એમ નથી અને જ્ઞેય આત્માની પર્યાયમાં પ્રવેશ કરે છે માટે જ્ઞાન થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

ઘણાં વર્ષ પહેલાં એકવાર કહ્યું હતુંને. ૮૪ની સાલ. રાણપુર ચોમાસું હતુંને રાણપુર. ૮૪. આપણે છેને નારણભાઈ. ગુજરી ગયા. એના છોકરા આવ્યા હતા. એના મકાન પાસે એક ભાવસાર રહેતા હતા. વેદાંતી. ભાવસાર સમજ્યા? કપડાને રંગે એ. વેદાંતી હતા. વ્યાખ્યાનમાં આવતા હતા. પછી એકવાર એણે પ્રશ્ન કર્યો. વેદાંતી હતોને. કીધું આ આત્મામાં જે પરવસ્તુનું જ્ઞાન થાય છે તો જ્ઞાન પરમાં પ્રવેશ કરતું નથી અને પરવસ્તુ જ્ઞાનમાં આવતી નથી. ત્યારે એણે પ્રશ્ન કર્યો. ૮૪ની વાત છે. કેટલા વર્ષ થયા? ૪૯. ૫૦માં એક ઓછો. એણે કહ્યું પરને જાણે તો પરમાં પ્રવેશ કર્યા વિના કેમ જાણે? વેદાંતી હતોને. એટલે એણે એ સિદ્ધ કરવું કે બધું જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. બીજી ચીજ નથી. એ તો પરમાણુને જાણે તો પરમાણુ રજકણ પોઈન્ટ છે તેને જાણે તો અંદર પ્રવેશ કર્યા વિના શી રીતે જાણે? આહા..હા..! આ અજ્ઞાનનો પ્રશ્ન અને માહાત્મ્ય છે.

અહીંયાં તો કહે છે કે પ્રભુ! તું સાંભળ તો ખરો. તારી ચૈતન્યજ્યોત જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુ, એ અગ્નિને જાણે છતાં અગ્નિમાં જ્ઞાને પ્રવેશ કર્યો એમ નથી અને અગ્નિ જણાય છે તો અગ્નિ અહીંયાં જ્ઞાનમાં આવી છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને એક બીજો પ્રશ્ન થયો એ ગાંધીજી પાસે રહેતા હતાને. કોણ એ? મશરુવાલા, મશરુવાલા સાથે રહેતા હતા ગાંધીજી પાસે. અમારું ચોમાસું હતુંને ત્યાં રાજકોટમાં. તો ત્યાં ગાંધીજી આવ્યા હતા વ્યાખ્યાનમાં એકવાર. પણ મશરુવાળો માણસ નરમ હતા. દમ ચડતો હતો. મશરુવાલા. વેદાંતનો અભ્યાસ ઘણો. એણે એક પુસ્તક બનાવ્યું છે. ત્યાં થોડી ચર્ચા થઈ. અમે નીકળ્યા હતા તો... ૯૫ની વાત છે. ૩૮ વર્ષ થયા. તો એણે એક પુસ્તક બનાવ્યું હતું એમાં એમ લખ્યું હતું. વાત તો થોડી એવી હતી. પણ પુસ્તક બનાવ્યું એમાં (લખ્યું) કે કબાટને જાણે તો જ્ઞાન કબાટમાં પેસ્યા વિના કેમ જાણે? માટે જ્ઞાનસ્વરૂપ જ બધું છે. જ્ઞાનસ્વરૂપ જ બધું છે. કોઈ બીજી ચીજ છે જ નહિ. એ મશરુવાલા હતા. શું નામ કીધું? કિશોર-કિશોર. કિશોર મશરુવાલા આવ્યા હતા. માણસ નરમ હતા. પણ આ વસ્તુ નહોતી તો શું કરે બિચારા? જીવન શોધન પુસ્તક, બસ એ. એ જીવન શોધન પુસ્તકમાં જોયું એ વખતે. જીવન શોધક નામનું પુસ્તક. તો કહે છે કે ભાઈ આ કબાટને જ્ઞાન દેખે તો જ્ઞાન કબાટમાં પેસ્યા વિના કેમ જાણે? તો જ્ઞાન પેઠું તો એ બધી જ્ઞાનમય ચીજ છે. કોઈ જડ પદાર્થ ભિન્ન છે અને આત્મા ભિન્ન છે એવી કોઈ ચીજ છે નહિ. એ ત્યાં અટકી ગયેલા બિચારા.

અહીં એ કહે છે કે આ ચૈતન્યસ્વરૂપ અરીસા સમાન. તો પરવસ્તુ છે એ અરીસામાં પ્રતિભાસે છે. અગ્નિ હોય, બરફ હોય, તો અરીસામાં અરીસાની સ્વચ્છતાને કારણે એ અગ્નિ અને બરફનું અહીંયા ભાન થાય છે એ અગ્નિ અને બરફ અહીંયાં નથી. અહીંયાં તો અરીસાની સ્વચ્છતા છે. અગ્નિ અને બરફ અહીંયાં હોય તો ત્યાં હાથ લગાવે તો ઉષ્ણતા થવી જોઈએ. એ તો અરીસાની સ્વચ્છતા છે. અગ્નિ અને બરફ અરીસામાં... અરીસા સમજો છો? શીશો-

શીશો-દર્પણ. એમાં અગ્નિ અને બરફ પ્રવેશ કર્યા વિના સ્વચ્છતાને કારણે અગ્નિ અને બરફ, જેમ અગ્નિ આમ આમ થાય, બરફ ઓગળે તો એમ દેખાય. પણ એ બરફ અને અગ્નિ અંદરમાં નથી. એ તો અરીસાની સ્વચ્છતા છે. અગ્નિ અને બરફ અરીસામાં પેઠા નથી. એમ ભગવાન અરીસો, આ ચૈતન્યરૂપી અરીસો-શીશા એમાં શરીર, વાણી, મન દેખાય છે, પણ એ શરીર, વાણી, મન અંદરમાં પેઠા નથી. ભિન્ન રહીને જ્ઞાન જ્ઞાનમાં તેને પર તરીકે જાણે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને બીજી વાત કે એ પરવસ્તુ છે એનું લક્ષ કરે છે તો એનું જ્ઞાન થાય છે એમ પણ નહિ. પોતામાં પોતાના લક્ષે, પર સંબંધી અને પોતા સંબંધી જ્ઞાન પોતાની પર્યાયમાં સ્વપરપ્રકાશકની શક્તિને કારણે પરને પ્રકાશે છે. આહા..હા..! આવી વાતું! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો કહે, આ ચશ્મા વિના જ્ઞાન થાય? અરે! પ્રભુ! સાંભળ તો ખરો. એ ચશ્મા અને જ્ઞાનમાં તો અત્યંત અભાવ છે. તો ચશ્માથી જ્ઞાન થતું જ નથી. જ્ઞાન ચશ્માને જાણે છે, પરને જાણે છે, એ જ્ઞાન પરને અડ્યા વિના અને પરવસ્તુ જ્ઞાનમાં આવ્યા વિના પરને જાણે છે. આવું વસ્તુ સ્વરૂપ ભાઈ! વસ્તુની સ્થિતિ જે છે એવી અંદર જ્ઞાન અને દૃષ્ટિ ન થાય ત્યાં સુધી મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. ચાહે તો સાધુ હોય અને પંચમહાવ્રત પાળતો હોય એ મિથ્યાદૃષ્ટિ અજ્ઞાની અનંત સંસારી પ્રાણી છે ઈ. સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં કહે છે કે '**જ્ઞાનની સ્વચ્છતાનો સ્વભાવ છે; કાંઈ જ્ઞાન તેમને સ્પર્શતું નથી...**' ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન રાગ, દયા, દાન, વ્રતનો, વિકલ્પ આવે છે સમકિતીને પણ, પણ એને સ્પર્શતું નથી. એને પોતાના જ્ઞાનમાં પોતાની શક્તિથી પરને પોતાના સ્વભાવથી, પોતાના સામર્થ્યથી જાણે છે. આવું છે ઝીણું. આવી વાત હવે લોકોને બિચારાએ સાંભળી ન હોય. એમને એમ આખી જિંદગી ચાલી જાય છે. આહા..! સમજાણું કાંઈ? અથવા '**તેઓ જ્ઞાનને સ્પર્શતાં નથી.**' શું કહે છે? ચૈતન્ય સ્વરૂપ ભગવાન એ રાગ અને શરીરને જાણે છે તો રાગ અને શરીરને સ્પર્શતું નથી અને રાગ અને શરીર જ્ઞાનને સ્પર્શ નથી કરતા. આહા..હા..! ભારે વાત ભાઈ! અગ્નિ અહીંયાં આવી અને જ્ઞાનમાં જણાયું કે એ ઉષ્ણ છે. એ ઉષ્ણતાનું લક્ષ કર્યું તો જ્ઞાનમાં જણાયું એમ નથી. એ જ્ઞાનનો સ્વભાવ જ છે, ઉષ્ણતાને ઉષ્ણતામાં રહીને અને જ્ઞાન જ્ઞાનમાં રહીને ઉષ્ણતાનું જ્ઞાન કરે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**કાંઈ જ્ઞાન તેમને સ્પર્શતું નથી કે તેઓ જ્ઞાનને સ્પર્શતાં નથી. આમ હોવા છતાં, જ્ઞાનમાં અન્ય દ્રવ્યોનો પ્રતિભાસ દેખીને...**' આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવમાં બીજી ચીજ પ્રતિભાસતા '**આ લોકો એવું માનતા થકા જ્ઞાનસ્વરૂપથી ચ્યુત થાય છે,...**' પોતાના જ્ઞાનસ્વરૂપથી ચ્યુત થઈને પરનું જ્ઞાન કરે છે. પરમાં જઈને જ્ઞાન કરે છે એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**જ્ઞાનસ્વરૂપથી ચ્યુત થાય છે,...**' પોતાની ચીજ જે સ્વલક્ષી જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ, એને છોડીને પરનું લક્ષ કરવા જાય છે તો જ્ઞાનના સ્વરૂપથી

ચ્યુત થાય છે. આહા..હા..! આ શરીર છે તો મારા જ્ઞાનમાં શરીરનું જ્ઞાન થયું. એ ખોટી વાત છે કહે છે. સમજાણું કાંઈ? એ પણ કહ્યું હતું નહિ? ૮૩ની સાલ. દામનગરમાં મોટી ચર્ચા થઈ હતી. ૮૩. ૫૦ વર્ષ થયા. મોટી ચર્ચા થઈ હતી. અહીં તો પહેલેથી સત્ય શું છે એની ખબર નહિ લોકોને. મોટી ચર્ચા થઈ કે આ લોકાલોક છે તો અહીં કેવળજ્ઞાન થાય છે. અહીંયાં કહે કે લોકાલોક છે એની .. છે. કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થાય તે પોતાના સ્વભાવથી થાય છ. લોકાલોક છે તો કેવળજ્ઞાનની પર્યાય થઈ એમ છે નહિ. આહા..હા..! કેમકે લોકાલોક તો અનાદિના છે અને એને કારણે અહીં જ્ઞાન થાય તો લોકાલોક છે તો બધાને જ્ઞાન થવું જ જોઈએ. આવી વાતું છે.

અહીંયાં તો જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન આત્મા પોતાનો ચૈતન્યનો સ્વપરપ્રકાશક સ્વભાવ છે એમાં પરને જાણે છે એ પોતાના સામર્થ્યથી જાણે છે. પોતાની હયાતીમાં એટલું સામર્થ્ય છે. પર છે તો અહીંયા જાણે છે એવી વાત નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હવે આવા કોણ નવરા માણસ હોય? આવો ધંધો. આ દયા પાળવી, વ્રત કરવા, અપવાસ કરવા. મરી જઈને જાશે ચોર્યાશાના અવતારમાં જાવ રખડવા. આહા..હા..! વસ્તુની સ્થિતિની ખબર ન મળે. આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે આત્મા ચૈતન્ય અરીસો. ચૈતન્ય અરીસાસ્વરૂપ પ્રભુ આત્મા છે. એમાં પર શરીરાદિનું જ્ઞાન થાય છે. આ રોગ થાય છે શરીરમાં રોગ થાય છે. ઉષ્ણ તાવ. તાવ હોય છેને? શું કહે છે? બુખાર. તો તાવને સ્પર્શ્યા વિના જ્ઞાન પોતામાં તેનું જ્ઞાન કરે છે અને તાવ છે તે પોતાના જ્ઞાનમાં આવતો નથી અને જ્ઞાન એ તાવમાં જાતું નથી. આહા..હા..! આવી વાત બહુ ઝીણી. તત્ત્વ ભિન્ન છે, બાપુ! ચૈતન્યતત્ત્વ અને જડતત્ત્વ તદ્દન ભિન્ન છે. એ જડનું જ્ઞાન કરવાથી જડનો સ્પર્શ થયો અને હું જડનું જ્ઞાન કરું છું તો મારા જ્ઞાનથી ચ્યુત થઈને એનું લક્ષ મેં કર્યું તો જ્ઞાન થયું, એ બધી મિથ્યા દૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હવે આ ધંધા આડે નવરો ક્યાં છે? અને નવરો હોય અને ધર્મને નામે પાછું ચાલે બહારની ક્રિયાકાંડોમાં ઘૂંચીને ગરી ગયો બિચારો, શું કરે? આહા..હા..! સ્વની દયા ન કરી. પરની દયાના કાળમાં પરની જે દયા પળાય છે તે અહીંયાં જ્ઞાનમાં જણાય છે. દયા પાળી શકતો નથી. અને પરની દયા પળી તો એ કારણે અહીંયા પરની દયાનું જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. અને પોતાનું જ્ઞાન પરની દયામાં જાય છે, સ્પર્શે છે એમ પણ નથી. આવી વાતું હવે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**જ્ઞાનસ્વરૂપથી ચ્યુત થાય છે,...**' '**જ્ઞાનને પરજ્ઞેયો સાથે પરમાર્થ સંબંધ છે એવું માનતા થકા...**' ખરેખર સંબંધ છે. જ્ઞેય અને જ્ઞાનને સંબંધ છે. સંબંધ છે તો જ્ઞેયને જાણે છે એમ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ! '**તે તેમનું અજ્ઞાન છે.**' આહા..હા..! ચૈતન્ય ભગવાન આત્મા અંદર ચૈતન્ય સ્વરૂપ ચેતનાના સ્વભાવથી પરિપૂર્ણ ભરેલો

છે. એવો ભગવત્સ્વરૂપ આત્મા એ રાગ અને શરીરનું જ્ઞાન કરે છે તો રાગ અને શરીરમાં જ્ઞાન પ્રવેશે છે તો જ્ઞાન કરે છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! અને રાગ અને શરીર, એ અહીં જ્ઞાન થયું તો જ્ઞાનમાં એ શરીર અને રાગ આવી ગયા માટે જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. ઓલું તો બહુ ટૂંકું ટચ હતું. વ્રત પાળો, અપવાસ કરો અને ભક્તિ કરો, દાન દયો અને બધા શેઠિયા પાસે પૈસા માગે અને પૈસા ઉઘરાવીને કહે દાન દીધું. પછી એને ધર્મ થાય અને દેનારને પણ ઉપદેશ દીધો એને ધર્મ થાય. ધૂળમાંય ધર્મ નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે, બાપુ!

અહીં તો કહે છે કે પૈસા દેવા એ તો પોતાની ચીજમાં છે જ નહિ, પણ પૈસા ગયા એનું અહીંયા જ્ઞાન થયું એ ગયા માટે જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. પોતાના જ્ઞાનમાં એ સમયની તાકાત સ્વપરપ્રકાશની છે એ કારણે પૈસા જાય છે એવું જ્ઞાન થયું. આહા..હા..! શેઠ! આવી વાત છે. ત્યાં સાગરમાં મળે એવું નથી. આહા..હા..! આવી ચીજ બહુ મોંઘી! આહા..હા..! એક એક શ્લોકે તો સંતોએ તો ગજબ કામ કર્યા છે! દિગંબર સંતો આહા..હા..! કેવળજ્ઞાનના કેડાયતો. કેવળજ્ઞાન અને આત્માના સ્વરૂપને સિદ્ધ કરીને, પરથી ભિન્ન કરીને અનુભવ કર્યો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જ્યારે આત્મા છે પૂર્ણાનંદ પ્રભુ દ્રવ્યસ્વભાવ એના ઉપર દૃષ્ટિ દેવાથી પરની કોઈ અપેક્ષા નથી. પરની અપેક્ષા નથી કે રાગ મંદ હતો અને ગુરુ મળ્યા એને સાંભળ્યા તો આ સમ્યગ્દર્શન થયું એવી કોઈ ચીજ છે જ નહિ. આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે, બીજી રીતે લઈએ આ શબ્દો. કાલે વ્યાખ્યાન પછી આવશે. આ શબ્દો છેને સામે? શબ્દ છેને? કે '**જ્ઞાનને પરજ્ઞેયો સાથે પરમાર્થ સંબંધ છે...**' એવું અહીંયા જ્ઞાન થયું એ અહીં શબ્દ છે તો જ્ઞાન થયું? આહા..હા..! આવી વાત છે, ભાઈ! શબ્દ તો જડ છે. આ તો અજીવ છે, માટી છે, ધૂળ છે. તો એ શબ્દ અહીંયા આવ્યો કે '**લોકો 'જ્ઞાનને પરજ્ઞેયો સાથે પરમાર્થ સંબંધ છે' એવું માનતા થકા જ્ઞાનસ્વરૂપથી ચ્યુત થાય છે,...**' અર્થાત્ એ શબ્દો જે છે સામે કે શબ્દો કાનમાં પડે છે એ કારણે અહીંયા જ્ઞાન થાય છે એ મિથ્યાત્વભાવ છે. કેમકે શબ્દો અને જે વાણી એ તો પર ચીજ છે. પરને કારણે પોતામાં જ્ઞાન થાય છે એનો અર્થ એ થયો કે પરને કારણે મારી જ્ઞાન પર્યાય થઈ. એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? આ જ્ઞાન પણ એવું જ થાય છે. સામે જેવા શબ્દો છે એવું અહીંયા જ્ઞાન થાય છે. પણ જ્ઞાન થયું તે શબ્દથી થયું છે? કે પોતાના જ્ઞાનમાં પરજ્ઞેયને જાણવાની શક્તિ છે પોતામાં એ કારણે જ્ઞાન થયું છે? આહા..હા..! આવું છે ઝીણું. આવો માર્ગ હવે. બિચારા નવરા ન મળે ધંધા આડે, પાપ આડે. કલાક-બે કલાક જાય ત્યાં બીજા બિચારા... ઓલા શ્રીમદ્ કહે છેને કુગુરુ લૂંટી લે એનો કલાક. આહા..હા..! એને મનાવે તમારે આ વ્રત કરો ને ઇન્દ્રિયો દમન કરો, અપવાસ કરો. વ્રત કરો એ સંવર અને અપવાસ કરો એ નિર્જરા. તપસ્યા નિર્જરા છે. આહા..હા..!

એ બાપુ! એ તપસ્યા એ નહિ. તપસ્યા એ બીજી ચીજ છે. આહા..હા..!

અતીન્દ્રિય આનંદનો નાથ પ્રભુ અંદર બિરાજે છે એને જેમ સુવર્ણમાં ગેરુ લગાવીને સોનું ઓપે છે અને શોભે છે, એમ ભગવાન આત્મા આનંદનો નાથ અનુભવમાં આવ્યો, પછી આનંદની ઉગ્ર દશામાં સ્થિરતા થઈ ચારિત્ર અને એમાં ઉગ્ર પુરુષાર્થ કરીને અંદરમાં શુદ્ધતા વધી ગઈ એનું નામ તપ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! આવી વ્યાખ્યા હવે આ શું થાય? આ તો એક પંચરંગી સામાયિક કરી અને અઠમ કર્યો અને એ અઠમ અપવાસને માથે એક પોરસી ચડાવે તો પચ્ચીસ અપવાસનો ધર્મ થાય. અરે ભાઈ! બાપુ! અરેરે! અનંતકાળથી છેતરાઈ ગયો છે. આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે આ શબ્દો છે સામે. એ શબ્દ કાને પડે છે તો એનું અહીંયા જ્ઞાન થાય છે એ શબ્દને કારણે જ્ઞાન નથી થતું. શબ્દની હયાતી છે માટે શબ્દનું જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! તો પછી તમે સંભળાવો છો શું કરવા? અરે! પ્રભુ! સાંભળ તો ખરો. એ વાણીનો વિલાસ આવવાની ક્રિયા જડની છે. સમજાણું કાંઈ? ભાઈ! તને ખબર નથી. ભગવાન તો અરૂપી ચૈતન્ય છેને અંદર. આ વાણી તો જડ છે, ધૂળ છે. એ વાણીની ક્રિયા આત્મા કરતો નથી ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં. આહા..હા..! એ તો વાણીને જાણે છે એ પણ વાણી છે તો જ્ઞાનમાં જાણે છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? બહુ સૂક્ષ્મ ભાઈ! અરે! મૂળ ચીજને પ્રાપ્ત કરવી અલૌકિક પુરુષાર્થ છે, ભાઈ! સમ્યગ્દર્શન એ કોઈ અલૌકિક ચીજ છે, પછી સમ્યગ્દર્શન પછી ચારિત્ર તો મહાપુરુષાર્થ અંદર. આનંદકંદમાં ઝૂલવું અંદર. આહા..હા..! અતીન્દ્રિય આનંદનું સ્વસંવેદન પ્રચુર એ સંતોનું ભાવલિંગ ચિહ્ન છે. પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ અને નગ્નપણું એ સંતોનું લિંગ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ પાંચમા શ્લોકમાં આવ્યું. નહિ? પ્રચુર સ્વસંવેદન. મુનિરાજ કુંદકુંદાચાર્ય કહે છે, હું સમયસાર કહીશ. મારા નિજવૈભવથી કહીશ. ભગવાન પાસે સાંભળ્યું છે માટે કહીશ એમ પણ નહિ. આહા..હા..! વાણી તો વાણીથી નીકળે છે, પણ હું સમયસાર કહીશ એ પોતાના નિજવૈભવથી. નિજવૈભવ શું? આ પૈસા ને ધૂળ ને શરીર ને આ વૈભવ આ તો માટી-ધૂળ છે. ફર્નિચર લગાવે છે મકાનમાં, બંગલામાં ચારે કોર. વાઘના મોઢા ને સિંહના મોઢા એવું ફર્નિચર લગાવે છેને. એ વૈભવ છે? એ તો ધૂળના વૈભવ છે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળ. પણ એ ધૂળનો વૈભવ છે એને જાણ્યું કોણે? એ જ્ઞાનપ્રકાશે જાણ્યું કે આ ધૂળનો વૈભવ છે કે ધૂળે જાણ્યું? એ જ્ઞાન પણ એ વૈભવ છે માટે એનું જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું. અહીંયાં તો જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન સ્વપરપ્રકાશનો નાથ આત્મા પોતાના સામર્થ્યથી પરને સ્પર્શ્યા વિના અને પરની હયાતી છે માટે પરને જાણે છે એમ હોયા વિના, સ્વપરને જાણવું પોતાનો જ્ઞાતા-દૃષ્ટાનો સ્વભાવ છે.

એવી વસ્તુની મર્યાદા છોડીને બીજી મર્યાદમાં જાય, એ અજ્ઞાન મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહા..હા..! આવું છે. શાંતિભાઈ! ન્યાં કોઈ દિ' દિલ્હીમાં સાંભળ્યું નથી આટલા વર્ષમાં ક્યાંય. એ તો કહે છે, અમારી જિંદગી મફત ગઈ પાણીમાં. ઓલા મોટા ભાષણ કરતા હતા ત્યાં. શાંતિલાલ વનમાળી શેઠ આમ ભાષણ કરે. એ આવતું, છાપામાં આવતું. છાપામાં આવતુંને સ્થાનકવાસીમાં. આહા..હા..! પ્રભુ! તું સાંભળ તો ખરો. એ વાણીનો એક રજકણ છે ધૂળ-ધૂળ એ વાણી આપણાથી પરિણમે છે એમ તો નથી. પણ ભાષા છે તો અહીંયા ભાષાનું જ્ઞાન થયું એમ પણ નથી. ભાષા છે એ જ્ઞેય છે અને આત્માનું જ્ઞાન ભાષાને અડ્યા વિના પોતામાં રહીને પરથી ભિન્ન રહીને પોતાનું અને પરનું જ્ઞાન કરે છે. આહા..હા..! કેટલી વાત યાદ રાખવી આમાં?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એમ નહિ. આહા..હા..! ભારે વાતું, બાપા! પ્રભુ! મારગડા વીતરાગના જુદા છે ભાઈ! એમને એમ જિંદગી અનાદિ કાળથી સત્ય વસ્તુને સમજ્યા વિના ચોર્યાશીના અવતાર કરી કરીને મરી ગયો છે. વિશ્રામઠામ જ્યાં આત્મા છે એને તો જોયો નહિ. અને રાગ ને પરમાં વિશ્રામ માનીને ત્યાં દુઃખી થયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભગવાન આત્મા વિશ્રામઠામ છે. એ રાગથી અને શરીરથી જાણે છે એમ તો નહિ, પોતે પોતાને અને પરને જાણે એવું વિશ્રામઠામ ભગવાન આત્મા છે. અરેરે! એવી પ્રતીતિ કેમ બેસે એને? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અગ્નિ છે તો એ વખતે અગ્નિ છે એવું જ્ઞાન થાય છે. બીજું જ્ઞાન કેમ નથી થતું? માટે અગ્નિથી અહીંયા જ્ઞાન થયું. અગ્નિ વખતે બરફનું જ્ઞાન થયું અહીંયાં? આહા..હા..! અરે! પ્રભુ! ભ્રમણા છે તારી. જ્ઞાન તો આત્માનું છે કે અગ્નિનું છે? એ અગ્નિ હોય કે બરફ હોય, એ એનું જ્ઞાન છે? જ્ઞાન એમાં છે કે જ્ઞાન અહીંયાં છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ ઝીણું બાપુ! તત્ત્વની દૃષ્ટિ. આહા..હા..!

કહે છે કે '**જ્ઞાનને પરજ્ઞેયો સાથે પરમાર્થ સંબંધ છે.**' એ છે તો હું જાણું છું અને પરનું લક્ષ કરું તો હું પરનું જ્ઞાન કરું છું એ ભ્રમણા છે. પોતાનું લક્ષ કરીને સ્વપરનું જ્ઞાન સ્વયં પોતાના સામર્થ્યથી થાય છે. ઝીણી વાત, ભાઈ! આહા..હા..! '**તે તેમનું અજ્ઞાન છે.**' એમ માનનારા મૂઢ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહા..હા..! આ શરીર છે તો હું શરીરનું જ્ઞાન કરું છું. એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ વખતે શરીરનું જ જ્ઞાન કેમ થયું? શરીરનું લક્ષ થયું તો શરીરનું જ્ઞાન થયું એનું કારણ શું? શરીર છે તો શરીરનું લક્ષ થઈને જ્ઞાન થયું. એમ છે નહિ. આહા..હા..! એ સમયમાં સ્વપરપ્રકાશક સ્વભાવની શક્તિથી પરને અડ્યા વિના, પરની હયાતીનો સ્વીકાર કર્યા વિના પોતાના જ્ઞાનમાં સ્વપરપ્રકાશક પર્યાયનું અસ્તિપણું પ્રગટ થાય છે. આમાં કેટલું યાદ રાખવું? પોપટભાઈ! આહા..હા..!

અમારે એક માસ્તર હતા એ કહેતા હતા. હીરાચંદ માસ્તર. કે અમે માસ્તરો કેવા કહેવાય?

પંતુ. પંતુ કહેતા હતા. અમે માસ્તર પંતુ. અમારે આખો દિ' વાત એની એ હોય. એ આ ઈતિહાસ ને આ શબ્દો ને ફલાણું. બીજું કાંઈ નવા તર્કો અને નવું કોઈ અમારે હોય નહિ. અમે બધા પંતુ છીએ. એમ આ વેપારીઓને એની એ ભાષા હોય આખો દિ'. એમાં કોઈ નવા તર્ક કે કોઈ નવા નહિ.

શ્રોતા :- નવા તર્ક તો કરવા પડે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એમાં શું થયું ધૂળમાં? એ તો અનાદિથી માને છે. આહા..હા..! અંદરમાં આત્મા આનંદનો નાથ પ્રભુ ચિદાનંદ સ્વરૂપી ભગવાન પૂર્ણાનંદ ભગવત્ સ્વરૂપ, એની દૃષ્ટિ કર્યા વિના, પરનો આશ્રય છોડ્યા વિના સ્વનો આશ્રય થતો નથી અને સ્વના આશ્રય વિના એને ધર્મ—સમ્યગ્દર્શન થતું નથી. આહા..હા..! આવી વાતું, ભાઈ! આહા..હા..!

ઓલું કહ્યું નહોતું? એક ફેરી ત્યાં મુંબઈ ગયા હતાને. આપણા બહેન શાંતાબહેનના નણદોઈ છે. પાંચ-છ કરોડ રૂપિયા હશે. ત્યાં આહાર કરવા ગયા હતા. અને એ વખતે એક બિચારો વિજયકુમાર હતો. ગુનાનો. એ ટાટા ટાટા છેને ત્યાં ટાટાનું ત્યાં. મુંબઈમાં ટાટાનું ઓલું છે મકાન. એમાં નોકર હતો. નાની ઉંમર. ૧૨ વર્ષનું પરણેતર. છોકરો એવો પ્રેમી અહીંનો. લગ્ન કર્યા પહેલા માસિક અહીં રહી ગયેલો. લગ્ન પછી પણ રહી ગયો. આ શું કહેવાય? કિડની. કિડનીનું દર્દ થયું. નાની ઉંમર. પછી એના માટે ગયો હતો, એને દર્શન કરવા હતા તો. આહા..હા..! એ વખતનો દેખાવ. આમ સ્ત્રી ઉભી હતી, મા-બાપ ઉભા હતા. છોકરાને પ્રેમ બહુ. સાંભળવાનો, સમજવાનો ઘણો પ્રેમ. પણ આવું થયું. આહા..હા..! પછી તો મંગળિક સંભળાવ્યું, પણ પછી તો બિચારો આવ્યો હતો ચાલીને. દાદરમાં દર્શન કરવા આવ્યો હતો. કેમકે આ છેલ્લી સ્થિતિ છે. મહારાજ તો દાદરમાં છે. ૮૮ વર્ષ બેઠુંને દાદરમાં. પણ એ દર્શન કરવા હતા ત્યાં આહાર કરવા ગયા હતા, એક મણિભાઈ કરીને છે. મણિલાલ. પાંચ-છ કરોડ રૂપિયા. એને ત્યાં આહાર કર્યો. પછી અમારી છાપ એવી છેને થોડી કે જ્યાં જ્યાં પગલા કરે તો એને પૈસા થાય. ધૂળમાંય નથી થતા. એ તો એના પુણ્ય હોય તો થાય. અને થાય તો એમાં લાભ શું? એવું મકાન. આખામાં મખમલ પાથરેલા. મખમલ કહે છે? મખમલ નહિ? મખમલ આમ. ગાલીચા મખમલના બધે પાથરેલા નીચે હોં. પછી પગલા કરાવ્યા બધે. આહા..હા..! ઘણા ઓલા હતા શું કહેવાય એ? ફર્નિચર નહિ, ઓરડા. ઓરડા-ઓરડા ઘણા હતા માથે મેડી ઉપર. બધે પગલા કર્યા પછી. આહા..હા..! મને તો એમ થયું કે અરેરે! અહીંથી નીકળવું ગોઠશે નહિ એને. આહા..હા..! નીકળવું તો પડશે જ. આ ક્યાં એની ચીજ છે? મોટા ગૃહસ્થ છે. મોટી દુકાન છે. એડનમાં મોટો વેપાર ચાલે છે. બહુ પૈસાવાળા છે. આ શાંતાબહેન છેને આપણા, એની બહેનના નણંદ. મણિભાઈ કરીને. આહા..હા..! અરે! એ વૈભવ નહિ, પ્રભુ!

અહીં તો કહે છે કે આનંદસ્વરૂપ ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદની અંતરમાં પર્યાયમાં ઝલક

આવવી, અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાનનો સ્વાદ આવવો એ નિજવૈભવ છે. આહા..હા..! એ સંતોનો એ વૈભવ છે. લોકો બહુ માને પ્રશંસા (કરે) ને ધામધુમ કરે માટે એ મોટો છે એમ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અહીંયાં કહે છે, એ નિજવૈભવથી કહે છે. આહા..હા..! એ પરને જાણું છું તો પરચીજ છે માટે હું જાણું છું. અજ્ઞાન છે. તારો સ્વભાવ જ સ્વપરને જાણવાનો, પરની અપેક્ષા રાખ્યા વિના... આહા..હા..! જ્ઞેયની અપેક્ષા રાખ્યા વિના જ્ઞેયનું અને પોતાનું જ્ઞાન કરવાનો તારો સ્વભાવ છે. આહા..હા..! એની તો ખબર નહિ કાંઈ. આંધળે આંધળા અનાદિથી ચાલ્યો જાય છે. જૈનનો સાધુ થઈને પણ આંધળે આંધળો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ કહે છે કે અજ્ઞાન છે.

'**તેમના પર કરુણા કરીને આચાર્યદેવ કહે છે કે—આ લોકો તત્ત્વથી કાં ચ્યુત થાય છે?**' આહા..હા..! અરેરે! પોતાના સ્વભાવમાં જ્ઞાન ભર્યું છે ચિદાનંદ પ્રભુ તો પરનું જ્ઞાન પરને કાળે પોતાથી થાય છે અને પર છે માટે મને જ્ઞાન થાય છે એમ સ્વરૂપથી કેમ ચ્યુત થાય છે? આહા..હા..! મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! કરુણા કરીને કહ્યું છે. પરથી જ્ઞાન થયું એ પણ મિથ્યાત્વ એમ કહે છે. પરથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે, રાગથી અને દયાથી એ તો વાત છે જ નહિ. આહા..હા..! '**આ લોકો તત્ત્વથી કાં ચ્યુત થાય છે?**'

'**ફરી આ જ અર્થને દૃઢ કરે છે :—**' ૨૧૬ કલશ. ૨૧૬.

शुद्धद्रव्यस्वरसभवनात्किं स्वभावस्य शेष-
मन्यद्रव्यं भवति यदि वा तस्य किं स्यात्स्वभावः।
ज्योत्स्नारूपं स्नपयति भुवं नैव तस्यास्ति भूमि-
र्ज्ञानं ज्ञेयं कलयति सदा ज्ञेयमस्यास्ति नैव॥२१६॥

આહા..હા..! આવી વાત. '**શ્લોકાર્થ :-**' '**शुद्ध-द्रव्य-स्वरस-भवनात्**' '**શુદ્ધ દ્રવ્યનું (આત્મા આદિ દ્રવ્યનું)...**' આદિ પછી લીધું છે બધા દ્રવ્યો. પણ મૂળ અહીંયાં શુદ્ધ દ્રવ્ય. '**(આત્મા આદિ દ્રવ્યનું) નિજસ્વરૂપે પરિણમન થતું હોવાથી,...**' શું કહે છે? કે વાણી થાય છે એ વાણીને કારણે વાણી થાય છે અને આત્મામાં જ્ઞાન થાય છે એ આત્માના જ્ઞાનને કારણે જ્ઞાન થાય છે, પરને કારણે નહિ. આહા..હા..! ભગવાનની વાણી સાંભળી અને જે પહેલા જ્ઞાન નહોતું એવું જ્ઞાન થયું તો એ વાણીથી જ્ઞાન થયું છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાતું ભારે ભાઈ! હજી ઝીણી વાત પકડવી કઠણ એમાં પરિણમવું અને શ્રદ્ધામાં આવવું આહા..હા..! બહુ દુર્લભ ધર્મ છે, ભાઈ! જેમાં જન્મ-મરણનો અંત આવે આહા..હા..! એ ચીજ બહુ (દુર્લભ છે). મિથ્યાત્વ તો દુનિયામાં ગણવામાં આવ્યું નથી. બસ, આ વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા કરીએ છીએ. પણ આ મારી ચીજ છે અને એનાથી મને ધર્મ થાય છે એ મિથ્યાત્વ છે. એ પાપના શું પરિણામ? એ પાપનું માપ શું? અમાપ પાપનું માપ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'આત્મા આદિ દ્રવ્યનું નિજરસરૂપે પરિણમન થતું હોવાથી...' આત્મામાં પોતાના જ્ઞાનની પર્યાય નિજરસથી પરિણમન થાય છે અને વાણી અને શરીરની પર્યાય શરીરથી સ્વતંત્ર થાય છે. આત્મા એને કરતો નથી અને એને કારણે આત્મામાં જ્ઞાન થતું નથી. આહા..હા..! દૃષ્ટાંત દેશે. માટે **'शेषम् अन्यत्-द्रव्यं किं स्वभावस्य भवति' 'બાકીનું કોઈ અન્ય દ્રવ્ય શું તે (જ્ઞાનાદિ) સ્વભાવ કોઈ અન્યદ્રવ્યનો થઈ શકે?'** આહા..હા..! શું વાણી, શું રાગ, શું શરીર આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવમાં પેસી જાય છે? જ્ઞાનરૂપ થઈ જાય છે? આહા..હા..! ઓહો..હો..! સ્ત્રી, પુરુષ કે સંસારના કુટુંબીઓ એનું જ્ઞાન અહીંયાં થાય છે. કહે છે કે એ ચીજને કારણે નહિ. જેમાં જ્ઞાનસ્વભાવ છે એને કારણે એ સ્વ અને પરને જાણવાનું કરે છે. એ પરમાં તારું જ્ઞાન ક્યાં આવ્યું? અને પરચીજ ક્યાં જ્ઞાનમાં આવી ગઈ છે? આહા..હા..! આવો ઉપદેશ લ્યો હવે, શું કરે? પછી માણસ તો એમ કહેને, સોનગઢમાં તો એકલો નિશ્ચયનો ઉપદેશ આપે છે, વ્યવહારનો તો લોપ કરે છે. એમ કહે છે બિચારા. કહે. પણ એ તો હમણા કોઈ કહેતું હતું. ઓહો..! જુઓ, અહીંયાં તો ભક્તિ, પૂજા, શ્રવણ, મનનનો ઘણો વ્યવહાર ચાલે છે. ફક્ત વ્યવહારને ધર્મ નથી માનતા એટલી વાત છે. કોઈ કહેતું હતું. કોણ કોક પરદેશી હતું હિન્દી. હિન્દી-હિન્દી. અંદર આવ્યો હતો. અહીં તો ઘણાં માણસો આવે છેને. ભાઈ! હો, વિકલ્પ રાગ હો એવો, પણ એ બધી પોતાની ચીજ નથી. આહા..હા..!

એ જ્ઞાન... એ કહે છે જુઓ, **'અન્યદ્રવ્ય શું તે સ્વભાવનું થઈ શકે?'** આહા..હા..! એ રાગ અને શરીર શું આત્માના જ્ઞાનનો સ્વભાવ થઈ શકે છે? **'यदि वा स्वभावः किं तस्य स्यात्' 'અથવા શું તે (જ્ઞાનાદિ) સ્વભાવ કોઈ અન્યદ્રવ્યનો થઈ શકે?'** એ રાગાદિ, શરીર શું આત્માના થઈ જાય છે? અને આત્મા શું રાગ અને શરીરનો થઈ જાય છે? આહા..હા..! આવી શું વાત! આચાર્ય જગતની ચીજનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે. ભગવાન! એકવાર સાંભળ તો ખરો. જ્ઞાન અને આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ એ શું રાગ અને શરીરનો થઈ જાય છે? અને રાગાદિ છે અને શરીરાદિ છે એ શું આત્માના જ્ઞાનાનંદમાં આવી જાય છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભેદજ્ઞાન છે. આહા..હા..! ભેદજ્ઞાન આવે છેને? **'भेदविज्ञानतः सिद्धाः सिद्धा ये किल केचन। अस्यैभावतो बद्धा'** રાગ દયા, દાનના વિકલ્પથી પણ ભિન્ન આત્માનું જ્ઞાન, એવું આત્માનું ભેદજ્ઞાન કરવાથી, ભેદજ્ઞાન સિદ્ધા. ભેદજ્ઞાનથી મુક્તિને પામ્યા છે. અનંત સિદ્ધ થયા એ ભેદજ્ઞાન-રાગથી ભિન્ન થઈને થયા છે. **'अस्यैभावतो बद्धा'** અને જેણે દયા, દાન, વ્રત રાગાદિ મારા છે એમ માન્યું છે, એનાથી ધર્મ થાય છે એમ માન્યું છે એ બંધનું કારણ ભેદજ્ઞાનનો અભાવ છે. આહા..હા..! આવું એક એક વાક્ય જ્યાં ઝીણું સમજવા જાય ત્યાં બીજું આવે, બીજું (સમજવા) જાય તો ત્રીજું આવે. આમાં ક્યાં? બાપુ! અભ્યાસ નહિ ને ભાઈ! આ વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર પોકાર કરે છે, સંતો પોકાર કરે છે. આહા..હા..!

'શું તે સ્વભાવનું થઈ શકે? અથવા શું તે (જ્ઞાનાદિ) સ્વભાવ કોઈ અન્યદ્રવ્યનો થઈ શકે?' જ્ઞાન અને આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ એ શું રાગ અને શરીરનો થઈ જાય છે? આહા..હા..! અને રાગ અને શરીર શું આત્માના જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવના થઈ જાય છે? ભાષા તો સાદી છે, પ્રભુ! પણ ભાવ તો જે છે ઈ છે. ભેદજ્ઞાન છે. આહા..હા..! અને તે પરનું જ્ઞાન થયું તો પર છે તો થયું એમ પણ નથી. અહીંયાં તો જ્ઞાનના સ્વભાવનું સામર્થ્ય જ એ સમયે છે કે સ્વપરનું જ્ઞાન સામર્થ્ય પોતાથી પ્રગટ કરે છે. આહા..હા..! જેને નિમિત્તની અપેક્ષા જ નથી. આ તો જુઓ, આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શરીરમાં રોગ થાય તો રોગનું જ્ઞાન થાય છે તો રોગ છે તો રોગને કારણે જ્ઞાન થાય છે? શું રોગ જ્ઞાનાદિ સ્વભાવનો થઈ જાય છે?

શ્રોતા :- રોગ હોય ને ખબર ન પડે (એમ પણ થાય) કેંસર એવું (જ હોય)...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો ન ખબર પડે, પણ આ તો ખબર પડે ત્યારે પણ રોગને કારણે અહીંયા જ્ઞાનમાં ખબર પડી? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'કોઈ અન્યદ્રવ્યનો થઈ શકે? (ન જ થઈ શકે. પરમાર્થે એક દ્રવ્યને અન્ય દ્રવ્ય સાથે સંબંધ નથી.)' ખરેખર એક તત્ત્વનો બીજા તત્ત્વની સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! ભગવાન આત્મા જ્ઞાયક તત્ત્વ છે અને પુણ્ય-પાપ, દયા-દાન એ પુણ્ય-પાપ તત્ત્વ છે અને શરીર અજીવ તત્ત્વ છે. તો એક તત્ત્વને બીજા તત્ત્વ સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. આહા..હા..! દૃષ્ટાંત આપે છે. **'ચાંદનીનું રૂપ પૃથ્વીને ઉજ્જ્વળ કરે છે...'** ચાંદની ચાંદની ચંદ્રની. ચંદ્ર એની ચાંદની. **'પૃથ્વીને ઉજ્જ્વળ કરે છે...'** સાંભળો! **'भूमि तस्य न एव अस्ति'** **'તોપણ પૃથ્વી ચાંદનીની થતી જ નથી;...'** સફેદ કરે છે પણ પૃથ્વી કાંઈ ચાંદનીની નથી થતી. ચાંદની ચાંદનીમાં છે અને પૃથ્વી પૃથ્વીમાં છે. આહા..હા..! શું કહ્યું? ચંદ્રની ચાંદનીનો પ્રકાશ પૃથ્વીને ઉજ્જ્વળ કરે છે એમ જોવામાં આવે છે, પણ શું ઉજ્જ્વળની દશારૂપ પૃથ્વી થઈ ગઈ? ઉજ્જ્વળની દશામાં પૃથ્વી આવી ગઈ? અને પૃથ્વીમાં ઉજ્જ્વળની પર્યાય આવી ગઈ? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ચાંદનીના પ્રકાશમાં પૃથ્વી આવી નથી અને પૃથ્વીમાં ચાંદનીનો પ્રકાશ ગયો પણ નથી. આહા..હા..! હવે આવું કોણ માને? આ ચાંદની એ આમ આવીને પૃથ્વીને ધોળી કરી સફેદ. એ પૃથ્વી ધોળી થઈ છે ત્યાં? એ ધોળી તો ચાંદનીની પર્યાય સ્વયંથી સફેદ છે. એ ચાંદની કાંઈ પૃથ્વીની થઈ નથી, તેમ એ પૃથ્વી ચાંદનીના પ્રકાશરૂપની થઈ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'ज्योत्स्नारूपं भुवं स्नपयति' 'ચાંદનીનું રૂપ પૃથ્વીને ઉજ્જ્વળ કરે છે તોપણ પૃથ્વી ચાંદનીની થતી જ નથી;...' એ પૃથ્વી ધોળી-સફેદ થઈ જ નથી. પૃથ્વી તો પૃથ્વીરૂપ જ રહી છે. આહા..હા..! હવે આ શું? **'ज्ञानं ज्ञेयं सदा कलयति' 'તેવી રીતે જ્ઞાન જ્ઞેયને સદા જાણે છે...'** ચાંદનીની સફેદાઈ પૃથ્વીરૂપ થઈ નથી, તેમ પૃથ્વી ચાંદનીની

સફેદાઈમાં આવી નથી. એમ જ્ઞાન આત્મા રાગ પુણ્ય, દયા, દાન, શરીર, વાણી, જ્ઞેયને જાણે છે, છતાં જ્ઞાન રાગરૂપ થયું નથી અને રાગ જ્ઞાનરૂપ થયું નથી. આહા..હા..! આ તો સમજાય એવી વાત છે. આકરું કામ, ભાઈ! આહા..હા..! અહીંયાં તો હજી વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન વિનાના દયા, દાન, વ્રત અને તપ એ મોક્ષનો માર્ગ અને એ ચારિત્ર. અરેરે! એ તો કહે છે કે એ તો બધા જડ છે. એ વ્રતના પરિણામ, અપવાસના પરિણામ એ પણ અચેતન જડ રાગ છે. એ રાગને જાણનારો ભિન્ન રહ્યો, તો જાણનારો રાગને જાણે છે તો શું રાગ જ્ઞાનમાં આવી ગયો? તેમ જ્ઞાનની પર્યાય એ રાગમાં પેસી ગઈ? આહા..હા..! અરે! આવી વાતું. વકીલોના કોર્ટના કાયદા બધા સમજાય, પણ વાણિયા વેપારીને આ સમજવું! બાપુ! એને સમજે છૂટકો છે, ભાઈ! આહા..હા..! કોઈ શરણ નથી, ભાઈ! એ જન્મ-મરણના દુઃખમાં એકલો રખડે છે. આહા..હા..! એ પીડા આવે. આહા..હા..! એ બોકડા અને બકરાની ઉપર છરી પડે. આહા..હા..! છે કોઈ શરણ?

અહીંયાં તો કહે છે કે છરી ભલે પડે. પણ અંતર જે જ્ઞાની સમકિતી હોય તો છરીથી કટકા થયા એને કારણે અહીંયા જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! અને પોતાના જ્ઞાનની પર્યાય એ છરીમાં ગઈ છે અને છરીને ઉજળી કરી છે, છરીને જ્ઞાનમયી કરી છે એમ નથી. છરી કહે છેને? છુરી. આહા..હા..! આવી તત્ત્વની ભિન્ન-ભિન્ન ચીજ છે. ભિન્ન ચીજમાં ભિન્ન ચીજનું મિશ્રણ કરવું, મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! ભલે જાવજીવનું બ્રહ્મચર્ય પાળતો હોય, છકાયની દયા પાળતો હોય, એકેન્દ્રિય જીવની પણ દયા પાળતો હોય. પણ મેં પરની દયા પાળી એ જ મિથ્યાત્વભાવ છે. પોતાની દયા તો પાળી નહિ, પોતાને જ્ઞાનાનંદ સહજાનંદ પ્રભુ એનો તો અસ્વીકાર કર્યો અને રાગનો સ્વીકાર કર્યો. જેને પોતાની દયા છે એ દયાનો અર્થ? પોતાની ચીજ જ્ઞાતા-દૃષ્ટા અને આનંદગુણથી ભરેલી છે એવો હું છું એવી પ્રતીત કરવી એ સ્વજીવની દયા છે. અને સ્વ ચૈતન્યમૂર્તિ આવો છે તેને રાગવાળો અને શરીરવાળો માનવો એ ચૈતન્યસ્વરૂપની હિંસા છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

પુરુષાર્થસિદ્ધિમાં તો ત્યાં સુધી કહ્યું છે કે પરની દયા તો જીવ પાળી શકતો નથી, કેમકે પરદ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે, પરદ્રવ્ય ક્યાં અહીં ઘૂસી જાય છે? અને આ દ્રવ્ય ત્યાં ક્યાં ઘૂસી જાય છે કે પરદ્રવ્યની ક્રિયા કરે? પણ દયા પાળવાનો ભાવ થયો એ રાગ છે અને એ આત્માની હિંસા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાયમાં છે. આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે રાગ થયો, જ્ઞાનીને પણ રાગ આવે છે, પણ રાગને કારણે અહીંયા રાગનું જ્ઞાન થયું એમ નથી. આહા..હા..! પોતામાં નિરંતર રાગથી ભિન્ન ભેદજ્ઞાનની દશા વર્તે છે એને કારણે રાગને ભિન્ન રાખીને પોતામાં સ્વ અને પરનું જ્ઞાન કરે છે ભેદજ્ઞાની. આહા..હા..! રાગથી મને જ્ઞાન થયું અને રાગથી મને લાભ થયો એ દૃષ્ટિ અભેદ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. વાતે વાતે ફેર લાગે. છે ભાઈ! બાપુ! બધી ખબર નથી? મારગડા બહુ

જુદા ભાઈ! આહા..હા..! જેવો જીવ છે જ્ઞાન આનંદ આદિ સ્વરૂપ પૂર્ણ આનંદ એવો સ્વીકાર કરવો એ જીવનું જીવન છે અને એ જીવની દયા છે અને જીવનું જીવન પણ એ છે કે આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એવી પરિણતિ કરવી એ જીવનું જીવન છે. રાગની પરિણતિ કરવી એ જીવનું જીવન નથી. આહા..હા..! અરેરે! આવી વાત!

'**થતી જ નથી; તેવી રીતે જ્ઞાન જ્ઞેયને સદા જાણે છે તોપણ જ્ઞેય જ્ઞાનનું થતું જ નથી.**' બે વાત કરી. જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન રાગને, જ્ઞેયને જાણે છે, છતાં જ્ઞાન જ્ઞેયરૂપ થયું નથી અને જ્ઞેય જ્ઞાનરૂપ થયું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? વિશેષ ભાવાર્થ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

ભાદરવા વદ-૧૫, બુધવાર, તા. ૧૨-૧૦-૧૯૭૭,
કળશ-૨૧૬-૨૧૭, ગાથા-૩૬૬ થી ૩૭૧, પ્રવચન નં.૪૭૬

સમયસાર, ૨૧૬ કળશનો ભાવાર્થ. છોકરાઓ તો લાગતા નથી આ લોકોના. બહાર ગયા છે બધા? પાલિતાણા ગયાને. પછી ગુજરાતી ચાલે આજે. આજથી ગુજરાતી ચાલે. ગુજરાતી ચલાવો. હિન્દી છોડી દો. ૨૧૬નો ભાવાર્થ. '**શુદ્ધનયની દૃષ્ટિથી જોવામાં આવે તો કોઈ દ્રવ્યનો સ્વભાવ કોઈ અન્ય દ્રવ્યરૂપે થતો નથી.**' શું કહે છે? કે જે આત્મા છે અને આ પરમાણુ શરીર આદિ છે કે કર્મ છે એ ભિન્ન-ભિન્ન ચીજ છે. આત્માના સ્વભાવમાં કર્મ દ્રવ્ય કોઈ પેસી જાય છે અને વિકાર કરાવે છે એમ નથી અને આત્મા પરદ્રવ્યમાં પેસે અને પરદ્રવ્યનું કાંઈ કરે, શરીર, વાણી, મનનું એમ છે નહિ. આ તો હિન્દી પણ સાધારણ છે. '**શુદ્ધનયની દૃષ્ટિથી...**' સત્યદૃષ્ટિથી જોઈએ તો '**કોઈ દ્રવ્યનો સ્વભાવ...**' કોઈપણ આત્મા અને પરમાણુનો સ્વભાવ '**કોઈ અન્ય દ્રવ્યરૂપે થતો નથી.**' આત્મા જડરૂપે નથી થતો, જડ પોતાના આત્મારૂપે નથી થતા. શરીર શરીરરૂપે રહે છે, આત્મા આત્મારૂપ રહે છે. આત્મા શરીરનું કાંઈ કરી શકતો નથી, શરીર આત્માનું કાંઈ કરી શકતું નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- શરીર હોય તો શાસ્ત્ર સંભળાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સંભળાય ક્યાં? એ તો સાંભળે છે એ તો જ્ઞાન જાણે છે. એ સાંભળવામાં પણ વાણી કાને પડે છે એનાથી અહીંયા જ્ઞાન થાય છે એમ પણ નથી. એ જ્ઞાન તો સ્વલક્ષમાં કરે છે તો પરનું સમજાયું એ જ્ઞાન સ્વલક્ષથી ઉત્પન્ન થાય છે. એકલા પરલક્ષે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય એ જ્ઞાન જ નથી. ઝીણી વાત બહુ ઝીણું, બાપુ! અનંતકાળમાં

પોતાની ચીજ શું છે શુદ્ધ ચૈતન્યઘન એનો કદી આશ્રય લીધો નથી. વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા અનંતવાર કરી. મુનિવ્રત અનંતવાર લીધા, પંચમહાવ્રત, 'મુનિવ્રત ધાર અનંતબૈર ગ્રૈવેયક ઉપજાયો, પણ આતમજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો.' આત્મા ચીજ શું છે? આનંદકંદ છે, શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે એનું અવલંબન-આશ્રય કદી લીધો નહિ. આહા..હા..! પરદ્રવ્યનો આશ્રય લીધો એનાથી તો અજ્ઞાનભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! સ્વદ્રવ્યના આશ્રય વિના સમ્યગ્જ્ઞાન-સમ્યગ્દર્શન ધર્મની દશા કદી થતી નથી. આહા..હા..! ઈ કહે છે.

'**કોઈ અન્ય દ્રવ્યરૂપે નથી થતો. જેમ...**' દૃષ્ટાંત. '**ચાંદની પૃથ્વીને ઉજ્જ્વળ કરે છે...**' ચંદ્રની ચાંદની પૃથ્વીને ઉજ્જ્વળ કરે છે '**પરંતુ પૃથ્વી ચાંદનીની જરા પણ થતી નથી,...**' એ પ્રકાશની પૃથ્વી થતી નથી, પૃથ્વી તો પૃથ્વીરૂપ રહી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જગત પૃથ્વી ઉપર ચાંદની આમ છે, તો એ ચાંદની પૃથ્વીરૂપ નથી થતી, તેમ પૃથ્વી ચાંદનીરૂપ નથી થતી. આહા..હા..! એ તો દૃષ્ટાંત છે. '**જરા પણ થતી નથી, તેમ જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે છે...**' શું કહે છે? ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપી ચૈતન્ય છે. એ રાગને, શરીરને, વાણીને, જેમ ચાંદની પૃથ્વી ઉપર પ્રકાશ કરે છે, એમ આત્માનું જ્ઞાન રાગને, શરીરને જાણે છે, પણ છતાં એ રાગ અને શરીરરૂપ જ્ઞાન થતું નથી. આહા..હા..! અને એ રાગ અને શરીર જ્ઞાનરૂપ થતા નથી. આહા..હા..! આવી ઝીણી વાતું કઠણ. પંચમહાવ્રતના પરિણામ થાય છે એ રાગ છે. તો રાગને જ્ઞાનસ્વરૂપ જાણે છે, પણ જ્ઞાનસ્વરૂપ રાગરૂપ થતું નથી. તેમ એ રાગ જે છે પંચમહાવ્રતનો એ તો વિકલ્પ આસ્રવ છે, એ કાંઈ આત્માના જ્ઞાનમાં આવતા નથી. એનું જ્ઞેય થઈને જ્ઞાન થાય છે. આવી વાતું ઝીણી! એણે કદી સત્ય શું છે એ સાંભળ્યું નથી, સમજ્યો નથી. એમને એમ અનાદિ કાળથી પોતાની ચીજને ભૂલીને પરમાં પ્રવૃત્તિમાં પડ્યો છે. આહા..હા..! એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ ખરેખર એ તો પરદ્રવ્ય છે, સ્વદ્રવ્ય નથી. જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન એની એ વસ્તુ નથી. એ જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા રાગને, પુણ્ય-પાપભાવને જાણે છે, છતાં જ્ઞાન પ્રકાશે છે, પણ જ્ઞાનમાં એ રાગ આવતો નથી અને જ્ઞાન રાગરૂપ થતું નથી. આહા..હા..! આવી વાતું!

'**તેમ જ્ઞાન જ્ઞેયને જાણે છે...**' એનો જાણવાનો તો સ્વભાવ છે. '**પરંતુ જ્ઞેય જ્ઞાનનું જરા પણ થતું નથી.**' એ જાણવાલાયક જે ચીજ છે એ આત્માના જ્ઞાનની નથી થતી. શાંતિભાઈ! આવી વાતું છે. શરીરને જ્ઞાન જાણે કે આ જડ છે, પણ જડરૂપે જ્ઞાન થતું નથી. તેમ એ શરીર જ્ઞાનરૂપ થતું નથી, આત્મારૂપ થતું નથી. બે ભિન્ન ચીજ છે. આહા..હા..! યથાર્થ ચીજ શું છે એ સમજ્યા વિના આવા વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા કરીને મરી ગયો અનંતકાળમાં. એ મારી ક્રિયા છે, રાગ એ મારી ક્રિયા છે, મારો સ્વભાવ છે એમ માનીને મિથ્યાદૃષ્ટિપણે મિથ્યાત્વને ઉત્પન્ન કર્યું એણે. સમજાણું કાંઈ? વાત ઝીણી બહુ, અત્યારે જગત સાથે તો મેળ ખાવો બહુ મુશ્કેલ.

'આત્માનો જ્ઞાનસ્વભાવ...' છે? '**જ્ઞેય જ્ઞાનનું જરા પણ થતું નથી. આત્માનો જ્ઞાનસ્વભાવ હોવાથી તેની સ્વચ્છતામાં જ્ઞેય સ્વયમેવ ઝળકે છે,...**' આહા..હા..! જ્ઞાનસ્વભાવી ભગવાન આત્મા એમાં પુણ્ય-પાપનો રાગ અને શરીર, વાણી જણાય છે. ઝળકે છે એનો અર્થ જણાય છે. આહા..હા..! '**તેની સ્વચ્છતામાં જ્ઞેય સ્વયમેવ ઝળકે છે,...**' સ્વયમેવ. '**પરંતુ જ્ઞાનમાં તે જ્ઞેયોનો પ્રવેશ નથી.**' આહા..હા..! એ શુભ-અશુભ રાગ થયો, વ્રત, તપ, ભક્તિ, પૂજા આદિનો ભાવ, હિંસા, જૂઠું, ચોરીનો ભાવ, એ જ્ઞેયને જ્ઞાન જાણે છે. છતાં જ્ઞેયરૂપ જ્ઞાન થયું નથી અને જ્ઞેય જ્ઞાનરૂપ થયું નથી. આહા..હા..! આવી વાતું ઝીણી બહુ, ભાઈ! એને સમ્યગ્દર્શનમાં એ ચીજ જણાય છે. રાગ થાય છે એ સમ્યગ્દૃષ્ટિને સમ્યગ્જ્ઞાનમાં પુણ્ય-પાપના ભાવ પરજ્ઞેય તરીકે જણાય છે, છતાં રાગ પોતાના જ્ઞાનનો થતો નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- માથુ દુઃખતું હોય તો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દુઃખે છે ક્યાં? એ તો જડ છે. માથાની પર્યાય એ તો જડ છે. જ્ઞાન એને જાણે, પણ દુઃખની પર્યાય, શરીરની પર્યાય જ્ઞાનરૂપ નથી થતી. શરીરમાં કાંઈ થાય છે જડમાં, તો જ્ઞાન પરજ્ઞેય તરીકે જ્ઞાન કરે છે. પણ પરજ્ઞેય તરીકે જ્ઞાન કરે છે તો એ પરજ્ઞેય જ્ઞાનમાં આવી જાય છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શરીરમાં રોગ થયો, જડમાં રોગ થાય છે. આત્મામાં રોગ થતો નથી કાંઈ. આત્મામાં તો રાગ મારો, પુણ્ય મારા એ મિથ્યાત્વનો રોગ છે. આ શરીરમાં જે રોગ થાય છે તેને જ્ઞાન જ્ઞેય તરીકે જાણે. પોતાના જ્ઞાનમાં રોગની અવસ્થા જ્ઞાનમાં જણાય, છતાં રોગની અવસ્થા જ્ઞાનરૂપ થતી નથી અને જ્ઞાન પોતાનો આત્મા એ જ્ઞેય રોગરૂપ થતો નથી. આહા..હા..! શું?

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વેદન નથી. અહીં તો એ પણ ના પાડે છે. આહા..હા..! અહીંયાં તો એ લેશે. રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ મિથ્યાદૃષ્ટિને ઉત્પત્તિ થાય છે એમ અહીંયાં લેવું છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિને વેદન છે. જેટલો રાગ છે એટલું વેદન છે, પણ એને અહીંયા ગૌણ કરીને, અહીંયાં તો જ્ઞાનનો સ્વભાવ જાણવું-દેખવું એ જાણવા-દેખવાનું કામ કરે છે. એમાં વેદન જે રાગનું છે એ મિથ્યાદૃષ્ટિને વેદન છે એમ અહીંયાં સિદ્ધ કરવું છે. રાગ ને દ્વેષ એ આકુળતા એ પરચીજ છે. અહીંયાં તો સિદ્ધ એટલું કરવું છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિને આકુળતા આવે છે, પણ એ આકુળતા જ્ઞેય તરીકે જણાય છે. એમ કહે છે. પોતામાં આકુળતા થઈ જાય છે એમ નથી. આહા..હા..! ભારે વાતું આવું. હવે આ બહારની આ જાત્રા કરી, ભક્તિ કરી, પૂજા, વ્રત કર્યા એ ધર્મ. મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.

અહીં તો કહે છે કે પ્રભુ! સાંભળ તો ખરો. તારા ચૈતન્યતત્ત્વનો સ્વભાવ તો સ્વપરપ્રકાશક જાણવાનો તારો સ્વભાવ છે. તો રાગ આવે છે, શરીર છે, સંયોગી ચીજ છે તેને જ્ઞાન

જાણે, પણ જ્ઞાન એ રૂપે થઈ જાય છે? અને એ ચીજ જ્ઞાનરૂપ થાય છે? અહીંયાં તો રાગ-દ્વેષના પરિણામ પણ જ્ઞેય તરીકે જાણવામાં આવે છે, પણ એ રાગ-દ્વેષ જ્ઞેય જ્ઞાનમાં આવી જાય છે, આત્માના સ્વભાવમાં આવે છે (એમ નથી). અહીં તો આત્માના સ્વભાવની વાત ચાલે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ ઝીણું! લોકોને આ તત્ત્વની વાત ઝીણી બહુ પડે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**પરંતુ જ્ઞાનમાં તે જ્ઞેયોનો પ્રવેશ નથી.**' આહા..હા..! અહીં તો ભગવાન આત્મા ચૈતન્યસ્વરૂપી પ્રકાશમૂર્તિ, જ્ઞાનપ્રકાશસ્વરૂપ મૂર્તિ પ્રભુ એમાં પુણ્ય-પાપના ભાવ પરજ્ઞેય તરીકે જ્ઞાનમાં જણાય છે. છતાં એ પરજ્ઞેય જ્ઞાનરૂપ નથી થતા અને જ્ઞાન રાગરૂપે નથી થતું. એ સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! હવે આમાંથી ઓલા એકાંત ખેંચે પાછા બીજા કે જુઓ! આત્મામાં સમ્યગ્દૃષ્ટિને દુઃખનું વેદન છે જ નહિ. અહીં તો દૃષ્ટિ અને સ્વભાવની અપેક્ષાએ વાત છે. સમજાણું કાંઈ? બાકી જ્ઞાનીને પણ જેટલો રાગ અને દ્વેષનો વિકલ્પ ઉઠે છે એટલા આત્માના આનંદના સ્વાદની આગળ દુઃખનું વેદન પણ સાથે છે, પણ અહીંયાં એ નથી લેવું. અહીં તો જ્ઞાનસ્વભાવ છે એ કાંઈ વેદનરૂપ થઈ જાય? એમ લેવું છે. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું ધર્મની ઝીણી. લોકો બહારથી માનીને બેસે અને પરિભ્રમણ કરે. આહા..હા..! એ શ્લોક પૂરો થયો.

'**હવે આગળની ગાથાઓની સૂચનારૂપ કાવ્ય કહે છે :—**' ૨૧૭.

(मन्दाक्रान्ता)

रागद्वेषद्वयमुदयते तावदेतन्न यावत्
ज्ञानं ज्ञानं भवति न पुनर्बोध्यतां याति बोध्यम्।
ज्ञानं ज्ञानं भवतु तदिदं न्यक्कृताज्ञानभावं
भावाभावौ भवति तिरयन् येन पूर्णस्वभावः।।२१७।।

શ્લોકાર્થ :- '**तावत् राग-द्वेष-द्वयम् उदयते**' '**ત્યાં સુધી રાગ-દ્વેષનું દ્વંદ્વ ઉદય પામે છે (-ઉત્પન્ન થાય છે)...**' '**यावत् एतत् ज्ञानं ज्ञानं न भवति**' આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! જ્યાં સુધી જ્ઞાન જ્ઞાનસ્વરૂપે ભાન ન થાય ત્યાં સુધી રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. સમજાણું કાંઈ? એ કહ્યુંને. '**જ્યાં સુધી આ જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ ન થાય...**' અજ્ઞાનરૂપ થાય અને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય એ બીજી ચીજ થઈ, પણ પોતાનું સ્વરૂપ જાણનસ્વરૂપ, પ્રજ્ઞાસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુ સર્વજ્ઞસ્વભાવી આત્મા. આત્મા તો સર્વજ્ઞસ્વભાવી આત્મા છે, એ આત્મા, જેને એ આત્માની દૃષ્ટિ થઈ, સમ્યગ્દર્શન થયું તેને રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થતી નથી. કેમકે સ્વભાવમાં રાગ-દ્વેષ નથી. નબળાઈને કારણે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ પરજ્ઞેયમાં નાખીને તેનો જ્ઞાતા રહે છે એમ કહેવામાં આવ્યું છે. આહા..હા..! શું સમજવું આમાં? એવી વાતું આકરી છે. સમજાણું કાંઈ?

ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા એ તો સર્વજ્ઞ સર્વ-જ્ઞ સ્વભાવી વસ્તુ. એવી દૃષ્ટિમાં અને દૃષ્ટિના વિષયમાં જ્યારે સર્વજ્ઞ સ્વભાવનો અનુભવ થયો તો એ સર્વજ્ઞ સ્વભાવ, રાગાદિ થાય છે તેને પરજ્ઞેય તરીકે પોતામાં, પોતામાં રહીને પરને અડ્યા વિના રાગ અને જ્ઞેયનું જ્ઞાન કરે છે. સમજાણું કાંઈ? છતાં એ રાગ જ્ઞાનરૂપ થતો નથી. આહા..હા..! આવી ચીજ!

શ્રોતા :- રાગ આસ્રવ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- રાગ આસ્રવતત્ત્વ છે અને એ તત્ત્વ પરજ્ઞેય છે. અહીંયા આત્મામાં એ ચીજ છે જ નહિ. એ સિદ્ધ કરવું છે. પછી જ્યારે જ્ઞાનસ્વભાવનું વર્ણન થાય ત્યારે તો જ્ઞાનીને પણ જેટલો રાગ આવે છે એ રાગના દુઃખનું વેદન એને પણ છે. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ શુભભાવ ધર્મીને આવે છે, પણ એ શુભભાવ આકુળતાનું કારણ છે. આહા..હા..! એ શુભભાવ આનંદ ધર્મ નહિ, સ્વભાવ નહિ, સ્વભાવ નહિ, આકુળતા છે. આહા..હા..! અંદર ચૈતન્ય પ્રભુ સ્વપરપ્રકાશક શક્તિનું પૂર્ણ સ્વરૂપ છે ઈ. એવી જ્યાં દૃષ્ટિ થઈ તો પછી કહે છે કે એમાં રાગાદિ દેખાય છે, એને તો જ્ઞાન જાણે છે કે પર તરીકે છે. પણ રાગરૂપ જ્ઞાન થયું નથી અને જ્ઞાન આત્મા રાગરૂપ થયો નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે. બહુ તત્ત્વની દૃષ્ટિ સૂક્ષ્મ.

'**જ્યાં સુધી આ જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ ન થાય...**' '**पुनः बोध्यम् बोध्यतां न याति**' '**અને જ્ઞેય જ્ઞેયપણાને ન પામે.**' શું કહે છે? કે પુણ્ય-પાપના ભાવ, શુભ-અશુભભાવ અને શરીરાદિ એ જ્ઞેય જ્ઞેયરૂપે ન થાય અને જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપે ન થાય ત્યાં સુધી અજ્ઞાનમાં રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! શું કહ્યું? કે એ શુભ-અશુભભાવ થાય છે, પણ અહીં તો એ સિદ્ધ કરવું છે કે જ્ઞેય જ્ઞેયરૂપ જ્યાં સુધી ન થાય, રાગ જ્ઞેય છે-જાણવાલાયક એરૂપે પ ન થાય અને જ્ઞાન જાણવાલાયક જાણનાર એમ ન થાય ત્યાં સુધી અજ્ઞાનને કારણે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! સમ્યગ્દૃષ્ટિને સમ્યગ્જ્ઞાનમાં રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ મિથ્યાત્વ સંબંધી ઉત્પન્ન નથી થતી. એ સિદ્ધ કરવું છે. દાસ! આવો માર્ગ હવે! આહા..હા..! શું કહ્યું? કે આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવ છે તો જ્યાં સુધી જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ ન થાય, જ્ઞાનરૂપ ન થાય અને જ્ઞેય જ્ઞેયરૂપ ન થાય ત્યાં સુધી રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. પણ જ્યારે જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ થયું અને જ્ઞેય જ્ઞેયરૂપે જ્ઞાનમાં જણાયું ત્યાં રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**માટે આ જ્ઞાન, અજ્ઞાનભાવને દૂર કરીને,...**' જુઓ, જ્ઞેય જ્ઞેયને પ્રાપ્ત ન થાય '**માટે આ જ્ઞાન, અજ્ઞાનભાવને દૂર કરીને,...**' અર્થાત્ એ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિનો રાગ પોતાનો છે એવી માન્યતા એ અજ્ઞાન છે. આહા..હા..! શરીર, વાણી, મન પણ પરજ્ઞેય છે, પણ પુણ્ય-પાપના ભાવ પણ પરજ્ઞેય છે. આહા..હા..! તો કહે છે કે '**જ્ઞાન, અજ્ઞાનભાવને દૂર કરીને, જ્ઞાનરૂપ થાઓ—**' આહા..હા..! જે વસ્તુ જ્ઞાનસ્વભાવ ચિદાનંદ

પ્રભુ, એનું જ્ઞાન થાય અને જ્ઞાનમાં રાગ મારો છે એવો અજ્ઞાનભાવ દૂર થાય. રાગ ચાહે તો શુભ હો, પણ એ મારો છે એ જ્ઞાનનો અજ્ઞાનભાવ છે. આહા..હા..! આવું છે. ઝીણું તત્ત્વ છે, ભાઈ! અત્યારે તો લોકમાં સ્થૂળ વાત બધી કરી નાખી છે. મૂળ તત્ત્વનો તો સંહાર થઈ ગયો છે આખો.

અહીંયાં તો જ્ઞાનસ્વરૂપી ચૈતન્ય પ્રભુ, જાણક સ્વભાવી વસ્તુ છે, એ પોતાના સ્વભાવનું ભાન ભૂલી જાય તો રાગ અને દ્વેષની અજ્ઞાનથી ઉત્પત્તિ થાય છે અને પોતાના સ્વભાવનું ભાન થાય છે સમ્યગ્દૃષ્ટિને તો રાગને જ્ઞેય તરીકે જાણે છે, જ્ઞાન જ્ઞાન તરીકે રહે છે. રાગ જ્ઞાનમાં આવતો નથી અને જ્ઞાન રાગમાં જાતું નથી. આહા..હા..! આ તો બધા પૈસા-બૈસા તો ક્યાંય રહી ગયા. નહિ? આહા..હા..! ગજબ વાત છે, પ્રભુ!

અહીં પરમાત્મા કુંદકુંદાચાર્યદેવ, જિનેન્દ્રદેવ તીર્થંકરદેવ પરમેશ્વરની જે વાણી દિવ્યધ્વનિમાં આવી એ સાંભળીને આવ્યા અને આ શાસ્ત્ર બનાવ્યા છે. મહાવિદેહમાં ગયા હતા. દિગંબર સંત દિગંબર મુનિ, ભાવલિંગી આનંદકંદમાં ઝૂલનારા. આહા..હા..! એ ત્યાં ગયા હતા અને સાંભળીને આવીને આ શાસ્ત્ર બનાવ્યા. તો શાસ્ત્રમાં આ આવ્યું, કે પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો તું. આહા..હા..! તારો સ્વભાવ શું? સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી. એ પુણ્ય-પાપમાં આવે છેને. તારી શક્તિ સર્વને જાણવું અને સર્વને દેખવું એ જ તારો સ્વભાવ છે. કોઈ ચીજને પોતાની માનવી એ તારો સ્વભાવ જ નથી. ચાહે તો વ્યવહારરત્નત્રયનો, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ હોય કે પંચમહાવ્રતનો રાગ હોય એ બધો આસ્રવ છે, એ પરજ્ઞેય છે. જ્ઞાન પોતે પોતામાં રહીને પરજ્ઞેય તરીકે જાણે છે. જ્યાં સુધી અજ્ઞાન છે કે રાગ મારી ચીજ છે, એ અજ્ઞાન છે ત્યાં સુધી રાગની ઉત્પત્તિ અને દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. આહા..હા..! કહો, સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું છે.

અને '**અજ્ઞાનભાવને દૂર કરીને,...**' અર્થાત્ ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપી સ્વભાવી ત્રિકાળી ચીજ, એ રાગ મારો છે એવી માન્યતા જે અજ્ઞાન છે એ અજ્ઞાનને દૂર કરીને, જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ રહો, રાગ રાગરૂપ રહો પરજ્ઞેયમાં. '**येन भाव-अभावौ तिरयन् पूर्णस्वभावः भवति**' '**કે જેથી ભાવ-અભાવને (રાગ-દ્વેષને) અટકાવી દેતો...**' રાગ અને દ્વેષ એની ઉત્પત્તિ અને વ્યય તેને અટકાવી દેતો. આહા..હા..! આત્મા સમ્યગ્દર્શન પામ્યો તો આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એવું ભાન થયું. સમ્યગ્દર્શન ચોથું ગુણસ્થાન. આહા..હા..! (ભાન થયું) કે આત્મા તો જ્ઞાનસ્વભાવી, ચૈતન્યસ્વભાવી વસ્તુ છે. એ ચીજનું ભાન થયું ત્યારે રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ જે અજ્ઞાનભાવે થતી હતી તેની ઉત્પત્તિ નથી થતી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અને જ્યાં સુધી રાગ અને વિકલ્પ સૂક્ષ્મ હોય, પણ એ રાગ મારો છે એવું અજ્ઞાન છે ત્યાં સુધી રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. મારું માન્યું તો એની ઉત્પત્તિ પોતામાં છે એમ માન્યું. આહા..હા..!

શ્રોતા :- માને છે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- માન્યતા ઊંધી છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત બહુ, ભાઈ! એ આગળ ગાથા એની કહેશે. આ એનો શ્લોક છે. કુંદકુંદાચાર્ય છ શ્લોક કહેશે, આ એનો ઉપોદઘાતનો કળશ છે.

'અટકાવી દેતો પૂર્ણ સ્વભાવ (પ્રગટ) થાય.' આહા..હા..! ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવી વસ્તુનો અનુભવ કરીને, રાગ-દ્વેષ મારી ચીજમાં છે જ નહિ અને રાગ-દ્વેષ એ પરચીજ છે એ મારા જ્ઞાનમાં જ્ઞેય તરીકે છે એમ જાણીને જ્ઞાનસ્વભાવમાં રમણતા કરતાં-કરતાં પૂર્ણ સ્વભાવ થઈ જાઓ, કેવળજ્ઞાન થઈ જાઓ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ કહે છેને કે વ્યવહારરત્નત્રયથી નિશ્ચય થાય છે. અહીં તો વ્યવહારરત્નત્રયને પરજ્ઞેયમાં નાખી દીધું છે. અને પરજ્ઞેય જાણવાલાયક છે એવું જ્ઞાનસ્વભાવમાં લીધો. અને જાણનાર... જાણનાર... જાણનાર... જાણનાર... રહીને કેવળજ્ઞાન થયું. રાગથી કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે એમ છે નહિ. આહા..હા..!

'ભાવાર્થ :- જ્યાં સુધી જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ ન થાય,...' એટલે કે આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપી છે એ જ્ઞાનરૂપ ન થાય અને રાગ મારો છે એવા અજ્ઞાનરૂપ થાય અને **'જ્ઞેય જ્ઞેયરૂપ ન થાય,...'** એ દયા, દાન, વ્રતના વિકલ્પ છે એ જ્ઞેય અને જ્ઞાનમાં જાણવાલાયક પર છે એવા જ્ઞેયરૂપ ન થાય **'ત્યાં સુધી રાગદ્વેષ ઊપજે છે;...'** અહીં તો મિથ્યાત્વ સંબંધીના રાગ-દ્વેષ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? **'માટે આ જ્ઞાન, અજ્ઞાનભાવને દૂર કરીને,...'** આહા..હા..! પોતાનો ચૈતન્ય સ્વભાવ હું છું અને એ રાગનો વિકલ્પ એ હું નથી, મારી ચીજમાં નથી, મારા દ્રવ્યમાં નથી, મારા ગુણમાં નથી. આહા..હા..! એવી દૃષ્ટિ જ્યારે થાય ત્યારે **'અજ્ઞાનભાવને દૂર કરીને,...'** આહા..હા..! **'જ્ઞાનરૂપ થાઓ,...'** ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, ચૈતન્યરૂપે રહો. જાણનાર-દેખનાર થાઓ. આહા..હા..! ઝીણો શ્લોક છે, ભાઈ!

'કે જેથી જ્ઞાનમાં જે ભાવ અને અભાવરૂપ બે અવસ્થાઓ થાય છે...' રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે એ મટી જાય. જ્ઞાન જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન આત્માનો અનુભવ થાય, સમ્યગ્દર્શન થાય તો જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ રહે છે અને રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ મટી જાય છે. જે મિથ્યાત્વ સંબંધી રાગ-દ્વેષ છે એ મટી જાય છે, અસ્થિરતાનો રાગ છે તેને જ્ઞેય તરીકે જાણે છે. આહા..હા..! આવું ક્યારે વાંચે? ઘરે પુસ્તક તો હશે શેઠને, પણ ઓલા બીડીના વાંચે એવા આ વાંચે તો સમજી શકે નહિ. નહિ? શેઠ! ઠપકો આપે છે આ તો. ઓલામાં જેવું સમજાય એવું આ સમજાય નહિ. આહા..હા..! આવો માર્ગ પ્રભુનો. આહા..હા..!

આ તો જડ છે માટી અને અંદર કર્મ છે જડ એ અજીવ-માટી અને અંદર પુણ્ય અને પાપના ભાવ થાય છે એ અજીવ છે, એ આત્માનો સ્વભાવ નથી. એમાં જ્ઞાનચેતના આવતી નથી. તો પુણ્ય-પાપના ભાવ પણ અજીવ છે. તો શરીર, વાણી, કર્મ અને પુણ્ય-પાપ બધું અજીવમાં જ્ઞેય તરીકે ગયું. આહા..હા..! અને આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવ તરીકે જ્ઞાનમાં રહ્યો.

આહા..હા..! તો જ્યાં સુધી જ્ઞાન અજ્ઞાનને દૂર કરીને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન નથી થતા ત્યાં સુધી તો રાગ-દ્વેષ અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય જ છે, પણ રાગ-દ્વેષ મારી ચીજ જ નથી, મારો સ્વભાવ તો ત્રિકાળી જ્ઞાયકસ્વરૂપ, ત્રિકાળી જાણવું-દેખવું, જાણવું-દેખવું ત્રિકાળ સ્વભાવ છે, એમ જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ થાય ત્યારે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થતા નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે, ભાઈ! શ્લોક હવે બહુ સરસ આવશે.

'**જ્ઞાન અને જ્ઞેય તદ્દન ભિન્ન છે,...**' છે? ભગવાન આત્મા જ્ઞાન ચૈતન્યબિંબ પ્રભુ અને પુણ્ય-પાપના, રાગ-દ્વેષના ભાવ શરીર, વાણી એ જ્ઞેય પર ભિન્ન છે. બે ચીજ જ તદ્દન ભિન્ન છે. '**આ અર્થની ગાથાઓ હવે કહે છે :–**'

दंसणणाणचरित्तं किंचि वि णित्थि दु अचेदणे विसए।
तम्हा किं घादयदे चेदयिदा तेसु विसएसु।।३६६।।
दंसणणाणचरित्तं किंचि वि णित्थि दु अचेदणे कम्मे।
तम्हा किं घादयदे चेदयिदा तम्हि कम्मम्हि।।३६७।।
दंसणणाणचरित्तं किंचि वि णित्थि दु अचेदणे काए।
तम्हा किं घादयदे चेदयिदा तेसु काएसु।।३६८।।
णाणस्स दंसणस्स यय भणिदो घादो तहा चरित्तस्स।
ण वि तहिं पोग्गलदव्वस्स को वि घादो दु णिद्दिट्ठो।।३६९।।
जीवस्स जे गुणा केइ णत्थि खलु ते परेसु दव्वेसु।
तम्हा सम्मादिट्ठिस्स णत्थि रागो दु विसएसु।।३७०।।
रागो दोसो मोहो जीवस्सेव य अणण्णपरिणामा।
एदेण कारणेण दु सद्दादिसु णत्थि रागादी।।३७१।।

નીચે હરિગીત.

ચારિત્ર-દર્શન-જ્ઞાન જરીયે નહિ અચેતન વિષયમાં,
તે કારણે આ આતમા શું હણી શકે તે વિષયમાં? ૩૬૬.
ચારિત્ર-દર્શન-જ્ઞાન જરીયે નહિ અચેતન કર્મમાં,
તે કારણે આ આતમા શું હણી શકે તે કર્મમાં? ૩૬૭.
ચારિત્ર-દર્શન-જ્ઞાન જરીયે નહિ અચેતન કાયમાં,
તે કારણે આ આતમા શું હણી શકે તે કાયમાં? ૩૬૮.
છે જ્ઞાનનો, દર્શન તણો, ઉપઘાત ભાખ્યો ચરિતનો,
ત્યાં કાંઈ પણ ભાખ્યો નથી ઉપઘાત પુદ્ગલદ્રવ્યનો. ૩૬૯.
જે ગુણ જીવ તણા, ખરે તે કોઈ નહિ પરદ્રવ્યમાં,
તે કારણે વિષયો પ્રતિ સુદૃષ્ટિ જીવને રાગ ના. ૩૭૦.

વળી રાગ, દ્વેષ, વિમોહ તો જીવના અનન્ય પરિણામ છે,
તે કારણે શબ્દાદિ વિષયોમાં નહીં રાગાદિ છે. ૩૭૧.

'ટીકા :- ખરેખર જે જેમાં હોય તે તેનો ઘાત થતાં હણાય જ છે...' આ સિદ્ધાંત ન્યાય કહે છે પહેલા તો. 'જે જેમાં હોય તે તેનો ઘાત થતાં હણાય જ છે (અર્થાત્ આધારનો ઘાત થતાં આધેયનો ઘાત થાય જ છે), જેમ દીવાનો ઘાત થતાં (દીવામાં રહેલો) પ્રકાશ હણાય છે;...' દીપકનો ઘાત થતાં પ્રકાશનો ઘાત થાય છે. 'તથા જેમાં જે હોય તે તેનો ઘાત થતાં હણાય જ છે (અર્થાત્ આધેયનો ઘાત થતાં આધારનો ઘાત થાય જ છે), જેમ પ્રકાશનો ઘાત થતાં દીવો હણાય છે. વળી જે જેમાં ન હોય તે તેનો ઘાત થતાં હણાતું નથી, જેમ ઘટનો ઘાત થતાં...' આ ઘડો હોય છેને. આ આસો મહિનો આવ્યોને. આ નોરતા-નોરતા. શું કહેવાય એ? ગરબા-ગરબા. કાણાવાળા ગરબા કરે છેને. ઘટ-ઘટ એમાં દીવો રાખે. તો કહે છે આહા..હા..! 'જેમ ઘટનો ઘાત થતાં...' ઘડાનો ઘાત થયો તો દીવો હણાય છે? આહા..હા..! ગરબો કહે છેને. હિન્દીમાં શું કહે છે? એય..! શેઠ! આ નોરતા, આસો મહિનો. કાણા હોય છે અને પછી દીવો રાખે, દીવો રાખે છે. ગરબો.

શું કહે છે? કે ઘટ છે, તો ઘટનો નાશ થતાં શું દીવાનો નાશ થાય છે? એ કહ્યું પહેલા. જુઓ, છે? 'ઘટ-પ્રદીપ હણાતો નથી; તથા જેમાં જે ન હોય તે તેનો ઘાત થતાં હણાતું નથી, જેમ ઘટ-પ્રદીપનો ઘાત થતાં ઘટ હણાતો નથી.' દીવો ઓલવાઈ ગયો, પણ ઘડાનો નાશ થાય છે? આહા..હા..! દૃષ્ટાંત તો જુઓ, ઘડાનો નાશ થતાં દીવાનો નાશ નથી થતો અને દીવો નાશ થતાં ઘડાનો નાશ નથી થતો. દીવાનો નાશ થતાં પ્રકાશનો નાશ થાય છે અને પ્રકાશનો નાશ થતાં દીવો નાશ પામે છે. પણ દીવો નાશ થતાં ઘડાનો નાશ થાય છે અને ઘડાનો નાશ થતાં દીવો નાશ પામે છે એમ નથી. આહા..હા..! દાખલો તો જુઓ, '(એ પ્રમાણે ન્યાય કહ્યો.)'

'હવે, આત્માના ધર્મો—' આત્માનો સ્વભાવ 'દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર—' સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર એ આત્માનો ધર્મ. 'પુદ્‌ગલદ્રવ્યનો ઘાત થવા છતાં પણ હણાતા નથી...' આહા..હા..! એ શરીર જીર્ણ થઈ જાય, વાણી ન હોય એથી કાંઈ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત નથી થતો. શરીર હણાય. શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે. શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે એથી કાંઈ આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થાય છે એમ છે નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- શરીર માંદુ થાય ત્યારે .. ગાંડો થઈ જાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ના, ના, એ ગાંડો અજ્ઞાનને લઈને થાય છે. અહીંયાં તો કહે છે કે શરીરના રોગનો નાશ થતા, શું આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો નાશ થાય છે? અને દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો નાશ થતાં રોગનો નાશ થાય છે? એ તો ભિન્ન ચીજ છે. અહીં તો

બીજું કહેવું છે કે પોતાના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જે આત્માને આશ્રયે થયા અને શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકી તો શું એનો ઘાત થઈ જાય છે? અને શરીરની ક્રિયા એવીને એવી રહી પંચમહાવ્રતની, પંચ સમિતિ-ગુપ્તિ, જોઈને ચાલવાની ક્રિયા, પણ આત્માનો ઘાત થયો, પોતાના સ્વરૂપનું ભાન નથી, તો એ ક્રિયા થવાથી પણ અહીંયા ઘાત થઈ ગયો.

ફરીથી. અહીંયાં કહે છે, જુઓ, '**હવે, આત્માના ધર્મો—દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર-—**' આત્માનું સ્વરૂપ, શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપની પ્રતીતિ, જ્ઞાન અને રમણતા એ તો આત્માનો ધર્મ છે. ધર્મ નામ નિર્મળ પર્યાય વીતરાગી પર્યાય આત્માની છે. હવે એ નિર્મળ પર્યાય.. છે? '**ઘાત થવા છતાં હણાતા નથી...**' '**પુદ્‌ગલદ્રવ્યનો ઘાત થવા છતાં હણાતા નથી...**' આહા..હા..! શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે એથી કાંઈ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થઈ જાય એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ચાલી શકે નહિ, બોલી શકે નહિ એવી ક્રિયા જડની થાય એથી કાંઈ આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! વાહ!

'**અને દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થવા છતાં...**' હવે શું કહે છે? દેહની ક્રિયા તો એવી ને એવી થાય છે. પંચમહાવ્રત આદિની ક્રિયા એવીને એવી છે. તો એમાં આત્માના દર્શનનો ઘાત થયો અને એ બહારની ક્રિયા પ્રવૃત્તિ એવીને એવી હોય. મીઠાલાલજી! શાંતિભાઈ! આ તો અલૌકિક વાતું છે. આહા..હા..! જિનેન્દ્રદેવ ત્રિલોકનાથ વીતરાગ એનો પંથ કોઈ અલૌકિક છે. આહા..હા..! અહીંયાં કહે છે કે પોતાનો આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે એવી દૃષ્ટિ, જ્ઞાન અને રમણતા અંદરમાં થઈ. એ ધર્મ. તો એ ધર્મનું હોવું, શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે, ચાલવાની, હાલવાની, બોલવાની એનો ઘાત થાય, પણ આનો (—દર્શન-જ્ઞાનનો) ઘાત નથી થતો. અને આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થાય, રાગ હું છું એવી દૃષ્ટિથી દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થયો, પણ આમ ઘાત થયો તો શરીરની ક્રિયા સમિતિ, મહાવ્રતની ક્રિયાનો નાશ થાય છે એમ નથી. શરીરની ક્રિયા તો એવીને એવી ચાલે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એય..! કાંતિભાઈ! ધીરેથી સમજવું, પ્રભુ! માર્ગ વીતરાગનો બહુ ઝીણો. આહા..હા..!

સત્ય બોલી શકે નહિ, શરીર જતનાથી ચાલી શકે નહિ, સમજ્યા? એ ક્રિયા શરીરની ન થાય, વાણીની પણ ન થાય, એવી ક્રિયા ન થાય તો કાંઈ આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થાય છે એમ નથી. અને આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થયો. કઈ રીતે? કે હું રાગ છું, હું પુણ્ય છું. હું જ્ઞાતા-દૃષ્ટા છું એવી દૃષ્ટિ છૂટી ગઈ અને મિથ્યાદૃષ્ટિ થયો. હું તો પુણ્યના પરિણામ એ મારા છે, રાગ મારો છે, એનાથી મારું કલ્યાણ થશે એવી દૃષ્ટિ થઈ તો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થયો, પણ પુદ્‌ગલનો ઘાત નથી થતો. શરીરની ક્રિયા તો એવી ને એવી ચાલે છે. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આવું કામ છે. આહા..હા..! કેટલાકે તો કદી સાંભળ્યું પણ નહિ હોય. આ શું ચીજ છે? આહા..હા..!

અહીંયાં તો મૂળ સિદ્ધાંત સિદ્ધ કરે છે. ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુ એની પ્રતીતિ, અનુભવ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થયા. ચારિત્ર નામ સ્વરૂપમાં રમણતા, આનંદમાં રમણતા. આનંદસ્વરૂપ ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ એની પ્રતીતિ, જ્ઞાયકની પ્રતીતિ, જ્ઞાયકનું જ્ઞાન અને જ્ઞાયકમાં રમણતા. એવો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ધર્મ થયો. છતાં શરીરનો ઘાત નથી થતો. શરીરની ક્રિયા ગમે તેમ થાય, પણ એમાં કાંઈ આત્માનો ઘાત થતો નથી. શરીરની ક્રિયા ન કરી શકે, શરીરનો ઘાત થઈ જાય, પુદ્ગલનો ઘાત થાય પણ અહીંયા ઘાત નથી થતો. આહા..હા..! અને શરીરની ક્રિયા પ્રવૃત્તિ એવીને એવી રહે, પંચમહાવ્રત, સમિતિ, ગુપ્તિ વ્યવહારની છતાં અંદરમાં રાગ મારો છે એવું અજ્ઞાન થયું, તો એ ક્રિયા એમ રહી પણ અહીંયા ઘાત થઈ ગયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ગાથાઓ ઘણી સૂક્ષ્મ છે.

અહીં તો એ સિદ્ધ કરવું છે કે પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયો જે પરપદાર્થ છે કે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર છે કે સ્ત્રી, કુટુંબ એમાં કાંઈ રાગ-દ્વેષ નથી. આ રાગ-દ્વેષ એ ત્યાં છે? આ સ્વભાવ ક્યાં ... ત્યાં રાગ-દ્વેષ છે. તો પરમાં રાગ-દ્વેષ નથી અને પરમાં પોતાનો સ્વભાવ નથી. તો પોતાના સ્વભાવનો ઘાત પોતાના અજ્ઞાનથી કરે છે માટે પરના વિષયનો ઘાત થઈ જાય એમ નથી. ક્રિયા તો એવી ને એવી થાય અને શરીરની ક્રિયા ન કરી શકે અને આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર બરાબર ટકે. તો એનો ઘાત નથી થતો. આવી વાત. કેવો હશે ધર્મ આ? આ વીતરાગનો માર્ગ હશે આ? આહા..હા..!

જિનેન્દ્રદેવ ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા પરમેશ્વર એમ ફરમાવે છે કે પ્રભુ! તું જ્ઞાનસ્વરૂપી આત્મા છોને. પ્રજ્ઞાસ્વરૂપી જ્ઞાનસ્વભાવ. એમાં કોઈ પુણ્ય-પાપનો ભાવ કે શરીર-ફરીર એમાં છે નહિ. આવા જ્ઞાનસ્વભાવની જ્યાં પ્રતીતિ થઈ સ્વને આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર અંદર રમણતા (પ્રગટ થયા) અને શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે, તો એનાથી કાંઈ ધર્મનો ઘાત નથી થતો અને શરીરની ક્રિયા એવી ને એવી હોય, પણ અંદરમાં રાગ મારો છે એવી માન્યતા હોય તો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થઈ ગયો. આહા..હા..! ભારે વાત, ભાઈ! આવી વાતું છે. આહા..હા..! આ સમિતિથી ચાલે, જોઈને ચાલે. સમજ્યા? એમ પંચમહાવ્રતની ક્રિયા પણ બરાબર પાળે, પણ એ તો પુદ્ગલની ક્રિયા છે. અહીંયાં દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમાં રાગ મારો છે એવું મિથ્યાત્વ થયું તો સ્વરૂપનો ઘાત થઈ ગયો, પછી પુદ્ગલની ક્રિયા ભલે એવી ને એવી ચાલે. એનાથી કાંઈ આત્માની શુદ્ધિ રહેતી નથી. શરીરની ક્રિયા સારી રહે તો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર રહે છે એમ નથી. આહા..હા..! આજે ઝીણી વાત આવી છે.

શ્રોતા :- આ માન્યતા છોડવી...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કઠણ બાપુ, ભાઈ! આહા..હા..!

અહીંયાં તો પોતાનો આત્મા પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન નહિ કરીને, રાગ અને પુણ્ય-પાપ, દયા-દાનના વિકલ્પ એ મારા છે અને મને લાભ છે, તો એને જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રનો ઘાત

થઈ ગયો, ભલે શરીરની ક્રિયા, વાણીની ક્રિયા એવીને એવી રહો, પણ અંદરમાં ઘાત થઈ ગયો. આહા..હા..! અને શરીરની ક્રિયાનો ઘાત થઈ જાય, પ્રવૃત્તિ આદિ ન કરી શકે, બોલી પણ ન શકે સત્ય બોલવું આદિ... સમજાણું કાંઈ? છતાં આત્મા આનંદ જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એવી સ્વસન્મુખની પ્રતીતિ, જ્ઞાન અને રમણતા રહી એનો કાંઈ ઘાત નથી થતો. આવું ઝીણું છે. કહો, દાસ! કહો, શેઠ! સમજાય છે કે નહિ?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પરનું પરમાં છે. પરનું પરિણમન સરખું હોય, છતાં અહીંયાં જ્ઞાનનો ઘાત થઈ જાય છે, રાગ મારો છે એમ માને તો. અને પરનું પરિણમન વિરુદ્ધ થઈ જાય, પણ પોતાના જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર પોતાને આશ્રયે છે, યથાર્થ ટકી રહે તો એનો ઘાત થતો નથી. આહા..હા..! એ કહ્યુંને જુઓ, '**હવે, આત્માનો ધર્મ—દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર-**–' વ્રતાદિનો વિકલ્પ કોઈ આત્માનો ધર્મ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભગવાન આત્મા પરમેશ્વર જિનેન્દ્રદેવે જે આત્મા જોયો એ તો જ્ઞાનસ્વરૂપ, દર્શન-જ્ઞાન શક્તિ સર્વને દેખે-જાણે એવું સ્વરૂપ છે. એમ અંતરમાં સ્વસન્મુખ થઈને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને સ્વરૂપમાં રમણતા થઈ એ આત્માનો ધર્મ. સમજાણું કાંઈ? તો આત્માનો ધર્મ '**પુદ્ગલદ્રવ્યનો ઘાત થવા છતાં...**' શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે... આહા..હા..! એનાથી આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થતો નથી. સમજાણું કાંઈ? ઉપદેશ ન દઈ શકે, વાણી પણ ન ચાલે અને શરીર પણ કામ કરી શકે નહિ. જતના, શું કહે છે? આહા..હા..! તોપણ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જે પોતાના આત્માના અવલંબે થયા છે એનો ઘાત નથી થતો. અને શરીર, વાણી, મનની ક્રિયા બરાબર યથાર્થ રહે, હોય, પણ એનાથી આત્મામાં ઘાત ન થાય એમ નથી. આત્મામાં 'રાગ મારો છે' એવી દૃષ્ટિ થઈ તો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ત્રણેનો ઘાત થઈ ગયો. મીઠાલાલજી! આવી વાત છે. આહા..હા..! એય..! શાંતિભાઈ! કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી. આ બધું દિલ્હીમાં ક્યાં હતું ત્યાં? એવી વાત છે. આહા..હા..!

ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન નિર્લેપ રાગરહિત શુદ્ધ ચૈતન્યઘન એની દૃષ્ટિ થઈ, આનંદનો નાથ પ્રભુ પરમાત્મસ્વરૂપ જ હું છું... આહા..હા..! એવી સમ્યગ્દૃષ્ટિ, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સ્વરૂપમાં રમણતા થઈ. શરીરની ક્રિયા, પંચમહાવ્રત આદિની ન હોય, સમજાણું કાંઈ? એનાથી અહીંયા સ્વરૂપનો ઘાત નથી થતો. અને રાગ મારો છે એવો વિકલ્પ કરીને મિથ્યાદૃષ્ટિ થયો તો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન ત્રણેનો ઘાત થઈ ગયો અને શરીરની પ્રવૃત્તિ એમને એમ રહી. પંચમહાવ્રત, પંચ સમિતિ, ગુપ્તિ ભલે રહો. આહા..હા..! શેઠ! આ કદી સાંભળ્યું નથી. આ પહેલુંવહેલું સાંભળવામાં આવે છે. નહિ? ઝીણી વાત છેને, એવી વાત છે. આહા..હા..! એકકોર ભગવાન આત્મા આતમરામ અને એકકોર ગામ શુભ-અશુભ રાગાદિ શરીર, વાણી, મન આખો વિષય બધો. એમાં કહે છે કે જે રાગ-દ્વેષ છે એ એમાં નથી. કારણ કે એમાં આ આત્માનો સ્વભાવ

એ ક્યાં છે? અને સ્વભાવનું વિપરીતપણું પરમાં ક્યાં છે? અને પરનો ઘાત થયો તો પોતાના સ્વરૂપમાં ઘાત થાય છે એવું ક્યાં છે? આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, બાપુ બહુ. પોતાનો આત્મા અંતર જ્ઞાનસ્વરૂપનું અવલંબન લઈને દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર સ્વરૂપમાં રમણતા પ્રગટ કરી એ આત્માનો ધર્મ. એ ધર્મનો ઘાત ન હો અને શરીરની ક્રિયા કરી શકે નહિ, બોલી શકે નહિ, ઉપદેશ દઈ શકે નહિ. આહા..હા..! તોપણ એ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત નથી થતો; અને ઉપદેશ દઈ શકે, વાણી કરી શકે, બરાબર ક્રિયા (કરે) જોઈને ચાલે, પણ અંદરમાં 'રાગ મારો છે અને રાગની ક્રિયા હું કરું છું' એવો મિથ્યાદષ્ટિ થયો તો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થઈ ગયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું છે.

એ દષ્ટાંત ન આપ્યો પહેલાં? કે ઘડાનો નાશ થયો તો દીવાનો નાશ થાય છે? દીવાનો નાશ ક્યારે થાય? કે જ્યારે પ્રકાશનો નાશ થાય ત્યારે દીવાનો નાશ થાય. દીપક. અને દીવાનો નાશ થાય તો પ્રકાશનો નાશ થાય. ઘડાનો નાશ થતાં કાંઈ દીવાનો નાશ થાય છે? અને દીવાનો નાશ થતાં શું ઘડાનો નાશ થાય છે? આહા..હા..! એમ ચૈતન્ય-દીવો પોતાનો ભગવાન ચિદાનંદ પ્રકાશમય મૂર્તિ એનું અંતર દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર અંતર સ્વરૂપના આશ્રયે નિર્વિકલ્પ દશા થઈ. સમજાણું કાંઈ? અને શરીર કામ કરી શકે નહિ, વાણી કામ કરી શકે નહિ, છતાં અહીંયા ઘાત નથી થતો. આહા..હા..! અને શરીર અને વાણી બધા કામ કરે, જોઈને ચાલે આદિ બધું, પણ અંતરમાં રાગની ક્રિયા મારી છે એવી માન્યતાવાળાના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ત્રણેનો ઘાત થઈ ગયો.

શ્રોતા :- મારી ન માને તો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- માને તો કીધુંને એ તો અજ્ઞાન થયું. અજ્ઞાનનો નાશ કર્યો કે હું તો જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ છું. મારી ચીજમાં કોઈ રાગ-દ્વેષ છે નહિ અને શરીર, વાણી નથી. હું રાગનો કર્તા નથી, પુણ્યનો કર્તા નથી, શરીરની ક્રિયાનો કર્તા હું નથી. હું તો જાણનાર... જાણનાર... જાણનાર છું. એવી દષ્ટિ છે તો ઘાત ન થયો. શરીરની ક્રિયા (ભલે) ન કરી શકે. આહા..હા..! થોડું ઝીણું છે. વિશેષ કહેશે...

(**શ્રોતા :-** પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૧, ગુરુવાર, તા. ૧૩-૧૦-૧૯૭૭, ગાથા-૩૬૬ થી ૩૭૧, પ્રવચન નં.૪૭૭

સમયસાર, ગાથા-૩૭૧ સુધી આવી છેને? શું કહે છે? અહીં સુધી આવ્યું છે. '**દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થતાં પુદ્‌ગલદ્રવ્યનો ઘાત અને પુદ્‌ગલદ્રવ્યનો ઘાત થતાં દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત અનિવાર્ય થાય (અર્થાત્ અવશ્ય થવો જોઈએ).**' બસને? ત્યાં સુધી આવ્યું છે. શું કહે છે? આહા..હા..! અહીંયાં એમ કહે છે કે આત્મામાં જે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ પોતાના આનંદસ્વરૂપ શુદ્ધ આનંદકંદના અભાવથી, અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. ન પરદ્રવ્યથી, ન સ્વદ્રવ્યથી. સ્વદ્રવ્ય છે તે શુદ્ધ ચૈતન્ય છે તો એનાથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થતા નથી અને પરદ્રવ્યમાં રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થતા નથી. પરદ્રવ્ય તો ભિન્ન ચીજ છે. અને પરદ્રવ્યમાં પોતાના રાગ-દ્વેષ છે જ નહિ. અજ્ઞાનથી વસ્તુસ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદ એના અજ્ઞાનથી આહા..હા..! મિથ્યાત્વરૂપી ભાવ અને રાગ-દ્વેષભાવ ઉત્પન્ન થાય છે.

તો કહે છે કે આત્મામાં આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ એના જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર થયા સ્વને આશ્રયે અને એમાં ઘાત થયો, મિથ્યાજ્ઞાનથી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રનો ઘાત થયો. તો એનો ઘાત થતાં કાંઈ પરદ્રવ્યનો ઘાત થતો નથી. દેહ, વાણી, મનની ક્રિયા તો જેવી થાય એમ થાય છે. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું છે. શરીરની, વ્રતની ક્રિયા આદિ બધું હો, પણ અંદરમાં આત્મા આનંદસ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય એની દૃષ્ટિનો નાશ થયો તો પોતાના સ્વરૂપના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થયો. સમજાણું કાંઈ? એ ઘાતથી કોઈ પુદ્‌ગલમાં ઘાત થાય છે—શરીર, વાણી, મનની ક્રિયા જે શુભ આદિ હોય એ નાશ પામે છે એમ નથી. આહા..હા..! અને વ્રતાદિના પરિણામ, શરીરની ક્રિયા ન થઈ શકે, ઘાત થઈ જાય તો એનાથી કાંઈ આત્માનો ઘાત થતો નથી. આહા..હા..! કેમકે આત્મા તો આનંદસ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપ, શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ એના આશ્રયે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થાય છે તો પરનો ઘાત થતાં કાંઈ આનો ઘાત થતો નથી. વ્રતાદિની ક્રિયા પણ ન કરી શકે, શુભભાવ આદિ કરી શકે નહિ, થઈ શકે નહિ. એથી અહીંયાં સ્વરૂપનો ઘાત થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે.

ઓલાએ કરૂણાદીપમાં નાખ્યું છે. તત્ત્વથી વિરુદ્ધ છે આ લોકોની શ્રદ્ધા સોનગઢની. કેમ કે એ લોકો ઇન્દ્રિયથી જ્ઞાન થાય છે એમ માનતા નથી અને મતિ-શ્રુતજ્ઞાનને કેવળજ્ઞાનનો અંશ માને છે. બેની મોટી ભૂલ કાઢી છે. અરે! ભગવાન! આહા..હા..! અહીં તો કહે છે કે સમ્યગ્જ્ઞાન જે ઉત્પન્ન થાય છે એ ઇન્દ્રિયથી નહિ, ભાવઇન્દ્રિયથી નહિ અને સાંભળવાથી પણ સમ્યગ્જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ પરોક્ષ કહ્યું તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં

એ તો અપેક્ષિત વાત કરી છે. અંદર પ્રત્યક્ષપણાનો ભાવ ગૌણપણે રહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? આત્મા... એ મોટી ચર્ચા થઈ હતી એક ફેરી રાજકોટમાં. ભાઈ હતાને ઓલા મોરબીવાળા? કેવા કહેવાય રેલના? દફ્તરી, મગનલાલ દફ્તરી. એની સાથે ચર્ચા થઈ હતી ઘણી. ભાઈ! આ આત્માના જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર ઈન્દ્રિયથી ઉત્પન્ન થાય છે કે નહિ? સમ્યગ્જ્ઞાન. મિથ્યાજ્ઞાન નિમિત્તને આધીન હોય, ભલે હો. સમ્યગ્જ્ઞાન જે છે એ તો આત્માના લક્ષે જ ઉત્પન્ન થાય છે, ઈન્દ્રિયથી નહિ. આહા..હા..! એ લોકોને કઠણ પડ્યું છે. વિરોધ કર્યો છે. કરૂણાદીપ વિરોધનું નીકળે છેને એક પુસ્તક? પત્ર-પત્ર.

અહીં કહે છે કે ઈન્દ્રિયોનો ઘાત થઈ જાય, તોપણ અણિન્દ્રિય ભગવાન આત્મા જેના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પોતાથી ઉત્પન્ન થયા, તો ઈન્દ્રિયના ઘાતથી એનો કોઈ ઘાત થતો નથી. અને ઈન્દ્રિય બરાબર હોય, મન ઈન્દ્રિય બરાબર હોય તો એનાથી કાંઈ આત્માનું જ્ઞાન થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! અરે! જન્મ-મરણના અંતની વાત અહીંયાં છે. સવારમાં આવ્યું હતુંને નહિ? સમ્યગ્દષ્ટિ કૃતિભિ. નહોતું આવ્યું? એ જ અહીં તો સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનની જ વાત ચાલે છે. આહા..હા..! જેણે પોતાનો આત્મા પૂર્ણ આનંદસ્વરૂપ અસ્તિ છે... અસ્તિ છે... અસ્તિ છે... એવા આત્માનો અંતરમાં અનુભવ થયો, સ્વીકાર થયો, દષ્ટિ થઈ અને આનંદનું વેદન સ્વરૂપમાં થયું. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? તો કહે છે કે એના ભવનો અંત થઈ ગયો. કૃતિભિ. અજ્ઞાનનું કાર્ય પૂરું થઈ ગયું અને સુકૃતિ ઉત્પન્ન થઈ. આહા..હા..! જે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જે આત્માના અવલંબને ઉત્પન્ન થાય છે. કોઈ વ્રતની ક્રિયા કે શરીરની ક્રિયાથી એ ચારિત્ર થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! બહુ આકરું કામ. લોકોને એ જ માન્યતા. આ શરીરથી ક્રિયા કરી, વ્રત કર્યા, બસ એ સંવર અને ધર્મ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

આ અનંતકાળનું અજાણ્યું તત્ત્વ ચૈતન્યસ્વરૂપ અતીન્દ્રિય આનંદકંદ પ્રભુ, એના અવલંબનથી જે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થાય છે એનો ઘાત, કોઈ વ્રતાદિ ક્રિયા ન થાય અને શરીરની ક્રિયા ન હોય, ઈન્દ્રિયનો ઘાત થઈ જાય તો કાંઈ વસ્તુનો ઘાત થાય છે? આહા..હા..! દષ્ટાંત નહોતું આપ્યું ઘડાનું? ગરબો-ગરબો. શું કહે છે? શેઠ! ગરબા નથી કહેતા? આ આસો મહિનો. આ એકમ-બીજમાં ચાલે છેને નોરતા-નોરતા. ગરવા કાણા પાડેલા. અંદર દીવો (હોય). તો કહે છે કે એ ઘટનો નાશ થતાં કાંઈ દીવાનો નાશ થાય છે? અને દીવાનો નાશ થતાં કાંઈ ઘટનો નાશ થાય છે? આહા..હા..! એમ ઈન્દ્રિયો આદિ વ્રતની ક્રિયાનો નાશ થઈ જાય, પણ એનાથી કાંઈ આત્મા દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો નાશ થાય છે? આહા..હા..! એ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર શું ચીજ છે એની ખબર નથી. આ વ્રત કરવા, અપવાસ કરવા એ ચારિત્ર અને વ્રત. મિથ્યા છે. વ્રત કરવા એ પણ એક પુદ્‌ગલનું પરિણામ છે. અહીંયાં એ સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! એ પુદ્‌ગલદ્રવ્યની ક્રિયા છે. એ ક્રિયા થવાથી કાંઈ આત્મામાં સ્વભાવની ઉત્પત્તિ થાય છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! અને પોતાના આત્માના સ્વરૂપનું અજ્ઞાન કર્યું,

ભાન ન રહ્યું અને શુભરાગ એ મારી ચીજ છે એવા અજ્ઞાનપણે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન કર્યા, સ્વરૂપનો ઘાત થયો તો શું વ્રતાદિની ક્રિયાનો ઘાત થાય છે? વ્રત એવાને એવા પાળે છે, શરીરથી બ્રહ્મચર્ય પાળે છે એ તો જડની ક્રિયા છે. શેઠ! ઝીણી વાત છે. આ પૈસા કમાવામાં કાંઈ બહુ મહેનત પડી નથી. એ મફતમાં આવી ગયું છે.

શ્રોતા :- આ સરળ છે કે કઠણ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કઠણ નથી, આ જ સરળ છે. પરપદાર્થને પોતાના કરવા એ કદી બનતું નથી. બરાબર છે? લક્ષ્મી શરીર, વાણી, પર સ્ત્રી એ પરપદાર્થને પોતાના કરવા એ કઠણ છે. કઠણ નામ કદી બની શકતું જ નથી. અને પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ છે એ તો બની શકે છે. આહા..હા..! છે એને પ્રાપ્ત કરવું છે. આહા..હા..! અને છે નહિ એને પોતાના માનવા, શરીર, વાણી, સ્ત્રી, કુટુંબ, લક્ષ્મી, આ વેપાર-ધંધા પોતાના (માનવા એ) મૂઢ છે. શેઠ! કહે છે ... ઊલટું છેને. આહા..હા..!

ભાઈ! આ તો પ્રભુ જિનેન્દ્રદેવ જેને આત્મા કહે છે અને આત્માના આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થાય છે. કોઈ વ્રતની ક્રિયાથી, શરીરની ક્રિયાથી, દેવ-ગુરુના અવલંબનથી કાંઈ થતું નથી એ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? તો કહે છે કે પોતાના આત્મામાં દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની ઉત્પત્તિ થાય તો વ્રતાદિ, દેહાદિ ક્રિયા ન હોય તોપણ પોતાથી ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! અને વ્રતાદિની ક્રિયાનો નાશ થઈ જાય, પણ પોતાના સ્વભાવને આશ્રયે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રગટ્યા હોય એનો ઘાત કદી નથી થતો. આહા..હા..! ઈન્દ્રિયથી જાણી શકે નહિ, ઈન્દ્રિય આંધળી થઈ ગઈ, કાન બહેરા થઈ ગયા. એ તો જડની ક્રિયા છે. એનાથી શું આત્મામાં ઘાત થઈ જાય છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ ઝીણું ભાઈ!

એ કહે છે. '**આમ છે...**' અહીંથી લેવાનું છે. છે? '**તેથી જે કોઈ જેટલા જીવના ગુણો છે...**' જીવમાં જે આત્મા ભગવાન આત્મામાં જે અનંત જ્ઞાન, દર્શન, શાંતિ, આનંદ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા એવી અનંત શક્તિરૂપ ગુણ છે '**તે બધાય પરદ્રવ્યોમાં નથી...**' એ ગુણ વ્રતના વિકલ્પમાં, શરીરમાં, વાણીમાં નથી. આહા..હા..! છે? પહેલા પેરેગ્રાફની ચોથી લીટી. પહેલા પેરેગ્રાફની નીચેથી ચોથી લીટી. નીચેથી. પહેલો પેરેગ્રાફ ચાલે છેને ટીકા-ટીકા. એની નીચેથી ચોથી લીટી. '**આમ છે તેથી...**' કેમ હોવાથી? કે સ્વરૂપ ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ એના સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થવાથી કોઈ વ્રતાદિની ક્રિયાનો ઘાત નથી થતો. વ્રતાદિ પાળે છે, બરાબર કરે છે એમાં ક્યાં આત્મા આવ્યો? અને વ્રતાદિની ક્રિયા ન થઈ શકે, પણ આત્માના આશ્રયે અવલંબનથી સમ્યગ્દર્શન થયું એનો ઘાત નથી થતો. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. માંડ હજી બહારની વાતું સાંભળી ન હોય એમાં આ વાતું. ભાઈ! આ અમૂલ્ય અવસર ચાલ્યો જાય છે. આહા..હા..! આવો આત્માનો અનુભવ કરવો એ અમૂલ્ય અવસર છે. સમજાણું કાંઈ? બાકી બધા થોથા છે. બહારની લક્ષ્મી-બક્ષ્મી આબરૂ એ તો

ઠીક, પણ વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા બધા થોથા છે, બધો રાગ છે, બધો અધર્મ છે. આહા..હા..! પછી એનું સ્પષ્ટીકરણ કર્યું. રાગ એ અધર્મ છે, પુદ્ગલ છે. આહા..હા..! આકરું પડે છે લોકોને. કાંઈ સત્ય સાંભળ્યું જ નથી, સત્ય સમજ્યો જ નથી. એમને એમ વાડામાં જનમ્યા. વ્રત કરવા, તપસ્યા કરવી, ભક્તિ કરવી, જાત્રા કરવી, બસ થઈ રહ્યું. એ તો બધી રાગની ક્રિયા પુદ્ગલની છે જડની. આહા..હા..! એ શુભરાગ છે એ જડ છે. ચૈતન્યના સ્વભાવનો એમાં અભાવ છે. આહા..હા..! આવું છે.

'આમ છે તેથી...' ત્યાં સુધી આવ્યુંને? નીચે છે નીચે. પુસ્તક તો એક છે. ગુજરાતી છે ભાઈને? ગુજરાતી. પહેલા પેરેગ્રાફની નીચેથી ચોથી લીટી. **'જેટલા જીવના ગુણો છે...'** આત્મામાં જેટલી શક્તિ, જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ જેટલા છે **'તે બધાય પરદ્રવ્યોમાં નથી...'** એ કોઈ વ્રતની ક્રિયા, શરીરની ક્રિયા, મનની ક્રિયા એમાં એ ગુણો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? વીતરાગ માર્ગ, વીતરાગસ્વરૂપ પ્રભુ જિનસ્વરૂપ આત્મા એના આશ્રયે જે ધર્મની પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ ગુણો પરદ્રવ્યમાં નથી. રાગમાં, પુણ્યમાં, પાપમાં, શરીરમાં, વાણીમાં, કર્મમાં એ ગુણ છે? પરમાં એ ગુણ છે? આહા..હા..!

'તે બધાય પરદ્રવ્યોમાં નથી એમ અમે સમ્યક્ પ્રકારે દેખીએ છીએ (-માનીએ છીએ);...' આહા..હા..! સંતો કહે છે દિગંબર મુનિઓ. આહા..હા..! અમારા ગુણ પરમાં નથી એ અમે બરાબર દેખીએ છીએ-માનીએ છીએ. આહા..હા..! અમારો ધર્મ સ્વભાવ એ વ્રત, તપ, ભક્તિ, પૂજા, શરીર, વાણી ક્રિયા એમાં નથી એમ અમે બરાબર દેખીએ છીએ. આહા..હા..! સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર છેને? આહા..હા..! ભગવાન અરૂપી આનંદકંદ પ્રભુ, એના આશ્રયે એમાંથી થનારા દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ અમે પરમાં તો ક્યાંય જોતા નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! ભાઈ! શરીરની ક્રિયા બરાબર થઈ, દયાની અને વ્રતની માટે પોતામાં ગુણ આવે છે. પણ એ ગુણ અંદરમાં ક્યાં? આત્માનો ગુણ ત્યાં ક્યાં છે? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! જ્યાં છે ત્યાં નજર કરતો નથી અને જ્યાં નથી ત્યાં નજર કરે છે તો ત્યાં ગુણ ક્યાં છે? આહા..હા..! આવી વાત આકરી પડે જગતને હોં! બિચારા માંડ માંડ ચોવીસ કલાકમાં... બિચારા કીધા. રાંકા. આખો દિ' પાપમાં પચ્યા હોય. અરેરેરે! સ્ત્રી ને છોકરા ને બાયડી ને કુટુંબ ને આ ને હોળી ને વેપાર ને ઊંઘ ને... આહા..હા..! અને બીજાને રાજી કરવા અને પોતે પરથી રાજી થવું. અરરર! આવો બધો કાળ ગાળે.

શ્રોતા :- એ બધું પાપ છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બધું પાપ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- છોકરા કોના? એ છોકરો જ ક્યાં છે? આત્માને દીકરો હોય કોઈ દિ'? આત્મા કોઈનો બાપ હોય કોઈ દિ'? શેઠ! આ બધું ઊંધું ચાલે છે જગતથી.

પોતાનો દીકરો. પ્રભુ! દીકરો કોણ? એ તું કોણ ક્યાં? એ રખડતી ચીજ ક્યાંથી આવી? ક્યાં રહે છે? એની અવસ્થામાં, એની દશામાં એ તો રહે છે. તારી દશામાં એ ચીજ આવી ગઈ છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- કરવું શું? છોકરાઓને કાઢી મૂકવા ઘરમાંથી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એને કરવાનું એ કે સ્વરૂપ ઉપર દૃષ્ટિ કરવાથી ધર્મ થાય છે એ કરવાનું છે. પર ઉપરથી દૃષ્ટિ ખસેડવાની છે. જેમાં પોતાનો ગુણ નથી ત્યાંથી દૃષ્ટિ ખસેડવાની છે અને જેમાં ગુણ છે ત્યાં દૃષ્ટિ લગાવવાની છે. બરાબર છે? પ્રોફેસર! આહા..હા..! મુદ્દાની રકમ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- સવારે એ જ આવ્યું હતું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અહીં તો વાત તો એ જ છે. આહા..હા..!

આ આત્મા જે છે એ તો અનંતગુણ સંપન્ન પ્રભુ છે. એમાં તો રાગ, દ્વેષ, દયા, દાન, શરીર, વાણીનો તો અભાવ છે, પરવસ્તુનો તો એમાં અભાવ છે. તો પરવસ્તુનો અભાવ છે એમાં પોતાનો ગુણ આવ્યો? એના લક્ષે પોતાનો ગુણ પ્રગટ થશે? આહા..હા..! પોતાની ચીજ અંદર ચિદાનંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, એના લક્ષથી, સ્વીકારથી, એના અવલંબનથી, એના આધારે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ધર્મની પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે. એ આનંદની દશા અંતરમાંથી આવે છે. એ આનંદની દશા કોઈ વ્રત ને તપ ને ભક્તિના પરિણામથી આવતી નથી. કેમકે પોતાનો ગુણ ત્યાં નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! બહુ ટૂંકા શબ્દોમાં ઘણું સંકેલ્યું છે.

આ વખતે ઓલું આવ્યું છે. આત્મધર્મ આવે છેને જયપુરથી. એમાં ૫૭ ગામે ઠેકાણે ગયા છે અહીંના માણસો. એનું લખાણ તો છે. છે તો ૯૫ ગામ. એમ લખ્યું છે. એક ઠેકાણે ૭૫ લખ્યા છે. આમાં ૯૫ લખ્યા છે. ૯૫ ગામમાં અહીંના માણસો વાંચવા ગયા છે. ૫૭ના તો લખાણ છે એમાં. આ ઠેકાણે આમ થયું. આ ઠેકાણે આમ થયું. લોકો હવે સાંભળે છે. ભાઈ! મારગડા તમે સાંભળીને બેઠા છો એ માર્ગ આખો જુદો છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! જેને પોતાનું કલ્યાણ કરવું હોય અને જન્મ-મરણનો અંત લાવવો હોય એની આ તો વાત છે ભાઈ! જેને ભવ કરવા હોય એ તો કરે અનાદિકાળથી કરે છે, એમાં નવી ચીજ શું છે? વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા ને જાત્રા એ ભાવ તો બધા સંસાર ભવ છે. આહા..હા..! એ ભવ છે તો એના ફળમાં ભવ મળશે. એમાં કાંઈ સંસારનો અંત નહિ આવે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

તો કહે છે '**જેટલા જીવના ગુણો છે...**' અનંત સંખ્યામાં ગુણ અહીંયા છે. '**તે બધાય પરદ્રવ્યોમાં નથી...**' પરદ્રવ્ય શબ્દે વ્રતાદિના પરિણામ જે છે એ પણ પરદ્રવ્ય છે, એમાં આત્માનો ગુણ નથી. આહા..હા..! આવી વાત આકરી. '**એમ અમે સમ્યક્ પ્રકારે...**' આહા..હા..! અમે બરાબર જોઈએ છીએ, માનીએ છીએ. અમારા ગુણ તો અમારામાં છે.

અમારો આત્મા આનંદકંદમાં લક્ષ કરવાથી અમારી પર્યાય પ્રગટ થાય છે. અમારા ગુણ છે એ તો અમારી પાસે છે તો એને આશ્રયે મને ધર્મની પર્યાય પ્રગટ થાય છે. પરદ્રવ્યમાં એ રાગાદિ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, જાત્રા ભાવ એમાં અમારો ગુણ છે એમ અમે તો જોતા નથી. આહા..હા..! કેટલી ગંભીર વસ્તુ છે! શેઠ! થોડા શબ્દોમાં ઘણું ભર્યું છે.

એકકોર પ્રભુ આતમરામ અને એકકોર રાગાદિ આખું ગામ. અહીં તો કહે છે કે તારા ગુણ એ ગામમાં પરમાં છે કે પરનું લક્ષ કરવાથી તને ધર્મ થાય? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**કારણ કે જો એમ ન હોય,...**' જુઓ, '**એમ અમે સમ્યક્ પ્રકારે દેખીએ છીએ (-માનીએ છીએ);...**' મુનિ, સંત (આમ કહે છે). આહા..હા..! અમારા આનંદ આદિ શક્તિ જે ગુણ છે એ તો અમારી પાસે છે, અમારા છે, અમારી વસ્તી છે એ તો. આહા..હા..! અને એના આશ્રયે અમને ધર્મદશા, ચારિત્રદશા, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર વીતરાગતા એના આશ્રયે ઉત્પન્ન થઈ છે. ગુણમાંથી એ પર્યાય આવી છે. તો એ ગુણ અમે પરમાં તો જોતા નથી કે પરમાંથી મારી ધર્મની પર્યાય આવે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ કામ.. એક તો ફુરસદ મળે નહિ બહારમાં આખો દિ' આહા..હા..! રમણખાણ. આહા..હા..!

રાવણ જેવાને જ્યારે લક્ષ્મણે માર્યું હશે. કેવું થતું હશે એને? આહા..હા..! બાણ માર્યુંને લક્ષ્મણ-વાસુદેવ. આજ તો છાપામાં ઓલું આવ્યું છે. રાવણને ઓલો કોણ? ગૃધ પક્ષી. જટાયુ. એની લડાઈ ચાલી છે. જટાયુ છેને જટાયુ? આવ્યું છે આજે સન્મતિ સંદેશમાં. ... જટાયુ અને રાવણ બે લડે છે. આહા..હા..! પંખી. ક્યાં રાવણ! પાંખો તોડી નાખે છે. રામ, આત્મરામ... આત્મરામ... આત્મરામ ગીધ પક્ષીને એમ થાય છે. રાવણ મરીને નરકે જાય છે. આહા..હા..! એટલી ઋદ્ધિ ઋદ્ધિ આહા..હા..! ત્રણ ખંડ. આહા..હા..! કેટલી રાણીઓ, હજારો રાણીઓ. આઠ હજાર કે સોળ હજાર રાણી. કેટલી? અઢાર હજાર. ધૂળમાં બધી રાણી પડી રહી ને નરકે એકલો ચાલ્યો ગયો. આહા..હા..! મોટા આરસપહાણના બંગલા કે આરસપહાણ એટલા સફેદ કે એની નીસરણી પણ આરસપહાણની. માણસ અંદર દેખે કે હું અહીં ચડું છું કે ઉતરું છું એની ખબર ન પડે. એવો આરસપહાણ આવે છેને કાચનો. સ્ફટિક રત્ન. સ્ફટિક રત્નનો મહેલ. આહા..હા..! પ્રતિવાસુદેવ છે. ઘણી ઋદ્ધિ. જેને સ્ફટિકરત્નના તો પથરા નીચે અને સ્ફટિક રત્નની મેડી ચડવામાં સીઢી અને માથે સ્ફટિકરત્ન. ચડનાર અજાણ્યા માણસને તો અહીં નજર પડે.. અહીં નજર પડે.. સ્ફટિકમાં નજર પડે એટલે અહીં ચાલે છે.. અહીં ચાલે છે.. એમ લાગે. આહા..હા..! એમાંથી મરીને આત્માનું ભાન કર્યું નહિ. સમજાણું કાંઈ? અને રાજની વાતમાં, રાજની રમતમાં લૂંટાઈ ગયો. આહા..હા..! મરીને નરકે અત્યારે છે. એની પીડા સાંભળી જાય નહિ એટલી પીડા, બાપુ! એ મિથ્યાત્વના ફળ એવા છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે '**અહીં પણ જીવના ગુણોનો ઘાત થતાં પુદ્ગલદ્રવ્યનો ઘાત,...**'

એટલે આત્મામાં અજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર્યું કે હું આનંદસ્વરૂપ નથી, હું તો રાગરૂપ છું, હું પુણ્યની ક્રિયા કરનારો છું. એવું અજ્ઞાન થયું તો આત્માના ગુણનો ઘાત થયો. '**અને પુદ્ગલદ્રવ્યનો ઘાત થતાં જીવના ગુણોનો ઘાત અનિવાર્ય થાય.**' એમ છે નહિ. '**(આ રીતે સિદ્ધ થયું કે જીવના કોઈ ગુણો પુદ્ગલદ્રવ્યમાં નથી.)**' આહા..હા..! તને નજર કરવાલાયક ગુણ તો તારા આત્મામાં છે એમ કહે છે. એ તારા ગુણ કોઈ પરચીજમાં નથી. આહા..હા..! મહાવ્રતના પરિણામ હો એ પણ પુદ્ગલના પરિણામ અચેતન છે એમાં તારો ગુણ નથી. આહા..હા..! આવું કામ આકરું પડે. અહીં તો હજી બિચારો બાયડી-છોકરા છોડીને બેસે તો મહાવ્રત થઈ ગયા. નગ્ન થઈ ગયો તો સાધુ થયો. ધૂળેય નથી. હજી સમ્યગ્દર્શનના ઠેકાણા નથી, સાધુ ક્યાંથી થયો? સમજાણું કાંઈ? અહીં તો કહે છે કે પોતાના ગુણ પરમાં જોતો નથી અને પરના ઘાતથી મારો ઘાત થતો નથી. આહા..હા..! '**જીવના કોઈ ગુણો પુદ્ગલદ્રવ્યોમાં નથી.**' આ સરવાળો. પોતાની શક્તિ જેટલા ગુણ છે એ શક્તિ કોઈ પરદ્રવ્યમાં નથી. તો શક્તિવાન આત્મા ભગવાન એના ઉપર નજર કરવાની છે. આહા..હા..!

'**(પ્રશ્ન :-) જો આમ છે તો સમ્યગ્દષ્ટિને વિષયોમાં રાગ ક્યા કારણે થાય છે?**' એમ પ્રશ્ન શિષ્યે કર્યો કે પરમાં ગુણ નથી તો તારા અવગુણ પણ પરમાં નથી. તો '**વિષયોમાં રાગ ક્યા કારણે થાય છે?**' વિષયોમાં રાગ થાય છેને જ્ઞાનીને? કહે છે, સાંભળ તો ખરો. '**(ઉત્તર :-) કોઈપણ કારણે થતો નથી.**' પરથી રાગ થતો જ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પરમાં પોતાનો ગુણ નથી, તો પરમાં પોતાનો અવગુણ પણ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયો તરફ લક્ષ જાય છે અને રાગ થાય છે તો એ રાગ નથી. મિથ્યાત્વ સંબંધી રાગ ઉત્પન્ન થાય તો રાગ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? પોતાના ચૈતન્ય સ્વરૂપમાં એ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ મારા છે, મને લાભ થશે એવો મિથ્યાદષ્ટિ છે તેને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! ભારે વાત! સમજાણું કાંઈ? માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ બાપુ! આહા..હા..!

'**(પ્રશ્ન :-) તો પછી રાગની કઈ ખાણ છે?**' જ્યારે સમકિતદૃષ્ટિ જીવને રાગ જ નથી થતો. વિષયોમાં રાગ થતો નથી કેમકે પરમાં ગુણ નથી. (પરમાં) ગુણ નથી તો પરમાં અવગુણ પણ નથી. તો એને રાગ ક્યા કારણે થાય છે? રાગ તો દેખાય છેને. સાંભળ! સાંભળ! '**(ઉત્તર :-) રાગ-દ્વેષ-મોહ, જીવના જ અજ્ઞાનમય પરિણામ છે...**' એ રાગ-દ્વેષ અને મિથ્યાત્વ અજ્ઞાનના પરિણામ છે. એ પરથી નથી થતા, પોતાના દ્રવ્યથી નથી થયા. વસ્તુના અજ્ઞાનમય(ભાવ)ને કારણે રાગ-દ્વેષ-મોહ ઉત્પન્ન થાય છે. શાંતિભાઈ! આવી વાત છે આ. આહા..હા..! એને અહીંયાં રાગદ્વેષ ગણવામાં આવ્યા છે. આ કોઈ વસ્તુ નથી રાગ-દ્વેષ. કોઈ આત્માની વસ્તુ નથી, પરની વસ્તુ નથી. અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન કર્યા છે. છે નહિ એમાંથી ઉત્પન્ન કર્યા. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ વ્રત, તપ, ભક્તિ, પૂજા મારી ક્રિયા

છે અને હું કરું છું એવો જે અજ્ઞાનભાવ, એ અજ્ઞાનભાવથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આ ગજબ વાત છે. સમજાણું કાંઈ?

'**રાગ-દ્વેષ-મોહ, જીવના જ અજ્ઞાનમય પરિણામ છે...**' જુઓ, એ તો જીવના અજ્ઞાનમય પરિણામ છે. આહા..હા..! સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય હોવા છતાં પોતાના સ્વરૂપના આશ્રય અને અવલંબન વિના પરના લક્ષે લાભ થશે એવા દૃષ્ટિવંતને અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! પોતાના સ્વલક્ષને છોડીને પરલક્ષથી મને લાભ થશે એવા અજ્ઞાનીને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! આમાં ઘરે પકડાય એવું નથી, શેઠ! ત્યાં બીડી અને તમાકુમાં. નહિ? હવે કેટલા વર્ષ થાય તોય હજી છોડતા નથી. નહોતું કહ્યું એકફેરી? ૫૫ વર્ષે નોકરી છોડે, ૨૦ વર્ષની ઉંમરથી ૩૫ વર્ષ સુધી (નોકરી કરે પછી) ૫૫ વર્ષે નોકરી છોડે. અહીં તો ૭૦ હોય તો નોકરી છોડતા નથી. આહા..હા..!

અરે! પોતાના કામ કરવા માટે નિવૃત્તિ તો લેવી પડશેને. આહા..હા..! કેમ? કે આત્મા નિવૃત્તસ્વરૂપ છે. આત્મા રાગથી પણ ભિન્ન છે. નિવૃત્તસ્વરૂપ પ્રભુ ચૈતન્યસ્વરૂપ નિવૃત્ત વીતરાગસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! તો એણે પરની નિવૃત્તિ લઈને પછી અંદર પોતામાં રાગથી નિવૃત્તિ લેવી. આહા..હા..! ત્યારે નિવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? પુણ્ય-પાપનો રાગ સ્વરૂપમાં નથી એવો નિવૃત્તસ્વરૂપ પ્રભુ છે. આહા..હા..! અરે! ક્યાં બેસે એને? કોઈ દિ' વિચાર કરે નહિ. આહા..હા..!

શ્લોક એવો કઠણ અને એવો મર્મવાળો છે. આહા..હા..! જ્ઞાનીને રાગ દેખાય એમ કહે છેને. ના, ના, તને ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? કેમ? કે રાગ-દ્વેષ તો અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય છે. તો પરના વિષયથી ઉત્પન્ન થયા એમ નથી. પરનું લક્ષ કર્યું, પણ પરથી થતા નથી. સ્વનું લક્ષ છૂટ્યું અને પરનું લક્ષ જેમાં ગુણ નથી એનું લક્ષ કર્યું તો એના અજ્ઞાનને કારણે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થયા. પરથી નહિ, પોતાના દ્રવ્યથી નહિ. સમજાણું કાંઈ? એ ૨૭૨ ગાથા.

શ્રોતા :- પોતાના અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! ભગવાન આનંદકંદ પ્રભુ એને, પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પ જે દયા, દાન, વ્રતાદિ એ મારો વિકલ્પ મારી ચીજ છે અને મને લાભ થશે એવા અજ્ઞાનથી રાગ—દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! સંપ્રદાયવાળાને કઠણ પડે બહુ.

એ તો '**જીવના જ...**' ભાષા જુઓ! પરથી નહિ, પરમાં નહિ, પરમાં તારો ગુણ નથી તો પરથી અવગુણ પણ નથી. આહા..હા..! તારો સ્વભાવ આનંદ, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ એને એવો નહિ માનીને રાગ અને વિકલ્પસહિત હું છું એમ માનવું એવા અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! ઓહો..હો..! ક્યાં લઈ જવો એને? ક્યાં પડ્યો છે બિચારો?

ક્યાંય ઉંધેકાંધ. ઉંધેકાંધ સમજ્યા? માથુ નીચે. આહા..હા..! રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપ એ મારા છે, મારું કર્તવ્ય છે. તો કહે છે કે એ માન્યતાથી અજ્ઞાન, રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થયા છે. આહા..હા..! કર્મથી નહિ, પરદ્રવ્યથી નહિ. સ્વદ્રવ્યથી નહિ, પરદ્રવ્યથી નહિ. સ્વરૂપના અજ્ઞાનને કારણે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે, બસ એ અહીં સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..!

એમ કેમ કહ્યું? કે કોઈ રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપ એ કોઈ ચીજ, કોઈ વસ્તુ નથી કે ચીજ કાયમ રહે. સમજ્યા? એ કાયમ રહેનારી ચીજ તો ભગવાન શુદ્ધ છે અને કાયમ રહેનારી ચીજ પર એ તો જડ છે. કાયમ રહેનારી ચીજ તો એ છે. આહા..હા..! તો પોતાનો ગુણ એમાં નથી, અમે તો જોતા નથી. તો પરથી રાગ-દ્વેષ થાય એમ કેમ બને? જ્યારે પોતાને ભૂલીને, હું ચૈતન્યજ્યોત આનંદકંદ પ્રભુ છું એમ ન માનતા, હું અલ્પ પર્યાય જેટલો છું એવી માન્યતા અજ્ઞાન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એક સમયની પર્યાય જે છે એટલો હું છું એવું દ્રવ્યનું લક્ષ છોડીને આમ માન્યું એ અજ્ઞાનથી, પર્યાયબુદ્ધિથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. સમજાણું કાંઈ? કર્મથી નહિ, પરથી નહિ, દ્રવ્યથી નહિ. અહીં પર્યાયબુદ્ધિ થઈ તો રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થયા એમ કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું.

'**(અર્થાત્ જીવનું અજ્ઞાન જ રાગાદિ ઊપજવાની ખાણ છે)**;...' છે? આહા..હા..! પોતાના ચૈતન્યસ્વરૂપનું અજ્ઞાન એ જ પુણ્ય-પાપ, રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિની ખાણ એ છે. આહા..હા..! ભારે વાતું! '**માટે તે રાગદ્વેષમોહ, વિષયોમાં નથી**...' એટલે પરમાં નથી. '**કારણ કે વિષયો પરદ્રવ્ય છે, અને સમ્યગ્દૃષ્ટિમાં** (પણ) **નથી**...' કારણ કે સ્વદ્રવ્યમાં નથી એવી દૃષ્ટિ થઈ તો એમાં પણ નથી. આહા..હા..! ધર્મી સમ્યગ્દૃષ્ટિ થયો તો એને પણ રાગ-દ્વેષ નથી એમ કહે છે. જે રાગ-દ્વેષ થોડો થાય છે એ પરજ્ઞેયમાં જાય છે, પોતાના નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ મૂળ શાસ્ત્રના અર્થ કરવામાં જ આખી ભૂલ થઈ ગઈ છે. શાસ્ત્રના અર્થમાં શું કહે છે આચાર્ય એ આશય ન લેતા પોતાની દૃષ્ટિએ અર્થ કરવા એમાં તો બધા ઊંધા અર્થ થઈ જાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હવે ઓલા કહે, મતિજ્ઞાનનો અંશ એ કેવળજ્ઞાનનો અંશ (છે) એ જૂઠ છે. હવે જયધવલમાં તો કહ્યું છે કે મતિ અને શ્રુત સમ્યગ્જ્ઞાન એ કેવળ અવયવીનો અવયવ છે. કેવળજ્ઞાનનો અંશ છે એ. આહા..હા..! કાંઈ પણ સાંભળ્યું નથી બિચારાએ. કરૂણાદીપ નામનું એક પત્ર નીકળે છે. અને એના વખાણ કરનારા પણ નીકળે. તમારું પત્ર નીકળતા આગમની શ્રદ્ધા બરાબર થાય છે હવે. અરેરે! શું કરે? આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે '**રાગદ્વેષમોહ, વિષયોમાં નથી કારણ કે વિષયો પરદ્રવ્ય છે, અને સમ્યગ્દૃષ્ટિમાં** (પણ) **નથી**...' એટલે દ્રવ્યમાં નથી, તો જેની દૃષ્ટિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે એમાં પણ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! ધર્મી સમ્યગ્દૃષ્ટિ ચોથે ગુણસ્થાને.. કહે છે કે એની દૃષ્ટિ તો દ્રવ્ય ઉપર છે. તો દ્રવ્યમાં તો (રાગ-દ્વેષ) છે નહિ અને પરદ્રવ્યમાં પણ

નથી. આહા..હા..! તો સમ્યગ્દષ્ટિને રાગ-દ્વેષ છે જ નહિ, જાઓ. આહા..હા..! અસ્થિરતાનો રાગ-દ્વેષ થાય છે એ તો પરદ્રવ્યના જ્ઞેય તરીકે જણાય છે, બસ. પોતાની પર્યાયમાં છે એમ નથી માનતો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું ઝીણી લ્યો! આમાં તો એક-બે ઘડી જઈ આવે દર્શન કરવા ભગવાનના દેરાસર, થઈ ગયો ધર્મ. ધૂળમાંય ધર્મ નથી, સાંભળને. આહા..હા..! અને શાસ્ત્રનો સ્વાધ્યાય કરે થોડો બે-પાંચ મિનિટ સાંભળે. અહીં આવે છે ઘણાં કેટલાક. સ્વાધ્યાયનું હોયને, પાનું વાંચે. બે લીટી વાંચીને મૂકી દે. આહા..હા..! અરે! સ્વાધ્યાય તો તારી ચીજ આનંદસ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એનો સ્વ-અધ્યાય, એનું અધ્યયન કરવું, ભણતર કરવું. એ વાત છે અહીંયાં તો. આહા..હા..!

'**કારણ કે તેને અજ્ઞાનનો અભાવ છે;...**' જુઓ! વસ્તુ જે છે આ વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ એમાં રાગ-દ્વેષ નથી, પરદ્રવ્યમાં નથી. તો સમ્યગ્દષ્ટિએ સ્વદ્રવ્યની દૃષ્ટિ કરી છે, પરદ્રવ્યની છોડી દીધી છે તો સમકિતીને પણ રાગ-દ્વેષ નથી. આહા..હા..! કેવી વાત કરી છે જુઓને! સ્વદ્રવ્યની દૃષ્ટિ કરનારને રાગ-દ્વેષ નથી. કેમકે સ્વદ્રવ્યમાં નથી. આહા..હા..! પરદ્રવ્યમાં તો છે જ નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું છે. હવે એમાં બાયું બિચારા આખો દિ' રાંધવું, ચોખા ધોવા, હળદર ધોવી, ઢીંકણું જોવું, પાણી ભરવું. એમાં ગરીબ માણસને તો કો'કના પાણી ભરે, દરણા કો'કના દળે ત્યારે માંડ પૂરું થાય હોં બિચારાને. સમજ્યા? આટા-બાટા કોઈકના દળેને. અધમણ, મણ તો ચાર આના, આઠ આના, રૂપિયો મળે. પાણી ભરવા જાય બેડા. ગરીબ માણસ પાસે પૈસા હોય નહિ કાંઈ. તો કોઈના પાણી ભરવા જાય. નદી કાંઠે, કૂવામાંથી પાણી ભરે. તો બે પૈસા તે દિ' મળતા. હવે તો કાંઈક વધારે થયું હશે. આ તો પહેલાની વાત છે. આહા..હા..! હવે એ પાણી ભરી અને દરણા દળી અને માંડ રોટલા મળે, હવે એ બિચારા ક્યાં કરવા જાય આવું? અને આ પૈસાવાળા હોય એમાં ઘૂંચી ગયા એની વ્યવસ્થા કરવામાં. એ બિચારો નવરો ક્યાં થાય છે?

શ્રોતા :- નવરું કોણ છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નવરો તો ભગવાન આત્મા નવરો ફુરસદ નિવૃત્તિ છે. આહા..હા..! જેમાં પુણ્ય-પાપના પરિણામ પણ નથી. એકલો ગુણનો સમુદ્ર પ્રભુ આત્મા છે. આહા..હા..! એ નિવૃત્તસ્વરૂપ છે. એની દૃષ્ટિ કરનારો નિવૃત્તિવાળો છે. બાકી તો બધા રાગાદિમાં પ્રવૃત્તિ કરનારા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીં તો એટલી વાત કરે છે કે સમ્યક્ આત્માના ભાન વિના વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા એ બધી પ્રવૃત્તિ રાગની છે, અજ્ઞાનની છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'**તેને અજ્ઞાનનો અભાવ છે;...**' સમ્યગ્દષ્ટિને રાગ-દ્વેષ કેમ નથી? કારણ કે અજ્ઞાનનો અભાવ છે. સ્વરૂપનું ભાન-દૃષ્ટિ છે (કે) જ્ઞાતા-દૃષ્ટા હું ચિદાનંદ સ્વરૂપ છું. આહા..હા..! '**આ રીતે રાગદ્વેષમોહ વિષયોમાં નહિ હોવાથી...**' પરમાં નહિ હોવાથી '**અને સમ્યગ્દષ્ટિને**

(પણ) **નહિ હોવાથી,...**' સમ્યગ્દૃષ્ટિને પણ નહિ હોવાથી '(તેઓ) છે જ **નહિ.**' રાગ-દ્વેષ જગતમાં છે જ નહિ. આહા..હા..! એ રાગ જે થયો એ તો પરદ્રવ્યમાં જાય છે. જાણનારો સમ્યગ્દૃષ્ટિ તેને પર તરીકે જાણે છે. પોતામાં છે એમ એ માનતો નથી. આહા..હા..! તો સમ્યગ્દૃષ્ટિને રાગ-દ્વેષ નથી, પર વિષયમાં, વસ્તુમાં નથી. રાગ-દ્વેષ કોઈ ચીજ જ નથી. આહા..હા..! આવું હવે ક્યારે એને નવરાશ કરવી? 'બાળપણ ખેલમેં ખોયા, જુવાનીમેં સ્ત્રીમેં મોહ્યા, વૃદ્ધાપણ દેખકર રોયા.' વૃદ્ધાપણું જ્યાં આવે. ૬૦ ને ૭૦ ને ૮૦ ને ૯૦. અરે! શરીર આવું પડી ગયું. મારું કામ કરી શકતો નથી, આંખે દેખાતું નથી, ચામડી ઢીલી પડી ગઈ, કાન સાંભળવામાં કામ કરતા નથી. આહા..હા..! એ અમારે ત્યાં પાલેજમાં મુસલમાન હોયને એ રોજા વખતે બોલતા રાતે. રોજા હોયને. સવારમાં ફકીર નીકળે. 'બાળપણ ખેલમેં ખોયા, યુવાની સ્ત્રીમેં મોહ્યા.' આહા..હા..! 'વૃદ્ધપણા દેખકર રોયા.' આહા..હા..! કદી આત્માનું કામ કર્યું નહિ. આહા..હા..! આવે છેને છ ઢાળામાં આવે છે ઈ. છ ઢાળામાં એ વાત (આવે છે).

'**ભાવાર્થ :- આત્માને અજ્ઞાનમય પરિણામરૂપ...**' એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ તો અજ્ઞાન છે. એમાં ચૈતન્ય સ્વરૂપનો અંશ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! '**આત્માને અજ્ઞાનમય પરિણામરૂપ...**' પરિણામ પર્યાય. '**રાગદ્વેષમોહ ઉત્પન્ન થતાં આત્માના દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાદિ ગુણો હણાય છે,...**' બસ. રાગ-દ્વેષ અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય ત્યારે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો ઘાત થાય છે. આહા..હા..! '**પરંતુ તે ગુણો હણાતાં છતાં અચેતન પુદ્‌ગલદ્રવ્ય હણાતું નથી;...**' શરીરનો નાશ થઈ જાય કે વ્રતના પરિણામનો નાશ થઈ જાય એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ઓહો..હો..! '**વળી પુદ્‌ગલદ્રવ્ય હણાતાં...**' વ્રતાદિના પરિણામનો નાશ થઈ જાય, શરીરની ક્રિયા નાશ થઈ જાય તો '**દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાદિ હણાતા નથી;...**' આહા..હા..! પોતાનું ચૈતન્ય દ્રવ્ય જે આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ એના આશ્રયે જે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થયા એ વ્રતાદિ અને શરીરાદિની ક્રિયાનો નાશ થઈ જાય તો કાંઈ વસ્તુનો-ગુણનો નાશ નથી થતો. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એ રાગ પુણ્ય પરિણામ મારા છે એવો જે અજ્ઞાનભાવ, તો અજ્ઞાનભાવ ઉત્પન્ન થયો છતાં વ્રત, બ્રહ્મચર્ય આદિની ક્રિયા તો ઉભી હોય, એવી ને એવી હોય, એમાં કોઈ પરનો ઘાત નથી થતો. સમજાણું કાંઈ? અને વ્રતાદિ પરિણામનો ઘાત થયો, વ્રતભાવ ન રહ્યો, પણ અહીંયાં ચારિત્રનો આશ્રય, સ્વરૂપનો આશ્રય છે તો દર્શન-ચારિત્રનો ઘાત થતો નથી. આહા..હા..!

'**પુદ્‌ગલદ્રવ્ય હણાતાં દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાદિ હણાતાં નથી; માટે જીવના કોઈપણ ગુણ પુદ્‌ગલદ્રવ્યમાં નથી.**' આહા..હા..! એ વ્રત, તપ, ભક્તિ આદિના ભાવ બધા પુદ્‌ગલદ્રવ્ય ખરેખર તો છે. આહા..હા..! એમાં આત્માનો ગુણ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું ભારે કઠણ. '**આવું જાણતા...**' આવું જાણતા પરમાં રાગ-દ્વેષ નથી, પોતાના દ્રવ્યમાં નથી. '**આવું**

જાણતા સમ્યગ્દ્રષ્ટિને અચેતન વિષયોમાં રાગાદિ થતા નથી.' પરમાં પ્રેમ થતો જ નથી. આહા..હા..! બધા અચેતન વિષય છે. આહા..હા..! એ શુભ વ્રતાદિના પરિણામ એ પણ અચેતન છે. એમાં પ્રેમ નથી થતો સમ્યગ્દ્રષ્ટિને. આહા..હા..! અવલદોમની વાત છે.

'**રાગદ્વેષમોહ પુદ્ગલદ્રવ્યમાં નથી, જીવના જ અસ્તિત્વમાં અજ્ઞાનથી ઊપજે છે;...**' જીવની હયાતીમાં જીવનું અજ્ઞાન કરવાથી ઊપજે છે. '**જ્યારે અજ્ઞાનનો અભાવ થાય અર્થાત્ સમ્યગ્દ્રષ્ટિ થાય...**' આહા..હા..! રાગ અને પુણ્યાદિના પરિણામ મારા નથી, હું તો ચૈતન્ય શુદ્ધ આનંદકંદ છું એવી દૃષ્ટિ, સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ધર્મીની હોય છે. આહા..હા..! '**આ રીતે રાગદ્વેષમોહ પુદ્ગલમાં નથી તેમ જ સમ્યગ્દ્રષ્ટિમાં પણ નથી, તેથી શુદ્ધદ્રવ્યદૃષ્ટિથી જોતાં...**' લ્યો જોયું! '**તેથી શુદ્ધદ્રવ્યદૃષ્ટિથી જોતાં...**' આ સરવાળો આવ્યો. શુદ્ધ દ્રવ્ય જે પોતાનું સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! એને જોતાં '**તેઓ છે જ નહિ.**' રાગ વિકાર છે જ નહિ, રાગ-દ્વેષ છે જ નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર છેને.

અને '**પર્યાયદૃષ્ટિથી...**' જુઓ, આવ્યું. આવ્યું પાછું. મૂળ સરવાળો તો આ કહેવું છે. '**પર્યાયદૃષ્ટિથી જોતાં જીવને અજ્ઞાન-અવસ્થામાં તેઓ છે.**' જુઓ, આહા..હા..! વાત તો આ લેવી હતી. પોતાનું દ્રવ્યસ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણ ચૈતન્યઘનને જોતાં સમ્યગ્દ્રષ્ટિને રાગ-દ્વેષ થતો નથી. પર્યાયદૃષ્ટિથી જોતાં એટલે રાગ મારો છે અને પર્યાય જેવડો હું છું એવી દૃષ્ટિવંતને અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષ ઊપજે છે. આહા..હા..! ગજબ વાત કરે છેને! આહા..હા..! વાત કેવી લીધી જોયું! દ્રવ્યદૃષ્ટિથી—વસ્તુ જે ભગવાન આત્મા આનંદ અને વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ છે, એની દૃષ્ટિથી તો રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થતા નથી. આહા..હા..! અને પર્યાય એટલે વર્તમાન અંશ અને રાગ... કારણ કે પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ છે તો એની દૃષ્ટિ લંબાઈને રાગ ઉપર જાય છે. તો પર્યાયદૃષ્ટિવંતને જ અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! પછી ચાહે તો દ્રવ્યલિંગી મુનિ અઠ્યાવીશ મૂળગુણ પાળતો હોય, મહાવ્રત પાળતો હોય, હજારો રાણીનો ત્યાગ કર્યો હોય, પણ અંદરમાં પર્યાયબુદ્ધિ, રાગબુદ્ધિ છે, રાગ એ મને લાભદાયક છે એવી રાગબુદ્ધિ છે તો તેને અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**પર્યાયદૃષ્ટિથી જોતાં જીવને અજ્ઞાન-અવસ્થામાં...**' જુઓ, એનો અર્થ એમ લેવો કે દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એની દૃષ્ટિ થઈ તો એમાં રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થતા જ નથી અને એ દ્રવ્ય જે વીતરાગી સ્વરૂપ છે એની દૃષ્ટિનો અભાવ થયો અને પર્યાય અને રાગવાળો પોતાને માન્યો, તો એ પર્યાયબુદ્ધિમાં અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય જ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? સરવાળો તો આ કહેવો હતો. જયચંદ્ર પંડિતે પણ... મૂળ દ્રવ્યદૃષ્ટિ—દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ જે અખંડ આનંદ પ્રભુ એની દૃષ્ટિવંતને રાગ-દ્વેષ નથી. ત્યારે કહે છે, રાગ-દ્વેષ છેને, દેખાય છેને? એ પર્યાયદૃષ્ટિવંતને રાગ-દ્વેષ થતા દેખાય છે. આહા..હા..! જેની દૃષ્ટિ દયા, દાન, વ્રત, પરિણામ ઉપર છે એને અજ્ઞાનથી રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. આહા..હા..! કહો,

શાંતિભાઈ! આવી વાતું! અરે! આવા જીવનમાં આવી વાતું સાંભળવા ન મળે, એ કે દિ' સમજે અને કે દિ' વિચાર કરે? આહા..હા..! અમૂલ્ય અવસર ચાલ્યો જાય છે. પોતાનું ન કરતા પરના કરવામાં રોકાઈ ગયો છે. કરી શકતો નથી, પરનું કરી શકતો નથી પણ આનું કરું ને આનું કરું ને આનું કરું એવા રાગ-દ્વેષમાં અજ્ઞાનથી રોકાઈ જાય છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? એને પર્યાયદૃષ્ટિ છોડાવવા આ વાત કરી છે. સમજાણું કાંઈ?

'હવે આ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહે છે :—' કાલે વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૨, શુક્રવાર, તા. ૧૪-૧૦-૧૯૭૭, કળશ-૨૧૮-૨૧૯, પ્રવચન નં.૪૭૮

સમયસાર, ૨૧૮ કળશ છે, છે?

(मन्दाक्रान्ता)

रागद्वेषाविह हि भवति ज्ञानमज्ञानभावात्
तौ वस्तुत्वप्रणिहितदृशा दृश्यमानौ न किञ्चित्।
सम्यग्दृष्टिः क्षपयतु ततस्तत्त्वदृष्टया स्फुटं तौ
ज्ञानज्योतिर्ज्वलति सहजं येन पूर्णाचलार्चिः।।२१८।।

સૂક્ષ્મ વાત છે.

શ્લોકાર્થ :- 'इह ज्ञानम् हि अज्ञानभावात् राग-द्वेषौ भवति' આત્મા જે છે એ તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. જાણક-ચેતન... ચેતન... ચેતનસ્વરૂપ. ત્રિકાળ ચૈતન્યનું તેજ છે આત્મા. ખબર નથી હજી આત્મા શું છે. એ તેજ અંદરમાં શું ચીજ છે એની કાંઈ ખબર નથી. અંદર આત્મા એક ક્ષણમાં ચૈતન્યનો પૂંજ, ચૈતન્યના તેજનું પૂર વસ્તુ અંદર છે. એ તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, જાણકસ્વરૂપ છે. એમાં પુણ્ય અને પાપના જે ભાવ છે એ એમાં નથી. આ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના ભાવ એ રાગ પુણ્ય છે અને હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષયભોગ વાસનાના ભાવ પાપ છે. બેય રાગ અને દ્વેષ વસ્તુમાં નથી. આહા..હા..! જ્ઞાનસ્વરૂપી તેજ પ્રભુ એ... છે?

'આ જગતમાં જ્ઞાન જ અજ્ઞાનભાવથી રાગદ્વેષરૂપે પરિણમે છે;...' આહા..હા..! એ પોતાના ચૈતન્ય સ્વરૂપનું ભાન નથી એ જ પોતાના સ્વરૂપના અજ્ઞાનથી, પુણ્ય અને

પાપના, રાગ અને દ્વેષના ભાવરૂપે થાય છે. કર્મથી નહિ, સ્વભાવથી નહિ. આહા..હા..! ભગવાન અંદર ચૈતન્યસ્વરૂપી પ્રભુ એ પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાનને કારણે. જો અંતરમાં વસ્તુના સ્વરૂપનું જ્ઞાન હોય તો તો એમાં રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થતા નથી. આહા..હા..! તો ચૈતન્ય સ્વરૂપ વસ્તુ દેહથી ભિન્ન, કર્મથી ભિન્ન, પુણ્ય અને પાપના ભાવ જે છે રાગ એનાથી ભિન્ન. એ તો ચૈતન્યજ્યોત વસ્તુ છે. જેને જ્ઞાયકભાવ, પંચમ પારિણામિકભાવ, ધ્રુવભાવ, નિત્યભાવ, એકરૂપભાવ, સામાન્યભાવ, અભેદભાવ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? એ ચૈતન્યમાં જે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ સ્વરૂપના અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! સમ્યગ્દૃષ્ટિ (થયા) પછી ઉત્પન્ન થાય છે એની અહીં ગણતરી કરી નથી. સમજાણું કાંઈ? સમ્યગ્દર્શન નથી, પોતાના ચૈતન્ય વસ્તુની દૃષ્ટિનો અભાવ છે આહા..હા..! એમાં જે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ સ્વરૂપના અજ્ઞાનને લીધે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. સમજાણું કાંઈ? અરે..! આવી વાતું છે. આ શરીરાદિ તો માટી-ધૂળ છે એ તો એમાં છે જ નહિ. આહા..હા..! કર્મ છે એ માટી-ધૂળ છે એ પણ એમાં નથી. અને અંદર આ ભાવઈન્દ્રિય જે છે ક્ષણ ક્ષણ, ખંડ-ખંડ જે એક ઈન્દ્રિય એક એક વિષયને જાણે છેને, એવી જ્ઞાનની પર્યાય ખંડ-ખંડ એ પણ ત્રિકાળી વસ્તુમાં નથી. આહા..હા..! ત્રિકાળી વસ્તુ તો અખંડ જ્ઞાયક અભેદ એકરૂપ વસ્તુ છે. તો એમાં તો રાગ-દ્વેષ નથી, સંસાર નથી, રાગ-દ્વેષ નથી, ઉદયભાવ નથી. આહા..હા..! તો આ કહે છે કે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન કેમ થાય છે? પોતાના ચૈતન્યસ્વરૂપનો અભાવ, અજ્ઞાન. એની ખબર નથી (કે) હું શું ચીજ છું? મારામાં શું છે? અને મારાથી શું ઉત્પન્ન થાય છે? એની ખબર નથી. આહા..હા..! એ અજ્ઞાનભાવે.. આહા..હા..! અહીંયાં તો રાગ-દ્વેષભાવ જે મિથ્યાત્વસંબંધી થાય છે એને રાગ-દ્વેષ ગણવામાં આવ્યા છે. સમજાણું કાંઈ?

'**આ જગતમાં...**' એટલે? છ દ્રવ્ય છે જગત(માં). જિનેન્દ્રદેવ વીતરાગ પરમેશ્વરે આ જગત જોયું એમાં છ દ્રવ્ય છે. એમાં '**જ્ઞાન જ...**' આ આત્મા જ '**અજ્ઞાનભાવથી રાગદ્વેષરૂપે પરિણમે છે;...**' આહા..હા..! છે? ઝીણી વાત બહુ, બાપુ! આહા..હા..! '**આ જગતમાં જ્ઞાન...**' એટલે આત્મા જાણનસ્વભાવ. ચૈતન્યચંદ્ર, શીતળસ્વરૂપ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ એવો આત્મા, પોતાની ચીજનો અભાવ અજ્ઞાનને કારણે આહા..હા..! એમાં આ પુણ્ય અને પાપ, દયા અને દાન, વ્રત ને ભક્તિ, કામ ને ક્રોધ એ રાગ-દ્વેષ સ્વરૂપના અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થાય છે એમ કહે છે. અરર! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એ ભગવાન તો અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ છે અને એકલા જ્ઞાનના રસનો પિંડ છે. આ શું હશે? સમજાણું કાંઈ? એ અજ્ઞાનપણે '**જ્ઞાન જ અજ્ઞાનભાવથી રાગદ્વેષરૂપે...**' પર્યાયમાં, અવસ્થામાં રાગદ્વેષરૂપ થાય છે. આહા..હા..! સવારના નથી આવ્યા, ગયા લાગે છે. નહિ? ઓલા આવ્યા હતાને એક. રજની-રજનીનો ભગત. વયા ગયા.

શ્રોતા :- આપને મળવા આવવાના હતા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ આવ્યા નથી. એ છે, મોરબીના આપણા મુમુક્ષુનો છોકરો છે. .. છોકરો. પછી એને દીક્ષા લેવી હતી સ્થાનકવાસીની. પછી એમ બે-ચાર વર્ષ ગાળ્યા, પછી રજનીમાં ગરી ગયો. મુંબઈ આવ્યો હતો. રાતા-પીળા કપડા પહેરીને. અહીં આવ્યો હતો સવારમાં. મોટી દાઢી ને. અરે! ક્યાં રજની કોણ? આ તત્ત્વ શું? જિનેન્દ્ર સર્વજ્ઞે કહ્યું એ તત્ત્વ ક્યાંય બીજે છે જ નહિ. આહા..હા..! આજે સવારમાં આવ્યો હતોને લાંબી દાઢી ને. છે તો મુમુક્ષુ આપણા એના દીકરા હતા પણ રજનીમાં ઘૂસી ગયો. કાંઈ ભાન ન મળે.

શ્રોતા :- સ્વામી રામનાથ કહેતો હતો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ નામ આપ્યું હશે ગમે તે. નાનો બાળક હતો છોકરો. આહા..હા..! અરે..! એ સર્વજ્ઞ જિનેશ્વરદેવ પરમેશ્વરે જે જ્ઞાનમાં જોયું છે એવી ચીજ ક્યાંય કોઈમાં છે જ નહિ. બધા પોતાની કલ્પનાએ ગપ્પા મારે છે. સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં તો કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ તીર્થંકર પરમેશ્વર એણે આ આત્મા જોયો છે. એણે તો બીજું પણ જોયું છે, પણ આ આત્મા જોયો છે એ આત્માને જ્ઞાનસ્વરૂપ જોયો છે. જાણક સ્વભાવનો પિંડ. સવારમાં આવ્યું હતુંને. જ્ઞાનનો ઓઘનો પૂંજ, જ્ઞાનનો પૂંજ. આહા..હા..! ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય... ચૈતન્ય.. ચેતનશક્તિનો રસકંદ. એમાં આ રાગ-દ્વેષ ક્યાં આવ્યા? કહે છે. એ પોતાના ચૈતન્યના સ્વભાવની દૃષ્ટિનો અભાવ, પોતાના સ્વરૂપના અજ્ઞાનને લીધે... આહા..હા..! સંસાર નામ રાગ અને દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે.

'**वस्तुत्व-प्रणिहित-दृशा दृश्यमानौ तौ किञ्चित् न**' આહા..હા..! પણ વસ્તુત્વ, વસ્તુ જે આત્મા છે, વસ્તુ છે આત્મા જેમાં અનંત જ્ઞાન, આનંદ આદિ ભરેલા છે એવી વસ્તુ જે આત્મા છે. આહા..હા..! '**વસ્તુત્વમાં મૂકેલી (-સ્થાપેલી, એકાગ્ર કરેલી) દૃષ્ટિ વડે...**' એ ચેતનસ્વભાવની ચીજ છે આત્મા એ વસ્તુત્વની દૃષ્ટિથી. (એમાં) સ્થાપિત દૃષ્ટિ, એકાગ્ર દૃષ્ટિ અંદર. વસ્તુ ચૈતન્યમૂર્તિ છે એમાં જો એકાગ્ર થાય. આહા..હા..! એવી '**દૃષ્ટિ વડે જોતાં (અર્થાત્ દ્રવ્યદૃષ્ટિથી જોતાં),...**' આહા..હા..! વાત તો એમ કહેવી છે, પહેલા આવી ગયું છે, પર્યાયદૃષ્ટિથી. આવ્યુંને? પર્યાયદૃષ્ટિએ જોતાં જીવ અજ્ઞાન અવસ્થામાં છે. ઉપર આવી ગયું છે. શું કહે છે? ભાષા એવી છે વીતરાગની. કે પોતાની એક સમયની પર્યાય, અવસ્થા છે અને રાગ જે દયા, દાન આદિ છે એને જોતાં અજ્ઞાનભાવે રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! પણ દ્રવ્યદૃષ્ટિથી દ્રવ્ય દેખો વસ્તુ પ્રભુ આત્મા, '**વસ્તુત્વમાં મૂકેલી...**' વસ્તુમાં સ્થિર દૃષ્ટિ કરવાથી અંતર આત્મા આનંદસ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપમાં એકાગ્ર (થાય) એનું નામ સમ્યગ્દર્શન અને ધર્મ થાય છે. આહા..હા..!

'**(-સ્થાપેલી, એકાગ્ર કરેલી) દૃષ્ટિ વડે જોતાં (અર્થાત્ દ્રવ્યદૃષ્ટિથી જોતાં), તે**

રાગદ્વેષ કાંઈ જ નથી...' એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ કાંઈ છે જ નહિ. આહા..હા..! વસ્તુ આત્મા જે વસ્તુ છે એ આનંદ અને જ્ઞાનની મૂર્તિ છે એને જોતાં રાગદ્વેષ કોઈ વસ્તુ જ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અહીંયાં તો એ ચીજ જે આત્મા 'સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો.' એવી ચીજ આત્મા છે. ખબર પણ ક્યાં કાંઈ આ દુનિયાની જંજાળ, એક તો આખો દિ' પાપ. આહા..! એમાં સત્ય સાંભળવાના યોગ પણ ન મળે. સાંભળવા જાય તો મળે, આ કરો ને આ કરો. પણ તત્ત્વ શું છે એની ખબર ન મળે. આહા..હા..! અહીંયાં તો પરમેશ્વર જિનેન્દ્રદેવ એમ કહે છે કે વસ્તુમાં દૃષ્ટિ દેવાથી... આહા..હા..! અથવા વસ્તુમાં મૂકેલી દૃષ્ટિથી. આહા..હા..! આમ પુણ્ય અને પાપ અને અજ્ઞાનમાં દૃષ્ટિ કરવાથી ત્યાં રાગ-દ્વેષ દેખાય છે. પણ અંતરમાં સ્વભાવની દૃષ્ટિથી જોતાં. આહા..હા..! આ શરીર, વાણી, મન તો માટી-ધૂળ છે, એ તો એમાં છે નહિ. આ લક્ષ્મી-બક્ષ્મી ધૂળ છે માટી એ તો આત્મામાં છે જ નહિ, એ તો જડ ધૂળ છે. આહા..હા..! પણ અંદરમાં દૃષ્ટિ દેવાથી પુણ્ય-પાપના ભાવ પણ એમાં નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! બહુ કામ આકરું. બાપુ! આવો માર્ગ ઝીણો. જનતાને જિનસ્વરૂપી ચીજ શું છે એની ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? ભગવાન જિનસ્વરૂપી પ્રભુ એની દૃષ્ટિ કરવાથી પુણ્ય-પાપના ભાવ તો વસ્તુમાં છે જ નહિ. આહા..હા..!

સમ્યગ્દૃષ્ટિ... એમ કહે છે, જુઓ! '**કાંઈ જ નથી (-દ્રવ્યરૂપ જુદી વસ્તુ નથી).**' કોઈ પુણ્ય અને પાપ કોઈ ભિન્ન ચીજ નથી. વસ્તુ છે એ આનંદકંદ પ્રભુ આત્મા એની દૃષ્ટિએ દેખવાથી પુણ્ય-પાપ કોઈ ભિન્ન ચીજ નથી. આહા..હા..! એ તો અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થયેલો વિકારભાવ પુણ્ય-પાપનો હતો, કોઈ બીજી ચીજ નથી. એ વસ્તુની દૃષ્ટિથી જોતાં. આહા..હા..! દ્રવ્યદૃષ્ટિ. દ્રવ્ય શું? આ પૈસો-ધૂળ? આત્મદ્રવ્ય અંદર ચૈતન્ય ભગવાન... આહા..હા..! સહજ ત્રિકાળી ચૈતન્યસ્વભાવ એને જોવાથી, એના ઉપર સ્થાપિત દૃષ્ટિથી એ સ્વરૂપમાં એકાગ્ર થવાથી વસ્તુ પુણ્ય-પાપ કાંઈ દેખાતા જ નથી, છે જ નહિ. આહા..હા..! આવું છે. ધર્મનું આ સ્વરૂપ છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિ ધર્મી પ્રથમ દરજ્જાનો ધર્મ એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ વસ્તુની દૃષ્ટિમાં એકાગ્ર થઈને સત્યદૃષ્ટિથી જોતાં વસ્તુમાં રાગ-દ્વેષ કાંઈ છે જ નહિ. આહા..હા..!

સમ્યગ્દૃષ્ટિ. '**ततः सम्यग्दृष्टिः तत्त्वदृष्टया तौ स्फुटं क्षपयतु**' આહા..હા..! તો હે જીવ! હે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ! સમ્યક્ સત્યસ્વરૂપને જોનારા. આહા..હા..! ધર્મની પહેલી સીઢી, ધર્મનું પહેલું પગથિયું શરૂઆત. એ સમ્યગ્દર્શન ત્રિકાળી ચીજને દૃષ્ટિમાં લઈને, હે સમકિતી! આહા..હા..! આચાર્ય કહે છે, '**तत्त्वदृष्टया तौ स्फुटं क्षपयतु**' '**માટે (આચાર્યદેવ પ્રેરણા કરે છે કે) સમ્યગ્દૃષ્ટિ પુરુષ તત્ત્વદૃષ્ટિ વડે તેમને (રાગદ્વેષને) પ્રગટ રીતે ક્ષય કરો,...**' આહા..હા..! કેમકે સ્વરૂપમાં રાગ-દ્વેષ છે નહિ, દયા, દાન, વ્રત, કામ, ક્રોધનો ભાવ. તો એ સ્વરૂપની દૃષ્ટિ કરીને રાગ-દ્વેષનો નાશ કરો. છે તો ખરા, પણ નાશ કરો. આહા..હા..! આવો માર્ગ લ્યો હવે. કહો, પોપટભાઈ! ભારે! અજ્ઞાનપણે મારી નાખ્યા છે એને. ભગવાન

ચૈતન્યસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપ એનું અજ્ઞાન કે એ હું નહિ. હું તો પુણ્ય-પાપ અને રાગ-દ્વેષ છું. તો એ ચૈતન્યના જીવનને એણે મારી નાખ્યું. છે એનો નકાર કર્યો કે એ હું નહિ. આહા..હા..! તો એ નહિ એવા અજ્ઞાનભાવથી રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે. આહા..હા..! સ્વરૂપ ચૈતન્યમૂર્તિ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે એમ કહ્યું કે તારી ચીજ સર્વજ્ઞ સ્વભાવથી ભરેલી વસ્તુ છે. એકલો જ્ઞાનસ્વભાવ પૂર્ણથી ભરેલી એના ઉપર દૃષ્ટિ દેવાથી... આહા..હા..! હે ધર્મીજીવ! હે તત્ત્વદૃષ્ટિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ! આહા..હા..! આચાર્ય કહે છે, **'તત્ત્વદૃષ્ટિ વડે તેમને પ્રગટ રીતે ક્ષય કરો,...'** આહા..હા..! અર્થાત્ સ્વભાવ ઉપર દૃષ્ટિ દેતાં રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થશે જ નહિ. આહા..હા..! અને ઉત્પન્ન નહિ થાય તો રાગ-દ્વેષ ક્ષય કરો એમ કહેવામાં આવ્યું છે. આહા..હા..! કહો, માર્ગ આવો, હીરાલાલજી! આવો માર્ગ ભારે! જાણો છોને હીરાલાલજીને? શેઠ! જાણો છો? ભાવનગરમાં રહે છે. કુચામણના છે. ૮૦ હજાર નાખ્યા છે એમણે જૈન સત્ સાહિત્યમાં ૮૦ હજાર દીધા. સત્ સાહિત્ય. જેટલા પુસ્તક છપાય છે, ૧૦ રૂપિયાનું છપાય તો સાડા સાતે દે છે. ૧૫નું હોય તો ૧૦માં આપે છે. આહા..હા..!

અરે! પ્રભુ! તને તારી ચીજની ખબર નહિ અને દુનિયાના ડાહ્યા બધા. આહા..હા..! દુનિયાના ડાહ્યા એ મોટા મૂર્ખ છે. અહીં તો એમ કહે છે. તારી ચીજની તને ખબર નથી અને તું રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન કરે છો તો મૂર્ખાઈથી ઉત્પન્ન કરે છે. આહા..હા..! ભગવાન તારી ચીજ અંદર એવી પડી છે જેમાંથી કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થાય તોપણ અનંત-અનંત જ્ઞાનની પર્યાયનો પિંડ ચૈતન્યદળ આખું છે એમાં. એવી દૃષ્ટિ કરવાથી... આહા..હા..! એનું નામ સમ્યગ્દર્શન. એનું નામ હજી સમ્યગ્દૃષ્ટિ. હજી શ્રાવક અને મુનિ થયા પહેલાની વાત છે. શ્રાવક-મુનિ તો કોઈ ચીજ અલૌકિક બીજી છે. લોકો માની બેસે કે વાડામાં અમે શ્રાવક છીએ, સાધુ છીએ. ધૂળેય નથી શ્રાવક અને સાધુ ક્યાંથી આવ્યા? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અરે! સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ! **'તત્ત્વદૃષ્ટિ વડે...'** એ તત્ત્વ ચૈતન્યદૃષ્ટિથી પ્રત્યક્ષ **'क्षपयतु'** આચાર્યદેવ કહે છે કે **'પ્રગટ રીતે ક્ષય કરો,...'** **'येन पूण-अचल-अर्चिः सहजं ज्ञानज्योतिः ज्वलति'** આહા..હા..! **'કે જેથી, પૂર્ણ અને અચળ જેનો પ્રકાશ છે...'** તારી ચીજમાં દૃષ્ટિ કરવાથી અને રમણતા કરવાથી રાગ-દ્વેષનો ક્ષય થઈ જશે અને ભગવાન આત્મા અચળ જ્યોતિ, ચળે નહિ જ્યોતિ એવી દશામાં પ્રગટ થશે. આહા..હા..! આ ભાષા કઈ જાતની છે? ઓલા તો કહે ભક્તિ કરો, જાત્રા કરો ને વ્રત પાળો, દાન કરો બે-પાંચ-પચાસ હજારના. ધૂળેય નથી ત્યાં ધર્મ. એ તો બધી ક્રિયા જડની છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને અંદરમાં રાગ થાય છે તો એ પણ વિકાર છે, પોતાની ચીજમાં તો એ છે નહિ. તો ચીજમાં દૃષ્ટિ કરીને, એમાં એકાગ્ર થઈને તત્ત્વદૃષ્ટિથી રાગ-દ્વેષને ક્ષય કરો. આહા..હા..!

આજે એક લેખ આવ્યો છે. એમ કે આ સમયસાર અને પ્રવચનસાર એ તો બધા સાધુને માટે છે. અહીં તો સમ્યગ્દૃષ્ટિ થવું હોય એને માટે છે. અહીં તો એ કહે છે. લેખ આવ્યો

છે. કૈલાસચંદજીએ લેખ લખ્યો છે.

શ્રોતા :- ન પળે તો સાધુ કેમ થાય?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સાધુ કહે પણ એ તો હજી. અજ્ઞાનીને અપ્રતિબુદ્ધને (સમજાવે છે). અહીંયાં આવ્યુંને. તત્ત્વદૃષ્ટિ કરીને રાગ-દ્વેષ ક્ષય કરી સમકિતી થઈ જાય. લખ્યું છે, પણ એ. એ છે ખબર છે, પણ શું કરે? અહીંની વાત... એમ કે કાંઈ સંસ્કૃત ને વ્યાકરણ ને નય, નિક્ષેપ જાણતા નથી અને વાતું કરવા માંડ્યા આત્મા-આત્માની. એમ કહે છે. અરે! ભગવાન! સાંભળ તો ખરો, પ્રભુ! તિર્યંચને સમકિત થાય છે એને ક્યાં જ્ઞાન છે? આહા..હા..! નારકીને સમ્યગ્દર્શન થાય છે નરકમાં. આહા..હા..! પોતાની ચીજ અંદર પૂર્ણ આનંદ પ્રભુ એના ઉપર દૃષ્ટિ દેવાથી અનુભવ થાય છે. એના કોઈ વિશેષ નામ ખ્યાલ પણ ન હોય. આહા..હા..! સમજાવવાની શક્તિ પણ ન હોય તો એમાં શું થયું? સમજાણું કાંઈ? એ નારકી નરકમાં સમકિતી છે. શ્રેણિક રાજા નહિ? આહા..હા..! સાતમી નરકમાં કદી સમકિત લઈને જાય નહિ, ત્યાં સમકિત થાય છે સાતમી નરક. આહા..હા..! આખી જિંદગી રહે અને છેલ્લે મિથ્યાત્વ થઈ જાય. નીકળતા વખતે મિથ્યાત્વ થઈ જાય. આહા..હા..! સાતમી નરક છે. ત્યાં અનંતવાર ગયો જીવ. ૩૩ સાગરની સ્થિતિએ અનંતવાર ગયો. એ દુઃખનો પાર નહિ, નાથ! એ દુઃખ તેં સાંભળ્યા નથી. એ દુઃખના વેદન આહા..હા..!

એક વીંછીના કરડનું વેદન જ્યાં કઠણ પડે. રાડ નાખે. ત્યાં તો લાખો-કરોડો વીંછીના કરડ, એથી અનંતગુણી પીડા છે ત્યાં. આહા..હા..! અરે! એ ક્ષણ અને એ દિ' અને એ વર્ષ કેમ ગયા હશે? સમજાણું કાંઈ? હવે માંડ મનુષ્યપણું અનંત કાળે મળ્યું, એમાં જો આ આત્મદૃષ્ટિ ન કરી, ધૂળધાણી અને વા પાણી, જાય ઢોરમાં, નરકમાં જાશે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પોતાની ચીજને ઓળખી નથી. પોતાનું તત્ત્વ પંચમભાવ પરમાનંદસ્વરૂપ શુદ્ધરૂપ એની દૃષ્ટિ કરી નથી. ગમે તેટલા દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ કર્યા બધું નિરર્થક, ચાર ગતિમાં રખડવાની ચીજ છે. આહા..હા..! કહે છે, આહા..હા..! ભગવાન આત્માની પૂર્ણ શક્તિ અને પૂર્ણ જ્ઞાન અને પૂર્ણ આનંદ એવી દ્રવ્ય વસ્તુ ઉપર દૃષ્ટિ કરવાથી, હે સમકિતી! એ પુણ્ય-પાપને ખપાવી દે, નાશ કરી નાખ. રાખવાથી લાભ નથી. રાખવાથી, મારાપણે રાખવાથી તો મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- રાગ ભલેને હો, પણ એને ઉપાદેય નથી માનતો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હોય પણ એને દૃષ્ટિના વિષયમાં નથી. દૃષ્ટિના વિષયમાં એ નથી માટે ખપાવી દે એમ કહે છે અહીંયાં તો. ઉત્પન્ન જ થતા નથી મૂળ મિથ્યાત્વ આદિ. અહીં એ વાત કરવી છેને. અસ્થિરતાની વાત અહીંયાં નથી. સમજાણું કાંઈ? અને અસ્થિરતા પણ સ્વરૂપની દૃષ્ટિ કરીને નાશ કરી દે એમ કહે છે. આહા..હા..! આવો માર્ગ છે. જેનાથી તારું પૂર્ણ સ્વરૂપ, ચંદ્રના પૂનમે જેમ ચંદ્ર સોળ કળાએ ખીલી જાય છે એમ તારી ચીજમાં પૂર્ણ

જ્ઞાનાનંદ પડ્યા છે એમાં સ્થાપિત દૃષ્ટિથી રાગ-દ્વેષ ક્ષય કરીને તારી દશામાં પૂર્ણ જાજ્વલ્યમાન જ્યોતિ પ્રગટ થશે. આહા..હા..!

'**પૂર્ણ અને અચળ...**' પૂરી અને ચળે નહિ. આહા..હા..! '**અચળ જેનો પ્રકાશ છે એવી સહજ જ્ઞાનજ્યોતિ પ્રકાશે.**' ચૈતન્યસૂર્ય વર્તમાન દશામાં પૂર્ણ પ્રગટ હો, એનું નામ મોક્ષ અને કેવળજ્ઞાન છે. આહા..હા..! પણ આમાં કેટલી ક્રિયા કરીએ દયાની, દાનની, ભક્તિની, જાત્રાની તો એનાથી કાંઈ ધર્મ થાય કે નહિ? ધૂળમાંય ધર્મ નથી થતો. સાંભળ તો ખરો. મરી ગયો કરી કરીને રાગને. આહા..હા..! તારી ચીજમાં એ રાગ પણ નથી અને તેં રાગ કર્યો એ તો મિથ્યાત્વભાવ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**એવી (દેદીપ્યમાન) સહજ જ્ઞાનજ્યોતિ પ્રકાશે.**'

'**ભાવાર્થ :- રાગદ્વેષ કોઈ જુદું દ્રવ્ય નથી,...**' શું કહે છે? પુણ્ય અને પાપ, દયા અને દાન, વ્રત અને ભક્તિ, કામ અને ક્રોધ એ કોઈ બીજી ચીજ નથી. જડ અને ચૈતન્ય જેમ પદાર્થ ભિન્ન છે એવી કોઈ ભિન્ન ચીજ નથી. આહા..હા..! '**જીવના અજ્ઞાનભાવથી (રાગદ્વેષરૂપ પરિણામ) થાય છે;...**' આહા..હા..! અજ્ઞાન એની ખાણ છે. આહા..હા..! આકરું કામ, ભાઈ! એમાં બહારમાં જાણે બે-પાંચ કરોડ રૂપિયા મળે, બાયડી-છોકરા સારા થાય અને રળાવ થાય ત્યાં જાણે અમે સુખી છીએ. મૂઢ છે. સુખી ક્યાં છે? અજ્ઞાની મૂઢ છે. મૂર્ખમાં તારી જિંદગી જાય છે. આહા..હા..! એ દુનિયા પાગલ એને સારી કહે. પાગલ તો પાગલને વખાણે. આહા..હા..!

એક લક્ષ્મીચંદભાઈ હતા પોરબંદરવાળા. લક્ષ્મીચંદભાઈ હતાને? શેરબજારમાં. તો એનો મિત્ર હતો એ ગાંડાની ઓલી હોસ્પીટલ હોયને પાગલની ત્યાં એ હતો એનો મિત્ર. લોકો કહે ગાંડો છે. ત્યાં ગયા ત્યાં વાત કરે એવી સરસ વાતચીત. કાંઈ નહિ. એક અડધો કલાક જ્યાં વાત ચાલી એમાં કાંઈક વાત આવી એવી તો એ મૂક્યું. ઓય મારો! આ તો ગાંડો લાગે છે. એ લક્ષ્મીચંદ કહેતા. લક્ષ્મીચંદ પિતાંબરને? પોરબંદરવાળા. પા કલાક, અડધો કલાક વાત કરતા-કરતા ગાંડાની હોસ્પીટલમાં આને કેમ મૂક્યો? ગાંડાની હોસ્પીટલમાં. પણ જ્યાં થોડીક વાત થઈ કાંઈક. એક લપ મૂક્યું કાંઈક. એવું મૂક્યું કે ઓય મારો આ તો ગાંડો છે. સમજાણું કાંઈ? એમ આ ધર્મને નામે વાતું કરે. એક વાત કરે કે જો ભાઈ! એ આપણે દયા, દાન અને વ્રત કરીએને એમાં ધર્મ થાય. ગાંડો-પાગલ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. સમજાણું કાંઈ? તને વીતરાગ સર્વજ્ઞ જિનેશ્વરદેવ એના માર્ગની તને ખબર નથી. આહા..હા..! અમે સુખી છીએ. શેમાં? ધૂળમાં.

એ કહ્યું હતુંને? તમારા વેવાઈ મણિલાલ. સાળા થાય, તમારા સાળા છે. કાકાના દીકરા સગા? મણિલાલ હતા એ. એ અહીં આવ્યા હતા એક ફેરી. અમારા સગા સુખી છે. નાનાલાલભાઈ ને એ બધા. મોહનભાઈ અને બધા સુખી છે કરોડપતિ. સુખીની વ્યાખ્યા

શું? આ ધૂળ મળી એટલે સુખી છે? દુઃખના દરિયામાં ડૂબી ગયા છે. રાગ અને દ્વેષ... રાગ અને દ્વેષ... દુઃખનો દરિયો છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ... અમલમાં મૂકવું એ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અમલ મૂકવું અંદરમાં જોવું ઈ, એમ કહે છે. આહા..હા..! અંદર વસ્તુ છે કે નહિ? આત્મા તત્ત્વ છે કે નહિ? તો છે તો એનો કોઈ ત્રિકાળી સ્વભાવ છે કે નહિ? તો ત્રિકાળી સ્વભાવનું એકરૂપ દ્રવ્ય... આહા..હા..! એ ઉપર દૃષ્ટિ કરવી એ સમ્યગ્દર્શન છે. ધર્મની પહેલી સીઢી તો એ છે. સમજાણું કાંઈ? અરે! આ તો બધી રાખ ઉડીને ધૂળ થઈને ચાલી જશે. આ દેહ એકવાર પડી જશે, સ્મશાનમાં રાખ થશે અને રજકણ આવીને ઉડી જશે. 'રજકણ તારા રખડશે, જેમ રખડતી રેત, પછી નરતન પામીશ ક્યાં.' ભાઈ! ફરીને ક્યાંથી મળશે આ દેહ? આહા..હા..! રજકણ તારા રખડશે. આ રજકણો 'જેમ રખડતી રેત.' રેત-રેત. ધૂળ ઉડેને જેમ. આહા..હા..! એમ આ સ્મશાનમાં રાખ થશે અને રાખ થઈને પવન આવશે તો ફૂ થઈને ઉડી જશે. એ ક્યાં આત્મા છે? એ તો માટી-ધૂળ છે જગતની. આહા..હા..! અરે! જેને શરીર હું છું એવું થઈ ગયું છે એ મિથ્યાદૃષ્ટિને, હું આત્મા સમ્યક્ શુદ્ધ ચૈતન્ય છું એવું એને સમ્યગ્દૃષ્ટિમાં થઈ જવું જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શરીર હું છું એવું એને થઈ ગયું છે. આહા..હા..! આ તો માટી જગતની ધૂળ છે. એ જેમ થઈ ગયું છે, એવી જ દૃષ્ટિ (કરે કે) હું તો જ્ઞાયક ચૈતન્યજ્યોત આત્મા છું. એ રાગથી અને શરીરથી મારી ચીજ તો ભિન્ન છે. એવી દૃષ્ટિ કરવી એ ધર્મની પહેલી શરૂઆત છે. આહા..હા..! તો કહે છે કે હે જીવ! તને તત્ત્વદૃષ્ટિ થઈ, તો એ તત્ત્વદૃષ્ટિથી રાગ-દ્વેષનો ક્ષય કરી નાખ. આહા..હા..! અને એ ક્ષય થવાથી તને જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ પૂર્ણ પ્રગટ થશે. પૂનમના દિવસે જેમ ચંદ્ર પૂર્ણ હોય છે, એમ તારી ... પૂર્ણ કળા થશે.

'**રાગ-દ્વેષ કોઈ જુદું દ્રવ્ય નથી, જીવને અજ્ઞાનભાવથી** (રાગદ્વેષરૂપ **પરિણામ**) **થાય છે; માટે સમ્યગ્દૃષ્ટિ થઈને તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોવામાં આવે તો તેઓ** (રાગદ્વેષ) **કાંઈ પણ વસ્તુ નથી એમ દેખાય છે, અને ઘાતિકર્મનો નાશ થઈ કેવળજ્ઞાન ઊપજે છે.**' વસ્તુ સ્વરૂપ અખંડાનંદ પ્રભુ એની દૃષ્ટિ કરવાથી અને પછી એમાં લીન થવાથી રાગ-દ્વેષનો નાશ થઈ કેવળજ્ઞાન ઊપજે છે. એ ક્રિયા એની છે-ધર્મની. આહા..હા..! આવી વાત! ૨૧૯.

(शालिनी)

रागद्वेषोत्पादकं तत्त्वदृष्टया
नान्यद्रव्यं वीक्ष्यते किञ्चनापि।
सर्वद्रव्योत्पत्तिरन्तश्चकास्ति
व्यक्तात्यन्तं स्वस्वभावेन यस्मात्।।२१९।।

''**અન્ય દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્યને ગુણ ઉપજાવી શકતું નથી' એમ હવેની ગાથામાં કહેશે;...'** શું કહે છે? આત્મા ભગવાનસ્વરૂપ છે એને વિકાર કર્મ નથી કરાવતો. કર્મ જડ છે, માટી છે. જેમ આ ધૂળ છે. એમ આઠ કર્મ ધૂળ-માટી છે. અજ્ઞાની એમ કહે છે કે અમારે તો કર્મને લઈને વિકાર થાય છે. મૂઢ છે. ઈ કહે છે. '**અન્ય દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્યને...**' ગુણ એટલે પર્યાય. વિકારી પર્યાય ઊપજાવી શકતું નથી. આહા..હા..! મોટો વાંધો અત્યારે. '**તેની સૂચનારૂપ કાવ્ય કહે છે :—**' લ્યો! આહા..હા..!

શ્લોકાર્થ :- '**तत्त्वदृष्टया**' કોણે કહ્યું? '**તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતાં,...**' '**राग-द्वेष-उत्पादकं अन्यत् द्रव्यं किञ्चन अपि न वीक्ष्यते**' આહા..હા..! આત્મામાં જે પુણ્ય અને પાપ, રાગ અને દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ પરદ્રવ્યથી બિલકુલ નથી થતા. આહા..હા..! લ્યો અહીં તો ના પાડે છે. મોટી ચર્ચા થઈ હતી ૨૦ વર્ષ પહેલાં ત્યાં. રાગ-દ્વેષ કર્મથી થાય છે. મેં કીધું, રાગ-દ્વેષ ત્રણકાળમાં કર્મથી નથી થતા. બધાની દૃષ્ટિ એવી બધાની. આખા પંડિતો અને સાધુની. આહા..હા..! અને શેઠિયાઓને તો ક્યાં ભાન હતું. જે માથે સાંભળે એ જય નારાયણ કરતા.

શ્રોતા :- પંડિત કહે અને પોતે પંડિત નહિ, તો પંડિતનું માનવું જ પડે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઠીક બચાવ કર્યો તમારો. આહા..હા..! પણ વિચાર તો કરવો પડેને કે આ શું કહે છે? આત્મામાં જે પુણ્ય-પાપના રાગ-દ્વેષ થાય છે એ પોતાને કારણે ઉત્પન્ન થાય છે, અશુદ્ધ ઉપાદાનને કારણે ઉત્પન્ન થાય છે, કર્મથી નહિ. 'કર્મ બિચારે કૌન ભૂલ મેરી અધિકાઈ.' કર્મ જડ અજીવ એને તો ખબર નથી કે અમે કર્મ છીએ કે નહિ? જૈનમાં આ લાકડા ઘૂસી ગયા. અમે જૈન. અમને કર્મ નડે છે, બાપુ! કર્મને લઈને વિકાર, કર્મને લઈને રખડીએ છીએ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ભોમાંથી ભાલા નીકળે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ભોમાંથી ભાલા કોઈ દિ' નીકળતા નથી. આહા..હા..! મોટી ચર્ચા આ તો થઈ હતી.

'**તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતાં,...**' '**राग-द्वेष-उत्पादकं अन्यत् द्रव्यं किञ्चन अपि न वीक्ष्यते**' '**રાગદ્વેષને ઉપજાવનારું અન્ય દ્રવ્ય જરાય...**' એક ટકો પણ નહિ એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- નિમિત્ત તો (રાખો).

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- નિમિત્ત-બિમિત્ત કાંઈ કરતું નથી એમ કહે છે. નિમિત્ત શું કરે? આહા..હા..! શેઠ આવ્યા હતાને, સર હુકમીચંદ. ૨૦ કરોડ રૂપિયા. શેઠ આવ્યા હતા અહીંયાં. ૨૦ કરોડ. ૨૦૦૫ની સાલમાં આવ્યા હતા. ૨૮ વર્ષ થયા. એની સાથે જીવનધર હતા એક પંડિત. એણે કહ્યું કે પચાસ ટકા આત્મામાં વિકાર કરવાનો પુરુષાર્થ અને પચાસ ટકા કર્મના.

એ ચર્ચા થઈ હતી અહીં સ્વાધ્યાયમંદિરમાં. કીધું, એકેય ટકો નહિ. સોએ સો ટકા રાગ-દ્વેષનો કરનારો અજ્ઞાની આત્મા પોતાથી છે.

શ્રોતા :- ... એમ પણ કહેતા હતાને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા, કહેતા હતાને. ઓલો કહેતો હતો નાથુલાલ. નાથુલાલ કહેતો હતો. રહેવા દ્યો. પણ એ સાંભળ્યું ન હોય બિચારાએ. એ બધા પંડિતોએ સ્થાનકવાસી, શ્વેતાંબર અને દિગંબર ત્રણેને અંદરમાંથી વિકાર થાય છે એ કર્મથી થાય છે એ વાત અનાદિથી એની ગળથુથીમાં મળી છે. ગળથુથી સમજ્યા? જન્મઘુટી. કર્મથી વિકાર... કર્મથી વિકાર.. કર્મથી વિકાર. અમે તો ૭૧ની સાલથી કહીએ છીએ. ૬૨ વર્ષ થયા. કર્મથી વિકાર બિલકુલ થતો નથી. પોતાથી વિકાર થાય છે. તમે માનો, ન માનો તમારા ઘરે રહો. ગુરુ પણ સાંભળતા હતા. ગુરુ હતા બિચારા ભદ્રિક હતા. સાંભળતા હતા, શું કહે છે આ? વિકાર પોતામાં થાય છે એ કર્મથી બિલકુલ નહિ. પોતાના પુરુષાર્થની નબળાઈને કારણે પોતાથી રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. સમજાણું કાંઈ? શેઠ! ૭૧ની સાલ. કેટલા વર્ષ થયા? ૬૨. ૬૦ અને ૨. આહા..હા..! પ્રભુ! એમ નથી કીધું, ભાઈ! આત્મામાં મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષનો જે વિકાર થાય છે (એ પોતાથી થાય છે). એ મિથ્યાત્વનો પ્રશ્ન હતો સંશયનો. ભગવતીમાંથી. એ વિપરીત શ્રદ્ધા કરે છે એ કર્મ દર્શનમોહને કારણે વિપરીત માન્યતા થાય છે એમ છે જ નહિ અને ચારિત્રમોહના ઉદયથી અંદરમાં રાગ-દ્વેષ થાય છે, વેદના ઉદયને કારણે વિષયની વાસના થાય છે, બિલકુલ જૂઠી વાત છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

તો એ શેઠ કહેતા હતા ત્યાં કે મહારાજ! તમે આમ રાખો. પુરુષાર્થથી એકાવન દોકડા રાખો વિકારના. ઓગણ પચાસ દોકડા કર્મના રાખો. કર્મથી વિકાર થાય છે એ ઓગણપચાસ. દોકડાને શું કહે છે? પ્રતિશત. ટકા-ટકા. ૪૯ ટકા કર્મના, ૫૧ દોકડા-ટકા પુરુષાર્થના. કીધું, એકેય દોકડો કર્મનો નહિ. અહીં વળી ૫૦-૫૦ દોકડા કહેતા હતા શેઠની સાથે. કાંઈ શેઠ પણ બિચારા અમારા ઉપર પ્રેમ ખરો એને. સ્વામીજી કહે છે એ બરાબર. એ પંડિતોએ માનવું પડશે એમ કહેતા હતા. આહા..હા..! સર હુકમીચંદ. અહીં ત્રણ વાર આવી ગયા.

અહીં કહે છે કે '**તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતાં,...**' વસ્તુની દૃષ્ટિથી વાસ્તવિક સ્થિતિથી જોતાં, આહા..હા..! પુણ્ય અને પાપના '**રાગદ્વેષને ઉપજાવનારું અન્ય દ્રવ્ય...**' કે ભાઈ આ સ્ત્રીનો પ્રેમ થયો તો સ્ત્રીને કારણે મને રાગ થયો. બિલકુલ જૂઠું છે. પૈસા આવ્યા તો એને કારણે મને મમતા થઈ. પૈસાને કારણે. તદ્દન જૂઠું છે. આહા..હા..! કોઈએ ગાળ દીધી તો દ્વેષ થયો. એ ગાળથી દ્વેષ થયો એ બિલકુલ જૂઠી વાત છે. આહા..હા..! અને કર્મનો એવો તીવ્ર ઉદય આવે છે. ભોંમાંથી ભાલા નીકળે છે એમ લોકો કહે છે. ધૂળમાંય નથી સાંભળ તો ખરો. જડ કર્મ જડમાં આવે છે, તારામાં ક્યાં ઘૂસી જાય છે? આહા..હા..! તો આત્મતત્ત્વમાં જેટલા રાગ-દ્વેષ થાય છે એ અન્ય દ્રવ્ય નામ કર્મ અને નોકર્મથી બિલકુલ નહિ. સમજાણું

કાંઈ? એ અહીં કહે છે, જુઓ! કેટલાક એમ કહે છે કે ભાઈ નોકર્મ તો આત્મામાં વિકાર કરે તો નિમિત્ત કહેવાય, પણ કર્મ છે એ વિકાર કરાવવામાં નિમિત્ત આવે જ છે. નિમિત્ત આવ્યું તો વિકાર કરવો જ પડે છે. તદ્દન દૃષ્ટિ વિપરીત મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! અરેરે!

અહીંયાં શું કહે છે? '**રાગદ્વેષને ઉપજાવનારું અન્ય દ્રવ્ય જરાય...**' એક ટકો પણ અન્ય દ્રવ્યનું કાર્ય નથી. આહા..હા..! '**દેખાતું નથી,...**' આચાર્ય કહે છે કે અમને તો દેખાતું નથી કે કર્મ તને વિકાર કરાવે છે એવું અમે તો દેખતા નથી. આહા..હા..! તું દેખે છો તારી દૃષ્ટિ મિથ્યા ભ્રમ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**દેખાતું નથી,...**' '**यस्मात् सर्व-द्रव्य-उत्पत्तिः स्वस्वभावेन अन्तः अत्यन्तं व्यक्ता चकास्ति**' શું કહે છે? '**કારણ કે સર્વ દ્રવ્યોની ઉત્પત્તિ...**' સર્વ પદાર્થમાં રાગ-દ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય કે ધર્મની ઉત્પત્તિ થાય એ '**ઉત્પત્તિ પોતાના સ્વભાવથી જ થતી...**' ભાષા જુઓ, રાગ-દ્વેષ પણ પોતાના સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થાય છે. સ્વભાવ લીધો અહીંયાં તો. એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો તે દિ' ત્યાં કે વિકાર જો કર્મથી ન થાય તો સ્વભાવ થઈ જાય છે. પણ અહીં સ્વભાવ જ પર્યાયનો છે. આહા..હા..! જુઓ, એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો તે દિ'. ૨૦ વર્ષ (પહેલા). રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપ, કામ અને ક્રોધ, મિથ્યાત્વભાવ... શું કહ્યું? '**પોતાના સ્વભાવથી જ...**' પોતાની સ્વપર્યાયમાં પોતાના '**સ્વસ્ય ભવનં સ્વભાવ.**' એ વિકાર થયો એ પોતાનો સ્વભાવ છે એનાથી ઉત્પન્ન થયો છે. પર્યાયનો હોં! આહા..હા..! આમાં છે કે નહિ? આમાં સામે પડ્યું છે કે નહિ? શેઠ! છે કે નહિ અંદર? આ તો સ્વભાવ કહ્યો. વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે તે સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થાય છે. સ્વસ્ય ભવનં સ્વભાવ. પોતાની પર્યાય દશામાં ઉત્પન્ન થાય છે તો પોતાના સ્વભાવથી, કર્મથી નહિ. એની પણ ખબર ન મળે કાંઈ. આંધળે આંધળા. અને જિંદગી એમ ને એમ અજ્ઞાનમાં જાય. જાય મરીને ઢોર ને પશુ થાય. આહા..હા..! મોટો કરોડપતિ અહીં હોય. આહા..હા..! ભાન ન મળે મરીને બકરીને કૂખે બચ્ચુ થાય નાનું. આહા..હા..! ગાયને કૂખે વાછરડી થાય. આ બાપા આવા ધર્મ છે, ભાઈ! આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે વિકાર જે ઉત્પન્ન થાય છે એ દોષ પરને કારણે દોષ થયો એમ નથી. એ ૩૭૨ ગાથા. ૩૭૨ બહુ સારી ગાથા છે. આ એનો ઉપોદ્ઘાત છે. આહા..હા..! '**સર્વ દ્રવ્યોની ઉત્પત્તિ...**' સર્વ દ્રવ્યમાં શું કહ્યું? કોઈ આત્મા, કોઈ પરમાણુ, દરેકમાં પોતાની પર્યાય વર્તમાન વિકારી કે અવિકારી પોતાથી ઉત્પન્ન થાય છે. શાંતિભાઈ! એ પણ ક્યાં નિર્ણયના ઠેકાણા હતા? નહિ? એ તો જે ચાલ્યું હોય એમ માનેને. આહા..હા..! અહીં તો પરમાત્મા જિનેન્દ્રદેવ ત્રિલોકનાથ તીર્થંકર પ્રભુ એમ ફરમાવે છે કે પ્રત્યેક દ્રવ્ય એટલે પદાર્થમાં વર્તમાન જે અવસ્થા ઉત્પન્ન થાય છે એ પોતાના સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં તો વિકારનું સિદ્ધ કરવું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ ૬૨ ગાથામાં કહ્યું હતું તે સમયે. કે જુઓ,

પંચાસ્તિકાય ૬૨મી ગાથામાં એમ છે કે વિકાર પોતામાં થાય છે એ પર કારકથી નહિ. ત્યારે કહ્યું, એ તો અભિન્નની વાત છે એમ બોલ્યા બેય. એક ભાઈ ફૂલચંદજી એ બરાબર મગજવાળો માણસ. એણે કહ્યું, સ્વામીજી કહે છે કે નિશ્ચયથી વિકાર પોતાથી થાય છે, પરના કારકની અપેક્ષા નથી. એમ કહે છે. એણે કહ્યું. ઓરડામાં વાત થઈ હતી. સમજાણું કાંઈ? વીસપંથીનું હતુંને. વીસપંથી કોઠી. ઉપર ઉતર્યા હતા અને વ્યાખ્યાન સવારમાં (હતું). નીચે ચર્ચા થઈ હતી. ૨૦ વર્ષ થયા. આહા..હા..! અરે! ભગવાન! માર્ગ પ્રભુ!

તારી પર્યાયને કરનારું તો દ્રવ્ય છે વસ્તુ. તારી પર્યાયમાં મિથ્યાત્વ થાય તો એ દર્શનમોહ કર્મથી મિથ્યાત્વ થયું એમ તો ના પાડે છે. તારી પર્યાયમાં વિષયની વાસનાનો વિકાર થયો, તો વેદનો ઉદય છે તો તને વાસના થઈ. અહીં તો ના પાડે છે. આહા..હા..! તારી પર્યાયમાં ક્રોધ આવ્યો તો ચારિત્રમોહમાં ક્રોધ છે એના ઉદયથી અહીં ક્રોધ આવ્યો એમ નથી. લોભ થયો, તો ત્યાં ચારિત્રમોહનો લોભ જડ છે એના ઉદયથી તને લોભ થયો એવું તો અમે જોતા નથી. એ બધી ખોટી વાત છે. આહા..હા..! અરે..! સમજાણું કાંઈ?

'સર્વ દ્રવ્યોની ઉત્પત્તિ...' દ્રવ્યોની ઉત્પત્તિનો અર્થ? દ્રવ્યની પર્યાયની ઉત્પત્તિ. એમ. વસ્તુમાં વર્તમાન પર્યાય એટલે અવસ્થા નામ હાલત એની ઉત્પત્તિ **'પોતાના સ્વભાવથી જ...'** એકાંત કહી દીધું. અનેકાંત રાખો. કથંચિત્ આત્માથી અને કથંચિત્ કર્મથી છે. પોતાથી છે અને પરથી નહિ એ અનેકાંત છે. ક્યાં નિર્ણય કરવાના ઠેકાણા ન મળે મૂળ ચીજના. આહા..હા..! સંસારમાં જો બે રૂપિયાનું કાંઈ જાતું હોય તો ઘાસતેલ બાળે રાતે આઠ આનાનું. કેમ મેળ ખાતો નથી આ? કોણ લઈ ગયા? છોકરો લઈ ગયો હડફામાંથી. હડફો શું કહેવાય? ગલ્લો-ગલ્લો. કેમ મળતું નથી. આ બે રૂપિયા કેમ ઘટી ગયા? ઘાસતેલ બાળે આઠ આનાનું રાતે. નામું નિર્ણય કરે. અહીં નિર્ણયના ઠેકાણા ન મળે.

શ્રોતા :- નુકસાન થાય ત્યાં..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ નુકસાન થાય. આ મહા નુકસાન થાય એનું એને ભાન નથી. આહા..હા..! એ વિકાર આત્મામાં થયો, મિથ્યા શ્રદ્ધા કે રાગ-દ્વેષ એ ઉત્પત્તિની જન્મક્ષણ હતી. એનાથી ઉત્પન્ન થયો છે. કર્મથી નહિ, શરીરથી નહિ, કોઈએ ગાળ દીધી, નિંદા કરી એનાથી નહિ. આહા..હા..! હજી વિકાર કર્મથી થાય છે એવું ઠેકાણું છે એને ધર્મ કેમ થાય એનું ક્યાં ઠેકાણું છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'દ્રવ્યોની ઉત્પત્તિ પોતાના સ્વભાવથી જ થતી અંતરંગમાં અત્યંત પ્રગટ પ્રકાશે છે.' આહા..હા..! અંતરંગમાં. અંતર અંગ નામ પર્યાય, એમાં રાગ-દ્વેષ અને મિથ્યાત્વ, વિપરીત માન્યતા અંતરંગમાં સ્પષ્ટ પ્રકાશિત, પ્રગટ પ્રકાશે છે, અત્યંત પ્રગટ. ભાષા તો જુઓ, **'અંતરંગમાં અત્યંત પ્રગટ...'** આહા..હા..! ચાહે તો તીવ્ર વિકાર હો કે મંદ વિકાર હો, એ પોતાથી પ્રત્યક્ષ અત્યંત સ્પષ્ટ પોતાથી થાય છે. 'કર્મ બિચારે કૌન' કર્મ તો જડ છે. એ પણ એ

વખતે કહ્યું હતું. અને જિનાજ્ઞા માને તો એવી અનીતિ સંભવે નહિ એમ પણ કહ્યું હતું. કર્મથી વિકાર થાય એમ માને એ તો અનીતિ છે, અન્યાય છે. જિનાજ્ઞા માને તો એવી અનીતિ સંભવે નહિ. જિનાજ્ઞા વીતરાગ એમ કહે છે, વિકાર તારાથી થાય છે, કર્મથી નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! **'અંતરંગમાં અત્યંત પ્રગટ પ્રકાશે છે.'**

'ભાવાર્થ :- રાગદ્વેષ ચેતનના જ પરિણામ છે.' જુઓ, કામ અને ક્રોધ, માન અને માયા, લોભ અને રાગ, મિથ્યાશ્રદ્ધા એ ચૈતન્યના પરિણામ પર્યાય એના છે, એ કોઈ જડના પરિણામ નથી. આહા..હા..! એની ખબર ન મળે કાંઈ. **'અન્ય દ્રવ્ય આત્માને રાગદ્વેષ ઉપજાવી શકતું નથી;...'** ચૈતન્યના પરિણામ વિકારી રાગ-દ્વેષ એ **'અન્ય દ્રવ્ય આત્માને રાગદ્વેષ ઉપજાવી શકતું નથી; કારણ કે સર્વ દ્રવ્યોની ઉત્પત્તિ પોતપોતાના સ્વભાવથી જ થાય છે,...'** આહા..હા..! આવું વાંચ્યું પણ નથી, શેઠ! દરકાર કરી નથી. ઓલી બીડીયુંનું તમાકુનું ધ્યાન રાખે. આવું લખ્યું છે અંદરમાં. શેઠને ઠપકો આપીએ છીએ. સમજવાની આ ચીજ છે, ભાઈ! આહા..હા..! અરે! આવું મનુષ્યપણું આવ્યું, વીતરાગના સંપ્રદાયમાં જન્મ, એની વાણી મળે અને આવો નિર્ણય ન કરે તો ક્યાં એનો ઉદ્ધાર થશે? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'ચેતનના જ...' એક બાજુ જ્યાં એમ લે, જ્યાં સ્વભાવની દૃષ્ટિથી વાત કરવી હોય તો ત્યાં કહે કે પુણ્ય અને પાપના ભાવ પુદ્ગલ છે. એ બીજી વાત છે. એ તો સ્વભાવની દૃષ્ટિ થઈ અને સ્વભાવમાંથી વ્યાપક થઈને સ્વભાવ નિર્મળ પર્યાય વ્યાપ્ય થાય છે. એ વિકાર પર્યાય વ્યાપ્ય નથી એ અપેક્ષા બતાવવી છે. આહા..હા..! અહીં તો મૂળ ચીજમાં અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ પોતાના સ્વભાવથી જ થાય છે. આહા..હા..! **'અન્ય દ્રવ્યમાં અન્ય દ્રવ્યના ગુણપર્યાયોની...'** જોયું. ગુણપર્યાય એટલે ગુણની અવસ્થા. **'ગુણપર્યાયોની ઉત્પત્તિ થતી નથી.'** અન્ય પદાર્થથી અન્ય પદાર્થમાં એના ગુણની પર્યાય એટલે અવસ્થા પરિણામ ઉત્પન્ન થતા નથી. એની ગાથા કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૩, શનિવાર, તા. ૧૫-૧૦-૧૯૭૭,
ગાથા-૩૭૨, પ્રવચન નં.૪૭૯

સમયસાર. ૩૭૨ ગાથા. બહુ સરસ ગાથા છે.

अण्णदविएण अण्णदवियस्स णो कीरए गुणुप्पाओ।
तम्हा दु सव्वदव्वा उप्पज्जंते सहावेण।।३७२।।

કો દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને ઉત્પાદ નહિ ગુણનો કરે,
તેથી બધાંયે દ્રવ્ય નિજ સ્વભાવથી ઊપજે ખરે. ૩૭૨.

'**ટીકા : વળી જીવને પરદ્રવ્ય રાગાદિક ઉપજાવે છે એમ શંકા ન કરવી;...**' આહા..હા..! આ મોટી ચર્ચા અત્યારે (કે) કર્મથી વિકાર થાય છે, કર્મથી વિકાર થાય છે. અહીં કહે છે કે કોઈ દ્રવ્ય '**જીવને પરદ્રવ્ય રાગાદિક ઉપજાવે છે એમ શંકા...**' કરે છે. આહા..હા..! હજી તો વિકાર પરથી થાય છે એવી માન્યતા મિથ્યાત્વ છે. પછી એને ટાળવી એ તો બીજી ચીજ છે. આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપ, કામ-ક્રોધ, વિષય-વાસના જે આત્મામાં ઉત્પન્ન થાય છે એ પરદ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થાય છે, કર્મને કારણે ઉત્પન્ન છે, પ્રતિકૂળ સંયોગને કારણે દ્વેષ ઉત્પન્ન છે, અનુકૂળ સામગ્રીથી આ રાગ ઉત્પન્ન થાય છે એ બધું મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! ધીરૂભાઈ! આ કંપનીનું કામ હું કરી શકું છું એ મિથ્યાત્વ છે એમ કહે છે.

શ્રોતા :- તો કોણ કરે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- જડ કરે. કપુરભાઈ! એ મોટા કારખાના ચલાવે છેને. આહા..હા..! પ્રભુ! તું કોણ ક્યાં છો? તારામાં પરદ્રવ્ય કાંઈપણ કરી શકે એવી તાકાત પરદ્રવ્યમાં નથી અને તારી લાયકાતમાં પણ પર કરે એવી તારી યોગ્યતા પણ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? દૃષ્ટાંત આપશે.

શ્રોતા :- દીકરાનું-દીકરીયુંનું કાંઈ કરવું નહિ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ દીકરો? સુમન કોનો? અને રામજીભાઈ કોના? રામજીભાઈ ઉપર દાખલો લઈએ. કહો, શેઠ! ડાલચંદજીનું શરીરનું અને ડાલચંદજીના આત્માનું ભગવાનદાસ કાંઈ કરી શકે એ મિથ્યા ભ્રમ અજ્ઞાન પાખંડ છે. આવી વાત છે. અહીંયાં તો એ દૂર ચીજથી દૂર ચીજમાં કાંઈ થાય એ તો ક્યાંય રહી ગયું. આ તો અંતરમાં જે અનાદિકાળથી મિથ્યા શ્રદ્ધા કરે છે કે હું પરનું કરી શકું છું અને પરથી મારામાં કાંઈક થાય છે એવી જે મિથ્યાત્વ માન્યતા એ દર્શનમોહ કર્મને કારણે મિથ્યાશ્રદ્ધા થાય છે એ ખોટી વાત છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- કર્મ શાસ્ત્ર બધું ખોટું પડ્યું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્મ નિમિત્ત છે, પણ નિમિત્ત પરમાં રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન કરાવે છે એ બિલકુલ ત્રણકાળમાં ખોટી વાત છે. આ પ્રશ્ન તો મોટો ૭૧ની સાલથી ચાલે છે. આ તો તે દિ' તો વાંચ્યું પણ નહોતું. તે દિ' તો સમયસાર જોયું પણ નહોતું. સમયસાર તો ૭૮માં જોયું. શેઠ! ૭૮. ૭૧ની સાલમાં મોટો પ્રશ્ન ઉઠ્યો. લાઠી. ૭૦માં ચોમાસુ પહેલી દીક્ષા પછી બોટાદમાં હતું, બીજા વર્ષે લાઠી અહીં આવ્યા. મોટો પ્રશ્ન ઉઠ્યો. અમારા ગુરુ સાંભળતા હતા, બિચારા ભદ્રિક હતા. ૧૦-૧૦ હજાર, ૫-૫ હજાર માણસમાં વ્યાખ્યાન આપતા હતા. પણ શાંત. દૃષ્ટિ તદ્દન વિપરીત. મિથ્યાત્વભાવ, પણ આમ કષાય મંદ અને

દુનિયાના આમ હજારો માણસો સાંભળે અને એટલી વ્યાખ્યા જગતમાં કહેતા એના માટે 'હીરા એટલા હીર બાકી સુતરના ફાળકા.' એમનું નામ હીરાચંદજી હતું. હીરાચંદજી તો હીરો છે. બાકી જગતના જીવો બધા સુતરના ફાળકા. સુતર-સુતર. સુતર સમજ્યા? પણ એ માનતા હતા કે કર્મથી વિકાર થાય છે. સમજાણું કાંઈ?

મેં ૭૧ની સાલમાં પહેલું બહાર પાડ્યું. વ્યાખ્યાન તો એ આપતા હતા. પણ આઠમ અને પૂનમના પ્રૌષધ હોય છેને? પ્રૌષધ કરતા હતા. આઠમ, પૂનમ. ચૌદશ ન હોય એના સ્થાનકવાસીમાં. આઠમ, પૂનમ, આઠમ અને અમાસ પ્રૌષધ કરે લાઠીમાં. તો લોકો કહે કે કાનજીસ્વામી વાંચે, કાનજીમુનિ વાંચે. તો બપોરે એક કલાક હું આપતો હતો. ૭૧ની સાલ. ૬૨ વર્ષ પહેલાની વાત છે. બપોરે એક કલાક આપતા હતા. એમાં એ કહ્યું. ભગવતી સૂત્ર અમે વાંચતા હતા. એમાં શ્વેતાંબરમાં ૩૨ સૂત્ર. સ્થાનકવાસી માને છે ૪૫, શ્વેતાંબર માને છે. એમાં ભગવતી સૂત્ર મોટામાં મોટું. ૧૬ હજાર શ્લોક. સવા લાખ શ્લોકની ટીકા. એ અમે વાંચતા હતા. ગુરુ તો કાંઈ દઈ શકે એવી શક્તિ નહોતી. અમે વાંચતા હતા. એમ આવ્યું કે પોતામાં સંશય થાય છે. સંશય નામ ભ્રમણા-મિથ્યાત્વ. તો પરદ્રવ્યથી થાય એ વાત ખોટી છે. સીધી ભાષા એવી નહોતી, પણ જરી મેળવે તો એકદમ લાગે અંદરથી. તો મેં વ્યાખ્યાનમાં બપોરે મૂક્યું કે કર્મથી આત્મામાં મિથ્યાત્વ થાય છે અને આત્મામાં રાગ-દ્વેષ કર્મથી થાય છે એ તદ્દન શ્રદ્ધા મિથ્યાત્વ છે. ધીરૂભાઈ! કેટલા વર્ષ? ૬૨. તમને કેટલા થયા? તમારા જન્મ પહેલા. ૭૧ની સાલ. ૨૫ વર્ષની ઉંમર તે દિ' તો. આહા..હા..!

કહ્યું કે ભાઈ! આ છે. કોઈ કહે કે આત્મામાં દોષ થાય છે, સ્ત્રીને જોઈ માટે વિકાર થયો, એ બિલકુલ જૂઠું છે. પોપટભાઈ! લક્ષ્મી આવી તો મમતા થઈ, બે-પાંચ કરોડનો હીરો નજરે ચડ્યો ઓહો..હો..! મોટી પેદાશ થઈ અને મમતા થઈ. તો કહે છે કે એ પૈસાથી મમતા થઈ નથી. મમતા તો પોતાથી પોતાના અપરાધથી (થઈ છે). આજે એક પ્રશ્ન કરતા હતા, આજે આવ્યા હતા. ડોક્ટર આવ્યા હતા ભાઈ! દસ્તુર-દસ્તુર આવ્યા હતા. બે-ચાર બીજા માણસ હતા. રસ્તોગી અને એની સાથે બે-ચાર-પાંચ અમલદાર અને અધિકારી હતા. એક અમારા ગામનો બ્રાહ્મણ હતો. અમારા ઘર પાસેનો. તો બધા આમ જાણે ઓહો..હો..! અમે. બે-પાંચ હજારનો પગાર હોય ને કાંઈ પૈસા બે-પાંચ-દસ લાખ હોય. એટલે હું-હું આમ જાણે. મેં તો કહ્યું, પ્રભુ! આ આત્મામાં લક્ષ્મી છે, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ અનંત આનંદ અને અનંત જ્ઞાનનો સાગર એ લક્ષ્મીનો પ્રેમ અને ભાવના છોડીને, પરવસ્તુ મને મળે.. મળે.. એ મોટો ભિખારી માગણ છે.

શ્રોતા :- ભિખારી તો માંગે અને મળે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળેય મળતું નથી. એ તો પુણ્ય હોય તો મળે નહિતર ન મળે. એ આ ધીરૂભાઈ ડાહ્યા છે માટે ત્યાં મળે છે? એ તો પૂર્વના પુણ્યનો યોગ હોય તો મળે.

સમજાણું કાંઈ? એમ હશે પોપટભાઈ? પોપટભાઈ કરતા ડાહ્યા નથી ઘણા માણસો? તો એની પાસે પૈસા કરોડો થઈ ગયા તો શું? એના ડહાપણથી થયા છે? ધૂળમાંય નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- થોડા ટકા રાખો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એક ટકો પણ નહિ. આ તો દૃષ્ટાંત. બધાને લાગુ પડે છે. આહા..હા..!

શું કહે છે જુઓ, '**એમ શંકા ન કરવી;...**' છે? શું? કે '**જીવને પરદ્રવ્ય રાગાદિક ઉપજાવે છે...**' મિથ્યાશ્રદ્ધા, રાગ, દયા, દાન, ભક્તિના પરિણામ, શુભ-અશુભભાવ એ પરદ્રવ્ય કર્મથી ઉત્પન્ન થાય છે અથવા ભગવાનની મૂર્તિ જોઈ માટે શુભરાગ એનાથી થયો એ વાત તદ્દન જૂઠી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? વીતરાગ માર્ગ તો.. સવારે નહોતું આવ્યું? કે અનંત દ્રવ્ય પોતાની પર્યાયસહિત જ ત્રણે કાળે છે. એને જ્ઞાન જાણે છે. છે એમ જાણે છે, પણ હું શરીર ચલાવી શકું, આમ હાથ હલાવી શકું છું, રોટલી લઈને દાળમાં નાખી, ચટણી, શાક (લીધા), આ ક્રિયા હું કરી શકું છું એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ જીવ છે. એ પરમાણુ જડ છે. જડની પર્યાય જડથી થાય છે. આત્માથી થાય છે એમ નથી. શેઠ! સાંભળ્યું પણ નથી કદી આ ભગવાનદાસ કરીને ભગવાનની વાત. નહિ શેઠ? ભગવાન આત્મા છે. અહીં તો હજી ધર્મ તો પછી વાત, પણ પોતાની પર્યાયમાં અધર્મ થાય છે, મિથ્યા શ્રદ્ધા, રાગ-દ્વેષ તો કહે કે પરદ્રવ્યથી થાય છે એવી શંકા કદી ન કરવી. આહા..હા..! શું કરીએ? અનુકૂળ ચીજ મળી તો અમે ખેંચાઈ ગયા, લલચાઈ ગયા. એ વાત ખોટી છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- નબળાઈ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બસ, એની ઊંધાઈ છે. એના આત્માની ઊંધાઈ છે. પરને કારણે નહિ. અનુકૂળ ચીજ જોઈને અમે એ બાજુ ખેંચાઈ ગયો. એ ચીજ જોઈને ખેંચાઈ ગયા. ખોટું છે. આહા..હા..! તારામાં તારે કારણે મિથ્યાશ્રદ્ધા અને રાગ-દ્વેષ તારા કારણે, તારામાં, તારો સ્વભાવ પર્યાયની યોગ્યતાથી ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! આખું ચક્ર ફેરવી નાખવું. આહા..હા..! એવી વાત છે. બહુ હજી તો દૃષ્ટાંત આપીને સિદ્ધ કરશે.

'**એમ શંકા ન કરવી;...**' કે પરદ્રવ્ય, કર્મ, શરીર, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ જીવને રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપ ઉપજાવે છે એવી શંકા ન કરવી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! કેમ? કારણ? કારણ શું? '**અન્ય દ્રવ્ય વડે...**' એક દ્રવ્યમાં, દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ, એમાં અન્ય દ્રવ્ય અન્ય તત્ત્વ—દ્રવ્ય દ્વારા, '**અન્ય દ્રવ્યના ગુણો...**' ગુણો નામ પર્યાય. અહીં ગુણ નામ પર્યાય લેવી. અન્ય દ્રવ્યના પર્યાયને '**ઉત્પાદ કરાવાની અયોગ્યતા છે;...**' આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આ બધા ભાષણ-બાષણ કરતા હતા, આ કર્યું ને આ કર્યું ને આ કર્યું. આ તો દાખલો છે. મોઢાઆગળ બેઠા હોયને. બધા એમ જ માને છે. આમ કર્યું ને આમ કર્યું. એવું ભાષણ કર્યું કે લોકો રંજન થઈ ગયા. અરે! પણ ભાષણની પર્યાય કોણે કરી? આહા..હા..! એ તો પુદ્ગલની ક્રિયા છે. આહા..હા..! એ તારી ક્રિયા નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

આવી વાતું, બાપુ! બહુ આકરું કામ. એક આંખની પાંપણ આમ ફરે છે, તો કહે છે કે આત્મા એનો કર્તા છે એવી શંકા ન કરવી. આત્મા અન્ય દ્રવ્ય છે, પાંપણ અન્ય દ્રવ્ય છે, તો એની ક્રિયા અન્ય દ્રવ્ય આત્મા કરે એવી શંકા ન કરવી.

શ્રોતા :- સાચું માનવું એમને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સાચું માનવું કે એવું કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આકરું કામ, પ્રભુ! અનંત અનંત દ્રવ્યની વચ્ચે રહેલું એક દ્રવ્ય, એ એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યમાં કાંઈ કરે નહિ અને અનંત દ્રવ્ય છે એ બીજા દ્રવ્યને એકને કાંઈ કરે નહિ. આહા..હા..! ઝીણી વાત, બાપુ! આ તો વીતરાગ સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવનો હુકમ, દિવ્યધ્વનિમાં આ આવ્યો, એ સંતો આડતિયા થઈને જગતને ફરમાવે છે. ધીરુભાઈ! આહા..હા..!

પરદ્રવ્ય **'અન્ય દ્રવ્ય વડે...'** કર્મ દ્વારા. **'અન્ય દ્રવ્યના...'** એટલે આત્મામાં **'ગુણનો ઉત્પાદ કરવાની અયોગ્યતા છે;...'** આહા..હા..! મોટી ગડબડી આ તો મોટી ગડબડી અત્યારે ત્રણે ફિરકામાં. સમજાણું કાંઈ? ઓલા રતનચંદજી મુખત્યાર તો એ જ લખે. કર્મથી વિકાર થાય છે, કર્મથી વિકાર થાય છે. અરે! ભગવાન! પ્રભુ! તું કોણ છો? તારી ચીજ તું ભૂલીને વિકાર કરે છો એવી કબુલાત પણ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આજ પત્ર ભાઈ આવ્યા છેને. ઓલું સમંતભદ્રનું. વાંચ્યુંને પત્ર? વાંચ્યું નથી સમંતભદ્ર આચાર્ય? તમારી પાસે આવ્યું હતુંને તમારી ઉપર? એ કોઈક કહેતું હતું રામજીભાઈએ વાંચ્યું. ફોડેલો નહિ વાંચ્યો હોય. ભાઈ આ બડોદવાળા ક્યાં ગયા? છેને. ધર્મદાસજી. એનો પત્ર છે. એ સમંતભદ્રને મળ્યા હશે. સમંતભદ્ર નરમ માણસ, નરમ માણસ બિચારા. એણે અહીંની વાતના ઘણાં વખાણ કર્યા. પત્ર છે રાત્રે વાંચશું. અને ત્યાં સુધી કહ્યું. નરમ માણસ હોં. અમને મળ્યા હતા તે દિ'. બે દિવસ અમારું વ્યાખ્યાન સાંભળ્યું. બરાબર પ્રેમથી સાંભળ્યું. જગમહોનલાલજીને બોલાવ્યા હતા, કુંભોજમાં. અહીં તો ભાઈ આ વાત છે. એણે કહ્યું છે હોં! કે મુનિના સોનગઢવાળા દર્શન નથી કરતા, નમન નથી કરતા એનો ઝઘડો લોકો કરે છે એ ખોટું છે. કેમ? આહા..હા..! છેલ્લા શબ્દ છે. છેને ધર્મદાસજી? અમે મુનિ નથી. આહા..હા..! એટલો માણસ છે. આબરૂ કેટલી છે. સમંતભદ્રાચાર્ય મુનિ છે. અમને ત્યાં મળ્યા હતા. અહીં પણ આવ્યા હતા. વ્યાખ્યાન નહોતું. પણ એટલી નરમાશથી (કહે છે), અમને મુનિ તરીકે કોઈ વંદન ન કરે તો (યોગ્ય જ છે કારણ કે) અમે મુનિ નથી. આહા..હા..! અરે! કોણ છે? બાપુ! મુનિ કોને કહેવા? બાપુ! તમને ખબર નથી. આહા..હા..! હજી સમ્યગ્દર્શનના ઠેકાણા નથી. પરને લઈને વિકાર થાય અને શુભભાવથી ધર્મ થાય. એ શુભભાવ કર્મને લઈને થાય અને શુભભાવથી શુદ્ધતા થાય એટલે કર્મને લઈને ધર્મ થયો. આહા..હા..! મોટી વિટંબણા મિથ્યાત્વની. સમજાણું કાંઈ? બહુ લખ્યું છે એમાં બિચારાએ. અહીંના સાહિત્યને માટે પણ બહુ લખ્યું છે. અહીંનું સાહિત્ય બહુ જ સારું છે. એ તો તે દિ' મળ્યા હતાને.

નરમ માણસ, બહુ નરમ. પણ સાધુપણું લઈ લીધું, નગ્ન થઈ ગયા. હવે શું કરે બિચારા? કુંદકુંદાચાર્ય કહે છે કે અરે! પ્રભુ! મારા દુશ્મનને દ્રવ્યલિંગ ન હશો. કેમકે એ લીધા પછી એ છોડી શકે નહિ, માની શકે નહિ, મુશ્કેલી પડશે. આહા..હા..! એ તો માણસ એટલા સરળ અને ભદ્રિક. આહા..હા..! બાપુ! મુનિપણું એવું છે એ કોને ખબર? આહા..હા..! હજી તો સમ્યગ્દર્શન,... જે પરથી મારામાં વિકાર થતો નથી અને શુભરાગથી મને ધર્મ નથી થતો. આહા..હા..! મારી દૃષ્ટિ શુદ્ધ ચૈતન્ય ઉપર પડશે તો અનુભવમાં સ્વીકાર થયો, તો સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહા..હા..! એ વાતની તો ખબરેય નથી. સમજાણું કાંઈ? આ સાંભળવાવાળાને ખબર ન હોય. એને તો જે વખત થોડો હોય માંડ સાંભળતા હોય. ઘણાં સંસારની મજૂરીમાં પડ્યા હોય. મજૂરી છેને બધી? મોટા મજૂર. મજૂર તો..

શ્રોતા :- કોથળો ઉપાડે એ નાના મજૂર, આ મોટા મજૂર.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઓલા મજૂર તો આઠ કલાક કામ કરે. ૮ થી ૧૨ અને ૨ થી ૬. અને તમારે તો ૬ થી તે રાતના ૮ વાગ્યા સુધી.

શ્રોતા :- ૨૪ કલાક કરે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ૨૪ કલાક લ્યો ભાઈ શેઠ કહે છે. વાત સાચી. આહા..હા..! અને તે રાગ ને દ્વેષને. આહા..હા..!

અમે એક ફેરી મુંબઈ માલ લેવા ગયા હતા. તો અમારા પાલેજવાળા આડતિયા ત્યાં હતા એને ત્યાં ઉતર્યા હતા મગનલાલ હતા. પાલેજના હતા. શ્વેતાંબર હતા. ત્યાં ઉતર્યા હતા. માલ લેવા ગયા હતા. ૬૮ની વાત છે. હું કરું છું... કર્તૃત્વ એમ હતુંને? આહા..હા..! પણ તમે આ ખાવા માટે રળો છો અને ખાવામાં પણ હજી તમારે શું કહેવાય ભાઈ? ફોન આવ્યો ત્યાં ઉઠીને (વાત કરવા ગયા). આ તે શું તમારી મજૂરી આ બધી! મગનભાઈ હતા, મગનલાલ. આહા..હા..! અહીં તો પરમાત્મા કહે છે. મૂળ વાત કહે છે. જે જૈનમાં અત્યારે બધામાં ચાલ્યું છે કે કર્મ છે માટે વિકાર થાય છે. કર્મથી વિકાર અને કર્મ નિમિત્ત આવે તો એણે વિકાર કરવો જ પડે. તદ્દન મિથ્યાદૃષ્ટિની શ્રદ્ધા, અનંત સંસારના બીજડા છે મિથ્યાત્વ એ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

પરદ્રવ્ય '**અન્ય દ્રવ્ય વડે અન્ય ગુણનો ઉત્પાદ કરાવાની અયોગ્યતા છે;...**' આહા..હા..! છે? ગુણ શબ્દે ત્યાં પર્યાય લેવી પર્યાય. ગુણ તો ત્રિકાળી છે. એક દ્રવ્યમાં જેટલા ગુણ છે એમાં જે પર્યાય થાય છે, એ અન્યથી પર્યાય થાય તે અયોગ્યતા છે. એમાં આત્માની યોગ્યતા છે જ નહિ. પરને કારણે વિકાર થાય એવી યોગ્યતા આત્મામાં છે જ નહિ. આહા..હા..! અને પરમાં એવી યોગ્યતા નથી કે વિકાર કરાવે. આહા..હા..! મોટો અત્યારે ભ્રમ ચાલ્યો છે આખો. મૂળમાં ભૂલ. સમજાણું કાંઈ? '**અન્ય દ્રવ્ય વડે...**' કર્મ દ્વારા કે કુટુંબ ને પરિવાર દ્વારા કે ધંધા અને શેઠિયા દ્વારા, નોકરને રાગાદિ '**ઉત્પાદ કરાવાની અયોગ્યતા**

છે;...' આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ ટૂંકામાં આખો સિદ્ધાંત. એક પરમાણુની પર્યાયને પણ... આ ચશ્મા છે તો આમ થાય છે એ પર્યાયનો કર્તા આત્મા નથી. આત્મામાં એવી યોગ્યતા નથી અને એમાં યોગ્યતા એવી નથી કે આત્માથી ચશ્મા હલે-ચલે. એવી યોગ્યતા એનામાં નથી. આહા..હા..! પરદ્રવ્ય માટે પ્રત્યેક દ્રવ્ય પાંગળું છે. પંગુ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એક આત્મા દ્રવ્ય પરની દયા પાળી શકે એવી એનામાં યોગ્યતા નથી અને આત્મામાં યોગ્યતા નથી કે પરની દયા પાળી શકે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ આત્માના સ્વભાવની વાત છે. એમ કે આ તો મહાવિદેહની વાત... આહા..હા..! અહીંયાં તો ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં આ સ્થિતિ જગતમાં પદાર્થની છે. તેને કાળ લાગુ પડતો નથી. આહા..હા..! અભિમાન... અભિમાન... અભિમાન. 'હું કરું, હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે. શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.' આહા..હા..! અમારે કુંવરજીભાઈને એવું હતું. દુકાને બેસે તો હું કરું... હું કરું... કેટલું અભિમાન. તે દિ' આ તો ૬૬ની વાત છે. ૬૬ની સાલની વાત. એવી આમ કરું. બુદ્ધિ થોડી હતી. અમારા ખુશાલભાઈ હતા એની બુદ્ધિ વિશેષ હતી એના કરતા અને માણસ નરમ અને સરળ અને આની બુદ્ધિ ઓછી, પણ નામ એની દુકાનનું હતું કુંવરજી જાદવજી. અત્યારે પણ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ છે પાલેજમાં દુકાન. હમણાં કોક આવ્યું હતું ચાર-પાંચ જણા. મેં કીધું પાલેજ દુકાન છે? ક્યાંના? કહે કુંવરજી જાદવજી. ચાર-પાંચ જણા આવ્યા હતા ભાઈની સાથે. ડોક્ટર સાથે. પ્રસિદ્ધ છે દુકાન ત્યાં આસ-પાસ સો-સો ગામમાં. કુંવરજી જાદવજી. સાત-આઠ લાખની તો ઉઘરાણી નાખે. ઉઘરાણી સમજો? એટલે પ્રસિદ્ધ છે. તો એને બસ દુકાન હું કરું આ બરાબર. મેં તો કહ્યું..

શ્રોતા :- એની સાથેની બધી દુકાન પડી ભાંગી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પડી ભાંગી ધૂળેય ભાંગી નથી. ઘણાં પૈસાવાળા એના કરતા વધી ગયા. એ વખતે કોકનું થયું હશે હવે એમાં. આહા..હા..! બીજા એક છે કોક નહિ મોટા શેઠ હમણા. નેમચંદભાઈ કોક છે. મૂળચંદભાઈ. એ મૂળચંદભાઈ પૈસાવાળા મોટા છે. ૪૦-૫૦ લાખ. ગુજરી ગયા હમણા. તે દિ' તો વ્યાખ્યાનમાં આવતા હતા. શ્વેતાંબર છે. એવી તો ઘણી પેઢી વધી ગયેલી. ડાહ્યા ભવાનની પેઢી હતી. પાટણવાળા. ઘણાં અમે તો ત્યાં નવ વર્ષ રહ્યા છીએને. બધું ધૂળમાં પણ નથી. એનાથી કેટલાય વધી ગયેલા હતા. મૂળ અભિમાન. અમે કરીએ બરાબર. આમ ધ્યાન રાખીએ, વ્યવસ્થિત કામ લઈએ નોકરો પાસે, માણસ પાસે. માણસ પણ કેટલો માલ આવ્યો? કેટલો ખપ્યો? કેટલો નવો આવ્યો? ભાવ શું છે? એ બધાનો ખ્યાલ કરીને અમે રહીએ છીએ. ધૂળમાંય નથી. ધીરૂભાઈ! આ તો બધી પોગળ ખુલે છે.

ભગવાન તીર્થંકરદેવ ત્રિલોકનાથ ઈન્દ્રો અને ઈન્દ્રાણી સમક્ષમાં સીમંધર પરમાત્મા આમ

ફરમાવતા હતા એ વાત અહીંયાં આવી છે. આહા..હા..! પ્રભુ! એવી શંકા ન કરો કે કર્મ તને વિકાર કરાવે છે અને પરદ્રવ્યની પર્યાય તું કરી શકે છે અને તારી પર્યાય પરદ્રવ્યથી થાય છે (એવી) શંકા ન કર, પ્રભુ! આહા..હા..! **'અયોગ્યતા છે; કેમ કે સર્વ દ્રવ્યોનો સ્વભાવથી જ ઉત્પાદ થાય છે.'** ભાષા જુઓ. એ વિકાર છે એ પણ સ્વભાવ છે. આહા..હા..! એ પ્રશ્ન થયો હતોને ઘણો? કે વિકાર કર્મથી ન થાય તો સ્વભાવ થઈ જાય, પણ એ પર્યાયનો સ્વભાવ જ છે. આહા..હા..! જુઓ, **'સર્વ દ્રવ્યોનો...'** અનંત આત્માઓ, અનંત રજકણો, અસંખ્ય કાળાણુઓ **'સર્વ દ્રવ્યોનો સ્વભાવથી જ...'** પોતાની પર્યાયની યોગ્યતાના સ્વભાવથી જ **'ઉત્પાદ થાય છે.'** આહા..હા..! દરેક સમયમાં, દરેક પળમાં પ્રત્યેક પદાર્થની પોતાની પર્યાયમાં જે કોઈ વિભાવરૂપ કે સ્વભાવરૂપ પર્યાય થાય, અહીં તો વિકારની વાત સિદ્ધ કરવી છે, એ પોતાથી થાય છે, પરથી નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'આ વાત દૃષ્ટાંતથી સમજાવવામાં આવે છે :—' દૃષ્ટાંતથી સમજાવવામાં આવી રહી છે. આહા..હા..! હમણા પ્રશ્ન થયો હતો ત્યાં. એક બાઈ હતી એણે પૂછયું હતું હોં! બાઈ કોક. મહારાજ! આ પથરા સામું. પૈસા પથરા સામું કેમ જોવે છે લોકો? કીધું, બા! એને મમતા છે, ભાન નથી. એમ કે આ બધા પૈસા... પૈસા... પૈસા... પૈસા... ઉપર પડ્યા છે માથા. એક કોક બાઈ હતી બધા સાથે. બધા માણસો કોઈ અમલદારને એવા હતા. કીધું અહીં તો અમે બધાને ભિખારા જોઈએ છીએ. પોતાની લક્ષ્મીની ખબર નથી અને પરલક્ષ્મીની માન્યતા (કરે એ) માગણ (છે). અહીં માખણ તો છે નહિ. બાઈ એક હતી. તમે હતા? એ બાઈ હતી એક. .. મૂર્તિનું કેમ? કીધું કે મૂર્તિ તો પુદ્ગલ છે, પણ શુભભાવ એવો અશુભથી બચવા માટે આવે છે. એ મૂર્તિથી શુભભાવ થાય છે એમ નથી. આવી વાત! કહે છેને કે અન્ય દ્રવ્યથી અન્ય દ્રવ્યમાં પરિણામની ઉત્પત્તિની અયોગ્યતા છે. એ ત્રણલોકના નાથ ભગવાન બિરાજતા હોય સમવસરણમાં અને એના દર્શન કરવાનો શુભભાવ થયો, તો એ ભગવાનથી થયો શુભભાવ એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

શ્રોતા :- ટાંટિયા ઢીલા પડી જાય એવું છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ માટે તો વાત કરે છે. જ્યાં-ત્યાં અભિમાન કરીને મરી ગયો છો જ્યાં-ત્યાં. પ્રભુ! તને હું કરું.. હું કરું.. વ્યવસ્થિત કામ તો હું હજાર હતો માટે વ્યવસ્થિત કામ થયું. વ્યવસ્થિત તો વ્યવસ્થા છે અને વ્યવસ્થા નામ અવસ્થા છે. એ તો જડની અવસ્થા જડથી થઈ, તારાથી ક્યાં એમાં થઈ? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ નોકર ને ચાકર અહીં છે જ ક્યાં? આહા..હા..! અન્ય તત્ત્વથી અનેરા તત્ત્વમાં એની વર્તમાન અવસ્થા ઉત્પન્ન થવાની અયોગ્યતા છે, અલાયક છે. આહા..હા..!

કર્મથી વિકાર થવાની જીવમાં અલાયકતા છે. આહા..હા..! અને કર્મબંધન જે થાય છે એમાં આત્માની અયોગ્યતા છે કે એને કર્મબંધન કરે. આહા..હા..! બહુ ઝીણું બાપુ! આ માર્ગ આખો અત્યારે લોપ કરી નાખ્યો લોકોએ. આહા..હા..! કર્મથી વિકાર. મોટી ચર્ચા થઈ હતી ૨૦ વર્ષ પહેલાં ત્યાં. કીધું જ્ઞાનાવરણીય કર્મથી આત્મામાં કાંઈ થતું નથી. કહે નહિ જ્ઞાનાવરણયથી કાંઈ થાતું નથી એમ નહિ. થાય છે. સમજાણું કાંઈ? એ બધાની શ્રદ્ધા. સર્વ પંડિતોની, સાધુની. એ કહેતો હતો બિચારો. ભાઈ દેવકીનંદન કહેતા હતા. અમારા બધા લોકોની, તમે કહો છો એ પઢાઈ છે જ નહિ. બધા પંડિતો અને સાધુઓની નિમિત્તપ્રધાનથી શ્રદ્ધા છે. નિમિત્તથી થાય એવી અમારા બધાની શ્રદ્ધા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો આચાર્ય એમ કહે છે કે... પહેલા વાત તો વિકારની કરી, પછી તો બધા દ્રવ્યની પર્યાય કોઈ અન્ય દ્રવ્યથી, પરદ્રવ્યમાં થાય એની અલાયકાત છે. આહા..હા..! છરીથી... શું કહેવાય? દૂધી. દૂધીના કટકા થાય એ છરીથી કટકા થવાની છરીમાં અલાયકાત છે.

શ્રોતા :- લાકડામાં આવું હોય તો ન થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ લાકડું જ કરે છે. લાકડું એવું હોય તો અમુક અમુક તોડે છે ચીજ. આ દાઢથી રોટલીનો ટૂકડો થાય છે, તો કહે છે કે ટૂકડા થવાની પર્યાય દાઢથી થઈ, એ દાઢમાં અલાયકાત છે અને ટૂકડા થવાની પરમાણુમાં પરથી ટૂકડા થવાની અલાયકાત છે. આહા..હા..! આવી વાત છે. આ તો ચાર પૈસે શેર તો મણના અઢી. મણના અઢી તો ચાર પૈસે શેર. એ પછી બધા પલાખા. ૩૭ શેરનું શું? કે ૩૭ આના. એમ આ સિદ્ધાંત છે. આહા..હા..! અરેરે! જ્યાં હોય ત્યાં અમે બનાવ્યા, મંદિર બનાવ્યા, ધર્મશાળા અમે બનાવી, પૈસા અમે દીધા. બધું મિથ્યાશ્રદ્ધા, અજ્ઞાન અને પાખંડ છે. આહા..હા..! છે? આવ્યું કે નહિ એમાં? છે. તમારે લાદીના, એને લોઢાનું, શેઠને વળી બીડી-તમાકુનું. આહા..હા..! આ તો દૃષ્ટાંત.

અહીં તો મહાસિદ્ધાંત. **'સર્વદ્રવ્યોનો સ્વભાવથી જ ઉત્પાદ થાય છે.'** આહા..હા..! અનંત આત્માઓ અને અનંત રજકણો તે-તે સમયમાં એની જે પર્યાય થાય છે એ પોતાથી ઉત્પન્ન થાય છે, પરથી નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આકરું કામ, બાપુ! વીતરાગનો માર્ગ. 'જડ અને ચૈતન્ય બંને પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન.' આહા..હા..! અને આ કર્મનું લાકડું તો જૈનમાં એવું લાકડું ગરી ગયું છેને. ઓલા રામવિજય સાથે ચર્ચા થઈ. આપણા હતાને ભાઈ જેઠાલાલ ખેડાવાળા, છેને? જેઠાલાલ પાઘડી (પહેરે છે). અહીંયા આવે છે. અમદાવાદ છે. મુંબઈ રહે છે. એની ચર્ચા, આપણે ચર્ચા કરો. અહીંની વાત બેઠી જેઠાભાઈને. પહેલા નહોતી બેસતી. શ્વેતાંબરની પાક્કી ક્રિયા કરતા. ઊના પાણી પીવે. પછી આ વાત બેઠી. વાત બરાબર લાગે છે અહીંની. ૫૦ પ્રશ્ન કાઢ્યા. તો કોઈએ ઉત્તર આપ્યો એકાદ જણાએ તે પણ જૂઠા. પછી રામવિજય સાથે ચર્ચા (થઈ). રામવિજય કહે ચર્ચા કરીએ આપણે.

રામવિજય કહે કે પહેલા આ સિદ્ધાંત નક્કી કરો કે કર્મથી વિકાર થાય છે એ વાત માન્ય છે તમને? પછી ચર્ચા કરીએ. આહા..હા..! જેઠાભાઈ આવે છે. ખેડાવાળા આવે છે. પહેલા હતા ઓડિટર, ઓડિટર હતા. ચોપડામાં નામા લખતા. પહેલો આ પ્રશ્ન. અને અમે પણ ત્યાં ગયા હતા ત્યારે એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો. આ લોકો કહે છે કે વિકાર કર્મથી નથી થતો. નહિ, કર્મથી વિકાર થાય છે. બધામાં સ્થાનકવાસી, દેરાવાસી, દિગંબરમાં ત્રણેમાં એ ચર્ચા. સર્વવ્યાપક એ ચર્ચા છે. આહા..હા..! ઓલો કહે, અમારે ચર્ચા કરવી છે. આ કહે, અમને એ માન્ય નથી. જેઠાભાઈ કહે, એ અમારે માન્ય નથી. કર્મથી વિકાર થાય એ અમને માન્ય નથી તો ચર્ચા કરવી નથી.

શ્રોતા :- ચર્ચા કરવાની શું રહી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હવે ચર્ચા શું કરવી?

શ્રોતા :- ચર્ચા થઈ ગઈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અને મારી પાસે આવ્યા હતા એ જીવા પ્રતાપ એના દિકરા. ચંદ્રશેખર લીંબડી. એણે એમ કહ્યું કે આપણે ચર્ચા કરીએ. ભાઈ અમે તો કોઈની સાથે ચર્ચા કરતા નથી. અરે! તમે સિંહ છો તો અમે સિંહના બચ્ચા છીએ. ભાઈ! અમે સિંહ પણ નથી અને કાંઈ નથી. અમે તો છીએ એ છીએ. પછી કહેતા-કહેતા છેલ્લે આમ બોલ્યા. શેઠિયા હતા બે-ચાર સાથે. લ્યો આ ચશ્મા વિના જણાય? કીધું ચર્ચા થઈ ગઈ. ચશ્મા વિના જાણી શકે છે? પરદ્રવ્યની પર્યાયથી જાણવાની પર્યાય થાય છે? આહા..હા..! પોતાના જ્ઞાનમાં જાણવાની પર્યાયની ઉત્પત્તિ ચશ્માથી થાય છે? આહા..હા..! બહુ કામ આકરું. એ ચીજ ચાલતી નહોતી એટલે શું કરે બિચારા? અરેરે! ઘણાં તો એમને એમ મિથ્યા શ્રદ્ધા લઈને ચાલ્યા ગયા ભવભ્રમણમાં. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે '**સર્વ દ્રવ્યોનો સ્વભાવથી જ ઉત્પાદ થાય છે.**' એ સર્વ દ્રવ્યમાં પોતાથી થાય છે. દૃષ્ટાંત. '**માટી કુંભભાવે (ઘડા-ભાવે) ઊપજતી થકી...**' જુઓ, હવે. એ માટી ઘડારૂપે ઊપજે છે. કુંભાર એ ઘડાને ઊપજાવે છે એ વાત ખોટી છે એમ કહે છે. છે છે. જુઓ.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બધું ખોટું છે. જુઓ, '**માટી...**' માટીનો પિંડ, ઘડા ભાવરૂપથી, ઘડાની પર્યાયરૂપે ઊપજતી થકી. આહા..હા..! '**કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે માટીના સ્વભાવથી ઊપજે છે?**' એ કુંભારના સ્વભાવથી ઘડાની પર્યાય ઊપજી કે માટીના સ્વભાવથી ઊપજી? આહા..હા..! ભારે કામ આકરું ભાઈ! આહા..હા..! આ બાયું આખો દિ' રોટલી કરે, રોટલા-રોટલી કરે, વડી કરે, પાપડ કરે. વડી-વડી નથી થાતી? પાપડ-પાપડ. પાપડ કહે છે? પાપડ. હરામ થાય છે કહે છે કરે તો કોઈ. માટીથી ઘડો થયો છે, એમ પાપડની પર્યાય

એના પરમાણુથી થઈ છે. સ્ત્રી કહે કે મેં બરાબર આમ ગોળ ચક્કર કર્યું. તદ્દન મિથ્યા શ્રદ્ધા છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- બધી બાયું અજ્ઞાની થઈ જાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજ્ઞાનના ટોળા પડ્યા છે. આહા..હા..! અમે કર્યું, મેં ધ્યાન રાખ્યું. આ દૂધમાં ઉભરો આવતો હતો કઢીમાં, અમે ગયા તો અગ્નિ બંધ કરી દીધી તો ઉભરો બંધ થઈ ગયો. મિથ્યાશ્રદ્ધા છે. ઉભરાની પર્યાય એમ થવાની લાયકાતથી થઈ છે. પોપટભાઈ! આવું છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- બૈરાઓ કહે છે ગુરુદેવે કિંમત કાઢી નાખી અમારી .

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કિંમત કાઢી નાખી. કિંમત હતી એની પરમાં કરવાની એમ? આ બાયું એમ કહે કે અમારો હળવો હાથ છે. શીરો-બીરો ઘણો અનુકૂળ થાય છે. શીરો, પાપડ, શું કહે છે? પુડલા. પુડલા હોય છેને? પુડલાને શું કહે છે તમારે? પુડલા નથી હોતા આમ? હિન્દીમાં શું કહે છે? ચીલડા.

શ્રોતા :- માલપુવા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- માલપુવા? આમ તેલ પાય. તો અમે બરાબર ઘી પાયું તો સારા થયા. મૂઢ છો? સાંભળ તો ખરો. પરદ્રવ્યની પર્યાય એની પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થવાની લાયકાત જ નથી. એમાં લાયકાત નથી, તારામાં લાયકાત નથી કે એની પર્યાય તું ઊપજાવી શકે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એક સિદ્ધાંત બેસે તો બધું બેસી જાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બધું (બેસી જાય). આહા..હા..!

'(ઘડા-ભાવે) **ઊપજતી થકી શું...**' કોણ? માટી. '**કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજે છે...**' કુંભારના સ્વભાવથી, માટીમાં કુંભારનો સ્વભાવ આવ્યો ઘડામાં? કે માટીનો સ્વભાવ આવ્યો એનામાં-ઘડામાં? ઠંડી-ઠંડી. '**જો કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજતી હોય...**' '**માટી કુંભભાવે ઊપજતી થકી...**' એમાં '**જો કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજતી હોય તો જેમાં ઘડો કરવાના અહંકારથી ભરેલો...**' ઘડો હું બનાવું છું એવો અહંકાર. અહંકાર છે. એમ રોટલી બનાવવામાં અહંકાર છે. હું રોટલી બનાવું છું, શીરો બનાવું છું, વડી બનાવું છું, પાપડ બનાવું છું, ચોખા બનાવું છું, કઢી બનાવું છે. આહા..હા..! એવા અહંકારથી ભરેલો આત્મા એનો સ્વભાવ એમાં જાય છે? કુંભારનો સ્વભાવ શું માટીનો ઘડો થયો એમાં જાય છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એક બાઈને ક્રોધ થયો અને અહીંયાં ચા થાય છે કે દૂધ ઊનું થાય છે, તો ક્રોધનો સ્વભાવ એમાં જાય છે? કોઈ એમ ગાળ દે અને ફલાણું કરો. પછી ચા તો કરવી પડે સવારમાં. એ ક્રોધમાં ધમધમ કરે તો એનો સ્વભાવ ચામાં આવ્યો? ચાની પર્યાય તો પોતાથી

થઈ છે. કુંભારનો સ્વભાવ શું માટીના ઘડામાં આવ્યો? માટીના સ્વભાવમાં ... ઘડાના સ્વભાવમાં તો માટીનો સ્વભાવ આવ્યો છે. કુંભારનો સ્વભાવ તો આવ્યો જ નથી, સ્પર્શ્યો જ નથી કોઈ દિ'. આહા..હા..! આવી વાતું! આહા..હા..! કહો, આ બધા આખા.. ફૂલચંદજી! આ બધું આખો દિ' આ કરે છેને પાટિયા-ફાટિયા, ઢીંકણું બધું કરે છેને. અને અમે ન હોય તો ન બને. અમે હોય તો સરખું બને. જુઓ, છોકરાઓને ન આવડે તો અમે એને થોડો અનુભવ દઈએ, કે આમ શીખવાડીએ. તો કહે છે પરની પર્યાય પરથી થાય એમ ત્રણકાળમાં બનતું નથી. આહા..હા..! તને તત્ત્વની શ્રદ્ધાની ખબર નથી. આહા..હા..!

પર આત્મા અને પર જડ એ પ્રત્યેકની પર્યાયમાં જે નિમિત્ત છે એનાથી ઊપજે તો નિમિત્તનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ. કુંભારથી જો ઘડો થયો હોય તો કુંભારનો સ્વભાવ ઘડામાં આવવો જોઈએ. ઘડામાં તો માટીનો સ્વભાવ આવ્યો છે, કુંભારનો સ્વભાવ તો આવ્યો નથી. આહા..હા..! કોઈ કુંભારને ક્રોધ આવ્યો હોય અને ઘડો બનતો હોય અને અહંકાર કરતો હોય. અહીં તો એટલું લીધું છે કે હું કરું... હું કરું.. ઘડાને બનાવું તો એનો સ્વભાવ એમાં આવે છે? એણે બનાવ્યો? આહા..હા..! આવું દુનિયાનું છે હવે. ઓલા પંડિતો કહે કે પરદ્રવ્યનો કર્તા ન માને તે દિંગબર નહિ. અરે! આવી ચર્ચા. અરે! પ્રભુ! ઠીક પડે શું કરે બિચારા? આહા..હા..! નહિતર તો હમણાં ભાઈએ સમંતભદ્ર એણે લખ્યું છે પત્રમાં. પહેલા આવ્યું છે કે દ્રવ્યદૃષ્ટિથી ઉપયોગ લગાવો, પર્યાયદૃષ્ટિથી કાંઈ કામ નહિ ચાલે. અર્થાત્ વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા એ બધું પર્યાયદૃષ્ટિનું કર્તવ્ય છે. એનાથી આત્માનું કાર્ય નહિ થાય. એટલું હમણાં આવ્યું. બહાર વાત હવે બહુ આવીને. ભદ્રિક માણસ સરળ હોય તો સત્ય આ છે એમ કબુલ કરે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! લ્યો!

ચોખા છે શું પાણી વીના ચડે છે? પાણી નહિ પાણી-જળ. ફદિયા પડે ફદિયા સમજો છો? ફદિયા એટલે આમ ઉકળતું પાણી. ફદિયા પડે એમ કહે છે. ફદિયા એટલે પાણી ઉકળે-ઉકળે. એમાં ચોખા નાખે તો પાકે. (ફદિયા જેવો) આકાર થાય આમ. ઓલું પાણી હોયને. નીચે અગ્નિ હોયને. ફળફળ. એમાં ચોખા નાખે તો ચડે. પાણી વિના ચોખા ચડે છે? અહીં કહે પાણી વિના ચોખા ચડે છે. ધીરૂભાઈ! ઠીક આવ્યા છો બરાબર.

શ્રોતા :- અહીંયાં તો બધા હા પાડે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ કરી શકે જ નહિ પછી શું? હા પાડે કે ના પાડે. આહા..હા..!

જ્ઞાનીને રાગ આવે છે પણ પરનું કરી શકતો નથી અને જ્ઞાનીને રાગથી ભેદજ્ઞાન છે એ કાયમ વર્તે છે. ભેદજ્ઞાન વર્તે છે એમાં રાગ જણાય છે. રાગનો કર્તા પણ જ્ઞાની તો છે નહિ. પરનો તો નહિ પણ રાગનો કર્તા નથી. આહા..હા..! આકરું કામ, બાપુ! આહા..હા..! કેમકે રાગનો વિકલ્પ જે શુભ છે એનાથી પ્રભુ ચૈતન્યસ્વરૂપનો સ્વભાવ તો ભિન્ન છે. એમ અનુભવમાં આવ્યું, દૃષ્ટિમાં આવ્યું, ચૈતન્ય જ્ઞાયકભાવ છે એવી પ્રતીતિ થઈ તો રાગથી ભિન્ન

થઈ ગયો, તો રાગ છે એ સમયે પણ ભેદજ્ઞાનમાં રાગની ભિન્નતા જ ભાસે છે. રાગનો હું કર્તા છું એવું ભાન નથી. આહા..હા..! અહીં તો હજી પરદ્રવ્યની પર્યાય પરદ્રવ્યનું કરી શકે એ હજી બેસે નહિ. આહા..હા..! પ્રભુ! મારગડા બહુ જુદા. આહા..હા..!

'જો કુભારના સ્વભાવથી ઊપજતી હોય...' કોણ? ઘડાની ઉત્પત્તિ. **'તો જેમાં ઘડો કરવાના અહંકારથી ભરેલો...'** આહા..હા..! **'ભરેલો પુરુષ રહેલો છે જેનો હાથ વ્યાપાર કરે છે...'** એમાં રાગનો ભાવ છે અને હાથની ક્રિયા થાય છે ઘડામાં. **'વ્યાપાર કરે છે એવું જે પુરુષનું શરીર તેના આકારે ઘડો થવો જોઈએ.'** જો કુંભારથી ઘડો થાય તો કુંભારનો સ્વભાવ માટીમાં આવવો જોઈએ. કુંભારનો સ્વભાવ તો ઘડામાં આવતો નથી. આહા..હા..! એક શિરો બનાવે ક્રોધી બાઈ હોય અને એક નરમ બાઈ હોય. પણ કાંઈ એનો સ્વભાવ શિરો બનાવવામાં જાય છે? આહા..હા..! શિરો બનાવે છે એ? આહા..હા..! ઘરમાં ક્લેશ હોય અને ધુંઆપુઆ બાઈની પ્રકૃતિ તો હોય અને એ વખતે તાકડે બરાબર કોઈ મહેમાન આવે અને શીરો બનાવવો પડે. તો કહે શીરો બનાવવાની પર્યાયમાં એની ધુંઆપુઆની પ્રકૃતિ ત્યાં જાય છે? આહા..હા..!

અહીંયાં તો કહે છે કે પરની પર્યાય પરથી ત્રણકાળમાં કદી થતી નથી. આહા..હા..! નિમિત્ત હોય, પણ નિમિત્તથી પરમાં થાય એ વાત જૂઠી છે. એ તો હમણાં ભાઈએ કબુલ કર્યું છે. કૈલાસચંદજીએ. પહેલા તો નહોતું તે દિ'. હમણાં કબુલ્યું છે. ક્રમબદ્ધ છે અને સોનગઢવાળા નિમિત્તની ના નથી પાડતા, પણ નિમિત્તથી પરમાં થાય છે એનો નિષેધ કરે છે. હમણાં આવ્યું છે જૈનસંદેશમાં. નિમિત્ત હોય, તો હોય તો કોણે ના પાડી? કુંભાર હો, પણ કુંભારથી ઘડો થયો છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! લ્યો! બાજરાનો રોટલો હોય છેને. વળી આમ પાછા સરખા-સરખા કરે તો ગોળ થાય, નહિતર પાછું લંબગોળ થઈ જાય. નીચે લાંબુ. આમ ફરતું ફરતું હાથ આમ કરે તો ગોળ ચક્કર રહે. તો આને લઈને એ થયો છે? આહા..હા..! આવી વાતું છે. જગતની સાથે ક્યાંય મેળ ખાય એવો નથી. કહો, હીરાલાલજી! આહા..હા..!

'શરીરના તેના આકારે ઘડો થવો જોઈએ.' શરીરના સ્વભાવે ઘડો થવો જોઈએ. એમ. **'પરંતુ એમ તો થતું નથી, કારણ કે અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ અન્ય દ્રવ્યના પરિણામનો...'** જુઓ, હવે ખોલે છે. ઓલા ગુણ લીધાને ગુણ? હવે પરિણામ કહ્યા. અન્ય દ્રવ્ય એટલે અનેરા પદાર્થથી **'અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ અન્ય દ્રવ્યના પરિણામનો...'** પરિણામ નામ પર્યાય-અવસ્થાનો **'ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી.'** લે ઠીક! પાણી ઊનું થાય છે તો કહે છે કે પાણી અગ્નિથી થયું એમ જોવામાં આવતું નથી. અગ્નિ થઈ તો પાણી ઊનું થયું. કહે છે કે પાણી ઊનું થયું એ તો પોતાની પર્યાયની ઉષ્ણતાની ઉત્પત્તિ પાણીમાં થઈ, એમાં અગ્નિએ શું કર્યું? આહા..હા..!

શ્રોતા :- ઠંડું હતું એ ગરમ બનાવ્યું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળેય બનાવ્યું નથી. એ સ્પર્શગુણની પર્યાય ઠંડી હતી એ સ્પર્શગુણની પર્યાયમાં ઉષ્ણતાની ઉત્પત્તિ થઈ, તો અગ્નિથી ઊનું થયું એમ તો અમે જોતા નથી એમ આચાર્ય કહે છે. અમે તો જોતાં નથી, તને દેખાય છે, આંધળી આંખ છે અજ્ઞાનમાં. કહો, આ ઘડિયાળ-બડિયાળના કામ કરતા હતાને? હિંમતભાઈ પણ કરતા હતા, તમે પણ કરતા હતા. આહા..હા..! આમ બરાબર દુકાન ઉપર ન ધ્યાન રાખીએ તો વ્યવસ્થા ઉડી જાય બધી. ધ્યાન રાખીએ તો ચાલે નોકર-ચાકરને બરાબર.

શ્રોતા :- .. કામ કરે અને નહિતર ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ અમારે ત્યાં હતું. રાયચંદ ગાંધીના નોકરો હોયને. એ આમ શેરી હોય શેરી આખી. બજારની છેલ્લે એની દુકાન હતી એટલે નોકરો હોયને એ લાંબા પગ કરીને પડ્યા હોય. ગાંધી આવે છે. છેલ્લે દેખે. આમ એકદમ પગ કરીને કામ કરવા માંડે. નાગરભાઈ હતાને. નાગરભાઈ ઝવેર. એ બધા એવા હતા. શેઠ આવે છે શેઠ. છેડે દેખે. શેઠ આવે છે. બરાબર સરખા બેસી જાય પુસ્તક લઈને. તો એને લઈને થયું એમ? આહા..હા..! આવી વાતું! એક તો છેલ્લે એમ કહ્યું કે ચોખા છે એ પાણી વિના કદી ચડે? પાણી આવે તો ચડશે. ઊંનું કહે છેને એ? ગરમ. ચોખા ચડે છેને ચડે છે. ચડે છે. ચોખા ચડે છેને તો ઊના પાણી વિના ચડે છે? અહીં કહે છે કે પાણી વિના ચોખા પોતાથી ચડે છે. પાણી એને બિલકુલ અડતું નથી. આહા..હા..! આવી વાતું સુધીરભાઈ! કોઈ દિ' સાંભળી નહોતી ત્યાં. મુંબઈમાં તો બધી મોહનગરી છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- હવે અજંપા નગરી કહે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજંપા નગરી. આહા..હા..!

'કારણ કે **અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે** કોઈ **દ્રવ્યના પરિણામનો** ઉત્પાદ **જોવામાં આવતો નથી.**' ભાષા બોલાય છે તો આત્માથી ભાષા બોલાય છે એમ જોવામાં આવતું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આમ કલમ કરે છે છરી વડે. કલમ હોય છેને? તો કહે છે કે એ છરી વડે કલમ થઈ એમ અમને તો જોવામાં નથી આવતું. શાંતિભાઈ! એ તો એની પર્યાયથી પોતાથી ઉત્પન્ન થઈ છે. શું કહેવાય? કલમ. શીશપેન. તો કહે છે કે છરીથી એ શીશપેનની આવી અવસ્થા થઈ અમને તો જોવામાં નથી આવતું. એની પર્યાય એનાથી થઈ એમ દેખાય છે. આહા..હા..! બહુ ફેરફાર. હવે અહીં કહે કે પરની દયા પાળવી એ ધર્મ. પરની દયા પાળવી અને અપવાસ આ રોટલા-દાળ-ભાત છોડવા, એ અપવાસ અને એ ધર્મ. આહા..હા..! ભારે ઊંધું ભાઈ!

'કારણ કે **અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે** કોઈ **દ્રવ્યના પરિણામનો**...' પરિણામ, જોયું પર્યાય! 'ઉત્પાદ **જોવામાં આવતો નથી.**' આહા..હા..! '**જો આમ છે તો પછી માટી કુંભારના**

સ્વભાવથી ઊપજતી નથી,...' માટી કુંભારના સ્વભાવે ઊપજતી નથી, '**પરંતુ માટીના સ્વભાવથી જ ઊપજે છે...'** ઘડો. આહા..હા..! ઘડામાં ઠંડક રહે છેને. એ તો માટીનો સ્વભાવ ત્યાં રહ્યો છે. કોઈ કુંભારનો સ્વભાવ ત્યાં આવ્યો નથી. આહા..હા..! કુંભાર ઘડાને ઊપજાવે છે એમ અમે જોતા નથી એમ કહે છે. જુઓ, '**આમ હોવાથી, માટી પોતાના સ્વભાવને નહિ ઉલ્લંઘતી હોવાને લીધે,...'** માટી પોતાના ઘડાના સ્વભાવમાં પોતાનો સ્વભાવ ઉલ્લંઘતી નથી. કુંભારનો સ્વભાવ એમાં આવતો નથી, માટે '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...'** લ્યો સેઠ! છેલ્લો સરવાળો. '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...'** '**છે જ...'** આહા..હા..! એમ આત્મામાં વિકાર છે એ કર્મથી ઉત્પન્ન થાય એમ છે જ નહિ. વિશેષ ચાલશે...

(**શ્રોતા** :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૪, રવિવાર, તા. ૧૬-૧૦-૧૯૭૭, ગાથા-૩૭૨, પ્રવચન નં.૪૮૦

સમયસાર, ૩૭૨ ગાથા, બીજા પેરેગ્રાફની બીજી લીટી. '**આમ હોવાથી, માટી પોતાના સ્વભાવને નહિ ઉલ્લંઘતી...'** માટીમાંથી ઘડો થાય છે. એ માટી પોતાના સ્વભાવને છોડતી નથી. માટી ઘડારૂપે થઈ છે. છે? માટે '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...'** આ વાત. કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ. છે નહિ એમ પણ નહિ. '**છે જ નહિ;...'** આહા..હા..! કુંભારથી ઘડો ત્રણકાળમાં કદી થતો જ નથી. આહા..હા..! એ માટીથી ઘડો થાય છે.

શ્રોતા :- માટી એમ ને એમ પડી રહે અને કરોડો વર્ષ સુધી કુંભાર ન આવે તો ઘડો ન થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ કહે છે કે કુંભાર ન આવે? એ પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે તો કુંભાર હોય જ છે. નિમિત્ત હોય છે, પણ નિમિત્તથી થતું નથી.

શ્રોતા :- પણ ન્યાય શાસ્ત્રમાં...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ન્યાય શાસ્ત્રમાં એ નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવવા માટે કથન કર્યું છે.

શ્રોતા :- આમાં આમ લખ્યું છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ લખે ઈ યથાર્થ છે. એ નિમિત્તનું કથન છે. કુંભારે ઘડો બનાવ્યો, સ્ત્રીએ રોટલી બનાવી, સ્ત્રી કપડામાં ભરત ભરે છે, કપડામાં ભરે છેને? ભરત ભર્યું. આહા..હા..! એ બધું નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવવા કથન છે. વસ્તુ એમ નથી. આહા..હા..! આ એક મહાસિદ્ધાંત. એના ઉપર આખું અત્યારે... નિમિત્ત હોય છે. ઘડો જ્યારે માટીથી થવાના કાળે માટીથી ઘડો ઉત્પન્ન થાય છે. કુંભાર હો, પણ કુંભારથી ઘડો ઉત્પન્ન થયો છે એમ નથી. આહા..હા..! આ વકીલ રામજીભાઈનું લઈએ. દલીલ દેતા હતા કોર્ટમાં. એ દલીલની પર્યાયમાં એમનો રાગ નિમિત્ત હો, પણ દલીલની પર્યાય રાગથી ઉત્પન્ન થઈ છે એમ નથી. ધીરૂભાઈ! કેમકે દરેક દ્રવ્ય—પદાર્થ પોતાની પર્યાયમાં તે કાળે ઉત્પન્ન થવાની લાયકાતવાળા છે. પરની લાયકાતથી કદી થતું નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- પરથી લાયકાત હોય તો..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પરથી લાયાકાત હોય તો પોતે શું કર્યું? એ દ્રવ્ય છે, તત્ત્વ છે તો એની એ સમયે કોઈ પર્યાય તો હોય છે કે નહિ? પર્યાય વિના દ્રવ્ય છે? તો એ પર્યાયનો કર્તા તો એ દ્રવ્ય છે. નિમિત્ત હો, પણ નિમિત્તથી થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાત ભારે કઠણ પડે. સમજાણું કાંઈ? જીવ મકોડો, કીડી પાણીમાં પડી હોય તો હાથથી કાઢીને બચાવી એ વાત જૂઠી છે એમ કહે છે. એ હાથની પર્યાય તેને બચાવવામાં નિમિત્ત છે, પણ બચી છે પોતાથી, હાથથી નહિ. આહા..હા..! આવી વાત છે. સમજાણું કાંઈ? આ ટોપી છે અંદર. પહેરે છેને. ખેંચીને પહેરેને. બે બાજુ ખેંચે. તો કહે છે કે ટોપીની પર્યાયનો ઉત્પાદક ટોપી છે એમ થવામાં. આંગળી નિમિત્ત છે, પણ આંગળથી ટોપી આમ ખેંચાઈને રહે છે એમ નથી.

શ્રોતા :- કોણ માને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ માને? આ તો વીતરાગ કહે છે એ માને તે સત્ય છે. આખી દુનિયા આવા અજ્ઞાનમાં પડી છે. આહા..હા..! જેને આગમનું જ્ઞાન કરવું હોય, આગમનું પ્રયોજન તો બીજું છે. પ્રયોજન તો પરથી થાય છે એ તો નહિ, પણ પોતાનું સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાયકને આશ્રયે થાય છે એ બધું આગમનું પ્રયોજન છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? રાગ ઉત્પન્ન થાય છે એ કર્મથી નહિ અને એ સમયે જે સમ્યગ્દર્શન થાય છે એ રાગથી નહિ. વ્યવહાર છે દયા, દાન તો એનાથી સમ્યગ્દર્શન થયું એમ નથી. એ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાયક ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એના આશ્રયે એ વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે. આહા..હા..! આવી વાત! સમજાણું કાંઈ?

ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપ જ્ઞાયકબિંબ એનો આશ્રય જ એક છે, બસ. આખા જગતનો આશ્રય છોડ. આહા..હા..! એક પ્રભુ અંદર બિરાજે છે પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ, એનું અવલંબન લે, આશ્રય લે, તારી પર્યાયની સ્વતંત્રતા છે. એમાં કોઈ વ્યવહારરત્નત્રય હોય તો એ જ્ઞાયકનો આશ્રય

થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? આ હોઠ હલે છે તો કહે છે કે એ પરમાણુની એ સમયની હોઠ હલવાની પર્યાયમાં ઉત્પાદક એ પરમાણુ છે. જીભ નહિ અને આત્મા નહિ. ધીરૂભાઈ! બીજી જાતની વાત છે આ બધી.

શ્રોતા :- બધું અભિમાન કાઢી નાખે છે. અભિમાન રહેવા દેતા નથી જરાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- 'હું કરું હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.' કૂતરું-કૂતરું હોયને. બસ્સો મણનું ગાડું હોય. તો નીચે કૂતરું જરી પાછળથી અડે તો (એમ માને કે) મારાથી ગાડું ચાલે છે. મૂઢ છે. એમ જડ અને પર આત્માની પર્યાય મારાથી થઈ છે. એ કૂતરા જેવો મૂર્ખ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! મેં છોકરાને કેળવણી દઈને ભણાવ્યો.

શ્રોતા :- રૂપિયાના રૂપિયા ખર્ચ્યા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- રૂપિયાના રૂપિયા ખર્ચ્યા હતા રામજીભાઈએ ૩૫ હજાર. ..ભાઈ! સુમનભાઈને નહિ? સુમનભાઈને ભણાવ્યા હતાને અમેરિકા. ૩૫ હજાર પાપ કરીને પેદા કર્યા હતા બધા.

શ્રોતા :- અત્યારે એક લાખ લઈ ગયા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લઈ ગયા, ફઈ ગયા કોઈ નહિ. આહા..હા..! એની પર્યાયથી સુમનભાઈનો આત્મા અને એની પર્યાયમાં જ્ઞાનની યોગ્યતા એટલી છે તો એનાથી ઉપજ્યા છે. એ પૈસા ખર્ચ્યા અને અમેરિકા ગયો માટે ઉપજ્યા છે એમ નથી. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! જિનેન્દ્રનો માર્ગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથનો પંથ કોઈ બીજો છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં કહે છે, '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...**' ઘડો જે ઉત્પન્ન થાય છે એ કુંભારથી બિલકુલ ઉત્પન્ન થતો જ નથી. આહા..હા..! માટીથી ઘડો ઉત્પન્ન થયો છે. એમ ભગવાન ત્રિલોકનાથનું તત્ત્વ એમ કહે છે. આહા..હા..! અજ્ઞાનીને ખબર પણ નથી કાંઈ. આહા..હા..! પૂજામાં, ભગવાનની ભક્તિમાં જીભ હલે છે એ આત્માથી નહિ. આહા..હા..! અને દ્રવ્ય ચડાવે છે સ્વાહા-સ્વાહા. તો સ્વાહાના શબ્દની પર્યાયનો આત્મા કર્તા નથી. કાંઈ ખબર ન મળે તત્ત્વની. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? દરેક દ્રવ્યની દરેક પદાર્થની વર્તમાન પર્યાય એનાથી ઉત્પન્ન થાય, બીજો કોઈ ઉત્પાદક છે નહિ. આહા..હા..!

શ્રોતા :- હોંશિયારી...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હોંશિયારી કોની હોંશિયારી? ધૂળની? આહા..હા..! એમ કે આ વકીલાતની હોંશિયારી હતી તો એને લઈને આ ભાષા નીકળી અને પૈસા આવ્યા. હોંશિયારી ઊડી જાય છે. ક્યાં હોંશિયારી તારી ક્યાં રહી? તારા જ્ઞાનમાં ક્ષયોપશમની જે દશા છે એ તો તારાથી ઊપજી છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ થયો તો ઊપજી એમ પણ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે એક જડ, એનો જરી ક્ષયોપશમ થયો

તો અહીંયાં જ્ઞાનની પર્યાય ઊપજી એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! દુનિયાને તત્ત્વની ખબર નથી અને ધર્મ કરે છે. ક્યાં ધૂળમાં ધર્મ છે? સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- આવો ધર્મ હોય તો બહુ થોડા માણસો...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- થોડા જ માણસને આ વાત બેસે. મોટો સમાજ અજ્ઞાનમાં પડ્યો છે આખો. સમજાણું કાંઈ? વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ એમ ફરમાવે છે કે ઘડાનો ઉત્પાદક કુંભાર ત્રણકાળમાં નથી. રોટલીની ઉત્પાદક સ્ત્રી અને તવો ત્રણકાળમાં નથી, પાણીનું ઉષ્ણ થવું એ અગ્નિથી ઉષ્ણ થાય છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. ક્યાં દુનિયાને તત્ત્વની પડી છે? એ તો ચાલો કરો ધર્મ. કેવો ધર્મ? ધૂળમાં ધર્મ છે? તત્ત્વની તો ખબર નથી. દૃષ્ટિનો શું વિષય છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ તો બહારથી આવે છે માણસ, દર્શન કરવા ઉપર જાય છે. બહારના માણસ છે. સમજાણું કાંઈ? ઘડો જે થાય છે એ માટીથી થાય છે. કુંભાર કહે કે મારાથી થયો છે તો મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છે.

શ્રોતા :- જે સમજતા ન હોય એને કહેને કુંભાર જેવો છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કુંભાર જેવો અજ્ઞાની છે. આહા..હા..! આ હાથ હલે છે જુઓ, એ આત્માથી નહિ. એ પરમાણુની વર્તમાન પર્યાય—અવસ્થા હોવામાં ઉત્પાદક છે. આત્મા એ હાથ હલાવવાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ. ખબર નથી કાંઈ તત્ત્વની. 'જડ અને ચૈતન્ય બંને પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન.' અરે! આત્મા અને આત્મા પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન. આહા..હા..! શું કહે છે?

શ્રોતા :- થાય છે બધું જ એની મેળે જ થાય છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એની મેળે જ થાય છે. પર્યાય તે દ્રવ્યમાં તે સમયે જન્મક્ષણ છે. જન્મ નામ ઉત્પત્તિનો કાળ છે. એ કારણે પરમાણુ અને આત્મામાં પોતાની પર્યાય થાય છે. આવી વાત છે, ભાઈ! આકરું કામ છે, બાપુ! આહા..હા..! અને આ તો જ્યાં ત્યાં મેં કર્યું... મેં કર્યું... મેં કર્યું... આહા..હા..! શરીરને મેં હલાવ્યું, વાણી હું બોલ્યો, પરની દયા મેં પાળી.. બધી મિથ્યાદૃષ્ટિ અને મિથ્યા શ્રદ્ધા છે. પાખંડ શ્રદ્ધા છે. આત્મા અને વીતરાગની ખબર નથી. વીતરાગ શું તત્ત્વ કહે છે એની એને ખબર નથી. આહા..હા..! છે? આ એક લીટીમાં તો ઘણો સિદ્ધાંત ભર્યો છે. આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે કે પરની દયા આત્મા પાળી શકે છે એ વાત તદ્દન જૂઠી છે. કેમકે એના આયુષ્યની સ્થિતિ હોય અને શરીરમાં રહેવાની યોગ્યતા હોય ત્યાં સુધી રહે છે. બીજો કહે કે મેં એની દયા પાળી, એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મિથ્યાશ્રદ્ધાનો પોષક છે. આહા..હા..! મેં પૈસા આપ્યા. નોટ–નોટ. પાંચ લાખ, દસ લાખ નોટ. લ્યો ભાઈ! આ સો–સોની નોટ, એક હજારની નોટ છે. એ નોટની ક્રિયા આમ જે થાય છે. આત્મા એમ માને કે એ નોટની ક્રિયા મેં કરી, તો ભગવાન કહે છે કે એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ જીવ છે, એને ધર્મની ખબર નથી. એ

પરમાણુ પુદ્‌ગલ પોતાની પર્યાયથી ઉત્પન્ન થઈ છે અને પરમાં નોટ જાય છે એ પોતાની પર્યાયથી ત્યાં જાય છે. અરે! આવું ક્યાં સાંભળે? ખબર ન મળે.

શ્રોતા :- મોટા શહેરમાં આવું ન ચાલે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મોટા શહેરમાં બધે માર્ગ આ છે. ધીરૂભાઈ કહે છે તમારા મુંબઈમાં ન ચાલે આ. અહીં તો હવે બધે ચાલે કલકત્તા, દિલ્હી બધે આ વાત ચાલે છે.

ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ પરમેશ્વર એમ ફરમાવે છે કે ઘડાનો ઉત્પાદક કુંભાર ત્રણકાળમાં નથી, ઘડાની ઉત્પત્તિનો કાળ, માટીના કાળમાં તે સમયે ઘડો ઉત્પન્ન થવાનો હતો તો માટીએ ઉત્પાદ કર્યો છે, કુંભારે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ કોને (બેસે), તત્ત્વની ખબર ન મળે કાંઈ. ભગવાનની જાત્રા કરી, તો ભગવાન ત્યાં છે મૂર્તિ, એનાથી અહીંયા શુભભાવ થયો એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. એ શુભભાવ પોતાથી પોતાને કારણે ઉત્પન્ન થયો છે, પ્રભુના દર્શન થયા માટે શુભભાવ થયો એમ ત્રણકાળમાં નથી. સમજાણું કાંઈ? અને એ શુભભાવ છે એ પુણ્ય છે, ધર્મ નથી. આહા..હા..! અને આત્મામાં જ્યારે ધર્મ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે એ પુણ્યના પરિણામ નિમિત્ત છે અને ધર્મ પર્યાય એને કારણે ઉત્પન્ન થઈ એમ નથી. આહા..હા..! આકરી વાત છે, બાપુ! સમજાણું કાંઈ?

'કુંભારના સ્વભાવને નહિ સ્પર્શતી થકી,...' ઘડો બનવામાં માટી ઘડામાં કુંભારના સ્વભાવને સ્પર્શતી નથી, અડતી નથી. ઘડાની પર્યાય કુંભારના હાથને સ્પર્શતી નથી. આવી વાતું! સમજાણું કાંઈ? અને કુંભારનો હાથ છે એ ઘડાને અડતો નથી. એવી સ્વતંત્ર દરેક પર્યાય પોતાથી છે. પરને કારણે માનવી મિથ્યાદર્શન શલ્ય મહાપાપ છે. સમજાણું કાંઈ? મેં રોટલી બનાવી. અહીં પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ એમ કહે છે કે રોટલી જે બને છે એ પરમાણુની પર્યાય લોટની એનાથી રોટલી બની છે. સ્ત્રી કહે કે મેં બનાવી અને તવાથી બની અને અગ્નિથી બની એ વાત તદ્દન મિથ્યા અને જૂઠી વાત છે. આકરી વાત છે, ભાઈ! જગતને વીતરાગના તત્ત્વની ખબર નથી. જિનેન્દ્રદેવ તત્ત્વ શું કહે છે અને તત્ત્વની સ્થિતિની ખબર નથી અને અંદરના આ જ્ઞાન વિના જેટલી ક્રિયા કરે તે બધું મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! એ કહે છે જુઓ, **'માટી જ, કુંભારના સ્વભાવને નહિ સ્પર્શતી થકી,...'** ઘડો બનવામાં ઘડાની જે પર્યાય માટીથી થઈ એ કુંભારના હાથને સ્પર્શતી નથી. કુંભારના હાથને એ માટી અડતી પણ નથી. એય..! શેઠ! આ તમે બધા તોફાન કર્યા અત્યાર સુધી.

શ્રોતા :- બાઈ વિચારી લે કે રોટલી નથી બનાવવી તો ભૂખ્યા રહેવું પડે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ બને છે તો એને લઈને બને છેને. અહીં તો એમ કહે છે. બનવાના કાળે પરમાણુની પર્યાયમાં જ્યારે એનો બનવાનો કાળ છે ત્યારે બને છે. કોઈ સ્ત્રી કહે કે મેં બનાવી, તવાથી બની છે, વીતરાગ કહે છે કે તારી શ્રદ્ધા મિથ્યાત્વ છે. મિથ્યાત્વ નામ વિપરીત તારી માન્યતા છે અને માન્યતાનું ફળ મહાસંસાર, અનંત સંસાર કરવો પડશે

તારે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! બહુ સિદ્ધાંત. આ બે લીટીમાં તો આખો સિદ્ધાંત ભર્યો છે.

વીતરાગ ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ પરમેશ્વર કેવળજ્ઞાની એમ ફરમાવે છે કે ઘડો થાય છે તો એ માટી ઘડાની પર્યાય કુંભારને સ્પર્શતી જ નથી અને કુંભારનો હાથ ઘડાને સ્પર્શતો જ નથી. ભિન્ન-ભિન્ન દ્રવ્ય છે તો એકબીજાને સ્પર્શે છે એમ ત્રણકાળમાં છે નહિ. આહા..હા..! પાણી ગરમ થાય છે. તો અગ્નિ પાણીને અડતી જ નથી. પાણી ગરમ થાય છે એ પોતાની પર્યાયને કારણે ગરમ થાય છે. અગ્નિથી ગરમ થયું એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. કાંઈ ખબર ન મળે. તત્ત્વ વીતરાગ શું કહે છે? જીવ અને અજીવ અને અનંત આત્માઓ. એ કહે છે. છે?

'પોતાના સ્વભાવથી કુંભભાવે ઊપજે છે.' એ માટી ઘડામાં પોતાના સ્વભાવથી ઘડારૂપ ઊપજે છે, કુંભારથી નહિ. એમ રોટલી લોટથી રોટલીની પર્યાય ઊપજે છે, સ્ત્રીથી નહિ. અરે! વેલણ-વેલણ છેને આવું? રોટલી બનવામાં. વેલણ કહે છે શું કહે છે? તો વેલણથી એ વેલણ લોટને અડ્યું જ નથી. આવી વાતું હવે આ ક્યાં ગાડા પાગલ જેવી લાગે લોકોને. આહા..હા..! રોટલી થાય છે... લુવો લેને. તો કહે છે કે એ રોટલીની જે પર્યાય છે આમ પહોળી થાય છે એને ઈ વેલણ અડતું જ નથી અને એ રોટલીની પર્યાય વેલણને અડતી નથી. કેમકે ભિન્ન-ભિન્ન તત્ત્વ છે એમાં એકબીજામાં અત્યંત અભાવ છે. આહા..હા..! અરે! કાંઈ ખબર ન મળે એને. આવી વાત છે, બાપા! એય..! તમારે શેઠિયાઓને તો બધું ઘણું કર્યું હોય બધું અભિમાન જ્યાં હોય ત્યાં. દરેકની વાત છેને આ તો તમારા મોટપની વાત કરીએ. નાના માણસ પણ બધા (એમ જ છે). આહા..હા..!

ભગવાન! આ તો માટી છે. આ શરીર છે એ તો માટી-ધૂળ છે. તો ધૂળની અવસ્થા આત્માથી થાય છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આત્મા અરૂપી ચૈતન્ય ભગવાન ભિન્ન છે. આ માટી તો ભિન્ન છે. આમ આંગળી છે, સાફ થાય છે, અંદર રોગ થાય છે, રોગની દવા કરીને દવા આવી તો રોગ મટ્યો એમ ત્રણકાળમાં નથી. આવી વાત છે, ભાઈ! જગતને કઠણ છે. કાંઈ ખબર ન મળે. આખી દુનિયા આમ જ અજ્ઞાનપણે ચાલે છે અનાદિથી. આહા..હા..! ઘડાની પર્યાય કુંભારને સ્પર્શતી નથી, કુંભાર છે એ ઘડાની પર્યાયને સ્પર્શતો નથી. આહા..હા..! અને સાકર ખાય છે સાકર, તો સાકરની પર્યાય જીભને અડતી નથી અને જીભની અવસ્થા સાકરને અડતી નથી. એવા ભિન્ન-ભિન્ન પદાર્થ છે. સુજાનમલજી! ક્યાંય છે જ નહિ દુનિયામાં, બધું અજ્ઞાન છે. આહા..હા..! એ અહીં કહે છે.

માટી કુંભભાવે ઊપજી છે. કાંઈ કુંભારના ભાવથી ઊપજી છે એમ નથી. આહા..હા..! હીરાલાલજી! આવી વાતું છે, પ્રભુ! શું કરીએ? પરમાત્મા જિનેન્દ્રદેવ ત્રિલોકનાથની આ વાણી છે. અત્યારે તો સાંભળવા મળતી નથી અને બહારમાં આ કરો... આ કરો... આ કર્યા...

આહા..હા..! મોટા શેઠિયાને તો વળી કેટલુંય કર્યું જાણે આમ કર્યું, આ બંગલા બનાવ્યા, છ લાખનો બંગલો બનાવ્યો, આ બનાવ્યો, ફલાણું બનાવ્યું. ધૂળેય બનાવ્યું નથી એમ કહે છે. શેઠ! મોટાનો દાખલો અપાયને. વાત તો એવી છે. એ બંગલો બને છે એ પરમાણુ સ્કંધ છે એની પર્યાય છે એનાથી બંગલો બન્યો છે, આત્માથી નહિ. આ ધીરૂભાઈ કાંઈક કરતા હશેને મકાન-બકાન, કંપની ને ફલાણાનું-ઢીંકણાનું. આહા..હા..! આવી વાત! શેઠ કહે છેને કોણ માને? આકરી વાત છે. વાત સાચી હોં! તત્ત્વ સાંભળવા મળ્યું નથી. વાત સાચી. આહા..હા..!

ડગલા ભરે છે તો કહે છે, એ આત્માથી ડગલા ભર્યા એમ ત્રણકાળમાં નથી. કેમકે પગના પરમાણુને આત્મા અડતો નથી અને આત્મા કોઈ પગના પરમાણુને અડતો નથી. આહા..હા..! આવું ગળે ઉતારવું. અનાદિથી અજ્ઞાનમાં.. હજી તો પરનો કર્તા માનવો એ તો મોટી ભૂલ છે, પછી અંદરમાં જાવું અને એમાં દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ ઊપજે છે તો કહે કે એ કર્મથી ઉત્પન્ન થયા, એ જૂઠ છે. અને પછી કહે છે કે શુભભાવથી અહીં ધર્મ, શુદ્ધભાવ થયો એ પણ જૂઠ છે. આહા..હા..! આ સોનાનો વેપાર ધીરૂભાઈ! બધું કરે છે કે નહિ? કોણ કરે? પ્રત્યેક રજકણનો પોતાનો ઉત્પન્ન (થવાનો) પર્યાયનો કાળ છે તો પોતાથી પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? હવે એ બે લીટી જરી વિશેષ થઈ. કાલે આવ્યું હતું. કાલે હતા તમે? હતા.

'એવી રીતે—' એ કુંભાર ઘડાને કરતો નથી અને ઘડાની પર્યાય કુંભારને સ્પર્શતી નથી. **'એવી રીતે—'** આહા..હા..! આ શરીર જે છે, આ ઇન્દ્રિય શરીરની છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. જે ઇન્દ્રિય શરીરની છે એ શરીરની ઇન્દ્રિય કઠણ થાય છે, કહે છે કે એ પર્યાયને આત્મા અડ્યો જ નથી. આહા..હા..! અરે! ભગવાન! શું કરે છે તું આ? અને એ કઠણ પર્યાય છે ઇન્દ્રિયની એ જીવને સ્પર્શી નથી. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમાં આવે છે. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક. આહા..હા..! પ્રભુ! આકરી વાત, ભાઈ! આહા..હા..! ઇન્દ્રિય લિંગ છે ઇન્દ્રિયનું એમાં જે કઠણ થાય છે, કહે છે કે એ પર્યાય જડની પોતાથી થઈ છે. અંદર આત્માને કારણે એ કઠણ પર્યાય થઈ (એમ નથી). આત્મા એ પર્યાયને અડ્યો જ નથી. આહા..હા..! અને એ કઠણ ઇન્દ્રિયની પર્યાય આત્મા અરૂપીને અડી જ નથી અંદર. અરે! ભગવાન! માર્ગ આવો છે, પ્રભુ! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'આ રીતે—બધાંય દ્રવ્યો...' એ ઘડાનું દૃષ્ટાંત આપ્યું. હવે તો **'બધાંય દ્રવ્યો...'** દરેક પરમાણુ, દરેક આત્મા, દરેક કહે છે? પ્રત્યેક? પ્રત્યેક કહે છે? પ્રત્યેક. **'બધાંય દ્રવ્યો સ્વપરિણામપર્યાયે...'** આહા..હા..! ભાષા જુઓ, ટીકા તે ટીકા છે. દરેક પર્યાય સ્વપરિણામપર્યાય—પોતાની પરિણામરૂપી પર્યાય, એની બદલતી અવસ્થારૂપી પર્યાય. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અરે..! અહીં તો ભગવાનના દર્શન કર્યા, આ શાસ્ત્રના દર્શન કર્યા લ્યો. એ

શાસ્ત્ર છે તો એનાથી દર્શન કરવાની શુભપર્યાય થઈ. મૂઢ છો કહે છે. કેમકે શાસ્ત્રની પર્યાય તારા શુભભાવને સ્પર્શતી નથી અને શુભભાવ એ શાસ્ત્રની પર્યાયને સ્પર્શતો નથી. એનાથી શુભભાવ કેવી રીતે ઉત્પન્ન થયો તને? આહા..હા..! કહો, શેઠ! આવી વાત છે.

શ્રોતા :- દરેક દ્રવ્ય પોતપોતાના સ્વભાવમાં પોતપોતાનું પરિણમન (કરી રહ્યું છે).

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દરેક પોતપોતામાં... બધા દ્રવ્યો લીધાને? એ ઘડાનું દૃષ્ટાંત આપ્યું. ઘડાની પર્યાય કુંભારને સ્પર્શતી નથી અને કુંભારથી ઊપજી નથી. તેમ ઘડાની પર્યાય કુંભારને લાવી નથી. કે ભાઈ ઘડો થાય છે માટે કુંભાર આવ્યો એમ નથી. આહા..હા..! રોટલી થાય છે તો સ્ત્રી લાવવી પડે, રોટલી સ્ત્રીને લાવે એમ નથી અને સ્ત્રી આવી તો રોટલી બની એમ પણ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- રોટલી બની તો છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બની છે તો પોતાથી બની છે. કહ્યુંને.

'**બધાંય દ્રવ્યો સ્વપરિણામપર્યાયે...**' તે સમયના જે પરિણામ પર્યાય, સ્વપરિણામ પર્યાય. આહા..હા..! '**(અર્થાત્ પોતાના પરિણામભાવરૂપે ઊપજતાં થકાં,...**' આહા..હા..! અનંત આત્માઓ અને અનંત રજકણો, બધાં દ્રવ્યો પોતાના સ્વપરિણામ, તે સમયની જે પર્યાયરૂપી પરિણામ એમાં ઊપજતા થકાં. આહા..હા..! '**નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજતાં હોય...**' કે પોતાના સ્વભાવથી? પ્રશ્ન કરે છે. આચાર્ય પ્રશ્ન કરે છે કે દરેક દ્રવ્યમાં જે સમય સમયની પર્યાય પરિણામરૂપ પર્યાય ઊપજે છે તે '**નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે પોતાના સ્વભાવથી ઊપજે છે?**' આહા..હા..! અહીંયાં તો કહે છે કે જ્યારે રાગ થયો, દ્વેષ થયો તો એ પર્યાય પોતાથી થઈ છે કે નિમિત્તભૂત કર્મથી થઈ છે? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવું કામ છે.

'**નિમિત્તભૂત અન્ય દ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે પોતાના સ્વભાવથી ઊપજે છે? જો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજતા હોય તો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના આકારે તેમના પરિણામ થવા જોઈએ.**' આત્મામાં અથવા દરેક પદાર્થમાં પોતાની પર્યાયને કાળે નિમિત્તભૂત ચીજ છે એનાથી ઊપજ્યો કે પોતાથી ઊપજ્યો? જો નિમિત્તભૂતથી ઊપજ્યો હોય તો નિમિત્તભૂતનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ મારો દીકરો ને આ મારી બાયડી. મારો ક્યાં પણ? દીકરાની શરીરની પર્યાય અને એના આત્માની પર્યાય તો ભિન્ન છે. એમાં તારો પર્યાય ક્યાંથી (આવ્યો)? આ દીકરો મારો ક્યાંથી આવી ગયો? કહે છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એના ઘરે જન્મ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઘર કે દિ' હતું એનું ત્યાં? પોપટભાઈ! આવો માર્ગ! આહા..હા..! ન્યાલ થઈ જાય, આહા..! આવી વાત છે. કહો, જયંતિભાઈ! આહા..હા..! મહાસિદ્ધાંત.

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરનો.

અહીં તો પ્રત્યેક પર્યાય દરેક દ્રવ્યની, આત્માની પર્યાય ઉત્પન્ન હો વિકારી કે અવિકારી. પરમાણુની પર્યાય ઉત્પન્ન હો વિભાવિક કે સ્વભાવિક, એ કહે છે કે નિમિત્તભૂત દ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થાય છે કે પોતાથી? જો નિમિત્તભૂત દ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થતી હોય તો નિમિત્તભૂત દ્રવ્યનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ. આહા..હા..! વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે એ કર્મના નિમિત્તથી જો થયો હોય તો કર્મના નિમિત્તનો સ્વભાવ અહીં આવવો જોઈએ. આહા..હા..! મોટી અત્યારે આખી ત્રણે સંપ્રદાયમાં મોટી ગડબડ આ કર્મની છે. કર્મથી વિકાર થાય છે... કર્મથી વિકાર થાય છે. જ્યાં ના પાડી ત્યાં એને એમ થઈ ગયું કે આહા...! આ લોકો મૂળમાં ભૂલ્યા. આહા..હા..! ૨૦ વર્ષ પહેલાં. મૂળમાં ભૂલ્યા. પત્ર લખ્યો ત્યાં કલકત્તા. પૂછો એમને વિકાર કર્મથી કઈ રીતે થાય છે? કીધું જવાબ દઈ દીધો છે ત્યાં. વિકાર પોતાથી થાય છે કર્મથી નહિ. ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં જ્યાં જ્યાં અજ્ઞાનીનો મિથ્યાત્વભાવ કે જ્ઞાનની હીણી દશા એ પોતાથી થાય છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે અને ઉદય આવ્યો માટે જ્ઞાનની પર્યાય હીણી થઈ એમ છે નહિ. કેમકે જ્ઞાનની પર્યાય હીણી છે એ જ્ઞાનાવરણીય પર્યાયને સ્પર્શતી જ નથી. અને જ્ઞાનાવરણીય પર્યાય આ હીણી પર્યાયને સ્પર્શતી નથી. આહા..હા..! અરેરે! ક્યાં જગતને જાવું છે? દુકાન ઉપર બરાબર બેઠો તો વ્યવસ્થિત કામ ચાલે. હું બરાબર બેઠો અને ધ્યાન રાખ્યું તો આ વ્યવસ્થિત કામ બધું ચાલ્યું. તો કહે છે એ પરમાણુ...

શ્રોતા :- અનાજની દુકાન હોય અને ધ્યાન ન રાખે તો ગાય ખાઈ જાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ ખાવાની પર્યાય થવાની હોય તો થાય, થાય ને થાય જ. આહા..હા..! એ બીજાથી ન થાય (એમ નથી). આકરી વાત બાપુ! એવું કામ. આહા..હા..! આંખની આ પાંપણ હલે છે, જુઓ! તો કહે છે કે દરેક દ્રવ્ય પોતાના પરિણામથી ઊપજે છે. જો આત્માના નિમિત્તે ઊપજે તો આત્માનો સ્વભાવ ત્યાં આડો આવવો જોઈએ. આ તો જડનો સ્વભાવ છે. આવું તો કોઈ વખતે આવ્યું હોય, ધીરૂભાઈ! અને તમે વળી બરાબર આવ્યા છો આ ફેરી.

શ્રોતા :- આ વખતે શુકન જોઈને આવ્યા છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- શુકન. આહા..હા..!

કુંદકુંદાચાર્ય, અમૃતચંદ્રાચાર્ય ભગવાન ત્રિલોકનાથ કહે છે એવું અનુભવમાં આવ્યું એ વાત કરે છે. આહા..હા..! અહીંયાં તો હજી કર્મથી વિકાર થાય તો કર્મ તો નિમિત્ત જડ છે, અજીવ છે, એનો સ્વભાવ અહીં આવી જાય છે? એ તો રૂપી છે અને વિકાર તો અરૂપી વિકૃત અવસ્થા છે. આહા..! મોટી ગડબડ ત્રણે સંપ્રદાયમાં. સ્થાકનવાસી, શ્વેતાંબરમાં તો હોય, પણ દિગંબરમાં પણ ઘણી ગડબડ. કેમ? ગોવિંદરામજી! ખબર છે કે નહિ? પરીક્ષા દેવા બહુ જાય છે.

શ્રોતા :- દિગંબરીઓમાં ગડબડ તો આપે મચાવી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વાત સાચી. જે ચાલતી હતી એમાં... વાત સાચી શેઠ હોં! ચાલતી હતી એમાં વિરોધ કર્યો કે આમ નથી. આહા..હા..! માર્ગ તો આવો છે, પ્રભુ! અરે! માંડ વખત મનુષ્યના મળ્યા. એમાં આવી વાસ્તવિક... દરેક દ્રવ્યની પર્યાય તે સમયે (થાય છે).

પ્રવચનસારમાં એમ લખ્યું છે,... દિવ્યધ્વનિનો સાર. એમાં ૧૦૨ ગાથા છે કે પ્રત્યેક દ્રવ્ય એટલે પદાર્થ, આત્મા કે પરમાણુ. ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ એવા છ દ્રવ્ય છે. તો દરેક દ્રવ્યની તે સમયે તે પર્યાય ઉત્પન્ન થવાનો એ કાળ છે. એનાથી ઉત્પન્ન થાય છે, નિમિત્તથી નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! સજાયા ફરે છેને, સજાયા કહે છે? નાઈ. તો કહે છે, સજાયો છે એ ચામડીને અડ્યો જ નથી. અને ચામડીમાં જે વાલ નીકળે છે એ વાલ સજાયાને અડ્યા જ નથી. શાંતિભાઈ! આવું ક્યાં સાંભળ્યું હતું દિલ્હીમાં? આહા..હા..! આવી વાત છે.

કહે છે, વીંછીનો ડંખ અહીંયાં થયો. વીંછી. તો વીંછીના ડંખના રજકણ આ શરીરને અડ્યા જ નથી. કેમકે શરીરની પર્યાય પોતાથી ભિન્ન છે અને વીંછીના ડંખની રજકણની પર્યાય રજકણથી ઉત્પન્ન થાય છે. એનાથી નહિ. આહા..હા..! ગજબ વાત છે. આ શરીરને અગ્નિ અડતી જ નથી એમ કહે છે. અગ્નિ. અગ્નિ લગાવેને. તો કહે છે કે અગ્નિ જે છે એની પર્યાય જે ઉષ્ણ છે એ શરીરને સ્પર્શતી જ નથી અને શરીરની પર્યાય છે તે અગ્નિને સ્પર્શતી જ નથી. આવું કોઈ દિ' સાંભળ્યું ન હોય, ધીરૂભાઈ આટલા વર્ષમાં.

શ્રોતા :- દાઝે તો ખરોને અગ્નિ લાગે એટલે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બિલકુલ નહિ એમ કહે છે. એ ઉષ્ણતા પરમાણુમાં થઈ છે, પોતાના આત્મામાં નહિ. અગ્નિથી નહિ અને એ ઉષ્ણતા આત્મામાં નથી. એ ઉષ્ણતા આત્માને સ્પર્શતી નથી અને આત્મા ઉષ્ણતાને સ્પર્શતો નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. એ પ્રમાણે ઘડાની પર્યાય કુંભારને સ્પર્શતી નથી, કુંભાર ઘડાની પર્યાયને સ્પર્શતો નથી. એ રીતે, એ દૃષ્ટાંતે. આહા..હા..! 'સર્વ દ્રવ્ય...' સર્વ દ્રવ્યમાં કોણ બાકી રહ્યું? અનંત આત્માઓ, નિગોદનો આત્મા. આહા..હા..! એના એક શરીરમાં અનંત આત્માઓ અને અનંત આત્માના પ્રત્યેક આત્માના તેજસ-કાર્માણ શરીર ભિન્ન. તો કહે છે કે એ આત્મા તેજસ-કાર્માણ શરીરને અંદરમાં સ્પર્શતો જ નથી. આહા..હા..! આવું.

શ્રોતા :- આટલો વિચાર કોણ કરે છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અને એ નિગોદમાં શરીર એક ઠેકાણે હો બધા, તોપણ અરૂપી પ્રભુ! આહા..હા..! એ કર્મની પર્યાયને સ્પર્શતો જ નથી અને નિશ્ચયથી તો જ્ઞાયક ભગવાન આત્મા રાગને પણ સ્પર્શ્યો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને રાગ છે એ ચૈતન્ય જ્ઞાયકમૂર્તિ જ્ઞાનરસને સ્પર્શ્યો નથી. આવી વાતું હવે. આહા..હા..!

'**બધાંય દ્રવ્યો સ્વપરિણામપર્યાયે ઊપજતાં થકાં,...**' જુઓ, દરેક દ્રવ્ય પોતાના સમયે, પોતાને કાળે, પોતાના પરિણામથી ઊપજતાં થકાં, '**નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે...**' વિકાર અંદર થયો તો કર્મ નિમિત્તભૂત એના દ્રવ્યસ્વભાવથી વિકાર થયો કે પોતાના સ્વભાવથી? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**જો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવેથી ઊપજતાં હોય તો...**' કર્મ જે જડ છે એના નિમિત્તે અહીંયાં જે વિકાર થયો તો નિમિત્તભૂત દ્રવ્ય જે કર્મ, '**તો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના આકારે તેમના પરિણામ થવા જોઈએ.**' તો પરિણામમાં જે વિકાર થાય છે, એ કર્મ જડ છે તો જડને આકારે વિકાર થવો જોઈએ. આહા..હા..! જડના સ્વભાવે વિકાર થવો જોઈએ. આવી વાતું! મારી નાખ્યા અનાદિકાળથી. આ કર્યું ને આ કર્યું. જાય ચોર્યાશીના અવતારમાં. અહીં પૈસા હોય લાખો, કરોડો, અબજો. આહા..હા..! અને મેં કર્યું... મેં કર્યું.. એવું મિથ્યાત્વસેવન એના પરિણામમાં ભવાબ્ધિ-ભવરૂપી દરિયામાં જાવ રખડવા. આહા..હા..!

સત્ય શ્રદ્ધા વિના મિથ્યાશ્રદ્ધાથી ચાર ગતિ છે. નિશ્ચયથી તો મિથ્યાશ્રદ્ધાથી નિગોદગતિ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કેમકે જેવો સ્વભાવ છે એવો સ્વીકાર્યો નહિ અને અન્યથા (પ્રકારે) સ્વીકાર્યો તો સત્યને એણે આળ આપી. કર્મથી વિકાર થાય છે. પોતાથી થયો છે તો કર્મથી થયો (એમ માનતા) એ આળ દીધી. કર્મને આળ દીધી. કર્મથી થયો જ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અને પોતામાં રાગ થયો તો રાગ દયા, દાન, વ્રત આદિ એનાથી અહીંયા ધર્મ થયો (એમ માન્યું) એ ચૈતન્યને આળ દીધી. આહા..હા..! અને આળને કારણે, મિથ્યાશ્રદ્ધાને કારણે નિગોદમાં ડુંગળી અને લસણમાં ઊપજે છે, તો કહે છે કે તેં તારી ચીજને આળ આપી, તો તારી ચીજ જ્યાં ગઈ એને બીજો જીવ, તું આત્મા છે એમ નહિ માને. તારા આત્માને તેં આળ દીધી તો બીજો જીવ, ત્યાં આ અનંત નિગોદ આત્મા છે એમ નહિ માને. ન્યાય સમજ્યા ભાઈ? આહા..હા..!

એ સંપ્રદાયમાં કહેતા હતા. જે આત્માને આળ આપે છે કે હું પરનો કર્તા છું અને પરથી મારામાં થાય છે એ આત્માને આળ દે છે, અભ્યાખ્યાન—આળ દે છે. આળ સમજો છો? શું કહે છે? આરોપ દે છે, દોષારોપણ કરે છે. એ દોષારોપણનું ફળ નિગોદમાં જાશે તો નિગોદમાં બીજો જીવ એને જીવ છે એમ નહિ માને. કારણ કે એણે પોતાનું સ્વરૂપ નહોતું માન્યું, ઊંધું માન્યું હતું. તો એનો જીવ જ્યાં જાશે, નિગોદમાં કોણ માને? એ તો જૈનમાં વળી સાંભળ્યું. એક શરીર. ડુંગળી-લસણની એક કટકી આટલી. એમાં અસંખ્ય શરીર. અંગુલના અસંખ્યભાગમાં અસંખ્ય શરીર અને એક શરીરમાં સિદ્ધ કરતા અનંતગુણા જીવ અને એક જીવની સાથે અનંતા તેજસ પરમાણુ, કાર્માણના અને તેજસના. એ પ્રત્યેક રજકણ, એક રજકણ બીજા રજકણને સ્પર્શતો નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! એ રજકણ આત્માને સ્પર્શતો નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ આંગળીમાં પરમાણુ છેને? આ રજકણ છેને? એક

નથી અનંત છે. તો એક રજકણ જે છે એ બીજા રજકણને અડ્યો જ નથી.

શાસ્ત્રમાં એવો લેખ છે તો બધા તકરાર કરતા હતા કે એક પરમાણુ છે, એમાં બે ગુણ ચીકાશ છે પર્યાયમાં. તો ચાર ગુણ ચીકાશવાળા પરમાણુ હોય તો ચારગુણ અહીં થઈ જાય છે. તો કહે છે કે જુઓ, એમાં ચાર ગુણ છે તો અહીંયાં ચાર ગુણ થયા. મોટી ચર્ચા થઈ હતી. શાંતિલાલ દેસાઈ છેને એક, નહિ? મૂળશંકરભાઈના ભાઈ. ત્યાં રહે છેને. એ આવ્યા હતા એક ફેરી ત્યાંથી લઈને. એ બાજુથી. પરમાણુ એક છે. નાનો પરમાણુ છે એમાં તો પર્યાય શુદ્ધ છે, હવે જ્યારે સ્કંધમાં આવશે તો વિભાવ થઈ જશે. એમાં પરમાણુ સ્થૂળ થયો છે. છૂટો પરમાણુ છે એ તો સૂક્ષ્મ રહ્યો, એમાં સ્થૂળતા ન આવી અને અહીં આવ્યો તો સ્થૂળતા થઈ. અહીં આવ્યા તો સ્થૂળતા થઈને? કે નહિ કીધું. એ આમાં દરેક પરમાણુ સ્થૂળપણે રહ્યા છે. પોતાને કારણે સ્થૂળપણે રહ્યા છે. સ્થૂળમાં આવ્યો માટે સ્થૂળ થયો (એમ નથી). મોટી ચર્ચા. સમજાણું કાંઈ? કેમકે શાસ્ત્રમાં એવો લેખ છે. ગુણ અધિક. બે ગુણ અધિક હોય પરમાણુમાં, એ બીજા પરમાણુને ચાર (ગુણપણે) પરિણમાવે છે. એવો પાઠ છે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા એ અધિકાર.. અમારે તો ઘણા વર્ષથી ચાલે છે. શાસ્ત્રમાં એવો લેખ છે. એક નાનો રજકણ છેને અને નાના રજકણમાં તો સૂક્ષ્મતા છે અને સ્થૂળમાં આવે છે તો સ્થૂળ થઈ જાય છે. તો સ્થૂળમાં આવ્યો તો સ્થૂળ થયો? તો કહે છે કે એ સ્થૂળની પર્યાય થઈ પરમાણુમાં એ આ સ્થૂળ શરીર અને બીજો રજકણ તો અડ્યો જ નથી. અને સ્થૂળ રજકણ જે બીજા છે એ સ્થૂળ પરમાણુ થયા એને અડ્યા નથી. આ વાત. આહા..હા..! આવી વાત છે.

એ કહ્યુંને? કે 'બધાંય દ્રવ્યો...' તો એમાં એ પરમાણુ આવ્યાને? આહા..હા..! નિગોદના જીવમાં અક્ષરને અનંતમે ભાગે જ્ઞાનનો વિકાસ છે. તો કહે છે કે એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને કારણે એવી સ્થિતિ થઈ. એ અહીં ના પાડે છે. આહા..હા..! જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયને એ જ્ઞાનની હીણી દશા થઈ એ અડતી જ નથી અને કર્મની પર્યાય હીણી દશાને અડતી નથી. પોતામાં પોતાની પર્યાયથી હીણી દશા ઉત્પન્ન થવાની લાયકાતથી ઉત્પન્ન થઈ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? કેટલાક એમ કહે છેને ભાઈ! અમારું મગજ બહુ કામ નથી કરતું અને તમારું બહુ કરે છે તો અમને જ્ઞાનાવરણીયનું જોર છે. શું કહ્યું? શેઠ! કેટલાક એમ કહે છે કે તમને બહુ ખ્યાલ આવે છે અને અમને તો કાંઈ ખ્યાલ નથી આવતો. તો અમને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનું જોર છે. જૂઠ છે.

શ્રોતા :- વિચારની જરૂરત છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો ટાણા આવ્યા એટલે શેઠ કહેને. સાગરની માગણી છે. પણ અહીંયાં આવીને રહેવું સદાય, ત્યાં ચાલ્યા જાવ મફતના. ઉપાધિ.

શ્રોતા :- એ તો આવે છે, પણ ન આવતા હોય એના માટે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ન આવતા હોય એને અહીં લાવવા. જ્યાં તળાવ હોય ત્યાં પાણી પીવાનું હોય કે તળાવને ત્યાં લઈ જાવું છે? આહા..હા..! ગજબ વાત છે, ભાઈ! આહા..હા..!

અહીંયાં તો પર્યાય ભાષાને કાળે ભાષા થાય છે. એ ભાષાનો કર્તા પણ આત્મા નથી. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ, બાપુ! આહા..હા..! મહાસિદ્ધાંત આ ગાથા. બહુ સિદ્ધાંત. આહા..હા..! સ્કંધ મહા રજકણ છે અહીંયાં. સ્થૂળ છે. છૂટા પડી ગયા તો સૂક્ષ્મ થઈ ગયા. તો અહીંયાં સંયોગ હતો માટે સ્થૂળ થયા છે એમ નથી. એ પોતાની સ્થૂળ પર્યાયની ઉત્પત્તિ પોતાથી થઈ છે અને છૂટા પડ્યા તો સૂક્ષ્મની ઉત્પત્તિ પોતાથી થઈ છે. આહા..હા..! સર્વ દ્રવ્યની વાત કરી છેને. આહા..હા..!

અહીંયાં તો એમ પણ કહે છે કે કોઈ દવાના રજકણો આવ્યા તો તાવ ઉતરી ગયો અહીંયાં. શું કહે છે એ દવાને? ક્વિનાઈન, ક્વિનાઈન દવા નથી આવતી? તાવ ઉતરી જાય. તો અહીં તાવ ઉતર્યો તો ક્વિનાઈન આવી માટે તાવ ઉતરી ગયો એમ છે જ નહિ. એ પરમાણુમાં તાવ આવવાની પર્યાય હતી એ બદલવાની લાયકાતથી પોતામાં બદલી છે. એ ક્વિનાઈનથી નહિ. ધીરૂભાઈ! બહુ આકરું બધું. એ ક્વિનાઈનના રજકણ ભિન્ન છે. બધા દ્રવ્યો કહ્યાને? અને અહીં તાવ ઉતરવાના રજકણ છે એ ભિન્ન છે. તો તાવ ઉતરવાની પર્યાય થઈ એ પોતાથી થઈ છે. એ ક્વિનાઈનના રજકણથી નહિ. ક્વિનાઈનના રજકણ એને અડ્યા જ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- છતાં અમે માનીએ છીએ કે ક્વિનાઈનથી થયું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ મૂઢ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! એમ કહે છે. અરે! આ ક્ષુધા થઈને ક્ષુધા? તો દાળ-ભાત પડ્યા, ચુરમા પડ્યા તો ક્ષુધા શાંત થઈ એમ નથી એમ કહે છે. કનકભાઈ! અહીં તો મારગડા ભિન્ન છે, ભગવાન! આ ક્ષુધા એ રજકણની પર્યાય છે. ઉષ્ણ થઈ ક્ષુધા અને બીજા રજકણ આવ્યા તો એને અડતા નથી. છતાં ક્ષુધા શાંત થઈ તો એ પરમાણુની પર્યાયમાં એમ થવાની પર્યાય હતી તો શાંત થઈ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આખી દૃષ્ટિ પલટી જાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આખી દુનિયા પલટાવાની વાત છે, બાપુ! તારું તત્ત્વ પરને અડ્યું જ નથીને. શરીરને અડતું નથી, ડંખને અડતું નથી. તાવની પર્યાય જે થઈ એને આત્મા અડતો નથી. આહા..હા..! છરી, છરો-છરો. આમ કાણા પડી ગયાને છરા? તો કહે છે કે છરાની પર્યાય કાણા પડવામાં અડી જ નથી. આવું છે, ભાઈ પોપટભાઈ! આવો માર્ગ છે, બાપુ! જુઓ, આ છે જુઓ, આંગળી. તો કહે છે કે આંગળી એને અડી જ નથી. બધા દ્રવ્યો કહ્યાને? એ પોતાથી એવા કાણા પડવાની પર્યાય પોતાથી થઈ છે. આંગળીથી નહિ. આવો માર્ગ છે, પ્રભુ! ૩૭૨ ગાથા. ધીરૂભાઈ બરાબર મોકામાં આવ્યા છે આ ફેરી. બહેનના

જન્મદિને યાદ કર્યા હતા બેયને તમને. તમે કહી ગયા હતા કે અમે તે દિ' આવશું. પણ ભાઈ વળી વયા ગયા હશે ત્યાં રખડવા, વિલાયત. અમે તો યાદ કર્યા હતા. તમને તે દિ' કહ્યું હતુંને. ભાઈને ત્યાં આહાર કર્યો આપણે ત્યારે. કે અમે તે દિ' આવશું. આહા..હા..!

આ મહાસિદ્ધાંત. ઘડાને દૃષ્ટાંતે **'બધાંય દ્રવ્યો સ્વપરિણામપણે ઊપજતાં થકાં, નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે પોતાના સ્વભાવથી ઊપજે છે?'** તો કહ્યું કે કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજે તો કુંભારનો સ્વભાવ ઘડામાં આવવો જોઈએ. કુંભાર ક્રોધી હો, માની હો, વિષય-વાસનાવાળો હોય તો એનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ. નિમિત્તથી ઘડો ઉત્પન્ન થયો જ નથી. આહા..હા..! **'અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે પોતાના સ્વભાવથી ઊપજે છે? જો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજતાં હોય તો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના આકારે તેમના પરિણામ થવા જોઈએ.'** તો જડનો જે સ્વભાવ છે, એમ. અહીંયાં વિકાર થાય તો જડનો સ્વભાવ અહીં આવવો જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અક્ષરો લખે છે. તો કહે છે કે અક્ષર છે એ કાગળને અડતા જ નથી અને અક્ષર લખનારનો હાથ અક્ષરને અડતા જ નથી અને હાથ હલે છે એ આત્મામાં જે રાગ છે તો રાગ હાથને અડતો જ નથી. આહા..હા..! ભારે કામ આવું!

'અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી.' જુઓ, **'પરંતુ એમ તો થતું નથી,** કારણ કે **અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી.'** અમે તો એમ કહીએ છીએ કે કોઈ દ્રવ્યની પર્યાય બીજા દ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થાય છે એમ અમે જોતા નથી. તું આંધળી આંખે જોતો હોઈશ. વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૫, સોમવાર, તા. ૧૭-૧૦-૧૯૭૭, ગાથા-૩૭૨, પ્રવચન નં.૪૮૧

સમયસાર, ૩૭૨ ગાથા. ફરીને લઈએ મૂળ શ્લોક.

अण्णदविएण अण्णदवियस्स णो कीरए गुणुप्पाओ।
तम्हा दु सव्वदव्वा उप्पज्जंते सहावेण।।३७२।।
કો દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને ઉત્પાદ નહિ ગુણનો કરે,
તેથી બધાંયે દ્રવ્ય નિજ સ્વભાવથી ઊપજે ખરે. ૩૭૨.

'ટીકા :-' એની ટીકા. '**વળી જીવને પરદ્રવ્ય રાગાદિ ઊપજાવે છે એમ શંકા ન કરવી;...**' આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ હોવા છતાં એમાં રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય છે એ પોતાના અપરાધથી થાય છે. કર્મ એને રાગ-દ્વેષ કરાવે છે એમ નથી.

શ્રોતા :- ઘરના માણસો અનુકૂળ ન હોય તો આકુળતા થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ અનુકૂળ ન હોય એને માટે રાગ-દ્વેષ થાય (એમ નથી), એ તો નોકર્મ છે. એ તો ક્યાંય રહી ગયું. નોકર્મ બાહ્યના. સ્ત્રી-કુટુંબ પ્રતિકૂળ હોય અને રાગ-દ્વેષ એનાથી થતા જ નથી. એ તો નોકર્મમાં ગયું. અહીંયાં તો અંદરમાં કર્મ જડ છે એ આત્માને દોષ—દયા, દાન, વ્રત, કામ, ક્રોધ, પુણ્ય, પાપના ભાવ એ કર્મ ઊપજાવે છે એમ શંકા ન કરવી. ડાલચંદજી! સમજાય છે કાંઈ?

'**જીવને પરદ્રવ્ય...**' પરદ્રવ્ય શબ્દે કર્મ આદિ. રાગાદિ—રાગ-દ્વેષ, વિષય-વાસના, માન-માયા-લોભ આદિ ઉત્પન્ન થાય છે એ પરદ્રવ્ય ઊપજાવે છે એમ શંકા ન કરવી. આહા..હા..! કહો, શેઠ! બીડી, તમાકુ, બાયડી, છોકરાનો અહીંયા પ્રશ્ન નથી. અહીંયાં તો અંદર કર્મ જે છે પરદ્રવ્ય એ આત્માને રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય-પાપનો ભાવ ઊપજાવે છે એ શંકા ન કરવી. આત્મા પોતાના પર્યાયમાં નબળાઈને લઈને, અપરાધને લઈને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન કરે છે. સુમેરુમલજી! આહા..હા..! એમ જ્ઞાનીને પણ, ધર્મીજીવને પણ આત્મજ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન થયું છતાં એને હજી રાગ-દ્વેષ થાય છે. વીતરાગતા નથી એથી એને હજી રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય છે તો એ કર્મને લઈને થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! પરદ્રવ્ય શું કરે? પરદ્રવ્ય પોતાની રાગ-દ્વેષની પર્યાયને પરદ્રવ્ય અડતું જ નથી, સ્પર્શતું જ નથી. ડાલચંદજી! આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ?

અજ્ઞાનીને પણ મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષ થાય છે એ પોતાના અપરાધને લઈને થાય છે. કર્મને લઈને એ મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષ કરે છે એમ છે નહિ. 'કર્મ બિચારે કૌન? ભૂલ મેરી અધિકાઈ.' કર્મ જડ એ શું કરે? સમજાય છે કાંઈ? એમ ધર્મીને પણ, સમ્યગ્દૃષ્ટિ અને જ્ઞાનીને પણ પોતાના સ્વરૂપનું ભાન થયું (કે) હું આનંદ છું, જ્ઞાન છું, શાંતિ છું એવી દશામાં પણ જે એને હજી રાગ-દ્વેષ આસક્તિના થાય છે એ કર્મને લઈને થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ?

શ્રોતા :- થાય તો છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- થાય છેને. પૂર્ણ વીતરાગ ન હોય તો મુનિ છે છઠ્ઠે ગુણસ્થાને એને પણ હજી પંચમહાવ્રતના પરિણામ રાગ એ અશુચિ થાય છે. થાય છે છતાં એ કર્મને લઈને થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? જેને આત્મજ્ઞાન સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ એનું જ્ઞાન જ નથી, સમ્યગ્દર્શન નથી એને તો મિથ્યાત્વભાવ પુણ્યના ભાવમાં ધર્મ, પાપના ભાવમાં મજા એવો જે મિથ્યાત્વભાવ એ કર્મને લઈને ઊપજે છે એમ નથી.

સુમેરુમલજી! આહા..હા..! અને અમૃતચંદ્રાચાર્યે કહ્યુંને ગાથામાં? કે અમે મુનિ છીએ, આત્મજ્ઞાની છીએ, અમે છઠ્ઠે ગુણસ્થાને આનંદસ્વરૂપ જે મુનિને યોગ્ય એ આનંદનું ભાન છે, વેદાય છે છતાં અનાદિ અશુદ્ધતાની કલ્માષિતા અમને ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! પહેલું આવી ગયું છે ઈ. સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..!

મુનિદશા એટલે? જેણે આત્માના આનંદને શુદ્ધ ચૈતન્યઘનને અંતરમાં સ્વસંવેદન દ્વારા (વેદ્યો છે). સમકિતીને સ્વસંવેદન હોય છે, પણ થોડું હોય છે અને પાંચમા ગુણસ્થાનવાળા શ્રાવક, સાચા શ્રાવક હોં! વાડાના નહિ, એને સ્વસંવેદન આત્માના શાંતિ અને આનંદનું વેદન ચોથા ગુણસ્થાન કરતા પાંચમાને વધારે હોય છે અને મુનિને તો પ્રચુર સ્વસંવેદન હોય છે. એ પાંચમી ગાથામાં આવે છે. મુનિ કહે છે, આચાર્ય કુંદકુંદાચાર્ય (કે) હું મારા પ્રચુર સ્વસંવેદનના અતીન્દ્રિય જ્ઞાનના, આનંદના સ્વાદથી એ મારો વૈભવ છે એનાથી હું સમયસાર કહીશ. એને પણ જે વિકલ્પ આવ્યો છે એ અશુદ્ધ છે. એને પણ એ અશુદ્ધતાનું વેદન છે. સમજાય છે કાંઈ?

ત્રીજી ગાથામાં આવ્યુંને? ત્રીજો કળશ, ત્રીજો કળશ. '**कल्माषितायाम**' આહા..હા..! જેને આત્માના અતીન્દ્રિય આનંદ, પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ એની સન્મુખ થઈને સ્વ નામ શાંતિ અને આનંદનું સં-વેદન નામ પ્રત્યક્ષ વેદન છે. આહા..હા..! એ મુનિરાજ પણ એમ કહે છે... આહા..હા..! મારે પણ હજી હું સાધક છું, મને પણ હજી સાધકમાં બાધકનો રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. એ અનાદિની અશુદ્ધતાથી ઉત્પન્ન થાય છે. એ અશુદ્ધતા કદી અનંતકાળમાં મારે ગઈ નથી. આહા..હા..! જેટલી ગઈ છે એટલી ગઈ છે. સુમેરુમલજી! આહા..હા..! પણ મારી પર્યાયમાં મને જે કલ્માષિત દુઃખરૂપ ભાવ થાય છે એને હું વેદું પણ છું. કેમકે વેદન મારું છે ઈ. એ પરિણમન પણ મારું છે અને વેદન પણ મારું છે. એ સ્થિતિને હવે હું આ સમયસારની ટીકા કરવાના કાળમાં એ મલિનતા નાશ થાવ એમ મારી ભાવના છે. આહા..હા..! પાઠ તો એવો છે કે ટીકા કરતાં એ મલિનતાનો નાશ થાવ. પણ કાંઈ ટીકા કરતા એ મલિનતા (નાથ નથી થતી કેમકે) એ તો વિકલ્પ છે, રાગ છે. સમજાય છે કાંઈ? એનો અર્થ એ છે કે મારું જોર આનંદસ્વરૂપ દ્રવ્યદૃષ્ટિ ઉપર પડ્યું છે. મેં મારા ધ્રુવને ધ્યેયમાં લઈ લીધો છે. આહા..હા..! મારો પ્રભુ દ્રવ્યસ્વભાવ... એ આવ્યું છે હમણાં, દ્રવ્યસ્વભાવથી તો હું નિર્મળ છું. મારી દૃષ્ટિનો વિષય છે દ્રવ્ય એ તો નિર્મળ પૂર્ણાનંદ છે. પણ મારી પર્યાયમાં હજી હું સાધક છું તેથી મને રાગની '**कल्माषितायाः**' મેલ ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! અને એ રાગનું, હું મુનિ છું છતાં મારી અપૂર્ણતાને લઈને જે રાગ થાય તેનું વેદન પણ મને છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એમાં ત્રણ પ્રકાર બેને લખ્યા છે, પણ આપણે એ વાત ઘણીવાર આવી ગઈ છે કે એક તો ધર્મી જીવ, સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ પૂર્ણ આનંદનો નાથ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ. પૂર્ણસ્વરૂપ કૃતકૃત્ય

આનંદ એના ઉપર સમ્યગ્દષ્ટિની તો દૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! એક વાત. અને એની પર્યાયમાં શુદ્ધતા જેટલી વસ્તુ જે છે, ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એનો આશ્રય લઈને જેટલી શુદ્ધતા પ્રગટી છે એનું પણ મને વેદન છે અને મને જેટલી અશુદ્ધતા થાય છે એનું પણ મને વેદન છે. આહા..હા..! સુમેરુમલજી! આહા..હા..! છેને? ત્રીજો શ્લોક છે. ત્રીજો કળશ છે પહેલા શરૂઆતમાં.

'**ટીકાકાર આ ગ્રંથનું વ્યાખ્યાન કરવાના ફળને ચાહતાં પ્રતિજ્ઞા કરે છે :-**' જુઓ, ગુજરાતી છે ભાઈ? સુમેરુમલજી! ગુજરાતી છે? એ ચોથે પાને છેલ્લી બે લીટી. '**શ્રીમાન્ અમૃતચંદ્ર આચાર્ય કહે છે...**' છે? ડાલચંદજી! ચોથે પાને. ગુજરાતી છે? ભલે હિન્દી હો. હિન્દી હોય તોપણ... '**શ્રીમાન્ અમૃતચંદ્ર આચાર્ય કહે છે કે આ સમયસાર (શુદ્ધાત્મા તથા ગ્રંથ)ની વ્યાખ્યા (કથની તથા ટીકા)થી જ મારી અનુભૂતિની અર્થાત્ અનુભવનરૂપ પરિણતિની પરમવિશુદ્ધિ થાઓ.**' છે? કેવી છે તે પરિણતિ? '**પરપરિણતિનું કારણ મોહ નામનું કર્મ તેના ઉદયરૂપ વિપાકને લીધે...**' આહા..હા..! '**મારા અનુભાવ્ય રાગાદિ પરિણામોની વ્યાપ્તિ મને છે.**' આહા..હા..! મુનિ કહે છે આચાર્ય. મને રાગ છે... રાગ છે... આ ટીકા કરવાનો વિકલ્પ (રાગ છે). આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? એ '**પરિણામોની વ્યાપ્તિ મને છે. તેનાથી નિરંતર કલ્માષિત છે.**' આહા..હા..! ચોથા ગુણસ્થાનની તો વાત શું કરવી? ત્યાં તો રાગ વિશેષ છે, પણ અહીં તો મુનિરાજ એમ કહે છે. આહા..હા..! જે અતીન્દ્રિય આનંદના ઝૂલે ઝૂલે છે એ વીતરાગી સંત એમ કહે છે કે મારી પરિણતિ, મારી પર્યાયમાં... આહા..હા..! મને રાગ-દ્વેષ આદિ, રાગાદિની વ્યાપ્તિ છે, રાગ મારામાં છે. આહા..હા..! તેનાથી નિરંતર મેલી છે. ડાલચંદજી! છે? હજી તો શરૂઆત કરતા (આમ કહે છે). આહા..હા..! મેલી છે.

અને હું કેવો છું? મારી પરિણતિ મેલી છે હજી રાગ (છે). આહા..હા..! પણ '**હું કેવો છું?**' '**शुद्धचिन्मात्रमूर्तेः**' '**દ્રવ્યદૃષ્ટિથી શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર મૂર્તિ છું.**' દ્રવ્યદૃષ્ટિથી તો હું ચૈતન્ય આનંદની મૂર્તિ છું, પણ પર્યાયમાં મને રાગ થાય છે એ મેલ છે. એનું મને વેદન છે હજી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? કેમકે હું હજી સર્વજ્ઞ અને વીતરાગની દશાપણે થયો નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! તો પછી પાંચમે ગુણસ્થાને અને ચોથે ગુણસ્થાને સમકિતીને તો ઘણો રાગ છે. આને તો એ સંજ્વલનનો રાગ થોડો છે. અને સમકિતી જ્ઞાનીને ચોથે ત્રણ કષાયનો રાગ છે. પાંચમે ગુણસ્થાને બે કષાયનો રાગ છે, આ છઠ્ઠાને એક કષાય સંજ્વલનનો રાગ છે. આહા..હા..! એ એમ કહે છે. આહા..હા..! કેમકે મારી દૃષ્ટિનો વિષય છે એ તો શુદ્ધ પરિપૂર્ણ દ્રવ્ય છે. એમાં તો અપૂર્ણતા પણ નથી, શુદ્ધતાની પર્યાય પ્રગટી એ પણ એમાં નથી, મલિનતા તો ત્રણકાળમાં એમાં નથી. પણ મારી દશા.. આહા..હા..! મારી પર્યાયમાં.. આહા..હા..! '**कल्माषितायाः**' આહા..હા..! કલુષિત

પર્યાય છે. કલુષિત. મુનિ છે એને કાંઈ અશુભ કલુષિત નથી. એને અશુભ તો છે નહિ, પણ આ શુભવિકલ્પ જે ઉઠે છે એ કલુષિત-મેલી છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**ભાવાર્થ :- આચાર્ય કહે છે કે શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ તો હું શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર મૂર્તિ છું. પરંતુ મારી પરિણતિ...**' પર્યાય. આહા..હા..! ત્રણ કષાયનો નાશ અને વીતરાગદશા છે. પૂર્ણ વીતરાગતા નથી. '**મોહકર્મના ઉદયનું નિમિત્ત પામીને...**' જોયું! મોહકર્મનું નિમિત્ત છે. એણે કરાવ્યો નથી મને વિકાર. આહા..હા..! '**મોહકર્મના ઉદયનું નિમિત્ત પામીને મેલી છે—રાગાદિસ્વરૂપ થઈ રહી છે.**' આહા..હા..!

શ્રોતા :- દુઃખનું વેદન થાય?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- દુઃખ વેદે છે એમ કહે છે. મને દુઃખ વેદાય છે એટલું રાગનું, આકુળતા છે. આહા..હા..! મારો નાથ નિરાકુળ છે એવું મને દૃષ્ટિમાં આવ્યું છે પણ મારી દશામાં મને રાગ છે એનું એટલું કર્તાપણું પણ છે અને એટલું ભોક્તાપણું પણ છે. પ્રવચનસાર ૪૭ નયમાં આવે છે એ. ૪૭ નય છેને ત્યાં. તો મુનિને પણ જેટલો રાગ થાય તેનો કર્તા પણ છે અને તેનો ભોક્તા-વેદનારો પણ છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! અહીં તો સમય સમયના લેખા છે. આહા..હા..!

'**તેથી શુદ્ધ આત્માની કથનીરૂપ જે આ સમયસાર ગ્રંથ છે તેની ટીકા કરવાનું ફળ એ ચાહું છું કે મારી પરિણતિ રાગાદિ રહિત થઈ શુદ્ધ થાઓ,...**' રાગ છે પ્રભુ મને હજી. આહા..હા..! હું છદ્મસ્થ મુનિ છું, મને રાગનું દુઃખનું વેદન છે. રાગ કહો, આકુળતા કહો, દુઃખ કહો. આહા..હા..! મારી આનંદની પરિણતિ પ્રગટી છે, પણ પૂર્ણ આનંદની દશા નહિ હોવાથી મને રાગના દુઃખનું પણ વેદન છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..!

જ્યાં દૃષ્ટિના વિષયની વ્યાખ્યા ચાલે ત્યાં એમ કહેવાય કે પ્રભુ પૂર્ણાનંદનો નાથ છે એનો અનુભવ થયો, એને રાગ નથી હવે. એ તો કઈ અપેક્ષાએ? દૃષ્ટિ અને દૃષ્ટિના વિષયની અપેક્ષાએ. પણ સાથે જે જ્ઞાન થયું એ જ્ઞાન તો પર્યાયમાં જેટલો રાગ છે એટલું મને દુઃખ છે એમ જ્ઞાન જાણે છે. ડાલચંદજી! પહેલા કરતા મોઢામાં ફેર પડી ગયો છે હોં! આઠ વર્ષ થયા. જરીક નબળાઈ લાગે છે. આઠ વર્ષ થયાને? કેટલા વર્ષ થયા? ઉંમર. ૭૪? ૭૬. પહેલાં કરતા ફેર છે. એક જણો કહેતો હતો કે માલચંદજીને ઓળખી શક્યો નહિ. જરીક મોઢામાં ફેર છે. શરીર છે જડ-માટી-ધૂળ. એની દશા જે સમયે જે રહેવાની તે રહેવાની તે રહેવાની અને રહેવાની. એની રાખી સંભાળ કરે રહે, ત્રણકાળમાં રહી શકે નહિ. આહા..હા..!

અહીં તો પ્રભુ એમ કહે છે કે હું દ્રવ્યસ્વભાવે તો શુદ્ધ ચૈતન્ય છું, પરિપૂર્ણ છું. જેમાં શુદ્ધતાની પર્યાયનો પણ જેમાં અભાવ છે. જેમાં અશુદ્ધતાનો તો અભાવ છે, પણ શુદ્ધતા જે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની નિર્મળતા પ્રગટી છે એનો પણ દ્રવ્યમાં તો અભાવ છે.

આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? પણ મારી પરિણતિ જે પર્યાય વર્તમાન દશા એને જ્યાં હું જોઉં છું ત્યાં કલ્માષિત-મેલી, દુઃખરૂપ ભાસે છે. આહા..હા..! તો હું આ ટીકા કરતા એ મારી કલુષિતતાનો નાશ થાવ. એમ કહ્યું છે એ પણ અપેક્ષિત છે. ટીકા કરતા એનો અર્થ? ટીકા કરવામાં તો વિકલ્પ છે. પણ ટીકા કરવાના કાળમાં મારું જોર સ્વભાવ ઉપર જાય છે. સુમેરુમલજી! આહા..હા..! ગુજરાતી સમજે છે મારા બહેન? આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? છે?

'રાગાદિ રહિત થઈ શુદ્ધ થાઓ, મારા શુદ્ધ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થાઓ.' પર્યાયમાં હોં! દ્રવ્યમાં તો શુદ્ધ જ છે. આહા..હા..! દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એ તો આનંદકંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ શુદ્ધ પવિત્રનો પિંડ છે ત્રિકાળમાં. નિગોદમાં હો કે દેવમાં હો, એ દ્રવ્ય તો શુદ્ધ ચૈતન્યઘન જ છે એ તો. પૂર્ણ વસ્તુ જ પડી છે. આહા..હા..! પણ મારી પર્યાયમાં જે ફેરફાર થયો, નિગોદમાંથી નીકળીને હું મનુષ્ય થયો તો હજી મારી પર્યાયમાં અનાદિની અશુદ્ધતા હજી પર્યાયમાંથી ગઈ નથી. જો એ અશુદ્ધતા જાય તો તો કેવળજ્ઞાન થઈ જાય. ડાલચંદજી! આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? એ આમાં દાખલો આપ્યો છે.

અહીંયા ટીકા. **'જીવને પરદ્રવ્ય...'** એટલે કર્મ. ચાલતો અધિકાર. ૩૭૨. આવ્યું? ૩૭૨. આહા..હા..! જીવ એટલે આત્મા. મારા આત્માને કે કોઈપણ આત્માને **'પરદ્રવ્ય રાગાદિક ઊપજાવે છે...'** રાગ-દ્વેષ, વિષય-વાસના. સમકિતી જ્ઞાની છે ભરત ચક્રવર્તી, પણ છતાં હજી છન્નું હજાર સ્ત્રીનો વિષયનો રાગ છે. સમજાય છે કાંઈ? અને એટલું દુઃખ પણ વેદે છે. આહા..હા..! ક્ષાયિક સમકિતી શ્રેણિક રાજા નરકમાં છે અત્યારે. તીર્થંકર થવાના આવતી ચોવિસીમાં. તીર્થંકરગોત્ર બાંધીને ગયા છે, પણ જેટલો એ આત્માનો દ્રવ્યનો આશ્રય લઈને સમકિત થયું છે એટલી તો શુદ્ધતાના આનંદનું વેદન છે. ત્યાં આગળ પ્રતિકૂળ સંયોગ છે એનું વેદન નથી. સંયોગને તો અડતા પણ નથી એ. પણ પોતાની પર્યાયમાં જેટલો કમજોર છે રાગ અને દ્વેષ થાય છે એનું વેદન છે. આહા..હા..! જો ન હોય તો અતીન્દ્રિય આનંદનું પૂર્ણ વેદન હોવું જોઈએ. ન્યાય-લોજિક સમજાય છે કાંઈ? એ અહીં કહે છે.

'જીવને પરદ્રવ્ય રાગાદિ...' છેને? રાગ-દ્વેષ, વિષય-વાસના એ **'પરદ્રવ્ય રાગાદિક ઊપજાવે છે એમ શંકા ન કરવી;...'** આહા..હા..! પરદ્રવ્ય શું કરે? સ્વદ્રવ્યની અંદર પરદ્રવ્ય તો ઉપર ઉપર ફરે છે. અંદર પેસતું નથી. પેસ્યા વિના વિકાર શી રીતે કરે? સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! **'કારણ કે અન્ય દ્રવ્ય વડે અન્ય દ્રવ્યના ગુણનો...'** એટલે પર્યાય લેવી ત્યાં. ગુણ એટલે પર્યાય. **'અન્ય દ્રવ્ય વડે અન્ય દ્રવ્યના ગુણનો ઉત્પાદ કરાવાની અયોગ્યતા છે;...'** આહા..હા..! અનેરા દ્રવ્યથી અનેરા દ્રવ્યમાં પર્યાયની અવસ્થાની ઉત્પત્તિ થવાની અલાયકાત છે. આહા..હા..! ભાષા તો સાદી છે. કેમ ભાઈ? સુમેરુમલજી! ગાથા હિન્દી ચાલી હતી કાલે, પણ આજે ગુજરાતી લીધી. એટલે શરૂઆત કરી. પહેલા

કાલે લીધું હતું પણ પાછું ઉતરેને.. આહા..હા..!

ભગવંત! કહે છે, સાંભળ તો ખરો. આહા..હા..! કેટલો સિદ્ધાંત મૂક્યો છે! એક દ્રવ્ય આત્મા એને અનેરું દ્રવ્ય કર્મ, શરીર, વાણી, મન, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ પોતાની પર્યાયમાં વિકાર ઊપજાવે એ અલાયકાત છે, એ અયોગ્ય છે. પરમાં પરને પરમાં આને વિકાર ઉપજાવે તે અયોગ્યતા છે અને આત્મામાં પર વિકાર ઉપજાવે એ પણ આત્મામાં અયોગ્યતા છે. આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ, બાપુ! વીતરાગમાર્ગ આહા..હા..!

'**અન્ય દ્રવ્ય વડે...**' અનેરી ચીજ વડે, અનેરી ચીજમાં ગુણ એટલે પર્યાય. પર્યાયનો ઉત્પાદ. ઉત્પાદ છેને ત્યાં? ગુણ તો ઉત્પન્ન થતો નથી, ગુણ તો ત્રિકાળ છે. એની જે પર્યાય-અવસ્થા થાય છે એને અન્ય દ્રવ્ય વડે અન્ય દ્રવ્યના પર્યાયનો '**ઉત્પાદ કરાવાની અયોગ્યતા છે;...**' આહા..હા..! કર્મમાં, આત્માને પુણ્ય-પાપ ને રાગ-દ્વેષ કરાવે એવી કર્મમાં અયોગ્યતા છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! આ સિદ્ધાંત ભર્યા છે આટલા. '**કેમ કે...**' કારણ શું? કહે છે. '**સર્વ દ્રવ્યોનો સ્વભાવથી જ ઉત્પાદ થાય છે.**' દરેક દ્રવ્યના વિકારી પર્યાય કે અવિકારી પર્યાય પોતાના સ્વભાવથી જ થાય છે, પરને કારણે બિલકુલ નહિ. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ?

'**સર્વ દ્રવ્યોનો...**' અનંત આત્માઓનો, અનંત રજકણોનો, પરમાણુ આ. આ તો અનંત રજકણનો સ્કંધ છે એમાં એક એક રજકણ જે પોઈન્ટ ટૂકડો છેલ્લો. આહા..હા..! '**સર્વ દ્રવ્યનો સ્વભાવથી જ ઉત્પાદ થાય છે.**' પોતાની પર્યાયની સ્વભવનં પોતાની યોગ્યતાથી ત્યાં વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે. આહા..હા..! '**આ વાત દૃષ્ટાંતથી સમજાવવામાં આવે છે :**' હવે દૃષ્ટાંત કહે છે. '**માટી કુંભભાવે ઊપજતી થકી...**' માટી જ્યારે ઘડારૂપે ઊપજે છે, માટી ઘડારૂપે ઊપજે છે. માટી દ્રવ્ય છે, ઘડો એની પર્યાય છે. આહા..હા..! માટી ઘડારૂપે ઊપજે છે. ઘડો કહે છેને? ઘટ. આહા..હા..! '**માટી કુંભભાવે...**' કુંભભાવે કીધુંને? એટલે ઘડાભાવે એટલે ઘડાની પર્યાય એ પણે '**ઊપજતી થકી શું કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજે છે...**' આહા..હા..! શું કુંભારના સ્વભાવથી ઘડો ઉત્પન્ન થાય છે? '**કે માટીના સ્વભાવથી ઊપજે છે?**' ભાષા તો સાદી છે, શેઠ!

શ્રોતા :- ભાવ તો ગંભીર છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ભાવ તો ગંભીર છે, ભગવાન! માર્ગ તો ગંભીર છે. આહા..હા..!

એક એક પ્રત્યેક પદાર્થ સ્વતંત્ર પોતાની વર્તમાન પર્યાય ઊપજવાને લાયકાત છે. પરથી લાયકાત એમાં છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અરે! એકેય વાતની ખબર ન મળે અને એને ધર્મ થઈ જાય. દયા પાળો, વ્રત કરો, અપવાસ કરો, ધર્મ થઈ જાય. ધૂળમાંય ધર્મ નથી. આહા..હા..! તને હજી ખબર નથી, ભાઈ! ભગવાન ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જેને એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક પ્રત્યક્ષ દેખ્યા. એ ભગવાનની દિવ્યધ્વનિમાં

આ આવ્યું. એ સંતો આડતિયા થઈને જગતને જાહેર કરે છે. સુમેરુમલજી! આહા..હા..! પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. આહા..હા..! ભગવાન તરીકે જ બોલાવે છે ૭૨ ગાથામાં. ૭૨ ગાથામાં આવ્યું છે. ભગવાન આત્મા. આહા..હા..! વસ્તુ તરીકે તો ભગવાનસ્વરૂપ જ છે. એની પર્યાયમાં ફેર છે. આહા..હા..! અને ભગવાનસ્વરૂપે ન હોય તો પર્યાયમાં અરિહંતપણું, ભગવાનપણું આવશે ક્યાંથી? ક્યાંય બહારથી લટકે છે તો આવે? સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! અરેરે! એવી વાત પણ મનુષ્યપણું જૈનમાં જન્મ્યા હોય એને સાંભળવા મળે નહિ. એ જિંદગી ચાલી જાય છે ઢોરની જેમ. સુમેરુમલજી! આહા..હા..! બાપુ! વીતરાગમાર્ગ ભાઈ! અલૌકિક માર્ગ છે, ભાઈ! આહા..હા..!

કહે છે, એ ઘડો ઊપજે છે એ '**કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે માટીના સ્વભાવથી ઊપજે છે?**' આહા..હા..! આ તો ઓલા વકીલો કોર્ટમાં કાયદા કાઢેને, એમ કાયદા કાઢે છે. મુનિરાજ કાયદા કાઢે છે. ભગવાન ત્રિલોકનાથના માર્ગનો નિરાવોયં ન્યાયમાર્ગ છે. એ કહે છે કે ભાઈ! એકવાર સાંભળ તો ખરો, બાપુ! આહા..હા..! એ માટીમાંથી ઘડો થાય છે એ '**કુંભારવના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે માટીના સ્વભાવથી ઊપજે છે? જો કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજતી હોય...**' માટી કુંભારના સ્વભાવે ઊપજતી હોય '**તે જેમાં ઘડો કરવાના અહંકારથી ભરેલો...**' કુંભાર તો ઘડો કરવાનો અહંકારી જીવ છે. કાંઈ ઘડો એ કરી શકતો નથી. આહા..હા..! આવી વાત! આખી દુનિયાનું અભિમાન લઈને પડ્યો. મેં કર્યું... મેં કર્યું... 'હું કરું હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.' ગાડુ ચાલતું હોય. ગાડુ સમજ્યા? નીચે કૂતરું હોય. એટલું અડતું હોય પાછળ તો જાણે ગાડુ મારાથી ચાલે છે. એમ અહીંયાં કહે છે કે પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. તું આત્મા દ્રવ્ય છો. એ દુકાને બેઠા જે પૈસા આવે, જાય ક્રિયા થાય એ તારી નહિ, તારાથી નહિ. આહા..હા..!

એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યની પર્યાયને કરી શકે નહિ. એમાં એની અયોગ્યતા છે. આ વાત સાંભળવી કઠણ પડે. આહા..હા..! બાપુ! મારગડા તો એવા માર્ગ છે. અરેરે! જિંદગીયું જગતની એમને એમ ચાલી જાય છે. આહા..હા..! ત્રણલોકનો નાથ સીમંધર ભગવાન બિરાજે છે મહાવિદેહમાં ત્યાં આ કુંદકુંદાચાર્ય ગયા હતા, આઠ દિન રહ્યા હતા અને આ સંદેશો લાવ્યા હતા. આહા..હા..! ઘરના માણસ ક્યાંય બહાર જાય તો છોકરા એમ કહે, બાપુજી! શું લાવ્યા? ક્યાં ગયા હતા? શું લાવ્યા? મારા માટે કાંઈ ઘડિયાળ લાવ્યા? શું કહેવાય કાંડે ઓલી લખવાની? ફાઉન્ટન પેન, કપડું લાવ્યા? આહા..હા..! અહીં કહે છે કે પ્રભુ! તમે ત્યાં જઈને શું લાવ્યા? આહા..હા..! ડાલચંદજી! ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય કહે કે હું આ લાવ્યો છું કે ઘડાનો કરનાર કુંભાર નથી. આહા..હા..! છે?

'**કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજતી હોય તો જેમાં ઘડો કરવાના અહંકારથી ભરેલો પુરુષ રહેલો છે અને જેનો હાથ...**' આમ ફરે છે ઘડો થવામાં. '**(ઘડો કરવાનો) વ્યાપાર**

કરે છે એવું જે પુરુષનું શરીર તેના આકારે ઘડો થવો જોઈએ.' તો કુંભારના સ્વભાવથી હાથ છે જેવું શરીર એને આકારે ઘડો થવો જોઈએ. એ તો માટીના આકારે ઘડો થાય છે. એ કુંભાર એનો કર્તા નથી. આવી વાત ગળે ઉતરવી. શેઠ કહેતા હતા કે બહુ મુશ્કેલ છે. પણ આ ઉતારવું પડશે. શેઠ! કહ્યું હતુંને કાલે?

શ્રોતા :- જે નહિ સાંભળે એ શું કરે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વાત તો ભાઈ આ છેને બાપા! આ તો જ્યારે સાંભળે ત્યારથી. ઓલા નથી કહેતા? સમજે ત્યારથી સવાર. એમ કહે છેને. આહા..હા..! અરેરે! ચોર્યાશીના અવતારમાં રખડતો-રખડતો મુસાફર અહીં આવી પડ્યો છે. આહા..હા..! આ તો એક ધર્મશાળા પાંચ-પચ્ચીસ-પચાસ વર્ષની છે. ભગવાન તો અનાદિ-અનંત નિત્ય છે. આહા..હા..! પ્રભુ તો અવિનાશી અનાદિ-અનંત છે. આહા..હા..! એ શસ્ત્રથી છેદાય નહિ, અગ્નિથી બળે નહિ, રાગથી મેલો થાય નહિ, એવો ભગવાન અંદર બિરાજે છે. આહા..હા..! ગીતામાં આવે છેને. 'નેનં છેદંતિ શસ્ત્રાણી' આવે છેને? આ બીજી વાત. આહા..હા..! એ તો ભાગ્યશાળી આવી ગયા. આહા..હા..! આવી ચીજ છે, પ્રભુ! આહા..હા..!

ભગવાન આત્મા કહે છે કે એની પર્યાયમાં રાગ-દ્વેષ થાય છે એ જો કર્મથી થતાં હોય તો કર્મનો સ્વભાવ એ પુણ્ય-પાપના ભાવમાં જડનો આવવો જોઈએ. ઘડો થવામાં કુંભાર જો કરતો હોય તો કુંભારનો સ્વભાવ ઘડામાં આવવો જઈએ. આહા..હા..! ઘડામાં કુંભારનો સ્વભાવ આવતો નથી, એ તો ભિન્ન રહે છે. ઘડામાં માટીનો સ્વભાવ આવે છે. આહા..હા..! પોપટભાઈ! આહા..હા..! આ તો ગુજરાતી ચાલે છેને. આહા..હા..!

'પરંતુ એમ તો થતું નથી,...' કુંભારના સ્વભાવે, માટીનો ઘડો કુંભારના સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થયો નથી. નહિતર કુંભારનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ. સમજાય છે કાંઈ? કોઈ ક્રોધી હોય, માની હોય, અભિમાની હોય તો એનાથી બન્યો હોય તો એમાં આવવું જોઈએ, માટીના ઘડામાં એનો ક્રોધ આદિ આવવો જોઈએ. આહા..હા..! ભગવાન! તને ખબર નથી, પ્રભુ! એ માટીનો ઘડો માટીથી થયો છે. કેમ માને? આહા..હા..! એ કહે છે. **'પરંતુ એમ તો થતું નથી,** કારણ કે **અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામનો...'** હોં! પરિણામ એટલે આ ગુણ લીધો હતોને પહેલો? અન્ય દ્રવ્યનો ગુણ નહોતો લીધો બીજી લીટીમાં? એ અહીં પરિણામ આવ્યું હવે. એ ગુણ કહો કે પરિણામ કહો. કોઈ **'અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે...'** કોઈ અન્યદ્રવ્ય, એ દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ. **'અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી.'** આહા..હા..! ગજબ વાત છે, બાપુ! અરેરે! સંપ્રદાયમાં આ વાત ચાલતી નથી, લોકોને મળતી નથી અને એમાંને એમાં કુટારામાં પડ્યા, અમે આ કરીએ. અહીં તો કહે છે કે પરની દયા તું પાળી શકતો નથી. જો પરની દયા પાળ તો તારો સ્વભાવ ત્યાં જવો જોઈએ. તેં રાગ કર્યો તો .. જીવ એમાં રાગ જવો

જોઈએ. બાપુ! એ તો એને કારણે એને આયુષ્યને અને શરીરને રહેવાનું છે તો રહે છે. તું જાણે કે મેં આની દયા પાળી. મિથ્યાશ્રદ્ધા અજ્ઞાન છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- માખીને પાણીમાંથી કાઢી નથી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ કાઢે? સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવો ઉપદેશ કઈ જાતનો હશે? ઓલું તો કહે કે વ્રત પાળો, અપવાસ કરો, ચોવિહાર કરો, છપરબી પાળો બ્રહ્મચર્ય. અરે! બાપુ એ તને ખબર નથી, ભાઈ! એ બધી ક્રિયાઓમાં રાગ છે, એ ધર્મ નથી. ભાઈ! તને ખબર નથી. આહા..હા..! અહીંયાં તો એ રાગનો કર્તા પણ તું છો, કર્મ નહિ. આહા..હા..! છે?

'**ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી.**' અનેરા તત્ત્વમાં અનેરા તત્ત્વને કારણે પર્યાય ઉત્પન્ન થાય તે જોવામાં આવતી નથી. ગજબ વાત છે. પાણી ઊનું થાય છે એ અગ્નિથી થાય છે તેમ જોવામાં આવતું નથી. સુમેરુમલજી! આહા..હા..! પાગલ જ કહે હોં! પાગલ લોકો પાગલ જ કહે. આહા..હા..! મગજ ફરી ગયા છે બિચારાના અજ્ઞાનમાં, મિથ્યા શ્રદ્ધામાં ગાંડા-પાગલ થઈ ગયા છે. અમે પરની દયા પાળી, અરે! પ્રભુ! સાંભળ તો ખરો. પરનો આત્મા અને પરનું શરીર, એની પર્યાય એનાથી થાય કે તારાથી એની પર્યાય થાય? આહા..હા..!

'**અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામનો...**' જોયું! પરિણામ આવ્યા પર્યાય. '**ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી. જો આમ છે તો પછી માટી કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજતી નથી,...**' આહા..હા..! '**પરંતુ માટીના સ્વભાવથી જ ઊપજે છે...**' ઘડો તો માટીના સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થયો છે. આહા..હા..! અરે! આ ગાંડા પાગલ જ કહે લોકો. હવે નજરે જોઈએ છીએ કે કુંભાર આવે તો ઘડો થાય અને તમે કહો કે કુંભારથી થયો નથી. સાંભળને પ્રભુ!

શ્રોતા :- વકીલ આવે તો કેસ ચાલે... અસીલ લાવે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કોણ અસીલ લાવે અને કોણ દે? આહા..હા..! અસીલને જીતાવે વકીલ પૈસા લઈને. ધૂળમાંય નથી. કહે છે સાંભળને. રામજીભાઈ વકીલ હતાને મોટા. ૩૦ વર્ષ પહેલાં. ૨૦૦ રૂપિયા લેતા કલાકના. ઓલા ૪૦ રૂપિયા લેતા ઘરે.. શું કહેવાય? સલાહ લેવા આવે. કોર્ટમાં પાંચ કલાક જાય તો ૨૦૦ રૂપિયા લેતા. ૩૦ વર્ષ પહેલાં. તે બધી દલીલ કરવી એ જડની પર્યાય આત્મા કરે એમ અમે તો માનતા નથી ભગવાન કહે છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- મહાપુરુષ છે એટલે ન માને, પણ લોકો તો માને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- લોકો ગાંડા-પાગલ, દુનિયા ગાંડી-પાગલ છે. આહા..હા..! મિથ્યાશ્રદ્ધાના પાવર ચડી ગયા છે અફીણના. શાંતિભાઈ! આવી વાત છે, બાપુ! આહા..હા..! ઊંધી શ્રદ્ધાના મિથ્યાત્વના દારૂ પીધા છે. પાગલ થઈને અજ્ઞાની એમ માને છે કે અમે બોલીએ

છીએ, અમે શરીરને ચલાવીએ છીએ. મેં બીજાની દયા પાળી, મેં બીજાને પૈસા દીધા. પાગલ મિથ્યાત્વની શ્રદ્ધાથી પાગલ થઈ ગયો છે.

શ્રોતા :– ચોવીસે કલાક સલાહ દેવાનું કામ કરે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– સલાહ લેવા જતા રામજીભાઈ પાસે. લડાઈ હતીને જ્યારે ઢેબરભાઈ અને રામજીભાઈ બેયની પાસે જતા. પછી કેદમાં નાખ્યા હતા એક મહિનો. કોણ સલાહ આપે? સલાહની ભાષા જડની. પ્રભુ! તને ખબર નથી. એ પુદ્ગલ પરમાણુ છે એમાં એ ભાષાની પર્યાય પરમાણુથી થાય છે. આત્માથી નહિ, પ્રભુ! તને ખબર નથી. આહા..હા..! બહુ આકરું સુમેરુમલજી! વાત તો એવી છે. આહા..હા..!

માટીના સ્વભાવથી જ ઘડો ઊપજે છે. '**કુંભારના સ્વભાવથી ઊપજતો નથી,** કારણ કે (દ્રવ્યના) **પોતાના સ્વભાવે દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવે છે.**' આહા..હા..! '**આમ હોવાથી માટી પોતાના સ્વભાવને નહિ ઉલ્લંઘતી હોવાને લીધે,...**' માટી પોતાના સ્વભાવને નહિ ઓળંગતી હોવાને લીધે '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...**' આહા..હા..! ઘડાનો ઉત્પાદક કુંભાર છે જ નહિ. ઉત્પાદક છે જ નહિ. આહા..હા..! શશીભાઈ! રસોઈયો રસોઈનો કરનાર છે જ નહિ. મોહનભાઈ આવ્યા છે કે નહિ દરજી? એ દરજી છે એ કપડા સીવી શકતો જ નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે.

શ્રોતા :– .. કપડા આવે તો સીવેને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– કપડા જડની દશા છે. એ સંચામાં નીચે પગ મૂકે, સંચો આમ આમ આમ ચાલે. ભગવાન કહે છે કે એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યની પર્યાય ઉત્પન્ન થાય એમ અમે દેખતા નથી. એ દરજી કપડાને સીવે એમ અમે જોતા નથી, કુંભાર ઘડાને કરે એ અમે જોતા નથી, રંગરેજ રંગમાં ચિતરામણ કરે કાગળમાં ચિતારમણ એ અમે દેખતા નથી. ચિતરામણની પર્યાય ચિતરામણના પરમાણુથી થાય છે. આહા..હા..! સોની દાગીનો કહેને? ઝેવર. સોની ઝેવરને ઘડી શકતો નથી. હાય..હાય..! આવી વાતું ગાંડા જેવી લાગે. ભગવાન ત્રણલોકના નાથની તો આ વાત છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :– આ વાત અમને તો માન્ય નહિ થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– કોને?

શ્રોતા :– બધા લોકોને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– એકને માન્ય હોય તો બસ છે. કોકનું અહીં કામ નથી. આહા..હા..! ત્રણલોકનો નાથ જિનેન્દ્ર પરમેશ્વર કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા (આમ ફરમાવે છે) અને એમ અનંત તત્ત્વો છે તો અનંત તત્ત્વો પોતાની વર્તમાન પર્યાયથી પરિણમી રહ્યા છે. દ્રવ્ય-ગુણ તો ત્રિકાળ છે. અનંત દ્રવ્ય, અનંત આત્માઓ, અનંત પરમાણુઓ એમાં દરેક દ્રવ્ય અને ગુણ તો ત્રિકાળ છે, પણ તેની તે સમયની પર્યાય પણ તેનાથી ઉત્પન્ન થયેલી છે. બીજા દ્રવ્યથી

નહિ. આહા..હા..! મારી નાખ્યા જગતને અભિમાન કરી કરીને. મિથ્યાત્વ સેવ્યા, અનંત સંસારનો બોજો છે એમાં. જે એમ માને કે હું પરની દયા પાળી શકું છું, પરને પૈસા દઈ શકું છું, પરની હિંસા કરી શકું છું, છોકરા અને બાયડીનું પાલન કરી શકું છું એવી જેની માન્યતા છે એ મિથ્યાત્વ અનંત સંસારના પરિભ્રમણનું કારણ છે.

શ્રોતા :- એક તો બિચારાના પૈસા જાય...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પૈસા ક્યાં એના બાપના હતા? પૈસા જડના હતા. એય..! પોપટભાઈ! એના બાપના તો નહિ પણ એના ક્યાં હતા? પૈસા તો અજીવ જડ-ધૂળ છે, માટી છે. એ તો પુદ્‌ગલ છે. પુદ્‌ગલની પર્યાય અહીંયાંથી આમ જાય છે એ બીજાએ દીધી તો આમ જાય છે એમ અમે દેખતા નથી એમ કહે છે. આહા..હા..! એ મારગડા જુદા પ્રભુ વીતરાગના. આહા..હા..! ગાથા બહુ સારી આવી છે. બરાબર ટાઈમે આવી ગયા. બહુ આવ્યું. આહા..હા..! સત્ય વાત કાને પડવી પણ પૂર્વના ભાગ્ય હોય તો (મળે છે). એવી વાત છે, બાપુ! સમજવું તો અનંત પુરુષાર્થ છે. આહા..હા..!

ભગવાન કહે છે, કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ. એમ કપડાનો ઉત્પાદક દરજી છે જ નહિ, એમ સ્ત્રી રોટલીની ઉત્પાદક છે જ નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું! ચોખા જે પાકે છે એ પાણીથી પાકે છે એમ છે જ નહિ. પાણી પરપદાર્થ, ચોખો પરપદાર્થ, રજકણે રજકણ જુદા. આહા..હા..!

શ્રોતા :- વ્યવહારથી તો પાકેને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વ્યવહારથી બોલવામાં આવે અભૂતાર્થ નયથી, જૂઠી નયથી કથન કરે. એ નિમિત્ત કોણ હતું એનું જ્ઞાન કરાવવા. કરી શકે નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું! કેટલાયે તો જિંદગીમાં સાંભળ્યું નહિ હોય. શું કીધું?

શ્રોતા :- આ સમજવામાં ધર્મ શું આવ્યો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધર્મ એ આવ્યો કે પરનું કર્તાપણું ઉડી ગયું અને પોતે રાગનો કર્તા છે એ માન્યતા થઈ ત્યારે મિથ્યાશ્રદ્ધા પરથી થાય એ ઉડી ગઈ અને પછી રાગનો પણ કર્તા હું નથી, હું તો જ્ઞાયક છું એવી દૃષ્ટિ થઈ એ એનું તાત્પર્ય છે. એ તાત્પર્ય છે. આહા..હા..! ભાઈ! શું થાય? બાપુ! અમે તો બધું જોયું, બધું જાણ્યું છે. આહા..હા..! દુનિયાને ઘણા પ્રકારે જોઈ છે. અહીં તો ૮૮ તો વર્ષ થયા. ૬૪ વર્ષ તો દુકાન છોડ્યા થયા છે. દુકાન ઉપર તો મેં ઘણું જોયું છે. દુકાનનો માલ લેવા મુંબઈ જતા. બધું ઘણા પ્રકાર જોયા નાની ઉંમરમાં હોં! ૨૨ વર્ષની ઉંમરની અંદર ઘણું જોયું હતું. નિવૃત્તિ હતી તદ્દન. અરેરે! આ માર્ગ ક્યાંય નથી. સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..!

કહ્યુંને ૭૧ સાલમાં મેં પહેલી વાત કહી હતી. લાઠી ચોમાસું હતું. ૭૧. ૭૦ અને ૭૧ સમજો છો? કેટલા વર્ષ થયા? ૬૨ વર્ષ થયા. ૬૨ વર્ષ પહેલાં. કેટલી ઉંમર થઈ તમારી?

૬૪. બે વર્ષ (મોટા). ૬૨ વર્ષ પહેલાં લાઠીમાં હીરાજી મહારાજ હતા ગુરુ અમારા, બધા હતા. મેં ત્યાં વાત મૂકી પહેલી. કર્મથી વિકાર ત્રણકાળમાં થાય નહિ કીધું. આ તો ૭૧ની સાલ. આહા..હા..! વિકાર પોતાના અપરાધથી પોતાની પર્યાયનો કર્તા આત્મા છે. કર્મથી વિકાર થાય નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ત્યારે વળી અમારે દામોદર શેઠ હતા, દામનગર. એ વખતે પૈસા ઘણાં કહેવાય. દસ લાખ તો ઘણા કહેવાતાને. હવે તો અહીં ૧૦-૨૦-૫૦ લાખ તો કેટલાય પાસે છે. તે દિ' લાખ ગણાતા દામોદર શેઠ. એ કહે કે મહારાજ! તમે એટલું બધું કહો છો એ કરતા એમ રાખો ૫૧ દોકડા પુરુષાર્થના કરો આમાં અને ૪૯ દોકડા કર્મના. દોકડા સમજ્યા? પ્રતિશત. પ્રતિશત કહે છેને? ટકા. કીધું એકેય દોકડો નહિ. વિકાર કરે છે એ પોતાની પર્યાય સ્વતંત્ર પોતાના ઉપાદનથી કરે છે.

હવે અહીં જ્યારે શેઠ આવ્યા હુકમીચંદજી, ઈન્દોરથી. ૨૦ કરોડ રૂપિયા. ૨૦૦૫ની સાલ. ૨૮ વર્ષ થયા. એની સાથે જીવનધર પંડિત હતા એક. ચર્ચા થતાં-થતાં એણે કહ્યું, કે મહારાજ એમ રાખો ૫૦ દોકડા ઉપાદાનના અને ૫૦ દોકડા નિમિત્તના. બે થઈને સો દોકડા. દોકડા સમજ્યા? ટકા. એક ટકો પણ નહિ, કીધું.

દરેક દ્રવ્યની વર્તમાન અવસ્થા ઉત્પન્ન થવામાં સોએ સો ટકા પોતાનું કારણ છે. એક ટકો પણ નિમિત્તનો નહિ. એ તો વળી અહીં ચર્ચા થઈ હતી શેઠ સાથે. ઈન્દોર-ઈન્દોર. આહા..હા..! અરે! બાપુ! તને ખબર નથી, ભાઈ! વસ્તુ ત્રિકાળ-દ્રવ્ય ત્રિકાળ, એના ગુણ ત્રિકાળ અને એનો વર્તમાન પણ તે જ કાળનો તે પર્યાયનો તે કાળ એનો છે. જેમ ત્રિકાળ આ છે. એમ આ પર્યાયનો કાળ છે. જે સમયે જે પર્યાય તે દ્રવ્યની ઉત્પન્ન થવાનો એ કાળ જન્મક્ષણ છે. એ પ્રવચનસારના ૧૦૨ ગાથામાં આવ્યું છે કે જન્મક્ષણ છે. તે ઘડો ઉત્પન્ન થવાનો માટીનો જન્મ-ઉત્પત્તિનો કાળ છે. માટીથી ઘડો થાય છે, કુંભારથી નહિ. અરર! આવું હવે બેસવું. શું થાય? ભાઈ! માર્ગ તો આ છે. ન બેસે તો અજ્ઞાનીને અનાદિથી બેઠું નથી અને એમને એમ રખડી મર્યો છે બિચારો ચોર્યાશીના અવતારમાં. આહા..હા..! લ્યો! વખત થઈ ગયો. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૬, મંગળવાર, તા. ૧૮-૧૦-૧૯૭૭, ગાથા-૩૭૨, પ્રવચન નં.૪૮૨

સમયસાર, ૩૭૨ ગાથા. અહીંયાં આવ્યું છે. પહેલા પેરેગ્રાફની છેલ્લેથી બીજી લીટી. '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...**' છે? સુમેરુમલજી! ઝીણી વાત છે. ઘડો જે થાય છે એ માટીના પરમાણુની તે સમયની પર્યાયથી ઘડો થાય છે. કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદ છે નહિ. આહા..હા..! આ વાત! આ શેઠને... કહો, શેઠ! મકાનની ઉત્પત્તિ કડીયાથી થતી નથી એમ કહે છે.

શ્રોતા :- અહીં તો બધા ઠીક કહે છે પણ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પ્રત્યેક પદાર્થ ભિન્ન-ભિન્ન છે. દરેક રજકણ અને દરેક આત્મા પોતાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં છે. શું કહ્યું ઈ? દરેક આત્મા, દરેક રજકણ પોતાનું દ્રવ્ય-વસ્તુ, એનું ક્ષેત્ર-પહોળાઈ, એની કાળ-અવસ્થા અને એનો ભાવ એ દરેક પદાર્થ પોતાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં છે. બીજાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવથી પરના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં કાંઈ થાય એમ બનતું નથી. આહા..હા..! આવું આકરું કામ છે. એ અહીં કહે છે છેલ્લે.

'**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ;...**' આહા..હા..! આખો દિ' આ બધું તમાકુના ઓરડા ભરવા અને તમાકુ કાઢવી, બીડીયું વળાવવી, લ્યો અહીં કહે છે કાંઈ ન કરી શકે. તો શું બસ, શેઠ હાજર રહે એટલું જ તે? આહા..હા..! કોઈપણ એક રજકણ પોઈન્ટ, આ તો અનંત પરમાણુનો પિંડ છે આખો, પણ એમાં એક-એક રજકણ છે પરમ-અણુ. નાનામાં નાનો ઝીણો અણુ, એ પરમાણુ પણ પોતાની પર્યાયમાં પોતાથી જ પરિણમે છે. બીજા આમ જોડે રજકણ છે માટે પર્યાય થાય છે પરમાં, એમ નથી. આહા..હા..! જગતને ગળે ઉતરવું કઠણ બહુ, ભાઈ! એ અહીં કહે છે. '**કુંભાર ઘડાનો ઉત્પાદક છે જ નહિ; માટી જ કુંભારના સ્વભાવને નહિ સ્પર્શતી થકી,...**' આહા..હા..! માટી પોતે કુંભારના પર્યાયને એના સ્વભાવને ઘડો પરને સ્પર્શતો નથી. એ ઘડો થવાની પર્યાય માટીની છે એ કુંભારની દશાને અડતી નથી. આહા..હા..! આવું કામ.

'**માટી જ કુંભારના સ્વભાવને...**' નહિ અડતી થકી '**નહિ સ્પર્શતી થકી, પોતાના સ્વભાવથી...**' માટી પોતાના સ્વભાવથી, એની શક્તિથી '**કુંભભાવે ઊપજે છે.**' આહા..હા..! આવી વાત! આખો દિ' આ કામ કરવા અને કહે આ કરતો નથી એમ કહે છે. માને છેને કે હું કરું છું ને આ કરું છું. આ સાઈકલ હલવીને પૈસા ભેગા કર્યા ને પૈસા દીધા ને પૈસા વાપર્યા, મકાન બનાવ્યા. અહીં કહે છે, પ્રભુ! એકવાર સાંભળ તો ખરો. તું તારામાં દ્રવ્ય-

ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવથી છે અને પરમાણુએ પરમાણુ, કુંભારનો આત્મા, એના દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ, ક્ષેત્ર એટલે એની પહોળાઈ-ચોડાઈ, કાળ એટલે એની અવસ્થા અને ભાવ એટલે એની શક્તિ ગુણ એ કુંભારનો આત્મા એના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં છે. તેમ એના કુંભારના શરીરના રજકણો એ એક-એક રજકણ પોતાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં છે. એમ માટીનો એક-એક પરમાણુ પોતાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવથી રહેલા છે. એની ઘડાની પર્યાય છે એ માટીના સ્વકાળની અવસ્થા છે. આહા..હા..! કુંભારે બિલકુલ ઘડો કર્યો નથી. આ વાત. આહા..હા..! કડિયાએ મકાન બિલકુલ કર્યું નથી. સમજાય છે કાંઈ? સોનીએ દાગીનો બિલકુલ ઘડ્યો જ નથી, સુતારે ગાડીનું કામ અને લાકડાને છોલવાનું કામ બિલકુલ કર્યું જ નથી. ચિત્રકારે ચિત્રકારની રચનામાં એ ચિત્રકારના આત્માએ ચિત્રમાં કાંઈ કર્યું જ નથી. અરે! આ વાત!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ એના રજકણની પર્યાયથી એ બધું બન્યું છે. આહા..હા..! સંચાથી આ રજકણ ખીલ્યા નથી.

શ્રોતા :- પણ આપણે કોઈ આવે છે ત્યારે બતાવીએ છીએ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો ભાષાની વાત છે જડની. આહા..હા..!

કાલે એક માણસ કહેતો હતો ભાઈ કાલે કે આ બધું ખુલ્લું આવું છે એ કરતા કાચ જડોને કાચ આને. મેં કીધું કે ભાઈ, મેં કાંઈ કહ્યું નથી કે આ કરો. એ રામજીભાઈ જાણે. પછી તો ચંદુભાઈ સાથે વાત થઈ. ઓલો આવ્યો હતોને અમૃતલાલનો ભાણેજ. આ ખુલ્લા અક્ષરો છે એને કાચ(થી ઢાંકી દો). પણ એ ખુલ્લા અક્ષરમાં જે રજકણની અવસ્થા જેવી રહેવાની છે તે પ્રકારે રહેશે. આહા..હા..! ધૂળ પણ એને ઝાંખી કરી શકે એવી ધૂળમાં તાકાત નથી. આકરી વાતું બાપુ! આ તો માર્ગ કોઈ (અલૌકિક છે). અનંત રજકણો છે અને અનંત આત્માઓ છે. પ્રત્યેક આત્મા અને પ્રત્યેક રજકણ ભિન્ન-ભિન્ન પોતાની વર્તમાન પર્યાય નામ અવસ્થામાં થઈ રહેલ છે. એમાં એની અવસ્થાને બીજું દ્રવ્ય કરે એમ અહીંયાં આચાર્ય કહે છે કે અમે તો જોઈ શકતા નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

એ **'પોતાના સ્વભાવથી કુંભભાવે ઊપજે છે.'** છે? શેઠ! છેલ્લી છેલ્લી લીટી છે પહેલા પેરેગ્રાફની. આહા..હા..! રોટલી. રોટલી-રોટલી એ પોતાના પર્યાયે પરમાણુની રોટલી થવાને કાળે પોતાથી રોટલી થાય છે. તવાથી અને સ્ત્રીથી રોટલી થઈ નથી એમ અહીંયાં આચાર્ય મહારાજ, ભગવાન ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞે કહેલી વાત જાહેર કરે છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- જરાક વધારે સ્પષ્ટ સમજાવો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ કહ્યું. એક એક રજકણ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ એ શબ્દ પહેલાથી લીધા છે. આ તો અનંત રજકણનું દળ છે. એમાંથી ટૂકડા કરતાં... કરતાં... કરતાં... છેલ્લો રજકણ પોઈન્ટ રહે એને પરમ અણુ. છેલ્લામાં છેલ્લો નાનો ભાગ એને પરમાણુ કહીએ. એ

પરમાણુ પણ તેના ગુણપર્યાયના પિંડરૂપી દ્રવ્ય છે, એની વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ એના ગુણ છે, એની વર્તમાન હાલત લીલી-પીળી-કાળી એની અવસ્થા છે, એના પોતાના ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં પરમાણુ રહ્યો છે. બીજા પરમાણુને લઈને એમાં કાંઈ થાય છે એમ નથી. આહા..હા..! આવું કામ! ગળે દુનિયાને ઉતરવું (કઠણ પડે) નવરાશ ન મળે.

શ્રોતા :- એક પદાર્થ બીજા પદાર્થમાં ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કાંઈ કરતું નથી. નિમિત્ત હો, પણ નિમિત્ત કાંઈ કરતું નથી. એ અહીં સિદ્ધ કરે છે.

એ કહે છે અહીં જુઓ, **'એવી રીતે—'** કુંભારની અને ઘડાની જેમ સ્થિતિ બતાવી કે ઘડો પોતે માટીના પર્યાયથી ઉત્પન્ન થાય છે. એ માટીની પર્યાય છે ઘડો. એ કુંભારની પર્યાય નથી, કુંભારની અવસ્થા નથી. ઘડાની અવસ્થા એ માટીની અવસ્થા છે. એ કુંભારની પર્યાય અને અવસ્થા નથી. આહા..હા..! **'એવી રીતે—'** હવે દૃષ્ટાંત આપીને આખા દ્રવ્ય ઉપર ઉતારે છે. **'બધાંય દ્રવ્યો...'** છે? **'બધાંય દ્રવ્યો...'** એટલે પદાર્થ. અનંત આત્માઓ, અનંત રજકણો **'સ્વપરિણામપર્યાયે...'** પોતાના વર્તમાન જે અવસ્થા એ એનું પરિણામ-પર્યાય છે. એ **'સ્વપરિણામપર્યાયે (અર્થાત્ પોતાના પરિણામભાવરૂપે) ઊપજતાં થકાં,...'** જુઓ, આવ્યું હવે. **'નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે પોતાના સ્વભાવથી ઊપજે છે?'** નિમિત્ત હો, પણ નિમિત્તથી એમાં ઊપજે છે કે પોતાથી ઊપજે છે? હવે એ સવાલ. આહા..હા..!

'જો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજતાં હોય...' પ્રત્યેક પરમાણુ અને પ્રત્યેક આત્મા નિમિત્તભૂત દ્રવ્યથી જો એની પર્યાય થતી, ઊપજતી હોય તો. આહા..હા..! **'નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના આકારે...'** તો નિમિત્તરૂપી ચીજ એને આકારે **'તેમના પરિણામ થવા જોઈએ.'** આહા..હા..! સિદ્ધાંત તો આ છે, બાપુ! આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આ શરીરની આ અવસ્થા એ પણ જડની અવસ્થા પોતે પરમાણુની પર્યાય છે. એને આત્મા નિમિત્તભૂત હોવા છતાં નિમિત્તના સ્વભાવથી ત્યાં થઈ નથી, એના પોતાના સ્વભાવથી થયેલી આંગળી આમ ચાલે છે. આહા..હા..! આવું છે. પરને માટે પ્રત્યેક પદાર્થ પાંગળો છે. પોતા માટે પૂરો સમર્થ છે. દરેક આત્મા અને દરેક રજકણ સ્વયં પોતાની પર્યાય કરવામાં પૂર્ણ સમર્થ છે. પરની પર્યાયમાં કિંચિત્ એક ટકો પણ નિમિત્તનો પરમાં નથી. આહા..હા..! કહો, આ મોટર ચાલે છે તો કહે છે કે એ ઓલા સંચાથી ચાલે છે એમ નથી એમ કહે છે. એ મોટરનો રજકણ એક-એક પોતાની તે સમયની અવસ્થાથી તે થયેલ છે. એ ઓલો સંચો આમ કર્યો માટે રજકણ ચાલ્યા એમ અમે દેખતા નથી કહે છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એ વખતે તો મોટર હતી નહિ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ઘોડાગાડી હતી લ્યોને. મોટર નહિ તો ઘોડાગાડી તો હતીને. એ

તો અમને પણ ખબર છે. પહેલા મુંબઈ જ્યારે ગયેલ ત્યારે મોટર નહોતી. પહેલા માલ લેવા ગયેલ, પાલેજથી. ઘરની દુકાન હતીને. ત્યારે ઘોડાગાડી હતી. તો ગામમાં જાવું હોય તો ઘોડાગાડીમાં. વિક્ટોરિયા એક ઘોડાની વિક્ટોરિયા. પહેલાવહેલાની વાત છે. ઠેઠ સુધી ૧૯૬૮ સુધી ગયા મુંબઈ. તો મોટર નહોતી ત્યાં. મોટર તો પછી થઈ. પણ એ ઘોડાગાડી જે ગાડી છે એ આમ ચાલે છે એ ઘોડાથી ચાલતી નથી એમ કહે છે. ઘોડાના શરીરના રજકણો જુદા, ઘોડાનો આત્મા એના રજકણથી જુદો અને ઘોડાગાડીના રજકણો એ ઘોડાથી અને શરીરથી આત્મા તદ્દન જુદાં છે. હવે આવી વાતું! અરે! અભિમાની જ્યાં હોય ત્યાં મેં કર્યું... મેં કર્યું... એ તો ભાઈ પણ કહે છેને, નરસિંહ મહેતા. 'હું કરું હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.'

શ્રોતા :- એ તો જુદી દૃષ્ટિ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ જુદી દૃષ્ટિ એટલે એ પરનો કર્તા માને છે એ અભિમાન છે એટલું. આપણે અહીં તો સ્વતંત્ર દ્રવ્ય છે. પ્રત્યેક પદાર્થ પોતાના શક્તિથી ભરેલું તત્ત્વ છે. આહા..હા..!

એક વાત તો એ આવી હતી આજે કે આ આત્મા જે વસ્તુ છે એ અનંત જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રના ગુણથી ભરેલો ભગવાન છે. એક વાત. એના ગુણની શક્તિમાંથી જે પર્યાય પ્રગટી અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતઆનંદ, અનંતવીર્ય. સિદ્ધ થતાં, પરમાત્મ થતાં આત્મા અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતશાંતિ, અનંતસ્વચ્છતા, અનંતગુણની એક સમયમાં અનંતી પર્યાય પૂર્ણ (પ્રગટ થઈ) અને તે પર્યાય પણ સાદિઅનંત રહેશે. ઉત્પન્ન થઈ પછી એમને એમ રહેશે. આહા..હા..! ધ્યાન રાખો. એ પર્યાયની પૂર્ણતા સાદિઅનંત રહેવા છતાં દ્રવ્ય છે એ તો પરિપૂર્ણ જ છે. આહા..હા..! ચમત્કારી દ્રવ્ય છે. ભગવાન આત્મા વસ્તુ દ્રવ્ય પદાર્થ, બાપુ! એની ચીજ અલૌકિક છે એ. એ ચૈતન્ય ચમત્કારી ચીજ છે કે જેમાંથી અનંત જ્ઞાન અને અનંત આનંદ પ્રગટવા છતાં અને એ પરને લઈને પ્રગટ્યા નથી. આહા..હા..! અને એવી અનંત દશા પ્રગટવા છતાં અને અનંત દશા સાદિ ઉત્પન્ન થઈ તે અનંતકાળ રહેશે પરમાત્મા થયા પછી. એમ હોવા છતાં તે દ્રવ્યમાં કાંઈપણ ઘટાડો થયો છે કે ઉણપ થઈ છે એમ નથી. આહા..હા..! આવો ભગવાન. બેસવું (કઠણ). એ ચૈતન્ય ચમત્કારી વસ્તુ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- છએ દ્રવ્યને લાગુ પડે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- છએ દ્રવ્યને એમ છે. અહીં તો ચૈતન્યની વાતું લેવાની છે. આહા..હા..! ચૈતન્યચમત્કાર. આહા..હા..! જેના કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થવામાં સંહનન અને મનુષ્યપણું એના નિમિત્ત હોવા છતાં એનાથી કેવળજ્ઞાન થતું નથી. પરમાત્મા આત્મા થાય, સિદ્ધદશાને પામે તો એ સિદ્ધદશાની પર્યાયની ઉત્પત્તિમાં આ મનુષ્યપણું અને આ હાડકાની

મજબુતાઈ અને ગુરુની વાણી અને શાસ્ત્રનું જ્ઞાન એમાં કાંઈ કરી શકતા નથી કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એક વાત. અને એ અનંતી-અનંતી પર્યાયની શક્તિ પ્રગટ થઈ પરમાત્માને, આ જ આત્માને પ્રગટ થવાની છે ઈ. આહા..હા..! વર્તમાનમાં અલ્પજ્ઞ જ્ઞાન આદિ છે અને ત્યારે એ સર્વજ્ઞપણું પૂર્ણ પર્યાય પ્રગટ થશે, છતાં તેના દ્રવ્યમાં કમી આવી છે એમ નથી. વસ્તુ તો ચૈતન્યચમત્કાર જેવો છે એવો ને એવડો ને એવડો છે. સુમેરુમલજી! પ્રભુ! તું એવડો છો. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ?

ચાહે તો નિગોદની અવસ્થા એની થઈ. ડુંગળી-પ્યાજ અને લસણમાં રહ્યો અનંતકાળ, પણ એની પર્યાયની હીણી અક્ષરને અનંતમે ભાગે (થઈ) તોપણ દ્રવ્ય તો વસ્તુ તો છે એટલી ને એટલી છે. અને જેને કેવળજ્ઞાન થયું. આહા..હા..! શું છે બાપુ આ? તો કેવળજ્ઞાન એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોકને જાણે એવી પૂર્ણ દશા આત્માની સ્વરૂપના સાધન દ્વારા (પ્રગટ થઈ),... આહા..હા..! રાગક્રિયા દ્વારા નહિ, સ્વરૂપના સાધન દ્વારા કેવળજ્ઞાન થયું. એમ કેવળદર્શન અનંતઆનંદ, અનંતવીર્ય, અનંતકર્તા, કર્મ, કરણની પણ પર્યાય પૂર્ણ અનંત પ્રગટ થઈ છતાં દ્રવ્ય એટલે દ્રવ્ય અને ગુણ તો જે છે એટલાને એટલા છે. આ શું કહે છે? આહા..હા..! બાપુ! તને ચમત્કાર બીજા દ્રવ્યનો લાગે છે, પણ તારા ચમત્કારની ચીજ તો જો. આહા..હા..!

અનંતકાળ અજ્ઞાનમાં વીત્યો તોપણ દ્રવ્યસ્વભાવ તો જે છે એટલોને એટલો છે ઈ. અને અનંતકાળ કેવળજ્ઞાનમાં વીતશે તોપણ વસ્તુ તો ચૈતન્ય ચમત્કારી પરિપૂર્ણ છે તેટલી છે. ભાઈ! આહા..હા..! પ્રભુ! તને ખબર નથી. તારું તત્ત્વ કેટલું ચૈતન્ય ચમત્કારી ચીજ છે. દુનિયામાં કાંઈક ચમત્કાર કરે તો એને લાગે, પણ બાપુ! તું ચમત્કારી કેવડો જો તો ખરો. ઓહો..હો..! જેમાં પોતાના સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની, મોક્ષમાર્ગની પર્યાય ઉત્પન્ન થવામાં, બીજા કોઈ દ્રવ્યના નિમિત્તની ત્યાં જરૂર નથી. આહા..હા..! અને તે વખતે પણ દ્રવ્ય તો પૂર્ણ ભરેલું જ છે. આહા..હા..! અને પૂર્ણ આનંદ પ્રગટ થતાં અતીન્દ્રિય આનંદનો નાથ જાગીને પૂર્ણ થયો જ્યાં, તોપણ અનંત આનંદની પર્યાય વખતે પણ ગુણ જે આનંદ અંદર છે એ તો પરિપૂર્ણ ભરેલો જ છે. આ વાત. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? અનંતુ વીર્ય પર્યાયમાં બળ એક સમયમાં અનંત પ્રગટ્યું, તે અનંતકાળ બળ એમને એમ પરિણમન... પરિણમન... પરિણમન... થઈને રહેશે, છતાં ગુણ જે છે અને દ્રવ્ય છે એ તો પરિપૂર્ણ એમને એમ રહેલા છે. આહા..હા..! આ શું કહે છે? ભાઈ! તને તત્ત્વના ચમત્કારિક શક્તિના સામર્થ્યની ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એ ભગવાન આત્મા.

એમ પરમાણુ એક રજકણ પોઈન્ટ, એમાં વર્તમાન દશામાં કાળી, લીલી, અવસ્થા એક-બે ગુણની અવસ્થાવાળી હોય કે અનંતગુણવાળી પર્યાયમાં અનંત કાળી, લીલી આદિ પર્યાય પ્રગટ થાય છતાં તે વર્ણ અને પરમાણુની શક્તિથી તો પરિપૂર્ણ ભરેલો છે એ તો. આહા..હા..!

એ જાદુગર છે. ભગવાન જાદુગર એવો છે આહા..હા..! કે જેમાંથી હીણી દશામાં અનંતકાળ રહે તોપણ દ્રવ્ય અને ગુણ તો એવાને એવા (રહે) અને પૂર્ણ પર્યાયમાં રહે અનંતકાળ, અનંતકાળ રહેવાનો છેને? સિદ્ધ થયે તો અનંતકાળ રહેશે, તોપણ દ્રવ્ય ને ગુણ તો પ્રભુ તો એવડાને એવડા, એવાને એવા (રહેશે). આહા..હા..! શું કહે છે આ? એ તારા શક્તિ અને શક્તિવાન તું એ પરિપૂર્ણથી ભરેલું તત્ત્વ અનાદિ-અનંત છે. આહા..હા..! એવા તત્ત્વ ઉપર દૃષ્ટિ પડતાં એ દૃષ્ટિની પર્યાય પ્રગટ થવામાં બીજા કોઈ પદાર્થની સહાયની જરૂર નથી. આહા..હા..!

ભગવાન પોતે પૂર્ણાનંદનો નાથ એનો જ્યાં આશ્રય કરે છે ત્યાં અંદરમાંથી સમ્યગ્દર્શન અને અનંત આનંદની લહેજતનો નમૂનો પ્રગટ થાય છે. સમજાય છે કાંઈ? આહા..હા..! છતાં તે ગુણ અને દ્રવ્ય શક્તિ અને શક્તિવાન પરિપૂર્ણ, પરિપૂર્ણમાં ઓછપ, હીણપ અને અધિકતા કાંઈ થયું નથી. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આવી વાતું છે, પ્રભુ! આહા..હા..! અરે! આવી ચીજ અંતરમાં જેને સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનમાં બેઠી એને ભલે ચારિત્ર ન હોય અને અચારિત્ર હોય ભલે દોષ (હોય) છતાં એ દોષનો એ જાણનારો છે અને આનંદની દશા જેટલી થઈ તેને વેદનારો છે અને જેટલો રાગ રહ્યો તેને પણ વેદનારો છે. આહા..હા..! છતાં અંતરની શક્તિમાં ઉણપ થઈ નથી. આવું સ્વરૂપ છે, બાપુ! આહા..હા..! ભગવાન! તું કોણ છો? કેવડો? ક્યાં? કેમ છો? તેની તને ખબર નથી. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે આત્મામાં અનંતઆનંદ અને જ્ઞાન પ્રગટ થાય તો તેને નિમિત્તભૂત દ્રવ્યની કોઈ જરૂર નથી. આહા..હા..! જેને ગુરુ ને દેવ ને વાણીની પણ શાસ્ત્રની પણ જેને જરૂર નથી. જો એ નિમિત્તથી થતું હોય તો નિમિત્તભૂતનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ, તો એ નિમિત્તનો સ્વભાવ તો એમાં આવતો નથી. આહા..હા..! તારી પ્રભુતામાં કમી થઈ નથી જરીએ. સમજાય છે કાંઈ? અને અધિકતા દશા પ્રગટ થઈ એમાં કોઈ નિમિત્તની સહાયની જરૂર નથી. સમજાણું કાંઈ? એ અહીંયાં કહે છે.

'સર્વ દ્રવ્યો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજે છે કે પોતાના સ્વભાવથી ઊપજે છે? જો નિમિત્તભૂત અન્ય દ્રવ્યોના સ્વભાવથી ઊપજતાં હોય તો નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના આકારે તેમના પરિણામ થવા જોઈએ.' આહા..હા..! કુંભાર નિમિત્ત છે. એને કારણે જો ઘડો થતો હોય તો કુંભારનો સ્વભાવ ઘડામાં આવવો જોઈએ, કાં કુંભારના શરીરને આકારે ઘડો થવો જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એમ આત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ એની પ્રતીત, અનુભવ થતાં એને વ્યવહાર રત્નત્રયનો રાગ હોય છે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ વિકલ્પ, શાસ્ત્રજ્ઞાનનો વિકલ્પ, નવ તત્ત્વના ભેદની શ્રદ્ધાનો વિકલ્પ, શાસ્ત્રનું પરલક્ષી જ્ઞાન હોય છે, પણ કહે છે કે એનાથી જો આ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન થાય તો એ રાગનો સ્વભાવ અહીં આવવો જોઈએ. ભાઈ! આહા..હા..! લાલચંદજી! આવી વાત

છે. અંદરનો માલ આવો છે કહે છે. આહા..હા..! પ્રભુ! તને તારા ચૈતન્યચમત્કારનો (ભરોસો નથી). આહા..હા..! અરે! પરમાણુ પણ એમ છે. આહા..હા..! એક-એક રજકણ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શની શક્તિથી ભરેલું તત્ત્વ એ તો ગુણ છે પણ એની વર્તમાન અવસ્થામાં અનંતમા ભાગે રંગ, રસની પર્યાય હોય કે અનંતગુણી કાળી, રાતી, લીલી પર્યાય હોય, તોપણ રજકણ અને રજકણના રંગ-ગંધ ગુણો પરિપૂર્ણ છે. એ પણ એક જડના દ્રવ્યનો ચમત્કાર છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

બીજી રીતે કહીએ તો વજ્રનારાચ સંહનન અહીંયાં શરીરમાં હોય ત્યારે કેવળજ્ઞાન થાય. તો કહે છે કે એ વજ્રનારાચ સંહનનથી જો કેવળજ્ઞાન થયું હોય તો એ સંહનનો સ્વભાવ કેવળજ્ઞાનમાં આવવો જોઈએ. આહા..હા..! નિમિત્તભૂત દ્રવ્યથી જો એ થયું હોય, તો નિમિત્તભૂત દ્રવ્યનો સ્વભાવ એમાં આવવો જોઈએ. નિમિત્તભૂત દ્રવ્ય તો એને અડતું પણ નથી. આહા..હા..!

શ્રોતા :- મરચુ શાકમાં નાખે તો શાક તીખું થઈ જાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બિલકુલ થતું નથી. શાક તો શાકરૂપે રહે છે, તીખું તીખારૂપે રહે છે. નથી આવ્યું આપણે? શાક ખારું છે એમ કહેવું એ ખોટી વાત છે. ખારું તો મીઠું છે. લવણ ખારું છે, શાક નહિ. ઝીણી વાતું, બાપુ! એ દૂધી-દૂધી છેને? દૂધી આવે છેને? એના કટકા દૂધીના કટકા એ શેકે શાક પાણીમાં. તો કહે છે એ દૂધીના કટકાની જે પર્યાય બફાણી એ પાણીને લઈને નહિ અને એ દૂધીના કટકા કર્યા શેર-બશેર, એમાં પાણી, એમાં મીઠું વધારે નાખ્યું મીઠું-લવણ, તો એથી એ દૂધીના કટકા એના રેસા-રેસા તૂટી જાય. એકલું પાણીમાં બાફે તો રેસા સરખા રેસા હોય ઝીણા એ તૂટે નહિ અને બફાઈ જાય, પણ જો એમાં મીઠું વધારે નાખે તો એના રેસા તૂટી જાય. તો કહે છે કે એ રેસા તૂટ્યા એ મીઠાથી તૂટ્યા નથી.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ વાત જ એ કોઈ... આવી વાતું છે, બાપુ! આહા..હા..! આ તો ચૈતન્ય દરબારમાં પેસવાની વાતું છે. સ્વતંત્ર થઈને પેસી શકશે. આહા..હા..! એ તો આપણે આવી ગયું. શાકનો દાખલો નહિ? કે ભાઈ શાક ખારું છે કે મીઠું ખારું છે? મીઠું એટલે લવણ. લવણ ખારું છે, શાક ખારું નથી, શાક તો શાકરૂપે રહ્યું છે. આહા..હા..! શાકમાં લવણની પર્યાય અડી પણ નથી, સ્પર્શી પણ નથી. આહા..હા..! આ વાત કોને બેસે? આ બધા શેઠિયાઓએ માંડ માંડ હજી સાંભળ્યું હોય પહેલું વહેલું.

શ્રોતા :- આખા સંસારને આ વાત બેસવી જોઈએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ વાત સાચી. ઊંધી આખી લાઈન, દૃષ્ટિ આખી ઊંધી છે. આહા..હા..!

સવારમાં ન કહ્યું? 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે અને ઘટ ઘટ અંતર જૈન, મત મદિરા

કે પાનસૌ મતવાલા સમજે ન.' ભગવાન આત્મા ઘટ ઘટમાં જિનસ્વરૂપે વીતરાગમૂર્તિ તરીકે પ્રભુ બિરાજે છે. અને ઘટ ઘટ અંતર જૈન અને જેણે સ્વભાવનું શરણ લઈને રાગની એકતા તોડી અને જય મેળવ્યો રાગ ઉપર એ જૈન પણ ઘટમાં વસે છે, શરીર, વાણીમાં નથી આવતો ઈ. પણ 'મત મદિરા કે પાનસો' પોતાના અભિપ્રાયના મદિરાના પાન પીધા છે એણે. પોતાના આગ્રહના મદિરાના, દારૂના પાન પીધા છે. 'મત મદિરા કે પાનસો મતવાલા સમજે ન' પણ મતવાળા અભિપ્રાય પોતાનો બાંધ્યો છે એવા મતવાળા-ગાફેલ એ તત્ત્વને નહિ સમજી શકે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવો માર્ગ છે, બાપુ! આહા..હા..! એ અહીં કહે છે.

'**નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના આકારે તેમના પરિણામ થવા જોઈએ.**' આહા..હા..! કુંભારથી ઘડો થાય તો કુંભારના આકારે-શરીરના આકારે ઘડો થવો જોઈએ. શાક લવણથી ખારું થાય તો લવણનો જે સ્વભાવ છે એનું ખારાપણું એમાં પેસવું જોઈએ, દૂધીના કટકામાં પેસતું તો નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? શાંતિભાઈ! ક્યાં આવું સાંભળ્યું હતું ત્યાં દિલ્હીમાં? આવો માર્ગ પ્રભુનો માર્ગ, બાપુ! ભગવાન તું ભગવત્સ્વરૂપ છો. તેં હીણી અને રાગવાળી દશા માની છે એ ભ્રમ છે. પૂર્ણાનંદ અને રાગ વિનાની તારી ચીજ છે અંદર. એને ઓળખીને અનુભવ કરવો અને સમ્યગ્દર્શન કરવું એ કરવાને લાયક છે. આહા..હા..! બાકી બધી ધૂળધાણી ને વા પાણી છે. આહા..હા..! આંખુ મીંચાશે બધું ફરી જશે, ભાઈ! તારું દ્રવ્ય જ આત્મા ક્યાં જશે? એનું ક્ષેત્ર ક્યાં? એની દશા ક્યાં? એનો ભાવ ક્યાં? સંયોગો ક્યાંના ક્યાંય. આહા..હા..!

અહીંયાં કરોડાધિપતિ માણસ હોય અને ધર્મ તો કર્યો ન હોય, પુણ્યના ભાવ પણ બબ્બે ચાર-ચાર કલાક હંમેશા કરવા જોઈએ એ કર્યા ન હોય, એ મરીને પશુમાં જાય. આહા..હા..! સંયોગો ફરી ગયા, ક્ષેત્ર ફરી ગયું, રજકણનો સંગ ફરી ગયો, એનો ભાવ પણ ફરી ગયો કે હું તો તિર્યંચ છું એમ માનીને. આહા..હા..! અરે! પ્રભુ! તું તો ત્રિકાળ રહેનાર છોને. છતાં જે જે પર્યાય મળી ત્યાં એ હું છું. આહા..હા..! શરીર સુંદર મળ્યું તો હું સુંદર છું, શરીર જીર્ણ, કાથી પાતળી મળી લાકડાની આ હાડકાની તો હું પાતળો છું. પણ પાતળો-જાડો તું ક્યાં હતો? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં કહે છે કે નિમિત્તભૂત પરપદાર્થથી જો પરમાં કાંઈ થાય તો નિમિત્તભૂતનો આકાર અને સ્વભાવ પરમાં જવો જોઈએ. તો એમ થતું નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે. '**પરંતુ એમ તો થતું નથી,...**' છે? નિમિત્તભૂત દ્રવ્યનો સ્વભાવ પરદ્રવ્યમાં કાંઈ પણ અડતો અને જતો નથી. આહા..હા..! અરે! શરીરમાં તાવ છે અને ક્વિનાઈન આવ્યું એ ક્વિનાઈન એ તાવને અડતી નથી. અને એ તાવ મંદ પડી ગયો એ ક્વિનાઈનને લઈને નહિ. ક્વિનાઈન તો નિમિત્ત ચીજ છે અને અહીંયાં તાવની અવસ્થા નૈમિત્તિક પોતાથી થઈ છે. એ અવસ્થા

પલટીને જ્યારે ઠંડી થઈ તો એમાં કાંઈ ક્વિનાઈને કાંઈ નાખ્યું છે તો ક્વિનાઈન નિમિત્તભૂત વસ્તુ તેનો સ્વભાવ એમાં ઠંડી અવસ્થામાં આવવો જોઈએ. તાવ મટીને ઠંડો થયો તો એને લઈને હોય તો એનો સ્વભાવ આવવો જોઈએ. પોપટભાઈ! ભારે આકરું કામ આવું. આવું તો દુનિયાથી... આહા..હા..!

બોલવા માગે તો બોલી નહિ શક, બાપુ! ભાઈ! એ તો જડની પર્યાય છે. મરતાનો દાખલો નહોતો આપ્યો? દેહ છૂટવાનો કાળ હોય. આ લવો બંધ થઈ ગયો. એં... એં... એં... એમ થઈ ગયું. આ પક્ષઘાત થાય છે. આં.. આં... આં... બાપુ! એ જડની ક્રિયા, ભાઈ! તારાથી ન થાય. એ પરમાણુની પર્યાય તે કાળે જે થવાની હોય તે એનાથી થાય. આહા..હા..! બાપ મરવા પડ્યો, દેહ છૂટવાનો કાળ, લવો બંધ થઈ ગયો ભાષા. બોલવા જાય કે લખું... લખું... આ પાંચ લાખ... પાંચ લાખ... દેવાનું બોલતો હતો. પાંચ લાખ દેવા છે. ત્યાં ઓલો એનો છોકરો કહે બાપુ! અત્યારે ધર્મ સંભારીએ, પૈસા ન સંભારીએ. ઓલા પાંચ લાખ દેવા (ન પડે એટલે). ઓલો કહે, અરરર! પાપ કર્યા, આ કરોડ-બે કરોડ રૂપિયા ભેગા થયા, એ મેં પાપ કર્યા બધા. હવે કાંઈક થોડું પુણ્ય થાય. ધર્મ તો ક્યાં હતો. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! છેવટે ઓરતો થઈને (લખ્યું) અરે! ભાઈ! આ પાંચ લાખ શાસ્ત્રમાં દેજે. બાપુજી! અત્યારે ધર્મ સંભારાય, પૈસા ન સંભારાય. એ એમ જાણે કે.. આહા..હા..! સુમેરુમલભાઈ! એ બધા એવા હોં! એ છોકરા અને બાયડીયું બધા ધૂતારાઓ છે. આહા..હા..! બાપુ! તને તારું તત્ત્વ ભિન્ન છે, એ તત્ત્વ ભિન્ન છે. એને તો ઠીક લાગે એમ કરે. અને એમાં મરી જાય. આહા..હા..! છોકરાઓ રોવે, બાયડી રોવે. શું કરવા રોવે છે ઈ? એ મરીને નરકમાં કે ઢોરમાં ગયો એને માટે રોવે છે? પોતાની વર્તમાન સગવડતામાં મજૂરી કરતો, દુકાને બેસીને મજૂરી કરતો એ ગયો હવે મારે શું કરવું? એને રોવે છે ઈ. આહા..હા..!

અરેરે! ભાઈ! એ નિમિત્ત ચીજની દશામાં અસર તને ક્યાં છે કાંઈ? કહે છે. તારે લઈને તને તારી દશા થઈ એમાં કોઈ નિમિત્તથી થઈ છે (એમ નથી). એમાં નિમિત્ત હો, પણ નિમિત્તથી એમાં થાય છે (એમ નથી). એ ભાઈએ હમણાં કબુલ કર્યું છે. કૈલાસચંદજીએ નહિ? કૈલાસચંદજી છેને? કૈલાસચંદજી છેને પંડિત દિગંબર એણે બે વાત કબુલ કરી હમણા. નહિતર જ્યારે વર્ણીજી સાથે ચર્ચા થઈ હતી ત્યારે બે વાત નહોતી માનતા. વર્ણીજી નહોતા માનતા અને એ બધા નહોતા માનતા. એક તો, એક તત્ત્વની વસ્તુની વ્યવસ્થા ક્રમબદ્ધ હોય. જે સમયે જ્યાં જે થવાની હોય તે ક્રમસર થાય. આઘી-પાછી નહિ. એ નહિ, કહે એમ નહિ. અને નિમિત્તથી કાંઈ પણ પરમાં થાય નહિ. નિમિત્ત હો, પણ પરમાં થાય નહિ. એ ચર્ચા થઈ હતી. હવે કબુલ કર્યું છે. છાપામાં આવ્યું જૈનસંદેશમાં. સોનગઢવાળા નિમિત્તનો નિષેધ નથી કરતા. નિમિત્ત માને છે પણ નિમિત્તથી પરમાં થાય એમ માનતા નથી. ભાઈ! બરાબર છે? જૈનસંદેશમાં આવ્યું છે. કૈલાસચંદજીએ બે વાત કબુલ કરી. તે દિ' ૨૦ વર્ષ

પહેલાં ચર્ચા થઈ ત્યારે કબુલ નહોતી. આહા..હા..! ભાઈ! બાપુ! આ તો પરમસત્ય છે. આહા..હા..! કોઈપણ વાતમાં ન્યાયમાં ફેર પડશે તને તો તારી દૃષ્ટિમાં ફેર છે. વસ્તુ તો આ છે ઈ છે. આહા..હા..!

અહીં આચાર્ય કહે છે કે '**એમ તો થતું નથી, કારણ કે અન્યદ્રવ્યના સ્વભાવે કોઈ દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવતો નથી.**' આહા..હા..! અનેરા તત્ત્વથી અનેરા તત્ત્વમાં એની પર્યાયની ઉત્પત્તિ અન્ય દ્રવ્યથી જોવામાં આવતી નથી. આહા..હા..! આવી વાત છે. એક માણસે આમ થપ્પડ મારી અને લાલચોળ થયું અહીં લાલ. તો કહે છે કે એ થપ્પડથી લાલચોળ થયું નથી. થપ્પડ છે એ તો નિમિત્તભૂત બીજી ચીજ છે. એનાથી જો લાલ (થયું હોય) તો એ જડની પર્યાયો આમાં આવવી જોઈએ. એ આવતી નથી. આહા..હા..! પોપટભાઈ! આ તો દાખલા. ચાર પૈસે શેર તો મણના અઢી. પછી એના દાખલા ગમે તેટલા કરો. આહા..હા..! અરે! એ વાત બેસી જાય તો એને પર સામું જોવાનું નથી. પર સામું જોવાનું રહ્યું નહિ કે આ હોય તો મને ઠીક પડશે, આ નિમિત્ત હોય તો મને ઠીક પડશે. આવું નિમિત્ત ન હોય તો મને ઠીક નહિ પડે. એ દૃષ્ટિ ઉઠી જાય. આહા..હા..! મારો ભગવાન પૂર્ણાનંદથી ભરેલો એના સામું જોતા મને ઠીક પડશે. પર સામું જોતા ઠીક પડશે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**પરંતુ પોતાના સ્વભાવથી જ ઊપજે છે...**' દરેક રજકણ અને દરેક આત્મા પોતાની વર્તમાન અવસ્થા, પોતાનો સ્વભાવ (તેનાથી ઊપજે છે). ભલે વિકાર હો, વિકારને અહીં સ્વભાવ કીધો છે. એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો મોટો તે દિ'. કે જો વિકાર પોતાથી થાય, કર્મથી ન થાય તો સ્વભાવ થઈ જાય, પણ એ સ્વભાવ જ છે પર્યાયનો. વિકાર પણ પર્યાયનો સ્વભાવ છે, દ્રવ્ય-ગુણમાં નથી. સમજાય છે કાંઈ? એ અહીં કહે છે જુઓને, એ વાત તો અહીં વિકારની છે. આહા..હા..! એવો નિર્ણય કરવાની ફુરસદ પણ ક્યાં? આખો દિ' ધંધા ને પાપ. હાલીને જાવું મરીને ક્યાંક.

શ્રોતા :-

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કર્તા નથી. બાપુ! આહા..હા..! અહીં કેટલું રહેવું? ભગવાન તો અનાદિ-અનંત છે પોતે. અહીં તો ૨૫-૫૦-૬૦-૭૦-૮૦-૯૦ (વર્ષ રહેશે). આહા..હા..! એ સ્થિતિ શરીરને લઈને અહીંયાં રહેવું એમ પણ નથી કહે છે. અરે! આયુષ્યને લઈને અહીંયાં રહેવું પડે એમ પણ નથી એમ કહે છે. અહીં તો એમ કહે છે. આહા..હા..! અહીંયાં જે આત્મા શરીરમાં જેટલો કાળ રહે એ પોતાની યોગ્યતાથી રહેલ છે. આયુષ્યકર્મ છે માટે તેમાં રહેલો છે એ પણ અહીં નહિ કહે છે. જો આયુષ્યકર્મ જડ છે, એના કારણે અહીં રહે તો આત્માની પર્યાયમાં જડનો સ્વભાવ આવવો જોઈએ. આહા..હા..! આવી વાતું હવે. આ બધા દાખલા. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યનું કરી શકતો નથી એના બધા દાખલા છે. આહા..હા..!

'પરંતુ પોતાના સ્વભાવથી જ ઊપજે છે...' દરેક પરમાણુ અને દરેક આત્મા. **'કારણ કે પોતાના સ્વભાવે દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવે છે.'** આહા..હા..! અજ્ઞાની સંયોગથી જોવે છે કે પાણી ઊનું થયું તો અગ્નિ આવી માટે થયું. અગ્નિ તો નિમિત્ત છે. ઊનું થયું એ પોતાની પર્યાયથી ઊનું થયું છે, અગ્નિથી નહિ. અગ્નિથી જો થાય તો નિમિત્તભૂત તો અગ્નિ તો પરમાણુના રંગ-ગંધ-સ્પર્શવાળી ચીજ છે. જો એના હોય તો પાણીના એ પરમાણુને અહીં આવવું જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું! ઈંજેક્શનથી અંદર આમ થઈ ગયું, ફલાણું થયું. એ બધી વાતના ગોટા ઉઠાવી દીધા. સમજાણું કાંઈ?

આમ ફોટો પાડે છેને ફોટો. તો કહે છે કે સામે સિંહ અને વાઘ હોય એનો અહીં ફોટો પાડે. તો એ ફોટામાં જે આકાર આવ્યો એ ત્યાંથી આવ્યો છે? એને લઈને આવ્યો છે? જો એમનાથી આવ્યો હોય તો આફ્રિકામાં સિંહના ટોળા બહુ હોય છે. ૨૦૦-૨૦૦ સિંહ એક સાથે ફરે અને લોકો સિંહનું... શું કહેવાય આ? ફિલ્મ-ફિલ્મ. ફિલ્મ તમારી ફિલ્મ લેવા જાય ત્યાં. પાંચ-પાંચ લાખની મોટર હોય છે અને લોઢાના સળિયા આમ હોય. એટલે સિંહ આવે કદાચ તો એનો પગ અંદર ન જઈ શકે અને છેટે ત્યાં પડી હોય. આખી લાઈન હોય ત્યાં. તો એ બધા રજકણોનો અહીં ફોટો પડે છે એ એને લઈને પડે છે? તો તો ત્યાંના રજકણો અહીં આવે તો ઓલો સુકાઈ જાય. આહા..હા..!

શ્રોતા :- આપે તો સિંહના ઉપર હાથ ધર્યો હતો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ તો તે દિ' મૈસુરમાં થયું હતું. મેસુરમાં ગયાને, એક સિંહ હતો બહાર. ખુલ્લો હતો. તો પહેલા તો અમે જોઈ આવ્યા હતા. પણ એક ફોટોગ્રાફર આવ્યો. મહારાજ! ફરીને આવોને અંદર. શું છે? એ સિંહ ઉપર હાથ મૂકો. સિંહ હતો ખુલ્લો. આમ હાથ મૂક્યો એં..એં.. તો કર્યું પણ આમ સામુ જોઈને, બીજાની સામું જોઈને, મારી સામું જોઈને નહિ. ફોટો પાડી લીધો. પણ એ સિંહમાંથી અને અહીંમાંથી રજકણો નથી આવ્યા. ત્યાંના રજકણો એ ફોટોરૂપે થયા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું ભારે આકરી!

જો નિમિત્તભૂતથી એમાં પર્યાય થાય તો નિમિત્તભૂતના દ્રવ્યનો સ્વભાવ તેમાં આવવો જોઈએ. તો એમ તો થતું નથી. મૈસુર છેને શેઠ? મૈસુર દેશ નહિ? એમાં મોટું છેને એનું ઓલું? સિંહ અને વાઘ રહે છે બહુ. શું કહેવાય એનું એ? મ્યુઝિયમ. ત્યાં ગયા હતા એક ફેરી. ગામમાં ગયા હતાને. સિંહ હતો. સિંહ જોયો હતો. ફોટોગ્રાફર એક આવ્યો, મહારાજ! ફરીને આવો. શું છે? અમારે ફોટો પાડવો છે. તો સિંહ ખુલ્લો ઉભો હતો, માણસ ઉભો હતો અને હાથ આમ મૂક્યો મેં માથા ઉપર. પાડી લીધો. પણ એ ફોટાના રજકણો ત્યાં પરિણમ્યા છે, આને લઈને નહિ એમ કહે છે. હવે આવી વાતું ગળે ઉતરવી. આહા..હા..!

એમ અહીંયાં રાગ-દ્વેષના પરિણામ કર્યા અને અંદર કર્મના રજકણો કર્મરૂપે પરિણમ્યા એ આ રાગ-દ્વેષને કારણે નહિ એમ કહે છે. ત્યાં આગળ એ પરમાણુમાં કર્મરૂપે પરિણમવાની

પર્યાયની લાયકાતથી પરમાણુ પરિણમ્યા છે. આણે રાગ-દ્વેષ કર્યો માટે પરિણમ્યા (એમ નથી). એના પ્રમાણમાં પરિણમે. જેવા દયાના ભાવ હોય એવું ત્યાં પુણ્ય પરિણમે, પણ છતાં આને લઈને એ પરમાણુની પર્યાય પુણ્યરૂપે પરિણમે એમ નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ અહીં કહે છે જુઓ, '**પોતાના સ્વભાવથી જ ઊપજે છે કારણ કે પોતાના સ્વભાવે દ્રવ્યના પરિણામનો ઉત્પાદ જોવામાં આવે છે.**' દરેક રજકણ અને દરેક આત્માની વર્તમાન દશા પોતાથી થતી જોવામાં આવે છે. આહા..હા..!

'**આમ હોવાથી,...**' હવે સિદ્ધાંત સિદ્ધ કરે છે. '**સર્વ દ્રવ્યો...**' દરેક દ્રવ્યો એટલે દરેક આત્મા અને પરમાણુ '**પોતાના સ્વભાવને નહિ ઉલ્લંઘતાં...**' પોતાની જે સ્વભાવ છે તેને નહિ છોડતા. '**હોવાને લીધે, નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યો પોતાના પરિણામના ઉત્પાદક છે જ નહિ;...**' આહા..હા..! રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપના ભાવ જીવ કરે એમાં કર્મનો બિલકુલ અંશ નથી એમ કહે છે. એ નિમિત્તથી બિલકુલ વિકાર થયો નથી એમ કહે છે. કહેશે હમણા સરવાળો લેશે. પહેલું ઉપાડ્યું છે. સરવાળો લેશે. આહા..હા..! અત્યારે તો જૈનમાં એ ત્રણે ફિરકામાં એ ચાલ્યું છે-કર્મને લઈને વિકાર થાય, કર્મને લઈને વિકાર થાય. સમજાણું કાંઈ? એ વાત જૂઠી છે. વિકાર તો પોતાની પર્યાયની યોગ્યતાથી પોતાને કારણે થાય છે. નિમિત્તભૂત દ્રવ્યથી થાય તો કર્મનો સ્વભાવ અહીં વિકારમાં આવવો જોઈએ. વિકાર તો અરૂપી પરિણામ છે અને કર્મ તો જડ મૂર્ત દ્રવ્ય છે, જડ મૂર્ત છે. તો મૂર્તપણું અહીંયાં આવવું જોઈએ એનાથી થાય તો. આહા..હા..! અરે! એકેય વાતના ઠેકાણા ક્યાં?

'**સર્વ દ્રવ્યો જ, નિમિત્તભૂત અન્યદ્રવ્યોના સ્વભાવને નહિ સ્પર્શતા થકાં, પોતાના સ્વભાવથી પોતાના પરિણામભાવે ઊપજે છે.**' લ્યો! આખો સિદ્ધાંત. '**માટે (આચાર્યદેવ કહે છે કે) જીવને રાગાદિનું ઉત્પાદક અમે પરદ્રવ્યને દેખતા નથી...**' આહા..હા..! આત્માની પર્યાયમાં રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપ થાય તે અનેરા દ્રવ્યથી થાય એ અમે દેખતા નથી. એ 'અપને કો આપ ભૂલ કે હેરાન હો ગયા.' એને પર હેરાન કરે એમ છે નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું લ્યો! '**(આચાર્યદેવ કહે છે કે) જીવને...**' જીવ એટલે આત્મા. રાગ, પુણ્ય, પાપ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, કામ, ક્રોધ, લોભ, વિષય, વાસના એનો ઉત્પાદક અમે અન્ય દ્રવ્યને દેખતા નથી. આહા..હા..! એ કર્મથી આત્મામાં વિકાર થાય એમ અમે દેખતા નથી. આહા..હા..! અહીં તો કહે કે કર્મના એવો (ઉદય આવે તો) ભોંમાંથી ભાલા ઉઠે ભાઈ! એવા કર્મ આકરા આવે તો અમે દુઃખી થઈએ. ખોટી વાત છે બધી. ભોંમાંથી ભાલા ઉગ્યા એમ વાતું કરે છે લોકો. એવું હોય છે તમારે હિન્દી ભાષામાં? ભોમ-ભોમ. આ જમીનમાંથી ભાલુ નીકળે. એવી કાંઈક કહેવત છે અહીં ગુજરાતમાં. ભોંમાંથી ભાલુ નીકળે. કર્મ-કર્મ આકરા કર્મ એવા ઉદય આવ્યા કે અમે ગરીબ અને હેરાન થઈ ગયા. ધૂળમાંય નથી સાંભળને. આહા..હા..!

મિથ્યાદૃષ્ટિપણું કરે છે તે દર્શનમોહનું કર્મ છે એના નિમિત્તે અહીંયાં દર્શનમોહ મિથ્યાત્વ કરે છે એમ અમે જોતા નથી કહે છે. આહા..હા..! એમ હજી જ્ઞાનીને પણ નબળાઈને લઈને રાગ-દ્વેષનું વેદન છે. એમાં કર્મને કારણે વેદન છે એમ અમે દેખતા નથી કહે છે. સમજાણું કાંઈ? એ નય અધિકારમાં આવી ગયું છે. પ્રવચનસાર. કર્તા-ભોક્તા નય છેને? ધર્મી જીવ છે, સમકિતી છે, જ્ઞાની છે, મુનિ છે સાચા સંત એને પણ જે રાગ થાય છે એ રાગનું કરવાપણું મારું પોતાની પર્યાયમાં છે અને રાગનો કર્તા અને ભોક્તા, એ રાગનો ભોક્તા પણ હું છું. સમકિતી છે, જ્ઞાની છે, મુનિ છે છતાં રાગ આવ્યો એનો વેદક અને વેદનારો હું છું એમ કહે છે. ૪૭ નયમાં છે. જ્ઞાન અધિકારમાં ૪૭ નય (આવે છે). આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? મુનિ એમ કહે છે કે એ રાગનો ભાગ અમને પણ જે આવ્યો એના કર્તા અને ભોક્તા અમે છીએ. આહા..હા..! પરને લઈને રાગ થયો અને પરને લઈને વેદન છે અમને એમ છે નહિ. એમ વસ્તુની સ્થિતિ નથી. આહા..હા..!

કહે છે, **'જીવને રાગાદિ...'** એટલે રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપના **'ઉત્પાદક અમે પરદ્રવ્યને દેખતા...'** સમજતા, માનતા **'નથી કે જેના પર કોપ કરીએ.'** આણે મને વિકાર કરાવ્યો. કર્મ મને વિકાર કરાવ્યો. તો કર્મ ઉપર દ્વેષ થયો તને. સમજાણું કાંઈ? પરદ્રવ્યથી કાંઈ થતું નથી જેથી અમે પરદ્રવ્યમાં શેનો કોપ કરીએ? અમે તો અમારી નબળાઈને લઈને અમારામાં થાય છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૭, બુધવાર, તા. ૧૯-૧૦-૧૯૭૭, ગાથા-૩૭૨, કળશ-૨૨૦ પ્રવચન નં.૪૮૩

ભાવાર્થ. સમયસાર, ૩૭૨ ગાથાનો ભાવાર્થ છેને. **'આત્માને રાગાદિક...'** રાગ-દ્વેષ, વિષયવાસના, કામ-ક્રોધ, માન-માયા-લોભ એ છે. **'ઊપજે છે...'** પર્યાયમાં છે. વસ્તુમાં નથી. પણ પર્યાયમાં અનાદિથી વિકાર છે. તે ઠેઠ ચૌદમા ગુણસ્થાન સુધી કંપપણું છે એ પણ અશુદ્ધતા પર્યાયમાં છે. આહા..હા..! તેથી અસિદ્ધભાવ કહ્યો છેને? કેવળી થયા. તેરમે ગુણસ્થાને પણ એને અસિદ્ધભાવ કહ્યો છે, એ સિદ્ધભાવ નથી. સમજાય છે કાંઈ? એ પોતાને કારણે ઉદયભાવ છે ત્યાં, કર્મને કારણે નહિ. કોઈ એમ કહે કે ભાઈ કેવળજ્ઞાન થયું

પછી તો ચાર ઘાતિ ટળ્યા અને ચાર અઘાતિ કર્મ રહ્યા તેથી કેવળી અહીંયાં રહ્યા છે. એમ નથી. એ પોતાના કંપનની દશાની વિરુદ્ધતા એટલો ભાવ છે માટે રહ્યા છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે, બાપુ! સમજાય છે? તેથી એને કેવળીને અસિદ્ધભાવ કહ્યો છે. સિદ્ધભાવ હજી નથી ત્યાં. સિદ્ધ પરમાત્મદશા થાય તો તો એ કંપન અને કાંઈ હોય જ નહિ એને. સમજાણું કાંઈ? અહીં તો નીચેથી માંડીને છેક સુધી જેટલો વિકૃતભાવ થાય એ બધો પોતાની પર્યાયનો અપરાધ છે. કર્મને લઈને થાય એ વાત છે નહિ. આહા..હા..! એ અહીં કહે છે.

વાત એ છે કે અહીં તો પર્યાયની વાત છે. વસ્તુની દૃષ્ટિએ જુઓ તો વસ્તુ તો રાગમય કોઈ દિ' થઈ જ નથી. આહા..હા..! વસ્તુ જે ચૈતન્યરસ, સહજાનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ વસ્તુ, એ વસ્તુ તો રાગમય કદી થઈ નથી. આહા..હા..! એમ કંપન છે તે રૂપે પણ વસ્તુ તો કંપનરૂપે થઈ જ નથી. આહા..હા..! ઝીણી વાત! એની દશામાં, અવસ્થામાં, હાલતમાં આ બધી વાત છે. સુમેરુમલજી! જેટલો જેટલો રાગ, જેટલું જેટલું કંપન (થાય) એ બધું પોતાની પર્યાયનો અપરાધ છે. એ કર્મ પરદ્રવ્ય એને શું કરે પણ? સમજાય છે કાંઈ?

'**આત્માને...**' પર્યાયની વાત છે હોં આ. '**રાગાદિક ઊપજે છે...**' અવસ્થા, હાલત, દશા. દશાવાન જે છે એ તો વસ્તુ વસ્તુ છે. જો વસ્તુ અશુદ્ધ થાય તો અશુદ્ધતા કોઈ દિ' ટળે નહિ. આહા..હા..! આવી વાતું છે. વસ્તુ છે એ અશુદ્ધ અંશે પણ નથી. અંશે પણ અશુદ્ધતા હોય તો અશુદ્ધતા ધ્રુવ છે તો ટળે નહિ કોઈ દિ'. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? આવી વાત છે. '**રાગાદિક ઊપજે છે...**' પર્યાયમાં. એમ લેવું. '**આત્માને...**' શબ્દ વાપર્યો છેને? પણ આત્માને પર્યાયમાં એમ લેવું. આત્માને એટલે આત્મા દ્રવ્યને એમ ન લેવું. આહા..હા..! ભાષા તો શાસ્ત્રની અનેક પ્રકારે આવે, પણ એનો હેતુ જાણવો જોઈએને. '**આત્માને...**' વર્તમાનદશામાં '**રાગાદિક ઊપજે છે તે પોતાના જ અશુદ્ધ પરિણામ છે.**' જુઓ, એ મલિન પરિણામ છે. ચાહે તો શુભ હો કે ચાહે તો અશુભ હો, પણ એ પોતાના અશુદ્ધ પરિણામ અને મેલ છે. આહા..હા..!

'**નિશ્ચયનયથી વિચારવામાં આવે...**' એટલે કે સ્વદ્રવ્યની પોતાની પર્યાયનો નિશ્ચયથી જોઈએ તો. પર્યાયની વાત છે નિશ્ચય હોં દ્રવ્યની નહિ. '**નિશ્ચયનયથી વિચારવામાં આવે તો...**' આ નિશ્ચય એટલે? આત્માની વર્તમાન પર્યાય એની છે, એની છે એ નિશ્ચયનયથી વિચારવામાં આવે તો. શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી એ પ્રશ્ન અહીં નથી. સમજાય છે કાંઈ? શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી તો રાગાદિ વસ્તુમાં છે જ નહિ, સંસાર જ નથી, ઉદયભાવ જ વસ્તુમાં નથી. આહા..હા..! પણ અહીંયાં નિશ્ચયનય એટલે એની પર્યાય છે એ એની છે તે નિશ્ચય અને કર્મ છે તે વ્યવહાર અને નિમિત્ત પર. એટલે '**નિશ્ચયનયથી વિચારવામાં આવે તો અન્યદ્રવ્ય રાગાદિકનું ઉપજાવનાર નથી,...**' અનેરું કર્મ આત્માને પુણ્ય-પાપના ભાવ વિકારને ઉપજાવનારું અન્યદ્રવ્ય નથી. નિશ્ચયનયથી એટલે એની પર્યાયની પોતાની યોગ્યતા છે એ નિશ્ચય અને

નિમિત્ત છે એ વ્યવહાર. આહા..હા..! લાલચંદજી! બહુ ઝીણી વાતું, બાપુ! આહા..હા..!

અહીં નિશ્ચયનયનો અર્થ? એની પર્યાયનું સ્વતંત્રપણું, એની દશાનો નિશ્ચય, અવસ્થા તે નિશ્ચય છે. દ્રવ્ય નિશ્ચયની અત્યારે વાત નથી. સુમેરુમલજી! આવી વાત. એની પર્યાયની અવસ્થા, દશા તે એની છે, એનામાં છે, એના સત્ત્વમાં છે તે નિશ્ચય. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! નિશ્ચયનયથી એટલે કે સત્ય, પર્યાયનું સત્ત્વ, આત્મામાં પર્યાયનું સત્ત્વ છે એ સત્ત્વ છે એના અસ્તિત્વમાં છે એ રીતે વિચારીએ તો. આહા..હા..! '**અન્યદ્રવ્ય રાગાદિકનું ઉપજાવનાર નથી,...**' કર્મ એને રાગ કરાવે, પુણ્ય કરાવે, વિષયવાસના કરાવે એ ત્રણકાળમાં નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ?

હજી પર્યાયની સ્વતંત્રતાની પણ જેને ખબર નથી. એને દ્રવ્ય સ્વતંત્રતાની દૃષ્ટિ થઈ શકે જ નહિ. શું કહ્યું? જેને વર્તમાન પર્યાયની સ્વતંત્રતા, વિકાર, પુણ્ય-પાપ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, કામ, ક્રોધના પરિણામ મારાથી, મારે લઈને, મારામાં, મારે આધારે થાય છે. ષટ્કારક છે ષટ્કારક. ષટ્કારક સમજાય છે? કર્તા, કર્મ, કરણ, સંપ્રદાન, અપાદાન, અધિકરણ. તો એ વિકાર પર્યાયમાં કર્તા પણ હું, પર્યાય હોં. કર્મ એટલે કાર્ય પણ વિકાર, સાધન પણ વિકાર, અપાદાન પોતાથી થાય તો વિકારથી વિકાર થાય, વિકારને આધારે વિકાર થાય, વિકાર એનું કાર્ય, વિકારનું કાર્ય વિકારમાં છે. આહા..હા..! આવું છે. નવરા ક્યાં આમાં? આવો માર્ગ છે, પ્રભુ! વસ્તુમાં નથી. વસ્તુમાં હોય તો કોઈ દિ' નીકળે નહિ. સમજાય છે કાંઈ? અને પર્યાયમાં ન હોય તો આનંદ હોવો જોઈએ. જો પર્યાયમાં વિકાર ન હોય તો ભગવાન તો આનંદસ્વરૂપ અતીન્દ્રિય આનંદ રસકંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છે, જો વિકાર ન હોય તો એના સ્થાનમાં આનંદનો સ્વાદ આવવો જોઈએ. બરાબર છે. ભાઈ? તો આનંદના સ્વાદનો અભાવ એ જ વિકારનો સદ્ભાવ. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? ઝીણી વાત છે, બાપુ! તત્ત્વજ્ઞાન વીતરાગનું (સૂક્ષ્મ છે).

અનુભવીને પણ આનંદનો અનુભવ પૂર્ણ નથી, પૂર્ણ નથી તેથી તેટલો રાગ છે તેટલું એનું દુઃખનું વેદન છે. એના અસ્તિત્વમાં વેદન છે. જો ન હોય તો પૂર્ણ આનંદનું વેદન હોવું જોઈએ, પૂર્ણ આનંદનો અભાવ છે એ જ સૂચવે છે કે ત્યાં રાગ અને દુઃખનો સદ્ભાવ છે. આહા..હા..! શાંતિભાઈ! આવી વાતું છે આ. આહા..હા..! વાણિયાવડથી તો ક્યાંય વાત બહાર રહી જાય છે. આમાં અલૌકિક વાતું છે.

અહીંયાં કહે છે, અન્યદ્રવ્ય વિકારનું. વિકાર શબ્દે દુઃખ. એ દુઃખ છે. ભગવાન આત્મા અણિન્દ્રિય અમૃતનો સાગર છે અને વિકાર છે તે અમૃતના સ્વભાવથી વિરુદ્ધ છે અને આ જ્યારે સુખરૂપ છે ત્યારે વિકાર તે દુઃખરૂપ છે. આહા..હા..! બહુ ટૂંકામાં કહ્યું છે. '**નિશ્ચયનયથી વિચારવામાં આવે...**' એટલે કે એની વર્તમાન પર્યાય તે તેની તેનાથી થાય તેમ જોવામાં આવે તો. '**અન્યદ્રવ્ય રાગાદિકનું ઉપજાવનાર નથી,...**' આહા..હા..! ઘણું બાપુ આ

તો સિદ્ધાંત છે, આ કાંઈ વાર્તા-કથા નથી. થોડા શબ્દમાં ઘણું ભર્યું છે. આહા..હા..! '**અન્યદ્રવ્ય તેમનું નિમિત્તમાત્ર છે;...**' શું કીધું? નિશ્ચયથી પોતાની વિકારી પર્યાય દુઃખરૂપની દશાનો કરનાર પર્યાય પોતે છે. કર્મ એને નિમિત્તમાત્ર છે. નિમિત્તનો અર્થ કે બીજી ચીજ છે, પણ એ ચીજથી અહીં થયું છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? ભાષા તો સાદી, પ્રભુ! પણ હવે ભાવ તો જે હોય એ આવેને. આહા..હા..! અનંતકાળનો અજાણ્યો માર્ગ. અંદર પ્રભુ તો સચ્ચિદાનંદ આનંદકંદ છે. આહા..હા..! પણ એની દશા પણ અશુદ્ધ અનાદિની છે. જેમ એ શુદ્ધ સ્વરૂપ આનંદકંદ અનાદિનો છે, એવી અશુદ્ધતા પણ અનાદિની છે. અશુદ્ધતા પહેલી નહોતી અને પછી થઈ એમ નથી. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? ભગવાન આત્મા અનાકુળ અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાનનો સ્વપરપ્રકાશક સ્વભાવનો પિંડ હોવા છતાં અનાદિનો, એની પર્યાયમાં પણ અનાદિની અશુદ્ધતા છે. આહા..હા..! એ અશુદ્ધતા કર્મને લઈને નથી. 'અપને કો આપ ભૂલ કે હૈરાન હો ગયા.' આહા..હા..! નિજાનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ એને ભૂલીને પર્યાયમાં વિકાર પોતે સ્વતંત્ર કર્તા થઈને સાધન પર્યાયનું કરીને પોતે કરે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'**અન્યદ્રવ્ય તેમનું નિમિત્તમાત્ર છે;...**' નિમિત્તમાત્ર શબ્દ. નિમિત્ત છે એમ નથી કહ્યું. નિમિત્તમાત્ર હો ભલે, પણ એનાથી અહીં થાય છે એમ નહિ. આહા..હા..! ભૂલ પણ તારી કરેલી છે, તે પણ તારા અસ્તિત્વમાં, પર્યાયના અસ્તિત્વમાં છે. આવશે હમણાં, જીવના સત્ત્વમાં ઊપજે છે. આગળ આવશે. શું કહે છે આ? '**અન્યદ્રવ્ય તેમનું નિમિત્તમાત્ર છે;** કારણ કે **અન્યદ્રવ્યને અન્યદ્રવ્ય ગુણપર્યાય ઉપજાવતું નથી...**' અનેરું તત્ત્વ અનેરા દ્રવ્યને વિકારી પર્યાય ઉપજાવતી નથી. આહા..હા..! હજી આ વિકાર પોતાથી સ્વતંત્ર થાય એમાં કર્મ નિમિત્તમાત્ર છે, એનાથી થતું નથી એટલી સ્વતંત્રતાની પણ જેને પ્રતીતિ નથી. પ્રગટ પર્યાયની વિકૃતની સ્વતંત્રતાની પણ ખબર નથી, એને અપ્રગટ એવો ભગવાન આત્મા દ્રવ્યસ્વભાવ શુદ્ધ ચૈતન્ય એ સ્વતંત્ર છે એ વાત એને નહિ બેસે. આહા..હા..! બરાબર છે ભાઈ? આહા..હા..! આવો માર્ગ છે. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવે પ્રત્યક્ષ જોયો છે અને પ્રત્યક્ષ કહ્યો છે. આહા..હા..!

કહે છે, '**નિમિત્તમાત્ર છે; અન્યદ્રવ્યને અન્યદ્રવ્ય...**' દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ. એક ચીજને બીજી ચીજ એના ગુણપર્યાય એટલે એની ગુણની અવસ્થા ઉપજાવતું નથી '**એ નિયમ છે.**' એ સિદ્ધાંત છે. એ જગતના કુદરતના સ્વભાવનો નિયમ છે. આહા..હા..! કહો, શેઠ! આ કાળલબ્ધિને લઈને થાતું નથી અહીં ના પાડે છે. એ વિકાર પોતે કરે છે માટે થાતું નથી એમ કહે છે. વિકારનું કારણ પર નથી તું છો એમ કહે છે અહીં તો.

શ્રોતા :- માટે અહીં આવ્યા છીએ વિકારને કાઢવા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આહા..હા..! અન્ય વસ્તુને અન્ય વસ્તુ. ગુણપર્યાય એટલે ગુણની

દશા. ગુણ તો એવો ને એવો છે. ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે અને ગુણ તો એવો ને એવો પરમાનંદસ્વરૂપ એવું ને એવું છે. ફક્ત ગુણની પર્યાય એટલે અવસ્થા, અવસ્થામાં બધું છે. આહા..હા..! પુણ્ય ને પાપ ને દયા ને દાન ને વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા ને કામ ને ક્રોધ ને. આહા..હા..! એની ગુણની વર્તમાનદશામાં છે. ગુણ તો છે એવો નિર્મળાનંદ પ્રભુ અનંત છે. જેવું દ્રવ્ય વસ્તુ પ્રભુ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન ભગવાન છે એમ એના અનંતા ગુણો પણ શુદ્ધ પરિપૂર્ણ એવાને એવા છે. આહા..હા..! કહો, હીરાભાઈ! સાંભળવા ત્યાં મુંબઈમાં મળતું નથી અને આ ધૂળમાંને ધૂળમાં રોકાઈ ગયા છે. પૈસા... પૈસા.. પૈસા... પૈસા... અરેરે! મરીને ક્યાં જાવું છે? બાપુ! અહીં તો થોડી મુદત છે. ૨૫-૫૦-૬૦-૭૦-૮૦ કેટલી મુદત? પ્રભુ તો અનાદિઅનંત છે. આહા..હા..!

ઓલો પ્રશ્ન આવો આવ્યો છે. આવ્યા છે ભાઈ બાડાવાળા? નથી એની દીકરી અહીં બાળબ્રહ્મચારી? બાડાવાળા છે. બાડામાં ગયા હતા અમે. ગયા? ગયા હશે. બાડાવાળા હતા. અમે ગયા હતા બાડાવાળા. ત્યાં કુંદકુંદાચાર્યનો ઓટલો છે બહાર, પણ એ કુંદકુંદાચાર્ય બીજા. ત્યાં ગયા હતા. વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. માણસ બહુ આવ્યું હતું. બાડા છે. આહા..હા..! બાળ બ્રહ્મચારી છેને. ગયા? ઠીક. દીકરી બ્રહ્મચારી છે અહીં. એ ખબર છે. આપણને તો ક્યાં રહે છે એ ખબરેય નથી કાંઈ.

અહીં કહે છે અનેરા દ્રવ્યને અનેરું દ્રવ્ય એટલે એક ચીજને બીજી ચીજ પર્યાય ઉપજાવતું નથી. એની ગુણની અવસ્થાને ઉપજાવતું નથી. એ નિયમ છે. ‘**જેઓ એમ માને છે–એવો એકાંત કરે છે**—’ જોયું! ‘એકાંત કરે છે—કે ‘**પરદ્રવ્ય જ મને રાગાદિક ઉપજાવે છે**’,...’ હું તો શુદ્ધ છું, પણ પરદ્રવ્યને લઈને મને વિકાર થાય છે એમ એકાંત કરે છે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ‘**જેઓ એમ માને છે કે**...’ પરદ્રવ્ય મારી પર્યાયમાં રાગ, દયા, પુણ્ય-પાપના ભાવ ઉપજાવે છે, એવો એકાંત કરે છે, એવો એકાંત માને છે કે ‘**પરદ્રવ્ય જ મને રાગાદિક ઉપજાવે છે**,...’ હું તો શુદ્ધ ચૈતન્ય છું, પણ પર્યાયમાં કર્મ વિકાર ઉપજાવે છે, હું શું કરું? એમ અજ્ઞાની માને છે. છેને? આહા..હા..! ‘**પરદ્રવ્ય જ મને**...’ ‘જ’ શબ્દ પડ્યો છે પાછો હોં! ‘**પરદ્રવ્ય જ**...’ નિમિત્ત ચીજ જે છે કર્મ, એ જ મને રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપ ઉપજાવે છે, ‘**તેઓ નયવિભાગને સમજ્યા નથી**,...’ નયવિભાગ એટલે? પર્યાયમાં વિકૃતભાવ નિશ્ચયથી, પોતાથી થાય છે, ત્યારે નિમિત્તને વ્યવહારથી કર્યું એમ કહેવામાં આવે છે. એ નયનો વિભાગ છે. સમજાણું કાંઈ? પોતે પોતાથી કરે છે ત્યારે કર્મ નિમિત્ત છે એનું જ્ઞાન કરાવવા વ્યવહાર એક નિમિત્ત છે એમ જાણવામાં નયવિભાગ છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. શું કરીએ ભાઈ! અમને કર્મ (વિકાર કરાવે છે). આહા..હા..!

એ તો અહીં શાંતિસાગર આવ્યા હતાને. એના મોટા સાધુ નહિ મુખ્ય? શાંતિસાગર

પહેલા આવ્યા હતા. એને બિચારાને... આમ નરમ માણસ પણ બોલ્યા હતા વ્યાખ્યાનમાં કે આ નગ્નપણું, લૂગડા છોડીને બેઠા છીએ, પણ કર્મ ખસે ત્યારે થાયને. એમ બોલ્યા. લોકોને એ ખ્યાલ નહિને. અહીં કહે છે, 'કર્મ બિચારે કૌન ભૂલ મેરી અધિકાઈ.' કર્મ કોણ? એ તો જડ છે. જડ કર્મ છે એ કર્મને ખબર નથી કે અમે કર્મ છીએ અને જડ છીએ. એનો પ્રકાશનારો પ્રભુ ચૈતન્ય છે. આ કર્મ છે, આ શરીર છે, આ લાકડુ છે, આને ખબર છે? એ તો પ્રભુ ચૈતન્ય પ્રકાશ કરે છે કે આ લાકડું છે, શરીર છે એ તો જાણનારો આને એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અને એ જાણનારો પરને જાણીને એમાં અનુકૂળમાં રાગ અને પ્રતિકૂળમાં દ્વેષ કરે છે એ એની પર્યાયમાં પોતે કરે છે. જાણનાર હોવા છતાં, જાણનાર પરને દેખીને રાગ-દ્વેષ કરે એ એની પર્યાયનો પોતાનો દોષ-અપરાધ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આ ક્યાં નવરાશ અને ફુરસદ? સંસારના કામ આડે નવરાશ ન મળે. અને કલાક-બે કલાક મળે ત્યાં બીજું સાંભળવાનું મળે. આહા..હા..! અરેરે! આવો વખત બાપુ! આહા..હા..!

'નયવિભાગને સમજ્યા નથી, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.' આહા..હા..! કર્મને લઈને વિકાર થાય એમ માનનારાઓ મિથ્યા દૃષ્ટિ છે, જૂઠી દૃષ્ટિ છે, અસત્ય દૃષ્ટિ છે. સત્ય દૃષ્ટિની એને ખબર નથી. આહા..હા..! **'એ રાગાદિક જીવના સત્ત્વમાં...'** જુઓ, આવ્યું. એ પુણ્ય-પાપ, દયા-દાન, કામ-ક્રોધના મિથ્યાત્વ આદિ ભાવ **'જીવના સત્ત્વમાં ઊપજે છે,...'** કાંઈ કર્મમાં ઊપજે છે અને જડમાં છે એમ નહિ. જીવની પર્યાયરૂપી સત્ત્વ છે તેમાં ઊપજે છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? જીવના દ્રવ્ય-ગુણ છે એ તો ત્રિકાળ છે, પણ કહે છે કે આ પુણ્ય-પાપ, દયા-દાન, કામ-ક્રોધ રાગાદિ ઊપજે છે એ જીવની પર્યાયના સત્ત્વમાં પર્યાયના સત્‌માં ઊપજે છે. કાંઈ પરમાં ઊપજે છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! હવે આવો નિર્ણય કરવાનો વખત લે નહિ અને એને ભગવાન આત્મા આવો છે અને આવો માને, બાપા! એ શું કામ આવે? આહા..હા..!

જેને હજી વિકારની સ્વતંત્રતાની જીવની પર્યાયના સત્ત્વમાં, આત્માની વર્તમાન અવસ્થાના સત્ત્વમાં વિકાર પોતાથી પોતાને લઈને થાય છે એટલી પણ જેને શ્રદ્ધાની ખબર નથી, એ રાગરહિત ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ એની શ્રદ્ધા એ કરી નહિ શકે. સમજાય છે કાંઈ? કેમ? જે વ્યક્ત નામ પ્રગટ જીવની પર્યાયના સત્ત્વમાં પ્રગટ પુણ્ય-પાપ વિકાર છે એ પ્રગટને જે જાણતો નથી અને એ પરને લઈને થાય (એમ માને છે) એને અપ્રગટ એવું જે ચૈતન્ય દ્રવ્ય એ પ્રતીતમાં કોઈ રીતે આવે નહિ. સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ છે, બાપુ! ઝીણો. આહા..હા..!

એ **'રાગાદિક જીવના સત્ત્વ...'** જોયું! સત્ત્વ શબ્દે દ્રવ્ય-ગુણ નહિ. જીવની પર્યાયરૂપી એનું અસ્તિત્વ છે. આત્માની પર્યાયના અસ્તિત્વમાં વિકાર છે. સત્ત્વ એટલે એના દ્રવ્ય અને ગુણમાં નહિ. આવી વાતું! સમજાણું કાંઈ? ભગવાન આત્મા પર્યાયમાં. એ પર્યાય એનું સત્ત્વ

છે, અવસ્થા એનું સત્ છે. છે એ. નથી એમ નહિ. આકાશના ફૂલની જેમ એ વસ્તુ નથી એમ નથી. જેમ વેદાંતી કહે છેને બ્રહ્મ સત્ય અને જગત મિથ્યા. એમ નથી. એમને તો અભ્યાસ છેને. બહેન ઘરે વાંચે છેને. બ્રહ્મ સત્ય અને જગત મિથ્યા. એક ફેરી આવ્યું હતું લખાણ હોં બહેનનું. ક્યાંક આવ્યું હતું, ઘણા વખત પહેલા. બહેન પણ એમ કહે કે નહિ એમ ન હોય. આત્મામાં દોષ છે પોતાથી. એકલો નિર્મળ જ છે આત્મા પર્યાયથી એમ નથી. દ્રવ્ય-ગુણ નિર્મળ છે. આહા..હા..! એ લોકોએ એમ જ કહ્યું છે. એ તો નિર્મળ જ છે. મલિનતા તો ભ્રમ છે તમારો એમ કહે છે. પણ ભ્રમ પણ છે કે નહિ? આહા..હા..! છે કે નહિ?

એ મોટી ચર્ચા ચાલી હતી અહીં. મોતીલાલજી આવ્યા હતાને. રેલના ઉપરી હતા, વૈષ્ણવ હતા. અમારા વ્યાખ્યાનમાં કાયમ આવતા ત્યાં રાજકોટ. પણ એ પછી એવું થઈ ગયું તો દીક્ષા લઈ લીધી એણે પરમહંસની. એ અમદાવાદની ઓલીકોર આશ્રમ છે. પછી આવ્યા હતા અહીં. આવ્યા હતા પછી પરમહંસ થઈ ગયેલા. રેલના ઉપરી હતા. દશાશ્રીમાળી વાણિયા હતા. મેં કીધું કે ભાઈ જુઓ, તમે એમ કહો કે એક જ વ્યાપક છે આત્મા સર્વવ્યાપક પવિત્ર. તો પછી વેદાંત એમ કહે છે કે સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાવ. એમ તો કહે છેને? તો એનો અર્થ દુઃખ છે કે નથી? સર્વથા આત્યંતિક દુઃખથી મુક્ત થાવ. એમ તો કહેને ભાઈ? તો એનો અર્થ શું બાપુ? દુઃખ છે. ભલે ક્ષણિક છે. એનું કાંઈ નહિ. છે. ના પછી તો બિચારા અહીંના અમારા પરિચયવાળા પરમહંસ હતા સાધુ. તમારી વાત તો સાચી લાગે છે કાંઈક. કીધું, જ્યારે તમે એમ માનો કે કાંઈક કરવું છે. તો એનો અર્થ કે કાંઈક દુઃખ છે અંદર અશુદ્ધતા છે. એટલે કરવું છે કાંઈક, અશુદ્ધતા ટાળવી છે. એ બરાબર છેને? કાંઈક છે. બિલકુલ નથી અશુદ્ધતા તો ટાળવી છે એ રહેતું નથી. સમજાણું કાંઈ?

અને બીજી વાત કરી હતી એની સાથે. અમારા વ્યાખ્યાનમાં વારંવાર આવતા જ્યારે ગૃહસ્થાશ્રમમાં હતા ત્યારે. પરમહંસ થઈ ગયા. પણ આ વસ્તુની ખબર ન મળે. કીધું, એક તો એ કે જો એને દુઃખ ન હોય તો અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ તો છે. તો અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન જોઈએ. જો અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન નથી તો એનાથી-આનંદથી ઊલટું દુઃખ છે. અતીન્દ્રિય આનંદનું પ્રગટ પર્યાયમાં વેદન નથી. એનો અર્થ એ થયો કે આનંદથી ઊલટી દશાનું વેદન છે. એક વાત. અને જ્યારે વેદન દુઃખ છે તો એ દુઃખને કોઈ ચીજ નિમિત્ત પણ છે. કારણ કે દુઃખ કાંઈ પોતાના સ્વભાવને આશ્રયે થાતું નથી. તો કર્મ છે એક ચીજ છે. નિમિત્ત છે ખરી ચીજ. એને લક્ષે વિકાર થાય છે. નિમિત્ત વિકાર કરાવતું નથી, પણ વિકાર પોતાને આશ્રયે થતો નથી, પણ પોતે તો શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે. આહા..હા..! અરેરે! સમજાણું કાંઈ?

તો બે વાત સિદ્ધ થઈ કીધું. એક તો ભ્રમણા છે, દુઃખ છે અને દુઃખ છે તો દુઃખનું

કોઈ નિમિત્ત પણ ચીજ છે. એટલે બીજી ચીજ સિદ્ધ થઈ ગઈ. અદ્વૈત ન રહ્યું. એમ પછી તો કબુલ્યું હતું. વાત તમારી કાંઈક લાગે તો છે. બે સાધુ આવ્યા હતા પરમહંસ તરીકે. બાપુ! આ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ આવું છે. આહા..હા..! એમ કલ્પિત પોતાની કલ્પનાથી માને એમ ન ચાલે. આહા..હા..! સમજાણું? ભાઈ ઓળખે છે, મોતીલાલજીને. રાજકોટના હતા.

'**પરદ્રવ્ય તો નિમિત્તમાત્ર છે—**' આહા..હા..! જીવના સત્ત્વ. સત્ત્વ સમજાય છે? જીવ જે ભગવાન આત્મા એની પર્યાય જે અવસ્થામાં સત્ પર્યાય છે એના સત્ત્વમાં વિકાર છે. પરના સત્ત્વમાં વિકાર છે અને આમાં આરોપ અપાય છે વિકારનો એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ભાષા જુઓને કેટલું સ્પષ્ટ કર્યું છે! જયચંદ્ર પંડિતે હોં! ગૃહસ્થ હતા. આહા..હા..! '**જીવના સત્ત્વમાં...**' એટલે આત્માની પર્યાય છે, અવસ્થા-હાલત છે. વેદાંત પર્યાયને માનતા જ નથી. એ તો ધ્રુવ વસ્તુ બસ વ્યાપક છે એમ માને. શ્રીમદ્ લખ્યું છે—વેદાંત તે નિશ્ચયાભાસી છે. મિથ્યાદૃષ્ટિ પર્યાયને માની નથી. અને પર્યાય માની નથી માટે પર્યાય છે. એને સંસારની દશા એની પર્યાયમાં છે. તો જ્યારે શાસ્ત્રકાર એને ટાળવાનો ઉપદેશ કરે છે. છે અને તે ક્ષણિક છે. ક્ષણિક છે માટે ટાળી શકાય છે, ત્રિકાળી હોય તે ટાળી શકાય નહિ. લોજિકથી, ન્યાયથી પકડવું પડશેને. એમને એમ માનવું એ કાંઈ વસ્તુ છે? આહા..હા..!

એ કહે છે, '**જીવના સત્ત્વમાં ઊપજે છે,...**' શું કહ્યું? શેઠ! જીવના સત્ત્વમાં ઊપજે છે એ શું કહ્યું? જીવના ગુણમાં ઊપજે છે એમ? તો જીવનું સત્ત્વ કહ્યુંને? પણ જીવનું સત્ત્વ એટલે એની જે પર્યાય છે તે જીવનું સત્ત્વ અત્યારે કહેવું છે. ગુણ અને દ્રવ્ય તો ત્રિકાળી નિર્મળાનંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આ તો વધારે સ્પષ્ટ (થયા) વિના વાત બેસે નહિને. આવી વાત છે, બાપુ! આહા..હા..! '**જીવના સત્ત્વમાં ઊપજે છે,...**' એટલે કે જીવની હયાતી, પર્યાયરૂપી હયાતી છે. જીવનું જેમ દ્રવ્ય છે, ગુણ છે, તેમ એની પર્યાય પણ સત્ છે. દ્રવ્ય સત્ છે, ગુણ સત્ છે, પર્યાય સત્ છે. ત્રણે થઈને આત્મા છે. '**उत्पादव्ययध्रुवयुक्तं सत्**' એ તત્ત્વાર્થસૂત્રનું વચન છે. તો ઉપજે છે રાગ અને પૂર્વની પર્યાયનો વ્યય (થાય છે) અને ધ્રુવ કાયમ રહે. તો ઊપજે છે જે પર્યાય એ પણ સત્ છે. ગુણ સત્ છે, વસ્તુ સત્ છે એમ પર્યાય પણ સત્ છે. ભલે ક્ષણિક છે, ભલે એક સમયની દશા છે, પણ છે. આકાશના ફૂલ (છે) એમ નહિ. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? ગોવિંદરામજી! આહા..હા..!

'**જીવના સત્ત્વમાં ઉપજે છે, પરદ્રવ્ય તો નિમિત્તમાત્ર છે—**' કર્મ અને બીજી ચીજ તો એક નિમિત્તમાત્ર, હાજરીમાત્ર, હાજરમાત્ર છે, પણ એનાથી અહીં વિકાર થાય છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! ક્યાં વાણિયા નવરા ન મળે. એય..! શાંતિભાઈ! કોઈ દિ' કર્યો છે આવો નિર્ણય? બસ, લ્યો! આહા..હા..! પ્રભુ! આ તો ભગવાનનો પંથ છે, બાપુ! આ કાંઈ કોઈ પક્ષ નથી. આહા..હા..! અહીં તો કહે છે કે મુનિ થયા, જ્ઞાની થયા, આનંદ સ્વરૂપનો

અનુભવ થયો, છતાં એ આનંદની પૂર્ણતા નથી ત્યાં એને દુઃખની પર્યાયનું વેદન છે, એના સત્ત્વમાં છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? એ તો જ્યારે જ્ઞાનનો સ્વભાવ સ્વપરપ્રકાશક છે એમ વર્ણવવું હોય ત્યારે એ જાણનાર છે એમ કહેવું, પણ જાણનાર જાણે છે શું? આહા..હા..! મારી પર્યાયમાં પણ... પ્રવચનસાર ૪૭ નય, મારી પર્યાયમાં જ્ઞાની, ધર્મી, સમકિતી એમ જાણે છે કે મારી પર્યાયમાં રાગનું અસ્તિત્વ છે, દુઃખનું અસ્તિત્વ છે, એનું પરિણમન મારામાં છે, એનું વેદન મને મારામાં છે. આહા..હા..! જો એ ન હોય તો આત્મા પૂર્ણ આનંદ સ્વરૂપ છે તો પર્યાયમાં પૂર્ણ આનંદનું વેદન હોવું જોઈએ. એટલે જેને આત્માના આનંદનું ભાન થયું છે એને આનંદ અલ્પ અનુભવાય છે તેથી તેને ખ્યાલ આવે છે કે હજી દુઃખનો ભાવ પર્યાયમાં-મારામાં છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! નહિતર પૂર્ણ આનંદ જોઈએ. મિથ્યાદૃષ્ટિને પૂર્ણ દુઃખ, મિથ્યાદૃષ્ટિને પૂર્ણ દુઃખ જરીએ આનંદ નહિ. કેવળીને પૂર્ણ આનંદ, જરીએ દુઃખ નહિ. અને સાધક છે એ સ્વરૂપનો, આનંદસ્વરૂપ ભગવાન એનો અનુભવ થયો, વેદન થયું. જેટલો આનંદની પર્યાયનું વેદન થયું એટલો આનંદ છે, પણ અપૂર્ણ છે તેથી પર્યાયમાં એક પર્યાયના બે ભાગ. આહા..હા..! આકરી વાત. એક પર્યાય એક સમયની, એક પર્યાય એક સમયના બે ભાગ. જેટલો દ્રવ્યને આશ્રય આનંદ આવ્યો સમ્યગ્દર્શનમાં એટલું અસ્તિત્વ છે, પર્યાયમાં આનંદનું અસ્તિત્વ છે, પણ પૂર્ણ આનંદ નથી એટલે દુઃખનું પણ મારી પર્યાયમાં અસ્તિત્વનું વેદન છે. આહા..હા..! આ વાત. સમજાય છે કાંઈ? નહિતર એને આત્માના આનંદની ખબર જ નથી. જો આનંદની ખબર હોય તો સાથે દુઃખ વેદાય છે એનો ખ્યાલ એને આવવો જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે. માર્ગ તો એવો છે, પ્રભુ! આહા..હા..!

કહે છે કે '**જીવના સત્ત્વમાં...**' પર્યાયમાં દુઃખ અને રાગ છે. રાગ કહો કે દુઃખ કહો. '**પરદ્રવ્ય તો નિમિત્તમાત્ર છે—એમ માનવું તે સમ્યગ્જ્ઞાન છે.**' આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? '**માટે આચાર્યમહારાજ કહે છે કે—અમે રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિમાં અન્ય દ્રવ્ય પર શા માટે કોપ કરીએ?**' આહા..હા..! અમારો જ અપરાધ છે પર્યાયમાં રાગનો, એમાં કર્મ ઉપર કેમ અમે કોપ કરીએ? આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? '**અમે રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિમાં અન્ય દ્રવ્ય પર શા માટે કોપ કરીએ? રાગદ્વેષનું ઊપજવું તો પોતાનો જ અપરાધ છે.**' બાપા! આવું છે, ભાઈ! અહીં તો સમય સમયની પર્યાયના ગાણા ગવાય છે. દ્રવ્ય-ગુણ તો છે ઈ છે પણ એનું ભાન સમ્યગ્દર્શન-સમ્યગ્જ્ઞાનમાં થયું તો એટલો તો આનંદનો અંશ આવ્યો. પૂર્ણ આનંદ નથી. પૂર્ણ આનંદ તો સર્વજ્ઞ વીતરાગ થાય ત્યારે થાય. મિથ્યાદૃષ્ટિને એકેય અંશે આનંદ નથી. એને પૂર્ણ દુઃખ છે પર્યાયના સત્ત્વમાં. ભગવાન કેવળીને એના પર્યાયના સત્ત્વમાં પૂર્ણ આનંદ છે. ત્યારે સાધક જીવને... આહા..હા..! પૂર્ણાનંદના નાથનો સમ્યગ્દર્શન, અનુભવ થયો તો એના વેદનમાં આનંદનો અંશ આવ્યો. અને એ આનંદના અંશને

અનુભવતા એના ખ્યાલમાં આવે છે કે આ રાગ છે એ દુઃખ છે સાથે. જો એવું ન જાણે તો એનું જ્ઞાન જ ખોટું છે. જ્ઞાન ખોટું છે તો દૃષ્ટિ ખોટી થઈ ગઈ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

જ્યારે દૃષ્ટિ સાથે જ્ઞાનની વાત ચાલતી હોય ત્યારે તો એ દુઃખ અને રાગનો સ્વામી આત્મા નથી, એ તો એનો જાણનાર-દેખનાર છે એમ કહેવાય. જ્ઞાનની અપેક્ષાએ રાગ-દ્વેષ જે થાય તે જ્ઞેય કહેવાય, શ્રદ્ધાની અપેક્ષાએ તે રાગદ્વેષને હેય કહેવાય, ચારિત્રની અપેક્ષાએ રાગ-દ્વેષને વેદન કહેવાય. આહા..હા..! આવી વાતું છે. ચારિત્રની રમણતા પૂરી નથી તેથી ત્યાં અપૂર્ણ ચારિત્રના અંદરમાં દુઃખ અને રાગનો ભાવ વેદાય છે એમ સમ્યગ્જ્ઞાની બરાબર જાણે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ આકરી વાતું, બાપા! ક્યાં ફરી જાય છે ન્યાય લોકોને સમજવું કઠણ બહુ. આહા..હા..! અહીં તો આચાર્ય કહે છે અમને રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિમાં અન્ય દ્રવ્ય (ઉપર કોપ) કેમ કરીએ? રાગદ્વેષનું ઊપજવું તે પોતાનો જ અપરાધ છે. પોતાનો એકલો નથી લીધો, પોતાનો જ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'હવે આ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહે છે.' ૨૨૦ને?

(मालिनी)

यदिह भवति रागद्वेषदोषप्रसूतिः
कतरदपि परेषां दूषणं नास्ति तत्र।
स्वयमयमपराधी तत्र सर्पत्यबोधो
भवतु विदितमस्तं यात्वबोधोऽस्मि बोधः।।२२०।।

'**શ્લોકાર્થ :- આ આત્મામાં...**' '**इह**' છેને '**इह**'? '**इह**' એટલે '**આ આત્મામાં...**' '**यत् राग-द्वेष-दोष-प्रसूतिः भवति**' '**જે રાગદ્વેષરૂપ દોષોની ઉત્પત્તિ થાય છે...**' આહા..હા..! પર્યાયની વાત છે હોં! પર્યાયની વાત છેને. મોક્ષ એ પર્યાય છે, સંસાર એ વિકારી પર્યાય છે અને દુઃખ એ પણ વિકારી પર્યાય છે. મોક્ષમાર્ગ એ પણ અવિકારી પર્યાય છે અને પરમાત્મા સિદ્ધ થાય એ પણ અવિકારી પર્યાય છે. આહા..હા..! દ્રવ્ય અને ગુણ તો ત્રિકાળી શુદ્ધ એકાકાર છે. સમજાણું કાંઈ? આવું કેટલું યાદ રાખવું? બાપુ! મારગડા એવા છે, ભાઈ! અનંતકાળમાં ભૂલ્યો. ક્યાંક-ક્યાંક-ક્યાંક અટકી-અટકીને ભૂલ્યો છે ઈ. આહા..હા..! ક્યાંક વિકારમાં, ક્યાંક અંદર દ્રવ્યની ...માં, ક્યાંક પરમાં સુખની લીપ્સામાં, પરમાં કાંઈક... કાંઈક... કાંઈક... સુખ છે, કાંઈક ઠીક છે એમ અટકતો-અટકતો અંદરમાં જઈ શકતો નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'**આ આત્મામાં...**' '**यत् राग-द्वेष-दोष-प्रसूतिः**' '**प्रसूतिः**' જોયું! '**રાગદ્વેષરૂપ દોષોની ઉત્પત્તિ...**' '**प्रसूतिः**' એટલે. '**तत्र परेषां कतरत् अपि दूषणं नास्ति**' આત્મામાં જેટલા પુણ્ય અને પાપ, દયા અને દાન, વ્રત ને ભક્તિ, કામ ને ક્રોધ થાય તે આત્માની પર્યાયનો

પોતાનો અપરાધ છે. પરદ્રવ્યનો જરીએ અપરાધ નથી, એક ટકો પણ અપરાધ નથી. ટકાને શું કહે છે? પ્રતિશત. છે? **'ત્યાં પરદ્રવ્યનો કાંઈ પણ દોષ નથી,...'** પાઠ છેને? **'कतरत्' 'कतरत्'** છેને? **'परेषां कतरत्'** કાંઈપણ એક દોકડો પણ દોષ નથી. આહા..હા..! ક્યાંક આવે શાસ્ત્રમાં હોં અંદર લખાણ કે સમ્યગ્દર્શન થયા પછી રાગ થાય છે, કર્મના બળવત્તરને કારણે રાગ થાય છે એવી ભાષા આવે. એ તો નિમિત્તનું કથન છે. સમજાણું કાંઈ? કરવાની રુચિ નથીને અને પ્રેમ નથી રાગમાં, પોતાને રુચિમાં નથી તેથી કર્મને લઈને થાય છે બળજોરીથી એમ કહેવામાં આવે છે, પણ થાય છે તો પોતાનો અપરાધ. નિમિત્ત શું કરે? વિકારને કર્મ અડતું પણ નથી. આહા..હા..!

એ ત્રીજી ગાથામાં આવ્યું છે. ત્રીજી ગાથામાં નહિ? સમયસાર. દરેક દ્રવ્ય પોતાના ગુણપર્યાયને ચુંબે છે. ત્રીજી ગાથા સમયસાર. દરેક દ્રવ્ય.. છે? ૧૧ પાનું. ઉપરથી નીચે પાંચમી લીટી. પહેલા પેરેગ્રાફની છેને. **'તે સર્વ પદાર્થો...'** છે? **'પોતાના દ્રવ્યમાં અંતર્મગ્ન રહેલ પોતાના અનંત ધર્મોના ચક્રને ચુંબે છે—'** ત્રીજી ગાથા છે. ગુજરાતી છે? ગુજરાતી છે? ૧૧ પાને. આ બાજુ એ ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી લીટી, આ બાજુ પાંચમી લીટી. **'સર્વ પદાર્થો...'** છે? **'સર્વ પદાર્થો?'** અનંત આત્માઓ, અનંત રજકણો બધા પદાર્થો **'પોતાના દ્રવ્યમાં અંતર્મગ્ન રહેલ પોતના અનંત ધર્મોના ચક્રને ચુંબે છે—સ્પર્શે છે તોપણ જેઓ પરસ્પર એકબીજાને સ્પર્શ કરતા નથી,...'** શું કહ્યું ઈ? દરેક આત્મા અને દરેક પરમાણુ પોતામાં રહેલા ગુણ અને પર્યાયને ચુંબે નામ સ્પર્શે છે, પણ અનેરા દ્રવ્યને તે પર્યાય સ્પર્શતી નથી. આહા..હા..! ત્રીજી ગાથા છે. આહા..હા..! સર્વ પદાર્થ શબ્દ છેને? શું કહ્યું? વાંચ્યું ત્રીજી ગાથામાં? નહિ વાંચ્યું હોય. ત્રીજી ગાથા છે.

'સર્વ પદાર્થો...' અનંત આત્માઓ અને અનંત રજકણો પોતાના ગુણધર્મને સ્પર્શે છે. એટલે? પોતાની શક્તિ ગુણ અને એની પર્યાય એ ગુણપર્યાયને સ્પર્શે છે પણ અનેરા દ્રવ્યને તે સ્પર્શતું નથી. આહા..હા..! અહીં તો શરૂ તો અહીંથી કર્યું છે. મોટી લીટી કરી છે જુઓ ત્યાં. મૂળ ચીજ છેને. આ તો ૧૭મી વાર ચાલે છે વ્યાખ્યાનમાં. સમયસાર. એક-એક શબ્દથી માંડીને પૂરા સુધી ૧૬ વાર પૂર્ણ થઈ ગયું અને ૧૭મી વાર ચાલે છે. અહીં તો ૪૩ વર્ષ થયા અહીંયાં. આહા..હા..!

શું કહે છે? વર્તમાન શ્લોક. **'આ આત્મામાં જે રાગદ્વેષરૂપે દોષો...'** એ દોષ છે બધા. પુણ્ય અને પાપના ભાવો બધા દોષ છે. દોષ છે તે દુઃખ છે અને આકુળતા છે. આહા..હા..! એ આકુળતાની ઉત્પત્તિ થાય છે તે **'तत्र परेषां कतरत् अपि दूषणं नास्ति'** **'ત્યાં પરદ્રવ્યનો કાંઈ પણ દોષ નથી,...'** આહા..હા..! જૈનમાં તો એ લાકડું. કર્મને લઈને થાય... કર્મને લઈને થાય. ઓલા ઈશ્વરકર્તા માને, આ કર્મકર્તા માને. ઓલો ઈશ્વર ઓલાનો ચેતન અને આનો ઈશ્વર જડ. કર્મ કરે... કર્મ કરે... કર્મ હેરાન કરે. કર્મના અંદર

ભોંમાંથી ભાલા ઉગે તો વિકાર થાય. અમારે કરવો નહોતો પણ એ કર્મનો એવો ઉદય આવ્યો. જૂઠાં છે. દૃષ્ટિમાં મિથ્યાત્વ ભર્યું છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'**કાંઈપણ દોષ નથી,...**' કાંઈપણનો અર્થ એકેય દોકડો નથી. કીધુંને અમારે તો ચર્ચા ૮૩માં ચાલી હતી. દામોદર શેઠ હતા. એ વખતે દસ લાખ તો ઘણાં કહેવાયને. ૮૩ એટલે? ૧૭ ને.. કેટલા થયા? ૫૦ વર્ષ થયા. ૫૦ વર્ષ પહેલાં આ વાત ચાલી હતી. તો એની દૃષ્ટિ વિપરીત હતી બહુ. એટલે એ બહુ એમ કીધા કરતા કે મહારાજ! તમે, અપરાધ આત્મામાં થાય છે એના ૫૧ દોકડા રાખો પુરુષાર્થના અને ૪૯ ટકા રાખો કર્મના. શેઠ! આ શેઠિયા સાથે અમારે બધી ચર્ચા ચાલી હતી. ૫૦ વર્ષ પહેલાં ૮૩ની વાત છે. જુઓ, વાત તો ૭૧થી શરૂ છે અમારે તો. ૭૧ની સાલથી. કર્મને લઈને વિકાર બિલકુલ ત્રણકાળમાં થાય નહિ કીધું. કર્મ તો એક નિમિત્તમાત્ર ચીજ છે. પોતે પોતાનો અપરાધી આત્મા પર્યાયમાં પ્રસરીને રાગ-દ્વેષ અને વિકાર મિથ્યાત્વને કરે છે. આહા..હા..! ત્યારે એણે એમ કહ્યું કે મહારાજ! તમે બહુ પુરુષાર્થની વાત રાખતા હો અપરાધમાં, તો ૫૧ ટકા રાખો આત્માના પુરુષાર્થના, ૪૯ ટકા કર્મના રાખો. કીધું એકેય ટકો નહિ.

પછી અહીં શેઠ આવ્યા ૨૦૦૫ની સાલમાં. હુકમીચંદજી. ઓલા સ્થાનકવાસીના શેઠની વાત થઈ, હવે આ દિગંબરના શેઠ આવ્યા. ૨૦૦૫ની સાલ. કેટલા વર્ષ થયા? ૨૮. એની સાથે જીવનધર એક પંડિત હતા. તો જીવનધર પંડિત કહે, મહારાજ! ૫૦ ટકા દોષના આત્માના અને ૫૦ ટકા કર્મના એમ રાખો. ટકા સમજ્યાને? પ્રતિશત કહે છેને. ૫૦ ટકા રાખો દોષના આત્માના અપરાધના અને ૫૦ ટકા કર્મના. કીધું, હરામ એકેય ટકો હોય તો. ૨૦૦૫ની સાલમાં અહીં આવ્યા હતા. શેઠ આવ્યા હતાને. જીવનધર. હવે તો ગુજરી ગયા બિચારા. જીવનધર પંડિત હતા. બિલકુલ નહિ. એક ટકો પણ નહિ કીધું. પણ આ બધા શેઠિયાઓને પડી હતી કે દિ' હતી આ? હવે તો સમજવા આવ્યા છે હવે.

શ્રોતા :- પંડિત ભણાવે એવું ભણ્યા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ પંડિત એમ કહે કે તમારા બાપને મારા બાપે પચાસ લાખ આપ્યા છે. તો હા પાડો? શેઠ! ઈ ના પાડો ત્યાં. ત્યાં તો ના પાડો કે ના. ના. તમારા બાપને મારા બાપે ઓલા ભવમાં પચાસ લાખ આપ્યા છે. લાવો. વ્યાજ સહિત લાવો. હવે હાલ-હાલ કહે.

શ્રોતા :- એ જોવું પડે કે એની પાસે પાંચ લાખ આપવા માટે છે કે નહિ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ત્યાં ના પાડે કે ના. નહિ. પણ ... આપ્યા શું વાત કરે છે આ? એ પોતાને બેસે છે ત્યારે વાત માને છે ઈ. એ પંડિતને લઈને નહિ. એને પોતાને બેસે છે વાત. કેમ? મીઠાલાલજી! એ તો પોતાનો અપરાધ છે. બીજો શું કરે બિચારો? પોતે કહે, પણ એને બેસે ત્યારે એ માને છેને. કેમ ભાઈ? આહા..હા..!

'પરદ્રવ્યનો કાંઈ પણ દોષ નથી,...' **'तत्र स्वयम अपराधी अयम् अबोधः सर्पति'** **'ત્યાં તો સ્વયં અપરાધ એવું આ અજ્ઞાન જ ફેલાય છે;—'** મારો સ્વભાવ પૂર્ણ છે, પણ પર્યાયમાં એટલો અપરાધ છે એ મારા અજ્ઞાનને કારણે. અજ્ઞાનમાં અહીંયાં વિપરીત બુદ્ધિ લેવી છે. સમજાય છે કાંઈ? **'અજ્ઞાન જ ફેલાય છે,—એ પ્રમાણે વિદિત થાઓ...'** આહા..હા..! જાહેર થાઓ કે પુણ્ય-પાપ, દયા-દાન, કામ, ક્રોધ, ભોગના ભાવ મારા અપરાધથી મને થાય છે એમ જાહેર થાઓ. પરથી બિલકુલ થતા નથી. આહા..હા..! કેવી વાત આવી? બાલચંદજી! આહા..હા..! આચાર્ય કહે છે કે જાહેર થાઓ. આહા..હા..! અમૃતચંદ્રાચાર્ય મુનિરાજ ભાવલિંગી સંત અતીન્દ્રિય આનંદમાં ઝૂલે છે. એમ પણ કહ્યું ત્રીજા શ્લોકમાં કહ્યું હતું પહેલું. અરે! અમે તો છીએ શુદ્ધ દ્રવ્ય અને ગુણે, પણ અમારી પર્યાયમાં હજી **'कल्माषितायाः'** મેલ ઉભો છે હજી. આહા..હા..! મુનિ ભાવલિંગી સંત છઠ્ઠે ગુણસ્થાને. ત્રીજા શ્લોકમાં કહ્યું છે. **'कल्माषितायाः'** મલિનતા... આહા..હા..! જો ન હોય તો તો વીતરાગ અમે થઈ જઈએ. અરે! રાગનો ભાગ મલિનતા કલ્માષિત-કલુષિત વેદન છે. આ ટીકાના કાળમાં એ કલુષિત વેદન નાશ થઈ જાવ. કેમકે મારા સ્વભાવમાં છે નહિ. આહા..હા..! તો સ્વભાવના જોરે એ પર્યાયમાં મલિનતા છે વેદનમાં એનો નાશ થઈ જાવ અને મને પૂર્ણાનંદ પ્રગટ થાઓ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં એ કળશ એમનો છે. આ અમૃતચંદ્રાચાર્યનો કળશ છે. **'એ પ્રમાણે વિદિત થાઓ અને અજ્ઞાન અસ્ત થઈ જાઓ;...'** આહા..હા..! ભ્રમણા કે પરને લઈને વિકાર થાય છે તે નાશ થઈ જાઓ. આહા..હા..! **'बोधः'** **'હું તો જ્ઞાન છું.'** ચૈતન્યપ્રકાશનો પૂંજ પ્રભુ છું. એમાં વિકાર મારા સ્વભાવના આશ્રયથી નાશ થઈ જાઓ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? છે ત્યારે નાશ થાયને? નથી એનો નાશ થાય? આહા..હા..! **'અસ્ત થઈ જાઓ; હું તો જ્ઞાન છું.'** આહા..હા..!

'ભાવાર્થ :- અજ્ઞાની જીવ રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ પરદ્રવ્યથી થતી માનીને પરદ્રવ્ય ઉપર કોપ કરે છે...' અરે! આ હેરાન કરે છે મારા કર્મ. **'આ પરદ્રવ્ય મને રાગદ્વેષ ઉપજાવે છે, તેને દૂર કરું.'** પરને દૂર કરું. પણ તું અપરાધ કરે છે એને સ્વભાવનો આશ્રય કરીને દૂર કરને. પરને દૂર શું કરીશ તું? પર તો સ્વતંત્ર દ્રવ્ય છે. આહા..હા..! એને દૂર કરું. **'એવા અજ્ઞાની જીવને સમજાવવાને આચાર્યદેવ ઉપદેશ કરે છે કે—રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ અજ્ઞાનથી આત્મામાં જ થાય છે...'** આહા..હા..! એ જેટલો રાગ-દ્વેષ થાય છેને એ પણ અજ્ઞાન છે. અજ્ઞાન એટલે વિપરીત જ્ઞાન નહિ. જેટલો પુણ્ય-પાપનો ભાવ થાય એમાં જ્ઞાનસ્વરૂપનો અંશ નથી, તેથી રાગદ્વેષને અહીં અજ્ઞાન કીધું છે, રાગદ્વેષને જડ કીધા છે, રાગદ્વેષને અજીવ કીધા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ એ પુણ્ય-પાપના અપરાધમાં કાંઈ ચૈતન્યનો જ્ઞાનનો અંશ આવતો નથી એમાં. માટે તે જ્ઞાનના અભાવે

તે અજ્ઞાનસ્વરૂપ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ અજ્ઞાનથી આત્મામાં જ થાય છે અને તે આત્માના જ અશુદ્ધ પરિણામ છે.' એ જીવના અશુદ્ધ પરિણામ મલિન છે. **'માટે એ અજ્ઞાનને નાશ કરો, સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રગટ કરો,...'** આહા..હા..! **'આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એમ અનુભવ કરો;...'** આનંદનો નાથ ભગવાન આનંદસ્વરૂપ તેનો અનુભવ કરો. **'પરદ્રવ્યને રાગદ્વેષનું ઉપજાવનારું માનીને તેના પર કોપ ન કરો.'** વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૯, ગુરુવાર, તા. ૨૦-૧૦-૧૯૭૭,
કળશ-૨૨૧ પ્રવચન નં.૪૮૪

સમયસાર, ૨૨૧ કળશ. **'હવે આ જ અર્થ દૃઢ કરવાને અને આગળના કથનની સૂચના કરવાને કાવ્ય કહે છે :—'**

(रथोद्धता)

रागजन्मनि निमित्ततां पर-
द्रव्यमेव कलयन्ति ये तु ते।
उत्तरन्ति न हि मोहवाहिनीं
शुद्धबोधविधुरान्धबुद्धयः।।२२१।।

'શ્લોકાર્થ :-' **'ये तु राग-जन्मनि परद्रव्यम् एव निमित्ततां कलयन्ति'** **'જેઓ...'** રાગ પુણ્ય-પાપના ભાવ કે વિષયવાસના એ બધા રાગ-દ્વેષ. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ રાગ અને વીંછી આદિ કરડની પ્રતિકૂળતામાં થતો દ્વેષ. રાગના બે ભાગ—માયા અને લોભ. દ્વેષના બે ભાગ—ક્રોધ અને માન. મોહ એના બે ભાગ—રાગ અને દ્વેષ. રાગ-દ્વેષના બે ભાગ—ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. રાગના ભાગમાં કપટ અને લોભ આવે. દ્વેષના ભાવમાં ક્રોધ અને માન આવે. હવે અહીંયાં કહે છે કે એ રાગ અને દ્વેષ કે પુણ્ય અને પાપ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ આદિ રાગ, એ **'રાગની ઉત્પત્તિમાં પરદ્રવ્યનું નિમિત્તપણું માને છે,...'** પરને કારણે રાગ થાય, આત્માનો સ્વભાવ રાગ નથી. માટે પરને કારણે

રાગ-દ્વેષ થાય એમ જે અજ્ઞાની માને છે એને અહીંયાં ઓળંભો દે છે. સમજાય છે કાંઈ? કારણ કે આત્મા તો ચૈતન્ય શુદ્ધ સ્વપરપ્રકાશક સ્વરૂપ છે, માટે પુણ્ય અને પાપના, રાગ અને દ્વેષના, ક્રોધ, માન, માયા, લોભના ભાવ એ કર્મને લઈને થાય.

શ્રોતા :- કર્મ તો પરપદાર્થ છે એમાં ...?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પરપદાર્થ છે તો એને લક્ષે થાય છેને?

શ્રોતા :- એમાં લક્ષ તો પોતાનું છે. એમાં કર્મનું ક્યાં આવ્યું?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ લક્ષ કરે છે કોણ? પોતે કરે છે. આહા..હા..!

અહીંયાં તો ત્યાં સુધી છે કે મુનિ હોય છે આત્મજ્ઞાની, ધ્યાની, ચારિત્રવંત સ્વરૂપમાં રમણ કરનાર. સમ્યગ્દર્શનમાં તો ફક્ત એક અનંતાનુબંધી અને મિથ્યાત્વનો અભાવ છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિ જ્ઞાનીને ત્રણ કષાયનો ભાવ છે. એની પર્યાયમાં ત્રણ કષાય—અપ્રત્યાખ્યાનીય, પ્રત્યાખ્યાનીય, સંજ્વલન, રાગ અને દ્વેષ છે. એને એમ માને કે જ્ઞાનીને રાગ-દ્વેષ છે જ નહિ અને એ રાગ-દ્વેષ તો કર્મને લઈને થાય છે. આત્માનો સ્વભાવ નથી માટે કર્મથી થાય એમ માનનારા એ '**निमित्ततां**' છેને? રાગ શબ્દે પુણ્ય-પાપ બધું લેવું હોં! શુભ-અશુભભાવ બધા લેવા. અસંખ્ય પ્રકારના શુભભાવ, અસંખ્ય પ્રકારના અશુભભાવ. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, કામ, ક્રોધ, કંચન અને કામિનીનો પ્રેમ એ બધા રાગ. અને વીંછી અને સર્પનું કરડવું, દુશ્મનની પ્રતિકૂળતાનું લક્ષ થવું, લક્ષમાં આવવું એ દ્વેષ. એ રાગ અને દ્વેષની ઉત્પત્તિમાં અજ્ઞાની પરદ્રવ્યનું નિમિત્તપણું માને છે. કર્મ નિમિત્ત. એમ છેને? '**પરદ્રવ્યનું જ નિમિત્તપણું...**' પરદ્રવ્યથી જ એ વિકાર થાય છે. આહા..હા..!

શાસ્ત્રમાં એવો એક લેખ છે કે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ જ્ઞાનને રોકે લ્યો! પાઠ છે ગોમ્મટસાર આદિ બધામાં. દર્શનમોહને લઈને મિથ્યાત્વ થાય, ચારિત્રમોહને લઈને રાગ-દ્વેષ થાય. એવા કથનો તો છે એમાં. પણ એ તો નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવવા છે. બીજી રીતે કહીએ તો ધર્મી જીવને આત્મજ્ઞાન થયું કે હું તો શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ છું. એને પણ જે કાંઈ રાગાદિ થાય, એને એમ કહેવામાં આવ્યું છે કર્તા-કર્મ (અધિકારમાં) કે એ રાગ-દ્વેષ થાય એ કર્મ વ્યાપક છે અને વિકારી એની અવસ્થા વ્યાપ્ય છે. આત્મા વ્યાપક છે અને વિકારી પર્યાય અવસ્થા વ્યાપ્ય છે એમ નથી. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે. ત્યાં એમ કહ્યું. અહીં એમ કહે છે કે રાગ અને દ્વેષ કર્મથી થાય એમ માનનારા અજ્ઞાની મૂઢ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? ત્યાં તો એમ કહ્યું કે પ્રભુ ચૈતન્યસ્વરૂપ શુદ્ધ આનંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, એના સ્વભાવનો જ્યાં અનુભવ થયો એટલે સ્વભાવ ચૈતન્ય વ્યાપક અને નિર્મળ અવિકારી દશા તેની વ્યાપ્ય અવસ્થા, એમ કરીને વિકાર થાય છે તેની પર્યાયમાં, એના અપરાધથી પણ સ્વભાવની દૃષ્ટિ થઈ છે તેથી તેને કર્મનું કારણ ગણી અને કર્મ વ્યાપક છે અને વિકારી અવસ્થા એ કર્મની અવસ્થા છે એમ કહ્યું છે ત્યાં. ૭૫-૭૬-૭૭-૭૮ (ગાથા). એ કાઢી નાખવાની અપેક્ષાએ

કહ્યું છે. આહા..હા..! થવાની અપેક્ષાએ તો એના અપરાધથી થાય છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. એ ભાઈએ પ્રશ્ન કર્યો હતો ભાઈ તે દિ'. ૯૯માં. સોમચંદ ખારા. શું હતા? હતાને કો'ક મોટી પદવી હતી.

શ્રોતા :- જામનગરમાં રેવન્યુ

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- રેવન્યુ હા. જામનગરના રેવન્યુ અધિકારી હતા. વ્યાખ્યાનમાં આવતા. સોમચંદ ખારા મોટા ઓલા. પછી કહે, મહારાજ તમે એક બાજુ એમ કહો, કે વિકાર છે એ જ્ઞાનીને-ધર્મી-મુનિને વિકાર તે કર્મનું કારણ છે વ્યાપકપણું અને એની વ્યાપ્ય અવસ્થા કર્મની એ વિકાર વ્યાપ્ય અવસ્થા છે, એકકોર એમ કહો અને એકકોર એમ કહો કે વિકાર અવસ્થા કર્મના નિમિત્તથી થતી જ નથી. આમાં અમારે નિર્ણય શું કરવો? એમ પ્રશ્ન થયો હતો. આ તો પ્રશ્ન તો બધા ચાલે છેને ઠેઠથી. ઘણા પ્રકારના જગતના (મિથ્યા અભિપ્રાયો). સોમચંદભાઈ હતા ખારા. આ અમરેલીવાળા છેને પ્રેમચંદભાઈને એ બધા એના કુટુંબી. એના કુટુંબી ખારા. કોણ? આ શાંતાબહેન ખારા છેને એના કુટુંબી છે. ગુજરી ગયા. ઘણા વખત પહેલા જામનગરમાં રેવન્યુ અધિકારી હતા. તે દિ' વ્યાખ્યાનમાં આવતા. વ્યાખ્યાનમાં તો બધા મોટા આવતાને. આવે. આ પ્રશ્ન થયેલો. શાંતિભાઈ!

ત્યાં ૭૫-૭૬-૭૭-૭૮-૭૯ ગાથા કર્તાકર્મની. ત્યાં એમ લીધું કે આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે પ્રભુ, એનો જેને અનુભવ થયો અને અનુભવમાં આનંદનો જેને સ્વાદ આવ્યો એને જે વિકાર થાય છે એ પર્યાયમાં કર્મને કારણે કર્મ વ્યાપક થઈને વિકાર થાય છે એ કાઢી નાખવા માટે વાત કરી છે. કર્મથી થયા છે એમ નહિ. સમજાણું કાંઈ? આમ તો કહ્યું નહિ સવારમાં? સર્વવિશુદ્ધ અધિકારમાં. ધર્મ અને અધર્મ, પુણ્ય અને પાપ એ આત્મા છે એમ કહ્યું છે ત્યાં તો. છે? કેટલામી ગાથા છે એ? હવે આવશેને? ૪૦૪. એનો અર્થ જુઓ. ૪૦૪નો અર્થ. જુઓ, એ બાજુ છે. ગુજરાતીમાં ૫૮૮ પાનું છે. છે? એ ગુજરાતી છે ભાઈ? ૫૮૮ પાનું. ૫૮૮. ૫ ને બે ૮૮. ફેર હશે. ૪૦૪ ગાથાનો અર્થ છે. ટીકા છે દેખો અંદર. '(**જ્ઞાન જીવથી અભિન્ન**) **હોવાથી, જ્ઞાન જ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે,...**' છે? ૪૦૪ ગાથા એની ટીકા છે. નથી હાથ આવ્યું? બતાવો એમને. એનો પહેલો પેરેગ્રાફ મૂકી દઈને બીજો પેરેગ્રાફ. પહેલો પરેગ્રાફ આખો મૂકી દઈને બીજો પેરેગ્રાફ. એ બીજા પેરેગ્રાફની પણ ચોથી લીટી. છે? શેઠ નીકળ્યું? નામું કાઢતા વાર લાગે એવું છે આ. નીકળ્યું શેઠને? છેલ્લું ચોથી લીટી.

'**આ પ્રમાણે (જ્ઞાન જીવથી અભિન્ન) હોવાથી, જ્ઞાન જ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે,...**' આત્મા જ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે. જ્ઞાન એટલે આત્મા. સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા જ છે. '**જ્ઞાન જ સંયમ છે,...**' એ આત્મા જ પોતે સંયમ છે. નિર્મળ પરિણતિ વિકાર વિનાની થઈ તે આત્મા જ સંયમ છે. '**જ્ઞાન જ અંગપૂર્વરૂપ સૂત્ર છે,...**' શાસ્ત્ર પાના એ નહિ. એ આત્મા જ અંગ પૂર્વની જે જ્ઞાનની દશા તે આત્મા જ છે. '**જ્ઞાન જ ધર્મ-અધર્મ...**' હવે અહીંયાં આવ્યું. એ

આત્મા જ પુણ્ય અને પાપ છે. છે? સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર છેને? આહા..હા..! એ જ્ઞાનીને જ્ઞાનભાવ થાય એ વાત અત્યારે અહીં નથી. સમજાણું ભાઈ? જ્ઞાનીને જ્ઞાનમયભાવ હોય એ અહીંયાં અત્યારે વાત નથી. અહીંયાં તો જ્ઞાની એટલે આત્મા એની પર્યાયમાં પુણ્ય અને પાપ થાય તે આત્માના જ છે. આત્મા જ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! નિમિત્તથી નહિ એમ કહે છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. એક જ પકડે એક ઠેકાણે લખ્યું હોય, બીજે ઠેકાણે કઈ અપેક્ષા કરી એ ન સમજે તો એકાંત (થઈ જાય). આહા..હા..! છે? **'જ્ઞાન જ...'** 'જ' પાછું છે. આત્મા જ. એમ. આત્મા જ ધર્મ અને અધર્મ છે. આહા..હા..!

હવે અહીં કહે છે કે એ આત્મામાં રાગ-દ્વેષ થાય છે એ આત્માના જ છે. એ અહીં સિદ્ધ કરવું છે. કર્મને કારણે નહિ. આહા..હા..! ચાહે તો જ્ઞાનીને થાય, મુનિને પણ રાગ-દ્વેષ. વ્યવહાર પ્રતિક્રમણ, અઠ્યાવીશ મૂળગુણ, પણ એ સિવાય એને શુભ સવાર-સાંજ પડિક્કમણા કરે છેને? શુભભાવ. એ શુભભાવ એ રાગ છે. વ્યવહાર જે આચરણ ક્રિયાના, સામાયિક, ચોવિસંથો, વંદન, પ્રતિક્રમણ એવો શુભભાવ સાંજ-સવાર હોય છે એ શુભભાવ રાગ છે. વ્યવહાર આવશ્યક છે એ રાગ અને દુઃખ છે. સમજાણું કાંઈ? અને નિશ્ચય આવશ્યક જે આત્માને અવલંબે થાય છે તે આત્માને સુખ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં એ કહે છે કે જ્ઞાન જ પુણ્ય અને પાપ. ધર્મ શબ્દે ઓલા ધર્માસ્તિ-અધર્માસ્તિ ન લેવા. ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ છ દ્રવ્ય છેને એ ન લેવા. અહીં ધર્મ એટલે પુણ્ય અને અધર્મ એટલે પાપ. જેટલો જ્ઞાનીને પણ દયા, દાન, વ્રત, પૂજા, ભક્તિનો ભાવ થાય એ બધો પુણ્ય તે આત્માની પર્યાયમાં આત્મા છે. આહા..હા..! અને ધર્મીને પણ ચોથે ગુણસ્થાને, પાંચમે ગુણસ્થાને વિષયવાસના, આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ભોગ હોય છે. એ ભાવ છે એ પાપ છે, પણ છે એ આત્માના. કર્મને લઈને નહિ અને કર્મમાં નહિ. આવી વાત છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! પછી કહે છે.

'જ્ઞાન જ પ્રવ્રજ્યા (દીક્ષા, નિશ્ચયચારિત્ર) છે.' નિશ્ચયચારિત્ર એ આત્મા છે. સ્વરૂપની રમણતા રાગરહિત થવી, આત્માના સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક, અનુભવપૂર્વક. પ્રવ્રજ્યા એટલે દીક્ષા, ચારિત્ર એ આત્મા છે. જેવો પુણ્ય-પાપ આત્મા છે એવી ચારિત્ર પણ આત્મા છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! આવી વાતું છે. એક બાજુ એમ કહે કે સમ્યગ્દષ્ટિને, જ્ઞાનીને જ્ઞાનમય જ ભાવ હોય છે, વિકારભાવ હોતા જ નથી. એ ગૌણ કરીને વાત કરી છે. નથી જ એમ કરીને વાત કરે તો કીધુંને કાલે કહ્યું હતું. રાત્રે કહ્યું હતુંને પર્યાયનું? પર્યાયમાત્રને ૧૧મી ગાથામાં જૂઠી કીધી છે. અભૂતાર્થ, વ્યવહાર અભૂતાર્થ છે. ભગવાન આત્મા ત્રિકાળી શુદ્ધ ચૈતન્યઘન દ્રવ્ય તે સત્યાર્થ છે અને પર્યાય જેટલી છે ધર્મની, મોક્ષમાર્ગની, કેવળજ્ઞાનની, સિદ્ધની એ બધી પર્યાય જૂઠી છે, નથી એમ કીધું છે. કઈ અપેક્ષાએ? એને ગૌણ કરીને જૂઠી કીધી છે અને દ્રવ્યને મુખ્ય કરીને, નિશ્ચય કહીને એનો આશ્રય બતાવ્યો છે. આહા..હા..!

બહુ આકરું કામ, બાપુ! આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

અને અહીંયાં તો એમ કહે કે પુણ્ય અને પાપનું દુઃખ છે એ આત્મા છે એમ કહે છે અહીં તો. કારણ કે રાગ અને પુણ્ય અને પાપ તો રાગ છે, વિકાર છે, વિકાર તો દુઃખ છે અને દુઃખ એ આત્મા છે. કારણ કે આત્માની પર્યાયમાં છે. આહા..હા..! બહુ આકરું કામ, બાપુ! અને કાઢી નાખવા હોય જ્યારે ત્યારે એને એમ કહે. એ કાઢી નાખવાયોગ્ય છે માટે સ્વભાવમાં નથી, પણ એની પર્યાયમાં નથી (એમ નથી). આહા..હા..!

શ્રોતા :- એની પર્યાયમાં ન હોય તો કાઢી નાખવાનું રહેતું નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કાઢી નાખવાનું રહેતું નથી. અને તે પણ એક સમયમાં બધું કાઢી નખાતું નથી. હળવે-હળવે જેટલો આત્માનો આશ્રય લે તેટલો રાગ અને દુઃખ ઓછું થાય, પણ સર્વથા દુઃખનો અભાવ તો બારમે થાય છે. દસમે ગુણસ્થાને પણ હજી અબુદ્ધિપૂર્વક રાગનું દુઃખ છે. આહા..હા..! તો વળી ચોથે-પાંચમે-છઠ્ઠાની તો વાત શું કરવી? આહા..હા..! આવી વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? દસમે ગુણસ્થાને પણ હજી રાગ છે. તો કેટલુંક સુખ છે અને કેટલુંક દુઃખ છે. બારમું ગુણસ્થાન થાય ત્યારે એકલું સુખ છે, પછી રાગ નથી એટલે દુઃખ નથી અને તેરમું થાય ત્યારે અનંત સુખ છે. હજી બારમે સુખ અનંત નથી. શું કીધું એ? કે રાગ છે દસમા ગુણસ્થાન હજી. ચોથું સમકિતી, પાંચમું શ્રાવક, છઠ્ઠું મુનિ, સાતમું મુનિ, આઠમું-નવ શ્રેણીમાં ચડતાં-ચડતાં દસમે. ત્યાં સુધી રાગનો અબુદ્ધિપૂર્વક ભાવ છે ત્યાં સુધી સુખ અને દુઃખ બેય છે. રાગ છે તેટલું દુઃખ છે અને જેટલો કષાય ટળ્યો છે એટલું સુખ છે. હવે એમાં આગળ જતાં બારમી ભૂમિકાએ જ્યારે જાય વીતરાગ થાય ત્યારે એને રાગનો અંશ નથી. તેથી તેનું સુખ પૂર્ણ છે. દુઃખ નથી હવે. રાગ નથી એટલે સુખ છે. છતાં એ સુખ અનંત નથી. એ અનંત સુખ તો જ્ઞાનાવરણીય આદિ ટળે જ્યારે પુરુષાર્થથી ત્યારે કેવળીને અનંત સુખ હોય છે. બાલચંદજી! આવી વાતું છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે, આપણે તો હવે આ વાત થઈ. હવે અહીં આ લેવાનું છે. એ પછી આવશે, આગળ આવશે. અહીંયાં કહે છે, રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપ એની **'ઉત્પત્તિમાં પરદ્રવ્યનું જ નિમિત્તપણું (કારણપણું) માને છે, (પોતાનું કાંઈ કારણપણું માનતા નથી,)...'** આહા..હા..! મારો પુરુષાર્થ જ ઊંધો છે માટે રાગ અને દ્વેષ થાય છે એમ માનતા નથી. આહા..હા..! **'તે शुद्ध-बोध-विधुर-अन्ध-बुद्धयः' 'તેઓ—જેમની બુદ્ધિ શુદ્ધજ્ઞાનરહિત...'** વિધુર-વિધુર. રાંડી ગયેલો-રંડાઈ ગયેલો છે, વિધુર છે. પત્ની મરે ત્યારે પતિને વિધુર કહે છે અને પતિ મરે ત્યારે પત્નીને વિધવા કહે છે. સ્ત્રીને પતિ મરે તો વિધવા કહે. પતિને પત્ની મરે તો વિધુર કહે. એમ આ રાગ અને દ્વેષ વિકાર કર્મથી માને છે એ બધા વિધુર છે-રાંડેલા છે. વિધુર શબ્દ છેને. પતિની પત્ની મરે ત્યારે વિધુર કહે છેને? વિધુર કહે છે લોકો. તમારે ચાલે છે હિન્દીમાં? અહીં કહે છે કે વિધુર છો, પ્રભુ! તને ખબર

નથી. આહા..હા..! વિકારની દશા કર્મના કારણે જ થાય અને તારે કારણે જરીએ નહિ, સમ્યગ્દર્શનથી રંડાઈ ગયો છો. આહા..હા..! વિધુર થઈ ગયો છો કહે છે. એટલે એનો અર્થ એ કર્યો. '**शुद्ध-बोध-विधुर**' શુદ્ધ બોધરહિત એમ. વિધુર એટલે રહિત. પછી કીધું '**अन्ध-बुद्धयः**' અંધ છે જેની બુદ્ધિ. આંધળો છે જે. આહા..હા..! જેને પ્રત્યક્ષ પોતાના અપરાધથી પુણ્ય-પાપ, દયા-દાન, રાગ-દ્વેષ થાય અને કર્મને માથે નાખે એ પ્રત્યક્ષ આંધળો છે. છે?

આમાં કળશટીકામાં તો એવું લીધું છે વધારે. ત્યાં એમ લીધું છે. '**मोहवाहिनीं न हि उत्तरन्ति**' '**એવો મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવરાશિ મોહ-રાગ-દ્વેષરૂપ અશુદ્ધ પરિણતિ એવી જે શત્રુની સેના તેને મટાડી શકતો નથી. કેવા છે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો?**' '**शुद्धबोधविधुरान्धबुद्धयः**' '**સકળ ઉપાધિથી રહિત જીવવસ્તુના પ્રત્યક્ષ અનુભવથી રહિત હોવાથી...**' અનુભવથી રહિત છે માટે એને રાગ-દ્વેષનું દુઃખ છે એનું જ્ઞાન નથી. જો અનુભવ આનંદનું જ્ઞાન હોય તો દુઃખનું જ્ઞાન એને મારાથી દુઃખ છે એમ ભાન હોય એને. સમજાણું કાંઈ? એથી કહ્યું. '**પ્રત્યક્ષ અનુભવથી રહિત હોવાથી સમ્યક્ત્વથી શૂન્ય છે જ્ઞાનસર્વસ્વ જેમનું,...**' એનું જ્ઞાન બધું આંધળું છે એમ કહે છે. '**તેમનો અપરાધ શો છે? ઉત્તર--અપરાધ આવો છે; તે જ કહે છે : જે કોઈ મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ એવા છે—રાગ-દ્વેષ-મોહ અશુદ્ધ પરિણતિરૂપ પરિણમતા જીવદ્રવ્યના વિષયમાં આઠ કર્મ, શરીર આદિ નોકર્મ તથા બાહ્ય ભોગસામગ્રીરૂપ પુદ્ગલદ્રવ્યનું નિમિત્ત પામીને જીવ રાગાદિ અશુદ્ધરૂપ પરિણમે છે...**' એમ અજ્ઞાની માને છે. આહા..હા..!

હવે જરી '**એવી શ્રદ્ધા કરે છે જે કોઈ જીવરાશિ તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અનંત સંસારી છે,...**' સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! સત્યનું અસત્ય કરી નાખ્યું એણે. આહા..હા..! ટીકા કડક છે. આ કળશટીકા છેને? આપણે સવારમાં એ વંચાય છેને? સવારમાં એ વંચાય છે. આ શ્લોક તો અહીંનો છે, પણ અહીંનો શ્લોકનો આમાં ભરેલો બીજો અર્થ છે. અહીં તો એમ કહે છે કે આત્મામાં જે અશુદ્ધરૂપ પરિણમે છે એ મારું કારણ નથી, કર્મને કારણે છે. '**એવી શ્રદ્ધા કરે છે જે કોઈ જીવરાશિ તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અનંત સંસારી છે, જેથી એવો વિચાર છે કે સંસારી જીવને રાગાદિ અશુદ્ધ પરિણમનશક્તિ નથી,...**' એમ માને છે કે પર્યાયમાં વિકાર થવાની લાયકાત જીવને નથી એમ અજ્ઞાની માને છે. દ્રવ્ય-ગુણમાં નથી પણ પર્યાયમાં વિકાર થવાની લાયકાત-યોગ્યતા છે. આહા..હા..! જુઓ, '**રાગાદિ અશુદ્ધ પરિણમનશક્તિ નથી, પુદ્ગલકર્મ બલાત્કારે પરિણમાવે છે.**' કર્મનું જોર આવે છે તેને વિકાર થાય છે. '**જો એમ છે તો પુદ્ગલકર્મ તો સર્વ કાળ વિદ્યમાન જ છે, જીવને શુદ્ધ પરિણામનો અવસર ક્યો?**' પછી શુદ્ધ કરવાનો અવસર રહેતો નથી. એ તો કર્મ તને કરાવ્યા જ કરશે. '**અર્થાત્ કોઈ અવસર નહિ.**' રહે એને. આહા..હા..! આમાં બીજું આવશે.

'જેમની બુદ્ધિ શુદ્ધનયના વિષયભૂત શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપના જ્ઞાનથી રહિત અંધ છે...' શું એ કહે છે? કે શુદ્ધ પ્રભુ ચૈતન્ય છે એનું જેને જ્ઞાન હોય એ તો એમ જ માને કે મારી પર્યાયમાં રાગ-દ્વેષ થાય છે તે મારો અપરાધ છે. પણ આને તો ભાન નથી શુદ્ધનયનું એટલે એમ જ માને કે વિકાર કર્મને લઈને થાય. સમજાણું કાંઈ? જુઓ, ભાષા એવી લીધી છે. **'શુદ્ધનયના વિષયભૂત શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપના જ્ઞાનથી રહિત અંધ છે...'** આહા..હા..! આંધળો છે. કેમકે જો આત્માનો એને અનુભવ હોય, આનંદનો સ્વાદ આવ્યો હોય સમ્યગ્દર્શનમાં તો એને રાગ છે તે દુઃખરૂપ જણાતો જ હોય એને. એને રાગ છે એ દુઃખરૂપ વેદાય એને. એ આંધળો નથી. સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! જેને આત્માનું જ્ઞાન થયું છે શુદ્ધનયનો વિષય ભગવાન. એને આનંદનો સ્વાદ આવ્યો છે એથી એને જેટલો આનંદ વેદાય છે એમાં જેટલો અપૂર્ણ છે એટલો ત્યાં રાગ, પુણ્ય, દયા, દાન આદિ વિકલ્પ ઉઠે છે એ દુઃખ છે એમ જ્ઞાની બરાબર વેદે છે. આહા..હા..! પણ શુદ્ધનયનું એને જ્ઞાન નથી એટલે અનુભવ નથી એટલે દુઃખ છે એનું એને જ્ઞાન નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

ભાષા એવી લીધી છે કે **'શુદ્ધનયના વિષયભૂત શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપના જ્ઞાનથી રહિત અંધ છે...'** જો એને શુદ્ધસ્વરૂપ પ્રભુ, એનું જ્ઞાન અને સમ્યગ્દર્શન હોય તો તો એ જાણે છે કે મારી પર્યાયમાં હજી રાગ અને દ્વેષના પરિણામ છે એ દુઃખરૂપ છે અને આ દશા છે એટલી આનંદરૂપ છે. એમ એ જાગતી જ્યોત આમ જાણે છે. સમજાણું કાંઈ? પણ જેનો આત્મા જાગ્યો જ નથી સમ્યગ્દર્શન અને જ્ઞાન સાચું છે જ નહિ એને એ દુઃખ લાગતું નથી અને દુઃખ લાગે તો એ કર્મને લઈને દુઃખ થયું છે. સમજાણું કાંઈ? શુદ્ધનો વિષય નાખ્યો ભાઈએ. આહા..હા..! નાખવાનું આ કારણ છે. કે જો આત્મા ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ એનું જો જ્ઞાન અને સમ્યગ્દર્શન હોય તો તો એને દુઃખ અને સુખ બેય વેદન એના જ્ઞાનમાં દેખાય. સમજાણું કાંઈ? પણ અજ્ઞાનીને નથી શુદ્ધ સ્વરૂપની શ્રદ્ધાનો અનુભવ, એથી વિકાર જે છે એ કર્મને લઈને થાય એમ અજ્ઞાની માને છે. કારણ કે એને દુઃખનું વેદન આનંદની સાથે એનો મેળ નથી. આનંદ અનુભવ હોય આનંદનો તો તો એની સાથે આ દુઃખ છે એનો મેળ કરે, પણ જ્યાં આનંદનું ભાન જ નથી તો દુઃખ છે એ કોને લઈને? કર્મને લઈને છે બસ. મારા અપરાધને લઈને છે એમ અજ્ઞાની માનતો નથી. આહા..હા..! બહુ કામ આકરા, બાપા!

કેટલાક તો એમ કહે છેને કે જુઓ, દુઃખ જો વેદે તો તો તીવ્રકષાય જીવ છે. તીવ્રકષાયવાળો દુઃખને વેદે. તો એ વાત તદ્દન જૂઠી છે. અહીં તો કહે છે કે શુદ્ધનયના ભાનવાળો છે, આનંદ જેને પ્રગટ્યો છે, અરે! છઠ્ઠા ગુણસ્થાનનો આનંદ પ્રગટ્યો છે એને પણ જેટલો રાગ છે એટલા દુઃખનું વેદન એને છે. ત્રણકષાયનો અભાવ છે અને રાગની મંદતાનો ભાવ છે

એટલું દુઃખ વેદે છે માટે તીવ્ર કષાય છે એમ નથી. અરે! ભારે ફેર. મોટો ફેર. મોટો ઉગમણો-આથમણો ફેર થઈ ગયો છે. સમજાણું કાંઈ? સમજાય છે?

શું કહે છે? '**જેમની બુદ્ધિ શુદ્ધજ્ઞાનરહિત અંધ છે એવા (અર્થાત્ જેમની બુદ્ધિ શુદ્ધનયના વિષયભૂત શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપના જ્ઞાનથી રહિત અંધ છે એવા)—**' '**मोह-वाहिनीं न हि उत्तरन्ति**' '**મોહનદીને ઊતરી શકતા નથી.**' કારણ કે કર્મને માથે નાખે છે દુઃખ, કર્મને લઈને થાય છે, આત્મામાં છે નહિ. એને મોહનદી નહિ ઉતરી શકે હવે એ. એમાં જ પડ્યા પડ્યા મરી જશે, રખડી મરશે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? છે અંદર? પછી શું છે? વાંચો. ભાવાર્થ. ભાવાર્થ શું છે ભાવાર્થ? એ ઓલા બીડી.. વાંચે તો એકદમ વાંચી શકે. આ તો હળવે-હળવે. નહિ શેઠ? અભ્યાસ નથી. આહા..હા..!

જુઓ, પહેલી એ વાત લીધી ભાવાર્થમાં કે '**શુદ્ધનયનો વિષય આત્મા અનંત શક્તિવાળો,...**' એ તો અબદ્ધસ્પૃષ્ટ પ્રભુ ચૈતન્યઘન આનંદકંદ એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય અને શુદ્ધનયનો એ વિષય. સમજાણું કાંઈ? સમ્યગ્દર્શન ચોથું ગુણસ્થાન સમ્યગ્જ્ઞાની, એનો વિષય સમ્યગ્દર્શનનો શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ પૂર્ણ તે એનો વિષય છે. આહા..હા..! ઓલું પદ્મનંદીમાં આવે છે, ભાઈ! બહેને નાખ્યું છે. પદ્મનંદીમાં આવે છે. પદ્મનંદી આચાર્ય. શેમાં એ? નિયમસારને? પદ્મનંદી નિયમસારને? પદ્મપ્રભ. પદ્મપ્રભ. પદ્મનંદી નહિ પદ્મપ્રભ. કે અમારો વિષય. એમ લખ્યું છેને શ્લોક આવે છે. મુનિ કહે છે કે અમારો વિષય પૂર્ણાનંદનો નાથ તેને અનુભવવો તે અમારો વિષય છે. આહા..હા..! છે ક્યાંક? કેટલામું ભૂલી ગયા. કાંઈ બધું યાદ રહે છે કાંઈ? નિયમસાર છે અહીં? નથીને. આ નિયમસાર તો છે હોં. આ નિયમસાર હશે. પરમાર્થપ્રતિક્રમણ એ? એ. એ શ્લોક છે કળશ એ. અમારો વિષય મુનિનો.

શ્રોતા :- સમાધિ અમારો વિષય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સમાધિ છે. એ કેટલામું છે એ? એ કાંઈ યાદ રહે છે બધું બાપુ આ તો કોક યાદ રહે. એવો ક્ષયોપશમ હોય છે. ભાવ યાદ રહે. અમારો વિષય મુનિ કહે છે કે. આહા..હા..! અમારો વિષય તો પૂર્ણાનંદનો નાથ એ અમારો વિષય છે. એને અમે પૂર્ણપણે ન અનુભવીએ તો અમારો વિષય અનુભવી શકતા નથી. આહા..હા..! ક્યાંક છે જુઓને કાઢોને. ભાઈને દ્યોને. એ પાઠ નીકળે તો મજા પડે. આધાર હોયને શાસ્ત્રનો. ઉપર કરતા. ક્યાંક છે. બહેને નાખ્યું છે. એ વચનામૃતમાં. પણ કડીનું નહિ નાખ્યું હોય. આહા..હા..!

શું કહેવું છે અહીંયાં? '**શુદ્ધનયનો વિષય...**' તો મુનિ એમ કહે છે પદ્મપ્રભમલધારીદેવ. મહાસંત, મુચનિ ભાવલિંગ અંદર. જરી રાગ આવતો હતો વિકલ્પનો એ દુઃખરૂપ જાણતા હતા. પણ અંદર એનો વિષય છે એ તો આનંદકંદ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**શુદ્ધનયનો વિષય..**' એટલે ધ્યેય. સમ્યગ્દૃષ્ટિનું ધ્યેય, જ્ઞાન હોય એ બધાને જાણે—દ્રવ્યને, ગુણને, પર્યાયને. દૃષ્ટિ છે એ તો નિર્વિકલ્પ વસ્તુ છે. એમાં ભેદ એ પર્યાયને જાણે નહિ એને. સમજાણું

કાંઈ? '**શુદ્ધનયના વિષયભૂત...**' આત્મા. વિષય શબ્દે સમજાણું? ધ્યેય. જે ૧૧મી ગાથામાં કહ્યું એ. '**भूदत्थमस्सिदो खलु समादिट्ठी हवदि जीवो**' ૧૧મી સમયસાર. ભૂતાર્થ, ત્રિકાળ સત્ય પ્રભુ. જેમાં પર્યાયનો પણ જેમાં અભાવ. એ પર્યાય એનો વિષય કરે, વિષય કરે એ પર્યાય એમાં અભાવ છે. આહા..હા..! નીકળ્યું? કેટલામું? આહા..હા..!

૨૦૦. ૨૦૦ શ્લોક છે. કળશ-કળશ હોં! '**કોઈ એવી (-અવર્ણનીય, પરમ) સમાધિ વડે...**' આહા..હા..! શુદ્ધ ચૈતન્ય પ્રભુ પૂર્ણ સચ્ચિદાનંદ આત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપ. એની સમાધિ. એટલે મોક્ષનો માર્ગ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર. આનંદ કહો કે સમાધિ કહો. એ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુનું આનંદ, વેદન આવે એ આનંદ '**વડે ઉત્તમ આત્માઓના હૃદયમાં સ્ફુરતી, સમતાની અનુયાયિની સહજ આત્મસંપદાને...**' આત્મસંપદા આત્મા આનંદ શાંતિ આદિની સંપદા એ છે. આ ધૂળની નહિ. પુણ્ય-પાપની એની સંપદા નથી. આહા..હા..! '**અનુયાયિની સહજ આત્મસંપદાને જ્યાં સુધી અમે અનુભવતા નથી, ત્યાં સુધી અમારા જેવાઓના જે વિષય છે તેને અમે અનુભવતા નથી.**' આહા..હા..! આ નિયમસાર. પરમસમાધિ અધિકાર છે. એના અધિકારની ગાથા. ૧૨૩ ગાથા પહેલા છે. ૧૨૩ ગાથા પહેલા એનો કળશ છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- અજ્ઞાનીનો વિષય શું હોય?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અજ્ઞાનીનો વિષય રાગ અને પર્યાય. નવલચંદભાઈ કહે છેને? મિથ્યાદષ્ટિનો, જૂઠી દષ્ટિનો, અસત્ય દષ્ટિનો વિષય પુણ્ય અને પાપ અને વર્તમાન પર્યાય તે તેનું ધ્યેય, ભગવાનનું ધ્યેય પડ્યું રહ્યું એને. સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું છે. બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, પૈસો એ તો ક્યાંય પડ્યા રહ્યા.

શ્રોતા :- ક્યાંય ક્યાં રહ્યા એ તો ઘરમાં રહ્યા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળમાંય ઘરમાં નથી. એ તો એને ઘરે છે. આહા..હા..! પ્રભુ! તારી પર્યાયમાં પણ એ ચીજ નથીને. તારા દ્રવ્યગુણમાં વર્તમાન પર્યાય એ દ્રવ્ય-ગુણમાં નથી. આહા..હા..! જે વર્તમાન પર્યાય દ્રવ્યનો આશ્રય કરે, સમ્યગ્દર્શનનો વિષય કરે, એ વિષયમાં ધ્યેયમાં દ્રવ્ય છે. એમાં વિષય કરનારી પર્યાય એ દ્રવ્યમાં નથી. આહા..હા..! ઝીણું બહુ, બાપુ! સમજાણું કાંઈ? ફરીને. આપણે ક્યાં એક-બે વાત. આહા..હા..!

અહીંયાં કહે છે ૧૧મી ગાથા લીધી. મૂળ જે આખું જૈનદર્શનનું પ્રાણ. '**भूदत्थमस्सिदो**' વ્યવહાર અભૂતાર્થ પર્યાયમાત્ર અસત્ય છે એ ગૌણ કરીને જૂઠી છે એમ કીધી છે. બિલકુલ અસત્ય હોય તો તો પર્યાય વિનાનું દ્રવ્ય હોઈ શકે નહિ. પણ પર્યાયના લક્ષને છોડવા દરેક પર્યાય અનંતા ગુણની, અનંતી પર્યાય એનું લક્ષ છોડવા પર્યાય નથી, એમ કહીને મુખ્યતાના નિશ્ચય ત્રિકાળી દ્રવ્યને મુખ્ય કરીને, તેનો નિશ્ચય કરી, મુખ્યને નિશ્ચય કરી, એનો આશ્રય, એનો વિષય બનાવ્યો છે. આહા..હા..! આવી વાતું છે. એ અહીં કહે છે. મુનિ કહે છે

કે અમારો વિષય તો પૂર્ણ છેને, બાપુ! આહા..હા..! પર્યાયનયમાં અમારું જ્ઞાન હો, તો એ જ્ઞાન જાણે કે અપૂર્ણ છે, રાગ છે, અપૂર્ણ દશા છે, પણ દૃષ્ટિનો વિષય અપૂર્ણતા એ નથી. આહા..હા..! દૃષ્ટિનો વિષય એ રાગ નથી, નિમિત્ત નથી, એક સમયની પર્યાય નથી, અપૂર્ણતા પણ દૃષ્ટિનો વિષય નથી. આહા..હા..! પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ, એ સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યેય અને વિષય છે. છતાં તે સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય દ્રવ્યમાં નથી. એવું છે. બહુ આકરી વાતું છે, બાપુ! પર્યાયમાં દ્રવ્યનું જ્ઞાન આવે. સમ્યગ્દર્શનમાં દ્રવ્ય આવું છે એની પ્રતીતિ આવે. સમ્યગ્જ્ઞાન આખું પૂર્ણાનંદનો નાથ એનું જ્ઞાન આવે, પણ એ પર્યાયમાં દ્રવ્યમાં ન આવે, તેમ એ પર્યાય દ્રવ્યમાં જાય નહિ, પેસે નહિ. આહા..હા..! આવો માર્ગ છે. અરે! એના ઘરની વાતું. એને સમજવામાં ન આવે, પ્રભુ! આરા કે દિ' આવે એના? આહા..હા..!

અહીં તો કહે છે કે '**શુદ્ધનયનો વિષય...**' આહા..હા..! પાઠમાં છે ખરુંને. '**આત્મા અનંત શક્તિવાળો,...**' અનંતશક્તિવાળો '**ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર,...**' આહા..હા..! એ તો ચૈતન્યચમત્કાર. આહા..હા..! એ કહ્યું હતું નહિ? કે એ દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એમાંથી મોક્ષનો માર્ગ પ્રગટે. અરે! મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષની તીવ્રતા ભલે પર્યાયમાં હોય, પણ દ્રવ્ય તો એવું ને એવું શુદ્ધ છે. જે શુદ્ધનયનો વિષય છે એ તો એવો ને એવો પ્રભુ ત્રિકાળ છે. આહા..હા..! એને મોક્ષમાર્ગ પ્રગટે, શુદ્ધ ચૈતન્યઘન ભગવાન આત્મા એનું જ્ઞાન પ્રતીત અને રમણતા પ્રગટે તોપણ દ્રવ્ય તો જે શુદ્ધ પૂર્ણ છે તેટલું ને તેટલું પૂર્ણ છે. અરે! એમાંથી કેવળજ્ઞાન પ્રગટે, સિદ્ધપદ પ્રગટે, મોક્ષપર્યાય પ્રગટે, તોપણ દ્રવ્ય તો એવું ને એવું છે. આકરી વાત છે, બાપા! સમજાણું કાંઈ? એ ચૈતન્યચમત્કાર છે, ભાઈ! આહા..હા..!

એક ચમત્કાર કહ્યો હતો પહેલો નહિ ઓલા કે આત્માની જ્ઞાનદશામાં એક સમયની પર્યાયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોકના ભિન્ન-ભિન્ન ભાવને જ્ઞાન જાણે. આ જીવ છે, આ જડ છે, આ ગુણ છે, આ રાગ છે, એમ પર્યાય એક સમયની ભિન્ન-ભિન્ન અનંતને જાણે અને એ જ સમયની પર્યાય વખતે એક દર્શનની પર્યાય જે છે. દર્શનપર્યાય. એ કોઈપણ ચીજને ભેદ કર્યા વિના સામાન્યપણે દેખે. આ અભૂતતા એની પર્યાયમાં ચમત્કાર છે. ઓલો ચમત્કાર દ્રવ્યનો છે, ભાઈ! આહા..હા..! દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ. એવો એનો ચમત્કાર છે. ચમત્કારી કોઈ ચીજ છે, બાપુ! એ કોઈ તર્કથી બેસે એવી નથી. એ તો અનુભવમાંથી બેસે એવી છે. કે જે ચીજ કેવળજ્ઞાન અનંત આનંદ અને અનંત શાંતિ અને અનંત પ્રભુતા પર્યાયમાં પ્રગટે છતાં ચૈતન્ય વસ્તુ છે એ તો ચમત્કારી એવું ને એવું છે. એમાં કાંઈ ઘટતું નથી. અને પર્યાયની અલ્પતા છે તો દ્રવ્યમાં કોઈ વધી ગયું છે. ઘટ-વધ છે એમ નથી. આવી વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? એ તો દ્રવ્યનો ચમત્કાર કીધો. હવે પર્યાયનો ચમત્કાર હમણા કહ્યો એ. કે પર્યાય જ્ઞાનની કેવળ પ્રગટી એક સમયની એ દરેકને ભિન્ન-ભિન્ન આ દ્રવ્ય છે, આ ગુણ છે, આ પર્યાય છે, આ રાગ છે, આ નિમિત્ત છે, આ અજીવ છે, આ અજીવની શક્તિ એમ દરેકની એમ

એક એક પર્યાયમાં અનંતા અવિભાગ પ્રતિછેદ છે. કારણ કે કેવળજ્ઞાનની એક સમયની પર્યાય અનંતા કેવળીને જાણે છે, તો એક પર્યાયમાં અનંતા ભાગ થઈ ગયા. એવા અનંતા અવિભાગ પ્રતિછેદને પણ કેવળજ્ઞાનની પર્યાય એક સમયમાં જાણે, એ જ સમયે કેવળદર્શનની પર્યાય, કોઈપણ આ જીવ છે કે જડ છે એ ભેદ પાડ્યા વિના સામાન્ય તરીકે દેખે. આવો કોઈ ચમત્કાર પર્યાયમાં જ્ઞાન અને દર્શનમાં છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત નીકળી ગઈ. આહા..હા..!

'શુદ્ધનયનો વિષય આત્મા અનંત શક્તિવાળો, ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર,...' આહા..હા..! ચૈતન્યની મુખ્યતા લીધી છે, પણ ચૈતન્યસહિત અનંત આનંદ આદિ અનંત શક્તિનો પિંડ છે એ. પણ એકલું ચૈતન્ય જ્ઞાન જ છે એમ નહિ. જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, કર્તા, કર્મ, કરણ શક્તિ એવી અનંતી શક્તિનો એ સાગર છે અને એક એક શક્તિમાં અનંતી શક્તિ છે. અનંતી સંખ્યાએ અનંતી શક્તિ એટલે ગુણ અને એક એક ગુણમાં અનંતાગુણનું રૂપ છે. આહા..હા..! એ શું કહ્યું? કે જેમકે જ્ઞાન છે, જ્ઞાન છે. તો એમાં એક અસ્તિત્વ ગુણ પણ છે અને જ્ઞાનગુણ પણ છે, પણ હવે જ્ઞાનગુણ છે એમાં અસ્તિત્વગુણ છે એ ભિન્ન છે, એ અસ્તિત્વગુણ એમાં ન હોય, પણ અસ્તિત્વગુણનું રૂપ હોય. એટલે? કે જ્ઞાન છે એવું અસ્તિત્વ જ્ઞાનગુણમાં પણ છે. એમ એક એક ગુણમાં અનંતાગુણનું રૂપ છે. એક એક શક્તિ એવી અસંખ્ય સંખ્યાએ અનંત શક્તિ અને એક-એક શક્તિમાં અનંતી શક્તિનું રૂપ એવી અનંત સામર્થ્ય છે એમાં. આહા..હા..! એવો એ ચૈતન્ય ચમત્કારમાત્ર. આવું સાંભળવું મુશ્કેલ પડે. બાપુ! આવી વાતું છે. આહા..હા..!

ભગવાન! તું અંદર કોણ છો? આહા..હા..! પ્રભુ! તું તો અનંત શક્તિ સંખ્યાએ અનંતગુણ હોં! આકાશ છેને આકાશ સર્વવ્યાપક. જીવની સંખ્યા જે છે એથી પરમાણુની સંખ્યા અનંતગુણી છે. પરમાણુની સંખ્યા કરતાં ત્રણકાળના સમયો જે છે એક સેકન્ડમાં અસંખ્ય સમય જાય એવા ત્રણકાળના સમયો એ પરમાણુની સંખ્યા કરતા અનંતગુણા સમય છે. એના કરતાં આકાશ સર્વવ્યાપક છે. ક્યાંય અંત છે આકાશનો? લોક આ જગત છે એ તો ચૌદ બ્રહ્માંડ અસંખ્ય યોજનમાં છે. પછી ખાલી... ખાલી... ખાલી... ખાલી... ખાલી... પછી છે ક્યાંય અંત એનો? એવો જે આકાશ અનંત વ્યાપક જે સર્વવ્યાપક આમ ને આમ ચાલ્યું જ જાય છે. એના જે એક પરમાણુને મૂકીને જેટલો પ્રદેશ ગણાય, એવા આકાશના અનંતા પ્રદેશ છે. એ ત્રણકાળના સમય કરતા એ પ્રદેશ અનંતગુણા છે. એના કરતા એક આત્મામાં અનંતગુણા ગુણ છે. આહા..હા..! એ આ કહે છે.

'અનંતશક્તિવાળો,...' છે એ. આહા..હા..! બાપુ! એ તું અરૂપી છે અને ક્ષેત્ર શરીરપ્રમાણે છે, માટે તે નાનો ગણી નાખ એમ નથી. એના અસંખ્ય પ્રદેશમાં અનંતાગુણો છે. પ્રદેશ અસંખ્ય શરીર પ્રમાણે ભિન્ન. પણ એમાં અનંતગુણો સંખ્યાની અતીતાત સંખ્યાતીત અનંતની

સંખ્યા પડી છે અંદર. આહા..હા..! એ વિષય સમ્યગ્દર્શનનો છે. સમજાય છે કાંઈ? '**અનંત શક્તિવાળો, ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર,...**' એ શું કહ્યું? ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર. એમાં કોઈ રાગ ને પુણ્ય ને અલ્પજ્ઞ કાંઈ નહિ. એ તો ચૈતન્ય ચમત્કાર, આનંદ ચમત્કાર, શાંતિ ચમત્કાર, પ્રભુત્વ ચમત્કાર એવી અનંતી શક્તિના ચમત્કારમાત્ર ભગવાન આત્મા છે. આહા..હા..!

એ '**નિત્ય,..**' છે. બીજો શબ્દ આવ્યો હવે. એ નિત્ય છે. વસ્તુ છે એ અનંત શક્તિવાળી નિત્ય છે. ચૈતન્યચમત્કારથી ભરેલો ભગવાન નિત્ય છે. આદિ નથી, અંત નથી, વર્તમાનમાં જેનો અભાવ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું હવે ઓલા બિચારાને દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ કરવી. આ પછી સોનગઢવાળાને એમ કહે એય..! એણે તો વ્યવહારનો નાશ કરી નાખ્યો. ભગવાન! બાપુ! તારી મહત્તાની તને ખબર નથી. આહા..હા..! હો, પુણ્ય-પાપના પરિણામ હોય, હોય છે પણ એ દુઃખરૂપ છે. એનાથી ધર્મ થાય અને એનાથી સમ્યગ્દર્શન થાય એમ નથી. ત્રણલોકનો નાથ બિરાજે છે પ્રભુ અંદર. પૂર્ણમિદં. પૂર્ણ સ્વરૂપ... પૂર્ણ સ્વરૂપ... પૂર્ણ તે નિત્ય છે.

'**અભેદ,...**' છે. એ ગુણ અનંતી શક્તિ અને શક્તિવાન એવો એમાં ભેદ પણ નથી કહે છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? અભેદ. સાકર અને સાકરનું ગળપણ એવા બે ભેદ પણ એમાં નથી. એમ ગુણી આત્મા અને એમાં અનંત શક્તિ એવો ભેદ પણ નથી. એ તો અભેદ વસ્તુ છે. આહા..હા..! '**એક છે.**' એના પર્યાયના અનેકપણાના ભેદ પણ વસ્તુમાં નથી. આહા..હા..! એકરૂપ ત્રિકાળ... ત્રિકાળ... ત્રિકાળ... ચૈતન્યબિંબ, આનંદકંદ, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ અનંત શક્તિનો સાગર એકરૂપે છે. એમાં અનેકપણું નથી. આહા..હા..! શક્તિ અનેક હોવા છતાં અભેદ છે અને એકરૂપે છે એ. આહા..હા..! આવું આવું છે.

'**તે પોતાના જ અપરાધથી...**' જોયું હવે! કહ્યો વર્ણવ્યો આવો પોતે હવે. આહા..હા..! '**તે...**' આવો ભગવાન '**પોતાના જ અપરાધથી રાગદ્વેષરૂપે પરિણમે છે.**' આહા..હા..! સુમેરુમલજી! મોટા મેરુની વાતું છે આ તો. આહા..હા..! આવો હોવા છતાં પર્યાયની અવસ્થામાં અનાદિથી રાગ-દ્વેષ અને મોહરૂપે અશુદ્ધપણે પરિણમે છે. જો અશુદ્ધપણે પરિણમતો ન હોય તો પ્રભુ તો અતીન્દ્રિય આનંદ અને શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે. એનો આનંદનો સ્વાદ પર્યાયમાં આવવો જોઈએ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું એટલે ઝીણી પડે, પણ શું બાપુ! તારા સ્વરૂપના માહાત્મ્યની શું વાત કરવી? એ સર્વજ્ઞની વાણીમાં પણ પૂરું રૂપ આવે નહિ. ઈશારા આવે. આહા..હા..! કારણ કે વાણી જડ, હવે ચૈતન્યની વાતું કરવી. દુશ્મન દ્વારા સજ્જનની વાતું કરાવવી. ભગવાન આનંદનો નાથ પ્રભુ, અને વાણી તો જડ, માટી, અજીવ, એ દ્વારા આત્મા આવો ને આવો કરે. કેટલી વાત થાય એની? આહા..હા..!

'**તે પોતાના જ અપરાધથી રાગદ્વેષરૂપે પરિણમે છે. એવું નથી કે જેમ નિમિત્તભૂત પરદ્રવ્ય પરિણમાવે તેમ આત્મા પરિણમે છે...**' આહા..હા..! જેવો કર્મનો ઉદય આવે

એવું અહીં પરિણમવું પડે. એમ નથી. આહા..હા..! આવી વાતું હવે ધર્મને નામે. ભગવાન આવો હોવા છતાં પર્યાય નામ વર્તમાન દશામાં તેને મોહ અને રાગ-દ્વેષની દશા છે. તે પરને કારણે નથી. પોતાના અપરાધને કારણે છે. આહા..હા..! 'અપને કો આપ ભૂલ કે હેરાન હો ગયા. અપને કો આપ ભૂલકે.' ભગવાન છે એને ભૂલી ગયો અને પુણ્ય ને દયા ને દાન ને વ્રત ને ભક્તિ ને એવા પરિણામનો કર્તા અને એ મારી ચીજ ને એમ અજ્ઞાનમાં માની છે એણે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

'એવું નથી કે જેમ નિમિત્તભૂત પરદ્રવ્ય પરિણમાવે તેમ આત્મા પરિણમે છે અને તેમાં આત્માનો કાંઈ પુરુષાર્થ જ નથી.' એમ નથી. આત્માનો જ પુરુષાર્થ ઉંધો છે પર્યાયમાં. આહા..હા..! ગજબ વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? વેદાંત તો પર્યાયમાં અપરાધ છે એવું માનતા જ નથી. પર્યાય માનતા નથી. ખબર છેને. બધી બધાની ખબર છે. આખી દુનિયા અહીં તો. આહા..હા..! પણ વસ્તુ છે એમાં જો ભૂલ ન હોય તો તો એને આનંદનું વેદન, વસ્તુ તો અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ પ્રભુ છે. એનું વેદન જોઈએ. એમ વેદન નથી ત્યારે ભૂલ છે અને એ ભૂલ પણ પોતે કરેલી છે. કર્મે કરાવી છે, કોઈ પરદ્રવ્યે કરાવી છે એમ છે નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..!

'તેમાં આત્માનો કાંઈ પુરુષાર્થ જ નથી. આવું આત્માના સ્વરૂપનું જ્ઞાન જેમને નથી તેઓ એમ માને છે કે પરદ્રવ્ય આત્માને જેમ પરિણમાવે તેમ આત્મા પરિણમે છે.' શું કરે ભાઈ? આત્મા પાંગળો છે. કર્મ આવે એવો વિકાર થાય એમ અજ્ઞાની માને છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

આસો સુદ-૧૦, શુક્રવાર, તા. ૨૧-૧૦-૧૯૭૭, કળશ-૨૨૧ પ્રવચન નં.૪૮૫

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકાર, ભાવાર્થ છેને? ફરીને લઈએ થોડો. **'શુદ્ધનયનો વિષય...'** એટલે શું? કે જે નય છે જ્ઞાનનો અંશ છે. પ્રમાણ નહિ. પ્રમાણ છે એ શ્રુતજ્ઞાન પ્રમાણ છે અને પ્રમાણનો આ નય એક અંશ છે. શુદ્ધનય અને વ્યવહારનય. એ પ્રમાણનયના આ શુદ્ધનય એક ભાગ છે. કે જે ત્રિકાળી દ્રવ્યને વિષય કરે એનું નામ શુદ્ધનય. સમજાણું

કાંઈ? ઝીણી વાત છે, બાપુ! અહીં તો જરી ખ્યાલમાં એ આવ્યું છે કે શુદ્ધનયથી જોઈએ તો આત્મા '**અનંત શક્તિવાળો, ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર, નિત્ય, અભેદ, એક છે.**' એ દૃષ્ટિમાં પર્યાય અને રાગ-દ્વેષ એ આવતા નથી. સમજાય છે કાંઈ? પણ જ્યાં પાછા પ્રવચનસારમાં લઈએ ૪૭ નય. આ અનેકાંત માર્ગ ઝીણો બહુ, બાપુ! ત્યાં તો એમ કહ્યું કે આત્મામાં જે જ્ઞાનીને પણ, સમકિતીને ગણધરને, મુનિઓને જે કાંઈ રાગ થાય છે એ શ્રુત પ્રમાણનો વિષય છે. નયનો વિષય છે એ ત્રિકાળી છે અને પર્યાયનો વિષય છે એ વ્યવહાર છે અને શ્રુતપ્રમાણ આખું ભાવશ્રુત પ્રમાણનો વિષય દ્રવ્ય અને પર્યાય બેય છે. હવે આ શું કહે છે? આહા..હા..! જ્યાં એકબાજુ એમ કહે ૭૩ ગાથા. કર્તાકર્મ. કે વિકારનો સ્વામી કર્મ છે. આત્મા નહિ. સમજાય છે? બીજી રીતે પાછા પ્રવચનસારમાં એમ કહે કે ગણધર અને મુનિ આત્મજ્ઞાની આદિ સાધુ હોય, તોપણ જેટલો રાગ અને દુઃખ થાય એ રાગ એ દુઃખ છે એ દુઃખનો સ્વામી આત્મા છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અધિષ્ઠાતા છે. એને પર્યાયમાં થાય છેને. અધિષ્ઠાતા શબ્દ છેને. ભાઈ! ભાઈએ અર્થ કર્યા છે. છે અહીં? ૭૩ ગાથામાં કર્તાકર્મમાં એમ લીધું કે આત્મા દ્રવ્યસ્વભાવ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એનો દ્રવ્યશ્રુતગુણ અને એનું પરિણમન શુદ્ધ થાય તેનો એ સ્વામી છે. પણ રાગ અને દ્વેષ થાય તેનો એ સ્વામી નથી. એનો સ્વામી કર્મ છે. આહા..હા..! હવે આમાં એમ લખ્યું આમાં. જ્ઞાનપ્રધાન કથનમાં. દૃષ્ટિપ્રધાન કથન છે. સાથે જ્ઞાનપ્રધાન કથનને ન રાખે તો એકાંત મિથ્યાત્વ થઈ જાય છે. જુઓ, અહીં. '**આ આત્મા કોણ છે?**' એવો પ્રશ્ન સંસ્કૃત ટીકા. '**કેવો છે? અને કઈ રીતે પ્રાપ્ત કરાય છે? એવો પ્રશ્ન કરવામાં આવે તો તેનો ઉત્તર કહેવાઈ ગયો છે. અહીં ફરીને પણ વિશેષ કહીએ છીએ. પ્રથમ તો...**' જરી ઝીણી વાત છે. '**આત્મા ખરેખર ચૈતન્ય સામાન્ય વડે વ્યાપ્ત અનંત ધર્મોનો અધિષ્ઠાતા છે.**' એક દ્રવ્ય છે, ગુણ છે અને જે સમ્યગ્દર્શન આદિ પર્યાય છે અને એની સાથે જેટલો રાગ અને દુઃખ છે એનો એ અધિષ્ઠાતા છે, એનો એ અધિષ્ઠાતા સ્વામી છે. આ ક્યાં! છે? સંસ્કૃત ટીકા છે. આહા..હા..! '**धर्माधिष्ठातम् एकम्**' એ પુણ્ય અને પાપના ભાવ એટલે રાગ એટલે દુઃખ. એનો પણ આત્મા અધિષ્ઠાતા-સ્વામી છે.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પરિણમન એનું છેને. આહા..હા..! આવી વાત. ભલે છઠ્ઠે ગુણસ્થાને હોય કે સમકિતી ચોથે પાંચમે હોય, પણ જેટલો એ રાગ અને પુણ્ય ને દયા, દાન કે કામ-ક્રોધના પરિણામ પરિણમે તે કર્તા એમ લઈને કરવાલાયક છે એવી બુદ્ધિ નહિ. પણ પરિણમે છે એની પર્યાયમાં રાગાદિ થાય છે. તેથી તે નિર્મળ પરિણતિ અને વિકાર પરિણતિનો એ અધિષ્ઠાતા સ્વામી છે આત્મા. દેવીલાલ! આવી વાત છે. એકાંત એમ જ માને કે આત્મા

સમ્યગ્દર્શ જ્ઞાની થયો એટલે એને દુઃખ અને રાગ છે જ નહિ. મિથ્યાદષ્ટિ એકાંત છે. એ તો દષ્ટિની મુખ્યતાથી વાત કરીને રાગ અને દુઃખ છે તેને ગૌણ કરીને કહ્યું છે. અભાવ કરીને કહ્યું નથી. આહા..હા..! શું કહેવાય છે?

અહીંયાં તો પાછળ ટીકા પ્રવચનસારની ૪૭ નય લીધી. ત્યાં આત્મા ખરેખર ચૈતન્ય સામાન્ય વડે વ્યાપ્ત અનંત ધર્મોનો અધિષ્ઠાતા-સ્વામી. એ સમ્યગ્દર્શન થયું, સમ્યગ્જ્ઞાન થયું, આત્માના આનંદનું વેદન થયું. પણ એની સાથે જે રાગ અને પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ જે દુઃખ છે એનો પણ એ સ્વામી છે. આહા..હા..! હવે આ વાત. પ્રવચનસાર. એમાં ૪૯૩ પાનું. આ તો વાત ઘણીવાર થઈ ગઈ છે. કાંઈ એકવાર નથી. આ તો વંચાઈ ગયું છેને. સમજાણું કાંઈ? એક બાજુ એમ કહે કે પુણ્ય અને પાપનો ભાવ રાગ છે અને રાગ છે તે દુઃખ છે અને દુઃખનો સ્વામી કર્મ છે. એ દષ્ટિ અને દષ્ટિના વિષયની અપેક્ષાએ કહ્યું. એને રાગ થાય છે, દુઃખ થાય છે તેને ગૌણપણે કરીને નથી એમ કહ્યું છે. સમજાય છે કાંઈ?

જેમકે. કહ્યું હતુંને કાલે? ૧૧મી ગાથામાં એમ કહ્યું ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યે. વ્યવહાર અભૂતાર્થ છે. પર્યાયમાત્ર જૂઠી છે. પર્યાય નથી? જૂઠી કઈ અપેક્ષાએ કહ્યું? એને ગૌણ કરીને, દ્રવ્યને મુખ્ય કરીને, એનો આશ્રય લેવા માટે પર્યાયને જૂઠી એટલે નથી એમ કહ્યું. પણ પર્યાય નથી તો પછી કાર્ય નથી અને સિદ્ધ પણ નથી અને મોક્ષમાર્ગ પણ નથી. પોપટભાઈ! બહુ સમજવા જેવી વાત છે, બાપુ! આ માર્ગ વીતરાગનો. સુમેરુમલજી! ભાઈ કહે સહેલું કરી દો. સહેલું છે પણ એને માન્યું છે ઉંધું એટલે શું થાય? આહા..હા..! શાંતિભાઈ! અહીં તો એવું લીધું. અમૃતચંદ્રાચાર્ય. એ જ અમૃતચંદ્રાચાર્ય ૭૩ની ગાથામાં એમ કહે કે એ પુણ્ય-પાપ રાગ છે અને રાગ છે તે દુઃખ છે અને દુઃખનો સ્વામી તે કર્મ છે. આત્મા નહિ. એ ત્યાં ગૌણ કરીને નહિ એમ કહ્યું છે અને અહીંયાં તો જ્ઞાનપ્રધાન કથનમાં એની અસ્તિત્વમાં જેટલો રાગ અને આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન સમકિતીને થાય, ચોથે થાય, પાંચમે ગુણસ્થાને રૌદ્રધ્યાન થાય. છઠ્ઠે આર્તધ્યાન થાય. છઠ્ઠે પંચ મહાવ્રતના વિકલ્પનો રાગ થાય એને અહીંયાં એનો સ્વામી આત્મા છે. અધિષ્ઠાતા છે. ભાષા છે? અનંત ધર્મોનું. એ ધર્મ છે. એ ધર્મ એટલે ધારી રાખેલો ભાવ. નિર્વિકારી દશા ધારી છે અને સાથે વિકાર પણ ધારી રાખ્યો છે. એનામાં ધારી રાખ્યું. એ કાંઈ કર્મે ધાર્યો છે એમ નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

ખરેખર આત્મા. ખરેખર આત્મા એમ લીધું છે. નિશ્ચયથી. આહા..હા..! '**आत्मा हि तावत्**' એમ શબ્દ સંસ્કૃતમાં છે. '**तावच्चैतन्यसामान्यव्याप्तनन्त धर्माधिष्ठात्रेकं**' અનંત ધર્મોનો સ્વામી એક દ્રવ્ય છે. આ પકડવું કઠણ ત્યાં અભ્યાસ ન મળે. એક બાજુ એમ કહે કે વિકાર જ્ઞાનીને છે જ નહિ. એ કઈ અપેક્ષાએ? વિકારને ગૌણ કરીને નથી એમ કહ્યું. અહીંયાં તો એને મુખ્ય કરીને એને નિર્વિકારી દશા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થયું એ અને સાથે જે બાકી રહ્યો છે રાગ એ દુઃખ છે, દુઃખ અને આનંદની પર્યાયનો અધિષ્ઠાતા આત્મા છે. અરેરે!

આ કેમ બેસે? પ્રવચનસાર. શેઠ! જે ભગવાનની દિવ્યધ્વનિનો સાર. પ્ર-વચન. પ્ર નામ વિશેષે દિવ્યવચન-દિવ્યધ્વનિ. ત્રણલોકના નાથની વાણીમાં દિવ્યધ્વનિમાં આવ્યું કે આ આત્મા.. પરની સાથે શું સંબંધ છે? એનામાં જે દ્રવ્ય છે શુદ્ધ અને ગુણ છે શુદ્ધ એનો એ સ્વામી અને ધર્મની દશા પ્રગટી છે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એનો એ સ્વામી અને બાકી રહેલો રાગ એ દુઃખની દશા એનો એ અધિષ્ઠાતા આત્મા છે. આહા..હા..! લોકોએ સાંભળ્યું ન હોયને. ઘણો કાળ સાંભળે તો આ બધા પડખાં બેસે એવું છે, બાપુ! બે-ચાર દિ’ સાંભળીને જાય અને પછી સ્વચ્છંદે કરે અર્થ પોતાની મેળાએ. એ તો દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વનું જોર છે ત્યાં. આહા..હા..!

અરસપરસ બે વાત છે. ૭૩માં કહ્યું કે કર્મ સ્વામી છે. સમયસાર. અહીંયાં કહ્યું કે વિકાર અને દુઃખનો જ્ઞાની-ધર્મી ગણધર હોય તોપણ, અરે! તીર્થંકર હોય છદ્મસ્થ. કેવળજ્ઞાન પામ્યા નથી ત્યાં સુધી એ છદ્મસ્થ તીર્થંકર હોય, એ પણ એના પુણ્ય-પાપના રાગને, રાગનો એ સ્વામી છે. આહા..હા..! એ દુઃખનો એ ધણી છે. અરેરે! સમજાણું કાંઈ આમાં? એ તો જ્ઞાનની અપેક્ષાએ હેયબુદ્ધિ. જ્ઞેય તરીક... પણ વેદનની અપેક્ષાએ મારામાં છે અને હું એનો સ્વામી છું. ઘણી વાત ઝીણી. આ તો બે વાત મગજમાં હમણાં વિચારમાં અંદર આવી ગઈ હતી એટલે અહીં મૂકાણી. આહા..હા..! શું કહ્યું? કે એ રાગનો સ્વામી નથી એમ નહિ. ધણી છે. મારામાં થાય છે. મારા જીવની પર્યાયનું અસ્તિત્વ છે. એ અસ્તિત્વમાં છે. આહા..હા..!

એકકોર શક્તિના વર્ણનમાં એમ લ્યે. સ્વસ્વામી સંબંધ શક્તિ. ૪૭મી. ત્યાં એમ કહે કે સ્વ નામ દ્રવ્ય શુદ્ધ અને ગુણ શુદ્ધ અને પર્યાય શુદ્ધ તે સ્વ અને તે તેનો સ્વામી. રાગાદિ થાય તેનો જાણનાર. ત્યાં એમ લીધું. અહીં ફેરવીને જ્ઞાનમાં એ લીધું. અંશે-અંશે પણ જેટલો રાગ અને દુઃખ છે, એનો ધણી અને અધિષ્ઠાતા તો આત્મા છે. આહા..હા..! એ સાચું પ્રમાણ ત્યારે જ થાય. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, પોપટભાઈ! ઓલા રૂપિયા મળી જાય એમ આ નથી મળે એવું ઝટ. આ તો બધા માણસ કહે છેને કે આ કરોડપતિ છે ને ધૂળપતિ છે એમ કહે છે. આહા..હા..! આપણે તો એમ નથી કહેતા કે ભેંસનો પતિ તો પાડો હોય, એમ ધનનો પતિ થાય જડનો એટલે જડ હોય. સુમેરુમલજી! અહીં તો વાત એવી છે. નિર્જરા અધિકારમાં. જો હું પરનો સ્વામી થાવ તો અજીવ થઈ જાવ. છે અધિકારમાં. શાસ્ત્રમાં તો ઢગલા ભર્યા છે. દિગંબર શાસ્ત્રો ગજબ વાત છે. આહા..હા..! એવા એક-એક ગાથાના એક-એક શબ્દો ગજબ વાત છે, બાપુ! આહા..હા..! આ શું કહે છે?

શ્રોતા :- આ તો બધું સોનગઢનું છપાયેલું છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ છપાયું ગમે તે સ્થાને શબ્દો ક્યાંના છે? આ એનું છપાયેલું છે ભાઈનું શ્રીમદ્ તરફથી. એ આ છે. ગમે તેનું છપાવેલું હોય એનું શું? ટીકા સંસ્કૃત તો અમૃતચંદ્રચાર્ય મહારાજની છે. ના એ કહે છે શેઠ. કોઈ એમ કહે. એમ કરીને કાઢી નાખે. આહા..હા..! આ તો પ્રભુનો માર્ગ અનેકાંત છે. એકાંત પકડીને બેસવું એ તો મિથ્યાત્વ છે.

અનંત સંસારનું કારણ છે એ મિથ્યાત્વ. આહા..હા..! અહીંયાં તો પ્રમાણજ્ઞાન. પ્રમાણ છેને? જુઓ, જુઓ, શું કહે છે? બે લીટીમાં તો કેટલું ભર્યું છે કે આત્મા ખરેખર ચૈતન્યસામાન્ય વડે વ્યાપ્ત પ્રસરેલ અનંત રાગ અને નિર્મળ પર્યાય એ બધા ધર્મોનું અધિષ્ઠાન એક દ્રવ્ય છે. કારણ? હવે કારણ કહે છે. '**અનંત ધર્મોમાં વ્યાપનારા જે અનંત નયો.**' અનંત ધર્મ છે. રાગ ધર્મ છે. ધર્મ એટલે ધારી રાખેલું. રાગ છે, સમકિત છે, દ્રવ્ય છે, ગુણ છે, એ અનંત નયોમાં વ્યાપનારા અનંત નયો અનંત ધર્મોમાં વ્યાપનારા. '**તેમાં વ્યાપનારું એક શ્રુતજ્ઞાન સ્વરૂપ પ્રમાણ.**' શ્રુતજ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રમાણ. અહીં પ્રમાણનો વિષય લેવો, અહીં શુદ્ધનયનો વિષય ચાલે છે. પ્રમાણમાં તો દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય વિકારી એ બધું આવે. અરે! અમારે ફાવાભાઈ કહેતા. ફાવાભાઈ હતાને. બુદ્ધિ જાડી. સવારે સાંભળે તો કહે સવારે બીજું અને બપોરે પાછું બીજું. પણ કઈ અપેક્ષાએ? પોપટભાઈ! ફાવાભાઈ હતાને. એ તો ગુજરી ગયા બિચારા. સાધારણ હતા. એનો દીકરો છે અત્યારે. પૈસા છે કરોડરૂપિયા. એક કરોડ. ૭૦ લાખ તો કહે છે પાકા. પણ કરોડ. સુરતમાં આવે છેને. બુદ્ધિ સાધારણ તો કહે સવારે એમ આવે કે વિકાર આત્માનો નથી, પરનો છે. બપોરે એમ આવે કે વિકારનો સ્વામી આત્મા છે તો આત્મામાં થાય. આમાં નિર્ણય શું કરવો? સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ ત્રિકાળમાં શુદ્ધનયનો વિષય છે તેમાં નથી. તેથી તેને ગૌણ કરીને તેને નથી એમ કહ્યું છે. જેમ પર્યાયને જૂઠી કીધી છે, પર્યાય નથી? આત્મામાં પર્યાય.. અહીં તો ના પાડી છે ૧૧મી ગાથામાં. વ્યવહાર જૂઠો છે. પર્યાયમાત્ર જૂઠી છે, કેવળજ્ઞાન જૂઠું છે, સિદ્ધપર્યાય જૂઠી છે એમ કીધું છે ત્યાં તો. કઈ અપેક્ષાએ? એને ગૌણ કરીને અને ત્રિકાળીને મુખ્ય કરીને જૂઠી કહી છે. એમ જ્યાં વિકારનો સ્વામી કર્મ છે એમ કીધું છે, એને ગૌણ કરીને મુખ્ય નિશ્ચયનો સ્વામી જીવ છે એમ કહીને ગૌણ કરીને કર્મનો સ્વામી એમ કીધું. કર્મ એનો સ્વામી. અહીંયાં મુખ્ય અને ગૌણ બધું કાઢી નાખ્યું. પ્રમાણજ્ઞાન છે. શ્રુત ભાવશ્રુતપ્રમાણ દેખો. '**એક શ્રુતજ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રમાણ તે પ્રમાણપૂર્વક સ્વાનુભવ વડે. પ્રમાણપૂર્વક સ્વાનુભવ વડે આત્મદ્રવ્ય પ્રમેય થાય છે.**' એ શ્રુતપ્રમાણથી દ્રવ્ય ત્રિકાળીને જાણે, ત્રિકાળી ધર્મ ગુણોને જાણે, વર્તમાન નિર્મળ પર્યાયને જાણે અને વર્તમાન એક પર્યાયનો બીજો ભાવ વિકાર અને દુઃખ એને જાણે. એ શ્રુતપ્રમાણ વિષય છે. આહા..હા..! આ તો બાપુ માર્ગ બીજી જાત છે. લોકો એમ ખેંચીને-તાણીને બેસે, આહા..હા..! એમ ન ચાલે ભાઈ! આહા..હા..! રતિભાઈ!

શ્રુત પ્રમાણનો વિષય છે ભાવશ્રુતપ્રમાણનો. દ્રવ્યશ્રુત શબ્દો નહિ. અંતરનો જ્ઞાન જે થયું ત્રિકાળી દ્રવ્ય, ત્રિકાળી ગુણ અને વર્તમાન પર્યાય નિર્મળ અને મલિન એ બેય, ત્રણેનું જ્ઞાન થયું તેને ભાવશ્રુત પ્રમાણ કહે છે. આહા..હા..! એમાં નય ન આવે, એક ભાગ ન આવે.

ત્રિકાળી તે એકભાગ છે, પર્યાય વર્તમાન તે એક ભાગ છે, ત્રિકાળી તે શુદ્ધનયનો વિષય છે, પર્યાય તે વ્યવહારનયનો વિષય છે. પ્રમાણમાં બેય વિષય એક સાથે છે. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, બાપુ! બે-ચાર દિ' સાંભળે અને માનીને કલ્પના કરીને બેસી જાય. એમ નથી. એમ માર્ગ નથી, ભાઈ! આહા..હા..!

અહીંયાં તો પ્રભુ એમ કહે છે. પ્રભુની આ વાણી છે. ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરની વાણી. સંતો આડતિયા થઈને જગતને જાહેર કરે છે. માલ તો ત્યાંનો છે. આહા..હા..! શું કહ્યું? પછી કહ્યું. પછી એ ૪૭ નય લીધીને એના પછી આ છે. બહુ વિસ્તાર છે. આ બધું વ્યાખ્યાન થઈ ગયું છે. જુઓ, 'આત્મદ્રવ્ય.' એ ૩૭મી છે. ૪૭ નયમાં ૩૭. '**આત્મદ્રવ્ય...**' ૩૮-૩૮. '**કર્તૃનયે, રંગરેજની માફક,...**' રંગારો જેમ રંગને રંગે છે. '**રંગરેજની માફક, રાગાદિપરિણામનું કરનાર છે...**' સમકિતી, જ્ઞાની એને નય હોય? અજ્ઞાનીને નય કે દિ'? આહા..હા..! બધું આખું દ્રવ્ય ગુણપર્યાયનું જ્ઞાન એ પ્રમાણ અને એક એક ધર્મનું જ્ઞાન એનું નામ નય. તો આ એક કર્તૃનય આત્મામાં છે કે જે '**રંગરેજની માફક, રાગાદિ...**' પુણ્ય અને પાપના પરિણામ થાય તેનો કરનાર આત્મા છે. એને કર્મનો કરનાર માનવો એ એકાંત મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? પ્રવચનાર વંચાઈ ગયું છે. અહીંયાં ઘણીવાર વંચાઈ ગયું છે. વ્યાખ્યાનમાં આવી ગયું.

'**(અર્થાત્ આત્મા કર્તાનયે રાગાદિ પરિણામનો કર્તા છે, જેમ રંગારો રંગકામનો કરનાર છે તેમ).**' રંગારો રંગકામનો કરનાર છે એમ ભગવાન આત્મા જ્યાં સુધી પૂર્ણ સર્વજ્ઞ નથી ત્યાં સુધી ધર્મી આત્મભાન, જ્ઞાન હોવા છતાં રાગનો કરનાર તેને કહેવામાં આવે છે. એટલે કે દુઃખનો કર્તા થયો એ. હવે ભોક્તા. '**આત્મદ્રવ્ય ભોક્તૃનયે સુખદુઃખાદિનું ભોગવનાર છે,...**' આહા..હા..! આત્મા ભોક્તાનયે સ્વભાવરૂપી આનંદનો ભોક્તા અને રાગરૂપી દુઃખનો પણ ભોક્તા આત્મા છે. આહા..હા..! ગજબ વાત છે, બાપુ! આ તો અનેકાંત વીતરાગમાર્ગ બહુ ઊંડો છે. ઉપર ઉપરથી વાંચીને .. થઈ ગયા જ્ઞાની થઈ ગયા હળદરના ગાંઠીયે. એમ નથી આ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શું કીધું?

'**ભોક્તૃનયે સુખદુઃખાદિનું...**' એમાં ત્રણ પ્રકાર છે. આત્માના આનંદનો ભોગવનાર છે અને સંસારીના વિષયની કલ્પના છે, આ સુખ છે એ સુખને ભોગવનાર સંસારી છે. છે દુઃખ. અને રાગનો ભોગવનાર એ દુઃખ. તે તે સુખદુઃખનો ભોગવનાર આત્મા છે અને એનો આધાર ને અધિષ્ઠાતા ભગવાન આત્મા છે. આહા..હા..! મીઠાલાલજી! એકાંત નથી. ભાઈ! આ એકાંતમાર્ગમાં નથી. એક જ નયનું ખેંચાણ કરે અને બીજા નયને ભૂલી જાય એ મિથ્યાત્વ છે. અનંત સંસાર છે એમાંથી. આહા..હા..! શું કહ્યું? '**આત્મદ્રવ્ય...**' વસ્તુ. '**ભોક્તૃનયે...**' ભોગવવાની દૃષ્ટિએ '**સુખદુઃખાદિનો ભોગવનાર છે,...**' ધર્મી હોં! જ્ઞાની. અજ્ઞાનીની અહીં વાત નથી. આહા..હા..! કોની પેઠે? હવે કોની પેઠે? '**હિતકારી-અહિતકારી**

અન્નને ખાનાર રોગીની માફક.' રોગી હિતકારી અનાજ લે છે અને કોઈ અહિતકારી લઈ લે. મીઠાશને લઈને. તાવ હોય અને શીરો પણ ખાઈ લે. બુખાર હોયને. એ અહિત છે. અને તાવ હોય અને કડવી દવા લે. એમ '**હિતકારી-અહિતકારી અન્નને ખાનાર રોગની માફક. (આત્મા ભોક્તાનયે સુખદુઃખાદિને ભોગવે છે, જેમ હિતકારી કે અહિતકારી અન્નને ખાનાર રોગી સુખ કે દુઃખને ભોગવે છે તેમ.)**' આહા..હા..! બાપુ! કઈ નયનું વચન છે એ નયના વચન સમજ્યા વિના એકાંત તાણે એ તો તદ્દન મિથ્યાત્વ થઈ જાય છે. આહા..હા..! અને બીજી રીતે કહીએ તો જેને આત્માનું જ્ઞાન થયું છે સમ્યગ્દર્શન એને આનંદનું વેદન છે એની સાથે દુઃખનું વેદન. કેમકે આનંદ અલ્પ છે, પૂર્ણ નથી. તેથી તેને આનંદની સાથે મેળવતા રાગનું દુઃખ એને લાગે છે અને દુઃખનું એને વેદન છે. આહા..હા..! પણ જેને હજી આનંદનું જ્ઞાન જ નથી થયું, સમ્યગ્દર્શન જ નથી, આનંદનું વેદન જ નથી એને દુઃખનું વેદન ક્યાંથી જણાય? આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ?

શ્રોતા :- એ સાંભળ્યું જ નથી

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પણ સાંભળ્યું નથી તો દરકાર જ કરી નથી અત્યાર સુધી. બીડીયુંમાં ક્યાં ..? લેવા જતા એમ સાંભળ્યું હતું. કોક માણસ વાતું કરે. એટલા માટે તો અહીં કહે છે. એમ કહેતા કોક ગામડામાં .. જાય .. દેવા. કોક કહેતું હતું. અહીં તો કોક કહે એ સાંભળે. વાતું કરે કોક. આહા..હા..! એમ કે શેઠે મહેનત બહુ કરી છે એમ. પૈસા મેળવવા માટે. ધૂળેય નથી કરી. આહા..હા..!

અહીં તો પ્રભુ ત્રણલોકનો નાથ સર્વજ્ઞ તીર્થંકરદેવ ઈન્દ્ર અને ઈન્દ્રાણી એકાવતારી મોક્ષ જનારા, શક્રેન્દ્ર જે છે પહેલા સુધર્મદેવલોકના વિમાન, બત્રીસ લાખ વિમાન. એક-એક વિમાનમાં અસંખ્યદેવ છે. કોક વિમાન થોડા સંખ્યાત દેવવાળા છે. એ બત્રીસ લાખ વિમાનનો સ્વામી છે શક્રેન્દ્ર અત્યારે. સિદ્ધાંતમાં પાઠ છે કે તે એકભવે મોક્ષ જનાર છે. ત્યાંથી નીકળી સમકિતી છે, જ્ઞાની છે, ધર્મી છે, ભાન છે. આહા..હા..! અને એ ઈન્દ્રાણી કરોડોનો ભોગ પણ છે. એટલો રાગ પણ છે અશુભ અને તે ભગવાન પાસે સાંભળવા આવે છે. અત્યારે સાંભળવા આવે છે ત્યાં સીમંધર પ્રભુ પાસે. ત્યારે શુભરાગ છે એ. સાંભળવાનો ભાવ એ શુભરાગ છે. ધર્મ નહિ. એ શક્રેન્દ્ર એકભવે મોક્ષ જનાર, ત્યાંથી નીકળી મનુષ્ય થઈ મોક્ષ જવાના છે. એ તો છે પણ એની પત્ની એકાવતારી છે. એવો આગમ સિદ્ધાંત પાઠ છે. એની પત્ની જે સ્ત્રી છે ઈન્દ્રાણી એ જન્મી ત્યારે મિથ્યાદૃષ્ટિ હતી. કેમકે સ્ત્રીનો અવતાર એ મિથ્યાદૃષ્ટિનો અવતાર છે. સમકિતી સ્ત્રીપણે ન આવે. એટલે ઈન્દ્રાણીપણે ઊપજી ત્યારે તો મિથ્યાત્વ હતું, પણ પછી એમનો પતિ ઈન્દ્ર ભગવાનના જન્મમાં ગર્ભમાં કેવળજ્ઞાનમાં મહોત્સવમાં આવે એમાં સાંભળીને અંદરથી એને સમ્યક્ થઈ ગયું. ભોગ છે હજી રાગ છે. જાણે છે કે અમારો અપરાધ છે. એને પરમાત્મા કહે છે ત્યાંથી નીકળી મનુષ્ય થઈ કેવળ પામીને મોક્ષ જનારા

છે. આહા..હા..! પતી-પત્ની બેય. એ ધર્મસભામાં બેઠા હોય ત્યારે વાત પ્રભુ આવી જ કરે છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ? કે શ્રુતપ્રમાણથી આત્માને જ્યારે જાણવો હોય તો, શુદ્ધનયથી જાણવો હોય તો તો આ દ્રવ્ય ને શુદ્ધ અને આ વેદન એકાકાર છે. પર્યાયનયથી જાણવો હોય તો ત્યારે એક સમયની અવસ્થા અને રાગાદિ છે, પણ પ્રમાણનયથી. બે નયનું પ્રમાણજ્ઞાનથી જાણવું હોય તો પર્યાયમાં નિર્મળતા પણ છે, સુખ પણ છે અને દુઃખને પણ ભોગવે છે એમ જ્ઞાની પોતે જાણે છે. માલચંદજી! આવું કહ્યું બધા આવ્યા એટલે. આઠ વર્ષ થયાને ભાઈ કહે છેને... નહિ. ૨૫ની સાલ. ઘણું કરીને. આવું બાપુ! શું કરીએ? એ વીતરાગનો માર્ગ નાથ અનેકાંતનો એવો સ્વભાવ છે. એક બાજુ દ્રવ્ય-ગુણમાં વિકાર નથી એમ કહે, એક બાજુ સમકિતીને વિકારનો સ્વામી નથી એમ કહે, બીજી બાજુ કહે એ સુખ-દુઃખની જેટલી કલ્પના થાય એનો સ્વામી તે આત્મા છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એવું... શાસ્ત્રમાં ન કહ્યું હોય તો શું વાંધો આવે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ક્યાં .. એ ભેદ નથી. ત્યાં બધું વિપરીત જ છે. જ્યાં કહ્યું છે દૃષ્ટિપ્રધાને ત્યાં ગૌણ કરીને કહ્યું છે અને અહીંયાં જ્ઞાન પ્રધાન છે ત્યાં બેયને સાથે રાખીને વાત કરી છે. આહા..હા..!

શ્રોતા :- .. વાત છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- .. વાત છે. પ્રભુ એવી વાત છે. આહા..હા..!

અહીંયાં તો ભોક્તાનયે. આહા..હા..! નય છેને? નય છે તે એક અંશ ધર્મને માને છે અને પ્રમાણ છે એ આખા દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય બધું એક સાથે જાણે છે. તો પહેલો એક-એક નયનો વિષય બતાવી અને પછી બધા નયના વિષયનું આખું પ્રમાણ તે આખા દ્રવ્ય-પર્યાયને જાણે છે. આહા..હા..! ઝીણું થોડું આવી ગયું છે. સમજાણું કાંઈ? પણ માર્ગ તો સત્ય આ છે ભાઈ! આહા..હા..! એ પાછું કર્તાનય છે અને ભોક્તાનય છે એ છે અને એની સાથે પણ એક નય અકર્તા અભોક્તા પણ છે. એક સમયે બે નય છે. જેટલો વિકાર નથી એટલો અકર્તા છે અને જેટલો વિકાર નથી એટલો એ અભોક્તા છે. આહા..હા..! કર્તૃત્વનયની સાથે અકર્તૃત્વનય છે. એક સમયમાં હોં! અને ભોક્તૃત્વ.

શ્રોતા :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એક જ સમયે બધી આ નયો છે. કથનમાં ક્રમ હોય, વસ્તુમાં ક્રમ ક્યાં છે? ત્યાં તો એક સમયે બધું છે. આહા..હા..! અહીં તો એક વિચાર એ ત્યાં આવ્યો છે અંદર. કે ૭૩ ગાથામાં તો વિકારને કર્મનો સ્વામી કહ્યો છે. સમયસાર છે? સમયસાર જ છે. ૭૩ જુઓ, ૭૩. લ્યો! અહીં ૭૩ નીકળી. આમ જોયું તો. એ ૭૩ની ઓલીકોર છે. ૭૩ની ગુજરાતીમાં ઓલીકોર છે. ચોથી લીટી એની. **'પુદ્‌ગલદ્રવ્ય જેનું સ્વામી છે...'** ઓલીકોર છે. છે? **'પુદ્‌ગલદ્રવ્ય જેનું સ્વામી છે એવું જે ક્રોધાદિભાવોનું વિશ્વરૂપપણું**

તેના સ્વામીપણે પોતે સદાય નહિ પરિણમતો હોવાથી...' ૭૩ની ચોથી લીટી ટીકાની. આહા..હા..! છે? વાંચો જોઈ. હા બરાબર. ચોથી લીટી હોં! ૭૩ ગાથાની ટીકાની ચોથી લીટી. ટીકાની ચોથી લીટી. શું કહ્યું એ? **'પુદ્ગલદ્રવ્ય જેનું સ્વામી છે...'** એ પુણ્ય અને પાપ. બતાવ્યું? આ ગાથા. પુસ્તક ફેર છે. આમાં. આવ્યુંને? ઠીક! **'પુદ્ગલદ્રવ્ય જેનું સ્વામી છે...'** છે? **'એવું જે ક્રોધાદિભાવોનું...'** એ પુણ્ય અને પાપ, ક્રોધ ને માન, માયા ને લોભ. એ ભાવ વિશ્વ એટલે અનેકરૂપ, **'તેના સ્વામીપણે પોતે સદાય નહિ પરિણમતો હોવાથી...'** આહા..હા..! તો એના સ્વામીપણે નહિ. અહીં દર્શનના વિષયની વાત છે. **'તેના સ્વામીપણે પોતે સદાય નહિ પરિણમતો હોવાથી મમતારહિત છું;...'** આહા..હા..! એ દૃષ્ટિના વિષયની અપેક્ષાએ વાત છે. અહીં દૃષ્ટિ અને જ્ઞાનની પર્યાય બેયને જાણવાનો વિષય છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાત છે. આહા..હા..!

હવે આપણે અહીં ભાવાર્થ. ચાલતો આપણે ભાવાર્થ છેને. ચાલતી ગાથા. ૩૭૨નો ભાવાર્થ. ૨૨૧ કળશનો ભાવાર્થ. ૨૨૧ કળશ છેને. એનો ભાવાર્થ. **'શુદ્ધનયનો વિષય...'** આ તો નય છે હવે એક. પ્રમાણવિષય નથી અહીંયાં અત્યારે. પ્રમાણમાં દ્રવ્ય અને પર્યાય બેય આવે અને શુદ્ધનયના વિષયમાં પર્યાય ન આવે. નિર્મળ પર્યાય પણ શુદ્ધના વિષયમાં ન આવે અને પ્રમાણમાં તો શુદ્ધ અને અશુદ્ધ, વિકારી અને અવિકારી બેય પર્યાય પ્રમાણના વિષયમાં આવે. આવી વાતું હવે. સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ જેને ત્રણકાળ, ત્રણલોક એક સમયમાં જણાણા. એને પ્ર-વચન દિવ્યધ્વનિમાં આ આવ્યું કે ભાઈ! ભાવશ્રુતજ્ઞાનથી ધર્મી જીવ પોતાને રાગ અને દ્વેષના દુઃખને અને આનંદના ભાવને એક સમયે બેયને વેદે છે એવો એ ધર્મી જાણે છે. એ પ્રમાણ આવ્યું. આ અત્યારે પ્રમાણનો વિષય અત્યારે શુદ્ધનયનો વિષય ત્રિકાળી છે. આહા..હા..! કહો, સમજાય છે કે નહિ આમાં? બહેને લખ્યું નથી? બહેને બહુ. બહેને તો બહુ લખ્યું છે એમાં. ઊંડે... ઊંડે... ઊંડે... જાઓ. આહા..હા..! એટલે શું? એટલે શું? હજી એનો વિસ્તાર ઝીણો. કે આ શરીર પ્રમાણે ભગવાન આત્મા જુદો છે. વસ્તુ. હવે એની જે પર્યાય છે એ બધે ઠેકાણે આખા આત્મામાં પર્યાય એક સમયમાં ઉપર છે. ઉપર છે એટલે આ દ્રવ્યથી, શરીરથી જુદું એને ઉપર ઉપર પર્યાય છે એમ નહિ. એના જે અસંખ્ય પ્રદેશ છે અહીં પેટમાં જુદાં. એ દરેક પ્રદેશમાં પર્યાય જુદી છે. સાંભળો ધ્યાન રાખીને.

આ દ્રવ્ય છેને વસ્તુ? ચૈતન્ય ભગવાન. આ શુદ્ધનયનો જે વિષય છે એ તો ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે. હવે એની દ્રવ્યની પર્યાય જે છે એ ઉપર ઉપર છે એમ નહિ. એ અસંખ્ય પ્રદેશ છે અસંખ્ય પ્રદેશ એ દરેક પ્રદેશમાં ઉપર ઉપર પર્યાય છે. હવે એ.. ફરીને. એ વાત આવી ગઈ છે ઘણીવાર આવી ગઈ. ઉપર ટપકે ..અંદરમાં પેસી નથી. પણ એ ઉપરની વ્યાખ્યા શું? કે આ દેહથી તો જુદો. જેમ પાણીનો લોટો છે લોટો. એમાં પાણી છે. એ પાણી લોટાને આકારે છે છતાં એ પાણીનો આકાર લોટાને લઈને નથી. એ પાણી પાણીને આકારે

ત્યાં રહ્યું છે. હવે એ પાણીમાં પણ પર્યાય જે છે, એ ઉપર ઉપર થઈ એમ નહિ. એ પાણીનું જે દળ છે એમાં પણ પર્યાય છે ઉપર. આહા..હા..! ઝીણી વાત છે, ભગવાન! એ તત્ત્વદષ્ટિ.

અસંખ્ય પ્રદેશ છે. જેમ એક સાંકળી હોય સાંકળી. શું કહે છે ચેઈન-ચેઈન. ચેઈન હોય એને હજાર મકોડા હોય છે. મકોડા એટલે એ શું? કડી-કડી. તો એ કડી છે જેમ હજાર એમ આત્માને અસંખ્ય પ્રદેશ છે. કેમકે જે આ ભાગ છે તે અહીં નહિ, આ ભાગ છે તે અહીં નહિ એમ અસંખ્ય પ્રદેશ છે. હવે કડી-કડી સોનાની પર્યાય ઉપર છે, સોનાનું જે દળ છે અંદર એ ધ્રુવ છે અને પર્યાય છે તે દરેક કડીમાં ઉપર-ઉપર છે. આહા..હા..! એમ આ ભગવાન આત્મા આ શુદ્ધનયનો વિષય જે ધ્રુવ છે એ તો ત્રિકાળમાં પડ્યો છે અંદર નિત્ય ધ્રુવ. અને જ્યાં ધ્રુવ છે ત્યાં જ ઉપર-ઉપર પર્યાય છે. આ અહીં પર્યાય છે એમ નહિ. અંદર આ અસંખ્ય પ્રદેશમાં મધ્યમાં પણ એ પર્યાય ઉપર ઉપર છે. અરે! અરે! આ શું? સમજાણું કાંઈ? એ વાત આવી ગઈ છે આપણે. રતિભાઈ! આ છે એ જુદી ચીજ, આ તો માટી. હવે એમાં ભગવાન જે છે ઓલો લોટામાં પાણી છે એમ પાણી તો તદ્દન જુદું. ભલે લોટાને આકારે પણ એ આકાર પાણીનો છે. એ કાંઈ લોટાને લઈને નથી. એમ આ શરીર પણ લોટા આકારે છેને જુઓને. કાશી ઘાટનો લોટો હોય છેને એ આવો હોય. એ પ્રમાણે ચૈતન્ય ભગવાન અંદર શરીરના વ્યાપક પ્રમાણે, શરીરના આકાર પ્રમાણે એનો આકાર ભિન્ન છે. છતાં એ ભિન્ન આકારમાં પણ દ્રવ્ય જે છે ધ્રુવ એ દરેક પ્રદેશે પર્યાય છે તેમાંથી ઊંડે અંદર જતાં એ ધ્રુવ છે. આહા..હા..! જુદી વાત છે, ભગવાન!

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- બધા પ્રદેશમાં પર્યાય ઉપર છે. દરેક પ્રદેશમાં ઉપર પર્યાયમાંથી અંદર ધ્રુવમાં જવાનું છે. આહા..હા..! લાલચંદજી! ઝીણું પડે એવું છે બાપુ આ તો. આહા..હા..! ત્રણલોકનો નાથ એમ કહે છે, પ્રભુ! તું ક્યાં કેવી રીતે છો? પ્રભુ! તું અસંખ્ય પ્રદેશી છોને અને અસંખ્ય પ્રદેશી આ ઉપર ઉપર પ્રદેશ છે એટલા નહિ, આ બધા થઈને અસંખ્ય પ્રદેશ છે. અહીંયાં પણ અસંખ્ય પ્રદેશ છેને અંદર ભિન્ન. એ અસંખ્ય પ્રદેશમાં પ્રદેશ-પ્રદેશદીઠ એની પર્યાય ઉપર છે અને ધ્રુવપણું અંદરમાં છે. ... આહા..હા..! એવી વાત છે, બાપુ! જ્યાં ધ્રુવ છે ત્યાં જ ઉપર પર્યાય છે, જ્યાં ઉપર પર્યાય છે ત્યાં જ સમીપમાં ધ્રુવ છે. આવી વાતું છે. આહા..હા..! અસંખ્ય પ્રદેશનું દળ છે. એ ધ્રુવ છે એ તો નિત્ય સ્વભાવ છે અને પર્યાય છે એ ખરેખર તો એ પર્યાય દરેક પ્રદેશમાં ઉપર છે, તો એ પ્રદેશનું ક્ષેત્ર પણ ભિન્ન છે. ઝીણી વાત છે બાપુ આવી. એ પર્યાયનું ક્ષેત્ર અંશ ભિન્ન, ધ્રુવનું ક્ષેત્ર અંદર ભિન્ન. આહા..હા..!

શ્રોતા :- એક ક્ષેત્રના અંશો

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એક ક્ષેત્રના બે અંશ છે. ક્ષેત્ર અસંખ્ય પ્રદેશી, પણ ઉપર-ઉપર જ્યાં જ્યાં પ્રદેશ છે ત્યાં ઉપર ઉપર પર્યાય છે. એટલે એ પર્યાયનું ક્ષેત્ર પણ ભિન્ન કહેવામાં આવ્યું છે. હવે એ પર્યાયને અંતરમાં વાળવાની છે. આ ઉપરથી એટલામાં નહિ, બધે ઠેકાણે ઉપરમાંથી અંદરમાં વાળવાની છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..હા..! એમાં એ પ્રમાણનો વિષય પર્યાય અને દ્રવ્ય બેય આવે. અહીં તો હવે શુદ્ધનયનો વિષય એકલો દ્રવ્ય અને ધ્રુવ. ઉપર-ઉપર જે પર્યાય છે એ દ્રવ્યમાં પેસતી નથી. ઉપર-ઉપર રહે છે. જેમ પાણીના દળમાં તેલના ટીપાં હોય તેલ. એ ઉપર ઉપર રહે છે. અંદર પેસતા નથી. આહા..હા..! એમ ભગવાન આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશીનું દળ એ ધ્રુવ જે છે જેમાં પલટવું કે બદલવું જેમાં નથી એવા ધ્રુવની ઉપર પલટતી અને બદલતી અવસ્થા તે ઉપર ઉપર છે. એ ધ્રુવમાં પેસતી નથી. આહા..હા..! આવી વાતું છે. ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ ઝીણો બહુ. પ્રભુ! આહા..હા..! અગિયાર અંગ ભણ્યો, નવપૂર્વ ભણી ગયો, પણ એ વસ્તુ અને વસ્તુની પર્યાયને પહોંચ્યો નહિ. અગિયાર અંગ કોને કહે? એક આચારંગના અઢાર હજાર પદ અને એક પદમાં એકાવન કરોડ જાજેરા શ્લોક, એવા અઢાર હજાર પદ. એવા ૩૬ હજારપદનું સુયગડાંગ. ૭૨ હજાર પદનું ઠાણાંગ, એમ અગિયાર અંગ સુધી ડબલ-ડબલ કરો તો એટલા અગિયાર અંગ એને મોઢે-કંઠસ્થ. એથી શું?

એ આવે છે કર્તા-કર્મમાં. ૧૪૩. તેથી શું? એટલે શું? કે આત્મા શુદ્ધ છે, અબદ્ધ છે, પવિત્ર છે, સામાન્ય છે, એકરૂપ છે. એવો એક વિકલ્પ ઉઠાવ્યો. પર્યાય છે, રાગ છે એ દૃષ્ટિ છોડી દીધી. વ્યવહાર. એ વ્યવહારને તો અમે છોડાવતા આવ્યા છીએ. છે છતાં દૃષ્ટિમાંથી છોડાવતા આવ્યા છીએ. પણ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ છે, અબદ્ધ છે, પવિત્ર છે, એવો જે વિકલ્પ ઉઠે છે રાગ તેથી શું? એનાથી આત્માને શું લાભ? એથી શું? એમ છે. સંસ્કૃત. બતાવ્યું હતું એને કર્તા-કર્મ. તેથી શું? અહીં સુધી આવ્યો તેથી શું? આહા..હા..! પણ એ વિકલ્પને તોડી અને વર્તમાન પર્યાય જે છે પ્રગટ, તેને અંતર ધ્રુવમાં વાળી. આહા..હા..! એ ચેતનનો અનુભવ સમ્યગ્દર્શન થવું એ મોક્ષનો માર્ગ છે. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું છે, પ્રભુ! તારી વાતુંની વાત એટલી ગંભીર છે. આહા..હા..!

અહીં કહે છે કે '**શુદ્ધનયનો વિષય...**' અહીં એક નય લેવી છે ત્રિકાળને જાણે એ. '**આત્મા અનંત શક્તિવાળો ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર, નિત્ય, અભેદ, એક છે,...**' હવે પર્યાય અનિત્ય છે, ભેદ છે અને અનેક છે તેને ગૌણ કરીને શુદ્ધનયનો વિષય ત્રિકાળ અભેદ છે એ બતાવવું છે. આહા..હા..! '**તે પોતાના જ અપરાધથી રાગદ્વેષરૂપે પરિણમે છે.**' આહા..હા..! પર્યાયમાં. ધ્રુવમાં તો ક્યાં છે? પર્યાય અવસ્થામાં રાગ-દ્વેષમોહરૂપે પરિણમે છે. '**એવું નથી કે જેમ નિમિત્તભૂત પરદ્રવ્ય પરિણમાવે તેમ આત્મા પરિણમે છે...**' કર્મનો ઉદય હોય એ પ્રમાણે વિકાર કરાવે-વિકાર કરાવે એવું નથી. આહા..હા..! સમજાણું

કાંઈ? **'એવું નથી કે જેમ નિમિત્તભૂત પરદ્રવ્ય...'** કર્મ આદિ **'પરિણમાવે તેમ આત્મા પરિણમે છે અને તેમાં આત્માનો કાંઈ પુરુષાર્થ જ નથી.'** એ તો કર્મને લઈને વિકાર થાય, ભાઈ અમે શું કરીએ? એમ નથી. તારા ઉંધા પુરુષાર્થથી જ વિકાર થાય છે. સમજાણું કાંઈ? પણ કર્મને માથે ન નાખ. એને .. કે કર્મને લઈને મને આ વિકાર થાય. એમ રહેવા દે. આહા..હા..!

'આવું આત્માના સ્વરૂપનું જ્ઞાન જેમને નથી તેઓ એમ માને છે કે પરદ્રવ્ય આત્માને જેમ પરિણમાવે તેમ આત્મા પરિણમે છે. આવું માનનારા મોહરૂપી નદીને ઉતરી શકતા નથી...' આહા..હા..! **'(અથવા મોહની સેનાને હરાવી શકતા નથી),...'** કારણ કે કર્મને લઈને થાય, હવે એ કર્મ ખસે તે દિ' રાગ ટળે એટલે પોતાના હાથની વાત રહી નહિ. એમ છે નહિ. આહા..હા..! **'તેમને રાગ-દ્વેષ મટતા નથી;...'** શેઠ! એ કર્મ કરાવે રાગ-દ્વેષ એટલે કર્મ ખસે તે દિ' થાય. એ ખસે શેનો? એ તો જડ છે. આહા..હા..! મોટી ભૂલ અત્યારે ચાલે છે આ. **'કારણ કે રાગ-દ્વેષ કરવામાં જો પોતાનો પુરુષાર્થ હોય તો તેમને મટાડવામાં પણ હોય,...'** પુણ્ય અને પાપના મલિનભાવને કરવામાં પોતાનો પુરુષાર્થ હોય તો ટાળી શકે, પણ કર્મને લઈને થતું હોય તો ટાળી શકે નહિ.

શ્રોતા :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- .. લઈ ગયો? આહા..હા..! ઝીણી વાતું બહુ બાપુ!

'પરંતુ જો પરના કરાવ્યા જ રાગદ્વેષ થતા હોય તો પર તો રાગદ્વેષ કરાવ્યા જ કરે, ત્યાં આત્મા તેમને ક્યાંથી મટાડી શકે?' આહા..હા..! **'માટે, રાગદ્વેષ પોતાના કર્યા થાય છે...'** લ્યો! પોતાના કર્યા રાગ-દ્વેષ થાય છે, કર્મથી થતા નથી. આહા..હા..! ધર્મીને પણ, જ્ઞાનીને પણ રાગ-દ્વેષ પોતાના અપરાધથી થાય છે. કર્મથી નહિ. પણ જ્યારે સ્વભાવની વાત કરવી હોય ત્યારે એમ કહેવાય કે એને હજી રાગ કરવાનો ભાવ નથી, રુચિ નથી એ અપેક્ષાએ હો! અસ્થિરતા છે. રુચિ નથી, પણ કર્મના નિમિત્તે એને વિકાર થાય છે એ અસ્થિરતાની અપેક્ષા બતાવવા, પણ અસ્થિરતા પોતાથી થાય છે, કર્મને લઈને નહિ. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? **'માટે, રાગદ્વેષ પોતાના કર્યા થાય છે અને પોતાના મટાડ્યા મટે છે—'** જોયું! રાગ-દ્વેષ પોતે અપરાધ કરે છે અને પોતે જ મટાડી શકે છે. આહા..હા..! **'એમ કથંચિત્ માનવું...'** એટલે? કે સર્વથા કર્મ જ કરે છે, હું કરું છું તેમાં કર્મ નિમિત્ત છે, પણ કરું છું હું. કરનારો હું, તો મટાડનારો પણ હું. આહા..હા..! જે જોડે તે તોડે. કર્મના નિમિત્તમાં પોતે જોડાય તો પોતે તોડી શકે, પણ કર્મ જ કરાવે તો જોડાય એમાં તોડવાનું રહ્યું નહિ કાંઈ. આહા..હા..! આકરી વાતું, માર્ગ બહુ ધર્મ ભાઈ! અનંત-અનંતકાળ થયા. જૈન સાધુ અનંતવાર થયો, અગિયાર અંગ ભણ્યો. સમજાણું કાંઈ? પણ એકાંત શલ્ય રહી ગયું અંદર. કાં રાગનો કરનાર પર છે, રાગ છે તે મારામાં છે જ નહિ,

પર્યાયમાં છે પણ મારામાં છે જ નહિ, એમ એકાંત કરીને મિથ્યાદષ્ટિ રહી ગયો. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? '**એમ કથંચિત્ માનવું તે સમ્યગ્જ્ઞાન છે.**'

હવે બીજો અધિકાર. એ અધિકાર પૂરો થયો. '**સ્પર્શ,...**' હવે આ સ્પર્શ-સ્પર્શ. '**રસ, ગંધ, વર્ણ અને શબ્દાદિરૂપે પરિણમતાં પુદ્‌ગલો આત્માને કાંઈ કહેતાં નથી કે 'તું અમને જાણ',...**' આ સ્પર્શ, વર્ણ, ગંધ, રસ, રૂપ. એ એમ કહેતા નથી કે મને તું જાણ. મને જાણવા રોકા એમ આ કહે છે આ જડ? આહા..હા..! અધિકાર ફરે છે હવે. '**આત્માને કાંઈ કહેતાં નથી કે 'તું અમને જાણ', અને આત્મા પણ પોતાના સ્થાનથી છૂટીને તેમને જાણવા જતો નથી.**' કે આત્મા પોતાના ક્ષેત્રને છોડીને શરીરમાં જાય છે? આ રૂપમાં જાય છે જાણવા? એ પોતાના ક્ષેત્રમાં રહીને એને જાણે છે. આહા..હા..! અને જાણતા એને એમ થાય છે કે એ આ મને જણાણું, મારી નિંદા કરી માટે મને દ્વેષ થયો, મારી પ્રશંસા કરી માટે મને રાગ થયો. મૂઢ છો કહે છે. નિંદા-પ્રશંસા શબ્દ એ તો જડ છે. એને તને રાગ-દ્વેષ કરાવે એવું તો છે જ નહિ, જેમ ઓલા કર્મે કરાવ્યું નથી તેમ બહારમાં નોકર્મે પણ તને કરાવ્યું નથી. આહા..હા..! સમજાણું કાંઈ? શું કહ્યું? કે આ આત્મામાં જે નિંદા કોઈ કરે, કોઈ સ્તુતિ કરે કે શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધરૂપે પુદ્‌ગલ પરિણમે એને આત્મા પોતાનું ક્ષેત્ર છોડીને જાણવા જાતો નથી, તેમ એ વસ્તુ એમ કહેતી નથી કે તું મને જાણ. એ તો જડ છે. આહા..હા..!

'**પોતાના સ્થાનથી છૂટીને તેમને જાણવા જાતો નથી. બન્ને તદ્દન સ્વતંત્રપણે પોતપોતાના સ્વભાવથી જ પરિણમે છે.**' શરીરની પર્યાય શરીરપણે, વાણીની પર્યાય વાણીપણે, જ્ઞાન જ્ઞાનની પર્યાય જ્ઞાનપણે. એ કાંઈ શબ્દને જાણતા પરિણમે છે એ કાંઈ છે? એ તો પોતાનો સ્વભાવ જાણવાનો છે તો પરિણમે છે. શબ્દ એને રાગ-દ્વેષ કરાવે છે કે મારી આણે નિંદા બહુ કરી. નિંદા તો શબ્દની પર્યાય જડની છે. જડની પર્યાય તને કહે છે કે તું મને જાણવા રોકાઈ જા? આહા..હા..! પ્રશંસા કરી કોઈએ. એ જડની પર્યાય પ્રશંસા. એ તો એમ કહે છે તને કે તું જાણવા રોકાઈ જા અને તું રાજી થા? આહા..હા..!

'**આમ આત્મા પર પ્રત્યે ઉદાસીન (-સંબંધ વિનાનો, તટસ્થ) છે, તોપણ અજ્ઞાની જીવ સ્પર્શાદિકને સારાં-નરસાં માનીને...**' સ્પર્શ, રંગ, ગંધ, રૂપ. સુંદર રૂપાળુ દેખીને. પણ એ તો જડ છે. એ જડ તને એમ કહે છે કે હું રૂપાળું છું માટે મને જાણવા રોકાઈ જા? આહા..હા..! '**અજ્ઞાની જીવ સ્પર્શાદિકને સારાં-નરસાં માનીને...**' આ નિંદા છે તે નરસી છે અને પ્રશંસા તે ઠીક છે એમ માનીને અજ્ઞાની રાગ-દ્વેષ કરે છે. એ નિંદા-પ્રશંસા કોઈ રાગદ્વેષ કરાવતું નથી. '**રાગીદ્વેષી થાય છે તે તેનું અજ્ઞાન છે.—આવા અર્થની ગાથાઓ હવે કહે છે :—**' હવે એ ગાથાનો અર્થ કહેશે...

(**શ્રોતા** :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

પાઠકોની નોંધ માટે

પાઠકોની નોંધ માટે

પાઠકોની નોંધ માટે

ॐ

નમઃ સિદ્ધેભ્યઃ

પ્રકાશક

શ્રી કુંદકુંદ-કહાન મોક્ષાર્થી પરિવાર

સોનગઢ